॥ ನಮೋ ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಅರಹತೋ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ॥

ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕೇ

ಅಟ್ಠಸಾಲಿನೀ ನಾಮ

ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣೀ-ಅಟ್ಠಕಥಾ

ಗನ್ಥಾರಮ್ಭಕಥಾ

ಕರುಣಾ ವಿಯ ಸತ್ತೇಸು, ಪಞ್ಞಾ ಯಸ್ಸ ಮಹೇಸಿನೋ।
ಞೇಯ್ಯಧಮ್ಮೇಸು ಸಬ್ಬೇಸು, ಪವತ್ತಿತ್ಥ ಯಥಾರುಚಿ॥

ದಯಾಯ ತಾಯ ಸತ್ತೇಸು, ಸಮುಸ್ಸಾಹಿತಮಾನಸೋ।
ಪಾಟಿಹೀರಾವಸಾನಮ್ಹಿ, ವಸನ್ತೋ ತಿದಸಾಲಯೇ॥

ಪಾರಿಚ್ಛತ್ತಕಮೂಲಮ್ಹಿ, ಪಣ್ಡುಕಮ್ಬಲನಾಮಕೇ।
ಸಿಲಾಸನೇ ಸನ್ನಿಸಿನ್ನೋ, ಆದಿಚ್ಚೋವ ಯುಗನ್ಧರೇ॥

ಚಕ್ಕವಾಳಸಹಸ್ಸೇಹಿ, ದಸಹಾಗಮ್ಮ ಸಬ್ಬಸೋ।
ಸನ್ನಿಸಿನ್ನೇನ ದೇವಾನಂ, ಗಣೇನ ಪರಿವಾರಿತೋ॥

ಮಾತರಂ ಪಮುಖಂ ಕತ್ವಾ, ತಸ್ಸಾ ಪಞ್ಞಾಯ ತೇಜಸಾ।
ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಮಗ್ಗಂ, ದೇವಾನಂ ಸಮ್ಪವತ್ತಯಿ॥

ತಸ್ಸ ಪಾದೇ ನಮಸ್ಸಿತ್ವಾ, ಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಸಿರೀಮತೋ।
ಸದ್ಧಮ್ಮಞ್ಚಸ್ಸ ಪೂಜೇತ್ವಾ, ಕತ್ವಾ ಸಙ್ಘಸ್ಸ ಚಞ್ಜಲಿಂ॥

ನಿಪಚ್ಚಕಾರಸ್ಸೇತಸ್ಸ, ಕತಸ್ಸ ರತನತ್ತಯೇ।
ಆನುಭಾವೇನ ಸೋಸೇತ್ವಾ, ಅನ್ತರಾಯೇ ಅಸೇಸತೋ॥

ವಿಸುದ್ಧಾಚಾರಸೀಲೇನ, ನಿಪುಣಾಮಲಬುದ್ಧಿನಾ।
ಭಿಕ್ಖುನಾ ಬುದ್ಧಘೋಸೇನ, ಸಕ್ಕಚ್ಚಂ ಅಭಿಯಾಚಿತೋ॥

ಯಂ ದೇವದೇವೋ ದೇವಾನಂ, ದೇಸೇತ್ವಾ ನಯತೋ ಪುನ।
ಥೇರಸ್ಸ ಸಾರಿಪುತ್ತಸ್ಸ, ಸಮಾಚಿಕ್ಖಿ ವಿನಾಯಕೋ॥

ಅನೋತತ್ತದಹೇ ಕತ್ವಾ, ಉಪಟ್ಠಾನಂ ಮಹೇಸಿನೋ।
ಯಞ್ಚ ಸುತ್ವಾನ ಸೋ ಥೇರೋ, ಆಹರಿತ್ವಾ ಮಹೀತಲಂ॥

ಭಿಕ್ಖೂನಂ ಪಯಿರುದಾಹಾಸಿ, ಇತಿ ಭಿಕ್ಖೂಹಿ ಧಾರಿತೋ।
ಸಙ್ಗೀತಿಕಾಲೇ ಸಙ್ಗೀತೋ, ವೇದೇಹಮುನಿನಾ ಪುನ॥

ತಸ್ಸ ಗಮ್ಭೀರಞಾಣೇಹಿ, ಓಗಾಳ್ಹಸ್ಸ ಅಭಿಣ್ಹಸೋ।
ನಾನಾನಯವಿಚಿತ್ತಸ್ಸ, ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸ ಆದಿತೋ॥

ಯಾ ಮಹಾಕಸ್ಸಪಾದೀಹಿ, ವಸೀಹಿಟ್ಠಕಥಾ ಪುರಾ।
ಸಙ್ಗೀತಾ ಅನುಸಙ್ಗೀತಾ, ಪಚ್ಛಾಪಿ ಚ ಇಸೀಹಿ ಯಾ॥

ಆಭತಾ ಪನ ಥೇರೇನ, ಮಹಿನ್ದೇನೇತಮುತ್ತಮಂ।
ಯಾ ದೀಪಂ ದೀಪವಾಸೀನಂ, ಭಾಸಾಯ ಅಭಿಸಙ್ಖತಾ॥

ಅಪನೇತ್ವಾ ತತೋ ಭಾಸಂ, ತಮ್ಬಪಣ್ಣಿನಿವಾಸಿನಂ।
ಆರೋಪಯಿತ್ವಾ ನಿದ್ದೋಸಂ, ಭಾಸಂ ತನ್ತಿನಯಾನುಗಂ॥

ನಿಕಾಯನ್ತರಲದ್ಧೀಹಿ, ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಂ ಅನಾಕುಲಂ।
ಮಹಾವಿಹಾರವಾಸೀನಂ, ದೀಪಯನ್ತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯಂ॥

ಅತ್ಥಂ ಪಕಾಸಯಿಸ್ಸಾಮಿ, ಆಗಮಟ್ಠಕಥಾಸುಪಿ।
ಗಹೇತಬ್ಬಂ ಗಹೇತ್ವಾನ, ತೋಸಯನ್ತೋ ವಿಚಕ್ಖಣೇ॥

ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಾನಿ ಸಬ್ಬಾನಿ, ಚರಿಯಾಭಿಞ್ಞಾ ವಿಪಸ್ಸನಾ।
ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ ಪನಿದಂ, ಯಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಂ ಪಕಾಸಿತಂ॥

ತಸ್ಮಾ ತಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾನ, ಸಕಲಾಯಪಿ ತನ್ತಿಯಾ।
ಪದಾನುಕ್ಕಮತೋ ಏವ, ಕರಿಸ್ಸಾಮತ್ಥವಣ್ಣನಂ॥

ಇತಿ ಮೇ ಭಾಸಮಾನಸ್ಸ, ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಂ ಇಮಂ।
ಅವಿಕ್ಖಿತ್ತಾ ನಿಸಾಮೇಥ, ದುಲ್ಲಭಾ ಹಿ ಅಯಂ ಕಥಾತಿ॥

ನಿದಾನಕಥಾ

ತತ್ಥ ಕೇನಟ್ಠೇನ **ಅಭಿಧಮ್ಮೋ?** ಧಮ್ಮಾತಿರೇಕಧಮ್ಮವಿಸೇಸಟ್ಠೇನ। ಅತಿರೇಕವಿಸೇಸತ್ಥದೀಪಕೋ ಹೇತ್ಥ 'ಅಭಿ'-ಸದ್ದೋ। "ಬಾಳ್ಹಾ ಮೇ ದುಕ್ಖಾ ವೇದನಾ ಅಭಿಕ್ಕಮನ್ತಿ ನೋ ಪಟಿಕ್ಕಮನ್ತಿ" (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೮೪; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೯೫) "ಅಭಿಕ್ಕನ್ತವಣ್ಣಾ"ತಿಆದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧-೨) ವಿಯ। ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ಸಮುಸ್ಸಿತೇಸು ಬಹೂಸು ಛತ್ತೇಸು ಚೇವ ಧಜೇಸು ಚ ಯಂ ಅತಿರೇಕಪ್ಪಮಾಣಂ ವಿಸೇಸವಣ್ಣಸಣ್ಠಾನಞ್ಚ ಛತ್ತಂ, ತಂ 'ಅತಿಛತ್ತ'ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಯೋ ಅತಿರೇಕಪ್ಪಮಾಣೋ ನಾನಾವಿರಾಗವಣ್ಣವಿಸೇಸಸಮ್ಪನ್ನೋ ಚ ಧಜೋ ಸೋ 'ಅತಿಧಜೋ'ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಯಥಾ ಚ ಏಕತೋ ಸನ್ನಿಪತಿತೇಸು ಬಹೂಸು ರಾಜಕುಮಾರೇಸು ಚೇವ ದೇವೇಸು ಚ ಯೋ ಜಾತಿಭೋಗಯಸಇಸ್ಸರಿಯಾದಿಸಮ್ಪತ್ತೀಹಿ ಅತಿರೇಕತರೋ ಚೇವ ವಿಸೇಸವನ್ತತರೋ ಚ ರಾಜಕುಮಾರೋ ಸೋ 'ಅತಿರಾಜಕುಮಾರೋ'ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಯೋ ಆಯುವಣ್ಣಇಸ್ಸರಿಯಯಸಸಮ್ಪತ್ತಿಆದೀಹಿ ಅತಿರೇಕತರೋ ಚೇವ ವಿಸೇಸವನ್ತತರೋ ಚ ದೇವೋ ಸೋ 'ಅತಿದೇವೋ'ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ತಥಾರೂಪೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಪಿ 'ಅತಿಬ್ರಹ್ಮಾ'ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಮೇವ ಅಯಮ್ಪಿ ಧಮ್ಮೋ ಧಮ್ಮಾತಿರೇಕಧಮ್ಮವಿಸೇಸಟ್ಠೇನ **'ಅಭಿಧಮ್ಮೋ'**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ಸುತ್ತನ್ತಞ್ಹಿ ಪತ್ವಾ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ಏಕದೇಸೇನೇವ ವಿಭತ್ತಾ, ನ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ; ಅಭಿಧಮ್ಮಂ ಪತ್ವಾ ಪನ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕನಯಾನಂ ವಸೇನ ನಿಪ್ಪದೇಸತೋ ವಿಭತ್ತಾ। ತಥಾ ದ್ವಾದಸಾಯತನಾನಿ, ಅಟ್ಠಾರಸ ಧಾತುಯೋ, ಚತ್ತಾರಿ ಸಚ್ಚಾನಿ, ಬಾವೀಸತಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ, ದ್ವಾದಸಪದಿಕೋ ಪಚ್ಚಯಾಕಾರೋ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಭಙ್ಗೇ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ ನತ್ಥಿ, ಪಚ್ಚಯಾಕಾರೇ ಚ ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕಂ ನತ್ಥಿ। ಸುತ್ತನ್ತಞ್ಚ ಪತ್ವಾ ಚತ್ತಾರೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾ ಏಕದೇಸೇನೇವ ವಿಭತ್ತಾ, ನ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ; ಅಭಿಧಮ್ಮಂ ಪತ್ವಾ ಪನ ತಿಣ್ಣಮ್ಪಿ ನಯಾನಂ ವಸೇನ ನಿಪ್ಪದೇಸತೋವ ವಿಭತ್ತಾ। ತಥಾ ಚತ್ತಾರಿ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಾನಿ, ಚತ್ತಾರೋ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ, ಸತ್ತ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ, ಅರಿಯೋ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ, ಚತ್ತಾರಿ ಝಾನಾನಿ, ಚತಸ್ಸೋ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾಯೋ, ಪಞ್ಚ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾನಿ, ಚತಸ್ಸೋ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ಕೇವಲಞ್ಹೇತ್ಥ ಸಿಕ್ಖಾಪದವಿಭಙ್ಗೇ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ ನತ್ಥಿ। ಸುತ್ತನ್ತಂ ಪತ್ವಾ ಚ ಞಾಣಂ ಏಕದೇಸೇನೇವ ವಿಭತ್ತಂ ನ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ; ತಥಾ ಕಿಲೇಸಾ। ಅಭಿಧಮ್ಮಂ ಪತ್ವಾ ಪನ "ಏಕವಿಧೇನ ಞಾಣವತ್ಥೂ"ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ೭೫೧) ನಯೇನ ಮಾತಿಕಂ ಠಪೇತ್ವಾ ನಿಪ್ಪದೇಸತೋವ ವಿಭತ್ತಂ। ತಥಾ ಏಕಕತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಅನೇಕೇಹಿ ನಯೇಹಿ ಕಿಲೇಸಾ। ಸುತ್ತನ್ತಂ ಪತ್ವಾ ಚ ಭೂಮನ್ತರಪರಿಚ್ಛೇದೋ ಏಕದೇಸೇನೇವ ವಿಭತ್ತೋ, ನ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ; ಅಭಿಧಮ್ಮಂ ಪನ ಪತ್ವಾ ತಿಣ್ಣಮ್ಪಿ ನಯಾನಂ ವಸೇನ ಭೂಮನ್ತರಪರಿಚ್ಛೇದೋ ನಿಪ್ಪದೇಸತೋವ ವಿಭತ್ತೋ। ಏವಂ ಧಮ್ಮಾತಿರೇಕಧಮ್ಮವಿಸೇಸಟ್ಠೇನ ಅಭಿಧಮ್ಮೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಪಕರಣಪರಿಚ್ಛೇದತೋ ಪನೇಸ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣೀವಿಭಙ್ಗಧಾತುಕಥಾಪುಗ್ಗಲಪಞ್ಞತ್ತಿಕಥಾವತ್ಥುಯಮಕಪಟ್ಠಾನಾನಂ ಸತ್ತನ್ನಂ ಪಕರಣಾನಂ ವಸೇನ ಠಿತೋ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಆಚರಿಯಾನಂ ಸಮಾನಕಥಾ। ವಿತಣ್ಡವಾದೀ ಪನಾಹ - 'ಕಥಾವತ್ಥು ಕಸ್ಮಾ ಗಹಿತಂ? ನನು ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಪರಿನಿಬ್ಬಾನತೋ ಅಟ್ಠಾರಸವಸ್ಸಾಧಿಕಾನಿ ದ್ವೇ ವಸ್ಸಸತಾನಿ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ **ಮೋಗ್ಗಲಿಪುತ್ತತಿಸ್ಸತ್ಥೇರೇನೇತಂ** ಠಪಿತಂ? ತಸ್ಮಾ ಸಾವಕಭಾಸಿತತ್ತಾ ಛಡ್ಡೇಥ ನ'ನ್ತಿ। 'ಕಿಂ ಪನ ಛಪ್ಪಕರಣಾನಿ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ'ತಿ? 'ಏವಂ ನ ವದಾಮೀ'ತಿ। 'ಅಥ ಕಿಂ ವದೇಸೀ'ತಿ। 'ಸತ್ತಪ್ಪಕರಣಾನೀ'ತಿ। 'ಕತರಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಸತ್ತ ಕರೋಸೀ'ತಿ? 'ಮಹಾಧಮ್ಮಹದಯಂ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ, ಏತೇನ ಸಹ ಸತ್ತಾ'ತಿ। 'ಮಹಾಧಮ್ಮಹದಯೇ ಅಪುಬ್ಬಂ ನತ್ಥಿ, ಕತಿಪಯಾವ ಪಞ್ಹಾವಾರಾ ಅವಸೇಸಾ, ಕಥಾವತ್ಥುನಾವ ಸದ್ಧಿಂ ಸತ್ತಾ'ತಿ। 'ನೋ ಕಥಾವತ್ಥುನಾ, ಮಹಾಧಾತುಕಥಾ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ, ತಾಯ ಸದ್ಧಿಂ ಸತ್ತಾ'ತಿ। 'ಮಹಾಧಾತುಕಥಾಯಂ ಅಪುಬ್ಬಂ ನತ್ಥಿ, ಅಪ್ಪಮತ್ತಿಕಾವ ತನ್ತಿ ಅವಸೇಸಾ। ಕಥಾವತ್ಥುನಾವ ಸದ್ಧಿಂ ಸತ್ತಾ'ತಿ।

ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ಹಿ ಸತ್ತಪ್ಪಕರಣಾನಿ ದೇಸೇನ್ತೋ ಕಥಾವತ್ಥುಂ ಪತ್ವಾ ಯಾ ಏಸಾ ಪುಗ್ಗಲವಾರೇ ತಾವ ಚತೂಸು ಪಞ್ಹೇಸು ದ್ವಿನ್ನಂ ಪಞ್ಚಕಾನಂ ವಸೇನ ಅಟ್ಠಮುಖಾ ವಾದಯುತ್ತಿ ತಂ ಆದಿಂ ಕತ್ವಾ ಸಬ್ಬಕಥಾಮಗ್ಗೇಸು ಅಸಮ್ಪುಣ್ಣಭಾಣವಾರಮತ್ತಾಯ ಪಾಳಿಯಾ ಮಾತಿಕಂ ಠಪೇಸಿ। ಸಾ ಪನೇಸಾ "ಪುಗ್ಗಲೋ ಉಪಲಬ್ಭತಿ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠಪರಮತ್ಥೇನಾತಿ। ಆಮನ್ತಾ। ಯೋ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠೋ ಪರಮತ್ಥೋ ತತೋ ಸೋ ಪುಗ್ಗಲೋ ಉಪಲಬ್ಭತಿ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠಪರಮತ್ಥೇನಾತಿ। ನಹೇವಂ ವತ್ತಬ್ಬೇ। ಆಜಾನಾಹಿ ನಿಗ್ಗಹಂ...ಪೇ॰... ಪುಗ್ಗಲೋ ನುಪಲಬ್ಭತಿ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠಪರಮತ್ಥೇನಾತಿ। ಆಮನ್ತಾ। ಯೋ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠೋ ಪರಮತ್ಥೋ ತತೋ ಸೋ ಪುಗ್ಗಲೋ ನುಪಲಬ್ಭತಿ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠಪರಮತ್ಥೇನಾತಿ। ನಹೇವಂ ವತ್ತಬ್ಬೇ। ಆಜಾನಾಹಿ ನಿಗ್ಗಹಂ...ಪೇ॰...। ಸಬ್ಬತ್ಥ ಪುಗ್ಗಲೋ ಉಪಲಬ್ಭತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಪುಗ್ಗಲೋ ನುಪಲಬ್ಭತಿ, ಸಬ್ಬದಾ ಪುಗ್ಗಲೋ ಉಪಲಬ್ಭತಿ ಸಬ್ಬದಾ ಪುಗ್ಗಲೋ

ನುಪಲಬ್ಭತಿ, ಸಬ್ಬೇಸು ಪುಗ್ಗಲೋ ಉಪಲಬ್ಭತಿ ಸಬ್ಬೇಸು ಪುಗ್ಗಲೋ ನುಪಲಬ್ಭತಿ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠಪರಮತ್ಥೇನಾ"ತಿ (ಕಥಾ॰ ೧೫-೧೮) ಏವಂ ಪರಮಂ ವಾದಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಪಠಮಂ ನಿಗ್ಗಹಂ, ದುತಿಯಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ದುತಿಯಂ ...ಪೇ॰... ಅಟ್ಠಮಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಅಟ್ಠಮಂ ನಿಗ್ಗಹಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೇನ ಸತ್ಥಾರಾ ಠಪಿತಾ। ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಮಾತಿಕಾಠಪನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತಂ ಪನೇತಂ ಮಾತಿಕಂ ಠಪೇನ್ತೋ ಇಮಂ ದಿಸ್ವಾ ಠಪೇಸಿ - ಮಮ ಪರಿನಿಬ್ಬಾನತೋ ಅಟ್ಠಾರಸವಸ್ಸಾಧಿಕಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ವಸ್ಸಸತಾನಂ ಮತ್ಥಕೇ **ಮೋಗ್ಗಲಿಪುತ್ತತಿಸ್ಸತ್ಥೇರೋ** ನಾಮ ಭಿಕ್ಖು ಭಿಕ್ಖುಸಹಸ್ಸಮಜ್ಝೇ ನಿಸಿನ್ನೋ ಸಕವಾದೇ ಪಞ್ಚ ಸುತ್ತಸತಾನಿ ಪರವಾದೇ ಪಞ್ಚಾತಿ ಸುತ್ತಸಹಸ್ಸಂ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ದೀಘನಿಕಾಯಪ್ಪಮಾಣಂ ಕಥಾವತ್ಥುಪ್ಪಕರಣಂ ಭಾಜೇಸ್ಸತೀತಿ।

ಮೋಗ್ಗಲಿಪುತ್ತತಿಸ್ಸತ್ಥೇರೋಪಿ ಇದಂ ಪಕರಣಂ ದೇಸೇನ್ತೋ ನ ಅತ್ತನೋ ಞಾಣೇನ ದೇಸೇಸಿ, ಸತ್ಥಾರಾ ಪನ ದಿನ್ನನಯೇನ ಠಪಿತಮಾತಿಕಾಯ ದೇಸೇಸಿ। ಇತಿ ಸತ್ಥಾರಾ ದಿನ್ನನಯೇನ ಠಪಿತಮಾತಿಕಾಯ ದೇಸಿತತ್ತಾ ಸಕಲಮ್ಪೇತಂ ಪಕರಣಂ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತಮೇವ ನಾಮ ಜಾತಂ। ಯಥಾ ಕಿಂ? ಯಥಾ ಮಧುಪಿಣ್ಡಿಕಸುತ್ತನ್ತಾದೀನಿ । ಮಧುಪಿಣ್ಡಿಕಸುತ್ತನ್ತಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಭಗವಾ "ಯತೋನಿದಾನಂ ಭಿಕ್ಖು ಪುರಿಸಂ ಪಪಞ್ಚಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾ ಸಮುದಾಚರನ್ತಿ, ಏತ್ಥ ಚೇ ನತ್ಥಿ ಅಭಿನನ್ದಿತಬ್ಬಂ ಅಭಿವದಿತಬ್ಬಂ ಅಜ್ಝೋಸಿತಬ್ಬಂ, ಏಸೇವನ್ತೋ ರಾಗಾನುಸಯಾನ"ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೦೧) ಮಾತಿಕಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಉಟ್ಠಾಯಾಸನಾ ವಿಹಾರಂ ಪಾವಿಸಿ।

ಧಮ್ಮಪ್ಪಟಿಗ್ಗಾಹಕಾ ಭಿಕ್ಖೂ **ಮಹಾಕಚ್ಚಾನತ್ಥೇರಂ** ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ದಸಬಲೇನ ಠಪಿತಮಾತಿಕಾಯ ಅತ್ಥಂ ಪುಚ್ಛಿಂಸು। ಥೇರೋ ಪುಚ್ಛಿತಮತ್ತಕೇನೇವ ಅಕಥೇತ್ವಾ ದಸಬಲಸ್ಸ ಅಪಚಿತಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ "ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ಆವುಸೋ ಪುರಿಸೋ ಸಾರತ್ಥಿಕೋ ಸಾರಗವೇಸೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೦೩) ಸಾರೋಪಮಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ಸಾರರುಕ್ಖೋ ವಿಯ ಭಗವಾ ಸಾಖಾಪಲಾಸಸದಿಸಾ ಸಾವಕಾ, "ಸೋ ಹಾವುಸೋ ಭಗವಾ ಜಾನಂ ಜಾನಾತಿ, ಪಸ್ಸಂ ಪಸ್ಸತಿ ಚಕ್ಖುಭೂತೋ ಞಾಣಭೂತೋ ಧಮ್ಮಭೂತೋ ಬ್ರಹ್ಮಭೂತೋ ವತ್ತಾ ಪವತ್ತಾ ಅತ್ಥಸ್ಸ ನಿನ್ನೇತಾ ಅಮತಸ್ಸ ದಾತಾ ಧಮ್ಮಸ್ಸಾಮೀ ತಥಾಗತೋ"ತಿ ಸತ್ಥಾರಂ ಥೋಮೇತ್ವಾ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಥೇರೇಹಿ ಯಾಚಿತೋ ಸತ್ಥಾರಾ ಠಪಿತಮಾತಿಕಾಯ ಅತ್ಥಂ ವಿಭಜಿತ್ವಾ "ಆಕಙ್ಖಮಾನಾ ಚ ಪನ ತುಮ್ಹೇ ಆಯಸ್ಮನ್ತೋ ಭಗವನ್ತಂಯೇವ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ಏತಮತ್ಥಂ ಪಟಿಪುಚ್ಛೇಯ್ಯಾಥ ಸಚೇ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಸಂಸನ್ದಿಯಮಾನಂ ಸಮೇತಿ ಗಣ್ಹೇಯ್ಯಾಥ, ನೋ ಚೇ ಮಾ ಗಣ್ಹಿತ್ಥಾ"ತಿ ಇಮಿನಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ "ಯಥಾ ವೋ ಭಗವಾ ಬ್ಯಾಕರೋತಿ ತಥಾ ನಂ ಧಾರೇಯ್ಯಾಥಾ"ತಿ ವತ್ವಾ ಉಯ್ಯೋಜೇಸಿ।

ತೇ ಸತ್ಥಾರಂ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ಪುಚ್ಛಿಂಸು। ಸತ್ಥಾ ದುಕ್ಕಥಿತಂ ಕಚ್ಚಾನೇನಾತಿ ಅವತ್ವಾ ಸುವಣ್ಣಾಲಿಙ್ಗಂ ಉಸ್ಸಾಪೇನ್ತೋ ವಿಯ ಗೀವಂ ಉನ್ನಾಮೇತ್ವಾ ಸುಪುಪ್ಫಿತಸತಪತ್ತಸಸ್ಸಿರಿಕಂ ಮಹಾಮುಖಂ ಪೂರೇನ್ತೋ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಸರಂ ನಿಚ್ಛಾರೇತ್ವಾ ಸಾಧು ಸಾಧೂತಿ ಥೇರಸ್ಸ ಸಾಧುಕಾರಂ ದತ್ವಾ "ಪಣ್ಡಿತೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಮಹಾಕಚ್ಚಾನೋ, ಮಹಾಪಞ್ಞೋ ಭಿಕ್ಖವೇ ಮಹಾಕಚ್ಚಾನೋ, ಮಂ ಚೇಪಿ ತುಮ್ಹೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಏತಮತ್ಥಂ ಪಟಿಪುಚ್ಛೇಯ್ಯಾಥ, ಅಹಮ್ಪಿ ತಂ ಏವಮೇವಂ ಬ್ಯಾಕರೇಯ್ಯಂ ಯಥಾ ತಂ ಮಹಾಕಚ್ಚಾನೇನ ಬ್ಯಾಕತ"ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೦೫) ಆಹ।

ಏವಂ ಸತ್ಥಾರಾ ಅನುಮೋದಿತಕಾಲತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಚ ಪನ ಸಕಲಂ ಸುತ್ತಂ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತಂ ನಾಮ ಜಾತಂ। **ಆನನ್ದತ್ಥೇರಾದೀಹಿ** ವಿತ್ಥಾರಿತಸುತ್ತೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಏವಮೇವ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ಸತ್ತಪ್ಪಕರಣಾನಿ ದೇಸೇನ್ತೋ ಕಥಾವತ್ಥುಂ ಪತ್ವಾ ವುತ್ತನಯೇನ ಮಾತಿಕಂ ಠಪೇಸಿ। ಠಪೇನ್ತೋ ಚ ಪನ ಇಮಂ ಅದ್ದಸ -

> ಮಮ ಪರಿನಿಬ್ಬಾನತೋ ಅಟ್ಠಾರಸವಸ್ಸಾಧಿಕಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ವಸ್ಸಸತಾನಂ ಮತ್ಥಕೇ **ಮೋಗ್ಗಲಿಪುತ್ತತಿಸ್ಸತ್ಥೇರೋ** ನಾಮ ಭಿಕ್ಖು ಭಿಕ್ಖುಸಹಸ್ಸಮಜ್ಝೇ ನಿಸಿನ್ನೋ ಸಕವಾದೇ ಪಞ್ಚ ಸುತ್ತಸತಾನಿ ಪರವಾದೇ ಪಞ್ಚಾತಿ ಸುತ್ತಸಹಸ್ಸಂ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ದೀಘನಿಕಾಯಪ್ಪಮಾಣಂ ಕಥಾವತ್ಥುಪ್ಪಕರಣಂ ಭಾಜೇಸ್ಸತೀತಿ।

ಮೋಗ್ಗಲಿಪುತ್ತತಿಸ್ಸತ್ಥೇರೋಪಿ ಇಮಂ ಪಕರಣಂ ದೇಸೇನ್ತೋ ನ ಅತ್ತನೋ ಞಾಣೇನ ದೇಸೇಸಿ, ಸತ್ಥಾರಾ ಪನ ದಿನ್ನನಯೇನ ಠಪಿತಮಾತಿಕಾಯ ದೇಸೇಸಿ। ಇತಿ ಸತ್ಥಾರಾ ದಿನ್ನನಯೇನ ಠಪಿತಮಾತಿಕಾಯ ದೇಸಿತತ್ತಾ ಸಕಲಮ್ಪೇತಂ ಪಕರಣಂ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತಮೇವ ಜಾತಂ। ಏವಂ ಕಥಾವತ್ಥುನಾವ ಸದ್ಧಿಂ ಸತ್ತ ಪಕರಣಾನಿ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ನಾಮ।

ತತ್ಥ **ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣೀಪಕರಣೇ** ಚತಸ್ಸೋ ವಿಭತ್ತಿಯೋ - ಚಿತ್ತವಿಭತ್ತಿ ರೂಪವಿಭತ್ತಿ ನಿಕ್ಖೇಪರಾಸಿ ಅತ್ಥುದ್ಧಾರೋತಿ। ತತ್ಥ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲತೋ ಅಟ್ಠ, ಅಕುಸಲತೋ ದ್ವಾದಸ, ಕುಸಲವಿಪಾಕತೋ ಸೋಳಸ, ಅಕುಸಲವಿಪಾಕತೋ ಸತ್ತ, ಕಿರಿಯತೋ ಏಕಾದಸ; ರೂಪಾವಚರಕುಸಲತೋ ಪಞ್ಚ, ವಿಪಾಕತೋ ಪಞ್ಚ, ಕಿರಿಯತೋ ಪಞ್ಚ; ಅರೂಪಾವಚರಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರಿ, ವಿಪಾಕತೋ ಚತ್ತಾರಿ, ಕಿರಿಯತೋ ಚತ್ತಾರಿ; ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರಿ, ವಿಪಾಕತೋ ಚತ್ತಾರೀತಿ ಏಕೂನನವುತಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಚಿತ್ತವಿಭತ್ತಿ ನಾಮ। **ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡ**ನ್ತಿಪಿ ಏತಸ್ಸೇವ ನಾಮಂ। ತಂ ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ಅತಿರೇಕಛಭಾಣವಾರಂ, ವಿತ್ಥಾರಿಯಮಾನಂ ಪನ ಅನನ್ತಮಪರಿಮಾಣಂ ಹೋತಿ।

ತದನನ್ತರಂ ಏಕವಿಧೇನ ದುವಿಧೇನಾತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಮಾತಿಕಂ ಠಪೇತ್ವಾ ವಿತ್ಥಾರೇನ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತಾ ರೂಪವಿಭತ್ತಿ ನಾಮ। **ರೂಪಕಣ್ಡ**ನ್ತಿಪಿ ಏತಸ್ಸೇವ ನಾಮಂ। ತಂ ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ಅತಿರೇಕದ್ವಿಭಾಣವಾರಂ। ವಿತ್ಥಾರಿಯಮಾನಂ ಪನ ಅನನ್ತಮಪರಿಮಾಣಂ ಹೋತಿ।

ತದನನ್ತರಂ ಮೂಲತೋ ಖನ್ಧತೋ ದ್ವಾರತೋ ಭೂಮಿತೋ ಅತ್ಥತೋ ಧಮ್ಮತೋ ನಾಮತೋ ಲಿಙ್ಗತೋತಿ ಏವಂ ಮೂಲಾದೀಹಿ ನಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ದೇಸಿತೋ ನಿಕ್ಖೇಪರಾಸಿ ನಾಮ। ಸೋ -

> ಮೂಲತೋ ಖನ್ಧತೋ ಚಾಪಿ, ದ್ವಾರತೋ ಚಾಪಿ ಭೂಮಿತೋ।
> ಅತ್ಥತೋ ಧಮ್ಮತೋ ಚಾಪಿ, ನಾಮತೋ ಚಾಪಿ ಲಿಙ್ಗತೋ।
> ನಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ದೇಸಿತತ್ತಾ, ನಿಕ್ಖೇಪೋತಿ ಪವುಚ್ಚತಿ॥

ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡನ್ತಿಪಿ ತಸ್ಸೇವ ನಾಮಂ। ತಂ ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ತಿಮತ್ತಭಾಣವಾರಂ। ವಿತ್ಥಾರಿಯಮಾನಂ ಪನ ಅನನ್ತಮಪರಿಮಾಣಂ ಹೋತಿ।

ತದನನ್ತರಂ ಪನ ತೇಪಿಟಕಸ್ಸ ಬುದ್ಧವಚನಸ್ಸ ಅತ್ಥುದ್ಧಾರಭೂತಂ ಯಾವ ಸರಣದುಕಾ ನಿಕ್ಖಿತ್ತಂ **ಅಟ್ಠಕಥಾಕಣ್ಡಂ** ನಾಮ। ಯತೋ ಮಹಾಪಕರಣಿಯಾ ಭಿಕ್ಖೂ ಮಹಾಪಕರಣೇ ಗಣನಚಾರಂ ಅಸಲ್ಲಕ್ಖೇನ್ತಾ ಗಣನಚಾರಂ ಸಮಾನೇನ್ತಿ। ತಂ ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ದ್ವಿಮತ್ತಭಾಣವಾರಂ। ವಿತ್ಥಾರಿಯಮಾನಂ ಪನ ಅನನ್ತಮಪರಿಮಾಣಂ ಹೋತಿ।

ಇತಿ ಸಕಲಮ್ಪಿ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣೀಪಕರಣಂ ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ಅತಿರೇಕತೇರಸಮತ್ತಭಾಣವಾರಂ। ವಿತ್ಥಾರಿಯಮಾನಂ ಪನ ಅನನ್ತಮಪರಿಮಾಣಂ ಹೋತಿ। ಏವಮೇತಂ -

ಚಿತ್ತವಿಭತ್ತಿ ರೂಪಞ್ಚ, ನಿಕ್ಖೇಪೋ ಅತ್ಥಜೋತನಾ।
ಗಮ್ಭೀರಂ ನಿಪುಣಂ ಠಾನಂ, ತಮ್ಪಿ ಬುದ್ಧೇನ ದೇಸಿತಂ॥

ತದನನ್ತರಂ **ವಿಭಙ್ಗಪ್ಪಕರಣಂ** ನಾಮ। ತಂ ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗೋ ಆಯತನವಿಭಙ್ಗೋ ಧಾತುವಿಭಙ್ಗೋ ಸಚ್ಚವಿಭಙ್ಗೋ ಇದ್ರಿಯವಿಭಙ್ಗೋ ಪಚ್ಚಯಾಕಾರವಿಭಙ್ಗೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನವಿಭಙ್ಗೋ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನವಿಭಙ್ಗೋ ಇದ್ಧಿಪಾದವಿಭಙ್ಗೋ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗವಿಭಙ್ಗೋ ಮಗ್ಗಙ್ಗವಿಭಙ್ಗೋ ಝಾನವಿಭಙ್ಗೋ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾವಿಭಙ್ಗೋ ಸಿಕ್ಖಾಪದವಿಭಙ್ಗೋ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಿಭಙ್ಗೋ ಞಾಣವಿಭಙ್ಗೋ ಖುದ್ದಕವತ್ಥುವಿಭಙ್ಗೋ ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗೋತಿ ಅಟ್ಠಾರಸವಿಧೇನ ವಿಭತ್ತಂ।

ತತ್ಥ ಖನ್ಧವಿಭಙ್ಗೋ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯಪಞ್ಹಾಪುಚ್ಛಕಾನಂ ವಸೇನ ತಿಧಾ ವಿಭತ್ತೋ। ಸೋ ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ಪಞ್ಚಮತ್ತಭಾಣವಾರೋ, ವಿತ್ಥಾರಿಯಮಾನೋ ಪನ ಅನನ್ತೋ ಅಪರಿಮಾಣೋ ಹೋತಿ। ತತೋ ಪರಂ ಆಯತನವಿಭಙ್ಗಾದಯೋಪಿ ಏತೇಹೇವ ತೀಹಿ ನಯೇಹಿ ವಿಭತ್ತಾ। ತೇಸು ಆಯತನವಿಭಙ್ಗೋ ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ಅತಿರೇಕಭಾಣವಾರೋ, ಧಾತುವಿಭಙ್ಗೋ ದ್ವಿಮತ್ತಭಾಣವಾರೋ। ತಥಾ ಸಚ್ಚವಿಭಙ್ಗೋ। ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಭಙ್ಗೇ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ ನತ್ಥಿ; ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ಪನೇಸ ಅತಿರೇಕಭಾಣವಾರಮತ್ತೋ। ಪಚ್ಚಯಾಕಾರವಿಭಙ್ಗೋ ಛಮತ್ತಭಾಣವಾರೋ, ಪಞ್ಹಾಪುಚ್ಛಕಂ ಪನೇತ್ಥ ನತ್ಥಿ। ಸತಿಪಟ್ಠಾನವಿಭಙ್ಗೋ ಅತಿರೇಕಭಾಣವಾರಮತ್ತೋ; ತಥಾ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನ ಇದ್ಧಿಪಾದಬೋಜ್ಝಙ್ಗಮಗ್ಗಙ್ಗವಿಭಙ್ಗಾ। ಝಾನವಿಭಙ್ಗೋ ದ್ವಿಭಾಣವಾರಮತ್ತೋ, ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾವಿಭಙ್ಗೋ ಅತಿರೇಕಭಾಣವಾರಮತ್ತೋ। ಸಿಕ್ಖಾಪದವಿಭಙ್ಗೇಪಿ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ ನತ್ಥಿ; ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ಪನೇಸ ಅತಿರೇಕಭಾಣವಾರಮತ್ತೋ; ತಥಾ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಿಭಙ್ಗೋ। ಞಾಣವಿಭಙ್ಗೋ ದಸವಿಧೇನ ವಿಭತ್ತೋ; ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ಪನೇಸ ತಿಮತ್ತಭಾಣವಾರೋ। ಖುದ್ದಕವತ್ಥುವಿಭಙ್ಗೋಪಿ ದಸವಿಧೇನ ವಿಭತ್ತೋ; ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ಪನೇಸ ತಿಮತ್ತಭಾಣವಾರೋ। ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗೋ ತಿವಿಧೇನ ವಿಭತ್ತೋ; ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ಪನೇಸ ಅತಿರೇಕದ್ವಿಭಾಣವಾರಮತ್ತೋ। ಸಬ್ಬೇಪಿ ವಿತ್ಥಾರಿಯಮಾನಾ ಅನನ್ತಾ ಅಪರಿಮಾಣಾ ಹೋನ್ತಿ। ಏವಮೇತಂ ವಿಭಙ್ಗಪ್ಪಕರಣಂ ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ಪಞ್ಚತಿಂಸಮತ್ತಭಾಣವಾರಂ; ವಿತ್ಥಾರತೋ ಪನ ಅನನ್ತಮಪರಿಮಾಣಂ ಹೋತಿ।

ತದನನ್ತರಂ **ಧಾತುಕಥಾಪಕರಣಂ** ನಾಮ। ತಂ ಸಙ್ಗಹೋ ಅಸಙ್ಗಹೋ, ಸಙ್ಗಹಿತೇನ ಅಸಙ್ಗಹಿತಂ, ಅಸಙ್ಗಹಿತೇನ ಸಙ್ಗಹಿತಂ, ಸಙ್ಗಹಿತೇನ ಸಙ್ಗಹಿತಂ, ಅಸಙ್ಗಹಿತೇನ ಅಸಙ್ಗಹಿತಂ; ಸಮ್ಪಯೋಗೋ ವಿಪ್ಪಯೋಗೋ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇನ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ, ವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ, ವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇನ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ; ಸಙ್ಗಹಿತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ; ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇನ ಸಙ್ಗಹಿತಂ ಅಸಙ್ಗಹಿತಂ, ಅಸಙ್ಗಹಿತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ, ವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇನ ಸಙ್ಗಹಿತಂ ಅಸಙ್ಗಹಿತನ್ತಿ ಚುದ್ದಸವಿಧೇನ ವಿಭತ್ತಂ। ತಂ ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ಅತಿರೇಕಛಭಾಣವಾರಮತ್ತಂ, ವಿತ್ಥಾರಿಯಮಾನಂ ಪನ ಅನನ್ತಮಪರಿಮಾಣಂ ಹೋತಿ।

ತದನನ್ತರಂ **ಪುಗ್ಗಲಪಞ್ಞತ್ತಿ** ನಾಮ। ಸಾ “ಖನ್ಧಪಞ್ಞತ್ತಿ ಆಯತನಪಞ್ಞತ್ತಿ ಧಾತುಪಞ್ಞತ್ತಿ ಸಚ್ಚಪಞ್ಞತ್ತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಞ್ಞತ್ತಿ ಪುಗ್ಗಲಪಞ್ಞತ್ತೀ”ತಿ ಛಬ್ಬಿಧೇನ ವಿಭತ್ತಾ। ಸಾ ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ಅತಿರೇಕಪಞ್ಚಭಾಣವಾರಾ; ವಿತ್ಥಾರಿಯಮಾನಾ ಪನ ಅನನ್ತಾ ಅಪರಿಮಾಣಾವ ಹೋತಿ।

ತದನನ್ತರಂ **ಕಥಾವತ್ಥುಪ್ಪಕರಣಂ** ನಾಮ। ತಂ ಸಕವಾದೇ ಪಞ್ಚ ಸುತ್ತಸತಾನಿ ಪರವಾದೇ ಪಞ್ಚಾತಿ ಸುತ್ತಸಹಸ್ಸಂ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ವಿಭತ್ತಂ। ತಂ ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ಇದಾನಿ ಪೋತ್ಥಕೇ ಲಿಖಿತಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಸಙ್ಗೀತಿಆರೋಪಿತನಯೇನ ದೀಘನಿಕಾಯಪ್ಪಮಾಣಂ, ವಿತ್ಥಾರಿಯಮಾನಂ ಪನ ಅನನ್ತಮಪರಿಮಾಣಂ ಹೋತಿ।

ತದನನ್ತರಂ **ಯಮಕಂ** ನಾಮ। ತಂ ಮೂಲಯಮಕಂ ಖನ್ಧಯಮಕಂ ಆಯತನಯಮಕಂ ಧಾತುಯಮಕಂ ಸಚ್ಚಯಮಕಂ ಸಙ್ಖಾರಯಮಕಂ ಅನುಸಯಯಮಕಂ ಚಿತ್ತಯಮಕಂ ಧಮ್ಮಯಮಕಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಯಮಕನ್ತಿ ದಸವಿಧೇನ ವಿಭತ್ತಂ। ತಂ ವಾಚನಾಮಗ್ಗತೋ ವೀಸಭಾಣವಾರಸತಂ, ವಿತ್ಥಾರತೋ ಪನ ಅನನ್ತಮಪರಿಮಾಣಂ ಹೋತಿ।

ತದನನ್ತರಂ **ಮಹಾಪಕರಣಂ** ನಾಮ। **ಪಟ್ಠಾನನ್ತಿಪಿ** ತಸ್ಸೇವ ನಾಮಂ। ತಂ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೋ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೋ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯೋ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೋ ನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯೋ ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯೋ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೋ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೋ ವಿಪಾಕಪಚ್ಚಯೋ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯೋ ಝಾನಪಚ್ಚಯೋ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯೋ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೋ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೋ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೋ ನತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೋ ವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋತಿ। ಪಚ್ಚಯವಸೇನ ತಾವ ಚತುವೀಸತಿವಿಧೇನ ವಿಭತ್ತಂ।

ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ ಪಟ್ಠಾನಂ ಸಮಾನೇತಬ್ಬಂ। ಕುಸಲತ್ತಿಕಾದಯೋ ಹಿ ದ್ವಾವೀಸತಿ ತಿಕಾ, ನಾಮ ಹೇತೂ ಧಮ್ಮಾ ನಹೇತೂ ಧಮ್ಮಾ...ಪೇ॰... ಸರಣಾ ಧಮ್ಮಾ ಅರಣಾ ಧಮ್ಮಾತಿ ಇಮೇ ಸತಂ ದುಕಾ। ಅಪರೇಪಿ ವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋ ಧಮ್ಮಾ ಅವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋ ಧಮ್ಮಾ...ಪೇ॰... ಖಯೇ ಞಾಣಂ, ಅನುಪ್ಪಾದೇ ಞಾಣನ್ತಿ ದ್ವಾಚತ್ತಾಲೀಸ ಸುತ್ತನ್ತಿಕದುಕಾ ನಾಮ। ತೇಸು ದ್ವಾವೀಸತಿ ತಿಕಾ ಸತಂ ದುಕಾತಿ ಅಯಂ ಆಹಚ್ಚಭಾಸಿತಾ ಜಿನವಚನಭೂತಾ ಸಬ್ಬಞ್ಞುಬುದ್ಧೇನ ದೇಸಿತಾ ಸತ್ತನ್ನಂ ಪಕರಣಾನಂ ಮಾತಿಕಾ ನಾಮ।

ಅಥಾಪರೇ ದ್ವಾಚತ್ತಾಲೀಸ ಸುತ್ತನ್ತಿಕದುಕಾ ಕುತೋಪಭವಾ ಕೇನ ಠಪಿತಾ ಕೇನ ದೇಸಿತಾತಿ? **ಧಮ್ಮಸೇನಾಪತಿಸಾರಿಪುತ್ತತ್ಥೇರಪ್ಪಭವಾ,** ತೇನ ಠಪಿತಾ, ತೇನ ದೇಸಿತಾತಿ। ಇಮೇ ಠಪೇನ್ತೋ ಪನ ಥೇರೋ ನ ಸಾಮುಕ್ಕಂಸಿಕೇನ ಅತ್ತನೋ ಞಾಣೇನ ಠಪೇಸಿ। ಏಕುತ್ತರಿಯಂ ಪನ ಏಕನಿಪಾತದುಕನಿಪಾತಸಙ್ಗೀತಿ ದಸುತ್ತರಸುತ್ತನ್ತೇಹಿ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕತ್ಥೇರಾನಂ ಸುತ್ತನ್ತಂ ಪತ್ವಾ ಅಕಿಲಮತ್ಥಂ ಠಪಿತಾ। ತೇ ಪನೇತೇ ಏಕಸ್ಮಿಂ ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡೇಯೇವ ಮತ್ಥಕಂ ಪಾಪೇತ್ವಾ ವಿಭತ್ತಾ। ಸೇಸಟ್ಠಾನೇಸು ಯಾವ ಸರಣದುಕಾ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ವಿಭತ್ತೋ।

ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೇನ ಹಿ ಅನುಲೋಮಪಟ್ಠಾನೇ ದ್ವಾವೀಸತಿ ತಿಕೇ ನಿಸ್ಸಾಯ **ತಿಕಪಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಂ। ಸತಂ ದುಕೇ ನಿಸ್ಸಾಯ **ದುಕಪಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಂ। ತತೋ ಪರಂ ದ್ವಾವೀಸತಿ ತಿಕೇ ಗಹೇತ್ವಾ ದುಕಸತೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ **ದುಕತಿಕಪಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ದಸ್ಸಿತಂ। ತತೋ ಪರಂ ದುಕಸತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ದ್ವಾವೀಸತಿಯಾ ತಿಕೇಸು ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ **ತಿಕದುಕಪಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ದಸ್ಸಿತಂ। ತಿಕೇ ಪನ ತಿಕೇಸುಯೇವ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ **ತಿಕತಿಕಪಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ದಸ್ಸಿತಂ। ದುಕೇ ಚ ದುಕೇಸುಯೇವ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ **ದುಕದುಕಪಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ದಸ್ಸಿತಂ। ಏವಂ -

ತಿಕಞ್ಚ ಪಟ್ಠಾನವರಂ ದುಕುತ್ತಮಂ,
ದುಕತಿಕಞ್ಚೇವ ತಿಕದುಕಞ್ಚ।
ತಿಕತಿಕಞ್ಚೇವ ದುಕದುಕಞ್ಚ,
ಛ **ಅನುಲೋಮಮ್ಹಿ** ನಯಾ ಸುಗಮ್ಭೀರಾತಿ॥ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೩೯)।

ಪಚ್ಚನೀಯಪಟ್ಠಾನೇಪಿ ದ್ವಾವೀಸತಿತಿಕೇ ನಿಸ್ಸಾಯ **ತಿಕಪಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ। ದುಕಸತಂ ನಿಸ್ಸಾಯ **ದುಕಪಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ। ದ್ವಾವೀಸತಿತಿಕೇ ದುಕಸತೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ **ದುಕತಿಕಪಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ। ದುಕಸತಂ ದ್ವಾವೀಸತಿಯಾ ತಿಕೇಸು ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ **ತಿಕದುಕಪಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ। ತಿಕೇ ತಿಕೇಸುಯೇವ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ **ತಿಕತಿಕಪಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ। ದುಕೇ ದುಕೇಸುಯೇವ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ **ದುಕದುಕಪಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮಾತಿ ಪಚ್ಚನೀಯೇಪಿ ಛಹಿ ನಯೇಹಿ ಪಟ್ಠಾನಂ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಂ। ತೇನ ವುತ್ತಂ -

ತಿಕಞ್ಚ ಪಟ್ಠಾನವರಂ ದುಕುತ್ತಮಂ,
ದುಕತಿಕಞ್ಚೇವ ತಿಕದುಕಞ್ಚ।
ತಿಕತಿಕಞ್ಚೇವ ದುಕದುಕಞ್ಚ,
ಛ **ಪಚ್ಚನೀಯಮ್ಹಿ** ನಯಾ ಸುಗಮ್ಭೀರಾತಿ॥ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೪)।

ತತೋ ಪರಂ ಅನುಲೋಮಪಚ್ಚನೀಯೇಪಿ ಏತೇನೇವ ಉಪಾಯೇನ ಛ ನಯಾ ದಸ್ಸಿತಾ। ತೇನಾಹ -

ತಿಕಞ್ಚ ಪಟ್ಠಾನವರಂ ದುಕುತ್ತಮಂ,
ದುಕತಿಕಞ್ಚೇವ ತಿಕದುಕಞ್ಚ।
ತಿಕತಿಕಞ್ಚೇವ ದುಕದುಕಞ್ಚ,
ಛ **ಅನುಲೋಮಪಚ್ಚನೀಯಮ್ಹಿ** ನಯಾ ಸುಗಮ್ಭೀರಾತಿ॥ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೮)।

ತದನನ್ತರಂ ಪಚ್ಚನೀಯಾನುಲೋಮೇಪಿ ಏತೇಹೇವ ಛಹಿ ನಯೇಹಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಂ। ತೇನಾಹ -

ತಿಕಞ್ಚ ಪಟ್ಠಾನವರಂ ದುಕುತ್ತಮಂ,
ದುಕತಿಕಞ್ಚೇವ ತಿಕದುಕಞ್ಚ।
ತಿಕತಿಕಞ್ಚೇವ ದುಕದುಕಞ್ಚ,
ಛ **ಪಚ್ಚನೀಯಾನುಲೋಮಮ್ಹಿ** ನಯಾ ಸುಗಮ್ಭೀರಾತಿ॥ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೫೨)।

ಏವಂ ಅನುಲೋಮೇ ಛ ಪಟ್ಠಾನಾನಿ, ಪಟಿಲೋಮೇ ಛ, ಅನುಲೋಮಪಚ್ಚನೀಯೇ ಛ, ಪಚ್ಚನೀಯಾನುಲೋಮೇ ಛ ಪಟ್ಠಾನಾನೀತಿ ಇದಂ ಚತುವೀಸತಿಸಮನ್ತಪಟ್ಠಾನಸಮೋಧಾನಂ ಪಟ್ಠಾನಂ ಮಹಾಪಕರಣಂ ನಾಮ।

ಇದಾನಿ ಇಮಸ್ಸ ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸ ಗಮ್ಭೀರಭಾವವಿಜಾನನತ್ಥಂ **ಚತ್ತಾರೋ ಸಾಗರಾ** ವೇದಿತಬ್ಬಾ - ಸಂಸಾರಸಾಗರೋ, ಜಲಸಾಗರೋ, ನಯಸಾಗರೋ, ಞಾಣಸಾಗರೋತಿ। ತತ್ಥ **ಸಂಸಾರಸಾಗರೋ** ನಾಮ -

ಖನ್ಧಾನಞ್ಚ ಪಟಿಪಾಟಿ, ಧಾತುಆಯತನಾನ ಚ।
ಅಬ್ಬೋಚ್ಛಿನ್ನಂ ವತ್ತಮಾನಾ, ಸಂಸಾರೋತಿ ಪವುಚ್ಚತೀತಿ॥

ಏವಂ ವುತ್ತಂ ಸಂಸಾರವಟ್ಟಂ। ಸ್ವಾಯಂ ಯಸ್ಮಾ ಇಮೇಸಂ ಸತ್ತಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪುರಿಮಾ ಕೋಟಿ ನ ಪಞ್ಞಾಯತಿ ಏತ್ತಕಾನಞ್ಹಿ ವಸ್ಸಸತಾನಂ ವಾ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಂ ವಾ ವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಾನಂ ವಾ, ಕಪ್ಪಸತಾನಂ ವಾ ಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಾನಂ ವಾ ಕಪ್ಪಸತಸಹಸ್ಸಾನಂ ವಾ ಮತ್ಥಕೇ ಸತ್ತಾ ಉಪ್ಪನ್ನಾ, ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ನಾಹೇಸುನ್ತಿ ವಾ, ಅಸುಕಸ್ಸ ನಾಮ ರಞ್ಞೋ ಕಾಲೇ ಉಪ್ಪನ್ನಾ, ಅಸುಕಸ್ಸ ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಕಾಲೇ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ನಾಹೇಸುನ್ತಿ ವಾ, ಅಯಂ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ನತ್ಥಿ; "ಪುರಿಮಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕೋಟಿ ನ ಪಞ್ಞಾಯತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ, ಇತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅವಿಜ್ಜಾ ನಾಹೋಸಿ ಅಥ ಪಚ್ಛಾ ಸಮಭವೀ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧೦.೬೧) ಇಮಿನಾ ಪನ ನಯೇನ ಸಂಸಾರಸಾಗರೋ ಅನಮತಗ್ಗೋವ।

ಮಹಾಸಮುದ್ದೋ ಪನ **ಜಲಸಾಗರೋ** ನಾಮಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸೋ ಚತುರಾಸೀತಿಯೋಜನಸಹಸ್ಸಗಮ್ಭೀರೋ। ತತ್ಥ ಉದಕಸ್ಸ ಆಳ್ಹಕಸತೇಹಿ ವಾ ಆಳ್ಹಕಸಹಸ್ಸೇಹಿ ವಾ ಆಳ್ಹಕಸತಸಹಸ್ಸೇಹಿ ವಾ ಪಮಾಣಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ । ಅಥ ಖೋ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯೋ ಅಪ್ಪಮೇಯ್ಯೋ ಮಹಾಉದಕಕ್ಖನ್ಧೋತ್ವೇವ ಸಙ್ಖ್ಯಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಅಯಂ ಜಲಸಾಗರೋ ನಾಮ।

ಕತಮೋ **ನಯಸಾಗರೋ**? ತೇಪಿಟಕಂ ಬುದ್ಧವಚನಂ। ದ್ವೇಪಿ ಹಿ ತನ್ತಿಯೋ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಾನಂ ಸದ್ಧಾಸಮ್ಪನ್ನಾನಂ ಪಸಾದಬಹುಲಾನಂ ಞಾಣುತ್ತರಾನಂ ಕುಲಪುತ್ತಾನಂ ಅನನ್ತಂ ಪೀತಿಸೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಕತಮಾ ದ್ವೇ? ವಿನಯಞ್ಚ ಅಭಿಧಮ್ಮಞ್ಚ। ವಿನಯಧರಭಿಕ್ಖೂನಞ್ಹಿ ವಿನಯತನ್ತಿಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಾನಂ ದೋಸಾನುರೂಪಂ ಸಿಕ್ಖಾಪದಪಞ್ಞಾಪನಂ ನಾಮ - ಇಮಸ್ಮಿಂ ದೋಸೇ ಇಮಸ್ಮಿಂ ವೀತಿಕ್ಕಮೇ ಇದಂ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ ಸಿಕ್ಖಾಪದಪಞ್ಞಾಪನಂ - ಅಞ್ಞೇಸಂ ಅವಿಸಯೋ, ಬುದ್ಧಾನಮೇವ ವಿಸಯೋತಿ। ಉತ್ತರಿಮನುಸ್ಸಧಮ್ಮಪೇಯ್ಯಾಲಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಾನಂ ನೀಲಪೇಯ್ಯಾಲಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಾನಂ ಸಞ್ಚರಿತ್ತಪೇಯ್ಯಾಲಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಾನಂ ಅನನ್ತಂ ಪೀತಿಸೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕಭಿಕ್ಖೂನಮ್ಪಿ ಖನ್ಧನ್ತರಂ ಆಯತನನ್ತರಂ ಧಾತ್ವನ್ತರಂ ಇನ್ದ್ರಿಯನ್ತರಂ ಬಲಬೋಜ್ಝಙ್ಗಕಮ್ಮವಿಪಾಕನ್ತರಂ ರೂಪಾರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಸಣ್ಹಸುಖುಮಧಮ್ಮಂ ಗಗನತಲೇ ತಾರಕರೂಪಾನಿ ಗಣ್ಹನ್ತೋ ವಿಯ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮೇ ಪಬ್ಬಂ ಪಬ್ಬಂ ಕೋಟ್ಠಾಸಂ ಕೋಟ್ಠಾಸಂ ಕತ್ವಾ ವಿಭಜನ್ತೋ ದಸ್ಸೇಸಿ ವತ ನೋ ಸತ್ಥಾತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತನ್ತಿಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಾನಂ ಅನನ್ತಂ ಪೀತಿಸೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ಏವಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪನಸ್ಸ ಇದಂ ವತ್ಥುಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ - **ಮಹಾಗತಿಗಮಿಯತಿಸ್ಸದತ್ತತ್ಥೇರೋ** ಕಿರ ನಾಮ ಮಹಾಬೋಧಿಂ ವನ್ದಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ಪರತೀರಂ ಗಚ್ಛನ್ತೋ ನಾವಾಯ ಉಪರಿತಲೇ ನಿಸಿನ್ನೋ ಮಹಾಸಮುದ್ದಂ ಓಲೋಕೇಸಿ। ಅಥಸ್ಸ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ನೇವ ಪರತೀರಂ ಪಞ್ಞಾಯಿತ್ಥ, ನ ಓರಿಮತೀರಂ, ಊಮಿವೇಗಪ್ಪಭೇದಸಮುಗ್ಗತಜಲಚುಣ್ಣಪರಿಕಿಣ್ಣೋ ಪನ ಪಸಾರಿತರಜತಪಟ್ಟಸುಮನಪುಪ್ಫಸನ್ಥರಸದಿಸೋ ಮಹಾಸಮುದ್ದೋವ ಪಞ್ಞಾಯಿತ್ಥ। ಸೋ ಕಿಂ ನು ಖೋ ಮಹಾಸಮುದ್ದಸ್ಸ ಊಮಿವೇಗೋ ಬಲವಾ ಉದಾಹು ಚತುವೀಸತಿಪ್ಪಭೇದೇ ಸಮನ್ತಪಟ್ಠಾನೇ ನಯಮುಖಂ ಬಲವನ್ತಿ ಚಿನ್ತೇಸಿ। ಅಥಸ್ಸ ಮಹಾಸಮುದ್ದೇ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ಪಞ್ಞಾಯತಿ - ಅಯಞ್ಹಿ ಹೇಟ್ಠಾ ಮಹಾಪಥವಿಯಾ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ, ಉಪರಿ ಆಕಾಸೇನ, ಏಕತೋ ಚಕ್ಕವಾಳಪಬ್ಬತೇನ, ಏಕತೋ ವೇಲನ್ತೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ; ಸಮನ್ತಪಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಪನ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ನ ಪಞ್ಞಾಯತೀತಿ ಸಣ್ಹಸುಖುಮಧಮ್ಮಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ ಬಲವಪೀತಿ ಉಪ್ಪನ್ನಾ। ಸೋ ಪೀತಿಂ ವಿಕ್ಖಮ್ಭೇತ್ವಾ ವಿಪಸ್ಸನಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ಯಥಾನಿಸಿನ್ನೋವ ಸಬ್ಬಕಿಲೇಸೇ ಖೇಪೇತ್ವಾ ಅಗ್ಗಫಲೇ ಅರಹತ್ತೇ ಪತಿಟ್ಠಾಯ ಉದಾನಂ ಉದಾನೇಸಿ -

> ಅತ್ಥೇವ ಗಮ್ಭೀರಗತಂ ಸುದುಬ್ಬುಧಂ,
> ಸಯಂ ಅಭಿಞ್ಞಾಯ ಸಹೇತುಸಮ್ಭವಂ।
> ಯಥಾನುಪುಬ್ಬಂ ನಿಖಿಲೇನ ದೇಸಿತಂ,
> ಮಹೇಸಿನಾ ರೂಪಗತಂವ ಪಸ್ಸತೀತಿ॥

ಅಯಂ ನಯಸಾಗರೋ ನಾಮ।

ಕತಮೋ **ಞಾಣಸಾಗರೋ**? ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ ಞಾಣಸಾಗರೋ ನಾಮ। ಅಯಂ ಸಂಸಾರಸಾಗರೋ ನಾಮ, ಅಯಂ ಜಲಸಾಗರೋ ನಾಮ, ಅಯಂ ನಯಸಾಗರೋ ನಾಮಾತಿ ಹಿ ಅಞ್ಞೇನ ನ ಸಕ್ಕಾ ಜಾನಿತುಂ, ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣೇನೇವ ಸಕ್ಕಾ ಜಾನಿತುನ್ತಿ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ ಞಾಣಸಾಗರೋ ನಾಮ। ಇಮೇಸು ಚತೂಸು ಸಾಗರೇಸು ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ನಯಸಾಗರೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। ಇಮಞ್ಹಿ ಸಬ್ಬಞ್ಞುಬುದ್ಧಾವ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತಿ।

ಅಯಮ್ಪಿ ಭಗವಾ ಬೋಧಿಮೂಲೇ ನಿಸಿನ್ನೋ 'ಇಮಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಇಮಂ ವತ ಮೇ ಧಮ್ಮಂ ಏಸನ್ತಸ್ಸ ಗವೇಸನ್ತಸ್ಸ ಕಪ್ಪಸತಸಹಸ್ಸಾಧಿಕಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಾನಿ ವೀತಿವತ್ತಾನಿ, ಅಥ ಮೇ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪಲ್ಲಙ್ಕೇ ನಿಸಿನ್ನೇನ ದಿಯಡ್ಢಕಿಲೇಸಸಹಸ್ಸಂ ಖೇಪೇತ್ವಾ ಅಯಂ ಧಮ್ಮೋ ಪಟಿವಿದ್ಧೋ'ತಿ ಪಟಿವಿದ್ಧಧಮ್ಮಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತೋ ಸತ್ತಾಹಂ ಏಕಪಲ್ಲಙ್ಕೇನ ನಿಸೀದಿ। ತತೋ ತಮ್ಹಾ ಪಲ್ಲಙ್ಕಾ ವುಟ್ಠಾಯ 'ಇಮಸ್ಮಿಂ ವತ ಮೇ ಪಲ್ಲಙ್ಕೇ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ ಪಟಿವಿದ್ಧ'ನ್ತಿ ಅನಿಮಿಸೇಹಿ ಚಕ್ಖೂಹಿ ಸತ್ತಾಹಂ ಪಲ್ಲಙ್ಕಂ ಓಲೋಕೇನ್ತೋ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ತತೋ ದೇವತಾನಂ 'ಅಜ್ಜಾಪಿ ನೂನ ಸಿದ್ಧತ್ಥಸ್ಸ ಕತ್ತಬ್ಬಕಿಚ್ಚಂ ಅತ್ಥಿ, ಪಲ್ಲಙ್ಕಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಆಲಯಂ ನ ವಿಜಹತೀ'ತಿ ಪರಿವಿತಕ್ಕೋ ಉದಪಾದಿ।

ಸತ್ಥಾ ದೇವತಾನಂ ವಿತಕ್ಕಂ ಞತ್ವಾ ತಾವದೇವ ತಾಸಂ ವಿತಕ್ಕವೂಪಸಮನತ್ಥಂ ವೇಹಾಸಂ ಅಬ್ಭುಗ್ಗನ್ತ್ವಾ ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ ದಸ್ಸೇಸಿ। ಮಹಾಬೋಧಿಪಲ್ಲಙ್ಕಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಕತಪಾಟಿಹಾರಿಯಞ್ಚ, ಞಾತಿಸಮಾಗಮೇ ಕತಪಾಟಿಹಾರಿಯಞ್ಚ, ಪಾಟಿಯಪುತ್ತಸಮಾಗಮೇ ಕತಪಾಟಿಹಾರಿಯಞ್ಚ, ಸಬ್ಬಂ ಕಣ್ಡಮ್ಬರುಕ್ಖಮೂಲೇ ಕತಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯಸದಿಸಮೇವ ಅಹೋಸಿ। ಏವಂ ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ ಕತ್ವಾ ಪಲ್ಲಙ್ಕಸ್ಸ ಠಿತಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಚ ಅನ್ತರೇ ಆಕಾಸತೋ ಓರುಯ್ಹ ಸತ್ತಾಹಂ ಚಙ್ಕಮಿ। ಇಮೇಸು ಚ ಏಕವೀಸತಿಯಾ ದಿವಸೇಸು ಏಕದಿವಸೇಪಿ ಸತ್ಥು ಸರೀರತೋ ರಸ್ಮಿಯೋ ನ ನಿಕ್ಖನ್ತಾ।

ಚತುತ್ಥೇ ಪನ ಸತ್ತಾಹೇ ಪಚ್ಛಿಮುತ್ತರಾಯ ದಿಸಾಯ ರತನಘರೇ ನಿಸೀದಿ - ರತನಘರಂ ನಾಮ ನೇವ ಸತ್ತರತನಮಯಂ ಗೇಹಂ। ಸತ್ತನ್ನಂ ಪನ ಪಕರಣಾನಂ ಸಮ್ಮಸಿತಟ್ಠಾನಂ ರತನಘರನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ - ತತ್ಥ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣಿಂ ಸಮ್ಮಸನ್ತಸ್ಸಾಪಿ ಸರೀರತೋ ರಸ್ಮಿಯೋ ನ ನಿಕ್ಖನ್ತಾ। ವಿಭಙ್ಗಪ್ಪಕರಣಂ ಧಾತುಕಥಂ ಪುಗ್ಗಲಪಞ್ಞತ್ತಿಂ ಕಥಾವತ್ಥುಪ್ಪಕರಣಂ ಯಮಕಪ್ಪಕರಣಂ ಸಮ್ಮಸನ್ತಸ್ಸಾಪಿ ಸರೀರತೋ ರಸ್ಮಿಯೋ ನ ನಿಕ್ಖನ್ತಾ। ಯದಾ ಪನ ಮಹಾಪಕರಣಂ ಓರುಯ್ಹ "ಹೇತುಪಚ್ಚಯೋ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೋ... ಪೇ॰... ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ಸಮ್ಮಸನಂ ಆರಭಿ, ಅಥಸ್ಸ ಚತುವೀಸತಿಸಮನ್ತಪಟ್ಠಾನಂ ಸಮ್ಮಸನ್ತಸ್ಸ ಏಕನ್ತತೋ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ ಮಹಾಪಕರಣೇಯೇವ ಓಕಾಸಂ ಲಭಿ। ಯಥಾ ಹಿ ತಿಮಿರಪಿಙ್ಗಲಮಹಾಮಚ್ಛೋ ಚತುರಾಸೀತಿಯೋಜನಸಹಸ್ಸಗಮ್ಭೀರೇ ಮಹಾಸಮುದ್ದೇಯೇವ ಓಕಾಸಂ ಲಭತಿ, ಏವಮೇವ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ ಏಕನ್ತತೋ ಮಹಾಪಕರಣೇಯೇವ ಓಕಾಸಂ ಲಭಿ।

ಸತ್ಥು ಏವಂ ಲದ್ಧೋಕಾಸೇನ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣೇನ ಯಥಾಸುಖಂ ಸಣ್ಹಸುಖುಮಧಮ್ಮಂ ಸಮ್ಮಸನ್ತಸ್ಸ ಸರೀರತೋ ನೀಲಪೀತಲೋಹಿತೋದಾತಮಞ್ಜಿಟ್ಠಪಭಸ್ಸರವಸೇನ ಛಬ್ಬಣ್ಣರಸ್ಮಿಯೋ ನಿಕ್ಖಮಿಂಸು। ಕೇಸಮಸ್ಸೂಹಿ ಚೇವ ಅಕ್ಖೀನಞ್ಚ ನೀಲಟ್ಠಾನೇಹಿ **ನೀಲರಸ್ಮಿಯೋ** ನಿಕ್ಖಮಿಂಸು, ಯಾಸಂ ವಸೇನ ಗಗನತಲಂ ಅಞ್ಜನಚುಣ್ಣಸಮೋಕಿಣ್ಣಂ ವಿಯ ಉಮಾಪುಪ್ಫನೀಲುಪ್ಪಲದಲಸಞ್ಛನ್ನಂ ವಿಯ ವೀತಿಪತನ್ತಮಣಿತಾಲವಣ್ಟಂ ವಿಯ ಸಮ್ಪಸಾರಿತಮೇಚಕಪಟಂ ವಿಯ ಚ ಅಹೋಸಿ।

ಛವಿತೋ ಚೇವ ಅಕ್ಖೀನಞ್ಚ ಪೀತಟ್ಠಾನೇಹಿ **ಪೀತರಸ್ಮಿಯೋ** ನಿಕ್ಖಮಿಂಸು; ಯಾಸಂ ವಸೇನ ದಿಸಾಭಾಗಾ ಸುವಣ್ಣರಸಧಾರಾಭಿಸಿಞ್ಚಮಾನಾ ವಿಯ ಸುವಣ್ಣಪಟಪಸಾರಿತಾ ವಿಯ ಕುಙ್ಕುಮಚುಣ್ಣಕಣಿಕಾರಪುಪ್ಫಸಮ್ಪರಿಕಿಣ್ಣಾ ವಿಯ ಚ ವಿರೋಚಿಂಸು।

ಮಂಸಲೋಹಿತೇಹಿ ಚೇವ ಅಕ್ಖೀನಞ್ಚ ರತ್ತಟ್ಠಾನೇಹಿ **ಲೋಹಿತರಸ್ಮಿಯೋ** ನಿಕ್ಖಮಿಂಸು ಯಾಸಂ ವಸೇನ ದಿಸಾಭಾಗಾ ಚೀನಪಿಟ್ಠಚುಣ್ಣರಞ್ಜಿತಾ ವಿಯ ಸುಪಕ್ಕಲಾಖಾರಸಸಿಞ್ಚಮಾನಾ ವಿಯ ರತ್ತಕಮ್ಬಲಪರಿಕ್ಖಿತ್ತಾ ವಿಯ ಜಯಸುಮನಪಾರಿಭದ್ದಕಬನ್ಧುಜೀವಕಕುಸುಮಸಮ್ಪರಿಕಿಣ್ಣಾ ವಿಯ ಚ ವಿರೋಚಿಂಸು।

ಅಟ್ಠೀಹಿ ಚೇವ ದನ್ತೇಹಿ ಚ ಅಕ್ಖೀನಞ್ಚ ಸೇತಟ್ಠಾನೇಹಿ **ಓದಾತರಸ್ಮಿಯೋ** ನಿಕ್ಖಮಿಂಸು; ಯಾಸಂ ವಸೇನ ದಿಸಾಭಾಗಾ ರಜತಘಟೇಹಿ ಆಸಿಞ್ಚಮಾನಖೀರಧಾರಾಸಮ್ಪರಿಕಿಣ್ಣಾ ವಿಯ ಸಮ್ಪಸಾರಿತರಜತಪಟ್ಟವಿತಾನಾ ವಿಯ, ವೀತಿಪತನ್ತರಜತತಾಲವಣ್ಟಾ ವಿಯ, ಕುನ್ದಕುಮುದಸಿನ್ದುವಾರಸುಮನಮಲ್ಲಿಕಾದಿಕುಸುಮಸಞ್ಛನ್ನಾ ವಿಯ ಚ ವಿರೋಚಿಂಸು।

ಮಞ್ಜಿಟ್ಠಪಭಸ್ಸರಾ ಪನ ತಮ್ಹಾ ತಮ್ಹಾ ಸರೀರಪ್ಪದೇಸಾ ನಿಕ್ಖಮಿಂಸು। ಇತಿ ತಾ ಛಬ್ಬಣ್ಣರಸ್ಮಿಯೋ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ಘನಮಹಾಪಥವಿಂ ಗಣ್ಹಿಂಸು।

ಚತುನಹುತಾಧಿಕದ್ವಿಯೋಜನಸತಸಹಸ್ಸಬಹಲಾ ಮಹಾಪಥವೀ ನಿದ್ಧನ್ತಸುವಣ್ಣಪಿಣ್ಡಿ ವಿಯ ಅಹೋಸಿ। ಅಥ ಮಹಾಪಥವಿಂ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಹೇಟ್ಠಾ ಉದಕಂ ಗಣ್ಹಿಂಸು। ಪಥವಿಸನ್ಧಾರಕಂ ಅಟ್ಠನಹುತಾಧಿಕಚತುಯೋಜನಸತಸಹಸ್ಸಬಹಲಂ ಉದಕಂ ಸುವಣ್ಣಕಲಸೇಹಿ ಆಸಿಞ್ಚಮಾನವಿಲೀನಸುವಣ್ಣಂ ವಿಯ ಅಹೋಸಿ। ಉದಕಂ ವಿನಿವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ವಾತಂ ಅಗ್ಗಹೇಸುಂ। ಛನಹುತಾಧಿಕನವಯೋಜನಸತಸಹಸ್ಸಬಹಲೋ ವಾತೋ ಸಮುಸ್ಸಿತಸುವಣ್ಣಕ್ಖನ್ಧೋ ವಿಯ ಅಹೋಸಿ। ವಾತಂ ವಿನಿವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಹೇಟ್ಠಾ ಅಜಟಾಕಾಸಂ ಪಕ್ಖನ್ದಿಂಸು।

ಉಪರಿಭಾಗೇನ ಉಗ್ಗನ್ತ್ವಾಪಿ ಚಾತುಮಹಾರಾಜಿಕೇ ಗಣ್ಹಿಂಸು। ತೇ ವಿನಿವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ತಾವತಿಂಸೇ ತತೋ ಯಾಮೇ ತತೋ ತುಸಿತೇ ತತೋ ನಿಮ್ಮಾನರತೀ ತತೋ ಪರನಿಮ್ಮಿತವಸವತ್ತೀ ತತೋ ನವ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ತತೋ ವೇಹಪ್ಫಲೇ ತತೋ ಪಞ್ಚ ಸುದ್ಧಾವಾಸೇ ವಿನಿವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಚತ್ತಾರೋ ಆರುಪ್ಪೇ ಗಣ್ಹಿಂಸು। ಚತ್ತಾರೋ ಚ ಆರುಪ್ಪೇ ವಿನಿವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಅಜಟಾಕಾಸಂ ಪಕ್ಖನ್ದಿಂಸು।

ತಿರಿಯಭಾಗೇಹಿ ಅನನ್ತಾ ಲೋಕಧಾತುಯೋ ಪಕ್ಖನ್ದಿಂಸು। ಏತ್ತಕೇಸು ಠಾನೇಸು ಚನ್ದಮ್ಹಿ ಚನ್ದಪ್ಪಭಾ ನತ್ಥಿ, ಸೂರಿಯೇ ಸೂರಿಯಪ್ಪಭಾ ನತ್ಥಿ, ತಾರಕರೂಪೇಸು ತಾರಕರೂಪಪ್ಪಭಾ ನತ್ಥಿ, ದೇವತಾನಂ ಉಯ್ಯಾನವಿಮಾನಕಪ್ಪರುಕ್ಖೇಸು ಚೇವ ಸರೀರೇಸು ಚ ಆಭರಣೇಸು ಚಾತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಪಭಾ ನತ್ಥಿ। ತಿಸಹಸ್ಸಿಮಹಾಸಹಸ್ಸಿಲೋಕಧಾತುಯಾ ಆಲೋಕಫರಣಸಮತ್ಥೋ ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಾಪಿ ಸೂರಿಯುಗ್ಗಮನೇ ಖಜ್ಜೋಪನಕೋ ವಿಯ ಅಹೋಸಿ। ಚನ್ದಸೂರಿಯತಾರಕರೂಪದೇವತುಯ್ಯಾನವಿಮಾನಕಪ್ಪರುಕ್ಖಾನಂ ಪರಿಚ್ಛೇದಮತ್ತಕಮೇವ ಪಞ್ಞಾಯಿತ್ಥ। ಏತ್ತಕಂ ಠಾನಂ ಬುದ್ಧರಸ್ಮೀಹಿಯೇವ ಅಜ್ಝೋತ್ಥಟಂ ಅಹೋಸಿ। ಅಯಞ್ಚ ನೇವ ಬುದ್ಧಾನಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನಿದ್ಧಿ, ನ ಭಾವನಾಮಯಿದ್ಧಿ। ಸಣ್ಹಸುಖುಮಧಮ್ಮಂ ಪನ ಸಮ್ಮಸತೋ ಲೋಕನಾಥಸ್ಸ ಲೋಹಿತಂ ಪಸೀದಿ, ವತ್ಥುರೂಪಂ ಪಸೀದಿ, ಛವಿವಣ್ಣೋ ಪಸೀದಿ। ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ ವಣ್ಣಧಾತು ಸಮನ್ತಾ ಅಸೀತಿಹತ್ಥಮತ್ತೇ ಪದೇಸೇ ನಿಚ್ಚಲಾವ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ಇಮಿನಾ ನೀಹಾರೇನ ಸತ್ತಾಹಂ ಸಮ್ಮಸಿ।

ಸತ್ತ ರತ್ತಿನ್ದಿವಾನಿ ಸಮ್ಮಸಿತಧಮ್ಮೋ ಕಿತ್ತಕೋ ಅಹೋಸೀತಿ? ಅನನ್ತೋ ಅಪರಿಮಾಣೋ ಅಹೋಸಿ। ಅಯಂ ತಾವ ಮನಸಾದೇಸನಾ ನಾಮ। ಸತ್ಥಾ ಪನ ಏವಂ ಸತ್ತಾಹಂ ಮನಸಾ ಚಿನ್ತಿತಧಮ್ಮಂ ವಚೀಭೇದಂ ಕತ್ವಾ ದೇಸೇನ್ತೋ ವಸ್ಸಸತೇನಪಿ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸೇನಪಿ ವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸೇನಪಿ ಮತ್ಥಕಂ ಪಾಪೇತ್ವಾ ದೇಸೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತೀತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಅಪರಭಾಗೇಪಿ ಹಿ ತಥಾಗತೋ ತಾವತಿಂಸಭವನೇ ಪಾರಿಚ್ಛತ್ತಕಮೂಲೇ ಪಣ್ಡುಕಮ್ಬಲಸಿಲಾಯಂ ದಸಸಹಸ್ಸಚಕ್ಕವಾಳದೇವತಾನಂ ಮಜ್ಝೇ ನಿಸಿನ್ನೋ ಮಾತರಂ ಕಾಯಸಕ್ಖಿಂ ಕತ್ವಾ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ, ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ, ಅಬ್ಯಾಕತಾ ಧಮ್ಮಾತಿ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇನ್ತೋ ಸತಭಾಗೇನ ಸಹಸ್ಸಭಾಗೇನ ಸತಸಹಸ್ಸಭಾಗೇನ ಧಮ್ಮನ್ತರಾ ಧಮ್ಮನ್ತರಂ ಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾವ ದೇಸೇಸಿ। ತಯೋ ಮಾಸೇ ನಿರನ್ತರಂ ಪವತ್ತಿತದೇಸನಾ ವೇಗೇನ ಪವತ್ತಾ ಆಕಾಸಗಙ್ಗಾ ವಿಯ ಅಧೋಮುಖಠಪಿತಉದಕಘಟಾ ನಿಕ್ಖನ್ತಉದಕಧಾರಾ ವಿಯ ಚ ಹುತ್ವಾ ಅನನ್ತಾ ಅಪರಿಮಾಣಾ ಅಹೋಸಿ।

ಬುದ್ಧಾನಞ್ಹಿ ಭತ್ತಾನುಮೋದನಕಾಲೇಪಿ ಥೋಕಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ಅನುಮೋದೇನ್ತಾನಂ ದೇಸನಾ ದೀಘಮಜ್ಝಿಮನಿಕಾಯಪ್ಪಮಾಣಾ ಹೋತಿ। ಪಚ್ಛಾಭತ್ತಂ ಪನ ಸಮ್ಪತ್ತಪರಿಸಾಯ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇನ್ತಾನಂ ದೇಸನಾ ಸಂಯುತ್ತಅಙ್ಗುತ್ತರಿಕದ್ವೇಮಹಾನಿಕಾಯಪ್ಪಮಾಣಾವ ಹೋತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಬುದ್ಧಾನಞ್ಹಿ ಭವಙ್ಗಪರಿವಾಸೋ ಲಹುಕೋ ದನ್ತಾವರಣಂ ಸುಫುಸಿತಂ ಮುಖಾದಾನಂ ಸಿಲಿಟ್ಠಂ ಜಿವ್ಹಾ ಮುದುಕಾ ಸರೋ ಮಧುರೋ ವಚನಂ ಲಹುಪರಿವತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ತಂ ಮುಹುತ್ತಂ ದೇಸಿತಧಮ್ಮೋಪಿ ಏತ್ತಕೋ ಹೋತಿ। ತೇಮಾಸಂ ದೇಸಿತಧಮ್ಮೋ ಪನ ಅನನ್ತೋ ಅಪರಿಮಾಣೋಯೇವ।

ಆನನ್ದತ್ಥೇರೋ ಹಿ ಬಹುಸ್ಸುತೋ ತಿಪಿಟಕಧರೋ ಪಞ್ಚದಸ ಗಾಥಾಸಹಸ್ಸಾನಿ ಸಟ್ಠಿ ಪದಸಹಸ್ಸಾನಿ ಲತಾಪುಪ್ಫಾನಿ ಆಕಡ್ಢನ್ತೋ ವಿಯ ಠಿತಪದೇನೇವ ಠತ್ವಾ ಗಣ್ಹಾತಿ ವಾ ವಾಚೇತಿ ವಾ ದೇಸೇತಿ ವಾ। ಏತ್ತಕೋ ಥೇರಸ್ಸ ಏಕೋ ಉದ್ದೇಸಮಗ್ಗೋ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಥೇರಸ್ಸ ಹಿ ಅನುಪದಂ ಉದ್ದೇಸಂ ದದಮಾನೋ ಅಞ್ಞೋ ದಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ನ ಸಮ್ಪಾಪುಣಾತಿ। ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋವ ಸಮ್ಪಾಪುಣೇಯ್ಯ। ಏವಂ ಅಧಿಮತ್ತಸತಿಮಾ ಅಧಿಮತ್ತಗತಿಮಾ ಅಧಿಮತ್ತಧಿತಿಮಾ ಸಾವಕೋ ಸತ್ಥಾರಾ ತೇಮಾಸಂ ಇಮಿನಾ ನೀಹಾರೇನ ದೇಸಿತದೇಸನಂ ವಸ್ಸಸತಂ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಂ ಉಗ್ಗಣ್ಹನ್ತೋಪಿ ಮತ್ಥಕಂ ಪಾಪೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ।

ಏವಂ ತೇಮಾಸಂ ನಿರನ್ತರಂ ದೇಸೇನ್ತಸ್ಸ ಪನ ತಥಾಗತಸ್ಸ ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರಪ್ಪಟಿಬದ್ಧಂ ಉಪಾದಿನ್ನಕಸರೀರಂ ಕಥಂ ಯಾಪೇಸೀತಿ? ಪಟಿಜಗ್ಗನೇನೇವ। ಬುದ್ಧಾನಞ್ಹಿ ಸೋ ಸೋ ಕಾಲೋ ಸುವವತ್ಥಿತೋ ಸುಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ ಸುಪಚ್ಚಕ್ಖೋ। ತಸ್ಮಾ ಭಗವಾ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇನ್ತೋವ ಮನುಸ್ಸಲೋಕೇ ಕಾಲಂ ಓಲೋಕೇತಿ। ಸೋ ಭಿಕ್ಖಾಚಾರವೇಲಂ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತ್ವಾ ನಿಮ್ಮಿತಬುದ್ಧಂ ಮಾಪೇತ್ವಾ 'ಇಮಸ್ಸ ಚೀವರಗ್ಗಹಣಂ ಪತ್ತಗ್ಗಹಣಂ ಸರಕುತ್ತಿ ಆಕಪ್ಪೋ ಚ ಏವರೂಪೋ ನಾಮ ಹೋತು, ಏತ್ತಕಂ ನಾಮ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇತೂ'ತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾಯ ಪತ್ತಚೀವರಮಾದಾಯ ಅನೋತತ್ತದಹಂ ಗಚ್ಛತಿ। ದೇವತಾ ನಾಗಲತಾದನ್ತಕಟ್ಠಂ ದೇನ್ತಿ। ತಂ ಖಾದಿತ್ವಾ ಅನೋತತ್ತದಹೇ ಸರೀರಂ ಪಟಿಜಗ್ಗಿತ್ವಾ ಮನೋಸಿಲಾತಲೇ ಠಿತೋ ಸುರತ್ತದುಪಟ್ಟಂ ನಿವಾಸೇತ್ವಾ ಚೀವರಂ ಪಾರುಪಿತ್ವಾ ಚಾತುಮಹಾರಾಜದತ್ತಿಯಂ ಸೇಲಮಯಂ ಪತ್ತಂ ಆದಾಯ ಉತ್ತರಕುರುಂ ಗಚ್ಛತಿ। ತತೋ ಪಿಣ್ಡಪಾತಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ಅನೋತತ್ತದಹತೀರೇ ನಿಸಿನ್ನೋ ತಂ ಪರಿಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ ದಿವಾವಿಹಾರಾಯ ಚನ್ದನವನಂ ಗಚ್ಛತಿ।

ಧಮ್ಮಸೇನಾಪತಿಸಾರಿಪುತ್ತತ್ಥೇರೋಪಿ ತತ್ಥ ಗನ್ತ್ವಾ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ ವತ್ತಂ ಕತ್ವಾ ಏಕಮನ್ತಂ ನಿಸೀದತಿ। ಅಥಸ್ಸ ಸತ್ಥಾ ನಯಂ ದೇತಿ। 'ಸಾರಿಪುತ್ತ, ಏತ್ತಕೋ ಧಮ್ಮೋ ಮಯಾ ದೇಸಿತೋ'ತಿ ಆಚಿಕ್ಖತಿ। ಏವಂ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೇ ನಯಂ ದೇನ್ತೇ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಅಗ್ಗಸಾವಕಸ್ಸ ವೇಲನ್ತೇ ಠತ್ವಾ ಹತ್ಥಂ ಪಸಾರೇತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತಸಮುದ್ದಸದಿಸಂ ನಯದಾನಂ ಹೋತಿ। ಥೇರಸ್ಸಾಪಿ ನಯಸತೇನ ನಯಸಹಸ್ಸೇನ ನಯಸತಸಹಸ್ಸೇನ ಭಗವತಾ ದೇಸಿತಧಮ್ಮೋ ಉಪಟ್ಠಾತಿಯೇವ।

ಸತ್ಥಾ ದಿವಾವಿಹಾರಂ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇತುಂ ಕಾಯ ವೇಲಾಯ ಗಚ್ಛತೀತಿ? ಸಾವತ್ಥಿವಾಸೀನಂ ಕುಲಪುತ್ತಾನಂ ಸಮ್ಪತ್ತಾನಂ ಧಮ್ಮದೇಸನವೇಲಾ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ, ತಾಯ ವೇಲಾಯ ಗಚ್ಛತಿ। ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇತ್ವಾ ಗಚ್ಛನ್ತಂ ವಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತಂ ವಾ ಕೇ ಜಾನನ್ತಿ ಕೇ ನ ಜಾನನ್ತೀತಿ? ಮಹೇಸಕ್ಖಾ ದೇವತಾ ಜಾನನ್ತಿ, ಅಪ್ಪೇಸಕ್ಖಾ ದೇವತಾ ನ ಜಾನನ್ತಿ। ಕಸ್ಮಾ ನ ಜಾನನ್ತೀತಿ? ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ ವಾ ನಿಮ್ಮಿತಬುದ್ಧಸ್ಸ ವಾ ರಸ್ಮಿಆದೀಸು ನಾನತ್ತಾಭಾವಾ। ಉಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ಹಿ ತೇಸಂ ರಸ್ಮೀಸು ವಾ ಸರೇಸು ವಾ ವಚನೇಸು ವಾ ನಾನತ್ತಂ ನತ್ಥಿ।

ಸಾರಿಪುತ್ತತ್ಥೇರೋಪಿ ಸತ್ಥಾರಾ ದೇಸಿತಂ ದೇಸಿತಂ ಧಮ್ಮಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಸದ್ಧಿವಿಹಾರಿಕಾನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಭಿಕ್ಖುಸತಾನಂ ದೇಸೇಸಿ। ತೇಸಂ ಅಯಂ ಪುಬ್ಬಯೋಗೋ - ತೇ ಕಿರ ಕಸ್ಸಪದಸಬಲಸ್ಸ ಕಾಲೇ ಖುದ್ದಕವಗ್ಗುಲಿಯೋನಿಯಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಪಬ್ಭಾರೇ ಓಲಮ್ಬನ್ತಾ ದ್ವಿನ್ನಂ ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕಭಿಕ್ಖೂನಂ ಅಭಿಧಮ್ಮಂ ಸಜ್ಝಾಯನ್ತಾನಂ ಸರೇ ನಿಮಿತ್ತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಕಣ್ಹಪಕ್ಖಸುಕ್ಕಪಕ್ಖೇ ಅಜಾನಿತ್ವಾಪಿ ಸರೇ ನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಾಹಮತ್ತಕೇನೇವ ಕಾಲಂ ಕತ್ವಾ ದೇವಲೋಕೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಂಸು। ಏಕಂ ಬುದ್ಧನ್ತರಂ ದೇವಲೋಕೇ ವಸಿತ್ವಾ ತಸ್ಮಿಂ ಕಾಲೇ ಮನುಸ್ಸಲೋಕೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯೇ ಪಸೀದಿತ್ವಾ ಥೇರಸ್ಸ ಸನ್ತಿಕೇ ಪಬ್ಬಜಿಂಸು। ಥೇರೋ ಸತ್ಥಾರಾ ದೇಸಿತಂ ದೇಸಿತಂ ಧಮ್ಮಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ತೇಸಂ ದೇಸೇಸಿ। ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಅಭಿಧಮ್ಮದೇಸನಾಪರಿಯೋಸಾನಞ್ಚ ತೇಸಂ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ಸತ್ತಪ್ಪಕರಣಉಗ್ಗಹಣಞ್ಚ ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನೇವ ಅಹೋಸಿ।

ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ವಾಚನಾಮಗ್ಗೋ ನಾಮ **ಸಾರಿಪುತ್ತತ್ಥೇರಪ್ಪಭವೋ।** ಮಹಾಪಕರಣೇ ಗಣನಚಾರೋಪಿ ಥೇರೇನೇವ ಠಪಿತೋ। ಥೇರೋ ಹಿ ಇಮಿನಾ ನೀಹಾರೇನ ಧಮ್ಮನ್ತರಂ ಅಮಕ್ಖೇತ್ವಾವ ಸುಖಂ ಗಹೇತುಂ ಧಾರೇತುಂ ಪರಿಯಾಪುಣಿತುಂ ವಾಚೇತುಞ್ಚ ಪಹೋತೀತಿ ಗಣನಚಾರಂ ಠಪೇಸಿ। ಏವಂ ಸನ್ತೇ ಥೇರೋವ ಪಠಮತರಂ ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕೋ ಹೋತೀತಿ? ನ ಹೋತಿ। ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋವ ಪಠಮತರಂ ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕೋ। ಸೋ ಹಿ ನಂ ಮಹಾಬೋಧಿಪಲ್ಲಙ್ಕೇ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿ। ಬುದ್ಧೋ ಹುತ್ವಾ ಚ ಪನ ಸತ್ತಾಹಂ ಏಕಪಲ್ಲಙ್ಕೇನ ನಿಸಿನ್ನೋ ಉದಾನಂ ಉದಾನೇಸಿ -

> "ಯದಾ ಹವೇ ಪಾತುಭವನ್ತಿ ಧಮ್ಮಾ,
> ಆತಾಪಿನೋ ಝಾಯತೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಸ।
> ಅಥಸ್ಸ ಕಙ್ಖಾ ವಪಯನ್ತಿ ಸಬ್ಬಾ,
> ಯತೋ ಪಜಾನಾತಿ ಸಹೇತುಧಮ್ಮಂ॥
>
> "ಯದಾ ಹವೇ ಪಾತುಭವನ್ತಿ ಧಮ್ಮಾ,
> ಆತಾಪಿನೋ ಝಾಯತೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಸ।
> ಅಥಸ್ಸ ಕಙ್ಖಾ ವಪಯನ್ತಿ ಸಬ್ಬಾ,
> ಯತೋ ಖಯಂ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಅವೇದಿ॥
>
> "ಯದಾ ಹವೇ ಪಾತುಭವನ್ತಿ ಧಮ್ಮಾ,
> ಆತಾಪಿನೋ ಝಾಯತೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಸ।
> ವಿಧೂಪಯಂ ತಿಟ್ಠತಿ ಮಾರಸೇನಂ,
> ಸೂರಿಯೋವ ಓಭಾಸಯಮನ್ತಲಿಕ್ಖ"ನ್ತಿ॥ (ಮಹಾವ॰ ೧-೩; ಉದಾ॰ ೧-೩)।

ಇದಂ **ಪಠಮಬುದ್ಧವಚನಂ** ನಾಮ। ಧಮ್ಮಪದಭಾಣಕಾ ಪನ -

> "ಅನೇಕಜಾತಿಸಂಸಾರಂ, ಸನ್ಧಾವಿಸ್ಸಂ ಅನಿಬ್ಬಿಸಂ।
> ಗಹಕಾರಂ ಗವೇಸನ್ತೋ, ದುಕ್ಖಾ ಜಾತಿ ಪುನಪ್ಪುನಂ॥
>
> "ಗಹಕಾರಕ ದಿಟ್ಠೋಸಿ, ಪುನ ಗೇಹಂ ನ ಕಾಹಸಿ।
> ಸಬ್ಬಾ ತೇ ಫಾಸುಕಾ ಭಗ್ಗಾ, ಗಹಕೂಟಂ ವಿಸಙ್ಖತಂ।
> ವಿಸಙ್ಖಾರಗತಂ ಚಿತ್ತಂ, ತಣ್ಹಾನಂ ಖಯಮಜ್ಝಗಾ"ತಿ॥ (ಧ॰ ಪ॰ ೧೫೩-೧೫೪)।

ಇದಂ **ಪಠಮಬುದ್ಧವಚನಂ** ನಾಮಾತಿ ವದನ್ತಿ।

ಯಮಕಸಾಲಾನಮನ್ತರೇ ನಿಪನ್ನೇನ ಪರಿನಿಬ್ಬಾನಸಮಯೇ "ಹನ್ದ ದಾನಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಆಮನ್ತಯಾಮಿ ವೋ, ವಯಧಮ್ಮಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಅಪ್ಪಮಾದೇನ ಸಮ್ಪಾದೇಥಾ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೨೧೮) ವುತ್ತವಚನಂ **ಪಚ್ಛಿಮಬುದ್ಧವಚನಂ** ನಾಮ।

ಉಭಿನ್ನಮನ್ತರೇ ಪಞ್ಚಚತ್ತಾಲೀಸ ವಸ್ಸಾನಿ ಪುಪ್ಫದಾಮಂ ಗನ್ಥೇನ್ತೇನ ವಿಯ, ರತನಾವಲಿಂ ಆವುನನ್ತೇನ ವಿಯ, ಚ ಕಥಿತೋ ಅಮತಪ್ಪಕಾಸನೋ ಸದ್ಧಮ್ಮೋ **ಮಜ್ಝಿಮಬುದ್ಧವಚನಂ** ನಾಮ।

ತಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಸಙ್ಗಯ್ಹಮಾನಂ ಪಿಟಕತೋ **ತೀಣಿ ಪಿಟಕಾನಿ** ಹೋನ್ತಿ, ನಿಕಾಯತೋ **ಪಞ್ಚ ನಿಕಾಯಾ,** ಅಙ್ಗತೋ **ನವಙ್ಗಾನಿ,** ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧತೋ **ಚತುರಾಸೀತಿಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧಸಹಸ್ಸಾನಿ**। ಕಥಂ? ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಹೇತಂ ಪಿಟಕತೋ ವಿನಯಪಿಟಕಂ ಸುತ್ತನ್ತಪಿಟಕಂ ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕನ್ತಿ ತಿಪ್ಪಭೇದಮೇವ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಉಭಯಾನಿ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಾನಿ ದ್ವೇ ವಿಭಙ್ಗಾ ದ್ವಾವೀಸತಿ ಖನ್ಧಕಾ ಸೋಳಸ ಪರಿವಾರಾತಿ ಇದಂ **ವಿನಯಪಿಟಕಂ** ನಾಮ। ಬ್ರಹ್ಮಜಾಲಾದಿಚತುತ್ತಿಂಸಸುತ್ತಸಙ್ಗಹೋ ದೀಘನಿಕಾಯೋ। ಮೂಲಪರಿಯಾಯಸುತ್ತಾದಿದಿಯಡ್ಢಸತದ್ವೇಸುತ್ತಸಙ್ಗಹೋ ಮಜ್ಝಿಮನಿಕಾಯೋ। ಓಘತರಣಸುತ್ತಾದಿಸತ್ತಸುತ್ತಸಹಸ್ಸಸತ್ತಸತದ್ವಾಸಟ್ಠಿಸುತ್ತಸಙ್ಗಹೋ ಸಂಯುತ್ತನಿಕಾಯೋ। ಚಿತ್ತಪರಿಯಾದಾನಸುತ್ತಾದಿನವಸುತ್ತಸಹಸ್ಸಪಞ್ಚಸತಸತ್ತಪಞ್ಞಾಸಸುತ್ತಸಙ್ಗಹೋ ಅಙ್ಗುತ್ತರನಿಕಾಯೋ। ಖುದ್ದಕಪಾಠಧಮ್ಮಪದಉದಾನಇತಿವುತ್ತಕಸುತ್ತನಿಪಾತವಿಮಾನವತ್ಥುಪೇತವತ್ಥುಥೇರಗಾಥಾಥೇರೀಗಾಥಾಜಾತಕನಿದ್ದೇಸಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಅಪದಾನಬುದ್ಧವಂಸಚರಿಯಾಪಿಟಕವಸೇನ ಪನ್ನರಸಪ್ಪಭೇದೋ ಖುದ್ದಕನಿಕಾಯೋತಿ ಇದಂ **ಸುತ್ತನ್ತಪಿಟಕಂ** ನಾಮ। ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣೀಆದೀನಿ ಸತ್ತ ಪಕರಣಾನಿ **ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕಂ** ನಾಮ। ತತ್ಥ -

ವಿವಿಧವಿಸೇಸನಯತ್ತಾ, ವಿನಯನತೋ ಚೇವ ಕಾಯವಾಚಾನಂ।
ವಿನಯತ್ಥವಿದೂಹಿ ಅಯಂ, ವಿನಯೋ ವಿನಯೋತಿ ಅಕ್ಖಾತೋ॥

ವಿವಿಧಾ ಹಿ ಏತ್ಥ ಪಞ್ಚವಿಧಪಾತಿಮೋಕ್ಖುದ್ದೇಸಪಾರಾಜಿಕಾದಿಸತ್ತಆಪತ್ತಿಕ್ಖನ್ಧಮಾತಿಕಾವಿಭಙ್ಗಾದಿಪ್ಪಭೇದಾ ನಯಾ ವಿಸೇಸಭೂತಾ ಚ ದಳ್ಹೀಕಮ್ಮಸಿಥಿಲಕರಣಪ್ಪಯೋಜನಾ ಅನುಪಞ್ಞತ್ತಿನಯಾ। ಕಾಯಿಕವಾಚಸಿಕಅಜ್ಝಾಚಾರನಿಸೇಧನತೋ ಚೇಸ ಕಾಯಂ ವಾಚಞ್ಚ ವಿನೇತಿ। ತಸ್ಮಾ ವಿವಿಧನಯತ್ತಾ ವಿಸೇಸನಯತ್ತಾ ಕಾಯವಾಚಾನಞ್ಚ ವಿನಯನತೋ ಅಯಂ ವಿನಯೋ ವಿನಯೋತಿ ಅಕ್ಖಾತೋ। ತೇನೇತಮೇತಸ್ಸ ವಚನತ್ಥಕೋಸಲ್ಲತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ -

“ವಿವಿಧವಿಸೇಸನಯತ್ತಾ , ವಿನಯನತೋ ಚೇವ ಕಾಯವಾಚಾನಂ।
ವಿನಯತ್ಥವಿದೂಹಿ ಅಯಂ, ವಿನಯೋ ವಿನಯೋತಿ ಅಕ್ಖಾತೋ”ತಿ॥

ಇತರಂ ಪನ -

ಅತ್ಥಾನಂ ಸೂಚನತೋ, ಸುವುತ್ತತೋ ಸವನತೋಥ ಸೂದನತೋ।
ಸುತ್ತಾಣಾ ಸುತ್ತಸಭಾಗತೋ ಚ ‘ಸುತ್ತ’ನ್ತಿ ಅಕ್ಖಾತಂ॥

ತಞ್ಹಿ ಅತ್ತತ್ಥಪರತ್ಥಾದಿಭೇದೇ ಅತ್ಥೇ ಸೂಚೇತಿ। ಸುವುತ್ತಾ ಚೇತ್ಥ ಅತ್ಥಾ ವೇನೇಯ್ಯಜ್ಝಾಸಯಾನುಲೋಮೇನ ವುತ್ತತ್ತಾ। ಸವತಿ ಚೇತಂ ಅತ್ಥೇ, ಸಸ್ಸಮಿವ ಫಲಂ, ಪಸವತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಸೂದತಿ ಚೇತಂ, ಧೇನು ವಿಯ ಖೀರಂ, ಪಗ್ಘರತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಸುಟ್ಠು ಚ ನೇ ತಾಯತಿ ರಕ್ಖತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಸುತ್ತಸಭಾಗಞ್ಚೇತಂ। ಯಥಾ ಹಿ ತಚ್ಛಕಾನಂ ಸುತ್ತಂ ಪಮಾಣಂ ಹೋತಿ ಏವಮೇತಮ್ಪಿ ವಿಞ್ಞೂನಂ। ಯಥಾ ಚ ಸುತ್ತೇನ ಸಙ್ಗಹಿತಾನಿ ಪುಪ್ಫಾನಿ ನ ವಿಕಿರಿಯನ್ತಿ ನ ವಿದ್ಧಂಸಿಯನ್ತಿ ಏವಮೇತೇನ ಸಙ್ಗಹಿತಾ ಅತ್ಥಾ। ತೇನೇತಮೇತಸ್ಸ ವಚನತ್ಥಕೋಸಲ್ಲತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ -

“ಅತ್ಥಾನಂ ಸೂಚನತೋ, ಸುವುತ್ತತೋ ಸವನತೋಥ ಸೂದನತೋ।
ಸುತ್ತಾಣಾ ಸುತ್ತಸಭಾಗತೋ ಚ ಸುತ್ತನ್ತಿ ಅಕ್ಖಾತ”ನ್ತಿ॥

ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸ ವಚನತ್ಥೋ ವುತ್ತೋಯೇವ। ಅಪರೋ ನಯೋ -

ಯಂ ಏತ್ಥ ವುಡ್ಢಿಮನ್ತೋ, ಸಲಕ್ಖಣಾ ಪೂಜಿತಾ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾ।
ವುತ್ತಾಧಿಕಾ ಚ ಧಮ್ಮಾ, ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ತೇನ ಅಕ್ಖಾತೋ॥

ಅಯಞ್ಹಿ ಅಭಿಸದ್ದೋ ವುಡ್ಢಿಲಕ್ಖಣಪೂಜಿತಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾಧಿಕೇಸು ದಿಸ್ಸತಿ। ತಥಾ ಹೇಸ “ಬಾಳ್ಹಾ ಮೇ ದುಕ್ಖಾ ವೇದನಾ ಅಭಿಕ್ಕಮನ್ತಿ, ನೋ ಪಟಿಕ್ಕಮನ್ತೀ”ತಿಆದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೮೪; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೯೫) ವುಡ್ಢಿಯಂ ಆಗತೋ। “ಯಾ ತಾ ರತ್ತಿಯೋ ಅಭಿಞ್ಞಾತಾ ಅಭಿಲಕ್ಖಿತಾ”ತಿಆದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೯) ಲಕ್ಖಣೇ। “ರಾಜಾಭಿರಾಜಾ ಮನುಜಿನ್ದೋ”ತಿಆದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೩೯೯; ಸು॰ ನಿ॰ ೫೫೩) ಪೂಜಿತೇ। “ಪಟಿಬಲೋ ವಿನೇತುಂ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಅಭಿವಿನಯೇ”ತಿಆದೀಸು (ಮಹಾವ॰ ೮೫) ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇ; ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಙ್ಕರವಿರಹಿತೇ ಧಮ್ಮೇ ಚ ವಿನಯೇ ಚಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। “ಅಭಿಕ್ಕನ್ತೇನ ವಣ್ಣೇನಾ”ತಿಆದೀಸು (ವಿ॰ ವ॰ ೭೫) ಅಧಿಕೇ।

ಏತ್ಥ ಚ “ರೂಪೂಪಪತ್ತಿಯಾ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತಿ ಮೇತ್ತಾಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ ಏಕಂ ದಿಸಂ ಫರಿತ್ವಾ ವಿಹರತೀ”ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೬೩ ಆದಯೋ) ನಯೇನ ವುಡ್ಢಿಮನ್ತೋಪಿ ಧಮ್ಮಾ ವುತ್ತಾ। “ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ”ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೧) ನಯೇನ ಆರಮ್ಮಣಾದೀಹಿ ಲಕ್ಖಣೀಯತ್ತಾ ಸಲಕ್ಖಣಾಪಿ। “ಸೇಕ್ಖಾ ಧಮ್ಮಾ, ಅಸೇಕ್ಖಾ ಧಮ್ಮಾ, ಲೋಕುತ್ತರಾ ಧಮ್ಮಾ”ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ತಿಕಮಾತಿಕಾ ೧೧; ದುಕಮಾತಿಕಾ ೧೨) ನಯೇನ ಪೂಜಿತಾಪಿ; ಪೂಜಾರಹಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। “ಫಸ್ಸೋ ಹೋತಿ, ವೇದನಾ ಹೋತೀ”ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೧) ನಯೇನ ಸಭಾವಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ತಾ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾಪಿ। “ಮಹಗ್ಗತಾ ಧಮ್ಮಾ, ಅಪ್ಪಮಾಣಾ ಧಮ್ಮಾ, ಅನುತ್ತರಾ ಧಮ್ಮಾ”ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ತಿಕಮಾತಿಕಾ ೧೨; ದುಕಮಾತಿಕಾ ೯೯) ನಯೇನ ಅಧಿಕಾಪಿ ಧಮ್ಮಾ ವುತ್ತಾ। ತೇನೇತಮೇತಸ್ಸ ವಚನತ್ಥಕೋಸಲ್ಲತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ -

“ಯಂ ಏತ್ಥ ವುಡ್ಢಿಮನ್ತೋ, ಸಲಕ್ಖಣಾ ಪೂಜಿತಾ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾ।
ವುತ್ತಾಧಿಕಾ ಚ ಧಮ್ಮಾ, ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ತೇನ ಅಕ್ಖಾತೋ”ತಿ॥

ಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಅವಿಸಿಟ್ಠಂ, ತಂ -

ಪಿಟಕಂ ಪಿಟಕತ್ಥವಿದೂ, ಪರಿಯತ್ತಿಬ್ಭಾಜನತ್ಥತೋ ಆಹು।
ತೇನ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ, ತಯೋಪಿ ವಿನಯಾದಯೋ ಞೇಯ್ಯಾ॥

ಪರಿಯತ್ತಿಪಿ ಹಿ "ಮಾ ಪಿಟಕಸಮ್ಪದಾನೇನಾ"ತಿಆದೀಸು (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೬೬) ಪಿಟಕನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। "ಅಥ ಪುರಿಸೋ ಆಗಚ್ಛೇಯ್ಯ ಕುದಾಲಪಿಟಕಂಆದಾಯಾ"ತಿಆದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೨೮; ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೭೦) ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಭಾಜನಮ್ಪಿ। ತಸ್ಮಾ ಪಿಟಕಂ ಪಿಟಕತ್ಥವಿದೂ ಪರಿಯತ್ತಿಭಾಜನತ್ಥತೋ ಆಹು।

ಇದಾನಿ **ತೇನ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ತಯೋಪಿ ವಿನಯಾದಯೋ ಞೇಯ್ಯಾ**ತಿ। ತೇನ ಏವಂ ದುವಿಧತ್ಥೇನ ಪಿಟಕಸದ್ದೇನ ಸಹ ಸಮಾಸಂ ಕತ್ವಾ ವಿನಯೋ ಚ ಸೋ ಪಿಟಕಞ್ಚ ಪರಿಯತ್ತಿಭಾವತೋ, ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಭಾಜನತೋ ಚಾತಿ ವಿನಯಪಿಟಕಂ। ಯಥಾವುತ್ತೇನೇವ ನಯೇನ ಸುತ್ತನ್ತಞ್ಚ ತಂ ಪಿಟಕಞ್ಚಾತಿ ಸುತ್ತನ್ತಪಿಟಕಂ। ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ಚ ಸೋ ಪಿಟಕಞ್ಚಾತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕನ್ತಿ ಏವಮೇತೇ ತಯೋಪಿ ವಿನಯಾದಯೋ ಞೇಯ್ಯಾ।

ಏವಂ ಞತ್ವಾ ಚ ಪುನಪಿ ತೇಸ್ವೇವ ಪಿಟಕೇಸು ನಾನಪ್ಪಕಾರಕೋಸಲ್ಲತ್ಥಂ -

ದೇಸನಾಸಾಸನಕಥಾಭೇದಂ ತೇಸು ಯಥಾರಹಂ।
ಸಿಕ್ಖಾಪಹಾನಗಮ್ಭೀರಭಾವಞ್ಚ ಪರಿದೀಪಯೇ॥
ಪರಿಯತ್ತಿಭೇದಂ ಸಮ್ಪತ್ತಿಂ, ವಿಪತ್ತಿಞ್ಚಾಪಿ ಯಂ ಯಹಿಂ।
ಪಾಪುಣಾತಿ ಯಥಾ ಭಿಕ್ಖು, ತಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬಂ ವಿಭಾವಯೇ॥

ತತ್ರಾಯಂ ಪರಿದೀಪನಾ ವಿಭಾವನಾ ಚ - ಏತಾನಿ ಹಿ ತೀಣಿ ಪಿಟಕಾನಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಆಣಾವೋಹಾರಪರಮತ್ಥದೇಸನಾ, ಯಥಾಪರಾಧಯಥಾನುಲೋಮಯಥಾಧಮ್ಮಸಾಸನಾನಿ, ಸಂವರಾಸಂವರದಿಟ್ಠಿವಿನಿವೇಠನನಾಮರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದಕಥಾತಿ ಚ ವುಚ್ಚನ್ತಿ।

ಏತ್ಥ ಹಿ ವಿನಯಪಿಟಕಂ ಆಣಾರಹೇನ ಭಗವತಾ ಆಣಾಬಾಹುಲ್ಲತೋ ದೇಸಿತತ್ತಾ **ಆಣಾದೇಸನಾ;** ಸುತ್ತನ್ತಪಿಟಕಂ ವೋಹಾರಕುಸಲೇನ ಭಗವತಾ ವೋಹಾರಬಾಹುಲ್ಲತೋ ದೇಸಿತತ್ತಾ **ವೋಹಾರದೇಸನಾ;** ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕಂ ಪರಮತ್ಥಕುಸಲೇನ ಭಗವತಾ ಪರಮತ್ಥಬಾಹುಲ್ಲತೋ ದೇಸಿತತ್ತಾ **ಪರಮತ್ಥದೇಸನಾ**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ತಥಾ ಪಠಮಂ ಯೇ ತೇ ಪಚುರಾಪರಾಧಾ ಸತ್ತಾ ತೇ ಯಥಾಪರಾಧಂ ಏತ್ಥ ಸಾಸಿತಾತಿ **ಯಥಾಪರಾಧಸಾಸನಂ;** ದುತಿಯಂ ಅನೇಕಜ್ಝಾಸಯಾನುಸಯಚರಿಯಾಧಿಮುತ್ತಿಕಾ ಸತ್ತಾ ಯಥಾನುಲೋಮಂ ಏತ್ಥ ಸಾಸಿತಾತಿ **ಯಥಾನುಲೋಮಸಾಸನಂ;** ತತಿಯಂ ಧಮ್ಮಪುಞ್ಜಮತ್ತೇ 'ಅಹಂ ಮಮಾ'ತಿ ಸಞ್ಞಿನೋ ಸತ್ತಾ ಯಥಾಧಮ್ಮಂ ಏತ್ಥ ಸಾಸಿತಾತಿ **ಯಥಾಧಮ್ಮಸಾಸನ**ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ತಥಾ ಪಠಮಂ ಅಜ್ಝಾಚಾರಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತೋ ಸಂವರಾಸಂವರೋ ಏತ್ಥ ಕಥಿತೋತಿ **ಸಂವರಾಸಂವರಕಥಾ;** ಸಂವರಾಸಂವರೋತಿ ಖುದ್ದಕೋ ಚೇವ ಮಹನ್ತೋ ಚ ಸಂವರಾಸಂವರೋ, ಕಮ್ಮಾಕಮ್ಮಂ ವಿಯ ಚ ಫಲಾಫಲಂ ವಿಯ ಚ; ದುತಿಯಂ ದ್ವಾಸಟ್ಠಿದಿಟ್ಠಿಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾ ದಿಟ್ಠಿವಿನಿವೇಠನಾ ಏತ್ಥ ಕಥಿತಾತಿ **ದಿಟ್ಠಿವಿನಿವೇಠನಕಥಾ;** ತತಿಯಂ ರಾಗಾದಿಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತೋ ನಾಮರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದೋ ಏತ್ಥ ಕಥಿತೋತಿ **ನಾಮರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದಕಥಾ**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ತೀಸುಪಿ ಚೇತೇಸು ತಿಸ್ಸೋ ಸಿಕ್ಖಾ ತೀಣಿ ಪಹಾನಾನಿ ಚತುಬ್ಬಿಧೋ ಚ ಗಮ್ಭೀರಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತಥಾ ಹಿ ವಿನಯಪಿಟಕೇ ವಿಸೇಸೇನ **ಅಧಿಸೀಲಸಿಕ್ಖಾ** ವುತ್ತಾ, ಸುತ್ತನ್ತಪಿಟಕೇ **ಅಧಿಚಿತ್ತಸಿಕ್ಖಾ,** ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕೇ **ಅಧಿಪಞ್ಞಾಸಿಕ್ಖಾ।**

ವಿನಯಪಿಟಕೇ ಚ **ವೀತಿಕ್ಕಮಪ್ಪಹಾನಂ** , ಕಿಲೇಸಾನಂ ವೀತಿಕ್ಕಮಪಟಿಪಕ್ಖತ್ತಾ ಸೀಲಸ್ಸ; ಸುತ್ತನ್ತಪಿಟಕೇ **ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಪ್ಪಹಾನಂ,** ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಪಟಿಪಕ್ಖತ್ತಾ ಸಮಾಧಿಸ್ಸ; ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕೇ **ಅನುಸಯಪ್ಪಹಾನಂ,** ಅನುಸಯಪಟಿಪಕ್ಖತ್ತಾ ಪಞ್ಞಾಯ।

ಪಠಮೇ ಚ **ತದಙ್ಗಪ್ಪಹಾನಂ** ಕಿಲೇಸಾನಂ, ಇತರೇಸು **ವಿಕ್ಖಮ್ಭನಸಮುಚ್ಛೇದಪ್ಪಹಾನಾನಿ।** ಪಠಮೇ ಚ **ದುಚ್ಚರಿತಸಂಕಿಲೇಸಸ್ಸ** ಪಹಾನಂ, ಇತರೇಸು **ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠಿಸಂಕಿಲೇಸಾನಂ** ಪಹಾನಂ।

ಏಕಮೇಕಸ್ಮಿಞ್ಚೇತ್ಥ ಚತುಬ್ಬಿಧೋಪಿ ಧಮ್ಮತ್ಥದೇಸನಾಪಟಿವೇಧಗಮ್ಭೀರಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ - ತತ್ಥ **ಧಮ್ಮೋ**ತಿ ತನ್ತಿ। **ಅತ್ಥೋ**ತಿ ತಸ್ಸಾಯೇವತ್ಥೋ। **ದೇಸನಾ**ತಿ ತಸ್ಸಾ ಮನಸಾ ವವತ್ಥಾಪಿತಾಯ ತನ್ತಿಯಾ ದೇಸನಾ। **ಪಟಿವೇಧೋ**ತಿ ತನ್ತಿಯಾ ತನ್ತಿಅತ್ಥಸ್ಸ ಚ ಯಥಾಭೂತಾವಬೋಧೋ। ತೀಸುಪಿ ಚೇತೇಸು ಏತೇ ಧಮ್ಮತ್ಥದೇಸನಾಪಟಿವೇಧಾ। ಯಸ್ಮಾ ಸಸಾದೀಹಿ ವಿಯ ಮಹಾಸಮುದ್ದೋ ಮನ್ದಬುದ್ಧೀಹಿ ದುಕ್ಖೋಗಾಹಾ ಅಲಬ್ಭನೇಯ್ಯಪತಿಟ್ಠಾ ಚ ತಸ್ಮಾ ಗಮ್ಭೀರಾ। ಏವಂ ಏಕಮೇಕಸ್ಮಿಂ ಏತ್ಥ ಚತುಬ್ಬಿಧೋಪಿ ಗಮ್ಭೀರಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಅಪರೋ ನಯೋ - **ಧಮ್ಮೋ**ತಿ ಹೇತು। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ - "ಹೇತುಮ್ಹಿ ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೨೦)। **ಅತ್ಥೋ**ತಿ ಹೇತುಫಲಂ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ - "ಹೇತುಫಲೇ ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೨೦)। **ದೇಸನಾ**ತಿ ಪಞ್ಞತ್ತಿ, ಯಥಾಧಮ್ಮಂ ಧಮ್ಮಾಭಿಲಾಪೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ; ಅನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರಾದಿವಸೇನ ವಾ ಕಥನಂ। **ಪಟಿವೇಧೋ**ತಿ ಅಭಿಸಮಯೋ। ಸೋ ಚ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರೋ। ವಿಸಯತೋ ಚ ಅಸಮ್ಮೋಹತೋ ಚ; ಅತ್ಥಾನುರೂಪಂ ಧಮ್ಮೇಸು, ಧಮ್ಮಾನುರೂಪಂ ಅತ್ಥೇಸು, ಪಞ್ಞತ್ತಿಪಥಾನುರೂಪಂ ಪಞ್ಞತ್ತೀಸು ಅವಬೋಧೋ। ತೇಸಂ ತೇಸಂ ವಾ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ವುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬೋ ಸಲಕ್ಖಣಸಙ್ಖಾತೋ ಅವಿಪರೀತಸಭಾವೋ।

ಇದಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ಏತೇಸು ಪಿಟಕೇಸು ಯಂ ಯಂ ಧಮ್ಮಜಾತಂ ವಾ ಅತ್ಥಜಾತಂ ವಾ ಯಾ ಚಾಯಂ ಯಥಾ ಯಥಾ ಞಾಪೇತಬ್ಬೋ ಅತ್ಥೋ ಸೋತೂನಂ ಞಾಣಸ್ಸ ಅಭಿಮುಖೋ ಹೋತಿ ತಥಾ ತಥಾ ತದತ್ಥಜೋತಿಕಾ ದೇಸನಾ, ಯೋ ಚೇತ್ಥ ಅವಿಪರೀತಾವಬೋಧಸಙ್ಖಾತೋ ಪಟಿವೇಧೋ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ವಾ ಧಮ್ಮಾನಂ

ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬೋ ಸಲಕ್ಖಣಸಙ್ಖಾತೋ ಅವಿಪರೀತಸಭಾವೋ - ಸಬ್ಬಮ್ಪೇತಂ ಅನುಪಚಿತಕುಸಲಸಮ್ಭಾರೇಹಿ ದುಪ್ಪಞ್ಞೇಹಿ, ಸಸಾದೀಹಿ ವಿಯ ಮಹಾಸಮುದ್ದೋ, ದುಕ್ಖೋಗಾಹಂ ಅಲಬ್ಭನೇಯ್ಯಪತಿಟ್ಠಞ್ಚ, ತಸ್ಮಾ ಗಮ್ಭೀರಂ। ಏವಮ್ಪಿ ಏಕಮೇಕಸ್ಮಿಂ ಏತ್ಥ ಚತುಬ್ಬಿಧೋಪಿ ಗಮ್ಭೀರಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಏತ್ತಾವತಾ ಚ -

> ದೇಸನಾಸಾಸನಕಥಾಭೇದಂ ತೇಸು ಯಥಾರಹಂ।
> ಸಿಕ್ಖಾಪಹಾನಗಮ್ಭೀರಭಾವಞ್ಚ ಪರಿದೀಪಯೇತಿ -

ಅಯಂ ಗಾಥಾ ವುತ್ತತ್ಥಾ ಹೋತಿ।

> ಪರಿಯತ್ತಿಭೇದಂ ಸಮ್ಪತ್ತಿಂ, ವಿಪತ್ತಿಞ್ಚಾಪಿ ಯಂ ಯಹಿಂ।
> ಪಾಪುಣಾತಿ ಯಥಾ ಭಿಕ್ಖು, ತಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬಂ ವಿಭಾವಯೇತಿ॥

ಏತ್ಥ ಪನ ತೀಸು ಪಿಟಕೇಸು ತಿವಿಧೋ ಪರಿಯತ್ತಿಭೇದೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ತಿಸ್ಸೋ ಹಿ ಪರಿಯತ್ತಿಯೋ - ಅಲಗದ್ದೂಪಮಾ ನಿಸ್ಸರಣತ್ಥಾ ಭಣ್ಡಾಗಾರಿಕಪರಿಯತ್ತೀತಿ।

ತತ್ಥ ಯಾ ದುಗ್ಗಹಿತಾ ಉಪಾರಮ್ಭಾದಿಹೇತು ಪರಿಯಾಪುಟಾ ಅಯಂ **ಅಲಗದ್ದೂಪಮಾ**। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ - ''ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪುರಿಸೋ ಅಲಗದ್ದತ್ಥಿಕೋ ಅಲಗದ್ದಗವೇಸೀ ಅಲಗದ್ದಪರಿಯೇಸನಂ ಚರಮಾನೋ, ಸೋ ಪಸ್ಸೇಯ್ಯ ಮಹನ್ತಂ ಅಲಗದ್ದಂ, ತಮೇನಂ ಭೋಗೇ ವಾ ನಙ್ಗುಟ್ಠೇ ವಾ ಗಣ್ಹೇಯ್ಯ, ತಸ್ಸ ಸೋ ಅಲಗದ್ದೋ ಪಟಿಪರಿವತ್ತಿತ್ವಾ ಹತ್ಥೇ ವಾ ಬಾಹಾಯ ವಾ ಅಞ್ಞತರಸ್ಮಿಂ ವಾ ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗೇ ಡಂಸೇಯ್ಯ, ಸೋ ತತೋ ನಿದಾನಂ ಮರಣಂ ವಾ ನಿಗಚ್ಛೇಯ್ಯ ಮರಣಮತ್ತಂ ವಾ ದುಕ್ಖಂ। ತಂ ಕಿಸ್ಸ ಹೇತು? ದುಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಲಗದ್ದಸ್ಸ। ಏವಮೇವ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಇಧೇಕಚ್ಚೇ ಮೋಘಪುರಿಸಾ ಧಮ್ಮಂ ಪರಿಯಾಪುಣನ್ತಿ ಸುತ್ತಂ...ಪೇ॰... ವೇದಲ್ಲಂ, ತೇ ತಂ ಧಮ್ಮಂ ಪರಿಯಾಪುಣಿತ್ವಾ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಞ್ಞಾಯ ಅತ್ಥಂ ನ ಉಪಪರಿಕ್ಖನ್ತಿ, ತೇಸಂ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಪಞ್ಞಾಯ ಅತ್ಥಂ ಅನುಪಪರಿಕ್ಖತಂ ನ ನಿಜ್ಝಾನಂ ಖಮನ್ತಿ, ತೇ ಉಪಾರಮ್ಭಾನಿಸಂಸಾ ಚೇವ ಧಮ್ಮಂ ಪರಿಯಾಪುಣನ್ತಿ ಇತಿವಾದಪ್ಪಮೋಕ್ಖಾನಿಸಂಸಾ ಚ। ಯಸ್ಸ ಚತ್ಥಾಯ ಧಮ್ಮಂ ಪರಿಯಾಪುಣನ್ತಿ ತಞ್ಚಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ನಾನುಭೋನ್ತಿ। ತೇಸಂ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ದುಗ್ಗಹಿತಾ ದೀಘರತ್ತಂ ಅಹಿತಾಯ ದುಕ್ಖಾಯ ಸಂವತ್ತನ್ತಿ। ತಂ ಕಿಸ್ಸ ಹೇತು? ದುಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಧಮ್ಮಾನ''ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೩೮)।

ಯಾ ಪನ ಸುಗ್ಗಹಿತಾ ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧಾದಿಪಾರಿಪೂರಿಂಯೇವ ಆಕಙ್ಖಮಾನೇನ ಪರಿಯಾಪುಟಾ ನ ಉಪಾರಮ್ಭಾದಿಹೇತು, ಅಯಂ ನಿಸ್ಸರಣತ್ಥಾ। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ - ''ತೇಸಂ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಸುಗ್ಗಹಿತಾ ದೀಘರತ್ತಂ ಹಿತಾಯ ಸುಖಾಯ ಸಂವತ್ತನ್ತಿ। ತಂ ಕಿಸ್ಸ ಹೇತು? ಸುಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಧಮ್ಮಾನ''ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೩೯)।

ಯಂ ಪನ ಪರಿಞ್ಞಾತಕ್ಖನ್ಧೋ ಪಹೀನಕಿಲೇಸೋ ಭಾವಿತಮಗ್ಗೋ ಪಟಿವಿದ್ಧಾಕುಪ್ಪೋ ಸಚ್ಛಿಕತನಿರೋಧೋ ಖೀಣಾಸವೋ ಕೇವಲಂ ಪವೇಣಿಪಾಲನತ್ಥಾಯ ವಂಸಾನುರಕ್ಖಣತ್ಥಾಯ ಪರಿಯಾಪುಣಾತಿ, ಅಯಂ **ಭಣ್ಡಾಗಾರಿಕಪರಿಯತ್ತೀ**ತಿ।

ವಿನಯೇ ಪನ ಸುಪ್ಪಟಿಪನ್ನೋ ಭಿಕ್ಖು ಸೀಲಸಮ್ಪದಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ತಿಸ್ಸೋ ವಿಜ್ಜಾ ಪಾಪುಣಾತಿ, ತಾಸಂಯೇವ ಚ ತತ್ಥ ಪಭೇದವಚನತೋ। ಸುತ್ತೇ ಸುಪ್ಪಟಿಪನ್ನೋ ಸಮಾಧಿಸಮ್ಪದಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಛಳಭಿಞ್ಞಾ ಪಾಪುಣಾತಿ, ತಾಸಂಯೇವ ಚ ತತ್ಥ ಪಭೇದವಚನತೋ। ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಸುಪ್ಪಟಿಪನ್ನೋ ಪಞ್ಞಾಸಮ್ಪದಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಚತಸ್ಸೋ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಪಾಪುಣಾತಿ ತಾಸಞ್ಚ ತತ್ಥೇವ ಪಭೇದವಚನತೋ। ಏವಮೇತೇಸು ಸುಪ್ಪಟಿಪನ್ನೋ ಯಥಾಕ್ಕಮೇನ ಇಮಂ ವಿಜ್ಜಾತ್ತಯಛಳಭಿಞ್ಞಾಚತುಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಪ್ಪಭೇದಂ ಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ಪಾಪುಣಾತಿ।

ವಿನಯೇ ಪನ ದುಪ್ಪಟಿಪನ್ನೋ ಅನುಞ್ಞಾತಸುಖಸಮ್ಫಸ್ಸಅತ್ಥರಣಪಾವುರಣಾದಿಫಸ್ಸಸಾಮಞ್ಞತೋ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೇಸು ಉಪಾದಿನ್ನಕಫಸ್ಸಾದೀಸು ಅನವಜ್ಜಸಞ್ಞೀ ಹೋತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ - ''ತಥಾಹಂ ಭಗವತಾ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸಿತಂ ಆಜಾನಾಮಿ, ಯಥಾ ಯೇಮೇ ಅನ್ತರಾಯಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ವುತ್ತಾ ಭಗವತಾ ತೇ ಪಟಿಸೇವತೋ ನಾಲಂ ಅನ್ತರಾಯಾಯಾ''ತಿ (ಪಾಚಿ॰ ೪೧೭; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೩೪)। ತತೋ ದುಸ್ಸೀಲಭಾವಂ ಪಾಪುಣಾತಿ। ಸುತ್ತೇ ದುಪ್ಪಟಿಪನ್ನೋ ''ಚತ್ತಾರೋಮೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪುಗ್ಗಲಾ ಸನ್ತೋ ಸಂವಿಜ್ಜಮಾನಾ ಲೋಕಸ್ಮಿ''ನ್ತಿಆದೀಸು (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೫) ಅಧಿಪ್ಪಾಯಂ ಅಜಾನನ್ತೋ ದುಗ್ಗಹಿತಂ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ - ''ಅತ್ತನಾ ದುಗ್ಗಹಿತೇನ ಅಮ್ಹೇ ಚೇವ ಅಬ್ಭಾಚಿಕ್ಖತಿ ಅತ್ತಾನಞ್ಚ ಖನತಿ ಬಹುಞ್ಚ ಅಪುಞ್ಞಂ ಪಸವತೀ''ತಿ (ಪಾಚಿ॰ ೪೧೭; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೩೬)। ತತೋ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿತಂ ಪಾಪುಣಾತಿ। ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ದುಪ್ಪಟಿಪನ್ನೋ ಧಮ್ಮಚಿನ್ತಂ ಅತಿಧಾವನ್ತೋ ಅಚಿನ್ತೇಯ್ಯಾನಿಪಿ ಚಿನ್ತೇತಿ, ತತೋ ಚಿತ್ತಕ್ಖೇಪಂ ಪಾಪುಣಾತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ - ''ಚತ್ತಾರಿಮಾನಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಚಿನ್ತೇಯ್ಯಾನಿ, ನ ಚಿನ್ತೇತಬ್ಬಾನಿ, ಯಾನಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತೋ ಉಮ್ಮಾದಸ್ಸ ವಿಘಾತಸ್ಸ ಭಾಗೀ ಅಸ್ಸಾ''ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೭೭)। ಏವಮೇತೇಸು ದುಪ್ಪಟಿಪನ್ನೋ ಯಥಾಕ್ಕಮೇನ ಇಮಂ ದುಸ್ಸೀಲಭಾವಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿತಾಚಿತ್ತಕ್ಖೇಪಪ್ಪಭೇದಂ ವಿಪತ್ತಿಂ ಪಾಪುಣಾತೀತಿ। ಏತ್ತಾವತಾ ಚ -

> ಪರಿಯತ್ತಿಭೇದಂ ಸಮ್ಪತ್ತಿಂ, ವಿಪತ್ತಿಞ್ಚಾಪಿ ಯಂ ಯಹಿಂ।
> ಪಾಪುಣಾತಿ ಯಥಾ ಭಿಕ್ಖು, ತಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬಂ ವಿಭಾವಯೇತಿ॥

ಅಯಮ್ಪಿ ಗಾಥಾ ವುತ್ತತ್ಥಾ ಹೋತಿ। ಏವಂ ನಾನಪ್ಪಕಾರತೋ ಪಿಟಕಾನಿ ಞತ್ವಾ ತೇಸಂ ವಸೇನ ಸಬ್ಬಮ್ಪೇತಂ ಸಙ್ಗಯ್ಹಮಾನಂ ತೀಣಿ ಪಿಟಕಾನಿ ಹೋನ್ತಿ।

ಕಥಂ ನಿಕಾಯತೋ ಪಞ್ಚ ನಿಕಾಯಾತಿ? ಸಬ್ಬಮೇವ ಹೇತಂ ದೀಘನಿಕಾಯೋ ಮಜ್ಝಿಮನಿಕಾಯೋ ಸಂಯುತ್ತನಿಕಾಯೋ ಅಙ್ಗುತ್ತರನಿಕಾಯೋ ಖುದ್ದಕನಿಕಾಯೋತಿ ಪಞ್ಚಪ್ಪಭೇದಂ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಕತಮೋ **ದೀಘನಿಕಾಯೋ?** ತಿವಗ್ಗಸಙ್ಗಹಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮಜಾಲಾದೀನಿ ಚತುತ್ತಿಂಸ ಸುತ್ತಾನಿ।

> ಚತುತ್ತಿಂಸೇವ ಸುತ್ತನ್ತಾ, ತಿವಗ್ಗೋ ಯಸ್ಸ ಸಙ್ಗಹೋ।
> ಏಸ ದೀಘನಿಕಾಯೋತಿ, ಪಠಮೋ ಅನುಲೋಮಿಕೋ॥

ಕಸ್ಮಾ ಪನೇಸ ದೀಘನಿಕಾಯೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ? ದೀಘಪ್ಪಮಾಣಾನಂ ಸುತ್ತಾನಂ ಸಮೂಹತೋ ನಿವಾಸತೋ ಚ। ಸಮೂಹನಿವಾಸಾ ಹಿ ನಿಕಾಯೋತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। "ನಾಹಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಞ್ಞಂ ಏಕನಿಕಾಯಮ್ಪಿ ಸಮನುಪಸ್ಸಾಮಿ ಏವಂ ಚಿತ್ತಂ ಯಥಯಿದಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ತಿರಚ್ಛಾನಗತಾ ಪಾಣಾ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧೦೦), ಪೋಣಿಕನಿಕಾಯೋ, ಚಿಕ್ಖಲ್ಲಿಕನಿಕಾಯೋ"ತಿ। ಏವಮಾದೀನಿ ಚೇತ್ಥ ಸಾಧಕಾನಿ ಸಾಸನತೋ ಲೋಕತೋ ಚ। ಏವಂ ಸೇಸಾನಮ್ಪಿ ನಿಕಾಯಭಾವೇ ವಚನತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಕತಮೋ **ಮಜ್ಝಿಮನಿಕಾಯೋ**? ಮಜ್ಝಿಮಪ್ಪಮಾಣಾನಿ ಪಞ್ಚದಸವಗ್ಗಸಙ್ಗಹಾನಿ ಮೂಲಪರಿಯಾಯಸುತ್ತಾದೀನಿ ದಿಯಡ್ಢಸತಂ ದ್ವೇ ಚ ಸುತ್ತಾನಿ।

ದಿಯಡ್ಢಸತಸುತ್ತನ್ತಾ, ದ್ವೇ ಚ ಸುತ್ತಾನಿ ಯತ್ಥ ಸೋ।
ನಿಕಾಯೋ ಮಜ್ಝಿಮೋ ಪಞ್ಚ, ದಸವಗ್ಗಪರಿಗ್ಗಹೋ॥

ಕತಮೋ **ಸಂಯುತ್ತನಿಕಾಯೋ**? ದೇವತಾಸಂಯುತ್ತಾದಿವಸೇನ ಠಿತಾನಿ ಓಘತರಣಾದೀನಿ ಸತ್ತ ಸುತ್ತಸಹಸ್ಸಾನಿ ಸತ್ತ ಸುತ್ತಸತಾನಿ ಚ ದ್ವಾಸಟ್ಠಿ ಚ ಸುತ್ತಾನಿ।

ಸತ್ತ ಸುತ್ತಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಸತ್ತ ಸುತ್ತಸತಾನಿ ಚ।
ದ್ವಾಸಟ್ಠಿ ಚೇವ ಸುತ್ತನ್ತಾ, ಏಸೋ ಸಂಯುತ್ತಸಙ್ಗಹೋ॥

ಕತಮೋ **ಅಙ್ಗುತ್ತರನಿಕಾಯೋ**? ಏಕೇಕಅಙ್ಗಾತಿರೇಕವಸೇನ ಠಿತಾನಿ ಚಿತ್ತಪರಿಯಾದಾನಾದೀನಿ ನವ ಸುತ್ತಸಹಸ್ಸಾನಿ ಪಞ್ಚ ಸುತ್ತಸತಾನಿ ಸತ್ತಪಞ್ಞಾಸಞ್ಚ ಸುತ್ತಾನಿ।

ನವ ಸುತ್ತಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಪಞ್ಚ ಸುತ್ತಸತಾನಿ ಚ।
ಸತ್ತಪಞ್ಞಾಸಸುತ್ತಾನಿ, ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಅಙ್ಗುತ್ತರೇ ಅಯಂ॥

ಕತಮೋ **ಖುದ್ದಕನಿಕಾಯೋ**? ಸಕಲಂ ವಿನಯಪಿಟಕಂ, ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕಂ, ಖುದ್ದಕಪಾಠ, ಧಮ್ಮಪದಾದಯೋ ಚ ಪುಬ್ಬೇ ದಸ್ಸಿತಾ ಪಞ್ಚದಸಪ್ಪಭೇದಾ; ಠಪೇತ್ವಾ ಚತ್ತಾರೋ ನಿಕಾಯೇ ಅವಸೇಸಂ ಬುದ್ಧವಚನನ್ತಿ।

ಠಪೇತ್ವಾ ಚತುರೋಪೇತೇ, ನಿಕಾಯೇ ದೀಘಆದಿಕೇ।
ತದಞ್ಞಂ ಬುದ್ಧವಚನಂ, ನಿಕಾಯೋ ಖುದ್ದಕೋ ಮತೋತಿ॥

ಏವಂ ನಿಕಾಯತೋ ಪಞ್ಚ ನಿಕಾಯಾ ಹೋನ್ತಿ।

ಕಥಂ ಅಙ್ಗವಸೇನ ನವಙ್ಗಾನೀತಿ? ಸಬ್ಬಮೇವ ಹಿದಂ 'ಸುತ್ತಂ ಗೇಯ್ಯಂ ವೇಯ್ಯಾಕರಣಂ ಗಾಥಾ ಉದಾನಂ ಇತಿವುತ್ತಕಂ ಜಾತಕಂ ಅಬ್ಭುತಧಮ್ಮಂ ವೇದಲ್ಲ'ನ್ತಿ ನವಪ್ಪಭೇದಂ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಉಭತೋವಿಭಙ್ಗನಿದ್ದೇಸಖನ್ಧಕಪರಿವಾರಾ ಸುತ್ತನಿಪಾತೇ ಮಙ್ಗಲಸುತ್ತರತನಸುತ್ತನಾಲಕಸುತ್ತತುವಟ್ಟಕಸುತ್ತಾನಿ ಅಞ್ಞಮ್ಪಿ ಚ ಸುತ್ತನಾಮಕಂ ತಥಾಗತವಚನಂ **ಸುತ್ತ**ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಸಗಾಥಕಂ ಸುತ್ತಂ **ಗೇಯ್ಯ**ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ವಿಸೇಸೇನ ಸಂಯುತ್ತನಿಕಾಯೇ ಸಕಲೋಪಿ ಸಗಾಥಾವಗ್ಗೋ। ಸಕಲಮ್ಪಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕಂ, ನಿಗ್ಗಾಥಕಂ ಸುತ್ತಂ, ಯಞ್ಚ ಅಞ್ಞಮ್ಪಿ ಅಟ್ಠಹಿ ಅಙ್ಗೇಹಿ ಅಸಙ್ಗಹಿತಂ ಬುದ್ಧವಚನಂ, ತಂ **ವೇಯ್ಯಾಕರಣ**ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಧಮ್ಮಪದಂ ಥೇರಗಾಥಾ ಥೇರೀಗಾಥಾ ಸುತ್ತನಿಪಾತೇ ನೋಸುತ್ತನಾಮಿಕಾ ಸುದ್ಧಿಕಗಾಥಾ ಚ **ಗಾಥಾ**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸೋಮನಸ್ಸಞಾಣಮಯಿಕಗಾಥಾಪ್ಪಟಿಸಂಯುತ್ತಾ ದ್ವಾಸೀತಿ ಸುತ್ತನ್ತಾ **ಉದಾನ**ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। 'ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ ಭಗವತಾ'ತಿಆದಿನಯಪ್ಪವತ್ತಾ (ಇತಿವು॰ ೧) ದಸುತ್ತರಸತಸುತ್ತನ್ತಾ **ಇತಿವುತ್ತಕ**ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಪಣ್ಣಕಜಾತಕಾದೀನಿ ಪಞ್ಞಾಸಾಧಿಕಾನಿ ಪಞ್ಚ ಜಾತಕಸತಾನಿ **ಜಾತಕ**ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। "ಚತ್ತಾರೋಮೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಚ್ಛರಿಯಾ ಅಬ್ಭುತಾ ಧಮ್ಮಾ ಆನನ್ದೇ"ತಿಆದಿನಯಪವತ್ತಾ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೨೦೯; ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೧೨೯) ಸಬ್ಬೇಪಿ ಅಚ್ಛರಿಯಅಬ್ಭುತಧಮ್ಮಪ್ಪಟಿಸಂಯುತ್ತಾ ಸುತ್ತನ್ತಾ **ಅಬ್ಭುತಧಮ್ಮ**ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಚೂಳವೇದಲ್ಲಮಹಾವೇದಲ್ಲಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಸಕ್ಕಪಞ್ಹಸಙ್ಖಾರಭಾಜನೀಯಮಹಾಪುಣ್ಣಮಸುತ್ತಾದಯೋ ಸಬ್ಬೇಪಿ ವೇದಞ್ಚ ತುಟ್ಠಿಞ್ಚ ಲದ್ಧಾ ಲದ್ಧಾ ಪುಚ್ಛಿತಸುತ್ತನ್ತಾ **ವೇದಲ್ಲ**ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏವಮೇತಂ ಅಙ್ಗತೋ ನವಙ್ಗಾನಿ।

ಕಥಂ ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧತೋ ಚತುರಾಸೀತಿ ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧಸಹಸ್ಸಾನೀತಿ? ಸಬ್ಬಮೇವ ಹಿದಂ ಬುದ್ಧವಚನಂ।

"ದ್ವಾಸೀತಿ ಬುದ್ಧತೋ ಗಣ್ಹಿಂ, ದ್ವೇ ಸಹಸ್ಸಾನಿ ಭಿಕ್ಖುತೋ।
ಚತುರಾಸೀತಿ ಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಯೇ ಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಪವತ್ತಿನೋ"ತಿ॥ (ಥೇರಗಾ॰ ೧೦೨೭)।

ಏವಂ ಪರಿದೀಪಿತಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧವಸೇನ ಚತುರಾಸೀತಿಸಹಸ್ಸಪ್ಪಭೇದಂ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಏಕಾನುಸನ್ಧಿಕಂ ಸುತ್ತಂ ಏಕೋ ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧೋ। ಯಂ ಅನೇಕಾನುಸನ್ಧಿಕಂ ತತ್ಥ ಅನುಸನ್ಧಿವಸೇನ ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧಗಣನಾ। ಗಾಥಾಬನ್ಧೇಸು ಪಞ್ಹಾಪುಚ್ಛನಂ ಏಕೋ ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧೋ, ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ಏಕೋ। ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಏಕಮೇಕಂ ತಿಕದುಕಭಾಜನಂ ಏಕಮೇಕಞ್ಚ ಚಿತ್ತವಾರಭಾಜನಂ ಏಕೋ ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧೋ। ವಿನಯೇ ಅತ್ಥಿ ವತ್ಥು, ಅತ್ಥಿ ಮಾತಿಕಾ, ಅತ್ಥಿ ಪದಭಾಜನೀಯಂ, ಅತ್ಥಿ ಆಪತ್ತಿ, ಅತ್ಥಿ ಅನಾಪತ್ತಿ, ಅತ್ಥಿ ಅನ್ತರಾಪತ್ತಿ, ಅತ್ಥಿ ತಿಕಚ್ಛೇದೋ। ತತ್ಥ ಏಕಮೇಕೋ ಕೋಟ್ಠಾಸೋ ಏಕಮೇಕೋ ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಏವಂ ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧತೋ ಚತುರಾಸೀತಿ ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧಸಹಸ್ಸಾನಿ।

ಏವಮೇತಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಬುದ್ಧವಚನಂ ಪಞ್ಚಸತಿಕಸಙ್ಗೀತಿಕಾಲೇ ಸಙ್ಗಾಯನ್ತೇನ ಮಹಾಕಸ್ಸಪಪ್ಪಮುಖೇನ ವಸೀಗಣೇನ ಅಯಂ ಧಮ್ಮೋ ಅಯಂ ವಿನಯೋ, ಇದಂ ಪಠಮಬುದ್ಧವಚನಂ, ಇದಂ ಮಜ್ಝಿಮಬುದ್ಧವಚನಂ, ಇದಂ ಪಚ್ಛಿಮಬುದ್ಧವಚನಂ, ಇದಂ ವಿನಯಪಿಟಕಂ, ಇದಂ ಸುತ್ತನ್ತಪಿಟಕಂ, ಇದಂ ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕಂ, ಅಯಂ ದೀಘನಿಕಾಯೋ…ಪೇ॰… ಅಯಂ ಖುದ್ದಕನಿಕಾಯೋ, ಇಮಾನಿ ಸುತ್ತಾದೀನಿ ನವಙ್ಗಾನಿ, ಇಮಾನಿ ಚತುರಾಸೀತಿ ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧಸಹಸ್ಸಾನೀತಿ ಇಮಂ ಪಭೇದಂ ವವತ್ಥಪೇತ್ವಾವ

ಸಙ್ಗೀತಂ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಇಮಮೇವ ಅಞ್ಞಮ್ಪಿ ಉದ್ದಾನಸಙ್ಗಹವಗ್ಗಸಙ್ಗಹಪೇಯ್ಯಾಲಸಙ್ಗಹಏಕನಿಪಾತದುಕನಿಪಾತಾದಿನಿಪಾತಸಙ್ಗಹಸಂಯುತ್ತಸಙ್ಗಹಪಣ್ಣಾಸಸಙ್ಗಹಾದಿಅನೇಕವಿಧಂ, ತೀಸು ಪಿಟಕೇಸು ಸನ್ದಿಸ್ಸಮಾನಂ ಸಙ್ಗಹಪ್ಪಭೇದಂ ವವತ್ಥಪೇತ್ವಾವ ಸತ್ತಹಿ ಮಾಸೇಹಿ ಸಙ್ಗೀತಂ।

ಸಙ್ಗೀತಿಪರಿಯೋಸಾನೇ ಚಸ್ಸ ಇದಂ ಮಹಾಕಸ್ಸಪತ್ಥೇರೇನ ದಸಬಲಸ್ಸ ಸಾಸನಂ ಪಞ್ಚವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಪರಿಮಾಣಕಾಲಂ ಪವತ್ತನಸಮತ್ಥಂ ಕತನ್ತಿ ಸಞ್ಜಾತಪ್ಪಮೋದಾ ಸಾಧುಕಾರಂ ವಿಯ ದದಮಾನಾ ಅಯಂ ಮಹಾಪಥವೀ ಉದಕಪರಿಯನ್ತಂ ಕತ್ವಾ ಅನೇಕಪ್ಪಕಾರಂ ಕಮ್ಪಿ ಸಙ್ಕಮ್ಪಿ ಸಮ್ಪಕಮ್ಪಿ ಸಮ್ಪವೇಧಿ। ಅನೇಕಾನಿ ಚ ಅಚ್ಛರಿಯಾನಿ ಪಾತುರಹೇಸುಂ।

ಏವಂ ಸಙ್ಗೀತೇ ಪನೇತ್ಥ ಅಯಂ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ಪಿಟಕತೋ ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕಂ, ನಿಕಾಯತೋ ಖುದ್ದಕನಿಕಾಯೋ, ಅಙ್ಗತೋ ವೇಯ್ಯಾಕರಣಂ, ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧತೋ ಕತಿಪಯಾನಿ ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧಸಹಸ್ಸಾನಿ ಹೋನ್ತಿ।

ತಂ ಧಾರಯನ್ತೇಸು ಭಿಕ್ಖೂಸು ಪುಬ್ಬೇ ಏಕೋ ಭಿಕ್ಖು ಸಬ್ಬಸಾಮಯಿಕಪರಿಸಾಯ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಅಭಿಧಮ್ಮತೋ ಸುತ್ತಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ಧಮ್ಮಂ ಕಥೇನ್ತೋ "ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ ಅಬ್ಯಾಕತೋ, ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಸಿಯಾ ಕುಸಲಾ ಸಿಯಾ ಅಕುಸಲಾ ಸಿಯಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ; ದಸಾಯತನಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ, ದ್ವೇ ಆಯತನಾ ಸಿಯಾ ಕುಸಲಾ ಸಿಯಾ ಅಕುಸಲಾ ಸಿಯಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ; ಸೋಳಸ ಧಾತುಯೋ ಅಬ್ಯಾಕತಾ, ದ್ವೇ ಧಾತುಯೋ ಸಿಯಾ ಕುಸಲಾ ಸಿಯಾ ಅಕುಸಲಾ ಸಿಯಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ; ಸಮುದಯಸಚ್ಚಂ ಅಕುಸಲಂ, ಮಗ್ಗಸಚ್ಚಂ ಕುಸಲಂ, ನಿರೋಧಸಚ್ಚಂ ಅಬ್ಯಾಕತಂ, ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಂ ಸಿಯಾ ಕುಸಲಂ ಸಿಯಾ ಅಕುಸಲಂ ಸಿಯಾ ಅಬ್ಯಾಕತಂ; ದಸಿನ್ದ್ರಿಯಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ, ದೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಕುಸಲಂ, ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಕುಸಲಂ, ಚತ್ತಾರಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಸಿಯಾ ಕುಸಲಾ ಸಿಯಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ, ಛ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಸಿಯಾ ಕುಸಲಾ ಸಿಯಾ ಅಕುಸಲಾ ಸಿಯಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ"ತಿ ಧಮ್ಮಕಥಂ ಕಥೇಸಿ।

ತಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಏಕೋ ಭಿಕ್ಖು ನಿಸಿನ್ನೋ 'ಧಮ್ಮಕಥಿಕ ತ್ವಂ ಸಿನೇರುಂ ಪರಿಕ್ಖಿಪನ್ತೋ ವಿಯ ದೀಘಸುತ್ತಂ ಆಹರಸಿ, ಕಿಂ ಸುತ್ತಂ ನಾಮೇತ'ನ್ತಿ ಆಹ। 'ಅಭಿಧಮ್ಮಸುತ್ತಂ ನಾಮ, ಆವುಸೋ'ತಿ। 'ಅಭಿಧಮ್ಮಸುತ್ತಂ ಕಸ್ಮಾ ಆಹರಸಿ? ಕಿಂ ಅಞ್ಞಂ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತಂ ಸುತ್ತಂ ಆಹರಿತುಂ ನ ವಟ್ಟತೀ'ತಿ? 'ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ಕೇನ ಭಾಸಿತೋ'ತಿ? 'ನ ಏಸೋ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತೋ'ತಿ। 'ಕಿಂ ಪನ ತೇ, ಆವುಸೋ, ವಿನಯಪಿಟಕಂ ಉಗ್ಗಹಿತ'ನ್ತಿ? 'ನ ಉಗ್ಗಹಿತಂ, ಆವುಸೋ'ತಿ। 'ಅವಿನಯಧಾರಿತಾಯ ಮಞ್ಞೇ ತ್ವಂ ಅಜಾನನ್ತೋ ಏವಂ ವದೇಸೀ'ತಿ। 'ವಿನಯಮತ್ತಮೇವ, ಆವುಸೋ, ಉಗ್ಗಹಿತ'ನ್ತಿ। 'ತಮ್ಪಿ ತೇ ದುಗ್ಗಹಿತಂ, ಪರಿಸಪರಿಯನ್ತೇ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ನಿದ್ದಾಯನ್ತೇನ ಉಗ್ಗಹಿತಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ; ತುಮ್ಹಾದಿಸೇ ಹಿ ಪಬ್ಬಾಜೇನ್ತೋ ವಾ ಉಪಸಮ್ಪಾದೇನ್ತೋ ವಾ ಸಾತಿಸಾರೋ ಹೋತೀ'ತಿ। 'ಕಿಂ ಕಾರಣಾ'? ವಿನಯಮತ್ತಸ್ಸಪಿ ದುಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ; ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ - "ತತ್ಥ ಅನಾಪತ್ತಿ, ನ ವಿವಣ್ಣೇತುಕಾಮೋ ಇಙ್ಘ ತಾವ, ಆವುಸೋ, ಸುತ್ತನ್ತಂ ವಾ ಗಾಥಾಯೋ ವಾ ಅಭಿಧಮ್ಮಂ ವಾ ಪರಿಯಾಪುಣಸ್ಸು, ಪಚ್ಛಾಪಿ ವಿನಯಂ ಪರಿಯಾಪುಣಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ (ಪಾಚಿ॰ ೪೪೨) ಭಣತಿ। "ಸುತ್ತನ್ತೇ ಓಕಾಸಂ ಕಾರಾಪೇತ್ವಾ ಅಭಿಧಮ್ಮಂ ವಾ ವಿನಯಂ ವಾ ಪುಚ್ಛತಿ, ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಓಕಾಸಂ ಕಾರಾಪೇತ್ವಾ ಸುತ್ತನ್ತಂ ವಾ ವಿನಯಂ ವಾ ಪುಚ್ಛತಿ, ವಿನಯೇ ಓಕಾಸಂ ಕಾರಾಪೇತ್ವಾ ಸುತ್ತನ್ತಂ ವಾ ಅಭಿಧಮ್ಮಂ ವಾ ಪುಚ್ಛತೀ"ತಿ (ಪಾಚಿ॰ ೧೨೨೧)। 'ತ್ವಂ ಪನ ಏತ್ತಕಮ್ಪಿ ನ ಜಾನಾಸೀ'ತಿ ಏತ್ತಕೇನಪಿ ಪರವಾದೀ ನಿಗ್ಗಹಿತೋ ಹೋತಿ।

ಮಹಾಗೋಸಿಙ್ಗಸುತ್ತಂ ಪನ ಇತೋಪಿ ಬಲವತರಂ। ತತ್ರ ಹಿ ಧಮ್ಮಸೇನಾಪತಿ **ಸಾರಿಪುತ್ತತ್ಥೇರೋ** ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಪುಚ್ಛಿತಪಞ್ಹಞ್ಚ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಞ್ಚ ಆರೋಚೇತುಂ ಸತ್ಥು ಸನ್ತಿಕಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರಸ್ಸ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ಆರೋಚೇನ್ತೋ "ಇಧಾವುಸೋ ಸಾರಿಪುತ್ತ, ದ್ವೇ ಭಿಕ್ಖೂ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಂ ಕಥೇನ್ತಿ , ತೇ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಪಞ್ಹಂ ಪುಚ್ಛನ್ತಿ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಸ ಪಞ್ಹಂ ಪುಟ್ಠಾ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇನ್ತಿ, ನೋ ಚ ಸಂಸಾದೇನ್ತಿ, ಧಮ್ಮೀ ಚ ನೇಸಂ ಕಥಾಪವತ್ತಿನೀ ಹೋತಿ, ಏವರೂಪೇನ ಖೋ, ಆವುಸೋ, ಸಾರಿಪುತ್ತ, ಭಿಕ್ಖುನಾ ಗೋಸಿಙ್ಗಸಾಲವನಂ ಸೋಭೇಯ್ಯಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೩೪೩) ಆಹ। ಸತ್ಥಾ ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕಾ ನಾಮ ಮಮ ಸಾಸನೇ ಪರಿಬಾಹಿರಾತಿ ಅವತ್ವಾ ಸುವಣ್ಣಾಲಿಙ್ಗಸದಿಸಂ ಗೀವಂ ಉನ್ನಾಮೇತ್ವಾ ಪುಣ್ಣಚನ್ದಸಸ್ಸಿರೀಕಂ ಮಹಾಮುಖಂ ಪೂರೇತ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಘೋಸಂ ನಿಚ್ಛಾರೇನ್ತೋ "ಸಾಧು ಸಾಧು ಸಾರಿಪುತ್ತಾ"ತಿ ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರಸ್ಸ ಸಾಧುಕಾರಂ ದತ್ವಾ "ಯಥಾ ತಂ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನೋ ಚ ಸಮ್ಮಾ ಬ್ಯಾಕರಮಾನೋ ಬ್ಯಾಕರೇಯ್ಯ, ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನೋ ಹಿ ಸಾರಿಪುತ್ತ ಧಮ್ಮಕಥಿಕೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೩೪೩) ಆಹ। ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕಭಿಕ್ಖೂಯೇವ ಕಿರ ಧಮ್ಮಕಥಿಕಾ ನಾಮ, ಅವಸೇಸಾ ಧಮ್ಮಕಥಂ ಕಥೇನ್ತಾಪಿ ನ ಧಮ್ಮಕಥಿಕಾ। ಕಸ್ಮಾ? ತೇ ಹಿ ಧಮ್ಮಕಥಂ ಕಥೇನ್ತಾ ಕಮ್ಮನ್ತರಂ ವಿಪಾಕನ್ತರಂ ರೂಪಾರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಧಮ್ಮನ್ತರಂ ಆಲೋಳೇತ್ವಾ ಕಥೇನ್ತಿ। ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕಾ ಪನ ಧಮ್ಮನ್ತರಂ ನ ಆಲೋಳೇನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕೋ ಭಿಕ್ಖು ಧಮ್ಮಂ ಕಥೇತು ವಾ ಮಾ ವಾ, ಪುಚ್ಛಿತಕಾಲೇ ಪನ ಪಞ್ಹಂ ಕಥೇಸ್ಸತೀತಿ। ಅಯಮೇವ ಏಕನ್ತಧಮ್ಮಕಥಿಕೋ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಇದಂ ಸನ್ಧಾಯ ಸತ್ಥಾ ಸಾಧುಕಾರಂ ದತ್ವಾ 'ಸುಕಥಿತಂ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನೇನಾ'ತಿ ಆಹ।

ಅಭಿಧಮ್ಮಂ ಪಟಿಬಾಹೇನ್ತೋ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಜಿನಚಕ್ಕೇ ಪಹಾರಂ ದೇತಿ, ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ ಪಟಿಬಾಹತಿ, ಸತ್ಥು ವೇಸಾರಜ್ಜಞಾಣಂ ಪಟಿನಿವತ್ತೇತಿ, ಸೋತುಕಾಮಂ ಪರಿಸಂ ವಿಸಂವಾದೇತಿ, ಅರಿಯಮಗ್ಗೇ ಆವರಣಂ ಬನ್ಧತಿ, ಅಟ್ಠಾರಸಸು ಭೇದಕರವತ್ಥೂಸು ಏಕಸ್ಮಿಂ ಸನ್ದಿಸ್ಸತಿ ಉಕ್ಖೇಪನೀಯಕಮ್ಮತಜ್ಜನೀಯಕಮ್ಮಾರಹೋ ಹೋತಿ। ತಂ ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಉಯ್ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ 'ಗಚ್ಛ ವಿಘಾಸಾದೋ ಹುತ್ವಾ ಜೀವಿಸ್ಸಸೀ'ತಿ।

ಅಥಾಪಿ ಏವಂ ವದೇಯ್ಯ - "ಸಚೇ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತೋ, ಯಥಾ ಅನೇಕೇಸು ಸುತ್ತಸಹಸ್ಸೇಸು 'ಏಕಂ ಸಮಯಂ ಭಗವಾ ರಾಜಗಹೇ ವಿಹರತೀ'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ನಿದಾನಂ ಸಜ್ಜಿತಂ, ಏವಮಸ್ಸಾಪಿ ನಿದಾನಂ ಸಜ್ಜಿತಂ ಭವೇಯ್ಯಾ"ತಿ। ಸೋ 'ಜಾತಕಸುತ್ತನಿಪಾತಧಮ್ಮಪದಾದೀನಂ ಏವರೂಪಂ ನಿದಾನಂ ನತ್ಥಿ, ನ ಚೇತಾನಿ ನ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತಾನೀ'ತಿ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಉತ್ತರಿಪಿ ಏವಂ ವತ್ತಬ್ಬೋ - 'ಪಣ್ಡಿತ, ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ನಾಮೇಸ ಸಬ್ಬಞ್ಞುಬುದ್ಧಾನಂಯೇವ ವಿಸಯೋ, ನ ಅಞ್ಞೇಸಂ ವಿಸಯೋ। ಬುದ್ಧಾನಞ್ಹಿ ಓಕ್ಕನ್ತಿ ಪಾಕಟಾ, ಅಭಿಜಾತಿ ಪಾಕಟಾ, ಅಭಿಸಮ್ಬೋಧಿ ಪಾಕಟಾ, ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಪ್ಪವತ್ತನಂ ಪಾಕಟಂ। ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ ಪಾಕಟಂ, ತಿದಿವಕ್ಕಮೋ ಪಾಕಟೋ, ದೇವಲೋಕೇ ದೇಸಿತಭಾವೋ ಪಾಕಟೋ, ದೇವೋರೋಹನಂ ಪಾಕಟಂ। ಯಥಾ ನಾಮ ಚಕ್ಕವತ್ತಿರಞ್ಞೋ ಹತ್ಥಿರತನಂ ವಾ ಅಸ್ಸರತನಂ ವಾ ಥೇನೇತ್ವಾ ಯಾನಕೇ ಯೋಜೇತ್ವಾ ವಿಚರಣಂ ನಾಮ ಅಟ್ಠಾನಂ ಅಕಾರಣಂ; ಚಕ್ಕರತನಂ ವಾ ಪನ ಥೇನೇತ್ವಾ ಪಲಾಲಸಕಟೇ ಓಲಮ್ಬಿತ್ವಾ ವಿಚರಣಂ ನಾಮ ಅಟ್ಠಾನಂ ಅಕಾರಣಂ; ಯೋಜನಪ್ಪಮಾಣಂ ಓಭಾಸನಸಮತ್ಥಂ ಮಣಿರತನಂ ವಾ ಪನ ಕಪ್ಪಾಸಪಚ್ಛಿಯಂ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವಳಞ್ಜನಂ ನಾಮ ಅಟ್ಠಾನಂ ಅಕಾರಣಂ। ಕಸ್ಮಾ? ರಾಜಾರಹಭಣ್ಡತಾಯ; ಏವಮೇವ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ

ನಾಮ ನ ಅಞ್ಞೇಸಂ ವಿಸಯೋ, ಸಬ್ಬಞ್ಞುಬುದ್ಧಾನಂಯೇವ ವಿಸಯೋ। ತೇಸಂ ವಸೇನ ದೇಸೇತಬ್ಬದೇಸನಾ। ಬುದ್ಧಾನಞ್ಚಿ ಓಕ್ಕನ್ತಿ ಪಾಕಟಾ...ಪೇ॰... ದೇವೋರೋಹನಂ ಪಾಕಟಂ। ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸ ನಿದಾನಕಿಚ್ಚಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ ಪಣ್ಡಿತಾ'ತಿ। ನ ಹಿ ಸಕ್ಕಾ ಏವಂ ವುತ್ತೇ ಪರವಾದಿನಾ ಸಹಧಮ್ಮಿಕಂ ಉದಾಹರಣಂ ಉದಾಹರಿತುಂ।

ಮಣ್ಡಲಾರಾಮವಾಸೀ **ತಿಸ್ಸಭೂತಿತ್ಥೇರೋ** ಪನ ಮಹಾಬೋಧಿನಿದಾನೋ ಏಸ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ನಾಮಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ "ಯೇನ ಸ್ವಾಹಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವಿಹಾರೇನ ಪಠಮಾಭಿಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ವಿಹರಾಮಿ ತಸ್ಸ ಪದೇಸೇನ ವಿಹಾಸಿ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೧) ಇಮಂ ಪದೇಸವಿಹಾರಸುತ್ತನ್ತಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ಕಥೇಸಿ। ದಸವಿಧೋ ಹಿ ಪದೇಸೋ ನಾಮ - ಖನ್ಧಪದೇಸೋ, ಆಯತನಪದೇಸೋ, ಧಾತುಪದೇಸೋ, ಸಚ್ಚಪದೇಸೋ, ಇನ್ದ್ರಿಯಪದೇಸೋ, ಪಚ್ಚಯಾಕಾರಪದೇಸೋ, ಸತಿಪಟ್ಠಾನಪದೇಸೋ, ಝಾನಪದೇಸೋ, ನಾಮಪದೇಸೋ, ಧಮ್ಮಪದೇಸೋತಿ। ತೇಸು ಸತ್ಥಾ ಮಹಾಬೋಧಿಮಣ್ಡೇ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧೇ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿ, ಇಮಂ ತೇಮಾಸಂ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧವಸೇನೇವ ವಿಹಾಸಿ। ದ್ವಾದಸಾಯತನಾನಿ ಅಟ್ಠಾರಸ ಧಾತುಯೋ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿ। ಇಮಂ ತೇಮಾಸಂ ಧಮ್ಮಾಯತನೇ ವೇದನಾವಸೇನ ಧಮ್ಮಧಾತುಯಞ್ಚ ವೇದನಾವಸೇನೇವ ವಿಹಾಸಿ। ಚತ್ತಾರಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿ, ಇಮಂ ತೇಮಾಸಂ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚೇ ವೇದನಾವಸೇನೇವ ವಿಹಾಸಿ। ಬಾವೀಸತಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿ, ಇಮಂ ತೇಮಾಸಂ ವೇದನಾಪಞ್ಚಕಇನ್ದ್ರಿಯವಸೇನ ವಿಹಾಸಿ। ದ್ವಾದಸಪದಿಕಂ ಪಚ್ಚಯಾಕಾರವಟ್ಟಂ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿ, ಇಮಂ ತೇಮಾಸಂ ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾವಸೇನೇವ ವಿಹಾಸಿ। ಚತ್ತಾರೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನೇ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿ, ಇಮಂ ತೇಮಾಸಂ ವೇದನಾಸತಿಪಟ್ಠಾನವಸೇನೇವ ವಿಹಾಸಿ। ಚತ್ತಾರಿ ಝಾನಾನಿ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿ, ಇಮಂ ತೇಮಾಸಂ ಝಾನಙ್ಗೇಸು ವೇದನಾವಸೇನೇವ ವಿಹಾಸಿ। ನಾಮಂ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿ, ಇಮಂ ತೇಮಾಸಂ ತತ್ಥ ವೇದನಾವಸೇನೇವ ವಿಹಾಸಿ। ಧಮ್ಮೇ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿ, ಇಮಂ ತೇಮಾಸಂ ವೇದನಾತ್ತಿಕವಸೇನೇವ ವಿಹಾಸೀತಿ। ಏವಂ ಥೇರೋ ಪದೇಸವಿಹಾರಸುತ್ತನ್ತವಸೇನ ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸ ನಿದಾನಂ ಕಥೇಸಿ।

ಗಾಮವಾಸೀ **ಸುಮನದೇವತ್ಥೇರೋ** ಪನ ಹೇಟ್ಠಾಲೋಹಪಾಸಾದೇ ಧಮ್ಮಂ ಪರಿವತ್ತೇನ್ತೋ 'ಅಯಂ ಪರವಾದೀ ಬಾಹಾ ಪಗ್ಗಯ್ಹ ಅರಞ್ಞೇ ಕನ್ದನ್ತೋ ವಿಯ, ಅಸಕ್ಖಿಕಂ ಅಡ್ಡಂ ಕರೋನ್ತೋ ವಿಯ ಚ, ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ನಿದಾನಸ್ಸ ಅತ್ಥಿಭಾವಮ್ಪಿ ನ ಜಾನಾತೀ'ತಿ ವತ್ವಾ ನಿದಾನಂ ಕಥೇನ್ತೋ ಏವಮಾಹ - ಏಕಂ ಸಮಯಂ ಭಗವಾ ದೇವೇಸು ವಿಹರತಿ ತಾವತಿಂಸೇಸು ಪಾರಿಚ್ಛತ್ತಕಮೂಲೇ ಪಣ್ಡುಕಮ್ಬಲಸಿಲಾಯಂ। ತತ್ರ ಖೋ ಭಗವಾ ದೇವಾನಂ ತಾವತಿಂಸಾನಂ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಂ ಕಥೇಸಿ - "ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ, ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ, ಅಬ್ಯಾಕತಾ ಧಮ್ಮಾ"ತಿ।

ಅಞ್ಞೇಸು ಪನ ಸುತ್ತೇಸು ಏಕಮೇವ ನಿದಾನಂ। ಅಭಿಧಮ್ಮೇ **ದ್ವೇ ನಿದಾನಾನಿ** - ಅಧಿಗಮನಿದಾನಞ್ಚ ದೇಸನಾನಿದಾನಞ್ಚ । ತತ್ಥ **ಅಧಿಗಮನಿದಾನಂ** ದೀಪಙ್ಕರದಸಬಲತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಮಹಾಬೋಧಿಪಲ್ಲಙ್ಕಾ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ದೇಸನಾನಿದಾನಂ** ಯಾವ ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಪ್ಪವತ್ತನಾ। ಏವಂ ಉಭಯನಿದಾನಸಮ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಪನಸ್ಸ ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸ ನಿದಾನಕೋಸಲ್ಲತ್ಥಂ ಇದಂ ತಾವ **ಪಞ್ಹಾಕಮ್ಮಂ** ವೇದಿತಬ್ಬಂ - ಅಯಂ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ನಾಮ ಕೇನ ಪಭಾವಿತೋ? ಕತ್ಥ ಪರಿಪಾಚಿತೋ? ಕತ್ಥ ಅಧಿಗತೋ? ಕದಾ ಅಧಿಗತೋ? ಕೇನ ಅಧಿಗತೋ? ಕತ್ಥ ವಿಚಿತೋ? ಕದಾ ವಿಚಿತೋ? ಕೇನ ವಿಚಿತೋ? ಕತ್ಥ ದೇಸಿತೋ? ಕಸ್ಸತ್ಥಾಯ ದೇಸಿತೋ? ಕಿಮತ್ಥಂ ದೇಸಿತೋ? ಕೇಹಿ ಪಟಿಗ್ಗಹಿತೋ? ಕೇ ಸಿಕ್ಖನ್ತಿ? ಕೇ ಸಿಕ್ಖಿತಸಿಕ್ಖಾ? ಕೇ ಧಾರೇನ್ತಿ? ಕಸ್ಸ ವಚನಂ? ಕೇನಾಭತೋತಿ?

ತತ್ರಿದಂ **ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ - ಕೇನ ಪಭಾವಿತೋತಿ** ಬೋಧಿಅಭಿನೀಹಾರಸದ್ಧಾಯ ಪಭಾವಿತೋ। **ಕತ್ಥ ಪರಿಪಾಚಿತೋತಿ** ಅಡ್ಢಛಕ್ಕೇಸು ಜಾತಕಸತೇಸು। **ಕತ್ಥ ಅಧಿಗತೋತಿ** ಬೋಧಿಮೂಲೇ। **ಕದಾ ಅಧಿಗತೋತಿ** ವಿಸಾಖಾಪುಣ್ಣಮಾಸಿಯಂ। **ಕೇನಾಧಿಗತೋತಿ** ಸಬ್ಬಞ್ಞುಬುದ್ಧೇನ। **ಕತ್ಥ ವಿಚಿತೋತಿ** ಬೋಧಿಮಣ್ಡೇ। **ಕದಾ ವಿಚಿತೋತಿ** ರತನಘರಸತ್ತಾಹೇ। **ಕೇನ ವಿಚಿತೋತಿ** ಸಬ್ಬಞ್ಞುಬುದ್ಧೇನ। **ಕತ್ಥ ದೇಸಿತೋತಿ** ದೇವೇಸು ತಾವತಿಂಸೇಸು। **ಕಸ್ಸತ್ಥಾಯ ದೇಸಿತೋತಿ** ದೇವತಾನಂ। **ಕಿಮತ್ಥಂ ದೇಸಿತೋತಿ** ಚತುರೋಘನಿದ್ಧರಣತ್ಥಂ। **ಕೇಹಿ ಪಟಿಗ್ಗಹಿತೋತಿ** ದೇವೇಹಿ। **ಕೇ ಸಿಕ್ಖನ್ತೀತಿ** ಸೇಕ್ಖಾ ಚ ಪುಥುಜ್ಜನಕಲ್ಯಾಣಾ ಚ। **ಕೇ ಸಿಕ್ಖಿತಸಿಕ್ಖಾತಿ** ಅರಹನ್ತೋ ಖೀಣಾಸವಾ। **ಕೇ ಧಾರೇನ್ತೀತಿ** ಯೇಸಂ ವತ್ತತಿ ತೇ ಧಾರೇನ್ತಿ। **ಕಸ್ಸ ವಚನನ್ತಿ** ಭಗವತೋ ವಚನಂ, ಅರಹತೋ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ। **ಕೇನಾಭತೋತಿ** ಆಚರಿಯಪರಮ್ಪರಾಯ।

ಅಯಞ್ಹಿ ಸಾರಿಪುತ್ತತ್ಥೇರೋ ಭದ್ದಜಿ ಸೋಭಿತೋ ಪಿಯಜಾಲೀ ಪಿಯಪಾಲೋ ಪಿಯದಸ್ಸೀ ಕೋಸಿಯಪುತ್ತೋ ಸಿಗ್ಗವೋ ಸನ್ದೇಹೋ ಮೋಗ್ಗಲಿಪುತ್ತೋ ಸುದತ್ತೋ ಧಮ್ಮಿಯೋ ದಾಸಕೋ ಸೋಣಕೋ ರೇವತೋತಿ ಏವಮಾದೀಹಿ ಯಾವ ತತಿಯಸಙ್ಗೀತಿಕಾಲಾ ಆಭತೋ। ತತೋ ಉದ್ಧಂ ತೇಸಂಯೇವ ಸಿಸ್ಸಾನುಸಿಸ್ಸೇಹೀತಿ ಏವಂ ತಾವ ಜಮ್ಬುದೀಪತಲೇ ಆಚರಿಯಪರಮ್ಪರಾಯ ಆಭತೋ। ಇಮಂ ಪನ ದೀಪಂ -

> ತತೋ ಮಹಿನ್ದೋ ಇಟ್ಟಿಯೋ, ಉತ್ತಿಯೋ ಸಮ್ಬಲೋ ತಥಾ।
> ಪಣ್ಡಿತೋ ಭದ್ದನಾಮೋ ಚ, ಏತೇ ನಾಗಾ ಮಹಾಪಞ್ಞಾ॥

ಜಮ್ಬುದೀಪಾ ಇಧಾಗತಾತಿ (ಪರಿ॰ ೩, ೮)।

ಇಮೇಹಿ ಮಹಾನಾಗೇಹಿ ಆಭತೋ। ತತೋ ಉದ್ಧಂ ತೇಸಂಯೇವ ಸಿಸ್ಸಾನುಸಿಸ್ಸಸಙ್ಖಾತಾಯ ಆಚರಿಯಪರಮ್ಪರಾಯ ಯಾವಜ್ಜತನಕಾಲಾ ಆಭತೋ।

ಸುಮೇಧಕಥಾ

ಏವಂ ಆಭತಸ್ಸ ಪನಸ್ಸ ಯಂ ತಂ **ದೀಪಙ್ಕರದಸಬಲತೋ** ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಮಹಾಬೋಧಿಪಲ್ಲಙ್ಕಾ ಅಧಿಗಮನಿದಾನಂ, ಯಾವ ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಪ್ಪವತ್ತನಾ ದೇಸನಾನಿದಾನಞ್ಚ ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಸ ಆವಿಭಾವತ್ಥಂ ಅಯಂ ಅನುಪುಬ್ಬಿಕಥಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ -

ಇತೋ ಕಿರ ಕಪ್ಪಸತಸಹಸ್ಸಾಧಿಕಾನಂ ಚತುನ್ನಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಾನಂ ಮತ್ಥಕೇ ಅಮರವತೀ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ। ತತ್ಥ **ಸುಮೇಧೋ** ನಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಪಟಿವಸತಿ ಉಭತೋ ಸುಜಾತೋ, ಮಾತಿತೋ ಚ ಪಿತಿತೋ ಚ, ಸಂಸುದ್ಧಗಹಣಿಕೋ, ಯಾವ ಸತ್ತಮಾ ಕುಲಪರಿವಟ್ಟಾ ಅಕ್ಖಿತ್ತೋ ಅನುಪಕುಟ್ಠೋ ಜಾತಿವಾದೇನ, ಅಭಿರೂಪೋ ದಸ್ಸನೀಯೋ ಪಾಸಾದಿಕೋ ಪರಮಾಯ ವಣ್ಣಪೋಕ್ಖರತಾಯ ಸಮನ್ನಾಗತೋ। ಸೋ ಅಞ್ಞಂ ಕಮ್ಮಂ ಅಕತ್ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸಿಪ್ಪಮೇವ ಉಗ್ಗಣ್ಹಿ। ತಸ್ಸ ದಹರಕಾಲೇಯೇವ ಮಾತಾಪಿತರೋ ಕಾಲಮಕಂಸು। ಅಥಸ್ಸ ರಾಸಿವಡ್ಢಕೋ ಅಮಚ್ಚೋ ಆಯಪೋತ್ಥಕಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ಸುವಣ್ಣರಜತಮಣಿಮುತ್ತಾದಿಪೂರಿತೇ ಗಬ್ಭೇ ವಿವರಿತ್ವಾ 'ಏತ್ತಕಂ ತೇ

ಕುಮಾರ ಮಾತು ಸನ್ತಕಂ, ಏತ್ತಕಂ ಪಿತು ಸನ್ತಕಂ, ಏತ್ತಕಾ ಅಯ್ಯಕಪಯ್ಯಕಾನಂ ಸನ್ತಕಾತಿ ಯಾವ ಸತ್ತಮಾ ಕುಲಪರಿವಟ್ಟಾ ಧನಂ ಆಚಿಕ್ಖಿತ್ವಾ ಏತಂ ಪಟಿಪಜ್ಜಾಹೀ'ತಿ ಆಹ। **ಸುಮೇಧಪಣ್ಡಿತೋ** ಚಿನ್ತೇಸಿ - 'ಇಮಂ ಧನಂ ಸಂಹರಿತ್ವಾ ಮಯ್ಹಂ ಪಿತುಪಿತಾಮಹಾದಯೋ ಪರಲೋಕಂ ಗಚ್ಛನ್ತಾ ಏಕಕಹಾಪಣಮ್ಪಿ ಗಹೇತ್ವಾ ನ ಗತಾ, ಮಯಾ ಪನ ಗಹೇತ್ವಾ ಗಮನಕಾರಣಂ ಕಾತುಂ ವಟ್ಟತೀ'ತಿ ಸೋ ರಞ್ಞೋ ಆರೋಚೇತ್ವಾ ನಗರೇ ಭೇರಿಂ ಚರಾಪೇತ್ವಾ ಮಹಾಜನಸ್ಸ ದಾನಂ ದತ್ವಾ ತಾಪಸಪಬ್ಬಜ್ಜಂ ಪಬ್ಬಜಿ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ **ಸುಮೇಧಕಥಾ** ಕಥೇತಬ್ಬಾ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ **ಬುದ್ಧವಂಸೇ** (ಬು॰ ವಂ॰ ೨.೧-೩೩) -

ಕಪ್ಪೇ ಚ ಸತಸಹಸ್ಸೇ, ಚತುರೋ ಚ ಅಸಙ್ಖಿಯೇ।
ಅಮರಂ ನಾಮ ನಗರಂ, ದಸ್ಸನೇಯ್ಯಂ ಮನೋರಮಂ॥

ದಸಹಿ ಸದ್ದೇಹಿ ಅವಿವಿತ್ತಂ, ಅನ್ನಪಾನಸಮಾಯುತಂ।
ಹತ್ಥಿಸದ್ದಂ ಅಸ್ಸಸದ್ದಂ, ಭೇರಿಸಙ್ಖರಥಾನಿ ಚ।
ಖಾದಥ ಪಿವಥ ಚೇವ, ಅನ್ನಪಾನೇನ ಘೋಸಿತಂ॥

ನಗರಂ ಸಬ್ಬಙ್ಗಸಮ್ಪನ್ನಂ, ಸಬ್ಬಕಮ್ಮಮುಪಾಗತಂ।
ಸತ್ತರತನಸಮ್ಪನ್ನಂ, ನಾನಾಜನಸಮಾಕುಲಂ।
ಸಮಿದ್ಧಂ ದೇವನಗರಂವ, ಆವಾಸಂ ಪುಞ್ಞಕಮ್ಮಿನಂ॥

ನಗರೇ ಅಮರವತಿಯಾ, ಸುಮೇಧೋ ನಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ।
ಅನೇಕಕೋಟಿಸನ್ನಿಚಯೋ, ಪಹೂತಧನಧಞ್ಞವಾ॥

ಅಜ್ಝಾಯಕೋ ಮನ್ತಧರೋ, ತಿಣ್ಣಂ ವೇದಾನ ಪಾರಗೂ।
ಲಕ್ಖಣೇ ಇತಿಹಾಸೇ ಚ, ಸಧಮ್ಮೇ ಪಾರಮಿಂ ಗತೋ॥

ರಹೋಗತೋ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ, ಏವಂ ಚಿನ್ತೇಸಹಂ ತದಾ।
ದುಕ್ಖೋ ಪುನಬ್ಭವೋ ನಾಮ, ಸರೀರಸ್ಸ ಚ ಭೇದನಂ॥

ಜಾತಿಧಮ್ಮೋ ಜರಾಧಮ್ಮೋ, ಬ್ಯಾಧಿಧಮ್ಮೋ ಸಹಂ ತದಾ।
ಅಜರಂ ಅಮತಂ ಖೇಮಂ, ಪರಿಯೇಸಿಸ್ಸಾಮಿ ನಿಬ್ಬುತಿಂ॥

ಯಂನೂನಿಮಂ ಪೂತಿಕಾಯಂ, ನಾನಾಕುಣಪಪೂರಿತಂ।
ಛಡ್ಡಯಿತ್ವಾನ ಗಚ್ಛೇಯ್ಯಂ, ಅನಪೇಕ್ಖೋ ಅನತ್ಥಿಕೋ॥

ಅತ್ಥಿ ಹೇಹಿತಿ ಸೋ ಮಗ್ಗೋ, ನ ಸೋ ಸಕ್ಕಾ ನ ಹೇತುಯೇ।
ಪರಿಯೇಸಿಸ್ಸಾಮಿ ತಂ ಮಗ್ಗಂ, ಭವತೋ ಪರಿಮುತ್ತಿಯಾ॥

ಯಥಾಪಿ ದುಕ್ಖೇ ವಿಜ್ಜನ್ತೇ, ಸುಖಂ ನಾಮಪಿ ವಿಜ್ಜತಿ।
ಏವಂ ಭವೇ ವಿಜ್ಜಮಾನೇ, ವಿಭವೋಪಿ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬಕೋ॥

ಯಥಾಪಿ ಉಣ್ಹೇ ವಿಜ್ಜನ್ತೇ, ಅಪರಂ ವಿಜ್ಜತಿ ಸೀತಲಂ।
ಏವಂ ತಿವಿಧಗ್ಗಿ ವಿಜ್ಜನ್ತೇ, ನಿಬ್ಬಾನಂ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬಕಂ॥

ಯಥಾಪಿ ಪಾಪೇ ವಿಜ್ಜನ್ತೇ, ಕಲ್ಯಾಣಮಪಿ ವಿಜ್ಜತಿ।
ಏವಮೇವ ಜಾತಿ ವಿಜ್ಜನ್ತೇ, ಅಜಾತಿಪಿಚ್ಛಿತಬ್ಬಕಂ॥

ಯಥಾ ಗೂಥಗತೋ ಪುರಿಸೋ, ತಳಾಕಂ ದಿಸ್ವಾನ ಪೂರಿತಂ।
ನ ಗವೇಸತಿ ತಂ ತಳಾಕಂ, ನ ದೋಸೋ ತಳಾಕಸ್ಸ ಸೋ॥

ಏವಂ ಕಿಲೇಸಮಲಧೋವೇ, ವಿಜ್ಜನ್ತೇ ಅಮತನ್ತಳೇ।
ನ ಗವೇಸತಿ ತಂ ತಳಾಕಂ, ನ ದೋಸೋ ಅಮತನ್ತಳೇ॥

ಯಥಾ ಅರೀಹಿ ಪರಿರುದ್ಧೋ, ವಿಜ್ಜನ್ತೇ ಗಮನಮ್ಪಥೇ।
ನ ಪಲಾಯತಿ ಸೋ ಪುರಿಸೋ, ನ ದೋಸೋ ಅಞ್ಜಸಸ್ಸ ಸೋ॥

ಏವಂ ಕಿಲೇಸಪರಿರುದ್ಧೋ, ವಿಜ್ಜಮಾನೇ ಸಿವೇ ಪಥೇ।
ನ ಗವೇಸತಿ ತಂ ಮಗ್ಗಂ, ನ ದೋಸೋ ಸಿವಮಞ್ಜಸೇ॥

ಯಥಾಪಿ ಬ್ಯಾಧಿತೋ ಪುರಿಸೋ, ವಿಜ್ಜಮಾನೇ ತಿಕಿಚ್ಛಕೇ।
ನ ತಿಕಿಚ್ಛಾಪೇತಿ ತಂ ಬ್ಯಾಧಿಂ, ನ ದೋಸೋ ಸೋ ತಿಕಿಚ್ಛಕೇ॥

ಏವಂ ಕಿಲೇಸಬ್ಯಾಧೀಹಿ, ದುಕ್ಖಿತೋ ಪರಿಪೀಳಿತೋ।
ನ ಗವೇಸತಿ ತಂ ಆಚರಿಯಂ, ನ ದೋಸೋ ಸೋ ವಿನಾಯಕೇ॥

ಯಥಾಪಿ ಕುಣಪಂ ಪುರಿಸೋ, ಕಣ್ಠೇ ಬದ್ಧಂ ಜಿಗುಚ್ಛಿಯ।
ಮೋಚಯಿತ್ವಾನ ಗಚ್ಛೇಯ್ಯ, ಸುಖೀ ಸೇರೀ ಸಯಂವಸೀ॥

ತಥೇವಿಮಂ ಪೂತಿಕಾಯಂ, ನಾನಾಕುಣಪಸಞ್ಚಯಂ।
ಛಡ್ಡಯಿತ್ವಾನ ಗಚ್ಛೇಯ್ಯಂ, ಅನಪೇಕ್ಖೋ ಅನತ್ಥಿಕೋ॥

ಯಥಾ ಉಚ್ಚಾರಟ್ಠಾನಮ್ಹಿ, ಕರೀಸಂ ನರನಾರಿಯೋ।
ಛಡ್ಡಯಿತ್ವಾನ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಅನಪೇಕ್ಖಾ ಅನತ್ಥಿಕಾ॥

ಏವಮೇವಾಹಂ ಇಮಂ ಕಾಯಂ, ನಾನಾಕುಣಪಪೂರಿತಂ।
ಛಡ್ಡಯಿತ್ವಾನ ಗಚ್ಛಿಸ್ಸಂ, ವಚ್ಚಂ ಕತ್ವಾ ಯಥಾ ಕುಟಿಂ॥

ಯಥಾಪಿ ಜಜ್ಜರಂ ನಾವಂ, ಪಲುಗ್ಗಂ ಉದಗಾಹಿನಿಂ।
ಸಾಮೀ ಛಡ್ಡೇತ್ವಾ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಅನಪೇಕ್ಖಾ ಅನತ್ಥಿಕಾ॥

ಏವಮೇವಾಹಂ ಇಮಂ ಕಾಯಂ, ನವಚ್ಛಿದ್ದಂ ಧುವಸ್ಸವಂ।
ಛಡ್ಡಯಿತ್ವಾನ ಗಚ್ಛಿಸ್ಸಂ, ಜಿಣ್ಣನಾವಂವ ಸಾಮಿಕಾ॥

ಯಥಾಪಿ ಪುರಿಸೋ ಚೋರೇಹಿ, ಗಚ್ಛನ್ತೋ ಭಣ್ಡಮಾದಿಯ।
ಭಣ್ಡಚ್ಛೇದಭಯಂ ದಿಸ್ವಾ, ಛಡ್ಡಯಿತ್ವಾನ ಗಚ್ಛತಿ॥

ಏವಮೇವ ಅಯಂ ಕಾಯೋ, ಮಹಾಚೋರಸಮೋ ವಿಯ।
ಪಹಾಯಿಮಂ ಗಮಿಸ್ಸಾಮಿ, ಕುಸಲಚ್ಛೇದನಾಭಯಾ॥

ಏವಾಹಂ ಚಿನ್ತಯಿತ್ವಾನ, ನೇಕಕೋಟಿಸತಂ ಧನಂ।
ನಾಥಾನಾಥಾನಂ ದತ್ವಾನ, ಹಿಮವನ್ತಮುಪಾಗಮಿಂ॥

ಹಿಮವನ್ತಸ್ಸಾವಿದೂರೇ, ಧಮ್ಮಿಕೋ ನಾಮ ಪಬ್ಬತೋ।
ಅಸ್ಸಮೋ ಸುಕತೋ ಮಯ್ಹಂ, ಪಣ್ಣಸಾಲಾ ಸುಮಾಪಿತಾ॥

ಚಙ್ಕಮಂ ತತ್ಥ ಮಾಪೇಸಿಂ, ಪಞ್ಚದೋಸವಿವಜ್ಜಿತಂ।
ಅಟ್ಠಗುಣಸಮುಪೇತಂ, ಅಭಿಞ್ಞಾಬಲಮಾಹರಿಂ॥

ಸಾಟಕಂ ಪಜಹಿಂ ತತ್ಥ, ನವದೋಸಮುಪಾಗತಂ।
ವಾಕಚೀರಂ ನಿವಾಸೇಸಿಂ, ದ್ವಾದಸಗುಣಮುಪಾಗತಂ॥

ಅಟ್ಠದೋಸಸಮಾಕಿಣ್ಣಂ , ಪಜಹಿಂ ಪಣ್ಣಸಾಲಕಂ।
ಉಪಾಗಮಿಂ ರುಕ್ಖಮೂಲಂ, ಗುಣೇ ದಸಹುಪಾಗತಂ॥

ವಾಪಿತಂ ರೋಪಿತಂ ಧಞ್ಞಂ, ಪಜಹಿಂ ನಿರವಸೇಸತೋ।
ಅನೇಕಗುಣಸಮ್ಪನ್ನಂ, ಪವತ್ತಫಲಮಾದಿಯಿಂ॥

ತತ್ಥಪ್ಪಧಾನಂ ಪದಹಿಂ, ನಿಸಜ್ಜಟ್ಠಾನಚಙ್ಕಮೇ।
ಅಬ್ಭನ್ತರಮ್ಹಿ ಸತ್ತಾಹೇ, ಅಭಿಞ್ಞಾಬಲ ಪಾಪುಣಿನ್ತಿ॥ (ಬು॰ ವಂ॰ ೨.೧-೩೩)।

ತತ್ಥ **ಅಸ್ಸಮೋ ಸುಕತೋ ಮಯ್ಹಂ, ಪಣ್ಣಸಾಲಾ ಸುಮಾಪಿತಾತಿ** ಇಮಿಸ್ಸಾ ಪಾಳಿಯಾ ಸುಮೇಧಪಣ್ಡಿತೇನ ಅಸ್ಸಮಪಣ್ಣಸಾಲಾಚಙ್ಕಮಾ ಸಹತ್ಥಾ ಮಾಪಿತಾ ವಿಯ ವುತ್ತಾ। ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ - ಮಹಾಸತ್ತಞ್ಹಿ "ಹಿಮವನ್ತಂ ಅಜ್ಝೋಗಾಹೇತ್ವಾ ಅಜ್ಜ ಧಮ್ಮಿಕಪಬ್ಬತಂ ಪವಿಸಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ನಿಕ್ಖನ್ತಂ ದಿಸ್ವಾ ಸಕ್ಕೋ ದೇವಾನಮಿನ್ದೋ ವಿಸ್ಸಕಮ್ಮದೇವಪುತ್ತಂ ಆಮನ್ತೇಸಿ - "ಗಚ್ಛ, ತಾತ, ಅಯಂ ಸುಮೇಧಪಣ್ಡಿತೋ 'ಪಬ್ಬಜಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ನಿಕ್ಖನ್ತೋ ಏತಸ್ಸ ವಸನಟ್ಠಾನಂ ಮಾಪೇಹೀ"ತಿ। ಸೋ ತಸ್ಸ ವಚನಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತ್ವಾ ರಮಣೀಯಂ ಅಸ್ಸಮಂ ಸುಗುತ್ತಂ ಪಣ್ಣಸಾಲಂ, ಮನೋರಮಂ ಚಙ್ಕಮಞ್ಚ ಮಾಪೇಸಿ। ಭಗವಾ ಪನ ತದಾ ಅತ್ತನೋ ಪುಞ್ಞಾನುಭಾವೇನ ನಿಪ್ಫನ್ನಂ ತಂ ಅಸ್ಸಮಪದಂ ಸನ್ಧಾಯ "ಸಾರಿಪುತ್ತ ತಸ್ಮಿಂ ಧಮ್ಮಿಕಪಬ್ಬತೇ -

> ಅಸ್ಸಮೋ ಸುಕತೋ ಮಯ್ಹಂ, ಪಣ್ಣಸಾಲಾ ಸುಮಾಪಿತಾ।
> ಚಙ್ಕಮಂ ತತ್ಥ ಮಾಪೇಸಿಂ, ಪಞ್ಚದೋಸವಿವಜ್ಜಿತ"ನ್ತಿ॥ -

ಆಹ। ತತ್ಥ **ಅಸ್ಸಮೋ ಸುಕತೋ ಮಯ್ಹನ್ತಿ** ಸುಕತೋ ಮಯಾ। **ಪಣ್ಣಸಾಲಾ ಸುಮಾಪಿತಾತಿ** ಪಣ್ಣಚ್ಛನ್ನಾ ಸಾಲಾಪಿ ಮೇ ಸುಮಾಪಿತಾ ಅಹೋಸಿ।

ಪಞ್ಚದೋಸವಿವಜ್ಜಿತನ್ತಿ ಪಞ್ಚಿಮೇ ಚಙ್ಕಮದೋಸಾ ನಾಮ ಥದ್ಧವಿಸಮತಾ, ಅನ್ತೋರುಕ್ಖತಾ, ಗಹನಚ್ಛನ್ನತಾ, ಅತಿಸಮ್ಬಾಧತಾ, ಅತಿವಿಸಾಲತಾತಿ। ಥದ್ಧವಿಸಮಭೂಮಿಭಾಗಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಚಙ್ಕಮೇ ಚಙ್ಕಮನ್ತಸ್ಸ ಪಾದಾ ರುಜ್ಜನ್ತಿ, ಫೋಟಾ ಉಟ್ಠಹನ್ತಿ, ಚಿತ್ತಂ ಏಕಗ್ಗತಂ ನ ಲಭತಿ, ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ವಿಪಜ್ಜತಿ। ಮುದುಸಮತಲೇ ಪನ ಫಾಸುವಿಹಾರಂ ಆಗಮ್ಮ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಸಮ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಮಾ ಥದ್ಧವಿಸಮಭೂಮಿಭಾಗತಾ ಏಕೋ ದೋಸೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಚಙ್ಕಮನಸ್ಸ ಅನ್ತೋ ವಾ ಮಜ್ಝೇ ವಾ ಕೋಟಿಯಂ ವಾ ರುಕ್ಖೇ ಸತಿ ಪಮಾದಮಾಗಮ್ಮ ಚಙ್ಕಮನ್ತಸ್ಸ ನಲಾಟಂ ವಾ ಸೀಸಂ ವಾ ಪಟಿಹಞ್ಞತೀತಿ ಅನ್ತೋರುಕ್ಖತಾ ದುತಿಯೋ ದೋಸೋ। ತಿಣಲತಾದಿಗಹನಚ್ಛನ್ನೇ ಚಙ್ಕಮೇ ಚಙ್ಕಮನ್ತೋ ಅನ್ಧಕಾರವೇಲಾಯಂ ಉರಗಾದಿಕೇ ಪಾಣೇ ಅಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ವಾ ಮಾರೇತಿ, ತೇಹಿ ವಾ ದಟ್ಠೋ ದುಕ್ಖಂ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ಗಹನಚ್ಛನ್ನತಾ ತತಿಯೋ ದೋಸೋ। ಅತಿಸಮ್ಬಾಧೇ ಚಙ್ಕಮೇ ವಿತ್ಥಾರತೋ ರತನಿಕೇ ವಾ ಅಡ್ಢರತನಿಕೇ ವಾ ಚಙ್ಕಮನ್ತಸ್ಸ ಪರಿಚ್ಛೇದೇ ಪಕ್ಖಲಿತ್ವಾ ನಖಾಪಿ ಅಙ್ಗುಲಿಯೋಪಿ ಭಿಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಅತಿಸಮ್ಬಾಧತಾ ಚತುತ್ಥೋ ದೋಸೋ। ಅತಿವಿಸಾಲೇ ಚಙ್ಕಮೇ ಚಙ್ಕಮನ್ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ವಿಧಾವತಿ, ಏಕಗ್ಗತಂ ನ ಲಭತೀತಿ ಅತಿವಿಸಾಲತಾ ಪಞ್ಚಮೋ ದೋಸೋ। ಪುಥುಲತೋ ಪನ ದಿಯಡ್ಢರತನಂ ದ್ವೀಸು ಪಸ್ಸೇಸು ರತನಮತ್ತಅನುಚಙ್ಕಮಂ ದೀಘತೋ ಸಟ್ಠಿಹತ್ಥಂ ಮುದುತಲಂ ಸಮವಿಪ್ಪಕಿಣ್ಣವಾಲುಕಂ ಚಙ್ಕಮಂ ವಟ್ಟತಿ, ಚೇತಿಯಗಿರಿಮ್ಹಿ ದೀಪಪ್ಪಸಾದಕಮಹಾಮಹಿನ್ದತ್ಥೇರಸ್ಸ ಚಙ್ಕಮನಂ ವಿಯ, ತಾದಿಸಂ ತಂ ಅಹೋಸಿ। ತೇನಾಹ "ಚಙ್ಕಮಂ ತತ್ಥ ಮಾಪೇಸಿಂ, ಪಞ್ಚದೋಸವಿವಜ್ಜಿತ"ನ್ತಿ।

ಅಟ್ಠಗುಣಸಮುಪೇತನ್ತಿ ಅಟ್ಠಹಿ ಸಮಣಸುಖೇಹಿ ಉಪೇತಂ। ಅಟ್ಠಿಮಾನಿ ಸಮಣಸುಖಾನಿ ನಾಮ ಧನಧಞ್ಞಪರಿಗ್ಗಹಾಭಾವೋ ಅನವಜ್ಜಪಿಣ್ಡಪರಿಯೇಸನಭಾವೋ, ನಿಬ್ಬುತಪಿಣ್ಡಭುಞ್ಜನಭಾವೋ, ರಟ್ಠಂ ಪೀಳೇತ್ವಾ ಧನಸಾರಂ ವಾ ಸೀಸಕಹಾಪಣಾದೀನಿ ವಾ ಗಣ್ಹನ್ತೇಸು ರಾಜಕುಲೇಸು ರಟ್ಠಪೀಳನಕಿಲೇಸಾಭಾವೋ, ಉಪಕರಣೇಸು ನಿಚ್ಛನ್ದರಾಗಭಾವೋ, ಚೋರವಿಲೋಪೇ ನಿಬ್ಭಯಭಾವೋ, ರಾಜರಾಜಮಹಾಮಚ್ಚೇಹಿ ಅಸಂಸಟ್ಠಭಾವೋ ಚತೂಸು ದಿಸಾಸು ಅಪ್ಪಟಿಹತಭಾವೋತಿ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ "ಯಥಾ ತಸ್ಮಿಂ ಅಸ್ಸಮೇ ವಸನ್ತೇನ ಸಕ್ಕಾ ಹೋನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ಅಟ್ಠ ಸಮಣಸುಖಾನಿ ವಿನ್ದಿತುಂ, ಏವಂ ಅಟ್ಠಗುಣಸಮುಪೇತಂ ತಂ ಅಸ್ಸಮಂ ಮಾಪೇಸಿ" ನ್ತಿ।

ಅಭಿಞ್ಞಾಬಲಮಾಹರಿನ್ತಿ ಪಚ್ಛಾ ತಸ್ಮಿಂ ಅಸ್ಸಮೇ ವಸನ್ತೋ ಕಸಿಣಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಅಭಿಞ್ಞಾನಞ್ಚ ಸಮಾಪತ್ತೀನಞ್ಚ ಉಪ್ಪಾದನತ್ಥಾಯ ಅನಿಚ್ಚತೋ ದುಕ್ಖತೋ ವಿಪಸ್ಸನಂ ಆರಭಿತ್ವಾ ಥಾಮಪ್ಪತ್ತಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಬಲಂ ಆಹರಿಂ। ಯಥಾ ತಸ್ಮಿಂ ವಸನ್ತೋ ತಂ ಬಲಂ ಆಹರಿತುಂ ಸಕ್ಕೋಮಿ, ಏವಂ ತಂ ಅಸ್ಸಮಂ ತಸ್ಸ ಅಭಿಞ್ಞತ್ಥಾಯ ವಿಪಸ್ಸನಾಬಲಸ್ಸ ಅನುಚ್ಛವಿಕಂ ಕತ್ವಾ ಮಾಪೇಸೀನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಸಾಟಕಂ ಪಜಹಿಂ ತತ್ಥ, ನವದೋಸಮುಪಾಗತನ್ತಿ ಏತ್ಥಾಯಂ ಅನುಪುಬ್ಬಿಕಥಾ, ತದಾ ಕಿರ ಕುಟಿಲೇಣಚಙ್ಕಮಾದಿಪಟಿಮಣ್ಡಿತಂ ಪುಪ್ಫೂಪಗಫಲೂಪಗರುಕ್ಖಸಞ್ಛನ್ನಂ ರಮಣೀಯಂ ಮಧುರಸಲಿಲಾಸಯಂ ಅಪಗತವಾಳಮಿಗಭಿಂಸನಕಸಕುಣಂ ಪವಿವೇಕಕ್ಖಮಂ ಅಸ್ಸಮಂ ಮಾಪೇತ್ವಾ ಅಲಙ್ಕತಚಙ್ಕಮಸ್ಸ ಉಭೋಸು ಅನ್ತೇಸು ಆಲಮ್ಬನಫಲಕಂ ಸಂವಿಧಾಯ ನಿಸೀದನತ್ಥಾಯ ಚಙ್ಕಮವೇಮಜ್ಝೇ ಸಮತಲಂ ಮುಗ್ಗವಣ್ಣಸಿಲಂ ಮಾಪೇತ್ವಾ ಅನ್ತೋಪಣ್ಣಸಾಲಾಯಂ ಜಟಾಮಣ್ಡಲವಾಕಚೀರತಿದಣ್ಡಕುಣ್ಡಿಕಾದಿಕೇ ತಾಪಸಪರಿಕ್ಖಾರೇ ಮಣ್ಡಪೇ ಪಾನೀಯಘಟಪಾನೀಯಸಙ್ಖಪಾನೀಯಸರಾವಾನಿ ಅಗ್ಗಿಸಾಲಾಯಂ ಅಙ್ಗಾರಕಪಲ್ಲದಾರುಆದೀನೀತಿ ಏವಂ ಯಂ ಯಂ ಪಬ್ಬಜಿತಾನಂ ಉಪಕಾರಾಯ ಸಂವತ್ತತಿ, ತಂ ತಂ ಸಬ್ಬಂ ಮಾಪೇತ್ವಾ ಪಣ್ಣಸಾಲಾಯ ಭಿತ್ತಿಯಂ "ಯೇ ಕೇಚಿ ಪಬ್ಬಜಿತುಕಾಮಾ ಇಮೇ ಪರಿಕ್ಖಾರೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಪಬ್ಬಜನ್ತೂ"ತಿ ಅಕ್ಖರಾನಿ ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ದೇವಲೋಕಮೇವ ಗತೇ ವಿಸ್ಸಕಮ್ಮದೇವಪುತ್ತೇ ಸುಮೇಧಪಣ್ಡಿತೋ ಹಿಮವನ್ತಪಾದೇ ಗಿರಿಕನ್ದರಾನುಸಾರೇನ ಅತ್ತನೋ ನಿವಾಸನಾನುರೂಪಂ ಫಾಸುಕಟ್ಠಾನಂ ಓಲೋಕೇನ್ತೋ ನದೀನಿವತ್ತನೇ ವಿಸ್ಸಕಮ್ಮನಿಮ್ಮಿತಂ ಸಕ್ಕದತ್ತಿಯಂ ರಮಣೀಯಂ ಅಸ್ಸಮಂ ದಿಸ್ವಾ ಚಙ್ಕಮಕೋಟಿಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಪದವಲಞ್ಜಂ ಅಪಸ್ಸನ್ತೋ "ಧುವಂ ಪಬ್ಬಜಿತಾ ಧುರಗಾಮೇ ಭಿಕ್ಖಂ ಪರಿಯೇಸಿತ್ವಾ ಕಿಲನ್ತರೂಪಾ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಪಣ್ಣಸಾಲಂ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ನಿಸಿನ್ನಾ ಭವಿಸ್ಸನ್ತೀ"ತಿ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ಥೋಕಂ ಆಗಮೇತ್ವಾ "ಅತಿವಿಯ ಚಿರಾಯನ್ತಿ, ಜಾನಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಪಣ್ಣಸಾಲಕುಟಿದ್ವಾರಂ ವಿವರಿತ್ವಾ ಅನ್ತೋ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ಇತೋ ಚಿತೋ ಚ ಓಲೋಕೇನ್ತೋ ಮಹಾಭಿತ್ತಿಯಂ ಅಕ್ಖರಾನಿ ವಾಚೇತ್ವಾ "ಮಯ್ಹಂ ಕಪ್ಪಿಯಪರಿಕ್ಖಾರಾ ಏತೇ, ಇಮೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಪಬ್ಬಜಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಅತ್ತನಾ ನಿವತ್ಥಪಾರುತಂ ಸಾಟಕಯುಗಂ ಪಜಹಿ। ತೇನಾಹ "ಸಾಟಕಂ ಪಜಹಿಂ ತತ್ಥಾ"ತಿ। ಏವಂ ಪವಿಟ್ಠೋ ಅಹಂ ಸಾರಿಪುತ್ತ ತಸ್ಸಂ ಪಣ್ಣಸಾಲಾಯಂ ಸಾಟಕಂ ಪಜಹಿಂ।

ನವದೋಸಮುಪಾಗತನ್ತಿ ಸಾಟಕಂ ಪಜಹನ್ತೋ ನವ ದೋಸೇ ದಿಸ್ವಾ ಪಜಹಿನ್ತಿ ದೀಪೇತಿ। ತಾಪಸಪಬ್ಬಜ್ಜಂ ಪಬ್ಬಜಿತಾನಞ್ಹಿ ಸಾಟಕಸ್ಮಿಂ ನವ ದೋಸಾ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಿ। ತೇಸು ತಸ್ಸ ಮಹಗ್ಘಭಾವೋ ಏಕೋ ದೋಸೋ, ಪರಪಟಿಬದ್ಧತಾಯ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಭಾವೋ ಏಕೋ, ಪರಿಭೋಗೇನ ಲಹುಂ ಕಿಲಿಸ್ಸನಭಾವೋ ಏಕೋ, ಕಿಲಿಟ್ಠೋ ಹಿ ಧೋವಿತಬ್ಬೋ ಚ ರಜಿತಬ್ಬೋ ಚ ಹೋತಿ, ಪರಿಭೋಗೇನ ಲಹುಕಂ ಜೀರಣಭಾವೋ ಏಕೋ ಜಿಣ್ಣಸ್ಸ ಹಿ ತುನ್ನಂ ವಾ ಅಗ್ಗಳದಾನಂ ವಾ ಕಾತಬ್ಬಂ ಹೋತಿ। ಪುನಪರಿಯೇಸನಾಯ ದುರಭಿಸಮ್ಭವಭಾವೋ ಏಕೋ, ತಾಪಸಪಬ್ಬಜ್ಜಾಯ ಅಸಾರುಪ್ಪಭಾವೋ ಏಕೋ, ಪಚ್ಚತ್ಥಿಕಾನಂ ಸಾಧಾರಣಭಾವೋ ಏಕೋ, ಯಥಾ ಹಿ ನಂ ಪಚ್ಚತ್ಥಿಕಾ ನ ಗಣ್ಹನ್ತಿ, ಏವಂ ಗೋಪೇತಬ್ಬೋ ಹೋತಿ। ಪರಿಭುಞ್ಜನ್ತಸ್ಸ ವಿಭೂಸನಟ್ಠಾನಭಾವೋ ಏಕೋ, ಗಹೇತ್ವಾ ಚರನ್ತಸ್ಸ ಖನ್ಧಭಾರಮಹಿಚ್ಛಭಾವೋ ಏಕೋತಿ।

ವಾಕಚೀರಂ ನಿವಾಸೇಸಿನ್ತಿ ತದಾ ಅಹಂ ಸಾರಿಪುತ್ತ ಇಮೇ ನವ ದೋಸೇ ದಿಸ್ವಾ ಸಾಟಕಂ ಪಹಾಯ ವಾಕಚೀರಂ ನಿವಾಸೇಸಿಂ ಮುಞ್ಜತಿಣಂ ಹೀರಂ ಹೀರಂ ಕತ್ವಾ ಗನ್ಥೇತ್ವಾ ಕತಂ ವಾಕಚೀರಂ ನಿವಾಸನಪಾರುಪನತ್ಥಾಯ ಆದಿಯಿನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ದ್ವಾದಸಗುಣಮುಪಾಗತನ್ತಿ ದ್ವಾದಸಹಿ ಆನಿಸಂಸೇಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತಂ, ವಾಕಚೀರಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ದ್ವಾದಸಾನಿಸಂಸಾ - ಅಪ್ಪಗ್ಘಂ ಸುನ್ದರಂ ಕಪ್ಪಿಯನ್ತಿ ಅಯಂ ತಾವ ಏಕೋ ಆನಿಸಂಸೋ, ಸಹತ್ಥಾ ಕಾತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ ಅಯಂ ದುತಿಯೋ, ಪರಿಭೋಗೇನ ಸಣಿಕಂ ಕಿಲಿಸ್ಸತಿ ಧೋವಿಯಮಾನೇಪಿ ಪಪಞ್ಚೋ ನತ್ಥೀತಿ ಅಯಂ ತತಿಯೋ, ಪರಿಭೋಗೇನ ಜಿಣ್ಣೇಪಿ ಸಿಬ್ಬಿತಬ್ಬಾಭಾವೋ ಚತುತ್ಥೋ, ಪುನ ಪರಿಯೇಸನ್ತಸ್ಸ ಸುಖೇನ ಕರಣಭಾವೋ ಪಞ್ಚಮೋ, ತಾಪಸಪಬ್ಬಜ್ಜಾಯ ಸಾರುಪ್ಪಭಾವೋ ಛಟ್ಠೋ, ಪಚ್ಚತ್ಥಿಕಾನಂ ನಿರುಪಭೋಗಭಾವೋ ಸತ್ತಮೋ, ಪರಿಭುಞ್ಜನ್ತಸ್ಸ ವಿಭೂಸನಟ್ಠಾನಾಭಾವೋ ಅಟ್ಠಮೋ, ಧಾರಣೇ ಸಲ್ಲಹುಕಭಾವೋ ನವಮೋ, ಚೀವರಪಚ್ಚಯೇ ಅಪ್ಪಿಚ್ಛಭಾವೋ ದಸಮೋ, ವಾಕುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಧಮ್ಮಿಕಅನವಜ್ಜಭಾವೋ ಏಕಾದಸಮೋ ವಾಕಚೀರೇ ನಟ್ಠೇಪಿ ಅನಪೇಕ್ಖಭಾವೋ ದ್ವಾದಸಮೋತಿ।

ಅಟ್ಠದೋಸಸಮಾಕಿಣ್ಣಂ, ಪಜಹಿಂ ಪಣ್ಣಸಾಲಕನ್ತಿ ಕಥಂ ಪಜಹಿಂ? ಸೋ ಕಿರ ವರಸಾಟಕಯುಗಂ ಓಮುಞ್ಚನ್ತೋ ಚೀವರವಂಸೇ ಲಗ್ಗಿತಂ ಅನೋಜಪುಪ್ಫದಾಮಸದಿಸಂ ರತ್ತವಾಕಚೀರಂ ಗಹೇತ್ವಾ ನಿವಾಸೇತ್ವಾ ತಸ್ಸುಪರಿ ಅಪರಂ ಸುವಣ್ಣವಣ್ಣಂ ವಾಕಚೀರಂ ಪರಿದಹಿತ್ವಾ ಪುನ್ನಾಗಪುಪ್ಫಸನ್ಥರಸದಿಸಂ ಸಖುರಂ ಅಜಿನಚಮ್ಮಂ ಏಕಂಸಂ ಕತ್ವಾ ಜಟಾಮಣ್ಡಲಂ ಪಟಿಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಚೂಳಾಯ ಸದ್ಧಿಂ ನಿಚ್ಚಲಭಾವಕರಣತ್ಥಂ ಸಾರಸೂಚಿಂ ಪವೇಸೇತ್ವಾ ಮುತ್ತಾಜಾಲಸದಿಸಾಯ ಸಿಕ್ಕಾಯ ಪವಾಳವಣ್ಣಂ ಕುಣ್ಡಿಕಂ ಓದಹಿತ್ವಾ ತೀಸು ಠಾನೇಸು ವಙ್ಕಕಾಜಂ ಆದಾಯ ಏಕಿಸ್ಸಾ ಕಾಜಕೋಟಿಯಾ ಕುಣ್ಡಿಕಂ, ಏಕಿಸ್ಸಾ ಅಙ್ಕುಸಕಪಚ್ಛಿತಿದಣ್ಡಕಾದೀನಿ ಓಲಗ್ಗೇತ್ವಾ ಖಾರಿಕಾಜಂ ಅಂಸೇ ಕತ್ವಾ ದಕ್ಖಿಣೇನ ಹತ್ಥೇನ ಕತ್ತರದಣ್ಡಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪಣ್ಣಸಾಲತೋ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ಸಟ್ಠಿಹತ್ಥೇ ಮಹಾಚಙ್ಕಮೇ ಅಪರಾಪರಂ ಚಙ್ಕಮನ್ತೋ ಅತ್ತನೋ ವೇಸಂ ಓಲೋಕೇತ್ವಾ "ಮಯ್ಹಂ ಮನೋರಥೋ ಮತ್ಥಕಂ ಪತ್ತೋ, ಸೋಭತಿ ವತ ಮೇ ಪಬ್ಬಜ್ಜಾ, ಬುದ್ಧಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಾದೀಹಿ ಸಬ್ಬೇಹಿಪಿ ಧೀರಪುರಿಸೇಹಿ ವಣ್ಣಿತಾ ಥೋಮಿತಾ ಅಯಂ ಪಬ್ಬಜ್ಜಾ ನಾಮ, ಪಹೀನಂ ಮೇ ಗಿಹಿಬನ್ಧನಂ, ನಿಕ್ಖನ್ತೋಸ್ಮಿ ನೇಕ್ಖಮ್ಮಂ, ಲದ್ಧಾ ಮೇ ಉತ್ತಮಪಬ್ಬಜ್ಜಾ, ಕರಿಸ್ಸಾಮಿ ಸಮಣಧಮ್ಮಂ, ಲಭಿಸ್ಸಾಮಿ ಅಗ್ಗಫಲಸುಖ"ನ್ತಿ ಉಸ್ಸಾಹಜಾತೋ ಖಾರಿಕಾಜಂ ಓತಾರೇತ್ವಾ ಚಙ್ಕಮವೇಮಜ್ಝೇ ಮುಗ್ಗವಣ್ಣಸಿಲಾಪಟ್ಟೇ ಸುವಣ್ಣಪಟಿಮಾ ವಿಯ ನಿಸಿನ್ನೋ ದಿವಸಭಾಗಂ ವೀತಿನಾಮೇತ್ವಾ ಸಾಯನ್ಹಸಮಯಂ ಪಣ್ಣಸಾಲಂ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ಬಿದಲಮಞ್ಚಕಪಸ್ಸೇ ಕಟ್ಠತ್ಥರಿಕಾಯ ನಿಪನ್ನೋ ಸರೀರಂ ಉತುಂ ಗಾಹಾಪೇತ್ವಾ ಬಲವಪಚ್ಚೂಸೇ ಪಬುಜ್ಝಿತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಆಗಮನಂ ಆವಜ್ಜೇಸಿ "ಅಹಂ ಘರಾವಾಸೇ ಆದೀನವಂ ದಿಸ್ವಾ ಅಮಿತಭೋಗಂ ಅನನ್ತಯಸಂ ಪಹಾಯ ಅರಞ್ಞಂ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ನೇಕ್ಖಮ್ಮಗವೇಸಕೋ ಹುತ್ವಾ ಪಬ್ಬಜಿತೋ, ಇತೋ ದಾನಿ ಪಟ್ಠಾಯ ಪಮಾದಚಾರಂ ಚರಿತುಂ ನ ವಟ್ಟತಿ, ಪವಿವೇಕಞ್ಹಿ ಪಹಾಯ ವಿಚರನ್ತಂ ಮಿಚ್ಛಾವಿತಕ್ಕಮಕ್ಖಿಕಾ ಖಾದನ್ತಿ, ಇದಾನಿ ಮಯಾ ಪವಿವೇಕಮನುಬ್ರೂಹೇತುಂ ವಟ್ಟತಿ, ಅಹಞ್ಹಿ ಘರಾವಾಸಂ ಪಲಿಬೋಧತೋ ದಿಸ್ವಾ ನಿಕ್ಖನ್ತೋ, ಅಯಞ್ಚ ಮನಾಪಾ ಪಣ್ಣಸಾಲಾ, ಬೇಲುವಪಕ್ಕವಣ್ಣಾ ಪರಿಭಣ್ಡಕತಾ ಭೂಮಿ, ರಜತವಣ್ಣಾ ಸೇತಭಿತ್ತಿಯೋ, ಕಪೋತಪಾದವಣ್ಣಂ ಪಣ್ಣಚ್ಛದನಂ, ವಿಚಿತ್ತತ್ಥರಣವಣ್ಣೋ ಬಿದಲಮಞ್ಚಕೋ, ನಿವಾಸಫಾಸುಕಂ ವಸನಟ್ಠಾನಂ, ನ ಏತ್ತೋ ಅತಿರೇಕತರಾ ವಿಯ ಮೇ ಗೇಹಸಮ್ಪದಾ ಪಞ್ಞಾಯತೀ"ತಿ ಪಣ್ಣಸಾಲಾಯ ದೋಸೇ ವಿಚಿನನ್ತೋ ಅಟ್ಠ ದೋಸೇ ಪಸ್ಸಿ।

ಪಣ್ಣಸಾಲಾಪರಿಭೋಗಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಅಟ್ಠ ಆದೀನವಾ - ಮಹಾಸಮಾರಮ್ಭೇನ? ದಬ್ಬಸಮ್ಭಾರೇ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ಕರಣಪರಿಯೇಸನಭಾವೋ ಏಕೋ ಆದೀನವೋ। ತಿಣಪಣ್ಣಮತ್ತಿಕಾಸು ಪತಿತಾಸು ತಾಸಂ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಠಪೇತಬ್ಬತಾಯ ನಿಬದ್ಧಜಗ್ಗನಭಾವೋ ದುತಿಯೋ, ಸೇನಾಸನಂ ನಾಮ ಮಹಲ್ಲಕಸ್ಸ ಪಾಪುಣಾತಿ, ಅವೇಲಾಯ ವುಟ್ಠಾಪಿಯಮಾನಸ್ಸ ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ ನ ಹೋತೀತಿ ಉಟ್ಠಾಪನೀಯಭಾವೋ ತತಿಯೋ, ಸೀತುಣ್ಹಪಟಿಘಾತೇನ ಕಾಯಸ್ಸ ಸುಖುಮಾಲಕರಣಭಾವೋ ಚತುತ್ಥೋ, ಗೇಹಂ ಪವಿಟ್ಠೇನ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಪಾಪಂ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುನ್ತಿ ಗರಹಪಟಿಚ್ಛಾದನಭಾವೋ ಪಞ್ಚಮೋ, "ಮಯ್ಹ"ನ್ತಿ ಪರಿಗ್ಗಹಕರಣಭಾವೋ ಛಟ್ಠೋ, ಗೇಹಸ್ಸ ಅತ್ಥಿಭಾವೋ ನಾಮೇಸ ದುತಿಯಕವಾಸೋ ವಿಯಾತಿ ಸತ್ತಮೋ ಊಕಾಮಙ್ಗುಲಘರಗೋಳಿಕಾದೀನಂ ಸಾಧಾರಣತಾಯ ಬಹುಸಾಧಾರಣಭಾವೋ ಅಟ್ಠಮೋತಿ ಇಮೇ ಅಟ್ಠ ಆದೀನವೇ ದಿಸ್ವಾ ಮಹಾಸತ್ತೋ ಪಣ್ಣಸಾಲಂ ಪಜಹಿ। ತೇನಾಹ "ಅಟ್ಠದೋಸಸಮಾಕಿಣ್ಣಂ, ಪಜಹಿಂ ಪಣ್ಣಸಾಲಕ"ನ್ತಿ।

ಉಪಾಗಮಿಂ ರುಕ್ಖಮೂಲಂ ಗುಣೇ ದಸಹುಪಾಗತನ್ತಿ ಛನ್ನಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ದಸಹಿ ಗುಣೇಹಿ ಉಪೇತಂ ರುಕ್ಖಮೂಲಂ ಉಪಾಗತೋಸ್ಮೀತಿ ವದತಿ।

ತತ್ರಿಮೇ ದಸ ಗುಣಾ - ಅಪ್ಪಸಮಾರಮ್ಭತಾ ಏಕೋ ಗುಣೋ ಉಪಗಮನಮತ್ತಮೇವ ಹಿ ತತ್ಥ ಹೋತೀತಿ। ಅಪ್ಪಟಿಜಗ್ಗನತಾ ದುತಿಯೋ ತಞ್ಹಿ ಸಮ್ಮಟ್ಠಮ್ಪಿ ಅಸಮ್ಮಟ್ಠಮ್ಪಿ ಪರಿಭೋಗಫಾಸುಕಂ ಹೋತಿಯೇವ। ಅನುಟ್ಠಾಪನೀಯಭಾವೋ ತತಿಯೋ, ಗರಹಂ ನಪ್ಪಟಿಚ್ಛಾದೇತಿ, ತತ್ಥ ಹಿ ಪಾಪಂ ಕರೋನ್ತೋ ಲಜ್ಜತೀತಿ ಗರಹಾಯ ಅಪ್ಪಟಿಚ್ಛಾದನಭಾವೋ ಚತುತ್ಥೋ, ಅಬ್ಭೋಕಾಸಾವಾಸೋ ವಿಯ ಕಾಯಂ ನ ಸನ್ಥಮ್ಭೇತೀತಿ ಕಾಯಸ್ಸ ಅಸನ್ಥಮ್ಭನಭಾವೋ ಪಞ್ಚಮೋ। ಪರಿಗ್ಗಹಕರಣಾಭಾವೋ ಛಟ್ಠೋ, ಗೇಹಾಲಯಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ ಸತ್ತಮೋ, ಬಹುಸಾಧಾರಣಗೇಹೇ ವಿಯ "ಪಟಿಜಗ್ಗಿಸ್ಸಾಮಿ ನಂ, ನಿಕ್ಖಮಥಾ"ತಿ ನೀಹರಣಾಭಾವೋ ಅಟ್ಠಮೋ, ವಸನ್ತಸ್ಸ ಸಪ್ಪೀತಿಕಭಾವೋ ನವಮೋ, ರುಕ್ಖಮೂಲಸೇನಾಸನಸ್ಸ ಗತಗತಟ್ಠಾನೇ ಸುಲಭತಾಯ ಅನಪೇಕ್ಖಭಾವೋ ದಸಮೋತಿ, ಇಮೇ ದಸ ಗುಣೇ ದಿಸ್ವಾ ರುಕ್ಖಮೂಲಂ ಉಪಾಗತೋಸ್ಮೀತಿ ವದತಿ।

ಇಮಾನಿ ಏತ್ತಕಾನಿ ಕಾರಣಾನಿ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತ್ವಾ ಮಹಾಸತ್ತೋ ಪುನದಿವಸೇ ಭಿಕ್ಖಾಯ ಗಾಮಂ ಪಾವಿಸಿ। ಅಥಸ್ಸ ಸಮ್ಪತ್ತಗಾಮೇ ಮನುಸ್ಸಾ ಮಹನ್ತೇನ ಉಸ್ಸಾಹೇನ ಭಿಕ್ಖಂ ಅದಂಸು। ಸೋ ಭತ್ತಕಿಚ್ಚಂ ನಿಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾ ಅಸ್ಸಮಂ ಆಗಮ್ಮ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಚಿನ್ತೇಸಿ "ನಾಹಂ 'ಆಹಾರಂ ನ ಲಭಾಮೀ'ತಿ ಪಬ್ಬಜಿತೋ ಸಿನಿದ್ಧಾಹಾರೋ ನಾಮೇಸ ಮಾನಮದಪುರಿಸಮದೇ ವಡ್ಢೇತಿ। ಆಹಾರಮೂಲಕಸ್ಸ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಅನ್ತೋ ನತ್ಥಿ ಯಂನೂನಾಹಂ ವಾಪಿತಂ ರೋಪಿತಂ ಧಞ್ಞನಿಬ್ಬತ್ತಕಂ ಆಹಾರಂ ಪಜಹಿತ್ವಾ ಪವತ್ತಫಲಭೋಜನೋ ಭವೇಯ್ಯ"ನ್ತಿ। ಸೋ ತತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ತಥಾ ಕತ್ವಾ ಘಟೇನ್ತೋ ವಾಯಮನ್ತೋ ಸತ್ತಾಹಬ್ಭನ್ತರೇಯೇವ ಅಟ್ಠ ಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ ಪಞ್ಚ ಚ ಅಭಿಞ್ಞಾಯೋ ನಿಬ್ಬತ್ತೇಸಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ -

> "ವಾಪಿತಂ ರೋಪಿತಂ ಧಞ್ಞಂ, ಪಜಹಿಂ ನಿರವಸೇಸತೋ।
> ಅನೇಕಗುಣಸಮ್ಪನ್ನಂ, ಪವತ್ತಫಲಮಾದಿಯಿಂ॥
>
> "ತತ್ಥಪ್ಪಧಾನಂ ಪದಹಿಂ, ನಿಸಜ್ಜಟ್ಠಾನಚಙ್ಕಮೇ।
> ಅಬ್ಭನ್ತರಮ್ಹಿ ಸತ್ತಾಹೇ, ಅಭಿಞ್ಞಾಬಲ ಪಾಪುಣಿ"ನ್ತಿ॥
>
> ಏವಂ ಮೇ ಸಿದ್ಧಿಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ, ವಸೀಭೂತಸ್ಸ ಸಾಸನೇ।
> ದೀಪಙ್ಕರೋ ನಾಮ ಜಿನೋ, ಉಪ್ಪಜ್ಜಿ ಲೋಕನಾಯಕೋ॥

ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೇ ಚ ಜಾಯನ್ತೇ, ಬುಜ್ಝನ್ತೇ ಧಮ್ಮದೇಸನೇ।
ಚತುರೋ ನಿಮಿತ್ತೇ ನಾದ್ದಸಂ, ಝಾನರತಿಸಮಪ್ಪಿತೋ॥

ಪಚ್ಚನ್ತದೇಸವಿಸಯೇ, ನಿಮನ್ತೇತ್ವಾ ತಥಾಗತಂ।
ತಸ್ಸ ಆಗಮನಂ ಮಗ್ಗಂ, ಸೋಧೇನ್ತಿ ತುಟ್ಠಮಾನಸಾ॥

ಅಹಂ ತೇನ ಸಮಯೇನ, ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ಸಕಸ್ಸಮಾ।
ಧುನನ್ತೋ ವಾಕಚೀರಾನಿ, ಗಚ್ಛಾಮಿ ಅಮ್ಬರೇ ತದಾ॥

ವೇದಜಾತಂ ಜನಂ ದಿಸ್ವಾ, ತುಟ್ಠಹಟ್ಠಂ ಪಮೋದಿತಂ।
ಓರೋಹಿತ್ವಾನ ಗಗನಾ, ಮನುಸ್ಸೇ ಪುಚ್ಛಿ ತಾವದೇ॥

“ತುಟ್ಠಹಟ್ಠೋ ಪಮುದಿತೋ, ವೇದಜಾತೋ ಮಹಾಜನೋ।
ಕಸ್ಸ ಸೋಧೀಯತಿ ಮಗ್ಗೋ, ಅಞ್ಜಸಂ ವಟುಮಾಯನಂ”॥

ತೇ ಮೇ ಪುಟ್ಠಾ ವಿಯಾಕಂಸು “ಬುದ್ಧೋ ಲೋಕೇ ಅನುತ್ತರೋ।
ದೀಪಙ್ಕರೋ ನಾಮ ಜಿನೋ, ಉಪ್ಪಜ್ಜಿ ಲೋಕನಾಯಕೋ।
ತಸ್ಸ ಸೋಧೀಯತಿ ಮಗ್ಗೋ, ಅಞ್ಜಸಂ ವಟುಮಾಯನಂ”॥

“ಬುದ್ಧೋ”ತಿ ವಚನಂ ಸುತ್ವಾನ, ಪೀತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿ ತಾವದೇ।
“ಬುದ್ಧೋ ಬುದ್ಧೋ”ತಿ ಕಥಯನ್ತೋ, ಸೋಮನಸ್ಸಂ ಪವೇದಯಿಂ॥

ತತ್ಥ ಠತ್ವಾ ವಿಚಿನ್ತೇಸಿಂ, ತುಟ್ಠೋ ಸಂವಿಗ್ಗಮಾನಸೋ।
“ಇಧ ಬೀಜಾನಿ ರೋಪಿಸ್ಸಂ, ಖಣೋ ವೇ ಮಾ ಉಪಚ್ಚಗಾ”॥

ಯದಿ ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಸೋಧೇಥ, ಏಕೋಕಾಸಂ ದದಾಥ ಮೇ।
ಅಹಮ್ಪಿ ಸೋಧಯಿಸ್ಸಾಮಿ, ಅಞ್ಜಸಂ ವಟುಮಾಯನಂ॥

ಅದಂಸು ತೇ ಮಮೋಕಾಸಂ, ಸೋಧೇತುಂ ಅಞ್ಜಸಂ ತದಾ।
“ಬುದ್ಧೋ ಬುದ್ಧೋ”ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತೋ, ಮಗ್ಗಂ ಸೋಧೇಮಹಂ ತದಾ॥

ಅನಿಟ್ಠಿತೇ ಮಮೋಕಾಸೇ, ದೀಪಙ್ಕರೋ ಮಹಾಮುನಿ।
ಚತೂಹಿ ಸತಸಹಸ್ಸೇಹಿ, ಛಳಭಿಞ್ಞೇಹಿ ತಾದಿಹಿ।
ಖೀಣಾಸವೇಹಿ ವಿಮಲೇಹಿ, ಪಟಿಪಜ್ಜಿ ಅಞ್ಜಸಂ ಜಿನೋ॥

ಪಚ್ಚುಗ್ಗಮನಾ ವತ್ತನ್ತಿ, ವಜ್ಜನ್ತಿ ಭೇರಿಯೋ ಬಹೂ।
ಆಮೋದಿತಾ ನರಮರೂ, ಸಾಧುಕಾರಂ ಪವತ್ತಯುಂ॥

ದೇವಾ ಮನುಸ್ಸೇ ಪಸ್ಸನ್ತಿ, ಮನುಸ್ಸಾಪಿ ಚ ದೇವತಾ।
ಉಭೋಪಿ ತೇ ಪಞ್ಜಲಿಕಾ, ಅನುಯನ್ತಿ ತಥಾಗತಂ॥

ದೇವಾ ದಿಬ್ಬೇಹಿ ತುರಿಯೇಹಿ, ಮನುಸ್ಸಾ ಮಾನುಸೇಹಿ ಚ।
ಉಭೋಪಿ ತೇ ವಜ್ಜಯನ್ತಾ, ಅನುಯನ್ತಿ ತಥಾಗತಂ॥

ದಿಬ್ಬಂ ಮನ್ದಾರವಂ ಪುಪ್ಫಂ, ಪದುಮಂ ಪಾರಿಛತ್ತಕಂ।
ದಿಸೋದಿಸಂ ಓಕಿರನ್ತಿ, ಆಕಾಸನಭಗತಾ ಮರೂ॥

ದಿಬ್ಬಂ ಚನ್ದನಚುಣ್ಣಞ್ಚ, ವರಗನ್ಧಞ್ಚ ಕೇವಲಂ।
ದಿಸೋದಿಸಂ ಓಕಿರನ್ತಿ, ಆಕಾಸನಭಗತಾ ಮರೂ॥

ಚಮ್ಪಕಂ ಸಲಲಂ ನೀಪಂ, ನಾಗಪುನ್ನಾಗಕೇತಕಂ।
ದಿಸೋದಿಸಂ ಉಕ್ಖಿಪನ್ತಿ, ಭೂಮಿತಲಗತಾ ನರಾ॥

ಕೇಸೇ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾಹಂ ತತ್ಥ, ವಾಕಚೀರಞ್ಚ ಚಮ್ಮಕಂ।
ಕಲಲೇ ಪತ್ಥರಿತ್ವಾನ, ಅವಕುಜ್ಜೋ ನಿಪಜ್ಜಹಂ॥

ಅಕ್ಕಮಿತ್ವಾನ ಮಂ ಬುದ್ಧೋ, ಸಹ ಸಿಸ್ಸೇಹಿ ಗಚ್ಛತು।
ಮಾ ನಂ ಕಲಲೇ ಅಕ್ಕಮಿತ್ಥ, ಹಿತಾಯ ಮೇ ಭವಿಸ್ಸತಿ॥

ಪಥವಿಯಂ ನಿಪನ್ನಸ್ಸ, ಏವಂ ಮೇ ಆಸಿ ಚೇತಸೋ।
"ಇಚ್ಛಮಾನೋ ಅಹಂ ಅಜ್ಜ, ಕಿಲೇಸೇ ಝಾಪಯೇ ಮಮ॥

"ಕಿಂ ಮೇ ಅಞ್ಞಾತವೇಸೇನ, ಧಮ್ಮಂ ಸಚ್ಛಿಕತೇನಿಧ।
ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಂ ಪಾಪುಣಿತ್ವಾ, ಬುದ್ಧೋ ಹೇಸ್ಸಂ ಸದೇವಕೇ॥

"ಕಿಂ ಮೇ ಏಕೇನ ತಿಣ್ಣೇನ, ಪುರಿಸೇನ ಥಾಮದಸ್ಸಿನಾ।
ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಂ ಪಾಪುಣಿತ್ವಾ, ಸನ್ತಾರೇಸ್ಸಂ ಸದೇವಕಂ॥

"ಇಮಿನಾ ಮೇ ಅಧಿಕಾರೇನ, ಕತೇನ ಪುರಿಸುತ್ತಮೇ।
ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಂ ಪಾಪುಣಿತ್ವಾ, ತಾರೇಮಿ ಜನತಂ ಬಹುಂ॥

"ಸಂಸಾರಸೋತಂ ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ, ವಿದ್ಧಂಸೇತ್ವಾ ತಯೋ ಭವೇ।
ಧಮ್ಮನಾವಂ ಸಮಾರುಯ್ಹ, ಸನ್ತಾರೇಸ್ಸಂ ಸದೇವಕಂ"॥

ದೀಪಙ್ಕರೋ ಲೋಕವಿದೂ, ಆಹುತೀನಂ ಪಟಿಗ್ಗಹೋ।
ಉಸ್ಸೀಸಕೇ ಮಂ ಠತ್ವಾನ, ಇದಂ ವಚನಮಬ್ರವಿ॥

"ಪಸ್ಸಥ ಇಮಂ ತಾಪಸಂ, ಜಟಿಲಂ ಉಗ್ಗತಾಪನಂ।
ಅಪರಿಮೇಯ್ಯೇ ಇತೋ ಕಪ್ಪೇ, ಬುದ್ಧೋ ಲೋಕೇ ಭವಿಸ್ಸತಿ॥

"ಅಹು ಕಪಿಲವ್ಹಯಾ ರಮ್ಮಾ, ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ತಥಾಗತೋ।
ಪಧಾನಂ ಪದಹಿತ್ವಾನ, ಕತ್ವಾ ದುಕ್ಕರಕಾರಿಕಂ॥

"ಅಜಪಾಲರುಕ್ಖಮೂಲೇ, ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ತಥಾಗತೋ।
ತತ್ಥ ಪಾಯಾಸಂ ಪಗ್ಗಯ್ಹ, ನೇರಞ್ಜರಮುಪೇಹಿತಿ॥

"ನೇರಞ್ಜರಾಯ ತೀರಮ್ಹಿ, ಪಾಯಾಸಂ ಅದ ಸೋ ಜಿನೋ।
ಪಟಿಯತ್ತವರಮಗ್ಗೇನ, ಬೋಧಿಮೂಲಮುಪೇಹಿತಿ॥

"ತತೋ ಪದಕ್ಖಿಣಂ ಕತ್ವಾ, ಬೋಧಿಮಣ್ಡಂ ಅನುತ್ತರೋ।
ಅಸ್ಸತ್ಥರುಕ್ಖಮೂಲಮ್ಹಿ, ಬುಜ್ಝಿಸ್ಸತಿ ಮಹಾಯಸೋ॥

"ಇಮಸ್ಸ ಜನಿಕಾ ಮಾತಾ, ಮಾಯಾ ನಾಮ ಭವಿಸ್ಸತಿ।
ಪಿತಾ ಸುದ್ಧೋದನೋ ನಾಮ, ಅಯಂ ಹೇಸ್ಸತಿ ಗೋತಮೋ॥

"ಅನಾಸವಾ ವೀತರಾಗಾ, ಸನ್ತಚಿತ್ತಾ ಸಮಾಹಿತಾ।
ಕೋಲಿತೋ ಉಪತಿಸ್ಸೋ ಚ, ಅಗ್ಗಾ ಹೇಸ್ಸನ್ತಿ ಸಾವಕಾ।
ಆನನ್ದೋ ನಾಮುಪಟ್ಠಾಕೋ, ಉಪಟ್ಠಿಸ್ಸತಿಮಂ ಜಿನಂ॥

"ಖೇಮಾ ಉಪ್ಪಲವಣ್ಣಾ ಚ, ಅಗ್ಗಾ ಹೇಸ್ಸನ್ತಿ ಸಾವಿಕಾ।
ಅನಾಸವಾ ವೀತರಾಗಾ, ಸನ್ತಚಿತ್ತಾ ಸಮಾಹಿತಾ॥

"ಬೋಧಿ ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ, ಅಸ್ಸತ್ಥೋತಿ ಪವುಚ್ಚತಿ।
ಚಿತ್ತೋ ಚ ಹತ್ಥಾಳವಕೋ, ಅಗ್ಗಾ ಹೇಸ್ಸನ್ತುಪಟ್ಠಕಾ।
ಉತ್ತರಾ ನನ್ದಮಾತಾ ಚ, ಅಗ್ಗಾ ಹೇಸ್ಸನ್ತುಪಟ್ಠಿಕಾ"॥

ಇದಂ ಸುತ್ವಾನ ವಚನಂ, ಅಸಮಸ್ಸ ಮಹೇಸಿನೋ।
ಆಮೋದಿತಾ ನರಮರೂ, ಬುದ್ಧಬೀಜಂ ಕಿರ ಅಯಂ॥

ಉಕ್ಕುಟ್ಠಿಸದ್ದಾ ವತ್ತನ್ತಿ, ಅಪ್ಫೋಟೇನ್ತಿ ಹಸನ್ತಿ ಚ।
ಕತಞ್ಜಲೀ ನಮಸ್ಸನ್ತಿ, ದಸಸಹಸ್ಸೀ ಸದೇವಕಾ॥

ಯದಿಮಸ್ಸ ಲೋಕನಾಥಸ್ಸ, ವಿರಜ್ಝಿಸ್ಸಾಮ ಸಾಸನಂ।
ಅನಾಗತಮ್ಹಿ ಅದ್ಧಾನೇ, ಹೇಸ್ಸಾಮ ಸಮ್ಮುಖಾ ಇಮಂ॥

ಯಥಾ ಮನುಸ್ಸಾ ನದಿಂ ತರನ್ತಾ, ಪಟಿತಿತ್ಥಂ ವಿರಜ್ಝಿಯ।
ಹೇಟ್ಠಾ ತಿತ್ಥೇ ಗಹೇತ್ವಾನ, ಉತ್ತರನ್ತಿ ಮಹಾನದಿಂ॥

ಏವಮೇವ ಮಯಂ ಸಬ್ಬೇ, ಯದಿ ಮುಞ್ಚಾಮಿಮಂ ಜಿನಂ।
ಅನಾಗತಮ್ಹಿ ಅದ್ಧಾನೇ, ಹೇಸ್ಸಾಮ ಸಮ್ಮುಖಾ ಇಮಂ॥

ದೀಪಙ್ಕರೋ ಲೋಕವಿದೂ, ಆಹುತೀನಂ ಪಟಿಗ್ಗಹೋ।
ಮಮ ಕಮ್ಮಂ ಪಕಿತ್ತೇತ್ವಾ, ದಕ್ಖಿಣಂ ಪಾದಮುದ್ಧರಿ॥

ಯೇ ತತ್ಥಾಸುಂ ಜಿನಪುತ್ತಾ, ಸಬ್ಬೇ ಪದಕ್ಖಿಣಮಕಂಸು ಮಂ।
ನರಾ ನಾಗಾ ಚ ಗನ್ಧಬ್ಬಾ, ಅಭಿವಾದೇತ್ವಾನ ಪಕ್ಕಮುಂ॥

ದಸ್ಸನಂ ಮೇ ಅತಿಕ್ಕನ್ತೇ, ಸಸಙ್ಘೇ ಲೋಕನಾಯಕೇ।
ಹಟ್ಠತುಟ್ಠೇನ ಚಿತ್ತೇನ, ಆಸನಾ ವುಟ್ಠಹಿಂ ತದಾ॥

ಸುಖೇನ ಸುಖಿತೋ ಹೋಮಿ, ಪಾಮೋಜ್ಜೇನ ಪಮೋದಿತೋ।
ಪೀತಿಯಾ ಚ ಅಭಿಸ್ಸನ್ನೋ, ಪಲ್ಲಙ್ಕಂ ಆಭುಜಿಂ ತದಾ॥

ಪಲ್ಲಙ್ಕೇನ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ, ಏವಂ ಚಿನ್ತೇಸಹಂ ತದಾ।
“ವಸೀಭೂತೋ ಅಹಂ ಝಾನೇ, ಅಭಿಞ್ಞಾಪಾರಮಿಂ ಗತೋ॥

“ದಸಸಹಸ್ಸಿಲೋಕಮ್ಹಿ , ಇಸಯೋ ನತ್ಥಿ ಮೇ ಸಮಾ।
ಅಸಮೋ ಇದ್ಧಿಧಮ್ಮೇಸು, ಅಲಭಿಂ ಈದಿಸಂ ಸುಖಂ”॥

ಪಲ್ಲಙ್ಕಾಭುಜನೇ ಮಯ್ಹಂ, ದಸಸಹಸ್ಸಾಧಿವಾಸಿನೋ।
ಮಹಾನಾದಂ ಪವತ್ತೇಸುಂ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಯಾ ಪುಬ್ಬೇ ಬೋಧಿಸತ್ತಾನಂ, ಪಲ್ಲಙ್ಕವರಮಾಭುಜೇ।
ನಿಮಿತ್ತಾನಿ ಪದಿಸ್ಸನ್ತಿ, ತಾನಿ ಅಜ್ಜ ಪದಿಸ್ಸರೇ॥

ಸೀತಂ ಬ್ಯಪಗತಂ ಹೋತಿ, ಉಣ್ಹಞ್ಚ ಉಪಸಮ್ಮತಿ।
ತಾನಿ ಅಜ್ಜ ಪದಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ದಸಸಹಸ್ಸೀ ಲೋಕಧಾತೂ, ನಿಸ್ಸದ್ದಾ ಹೋನ್ತಿ ನಿರಾಕುಲಾ।
ತಾನಿ ಅಜ್ಜ ಪದಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಮಹಾವಾತಾ ನ ವಾಯನ್ತಿ, ನ ಸನ್ದನ್ತಿ ಸವನ್ತಿಯೋ।
ತಾನಿ ಅಜ್ಜ ಪದಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಥಲಜಾ ದಕಜಾ ಪುಪ್ಫಾ, ಸಬ್ಬೇ ಪುಪ್ಫನ್ತಿ ತಾವದೇ।
ತೇಪಜ್ಜ ಪುಪ್ಫಿತಾ ಸಬ್ಬೇ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಲತಾ ವಾ ಯದಿ ವಾ ರುಕ್ಖಾ, ಫಲಭಾರಾ ಹೋನ್ತಿ ತಾವದೇ।
ತೇಪಜ್ಜ ಫಲಿತಾ ಸಬ್ಬೇ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಆಕಾಸಟ್ಠಾ ಚ ಭೂಮಟ್ಠಾ, ರತನಾ ಜೋತನ್ತಿ ತಾವದೇ।
ತೇಪಜ್ಜ ರತನಾ ಜೋತನ್ತಿ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಮಾನುಸ್ಸಕಾ ಚ ದಿಬ್ಬಾ ಚ, ತುರಿಯಾ ವಜ್ಜನ್ತಿ ತಾವದೇ।
ತೇಪಜ್ಜುಭೋ ಅಭಿರವನ್ತಿ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ವಿಚಿತ್ತಪುಪ್ಫಾ ಗಗನಾ, ಅಭಿವಸ್ಸನ್ತಿ ತಾವದೇ।
ತೇಪಿ ಅಜ್ಜ ಪವಸ್ಸನ್ತಿ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಮಹಾಸಮುದ್ದೋ ಆಭುಜತಿ, ದಸಸಹಸ್ಸೀ ಪಕಮ್ಪತಿ।
ತೇಪಜ್ಜುಭೋ ಅಭಿರವನ್ತಿ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ನಿರಯೇಪಿ ದಸಸಹಸ್ಸೇ, ಅಗ್ಗೀ ನಿಬ್ಬನ್ತಿ ತಾವದೇ।
ತೇಪಜ್ಜ ನಿಬ್ಬುತಾ ಅಗ್ಗೀ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ವಿಮಲೋ ಹೋತಿ ಸೂರಿಯೋ, ಸಬ್ಬಾ ದಿಸ್ಸನ್ತಿ ತಾರಕಾ।
ತೇಪಿ ಅಜ್ಜ ಪದಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಅನೋವಟ್ಠೇನ ಉದಕಂ, ಮಹಿಯಾ ಉಬ್ಭಿಜ್ಜಿ ತಾವದೇ।
ತಮ್ಪಜ್ಜುಬ್ಭಿಜ್ಜತೇ ಮಹಿಯಾ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ತಾರಾಗಣಾ ವಿರೋಚನ್ತಿ, ನಕ್ಖತ್ತಾ ಗಗನಮಣ್ಡಲೇ।
ವಿಸಾಖಾ ಚನ್ದಿಮಾಯುತ್ತಾ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಬಿಲಾಸಯಾ ದರೀಸಯಾ, ನಿಕ್ಖಮನ್ತಿ ಸಕಾಸಯಾ।
ತೇಪಜ್ಜ ಆಸಯಾ ಛುದ್ಧಾ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ನ ಹೋತಿ ಅರತಿ ಸತ್ತಾನಂ, ಸನ್ತುಟ್ಠಾ ಹೋನ್ತಿ ತಾವದೇ।
ತೇಪಜ್ಜ ಸಬ್ಬೇ ಸನ್ತುಟ್ಠಾ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ರೋಗಾ ತದುಪಸಮ್ಮನ್ತಿ, ಜಿಘಚ್ಛಾ ಚ ವಿನಸ್ಸತಿ।
ತಾನಿಪಜ್ಜ ಪದಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ರೋಗೋ ತದಾ ತನು ಹೋತಿ, ದೋಸೋ ಮೋಹೋ ವಿನಸ್ಸತಿ।
ತೇಪಜ್ಜ ವಿಗತಾ ಸಬ್ಬೇ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಭಯಂ ತದಾ ನ ಭವತಿ, ಅಜ್ಜಪೇತಂ ಪದಿಸ್ಸತಿ।
ತೇನ ಲಿಙ್ಗೇನ ಜಾನಾಮ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ರಜೋ ನುದ್ಧಂಸತಿ ಉದ್ಧಂ, ಅಜ್ಜಪೇತಂ ಪದಿಸ್ಸತಿ।
ತೇನ ಲಿಙ್ಗೇನ ಜಾನಾಮ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಅನಿಟ್ಠಗನ್ಧೋ ಪಕ್ಕಮತಿ, ದಿಬ್ಬಗನ್ಧೋ ಪವಾಯತಿ।
ಸೋಪಜ್ಜ ವಾಯತಿ ಗನ್ಧೋ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಸಬ್ಬೇ ದೇವಾ ಪದಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಠಪಯಿತ್ವಾ ಅರೂಪಿನೋ।
ತೇಪಜ್ಜ ಸಬ್ಬೇ ದಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಯಾವತಾ ನಿರಯಾ ನಾಮ, ಸಬ್ಬೇ ದಿಸ್ಸನ್ತಿ ತಾವದೇ।
ತೇಪಜ್ಜ ಸಬ್ಬೇ ದಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಕುಟ್ಟಾ ಕವಾಟಾ ಸೇಲಾ ಚ, ನ ಹೋನ್ತಾವರಣಾ ತದಾ।
ಅಕಾಸಭೂತಾ ತೇಪಜ್ಜ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಚುತೀ ಚ ಉಪಪತ್ತಿ ಚ, ಖಣೇ ತಸ್ಮಿಂ ನ ವಿಜ್ಜತಿ।
ತಾನಿಪಜ್ಜ ಪದಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ದಳ್ಹಂ ಪಗ್ಗಣ್ಹ ವೀರಿಯಂ, ಮಾ ನಿವತ್ತ ಅಭಿಕ್ಕಮ।
ಮಯಮ್ಪೇತಂ ವಿಜಾನಾಮ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ॥

ಬುದ್ಧಸ್ಸ ವಚನಂ ಸುತ್ವಾ, ದಸಸಹಸ್ಸೀನಚೂಭಯಂ।
ತುಟ್ಠಹಟ್ಠೋ ಪಮೋದಿತೋ, ಏವಂ ಚಿನ್ತೇಸಹಂ ತದಾ॥

ಅದ್ವೇಜ್ಝವಚನಾ ಬುದ್ಧಾ, ಅಮೋಘವಚನಾ ಜಿನಾ।
ವಿತಥಂ ನತ್ಥಿ ಬುದ್ಧಾನಂ, ಧುವಂ ಬುದ್ಧೋ ಭವಾಮಹಂ॥

ಯಥಾ ಖಿತ್ತಂ ನಭೇ ಲೇಡ್ಡು, ಧುವಂ ಪತತಿ ಭೂಮಿಯಂ।
ತಥೇವ ಬುದ್ಧಸೇಟ್ಠಾನಂ, ವಚನಂ ಧುವಸಸ್ಸತಂ॥

ಯಥಾಪಿ ಸಬ್ಬಸತ್ತಾನಂ, ಮರಣಂ ಧುವಸಸ್ಸತಂ।
ತಥೇವ ಬುದ್ಧಸೇಟ್ಠಾನಂ, ವಚನಂ ಧುವಸಸ್ಸತಂ॥

ಯಥಾ ರತ್ತಿಕ್ಖಯೇ ಪತ್ತೇ, ಸೂರಿಯುಗ್ಗಮನಂ ಧುವಂ।
ತಥೇವ ಬುದ್ಧಸೇಟ್ಠಾನಂ, ವಚನಂ ಧುವಸಸ್ಸತಂ॥

ಯಥಾ ನಿಕ್ಖನ್ತಸಯನಸ್ಸ, ಸೀಹಸ್ಸ ನದನಂ ಧುವಂ।
ತಥೇವ ಬುದ್ಧಸೇಟ್ಠಾನಂ, ವಚನಂ ಧುವಸಸ್ಸತಂ॥

ಯಥಾ ಆಪನ್ನಸತ್ತಾನಂ, ಭಾರಮೋರೋಪನಂ ಧುವಂ।
ತಥೇವ ಬುದ್ಧಸೇಟ್ಠಾನಂ, ವಚನಂ ಧುವಸಸ್ಸತಂ॥

ಹನ್ದ ಬುದ್ಧಕರೇ ಧಮ್ಮೇ, ವಿಚಿನಾಮಿ ಇತೋ ಚಿತೋ।
ಉದ್ಧಂ ಅಧೋ ದಸ ದಿಸಾ, ಯಾವತಾ ಧಮ್ಮಧಾತುಯಾ॥

ವಿಚಿನನ್ತೋ ತದಾದಕ್ಖಿಂ, ಪಠಮಂ **ದಾನಪಾರಮಿಂ**।
ಪುಬ್ಬಕೇಹಿ ಮಹೇಸೀಹಿ, ಅನುಚಿಣ್ಣಂ ಮಹಾಪಥಂ॥

ಇಮಂ ತ್ವಂ ಪಠಮಂ ತಾವ, ದಳ್ಹಂ ಕತ್ವಾ ಸಮಾದಿಯ।
ದಾನಪಾರಮಿತಂ ಗಚ್ಛ, ಯದಿ ಬೋಧಿಂ ಪತ್ತುಮಿಚ್ಛಸಿ॥

ಯಥಾಪಿ ಕುಮ್ಭೋ ಸಮ್ಪುಣ್ಣೋ, ಯಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಅಧೋಕತೋ।
ವಮತೇ ವುದಕಂ ನಿಸ್ಸೇಸಂ, ನ ತತ್ಥ ಪರಿರಕ್ಖತಿ॥

ತಥೇವ ಯಾಚಕೇ ದಿಸ್ವಾ, ಹೀನಮುಕ್ಕಟ್ಠಮಜ್ಝಿಮೇ।
ದದಾಹಿ ದಾನಂ ನಿಸ್ಸೇಸಂ, ಕುಮ್ಭೋ ವಿಯ ಅಧೋಕತೋ॥

ನ ಹೇತೇ ಏತ್ತಕಾಯೇವ, ಬುದ್ಧಧಮ್ಮಾ ಭವಿಸ್ಸರೇ।
ಅಞ್ಞೇಪಿ ವಿಚಿನಿಸ್ಸಾಮಿ, ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಬೋಧಿಪಾಚನಾ॥

ವಿಚಿನನ್ತೋ ತದಾದಕ್ಖಿಂ, ದುತಿಯಂ **ಸೀಲಪಾರಮಿಂ**।
ಪುಬ್ಬಕೇಹಿ ಮಹೇಸೀಹಿ, ಆಸೇವಿತನಿಸೇವಿತಂ॥

ಇಮಂ ತ್ವಂ ದುತಿಯಂ ತಾವ, ದಳ್ಹಂ ಕತ್ವಾ ಸಮಾದಿಯ।
ಸೀಲಪಾರಮಿತಂ ಗಚ್ಛ, ಯದಿ ಬೋಧಿಂ ಪತ್ತುಮಿಚ್ಛಸಿ॥

ಯಥಾಪಿ ಚಮರೀ ವಾಲಂ, ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ಪಟಿಲಗ್ಗಿತಂ।
ಉಪೇತಿ ಮರಣಂ ತತ್ಥ, ನ ವಿಕೋಪೇತಿ ವಾಲಧಿಂ॥

ತಥೇವ ಚತೂಸು ಭೂಮೀಸು, ಸೀಲಾನಿ ಪರಿಪೂರಯ।
ಪರಿರಕ್ಖ ಸದಾ ಸೀಲಂ, ಚಮರೀ ವಿಯ ವಾಲಧಿಂ॥

ನ ಹೇತೇ ಏತ್ತಕಾಯೇವ, ಬುದ್ಧಧಮ್ಮಾ ಭವಿಸ್ಸರೇ।
ಅಞ್ಞೇಪಿ ವಿಚಿನಿಸ್ಸಾಮಿ, ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಬೋಧಿಪಾಚನಾ॥

ವಿಚಿನನ್ತೋ ತದಾದಕ್ಖಿಂ, ತತಿಯಂ **ನೇಕ್ಖಮ್ಮಪಾರಮಿಂ**।
ಪುಬ್ಬಕೇಹಿ ಮಹೇಸೀಹಿ, ಆಸೇವಿತನಿಸೇವಿತಂ॥

ಇಮಂ ತ್ವಂ ತತಿಯಂ ತಾವ, ದಳ್ಹಂ ಕತ್ವಾ ಸಮಾದಿಯ।
ನೇಕ್ಖಮ್ಮಪಾರಮಿತಂ ಗಚ್ಛ, ಯದಿ ಬೋಧಿಂ ಪತ್ತುಮಿಚ್ಛಸಿ॥

ಯಥಾ ಅನ್ದುಘರೇ ಪುರಿಸೋ, ಚಿರವುತ್ಥೋ ದುಖಟ್ಟಿತೋ।
ನ ತತ್ಥ ರಾಗಂ ಜನೇತಿ, ಮುತ್ತಿಮೇವ ಗವೇಸತಿ॥

ತಥೇವ ತ್ವಂ ಸಬ್ಬಭವೇ, ಪಸ್ಸ ಅನ್ದುಘರಂ ವಿಯ।
ನೇಕ್ಖಮ್ಮಾಭಿಮುಖೋ ಹೋತಿ, ಭವತೋ ಪರಿಮುತ್ತಿಯಾ॥

ನ ಹೇತೇ ಏತ್ತಕಾಯೇವ, ಬುದ್ಧಧಮ್ಮಾ ಭವಿಸ್ಸರೇ।
ಅಞ್ಞೇಪಿ ವಿಚಿನಿಸ್ಸಾಮಿ, ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಬೋಧಿಪಾಚನಾ॥

ವಿಚಿನನ್ತೋ ತದಾದಕ್ಖಿಂ, ಚತುತ್ಥಂ **ಪಞ್ಞಾಪಾರಮಿಂ**।
ಪುಬ್ಬಕೇಹಿ ಮಹೇಸೀಹಿ, ಆಸೇವಿತನಿಸೇವಿತಂ॥

ಇಮಂ ತ್ವಂ ಚತುತ್ಥಂ ತಾವ, ದಳ್ಹಂ ಕತ್ವಾ ಸಮಾದಿಯ।
ಪಞ್ಞಾಪಾರಮಿತಂ ಗಚ್ಛ, ಯದಿ ಬೋಧಿಂ ಪತ್ತುಮಿಚ್ಛಸಿ॥

ಯಥಾಪಿ ಭಿಕ್ಖು ಭಿಕ್ಖನ್ತೋ, ಹೀನಮುಕ್ಕಟ್ಠಮಜ್ಝಿಮೇ।
ಕುಲಾನಿ ನ ವಿವಜ್ಜೇನ್ತೋ, ಏವಂ ಲಭತಿ ಯಾಪನಂ॥

ತಥೇವ ತ್ವಂ ಸಬ್ಬಕಾಲಂ, ಪರಿಪುಚ್ಛಂ ಬುಧಂ ಜನಂ।
ಪಞ್ಞಾಪಾರಮಿತಂ ಗನ್ತ್ವಾ, ಸಮ್ಬೋಧಿಂ ಪಾಪುಣಿಸ್ಸಸಿ॥

ನ ಹೇತೇ ಏತ್ತಕಾಯೇವ, ಬುದ್ಧಧಮ್ಮಾ ಭವಿಸ್ಸರೇ।
ಅಞ್ಞೇಪಿ ವಿಚಿನಿಸ್ಸಾಮಿ, ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಬೋಧಿಪಾಚನಾ॥

ವಿಚಿನನ್ತೋ ತದಾದಕ್ಖಿಂ, ಪಞ್ಚಮಂ **ವೀರಿಯಪಾರಮಿಂ**।
ಪುಬ್ಬಕೇಹಿ ಮಹೇಸೀಹಿ, ಆಸೇವಿತನಿಸೇವಿತಂ॥

ಇಮಂ ತ್ವಂ ಪಞ್ಚಮಂ ತಾವ, ದಳ್ಹಂ ಕತ್ವಾ ಸಮಾದಿಯ।
ವೀರಿಯಪಾರಮಿತಂ ಗಚ್ಛ, ಯದಿ ಬೋಧಿಂ ಪತ್ತುಮಿಚ್ಛಸಿ॥

ಯಥಾಪಿ ಸೀಹೋ ಮಿಗರಾಜಾ, ನಿಸಜ್ಜಟ್ಠಾನಚಙ್ಕಮೇ।
ಅಲೀನವೀರಿಯೋ ಹೋತಿ, ಪಗ್ಗಹಿತಮನೋ ಸದಾ॥

ತಥೇವ ತ್ವಂ ಸಬ್ಬಭವೇ, ಪಗ್ಗಣ್ಹ ವೀರಿಯಂ ದಳ್ಹಂ।
ವೀರಿಯಪಾರಮಿತಂ ಗನ್ತ್ವಾ, ಸಮ್ಬೋಧಿಂ ಪಾಪುಣಿಸ್ಸಸಿ॥

ನ ಹೇತೇ ಏತ್ತಕಾಯೇವ, ಬುದ್ಧಧಮ್ಮಾ ಭವಿಸ್ಸರೇ।
ಅಞ್ಞೇಪಿ ವಿಚಿನಿಸ್ಸಾಮಿ, ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಬೋಧಿಪಾಚನಾ॥

ವಿಚಿನನ್ತೋ ತದಾದಕ್ಖಿಂ, ಛಟ್ಠಮಂ **ಖನ್ತಿಪಾರಮಿಂ**।
ಪುಬ್ಬಕೇಹಿ ಮಹೇಸೀಹಿ, ಆಸೇವಿತನಿಸೇವಿತಂ॥

ಇಮಂ ತ್ವಂ ಛಟ್ಠಮಂ ತಾವ, ದಳ್ಹಂ ಕತ್ವಾ ಸಮಾದಿಯ।
ತತ್ಥ ಅದ್ವೇಜ್ಝಮಾನಸೋ, ಸಮ್ಬೋಧಿಂ ಪಾಪುಣಿಸ್ಸಸಿ॥

ಯಥಾಪಿ ಪಥವೀ ನಾಮ, ಸುಚಿಮ್ಪಿ ಅಸುಚಿಮ್ಪಿ ಚ।
ಸಬ್ಬಂ ಸಹತಿ ನಿಕ್ಖೇಪಂ, ನ ಕರೋತಿ ಪಟಿಘಂ ತಯಾ॥

ತಥೇವ ತ್ವಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬೇಸಂ, ಸಮ್ಮಾನಾವಮಾನಕ್ಖಮೋ।
ಖನ್ತಿಪಾರಮಿತಂ ಗನ್ತ್ವಾ, ಸಮ್ಬೋಧಿಂ ಪಾಪುಣಿಸ್ಸಸಿ॥

ನ ಹೇತೇ ಏತ್ತಕಾಯೇವ, ಬುದ್ಧಧಮ್ಮಾ ಭವಿಸ್ಸರೇ।
ಅಞ್ಞೇಪಿ ವಿಚಿನಿಸ್ಸಾಮಿ, ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಬೋಧಿಪಾಚನಾ॥

ವಿಚಿನನ್ತೋ ತದಾದಕ್ಖಿಂ, ಸತ್ತಮಂ **ಸಚ್ಚಪಾರಮಿಂ**।
ಪುಬ್ಬಕೇಹಿ ಮಹೇಸೀಹಿ, ಆಸೇವಿತನಿಸೇವಿತಂ॥

ಇಮಂ ತ್ವಂ ಸತ್ತಮಂ ತಾವ, ದಳ್ಹಂ ಕತ್ವಾ ಸಮಾದಿಯ।
ತತ್ಥ ಅದ್ವೇಜ್ಝವಚನೋ, ಸಮ್ಬೋಧಿಂ ಪಾಪುಣಿಸ್ಸಸಿ॥

ಯಥಾಪಿ ಓಸಮೀ ನಾಮ, ತುಲಾಭೂತಾ ಸದೇವಕೇ।
ಸಮಯೇ ಉತುವಸ್ಸೇ ವಾ, ನ ವೋಕ್ಕಮತಿ, ವೀಥಿತೋ॥

ತಥೇವ ತ್ವಮ್ಪಿ ಸಚ್ಚೇಸು, ಮಾ ವೋಕ್ಕಮಸಿ ವೀಥಿತೋ।
ಸಚ್ಚಪಾರಮಿತಂ ಗನ್ತ್ವಾ, ಸಮ್ಬೋಧಿಂ ಪಾಪುಣಿಸ್ಸಸಿ॥

ನ ಹೇತೇ ಏತ್ತಕಾಯೇವ, ಬುದ್ಧಧಮ್ಮಾ ಭವಿಸ್ಸರೇ।
ಅಞ್ಞೇಪಿ ವಿಚಿನಿಸ್ಸಾಮಿ, ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಬೋಧಿಪಾಚನಾ॥

ವಿಚಿನನ್ತೋ ತದಾದಕ್ಖಿಂ, ಅಟ್ಠಮಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನಪಾರಮಿಂ।
ಪುಬ್ಬಕೇಹಿ ಮಹೇಸೀಹಿ, ಆಸೇವಿತನಿಸೇವಿತಂ॥

ಇಮಂ ತ್ವಂ ಅಟ್ಠಮಂ ತಾವ, ದಳ್ಹಂ ಕತ್ವಾ ಸಮಾದಿಯ।
ತತ್ಥ ತ್ವಂ ಅಚಲೋ ಹುತ್ವಾ, ಸಮ್ಬೋಧಿಂ ಪಾಪುಣಿಸ್ಸಸಿ॥

ಯಥಾಪಿ ಪಬ್ಬತೋ ಸೇಲೋ, ಅಚಲೋ ಸುಪ್ಪತಿಟ್ಠಿತೋ।
ನ ಕಮ್ಪತಿ ಭುಸವಾತೇಹಿ, ಸಕಟ್ಠಾನೇವ ತಿಟ್ಠತಿ॥

ತಥೇವ ತ್ವಮ್ಪಿ ಅಧಿಟ್ಠಾನೇ, ಸಬ್ಬದಾ ಅಚಲೋ ಭವ।
ಅಧಿಟ್ಠಾನಪಾರಮಿತಂ ಗನ್ತ್ವಾ, ಸಮ್ಬೋಧಿಂ ಪಾಪುಣಿಸ್ಸಸಿ॥

ನ ಹೇತೇ ಏತ್ತಕಾಯೇವ, ಬುದ್ಧಧಮ್ಮಾ ಭವಿಸ್ಸರೇ।
ಅಞ್ಞೇಪಿ ವಿಚಿನಿಸ್ಸಾಮಿ, ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಬೋಧಿಪಾಚನಾ॥

ವಿಚಿನನ್ತೋ ತದಾದಕ್ಖಿಂ, ನವಮಂ **ಮೇತ್ತಾಪಾರಮಿಂ**।
ಪುಬ್ಬಕೇಹಿ ಮಹೇಸೀಹಿ, ಆಸೇವಿತನಿಸೇವಿತಂ॥

ಇಮಂ ತ್ವಂ ನವಮಂ ತಾವ, ದಳ್ಹಂ ಕತ್ವಾ ಸಮಾದಿಯ।
ಮೇತ್ತಾಯ ಅಸಮೋ ಹೋಹಿ, ಯದಿ ಬೋಧಿಂ ಪತ್ತುಮಿಚ್ಛಸಿ॥

ಯಥಾಪಿ ಉದಕಂ ನಾಮ, ಕಲ್ಯಾಣೇ ಪಾಪಕೇ ಜನೇ।
ಸಮಂ ಫರತಿ ಸೀತೇನ, ಪವಾಹೇತಿ ರಜೋಮಲಂ॥

ತಥೇವ ತ್ವಮ್ಪಿ ಹಿತಾಹಿತೇ, ಸಮಂ ಮೇತ್ತಾಯ ಭಾವಯ।
ಮೇತ್ತಾಪಾರಮಿತಂ ಗನ್ತ್ವಾ, ಸಮ್ಬೋಧಿಂ ಪಾಪುಣಿಸ್ಸಸಿ॥

ನ ಹೇತೇ ಏತ್ತಕಾಯೇವ, ಬುದ್ಧಧಮ್ಮಾ ಭವಿಸ್ಸರೇ।
ಅಞ್ಞೇಪಿ ವಿಚಿನಿಸ್ಸಾಮಿ, ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಬೋಧಿಪಾಚನಾ॥

ವಿಚಿನನ್ತೋ ತದಾದಕ್ಖಿಂ, ದಸಮಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಪಾರಮಿಂ।
ಪುಬ್ಬಕೇಹಿ ಮಹೇಸೀಹಿ, ಆಸೇವಿತನಿಸೇವಿತಂ॥

ಇಮಂ ತ್ವಂ ದಸಮಂ ತಾವ, ದಳ್ಹಂ ಕತ್ವಾ ಸಮಾದಿಯ।
ತುಲಾಭೂತೋ ದಳ್ಹೋ ಹುತ್ವಾ, ಸಮ್ಬೋಧಿಂ ಪಾಪುಣಿಸ್ಸಸಿ॥

ಯಥಾಪಿ ಪಥವೀ ನಾಮ, ನಿಕ್ಖಿತ್ತಂ ಅಸುಚಿಂ ಸುಚಿಂ।
ಉಪೇಕ್ಖತಿ ಉಭೋಪೇತೇ, ಕೋಪಾನುನಯವಜ್ಜಿತಾ॥

ತಥೇವ ತ್ವಮ್ಪಿ ಸುಖದುಕ್ಖೇ, ತುಲಾಭೂತೋ ಸದಾ ಭವ।
ಉಪೇಕ್ಖಾಪಾರಮಿತಂ ಗನ್ತ್ವಾ, ಸಮ್ಬೋಧಿಂ ಪಾಪುಣಿಸ್ಸಸಿ॥

ಏತ್ತಕಾಯೇವ ತೇ ಲೋಕೇ, ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಬೋಧಿಪಾಚನಾ।
ತತುದ್ಧಂ ನತ್ಥಿ ಅಞ್ಞತ್ರ, ದಳ್ಹಂ ತತ್ಥ ಪತಿಟ್ಠಹ॥

ಇಮೇ ಧಮ್ಮೇ ಸಮ್ಮಸತೋ, ಸಭಾವರಸಲಕ್ಖಣೇ।
ಧಮ್ಮತೇಜೇನ ವಸುಧಾ, ದಸಸಹಸ್ಸೀ ಪಕಮ್ಪಥ॥

ಚಲತಾ ರವತಿ ಪಥವೀ, ಉಚ್ಛುಯನ್ತಂವ ಪೀಳಿತಂ।
ತೇಲಯನ್ತೇ ಯಥಾ ಚಕ್ಕಂ, ಏವಂ ಕಮ್ಪತಿ ಮೇದಿನೀ॥

ಯಾವತಾ ಪರಿಸಾ ಆಸಿ, ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಪರಿವೇಸನೇ।
ಪವೇಧಮಾನಾ ಸಾ ತತ್ಥ, ಮುಚ್ಛಿತಾ ಸೇಸಿ ಭೂಮಿಯಾ॥

ಘಟಾನೇಕಸಹಸ್ಸಾನಿ , ಕುಮ್ಭೀನಞ್ಚ ಸತಾ ಬಹೂ।
ಸಞ್ಚುಣ್ಣಮಥಿತಾ ತತ್ಥ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಪಘಟ್ಟಿತಾ॥

ಉಬ್ಬಿಗ್ಗಾ ತಸಿತಾ ಭೀತಾ, ಭನ್ತಾ ಬ್ಯಾಥಿತಮಾನಸಾ।
ಮಹಾಜನಾ ಸಮಾಗಮ್ಮ, ದೀಪಙ್ಕರಮುಪಾಗಮುಂ॥

ಕಿಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ ಲೋಕಸ್ಸ, ಕಲ್ಯಾಣಮಥ ಪಾಪಕಂ।
ಸಬ್ಬೋ ಉಪದ್ದುತೋ ಲೋಕೋ, ತಂ ವಿನೋದೇಹಿ ಚಕ್ಖುಮ॥

ತೇಸಂ ತದಾ ಸಞ್ಞಾಪೇಸಿ, ದೀಪಙ್ಕರೋ ಮಹಾಮುನಿ।
ವಿಸ್ಸತ್ಥಾ ಹೋಥ ಮಾ ಭಾಥ, ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪಥವಿಕಮ್ಪನೇ॥

ಯಮಹಂ ಅಜ್ಜ ಬ್ಯಾಕಾಸಿಂ, ಬುದ್ಧೋ ಲೋಕೇ ಭವಿಸ್ಸತಿ।
ಏಸೋ ಸಮ್ಮಸತಿ ಧಮ್ಮಂ, ಪುಬ್ಬಕಂ ಜಿನಸೇವಿತಂ॥

ತಸ್ಸ ಸಮ್ಮಸತೋ ಧಮ್ಮಂ, ಬುದ್ಧಭೂಮಿಂ ಅಸೇಸತೋ।
ತೇನಾಯಂ ಕಮ್ಪಿತಾ ಪಥವೀ, ದಸಸಹಸ್ಸೀ ಸದೇವಕೇ॥

ಬುದ್ಧಸ್ಸ ವಚನಂ ಸುತ್ವಾ, ಮನೋ ನಿಬ್ಬಾಯಿ ತಾವದೇ।
ಸಬ್ಬೇ ಮಂ ಉಪಸಙ್ಕಮ್ಮ, ಪುನಾಪಿ ಅಭಿವನ್ದಿಸುಂ॥

ಸಮಾದಯಿತ್ವಾ ಬುದ್ಧಗುಣಂ, ದಳ್ಹಂ ಕತ್ವಾನ ಮಾನಸಂ।
ದೀಪಙ್ಕರಂ ನಮಸ್ಸಿತ್ವಾ, ಆಸನಾ ವುಟ್ಠಹಿಂ ತದಾ॥

ದಿಬ್ಬಂ ಮಾನುಸಕಂ ಪುಪ್ಫಂ, ದೇವಾ ಮಾನುಸಕಾ ಉಭೋ।
ಸಮೋಕಿರನ್ತಿ ಪುಪ್ಫೇಹಿ, ವುಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸ ಆಸನಾ॥

ವೇದಯನ್ತಿ ಚ ತೇ ಸೋತ್ಥಿಂ, ದೇವಾ ಮಾನುಸಕಾ ಉಭೋ।
ಮಹನ್ತಂ ಪತ್ಥಿತಂ ತುಯ್ಹಂ, ತಂ ಲಭಸ್ಸು ಯಥಿಚ್ಛಿತಂ॥

ಸಬ್ಬೀತಿಯೋ ವಿವಜ್ಜನ್ತು, ಸೋಕೋ ರೋಗೋ ವಿನಸ್ಸತು।
ಮಾ ತೇ ಭವನ್ತ್ವನ್ತರಾಯಾ, ಫುಸ ಖಿಪ್ಪಂ ಬೋಧಿಮುತ್ತಮಂ॥

ಯಥಾಪಿ ಸಮಯೇ ಪತ್ತೇ, ಪುಪ್ಫನ್ತಿ ಪುಪ್ಫಿನೋ ದುಮಾ।
ತಥೇವ ತ್ವಂ ಮಹಾವೀರ, ಬುದ್ಧಞಾಣೇನ ಪುಪ್ಫಸು॥

ಯಥಾ ಯೇ ಕೇಚಿ ಸಮ್ಬುದ್ಧಾ, ಪೂರಯುಂ ದಸಪಾರಮೀ।
ತಥೇವ ತ್ವಂ ಮಹಾವೀರ, ಪೂರೇಹಿ ದಸಪಾರಮೀ॥

ಯಥಾ ಯೇ ಕೇಚಿ ಸಮ್ಬುದ್ಧಾ, ಬೋಧಿಮಣ್ಡಮ್ಹಿ ಬುಜ್ಝರೇ।
ತಥೇವ ತ್ವಂ ಮಹಾವೀರ, ಬುಜ್ಝಸ್ಸು ಜಿನಬೋಧಿಯಂ॥

ಯಥಾ ಯೇ ಕೇಚಿ ಸಮ್ಬುದ್ಧಾ, ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಂ ಪವತ್ತಯುಂ।
ತಥೇವ ತ್ವಂ ಮಹಾವೀರ, ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಂ ಪವತ್ತಯ॥

ಪುಣ್ಣಮಾಯೇ ಯಥಾ ಚನ್ದೋ, ಪರಿಸುದ್ಧೋ ವಿರೋಚತಿ।
ತಥೇವ ತ್ವಂ ಪುಣ್ಣಮನೋ, ವಿರೋಚ ದಸಸಹಸ್ಸಿಯಂ॥

ರಾಹುಮುತ್ತೋ ಯಥಾ ಸೂರಿಯೋ, ತಾಪೇನ ಅತಿರೋಚತಿ।
ತಥೇವ ಲೋಕಾ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ, ವಿರೋಚ ಸಿರಿಯಾ ತುವಂ॥

ಯಥಾ ಯಾ ಕಾಚಿ ನದಿಯೋ, ಓಸರನ್ತಿ ಮಹೋದಧಿಂ।
ಏವಂ ಸದೇವಕಾ ಲೋಕಾ, ಓಸರನ್ತು ತವನ್ತಿಕೇ॥

ತೇಹಿ ಥುತಪ್ಪಸತ್ಥೋ ಸೋ, ದಸ ಧಮ್ಮೇ ಸಮಾದಿಯ।
ತೇ ಧಮ್ಮೇ ಪರಿಪೂರೇನ್ತೋ, ಪವನಂ ಪಾವಿಸೀ ತದಾ॥

ಸುಮೇಧಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ತದಾ ತೇ ಭೋಜಯಿತ್ವಾನ, ಸಸಙ್ಘಂ ಲೋಕನಾಯಕಂ।
ಉಪಗಚ್ಛುಂ ಸರಣಂ ತಸ್ಸ, ದೀಪಙ್ಕರಸ್ಸ ಸತ್ಥುನೋ॥

ಸರಣಾಗಮನೇ ಕಞ್ಚಿ, ನಿವೇಸೇಸಿ ತಥಾಗತೋ।
ಕಞ್ಚಿ ಪಞ್ಚಸು ಸೀಲೇಸು, ಸೀಲೇ ದಸವಿಧೇ ಪರಂ॥

ಕಸ್ಸಚಿ ದೇತಿ ಸಾಮಞ್ಞಂ, ಚತುರೋ ಫಲಮುತ್ತಮೇ।
ಕಸ್ಸಚಿ ಅಸಮೇ ಧಮ್ಮೇ, ದೇತಿ ಸೋ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ॥

ಕಸ್ಸಚಿ ವರಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ, ಅಟ್ಠ ದೇತಿ ನರಾಸಭೋ।
ತಿಸ್ಸೋ ಕಸ್ಸಚಿ ವಿಜ್ಜಾಯೋ, ಛಳಭಿಞ್ಞಾ ಪವೇಚ್ಛತಿ॥

ತೇನ ಯೋಗೇನ ಜನಕಾಯಂ, ಓವದತಿ ಮಹಾಮುನಿ।
ತೇನ ವಿತ್ಥಾರಿಕಂ ಆಸಿ, ಲೋಕನಾಥಸ್ಸ ಸಾಸನಂ॥

ಮಹಾಹನುಸಭಕ್ಖನ್ಧೋ, ದೀಪಙ್ಕರಸನಾಮಕೋ।
ಬಹೂ ಜನೇ ತಾರಯತಿ, ಪರಿಮೋಚೇತಿ ದುಗ್ಗತಿಂ॥

ಬೋಧನೇಯ್ಯಂ ಜನಂ ದಿಸ್ವಾ, ಸತಸಹಸ್ಸೇಪಿ ಯೋಜನೇ।
ಖಣೇನ ಉಪಗನ್ತ್ವಾನ, ಬೋಧೇತಿ ತಂ ಮಹಾಮುನಿ॥

ಪಠಮಾಭಿಸಮಯೇ ಬುದ್ಧೋ, ಕೋಟಿಸತಮಬೋಧಯಿ।
ದುತಿಯಾಭಿಸಮಯೇ ನಾಥೋ, ನವುತಿಕೋಟಿಮಬೋಧಯಿ॥

ಯದಾ ಚ ದೇವಭವನಮ್ಹಿ, ಬುದ್ಧೋ ಧಮ್ಮಮದೇಸಯಿ।
ನವುತಿಕೋಟಿಸಹಸ್ಸಾನಂ, ತತಿಯಾಭಿಸಮಯೋ ಅಹು॥

ಸನ್ನಿಪಾತಾ ತಯೋ ಆಸುಂ, ದೀಪಙ್ಕರಸ್ಸ ಸತ್ಥುನೋ।
ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಾನಂ, ಪಠಮೋ ಆಸಿ ಸಮಾಗಮೋ॥

ಪುನ ನಾರದಕೂಟಮ್ಹಿ, ಪವಿವೇಕಗತೇ ಜಿನೇ।
ಖೀಣಾಸವಾ ವೀತಮಲಾ, ಸಮಿಂಸು ಸತಕೋಟಿಯೋ॥

ಯಮ್ಹಿ ಕಾಲೇ ಮಹಾವೀರೋ, ಸುದಸ್ಸನಸಿಲುಚ್ಚಯೇ।
ನವುತಿಕೋಟಿಸಹಸ್ಸೇಹಿ, ಪವಾರೇಸಿ ಮಹಾಮುನಿ॥

ಅಹಂ ತೇನ ಸಮಯೇನ, ಜಟಿಲೋ ಉಗ್ಗತಾಪನೋ।
ಅನ್ತಲಿಕ್ಖಮ್ಹಿ ಚರಣೋ, ಪಞ್ಚಾಭಿಞ್ಞಾಸು ಪಾರಗೂ॥

ದಸವೀಸಸಹಸ್ಸಾನಂ, ಧಮ್ಮಾಭಿಸಮಯೋ ಅಹು।
ಏಕದ್ವಿನ್ನಂ ಅಭಿಸಮಯಾ, ಗಣನಾತೋ ಅಸಙ್ಖಿಯಾ॥

ವಿತ್ಥಾರಿಕಂ ಬಾಹುಜಞ್ಞಂ, ಇದ್ಧಂ ಫೀತಂ ಅಹು ತದಾ।
ದೀಪಙ್ಕರಸ್ಸ ಭಗವತೋ, ಸಾಸನಂ ಸುವಿಸೋಧಿತಂ॥

ಚತ್ತಾರಿ ಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಛಳಭಿಞ್ಞಾ ಮಹಿದ್ಧಿಕಾ।
ದೀಪಙ್ಕರಂ ಲೋಕವಿದುಂ, ಪರಿವಾರೇನ್ತಿ ಸಬ್ಬದಾ॥

ಯೇ ಕೇಚಿ ತೇನ ಸಮಯೇನ, ಜಹನ್ತಿ ಮಾನುಸಂ ಭವಂ।
ಅಪ್ಪತ್ತಮಾನಸಾ ಸೇಖಾ, ಗರಹಿತಾ ಭವನ್ತಿ ತೇ॥

ಸುಪುಪ್ಫಿತಂ ಪಾವಚನಂ, ಅರಹನ್ತೇಹಿ ತಾದಿಹಿ।
ಖೀಣಾಸವೇಹಿ ವಿಮಲೇಹಿ, ಉಪಸೋಭತಿ ಸದೇವಕೇ॥

ನಗರಂ ರಮ್ಮವತೀ ನಾಮ, ಸುದೇವೋ ನಾಮ ಖತ್ತಿಯೋ।
ಸುಮೇಧಾ ನಾಮ ಜನಿಕಾ, ದೀಪಙ್ಕರಸ್ಸ ಸತ್ಥುನೋ॥

ಸುಮಙ್ಗಲೋ ಚ ತಿಸ್ಸೋ ಚ, ಅಹೇಸುಂ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ।
ಸಾಗತೋ ನಾಮುಪಟ್ಠಾಕೋ, ದೀಪಙ್ಕರಸ್ಸ ಸತ್ಥುನೋ॥

ನನ್ದಾ ಚೇವ ಸುನನ್ದಾ ಚ, ಅಹೇಸುಂ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ।
ಬೋಧಿ ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ, ಪಿಪ್ಫಲೀತಿ ಪವುಚ್ಚತಿ॥

ಅಸೀತಿಹತ್ಥಮುಬ್ಬೇಧೋ, ದೀಪಙ್ಕರೋ ಮಹಾಮುನಿ।
ಸೋಭತಿ ದೀಪರುಕ್ಖೋವ, ಸಾಲರಾಜಾವ ಪುಪ್ಫಿತೋ।
ಪಭಾ ವಿಧಾವತಿ ತಸ್ಸ, ಸಮನ್ತಾ ದ್ವಾದಸಯೋಜನೇ॥

ಸತಸಹಸ್ಸವಸ್ಸಾನಿ, ಆಯು ತಸ್ಸ ಮಹೇಸಿನೋ।
ತಾವತಾ ತಿಟ್ಠಮಾನೋ ಸೋ, ತಾರೇಸಿ ಜನತಂ ಬಹುಂ॥

ಜೋತಯಿತ್ವಾನ ಸದ್ಧಮ್ಮಂ, ಸನ್ತಾರೇತ್ವಾ ಮಹಾಜನಂ।
ಜಲಿತ್ವಾ ಅಗ್ಗಿಕ್ಖನ್ಧೋವ, ನಿಬ್ಬುತೋ ಸೋ ಸಸಾವಕೋ॥

ಸಾ ಚ ಇದ್ಧಿ ಸೋ ಚ ಯಸೋ, ತಾನಿ ಚ ಪಾದೇಸು ಚಕ್ಕರತನಾನಿ।

ಸಬ್ಬಂ ತಮನ್ತರಹಿತಂ, ನನು ರಿತ್ತಾ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರಾತಿ॥

ದೀಪಙ್ಕರಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಅಪರಭಾಗೇ ಏಕಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ **ಕೋಣ್ಡಞ್ಞೋ** ನಾಮ ಸತ್ಥಾ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ ಅಹೇಸುಂ। ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಂ। ದುತಿಯೇ ಕೋಟಿಸಹಸ್ಸಂ, ತತಿಯೇ ನವುತಿಕೋಟಿಯೋ।

ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ವಿಜಿತಾವೀ** ನಾಮ ಚಕ್ಕವತ್ತೀ ಹುತ್ವಾ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಸಙ್ಖಸ್ಸ ಬುದ್ಧಪ್ಪಮುಖಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಸ್ಸ ಮಹಾದಾನಂ ಅದಾಸಿ। ಸತ್ಥಾ ಬೋಧಿಸತ್ತಂ "ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಬ್ಯಾಕರಿತ್ವಾ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇಸಿ। ಸೋ ಸತ್ಥು ಧಮ್ಮಕಥಂ ಸುತ್ವಾ ರಜ್ಜಂ ನಿಯ್ಯಾತೇತ್ವಾ ಪಬ್ಬಜಿ। ಸೋ ತೀಣಿ ಪಿಟಕಾನಿ ಉಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಅಟ್ಠ ಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ, ಪಞ್ಚ ಚ ಅಭಿಞ್ಞಾಯೋ ಉಪ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಅಪರಿಹೀನಜ್ಝಾನೋ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ। ಕೋಣ್ಡಞ್ಞಬುದ್ಧಸ್ಸ ಪನ ರಮ್ಮವತೀ ನಾಮ ನಗರಂ, ಸುನನ್ದೋ ನಾಮ ಖತ್ತಿಯೋ ಪಿತಾ, ಸುಜಾತಾ ನಾಮ ಮಾತಾ, ಭದ್ದೋ ಚ ಸುಭದ್ದೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ಅನುರುದ್ಧೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ತಿಸ್ಸಾ ಚ ಉಪತಿಸ್ಸಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ಸಾಲಕಲ್ಯಾಣೀ ಬೋಧಿ, ಅಟ್ಠಾಸೀತಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಸರೀರಂ, ವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಂ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ ಅಹೋಸಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ ಏಕಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಏಕಸ್ಮಿಂಯೇವ ಕಪ್ಪೇ ಚತ್ತಾರೋ ಬುದ್ಧಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಂಸು **ಮಙ್ಗಲೋ ಸುಮನೋ ರೇವತೋ ಸೋಭಿತೋತಿ।** **ಮಙ್ಗಲಸ್ಸ** ಪನ ಭಗವತೋ ತೀಸು ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತೇಸು ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಭಿಕ್ಖೂ ಅಹೇಸುಂ। ದುತಿಯೇ ಕೋಟಿಸಹಸ್ಸಂ। ತತಿಯೇ ನವುತಿಕೋಟಿಯೋ। ವೇಮಾತಿಕಭಾತಾ ಪನಸ್ಸ ಆನನ್ದಕುಮಾರೋ ನಾಮ ನವುತಿಕೋಟಿಸಙ್ಖ್ಯಾಯ ಪರಿಸಾಯ ಸದ್ಧಿಂ ಧಮ್ಮಸವನತ್ಥಾಯ ಸತ್ಥು ಸನ್ತಿಕಂ ಅಗಮಾಸಿ, ಸತ್ಥಾ ತಸ್ಸ ಅನುಪುಬ್ಬಿಕಥಂ ಕಥೇಸಿ। ಸೋ ಸದ್ಧಿಂ ಪರಿಸಾಯ ಸಹ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಹಿ ಅರಹತ್ತಂ ಪಾಪುಣಿ। ಸತ್ಥಾ ತೇಸಂ ಕುಲಪುತ್ತಾನಂ ಪುಬ್ಬಚರಿಯಕಂ ಓಲೋಕೇನ್ತೋ ಇದ್ಧಿಮಯಪತ್ತಚೀವರಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಂ ದಿಸ್ವಾ ದಕ್ಖಿಣಹತ್ಥಂ ಪಸಾರೇತ್ವಾ "ಏಥ ಭಿಕ್ಖವೋ"ತಿ ಆಹ। ಸಬ್ಬೇ ತಙ್ಖಣಞ್ಞೇವ ಇದ್ಧಿಮಯಪತ್ತಚೀವರಧರಾ ಸಟ್ಠಿವಸ್ಸಿಕತ್ಥೇರಾ ವಿಯ ಆಕಪ್ಪಸಮ್ಪನ್ನಾ ಹುತ್ವಾ ಸತ್ಥಾರಂ ವನ್ದಿತ್ವಾ ಪರಿವಾರಯಿಂಸು ಅಯಮಸ್ಸ ತತಿಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತೋ ಅಹೋಸಿ।

ಯಥಾ ಪನ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಬುದ್ಧಾನಂ ಸಮನ್ತಾ ಅಸೀತಿಹತ್ಥಪ್ಪಮಾಣಾಯೇವ ಸರೀರಪ್ಪಭಾ ಹೋತಿ, ನ, ಏವಂ ತಸ್ಸ। ತಸ್ಸ ಪನ ಭಗವತೋ ಸರೀರಪ್ಪಭಾ ನಿಚ್ಚಕಾಲಂ ದಸಸಹಸ್ಸಿಲೋಕಧಾತುಂ ಫರಿತ್ವಾ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ರುಕ್ಖಪಥವೀಪಬ್ಬತಸಮುದ್ದಾದಯೋ ಅನ್ತಮಸೋ ಉಕ್ಖಲಿಯಾದೀನಿ ಉಪಾದಾಯ ಸುವಣ್ಣಪಟ ಪರಿಯೋನದ್ಧಾ ವಿಯ ಅಹೇಸುಂ। ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ ಪನಸ್ಸ ನವುತಿವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಅಹೋಸಿ। ಏತ್ತಕಂ ಕಾಲಂ ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯಾದಯೋ ಅತ್ತನೋ ಪಭಾಯ ವಿರೋಚಿತುಂ ನಾಸಕ್ಖಿಂಸು, ರತ್ತಿನ್ದಿವಪರಿಚ್ಛೇದೋ ನ ಪಞ್ಞಾಯಿತ್ಥ। ದಿವಾ ಸೂರಿಯಾಲೋಕೇನ ವಿಯ ಸತ್ತಾ ನಿಚ್ಚಂ ಬುದ್ಧಾಲೋಕೇನೇವ ವಿಚರಿಂಸು। ಸಾಯಂ ಪುಪ್ಫಿತಾನಂ ಕುಸುಮಾನಂ, ಪಾತೋ ರವನಕಸಕುಣಾನಞ್ಚ ವಸೇನ ಲೋಕೋ ರತ್ತಿನ್ದಿವಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇಸಿ । ಕಿಂ ಪನ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಬುದ್ಧಾನಂ ಅಯಮಾನುಭಾವೋ ನತ್ಥೀತಿ? ನೋ ನತ್ಥಿ, ತೇಪಿ ಹಿ ಆಕಙ್ಖಮಾನಾ ದಸಸಹಸ್ಸಿಂ ವಾ ಲೋಕಧಾತುಂ, ತತೋ ವಾ ಭಿಯ್ಯೋ ಆಭಾಯ ಫರೇಯ್ಯುಂ। ಮಙ್ಗಲಸ್ಸ ಪನ ಭಗವತೋ ಪುಬ್ಬಪತ್ಥನಾವಸೇನ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಬ್ಯಾಮಪ್ಪಭಾ ವಿಯ ಸರೀರಪ್ಪಭಾ ನಿಚ್ಚಮೇವ ದಸಸಹಸ್ಸಿಲೋಕಧಾತುಂ ಫರಿತ್ವಾ ಅಟ್ಠಾಸಿ।

ಸೋ ಕಿರ ಬೋಧಿಸತ್ತಚರಿಯಕಾಲೇ ವೇಸ್ಸನ್ತರಸದಿಸೇ ಅತ್ತಭಾವೇ ಠಿತೋ ಸಪುತ್ತದಾರೋ ವಙ್ಕಪಬ್ಬತಸದಿಸೇ ಪಬ್ಬತೇ ವಸಿ। ಅಥೇಕೋ ಖರದಾಠಿಕೋ ನಾಮ ಯಕ್ಖೋ ಮಹಾಪುರಿಸಸ್ಸ ದಾನಜ್ಝಾಸಯತಂ ಸುತ್ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಣ್ಣೇನ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ಮಹಾಸತ್ತಂ ದ್ವೇ ದಾರಕೇ ಯಾಚಿ। ಮಹಾಸತ್ತೋ "ದದಾಮಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಸ ಪುತ್ತಕೇ"ತಿ ಹಟ್ಠಪಹಟ್ಠೋ ಉದಕಪರಿಯನ್ತಂ ಪಥವಿಂ ಕಮ್ಪೇನ್ತೋ ದ್ವೇಪಿ ದಾರಕೇ ಅದಾಸಿ। ಯಕ್ಖೋ ಚಙ್ಕಮನಕೋಟಿಯಂ ಆಲಮ್ಬನಫಲಕಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಠತ್ವಾ ಪಸ್ಸನ್ತಸ್ಸೇವ ಮಹಾಸತ್ತಸ್ಸ ಮುಳಾಲಕಲಾಪಂ ವಿಯ ದ್ವೇ ದಾರಕೇ ಖಾದಿ। ಮಹಾಪುರಿಸಸ್ಸ ಯಕ್ಖಂ ಓಲೋಕೇತ್ವಾ ವಿವಟಮತ್ತೇ ಅಗ್ಗಿಜಾಲಂ ವಿಯ ಲೋಹಿತಧಾರಂ ಉಗ್ಗಿರಮಾನಂ ತಸ್ಸ ಮುಖಂ ದಿಸ್ವಾಪಿ ಕೇಸಗ್ಗಮತ್ತಮ್ಪಿ ದೋಮನಸ್ಸಂ ನುಪ್ಪಜ್ಜಿ, "ಸುದಿನ್ನಂ ವತ ಮೇ ದಾನ"ನ್ತಿ ಚಿನ್ತಯತೋ ಪನಸ್ಸ ಸರೀರೇ ಮಹನ್ತಂ ಪೀತಿಸೋಮನಸ್ಸಂ ಉದಪಾದಿ। ಸೋ "ಇಮಸ್ಸ ಮೇ ನಿಸ್ಸನ್ದೇನ ಅನಾಗತೇ ಇಮಿನಾವ ನೀಹಾರೇನ ಸರೀರತೋ ರಸ್ಮಿಯೋ ನಿಕ್ಖಮನ್ತೂ"ತಿ ಪತ್ಥನಂ ಅಕಾಸಿ। ತಸ್ಸ ತಂ ಪತ್ಥನಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಬುದ್ಧಭೂತಸ್ಸ ಸರೀರತೋ ರಸ್ಮಿಯೋ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ಏತ್ತಕಂ ಠಾನಂ ಫರಿಂಸು।

ಅಪರಮ್ಪಿಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಚರಿತಂ ಅತ್ಥಿ। ಸೋ ಕಿರ ಬೋಧಿಸತ್ತಕಾಲೇ ಏಕಸ್ಸ ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಚೇತಿಯಂ ದಿಸ್ವಾ "ಇಮಸ್ಸ ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಮಯಾ ಜೀವಿತಂ ಪರಿಚ್ಚಜಿತುಂ ವಟ್ಟತೀ"ತಿ ದಣ್ಡಕದೀಪಿಕಾವೇಠನನಿಯಾಮೇನ ಸಕಲಸರೀರಂ ವೇಠಾಪೇತ್ವಾ ರತನಮತ್ತಮಕುಲಂ ಸತಸಹಸ್ಸಗ್ಘನಿಕಂ ಸುವಣ್ಣಪಾತಿಂ ಸಪ್ಪಿಸ್ಸ ಪೂರಾಪೇತ್ವಾ ತತ್ಥ ಸಹಸ್ಸವಟ್ಟಿಯೋ ಜಾಲಾಪೇತ್ವಾ ತಂ ಸೀಸೇನಾದಾಯ ಸಕಲಸರೀರಂ ಜಾಲಾಪೇತ್ವಾ ಚೇತಿಯಂ ಪದಕ್ಖಿಣಂ ಕರೋನ್ತೋ ಸಕಲರತ್ತಿಂ ವೀತಿನಾಮೇಸಿ। ಏವಂ ಯಾವ ಅರುಣುಗ್ಗಮನಾ ವಾಯಮನ್ತಸ್ಸಾಪಿಸ್ಸ ಲೋಮಕೂಪಮತ್ತಮ್ಪಿ ಉಸುಮಂ ನ ಗಣ್ಹಿ, ಪದುಮಗಬ್ಭಂ ಪವಿಟ್ಠಕಾಲೋ ವಿಯ ಅಹೋಸಿ। ಧಮ್ಮೋ ಹಿ ನಾಮೇಸ ಅತ್ತಾನಂ ರಕ್ಖನ್ತಂ ರಕ್ಖತಿ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ -

"ಧಮ್ಮೋ ಹವೇ ರಕ್ಖತಿ ಧಮ್ಮಚಾರಿಂ,
ಧಮ್ಮೋ ಸುಚಿಣ್ಣೋ ಸುಖಮಾವಹಾತಿ।
ಏಸಾನಿಸಂಸೋ ಧಮ್ಮೇ ಸುಚಿಣ್ಣೇ,
ನ ದುಗ್ಗತಿಂ ಗಚ್ಛತಿ ಧಮ್ಮಚಾರೀ"ತಿ॥ (ಥೇರಗಾ॰ ೩೦೩; ಜಾ॰ ೧.೧೦.೧೦೨; ೧.೧೫.೩೮೫)।

ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ನಿಸ್ಸನ್ದೇನ ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಸರೀರೋಭಾಸೋ ದಸಸಹಸ್ಸಿಲೋಕಧಾತುಂ ಫರಿತ್ವಾ ಅಟ್ಠಾಸಿ।

ತದಾ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಸುರುಚಿ** ನಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಹುತ್ವಾ "ಸತ್ಥಾರಂ ನಿಮನ್ತೇಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ಮಧುರಧಮ್ಮಕಥಂ ಸುತ್ವಾ "ಸ್ವೇ ಮಯ್ಹಂ ಭಿಕ್ಖಂ ಗಣ್ಹಥ ಭನ್ತೇ"ತಿ ಆಹ। ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕಿತ್ತಕೇಹಿ ತೇ ಭಿಕ್ಖೂಹಿ ಅತ್ಥೋತಿ, ಕಿತ್ತಕಾ ಪನ ವೋ ಭನ್ತೇ ಪರಿವಾರಾ ಭಿಕ್ಖೂತಿ। ತದಾ ಸತ್ಥು ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೋಯೇವ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ "ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸ"ನ್ತಿ ಆಹ। "ಭನ್ತೇ, ಸಬ್ಬೇಹಿಪಿ ಸದ್ಧಿಂ ಮಯ್ಹಂ ಭಿಕ್ಖಂ ಗಣ್ಹಥಾ"ತಿ ಆಹ। ಸತ್ಥಾ ಅಧಿವಾಸೇಸಿ। ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಸ್ವಾತನಾಯ ನಿಮನ್ತೇತ್ವಾ ಗೇಹಂ

ಗಚ್ಛನ್ತೋ ಚಿನ್ತೇಸಿ “ಅಹಂ ಏತ್ತಕಾನಂ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ಯಾಗುಭತ್ತವತ್ಥಾದೀನಿ ದಾತುಂ ನೋ ನ ಸಕ್ಕೋಮಿ, ನಿಸೀದನಟ್ಠಾನಂ ಪನ ಕಥಂ ಭವಿಸ್ಸತೀ”ತಿ। ತಸ್ಸ ಸಾ ಚಿನ್ತಾ ಚತುರಾಸೀತಿಯೋಜನಸಹಸ್ಸಮತ್ಥಕೇ ಠಿತಸ್ಸ ದೇವರಞ್ಞೋ ಪಣ್ಡುಕಮ್ಬಲಸಿಲಾಸನಸ್ಸ ಉಣ್ಹಭಾವಂ ಜನೇಸಿ। ಸಕ್ಕೋ “ಕೋ ನು ಖೋ ಮಂ ಇಮಸ್ಮಾ ಠಾನಾ ಚಾವೇತುಕಾಮೋ”ತಿ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುನಾ ಓಲೋಕೇನ್ತೋ ಮಹಾಪುರಿಸಂ ದಿಸ್ವಾ “ಅಯಂ ಸುರುಚಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಬುದ್ಧಪ್ಪಮುಖಂ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಂ ನಿಮನ್ತೇತ್ವಾ ನಿಸೀದನಟ್ಠಾನತ್ಥಾಯ ಚಿನ್ತೇಸಿ, ಮಯಾಪಿ ತತ್ಥ ಗನ್ತ್ವಾ ಪುಞ್ಞಕೋಟ್ಠಾಸಂ ಗಹೇತುಂ ವಟ್ಟತೀ”ತಿ ವಡ್ಢಕಿವಣ್ಣಂ ನಿಮ್ಮಿನಿತ್ವಾ ವಾಸಿಫರಸುಹತ್ಥೋ ಮಹಾಪುರಿಸಸ್ಸ ಪುರತೋ ಪಾತುರಹೋಸಿ। “ಅತ್ಥಿ ನು ಖೋ ಕಸ್ಸಚಿ ಭತಿಯಾ ಕತ್ತಬ್ಬಕಿಚ್ಚ”ನ್ತಿ ಆಹ। ಮಹಾಪುರಿಸೋ ತಂ ದಿಸ್ವಾ “ಕಿಂ ಕಮ್ಮಂ ಕರಿಸ್ಸಸೀ”ತಿ ಆಹ। ಮಮ ಅಜಾನನಸಿಪ್ಪಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ಗೇಹಂ ವಾ ಮಣ್ಡಪಂ ವಾ ಯೋ ಯಂ ಕಾರೇತಿ, ತಸ್ಸ ತಂ ಕಾತುಂ ಜಾನಾಮೀತಿ। ತೇನ ಹಿ ಮಯ್ಹಂ ಕಮ್ಮಂ ಅತ್ಥೀತಿ। ಕಿಂ, ಅಯ್ಯಾತಿ? ಸ್ವಾತನಾಯ ಮೇ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಭಿಕ್ಖೂ ನಿಮನ್ತಿತಾ, ತೇಸಂ ನಿಸೀದನಮಣ್ಡಪಂ ಕರಿಸ್ಸಸೀತಿ। ಅಹಂ ನಾಮ ಕರೇಯ್ಯಂ, ಸಚೇ ಮೇ ಭತಿಂ ದಾತುಂ ಸಕ್ಖಿಸ್ಸಥಾತಿ। ಸಕ್ಖಿಸ್ಸಾಮಿ, ತಾತಾತಿ। “ಸಾಧು ಕರಿಸ್ಸಾಮೀ”ತಿ ಗನ್ತ್ವಾ ಏಕಂ ಪದೇಸಂ ಓಲೋಕೇಸಿ।

ದ್ವಾದಸತೇರಸಯೋಜನಪ್ಪಮಾಣೋ ಪದೇಸೋ ಕಸಿಣಮಣ್ಡಲಂ ವಿಯ ಸಮತಲೋ ಅಹೋಸಿ। ಸೋ “ಏತ್ತಕೇ ಠಾನೇ ಸತ್ತರತನಮಯೋ ಮಣ್ಡಪೋ ಉಟ್ಠಹತೂ”ತಿ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ಓಲೋಕೇಸಿ। ತಾವದೇವ ಪಥವಿಂ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಮಣ್ಡಪೋ ಉಟ್ಠಹಿ। ತಸ್ಸ ಸುವಣ್ಣಮಯೇಸು ಥಮ್ಭೇಸು ರಜತಮಯಾ ಘಟಕಾ ಅಹೇಸುಂ, ರಜತಮಯೇಸು ಥಮ್ಭೇಸು ಸುವಣ್ಣಮಯಾ, ಮಣಿತ್ಥಮ್ಭೇಸು ಪವಾಳಮಯಾ, ಪವಾಳತ್ಥಮ್ಭೇಸು ಮಣಿಮಯಾ, ಸತ್ತರತನಮಯೇಸು ಥಮ್ಭೇಸು ಸತ್ತರತನಮಯಾವ ಘಟಕಾ ಅಹೇಸುಂ। ತತೋ “ಮಣ್ಡಪಸ್ಸ ಅನ್ತರನ್ತರೇನ ಕಿಙ್ಕಿಣಿಕಜಾಲಂ ಓಲಮ್ಬತೂ”ತಿ ಓಲೋಕೇಸಿ। ಸಹ ಓಲೋಕನೇನೇವ ಕಿಙ್ಕಿಣಿಕಜಾಲಂ ಓಲಮ್ಬಿ, ಯಸ್ಸ ಮನ್ದವಾತೇರಿತಸ್ಸ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕಸ್ಸೇವ ತೂರಿಯಸ್ಸ ಮಧುರಸದ್ದೋ ನಿಗ್ಗಚ್ಛತಿ। ದಿಬ್ಬಸಙ್ಗೀತಿವತ್ತನಕಾಲೋ ವಿಯ ಅಹೋಸಿ। “ಅನ್ತರನ್ತರಾ ಗನ್ಧದಾಮಮಾಲಾದಾಮಾನಿ ಓಲಮ್ಬನ್ತೂ”ತಿ ಚಿನ್ತೇಸಿ। ತಾವದೇವ ದಾಮಾನಿ ಓಲಮ್ಬಿಂಸು। “ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಸಙ್ಖ್ಯಾನಂ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ಆಸನಾನಿ ಚ ಆಧಾರಕಾನಿ ಚ ಪಥವಿಂ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಉಟ್ಠಹನ್ತೂ”ತಿ ಚಿನ್ತೇಸಿ। ತಾವದೇವ ಉಟ್ಠಹಿಂಸು। “ಕೋಣೇ ಕೋಣೇ ಏಕೇಕಾ ಉದಕಚಾಟಿಯೋ ಉಟ್ಠಹನ್ತೂ”ತಿ ಚಿನ್ತೇಸಿ, ತಾವದೇವ ಉದಕಚಾಟಿಯೋ ಉಟ್ಠಹಿಂಸು ಏತ್ತಕಂ ಮಾಪೇತ್ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಸ ಸನ್ತಿಕಂ ಗನ್ತ್ವಾ “ಏಹಿ ಅಯ್ಯ ತವ ಮಣ್ಡಪಂ ಓಲೋಕೇತ್ವಾ ಮಯ್ಹಂ ಭತಿಂ ದೇಹೀ”ತಿ ಆಹ। ಮಹಾಪುರಿಸೋ ಗನ್ತ್ವಾ ಮಣ್ಡಪಂ ಓಲೋಕೇಸಿ । ಓಲೋಕೇನ್ತಸ್ಸೇವಸ್ಸ ಸಕಲಸರೀರಂ ಪಞ್ಚವಣ್ಣಾಯ ಪೀತಿಯಾ ನಿರನ್ತರಂ ಫುಟಂ ಅಹೋಸಿ। ಅಥಸ್ಸ ಮಣ್ಡಪಂ ಓಲೋಕೇತ್ವಾ ಏತದಹೋಸಿ “ನಾಯಂ ಮಣ್ಡಪೋ ಮನುಸ್ಸಭೂತೇನ ಕತೋ, ಮಯ್ಹಂ ಪನ ಅಜ್ಝಾಸಯಂ ಮಯ್ಹಂ ಗುಣಂ ಆಗಮ್ಮ ಅದ್ಧಾ ಸಕ್ಕಸ್ಸ ಭವನಂ ಉಣ್ಹಂ ಅಹೋಸಿ। ತತೋ ಸಕ್ಕೇನ ದೇವರಞ್ಞಾ ಅಯಂ ಮಣ್ಡಪೋ ಕಾರಿತೋ ಭವಿಸ್ಸತೀ”ತಿ। “ನ ಖೋ ಪನ ಮೇ ಯುತ್ತಂ ಏವರೂಪೇ ಮಣ್ಡಪೇ ಏಕದಿವಸಂಯೇವ ದಾನಂ ದಾತುಂ, ಸತ್ತಾಹಂ ದಸ್ಸಾಮೀ”ತಿ ಚಿನ್ತೇಸಿ।

ಬಾಹಿರಕದಾನಞ್ಹಿ ತತ್ತಕಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ ಬೋಧಿಸತ್ತಾನಂ ತುಟ್ಠಿಂ ಕಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಅಲಙ್ಕತಸೀಸಂ ಪನ ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಅಞ್ಜಿತಅಕ್ಖೀನಿ ಉಪ್ಪಾಟೇತ್ವಾ, ಹದಯಮಂಸಂ ವಾ ಉಪ್ಪಾಟೇತ್ವಾ ದಿನ್ನಕಾಲೇ ಬೋಧಿಸತ್ತಾನಂ ಚಾಗಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ತುಟ್ಠಿ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಅಮ್ಹಾಕಮ್ಪಿ ಹಿ ಬೋಧಿಸತ್ತಸ್ಸ ಸಿವಿಜಾತಕೇ ದೇವಸಿಕಂ ಪಞ್ಚಸತಸಹಸ್ಸಕಹಾಪಣಾನಿ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ ಚತೂಸು ನಗರದ್ವಾರೇಸು, ಮಜ್ಝೇ ನಗರೇ ಚ ದಾನಂ ದದನ್ತಸ್ಸ ತಂ ದಾನಂ ತುಟ್ಠಿಂ ಉಪ್ಪಾದೇತುಂ ನಾಸಕ್ಖಿ। ಯದಾ ಪನಸ್ಸ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಣ್ಣೇನ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಸಕ್ಕೋ ದೇವರಾಜಾ ಅಕ್ಖೀನಿ ಯಾಚಿ, ತದಾ ತಾನಿ ಉಪ್ಪಾಟೇತ್ವಾ ದದಮಾನಸ್ಸೇವ ಹಾಸೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿ, ಕೇಸಗ್ಗಮತ್ತಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ ನಾಹೋಸಿ। ಏವಂ ದಾನಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಬೋಧಿಸತ್ತಾನಂ ತಿತ್ತಿ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ತಸ್ಮಾ ಸೋಪಿ ಮಹಾಪುರಿಸೋ “ಸತ್ತಾಹಂ ಮಯಾ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಸಙ್ಖ್ಯಾನಂ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ದಾನಂ ದಾತುಂ ವಟ್ಟತೀ”ತಿ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ತಸ್ಮಿಂ ಮಣ್ಡಪೇ ಬುದ್ಧಪ್ಪಮುಖಂ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಂ ನಿಸೀದಾಪೇತ್ವಾ ಸತ್ತಾಹಂ ಗವಪಾನಂ ನಾಮ ಅದಾಸಿ। ಗವಪಾನನ್ತಿ ಮಹನ್ತೇ ಮಹನ್ತೇ ಕೋಲಮ್ಬೇ ಖೀರಸ್ಸ ಪೂರೇತ್ವಾ ಉದ್ಧನೇಸು ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಘನಪಾಕಪಕ್ಕೇ ಖೀರೇ ಥೋಕೇ ತಣ್ಡುಲೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಪಕ್ಕಮಧುಸಕ್ಕರಚುಣ್ಣಸಪ್ಪೀಹಿ ಅಭಿಸಙ್ಖತಂ ಭೋಜನಂ ವುಚ್ಚತಿ। ಮನುಸ್ಸಾಯೇವ ಪನ ಪರಿವಿಸಿತುಂ ನಾಸಕ್ಖಿಂಸು, ದೇವಾಪಿ ಏಕನ್ತರಿಕಾ ಹುತ್ವಾ ಪರಿವಿಸಿಂಸು। ದ್ವಾದಸತೇರಸಯೋಜನಪ್ಪಮಾಣಂ ಠಾನಮ್ಪಿ ಭಿಕ್ಖೂ ಗಣ್ಹಿತುಂ ನಪ್ಪಹೋತಿಯೇವ। ತೇ ಪನ ಭಿಕ್ಖೂ ಅತ್ತನೋ ಆನುಭಾವೇನ ನಿಸೀದಿಂಸು। ಪರಿಯೋಸಾನದಿವಸೇ ಸಬ್ಬಭಿಕ್ಖೂನಂ ಪತ್ತಾನಿ ಧೋವಾಪೇತ್ವಾ ಭೇಸಜ್ಜತ್ಥಾಯ ಸಪ್ಪಿನವನೀತತೇಲಮಧುಫಾಣಿತಾನಂ ಪೂರೇತ್ವಾ ತಿಚೀವರೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಅದಾಸಿ। ಸಙ್ಘನವಕಭಿಕ್ಖುನಾ ಲದ್ಧಚೀವರಸಾಟಕಾ ಸತಸಹಸ್ಸಗ್ಘನಿಕಾ ಅಹೇಸುಂ। ಸತ್ಥಾ ಅನುಮೋದನಂ ಕರೋನ್ತೋ “ಅಯಂ ಪುರಿಸೋ ಏವರೂಪಂ ಮಹಾದಾನಂ ಅದಾಸಿ, ಕೋ ನು ಖೋ ಭವಿಸ್ಸತೀ”ತಿ ಉಪಧಾರೇನ್ತೋ “ಅನಾಗತೇ ಕಪ್ಪಸತಸಹಸ್ಸಾಧಿಕಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಾನಂ ಮತ್ಥಕೇ ಗೋತಮೋ ನಾಮ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸತೀ”ತಿ ದಿಸ್ವಾ ಮಹಾಪುರಿಸಂ ಆಮನ್ತೇತ್ವಾ “ತ್ವಂ ಏತ್ತಕಂ ನಾಮ ಕಾಲಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಗೋತಮೋ ನಾಮ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ”ತಿ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ಮಹಾಪುರಿಸೋ ಬ್ಯಾಕರಣಂ ಸುತ್ವಾ “ಅಹಂ ಕಿರ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಾಮಿ, ಕೋ ಮೇ ಘರಾವಾಸೇನ ಅತ್ಥೋ , ಪಬ್ಬಜಿಸ್ಸಾಮೀ”ತಿ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ತಥಾರೂಪಂ ಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ಖೇಳಪಿಣ್ಡಂ ವಿಯ ಪಹಾಯ ಸತ್ಥು ಸನ್ತಿಕೇ ಪಬ್ಬಜಿ। ಪಬ್ಬಜಿತ್ವಾ ಚ ಬುದ್ಧವಚನಂ ಉಗ್ಗಣ್ಹಿತ್ವಾ ಅಭಿಞ್ಞಾ, ಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ ಚ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತ್ವಾ ಆಯುಪರಿಯೋಸನೇ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ।

ಮಙ್ಗಲಸ್ಸ ಪನ ಭಗವತೋ ಉತ್ತರಂ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ। ಪಿತಾಪಿ ಉತ್ತರೋ ನಾಮ ಖತ್ತಿಯೋ, ಮಾತಾಪಿ ಉತ್ತರಾ ನಾಮ, ಸುದೇವೋ ಚ ಧಮ್ಮಸೇನೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ಪಾಲಿತೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ಸೀವಲೀ ಚ ಅಸೋಕಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ನಾಗರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, ಅಟ್ಠಾಸೀತಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಸರೀರಂ ಅಹೋಸಿ। ನವುತಿವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಠತ್ವಾ ಪರಿನಿಬ್ಬುತೇ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನೇವ ದಸಚಕ್ಕವಾಳಸಹಸ್ಸಾನಿ ಏಕನ್ಧಕಾರಾನಿ ಅಹೇಸುಂ। ಸಬ್ಬಚಕ್ಕವಾಳೇಸು ಮನುಸ್ಸಾನಂ ಮಹನ್ತಂ ಆರೋದನಪರಿದೇವನಂ ಅಹೋಸಿ।

ಏವಂ ದಸಸಹಸ್ಸಿಲೋಕಧಾತುಂ ಅನ್ಧಕಾರಂ ಕತ್ವಾ ಪರಿನಿಬ್ಬುತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಅಪರಭಾಗೇ **ಸುಮನೋ** ನಾಮ ಸತ್ಥಾ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ। ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಭಿಕ್ಖೂ ಅಹೇಸುಂ। ದುತಿಯೇ ಕಞ್ಚನಪಬ್ಬತಮ್ಹಿ ನವುತಿಕೋಟಿಸಹಸ್ಸಾನಿ, ತತಿಯೇ ಅಸೀತಿಕೋಟಿಸಹಸ್ಸಾನಿ। ತದಾ ಮಹಾಸತ್ತೋ **ಅತುಲೋ** ನಾಮ ನಾಗರಾಜಾ ಅಹೋಸಿ ಮಹಿದ್ಧಿಕೋ ಮಹಾನುಭಾವೋ, ಸೋ “ಬುದ್ಧೋ ಉಪ್ಪನ್ನೋ”ತಿ ಸುತ್ವಾ ಞಾತಿಸಙ್ಘಪರಿವುತೋ ನಾಗಭವನಾ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಭಿಕ್ಖುಪರಿವಾರಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ದಿಬ್ಬತೂರಿಯೇಹಿ ಉಪಹಾರಂ ಕಾರಾಪೇತ್ವಾ ಮಹಾದಾನಂ ಪವತ್ತೇತ್ವಾ ಪಚ್ಚೇಕಂ ದುಸ್ಸಯುಗಾನಿ ದತ್ವಾ ಸರಣೇಸು ಪತಿಟ್ಠಾಸಿ। ಸೋಪಿ ನಂ ಸತ್ಥಾ “ಅನಾಗತೇ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ”ತಿ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ನಗರಂ ಮೇಖಲಂ ನಾಮ ಅಹೋಸಿ, ಸುದತ್ತೋ ನಾಮ ರಾಜಾ ಪಿತಾ, ಸಿರಿಮಾ ನಾಮ ಮಾತಾ, ಸರಣೋ ಚ ಭಾವಿತತ್ತೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ಉದೇನೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ಸೋಣಾ ಚ ಉಪಸೋಣಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ನಾಗರುಕ್ಖೋವ ಬೋಧಿ, ನವುತಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಸರೀರಂ, ನವುತಿಯೇವ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ ಅಹೋಸೀತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ **ರೇವತೋ** ನಾಮ ಸತ್ಥಾ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ ಅಹೇಸುಂ, ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಗಣನಾ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ದುತಿಯೇ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಭಿಕ್ಖೂ ಅಹೇಸುಂ, ತಥಾ ತತಿಯೇ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಅತಿದೇವೋ** ನಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಹುತ್ವಾ ಸತ್ಥು ಧಮ್ಮದೇಸನಂ ಸುತ್ವಾ ಸರಣೇಸು ಪತಿಟ್ಠಾಯ ಸಿರಸ್ಮಿಂ ಅಞ್ಜಲಿಂ ಠಪೇತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಸತ್ಥುನೋ ಕಿಲೇಸಪ್ಪಹಾನೇ ವಣ್ಣಂ ವತ್ವಾ ಉತ್ತರಾಸಙ್ಗೇನ ಪೂಜಮಕಾಸಿ। ಸೋಪಿ ನಂ "ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಪನ ಭಗವತೋ ನಗರಂ ಸುಧಞ್ಞವತೀ ನಾಮ ಅಹೋಸಿ, ಪಿತಾ ವಿಪುಲೋ ನಾಮ ಖತ್ತಿಯೋ, ಮಾತಾಪಿ ವಿಪುಲಾ ನಾಮ, ವರುಣೋ ಚ ಬ್ರಹ್ಮದೇವೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ಸಮ್ಭವೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ಭದ್ದಾ ಚ ಸುಭದ್ದಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ನಾಗರುಕ್ಖೋವ ಬೋಧಿ, ಸರೀರಂ ಅಸೀತಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ಆಯು ಸಟ್ಠಿವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನೀತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ **ಸೋಭಿತೋ** ನಾಮ ಸತ್ಥಾ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ, ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಕೋಟಿಸತಭಿಕ್ಖೂ ಅಹೇಸುಂ, ದುತಿಯೇ ನವುತಿಕೋಟಿಯೋ, ತತಿಯೇ ಅಸೀತಿಕೋಟಿಯೋ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಅಜಿತೋ** ನಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಹುತ್ವಾ ಸತ್ಥು ಧಮ್ಮದೇಸನಂ ಸುತ್ವಾ ಸರಣೇಸು ಪತಿಟ್ಠಾಯ ಬುದ್ಧಪ್ಪಮುಖಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಸ್ಸ ಮಹಾದಾನಂ ಅದಾಸಿ। ಸೋಪಿ ನಂ "ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಪನ ಭಗವತೋ ನಗರಂ ಸುಧಮ್ಮಂ ನಾಮ ಅಹೋಸಿ, ಪಿತಾ ಸುಧಮ್ಮೋ ನಾಮ ರಾಜಾ, ಮಾತಾಪಿ ಸುಧಮ್ಮಾ ನಾಮ, ಅಸಮೋ ಚ ಸುನೇತ್ತೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ಅನೋಮೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ನಕುಲಾ ಚ ಸುಜಾತಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ನಾಗರುಕ್ಖೋವ ಬೋಧಿ, ಅಟ್ಠಪಣ್ಣಾಸಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಸರೀರಂ ಅಹೋಸಿ, ನವುತಿ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣನ್ತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ ಏಕಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಏಕಸ್ಮಿಂಯೇವ ಕಪ್ಪೇ ತಯೋ ಬುದ್ಧಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಂಸು **ಅನೋಮದಸ್ಸೀ, ಪದುಮೋ, ನಾರದೋ**ತಿ। **ಅನೋಮದಸ್ಸಿಸ್ಸ** ಭಗವತೋ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ, ಪಠಮೇ ಅಟ್ಠ ಭಿಕ್ಖುಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ ಅಹೇಸುಂ, ದುತಿಯೇ ಸತ್ತ, ತತಿಯೇ ಛ ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ ಏಕೋ **ಯಕ್ಖಸೇನಾಪತಿ** ಅಹೋಸಿ ಮಹಿದ್ಧಿಕೋ ಮಹಾನುಭಾವೋ ಅನೇಕಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಾನಂ ಯಕ್ಖಾನಂ ಅಧಿಪತಿ। ಸೋ "ಬುದ್ಧೋ ಉಪ್ಪನ್ನೋ"ತಿ ಸುತ್ವಾ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಬುದ್ಧಪ್ಪಮುಖಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಸ್ಸ ಮಹಾದಾನಂ ಅದಾಸಿ। ಸತ್ಥಾಪಿ ನಂ "ಅನಾಗತೇ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ಅನೋಮದಸ್ಸಿಸ್ಸ ಪನ ಭಗವತೋ ಚನ್ದವತೀ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ, ಯಸವಾ ನಾಮ ರಾಜಾ ಪಿತಾ, ಯಸೋಧರಾ ನಾಮ ಮಾತಾ, ನಿಸಭೋ ಚ ಅನೋಮೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ವರುಣೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ , ಸುನ್ದರೀ ಚ ಸುಮನಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ಅಜ್ಜುನರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, ಸರೀರಂ ಅಟ್ಠಪಣ್ಣಾಸಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಂ ಆಯೂತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ **ಪದುಮೋ** ನಾಮ ಸತ್ಥಾ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ, ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಭಿಕ್ಖೂ ಅಹೇಸುಂ, ದುತಿಯೇ ತೀಣಿಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ, ತತಿಯೇ ಅಗಾಮಕೇ ಅರಞ್ಞೇ ಮಹಾವನಸಣ್ಡವಾಸೀನಂ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ದ್ವೇ ಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ। ತದಾ ತಥಾಗತೇ ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ವನಸಣ್ಡೇ ವಸನ್ತೇ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಸೀಹೋ** ಹುತ್ವಾ ಸತ್ಥಾರಂ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಸಮಾಪನ್ನಂ ದಿಸ್ವಾ ಪಸನ್ನಚಿತ್ತೋ ವನ್ದಿತ್ವಾ ಪದಕ್ಖಿಣಂ ಕತ್ವಾ ಪೀತಿಸೋಮನಸ್ಸಜಾತೋ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಸೀಹನಾದಂ ನದಿತ್ವಾ ಸತ್ತಾಹಂ ಬುದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ ಪೀತಿಂಅವಿಜಹಿತ್ವಾ ಪೀತಿಸುಖೇನೇವ ಗೋಚರಾಯ ಅಪಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಜೀವಿತಪರಿಚ್ಚಾಗಂ ಕತ್ವಾ ಪಯಿರುಪಾಸಮಾನೋ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ಸತ್ಥಾ ಸತ್ತಾಹಚ್ಚಯೇನ ನಿರೋಧಾ ವುಟ್ಠಿತೋ ಸೀಹಂ ಓಲೋಕೇತ್ವಾ "ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘೇಪಿ ಚಿತ್ತಂ ಪಸಾದೇತ್ವಾ ಸಙ್ಘಂ ವನ್ದಿಸ್ಸತೀ"ತಿ "ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘೋ ಆಗಚ್ಛತೂ"ತಿ ಚಿನ್ತೇಸಿ। ಭಿಕ್ಖೂ ತಾವದೇವ ಆಗಮಿಂಸು। ಸೀಹೋ ಸಙ್ಘೇ ಚಿತ್ತಂ ಪಸಾದೇತಿ। ಸತ್ಥಾ ತಸ್ಸ ಮಾನಸಂ ಓಲೋಕೇತ್ವಾ "ಅನಾಗತೇ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ಪದುಮಸ್ಸ ಪನ ಭಗವತೋ ಚಮ್ಪಕಂ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ ಅಸಮೋ ನಾಮ ರಾಜಾ ಪಿತಾ, ಮಾತಾ ಅಸಮಾ ನಾಮ, ಸಾಲೋ ಚ ಉಪಸಾಲೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ವರುಣೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ರಾಮಾ ಚ ಸುರಾಮಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ಸೋಣರುಕ್ಖೋ ನಾಮ ಬೋಧಿ ಅಟ್ಠಪಣ್ಣಾಸಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಸರೀರಂ ಅಹೋಸಿ, ಆಯು ವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸನ್ತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ **ನಾರದೋ** ನಾಮ ಸತ್ಥಾ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ, ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಭಿಕ್ಖೂ ಅಹೇಸುಂ, ದುತಿಯೇ ನವುತಿಕೋಟಿಸಹಸ್ಸಾನಿ, ತತಿಯೇ ಅಸೀತಿಕೋಟಿಸಹಸ್ಸಾನಿ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಇಸಿಪಬ್ಬಜ್ಜಂ** ಪಬ್ಬಜಿತ್ವಾ ಪಞ್ಚಸು ಅಭಿಞ್ಞಾಸು, ಅಟ್ಠಸು ಚ ಸಮಾಪತ್ತೀಸು ಚಿಣ್ಣವಸೀ ಹುತ್ವಾ ಬುದ್ಧಪ್ಪಮುಖಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಸ್ಸ ಮಹಾದಾನಂ ದತ್ವಾ ಲೋಹಿತಚನ್ದನೇನ ಪೂಜಮಕಾಸಿ, ಸೋಪಿ ನಂ "ಅನಾಗತೇ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಪನ ಭಗವತೋ ಧಞ್ಞವತೀ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ, ಸುದೇವೋ ನಾಮ ಖತ್ತಿಯೋ ಪಿತಾ, ಅನೋಮಾ ನಾಮ ಮಾತಾ, ಭದ್ದಸಾಲೋ ಚ ಜಿತಮಿತ್ತೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ವಾಸಿಟ್ಠೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ಉತ್ತರಾ ಚ ಫಗ್ಗುನೀ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ಮಹಾಸೋಣರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, ಸರೀರಂ ಅಟ್ಠಾಸೀತಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ನವುತಿ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಆಯೂತಿ।

ನಾರದಬುದ್ಧಸ್ಸ ಪನ ಅಪರಭಾಗೇ ಏಕಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಇತೋ ಸತಸಹಸ್ಸಕಪ್ಪಮತ್ಥಕೇ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಕಪ್ಪೇ ಏಕೋವ **ಪದುಮುತ್ತರೋ** ನಾಮ ಬುದ್ಧೋ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ, ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಭಿಕ್ಖೂ ಅಹೇಸುಂ, ದುತಿಯೇ ವೇಭಾರಪಬ್ಬತೇ ನವುತಿಕೋಟಿಸಹಸ್ಸಾನಿ, ತತಿಯೇ

ಅಸೀತಿಕೋಟಿಸಹಸ್ಸಾನಿ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಜಟಿಲೋ** ನಾಮ ಮಹಾರಟ್ಠಿಯೋ ಹುತ್ವಾ ಬುದ್ಧಪ್ಪಮುಖಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಸ್ಸ ಸಚೀವರಂ ದಾನಂ ಅದಾಸಿ। ಸೋಪಿ ನಂ "ಅನಾಗತೇ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ। ಪದುಮುತ್ತರಸ್ಸ ಪನ ಭಗವತೋ ಕಾಲೇ ತಿತ್ಥಿಯಾ ನಾಮ ನಾಹೇಸುಂ ಸಬ್ಬೇ ದೇವಮನುಸ್ಸಾ ಬುದ್ಧಮೇವ ಸರಣಮಕಂಸು।

ತಸ್ಸ ನಗರಂ ಹಂಸವತೀ ನಾಮ ಅಹೋಸಿ, ಪಿತಾ ಆನನ್ದೋ ನಾಮ ಖತ್ತಿಯೋ, ಮಾತಾ ಸುಜಾತಾ ನಾಮ, ದೇವಲೋ ಚ ಸುಜಾತೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ ಸುಮನೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ಅಮಿತಾ ಚ ಅಸಮಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ಸಲಲರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, ಸರೀರಂ ಅಟ್ಠಾಸೀತಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ಸರೀರಪ್ಪಭಾ ಸಮನ್ತತೋ ದ್ವಾದಸ ಯೋಜನಾನಿ ಗಣ್ಹಿ ವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಂ ಆಯೂತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ ಸತ್ತತಿಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಾನಿ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಇತೋ ತಿಂಸಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಮತ್ಥಕೇ **ಸುಮೇಧೋ ಚ ಸುಜಾತೋ** ಚಾತಿ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಕಪ್ಪೇ ದ್ವೇ ಬುದ್ಧಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಂಸು। ಸುಮೇಧಸ್ಸಾಪಿ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ, ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಸುದಸ್ಸನನಗರೇ ಕೋಟಿಸತಖೀಣಾಸವಾ ಅಹೇಸುಂ, ದುತಿಯೇ ನವುತಿಕೋಟಿಯೋ, ತತಿಯೇ ಅಸೀತಿಕೋಟಿಯೋ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಉತ್ತರೋ** ನಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಮಾಣವೋ ಹುತ್ವಾ ನಿದಹಿತ್ವಾ ಠಪಿತಂಯೇವ ಅಸೀತಿಕೋಟಿಧನಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ ಬುದ್ಧಪ್ಪಮುಖಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಸ್ಸ ಮಹಾದಾನಂ ದತ್ವಾ ಧಮ್ಮಂ ಸುತ್ವಾ ಸರಣೇಸು ಪತಿಟ್ಠಾಯ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ಪಬ್ಬಜಿ। ಸೋಪಿ ನಂ "ಅನಾಗತೇ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ಸುಮೇಧಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಸುದಸ್ಸನಂ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ, ಸುದತ್ತೋ ನಾಮ ರಾಜಾ ಪಿತಾ, ಮಾತಾಪಿ ಸುದತ್ತಾ ನಾಮ, ಸರಣೋ ಚ ಸಬ್ಬಕಾಮೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ಸಾಗರೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ರಾಮಾ ಚ ಸುರಾಮಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ಮಹಾನೀಪರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, ಸರೀರಂ ಅಟ್ಠಾಸೀತಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ಆಯು ನವುತಿ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನೀತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ **ಸುಜಾತೋ** ನಾಮ ಸತ್ಥಾ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ, ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಸಟ್ಠಿಭಿಕ್ಖುಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ ಅಹೇಸುಂ , ದುತಿಯೇ ಪಞ್ಞಾಸಂ, ತತಿಯೇ ಚತ್ತಾಲೀಸಂ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಚಕ್ಕವತ್ತಿರಾಜಾ** ಹುತ್ವಾ "ಬುದ್ಧೋ ಉಪ್ಪನ್ನೋ"ತಿ ಸುತ್ವಾ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ಧಮ್ಮಂ ಸುತ್ವಾ ಬುದ್ಧಪ್ಪಮುಖಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಸ್ಸ ಸದ್ಧಿಂ ಸತ್ತಹಿ ರತನೇಹಿ ಚತುಮಹಾದೀಪರಜ್ಜಂ ದತ್ವಾ ಸತ್ಥು ಸನ್ತಿಕೇ ಪಬ್ಬಜಿ। ಸಕಲರಟ್ಠವಾಸಿನೋ ರಟ್ಠುಪ್ಪಾದಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಆರಾಮಿಕಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇನ್ತಾ ಬುದ್ಧಪ್ಪಮುಖಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಸ್ಸ ನಿಚ್ಚಂ ಮಹಾದಾನಂ ಅದಂಸು। ಸೋಪಿ ನಂ ಸತ್ಥಾ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ನಗರಂ ಸುಮಙ್ಗಲಂ ನಾಮ ಅಹೋಸಿ, ಉಗ್ಗತೋ ನಾಮ ರಾಜಾ ಪಿತಾ, ಪಭಾವತೀ ನಾಮ ಮಾತಾ, ಸುದಸ್ಸನೋ ಚ ಸುದೇವೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ನಾರದೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ನಾಗಾ ಚ ನಾಗಸಮಾಲಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ಮಹಾವೇಳುರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, ಸೋ ಕಿರ ಮನ್ದಚ್ಛಿದ್ದೋ ಘನಕ್ಖನ್ಧೋ ಉಪರಿನಿಗ್ಗತಾಹಿ ಮಹಾಸಾಖಾಹಿ ಮೋರಪಿಞ್ಛಕಲಾಪೋ ವಿಯ ವಿರೋಚಿತ್ಥ। ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಸರೀರಂ ಪಣ್ಣಾಸಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ಆಯು ನವುತಿವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನೀತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ ಇತೋ ಅಟ್ಠಾರಸಕಪ್ಪಸತಮತ್ಥಕೇ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಕಪ್ಪೇ **ಪಿಯದಸ್ಸೀ, ಅತ್ಥದಸ್ಸೀ, ಧಮ್ಮದಸ್ಸೀ**ತಿ ತಯೋ ಬುದ್ಧಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಂಸು। **ಪಿಯದಸ್ಸಿಸ್ಸಾಪಿ** ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ। ಪಠಮೇ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಭಿಕ್ಖೂ ಅಹೇಸುಂ, ದುತಿಯೇ ನವುತಿಕೋಟಿಯೋ, ತತಿಯೇ ಅಸೀತಿಕೋಟಿಯೋ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಕಸ್ಸಪೋ** ನಾಮ ಮಾಣವೋ ತಿಣ್ಣಂ ವೇದಾನಂ ಪಾರಙ್ಗತೋ ಹುತ್ವಾ ಸತ್ಥು ಧಮ್ಮದೇಸನಂ ಸುತ್ವಾ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಧನಪರಿಚ್ಚಾಗೇನ ಸಙ್ಘಾರಾಮಂ ಕಾರೇತ್ವಾ ಸರಣೇಸು ಚ ಸೀಲೇಸು ಚ ಪತಿಟ್ಠಾಸಿ। ಅಥ ನಂ ಸತ್ಥಾ "ಅಟ್ಠಾರಸಕಪ್ಪಸತಚ್ಚಯೇನ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಅನೋಮಂ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ, ಪಿತಾ ಸುದಿನ್ನೋ ನಾಮ ರಾಜಾ, ಮಾತಾ ಚನ್ದಾ ನಾಮ, ಪಾಲಿತೋ ಚ ಸಬ್ಬದಸ್ಸೀ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ಸೋಭಿತೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ಸುಜಾತಾ ಚ ಧಮ್ಮದಿನ್ನಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ಪಿಯಙ್ಗುರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, ಸರೀರಂ ಅಸೀತಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ನವುತಿವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಆಯೂತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ **ಅತ್ಥದಸ್ಸೀ** ನಾಮ ಭಗವಾ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ। ಪಠಮೇ ಅಟ್ಠನವುತಿಭಿಕ್ಖುಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ ಅಹೇಸುಂ, ದುತಿಯೇ ಅಟ್ಠಾಸೀತಿಸಹಸ್ಸಾನಿ, ತಥಾ ತತಿಯೇ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಸುಸೀಮೋ** ನಾಮ ಮಹಿದ್ಧಿಕೋ ತಾಪಸೋ ಹುತ್ವಾ ದೇವಲೋಕತೋ ಮನ್ದಾರವಪುಪ್ಫಛತ್ತಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ಸತ್ಥಾರಂ ಪೂಜೇಸಿ। ಸೋಪಿ ನಂ ಸತ್ಥಾ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಸೋಭಣಂ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ, ಸಾಗರೋ ನಾಮ ರಾಜಾ ಪಿತಾ, ಸುದಸ್ಸನಾ ನಾಮ ಮಾತಾ, ಸನ್ತೋ ಚ ಉಪಸನ್ತೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ಅಭಯೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ಧಮ್ಮಾ ಚ ಸುಧಮ್ಮಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ಚಮ್ಪಕರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, ಸರೀರಂ ಅಸೀತಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ಸರೀರಪ್ಪಭಾ ಸಮನ್ತತೋ ಸಬ್ಬಕಾಲಂ ಯೋಜನಮತ್ತಂ ಫರಿತ್ವಾ ಅಟ್ಠಾಸಿ, ಆಯು ವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸನ್ತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ **ಧಮ್ಮದಸ್ಸೀ** ನಾಮ ಸತ್ಥಾ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ। ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಕೋಟಿಸತಭಿಕ್ಖೂ ಅಹೇಸುಂ, ದುತಿಯೇ ನವುತಿಕೋಟಿಯೋ, ತತಿಯೇ ಅಸೀತಿಕೋಟಿಯೋ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಸಕ್ಕೋ ದೇವರಾಜಾ** ಹುತ್ವಾ ದಿಬ್ಬಗನ್ಧಪುಪ್ಫೇಹಿ ಚ ದಿಬ್ಬತೂರಿಯೇಹಿ ಚ ಪೂಜಮಕಾಸಿ। ಸೋಪಿ ನಂ ಸತ್ಥಾ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಸರಣಂ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ, ಪಿತಾ ಸರಣೋ ನಾಮ ರಾಜಾ, ಮಾತಾ ಸುನನ್ದಾ ನಾಮ, ಪದುಮೋ ಚ ಫುಸ್ಸದೇವೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ಸುನೇತ್ತೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ಖೇಮಾ ಚ ಸಬ್ಬನಾಮಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ರತ್ತಙ್ಕುರರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, "ಕಕುಧರುಕ್ಖೋ"ತಿಪಿ "ಬಿಮ್ಬಿಜಾಲೋ"ತಿಪಿ ವುಚ್ಚತಿ ಸರೀರಂ ಪನಸ್ಸ ಅಸೀತಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಂ ಆಯೂತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ ಇತೋ ಚತುನವುತಿಕಪ್ಪಮತ್ಥಕೇ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಕಪ್ಪೇ ಏಕೋವ **ಸಿದ್ಧತ್ಥೋ** ನಾಮ ಬುದ್ಧೋ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ। ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಭಿಕ್ಖೂ ಅಹೇಸುಂ, ದುತಿಯೇ ನವುತಿಕೋಟಿಯೋ ತತಿಯೇ ಅಸೀತಿಕೋಟಿಯೋ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ ಉಗ್ಗತೇಜೋ ಅಭಿಞ್ಞಾಬಲಸಮ್ಪನ್ನೋ **ಮಙ್ಗಲೋ** ನಾಮ ತಾಪಸೋ ಹುತ್ವಾ ಮಹಾಜಮ್ಬುಫಲಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ತಥಾಗತಸ್ಸ ಅದಾಸಿ। ಸತ್ಥಾ ತಂ ಫಲಂ ಪರಿಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ "ಚತುನವುತಿಕಪ್ಪಮತ್ಥಕೇ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ ಬೋಧಿಸತ್ತಂ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ನಗರಂ ವೇಭಾರಂ ನಾಮ ಅಹೋಸಿ, ಪಿತಾ ಜಯಸೇನೋ ನಾಮ ರಾಜಾ, ಮಾತಾ ಸುಫಸ್ಸಾ ನಾಮ, ಸಮ್ಬಲೋ ಚ ಸುಮಿತ್ತೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ರೇವತೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ಸೀವಲಾ ಚ ಸುರಾಮಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ಕಣಿಕಾರರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, ಸರೀರಂ ಸಟ್ಠಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಂ ಆಯೂತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ ಇತೋ ದ್ವೇನವುತಿಕಪ್ಪಮತ್ಥಕೇ **ತಿಸ್ಸೋ ಫುಸ್ಸೋ**ತಿ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಕಪ್ಪೇ ದ್ವೇ ಬುದ್ಧಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಂಸು। **ತಿಸ್ಸಸ್ಸ** ಪನ ಭಗವತೋ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ। ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ಕೋಟಿಸತಂ ಅಹೋಸಿ, ದುತಿಯೇ ನವುತಿಕೋಟಿಯೋ, ತತಿಯೇ ಅಸೀತಿಕೋಟಿಯೋ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ ಮಹಾಭೋಗೋ ಮಹಾಯಸೋ **ಸುಜಾತೋ** ನಾಮ ಖತ್ತಿಯೋ ಹುತ್ವಾ ಇಸಿಪಬ್ಬಜ್ಜಂ ಪಬ್ಬಜಿತ್ವಾ ಮಹಿದ್ಧಿಕಭಾವಂ ಪತ್ವಾ "ಬುದ್ಧೋ ಉಪ್ಪನ್ನೋ"ತಿ ಸುತ್ವಾ ದಿಬ್ಬಮನ್ದಾರವಪದುಮಪಾರಿಚ್ಛತ್ತಕಪುಪ್ಫಾನಿ ಆದಾಯ ಚತುಪರಿಸಮಜ್ಝೇ ಗಚ್ಛನ್ತಂ ತಥಾಗತಂ ಪೂಜೇಸಿ, ಆಕಾಸೇ ಪುಪ್ಫವಿತಾನಂ ಹುತ್ವಾ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ಸೋಪಿ ನಂ ಸತ್ಥಾ "ಇತೋ ದ್ವೇನವುತಿಕಪ್ಪಮತ್ಥಕೇ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಖೇಮಂ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ, ಪಿತಾ ಜನಸನ್ಧೋ ನಾಮ ಖತ್ತಿಯೋ, ಮಾತಾ ಪದುಮಾ ನಾಮ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವೋ ಚ ಉದಯೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ ಸಮಙ್ಗೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ಫುಸ್ಸಾ ಚ ಸುದತ್ತಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ ಅಸನರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, ಸರೀರಂ ಸಟ್ಠಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಂ ಆಯೂತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ **ಫುಸ್ಸೋ** ನಾಮ ಸತ್ಥಾ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ, ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಸಟ್ಠಿ ಭಿಕ್ಖುಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ ಅಹೇಸುಂ, ದುತಿಯೇ ಪಣ್ಣಾಸ, ತತಿಯೇ ದ್ವತ್ತಿಂಸ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ವಿಜಿತಾವೀ** ನಾಮ ಖತ್ತಿಯೋ ಹುತ್ವಾ ಮಹಾರಜ್ಜಂ ಪಹಾಯ ಸತ್ಥು ಸನ್ತಿಕೇ ಪಬ್ಬಜಿತ್ವಾ ತೀಣಿ ಪಿಟಕಾನಿ ಉಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಮಹಾಜನಸ್ಸ ಧಮ್ಮಕಥಂ ಕಥೇಸಿ। ಸೀಲಪಾರಮಿಞ್ಚ ಪೂರೇಸಿ। ಸೋಪಿ ನಂ "ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಕಾಸಿ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ, ಜಯಸೇನೋ ನಾಮ ರಾಜಾ ಪಿತಾ, ಸಿರಿಮಾ ನಾಮ ಮಾತಾ, ಸುರಕ್ಖಿತೋ ಚ ಧಮ್ಮಸೇನೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ಸಭಿಯೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ಚಾಲಾ ಚ ಉಪಚಾಲಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ , ಆಮಲಕರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, ಸರೀರಂ ಅಟ್ಠಪಣ್ಣಾಸಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ನವುತಿ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಆಯೂತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ ಇತೋ ಏಕನವುತಿಕಪ್ಪೇ **ವಿಪಸ್ಸೀ** ನಾಮ ಭಗವಾ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ , ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಅಟ್ಠಸಟ್ಠಿಭಿಕ್ಖುಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ ಅಹೇಸುಂ, ದುತಿಯೇ ಏಕಸತಸಹಸ್ಸಂ, ತತಿಯೇ ಅಸೀತಿಸಹಸ್ಸಾನಿ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ ಮಹಿದ್ಧಿಕೋ ಮಹಾನುಭಾವೋ **ಅತುಲೋ** ನಾಮ ನಾಗರಾಜಾ ಹುತ್ವಾ ಸತ್ತರತನಖಚಿತಂ ಸೋವಣ್ಣಮಯಂ ಮಹಾಪೀಠಂ ಭಗವತೋ ಅದಾಸಿ। ಸೋಪಿ ನಂ ಸತ್ಥಾ "ಇತೋ ಏಕನವುತಿಕಪ್ಪೇ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಬನ್ಧುಮತೀ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ, ಬನ್ಧುಮಾ ನಾಮ ರಾಜಾ ಪಿತಾ। ಬನ್ಧುಮತೀ ನಾಮ ಮಾತಾ, ಖಣ್ಡೋ ಚ ತಿಸ್ಸೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ಅಸೋಕೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ಚನ್ದಾ ಚ ಚನ್ದಮಿತ್ತಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ ಪಾಟಲಿರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, ಸರೀರಂ ಅಸೀತಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ಸರೀರಪ್ಪಭಾ ಸದಾ ಸತ್ತ ಯೋಜನಾನಿ ಫರಿತ್ವಾ ಅಟ್ಠಾಸಿ, ಅಸೀತಿವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಆಯೂತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ ಇತೋ ಏಕತಿಂಸಕಪ್ಪೇ **ಸಿಖೀ, ವೇಸ್ಸಭೂ** ಚಾತಿ ದ್ವೇ ಬುದ್ಧಾ ಅಹೇಸುಂ। **ಸಿಖಿಸ್ಸಾಪಿ** ಭಗವತೋ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ, ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಭಿಕ್ಖುಸತಸಹಸ್ಸಂ ಅಹೋಸಿ, ದುತಿಯೇ ಅಸೀತಿಸಹಸ್ಸಾನಿ, ತತಿಯೇ ಸತ್ತತಿ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಅರಿನ್ದಮೋ** ನಾಮ ರಾಜಾ ಹುತ್ವಾ ಬುದ್ಧಪ್ಪಮುಖಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಸ್ಸ ಸಚೀವರಂ ಮಹಾದಾನಂ ಪವತ್ತೇತ್ವಾ ಸತ್ತರತನಪಟಿಮಣ್ಡಿತಂ ಹತ್ಥಿರತನಂ ದತ್ವಾ ಹತ್ಥಿಪ್ಪಮಾಣಂ ಕತ್ವಾ ಕಪ್ಪಿಯಭಣ್ಡಂ ಅದಾಸಿ। ಸೋಪಿ ನಂ "ಇತೋ ಏಕತಿಂಸಕಪ್ಪೇ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಪನ ಭಗವತೋ ಅರುಣವತೀ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ, ಅರುಣವಾ ನಾಮ ಖತ್ತಿಯೋ ಪಿತಾ, ಪಭಾವತೀ ನಾಮ ಮಾತಾ, ಅಭಿಭೂ ಚ ಸಮ್ಭವೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ ಖೇಮಙ್ಕರೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ಸಖಿಲಾ ಚ ಪದುಮಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ಪುಣ್ಡರೀಕರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, ಸರೀರಂ ಸತ್ತತಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ಸರೀರಪ್ಪಭಾ ಯೋಜನತ್ತಯಂ ಫರಿತ್ವಾ ಅಟ್ಠಾಸಿ, ಸತ್ತಹಿವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಆಯೂತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ **ವೇಸ್ಸಭೂ** ನಾಮ ಸತ್ಥಾ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ತಯೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತಾ ಪಠಮಸನ್ನಿಪಾತೇ ಅಸೀತಿಭಿಕ್ಖುಸಹಸ್ಸಾನಿ ಅಹೇಸುಂ ದುತಿಯೇ ಸತ್ತತಿ, ತತಿಯೇ ಸಟ್ಠಿ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಸುದಸ್ಸನೋ** ನಾಮ ರಾಜಾ ಹುತ್ವಾ ಬುದ್ಧಪ್ಪಮುಖಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಸ್ಸ ಸಚೀವರಂ ಮಹಾದಾನಂ ದತ್ವಾ ಸತ್ಥು ಸನ್ತಿಕೇ ಪಬ್ಬಜಿತ್ವಾ ಆಚಾರಗುಣಸಮ್ಪನ್ನೋ ಬುದ್ಧರತನೇ ಚಿತ್ತೀಕಾರಪೀತಿಬಹುಲೋ ಅಹೋಸಿ। ಸೋಪಿ ನಂ "ಇತೋ ಏಕತಿಂಸೇ ಕಪ್ಪೇ ಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಪನ ಭಗವತೋ ಅನೋಮಂ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ, ಸುಪ್ಪತೀತೋ ನಾಮ ರಾಜಾ ಪಿತಾ, ಯಸವತೀ ನಾಮ ಮಾತಾ, ಸೋಣೋ ಚ ಉತ್ತರೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ ಉಪಸನ್ತೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ ದಾಮಾ ಚ ಸಮಾಲಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ಸಾಲರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, ಸರೀರಂ ಸಟ್ಠಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ,

ಸಟ್ಠಿವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಆಯೂತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಕಪ್ಪೇ ಚತ್ತಾರೋ ಬುದ್ಧಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ **ಕಕುಸನ್ಧೋ, ಕೋಣಾಗಮನೋ, ಕಸ್ಸಪೋ, ಅಮ್ಹಾಕಂ ಭಗವಾತಿ। ಕಕುಸನ್ಧಸ್ಸ** ಭಗವತೋ ಏಕೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತೋ, ತತ್ಥ ಚತ್ತಾಲೀಸಭಿಕ್ಖುಸಹಸ್ಸಾನಿ ಅಹೇಸುಂ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಖೇಮೋ** ನಾಮ ರಾಜಾ ಹುತ್ವಾ ಬುದ್ಧಪ್ಪಮುಖಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಸ್ಸ ಸಪತ್ತಚೀವರಂ ಮಹಾದಾನಞ್ಚ ಅಞ್ಜನಾದಿಭೇಸಜ್ಜಾನಿ ಚ ದತ್ವಾ ಸತ್ಥು ಧಮ್ಮದೇಸನಂ ಸುತ್ವಾ ಪಬ್ಬಜಿ। ಸೋಪಿ ನಂ ಸತ್ಥಾ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ಕಕುಸನ್ಧಸ್ಸ ಪನ ಭಗವತೋ ಖೇಮಂ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ, ಅಗ್ಗಿದತ್ತೋ ನಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಪಿತಾ, ವಿಸಾಖಾ ನಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ ಮಾತಾ, ವಿಧುರೋ ಚ ಸಞ್ಜೀವೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ಬುದ್ಧಿಜೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ ಸಾಮಾ ಚ ಚಮ್ಪಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ ಮಹಾಸಿರೀಸರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ ಸರೀರಂ ಚತ್ತಾಲೀಸಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ಚತ್ತಾಲೀಸವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಆಯೂತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ **ಕೋಣಾಗಮನೋ** ನಾಮ ಸತ್ಥಾ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ಏಕೋ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತೋ, ತತ್ಥ ತಿಂಸಭಿಕ್ಖುಸಹಸ್ಸಾನಿ ಅಹೇಸುಂ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಪಬ್ಬತೋ** ನಾಮ ರಾಜಾ ಹುತ್ವಾ ಅಮಚ್ಚಗಣಪರಿವುತೋ ಸತ್ಥು ಸನ್ತಿಕಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಧಮ್ಮದೇಸನಂ ಸುತ್ವಾ ಬುದ್ಧಪ್ಪಮುಖಂ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಂ ನಿಮನ್ತೇತ್ವಾ ಮಹಾದಾನಂ ಪವತ್ತೇತ್ವಾ ಪತ್ತುಣ್ಣಚೀನಪಟಕೋಸೇಯ್ಯಕಮ್ಬಲದುಕುಲಾನಿ ಚೇವ ಸುವಣ್ಣಪಾದುಕಞ್ಚ ದತ್ವಾ ಸತ್ಥು ಸನ್ತಿಕೇ ಪಬ್ಬಜಿ। ಸೋಪಿ ನಂ ಸತ್ಥಾ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಸೋಭವತೀ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ, ಯಞ್ಞದತ್ತೋ ನಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಪಿತಾ, ಉತ್ತರಾ ನಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ ಮಾತಾ, ಭಿಯ್ಯೋಸೋ ಚ ಉತ್ತರೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ಸೋತ್ಥಿಜೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ, ಸಮುದ್ದಾ ಚ ಉತ್ತರಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ಉದುಮ್ಬರರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ, ಸರೀರಂ ತಿಂಸಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ತಿಂಸವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಆಯೂತಿ।

ತಸ್ಸ ಅಪರಭಾಗೇ **ಕಸ್ಸಪೋ** ನಾಮ ಸತ್ಥಾ ಉದಪಾದಿ। ತಸ್ಸಾಪಿ ಏಕೋವ ಸಾವಕಸನ್ನಿಪಾತೋ, ತತ್ಥ ವೀಸತಿಭಿಕ್ಖುಸಹಸ್ಸಾನಿ ಅಹೇಸುಂ। ತದಾ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ **ಜೋತಿಪಾಲೋ** ನಾಮ ಮಾಣವೋ ತಿಣ್ಣಂ ವೇದಾನಂ ಪಾರಗೂ ಭೂಮಿಯಞ್ಚೇವ ಅನ್ತಲಿಕ್ಖೇ ಚ ಪಾಕಟೋ ಘಟಿಕಾರಸ್ಸ ಕುಮ್ಭಕಾರಸ್ಸ ಮಿತ್ತೋ ಅಹೋಸಿ, ಸೋ ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಸತ್ಥಾರಂ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ಧಮ್ಮಕಥಂ ಸುತ್ವಾ ಪಬ್ಬಜಿತ್ವಾ ಆರದ್ಧವೀರಿಯೋ ತೀಣಿ ಪಿಟಕಾನಿ ಉಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ವತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಬುದ್ಧಸಾಸನಂ ಸೋಭೇಸಿ। ಸೋಪಿ ನಂ ಸತ್ಥಾ ಬ್ಯಾಕಾಸಿ।

ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಜಾತನಗರಂ ಬಾರಾಣಸೀ ನಾಮ ಅಹೋಸಿ। ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತೋ ನಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಪಿತಾ, ಧನವತೀ ನಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ ಮಾತಾ, ತಿಸ್ಸೋ ಚ ಭಾರದ್ವಾಜೋ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ಸಬ್ಬಮಿತ್ತೋ ನಾಮ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ ಅನುಳಾ ಚ ಉರುವೇಳಾ ಚ ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಿಕಾ, ನಿಗ್ರೋಧರುಕ್ಖೋ ಬೋಧಿ ಸರೀರಂ ವೀಸತಿಹತ್ಥುಬ್ಬೇಧಂ ಅಹೋಸಿ, ವೀಸತಿವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಆಯೂತಿ।

ತಸ್ಸ ಪನ ಭಗವತೋ ಓರಭಾಗೇ ಠಪೇತ್ವಾ ಇಮಂ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಂ ಅಞ್ಞೋ ಬುದ್ಧೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಇತಿ **ದೀಪಙ್ಕರಾದೀನಂ ಚತುವೀಸತಿಯಾ ಬುದ್ಧಾನಂ** ಸನ್ತಿಕೇ ಲದ್ಧಬ್ಯಾಕರಣೋ ಪನ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ ಯೇನೇನ -

> "ಮನುಸ್ಸತ್ತಂ ಲಿಙ್ಗಸಮ್ಪತ್ತಿ, ಹೇತು ಸತ್ಥಾರದಸ್ಸನಂ।
> ಪಬ್ಬಜ್ಜಾ ಗುಣಸಮ್ಪತ್ತಿ, ಅಧಿಕಾರೋ ಚ ಛನ್ದತಾ।
> ಅಟ್ಠಧಮ್ಮಸಮೋಧಾನಾ, ಅಭಿನೀಹಾರೋ ಸಮಿಜ್ಝತೀ"ತಿ॥ (ಬು॰ ವಂ॰ ೨.೫೯)।

ಇಮೇ ಅಟ್ಠ ಧಮ್ಮೇ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ದೀಪಙ್ಕರಪಾದಮೂಲೇ ಕತಾಭಿನೀಹಾರೇನ "ಹನ್ದ ಬುದ್ಧಕರೇ ಧಮ್ಮೇ ವಿಚಿನಾಮಿ ಇತೋ ಚಿತೋ"ತಿ ಉಸ್ಸಾಹಂ ಕತ್ವಾ "ವಿಚಿನನ್ತೋ ತದಾದಕ್ಖಿಂ, ಪಠಮಂ ದಾನಪಾರಮಿ"ನ್ತಿ ದಾನಪಾರಮಿತಾದಯೋ ಬುದ್ಧಕರಾ ಧಮ್ಮಾ ದಿಟ್ಠಾ, ತೇ ಪೂರೇನ್ತೋ ಯಾವ ವೇಸ್ಸನ್ತರತ್ತಭಾವಾ ಆಗಮಿ। ಆಗಚ್ಛನ್ತೋ ಚ ಯೇ ತೇ ಕತಾಭಿನೀಹಾರಾನಂ ಬೋಧಿಸತ್ತಾನಂ ಆನಿಸಂಸಾ ಸಂವಣ್ಣಿತಾ -

> "ಏವಂ ಸಬ್ಬಙ್ಗಸಮ್ಪನ್ನಾ, ಬೋಧಿಯಾ ನಿಯತಾ ನರಾ।
> ಸಂಸರಂ ದೀಘಮದ್ಧಾನಂ, ಕಪ್ಪಕೋಟಿಸತೇಹಿಪಿ॥
>
> "ಅವೀಚಿಮ್ಹಿ ನುಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತಥಾ ಲೋಕನ್ತರೇಸು ಚ।
> ನಿಜ್ಝಾಮತಣ್ಹಾ ಖುಪ್ಪಿಪಾಸಾ, ನ ಹೋನ್ತಿ ಕಾಲಕಞ್ಜಿಕಾ॥
>
> "ನ ಹೋನ್ತಿ ಖುದ್ದಕಾ ಪಾಣಾ, ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಾಪಿ ದುಗ್ಗತಿಂ।
> ಜಾಯಮಾನಾ ಮನುಸ್ಸೇಸು, ಜಚ್ಚನ್ಧಾ ನ ಭವನ್ತಿ ತೇ॥
>
> "ಸೋತವೇಕಲ್ಲತಾ ನತ್ಥಿ, ನ ಭವನ್ತಿ ಮೂಗಪಕ್ಖಿಕಾ।
> ಇತ್ಥಿಭಾವಂ ನ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಉಭತೋಬ್ಯಞ್ಜನಪಣ್ಡಕಾ॥
>
> "ನ ಭವನ್ತಿ ಪರಿಯಾಪನ್ನಾ, ಬೋಧಿಯಾ ನಿಯತಾ ನರಾ।
> ಮುತ್ತಾ ಆನನ್ತರಿಕೇಹಿ, ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸುದ್ಧಗೋಚರಾ॥

“ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಂ ನ ಸೇವನ್ತಿ, ಕಮ್ಮಕಿರಿಯದಸ್ಸನಾ।
ವಸಮಾನಾಪಿ ಸಗ್ಗೇಸು, ಅಸಞ್ಞಂ ನುಪಪಜ್ಜರೇ॥

“ಸುದ್ಧಾವಾಸೇಸು ದೇವೇಸು, ಹೇತು ನಾಮ ನ ವಿಜ್ಜತಿ।
ನೇಕ್ಖಮ್ಮನಿನ್ನಾ ಸಪ್ಪುರಿಸಾ, ವಿಸಂಯುತ್ತಾ ಭವಾಭವೇ।
ಚರನ್ತಿ ಲೋಕತ್ಥಚರಿಯಾಯೋ, ಪೂರೇನ್ತಿ ಸಬ್ಬಪಾರಮೀ”ತಿ॥

ತೇ ಆನಿಸಂಸೇ ಅಧಿಗನ್ತ್ವಾ ವ ಆಗತೋ। ಪಾರಮಿಯೋ ಪೂರೇನ್ತಸ್ಸ ಚ ತಸ್ಸ ಅಕಿತ್ತಿಬ್ರಾಹ್ಮಣಕಾಲೇ ಸಙ್ಖಬ್ರಾಹ್ಮಣಕಾಲೇ ಧನಞ್ಚಯರಾಜಕಾಲೇ ಮಹಾಸುದಸ್ಸನರಾಜಕಾಲೇ ಮಹಾಗೋವಿನ್ದಕಾಲೇ ನಿಮಿಮಹಾರಾಜಕಾಲೇ ಚನ್ದಕುಮಾರಕಾಲೇ ವಿಸಯ್ಹಸೇಟ್ಠಿಕಾಲೇ ಸಿವಿರಾಜಕಾಲೇ ವೇಸ್ಸನ್ತರರಾಜಕಾಲೇತಿ ದಾನಪಾರಮಿತಾಯ ಪೂರಿತತ್ತಭಾವಾನಂ ಪರಿಮಾಣಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಏಕನ್ತೇನ ಪನಸ್ಸ ಸಸಪಣ್ಡಿತಜಾತಕಾಲೇ -

“ಭಿಕ್ಖಾಯ ಉಪಗತಂ ದಿಸ್ವಾ, ಸಕತ್ತಾನಂ ಪರಿಚ್ಚಜಿಂ।
ದಾನೇನ ಮೇ ಸಮೋ ನತ್ಥಿ, ಏಸಾ ಮೇ ದಾನಪಾರಮೀ”ತಿ॥ (ಚರಿಯಾ॰ ೧.೧೪೩ ತಸ್ಸುದ್ದಾನ -

ಏವಂ ಅತ್ತಪರಿಚ್ಚಾಗಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ **ದಾನಪಾರಮಿತಾ** ಪರಮತ್ಥಪಾರಮೀ ನಾಮ ಜಾತಾ।

ತಥಾ ಸೀಲವನಾಗರಾಜಕಾಲೇ ಚಮ್ಪೇಯ್ಯನಾಗರಾಜಕಾಲೇ ಭೂರಿದತ್ತನಾಗರಾಜಕಾಲೇ ಛದ್ದನ್ತನಾಗರಾಜಕಾಲೇ ಜಯದ್ದಿಸರಾಜಪುತ್ತಕಾಲೇ ಅಲೀನಸತ್ತುಕುಮಾರಕಾಲೇತಿ ಸೀಲಪಾರಮಿತಾಯ ಪೂರಿತತ್ತಭಾವಾನಂ ಪರಿಮಾಣಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಏಕನ್ತೇನ ಪನಸ್ಸ ಸಙ್ಖಪಾಲಜಾತಕಾಲೇ -

“ಸೂಲೇಹಿಪಿ ವಿಜ್ಝಿಯನ್ತೋ, ಕೋಟ್ಟಿಯನ್ತೋಪಿ ಸತ್ತಿಹಿ।
ಭೋಜಪುತ್ತೇ ನ ಕುಪ್ಪಾಮಿ, ಏಸಾ ಮೇ ಸೀಲಪಾರಮೀ”ತಿ॥ (ಚರಿಯಾ॰ ೨.೯೧) -

ಏವಂ ಅತ್ತಪರಿಚ್ಚಾಗಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ **ಸೀಲಪಾರಮಿತಾ** ಪರಮತ್ಥಪಾರಮೀ ನಾಮ ಜಾತಾ।

ತಥಾ ಸೋಮನಸ್ಸಕುಮಾರಕಾಲೇ ಹತ್ಥಿಪಾಲಕುಮಾರಕಾಲೇ ಅಯೋಘರಪಣ್ಡಿತಕಾಲೇತಿ ಮಹಾರಜ್ಜಂ ಪಹಾಯ ನೇಕ್ಖಮ್ಮಪಾರಮಿತಾಯ ಪೂರಿತತ್ತಭಾವಾನಂ ಪರಿಮಾಣಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಏಕನ್ತೇನ ಪನಸ್ಸ ಚೂಳಸುತಸೋಮಜಾತಕಾಲೇ -

“ಮಹಾರಜ್ಜಂ ಹತ್ಥಗತಂ, ಖೇಳಪಿಣ್ಡಂವ ಛಡ್ಡಯಿಂ।
ಚಜತೋ ನ ಹೋತಿ ಲಗನಂ, ಏಸಾ ಮೇ ನೇಕ್ಖಮ್ಮಪಾರಮೀ”ತಿ॥ -

ಏವಂ ನಿಸ್ಸಙ್ಗತಾಯ ರಜ್ಜಂ ಛಡ್ಡೇತ್ವಾ ನಿಕ್ಖಮನ್ತಸ್ಸ **ನೇಕ್ಖಮ್ಮಪಾರಮಿತಾ** ಪರಮತ್ಥಪಾರಮೀ ನಾಮ ಜಾತಾ।

ತಥಾ ವಿಧುರಪಣ್ಡಿತಕಾಲೇ ಮಹಾಗೋವಿನ್ದಪಣ್ಡಿತಕಾಲೇ ಕುದಾಲಪಣ್ಡಿತಕಾಲೇ ಅರಕಪಣ್ಡಿತಕಾಲೇ ಬೋಧಿಪರಿಬ್ಬಾಜಕಕಾಲೇ ಮಹೋಸಧಪಣ್ಡಿತಕಾಲೇತಿ ಪಞ್ಞಾಪಾರಮಿತಾಯ ಪೂರಿತತ್ತಭಾವಾನಂ ಪರಿಮಾಣಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಏಕನ್ತೇನ ಪನಸ್ಸ ಸತ್ತುಭಸ್ತಜಾತಕೇ ಸೇನಕಪಣ್ಡಿತಕಾಲೇ -

“ಪಞ್ಞಾಯ ವಿಚಿನನ್ತೋಹಂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಮೋಚಯಿಂ ದುಖಾ।
ಪಞ್ಞಾಯ ಮೇ ಸಮೋ ನತ್ಥಿ, ಏಸಾ ಮೇ ಪಞ್ಞಾಪಾರಮೀ”ತಿ॥ -

ಅನ್ತೋಭಸ್ತಗತಂ ಸಪ್ಪಂ ದಸ್ಸೇನ್ತಸ್ಸ **ಪಞ್ಞಾಪಾರಮಿತಾ** ಪರಮತ್ಥಪಾರಮೀ ನಾಮ ಜಾತಾ।

ತಥಾ ವೀರಿಯಪಾರಮಿತಾದೀನಮ್ಪಿ ಪೂರಿತತತ್ತಭಾವಾನಂ ಪರಿಮಾಣಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಏಕನ್ತೇನ ಪನಸ್ಸ ಮಹಾಜನಕಜಾತಕೇ -

“ಅತೀರದಸ್ಸೀ ಜಲಮಜ್ಝೇ, ಹತಾ ಸಬ್ಬೇವ ಮಾನುಸಾ।
ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಞ್ಞಥಾ ನತ್ಥಿ, ಏಸಾ ಮೇ ವೀರಿಯಪಾರಮೀ”ತಿ॥ -

ಏವಂ ಮಹಾಸಮುದ್ದಂ ತರನ್ತಸ್ಸ **ವೀರಿಯಪಾರಮಿತಾ** ಪರಮತ್ಥಪಾರಮೀ ನಾಮ ಜಾತಾ।

ಖನ್ತಿವಾದೀಜಾತಕೇ -

“ಅಚೇತನಂವ ಕೋಟ್ಟೇನ್ತೇ, ತಿಣ್ಹೇನ ಫರಸುನಾ ಮಮಂ।
ಕಾಸಿರಾಜೇ ನ ಕುಪ್ಪಾಮಿ, ಏಸಾ ಮೇ ಖನ್ತಿಪಾರಮೀ”ತಿ॥ -

ಏವಂ ಅಚೇತನಭಾವೇನ ವಿಯ ಮಹಾದುಕ್ಖಂ ಅಧಿವಾಸೇನ್ತಸ್ಸ **ಖನ್ತಿಪಾರಮಿತಾ** ಪರಮತ್ಥಪಾರಮೀ ನಾಮ ಜಾತಾ।

ಮಹಾಸುತಸೋಮಜಾತಕೇ -

“ಸಚ್ಚವಾಚಂ ಅನುರಕ್ಖನ್ತೋ, ಚಜಿತ್ವಾ ಮಮ ಜೀವಿತಂ।
ಮೋಚೇಸಿಂ ಏಕಸತಂ ಖತ್ತಿಯೇ, ಏಸಾ ಮೇ ಸಚ್ಚಪಾರಮೀ”ತಿ॥ -

ಏವಂ ಜೀವಿತಂ ಚವಿತ್ವಾ ಸಚ್ಚಮನುರಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ **ಸಚ್ಚಪಾರಮಿತಾ** ಪರಮತ್ಥಪಾರಮೀ ನಾಮ ಜಾತಾ।

ಮೂಗಪಕ್ಖಜಾತಕೇ -

“ಮಾತಾ ಪಿತಾ ನ ಮೇ ದೇಸ್ಸಾ, ನಪಿ ದೇಸ್ಸಂ ಮಹಾಯಸಂ।
ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಂ ಪಿಯಂ ಮಯ್ಹಂ, ತಸ್ಮಾ ವತಮಧಿಟ್ಠಹಿ”ನ್ತಿ॥ -

ಏವಂ ಜೀವಿತಂ ಚಜಿತ್ವಾ ವತಂ ಅಧಿಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸ **ಅಧಿಟ್ಠಾನಪಾರಮಿತಾ** ಪರಮತ್ಥಪಾರಮೀ ನಾಮ ಜಾತಾ।

ಏಕರಾಜಜಾತಕೇ -

“ನ ಮಂ ಕೋಚಿ ಉತ್ತಸತಿ, ನಪಿಹಂ ಭಾಯಾಮಿ ಕಸ್ಸಚಿ।
ಮೇತ್ತಾಬಲೇನುಪತ್ಥದ್ಧೋ, ರಮಾಮಿ ಪವನೇ ತದಾ”ತಿ॥ (ಚರಿಯಾ॰ ೩.೧೧೩) -

ಏವಂ ಜೀವಿತಂ ಅನಪಲೋಕೇತ್ವಾ ಮೇತ್ತಾಯನ್ತಸ್ಸ **ಮೇತ್ತಾಪಾರಮಿತಾ** ಪರಮತ್ಥಪಾರಮೀ ನಾಮ ಜಾತಾ।

ಲೋಮಹಂಸಜಾತಕೇ -

“ಸುಸಾನೇ ಸೇಯ್ಯಂ ಕಪ್ಪೇಮಿ, ಛವಟ್ಠಿಕಂ ಉಪನಿಧಾಯಹಂ।
ಗಾಮಣ್ಡಲಾ ಉಪಾಗನ್ತ್ವಾ, ರೂಪಂ ದಸ್ಸೇನ್ತಿ ನಪ್ಪಕ”ನ್ತಿ॥ -

ಏವಂ ಗಾಮದಾರಕೇಸು ನಿಟ್ಠುಭನಾದೀಹಿ ಚೇವ ಮಾಲಾಗನ್ಧೂಪಹಾರಾದೀಹಿ ಚ ಸುಖದುಕ್ಖಂ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತೇಸುಪಿ ಉಪೇಕ್ಖನಂ ಅನತಿವತ್ತೇನ್ತಸ್ಸ **ಉಪೇಕ್ಖಾಪಾರಮಿತಾ** ಪರಮತ್ಥಪಾರಮೀ ನಾಮ ಜಾತಾ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪೋ, ವಿತ್ಥಾರತೋ ಪನೇಸ ಅತ್ಥೋ ಚರಿಯಾಪಿಟಕತೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋ।

ಏವಂ ಪಾರಮಿಯೋ ಪೂರೇತ್ವಾ ವೇಸ್ಸನ್ತರತ್ತಭಾವೇ ಠಿತೋ -

“ಅಚೇತನಾಯಂ ಪಥವೀ, ಅವಿಞ್ಞಾಯ ಸುಖಂ ದುಖಂ।
ಸಾಪಿ ದಾನಬಲಾ ಮಯ್ಹಂ, ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಂ ಪಕಮ್ಪಥಾ”ತಿ॥ (ಚರಿಯಾ॰ ೧.೧೨೪)।

ಏವಂ ಮಹಾಪಥವೀಕಮ್ಪನಾನಿ ಮಹಾಪುಞ್ಞಾನಿ ಕತ್ವಾ ಆಯುಪರಿಯೋಸಾನೇ ತತೋ ಚುತೋ ತುಸಿತಭವನೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ, ತತ್ಥ ಅಞ್ಞೇ ದೇವೇ ದಸಹಿ ಠಾನೇಹಿ ಅಧಿಗಣ್ಹಿತ್ವಾ “ಯಾವತಾಯುಕಂ ದಿಬ್ಬಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ಅನುಭವನ್ತೋ ಮನುಸ್ಸಗಣನಾಯ ಇದಾನಿ ಸತ್ತಹಿ ದಿವಸೇಹಿ ಆಯುಕ್ಖಯಂ ಪಾಪುಣಿಸ್ಸತೀ”ತಿ ವತ್ಥಾನಿ ಕಿಲಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಮಾಲಾ ಮಿಲಾಯನ್ತಿ, ಕಚ್ಛೇಹಿ ಸೇದಾ ಮುಚ್ಚನ್ತಿ, ಕಾಯೇ ವೇವಣ್ಣಿಯಂ ಓಕ್ಕಮತಿ, ದೇವೋ ದೇವಾಸನೇ ನ ಸಣ್ಠಹತೀತಿ ಇಮೇಸು ಪಞ್ಚಸು ಪುಬ್ಬನಿಮಿತ್ತೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ತಾನಿ ದಿಸ್ವಾ “ಸುಞ್ಞಾ ವತ ಭೋ ಸಗ್ಗಾ ಭವಿಸ್ಸನ್ತೀ”ತಿ ಸಂವೇಗಜಾತಾಹಿ ದೇವತಾಹಿ ಮಹಾಸತ್ತಸ್ಸ ಪೂರಿತಪಾರಮಿಭಾವಂ ಞತ್ವಾ “ಇಮಸ್ಮಿಂ ಇದಾನಿ ಅಞ್ಞಂ ದೇವಲೋಕಂ ಅನುಪಗನ್ತ್ವಾ ಮನುಸ್ಸಲೋಕೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಬುದ್ಧಭಾವಂ ಪತ್ತೇ ಪುಞ್ಞಾನಿ ಕತ್ವಾ ಚುತಾ ಚುತಾ ಮನುಸ್ಸಾ ದೇವಲೋಕಂ ಪರಿಪೂರೇಸ್ಸನ್ತೀ”ತಿ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ -

“ಯತೋಹಂ ತುಸಿತೇ ಕಾಯೇ, ಸನ್ತುಸಿತೋ ನಾಮಹಂ ತದಾ।
ದಸಸಹಸ್ಸೀ ಸಮಾಗನ್ತ್ವಾ, ಯಾಚನ್ತಿ ಪಞ್ಜಲೀ ಮಮಂ॥

“ಕಾಲೋ ದೇವ ಮಹಾವೀರ, ಉಪ್ಪಜ್ಜ ಮಾತುಕುಚ್ಛಿಯಂ।
ಸದೇವಕಂ ತಾರಯನ್ತೋ, ಬುಜ್ಝಸ್ಸು ಅಮತಂ ಪದ”ನ್ತಿ॥ (ಬು॰ ವಂ॰ ೧.೬೭-೬೮)।

ಏವಂ ಬುದ್ಧಭಾವತ್ಥಾಯ ಆಯಾಚಿತೋ ಕಾಲಂ, ದೀಪಂ, ದೇಸಂ, ಕುಲಂ, ಜನೇತ್ತಿಯಾ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣನ್ತಿ ಇಮಾನಿ **ಪಞ್ಚ ಮಹಾವಿಲೋಕನಾನಿ** ವಿಲೋಕೇತ್ವಾ ಕತಸನ್ನಿಟ್ಠಾನೋ ತತೋ ಚುತೋ ಸಕ್ಯರಾಜಕುಲೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಗಹೇತ್ವಾ ತತ್ಥ ಮಹಾಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪರಿಹರಿಯಮಾನೋ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಭದ್ರಯೋಬ್ಬನಂ ಅನುಪಾಪುಣಿ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅನ್ತರೇ “ಸತೋ ಸಮ್ಪಜಾನೋ ಆನನ್ದ ಬೋಧಿಸತ್ತೋ ತುಸಿತಾ ಕಾಯಾ ಚವಿತ್ವಾ ಮಾತುಕುಚ್ಛಿಂ ಓಕ್ಕಮೀ”ತಿಆದೀನಂ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೦೦) ಸುತ್ತಪದಾನಞ್ಚೇವ ತೇಸಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯ ಚ ವಸೇನ ವಿತ್ಥಾರೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಸೋ ತಿಣ್ಣಂ ಉತೂನಂ ಅನುಚ್ಛವಿಕೇಸು ತೀಸು ಪಾಸಾದೇಸು ದೇವಲೋಕಸಿರಿಂ ವಿಯ ರಜ್ಜಸಿರಿಂ ಅನುಭವಮಾನೋ ಉಯ್ಯಾನಕೀಳಾಯ ಗಮನಸಮಯೇ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಜಿಣ್ಣಬ್ಯಾಧಿಮತಸಙ್ಖಾತೇ ತಯೋ ದೇವದೂತೇ ದಿಸ್ವಾ ಸಞ್ಜಾತಸಂವೇಗೋ ನಿವತ್ತಿತ್ವಾ ಚತುತ್ಥವಾರೇ ಪಬ್ಬಜಿತಂ ದಿಸ್ವಾ ‘ಸಾಧು ಪಬ್ಬಜ್ಜಾ’ತಿ ಪಬ್ಬಜ್ಜಾಯ

ರುಚಿಂ ಉಪ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಉಯ್ಯಾನಂ ಗನ್ತ್ವಾ ತತ್ಥ ದಿವಸಭಾಗಂ ಖೇಪೇತ್ವಾ ಮಙ್ಗಲಪೋಕ್ಖರಣೀತೀರೇ ನಿಸಿನ್ನೋ ಕಪ್ಪಕವೇಸಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಆಗತೇನ ವಿಸ್ಸಕಮ್ಮೇನ ದೇವಪುತ್ತೇನ ಅಲಙ್ಕತಪಟಿಯತ್ತೋ ರಾಹುಲಭದ್ದಸ್ಸ ಜಾತಸಾಸನಂ ಸುತ್ವಾ ಪುತ್ತಸಿನೇಹಸ್ಸ ಬಲವಭಾವಂ ಞತ್ವಾ 'ಯಾವ ಇದಂ ಬನ್ಧನಂ ನ ವಡ್ಢತಿ ತಾವದೇವ ನಂ ಛಿನ್ದಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ಸಾಯಂ ನಗರಂ ಪವಿಸನ್ತೋ -

> "ನಿಬ್ಬುತಾ ನೂನ ಸಾ ಮಾತಾ, ನಿಬ್ಬುತೋ ನೂನ ಸೋ ಪಿತಾ।
> ನಿಬ್ಬುತಾ ನೂನ ಸಾ ನಾರೀ, ಯಸ್ಸಾಯಂ ಈದಿಸೋ ಪತೀ"ತಿ॥ (ಬು॰ ವಂ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೭ ಅವಿದೂರೇನಿದಾನಕಥಾ; ಧ॰ ಪ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೧೦ ಸಾರಿಪುತ್ತತ್ಥೇರವತ್ಥು; ಅಪ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.ಅವಿದೂರೇನಿದಾನಕಥಾ; ಜಾ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.ಅವಿದೂರೇನಿದಾನಕಥಾ)।

ಕಿಸಾಗೋತಮಿಯಾ ನಾಮ ಪಿತುಚ್ಛಾಧೀತಾಯ ಭಾಸಿತಂ ಇಮಂ ಗಾಥಂ ಸುತ್ವಾ, 'ಅಹಂ ಇಮಾಯ ನಿಬ್ಬುತಪದಂ ಸಾವಿತೋ'ತಿ ಗೀವತೋ ಸತಸಹಸ್ಸಗ್ಘನಿಕಂ ಮುತ್ತಾಹಾರಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ, ತಸ್ಸಾ ಪೇಸೇತ್ವಾ, ಅತ್ತನೋ ಭವನಂ ಪವಿಸಿತ್ವಾ, ಸಿರಿಸಯನೇ ನಿಸಿನ್ನೋ ನಿದ್ದಾವಸೇನ ನಾಟಕಾನಂ ವಿಪ್ಪಕಾರಂ ದಿಸ್ವಾ, ನಿಬ್ಬಿನ್ನಹದಯೋ ಛನ್ನಂ ಉಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾ, ಕಣ್ಡಕಂ ಆಹರಾಪೇತ್ವಾ, ಕಣ್ಡಕಂ ಆರುಯ್ಹ, ಛನ್ನಸಹಾಯೋವ ದಸಸಹಸ್ಸಿಲೋಕಧಾತುದೇವತಾಹಿ ಕತಪರಿವಾರೋ ಮಹಾಭಿನಿಕ್ಖಮನಂ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ, ತೇನೇವ ರತ್ತಾವಸೇಸೇನ ತೀಣಿ ಮಹಾರಜ್ಜಾನಿ ಅತಿಕ್ಕಮ್ಮ ಅನೋಮಾನದೀತೀರೇ ಪಬ್ಬಜಿತ್ವಾ, ಅನುಕ್ಕಮೇನ ರಾಜಗಹಂ ಗನ್ತ್ವಾ, ತತ್ಥ ಪಿಣ್ಡಾಯ ಚರಿತ್ವಾ, ಪಣ್ಡವಪಬ್ಬತಪಬ್ಭಾರೇ ನಿಸಿನ್ನೋ ಮಗಧರಾಜೇನ ರಜ್ಜೇನ ನಿಮನ್ತಿಯಮಾನೋ ತಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ, ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಂ ಪತ್ವಾ ತಸ್ಸ ವಿಜಿತಂ ಆಗಮನತ್ಥಾಯ ತೇನ ಗಹಿತಪಟಿಞ್ಞೋ, ಆಳಾರಞ್ಚ ಉದಕಞ್ಚ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ, ತೇಸಂ ಸನ್ತಿಕೇ ಅಧಿಗತವಿಸೇಸೇನ ಅಪರಿತುಟ್ಠೋ ಛಬ್ಬಸ್ಸಾನಿ ಮಹಾಪಧಾನಂ ಪದಹಿತ್ವಾ, ವಿಸಾಖಾಪುಣ್ಣಮದಿವಸೇ ಪಾತೋವ ಸೇನಾನಿಗಮೇ ಸುಜಾತಾಯ ದಿನ್ನಂ ಪಾಯಾಸಂ ಪರಿಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ, ನೇರಞ್ಜರಾಯ ನದಿಯಾ ಸುವಣ್ಣಪಾತಿಂ ಪವಾಹೇತ್ವಾ, ನೇರಞ್ಜರಾಯ ತೀರೇ ಮಹಾವನಸಣ್ಡೇ ನಾನಾಸಮಾಪತ್ತೀಹಿ ದಿವಸಭಾಗಂ ವೀತಿನಾಮೇತ್ವಾ, ಸಾಯನ್ಹಸಮಯೇ ಸೋತ್ಥಿಯೇನ ದಿನ್ನಂ ಅಟ್ಠತಿಣಮುಟ್ಠಿಂ ಗಹೇತ್ವಾ, ಕಾಳೇನ ನಾಗರಾಜೇನ ಅಭಿತ್ಥುತಗುಣೋ ಬೋಧಿಮಣ್ಡಂ ಆರುಯ್ಹ ತಿಣಾನಿ ಸನ್ಥರಿತ್ವಾ, 'ನ ತಾವಿಮಂ ಪಲ್ಲಙ್ಕಂ ಭಿನ್ದಿಸ್ಸಾಮಿ ಯಾವ ಮೇ ನ ಅನುಪಾದಾಯ ಆಸವೇಹಿ ಚಿತ್ತಂ ವಿಮುಚ್ಚಿಸ್ಸತೀ'ತಿ ಪಟಿಞ್ಞಂ ಕತ್ವಾ, ಪಾಚೀನದಿಸಾಭಿಮುಖೋ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ, ಸೂರಿಯೇ ಅನತ್ಥಙ್ಗಮಿತೇಯೇವ ಮಾರಬಲಂ ವಿಧಮಿತ್ವಾ, ಪಠಮಯಾಮೇ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಞಾಣಂ, ಮಜ್ಝಿಮಯಾಮೇ ಚುತೂಪಪಾತಞಾಣಂ ಪತ್ವಾ, ಪಚ್ಛಿಮಯಾಮಾವಸಾನೇ ದಸಬಲಚತುವೇಸಾರಜ್ಜಾದಿಸಬ್ಬಬುದ್ಧಗುಣಪಟಿಮಣ್ಡಿತಂ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತೋಯೇವ ಇಮಂ ಅಭಿಧಮ್ಮನಯಸಮುದ್ದಂ ಅಧಿಗಞ್ಛಿ। ಏವಮಸ್ಸ **ಅಧಿಗಮನಿದಾನಂ** ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಏವಂ ಅಧಿಗತಾಭಿಧಮ್ಮೋ ಏಕಪಲ್ಲಙ್ಕೇನ ನಿಸಿನ್ನಸತ್ತಾಹಂ ಅನಿಮಿಸಸತ್ತಾಹಂ ಚಙ್ಕಮನಸತ್ತಾಹಞ್ಚ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ, ಚತುತ್ಥೇ ಸತ್ತಾಹೇ ಸಯಮ್ಭೂಞಾಣಾಧಿಗಮೇನ ಅಧಿಗತಂ ಅಭಿಧಮ್ಮಂ ವಿಚಿನಿತ್ವಾ ಅಪರಾನಿಪಿ ಅಜಪಾಲಮುಚಲಿನ್ದರಾಜಾಯತನೇಸು ತೀಣಿ ಸತ್ತಾಹಾನಿ ವೀತಿನಾಮೇತ್ವಾ, ಅಟ್ಠಮೇ ಸತ್ತಾಹೇ ಅಜಪಾಲನಿಗ್ರೋಧರುಕ್ಖಮೂಲೇ ನಿಸಿನ್ನೋ ಧಮ್ಮಗಮ್ಭೀರತಾಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣೇನ ಅಪ್ಪೋಸ್ಸುಕ್ಕತಂ ಆಪಜ್ಜಮಾನೋ ದಸಸಹಸ್ಸಿಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಪರಿವಾರೇನ ಸಹಮ್ಪತಿಬ್ರಹ್ಮುನಾ ಆಯಾಚಿತಧಮ್ಮದೇಸನೋ ಬುದ್ಧಚಕ್ಖುನಾ ಲೋಕಂ ಓಲೋಕೇತ್ವಾ, ಬ್ರಹ್ಮುನೋ ಅಜ್ಝೇಸನಂ ಆದಾಯ "ಕಸ್ಸ ನು ಖೋ ಅಹಂ ಪಠಮಂ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇಯ್ಯ"ನ್ತಿ ಓಲೋಕೇನ್ತೋ ಆಳಾರುದಕಾನಂ ಕಾಲಙ್ಕತಭಾವಂ ಞತ್ವಾ, ಪಞ್ಚವಗ್ಗಿಯಾನಂ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ಬಹೂಪಕಾರತಂ ಅನುಸ್ಸರಿತ್ವಾ, ಉಟ್ಠಾಯಾಸನಾ ಕಾಸಿಪುರಂ ಗಚ್ಛನ್ತೋ ಅನ್ತರಾಮಗ್ಗೇ ಉಪಕೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಮನ್ತೇತ್ವಾ, ಆಸಾಳ್ಹೀಪುಣ್ಣಮದಿವಸೇ ಇಸಿಪತನೇ ಮಿಗದಾಯೇ ಪಞ್ಚವಗ್ಗಿಯಾನಂ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ವಸನಟ್ಠಾನಂ ಪತ್ವಾ,ತೇ ಅನನುಚ್ಛವಿಕೇನ ಸಮುದಾಚಾರೇನ ಸಮುದಾಚರನ್ತೇ ಸಞ್ಞಾಪೇತ್ವಾ, ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಂ ಪವತ್ತೇನ್ತೋ ಅಞ್ಞಾಸಿಕೋಣ್ಡಞ್ಞತ್ಥೇರಪ್ಪಮುಖಾ ಅಟ್ಠಾರಸ ಬ್ರಹ್ಮಕೋಟಿಯೋ ಅಮತಪಾನಂ ಪಾಯೇಸಿ। ಏವಂ ಯಾವ ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಪ್ಪವತ್ತನಾ **ದೇಸನಾನಿದಾನಂ** ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪೋ। ವಿತ್ಥಾರೋ ಪನ ಸಾಟ್ಠಕಥಾನಂ **ಅರಿಯಪರಿಯೇಸನ**(ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೭೪) **ಪಬ್ಬಜ್ಜಸುತ್ತಾದೀನಂ** (ಸು॰ ನಿ॰ ೪೦೭ ಆದಯೋ) ವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಏವಂ ಅಧಿಗಮನಿದಾನದೇಸನಾನಿದಾನಸಮ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಪನಸ್ಸ ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅಪರಾನಿಪಿ ದೂರೇನಿದಾನಂ, ಅವಿದೂರೇನಿದಾನಂ, ಸನ್ತಿಕೇನಿದಾನನ್ತಿ ತೀಣಿ ನಿದಾನಾನಿ। ತತ್ಥ ದೀಪಙ್ಕರಪಾದಮೂಲತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ತುಸಿತಪುರಾ **ದೂರೇನಿದಾನಂ** ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತುಸಿತಪುರತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಬೋಧಿಮಣ್ಡಾ **ಅವಿದೂರೇನಿದಾನಂ**। 'ಏಕಂ ಸಮಯಂ ಭಗವಾ ದೇವೇಸು ವಿಹರತಿ ತಾವತಿಂಸೇಸು ಪಾರಿಚ್ಛತ್ತಕಮೂಲೇ ಪಣ್ಡುಕಮ್ಬಲಸಿಲಾಯಂ, ತತ್ಥ ಖೋ ಭಗವಾ ದೇವಾನಂ ತಾವತಿಂಸಾನಂ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಂ ಕಥೇಸೀ'ತಿ ಇದಮಸ್ಸ **ಸನ್ತಿಕೇನಿದಾನಂ**। ಅಯಂ ತಾವ ನಿದಾನಕಥಾ।

ನಿದಾನಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೧. ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಣೋ

ತಿಕಮಾತಿಕಾಪದವಣ್ಣನಾ

ಇದಾನಿ

> ಇತಿ ಮೇ ಭಾಸಮಾನಸ್ಸ, ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಂ ಇಮಂ।
> ಅವಿಕ್ಖಿತ್ತಾ ನಿಸಾಮೇಥ, ದುಲ್ಲಭಾ ಹಿ ಅಯಂ ಕಥಾತಿ॥

ಏವಂ ಪಟಿಞ್ಞಾತಾಯ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಯ ಕಥನೋಕಾಸೋ ಸಮ್ಪತ್ತೋ। ತತ್ಥ ಯಸ್ಮಾ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ನಾಮ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣೀಆದೀನಿ ಸತ್ತಪ್ಪಕರಣಾನಿ; ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣೀಪಿ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡಾದೀನಂ ವಸೇನ ಚತ್ತಾರಿ ಕಣ್ಡಾನಿ; ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡಮ್ಪಿ ಮಾತಿಕಾಪದಭಾಜನೀಯವಸೇನ ದುವಿಧಂ; ತತ್ಥ ಮಾತಿಕಾ ಆದಿ; ಸಾಪಿ ತಿಕಮಾತಿಕಾ ದುಕಮಾತಿಕಾತಿ ದುವಿಧಾ; ತತ್ಥ ತಿಕಮಾತಿಕಾ ಆದಿ; ತಿಕಮಾತಿಕಾಯಪಿ ಕುಸಲತ್ತಿಕಂ ಕುಸಲತ್ತಿಕೇಪಿ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾತಿ ಇದಂ ಪದಂ; ತಸ್ಮಾ -

> ಇತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಗಮ್ಭೀರಂ, ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಂ ಇಮಂ।
> ವುಚ್ಚಮಾನಂ ನಿಸಾಮೇಥ, ಏಕಗ್ಗಾ ಸಾಧು ಸಾಧವೋತಿ॥

೧. ''ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ, ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ, ಅಬ್ಯಾಕತಾ ಧಮ್ಮಾ''ತಿ ಅಯಂ ತಾವ ಆದಿಪದೇನ ಲದ್ಧನಾಮೋ ಕುಸಲತ್ತಿಕೋ ನಾಮ। ''ಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ, ದುಕ್ಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ, ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ''ತಿ ಅಯಂ ಸಬ್ಬಪದೇಹಿ ಲದ್ಧನಾಮೋ ವೇದನಾತ್ತಿಕೋ ನಾಮ। ಏವಂ ಆದಿಪದವಸೇನ ವಾ ಸಬ್ಬಪದವಸೇನ ವಾ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ತಿಕದುಕಾನಂ ನಾಮಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ । ಸಬ್ಬೇವ ಚೇತೇ ಪಞ್ಚದಸಹಿ ಪರಿಚ್ಛೇದೇಹಿ ವವತ್ಥಿತಾ। ತಿಕಾನಞ್ಹಿ ಏಕೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ, ದುಕಾನಂ ಚತುದ್ದಸ। ''ಹೇತೂ ಧಮ್ಮಾ, ನಹೇತೂ ಧಮ್ಮಾ''ತಿಆದಯೋ ಹಿ ಛ ದುಕಾ ಗನ್ಥತೋ ಚ ಅತ್ಥತೋ ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮ್ಬನ್ಧೇನ ಕಣ್ಣಿಕಾ ವಿಯ ಘಟಾ ವಿಯ ಹುತ್ವಾ ಠಿತತ್ತಾ 'ಹೇತುಗೋಚ್ಛಕೋ'ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತತೋ ಅಪರೇ ''ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಧಮ್ಮಾ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಧಮ್ಮಾ''ತಿಆದಯೋ ಸತ್ತ ದುಕಾ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅಸಮ್ಬನ್ಧಾ, ಕೇವಲಂ ದುಕಸಾಮಞ್ಞತೋ ಉಚ್ಚಿನಿತ್ವಾ ಉಚ್ಚಿನಿತ್ವಾ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಗೋಚ್ಛಕನ್ತರೇ ಠಪಿತತ್ತಾ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಚ ಮಹನ್ತರದುಕೇಹಿ ಚೂಳಕತ್ತಾ 'ಚೂಳನ್ತರದುಕಾ'ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತತೋ ಪರಂ ಆಸವದುಕಾದೀನಂ ಛನ್ನಂ ವಸೇನ 'ಆಸವಗೋಚ್ಛಕೋ' ; ತಥಾ ಸಂಯೋಜನದುಕಾದೀನಂ ವಸೇನ 'ಸಂಯೋಜನಗೋಚ್ಛಕೋ'; ತಥಾ ಗನ್ಥಓಘಯೋಗನೀವರಣದುಕಾದೀನಂ ವಸೇನ 'ಗನ್ಥಓಘಯೋಗನೀವರಣಗೋಚ್ಛಕಾ'; ಪರಾಮಾಸದುಕಾದೀನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ವಸೇನ 'ಪರಾಮಾಸಗೋಚ್ಛಕೋ'ತಿ। ಸಬ್ಬೇಪಿ ಸತ್ತ ಗೋಚ್ಛಕಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತತೋ ಪರಂ ''ಸಾರಮ್ಮಣಾ ಧಮ್ಮಾ''ತಿಆದಯೋ ಚತುದ್ದಸ ದುಕಾ 'ಮಹನ್ತರದುಕಾ' ನಾಮ। ತತೋ ಉಪಾದಾನದುಕಾದಯೋ ಛ ದುಕಾ 'ಉಪಾದಾನಗೋಚ್ಛಕೋ' ನಾಮ। ತತೋ ಕಿಲೇಸದುಕಾದಯೋ ಅಟ್ಠ ದುಕಾ 'ಕಿಲೇಸಗೋಚ್ಛಕೋ' ನಾಮ। ತತೋ ಪರಂ ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬದುಕಾದಯೋ ಅಟ್ಠಾರಸ ದುಕಾ ಅಭಿಧಮ್ಮಮಾತಿಕಾಯ ಪರಿಯೋಸಾನೇ ಠಪಿತತ್ತಾ 'ಪಿಟ್ಠಿದುಕಾ' ನಾಮ। ''ವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋ ಧಮ್ಮಾ ಅವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋ ಧಮ್ಮಾ''ತಿಆದಯೋ ಪನ ದ್ವಾಚತ್ತಾಲೀಸ ದುಕಾ 'ಸುತ್ತನ್ತಿಕದುಕಾ' ನಾಮ। ಏವಂ ಸಬ್ಬೇಪೇತೇ ಪಞ್ಚದಸಹಿ ಪರಿಚ್ಛೇದೇಹಿ ವವತ್ಥಿತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಏವಂ ವವತ್ಥಿತಾ ಪನೇತೇ ಸಪ್ಪದೇಸನಿಪ್ಪದೇಸವಸೇನ ದ್ವೇ ಕೋಟ್ಠಾಸಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇಸು ಹಿ ನವ ತಿಕಾ ಏಕಸತ್ತತಿ ಚ ದುಕಾ ಸಪ್ಪದೇಸಾನಂ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಪರಿಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ ಸಪ್ಪದೇಸಾ ನಾಮ। ಅವಸೇಸಾ ತೇರಸ ತಿಕಾ ಏಕಸತ್ತತಿ ಚ ದುಕಾ ನಿಪ್ಪದೇಸಾ ನಾಮ। ತತ್ಥ ತಿಕೇಸು ತಾವ ವೇದನಾತ್ತಿಕೋ ವಿತಕ್ಕತ್ತಿಕೋ ಪೀತಿತ್ತಿಕೋ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಿಕೋ ಅತೀತತ್ತಿಕೋ ಚತ್ತಾರೋ ಆರಮ್ಮಣತ್ತಿಕಾತಿ ಇಮೇ ನವ ತಿಕಾ ಸಪ್ಪದೇಸಾ ನಾಮ। ದುಕೇಸು ಹೇತುಗೋಚ್ಛಕಾದೀನಂ ಉಪಾದಾನಗೋಚ್ಛಕಪರಿಯೋಸಾನಾನಂ ನವನ್ನಂ ಗೋಚ್ಛಕಾನಂ ಪರಿಯೋಸಾನೇ ತಯೋ ತಯೋ ದುಕಾ,

ಕಿಲೇಸಗೋಚ್ಛಕಪರಿಯೋಸಾನೇ ಚತ್ತಾರೋ ದುಕಾ, “ಚಿತ್ತಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ, ಚಿತ್ತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ”“ಚಿತ್ತಸಂಸಟ್ಠಾ ಧಮ್ಮಾ, ಚಿತ್ತವಿಸಂಸಟ್ಠಾ ಧಮ್ಮಾ”ತಿ ದ್ವೇ ಮಹನ್ತರದುಕಾ, ಸುತ್ತನ್ತಿಕದುಕೇಸು ಅಧಿವಚನದುಕಂ ನಿರುತ್ತಿದುಕಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿದುಕಂ ನಾಮರೂಪದುಕನ್ತಿ ಇಮೇ ಚತ್ತಾರೋ ದುಕೇ ಠಪೇತ್ವಾ ಅವಸೇಸಾ ಅಟ್ಠತಿಂಸ ದುಕಾ ಚಾತಿ ಏತೇ ಸಪ್ಪದೇಸಾ ನಾಮ। ವುತ್ತಾವಸೇಸಾ ತಿಕದುಕಾ ಸಬ್ಬೇಪಿ ನಿಪ್ಪದೇಸಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಇದಾನಿ **ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ**ತಿಆದೀನಂ ಮಾತಿಕಾಪದಾನಂ ಅಯಮನುಪುಬ್ಬಪದವಣ್ಣನಾ - **‘ಕುಸಲ’**-ಸದ್ದೋ ತಾವ ಆರೋಗ್ಯಅನವಜ್ಜಛೇಕಸುಖವಿಪಾಕೇಸು ದಿಸ್ಸತಿ। ಅಯಞ್ಹಿ “ಕಚ್ಚಿ ನು ಭೋತೋ ಕುಸಲಂ, ಕಚ್ಚಿ ಭೋತೋ ಅನಾಮಯ”ನ್ತಿಆದೀಸು (ಜಾ॰ ೧.೧೫.೧೪೬; ೨.೨೦.೧೨೯) ಆರೋಗ್ಯೇ ದಿಸ್ಸತಿ। “ಕತಮೋ ಪನ, ಭನ್ತೇ, ಕಾಯಸಮಾಚಾರೋ ಕುಸಲೋ? ಯೋ ಖೋ, ಮಹಾರಾಜ, ಕಾಯಸಮಾಚಾರೋ ಅನವಜ್ಜೋ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೩೬೧) ಚ, “ಅಪರಂ ಪನ, ಭನ್ತೇ, ಏತದಾನುತ್ತರಿಯಂ ಯಥಾ ಭಗವಾ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇತಿ ಕುಸಲೇಸು ಧಮ್ಮೇಸೂ”ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೧೪೫) ಚ ಏವಮಾದೀಸು ಅನವಜ್ಜೇ। “ಕುಸಲೋ ತ್ವಂ ರಥಸ್ಸ ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಾನಂ” (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೮೭), “ಕುಸಲಾ ನಚ್ಚಗೀತಸ್ಸ ಸಿಕ್ಖಿತಾ ಚಾತುರಿತ್ಥಿಯೋ”ತಿಆದೀಸು (ಜಾ॰ ೨.೨೨.೯೪) ಛೇಕೇ। “ಕುಸಲಾನಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಮಾದಾನಹೇತು” (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೮೦), “ಕುಸಲಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ ಉಪಚಿತತ್ತಾ”ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೪೩೧) ಸುಖವಿಪಾಕೇ। ಸ್ವಾಯಮಿಧ ಆರೋಗ್ಯೇಪಿ ಅನವಜ್ಜೇಪಿ ಸುಖವಿಪಾಕೇಪಿ ವತ್ತತಿ।

ಧಮ್ಮಸದ್ದೋ ಪನಾಯಂ ಪರಿಯತ್ತಿಹೇತುಗುಣನಿಸ್ಸತ್ತನಿಜ್ಜೀವತಾದೀಸು ದಿಸ್ಸತಿ। ಅಯಞ್ಹಿ “ಧಮ್ಮಂ ಪರಿಯಾಪುಣಾತಿ ಸುತ್ತಂ ಗೇಯ್ಯ”ನ್ತಿಆದೀಸು (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೧೦೨) ಪರಿಯತ್ತಿಯಂ ದಿಸ್ಸತಿ। “ಹೇತುಮ್ಹಿ ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ”ತಿಆದೀಸು (ವಿಭ॰ ೭೨೦) ಹೇತುಮ್ಹಿ।

> “ನ ಹಿ ಧಮ್ಮೋ ಅಧಮ್ಮೋ ಚ, ಉಭೋ ಸಮವಿಪಾಕಿನೋ।
> ಅಧಮ್ಮೋ ನಿರಯಂ ನೇತಿ, ಧಮ್ಮೋ ಪಾಪೇತಿ ಸುಗ್ಗತಿ”ನ್ತಿ॥ (ಥೇರಗಾ॰ ೩೦೪; ಜಾ॰ ೧.೧೫.೩೮೬) -

ಆದೀಸು ಗುಣೇ। “ತಸ್ಮಿಂ ಖೋ ಪನ ಸಮಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತಿ” (ಧ॰ ಸ॰ ೧೨೧), “ಧಮ್ಮೇಸು ಧಮ್ಮಾನುಪಸ್ಸೀ ವಿಹರತೀ”ತಿಆದೀಸು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೩೭೩) ನಿಸ್ಸತ್ತನಿಜ್ಜೀವತಾಯಂ। ಸ್ವಾಯಮಿಧಾಪಿ ನಿಸ್ಸತ್ತನಿಜ್ಜೀವತಾಯಮೇವ ವಟ್ಟತಿ।

ವಚನತ್ಥೋ ಪನೇತ್ಥ - ಕುಚ್ಛಿತೇ ಪಾಪಕೇ ಧಮ್ಮೇ ಸಲಯನ್ತಿ ಚಲಯನ್ತಿ ಕಮ್ಪೇನ್ತಿ ವಿದ್ಧಂಸೇನ್ತೀತಿ ಕುಸಲಾ। ಕುಚ್ಛಿತೇನ ವಾ ಆಕಾರೇನ ಸಯನ್ತೀತಿ ಕುಸಾ। ತೇ ಅಕುಸಲಸಙ್ಖಾತೇ ಕುಸೇ ಲುನನ್ತಿ ಛಿನ್ದನ್ತೀತಿ ಕುಸಲಾ। ಕುಚ್ಛಿತಾನಂ ವಾ ಸಾನತೋ ತನುಕರಣತೋ ಓಸಾನಕರಣತೋ ಞಾಣಂ ಕುಸಂ ನಾಮ। ತೇನ ಕುಸೇನ ಲಾತಬ್ಬಾತಿ ಕುಸಲಾ; ಗಹೇತಬ್ಬಾ ಪವತ್ತೇತಬ್ಬಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯಥಾ ವಾ ಕುಸಾ ಉಭಯಭಾಗಗತಂ ಹತ್ಥಪ್ಪದೇಸಂ ಲುನನ್ತಿ, ಏವಮಿಮೇಪಿ ಉಪ್ಪನ್ನಾನುಪ್ಪನ್ನಭಾವೇನ ಉಭಯಭಾಗಗತಂ ಕಿಲೇಸಪಕ್ಖಂ ಲುನನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಕುಸಾ ವಿಯ ಲುನನ್ತೀತಿಪಿ **ಕುಸಲಾ**। ಅತ್ತನೋ ಪನ ಸಭಾವಂ ಧಾರೇನ್ತೀತಿ **ಧಮ್ಮಾ**। ಧಾರಿಯನ್ತಿ ವಾ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ, ಧಾರೀಯನ್ತಿ ವಾ ಯಥಾಸಭಾವತೋತಿ ಧಮ್ಮಾ। ನ ಕುಸಲಾ **ಅಕುಸಲಾ**। ಮಿತ್ತಪಟಿಪಕ್ಖಾ ಅಮಿತ್ತಾ ವಿಯ, ಲೋಭಾದಿಪಟಿಪಕ್ಖಾ ಅಲೋಭಾದಯೋ ವಿಯ ಚ, ಕುಸಲಪಟಿಪಕ್ಖಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ನ ಬ್ಯಾಕತಾತಿ **ಅಬ್ಯಾಕತಾ,** ಕುಸಲಾಕುಸಲಭಾವೇನ ಅಕಥಿತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇಸು ಪನ ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಲಕ್ಖಣಾ ಕುಸಲಾ, ಸಾವಜ್ಜದುಕ್ಖವಿಪಾಕಲಕ್ಖಣಾ ಅಕುಸಲಾ, ಅವಿಪಾಕಲಕ್ಖಣಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ।

ಕಿಂ ಪನೇತಾನಿ ‘ಕುಸಲಾ’ತಿ ವಾ ‘ಧಮ್ಮಾ’ತಿ ವಾತಿಆದೀನಿ ಏಕತ್ಥಾನಿ ಉದಾಹು ನಾನತ್ಥಾನೀತಿ? ಕಿಞ್ಚೇತ್ಥ? ಯದಿ ತಾವ ಏಕತ್ಥಾನಿ ‘ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ’ತಿ ಇದಂ ‘ಕುಸಲಾಕುಸಲಾ’ತಿವುತ್ತಸದಿಸಂ ಹೋತಿ। ಅಥ ನಾನತ್ಥಾನಿ ತಿಕದುಕಾನಂ ಛಕ್ಕಚತುಕ್ಕಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತಿ ಪದಾನಞ್ಚ ಅಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಯಥಾ ಹಿ 'ಕುಸಲಾ' 'ರೂಪಂ''ಚಕ್ಖುಮಾ'ತಿ ವುತ್ತೇ ಅತ್ಥವಸೇನ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅನೋಲೋಕೇನ್ತಾನಂ ಪದಾನಂ ನ ಕೋಚಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಏವಮಿಧಾಪಿ ಪದಾನಂ ಅಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಆಪಜ್ಜತಿ। ಪುಬ್ಬಾಪರಸಮ್ಬನ್ಧರಹಿತಾನಿ ಚ ಪದಾನಿ ನಿಪ್ಪಯೋಜನಾನಿ ನಾಮ ಹೋನ್ತಿ। ಯಾಪಿ ಚೇಸಾ ಪರತೋ 'ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ'ತಿ ಪುಚ್ಛಾ, ತಾಯಪಿ ಸದ್ಧಿಂ ವಿರೋಧೋ ಆಪಜ್ಜತಿ। ನೇವ ಹಿ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ; ಅಥ ಚ ಪನಿದಂ ವುಚ್ಚತಿ - ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ 'ಕುಸಲಾ'ತಿ। ಅಪರೋ ನಯೋ - ಯದಿ ಏತಾನಿ ಏಕತ್ಥಾನಿ, ತಿಣ್ಣಂ 'ಧಮ್ಮಾನಂ' ಏಕತ್ತಾ ಕುಸಲಾದೀನಮ್ಪಿ ಏಕತ್ತಂ ಆಪಜ್ಜತಿ। ಕುಸಲಾದಿಪರಾನಞ್ಹಿ ತಿಣ್ಣಮ್ಪಿ 'ಧಮ್ಮಾನಂ' ಧಮ್ಮಭಾವೇನ ಏಕತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ಧಮ್ಮತ್ತಯೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಅತ್ಥತೋ ನಿನ್ನಾನತ್ಥಾನಂ ಕುಸಲಾದೀನಮ್ಪಿ ಏಕತ್ತಂ ಆಪಜ್ಜತಿ। 'ಯದೇವ ಕುಸಲಂ, ತಂ ಅಕುಸಲಂ, ತಂ ಅಬ್ಯಾಕತ'ನ್ತಿ। 'ಅಥಾಪಿ ತಿಣ್ಣಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಏಕತ್ತಂ ನ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಥ, ಅಞ್ಞೋವ ಕುಸಲಪರೋ ಧಮ್ಮೋ, ಅಞ್ಞೋ ಅಕುಸಲಪರೋ ಧಮ್ಮೋ, ಅಞ್ಞೋ ಅಬ್ಯಾಕತಪರೋ ಧಮ್ಮೋತಿ ವದಥ, ಏವಂ ಸನ್ತೇ ಧಮ್ಮೋ ನಾಮ ಭಾವೋ, ಭಾವತೋ ಚ ಅಞ್ಞೋ ಅಭಾವೋತಿ ಕುಸಲಪರಾ ಭಾವಸಙ್ಖಾತಾ ಧಮ್ಮಾ ಅಞ್ಞೋ ಅಕುಸಲಪರೋ ಧಮ್ಮೋ ಅಭಾವೋ ಸಿಯಾ, ತಥಾ ಅಬ್ಯಾಕತಪರೋ। ತೇಹಿ ಚ ಅಞ್ಞೋ ಕುಸಲಪರೋಪಿ। ಏವಂ ಅಭಾವತ್ತಂ ಆಪನ್ನೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಅನಞ್ಞೇ ಕುಸಲಾದಯೋಪಿ ಅಭಾವಾಯೇವ ಸಿಯು'ನ್ತಿ।

ಸಬ್ಬಮೇತಂ ಅಕಾರಣಂ। ಕಸ್ಮಾ? ಯಥಾನುಮತಿವೋಹಾರಸಿದ್ಧಿತೋತಿ। ವೋಹಾರೋ ಹಿ ಯಥಾ ಯಥಾ ಅತ್ಥೇಸು ಅನುಮತೋ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತೋ ತಥಾ ತಥೇವ ಸಿದ್ಧೋ। ನ ಚಾಯಂ "ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ"ತಿಆದೀಸು ಕುಸಲಪುಬ್ಬೋ ಧಮ್ಮಾಭಿಲಾಪೋ ಧಮ್ಮಪರೋ ಚ ಕುಸಲಾಭಿಲಾಪೋ, ಯಥಾ 'ಕುಸಲಾ ಕುಸಲಾ'ತಿ ಏವಂ, ಅತ್ತನೋ ಅತ್ಥವಿಸೇಸಾಭಾವೇನ ಪಣ್ಡಿತೇಹಿ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತೋ; ನ ಚ 'ಕುಸಲಾ' 'ರೂಪಂ'ಚಕ್ಖುಮಾಸದ್ದಾ ವಿಯ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅನೋಲೋಕಿತತ್ಥಭಾವೇನ। 'ಕುಸಲ'-ಸದ್ದೋ ಪನೇತ್ಥ ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಜೋತಕಭಾವೇನ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತೋ, 'ಅಕುಸಲ'-ಸದ್ದೋ ಸಾವಜ್ಜದುಕ್ಖವಿಪಾಕತ್ಥಜೋತಕತ್ತೇನ, 'ಅಬ್ಯಾಕತ'-ಸದ್ದೋ ಅವಿಪಾಕತ್ಥಜೋತಕತ್ತೇನ, 'ಧಮ್ಮ'-ಸದ್ದೋ ಸಭಾವಧಾರಣಾದಿಅತ್ಥಜೋತಕತ್ತೇನ। ಸೋ ಏತೇಸಂ ಅಞ್ಞತರಾನನ್ತರೇ ವುಚ್ಚಮಾನೋ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ಥಸಾಮಞ್ಞಂ ದೀಪೇತಿ। ಸಬ್ಬೇವ ಹಿ ಏತೇ ಸಭಾವಧಾರಣಾದಿನಾ ಲಕ್ಖಣೇನ ಧಮ್ಮಾ। ಕುಸಲಾದಿಸದ್ದಾ ಚಾಪಿ ಧಮ್ಮಸದ್ದಸ್ಸ ಪುರತೋ ವುಚ್ಚಮಾನಾ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ಥವಿಸೇಸಂ ತಸ್ಸ ದೀಪೇನ್ತಿ। ಧಮ್ಮೋ ಹಿ ಕುಸಲೋ ವಾ ಹೋತಿ ಅಕುಸಲೋ ವಾ ಅಬ್ಯಾಕತೋ ವಾ। ಏವಮೇತೇ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ವುಚ್ಚಮಾನಾ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ಥಮತ್ತದೀಪಕತ್ತೇನ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಾ। ಧಮ್ಮಸದ್ದೇನ ಸಹ ವುಚ್ಚಮಾನಾ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ಥಸಾಮಞ್ಞಂ ಅತ್ಥವಿಸೇಸಂ ವಾ ದೀಪಕತ್ತೇನ ಲೋಕೇ ಪಣ್ಡಿತೇಹಿ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಾ। ತಸ್ಮಾ ಯದೇತಮೇತ್ಥ ಏಕತ್ಥನಾನಾತ್ಥತಂ ವಿಕಪ್ಪೇತ್ವಾ ದೋಸಾರೋಪನಕಾರಣಂ ವುತ್ತಂ ಸಬ್ಬಮೇತಂ ಅಕಾರಣಂ। ಅಯಂ ತಾವ ಕುಸಲತ್ತಿಕಸ್ಸ ಅನುಪುಬ್ಬಪದವಣ್ಣನಾ। ಇಮಿನಾವ ನಯೇನ ಸೇಸತಿಕದುಕಾನಮ್ಪಿ ನಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಇತೋ ಪರಂ ಪನ ವಿಸೇಸಮತ್ತಮೇವ ವಕ್ಖಾಮ।

೨. **ಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯಾ**ತಿಆದೀಸು 'ಸುಖ'-ಸದ್ದೋ ತಾವ ಸುಖವೇದನಾಸುಖಮೂಲಸುಖಾರಮ್ಮಣಸುಖಹೇತುಸುಖಪಚ್ಚಯಟ್ಠಾನಅಬ್ಯಾಬಜ್ಝನಿಬ್ಬಾನಾದೀಸು ದಿಸ್ಸತಿ। ಅಯಞ್ಹಿ "ಸುಖಸ್ಸ ಚ ಪಹಾನಾ"ತಿಆದೀಸು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೩೨) ಸುಖವೇದನಾಯಂ ದಿಸ್ಸತಿ। "ಸುಖೋ ಬುದ್ಧಾನಂ ಉಪ್ಪಾದೋ" (ಧ॰ ಪ॰ ೧೯೪), "ಸುಖಾ ವಿರಾಗತಾ ಲೋಕೇ"ತಿಆದೀಸು (ಉದಾ॰ ೧೧; ಮಹಾವ॰ ೫) ಸುಖಮೂಲೇ "ಯಸ್ಮಾ ಚ ಖೋ, ಮಹಾಲಿ, ರೂಪಂ ಸುಖಂ ಸುಖಾನುಪತಿತಂ ಸುಖಾವಕ್ಕನ್ತ"ನ್ತಿಆದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೬೦) ಸುಖಾರಮ್ಮಣೇ। "ಸುಖಸ್ಸೇತಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಧಿವಚನಂ ಯದಿದಂ ಪುಞ್ಞಾನೀ"ತಿಆದೀಸು (ಅ॰ ನಿ॰ ೭.೬೨) ಸುಖಹೇತುಮ್ಹಿ। "ಯಾವಞ್ಚಿದಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ನ ಸುಕರಂ ಅಕ್ಖಾನೇನ ಪಾಪುಣಿತುಂ ಯಾವ ಸುಖಾ ಸಗ್ಗಾ" (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೫೫), "ನ ತೇ ಸುಖಂ ಪಜಾನನ್ತಿ ಯೇ ನ ಪಸ್ಸನ್ತಿ ನನ್ದನ"ನ್ತಿಆದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೧) ಸುಖಪಚ್ಚಯಟ್ಠಾನೇ। "ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಸುಖವಿಹಾರಾ ಏತೇ ಧಮ್ಮಾ"ತಿಆದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೮೨) ಅಬ್ಯಾಬಜ್ಝೇ। "ನಿಬ್ಬಾನಂ ಪರಮಂ

ಸುಖ”ನ್ತಿಆದಿಸು (ಧ॰ ಪ॰ ೨೦೩-೨೦೪) ನಿಬ್ಬಾನೇ। ಇಧ ಪನಾಯಂ ಸುಖವೇದನಾಯಮೇವ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **‘ವೇದನಾ’**-ಸದ್ದೋ “ವಿದಿತಾ ವೇದನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀ”ತಿಆದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೦೮) ವೇದಯಿತಸ್ಮಿಂಯೇವ ವತ್ತತಿ।

‘ದುಕ್ಖ’-ಸದ್ದೋ ದುಕ್ಖವೇದನಾದುಕ್ಖವತ್ಥುದುಕ್ಖಾರಮ್ಮಣದುಕ್ಖಪಚ್ಚಯದುಕ್ಖಪಚ್ಚಯಟ್ಠಾನಾದೀಸು ದಿಸ್ಸತಿ। ಅಯಞ್ಹಿ “ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಚ ಪಹಾನಾ”ತಿಆದೀಸು ದುಕ್ಖವೇದನಾಯಂ ದಿಸ್ಸತಿ। “ಜಾತಿಪಿ ದುಕ್ಖಾ”ತಿಆದೀಸು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೩೮೭; ವಿಭ॰ ೧೯೦) ದುಕ್ಖವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ। “ಯಸ್ಮಾ ಚ ಖೋ, ಮಹಾಲಿ, ರೂಪಂ ದುಕ್ಖಂ ದುಕ್ಖಾನುಪತಿತಂ ದುಕ್ಖಾವಕ್ಕನ್ತ”ನ್ತಿಆದೀಸು ದುಕ್ಖಾರಮ್ಮಣೇ। “ದುಕ್ಖೋ ಪಾಪಸ್ಸ ಉಚ್ಚಯೋ”ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಪ॰ ೧೧೭) ದುಕ್ಖಪಚ್ಚಯೇ। “ಯಾವಞ್ಚಿದಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ನ ಸುಕರಂ ಅಕ್ಖಾನೇನ ಪಾಪುಣಿತುಂ ಯಾವ ದುಕ್ಖಾ ನಿರಯಾ”ತಿಆದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೫೦) ದುಕ್ಖಪಚ್ಚಯಟ್ಠಾನೇ। ಇಧ ಪನಾಯಂ ದುಕ್ಖವೇದನಾಯಮೇವ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ವಚನತ್ಥೋ ಪನೇತ್ಥ - ಸುಖಯತೀತಿ ಸುಖಾ। ದುಕ್ಖಯತೀತಿ **ದುಕ್ಖಾ**। ನ ದುಕ್ಖಾ ನ ಸುಖಾತಿ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾ। ‘ಮ-ಕಾರೋ ಪದಸನ್ಧಿವಸೇನ ವುತ್ತೋ। ಸಬ್ಬಾಪಿ ಆರಮ್ಮಣರಸಂ ವೇದಯನ್ತಿ ಅನುಭವನ್ತೀತಿ **ವೇದನಾ**। ತಾಸು ಇಟ್ಠಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಾ ಸುಖಾ, ಅನಿಟ್ಠಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಾ ದುಕ್ಖಾ, ಉಭಯವಿಪರೀತಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಾ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾ। ಯೋಪನಾಯಂ ತೀಸುಪಿ ಪದೇಸು ‘ಸಮ್ಪಯುತ್ತ’-ಸದ್ದೋ, ತಸ್ಸತ್ಥೋ - ಸಮಂ ಪಕಾರೇಹಿ ಯುತ್ತಾತಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ। ಕತರೇಹಿ ಪಕಾರೇಹೀತಿ? ಏಕುಪ್ಪಾದತಾದೀಹಿ। “ನತ್ಥಿ ಕೇಚಿ ಧಮ್ಮಾ ಕೇಹಿಚಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾತಿ? ಆಮನ್ತಾ”ತಿ ಹಿ ಇಮಸ್ಸ ಪಞ್ಹಸ್ಸ ಪಟಿಕ್ಖೇಪೇ “ನನು ಅತ್ಥಿ ಕೇಚಿ ಧಮ್ಮಾ ಕೇಹಿಚಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಸಹಗತಾ ಸಹಜಾತಾ ಸಂಸಟ್ಠಾ ಏಕುಪ್ಪಾದಾ ಏಕನಿರೋಧಾ ಏಕವತ್ಥುಕಾ ಏಕಾರಮ್ಮಣಾ”ತಿ (ಕಥಾ॰ ೪೭೩) ಏವಂ ಏಕುಪ್ಪಾದತಾದೀನಂ ವಸೇನ ಸಮ್ಪಯೋಗತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ। ಇತಿ ಇಮೇಹಿ ಏಕುಪ್ಪಾದತಾದೀಹಿ ಸಮಂ ಪಕಾರೇಹಿ ಯುತ್ತಾತಿ **ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ**।

೩. **ವಿಪಾಕತ್ತಿಕೇ** ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಿಸಿಟ್ಠಾನಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಪಾಕಾತಿ **ವಿಪಾಕಾ**। ವಿಪಕ್ಕಭಾವಮಾಪನ್ನಾನಂ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಮೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। **ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಧಮ್ಮಾ**ತಿ ವಿಪಾಕಸಭಾವಧಮ್ಮಾ। ಯಥಾ ಜಾತಿಜರಾಸಭಾವಾ ಜಾತಿಜರಾಪಕತಿಕಾ ಸತ್ತಾ ಜಾತಿಧಮ್ಮಾ ಜರಾಧಮ್ಮಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ ಏವಂ ವಿಪಾಕಜನಕಟ್ಠೇನ ವಿಪಾಕಸಭಾವಾ ವಿಪಾಕಪಕತಿಕಾ ಧಮ್ಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತಿಯಪದಂ ಉಭಯಸಭಾವಪಟಿಕ್ಖೇಪವಸೇನ ವುತ್ತಂ।

೪. **ಉಪಾದಿನ್ನುಪಾದಾನಿಯತ್ತಿಕೇ** ಆರಮ್ಮಣಕರಣವಸೇನ ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠೀಹಿ ಉಪೇತೇನ ಕಮ್ಮುನಾ ಆದಿನ್ನಾ, ಫಲಭಾವೇನ ಗಹಿತಾತಿ **ಉಪಾದಿನ್ನಾ**। ಆರಮ್ಮಣಭಾವಂ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ಉಪಾದಾನಸಮ್ಬನ್ಧೇನ ಉಪಾದಾನಾನಂ ಹಿತಾತಿ **ಉಪಾದಾನಿಯಾ**। ಉಪಾದಾನಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಭೂತಾನಮೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಉಪಾದಿಣ್ಣಾ ಚ ತೇ ಉಪಾದಾನಿಯಾ ಚಾತಿ **ಉಪಾದಿಣ್ಣುಪಾದಾನಿಯಾ;** ಸಾಸವಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಾನಂ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮಾನಮೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಇತಿ ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಸೇಸಪದದ್ವಯೇಪಿ ಪಟಿಸೇಧಸಹಿತೋ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫. ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಸಂಕಿಲೇಸಿಕತ್ತಿಕೇ ಸಂಕಿಲೇಸೇತೀತಿ ಸಂಕಿಲೇಸೋ, ವಿಬಾಧತಿ, ಉಪತಾಪೇತಿ ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಂಕಿಲೇಸೇನ ಸಮನ್ನಾಗತಾತಿ **ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಾ**। ಅತ್ತಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತನೇನ ಸಂಕಿಲೇಸಂ ಅರಹನ್ತಿ , ಸಂಕಿಲೇಸೇ ವಾ ನಿಯುತ್ತಾ, ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಭಾವಾನತಿಕ್ಕಮನತೋತಿ **ಸಂಕಿಲೇಸಿಕಾ**। ಸಂಕಿಲೇಸಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಭೂತಾನಮೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಾ ಚ ತೇ ಸಂಕಿಲೇಸಿಕಾ ಚಾತಿ **ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಸಂಕಿಲೇಸಿಕಾ**। ಸೇಸಪದದ್ವಯಮ್ಪಿ ಪುರಿಮತ್ತಿಕೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೬. **ವಿತಕ್ಕತ್ತಿಕೇ** ಸಮ್ಪಯೋಗವಸೇನ ವತ್ತಮಾನೇನ ಸಹ ವಿತಕ್ಕೇನ **ಸವಿತಕ್ಕಾ**। ಸಹ ವಿಚಾರೇನ **ಸವಿಚಾರಾ**। ಸವಿತಕ್ಕಾ ಚ ತೇ ಸವಿಚಾರಾ ಚಾತಿ **ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರಾ**। ಉಭಯರಹಿತಾ **ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರಾ**। ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರೇಸು ವಿಚಾರೋವ ಮತ್ತಾ, ಪಮಾಣಂ, ಏತೇಸನ್ತಿ ವಿಚಾರಮತ್ತಾ। ವಿಚಾರತೋ ಉತ್ತರಿ ವಿತಕ್ಕೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಸಮ್ಪಯೋಗಂ ನ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅವಿತಕ್ಕಾ ಚ ತೇ ವಿಚಾರಮತ್ತಾ ಚಾತಿ **ಅವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಮತ್ತಾ**।

೭. **ಪೀತಿತ್ತಿಕೇ** ಪೀತಿಯಾ ಸಹ ಏಕುಪ್ಪಾದಾದಿಭಾವಂ ಗತಾತಿ **ಪೀತಿಸಹಗತಾ,** ಪೀತಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸೇಸಪದದ್ವಯೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। **ಉಪೇಕ್ಖಾ**ತಿ ಚೇತ್ಥ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾ ವೇದನಾ ವುತ್ತಾ। ಸಾ ಹಿ ಸುಖದುಕ್ಖಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿಂ ಉಪೇಕ್ಖತಿ, ಮಜ್ಝತ್ತಾಕಾರಸಣ್ಠಿತತ್ತಾ ತೇನಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತತೀತಿ **ಉಪೇಕ್ಖಾ**। ಇತಿ ವೇದನಾತ್ತಿಕತೋ ಪದದ್ವಯಮೇವ ಗಹೇತ್ವಾ ನಿಪ್ಪೀತಿಕಸ್ಸ ಸುಖಸ್ಸ ಸಪ್ಪೀತಿಕಸುಖತೋ ವಿಸೇಸದಸ್ಸನವಸೇನ ಅಯಂ ತಿಕೋ ವುತ್ತೋ।

೮. **ದಸ್ಸನತ್ತಿಕೇ ದಸ್ಸನೇನಾ**ತಿ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ। ಸೋ ಹಿ ಪಠಮಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ದಸ್ಸನತೋ **ದಸ್ಸನ**ನ್ತಿ ವುತ್ತೋ। ಗೋತ್ರಭು ಪನ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಪಠಮತರಂ ಪಸ್ಸತಿ, ಯಥಾ ಪನ ರಞ್ಞೋ ಸನ್ತಿಕಂ ಕೇನಚಿದೇವ ಕರಣೀಯೇನ ಆಗತೋ ಪುರಿಸೋ ದೂರತೋವ ರಥಿಕಾಯ ಚರನ್ತಂ ಹತ್ಥಿಕ್ಖನ್ಧಗತಂ ರಾಜಾನಂ ದಿಸ್ವಾಪಿ 'ದಿಟ್ಠೋ ತೇ ರಾಜಾ'ತಿ ಪುಟ್ಠೋ ದಿಸ್ವಾಪಿ ಕತ್ತಬ್ಬಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಅಕತತ್ತಾ 'ನ ಪಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಆಹ। ಏವಮೇವ ನಿಬ್ಬಾನಂ ದಿಸ್ವಾಪಿ ಕತ್ತಬ್ಬಸ್ಸ ಕಿಲೇಸಪ್ಪಹಾನಸ್ಸಾಭಾವಾ ನ ದಸ್ಸನನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಞ್ಹಿ ಞಾಣಂ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನಟ್ಠಾನೇ ತಿಟ್ಠತಿ। **ಭಾವನಾಯಾ**ತಿ ಸೇಸಮಗ್ಗತ್ತಯೇನ। ಸೇಸಮಗ್ಗತ್ತಯಞ್ಹಿ ಪಠಮಮಗ್ಗೇನ ದಿಟ್ಠಸ್ಮಿಂಯೇವ ಧಮ್ಮೇ ಭಾವನಾವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಅದಿಟ್ಠಪುಬ್ಬಂ ಕಿಞ್ಚಿ ನ ಪಸ್ಸತಿ, ತಸ್ಮಾ ಭಾವನಾತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತತಿಯಪದಂ ಉಭಯಪಟಿಕ್ಖೇಪವಸೇನ ವುತ್ತಂ।

೯. **ತದನನ್ತರತ್ತಿಕೇ** ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬೋ ಹೇತು ಏತೇಸನ್ತಿ **ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಾ**। ದುತಿಯಪದೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ತತಿಯಪದೇ ನೇವ ದಸ್ಸನೇನ ನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬೋ ಹೇತು ಏತೇಸನ್ತಿ ಏವಮತ್ಥಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ನೇವ ದಸ್ಸನೇನ ನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬೋ ಹೇತು ಏತೇಸಂ ಅತ್ಥೀತಿ ಏವಮತ್ಥೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋ । ಇತರಥಾ ಹಿ ಅಹೇತುಕಾನಂ ಅಗ್ಗಹಣಂ ಭವೇಯ್ಯ; ಹೇತುಯೇವ ಹಿ ತೇಸಂ ನತ್ಥಿ ಯೋ ದಸ್ಸನಭಾವನಾಹಿ ಪಹಾತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾ। ಸಹೇತುಕೇಸುಪಿ ಹೇತುವಜ್ಜಾನಂ ಪಹಾನಂ ಆಪಜ್ಜತಿ, ನ ಹೇತೂನಂ; ಹೇತುಯೇವ ಹಿ ಏತೇಸಂ 'ನೇವ ದಸ್ಸನೇನ ನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬೋ'ತಿ ವುತ್ತೋ, ನ ತೇ ಧಮ್ಮಾ। ಉಭಯಮ್ಪಿ ಚೇತಂ ಅನಧಿಪ್ಪೇತಂ। ತಸ್ಮಾ ನೇವ ದಸ್ಸನೇನ ನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬೋ ಹೇತು ಏತೇಸಂ ಅತ್ಥೀತಿ **ನೇವದಸ್ಸನೇನ ನಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಾ**ತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋ।

೧೦. **ಆಚಯಗಾಮಿತ್ತಿಕೇ** ಕಮ್ಮಕಿಲೇಸೇಹಿ ಆಚಿಯತೀತಿ ಆಚಯೋ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಚುತಿಗತಿಪ್ಪವತ್ತಾನಂ ಏತಂ ನಾಮಂ। ತಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ಹುತ್ವಾ ನಿಪ್ಫಾದನಕಭಾವೇನ ತಂ ಆಚಯಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಯಸ್ಸ ವಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ ತಂ ಪುಗ್ಗಲಂ ಯಥಾವುತ್ತಮೇವ ಆಚಯಂ ಗಮೇನ್ತೀತಿಪಿ **ಆಚಯಗಾಮಿನೋ;** ಸಾಸವಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಏತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತತೋ ಏವ ಆಚಯಸಙ್ಖಾತಾ ಚಯಾ ಅಪೇತತ್ತಾ, ನಿಬ್ಬಾನಂ ಅಪೇತಂ ಚಯಾತಿ ಅಪಚಯೋ। ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತನತೋ ಅಪಚಯಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ **ಅಪಚಯಗಾಮಿನೋ;** ಅರಿಯಮಗ್ಗಾನಮೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಅಪಿಚ ಪಾಕಾರಂ ಇಟ್ಠಕವಡ್ಢಕೀ ವಿಯ ಪವತ್ತಂ ಆಚಿನನ್ತಾ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಆಚಯಗಾಮಿನೋ। ತೇನ ಚಿತಂ ಚಿತಂ ಇಟ್ಠಕಂ ವಿದ್ಧಂಸಯಮಾನೋ ಪುರಿಸೋ ವಿಯ ತದೇವ ಪವತ್ತಂ ಅಪಚಿನನ್ತಾ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಅಪಚಯಗಾಮಿನೋ। ತತಿಯಪದಂ ಉಭಯಪಟಿಕ್ಖೇಪೇನ ವುತ್ತಂ।

೧೧. **ಸೇಕ್ಖತ್ತಿಕೇ** ತೀಸು ಸಿಕ್ಖಾಸು ಜಾತಾತಿ **ಸೇಕ್ಖಾ**। ಸತ್ತನ್ನಂ ಸೇಕ್ಖಾನಂ ಏತೇತಿಪಿ **ಸೇಕ್ಖಾ**। ಅಪರಿಯೋಸಿತಸಿಕ್ಖತ್ತಾ ಸಯಮೇವ ಸಿಕ್ಖನ್ತೀತಿಪಿ **ಸೇಕ್ಖಾ** । ಉಪರಿ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬಾಭಾವತೋ ನ ಸೇಕ್ಖಾತಿ **ಅಸೇಕ್ಖಾ**। ವುಡ್ಢಿಪ್ಪತ್ತಾ ವಾ ಸೇಕ್ಖಾತಿಪಿ ಅಸೇಕ್ಖಾ। ಅರಹತ್ತಫಲಧಮ್ಮಾನಂ ಏತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತತಿಯಪದಂ ಉಭಯಪಟಿಕ್ಖೇಪೇನ ವುತ್ತಂ।

೧೨. **ಪರಿತ್ತತ್ತಿಕೇ** ಸಮನ್ತತೋ ಖಣ್ಡಿತತ್ತಾ ಅಪ್ಪಮತ್ತಕಂ ಪರಿತ್ತನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ; 'ಪರಿತ್ತಂ ಗೋಮಯಪಿಣ್ಡ'ನ್ತಿಆದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೯೬) ವಿಯ। ಇಮೇಪಿ ಅಪ್ಪಾನುಭಾವತಾಯ ಪರಿತ್ತಾ ವಿಯಾತಿ **ಪರಿತ್ತಾ;** ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮಾನಮೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಕಿಲೇಸವಿಕ್ಖಮ್ಭನಸಮತ್ಥತಾಯ ವಿಪುಲಫಲತಾಯ ದೀಘಸನ್ತಾನತಾಯ ಚ ಮಹನ್ತಭಾವಂ ಗತಾ, ಮಹನ್ತೇಹಿ ವಾ

ಉಳಾರಚ್ಛನ್ದವೀರಿಯಚಿತ್ತಪಞ್ಞಾಹಿ ಗತಾ ಪಟಿಪನ್ನಾತಿಪಿ **ಮಹಗ್ಗತಾ**। ಪಮಾಣಕರಾ ಧಮ್ಮಾ ರಾಗಾದಯೋ ಪಮಾಣಂ ನಾಮ। ಆರಮ್ಮಣತೋ ವಾ ಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ವಾ ನತ್ಥಿ ಏತೇಸಂ ಪಮಾಣಂ, ಪಮಾಣಸ್ಸ ಚ ಪಟಿಪಕ್ಖಾತಿ **ಅಪ್ಪಮಾಣಾ**।

೧೩. **ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ** ಪರಿತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ**। ಸೇಸಪದದ್ವಯೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

೧೪. **ಹೀನತ್ತಿಕೇ ಹೀನಾ**ತಿ ಲಾಮಕಾ ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ। ಹೀನಪ್ಪಣೀತಾನಂ ಮಜ್ಝೇ ಭವಾತಿ **ಮಜ್ಝಿಮಾ**। ಅವಸೇಸಾ ತೇಭೂಮಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಉತ್ತಮಟ್ಠೇನ ಅತಪ್ಪಕಟ್ಠೇನ ಚ **ಪಣೀತಾ;** ಲೋಕುತ್ತರಾ ಧಮ್ಮಾ।

೧೫. **ಮಿಚ್ಛತ್ತತ್ತಿಕೇ** 'ಹಿತಸುಖಾವಹಾ ಮೇ ಭವಿಸ್ಸನ್ತೀ'ತಿ ಏವಂ ಆಸೀಸಿತಾಪಿ ತಥಾ ಅಭಾವತೋ, 'ಅಸುಭಾದೀಸುಯೇವ ಸುಭ'ನ್ತಿಆದಿ ವಿಪರೀತಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಚ ಮಿಚ್ಛಾಸಭಾವಾತಿ **ಮಿಚ್ಛತ್ತಾ;** ವಿಪಾಕದಾನೇ ಸತಿ ಖನ್ಧಭೇದಾನನ್ತರಮೇವ ವಿಪಾಕದಾನತೋ **ನಿಯತಾ;** ಮಿಚ್ಛತ್ತಾ ಚ ತೇ ನಿಯತಾ ಚಾತಿ **ಮಿಚ್ಛತ್ತನಿಯತಾ**। ವುತ್ತವಿಪರೀತೇನ ಅತ್ಥೇನ ಸಮ್ಮಾಸಭಾವಾತಿ **ಸಮ್ಮತ್ತಾ;** ಸಮ್ಮತ್ತಾ ಚ ತೇ ನಿಯತಾ ಚ ಅನನ್ತರಮೇವ ಫಲದಾನೇನಾತಿ **ಸಮ್ಮತ್ತನಿಯತಾ**। ಉಭಯಥಾಪಿ ನ ನಿಯತಾತಿ **ಅನಿಯತಾ**।

೧೬. **ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ** ನಿಬ್ಬಾನಂ ಮಗ್ಗತಿ, ಗವೇಸತಿ, ಕಿಲೇಸೇ ವಾ ಮಾರೇನ್ತೋ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಮಗ್ಗೋ। ಮಗ್ಗೋ ಆರಮ್ಮಣಂ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣಾ**। ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋಪಿ ಮಗ್ಗೋ ಪಚ್ಚಯಟ್ಠೇನ ಏತೇಸಂ ಹೇತೂತಿ **ಮಗ್ಗಹೇತುಕಾ**। ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ವಾ ಹೇತೂ ಮಗ್ಗೇ ವಾ ಹೇತೂತಿ ಮಗ್ಗಹೇತೂ। ತೇ ಏತೇಸಂ ಹೇತೂತಿಪಿ ಮಗ್ಗಹೇತುಕಾ। ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಸಯಂ ಮಗ್ಗೋ ಚೇವ ಹೇತು ಚ। ಇತಿ ಮಗ್ಗೋ ಹೇತು ಏತೇಸನ್ತಿಪಿ ಮಗ್ಗಹೇತುಕಾ। ಅಭಿಭವಿತ್ವಾ ಪವತ್ತನಟ್ಠೇನ ಮಗ್ಗೋ ಅಧಿಪತಿ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋ**।

೧೭. **ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಿಕೇ** ಉಪ್ಪಾದತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಭಙ್ಗಾ ಉದ್ಧಂ ಪನ್ನಾ ಗತಾ ಪವತ್ತಾತಿ **ಉಪ್ಪನ್ನಾ**। ನ ಉಪ್ಪನ್ನಾತಿ **ಅನುಪ್ಪನ್ನಾ**। ಪರಿನಿಟ್ಠಿತಕಾರಣೇಕದೇಸತ್ತಾ ಅವಸ್ಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ **ಉಪ್ಪಾದಿನೋ**।

೧೮. **ಅತೀತತ್ತಿಕೇ** ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವಂ ಉಪ್ಪಾದಾದಿಕ್ಖಣಂ ವಾ ಪತ್ವಾ ಅತಿಕ್ಕನ್ತಾತಿ **ಅತೀತಾ**। ತದುಭಯಮ್ಪಿ ನ ಆಗತಾತಿ **ಅನಾಗತಾ**। ತಂ ತಂ ಕಾರಣಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಉಪ್ಪನ್ನಾತಿ **ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾ**।

೧೯. **ಅನನ್ತರತ್ತಿಕೇ** ಅತೀತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾ**। ಸೇಸಪದದ್ವಯೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

೨೦. **ಅಜ್ಝತ್ತತ್ತಿಕೇ** 'ಏವಂ ಪವತ್ತಮಾನಾ ಮಯಂ ಅತ್ತಾ'ತಿ ಗಹಣಂ, 'ಗಮಿಸ್ಸಾಮಾ'ತಿ ಇಮಿನಾ ವಿಯ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಅತ್ತಾನಂ ಅಧಿಕಾರಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತಾತಿ **ಅಜ್ಝತ್ತಾ**। 'ಅಜ್ಝತ್ತ'-ಸದ್ದೋ ಪನಾಯಂ ಗೋಚರಜ್ಝತ್ತೇ ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತೇ ಅಜ್ಝತ್ತಜ್ಝತ್ತೇ ವಿಸಯಜ್ಝತ್ತೇತಿ ಚತೂಸು ಅತ್ಥೇಸು ದಿಸ್ಸತಿ। "ತೇನಾನನ್ದ, ಭಿಕ್ಖುನಾ ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಪುರಿಮಸ್ಮಿಂ ಸಮಾಧಿನಿಮಿತ್ತೇ ಅಜ್ಝತ್ತಮೇವ ಚಿತ್ತಂ ಸಣ್ಠಪೇತಬ್ಬಂ" (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೧೮೮), "ಅಜ್ಝತ್ತರತೋ ಸಮಾಹಿತೋ"ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಪ॰ ೩೬೨) ಹಿ ಅಯಂ ಗೋಚರಜ್ಝತ್ತೇ ದಿಸ್ಸತಿ। "ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಸಮ್ಪಸಾದನಂ" (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೨೮; ಧ॰ ಸ॰ ೧೬೧), "ಅಜ್ಝತ್ತಂ ವಾ ಧಮ್ಮೇಸು ಧಮ್ಮಾನುಪಸ್ಸೀ ವಿಹರತೀ"ತಿಆದೀಸು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೩೭೩) ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತೇ। "ಛ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾನಿ ಆಯತನಾನೀ"ತಿಆದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೦೪) ಅಜ್ಝತ್ತಜ್ಝತ್ತೇ। "ಅಯಂ ಖೋ ಪನಾನನ್ದ, ವಿಹಾರೋ ತಥಾಗತೇನ ಅಭಿಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ಯದಿದಂ ಸಬ್ಬನಿಮಿತ್ತಾನಂ ಅಮನಸಿಕಾರಾ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಸುಞ್ಞತಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರತೀ"ತಿಆದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೧೮೭) ವಿಸಯಜ್ಝತ್ತೇ; ಇಸ್ಸರಿಯಟ್ಠಾನೇತಿ ಅತ್ಥೋ। ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿ ಹಿ ಬುದ್ಧಾನಂ ಇಸ್ಸರಿಯಟ್ಠಾನಂ ನಾಮ। ಇಧ ಪನ ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತೇ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। ತಸ್ಮಾ ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಾನೇ ಪವತ್ತಾ ಪಾಟಿಪುಗ್ಗಲಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಅಜ್ಝತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತತೋ ಬಾಹಿರಭೂತಾ ಪನ ಇನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧಾ ವಾ ಅನಿನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧಾ ವಾ **ಬಹಿದ್ಧಾ** ನಾಮ। ತತಿಯಪದಂ ತದುಭಯವಸೇನ ವುತ್ತಂ।

೨೧. ಅನನ್ತರತ್ತಿಕೋ ತೇಯೇವ ತಿಪ್ಪಕಾರೇಪಿ ಧಮ್ಮೇ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತನವಸೇನ ವುತ್ತೋ।

೨೨. **ಸನಿದಸ್ಸನತ್ತಿಕೇ** ದಟ್ಠಬ್ಬಭಾವಸಙ್ಖಾತೇನ ಸಹ ನಿದಸ್ಸನೇನಾತಿ ಸನಿದಸ್ಸನಾ। ಪಟಿಹನನಭಾವಸಙ್ಖಾತೇನ ಸಹ ಪಟಿಘೇನಾತಿ ಸಪ್ಪಟಿಘಾ। ಸನಿದಸ್ಸನಾ ಚ ತೇ ಸಪ್ಪಟಿಘಾ ಚಾತಿ **ಸನಿದಸ್ಸನಸಪ್ಪಟಿಘಾ**। ನತ್ಥಿ ಏತೇಸಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಭಾವಸಙ್ಖಾತಂ ನಿದಸ್ಸನನ್ತಿ ಅನಿದಸ್ಸನಾ। ಅನಿದಸ್ಸನಾ ಚ ತೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಸಪ್ಪಟಿಘಾ ಚಾತಿ **ಅನಿದಸ್ಸನಸಪ್ಪಟಿಘಾ**। ತತಿಯಪದಂ ಉಭಯಪಟಿಕ್ಖೇಪೇನ ವುತ್ತಂ। ಅಯಂ ತಾವ ತಿಕಮಾತಿಕಾಯ ಅನುಪುಬ್ಬಪದವಣ್ಣನಾ।

ತಿಕಮಾತಿಕಾಪದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ದುಕಮಾತಿಕಾಪದವಣ್ಣನಾ

೧-೬. ದುಕಮಾತಿಕಾಯಂ ಪನ ತಿಕೇಸು ಅನಾಗತಪದವಣ್ಣನಂಯೇವ ಕರಿಸ್ಸಾಮ। **ಹೇತುಗೋಚ್ಛಕೇ** ತಾವ **ಹೇತುಧಮ್ಮಾ**ತಿ ಮೂಲಟ್ಠೇನ ಹೇತುಸಙ್ಖಾತಾ ಧಮ್ಮಾ। ಹೇತೂ ಧಮ್ಮಾತಿಪಿ ಪಾಠೋ। **ನ ಹೇತೂ**ತಿ ತೇಸಂಯೇವ ಪಟಿಕ್ಖೇಪವಚನಂ। ಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ಪವತ್ತೇನ ಸಹ ಹೇತುನಾತಿ **ಸಹೇತುಕಾ**। ತಥೇವ ಪವತ್ತೋ ನತ್ಥಿ ಏತೇಸಂ ಹೇತೂತಿ **ಅಹೇತುಕಾ**। ಏಕುಪ್ಪಾದಾದಿತಾಯ ಹೇತುನಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾತಿ **ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ**। ಹೇತುನಾ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾತಿ **ಹೇತುವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾ**। ಇಮೇಸಂ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ದುಕಾನಂ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಅತ್ಥತೋ ನಾನತ್ತಂ ನತ್ಥಿ, ದೇಸನಾವಿಲಾಸೇನ ಪನ ತಥಾ ಬುಜ್ಝನ್ತಾನಂ ವಾ ಪುಗ್ಗಲಾನಂ ಅಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ವುತ್ತಾ। ತತೋ ಪರಂ ಪರಮದುಕಂ ದುತಿಯತತಿಯೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ ತೇಸಂ 'ಹೇತೂ ನ ಹೇತೂ'ತಿಆದೀನಂ ಪದಾನಂ ವಸೇನ ಯಥಾಸಮ್ಭವತೋ ಅಪರೇಪಿ ತಯೋ ದುಕಾ ವುತ್ತಾ। ತತ್ಥ ಯಥೇವ 'ಹೇತೂ ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ಸಹೇತುಕಾ ಚಾ'ತಿ ಏತಂ ಸಮ್ಭವತಿ, ತಥಾ 'ಹೇತೂ ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ಅಹೇತುಕಾ ಚಾ'ತಿ ಇದಮ್ಪಿ। ಯಥಾ ಚ 'ಸಹೇತುಕಾ ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ನ ಚ ಹೇತೂ'ತಿ ಏತಂ ಸಮ್ಭವತಿ, ತಥಾ 'ಅಹೇತುಕಾ ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ನ ಚ ಹೇತೂ'ತಿ ಇದಮ್ಪಿ। ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತದುಕೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಜನಾಯಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ತತ್ರ ಯದೇತಂ 'ನ ಹೇತೂ ಧಮ್ಮಾ ಸಹೇತುಕಾಪಿ ಅಹೇತುಕಾಪೀ'ತಿ ಸಿದ್ಧೇ, 'ನ ಹೇತೂ ಖೋ ಪನ ಧಮ್ಮಾ'ತಿ ಅತಿರಿತ್ತಂ 'ಖೋ ಪನಾ'ತಿ ಪದಂ ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಅಯಂ ಅತಿರೇಕತ್ಥೋ ಸಙ್ಗಹಿತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಕಥಂ? ನ ಕೇವಲಂ 'ನ ಹೇತು ಧಮ್ಮಾ ಅಥ ಖೋ ಅಞ್ಞೇಪಿ ನ ಚ ಸಹೇತುಕಾಪಿ ಅಹೇತುಕಾಪಿ ಇಚ್ಚೇವ, ಅಥ ಖೋ ಅಞ್ಞಥಾಪೀತಿ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ – ಯಥೇವ ಹಿ 'ನ ಹೇತೂ ಧಮ್ಮಾ ಸಹೇತುಕಾಪಿ ಅಹೇತುಕಾಪಿ', ಏವಂ 'ಹೇತೂ ಧಮ್ಮಾ ಸಹೇತುಕಾಪಿ ಅಹೇತುಕಾಪಿ'। ಯಥಾ ಚ 'ನ ಹೇತೂ ಧಮ್ಮಾ ಸಹೇತುಕಾಪಿ ಅಹೇತುಕಾಪಿ', ಏವಂ 'ನ ಹೇತೂ ಧಮ್ಮಾ ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಪಿ ಹೇತುವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾಪೀ'ತಿ।

೭-೧೩. **ಚೂಳನ್ತರದುಕೇಸು** ಅತ್ತನೋ ನಿಪ್ಫಾದಕೇನ ಸಹ ಪಚ್ಚಯೇನಾತಿ **ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಾ**। ನತ್ಥಿ ಏತೇಸಂ ಉಪ್ಪಾದೇ ವಾ ಠಿತಿಯಂ ವಾ ಪಚ್ಚಯೋತಿ **ಅಪ್ಪಚ್ಚಯಾ**। ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಸಮಾಗನ್ತ್ವಾ ಕತಾತಿ **ಸಙ್ಖತಾ**। ನ ಸಙ್ಖತಾತಿ **ಅಸಙ್ಖತಾ**। ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗವಸೇನ ರೂಪಂ ಏತೇಸಂ ಅತ್ಥೀತಿ **ರೂಪಿನೋ**। ತಥಾವಿಧಂ ನತ್ಥಿ ಏತೇಸಂ ರೂಪನ್ತಿ **ಅರೂಪಿನೋ**। ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಂ ವಾ ರೂಪಂ; ತಂ ಏತೇಸಂ ಅತ್ಥೀತಿ **ರೂಪಿನೋ**। ನ ರೂಪಿನೋ ಅರೂಪಿನೋ। **ಲೋಕಿಯಾ ಧಮ್ಮಾ**ತಿ **ಲೋಕೋ** ವುಚ್ಚತಿ ಲುಜ್ಜನಪಲುಜ್ಜನಟ್ಠೇನ ವಟ್ಟಂ; ತಸ್ಮಿಂ ಪರಿಯಾಪನ್ನಭಾವೇನ ಲೋಕೇ ನಿಯುತ್ತಾತಿ **ಲೋಕಿಯಾ**। ತತೋ ಉತ್ತಿಣ್ಣಾತಿ ಉತ್ತರಾ; ಲೋಕೇ ಅಪರಿಯಾಪನ್ನಭಾವೇನ ಲೋಕತೋ ಉತ್ತರಾತಿ **ಲೋಕುತ್ತರಾ**। **ಕೇನಚಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ**ತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಸು ಕೇನಚಿ ಏಕೇನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಾ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಾ ವಿಜಾನಿತಬ್ಬಾ। **ಕೇನಚಿ ನ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ**ತಿ ತೇನೇವ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಾ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಾ ನ ವಿಜಾನಿತಬ್ಬಾ। ಏವಂ ಸನ್ತೇ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ಪದಾನಂ ಅತ್ಥನಾನತ್ತತೋ ದುಕೋ ಹೋತಿ।

೧೪-೧೯. **ಆಸವಗೋಚ್ಛಕೇ** ಆಸವನ್ತೀತಿ **ಆಸವಾ**। ಚಕ್ಖುತೋಪಿ...ಪೇ॰... ಮನತೋಪಿ ಸನ್ದನ್ತಿ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಧಮ್ಮತೋ ಯಾವ ಗೋತ್ರಭುಂ, ಓಕಾಸತೋ ಯಾವ ಭವಗ್ಗಂ ಸವನ್ತೀತಿ ವಾ **ಆಸವಾ**। ಏತೇ ಧಮ್ಮೇ ಏತಞ್ಚ ಓಕಾಸಂ ಅನ್ತೋಕರಿತ್ವಾ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅನ್ತೋಕರಣತ್ಥೋ ಹಿ ಅಯಂ **'ಆ'**ಕಾರೋ। ಚಿರಪಾರಿವಾಸಿಯಟ್ಠೇನ ಮದಿರಾದಯೋ ಆಸವಾ। ಆಸವಾ ವಿಯಾತಿಪಿ **ಆಸವಾ**। ಲೋಕಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಚಿರಪಾರಿವಾಸಿಕಾ ಮದಿರಾದಯೋ ಆಸವಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಯದಿ ಚ ಚಿರಪಾರಿವಾಸಿಯಟ್ಠೇನ ಆಸವಾ, ಏತೇಯೇವ ಭವಿತುಮರಹನ್ತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ – "ಪುರಿಮಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕೋಟಿ ನ ಪಞ್ಞಾಯತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ, ಇತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅವಿಜ್ಜಾ ನಾಹೋಸೀ"ತಿಆದಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧೦.೬೧)। ಆಯತಂ ವಾ ಸಂಸಾರದುಕ್ಖಂ ಸವನ್ತಿ ಪಸವನ್ತೀತಿಪಿ **ಆಸವಾ**। ತತೋ ಅಞ್ಞೇ **ನೋ ಆಸವಾ** ನಾಮ। ಅತ್ತಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತೇಹಿ ಸಹ ಆಸವೇಹೀತಿ **ಸಾಸವಾ**। ಏವಂ ಪವತ್ತಮಾನಾ ನತ್ಥಿ ಏತೇಸಂ ಆಸವಾತಿ **ಅನಾಸವಾ**। ಸೇಸಂ ಹೇತುಗೋಚ್ಛಕೇ ವುತ್ತನಯೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಯಂ ಪನ ವಿಸೇಸೋ

- ಯಥಾ ತತ್ಥ ‘ನ ಹೇತೂ ಖೋ ಪನ ಧಮ್ಮಾ ಸಹೇತುಕಾಪಿ ಅಹೇತುಕಾಪೀತಿ ಅಯಂ ಓಸಾನದುಕೋ ಪಠಮದುಕಸ್ಸ ದುತಿಯಪದಂ ಆದಿಮ್ಹಿ ಠಪೇತ್ವಾ ವುತ್ತೋ, ಏವಂ ಇಧ ‘ನೋ ಆಸವಾ ಖೋ ಪನ ಧಮ್ಮಾ ಸಾಸವಾಪಿ ಅನಾಸವಾಪೀ’ತಿ ನ ವುತ್ತೋ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ನ ವುತ್ತೋ, ಅಥ ಖೋ ಅಯಞ್ಚ ಅಞ್ಞೋ ಚ ಭೇದೋ ತತ್ಥ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೨೦-೨೫. ಸಂಯೋಜನಗೋಚ್ಛಕೇ ಯಸ್ಸ ಸಂವಿಜ್ಜನ್ತಿ, ತಂ ಪುಗ್ಗಲಂ ವಟ್ಟಸ್ಮಿಂ ಸಂಯೋಜೇನ್ತಿ ಬನ್ಧನ್ತೀತಿ **ಸಂಯೋಜನಾ**। ತತೋ ಅಞ್ಞೇ **ನೋ ಸಂಯೋಜನಾ** ನಾಮ। ಆರಮ್ಮಣಭಾವಂ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ಸಂಯೋಜನಸಮ್ಬನ್ಧನೇ ಸಂಯೋಜನಾನಂ ಹಿತಾತಿ **ಸಂಯೋಜನಿಯಾ**। ಸಂಯೋಜನಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಭೂತಾನಂ ಏತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ನ ಸಂಯೋಜನಿಯಾ **ಅಸಂಯೋಜನಿಯಾ**। ಸೇಸಂ ಹೇತುಗೋಚ್ಛಕೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

೨೬-೩೧. ಗನ್ಥಗೋಚ್ಛಕೇ ಯಸ್ಸ ಸಂವಿಜ್ಜನ್ತಿ ತಂ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ವಟ್ಟಸ್ಮಿಂ ಗನ್ಥೇನ್ತಿ ಘಟೇನ್ತೀತಿ **ಗನ್ಥಾ**। ತತೋ ಅಞ್ಞೇ **ನೋ ಗನ್ಥಾ**। ಆರಮ್ಮಣಕರಣವಸೇನ ಗನ್ಥೇಹಿ ಗನ್ಥಿತಬ್ಬಾತಿ **ಗನ್ಥನಿಯಾ**। ಸೇಸಂ ಹೇತುಗೋಚ್ಛಕೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಯಥಾ ಚ ಇಧ, ಏವಂ ಇತೋ ಪರೇಸುಪಿ ವುತ್ತಾವಸೇಸಂ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೩೨-೩೭. ಓಘಗೋಚ್ಛಕೇ ಯಸ್ಸ ಸಂವಿಜ್ಜನ್ತಿ ತಂ ವಟ್ಟಸ್ಮಿಂಯೇವ ಓಹನನ್ತಿ ಓಸೀದಾಪೇನ್ತೀತಿ **ಓಘಾ**। ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಅತಿಕ್ಕಮನೀಯತೋ ಓಘೇಹಿ ಅತಿಕ್ಕಮಿತಬ್ಬಾತಿ **ಓಘನಿಯಾ**। ಓಘಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಧಮ್ಮಾ ಏವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೩೮-೪೩. ಯೋಗಗೋಚ್ಛಕೇ ವಟ್ಟಸ್ಮಿಂ ಯೋಜೇನ್ತೀತಿ **ಯೋಗಾ**। **ಯೋಗನಿಯಾ** ಓಘನಿಯಾ ವಿಯ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೪೪-೪೯. ನೀವರಣಗೋಚ್ಛಕೇ ಚಿತ್ತಂ ನೀವರನ್ತಿ ಪರಿಯೋನನ್ಧನ್ತೀತಿ **ನೀವರಣಾ**। **ನೀವರಣಿಯಾ** ಸಂಯೋಜನಿಯಾ ವಿಯ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೫೦-೫೪. ಪರಾಮಾಸಗೋಚ್ಛಕೇ ಧಮ್ಮಾನಂ ಯಥಾಭೂತಂ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಆಕಾರಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ‘ನಿಚ್ಚ’ನ್ತಿ ಆದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನಾ ಪರತೋ ಆಮಸನ್ತೀತಿ **ಪರಾಮಾಸಾ**। ಪರಾಮಾಸೇಹಿ ಆರಮ್ಮಣಕರಣವಸೇನ ಪರಾಮಟ್ಠತ್ತಾ **ಪರಾಮಟ್ಠಾ**।

೫೫-೬೮. ಮಹನ್ತರದುಕೇಸು ಆರಮ್ಮಣಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಸಹ ಆರಮ್ಮಣೇನಾತಿ **ಸಾರಮ್ಮಣಾ**। ನತ್ಥಿ ಏತೇಸಂ ಆರಮ್ಮಣನ್ತಿ **ಅನಾರಮ್ಮಣಾ**। ಚಿನ್ತನಟ್ಠೇನ **ಚಿತ್ತಾ,** ವಿಚಿತ್ತಟ್ಠೇನ ವಾ **ಚಿತ್ತಾ**। ಅವಿಪ್ಪಯೋಗವಸೇನ ಚೇತಸಿ ನಿಯುತ್ತಾತಿ **ಚೇತಸಿಕಾ**। ನಿರನ್ತರಭಾವೂಪಗಮನತಾಯ, ಉಪ್ಪಾದತೋ ಯಾವ ಭಙ್ಗಾ, ಚಿತ್ತೇನ ಸಂಸಟ್ಠಾತಿ **ಚಿತ್ತಸಂಸಟ್ಠಾ**। ಏಕತೋ ವತ್ತಮಾನಾಪಿ ನಿರನ್ತರಭಾವಂ ಅನುಪಗಮನತಾಯ ಚಿತ್ತೇನ ವಿಸಂಸಟ್ಠಾತಿ **ಚಿತ್ತವಿಸಂಸಟ್ಠಾ**। ಸಮುಟ್ಠಹನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ ಸಮುಟ್ಠಾನಂ। ಚಿತ್ತಂ ಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ**। ಸಹ ಭವನ್ತೀತಿ ಸಹಭುನೋ। ಚಿತ್ತೇನ ಸಹಭುನೋ **ಚಿತ್ತಸಹಭುನೋ**। ಅನುಪರಿವತ್ತನ್ತೀತಿ ಅನುಪರಿವತ್ತಿನೋ। ಕಿಂ ಅನುಪರಿವತ್ತನ್ತಿ? ಚಿತ್ತಂ। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅನುಪರಿವತ್ತಿನೋ **ಚಿತ್ತಾನುಪರಿವತ್ತಿನೋ**। ಚಿತ್ತಸಂಸಟ್ಠಾ ಚ ತೇ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಚಾತಿ **ಚಿತ್ತಸಂಸಟ್ಠಸಮುಟ್ಠಾನಾ**। ಚಿತ್ತಸಂಸಟ್ಠಾ ಚ ತೇ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಚ ಚಿತ್ತಸಹಭುನೋ ಏವ ಚಾತಿ **ಚಿತ್ತಸಂಸಟ್ಠಸಮುಟ್ಠಾನಸಹಭುನೋ**। ಚಿತ್ತಸಂಸಟ್ಠಾ ಚ ತೇ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಚ ಚಿತ್ತಾನುಪರಿವತ್ತಿನೋ ಏವ ಚಾತಿ **ಚಿತ್ತಸಂಸಟ್ಠಸಮುಟ್ಠಾನಾನುಪರಿವತ್ತಿನೋ**। ಸೇಸಾನಿ ಸಬ್ಬಪದಾನಿ ವುತ್ತಪದಾನಂ ಪಟಿಕ್ಖೇಪವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಅಜ್ಝತ್ತಜ್ಝತ್ತಂ ಸನ್ಧಾಯ ಅಜ್ಝತ್ತತ್ತಿಕೇ ವುತ್ತವಸೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಾವ **ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾ**। ತತೋ ಬಹಿಭೂತಾತಿ **ಬಾಹಿರಾ**। ಉಪಾದಿಯನ್ತೇವ ಭೂತಾನಿ, ನ ಭೂತಾನಿ ವಿಯ ಉಪಾದಿಯನ್ತೀತಿ **ಉಪಾದಾ**। ನ ಉಪಾದಿಯನ್ತೇವಾತಿ **ನೋಉಪಾದಾ**।

೯೯-೭೪. **ಉಪಾದಾನಗೋಚ್ಛಕೇ** ಭುಸಂ ಆದಿಯನ್ತೀತಿ **ಉಪಾದಾನಾ;** ದಳ್ಹಗ್ಗಾಹಂ ಗಣ್ಹನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತೋ ಅಞ್ಞೇ ನೋಉಪಾದಾನಾ।

೭೫-೮೨. **ಕಿಲೇಸಗೋಚ್ಛಕೇ** ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠತ್ತಿಕೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೮೩-೧೦೦. **ಪಿಟ್ಠಿದುಕೇಸು** ಕಾಮೇ ಅವಚರನ್ತೀತಿ **ಕಾಮಾವಚರಾ** ರೂಪೇ ಅವಚರನ್ತೀತಿ **ರೂಪಾವಚರಾ**। ಅರೂಪೇ ಅವಚರನ್ತೀತಿ **ಅರೂಪಾವಚರಾ**। ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪೋ। ವಿತ್ಥಾರೋ ಪನ ಪರತೋ ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತಿ। ತೇಭೂಮಕವಟ್ಟೇ ಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಅನ್ತೋಗಧಾತಿ **ಪರಿಯಾಪನ್ನಾ**। ತಸ್ಮಿಂ ನ ಪರಿಯಾಪನ್ನಾತಿ **ಅಪರಿಯಾಪನ್ನಾ**। ವಟ್ಟಮೂಲಂ ಛಿನ್ದನ್ತಾ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ವಟ್ಟತೋ ನಿಯ್ಯನ್ತೀತಿ **ನಿಯ್ಯಾನಿಕಾ**। ಇಮಿನಾ ಲಕ್ಖಣೇನ ನ ನಿಯ್ಯನ್ತೀತಿ **ಅನಿಯ್ಯಾನಿಕಾ**। ಚುತಿಯಾ ವಾ ಅತ್ತನೋ ವಾ ಪವತ್ತಿಯಾ ಅನನ್ತರಂ ಫಲದಾನೇ ನಿಯತತ್ತಾ **ನಿಯತಾ**। ತಥಾ ಅನಿಯತತ್ತಾ **ಅನಿಯತಾ**। ಅಞ್ಞೇ ಧಮ್ಮೇ ಉತ್ತರನ್ತಿ ಪಜಹನ್ತೀತಿ **ಉತ್ತರಾ**। ಅತ್ತಾನಂ ಉತ್ತರಿತುಂ ಸಮತ್ಥೇಹಿ ಸಹ ಉತ್ತರೇಹೀತಿ **ಸಉತ್ತರಾ**। ನತ್ಥಿ ಏತೇಸಂ ಉತ್ತರಾತಿ **ಅನುತ್ತರಾ**। ರಣನ್ತಿ ಏತೇಹೀತಿ ರಣಾ; ಯೇಹಿ ಅಭಿಭೂತಾ ಸತ್ತಾ ನಾನಪ್ಪಕಾರೇನ ಕನ್ದನ್ತಿ ಪರಿದೇವನ್ತಿ, ತೇಸಂ ರಾಗಾದೀನಂ ಏತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಸಮ್ಪಯೋಗವಸೇನ ಪಹಾನೇಕಟ್ಠತಾವಸೇನ ಚ ಸಹ ರಣೇಹೀತಿ **ಸರಣಾ**। ತೇನಾಕಾರೇನ ನತ್ಥಿ ಏತೇಸಂ ರಣಾತಿ **ಅರಣಾ**।

ಸುತ್ತನ್ತಿಕದುಕಮಾತಿಕಾಪದವಣ್ಣನಾ

೧೦೧-೧೦೮. ಸುತ್ತನ್ತಿಕದುಕೇಸು ಸಮ್ಪಯೋಗವಸೇನ ವಿಜ್ಜಂ ಭಜನ್ತೀತಿ **ವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋ;** ವಿಜ್ಜಾಭಾಗೇ ವಿಜ್ಜಾಕೋಟ್ಠಾಸೇ ವತ್ತನ್ತೀತಿಪಿ ವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋ। ತತ್ಥ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ, ಮನೋಮಯಿದ್ಧಿ, ಛ ಅಭಿಞ್ಞಾತಿ ಅಟ್ಠ ವಿಜ್ಜಾ। ಪುರಿಮೇನ ಅತ್ಥೇನ ತಾಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾಪಿ ವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋ। ಪಚ್ಛಿಮೇನ ಅತ್ಥೇನ ತಾಸು ಯಾ ಕಾಚಿ ಏಕಾ ವಿಜ್ಜಾ ವಿಜ್ಜಾ। ಸೇಸಾ ವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋತಿ। ಏವಂ ವಿಜ್ಜಾಪಿ ವಿಜ್ಜಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾಪಿ ವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋತ್ವೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಇಧ ಪನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾವ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ಸಮ್ಪಯೋಗವಸೇನೇವ ಅವಿಜ್ಜಂ ಭಜನ್ತೀತಿ **ಅವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋ**। ಅವಿಜ್ಜಾಭಾಗೇ ಅವಿಜ್ಜಾಕೋಟ್ಠಾಸೇ ವತ್ತನ್ತೀತಿಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋ। ತತ್ಥ ದುಕ್ಖಪಟಿಚ್ಛಾದಕಂ ತಮೋ ಸಮುದಯಾದಿಪಟಿಚ್ಛಾದಕನ್ತಿ ಚತಸ್ಸೋ ಅವಿಜ್ಜಾ। ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ತಾಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋ। ತಾಸು ಯಾ ಕಾಚಿ ಏಕಾ ಅವಿಜ್ಜಾ ಅವಿಜ್ಜಾ। ಸೇಸಾ ಅವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋತಿ। ಏವಂ ಅವಿಜ್ಜಾಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋತ್ವೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಇಧ ಪನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾವ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ।

ಪುನ ಅನಜ್ಝೋತ್ಥರಣಭಾವೇನ ಕಿಲೇಸನ್ಧಕಾರಂ ವಿದ್ಧಂಸೇತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾಯ ವಿಜ್ಜು ಉಪಮಾ ಏತೇಸನ್ತಿ **ವಿಜ್ಜೂಪಮಾ**। ನಿಸ್ಸೇಸಂ ವಿದ್ಧಂಸನಸಮತ್ಥತಾಯ ವಜಿರಂ ಉಪಮಾ ಏತೇಸನ್ತಿ ವಜಿರೂಪಮಾ। ಬಾಲೇಸು ಠಿತತ್ತಾ ಯತ್ಥ ಠಿತಾ ತದುಪಚಾರೇನ **ಬಾಲಾ**। ಪಣ್ಡಿತೇಸು ಠಿತತ್ತಾ **ಪಣ್ಡಿತಾ**। ಬಾಲಕರತ್ತಾ ವಾ ಬಾಲಾ, ಪಣ್ಡಿತಕರತ್ತಾ ಪಣ್ಡಿತಾ। **ಕಣ್ಹಾತಿ** ಕಾಳಕಾ, ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಪಭಸ್ಸರಭಾವಕರಣಾ। **ಸುಕ್ಕಾತಿ** ಓದಾತಾ , ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಭಸ್ಸರಭಾವಕರಣಾ। ಕಣ್ಹಾಭಿಜಾತಿಹೇತುತೋ ವಾ **ಕಣ್ಹಾ;** ಸುಕ್ಕಾಭಿಜಾತಿಹೇತುತೋ **ಸುಕ್ಕಾ**। ಇಧ ಚೇವ ಸಮ್ಪರಾಯೇ ಚ ತಪೇನ್ತೀತಿ **ತಪನೀಯಾ**। ನ ತಪನೀಯಾ **ಅತಪನೀಯಾ**।

ಅಧಿವಚನದುಕಾದಯೋ ತಯೋ ಅತ್ಥತೋ ನಿನ್ನಾನಾಕರಣಾ; ಬ್ಯಞ್ಜನಮೇವೇತ್ಥ ನಾನಂ। ಸಿರಿವಡ್ಢಕೋ ಧನವಡ್ಢಕೋತಿ ಆದಯೋ ಹಿ ವಚನಮತ್ತಮೇವ ಅಧಿಕಾರಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತಾ **ಅಧಿವಚನಾ** ನಾಮ। ಅಧಿವಚನಾನಂ ಪಥಾ **ಅಧಿವಚನಪಥಾ**। “ಅಭಿಸಙ್ಖರೋನ್ತೀತಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ತಸ್ಮಾ ಸಙ್ಖಾರಾ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೭೯) ಏವಂ ನಿದ್ಧಾರೇತ್ವಾ ಸಹೇತುಕಂ ಕತ್ವಾ ವುಚ್ಚಮಾನಾ ಅಭಿಲಾಪಾ **ನಿರುತ್ತಿ** ನಾಮ। ನಿರುತ್ತೀನಂ ಪಥಾ **ನಿರುತ್ತಿಪಥಾ**। ತಕ್ಕೋ ವಿತಕ್ಕೋ ಸಙ್ಕಪ್ಪೋತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೭) ಏವಂ ತೇನ ತೇನ ಪಕಾರೇನ ಞಾಪನತೋ **ಪಞ್ಞತ್ತಿ** ನಾಮ। ಪಞ್ಞತ್ತೀನಂ ಪಥಾ **ಪಞ್ಞತ್ತಿಪಥಾ**। ಏತ್ಥ ಚ ಏಕಂ ದುಕಂ ವತ್ವಾಪಿ ಇತರೇಸಂ ವಚನೇ ಪಯೋಜನಂ ಹೇತುಗೋಚ್ಛಕೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೧೦೯-೧೧೮. **ನಾಮರೂಪದುಕೇ** ನಾಮಕರಣಟ್ಠೇನ ನಮನಟ್ಠೇನ ನಾಮನಟ್ಠೇನ ಚ **ನಾಮಂ**। ರುಪ್ಪನಟ್ಠೇನ **ರೂಪಂ**। ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪೋ। ವಿತ್ಥಾರೋ ಪನ **ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡೇ** ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತಿ। **ಅವಿಜ್ಜಾತಿ** ದುಕ್ಖಾದೀಸು ಅಞ್ಞಾಣಂ। **ಭವತಣ್ಹಾತಿ** ಭವಪತ್ಥನಾ। **ಭವದಿಟ್ಠೀತಿ** ಭವೋ ವುಚ್ಚತಿ ಸಸ್ಸತಂ; ಸಸ್ಸತವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನದಿಟ್ಠಿ। **ವಿಭವದಿಟ್ಠೀತಿ** ವಿಭವೋ ವುಚ್ಚತಿ ಉಚ್ಛೇದಂ; ಉಚ್ಛೇದವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನದಿಟ್ಠಿ। ಸಸ್ಸತೋ ಅತ್ತಾ ಚ ಲೋಕೋ ಚಾತಿ ಪವತ್ತಾ ದಿಟ್ಠಿ **ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿ**। ಉಚ್ಛಿಜ್ಜಿಸ್ಸತೀತಿ ಪವತ್ತಾ ದಿಟ್ಠಿ **ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿ**। ಅನ್ತವಾತಿ ಪವತ್ತಾ ದಿಟ್ಠಿ **ಅನ್ತವಾದಿಟ್ಠಿ**। ಅನನ್ತವಾತಿ ಪವತ್ತಾ ದಿಟ್ಠಿ **ಅನನ್ತವಾದಿಟ್ಠಿ**। ಪುಬ್ಬನ್ತಂ ಅನುಗತಾ ದಿಟ್ಠಿ **ಪುಬ್ಬನ್ತಾನುದಿಟ್ಠಿ**। ಅಪರನ್ತಂ ಅನುಗತಾ ದಿಟ್ಠಿ **ಅಪರನ್ತಾನುದಿಟ್ಠಿ**। **ಅಹಿರಿಕನ್ತಿ** ಯಂ ನ ಹಿರಿಯತಿ ಹಿರಿಯಿತಬ್ಬೇನಾತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೩೮೭) ಏವಂ ವಿತ್ಥಾರಿತಾ ನಿಲ್ಲಜ್ಜತಾ। **ಅನೋತ್ತಪ್ಪನ್ತಿ** ಯಂ ನ ಓತ್ತಪ್ಪತಿ ಓತ್ತಪ್ಪಿತಬ್ಬೇನಾತಿ ಏವಂ ವಿತ್ಥಾರಿತೋ ಅಭಾಯನಕಆಕಾರೋ। ಹಿರಿಯನಾ **ಹಿರೀ,** ಓತ್ತಪ್ಪನಾ **ಓತ್ತಪ್ಪಂ**। ದೋವಚಸ್ಸತಾದೀಸು ದುಕ್ಖಂ ವಚೋ ಏತಸ್ಮಿಂ ವಿಪ್ಪಟಿಕೂಲಗಾಹಿಮ್ಹಿ ವಿಪಚ್ಚನೀಕಸಾತೇ ಅನಾದರೇ ಪುಗ್ಗಲೇತಿ **ದುಬ್ಬಚೋ**। ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಂ ದೋವಚಸ್ಸಂ। ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ದೋವಚಸ್ಸತಾ**। ಪಾಪಾ ಅಸ್ಸದ್ಧಾದಯೋ ಪುಗ್ಗಲಾ ಏತಸ್ಸ ಮಿತ್ತಾತಿ ಪಾಪಮಿತ್ತೋ; ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಪಾಪಮಿತ್ತತಾ**। **ಸೋವಚಸ್ಸತಾ ಚ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತತಾ ಚ** ವುತ್ತಪಟಿಪಕ್ಖನಯೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೧೧೯-೧೨೩. 'ಪಞ್ಚಪಿ ಆಪತ್ತಿಕ್ಖನ್ಧಾ ಆಪತ್ತಿಯೋ, ಸತ್ತಪಿ ಆಪತ್ತಿಕ್ಖನ್ಧಾ ಆಪತ್ತಿಯೋ'ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೩೩೬) ಏವಂ ವುತ್ತಾಸು ಆಪತ್ತೀಸು ಕುಸಲಭಾವೋ **ಆಪತ್ತಿಕುಸಲತಾ**। ತಾಹಿ ಆಪತ್ತೀಹಿ ವುಟ್ಠಾನೇ ಕುಸಲಭಾವೋ **ಆಪತ್ತಿವುಟ್ಠಾನಕುಸಲತಾ**। ಸಮಾಪತ್ತೀಸು ಕುಸಲಭಾವೋ **ಸಮಾಪತ್ತಿಕುಸಲತಾ**। ಸಮಾಪತ್ತೀನಂ ಅಪ್ಪನಾಪರಿಚ್ಛೇದಪಞ್ಞಾಯೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಸಮಾಪತ್ತೀಹಿ ವುಟ್ಠಾನೇ ಕುಸಲಭಾವೋ **ಸಮಾಪತ್ತಿವುಟ್ಠಾನಕುಸಲತಾ**। ಅಟ್ಠಾರಸಸು ಧಾತೂಸು ಕುಸಲಭಾವೋ **ಧಾತುಕುಸಲತಾ**। ತಾಸಂಯೇವ ಧಾತೂನಂ ಮನಸಿಕಾರೇ ಕುಸಲಭಾವೋ **ಮನಸಿಕಾರಕುಸಲತಾ**। ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀಸು ಕುಸಲಭಾವೋ **ಆಯತನಕುಸಲತಾ**। ದ್ವಾದಸಙ್ಗೇ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೇ ಕುಸಲಭಾವೋ **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಕುಸಲತಾ**। ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಕುಸಲಭಾವೋ **ಠಾನಕುಸಲತಾ**। ಠಾನನ್ತಿ ಕಾರಣಂ ವುಚ್ಚತಿ। ತಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ತದಾಯತ್ತವುತ್ತಿತಾಯ ಫಲಂ ತಿಟ್ಠತಿ ನಾಮ, ತಸ್ಮಾ **ಠಾನನ್ತಿ** ವುತ್ತಂ। ಅಟ್ಠಾನೇ ಕುಸಲಭಾವೋ **ಅಟ್ಠಾನಕುಸಲತಾ**।

೧೨೪-೧೩೪. ಉಜುಭಾವೋ **ಅಜ್ಜವೋ**। ಮುದುಭಾವೋ **ಮದ್ದವೋ**। ಅಧಿವಾಸನಸಙ್ಖಾತೋ ಖಮನಭಾವೋ **ಖನ್ತಿ**। ಸುರತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಸೋರಚ್ಚಂ**। ಸಮ್ಮೋದಕಮುದುಭಾವಸಙ್ಖಾತೋ ಸಖಿಲಭಾವೋ **ಸಾಖಲ್ಯಂ**। ಯಥಾ ಪರೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಅತ್ತನೋ ಛಿದ್ದಂ ನ ಹೋತಿ ಏವಂ ಧಮ್ಮಾಮಿಸೇಹಿ ಪಟಿಸನ್ಥರಣಂ **ಪಟಿಸನ್ಥಾರೋ**। ಇನ್ದ್ರಿಯಸಂವರಭೇದಸಙ್ಖಾತೋ ಮನಚ್ಛಟ್ಠೇಸು ಇನ್ದ್ರಿಯೇಸು ಅಗುತ್ತದ್ವಾರಭಾವೋ **ಇನ್ದ್ರಿಯೇಸು ಅಗುತ್ತದ್ವಾರತಾ**। ಪಟಿಗ್ಗಹಣಪರಿಭೋಗವಸೇನ ಭೋಜನೇ ಮತ್ತಂ ಅಜಾನನಭಾವೋ **ಭೋಜನೇ ಅಮತ್ತಞ್ಞುತಾ**। ಅನನ್ತರದುಕೋ ವುತ್ತಪಟಿಪಕ್ಖನಯೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸತಿವಿಪ್ಪವಾಸಸಙ್ಖಾತೋ ಮುಟ್ಠಸ್ಸತಿಭಾವೋ **ಮುಟ್ಠಸ್ಸಚ್ಚಂ**। ಅಸಮ್ಪಜಾನಭಾವೋ **ಅಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ**। ಸರತೀತಿ **ಸತಿ**। ಸಮ್ಪಜಾನಾತೀತಿ **ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ**। ಅಪ್ಪಟಿಸಙ್ಖಾನೇ ಅಕಮ್ಪನಟ್ಠೇನ ಪಟಿಸಙ್ಖಾನಸಙ್ಖಾತಂ ಬಲಂ **ಪಟಿಸಙ್ಖಾನಬಲಂ**। ವೀರಿಯಸೀಸೇನ ಸತ್ತ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೇ ಭಾವೇನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಬಲಂ **ಭಾವನಾಬಲಂ**। ಪಚ್ಚನೀಕಧಮ್ಮೇ ಸಮೇತೀತಿ **ಸಮಥೋ**। ಅನಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ ವಿವಿಧೇನ ಆಕಾರೇನ ಪಸ್ಸತೀತಿ **ವಿಪಸ್ಸನಾ**। ಸಮಥೋವ ತಂ ಆಕಾರಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪುನ ಪವತ್ತೇತಬ್ಬಸ್ಸ ಸಮಥಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತವಸೇನ **ಸಮಥನಿಮಿತ್ತಂ**। ಪಗ್ಗಾಹನಿಮಿತ್ತೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಪಗ್ಗಣ್ಹಾತೀತಿ **ಪಗ್ಗಾಹೋ**। ನ ವಿಕ್ಖಿಪತೀತಿ **ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ**।

೧೩೫-೧೪೨. ಸೀಲವಿನಾಸಿಕಾ ಅಸಂವರಸಙ್ಖಾತಾ ಸೀಲಸ್ಸ ವಿಪತ್ತಿ **ಸೀಲವಿಪತ್ತಿ**। ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿವಿನಾಸಿಕಾ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಸಙ್ಖಾತಾ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ವಿಪತ್ತಿ **ದಿಟ್ಠಿವಿಪತ್ತಿ**। ಸೋರಚ್ಚಮೇವ ಸೀಲಸ್ಸ ಸಮ್ಪಾದನತೋ ಸೀಲಪರಿಪೂರಣತೋ ಸೀಲಸ್ಸ ಸಮ್ಪದಾತಿ **ಸೀಲಸಮ್ಪದಾ**। ದಿಟ್ಠಿಪಾರಿಪೂರಿಭೂತಂ ಞಾಣಂ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಸಮ್ಪದಾತಿ **ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪದಾ**। ವಿಸುದ್ಧಿಭಾವಂ ಸಮ್ಪತ್ತಾ ಸೀಲಸಙ್ಖಾತಾ ಸೀಲಸ್ಸ ವಿಸುದ್ಧಿ, **ಸೀಲವಿಸುದ್ಧಿ**। ನಿಬ್ಬಾನಸಙ್ಖಾತಂ ವಿಸುದ್ಧಿಂ ಪಾಪೇತುಂ ಸಮತ್ಥಾ, ದಸ್ಸನಸಙ್ಖಾತಾ, ದಿಟ್ಠಿಯಾ ವಿಸುದ್ಧಿ **ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿ**। **ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿ ಖೋ ಪನ ಯಥಾದಿಟ್ಠಿಸ್ಸ ಚ ಪಧಾನನ್ತಿ** ಕಮ್ಮಸ್ಸಕತಞ್ಞಾಣಾದಿಸಙ್ಖಾತಾ ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿ ಚೇವ

ಯಥಾದಿಟ್ಠಿಸ್ಸ ಚ ಅನುರೂಪದಿಟ್ಠಿಸ್ಸ ಕಲ್ಯಾಣದಿಟ್ಠಿಸ್ಸ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಮೇವ ಪಧಾನಂ। **ಸಂವೇಗೋ**ತಿ ಜಾತಿಆದೀನಿ ಪಟಿಚ್ಚ ಉಪ್ಪನ್ನಭಯಸಙ್ಖಾತಂ ಸಂವಿಜ್ಜನಂ। **ಸಂವೇಜನಿಯಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ಸಂವೇಗಜನಕಂ ಜಾತಿಆದಿಕಾರಣಂ। **ಸಂವಿಗ್ಗಸ್ಸ ಚ ಯೋನಿಸೋಪಧಾನ**ನ್ತಿ ಏವಂ ಸಂವೇಗಜಾತಸ್ಸ ಉಪಾಯಪಧಾನಂ। **ಅಸನ್ತುಟ್ಠಿತಾ ಚ ಕುಸಲೇಸು ಧಮ್ಮೇಸೂ**ತಿ ಕುಸಲಧಮ್ಮಪೂರಣೇ ಅಸನ್ತುಟ್ಠಿಭಾವೋ। **ಅಪ್ಪಟಿವಾನಿತಾ ಚ ಪಧಾನಸ್ಮಿ**ನ್ತಿ ಅರಹತ್ತಂ ಅಪತ್ವಾ ಪಧಾನಸ್ಮಿಂ ಅನಿವತ್ತನತಾ ಅನೋಸಕ್ಕನತಾ। ವಿಜಾನನತೋ **ವಿಜ್ಜಾ**। ವಿಮುಚ್ಚನತೋ **ವಿಮುತ್ತಿ**। **ಖಯೇ ಞಾಣ**ನ್ತಿ ಕಿಲೇಸಕ್ಖಯಕರೇ ಅರಿಯಮಗ್ಗೇ ಞಾಣಂ। **ಅನುಪ್ಪಾದೇ ಞಾಣ**ನ್ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಅನುಪ್ಪಾದಭೂತೇ ತಂತಂಮಗ್ಗವಜ್ಝಕಿಲೇಸಾನಂ ಅನುಪ್ಪಾದಪರಿಯೋಸಾನೇ ಉಪ್ಪನ್ನೇ ಅರಿಯಫಲೇ ಞಾಣಂ। ಅಯಂ ಮಾತಿಕಾಯ ಅನುಪುಬ್ಬಪದವಣ್ಣನಾ।

ದುಕಮಾತಿಕಾಪದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಪದಭಾಜನೀಯಂ

೧. ಇದಾನಿ ಯಥಾನಿಕ್ಖಿತ್ತಾಯ ಮಾತಿಕಾಯ ಸಙ್ಗಹಿತೇ ಧಮ್ಮೇ ಪಭೇದತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿ ಇದಂ ಪದಭಾಜನೀಯಂ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ ಯದೇತಂ **ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀ**ತಿ ಪಠಮಂ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಂ ದಸ್ಸಿತಂ, ತಸ್ಸ ತಾವ ನಿದ್ದೇಸೇ ಧಮ್ಮವವತ್ಥಾನವಾರೋ ಸಙ್ಗಹವಾರೋ ಸುಞ್ಞತವಾರೋತಿ ತಯೋ ಮಹಾವಾರಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇಸು ಧಮ್ಮವವತ್ಥಾನವಾರೋ ಉದ್ದೇಸನಿದ್ದೇಸವಸೇನ ದ್ವಿಧಾ ಠಿತೋ। ತೇಸು ಉದ್ದೇಸವಾರಸ್ಸ ಪುಚ್ಛಾ, ಸಮಯನಿದ್ದೇಸೋ, ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸೋ, ಅಪ್ಪನಾತಿ ಚತ್ತಾರೋ ಪರಿಚ್ಛೇದಾ। ತೇಸು '**ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**'ತಿ ಅಯಂ ಪುಚ್ಛಾ ನಾಮ। '**ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಂ...ಪೇ॰... ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ**'ತಿ ಅಯಂ ಸಮಯನಿದ್ದೇಸೋ ನಾಮ। '**ಫಸ್ಸೋ ಹೋತಿ... ಪೇ॰... ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ ಹೋತೀ**'ತಿ ಅಯಂ ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸೋ ನಾಮ। '**ಯೇ ವಾ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಅಞ್ಞೇಪಿ ಅತ್ಥಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ ಅರೂಪಿನೋ ಧಮ್ಮಾ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**'ತಿ ಅಯಂ ಅಪ್ಪನಾ ನಾಮ।

ಏವಂ ಚತೂಹಿ ಪರಿಚ್ಛೇದೇಹಿ ಠಿತಸ್ಸ ಉದ್ದೇಸವಾರಸ್ಸ ಯ್ವಾಯಂ ಪಠಮೋ ಪುಚ್ಛಾಪರಿಚ್ಛೇದೋ, ತತ್ಥ 'ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ'ತಿ ಅಯಂ ಕಥೇತುಕಮ್ಯತಾಪುಚ್ಛಾ। **ಪಞ್ಚವಿಧಾಹಿ ಪುಚ್ಛಾ** - ಅದಿಟ್ಠಜೋತನಾಪುಚ್ಛಾ, ದಿಟ್ಠಸಂಸನ್ದನಾಪುಚ್ಛಾ, ವಿಮತಿಚ್ಛೇದನಾಪುಚ್ಛಾ, ಅನುಮತಿಪುಚ್ಛಾ, ಕಥೇತುಕಮ್ಯತಾಪುಚ್ಛಾತಿ। ತಾಸಂ ಇದಂ ನಾನತ್ತಂ -

ಕತಮಾ ಅದಿಟ್ಠಜೋತನಾಪುಚ್ಛಾ? ಪಕತಿಯಾ ಲಕ್ಖಣಂ ಅಞ್ಞಾತಂ ಹೋತಿ, ಅದಿಟ್ಠಂ ಅತುಲಿತಂ ಅತೀರಿತಂ ಅವಿಭೂತಂ ಅವಿಭಾವಿತಂ। ತಸ್ಸ ಞಾಣಾಯ ದಸ್ಸನಾಯ ತುಲನಾಯ ತೀರಣಾಯ ವಿಭೂತತ್ಥಾಯ ವಿಭಾವನತ್ಥಾಯ ಪಞ್ಹಂ ಪುಚ್ಛತಿ। ಅಯಂ ಅದಿಟ್ಠಜೋತನಾಪುಚ್ಛಾ (ಮಹಾನಿ॰ ೧೫೦; ಚೂಳನಿ॰ ಪುಣ್ಣಕಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೧೨)।

ಕತಮಾ ದಿಟ್ಠಸಂಸನ್ದನಾಪುಚ್ಛಾ? ಪಕತಿಯಾ ಲಕ್ಖಣಂ ಞಾತಂ ಹೋತಿ, ದಿಟ್ಠಂ ತುಲಿತಂ ತೀರಿತಂ ವಿಭೂತಂ ವಿಭಾವಿತಂ, ಸೋ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಪಣ್ಡಿತೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಸಂಸನ್ದನತ್ಥಾಯ ಪಞ್ಹಂ ಪುಚ್ಛತಿ। ಅಯಂ ದಿಟ್ಠಸಂಸನ್ದನಾಪುಚ್ಛಾ (ಮಹಾನಿ॰ ೧೫೦; ಚೂಳನಿ॰ ಪುಣ್ಣಕಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೧೨)।

ಕತಮಾ ವಿಮತಿಚ್ಛೇದನಾಪುಚ್ಛಾ? ಪಕತಿಯಾ ಸಂಸಯಪಕ್ಖನ್ದೋ ಹೋತಿ, ವಿಮತಿಪಕ್ಖನ್ದೋ ದ್ವೇಳ್ಹಕಜಾತೋ - 'ಏವಂ ನು ಖೋ, ನನು ಖೋ, ಕಿಂ ನು ಖೋ, ಕಥಂ ನು ಖೋ'ತಿ। ಸೋ ವಿಮತಿಚ್ಛೇದನತ್ಥಾಯ ಪಞ್ಹಂ ಪುಚ್ಛತಿ। ಅಯಂ ವಿಮತಿಚ್ಛೇದನಾಪುಚ್ಛಾ (ಮಹಾನಿ॰ ೧೫೦; ಚೂಳನಿ॰ ಪುಣ್ಣಕಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೧೨)।

ಕತಮಾ ಅನುಮತಿಪುಚ್ಛಾ? ಭಗವಾ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ಅನುಮತಿಯಾ ಪಞ್ಹಂ ಪುಚ್ಛತಿ - 'ತಂ ಕಿಂ ಮಞ್ಞಥ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ರೂಪಂ ನಿಚ್ಚಂ ವಾ ಅನಿಚ್ಚಂ ವಾ'ತಿ? 'ಅನಿಚ್ಚಂ, ಭನ್ತೇ'। 'ಯಂ ಪನಾನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಂ ವಾ ತಂ ಸುಖಂ ವಾ'ತಿ? 'ದುಕ್ಖಂ, ಭನ್ತೇ' । 'ಯಂ ಪನಾನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಂ ವಿಪರಿಣಾಮಧಮ್ಮಂ, ಕಲ್ಲಂ ನು ತಂ ಸಮನುಪಸ್ಸಿತುಂ ಏತಂ ಮಮ, ಏಸೋಹಮಸ್ಮಿ, ಏಸೋ ಮೇ ಅತ್ತಾ'ತಿ? 'ನೋಹೇತಂ, ಭನ್ತೇ'ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೭೯; ಮಹಾವ॰ ೨೧)। ಅಯಂ ಅನುಮತಿಪುಚ್ಛಾ।

ಕತಮಾ ಕಥೇತುಕಮ್ಯತಾಪುಚ್ಛಾ? ಭಗವಾ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ಕಥೇತುಕಮ್ಯತಾಯ ಪಞ್ಹಂ ಪುಚ್ಛತಿ। "ಚತ್ತಾರೋಮೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾ। ಕತಮೇ ಚತ್ತಾರೋ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೩೭೩)? ಅಯಂ ಕಥೇತುಕಮ್ಯತಾಪುಚ್ಛಾತಿ।

ತತ್ಥ ಬುದ್ಧಾನಂ ಪುರಿಮಾ ತಿಸ್ಸೋ ಪುಚ್ಛಾ ನತ್ಥಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಬುದ್ಧಾನಞ್ಹಿ ತೀಸು ಅದ್ಧಾಸು ಕಿಞ್ಚಿ ಸಙ್ಖತಂ, ಅದ್ಧಾವಿಮುತ್ತಂ ವಾ ಅಸಙ್ಖತಂ, ಅದಿಟ್ಠಂ ಅನಞ್ಞಾತಂ ಅಜೋತಿತಂ ಅತುಲಿತಂ ಅತೀರಿತಂ ಅವಿಭೂತಂ ಅವಿಭಾವಿತಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ತೇನ ತೇಸಂ ಅದಿಟ್ಠಜೋತನಾಪುಚ್ಛಾ ನತ್ಥಿ। ಯಂ ಪನ ಭಗವತಾ ಅತ್ತನೋ ಞಾಣೇನ ಪಟಿವಿದ್ಧಂ, ತಸ್ಸ ಅಞ್ಞೇನ ಸಮಣೇನ ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇನ

ವಾ ದೇವೇನ ವಾ ಮಾರೇನ ವಾ ಬ್ರಹ್ಮುನಾ ವಾ ಸದ್ಧಿಂ ಸಂಸನ್ದನಕಿಚ್ಚಂ ನತ್ಥಿ। ತೇನಸ್ಸ ದಿಟ್ಠಸಂಸನ್ದನಾಪುಚ್ಛಾ ನತ್ಥಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನೇಸ ಅಕಥಂಕಥೀ ತಿಣ್ಣವಿಚಿಕಿಚ್ಛೋ ಸಬ್ಬಧಮ್ಮೇಸು ವಿಹತಸಂಸಯೋ, ತೇನಸ್ಸ ವಿಮತಿಚ್ಛೇದನಾಪುಚ್ಛಾ ನತ್ಥಿ। ಇತರಾ ದ್ವೇ ಪನ ಪುಚ್ಛಾ ಭಗವತೋ ಅತ್ಥಿ। ತಾಸು ಅಯಂ ಕಥೇತುಕಮ್ಯತಾಪುಚ್ಛಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ತತ್ಥ **'ಕತಮೇ'**ತಿಪದೇನ ನಿದ್ದಿಸಿತಬ್ಬಧಮ್ಮೇ ಪುಚ್ಛತಿ। 'ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ'ತಿ ಹಿ ವಚನಮತ್ತೇನ 'ಕಿಂ ಕತಾ ಕಿಂ ವಾ ಕರೋನ್ತೀ'ತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ಞಾತುಂ। 'ಕತಮೇ'ತಿ ವುತ್ತೇ ಪನ ತೇಸಂ ಪುಟ್ಠಭಾವೋ ಪಞ್ಞಾಯತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ 'ಕತಮೇತಿಪದೇನ ನಿದ್ದಿಸಿತಬ್ಬಧಮ್ಮೇ ಪುಚ್ಛತೀ'ತಿ। **'ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ'**ತಿಪದದ್ವಯೇನ ಪುಚ್ಛಾಯ ಪುಟ್ಠಧಮ್ಮೇ ದಸ್ಸೇತಿ। ತೇಸಂ ಅತ್ಥೋ ಹೇಟ್ಠಾ ಪಕಾಸಿತೋವ।

ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಮಾತಿಕಾಯಂ ವಿಯ 'ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ'ತಿ ಅವತ್ವಾ 'ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ'ತಿ ಪದಾನುಕ್ಕಮೋ ಕತೋತಿ? ಪಭೇದತೋ ಧಮ್ಮಾನಂ ದೇಸನಂ ದೀಪೇತ್ವಾ ಪಭೇದವನ್ತದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಧಮ್ಮಾವ ದೇಸೇತಬ್ಬಾ। ತೇ ಚ ಕುಸಲಾದೀಹಿ ಪಭೇದೇಹಿ ಅನೇಕಪ್ಪಭೇದಾ। ತಸ್ಮಾ ಧಮ್ಮಾಯೇವ ಇಧ ದೇಸೇತಬ್ಬಾ । ನಾಯಂ ವೋಹಾರದೇಸನಾ। ತೇ ಚ ಅನೇಕಪ್ಪಭೇದತೋ ದೇಸೇತಬ್ಬಾ, ನ ಧಮ್ಮಮತ್ತತೋ। ಪಭೇದತೋ ಹಿ ದೇಸನಾ ಘನವಿನಿಬ್ಭೋಗಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಞಾಣಾವಹಾ ಹೋತೀತಿ 'ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ'ತಿ ಏವಂ ಪಭೇದತೋ ಧಮ್ಮಾನಂ ದೇಸನಂ ದೀಪೇತ್ವಾ, ಇದಾನಿ ಯೇ ತೇನ ಪಭೇದೇನ ದೇಸೇತಬ್ಬಾ ಧಮ್ಮಾ ತೇ ದಸ್ಸೇತುಂ, ಅಯಂ **'ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ'**ತಿ ಪದಾನುಕ್ಕಮೋ ಕತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಪಭೇದವನ್ತೇಸು ಹಿ ದಸ್ಸಿತೇಸು ಪಭೇದೋ ದಸ್ಸಿಯಮಾನೋ ಯುಜ್ಜತಿ ಸುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ ಚ ಹೋತೀತಿ।

ಇದಾನಿ **ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತ**ನ್ತಿ। ಏತ್ಥ -

> ಸಮಯೇ ನಿದ್ದಿಸಿ ಚಿತ್ತಂ, ಚಿತ್ತೇನ ಸಮಯಂ ಮುನಿ।
> ನಿಯಮೇತ್ವಾನ ದೀಪೇತುಂ, ಧಮ್ಮೇ ತತ್ಥ ಪಭೇದತೋ॥

'ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತ'ನ್ತಿ ಹಿ ನಿದ್ದಿಸನ್ತೋ ಭಗವಾ ಸಮಯೇ ಚಿತ್ತಂ ನಿದ್ದಿಸಿ। ಕಿಂಕಾರಣಾ? ತೇನ ಸಮಯನಿಯಮಿತೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಪರಿಯೋಸಾನೇ 'ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ'ತಿ ಏವಂ ಸಮಯಂ ನಿಯಮೇತ್ವಾನ, ಅಥ ವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ಸಮಯನಾನತ್ತೇ ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಚಿತ್ತಂ ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಸಮಯೇ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತಿ, ವೇದನಾ ಹೋತೀತಿ ಏವಂ ತಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತನಿಯಮಿತೇ ಸಮಯೇ ಏತೇ ಸನ್ತತಿಸಮೂಹಕಿಚ್ಚಾರಮ್ಮಣಘನವಸೇನ ದುರನುಬೋಧಪ್ಪಭೇದೇ ಫಸ್ಸವೇದನಾದಯೋ ಧಮ್ಮೇ ಬೋಧೇತುನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಇದಾನಿ 'ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ'ತಿಆದೀಸು ಅಯಮನುಪುಬ್ಬಪದವಣ್ಣನಾ। **ಯಸ್ಮಿ**ನ್ತಿ ಅನಿಯಮತೋ ಭುಮ್ಮನಿದ್ದೇಸೋ। **ಸಮಯೇ**ತಿ ಅನಿಯಮನಿದ್ದಿಟ್ಠಪರಿದೀಪನಂ। ಏತ್ತಾವತಾ ಅನಿಯಮತೋ ಸಮಯೋ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಸಮಯಸದ್ದೋ -

> ಸಮವಾಯೇ ಖಣೇ ಕಾಲೇ, ಸಮೂಹೇ ಹೇತು ದಿಟ್ಠಿಸು।
> ಪಟಿಲಾಭೇ ಪಹಾನೇ ಚ, ಪಟಿವೇಧೇ ಚ ದಿಸ್ಸತಿ॥

ತಥಾ ಹಿಸ್ಸ "ಅಪ್ಪೇವ ನಾಮ ಸ್ವೇಪಿ ಉಪಸಙ್ಕಮೇಯ್ಯಾಮ ಕಾಲಞ್ಚ ಸಮಯಞ್ಚ ಉಪಾದಾಯಾ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೪೪೭) ಏವಮಾದೀಸು ಸಮವಾಯೋ ಅತ್ಥೋ। "ಏಕೋವ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಖಣೋ ಚ ಸಮಯೋ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯವಾಸಾಯಾ"ತಿಆದೀಸು (ಅ॰ ನಿ॰ ೮.೨೯) ಖಣೋ। "ಉಣ್ಹಸಮಯೋ ಪರಿಳಾಹಸಮಯೋ"ತಿಆದೀಸು (ಪಾಚಿ॰ ೩೫೮) ಕಾಲೋ। "ಮಹಾಸಮಯೋ ಪವನಸ್ಮಿ"ನ್ತಿಆದೀಸು ಸಮೂಹೋ। "ಸಮಯೋಪಿ ಖೋ ತೇ, ಭದ್ದಾಲಿ, ಅಪ್ಪಟಿವಿದ್ಧೋ ಅಹೋಸಿ - ಭಗವಾ ಖೋ ಸಾವತ್ಥಿಯಂ ವಿಹರತಿ, ಭಗವಾಪಿ ಮಂ ಜಾನಿಸ್ಸತಿ 'ಭದ್ದಾಲಿ ನಾಮ ಭಿಕ್ಖು ಸತ್ಥುಸಾಸನೇ ಸಿಕ್ಖಾಯ ಅಪರಿಪೂರಕಾರೀ'ತಿ। ಅಯಮ್ಪಿ ಖೋ ತೇ,

ಭದ್ದಾಲಿ, ಸಮಯೋ ಅಪ್ಪಟಿವಿದ್ಧೋ ಅಹೋಸೀ"ತಿಆದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೧೩೫) ಹೇತು। "ತೇನ ಖೋ ಪನ ಸಮಯೇನ ಉಗ್ಗಾಹಮಾನೋ ಪರಿಬ್ಬಾಜಕೋ ಸಮಣಮುಣ್ಡಿಕಾಪುತ್ತೋ ಸಮಯಪ್ಪವಾದಕೇ ತಿನ್ದುಕಾಚೀರೇ ಏಕಸಾಲಕೇ ಮಲ್ಲಿಕಾಯ ಆರಾಮೇ ಪಟಿವಸತೀ"ತಿಆದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೨೬೦) ದಿಟ್ಠಿ।

"ದಿಟ್ಠೇ ಧಮ್ಮೇ ಚ ಯೋ ಅತ್ಥೋ, ಯೋ ಚತ್ಥೋ ಸಮ್ಪರಾಯಿಕೋ।
ಅತ್ಥಾಭಿಸಮಯಾ ಧೀರೋ, ಪಣ್ಡಿತೋತಿ ಪವುಚ್ಚತೀ"ತಿ॥ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೨೯) -

ಆದೀಸು ಪಟಿಲಾಭೋ। "ಸಮ್ಮಾ ಮಾನಾಭಿಸಮಯಾ ಅನ್ತಮಕಾಸಿ ದುಕ್ಖಸ್ಸಾ"ತಿಆದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೮) ಪಹಾನಂ। "ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಪೀಳನಟ್ಠೋ ಸಙ್ಖತಟ್ಠೋ ಸನ್ತಾಪಟ್ಠೋ ವಿಪರಿಣಾಮಟ್ಠೋ ಅಭಿಸಮಯಟ್ಠೋ"ತಿಆದೀಸು (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೨.೮) ಪಟಿವೇಧೋ। ಏವಮನೇಕೇಸು ಸಮಯೇಸು -

ಸಮವಾಯೋ ಖಣೋ ಕಾಲೋ, ಸಮೂಹೋ ಹೇತುಯೇವ ಚ।
ಏತೇ ಪಞ್ಚಪಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ, ಸಮಯಾ ಇಧ ವಿಞ್ಞುನಾ॥

'ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲ'ನ್ತಿ ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಕುಸಲಾಧಿಕಾರೇ ತೇಸು ನವಸು ಸಮಯೇಸು ಏತೇ ಸಮವಾಯಾದಯೋ ಪಞ್ಚ ಸಮಯಾ ಪಣ್ಡಿತೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ತೇಸು ಪಚ್ಚಯಸಾಮಗ್ಗೀ, ಸಮವಾಯೋ ಖಣೋ ಪನ।
ಏಕೋವ ನವಮೋ ಞೇಯ್ಯೋ, ಚಕ್ಕಾನಿ ಚತುರೋಪಿ ವಾ॥

ಯಾ ಹಿ ಏಸಾ ಸಾಧಾರಣಫಲನಿಪ್ಫಾದಕತ್ತೇನ ಸಣ್ಠಿತಾ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಸಾಮಗ್ಗೀ, ಸಾ ಇಧ ಸಮವಾಯೋತಿ ಞಾತಬ್ಬಾ। "ಏಕೋವ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಖಣೋ ಚ ಸಮಯೋ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯವಾಸಾಯಾ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೮.೨೯) ಏವಂ ವುತ್ತೋ ಪನ ನವಮೋವ ಖಣೋ ಏಕೋ ಖಣೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಯಾನಿ ವಾ ಪನೇತಾನಿ "ಚತ್ತಾರಿಮಾನಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚಕ್ಕಾನಿ ಯೇಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತಾನಂ ದೇವಮನುಸ್ಸಾನಂ ಚತುಚಕ್ಕಂ ವತ್ತತೀ"ತಿ - ಏತ್ಥ 'ಪತಿರೂಪದೇಸವಾಸೋ, ಸಪ್ಪುರಿಸೂಪನಿಸ್ಸಯೋ, ಅತ್ತಸಮ್ಮಾಪಣಿಧಿ, ಪುಬ್ಬೇ ಚ ಕತಪುಞ್ಞತಾ'ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೩೧) ಚತ್ತಾರಿ ಚಕ್ಕಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ, ಏತಾನಿ ವಾ ಏಕಜ್ಝಂ ಕತ್ವಾ ಓಕಾಸಟ್ಠೇನ ಖಣೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ತಾನಿ ಹಿ ಕುಸಲುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಓಕಾಸಭೂತಾನಿ।

ಏವಂ ಸಮವಾಯಞ್ಚ ಖಣಞ್ಚ ಞತ್ವಾ ಇತರೇಸು -

ತಂ ತಂ ಉಪಾದಾಯ ಪಞ್ಞತ್ತೋ, ಕಾಲೋ ವೋಹಾರಮತ್ತಕೋ।
ಪುಞ್ಜೋ ಫಸ್ಸಾದಿಧಮ್ಮಾನಂ, ಸಮೂಹೋತಿ ವಿಭಾವಿತೋ॥

'ಚಿತ್ತಕಾಲೋ ರೂಪಕಾಲೋ'ತಿಆದಿನಾ ಹಿ ನಯೇನ ಧಮ್ಮೇ ವಾ, 'ಅತೀತೋ ಅನಾಗತೋ'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಧಮ್ಮವುತ್ತಿಂ ವಾ, 'ಬೀಜಕಾಲೋ ಅಙ್ಕುರಕಾಲೋ'ತಿ ಆದಿನಾ ನಯೇನ ಧಮ್ಮಪಟಿಪಾಟಿಂ ವಾ, 'ಉಪ್ಪಾದಕಾಲೋ ಜರಾಕಾಲೋ'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಧಮ್ಮಲಕ್ಖಣಂ ವಾ, 'ವೇದಿಯನಕಾಲೋ ಸಞ್ಜಾನನಕಾಲೋ'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಧಮ್ಮಕಿಚ್ಚಂ ವಾ, 'ನ್ಹಾನಕಾಲೋ ಪಾನಕಾಲೋ'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಸತ್ತಕಿಚ್ಚಂ ವಾ, 'ಗಮನಕಾಲೋ ಠಾನಕಾಲೋ'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಇರಿಯಾಪಥಂ ವಾ, 'ಪುಬ್ಬಣ್ಹೋ ಸಾಯನ್ಹೋ ದಿವಾ ರತ್ತೀ'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯಾದಿಪರಿವತ್ತನಂ ವಾ, 'ಅದ್ಧಮಾಸೋ ಮಾಸೋ'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಅಹೋರತ್ತಾದಿಸಙ್ಖಾತಂ ಕಾಲಸಞ್ಚಯಂ ವಾತಿ - ಏವಂ ತಂ ತಂ ಉಪಾದಾಯ ಪಞ್ಞತ್ತೋ ಕಾಲೋ ನಾಮ। ಸೋ

ಪನೇಸ ಸಭಾವತೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ಪಣ್ಣತ್ತಿಮತ್ತಕೋ ಏವಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಯೋ ಪನೇಸ ಫಸ್ಸವೇದನಾದೀನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪುಞ್ಜೋ, ಸೋ ಇಧ ಸಮೂಹೋತಿ ವಿಭಾವಿತೋ। ಏವಂ ಕಾಲಸಮೂಹೇಪಿ ಇತ್ವಾ ಇತರೋ ಪನ -

ಹೇತೂತಿ ಪಚ್ಚಯೋವೇತ್ಥ, ತಸ್ಸ ದ್ವಾರವಸೇನ ವಾ।
ಅನೇಕಭಾವೋ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ, ಪಚ್ಚಯಾನಂ ವಸೇನ ವಾ॥

ಏತ್ಥ ಹಿ ಪಚ್ಚಯೋವ ಹೇತು ನಾಮ, ತಸ್ಸ ದ್ವಾರಾನಂ ವಾ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ವಾ ವಸೇನ ಅನೇಕಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಕಥಂ? ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಾದೀಸು ಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಚಕ್ಖುರೂಪಆಲೋಕಮನಸಿಕಾರಾದಯೋ ಪಚ್ಚಯಾ, **ಮಹಾಪಕರಣೇ** ಚ "ಹೇತುಪಚ್ಚಯೋ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೋ"ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಚತುವೀಸತಿ ಪಚ್ಚಯಾ ವುತ್ತಾ। ತೇಸು ಠಪೇತ್ವಾ ವಿಪಾಕಪಚ್ಚಯಞ್ಚ ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯಞ್ಚ, ಸೇಸಾ ಕುಸಲಧಮ್ಮಾನಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿಯೇವ। ತೇ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಇಧ ಹೇತೂತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ಏವಮಸ್ಸ ಇಮಿನಾ ದ್ವಾರವಸೇನ ವಾ ಪಚ್ಚಯವಸೇನ ವಾ ಅನೇಕಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ । ಏವಮೇತೇ ಸಮವಾಯಾದಯೋ ಪಞ್ಚ ಅತ್ಥಾ ಇಧ ಸಮಯಸದ್ದೇನ ಪರಿಗ್ಗಹಿತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

'ಕಸ್ಮಾ ಪನ ಏತೇಸು ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಏಕಂ ಅಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಪರಿಗ್ಗಹೋ ಕತೋ'ತಿ? 'ತೇನ ತೇನ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಅತ್ಥವಿಸೇಸಸ್ಸ ದೀಪನತೋ। ಏತೇಸು ಹಿ ಸಮವಾಯಸಙ್ಖಾತೋ ಸಮಯೋ ಅನೇಕಹೇತುತೋ ವುತ್ತಿಂ ದೀಪೇತಿ। ತೇನ ಏಕಕಾರಣವಾದೋ ಪಟಿಸೇಧಿತೋ ಹೋತಿ। ಸಮವಾಯೋ ಚ ನಾಮ ಸಾಧಾರಣಫಲನಿಪ್ಫಾದನೇ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಪೇಕ್ಖೋ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ 'ಏಕೋ ಕತ್ತಾ ನಾಮ ನತ್ಥೀ'ತಿ ಇಮಮ್ಪಿ ಅತ್ಥಂ ದೀಪೇತಿ। ಸಭಾವೇನ ಹಿ ಕಾರಣೇ ಸತಿ ಕಾರಣನ್ತರಾಪೇಕ್ಖಾ ಅಯುತ್ತಾತಿ। ಏವಂ ಏಕಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಕಾರಣಸ್ಸ ಅಭಾವದೀಪನೇನ "ಸಯಂಕತಂ ಸುಖದುಕ್ಖ"ನ್ತಿಆದಿ ಪಟಿಸೇಧಿತಂ ಹೋತಿ।

ತತ್ಥ ಸಿಯಾ - 'ಯಂ ವುತ್ತಂ ಅನೇಕಹೇತುತೋ ವುತ್ತಿಂ ದೀಪೇತೀ'ತಿ, ತಂ ನ ಯುತ್ತಂ। 'ಕಿಂಕಾರಣಾ' ?'ಅಸಾಮಗ್ಗಿಯಂ ಅಹೇತೂನಂ ಸಾಮಗ್ಗಿಯಮ್ಪಿ ಅಹೇತುಭಾವಾಪತ್ತಿತೋ'। 'ನ ಹಿ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಅನ್ಧೇ ದಟ್ಠುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೇ ಅನ್ಧಸತಂ ಪಸ್ಸತೀ'ತಿ। 'ನೋ ನ ಯುತ್ತಂ; ಸಾಧಾರಣಫಲನಿಪ್ಫಾದಕತ್ತೇನ ಹಿ ಠಿತಭಾವೋ ಸಾಮಗ್ಗೀ; ನ ಅನೇಕೇಸಂ ಸಮೋಧಾನಮತ್ತಂ। ನ ಚ ಅನ್ಧಾನಂ ದಸ್ಸನಂ ನಾಮ ಸಾಧಾರಣಫಲಂ'। 'ಕಸ್ಮಾ'?'ಅನ್ಧಸತೇ ಸತಿಪಿ ತಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ। ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಪನ ತಂ ಸಾಧಾರಣಫಲಂ, ತೇಸಂ ಭಾವೇ ಭಾವತೋ। ಅಸಾಮಗ್ಗಿಯಂ ಅಹೇತೂನಮ್ಪಿ ಚ ಸಾಮಗ್ಗಿಯಂ ಹೇತುಭಾವೋ ಸಿದ್ಧೋ। ಸ್ವಾಯಂ ಅಸಾಮಗ್ಗಿಯಂ ಫಲಾಭಾವೇನ, ಸಾಮಗ್ಗಿಯಞ್ಚಸ್ಸ ಭಾವೇನ, ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಚಕ್ಖಾದೀನಞ್ಹಿ ವೇಕಲ್ಲೇ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಅಭಾವೋ, ಅವೇಕಲ್ಲೇ ಚ ಭಾವೋ, ಪಚ್ಚಕ್ಖಸಿದ್ಧೋ ಲೋಕಸ್ಸಾ'ತಿ। ಅಯಂ ತಾವ ಸಮವಾಯಸಙ್ಖಾತೇನ ಸಮಯೇನ ಅತ್ಥೋ ದೀಪಿತೋ।

ಯೋ ಪನೇಸ ಅಟ್ಠಹಿ ಅಕ್ಖಣೇಹಿ ಪರಿವಜ್ಜಿತೋ ನವಮೋ ಖಣೋ, ಪತಿರೂಪದೇಸವಾಸಾದಿಕೋ ಚ ಚತುಚಕ್ಕಸಙ್ಖಾತೋ ಓಕಾಸಟ್ಠೇನ ಖಣೋ ವುತ್ತೋ, ಸೋ ಮನುಸ್ಸತ್ತಬುದ್ಧುಪ್ಪಾದಸದ್ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಆದಿಕಂ ಖಣಸಾಮಗ್ಗಿಂ ವಿನಾ ನತ್ಥಿ। ಮನುಸ್ಸತ್ತಾದೀನಞ್ಚ ಕಾಣಕಚ್ಛಪೋಪಮಾದೀಹಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೫೨) ದುಲ್ಲಭಭಾವೋ। ಇತಿ ಖಣಸ್ಸ ದುಲ್ಲಭತ್ತಾ ಸುಟ್ಠುತರಂ ಖಣಾಯತ್ತಂ ಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮಾನಂ ಉಪಕಾರಭೂತಂ ಕುಸಲಂ ದುಲ್ಲಭಮೇವ । ಏವಮೇತೇಸು ಖಣಸಙ್ಖಾತೋ ಸಮಯೋ ಕುಸಲುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ದುಲ್ಲಭಭಾವಂ ದೀಪೇತಿ। ಏವಂ ದೀಪೇನ್ತೇನ ಅನೇನ ಅಧಿಗತಖಣಾನಂ ಖಣಾಯತ್ತಸ್ಸೇವ ತಸ್ಸ ಕುಸಲಸ್ಸ ಅನನುಟ್ಠಾನೇನ ಮೋಘಖಣಂ ಕುರುಮಾನಾನಂ ಪಮಾದವಿಹಾರೋ ಪಟಿಸೇಧಿತೋ ಹೋತಿ। ಅಯಂ ಖಣಸಙ್ಖಾತೇನ ಸಮಯೇನ ಅತ್ಥೋ ದೀಪಿತೋ।

ಯೋ ಪನೇತಸ್ಸ ಕುಸಲಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಕಾಲೋ ನಾಮ ಹೋತಿ, ಸೋ ಅತಿಪರಿತ್ತೋ। ಸಾ ಚಸ್ಸ ಅತಿಪರಿತ್ತತಾ "ಯಥಾ ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ತಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಜವೋ, ಯಥಾ ಚ ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯಾನಂ ಜವೋ, ಯಥಾ ಚ ಯಾ ದೇವತಾ ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯಾನಂ ಪುರತೋ ಧಾವನ್ತಿ ತಾಸಂ ದೇವತಾನಂ ಜವೋ, ತತೋ ಸೀಘತರಂ ಆಯುಸಙ್ಖಾರಾ ಖೀಯನ್ತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೨೮) -

ಇಮಸ್ಸ ಸುತ್ತಸ್ಸ ಅಟ್ಠಕಥಾವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತತ್ರ ಹಿ ಸೋ ರೂಪಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ತಾವ ಪರಿತ್ತಕೋ ಕಾಲೋ ವುತ್ತೋ। ಯಾವ ಪಟುಪ್ಪನ್ನಂ ರೂಪಂ ತಿಟ್ಠತಿ ತಾವ ಸೋಳಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಭಿಜ್ಜನ್ತಿ। ಇತಿ ತೇಸಂ ಕಾಲಪರಿತ್ತತಾಯ ಉಪಮಾಪಿ ನತ್ಥಿ। ತೇನೇವಾಹ - "ಯಾವಞ್ಚಿದಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಉಪಮಾಪಿ ನ ಸುಕರಾ ಯಾವ ಲಹುಪರಿವತ್ತಂ ಚಿತ್ತ"ನ್ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧.೪೮)। ಏವಮೇತೇಸು ಕಾಲಸಙ್ಖಾತೋ ಸಮಯೋ ಕುಸಲಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಕಾಲಸ್ಸ ಅತಿಪರಿತ್ತತಂ ದೀಪೇತಿ। ಏವಂ ದೀಪೇನ್ತೇನ ಚಾನೇನ ಅತಿಪರಿತ್ತಕಾಲತಾಯ, ವಿಜ್ಜುಲತೋಭಾಸೇನ ಮುತ್ತಾವುಣನಂ ವಿಯ, ದುಪ್ಪಟಿವಿಜ್ಝಮಿದಂ ಚಿತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ಏತಸ್ಸ ಪಟಿವೇಧೇ ಮಹಾಉಸ್ಸಾಹೋ ಚ ಆದರೋ ಚ ಕತ್ತಬ್ಬೋತಿ ಓವಾದೋ ದಿನ್ನೋ ಹೋತಿ। ಅಯಂ ಕಾಲಸಙ್ಖಾತೇನ ಸಮಯೇನ ಅತ್ಥೋ ದೀಪಿತೋ।

ಸಮೂಹಸಙ್ಖಾತೋ ಪನ ಸಮಯೋ ಅನೇಕೇಸಂ ಸಹುಪ್ಪತ್ತಿಂ ದೀಪೇತಿ। ಫಸ್ಸಾದೀನಞ್ಹಿ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪುಞ್ಜೋ ಸಮೂಹೋತಿ ವುತ್ತೋ। ತಸ್ಮಿಞ್ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಚಿತ್ತಂ ಸಹ ತೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಅನೇಕೇಸಂ ಸಹುಪ್ಪತ್ತಿ ದೀಪಿತಾ। ಏವಂ ದೀಪೇನ್ತೇನ ಚಾನೇನ ಏಕಸ್ಸೇವ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಪಟಿಸೇಧಿತಾ ಹೋತಿ। ಅಯಂ ಸಮೂಹಸಙ್ಖಾತೇನ ಸಮಯೇನ ಅತ್ಥೋ ದೀಪಿತೋ।

ಹೇತುಸಙ್ಖಾತೋ ಪನ ಸಮಯೋ ಪರಾಯತ್ತವುತ್ತಿತಂ ದೀಪೇತಿ। 'ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ'ತಿ ಹಿ ಪದಸ್ಸ ಯಸ್ಮಾ 'ಯಸ್ಮಿಂ ಹೇತುಮ್ಹಿ ಸತಿ' ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ, ತಸ್ಮಾ 'ಹೇತುಮ್ಹಿ ಸತಿ' ಪವತ್ತಿತೋ ಪರಾಯತ್ತವುತ್ತಿತಾ ದೀಪಿತಾ। ಏವಂ ದೀಪೇನ್ತೇನ ಚಾನೇನ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸವಸವತ್ತಿತಾಭಿಮಾನೋ ಪಟಿಸೇಧಿತೋ ಹೋತಿ। ಅಯಂ ಹೇತುಸಙ್ಖಾತೇನ ಸಮಯೇನ ಅತ್ಥೋ ದೀಪಿತೋ।

ತತ್ಥ **'ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ'**ತಿ ಕಾಲಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಸಮಯಸ್ಸ ವಸೇನ 'ಯಸ್ಮಿಂ ಕಾಲೇ'ತಿ ಅತ್ಥೋ; ಸಮೂಹಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ 'ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮೂಹೇ'ತಿ। ಖಣಸಮವಾಯಹೇತುಸಙ್ಖಾತಾನಂ 'ಯಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ ಸತಿ, ಯಾಯ ಸಾಮಗ್ಗಿಯಾ ಸತಿ, ಯಮ್ಹಿ ಹೇತುಮ್ಹಿ ಸತಿ' ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಸತಿ 'ಫಸ್ಸಾದಯೋಪೀ'ತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಅಧಿಕರಣಞ್ಹಿ ಕಾಲಸಙ್ಖಾತೋ ಸಮೂಹಸಙ್ಖಾತೋ ಚ ಸಮಯೋ। ತತ್ಥ ವುತ್ತಧಮ್ಮಾನನ್ತಿ ಅಧಿಕರಣವಸೇನೇತ್ಥ ಭುಮ್ಮಂ। ಖಣಸಮವಾಯಹೇತುಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಚ ಸಮಯಸ್ಸ ಭಾವೇನ ತೇಸಂ ಭಾವೋ ಲಕ್ಖೀಯತೀತಿ ಭಾವೇನಭಾವಲಕ್ಖಣವಸೇನೇತ್ಥ ಭುಮ್ಮಂ।

ಕಾಮಾವಚರನ್ತಿ "ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕಾಮಾವಚರಾ? ಹೇಟ್ಠತೋ ಅವೀಚಿನಿರಯಂ ಉಪರಿತೋ ಪರನಿಮ್ಮಿತವಸವತ್ತಿಂ ಪರಿಯನ್ತಂ ಕತ್ವಾ"ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೨೮೭) ನಯೇನ ವುತ್ತೇಸು ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮೇಸು ಪರಿಯಾಪನ್ನಂ। ತತ್ರಾಯಂ ವಚನತ್ಥೋ - ಉದ್ದಾನತೋ ದ್ವೇ ಕಾಮಾ, ವತ್ಥುಕಾಮೋ ಚ ಕಿಲೇಸಕಾಮೋ ಚ। ತತ್ಥ ಕಿಲೇಸಕಾಮೋ ಅತ್ಥತೋ ಛನ್ದರಾಗೋವ ವತ್ಥುಕಾಮೋ ತೇಭೂಮಕವಟ್ಟಂ। ಕಿಲೇಸಕಾಮೋ ಚೇತ್ಥ ಕಾಮೇತೀತಿ **ಕಾಮೋ;** ಇತರೋ ಪನ ಕಾಮಿಯತೀತಿ ಕಾಮೋ। ಯಸ್ಮಿಂ ಪನ ಪದೇಸೇ ದುವಿಧೋಪೇಸೋ ಕಾಮೋ ಪವತ್ತಿವಸೇನ ಅವಚರತಿ, ಸೋ ಚತುನ್ನಂ ಅಪಾಯಾನಂ, ಮನುಸ್ಸಾನಂ, ಛನ್ನಞ್ಚ ದೇವಲೋಕಾನಂ ವಸೇನ ಏಕಾದಸವಿಧೋ ಪದೇಸೋ। ಕಾಮೋ ಏತ್ಥ ಅವಚರತೀತಿ **ಕಾಮಾವಚರೋ,** ಸಸತ್ಥಾವಚರೋ ವಿಯ। ಯಥಾ ಹಿ ಯಸ್ಮಿಂ ಪದೇಸೇ ಸಸತ್ಥಾ ಪುರಿಸಾ ಅವಚರನ್ತಿ, ಸೋ ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸುಪಿ ಅಞ್ಞೇಸು ದ್ವಿಪದಚತುಪ್ಪದೇಸು ಅವಚರನ್ತೇಸು, ತೇಸಂ ಅಭಿಲಕ್ಖಿತತ್ತಾ 'ಸಸತ್ಥಾವಚರೋ'ತ್ವೇವ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಂ ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸುಪಿ ಅಞ್ಞೇಸು ರೂಪಾವಚರಾದೀಸು ತತ್ಥ ಅವಚರನ್ತೇಸು, ತೇಸಂ ಅಭಿಲಕ್ಖಿತತ್ತಾ ಅಯಂ ಪದೇಸೋ 'ಕಾಮಾವಚರೋ'ತ್ವೇವ ವುಚ್ಚತಿ। ಸ್ವಾಯಂ ಯಥಾ ರೂಪಭವೋ ರೂಪಂ, ಏವಂ ಉತ್ತರಪದಲೋಪಂ ಕತ್ವಾ 'ಕಾಮೋ'ತ್ವೇವ ವುಚ್ಚತಿ। ಏವಮಿದಂ ಚಿತ್ತಂ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಏಕಾದಸಪದೇಸಸಙ್ಖಾತೇ ಕಾಮೇ ಅವಚರತೀತಿ ಕಾಮಾವಚರಂ।

ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಹಿ ಏತಂ ರೂಪಾರೂಪಭವೇಸುಪಿ ಅವಚರತಿ, ಯಥಾ ಪನ ಸಙ್ಗಾಮೇ ಅವಚರಣತೋ ಸಙ್ಗಾಮಾವಚರೋತಿ ಲದ್ಧನಾಮಕೋ ನಾಗೋ ನಗರೇ ಚರನ್ತೋಪಿ 'ಸಙ್ಗಾಮಾವಚರೋ'ತ್ವೇವ ವುಚ್ಚತಿ, ಥಲಜಲಚರಾ ಚ ಪಾಣಾ ಅಥಲೇ ಅಜಲೇ ಚ ಠಿತಾಪಿ 'ಥಲಚರಾ ಜಲಚರಾ'ತ್ವೇವ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ಏವಮಿದಂ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಅವಚರನ್ತಮ್ಪಿ ಕಾಮಾವಚರಮೇವಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಆರಮ್ಮಣಕರಣವಸೇನ ವಾ ಏತ್ಥ ಕಾಮೋ ಅವಚರತೀತಿಪಿ ಕಾಮಾವಚರಂ। ಕಾಮಞ್ಚೇಸ ರೂಪಾರೂಪಾವಚರೇಸುಪಿ ಅವಚರತಿ, ಯಥಾ ಪನ ವದತೀತಿ 'ವಚ್ಛೋ', ಮಹಿಯಂ ಸೇತೀತಿ 'ಮಹಿಂಸೋ'ತಿ ವುತ್ತೇ, ನ ಸತ್ತಾ ಯತ್ತಕಾ ವದನ್ತಿ, ಮಹಿಯಂ ವಾ ಸೇನ್ತಿ ಸಬ್ಬೇಸಂ ತಂ ನಾಮಂ ಹೋತಿ, ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಪಿಚ ಕಾಮಭವಸಙ್ಖಾತೇ ಕಾಮೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಅವಚಾರೇತೀತಿಪಿ **ಕಾಮಾವಚರಂ**।

ಕುಸಲನ್ತಿ ಕುಚ್ಛಿತಾನಂ ಸಲನಾದೀಹಿ ಅತ್ಥೇಹಿ ಕುಸಲಂ। ಅಪಿಚ ಆರೋಗ್ಯಟ್ಠೇನ ಅನವಜ್ಜಟ್ಠೇನ ಕೋಸಲ್ಲಸಮ್ಭೂತಟ್ಠೇನ ಚ ಕುಸಲಂ। ಯಥೇವ ಹಿ 'ಕಚ್ಚಿ ನು ಭೋತೋ ಕುಸಲ'ನ್ತಿ (ಜಾ॰ ೧.೧೫.೧೪೬; ೨.೨೦.೧೨೯) ರೂಪಕಾಯೇ ಅನಾತುರತಾಯ ಅಗೇಲಞ್ಞೇನ ನಿಬ್ಯಾಧಿತಾಯ ಆರೋಗ್ಯಟ್ಠೇನ ಕುಸಲಂ ವುತ್ತಂ, ಏವಂ ಅರೂಪಧಮ್ಮೇಪಿ ಕಿಲೇಸಾತುರತಾಯ ಕಿಲೇಸಗೇಲಞ್ಞಸ್ಸ ಚ ಕಿಲೇಸಬ್ಯಾಧಿನೋ ಅಭಾವೇನ ಆರೋಗ್ಯಟ್ಠೇನ ಕುಸಲಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಕಿಲೇಸವಜ್ಜಸ್ಸ ಪನ ಕಿಲೇಸದೋಸಸ್ಸ ಕಿಲೇಸದರಥಸ್ಸ ಚ ಅಭಾವಾ ಅನವಜ್ಜಟ್ಠೇನ ಕುಸಲಂ। ಕೋಸಲ್ಲಂ ವುಚ್ಚತಿ ಪಞ್ಞಾ; ಕೋಸಲ್ಲತೋ ಸಮ್ಭೂತತ್ತಾ ಕೋಸಲ್ಲಸಮ್ಭೂತಟ್ಠೇನ ಕುಸಲಂ।

'ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ' ತಾವ ಏವಂ ಹೋತು; ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ಕಥನ್ತಿ। ತಮ್ಪಿ ರುಳ್ಹೀಸದ್ದೇನ ಕುಸಲಮೇವ। ಯಥಾ ಹಿ ತಾಲಪಣ್ಣೇಹಿ ಅಕತ್ವಾ ಕಿಲಞ್ಜಾದೀಹಿ ಕತಮ್ಪಿ ತಂಸರಿಕ್ಖತ್ತಾ ರುಳ್ಹೀಸದ್ದೇನ ತಾಲವಣ್ಟನ್ತ್ವೇವ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಂ 'ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತ'ಮ್ಪಿ ಕುಸಲನ್ತ್ವೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಪನ 'ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ' ಆರೋಗ್ಯಟ್ಠೇನ ಅನವಜ್ಜಟ್ಠೇನ ಕೋಸಲ್ಲಸಮ್ಭೂತಟ್ಠೇನಾತಿ ತಿವಿಧೇನಪಿ ಕುಸಲನ್ತಿ ನಾಮಂ ಲಭತಿ, ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ದುವಿಧೇನೇವ। ಇತಿ ಯಞ್ಚ ಜಾತಕಪರಿಯಾಯೇನ ಯಞ್ಚ ಬಾಹಿತಿಕಸುತ್ತಪರಿಯಾಯೇನ ಯಞ್ಚ ಅಭಿಧಮ್ಮಪರಿಯಾಯೇನ ಕುಸಲಂ ಕಥಿತಂ ಸಬ್ಬಂ ತಂ ತೀಹಿಪಿ ಅತ್ಥೇಹಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತೇ ಲಬ್ಭತಿ।

ತದೇತಂ ಲಕ್ಖಣಾದಿವಸೇನ ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಲಕ್ಖಣಂ, ಅಕುಸಲವಿದ್ಧಂಸನರಸಂ, ವೋದಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಪದಟ್ಠಾನಂ। ಅವಜ್ಜಪಟಿಪಕ್ಖತ್ತಾ ವಾ ಅನವಜ್ಜಲಕ್ಖಣಮೇವ ಕುಸಲಂ, ವೋದಾನಭಾವರಸಂ, ಇಟ್ಠವಿಪಾಕಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಯಥಾವುತ್ತಪದಟ್ಠಾನಮೇವ। ಲಕ್ಖಣಾದೀಸು ಹಿ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಭಾವೋ ವಾ ಸಾಮಞ್ಞಂ ವಾ **ಲಕ್ಖಣಂ** ನಾಮ। ಕಿಚ್ಚಂ ವಾ ಸಮ್ಪತ್ತಿ ವಾ **ರಸೋ** ನಾಮ। ಉಪಟ್ಠಾನಾಕಾರೋ ವಾ ಫಲಂ ವಾ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ ನಾಮ। ಆಸನ್ನಕಾರಣಂ **ಪದಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ। ಇತಿ ಯತ್ಥ ಯತ್ಥ ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ವಕ್ಖಾಮ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಇಮಿನಾವ ನಯೇನ ತೇಸಂ ನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಚಿತ್ತನ್ತಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಚಿನ್ತೇತೀತಿ ಚಿತ್ತಂ; ವಿಜಾನಾತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯಸ್ಮಾ ವಾ 'ಚಿತ್ತ'ನ್ತಿ ಸಬ್ಬಚಿತ್ತಸಾಧಾರಣೋ ಏಸ ಸದ್ದೋ, ತಸ್ಮಾ ಯದೇತ್ಥ ಲೋಕಿಯಕುಸಲಾಕುಸಲಕಿರಿಯಚಿತ್ತಂ, ತಂ ಜವನವೀಥಿವಸೇನ ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಾನಂ ಚಿನೋತೀತಿ ಚಿತ್ತಂ। ವಿಪಾಕಂ ಕಮ್ಮಕಿಲೇಸೇಹಿ ಚಿತನ್ತಿ ಚಿತ್ತಂ। ಅಪಿಚ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಯಥಾನುರೂಪತೋ ಚಿತ್ತತಾಯ ಚಿತ್ತಂ। ಚಿತ್ತಕರಣತಾಯ ಚಿತ್ತನ್ತಿ ಏವಮ್ಪೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ ಯಸ್ಮಾ ಅಞ್ಞದೇವ ಸರಾಗಂ ಚಿತ್ತಂ, ಅಞ್ಞಂ ಸದೋಸಂ , ಅಞ್ಞಂ ಸಮೋಹಂ; ಅಞ್ಞಂ ಕಾಮಾವಚರಂ, ಅಞ್ಞಂ ರೂಪಾವಚರಾದಿಭೇದಂ; ಅಞ್ಞಂ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ, ಅಞ್ಞಂ ಸದ್ದಾದಿಆರಮ್ಮಣಂ; ರೂಪಾರಮ್ಮಣೇಸು ಚಾಪಿ ಅಞ್ಞಂ ನೀಲಾರಮ್ಮಣಂ, ಅಞ್ಞಂ ಪೀತಾದಿಆರಮ್ಮಣಂ; ಸದ್ದಾದಿಆರಮ್ಮಣೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ; ಸಬ್ಬೇಸುಪಿ ಚೇತೇಸು ಅಞ್ಞಂ ಹೀನಂ ಅಞ್ಞಂ ಮಜ್ಝಿಮಂ ಅಞ್ಞಂ ಪಣೀತಂ; ಹೀನಾದೀಸುಪಿ ಅಞ್ಞಂ ಛನ್ದಾಧಿಪತೇಯ್ಯಂ, ಅಞ್ಞಂ ವೀರಿಯಾಧಿಪತೇಯ್ಯಂ ಅಞ್ಞಂ ಚಿತ್ತಾಧಿಪತೇಯ್ಯಂ, ಅಞ್ಞಂ ವೀಮಂಸಾಧಿಪತೇಯ್ಯಂ, ತಸ್ಮಾ ಅಸ್ಸ ಇಮೇಸಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಭೂಮಿಆರಮ್ಮಣಹೀನಮಜ್ಝಿಮಪಣೀತಾಧಿಪತೀನಂ ವಸೇನ ಚಿತ್ತತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಕಾಮಞ್ಚೇತ್ಥ ಏಕಮೇವ ಏವಂ ಚಿತ್ತಂ

ನ ಹೋತಿ, ಚಿತ್ತಾನಂ ಪನ ಅನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ಏತೇಸು ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಏಕಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತತಾಯ ಚಿತ್ತನ್ತಿ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟತಿ। ಏವಂ ತಾವ ಚಿತ್ತತಾಯ ಚಿತ್ತಂ।

ಕಥಂ ಚಿತ್ತಕರಣತಾಯಾತಿ? ಲೋಕಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಚಿತ್ತಕಮ್ಮತೋ ಉತ್ತರಿ ಅಞ್ಞಂ ಚಿತ್ತಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ತಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಚರಣಂ ನಾಮ ಚಿತ್ತಂ ಅತಿಚಿತ್ತಮೇವ ಹೋತಿ। ತಂ ಕರೋನ್ತಾನಂ ಚಿತ್ತಕಾರಾನಂ 'ಏವಂವಿಧಾನಿ ಏತ್ಥ ರೂಪಾನಿ ಕಾತಬ್ಬಾನೀ'ತಿ ಚಿತ್ತಸಞ್ಞಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಾಯ ಚಿತ್ತಸಞ್ಞಾಯ ಲೇಖಾಗಹನರಞ್ಜನಉಜ್ಜೋತನವತ್ತನಾದಿನಿಪ್ಫಾದಿಕಾ ಚಿತ್ತಕಿರಿಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತತೋ ಚರಣಸಙ್ಖಾತೇ ಚಿತ್ತೇ ಅಞ್ಞತರಂ ವಿಚಿತ್ತರೂಪಂ ನಿಪ್ಫಜ್ಜತಿ। ತತೋ 'ಇಮಸ್ಸ ರೂಪಸ್ಸ ಉಪರಿ ಇದಂ ಹೋತು, ಹೇಟ್ಠಾ ಇದಂ, ಉಭಯಪಸ್ಸೇ ಇದ'ನ್ತಿ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ಯಥಾಚಿನ್ತಿತೇನ ಕಮೇನ ಸೇಸಚಿತ್ತರೂಪನಿಪ್ಫಾದನಂ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಲೋಕೇ ವಿಚಿತ್ತಂ ಸಿಪ್ಪಜಾತಂ ಸಬ್ಬಂ ತಂ ಚಿತ್ತೇನೇವ ಕರಿಯತಿ, ಏವಂ ಇಮಾಯ ಕರಣವಿಚಿತ್ತತಾಯ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ನಿಪ್ಫಾದಕಂ ಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ತಥೇವ ಚಿತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಯಥಾಚಿನ್ತಿತಸ್ಸ ವಾ ಅನವಸೇಸಸ್ಸ ಅನಿಪ್ಫಜ್ಜನತೋ ತತೋಪಿ ಚಿತ್ತಮೇವ ಚಿತ್ತತರಂ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ –

> "ದಿಟ್ಠಂ ವೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚರಣಂ ನಾಮ ಚಿತ್ತನ್ತಿ? 'ಏವಂ, ಭನ್ತೇ'। ತಮ್ಪಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚರಣಂ ನಾಮ ಚಿತ್ತಂ ಚಿತ್ತೇನೇವ ಚಿನ್ತಿತಂ। ತೇನಪಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚರಣೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಚಿತ್ತಂಯೇವ ಚಿತ್ತತರ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧೦೦)।

ತಥಾ ಯದೇತಂ ದೇವಮನುಸ್ಸನಿರಯತಿರಚ್ಛಾನಭೇದಾಸು ಗತೀಸು ಕಮ್ಮಲಿಙ್ಗಸಞ್ಞಾವೋಹಾರಾದಿಭೇದಂ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಂ ಚಿತ್ತಂ ತಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಕತಮೇವ। ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿಭೇದಞ್ಹಿ ದಾನಸೀಲವಿಹಿಂಸಾಸಾರೇಯ್ಯಾದಿನಯಪ್ಪವತ್ತಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮಂ ಚಿತ್ತನಿಪ್ಫಾದಿತಂ ಕಮ್ಮನಾನತ್ತಂ। ಕಮ್ಮನಾನತ್ತೇನೇವ ಚ ತಾಸು ತಾಸು ಗತೀಸು ಹತ್ಥಪಾದಕಣ್ಣಉದರಗೀವಾಮುಖಾದಿಸಣ್ಠಾನಭಿನ್ನಂ ಲಿಙ್ಗನಾನತ್ತಂ। ಲಿಙ್ಗನಾನತ್ತತೋ ಯಥಾಗಹಿತಸಣ್ಠಾನವಸೇನ 'ಅಯಂ ಇತ್ಥೀ ಅಯಂ ಪುರಿಸೋ'ತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ಸಞ್ಞಾನಾನತ್ತಂ। ಸಞ್ಞಾನಾನತ್ತತೋ ಸಞ್ಞಾನುರೂಪೇನ 'ಇತ್ಥೀ'ತಿ ವಾ 'ಪುರಿಸೋ'ತಿ ವಾ ವೋಹರನ್ತಾನಂ ವೋಹಾರನಾನತ್ತಂ। ವೋಹಾರನಾನತ್ತವಸೇನ ಪನ ಯಸ್ಮಾ 'ಇತ್ಥೀ ಭವಿಸ್ಸಾಮಿ ಪುರಿಸೋ ಭವಿಸ್ಸಾಮಿ, ಖತ್ತಿಯೋ ಭವಿಸ್ಸಾಮಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಭವಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಏವಂ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಅತ್ತಭಾವಸ್ಸ ಜನಕಂ ಕಮ್ಮಂ ಕರೀಯತಿ, ತಸ್ಮಾ ವೋಹಾರನಾನತ್ತತೋ ಕಮ್ಮನಾನತ್ತಂ। ತಂ ಪನೇತಂ ಕಮ್ಮನಾನತ್ತಂ ಯಥಾಪತ್ಥಿತಂ ಭವಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇನ್ತಂ ಯಸ್ಮಾ ಗತಿವಸೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತಿ ತಸ್ಮಾ ಕಮ್ಮನಾನತ್ತತೋ ಗತಿನಾನತ್ತಂ। ಕಮ್ಮನಾನತ್ತೇನೇವ ಚ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಸತ್ತಾನಂ ತಸ್ಸಾ ತಸ್ಸಾ ಗತಿಯಾ ಅಪಾದಕದ್ವಿಪಾದಕಾದಿತಾ, ತಸ್ಸಾ ತಸ್ಸಾ ಉಪಪತ್ತಿಯಾ ಉಚ್ಚನೀಚಾದಿತಾ, ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ತಭಾವೇ ಸುವಣ್ಣದುಬ್ಬಣ್ಣಾದಿತಾ, ಲೋಕಧಮ್ಮೇಸು ಲಾಭಾಲಾಭಾದಿತಾ ಚ ಪಞ್ಞಾಯತಿ। ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಮೇತಂ ದೇವಮನುಸ್ಸನಿರಯತಿರಚ್ಛಾನಭೇದಾಸು ಗತೀಸು ಕಮ್ಮಲಿಙ್ಗಸಞ್ಞಾವೋಹಾರಾದಿಭೇದಂ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಂ ಚಿತ್ತಂ ಚಿತ್ತೇನೇವ ಕತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಸ್ವಾಯಮತ್ಥೋ ಇಮಸ್ಸ ಸಙ್ಗೀತಿಅನಾರುಳ್ಹಸ್ಸ ಸುತ್ತಸ್ಸ ವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ –

"ಕಮ್ಮನಾನತ್ತಪುಥುತ್ತಪ್ಪಭೇದವವತ್ಥಾನವಸೇನ ಲಿಙ್ಗನಾನತ್ತಪುಥುತ್ತಪ್ಪಭೇದವವತ್ಥಾನಂ ಭವತಿ, ಲಿಙ್ಗನಾನತ್ತಪುಥುತ್ತಪ್ಪಭೇದವವತ್ಥಾನವಸೇನ ಸಞ್ಞಾನಾನತ್ತಪುಥುತ್ತಪ್ಪಭೇದವವತ್ಥಾನಂ ಭವತಿ, ಸಞ್ಞಾನಾನತ್ತಪುಥುತ್ತಪ್ಪಭೇದವವತ್ಥಾನವಸೇನ ವೋಹಾರನಾನತ್ತಪುಥುತ್ತಪ್ಪಭೇದವವತ್ಥಾನಂ ಭವತಿ, ವೋಹಾರನಾನತ್ತಪುಥುತ್ತಪ್ಪಭೇದವವತ್ಥಾನವಸೇನ ಕಮ್ಮನಾನತ್ತಪುಥುತ್ತಪ್ಪಭೇದವವತ್ಥಾನಂ ಭವತಿ। ಕಮ್ಮನಾನಾಕರಣಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಸತ್ತಾನಂ ಗತಿಯಾ ನಾನಾಕರಣಂ ಪಞ್ಞಾಯತಿ – ಅಪದಾ ದ್ವಿಪದಾ ಚತುಪ್ಪದಾ ಬಹುಪ್ಪದಾ, ರೂಪಿನೋ ಅರೂಪಿನೋ, ಸಞ್ಞಿನೋ ಅಸಞ್ಞಿನೋ ನೇವಸಞ್ಞೀನಾಸಞ್ಞಿನೋ। ಕಮ್ಮನಾನಾಕರಣಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಸತ್ತಾನಂ ಉಪಪತ್ತಿಯಾ ನಾನಾಕರಣಂ ಪಞ್ಞಾಯತಿ – ಉಚ್ಚನೀಚತಾ ಹೀನಪಣೀತತಾ ಸುಗತದುಗ್ಗತತಾ। ಕಮ್ಮನಾನಾಕರಣಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಸತ್ತಾನಂ ಅತ್ತಭಾವೇ ನಾನಾಕರಣಂ ಪಞ್ಞಾಯತಿ

- ಸುವಣ್ಣದುಬ್ಬಣ್ಣತಾ ಸುಜಾತದುಜ್ಜಾತತಾ ಸುಸಣ್ಠಿತದುಸ್ಸಣ್ಠಿತತಾ। ಕಮ್ಮನಾನಾಕರಣಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಸತ್ತಾನಂ ಲೋಕಧಮ್ಮೇ ನಾನಾಕರಣಂ ಪಞ್ಞಾಯತಿ - ಲಾಭಾಲಾಭೇ ಯಸಾಯಸೇ ನಿನ್ದಾಪಸಂಸಾಯಂ ಸುಖದುಕ್ಖೇ"ತಿ।

ಅಪರಮ್ಪಿ ವುತ್ತಂ -

ಕಮ್ಮತೋ ಲಿಙ್ಗತೋ ಚೇವ, ಲಿಙ್ಗಸಞ್ಞಾ ಪವತ್ತರೇ।
ಸಞ್ಞಾತೋ ಭೇದಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಇತ್ಥಾಯಂ ಪುರಿಸೋತಿ ವಾ॥

"ಕಮ್ಮುನಾ ವತ್ತತೇ ಲೋಕೋ, ಕಮ್ಮುನಾ ವತ್ತತೇ ಪಜಾ।
ಕಮ್ಮನಿಬನ್ಧನಾ ಸತ್ತಾ, ರಥಸ್ಸಾಣೀವ ಯಾಯತೋ"॥ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೪೬೦; ಸು॰ ನಿ॰ ೬೫೯)।

ಕಮ್ಮೇನ ಕಿತ್ತಿಂ ಲಭತೇ ಪಸಂಸಂ,
ಕಮ್ಮೇನ ಜಾನಿಞ್ಚ ವಧಞ್ಚ ಬನ್ಧಂ।
ತಂ ಕಮ್ಮನಾನಾಕರಣಂ ವಿದಿತ್ವಾ,
ಕಸ್ಮಾ ವದೇ ನತ್ಥಿ ಕಮ್ಮನ್ತಿ ಲೋಕೇ॥ (ಕಥಾ॰ ೭೮೫)।

"ಕಮ್ಮಸ್ಸಕಾ ಮಾಣವ ಸತ್ತಾ ಕಮ್ಮದಾಯಾದಾ ಕಮ್ಮಯೋನೀ ಕಮ್ಮಬನ್ಧೂ ಕಮ್ಮಪಟಿಸರಣಾ; ಕಮ್ಮಂ ಸತ್ತೇ ವಿಭಜತಿ ಯದಿದಂ ಹೀನಪ್ಪಣೀತತಾಯಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೮೯)।

ಏವಂ ಇಮಾಯ ಕರಣಚಿತ್ತತಾಯಪಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಹಿ ಏತಾನಿ ವಿಚಿತ್ರಾನಿ ಚಿತ್ತೇನೇವ ಕತಾನಿ। ಅಲದ್ಧೋಕಾಸಸ್ಸ ಪನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಯಂ ವಾ ಪನ ಅವಸೇಸಪಚ್ಚಯವಿಕಲಂ ತಸ್ಸ ಏಕಚ್ಚಚಿತ್ತಕರಣಾಭಾವತೋ ಯದೇತಂ ಚಿತ್ತೇನ ಕತಂ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಂ ಚಿತ್ತಂ ವುತ್ತಂ, ತತೋಪಿ ಚಿತ್ತಮೇವ ಚಿತ್ತತರಂ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ -

"ನಾಹಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಞ್ಞಂ ಏಕನಿಕಾಯಮ್ಪಿ ಸಮನುಪಸ್ಸಾಮಿ ಏವಂ ಚಿತ್ತಂ ಯಥಯಿದಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ತಿರಚ್ಛಾನಗತಾ ಪಾಣಾ... ತೇಹಿಪಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ತಿರಚ್ಛಾನಗತೇಹಿ ಪಾಣೇಹಿ ಚಿತ್ತಂಯೇವ ಚಿತ್ತತರ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧೦೦)।

ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀತಿ ಏತ್ಥ ವತ್ತಮಾನಭೂತಾಪಗತೋಕಾಸಕತಭೂಮಿಲದ್ಧವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ನಾಮ ಅನೇಕಪ್ಪಭೇದಂ। ತತ್ಥ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಉಪ್ಪಾದಜರಾಭಙ್ಗಸಮಙ್ಗೀಸಙ್ಖಾತಂ ವತ್ತಮಾನುಪ್ಪನ್ನಂ ನಾಮ। ಆರಮ್ಮಣರಸಂ ಅನುಭವಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧಂ, ಅನುಭೂತಾಪಗತಸಙ್ಖಾತಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಂ , ಉಪ್ಪಾದಾದಿತ್ತಯಂ ಅನುಪ್ಪತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧಂ, ಭೂತಾಪಗತಸಙ್ಖಾತಂ, ಸೇಸಸಙ್ಖತಞ್ಚ **ಭೂತಾಪಗತುಪ್ಪನ್ನಂ** ನಾಮ। "ಯಾನಿಸ್ಸ ತಾನಿ ಪುಬ್ಬೇ ಕತಾನಿ ಕಮ್ಮಾನೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೪೮) ಏವಮಾದಿನಾ ನಯೇನ ವುತ್ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಅತೀತಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ, ಅಞ್ಞಂ ವಿಪಾಕಂ ಪಟಿಬಾಹಿತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ವಿಪಾಕಸ್ಸೋಕಾಸಂ ಕತ್ವಾ ಠಿತತ್ತಾ, ತಥಾ ಕತೋಕಾಸಞ್ಚ ವಿಪಾಕಂ ಅನುಪ್ಪನ್ನಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ ಏವಂ ಕತೇ ಓಕಾಸೇ ಏಕನ್ತೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ ಓಕಾಸಕತುಪ್ಪನ್ನಂ ನಾಮ। ತಾಸು ತಾಸು ಭೂಮೀಸು ಅಸಮೂಹತಂ ಅಕುಸಲಂ ಭೂಮಿಲದ್ಧುಪ್ಪನ್ನಂ ನಾಮ। ಏತ್ಥ ಚ ಭೂಮಿಯಾ ಭೂಮಿಲದ್ಧಸ್ಸ ಚ ನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಭೂಮೀ**ತಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾ ತೇಭೂಮಕಾ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ। ಭೂಮಿಲದ್ಧಂ ನಾಮ ತೇಸು ಖನ್ಧೇಸು ಉಪ್ಪತ್ತಾರಹಂ ಕಿಲೇಸಜಾತಂ। ತೇನ ಹೇಸಾ ಭೂಮಿ ಲದ್ಧಾ ನಾಮ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಭೂಮಿಲದ್ಧನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಏವಮೇತೇಸು ಚತೂಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ಇಧ 'ವತ್ತಮಾನುಪ್ಪನ್ನಂ' ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ।

ತತ್ರಾಯಂ ವಚನತ್ಥೋ - ಪುಬ್ಬನ್ತತೋ ಉದ್ಧಂ ಉಪ್ಪಾದಾದಿಅಭಿಮುಖಂ ಪನ್ನನ್ತಿ **ಉಪ್ಪನ್ನಂ**। 'ಉಪ್ಪನ್ನ'-ಸದ್ದೋ ಪನೇಸ ಅತೀತೇ ಪಟಿಲದ್ಧೇ ಸಮುಟ್ಠಿತೇ ಅವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತೇ ಅಸಮುಚ್ಛಿನ್ನೇ ಖಣತ್ತಯಗತೇತಿ ಅನೇಕೇಸು ಅತ್ಥೇಸು ದಿಸ್ಸತಿ। ಅಯಞ್ಹಿ "ತೇನ

ಖೋ ಪನ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಮಯೇನ ಕಕುಸನ್ಧೋ ಭಗವಾ ಅರಹಂ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ಲೋಕೇ ಉಪ್ಪನ್ನೋ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧೪೩) ಏತ್ಥ ಅತೀತೇ ಆಗತೋ। "ಆಯಸ್ಮತೋ ಆನನ್ದಸ್ಸ ಅತಿರೇಕಚೀವರಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀ"ತಿ (ಪಾರಾ॰ ೪೬೧) ಏತ್ಥ ಪಟಿಲದ್ಧೇ। "ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಮಹಾಮೇಘಂ ತಮೇನಂ ಮಹಾವಾತೋ ಅನ್ತರಾಯೇವ ಅನ್ತರಧಾಪೇತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೫೮) ಏತ್ಥ ಸಮುಟ್ಠಿತೇ। "ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಗಮಿಯಚಿತ್ತಂ ದುಪ್ಪಟಿವಿನೋದನೀಯಂ (ಅ॰ ನಿ॰ ೫.೧೬೦; ಪರಿ॰ ೩೨೫); ಉಪ್ಪನ್ನುಪ್ಪನ್ನೇ ಪಾಪಕೇ ಅಕುಸಲೇ ಧಮ್ಮೇ ಠಾನಸೋ ಅನ್ತರಧಾಪೇತೀ"ತಿ (ಪಾರಾ॰ ೧೬೫) ಏತ್ಥ ಅವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತೇ। "ಅರಿಯಂ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕಂ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ಬಹುಲೀಕರೋನ್ತೋ ಉಪ್ಪನ್ನುಪ್ಪನ್ನೇ ಪಾಪಕೇ ಅಕುಸಲೇ ಧಮ್ಮೇ ಠಾನಸೋ ಅನ್ತರಾಯೇವ ಅನ್ತರಧಾಪೇತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೫೬-೧೫೮) ಏತ್ಥ ಅಸಮುಚ್ಛಿನ್ನೇ। "ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಉಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ? ಆಮನ್ತಾ"ತಿ (ಯಮ॰ ೨.ಚಿತ್ತಯಮಕ.೮೧) ಏತ್ಥ ಖಣತ್ತಯಗತೇ। ಸ್ವಾಯಮಿಧಾಪಿ ಖಣತ್ತಯಗತೇವ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ತಸ್ಮಾ **'ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀ'**ತಿ ಏತ್ಥ ಖಣತ್ತಯಗತಂ ಹೋತಿ, ವತ್ತಮಾನಂ ಹೋತಿ, ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀತಿ। ಅಯಂ ಸಙ್ಖೇಪತ್ಥೋ।

ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀತಿ ಚೇತಂ ದೇಸನಾಸೀಸಮೇವ। ನ ಪನ ಚಿತ್ತಂ ಏಕಕಮೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ರಾಜಾ ಆಗತೋತಿ ವುತ್ತೇ ನ ಪರಿಸಂ ಪಹಾಯ ಏಕಕೋವ ಆಗತೋ, ರಾಜಪರಿಸಾಯ ಪನ ಸದ್ಧಿಂಯೇವ ಆಗತೋತಿ ಪಞ್ಞಾಯತಿ , ಏವಮಿದಮ್ಪಿ ಪರೋಪಣ್ಣಾಸಕುಸಲಧಮ್ಮೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂಯೇವ ಉಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಟ್ಠೇನ ಪನ "ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ"ಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಂ।

ಲೋಕಿಯಧಮ್ಮಞ್ಹಿ ಪತ್ವಾ ಚಿತ್ತಂ ಜೇಟ್ಠಕಂ ಚಿತ್ತಂ ಧುರಂ ಚಿತ್ತಂ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಂ ಹೋತಿ। ಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮಂ ಪತ್ವಾ ಪಞ್ಞಾ ಜೇಟ್ಠಿಕಾ ಪಞ್ಞಾ ಧುರಾ ಪಞ್ಞಾ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ। ತೇನೇವ ಭಗವಾ ವಿನಯಪರಿಯಾಯಂ ಪತ್ವಾ ಪಞ್ಹಂ ಪುಚ್ಛನ್ತೋ 'ಕಿಂಫಸ್ಸೋಸಿ, ಕಿಂವೇದನೋಸಿ, ಕಿಂಸಞ್ಞೋಸಿ, ಕಿಂಚೇತನೋಸೀ'ತಿ ಅಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ "ಕಿಂಚಿತ್ತೋ ತ್ವಂ ಭಿಕ್ಖೂ"ತಿ ಚಿತ್ತಮೇವ ಧುರಂ ಕತ್ವಾ ಪುಚ್ಛತಿ। "ಅಥೇಯ್ಯಚಿತ್ತೋ ಅಹಂ ಭಗವಾ"ತಿ ಚ ವುತ್ತೇ 'ಅನಾಪತ್ತಿ ಅಥೇಯ್ಯಫಸ್ಸಸ್ಸಾ'ತಿಆದೀನಿ ಅವತ್ವಾ "ಅನಾಪತ್ತಿ ಭಿಕ್ಖು ಅಥೇಯ್ಯಚಿತ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ ವದತಿ।

ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ವಿನಯಪರಿಯಾಯಂ, ಅಞ್ಞಮ್ಪಿ ಲೋಕಿಯದೇಸನಂ ದೇಸೇನ್ತೋ ಚಿತ್ತಮೇವ ಧುರಂ ಕತ್ವಾ ದೇಸೇತಿ। ಯಥಾಹ - "ಯೇ ಕೇಚಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಧಮ್ಮಾ ಅಕುಸಲಾ ಅಕುಸಲಭಾಗಿಯಾ ಅಕುಸಲಪಕ್ಖಿಕಾ ಸಬ್ಬೇತೇ ಮನೋಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ। ಮನೋ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಠಮಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ" (ಅ॰ ನಿ॰ ೧.೫೬)।

"ಮನೋಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ ಧಮ್ಮಾ, ಮನೋಸೇಟ್ಠಾ ಮನೋಮಯಾ।
ಮನಸಾ ಚೇ ಪದುಟ್ಠೇನ, ಭಾಸತಿ ವಾ ಕರೋತಿ ವಾ।
ತತೋ ನಂ ದುಕ್ಖಮನ್ವೇತಿ, ಚಕ್ಕಂವ ವಹತೋ ಪದಂ॥

"ಮನೋಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ ಧಮ್ಮಾ, ಮನೋಸೇಟ್ಠಾ ಮನೋಮಯಾ।
ಮನಸಾ ಚೇ ಪಸನ್ನೇನ, ಭಾಸತಿ ವಾ ಕರೋತಿ ವಾ।
ತತೋ ನಂ ಸುಖಮನ್ವೇತಿ, ಛಾಯಾವ ಅನಪಾಯಿನೀ"॥ (ಧ॰ ಪ॰ ೧,೨)।

"ಚಿತ್ತೇನ ನೀಯತಿ ಲೋಕೋ, ಚಿತ್ತೇನ ಪರಿಕಸ್ಸತಿ।
ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಏಕಧಮ್ಮಸ್ಸ, ಸಬ್ಬೇವ ವಸಮನ್ವಗೂ"॥ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೬೨)।

"ಚಿತ್ತಸಂಕಿಲೇಸಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸತ್ತಾ ಸಂಕಿಲಿಸ್ಸನ್ತಿ ಚಿತ್ತವೋದಾನಾ ವಿಸುಜ್ಝನ್ತಿ" (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧೦೦);

“ಪಭಸ್ಸರಮಿದಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚಿತ್ತಂ, ತಞ್ಚ ಖೋ ಆಗನ್ತುಕೇಹಿ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸೇಹಿ ಉಪಕ್ಕಿಲಿಟ್ಠಂ” (ಅ॰ ನಿ॰ ೧.೪೯);

“ಚಿತ್ತೇ , ಗಹಪತಿ, ಅರಕ್ಖಿತೇ ಕಾಯಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಅರಕ್ಖಿತಂ ಹೋತಿ, ವಚೀಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಅರಕ್ಖಿತಂ ಹೋತಿ, ಮನೋಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಅರಕ್ಖಿತಂ ಹೋತಿ; ಚಿತ್ತೇ, ಗಹಪತಿ, ರಕ್ಖಿತೇ…ಪೇ॰… ಚಿತ್ತೇ, ಗಹಪತಿ, ಬ್ಯಾಪನ್ನೇ…ಪೇ॰… ಚಿತ್ತೇ, ಗಹಪತಿ, ಅಬ್ಯಾಪನ್ನೇ…ಪೇ॰… ಚಿತ್ತೇ, ಗಹಪತಿ, ಅವಸ್ಸುತೇ…ಪೇ॰… ಚಿತ್ತೇ, ಗಹಪತಿ, ಅನವಸ್ಸುತೇ ಕಾಯಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಅನವಸ್ಸುತಂ ಹೋತಿ, ವಚೀಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಅನವಸ್ಸುತಂ ಹೋತಿ, ಮನೋಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಅನವಸ್ಸುತಂ ಹೋತೀ”ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೧೧೦)।

ಏವಂ ಲೋಕಿಯಧಮ್ಮಂ ಪತ್ವಾ ಚಿತ್ತಂ ಜೇಟ್ಠಕಂ ಹೋತಿ, ಚಿತ್ತಂ ಧುರಂ ಹೋತಿ, ಚಿತ್ತಂ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಂ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಇಮೇಸು ಪನ ಸುತ್ತೇಸು ಏಕಂ ವಾ ದ್ವೇ ವಾ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಸುತ್ತಾನುರಕ್ಖಣತ್ಥಾಯ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಗಹಿತಾನೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

ಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮಂ ಪುಚ್ಛನ್ತೋ ಪನ ‘ಕತರಫಸ್ಸಂ ಅಧಿಗತೋಸಿ, ಕತರವೇದನಂ ಕತರಸಞ್ಞಂ ಕತರಚೇತನಂ ಕತರಚಿತ್ತ’ನ್ತಿ ಅಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ, ‘ಕತರಪಞ್ಞಂ ತ್ವಂ ಭಿಕ್ಖು ಅಧಿಗತೋ’ಸಿ, ‘ಕಿಂ ಪಠಮಂ ಮಗ್ಗಪಞ್ಞಂ, ಉದಾಹು ದುತಿಯಂ…ಪೇ॰… ತತಿಯಂ…ಪೇ॰… ಚತುತ್ಥಂ ಮಗ್ಗಪಞ್ಞಂ ಅಧಿಗತೋ’ತಿ ಪಞ್ಞಂ ಜೇಟ್ಠಿಕಂ ಪಞ್ಞಂ ಧುರಂ ಕತ್ವಾ ಪುಚ್ಛತಿ। ಪಞ್ಞುತ್ತರಾ ಸಬ್ಬೇ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ನ ಪರಿಹಾಯನ್ತಿ। ಪಞ್ಞಾ ಪನ ಕಿಮತ್ಥಿಯಾ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೫೧)? “ಪಞ್ಞವತೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅರಿಯಸಾವಕಸ್ಸ ತದನ್ವಯಾ ಸದ್ಧಾ ಸಣ್ಠಾತಿ, ತದನ್ವಯಂ ವೀರಿಯಂ ಸಣ್ಠಾತಿ, ತದನ್ವಯಾ ಸತಿ ಸಣ್ಠಾತಿ, ತದನ್ವಯೋ ಸಮಾಧಿ ಸಣ್ಠಾತೀ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೫೧೫) ಏವಮಾದೀನಿ ಪನೇತ್ಥ ಸುತ್ತಾನಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ। ಇತಿ ಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮಂ ಪತ್ವಾ ಪಞ್ಞಾ ಜೇಟ್ಠಿಕಾ ಹೋತಿ ಪಞ್ಞಾ ಧುರಾ ಪಞ್ಞಾ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಯಂ ಪನ ಲೋಕಿಯದೇಸನಾ। ತಸ್ಮಾ ಚಿತ್ತಂ ಧುರಂ ಕತ್ವಾ ದೇಸೇನ್ತೋ “ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀ”ತಿ ಆಹ।

ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತನ್ತಿ ಸಾತಮಧುರವೇದಯಿತಸಙ್ಖಾತೇನ ಸೋಮನಸ್ಸೇನ ಸಹ ಏಕುಪ್ಪಾದಾದಿಭಾವಂ ಗತಂ। ಅಯಂ ಪನ ‘**ಸಹಗತ**’-ಸದ್ದೋ ತಬ್ಭಾವೇ ವೋಕಿಣ್ಣೇ ನಿಸ್ಸಯೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಸಂಸಟ್ಠೇತಿ ಇಮೇಸು ಅತ್ಥೇಸು ದಿಸ್ಸತಿ। ತತ್ಥ “ಯಾಯಂ ತಣ್ಹಾ ಪೋನೋಬ್ಭವಿಕಾ ನನ್ದಿರಾಗಸಹಗತಾ”ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೦೩) ತಬ್ಭಾವೇ ವೇದಿತಬ್ಬೋ; ನನ್ದಿರಾಗಭೂತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। “ಯಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವೀಮಂಸಾ ಕೋಸಜ್ಜಸಹಗತಾ ಕೋಸಜ್ಜಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೮೩೨) ವೋಕಿಣ್ಣೇ ವೇದಿತಬ್ಬೋ; ಅನ್ತರನ್ತರಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೇನ ಕೋಸಜ್ಜೇನ ವೋಕಿಣ್ಣಾತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ। “ಅಟ್ಠಿಕಸಞ್ಞಾಸಹಗತಂ ಸತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಂ ಭಾವೇತೀ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೨೩೮) ನಿಸ್ಸಯೇ ವೇದಿತಬ್ಬೋ; ಅಟ್ಠಿಕಸಞ್ಞಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಅಟ್ಠಿಕಸಞ್ಞಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಪಟಿಲದ್ಧನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। “ಲಾಭೀ ಹೋತಿ ರೂಪಸಹಗತಾನಂ ವಾ ಸಮಾಪತ್ತೀನಂ ಅರೂಪಸಹಗತಾನಂ ವಾ”ತಿ (ಪು॰ ಪ॰ ३-೫) ಆರಮ್ಮಣೇ; ವೇದಿತಬ್ಬೋ ರೂಪಾರೂಪಾರಮ್ಮಣಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। “ಇದಂ ಸುಖಂ ಇಮಾಯ ಪೀತಿಯಾ ಸಹಗತಂ ಹೋತಿ ಸಹಜಾತಂ ಸಂಸಟ್ಠಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತ”ನ್ತಿ (ವಿಭ॰ ೫೭೮) ಸಂಸಟ್ಠೇ। ಇಮಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಪದೇ ಅಯಮೇವತ್ಥೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। ಸೋಮನಸ್ಸಸಂಸಟ್ಠಞ್ಹಿ ಇಧ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

‘ಸಂಸಟ್ಠ’-ಸದ್ದೋಪಿ ಚೇಸ ಸದಿಸೇ ಅವಸ್ಸುತೇ ಮಿತ್ತಸನ್ಥವೇ ಸಹಜಾತೇತಿ ಬಹೂಸು ಅತ್ಥೇಸು ದಿಸ್ಸತಿ। ಅಯಞ್ಹಿ “ಕಿಸೇ ಥೂಲೇ ವಿವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಸಂಸಟ್ಠಾ ಯೋಜಿತಾ ಹಯಾ”ತಿ (ಜಾ॰ ೨.೨೨.೭೦) ಏತ್ಥ ಸದಿಸೇ ಆಗತೋ। “ಸಂಸಟ್ಠಾವ ತುಮ್ಹೇ ಅಯ್ಯೇ ವಿಹರಥಾ”ತಿ (ಪಾಚಿ॰ ೭೨೭) ಅವಸ್ಸುತೇ। “ಗಿಹಿ ಸಂಸಟ್ಠೋ ವಿಹರತೀ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೩) ಮಿತ್ತಸನ್ಥವೇ। “ಇದಂ ಸುಖಂ ಇಮಾಯ ಪೀತಿಯಾ ಸಹಗತಂ ಹೋತಿ ಸಹಜಾತಂ ಸಂಸಟ್ಠಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತ”ನ್ತಿ ಸಹಜಾತೇ। ಇಧಾಪಿ ಸಹಜಾತೇ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। ತತ್ಥ ‘ಸಹಗತಂ’ ಅಸಹಜಾತಂ ಅಸಂಸಟ್ಠಂ ಅಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಸಹಜಾತಂ ಪನ ಸಂಸಟ್ಠಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಹೋತಿಪಿ, ನ ಹೋತಿಪಿ । ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮೇಸು ಹಿ ಏಕತೋ ಜಾತೇಸು ರೂಪಂ ಅರೂಪೇನ ಸಹಜಾತಂ ಹೋತಿ, ನ ಸಂಸಟ್ಠಂ, ನ

ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ; ತಥಾ ಅರೂಪಂ ರೂಪೇನ; ರೂಪಞ್ಚ ರೂಪೇನ; ಅರೂಪಂ ಪನ ಅರೂಪೇನ ಸದ್ಧಿಂ ನಿಯಮತೋವ ಸಹಗತಂ ಸಹಜಾತಂ ಸಂಸಟ್ಠಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಮೇವ ಹೋತೀತಿ। ತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ 'ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತ'ನ್ತಿ।

ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತನ್ತಿ ಞಾಣೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ, ಸಮಂ ಏಕುಪ್ಪಾದಾದಿಪ್ಪಕಾರೇಹಿ ಯುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯಂ ಪನೇತ್ಥ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ ತಂ ಮಾತಿಕಾವಣ್ಣನಾಯ ವೇದನಾತ್ತಿಕೇ ವುತ್ತನಯಮೇವ। ತಸ್ಮಾ ಏಕುಪ್ಪಾದಾ ಏಕನಿರೋಧಾ ಏಕವತ್ಥುಕಾ ಏಕಾರಮ್ಮಣಾತಿ ಇಮಿನಾ ಲಕ್ಖಣೇನೇತಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಉಕ್ಕಟ್ಠನಿದ್ದೇಸೋ ಚೇಸ। ಅರೂಪೇ ಪನ ವಿನಾಪಿ ಏಕವತ್ಥುಕಭಾವಂ ಸಮ್ಪಯೋಗೋ ಲಬ್ಭತಿ।

ಏತ್ತಾವತಾ ಕಿಂ ಕಥಿತಂ? ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲೇಸು ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ತಿಹೇತುಕಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ಮಹಾಚಿತ್ತಂ ಕಥಿತಂ। "ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ"ತಿ ಹಿ ಅನಿಯಮಿತಪುಚ್ಛಾಯ ಚತುಭೂಮಕಕುಸಲಂ ಗಹಿತಂ। 'ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀ'ತಿ ವಚನೇನ ಪನ ತೇಭೂಮಕಂ ಕುಸಲಂ ಪರಿಚ್ಚಜಿತ್ವಾ, ಅಟ್ಠವಿಧಂ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಮೇವ ಗಹಿತಂ। 'ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತ'ನ್ತಿ ವಚನೇನ ತತೋ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಪರಿಚ್ಚಜಿತ್ವಾ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಮೇವ ಗಹಿತಂ। 'ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತ'ನ್ತಿ ವಚನೇನ ತತೋ ದುವಿಧಂ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ಪರಿಚ್ಚಜಿತ್ವಾ ದ್ವೇ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನೇವ ಗಹಿತಾನಿ। ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಭಾವೋ ಪನ ಅನಾಭಟ್ಠತಾಯೇವ ನ ಗಹಿತೋ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ನ ಗಹಿತೋ, ಪರತೋ ಪನ 'ಸಸಙ್ಖಾರೇನಾ'ತಿ ವಚನತೋ ಇಧ 'ಅಸಙ್ಖಾರೇನಾ'ತಿ ಅವುತ್ತೇಪಿ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ಹಿ ಆದಿತೋವ ಇದಂ ಮಹಾಚಿತ್ತಂ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ ನಿಯಮೇತ್ವಾವ ಇಮಂ ದೇಸನಂ ಆರಭೀತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಂ ಕತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಇದಾನಿ ತಮೇವ ಚಿತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ **ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಭಗವಾ ಹಿ ಅರೂಪಧಮ್ಮಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ವತ್ಥುನಾ ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ, ಆರಮ್ಮಣೇನ ವಾ, ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣೇಹಿ ವಾ, ಸರಸಭಾವೇನ ವಾ। "ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸೋ...ಪೇ॰... ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೋ; ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ ವೇದನಾ...ಪೇ॰... ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ ವೇದನಾ; ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ...ಪೇ॰... ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿಆದೀಸು ಹಿ ವತ್ಥುನಾ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ದಸ್ಸಿತಾ। "ರೂಪಸಞ್ಞಾ...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮಸಞ್ಞಾ, ರೂಪಸಞ್ಚೇತನಾ...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮಸಞ್ಚೇತನಾ"ತಿಆದೀಸು ಆರಮ್ಮಣೇನ। "ಚಕ್ಖುಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ರೂಪೇ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ, ತಿಣ್ಣಂ ಸಙ್ಗತಿ ಫಸ್ಸೋ... ಪೇ॰... ಮನಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ಧಮ್ಮೇ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಂ, ತಿಣ್ಣಂ ಸಙ್ಗತಿ ಫಸ್ಸೋ"ತಿಆದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೬೦) ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣೇಹಿ। "ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ , ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಙ್ಖಾರಾ, ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿಆದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧) ಸರಸಭಾವೇನ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ದಸ್ಸಿತಾ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ ಆರಮ್ಮಣೇನ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ 'ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ' ವಾತಿಆದಿಮಾಹ।

ತತ್ಥ ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ರೂಪಮೇವ **ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ**। ದ್ವಿಸಮುಟ್ಠಾನೋ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ ಸದ್ದೋವ **ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಂ**। ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನೋ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ ಗನ್ಧೋವ **ಗನ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ**। ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನೋ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ ರಸೋವ **ರಸಾರಮ್ಮಣಂ**। ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಮೇವ **ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ**। ಏಕಸಮುಟ್ಠಾನಾ ದ್ವಿಸಮುಟ್ಠಾನಾ ತಿಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನಾ ನಕುತೋಚಿಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ, ತಥಾ ನವತ್ತಬ್ಬಾ ಚ, ವುತ್ತಾವಸೇಸಾ ಚಿತ್ತಗೋಚರಸಙ್ಖಾತಾ ಧಮ್ಮಾಯೇವ **ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ**। ಯೇ ಪನ ಅನಾಪಾಥಗತಾ ರೂಪಾದಯೋಪಿ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಮಿಚ್ಚೇವ ವದನ್ತಿ ತೇ ಇಮಿನಾ ಸುತ್ತೇನ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತಬ್ಬಾ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ –

> "ಇಮೇಸಂ ಖೋ, ಆವುಸೋ, ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ನಾನಾವಿಸಯಾನಂ ನಾನಾಗೋಚರಾನಂ ನ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಸ ಗೋಚರವಿಸಯಂ ಪಚ್ಚನುಭೋನ್ತಾನಂ ಮನೋ ಪಟಿಸರಣಂ ಮನೋ ನೇಸಂ ಗೋಚರವಿಸಯಂ ಪಚ್ಚನುಭೋತೀ"ತಿ

(ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೫೫)।

ಏತೇಸಞ್ಹಿ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಾದೀನಿ ಗೋಚರವಿಸಯೋ ನಾಮ। ತಾನಿ ಮನೇನ ಪಚ್ಚನುಭವಿಯಮಾನಾನಿಪಿ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಾದೀನಿಯೇವಾತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಸಿದ್ಧೋ ಹೋತಿ। ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಞಾಣಾದೀನಞ್ಚ ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣತ್ತಾಪಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಸಿದ್ಧೋಯೇವ ಹೋತಿ। ಅನಾಪಾಥಗತಾನೇವ ಹಿ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಾದೀನಿ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಆದೀನಂ ಆರಮ್ಮಣಾನಿ, ನ ಚ ತಾನಿ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಭವನ್ತೀತಿ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಆರಮ್ಮಣವವತ್ಥಾನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ತತ್ಥ ಏಕೇಕಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ದ್ವೀಸು ದ್ವೀಸು ದ್ವಾರೇಸು ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ। ರೂಪಾರಮ್ಮಣಞ್ಹಿ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಂ ಘಟ್ಟೇತ್ವಾ ತಙ್ಖಣಞ್ಞೇವ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ; ಭವಙ್ಗಚಲನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸದ್ದಗನ್ಧರಸಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಯಥಾ ಹಿ ಸಕುಣೋ ಆಕಾಸೇನಾಗನ್ತ್ವಾ ರುಕ್ಖಗ್ಗೇ ನಿಲೀಯಮಾನೋವ ರುಕ್ಖಸಾಖಞ್ಚ ಘಟ್ಟೇತಿ, ಛಾಯಾ ಚಸ್ಸ ಪಥವಿಯಂ ಪಟಿಹಞ್ಞತಿ ಸಾಖಾಘಟ್ಟನಛಾಯಾಫರಣಾನಿ ಅಪುಬ್ಬಂ ಅಚರಿಮಂ ಏಕಕ್ಖಣೇಯೇವ ಭವನ್ತಿ, ಏವಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನರೂಪಾದೀನಂ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಾದಿಘಟ್ಟನಞ್ಚ ಭವಙ್ಗಚಲನಸಮತ್ಥತಾಯ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಗಮನಞ್ಚ ಅಪುಬ್ಬಂ ಅಚರಿಮಂ ಏಕಕ್ಖಣೇಯೇವ ಹೋತಿ। ತತೋ ಭವಙ್ಗಂ ವಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಾದೀಸು ಉಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಆವಜ್ಜನಾದೀನಂ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಪರಿಯೋಸಾನಾನಂ ಅನನ್ತರಾ ತೇಸಂ ಆರಮ್ಮಣಾನಂ ಅಞ್ಞತರಸ್ಮಿಂ ಇದಂ ಮಹಾಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ಸುದ್ಧಮನೋದ್ವಾರೇ ಪನ ಪಸಾದಘಟ್ಟನಕಿಚ್ಚಂ ನತ್ಥಿ। ಪಕತಿಯಾ ದಿಟ್ಠಸುತಘಾಯಿತಸಾಯಿತಫುಟ್ಠವಸೇನೇವ ಏತಾನಿ ಆರಮ್ಮಣಾನಿ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಕಥಂ? ಇಧೇಕಚ್ಚೋ ಕತಸುಧಾಕಮ್ಮಂ ಹರಿತಾಲಮನೋಸಿಲಾದಿವಣ್ಣವಿಚಿತ್ತಂ ಪಗ್ಗಹಿತನಾನಪ್ಪಕಾರಧಜಪಟಾಕಂ ಮಾಲಾದಾಮವಿನದ್ಧಂ ದೀಪಮಾಲಾಪರಿಕ್ಖಿತ್ತಂ ಅತಿಮನೋರಮಾಯ ಸಿರಿಯಾ ವಿರೋಚಮಾನಂ ಅಲಙ್ಕತಪಟಿಯತ್ತಂ ಮಹಾಚೇತಿಯಂ ಪದಕ್ಖಿಣಂ ಕತ್ವಾ ಸೋಳಸಸು ಪಾದಪಿಟ್ಠಿಕಾಸು ಪಞ್ಚಪತಿಟ್ಠಿತೇನ ವನ್ದಿತ್ವಾ ಅಞ್ಜಲಿಂ ಪಗ್ಗಯ್ಹ ಉಲ್ಲೋಕೇನ್ತೋ ಬುದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ ಪೀತಿಂ ಗಹೇತ್ವಾ ತಿಟ್ಠತಿ। ತಸ್ಸ ಏವಂ ಚೇತಿಯಂ ಪಸ್ಸಿತ್ವಾ ಬುದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ ಪೀತಿಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತ್ವಾ ಅಪರಭಾಗೇ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಗತಸ್ಸ ರತ್ತಿಟ್ಠಾನದಿವಾಟ್ಠಾನೇಸು ನಿಸಿನ್ನಸ್ಸ ಆವಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಅಲಙ್ಕತಪಟಿಯತ್ತಂ ಮಹಾಚೇತಿಯಂ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗತಸದಿಸಮೇವ ಹೋತಿ, ಪದಕ್ಖಿಣಂ ಕತ್ವಾ ಚೇತಿಯವನ್ದನಕಾಲೋ ವಿಯ ಹೋತಿ। ಏವಂ ತಾವ ದಿಟ್ಠವಸೇನ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ।

ಮಧುರೇನ ಪನ ಸರೇನ ಧಮ್ಮಕಥಿಕಸ್ಸ ವಾ ಧಮ್ಮಂ ಕಥೇನ್ತಸ್ಸ, ಸರಭಾಣಕಸ್ಸ ವಾ ಸರೇನ ಭಣನ್ತಸ್ಸ ಸದ್ದಂ ಸುತ್ವಾ ಅಪರಭಾಗೇ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಆವಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಧಮ್ಮಕಥಾ ವಾ ಸರಭಞ್ಞಂ ವಾ ಸೋತದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗತಂ ವಿಯ ಹೋತಿ, ಸಾಧುಕಾರಂ ದತ್ವಾ ಸುಣನಕಾಲೋ ವಿಯ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಸುತವಸೇನ ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಂ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ।

ಸುಗನ್ಧಂ ಪನ ಗನ್ಧಂ ವಾ ಮಾಲಂ ವಾ ಲಭಿತ್ವಾ ಆಸನೇ ವಾ ಚೇತಿಯೇ ವಾ ಗನ್ಧಾರಮ್ಮಣೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಪೂಜಂ ಕತ್ವಾ ಅಪರಭಾಗೇ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಆವಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ತಂ ಗನ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ ಘಾನದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗತಂ ವಿಯ ಹೋತಿ, ಪೂಜಾಕರಣಕಾಲೋ ವಿಯ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಘಾಯಿತವಸೇನ ಗನ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ।

ಪಣೀತಂ ಪನ ಖಾದನೀಯಂ ವಾ ಭೋಜನೀಯಂ ವಾ ಸಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಸಂವಿಭಜಿತ್ವಾ ಪರಿಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ ಅಪರಭಾಗೇ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಕುದ್ರೂಸಕಾದಿಭೋಜನಂ ಲಭಿತ್ವಾ 'ಅಸುಕಕಾಲೇ ಪಣೀತಂ ಭೋಜನಂ ಸಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಸಂವಿಭಜಿತ್ವಾ ಪರಿಭುತ್ತ'ನ್ತಿ ಆವಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ತಂ ರಸಾರಮ್ಮಣಂ ಜಿವ್ಹಾದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗತಂ ವಿಯ ಹೋತಿ, ಪರಿಭುಞ್ಜನಕಾಲೋ ವಿಯ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಸಾಯಿತವಸೇನ ರಸಾರಮ್ಮಣಂ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ।

ಮುದುಕಂ ಪನ ಸುಖಸಮ್ಫಸ್ಸಂ ಮಞ್ಚಂ ವಾ ಪೀಠಂ ವಾ ಅತ್ಥರಣಪಾಪುರಣಂ ವಾ ಪರಿಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ ಅಪರಭಾಗೇ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ದುಕ್ಖಸೇಯ್ಯಂ ಕಪ್ಪೇತ್ವಾ 'ಅಸುಕಕಾಲೇ ಮೇ ಮುದುಕಂ ಮಞ್ಚಪೀಠಂ ಅತ್ಥರಣಪಾವುರಣಂ ಪರಿಭುತ್ತ'ನ್ತಿ ಆವಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ತಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗತಂ ವಿಯ ಹೋತಿ। ಸುಖಸಮ್ಫಸ್ಸಂ ವೇದಯಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಫುಟ್ಠವಸೇನ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ। ಏವಂ ಸುದ್ಧಮನೋದ್ವಾರೇ ಪಸಾದಘಟ್ಟನಕಿಚ್ಚಂ ನತ್ಥಿ। ಪಕತಿಯಾ ದಿಟ್ಠಸುತಘಾಯಿತಸಾಯಿತಫುಟ್ಠವಸೇನೇವ ಏತಾನಿ ಆರಮ್ಮಣಾನಿ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

ಇದಾನಿ ಪಕತಿಯಾ ದಿಟ್ಠಾದೀನಂ ವಸೇನ ಆಪಾಥಗಮನೇ ಅಯಮಪರೋಪಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಮುತ್ತಕೋ ನಯೋ ಹೋತಿ। ದಿಟ್ಠಂ ಸುತಂ ಉಭಯಸಮ್ಬನ್ಧನ್ತಿ ಇಮೇ ತಾವ ದಿಟ್ಠಾದಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತತ್ಥ **'ದಿಟ್ಠಂ'** ನಾಮ ಪಞ್ಚದ್ವಾರವಸೇನ ಗಹಿತಪುಬ್ಬಂ। **'ಸುತ'**ನ್ತಿ ಪಚ್ಚಕ್ಖತೋ ಅದಿಸ್ವಾ ಅನುಸ್ಸವವಸೇನ ಗಹಿತಾ ರೂಪಾದಯೋವ। ತೇಹಿ ದ್ವೀಹಿಪಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಂ **'ಉಭಯಸಮ್ಬನ್ಧಂ'** ನಾಮ। ಇತಿ ಇಮೇಸಮ್ಪಿ ದಿಟ್ಠಾದೀನಂ ವಸೇನ ಏತಾನಿ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ತತ್ಥ ದಿಟ್ಠವಸೇನ ತಾವ ಆಪಾಥಗಮನಂ ಹೇಟ್ಠಾ ಪಞ್ಚಹಿ ನಯೇಹಿ ವುತ್ತಮೇವ।

ಏಕಚ್ಚೋ ಪನ ಸುಣಾತಿ - 'ಭಗವತೋ ಪುಞ್ಞಾತಿಸಯನಿಬ್ಬತ್ತಂ ಏವರೂಪಂ ನಾಮ ರೂಪಂ, ಅತಿಮಧುರೋ ಸದ್ದೋ, ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ಪದೇಸೇ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಪುಪ್ಫಾನಂ ಅತಿಮನುಞ್ಞೋ ಗನ್ಧೋ, ಕೇಸಞ್ಚಿ ಫಲಾನಂ ಅತಿಮಧುರೋ ರಸೋ, ಕೇಸಞ್ಚಿ ಪಾವುರಣಾದೀನಂ ಅತಿಸುಖೋ ಸಮ್ಫಸ್ಸೋ'ತಿ। ತಸ್ಸ, ಚಕ್ಖುಪಸಾದಾದಿಘಟ್ಟನಂ ವಿನಾ, ಸುತಮತ್ತಾನೇವ ತಾನಿ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಅಥಸ್ಸ ತಂ ಚಿತ್ತಂ ತಸ್ಮಿಂ ರೂಪೇ ವಾ ಸದ್ದೇ ವಾ ಪಸಾದವಸೇನ ಗನ್ಧಾದೀಸು ಅರಿಯಾನಂ ದಾತುಕಾಮತಾವಸೇನ ಅಞ್ಞೇಹಿ ದಿನ್ನೇಸು ಅನುಮೋದನಾವಸೇನ ವಾ ಪವತ್ತತಿ। ಏವಂ ಸುತವಸೇನ ಏತಾನಿ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛನ್ತಿ।

ಅಪರೇನ ಪನ ಯಥಾವುತ್ತಾನಿ ರೂಪಾದೀನಿ ದಿಟ್ಠಾನಿ ವಾ ಸುತಾನಿ ವಾ ಹೋನ್ತಿ। ತಸ್ಸ 'ಈದಿಸಂ ರೂಪಂ ಆಯತಿಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಬುದ್ಧಸ್ಸಾಪಿ ಭವಿಸ್ಸತೀ'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಾದಿಘಟ್ಟನಂ ವಿನಾ ದಿಟ್ಠಸುತಸಮ್ಬನ್ಧೇನೇವ ತಾನಿ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಅಥಸ್ಸ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತೇಸು ಅಞ್ಞತರಾರಮ್ಮಣಂ ಇದಂ ಮಹಾಚಿತ್ತಂ ಪವತ್ತತಿ। ಏವಂ ಉಭಯಸಮ್ಬನ್ಧವಸೇನ ಏತಾನಿ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛನ್ತಿ।

ಇದಮ್ಪಿ ಚ ಮುಖಮತ್ತಮೇವ। ಸದ್ಧಾರುಚಿಆಕಾರಪರಿವಿತಕ್ಕದಿಟ್ಠಿನಿಜ್ಝಾನಕ್ಖನ್ತಿಆದೀನಂ ಪನ ವಸೇನ ವಿತ್ಥಾರತೋ ಏತೇಸಂ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಗಮನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಮೇವ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಏವಂ ಆಪಾಥಂ ಆಗಚ್ಛನ್ತಾನಿ ಭೂತಾನಿಪಿ ಹೋನ್ತಿ ಅಭೂತಾನಿಪಿ, ತಸ್ಮಾ ಅಯಂ ನಯೋ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ನ ಗಹಿತೋ। ಏವಂ ಏಕೇಕಾರಮ್ಮಣಂ ಜವನಂ ದ್ವೀಸು ದ್ವೀಸು ದ್ವಾರೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ರೂಪಾರಮ್ಮಣಞ್ಹಿ ಜವನಂ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಮನೋದ್ವಾರೇಪಿ। ಸದ್ದಾದಿಆರಮ್ಮಣೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ತತ್ಥ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಜವನಂ ದಾನಮಯಂ ಸೀಲಮಯಂ ಭಾವನಾಮಯನ್ತಿ ತಿವಿಧಂ ಹೋತಿ । ತೇಸು ಏಕೇಕಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಮನೋಕಮ್ಮನ್ತಿ ತಿವಿಧಮೇವ ಹೋತಿ। ಸದ್ದಗನ್ಧರಸಫೋಟ್ಠಬ್ಬಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ತತ್ಥ ರೂಪಂ ತಾವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಏತಂ ಮಹಾಕುಸಲಚಿತ್ತಂ ನೀಲಪೀತಲೋಹಿತೋದಾತವಣ್ಣೇಸು ಪುಪ್ಫವತ್ಥಧಾತೂಸು ಅಞ್ಞತರಂ ಸುಭನಿಮಿತ್ತಸಙ್ಖಾತಂ ಇಟ್ಠಂ ಕನ್ತಂ ಮನಾಪಂ ರಜನೀಯಂ ವಣ್ಣಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ನನು ಚೇತಂ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಂ ಲೋಭಸ್ಸ ವತ್ಥು? ಕಥಂ ಏತಂ ಚಿತ್ತಂ ಕುಸಲಂ ನಾಮ ಜಾತನ್ತಿ? ನಿಯಮಿತವಸೇನ ಪರಿಣಾಮಿತವಸೇನ ಸಮುದಾಚಾರವಸೇನ ಆಭುಜಿತವಸೇನಾತಿ। ಯಸ್ಸ ಹಿ 'ಕುಸಲಮೇವ ಮಯಾ ಕತ್ತಬ್ಬ'ನ್ತಿ ಕುಸಲಕರಣೇ ಚಿತ್ತಂ ನಿಯಮಿತಂ ಹೋತಿ, ಅಕುಸಲಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ನಿವತ್ತೇತ್ವಾ ಕುಸಲಕರಣೇಯೇವ ಪರಿಣಾಮಿತಂ, ಅಭಿಣ್ಹಕರಣೇನ

ಕುಸಲಸಮುದಾಚಾರೇನೇವ ಸಮುದಾಚರಿತಂ, ಪತಿರೂಪದೇಸವಾಸಸಪ್ಪುರಿಸೂಪನಿಸ್ಸಯಸದ್ಧಮ್ಮಸವನಪುಬ್ಬೇಕತಪುಞ್ಞತಾದೀಹಿ ಚ ಉಪನಿಸ್ಸಯೇಹಿ ಯೋನಿಸೋ ಚ ಆಭೋಗೋ ಪವತ್ತತಿ, ತಸ್ಸ ಇಮಿನಾ ನಿಯಮಿತವಸೇನ ಪರಿಣಾಮಿತವಸೇನ ಸಮುದಾಚಾರವಸೇನ ಆಭುಜಿತವಸೇನ ಚ ಕುಸಲಂ ನಾಮ ಜಾತಂ ಹೋತಿ।

ಆರಮ್ಮಣವಸೇನ ಪನೇತ್ಥ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ ಏತಂ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಜಾತಂ। ಸದ್ಧಾಬಹುಲತಾದೀನಿಪೇತ್ಥ ಕಾರಣಾನಿಯೇವ। ಅಸ್ಸದ್ಧಾನಞ್ಹಿ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠೀನಞ್ಚ ಏಕನ್ತಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಭೂತಂ ತಥಾಗತರೂಪಮ್ಪಿ ದಿಸ್ವಾ ಸೋಮನಸ್ಸಂ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಯೇ ಚ ಕುಸಲಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ಆನಿಸಂಸಂ ನ ಪಸ್ಸನ್ತಿ ತೇಸಂ ಪರೇಹಿ ಉಸ್ಸಾಹಿತಾನಂ ಕುಸಲಂ ಕರೋನ್ತಾನಮ್ಪಿ ಸೋಮನಸ್ಸಂ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಮಾ ಸದ್ಧಾಬಹುಲತಾ ವಿಸುದ್ಧದಿಟ್ಠಿತಾ ಆನಿಸಂಸದಸ್ಸಾವಿತಾತಿ। ಏವಮ್ಪೇತ್ಥ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಅಪಿಚ ಏಕಾದಸಧಮ್ಮಾ ಪೀತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಾಯ ಸಂವತ್ತನ್ತಿ - ಬುದ್ಧಾನುಸ್ಸತಿ ಧಮ್ಮಾನುಸ್ಸತಿ ಸಙ್ಘಾನುಸ್ಸತಿ ಸೀಲಾನುಸ್ಸತಿ ಚಾಗಾನುಸ್ಸತಿ ದೇವತಾನುಸ್ಸತಿ ಉಪಸಮಾನುಸ್ಸತಿ ಲೂಖಪುಗ್ಗಲಪರಿವಜ್ಜನತಾ ಸಿನಿದ್ಧಪುಗ್ಗಲಸೇವನತಾ ಪಸಾದನೀಯಸುತ್ತನ್ತಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣತಾ ತದಧಿಮುತ್ತತಾತಿ । ಇಮೇಹಿಪಿ ಕಾರಣೇಹೇತ್ಥ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಇಮೇಸಂ ಪನ ವಿತ್ಥಾರೋ **ಬೋಜ್ಝಙ್ಗವಿಭಙ್ಗೇ** (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩೬೭ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಪಬ್ಬವಣ್ಣನಾ, ೪೬೮-೪೬೯) ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತಿ।

ಕಮ್ಮತೋ, ಉಪಪತ್ತಿತೋ, ಇನ್ದ್ರಿಯಪರಿಪಾಕತೋ, ಕಿಲೇಸದೂರೀಭಾವತೋತಿ ಇಮೇಹಿ ಪನೇತ್ಥ ಕಾರಣೇಹಿ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಯೋ ಹಿ ಪರೇಸಂ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇತಿ ಅನವಜ್ಜಾನಿ ಸಿಪ್ಪಾಯತನಕಮ್ಮಾಯತನವಿಜ್ಜಾಟ್ಠಾನಾನಿ ಸಿಕ್ಖಾಪೇತಿ ಧಮ್ಮಕಥಿಕಂ ಸಕ್ಕಾರಂ ಕತ್ವಾ ಧಮ್ಮಂ ಕಥಾಪೇತಿ, 'ಆಯತಿಂ ಪಞ್ಞವಾ ಭವಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಪತ್ಥನಂ ಪಟ್ಠಪೇತ್ವಾ ನಾನಪ್ಪಕಾರಂ ದಾನಂ ದೇತಿ, ತಸ್ಸ ಏವರೂಪಂ ಕಮ್ಮಂ ಉಪನಿಸ್ಸಾಯ ಕುಸಲಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅಬ್ಯಾಪಜ್ಜೇ ಲೋಕೇ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ವಾಪಿ "ತಸ್ಸ ತತ್ಥ ಸುಖಿನೋ ಧಮ್ಮಪದಾ ಪಿಲವನ್ತಿ... ದನ್ಧೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸತುಪ್ಪಾದೋ, ಅಥ ಸೋ ಸತ್ತೋ ಖಿಪ್ಪಂಯೇವ ವಿಸೇಸಗಾಮೀ ಹೋತೀ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೧೯೧) ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಉಪಪತ್ತಿಂ ನಿಸ್ಸಾಯಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಕುಸಲಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಥಾ ಇನ್ದ್ರಿಯಪರಿಪಾಕಂ ಉಪಗತಾನಂ ಪಞ್ಞಾದಸಕಪ್ಪತ್ತಾನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಪರಿಪಾಕಂ ನಿಸ್ಸಾಯಪಿ ಕುಸಲಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಯೇಹಿ ಪನ ಕಿಲೇಸಾ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಾ ತೇಸಂ ಕಿಲೇಸದೂರೀಭಾವಂ ನಿಸ್ಸಾಯಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಕುಸಲಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ -

"ಯೋಗಾ ವೇ ಜಾಯತೀ ಭೂರಿ, ಅಯೋಗಾ ಭೂರಿಸಙ್ಖಯೋ"ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೨೮೨)।

ಏವಂ ಕಮ್ಮತೋ ಉಪಪತ್ತಿತೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಪರಿಪಾಕತೋ ಕಿಲೇಸದೂರೀಭಾವತೋತಿ ಇಮೇಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಅಪಿಚ ಸತ್ತ ಧಮ್ಮಾ ಧಮ್ಮವಿಚಯಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಾಯ ಸಂವತ್ತನ್ತಿ - ಪರಿಪುಚ್ಛಕತಾ, ವತ್ಥುವಿಸದಕಿರಿಯಾ, ಇನ್ದ್ರಿಯಸಮತ್ತಪಟಿಪಾದನಾ, ದುಪ್ಪಞ್ಞಪುಗ್ಗಲಪರಿವಜ್ಜನಾ, ಪಞ್ಞವನ್ತಪುಗ್ಗಲಸೇವನಾ, ಗಮ್ಭೀರಞಾಣಚರಿಯಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾ, ತದಧಿಮುತ್ತತಾತಿ। ಇಮೇಹಿಪಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಇಮೇಸಂ ಪನ ವಿತ್ಥಾರೋ **ಬೋಜ್ಝಙ್ಗವಿಭಙ್ಗೇ** (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩೬೭ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಪಬ್ಬವಣ್ಣನಾ) ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತಿ।

ಏವಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಹುತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಞ್ಚೇತಂ ಅಸಙ್ಖಾರೇನ ಅಪ್ಪಯೋಗೇನ ಅನುಪಾಯಚಿನ್ತನಾಯ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ ಅಸಙ್ಖಾರಂ ನಾಮ ಜಾತಂ। ತಯಿದಂ ರಜನೀಯವಣ್ಣಾರಮ್ಮಣಂ ಹುತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮೇವ ತಿವಿಧೇನ ನಿಯಮೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ - ದಾನಮಯಂ ವಾ ಹೋತಿ, ಸೀಲಮಯಂ ವಾ, ಭಾವನಾಮಯಂ ವಾ।

ಕಥಂ? ಯದಾ ಹಿ ನೀಲಪೀತಲೋಹಿತೋದಾತೇಸು ಪುಪ್ಫಾದೀಸು ಅಞ್ಞತರಂ ಲಭಿತ್ವಾ ವಣ್ಣವಸೇನ ಆಭುಜಿತ್ವಾ 'ವಣ್ಣದಾನಂ ಮಯ್ಹ'ನ್ತಿ ಬುದ್ಧರತನಾದೀನಿ ಪೂಜೇತಿ, ತದಾ ದಾನಮಯಂ ಹೋತಿ। ತತ್ರಿದಂ ವತ್ಥು - ಭಣ್ಡಾಗಾರಿಕಸಙ್ಘಮಿತ್ತೋ ಕಿರ ಏಕಂ ಸುವಣ್ಣಖಚಿತಂ ವತ್ಥಂ ಲಭಿತ್ವಾ ಇದಮ್ಪಿ ವತ್ಥಂ ಸುವಣ್ಣವಣ್ಣಂ, ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋಪಿ ಸುವಣ್ಣವಣ್ಣೋ, ಸುವಣ್ಣವಣ್ಣಂ ವತ್ಥಂ ಸುವಣ್ಣವಣ್ಣಸ್ಸೇವ ಅನುಚ್ಛವಿಕಂ, ಅಮ್ಹಾಕಞ್ಚ ವಣ್ಣದಾನಂ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ ಮಹಾಚೇತಿಯೇ ಆರೋಪೇಸಿ। ಏವರೂಪೇ ಕಾಲೇ ದಾನಮಯಂ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಯದಾ ಪನ ತಥಾರೂಪಮೇವ ದೇಯ್ಯಧಮ್ಮಂ ಲಭಿತ್ವಾ 'ಮಯ್ಹಂ ಕುಲವಂಸೋ, ಕುಲತನ್ತಿ ಕುಲಪ್ಪವೇಣೀ ಏಸಾ, ಕುಲವತ್ತಂ ಏತ'ನ್ತಿ ಬುದ್ಧರತನಾದೀನಿ ಪೂಜೇತಿ ತದಾ ಸೀಲಮಯಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಪನ ತಾದಿಸೇನೇವ ವತ್ಥುನಾ ರತನತ್ತಯಸ್ಸ ಪೂಜಂ ಕತ್ವಾ 'ಅಯಂ ವಣ್ಣೋ ಖಯಂ ಗಚ್ಛಿಸ್ಸತಿ, ವಯಂ ಗಚ್ಛಿಸ್ಸತೀ'ತಿ ಖಯವಯಂ ಪಟ್ಠಪೇತಿ, ತದಾ ಭಾವನಾಮಯಂ ಹೋತಿ।

ದಾನಮಯಂ ಪನ ಹುತ್ವಾ ವತ್ತಮಾನಮ್ಪಿ ಯದಾ ತೀಣಿ ರತನಾನಿ ಸಹತ್ಥೇನ ಪೂಜೇನ್ತಸ್ಸ ಪವತ್ತತಿ, ತದಾ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ತೀಣಿ ರತನಾನಿ ಪೂಜೇನ್ತೋ ಪುತ್ತದಾರದಾಸಕಮ್ಮಕರಪೋರಿಸಾದಯೋಪಿ ಆಣಾಪೇತ್ವಾ ಪೂಜಾಪೇತಿ ತದಾ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ತದೇವ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಂ ವಿಜ್ಜಮಾನಕವತ್ಥುಂ ಆರಬ್ಭ ವಣ್ಣದಾನಂ ದಸ್ಸಾಮೀತಿ ಚಿನ್ತೇತಿ ತದಾ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ವಿನಯಪರಿಯಾಯಂ ಪತ್ವಾ ಹಿ 'ದಸ್ಸಾಮಿ ಕರಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ವಾಚಾ ಭಿನ್ನಾ ಹೋತೀತಿ (ಪಾರಾ॰ ೬೫೯) ಇಮಿನಾ ಲಕ್ಖಣೇನ ದಾನಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಅಭಿಧಮ್ಮಪರಿಯಾಯಂ ಪತ್ವಾ ಪನ ವಿಜ್ಜಮಾನಕವತ್ಥುಂ ಆರಬ್ಭ 'ದಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಮನಸಾ ಚಿನ್ತಿತಕಾಲತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಕುಸಲಂ ಹೋತಿ। ಅಪರಭಾಗೇ ಕಾಯೇನ ವಾ ವಾಚಾಯ ವಾ ಕತ್ತಬ್ಬಂ ಕರಿಸ್ಸತೀತಿ ವುತ್ತಂ। ಏವಂ ದಾನಮಯಂ ಕಾಯವಚೀಮನೋಕಮ್ಮವಸೇನೇವ ತಿವಿಧಂ ಹೋತಿ।

ಯದಾ ಪನ ತಂ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಂ ವತ್ಥುಂ ಲಭಿತ್ವಾ ಕುಲವಂಸಾದಿವಸೇನ ಸಹತ್ಥಾ ರತನತ್ತಯಂ ಪೂಜೇತಿ ತದಾ ಸೀಲಮಯಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಕುಲವಂಸಾದಿವಸೇನೇವ ಪುತ್ತದಾರಾದಯೋ ಆಣಾಪೇತ್ವಾ ಪೂಜಾಪೇತಿ ತದಾ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ 'ಮಯ್ಹಂ ಕುಲವಂಸೋ, ಕುಲತನ್ತಿ ಕುಲಪ್ಪವೇಣೀ ಏಸಾ, ಕುಲವತ್ತಮೇತ'ನ್ತಿ ವಿಜ್ಜಮಾನಕವತ್ಥುಂ ಆರಬ್ಭ 'ವಣ್ಣದಾನಂ ದಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಚಿನ್ತೇತಿ ತದಾ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಸೀಲಮಯಂ ಕಾಯವಚೀಮನೋಕಮ್ಮವಸೇನ ತಿವಿಧಂ ಹೋತಿ।

ಯದಾ ಪನ ತಂ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಂ ವತ್ಥುಂ ಲಭಿತ್ವಾ ತೀಣಿ ರತನಾನಿ ಪೂಜೇತ್ವಾ ಚಙ್ಕಮನ್ತೋ ಖಯವಯಂ ಪಟ್ಠಪೇತಿ ತದಾ ಭಾವನಾಮಯಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ವಾಚಾಯ ಸಮ್ಮಸನಂ ಪಟ್ಠಪೇನ್ತಸ್ಸ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ, ಕಾಯಙ್ಗವಾಚಙ್ಗಾನಿ ಅಚೋಪೇತ್ವಾ ಮನಸಾವ ಸಮ್ಮಸನಂ ಪಟ್ಠಪೇನ್ತಸ್ಸ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಭಾವನಾಮಯಂ ಕಾಯವಚೀಮನೋಕಮ್ಮವಸೇನ ತಿವಿಧಂ ಹೋತಿ। ಏವಮೇತಂ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಕುಸಲಂ ತಿವಿಧಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥುವಸೇನ ನವಹಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರೇಹಿ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇಸಿ ಧಮ್ಮರಾಜಾ। ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ಭೇರಿಸದ್ದಾದೀಸು ಹಿ ರಜನೀಯಸದ್ದಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತೀಹಿ ನಿಯಮೇಹೇತಂ ಕುಸಲಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತತ್ಥ ಸದ್ದಂ ಕನ್ದಮೂಲಂ ವಿಯ ಉಪ್ಪಾಟೇತ್ವಾ ನೀಲುಪ್ಪಲಹತ್ಥಕಂ ವಿಯ ಚ ಹತ್ಥೇ ಠಪೇತ್ವಾ ದಾತುಂ ನಾಮ ನ ಸಕ್ಕಾ, ಸವತ್ಥುಕಂ ಪನ ಕತ್ವಾ ದೇನ್ತೋ ಸದ್ದದಾನಂ ದೇತಿ ನಾಮ। ತಸ್ಮಾ ಯದಾ 'ಸದ್ದದಾನಂ ದಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಭೇರಿಮುದಿಙ್ಗಾದೀಸು ಅಞ್ಞತರತೂರಿಯೇನ ತಿಣ್ಣಂ ರತನಾನಂ ಉಪಹಾರಂ ಕರೋತಿ, 'ಸದ್ದದಾನಂ ಮೇ'ತಿ ಭೇರಿಆದೀನಿ ಠಪಾಪೇತಿ, ಧಮ್ಮಕಥಿಕಭಿಕ್ಖೂನಂ ಸರಭೇಸಜ್ಜತೇಲಫಾಣಿತಾದೀನಿ ದೇತಿ, ಧಮ್ಮಸವನಂ ಘೋಸೇತಿ, ಸರಭಞ್ಞಂ ಭಣತಿ, ಧಮ್ಮಕಥಂ ಕಥೇತಿ, ಉಪನಿಸಿನ್ನಕಕಥಂ ಅನುಮೋದನಕಥಂ ಕರೋತಿ, ತದಾ ದಾನಮಯಂಯೇವ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಏತದೇವ ವಿಧಾನಂ ಕುಲವಂಸಾದಿವಸೇನ ವತ್ತವಸೇನ ಕರೋತಿ ತದಾ ಸೀಲಮಯಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಸಬ್ಬಮ್ಪೇತಂ ಕತ್ವಾ ಅಯಂ ಏತ್ತಕೋ ಸದ್ದೋ

ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಪ್ಪಮಾಣೋಪಿ ಹುತ್ವಾ ‘ಖಯಂ ಗಮಿಸ್ಸತಿ, ವಯಂ ಗಮಿಸ್ಸತೀ’ತಿ ಸಮ್ಮಸನಂ ಪಟ್ಠಪೇತಿ ತದಾ ಭಾವನಾಮಯಂ ಹೋತಿ।

ತತ್ಥ ದಾನಮಯಂ ತಾವ ಯದಾ ಭೇರಿಆದೀನಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಸಹತ್ಥಾ ಉಪಹಾರಂ ಕರೋತಿ, ನಿಚ್ಚುಪಹಾರತ್ಥಾಯ ಠಪೇನ್ತೋಪಿ ಸಹತ್ಥಾ ಠಪೇತಿ, ‘ಸದ್ದದಾನಂ ಮೇ’ತಿ ಧಮ್ಮಸವನಂ ಘೋಸೇತುಂ ಗಚ್ಛತಿ, ಧಮ್ಮಕಥಂ ಸರಭಞ್ಞಂ ಕಾತುಂ ವಾ ಗಚ್ಛತಿ, ತದಾ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ‘ಗಚ್ಛಥ, ತಾತಾ, ಅಮ್ಹಾಕಂ ಸದ್ದದಾನಂ ತಿಣ್ಣಂ ರತನಾನಂ ಉಪಹಾರಂ ಕರೋಥಾ’ತಿ ಆಣಾಪೇತಿ, ‘ಸದ್ದದಾನಂ ಮೇ’ತಿ ಚೇತಿಯಙ್ಗಣೇಸು ‘ಇಮಂ ಭೇರಿಂ, ಇಮಂ ಮುದಿಙ್ಗಂ ಠಪೇಥಾ’ತಿ ಆಣಾಪೇತಿ, ಸಯಮೇವ ಧಮ್ಮಸವನಂ ಘೋಸೇತಿ, ಧಮ್ಮಕಥಂ ಕಥೇತಿ, ಸರಭಞ್ಞಂ ಭಣತಿ, ತದಾ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಕಾಯಙ್ಗವಾಚಙ್ಗಾನಿ ಅಚೋಪೇತ್ವಾ ‘ಸದ್ದದಾನಂ ದಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ವಿಜ್ಜಮಾನಕವತ್ಥುಂ ಮನಸಾ ಪರಿಚ್ಚಜತಿ, ತದಾ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ।

ಸೀಲಮಯಮ್ಪಿ ‘ಸದ್ದದಾನಂ ನಾಮ ಮಯ್ಹಂ ಕುಲವಂಸೋ ಕುಲತನ್ತಿ ಕುಲಪ್ಪವೇಣೀ’ತಿ ಭೇರಿಆದೀಹಿ ಸಹತ್ಥಾ ಉಪಹಾರಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ, ಭೇರಿಆದೀನಿ ಸಹತ್ಥಾ ಚೇತಿಯಙ್ಗಣಾದೀಸು ಠಪೇನ್ತಸ್ಸ, ಧಮ್ಮಕಥಿಕಾನಂ ಸರಭೇಸಜ್ಜಂ ಸಹತ್ಥಾ ದದನ್ತಸ್ಸ, ವತ್ತಸೀಸೇನ ಧಮ್ಮಸವನಘೋಸನಧಮ್ಮಕಥಾಕಥನಸರಭಞ್ಞಭಣನತ್ಥಾಯ ಚ ಗಚ್ಛನ್ತಸ್ಸ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ‘ಸದ್ದದಾನಂ ನಾಮ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಕುಲವಂಸೋ ಕುಲತನ್ತಿ ಕುಲಪ್ಪವೇಣೀ, ಗಚ್ಛಥ , ತಾತಾ, ಬುದ್ಧರತನಾದೀನಂ ಉಪಹಾರಂ ಕರೋಥಾ’ತಿ ಆಣಾಪೇನ್ತಸ್ಸ ಕುಲವಂಸವಸೇನೇವ ಅತ್ತನಾ ಧಮ್ಮಕಥಂ ವಾ ಸರಭಞ್ಞಂ ವಾ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಚ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ‘ಸದ್ದದಾನಂ ನಾಮ ಮಯ್ಹಂ ಕುಲವಂಸೋ ಸದ್ದದಾನಂ ದಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ಕಾಯಙ್ಗವಾಚಙ್ಗಾನಿ ಅಚೋಪೇತ್ವಾ ಮನಸಾವ ವಿಜ್ಜಮಾನಕವತ್ಥುಂ ಪರಿಚ್ಚಜನ್ತಸ್ಸ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ।

ಭಾವನಾಮಯಮ್ಪಿ ಯದಾ ಚಙ್ಕಮನ್ತೋ ಸದ್ದೇ ಖಯವಯಂ ಪಟ್ಠಪೇತಿ ತದಾ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಕಾಯಙ್ಗಂ ಪನ ಅಚೋಪೇತ್ವಾ ವಾಚಾಯ ಸಮ್ಮಸನ್ತಸ್ಸ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಕಾಯಙ್ಗವಾಚಙ್ಗಂ ಅಚೋಪೇತ್ವಾ ಮನಸಾವ ಸದ್ದಾಯತನಂ ಸಮ್ಮಸನ್ತಸ್ಸ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಕುಸಲಂ ತಿವಿಧಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥುವಸೇನ ನವಹಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರೇಹಿ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇಸಿ ಧಮ್ಮರಾಜಾ।

ಮೂಲಗನ್ಧಾದೀಸುಪಿ ರಜನೀಯಗನ್ಧಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತೀಹಿ ನಿಯಮೇಹೇತಂ ಕುಸಲಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತತ್ಥ ಯದಾ ಮೂಲಗನ್ಧಾದೀಸು ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಗನ್ಧಂ ಲಭಿತ್ವಾ ಗನ್ಧವಸೇನ ಆಭುಜಿತ್ವಾ ‘ಗನ್ಧದಾನಂ ಮಯ್ಹ’ನ್ತಿ ಬುದ್ಧರತನಾದೀನಿ ಪೂಜೇತಿ, ತದಾ ದಾನಮಯಂ ಹೋತೀತಿ ಸಬ್ಬಂ ವಣ್ಣದಾನೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವಿತ್ಥಾರತೋ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏವಂ ಗನ್ಧಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಕುಸಲಂ ತಿವಿಧಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥುವಸೇನ ನವಹಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರೇಹಿ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇಸಿ ಧಮ್ಮರಾಜಾ।

ಮೂಲರಸಾದೀಸು ಪನ ರಜನೀಯರಸಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತೀಹಿ ನಿಯಮೇಹೇತಂ ಕುಸಲಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತತ್ಥ ಯದಾ ಮೂಲರಸಾದೀಸು ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ರಜನೀಯಂ ರಸವತ್ಥುಂ ಲಭಿತ್ವಾ ರಸವಸೇನ ಆಭುಜಿತ್ವಾ ‘ರಸದಾನಂ ಮಯ್ಹ’ನ್ತಿ ದೇತಿ ಪರಿಚ್ಚಜತಿ, ತದಾ ದಾನಮಯಂ ಹೋತೀತಿ ಸಬ್ಬಂ ವಣ್ಣದಾನೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವಿತ್ಥಾರತೋ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಸೀಲಮಯೇ ಪನೇತ್ಥ ‘ಸಙ್ಘಸ್ಸ ಅದತ್ವಾ ಪರಿಭುಞ್ಜನಂ ನಾಮ ಅಮ್ಹಾಕಂ ನ ಆಚಿಣ್ಣ’ನ್ತಿ ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ಭಿಕ್ಖುಸಹಸ್ಸಾನಂ ದಾಪೇತ್ವಾ ಸಾದುರಸಂ ಪರಿಭುತ್ತಸ್ಸ ದುಟ್ಠಗಾಮಣಿಅಭಯರಞ್ಞೋ ವತ್ಥುಂ ಆದಿಂ ಕತ್ವಾ ಮಹಾಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವತ್ಥೂನಿ ಆಗತಾನಿ। ಅಯಮೇವ ವಿಸೇಸೋ। ಏವಂ ರಸಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಕುಸಲಂ ತಿವಿಧಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥುವಸೇನ ನವಹಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರೇಹಿ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇಸಿ ಧಮ್ಮರಾಜಾ।

ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣೇಪಿ ಪಥವೀಧಾತು ತೇಜೋಧಾತು ವಾಯೋಧಾತೂತಿ ತೀಣಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ ನಾಮ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಏತೇಸಂ ವಸೇನ ಯೋಜನಂ ಅಕತ್ವಾ ಮಞ್ಚಪೀಠಾದಿವಸೇನ ಕಾತಬ್ಬಾ। ಯದಾ ಹಿ ಮಞ್ಚಪೀಠಾದೀಸು

ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ರಜನೀಯಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬವತ್ಥುಂ ಲಭಿತ್ವಾ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬವಸೇನ ಆಭುಜಿತ್ವಾ 'ಫೋಟ್ಠಬ್ಬದಾನಂ ಮಯ್ಹ'ನ್ತಿ ದೇತಿ ಪರಿಚ್ಚಜತಿ, ತದಾ ದಾನಮಯಂ ಹೋತೀತಿ ಸಬ್ಬಂ ವಣ್ಣದಾನೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವಿತ್ಥಾರತೋ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏವಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಕುಸಲಂ ತಿವಿಧಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥುವಸೇನ ನವಹಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರೇಹಿ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇಸಿ ಧಮ್ಮರಾಜಾ।

ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣೇ ಛ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾನಿ ಆಯತನಾನಿ, ತೀಣಿ ಲಕ್ಖಣಾನಿ, ತಯೋ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾ, ಪನ್ನರಸ ಸುಖುಮರೂಪಾನಿ, ನಿಬ್ಬಾನಪಞ್ಞತ್ತೀತಿ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾಯತನೇ ಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಚ, ಅಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಚ, ಧಮ್ಮಾ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ನಾಮ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ ಏತೇಸಂ ವಸೇನ ಯೋಜನಂ ಅಕತ್ವಾ ಓಜದಾನಪಾನದಾನಜೀವಿತದಾನವಸೇನ ಕಾತಬ್ಬಾ। ಓಜಾದೀಸು ಹಿ ರಜನೀಯಂ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತೀಹಿ ನಿಯಮೇಹೇತಂ ಕುಸಲಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ತತ್ಥ ಯದಾ 'ಓಜದಾನಂ ಮಯ್ಹ'ನ್ತಿ ಸಪ್ಪಿನವನೀತಾದೀನಿ ದೇತಿ, ಪಾನದಾನನ್ತಿ ಅಟ್ಠ ಪಾನಾನಿ ದೇತಿ, ಜೀವಿತದಾನನ್ತಿ ಸಲಾಕಭತ್ತಸಙ್ಘಭತ್ತಾದೀನಿ ದೇತಿ, ಅಫಾಸುಕಾನಂ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ಭೇಸಜ್ಜಂ ದೇತಿ, ವೇಜ್ಜಂ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾಪೇತಿ, ಜಾಲಂ ಫಾಲಾಪೇತಿ, ಕುಮೀನಂ ವಿದ್ಧಂಸಾಪೇತಿ, ಸಕುಣಪಞ್ಜರಂ ವಿದ್ಧಂಸಾಪೇತಿ, ಬನ್ಧನಮೋಕ್ಖಂ ಕಾರಾಪೇತಿ, ಮಾಘಾತಭೇರಿಂ ಚರಾಪೇತಿ, ಅಞ್ಞಾನಿಪಿ ಜೀವಿತಪರಿತ್ತಾಣತ್ಥಂ ಏವರೂಪಾನಿ ಕಮ್ಮಾನಿ ಕರೋತಿ ತದಾ ದಾನಮಯಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಪನ 'ಓಜದಾನಪಾನದಾನಜೀವಿತದಾನಾನಿ ಮಯ್ಹಂ ಕುಲವಂಸೋ ಕುಲತನ್ತಿ ಕುಲಪ್ಪವೇಣೀ'ತಿ ವತ್ತಸೀಸೇನ ಓಜದಾನಾದೀನಿ ಪವತ್ತೇತಿ ತದಾ ಸೀಲಮಯಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಸ್ಮಿಂ ಖಯವಯಂ ಪಟ್ಠಪೇತಿ ತದಾ ಭಾವನಾಮಯಂ ಹೋತಿ।

ದಾನಮಯಂ ಪನ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತಮಾನಮ್ಪಿ ಯದಾ ಓಜದಾನಪಾನದಾನಜೀವಿತದಾನಾನಿ ಸಹತ್ಥಾ ದೇತಿ, ತದಾ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಪುತ್ತದಾರಾದಯೋ ಆಣಾಪೇತ್ವಾ ದಾಪೇತಿ, ತದಾ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಕಾಯಙ್ಗವಾಚಙ್ಗಾನಿ ಅಚೋಪೇತ್ವಾ ಓಜದಾನಪಾನದಾನಜೀವಿತದಾನವಸೇನ ವಿಜ್ಜಮಾನಕವತ್ಥುಂ 'ದಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಮನಸಾ ಚಿನ್ತೇತಿ, ತದಾ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ।

ಯದಾ ಪನ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಂ ವಿಜ್ಜಮಾನಕವತ್ಥುಂ ಕುಲವಂಸಾದಿವಸೇನ ಸಹತ್ಥಾ ದೇತಿ, ತದಾ ಸೀಲಮಯಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಕುಲವಂಸಾದಿವಸೇನೇವ ಪುತ್ತದಾರಾದಯೋ ಆಣಾಪೇತ್ವಾ ದಾಪೇತಿ, ತದಾ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಕುಲವಂಸಾದಿವಸೇನೇವ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಂ ವಿಜ್ಜಮಾನಕವತ್ಥುಂ 'ದಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಮನಸಾವ ಚಿನ್ತೇತಿ, ತದಾ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ।

ಚಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣೇ ಖಯವಯಂ ಪಟ್ಠಪೇನ್ತಸ್ಸ ಪನ ಭಾವನಾಮಯಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಕಾಯಙ್ಗಂ ಅಚೋಪೇತ್ವಾ ವಾಚಾಯ ಖಯವಯಂ ಪಟ್ಠಪೇನ್ತಸ್ಸ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಕಾಯಙ್ಗವಾಚಙ್ಗಾನಿ ಅಚೋಪೇತ್ವಾ ಮನಸಾವ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣೇ ಖಯವಯಂ ಪಟ್ಠಪೇನ್ತಸ್ಸ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಭಾವನಾಮಯಂ ಕಾಯವಚೀಮನೋಕಮ್ಮವಸೇನ ತಿವಿಧಂ ಹೋತಿ। ಏವಮೇತಂ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಕುಸಲಂ ತಿವಿಧಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥುವಸೇನ ನವಹಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರೇಹಿ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇಸಿ ಧಮ್ಮರಾಜಾ।

ಏವಮಿದಂ ಚಿತ್ತಂ ನಾನಾವತ್ಥೂಸು ನಾನಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ದೀಪಿತಂ। ಇದಂ ಪನ ಏಕವತ್ಥುಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ನಾನಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಲಬ್ಭತಿಯೇವ। ಕಥಂ? ಚತೂಸು ಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಸು ಚೀವರೇ ಛ ಆರಮ್ಮಣಾನಿ ಲಬ್ಭನ್ತಿ - ನವರತ್ತಸ್ಸ ಹಿ ಚೀವರಸ್ಸ ವಣ್ಣೋ ಮನಾಪೋ ಹೋತಿ ದಸ್ಸನೀಯೋ, ಇದಂ ವಣ್ಣಾರಮ್ಮಣಂ। ಪರಿಭೋಗಕಾಲೇ ಪಟಪಟಸದ್ದಂ ಕರೋತಿ, ಇದಂ ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಂ। ಯೋ ತತ್ಥ ಕಾಳಕಚ್ಛಕಾದಿಗನ್ಧೋ, ಇದಂ ಗನ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ। ರಸಾರಮ್ಮಣಂ ಪನ ಪರಿಭೋಗರಸವಸೇನ ಕಥಿತಂ। ಯಾ ತತ್ಥ ಸುಖಸಮ್ಫಸ್ಸತಾ, ಇದಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ। ಚೀವರಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಸುಖಾ ವೇದನಾ, ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ। ಪಿಣ್ಡಪಾತೇ ರಸಾರಮ್ಮಣಂ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನೇವ ಲಬ್ಭತಿ। ಏವಂ ಚತೂಸು ಪಚ್ಚಯೇಸು ನಾನಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಯೋಜನಂ ಕತ್ವಾ ದಾನಮಯಾದಿಭೇದೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಇಮಸ್ಸ ಪನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಮೇವ ನಿಬದ್ಧಂ, ವಿನಾ ಆರಮ್ಮಣೇನ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನತೋ। ದ್ವಾರಂ ಪನ ಅನಿಬದ್ಧಂ। ಕಸ್ಮಾ? ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಅನಿಬದ್ಧತ್ತಾ। ಕಮ್ಮಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಅನಿಬದ್ಧೇ ದ್ವಾರಮ್ಪಿ ಅನಿಬದ್ಧಮೇವ ಹೋತಿ।

ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಂ ದ್ವಾರಕಥಾ

ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರಕಥಾ

ಇಮಸ್ಸ ಪನತ್ಥಸ್ಸ ಪಕಾಸನತ್ಥಂ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ **ಮಹಾಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** ದ್ವಾರಕಥಾ ಕಥಿತಾ। ತತ್ಥ ತೀಣಿ ಕಮ್ಮಾನಿ, ತೀಣಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರಾನಿ, ಪಞ್ಚ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ, ಪಞ್ಚ ವಿಞ್ಞಾಣದ್ವಾರಾನಿ, ಛ ಫಸ್ಸಾ, ಛ ಫಸ್ಸದ್ವಾರಾನಿ, ಅಟ್ಠ ಅಸಂವರಾ, ಅಟ್ಠ ಅಸಂವರದ್ವಾರಾನಿ, ಅಟ್ಠ ಸಂವರಾ, ಅಟ್ಠ ಸಂವರದ್ವಾರಾನಿ, ದಸ ಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಾ, ದಸ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಾತಿ, ಇದಂ ಏತ್ತಕಂ ದ್ವಾರಕಥಾಯ ಮಾತಿಕಾಠಪನಂ ನಾಮ।

ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ತೀಣಿ ಕಮ್ಮಾನಿ ಪಠಮಂ ವುತ್ತಾನಿ, ತಾನಿ ಪನ ಠಪೇತ್ವಾ ಆದಿತೋ ತಾವ ತೀಣಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರಾನಿ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತಾನಿ। ಕತಮಾನಿ ತೀಣಿ? ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರಂ, ವಚೀಕಮ್ಮದ್ವಾರಂ, ಮನೋಕಮ್ಮದ್ವಾರನ್ತಿ।

ತತ್ಥ ಚತುಬ್ಬಿಧೋ ಕಾಯೋ - ಉಪಾದಿನ್ನಕೋ, ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನೋ, ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನೋ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನೋತಿ। ತತ್ಥ ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಿ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಪರಿಯನ್ತಾನಿ ಅಟ್ಠ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಾನಿಪಿ, ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಾನೇವ ಚತಸ್ಸೋ ಧಾತುಯೋ ವಣ್ಣೋ ಗನ್ಧೋ ರಸೋ ಓಜಾತಿ ಅಟ್ಠ ಉಪಾದಿನ್ನಕಕಾಯೋ ನಾಮ। ತಾನೇವ ಅಟ್ಠ ಆಹಾರಜಾನಿ ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಿಕಕಾಯೋ ನಾಮ। ಅಟ್ಠ ಉತುಜಾನಿ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಿಕಕಾಯೋ ನಾಮ। ಅಟ್ಠ ಚಿತ್ತಜಾನಿ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಿಕಕಾಯೋ ನಾಮ।

ತೇಸು **ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರ**ನ್ತಿ ನೇವ ಉಪಾದಿನ್ನಕಕಾಯಸ್ಸ ನಾಮಂ ನ ಇತರೇಸಂ। ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನೇಸು ಪನ ಅಟ್ಠಸು ರೂಪೇಸು ಏಕಾ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ಅತ್ಥಿ, ಇದಂ ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರಂ ನಾಮ। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ - "ಕತಮಂ ತಂ ರೂಪಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿ? ಯಾ ಕುಸಲಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಾ, ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಾ, ಅಬ್ಯಾಕತಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಾ, ಅಭಿಕ್ಕಮನ್ತಸ್ಸ ವಾ ಪಟಿಕ್ಕಮನ್ತಸ್ಸ ವಾ, ಆಲೋಕೇನ್ತಸ್ಸ ವಾ ವಿಲೋಕೇನ್ತಸ್ಸ ವಾ, ಸಮಿಞ್ಜೇನ್ತಸ್ಸ ವಾ ಪಸಾರೇನ್ತಸ್ಸ ವಾ, ಕಾಯಸ್ಸ ಥಮ್ಭನಾ ಸನ್ಥಮ್ಭನಾ ಸನ್ಥಮ್ಭಿತತ್ತಂ, ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಪನಾ ವಿಞ್ಞಾಪಿತತ್ತಂ, ಇದಂ ತಂ ರೂಪಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೬೩೬)। 'ಅಭಿಕ್ಕಮಿಸ್ಸಾಮಿ ಪಟಿಕ್ಕಮಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಹಿ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ। ತತ್ಥ ಯಾ ಪಥವೀಧಾತು ಆಪೋಧಾತು ತೇಜೋಧಾತು ವಾಯೋಧಾತು ತನ್ನಿಸ್ಸಿತೋ ವಣ್ಣೋ ಗನ್ಧೋ ರಸೋ ಓಜಾತಿ ಇಮೇಸಂ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ರೂಪಕಲಾಪಾನಂ ಅಬ್ಭನ್ತರೇ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ ವಾಯೋಧಾತು, ಸಾ ಅತ್ತನಾ ಸಹಜಾತಂ ರೂಪಕಾಯಂ ಸನ್ಥಮ್ಭೇತಿ ಸನ್ಧಾರೇತಿ ಚಾಲೇತಿ ಅಭಿಕ್ಕಮಾಪೇತಿ ಪಟಿಕ್ಕಮಾಪೇತಿ।

ತತ್ಥ ಏಕಾವಜ್ಜನವೀಥಿಯಂ ಸತ್ತಸು ಜವನೇಸು ಪಠಮಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಿತಾ ವಾಯೋಧಾತು ಅತ್ತನಾ ಸಹಜಾತಂ ರೂಪಕಾಯಂ ಸನ್ಥಮ್ಭೇತುಂ ಸನ್ಧಾರೇತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಅಪರಾಪರಂ ಪನ ಚಾಲೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ದುತಿಯಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಸತ್ತಮಚಿತ್ತೇನ ಪನ ಸಮುಟ್ಠಿತಾ ವಾಯೋಧಾತು ಹೇಟ್ಠಾ ಛಹಿ ಚಿತ್ತೇಹಿ ಸಮುಟ್ಠಿತಂ ವಾಯೋಧಾತುಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭನಪಚ್ಚಯಂ ಲಭಿತ್ವಾ ಅತ್ತನಾ ಸಹಜಾತಂ ರೂಪಕಾಯಂ ಸನ್ಥಮ್ಭೇತುಂ ಸನ್ಧಾರೇತುಂ ಚಾಲೇತುಂ ಅಭಿಕ್ಕಮಾಪೇತುಂ ಪಟಿಕ್ಕಮಾಪೇತುಂ ಆಲೋಕಾಪೇತುಂ ವಿಲೋಕಾಪೇತುಂ ಸಮ್ಮಿಞ್ಜಾಪೇತುಂ ಪಸಾರಾಪೇತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ। ತೇನ ಗಮನಂ ನಾಮ ಜಾಯತಿ, ಆಗಮನಂ ನಾಮ ಜಾಯತಿ, ಗಮನಾಗಮನಂ ನಾಮ ಜಾಯತಿ। 'ಯೋಜನಂ ಗತೋ ದಸಯೋಜನಂ ಗತೋ'ತಿ ವತ್ತಬ್ಬತಂ ಆಪಜ್ಜಾಪೇತಿ।

ಯಥಾ ಹಿ ಸತ್ತಹಿ ಯುಗೇಹಿ ಆಕಡ್ಢಿತಬ್ಬೇ ಸಕಟೇ ಪಠಮಯುಗೇ ಯುತ್ತಗೋಣಾ ಯುಗಂ ತಾವ ಸನ್ಥಮ್ಭೇತುಂ ಸನ್ಧಾರೇತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ, ಚಕ್ಕಂ ಪನ ನಪವಟ್ಟೇನ್ತಿ; ದುತಿಯಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ; ಸತ್ತಮಯುಗೇ ಪನ ಗೋಣೇ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಯದಾ ಛೇಕೋ ಸಾರಥಿ ಧುರೇ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಯೋತ್ತಾನಿ ಆದಾಯ ಸಬ್ಬಪುರಿಮತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಪತೋದಲಟ್ಠಿಯಾ ಗೋಣೇ ಆಕೋಟೇತಿ, ತದಾ ಸಬ್ಬೇವ ಏಕಬಲಾ ಹುತ್ವಾ ಧುರಞ್ಚ ಸನ್ಧಾರೇನ್ತಿ ಚಕ್ಕಾನಿ ಚ ಪವಟ್ಟೇನ್ತಿ। 'ಸಕಟಂ ಗಹೇತ್ವಾ ದಸಯೋಜನಂ ವೀಸತಿಯೋಜನಂ ಗತಾ'ತಿ ವತ್ತಬ್ಬತಂ ಆಪಾದೇನ್ತಿ - ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ತತ್ಥ ಯೋ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಿಕಕಾಯೋ ನ ಸೋ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾಯ ಪನ ವಾಯೋಧಾತುಯಾ ಸಹಜಾತಂ ರೂಪಕಾಯಂ ಸನ್ಥಮ್ಭೇತುಂ ಸನ್ಧಾರೇತುಂ ಚಾಲೇತುಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಭವಿತುಂ ಸಮತ್ಥೋ ಏಕೋ ಆಕಾರವಿಕಾರೋ ಅತ್ಥಿ, ಅಯಂ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ನಾಮ। ಸಾ ಅಟ್ಠ ರೂಪಾನಿ ವಿಯ ನ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ। ಯಥಾ ಪನ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಭೇದಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಜರಾಮರಣತ್ತಾ, "ಜರಾಮರಣಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅನಿಚ್ಚಂ ಸಙ್ಖತ"ನ್ತಿಆದಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೦) ವುತ್ತಂ, ಏವಂ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ ರೂಪಾನಂ ವಿಞ್ಞತ್ತಿತಾಯ ಸಾಪಿ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ವಿಞ್ಞಾಪನತ್ತಾ ಪನೇಸಾ ವಿಞ್ಞತ್ತೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಕಿಂ ವಿಞ್ಞಾಪೇತೀತಿ? ಏಕಂ ಕಾಯಿಕಕರಣಂ। ಚಕ್ಖುಪಥಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಠಿತೋ ಹತ್ಥಂ ವಾ ಪಾದಂ ವಾ ಉಕ್ಖಿಪತಿ, ಸೀಸಂ ವಾ ಭಮುಕಂ ವಾ ಚಾಲೇತಿ, ಅಯಂ ಹತ್ಥಾದೀನಂ ಆಕಾರೋ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ ಹೋತಿ। ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ಪನ ನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಮನೋವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಏವ। ಚಕ್ಖುನಾ ಹಿ ಹತ್ಥವಿಕಾರಾದಿವಸೇನ ವಿಪ್ಫನ್ದಮಾನಂ ವಣ್ಣಾರಮ್ಮಣಮೇವ ಪಸ್ಸತಿ। ವಿಞ್ಞತ್ತಿಂ ಪನ ಮನೋದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತೇನ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ 'ಇದಞ್ಚಿದಞ್ಚ ಏಸ ಕಾರೇತಿ ಮಞ್ಞೇ'ತಿ ಜಾನಾತಿ।

ಯಥಾ ಹಿ ಅರಞ್ಞೇ ನಿದಾಘಸಮಯೇ ಉದಕಟ್ಠಾನೇ ಮನುಸ್ಸಾ 'ಇಮಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ಇಧ ಉದಕಸ್ಸ ಅತ್ಥಿಭಾವಂ ಜಾನಿಸ್ಸನ್ತೀ'ತಿ ರುಕ್ಖಗ್ಗೇ ತಾಲಪಣ್ಣಾದೀನಿ ಬನ್ಧಾಪೇನ್ತಿ, ಸುರಾಪಾನದ್ವಾರೇ ಧಜಂ ಉಸ್ಸಾಪೇನ್ತಿ, ಉಚ್ಚಂ ವಾ ಪನ ರುಕ್ಖಂ ವಾತೋ ಪಹರಿತ್ವಾ ಚಾಲೇತಿ, ಅನ್ತೋಉದಕೇ ಮಚ್ಛೇ ಚಲನ್ತೇ ಉಪರಿ ಬುಬ್ಬುಳಕಾನಿ ಉಟ್ಠಹನ್ತಿ, ಮಹೋಘಸ್ಸ ಗತಮಗ್ಗಪರಿಯನ್ತೇ ತಿಣಪಣ್ಣಕಸಟಂ ಉಸ್ಸಾರಿತಂ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ತಾಲಪಣ್ಣಧಜಸಾಖಾಚಲನಬುಬ್ಬುಳಕತಿಣಪಣ್ಣಕಸಟೇ ದಿಸ್ವಾ ಯಥಾ ಚಕ್ಖುನಾ ಅದಿಟ್ಠಮ್ಪಿ 'ಏತ್ಥ ಉದಕಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಸುರಾ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಅಯಂ ರುಕ್ಖೋ ವಾತೇನ ಪಹತೋ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಅನ್ತೋಉದಕೇ ಮಚ್ಛೋ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಏತ್ತಕಂ ಠಾನಂ ಅಜ್ಝೋತ್ಥರಿತ್ವಾ ಓಘೋ ಗತೋ ಭವಿಸ್ಸತೀ'ತಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಜಾನಾತಿ, ಏವಮೇವ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಪಿ ನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಮನೋವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾವ। ಚಕ್ಖುನಾ ಹಿ ಹತ್ಥವಿಕಾರಾದಿವಸೇನ ವಿಪ್ಫನ್ದಮಾನಂ ವಣ್ಣಾರಮ್ಮಣಮೇವ ಪಸ್ಸತಿ। ವಿಞ್ಞತ್ತಿಂ ಪನ ಮನೋದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತೇನ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ 'ಇದಞ್ಚಿದಞ್ಚ ಏಸ ಕಾರೇತಿ ಮಞ್ಞೇ'ತಿ ಜಾನಾತಿ।

ನ ಕೇವಲಞ್ಚೇಸಾ ವಿಞ್ಞಾಪನತೋವ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ನಾಮ। ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತೋಪಿ ಪನ **ವಿಞ್ಞತ್ತಿ**ಯೇವ ನಾಮ। ಅಯಞ್ಹಿ ಪರೇಸಂ ಅನ್ತಮಸೋ ತಿರಚ್ಛಾನಗತಾನಮ್ಪಿ ಪಾಕಟಾ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಸನ್ನಿಪತಿತಾ ಹಿ ಸೋಣಸಿಙ್ಗಾಲಕಾಕಗೋಣಾದಯೋ ದಣ್ಡಂ ವಾ ಲೇಡ್ಡುಂ ವಾ ಗಹೇತ್ವಾ ಪಹರಣಾಕಾರೇ ದಸ್ಸಿತೇ 'ಅಯಂ ನೋ ಪಹರಿತುಕಾಮೋ'ತಿ ಞತ್ವಾ ಯೇನ ವಾ ತೇನ ವಾ ಪಲಾಯನ್ತಿ। ಪಾಕಾರಕುಟ್ಟಾದಿಅನ್ತರಿಕಸ್ಸ ಪನ ಪರಸ್ಸ ಅಪಾಕಟಕಾಲೋಪಿ ಅತ್ಥಿ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ತಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ ಅಪಾಕಟಾ ಸಮ್ಮುಖೀಭೂತಾನಂ ಪನ ಪಾಕಟತ್ತಾ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಯೇವ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಿಕೇ ಪನ ಕಾಯೇ ಚಲನ್ತೇ ತಿಸಮುಟ್ಠಾನಿಕೋ ಚಲತಿ ನ ಚಲತೀತಿ? ಸೋಪಿ ತಥೇವ ಚಲತಿ। ತಂಗತಿಕೋ ತದನುವತ್ತಕೋವ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ಉದಕೇ ಗಚ್ಛನ್ತೇ ಉದಕೇ ಪತಿತಾನಿ ಸುಕ್ಖದಣ್ಡಕತಿಣಪಣ್ಣಾದೀನಿಪಿ ಉದಕಗತಿಕಾನೇವ ಭವನ್ತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಗಚ್ಛನ್ತೇ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ತಿಟ್ಠನ್ತೇ ತಿಟ್ಠನ್ತಿ - ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏವಮೇಸಾ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನೇಸು ರೂಪೇಸು ವಿಞ್ಞತ್ತಿ **ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರಂ** ನಾಮಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಯಾ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ದ್ವಾರೇ ಸಿದ್ಧಾ ಚೇತನಾ ಯಾಯ ಪಾಣಂ ಹನತಿ, ಅದಿನ್ನಂ ಆದಿಯತಿ, ಮಿಚ್ಛಾಚಾರಂ ಚರತಿ, ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದೀಹಿ ವಿರಮತಿ, ಇದಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ನಾಮ। ಏವಂ ಪರವಾದಿಮ್ಹಿ ಸತಿ ಕಾಯೋ ದ್ವಾರಂ, ತಮ್ಹಿ ದ್ವಾರೇ ಸಿದ್ಧಾ ಚೇತನಾ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ 'ಕುಸಲಂ ವಾ ಅಕುಸಲಂ ವಾ'ತಿ ಠಪೇತಬ್ಬಂ। ಪರವಾದಿಮ್ಹಿ ಪನ ಅಸತಿ 'ಅಬ್ಯಾಕತಂ ವಾ'ತಿ ತಿಕಂ ಪೂರೇತ್ವಾವ ಠಪೇತಬ್ಬಂ। ತತ್ಥ ಯಥಾ ನಗರದ್ವಾರಂ ಕತಟ್ಠಾನೇಯೇವ ತಿಟ್ಠತಿ, ಅಙ್ಗುಲಮತ್ತಮ್ಪಿ ಅಪರಾಪರಂ ನ ಸಙ್ಕಮತಿ, ತೇನ ತೇನ ಪನ ದ್ವಾರೇನ ಮಹಾಜನೋ ಸಞ್ಚರತಿ, ಏವಮೇವ ದ್ವಾರೇ ದ್ವಾರಂ ನ ಸಞ್ಚರತಿ, ಕಮ್ಮಂ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ದ್ವಾರೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ ಚರತಿ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ -

> ದ್ವಾರೇ ಚರನ್ತಿ ಕಮ್ಮಾನಿ, ನ ದ್ವಾರಾ ದ್ವಾರಚಾರಿನೋ।
> ತಸ್ಮಾ ದ್ವಾರೇಹಿ ಕಮ್ಮಾನಿ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವವತ್ಥಿತಾತಿ॥

ತತ್ಥ ಕಮ್ಮೇನಾಪಿ ದ್ವಾರಂ ನಾಮಂ ಲಭತಿ, ದ್ವಾರೇನಾಪಿ ಕಮ್ಮಂ। ಯಥಾ ಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಟ್ಠಾನಾನಿ ವಿಞ್ಞಾಣದ್ವಾರಂ ಫಸ್ಸದ್ವಾರಂ ಅಸಂವರದ್ವಾರಂ ಸಂವರದ್ವಾರನ್ತಿ ನಾಮಂ ಲಭನ್ತಿ, ಏವಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಟ್ಠಾನಂ ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರನ್ತಿ ನಾಮಂ ಲಭತಿ। ವಚೀಮನೋಕಮ್ಮದ್ವಾರೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಯಥಾ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ರುಕ್ಖೇ ಅಧಿವತ್ಥಾ ದೇವತಾ ಸಿಮ್ಬಲಿದೇವತಾ ಪಲಾಸದೇವತಾ ಪುಚಿಮನ್ದದೇವತಾ ಫನ್ದನದೇವತಾತಿ ತೇನ ತೇನ ರುಕ್ಖೇನ ನಾಮಂ ಲಭತಿ, ಏವಮೇವ ಕಾಯದ್ವಾರೇನ ಕತಂ ಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಕಾಯಕಮ್ಮನ್ತಿ ದ್ವಾರೇನ ನಾಮಂ ಲಭತಿ। ವಚೀಕಮ್ಮಮನೋಕಮ್ಮೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ತತ್ಥ ಅಞ್ಞೋ ಕಾಯೋ, ಅಞ್ಞಂ ಕಮ್ಮಂ, ಕಾಯೇನ ಪನ ಕತತ್ತಾ ತಂ ಕಾಯಕಮ್ಮನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತೇನಾಹು ಅಟ್ಠಕಥಾಚರಿಯಾ -

> ಕಾಯೇನ ಚೇ ಕತಂ ಕಮ್ಮಂ, ಕಾಯಕಮ್ಮನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।
> ಕಾಯೋ ಚ ಕಾಯಕಮ್ಮಞ್ಚ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವವತ್ಥಿತಾ॥

> ಸೂಚಿಯಾ ಚೇ ಕತಂ ಕಮ್ಮಂ, ಸೂಚಿಕಮ್ಮನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।
> ಸೂಚಿ ಚ ಸೂಚಿಕಮ್ಮಞ್ಚ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವವತ್ಥಿತಾ॥

> ವಾಸಿಯಾ ಚೇ ಕತಂ ಕಮ್ಮಂ, ವಾಸಿಕಮ್ಮನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।
> ವಾಸಿ ಚ ವಾಸಿಕಮ್ಮಞ್ಚ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವವತ್ಥಿತಾ॥

> ಪುರಿಸೇನ ಚೇ ಕತಂ ಕಮ್ಮಂ, ಪುರಿಸಕಮ್ಮನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।
> ಪುರಿಸೋ ಚ ಪುರಿಸಕಮ್ಮಞ್ಚ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವವತ್ಥಿತಾ॥

ಏವಮೇವಂ।

> ಕಾಯೇನ ಚೇ ಕತಂ ಕಮ್ಮಂ, ಕಾಯಕಮ್ಮನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।
> ಕಾಯೋ ಚ ಕಾಯಕಮ್ಮಞ್ಚ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವವತ್ಥಿತಾತಿ॥

ಏವಂ ಸನ್ತೇ ನೇವ ದ್ವಾರವವತ್ಥಾನಂ ಯುಜ್ಜತಿ, ನ ಕಮ್ಮವವತ್ಥಾನಂ। ಕಥಂ? ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಞ್ಹಿ "ದ್ವಾರೇ ಚರನ್ತಿ ಕಮ್ಮಾನೀ"ತಿ ವಚನತೋ ವಚೀಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಪವತ್ತತಿ, ತೇನಸ್ಸಾ ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರನ್ತಿ ವವತ್ಥಾನಂ ನ ಯುತ್ತಂ। ಕಾಯಕಮ್ಮಞ್ಚ ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಮ್ಪಿ ಪವತ್ತತಿ, ತೇನಸ್ಸ ಕಾಯಕಮ್ಮನ್ತಿ ವವತ್ಥಾನಂ ನ ಯುಜ್ಜತೀ'ತಿ। 'ನೋ ನ ಯುಜ್ಜತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಯೇಭುಯ್ಯವುತ್ತಿತಾಯ ಚೇವ ತಬ್ಬಹುಲವುತ್ತಿತಾಯ ಚ। ಕಾಯಕಮ್ಮಮೇವ ಹಿ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಂ ಪವತ್ತತಿ ನ

ಇತರಾನಿ, ತಸ್ಮಾ ಕಾಯಕಮ್ಮಸ್ಸ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಪವತ್ತಿತೋ ತಸ್ಸಾ ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರಭಾವೋ ಸಿದ್ಧೋ। ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಾಮಅಮ್ಬವನನಾಗವನಾದೀನಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಾಮಾದಿಭಾವೋ ವಿಯಾತಿ ದ್ವಾರವವತ್ಥಾನಂ ಯುಜ್ಜತಿ। ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಪನ ಕಾಯದ್ವಾರಮ್ಹಿಯೇವ ಬಹುಲಂ ಪವತ್ತತಿ ಅಪ್ಪಂ ವಚೀದ್ವಾರೇ । ತಸ್ಮಾ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಬಹುಲಂ ಪವತ್ತಿತೋ ಏತಸ್ಸ ಕಾಯಕಮ್ಮಭಾವೋ ಸಿದ್ಧೋ, ವನಚರಕಥುಲ್ಲಕುಮಾರಿಕಾದಿಗೋಚರಾನಂ ವನಚರಕಾದಿಭಾವೋ ವಿಯಾತಿ। ಏವಂ ಕಮ್ಮವವತ್ಥಾನಮ್ಪಿ ಯುಜ್ಜತೀ'ತಿ।

ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ವಚೀಕಮ್ಮದ್ವಾರಕಥಾ

ವಚೀಕಮ್ಮದ್ವಾರಕಥಾಯಂ ಪನ ಚೇತನಾವಿರತಿಸದ್ದವಸೇನ ತಿವಿಧಾ ವಾಚಾ ನಾಮ। ತತ್ಥ "ಚತೂಹಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಙ್ಗೇಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತಾ ವಾಚಾ ಸುಭಾಸಿತಾ ಹೋತಿ ನೋ ದುಬ್ಭಾಸಿತಾ, ಅನವಜ್ಜಾ ಚ ಅನನುವಜ್ಜಾ ಚ ವಿಞ್ಞೂನ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೨೧೩); ಅಯಂ ಚೇತನಾವಾಚಾ ನಾಮ। ಯಾ "ಚತೂಹಿ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತೇಹಿ ಆರತಿ ವಿರತಿ...ಪೇ॰... ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೦೬), ಅಯಂ ವಿರತಿವಾಚಾ ನಾಮ। "ವಾಚಾ ಗಿರಾ ಬ್ಯಪ್ಪಥೋ ಉದೀರಣಂ ಘೋಸೋ ಘೋಸಕಮ್ಮಂ ವಾಚಾ ವಚೀಭೇದೋ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೮೫೦), ಅಯಂ ಸದ್ದವಾಚಾ ನಾಮ। ತಾಸು **ವಚೀಕಮ್ಮದ್ವಾರ**ನ್ತಿ ನೇವ ಚೇತನಾಯ ನಾಮಂ ನ ವಿರತಿಯಾ। ಸಹಸದ್ದಾ ಪನ ಏಕಾ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ಅತ್ಥಿ, ಇದಂ ವಚೀಕಮ್ಮದ್ವಾರಂ ನಾಮ। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ - "ಕತಮಂ ತಂ ರೂಪಂ ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿ? ಯಾ ಕುಸಲಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಾ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಾ ಅಬ್ಯಾಕತಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಾ ವಾಚಾ ಗಿರಾ ಬ್ಯಪ್ಪಥೋ ಉದೀರಣಂ ಘೋಸೋ ಘೋಸಕಮ್ಮಂ ವಾಚಾ ವಚೀಭೇದೋ, ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ವಾಚಾ। ಯಾ ತಾಯ ವಾಚಾಯ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಪನಾ ವಿಞ್ಞಾಪಿತತ್ತಂ, ಇದಂ ತಂ ರೂಪಂ ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೬೩೬)।

'ಇದಂ ವಕ್ಖಾಮಿ ಏತಂ ವಕ್ಖಾಮೀ'ತಿ ಹಿ ವಿತಕ್ಕಯತೋ ವಿತಕ್ಕವಿಪ್ಫಾರಸದ್ದೋ ನಾಮ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅಯಂ ನ ಸೋತವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ ಮನೋವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋತಿ **ಮಹಾಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** ಆಗತೋ। ಆಗಮಟ್ಠಕಥಾಸು ಪನ '**ವಿತಕ್ಕವಿಪ್ಫಾರಸದ್ದ**'ನ್ತಿ ವಿತಕ್ಕವಿಪ್ಫಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ವಿಪ್ಪಲಪನ್ತಾನಂ ಸುತ್ತಪ್ಪಮತ್ತಾದೀನಂ ಸದ್ದಂ; '**ಸುತ್ವಾ**'ತಿ ತಂ ಸುತ್ವಾ, ಯಂ ವಿತಕ್ಕಯತೋ ತಸ್ಸ ಸೋ ಸದ್ದೋ ಉಪ್ಪನ್ನೋ; ತಸ್ಸ ವಸೇನ 'ಏವಮ್ಪಿ ತೇ ಮನೋ, ಇತ್ಥಮ್ಪಿ ತೇ ಮನೋ'ತಿ ಆದಿಸತೀತಿ ವತ್ವಾ ವತ್ಥೂನಿಪಿ ಕಥಿತಾನಿ। ಪಟ್ಠಾನೇಪಿ "ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಸದ್ದಾಯತನಂ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ಆಗತಂ। ತಸ್ಮಾ ವಿನಾ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಘಟ್ಟನಾಯ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋ ಅಸೋತವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ ವಿತಕ್ಕವಿಪ್ಫಾರಸದ್ದೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। 'ಇದಂ ವಕ್ಖಾಮಿ ಏತಂ ವಕ್ಖಾಮೀ'ತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಪನ ಚಿತ್ತಂ ಪಥವೀಧಾತು ಆಪೋಧಾತು ತೇಜೋಧಾತು ವಾಯೋಧಾತು ವಣ್ಣೋ ಗನ್ಧೋ ರಸೋ ಓಜಾತಿ ಅಟ್ಠ ರೂಪಾನಿ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ। ತೇಸಂ ಅಬ್ಭನ್ತರೇ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಪಥವೀಧಾತು ಉಪಾದಿನ್ನಕಂ ಘಟ್ಟಯಮಾನಾವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತೇನ ಧಾತುಸಙ್ಘಟ್ಟನೇನ ಸಹೇವ ಸದ್ದೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ। ಅಯಂ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಸದ್ದೋ ನಾಮ। ಅಯಂ ನ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ। ತಸ್ಸಾ ಪನ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾಯ ಪಥವೀಧಾತುಯಾ ಉಪಾದಿನ್ನಕಘಟ್ಟನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತೋ ಏಕೋ ಆಕಾರವಿಕಾರೋ ಅತ್ಥಿ, ಅಯಂ ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿ ನಾಮ। ಇತೋ ಪರಂ ಸಾ ಅಟ್ಠ ರೂಪಾನಿ ವಿಯ ನ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾತಿಆದಿ ಸಬ್ಬಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಇಧಾಪಿ ಹಿ 'ತಿಸ್ಸ, ದತ್ತ, ಮಿತ್ತಾ'ತಿ ಪಕ್ಕೋಸನ್ತಸ್ಸ ಸದ್ದಂ ಸುತ್ವಾ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಂ ಮನೋದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತೇನ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ 'ಇದಞ್ಚಿದಞ್ಚ ಏಸ ಕಾರೇತಿ ಮಞ್ಞೇ'ತಿ ಜಾನಾತಿ। ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿ ವಿಯ ಚ ಅಯಮ್ಪಿ ತಿರಚ್ಛಾನಗತಾನಮ್ಪಿ ಪಾಕಟಾ ಹೋತಿ। 'ಏಹಿ, ಯಾಹೀ'ತಿ ಹಿ ಸದ್ದಂ ಸುತ್ವಾ ತಿರಚ್ಛಾನಗತಾಪಿ 'ಇದಂ ನಾಮೇಸ ಕಾರೇತಿ ಮಞ್ಞೇ'ತಿ ಞತ್ವಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತಿ ಚೇವ ಗಚ್ಛನ್ತಿ ಚ। ತಿಸಮುಟ್ಠಾನಿಕಕಾಯಂ ಚಾಲೇತಿ ನ ಚಾಲೇತೀತಿ, ಅಯಂ ಪನ ವಾರೋ ಇಧ ನ ಲಬ್ಭತಿ। ಪುರಿಮಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾಯ ಉಪತ್ಥಮ್ಭನಕಿಚ್ಚಮ್ಪಿ ನತ್ಥಿ। ಯಾ

ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ವಚೀದ್ವಾರೇ ಸಿದ್ಧಾ ಚೇತನಾ, ಯಾಯ ಮುಸಾ ಕಥೇತಿ, ಪೇಸುಞ್ಞಂ ಕಥೇತಿ, ಫರುಸಂ ಕಥೇತಿ, ಸಮ್ಫಂ ಪಲಪತಿ, ಮುಸಾವಾದಾದೀಹಿ ವಿರಮತಿ, ಇದಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ನಾಮ। ಇತೋ ಪರಂ ಸಬ್ಬಂ ಕಮ್ಮವವತ್ಥಾನಞ್ಚ ದ್ವಾರವವತ್ಥಾನಞ್ಚ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬನ್ತಿ।

ವಚೀಕಮ್ಮದ್ವಾರಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಮನೋಕಮ್ಮದ್ವಾರಕಥಾ

ಮನೋಕಮ್ಮದ್ವಾರಕಥಾಯಂ ಪನ ಕಾಮಾವಚರಾದಿವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧೋ ಮನೋ ಮನೋ ನಾಮ। ತತ್ಥ ಕಾಮಾವಚರೋ ಚತುಪಞ್ಞಾಸವಿಧೋ ಹೋತಿ, ರೂಪಾವಚರೋ ಪನ್ನರಸವಿಧೋ, ಅರೂಪಾವಚರೋ ದ್ವಾದಸವಿಧೋ, ಲೋಕುತ್ತರೋ ಅಟ್ಠವಿಧೋತಿ ಸಬ್ಬೋಪಿ ಏಕೂನನವುತಿವಿಧೋ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಅಯಂ ನಾಮ ಮನೋ ಮನೋದ್ವಾರಂ ನ ಹೋತೀತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬೋ। ಯಥಾ ಹಿ ಅಯಂ ನಾಮ ಚೇತನಾ ಕಮ್ಮಂ ನ ಹೋತೀತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ, ಅನ್ತಮಸೋ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಪಿ ಹಿ ಚೇತನಾ **ಮಹಾಪಕರಣೇ** ಕಮ್ಮನ್ತ್ವೇವ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾ, ಏವಮೇವ ಅಯಂ ನಾಮ ಮನೋ ಮನೋದ್ವಾರಂ ನ ಹೋತೀತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬೋ।

ಏತ್ಥಾಹ - ಕಮ್ಮಂ ನಾಮೇತಂ ಕಿಂ ಕರೋತೀತಿ? ಆಯೂಹತಿ, ಅಭಿಸಙ್ಖರೋತಿ, ಪಿಣ್ಡಂ ಕರೋತಿ, ಚೇತೇತಿ, ಕಪ್ಪೇತಿ, ಪಕಪ್ಪೇತೀತಿ। ಏವಂ ಸನ್ತೇ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಚೇತನಾ ಕಿಂ ಆಯೂಹತಿ, ಅಭಿಸಙ್ಖರೋತಿ, ಪಿಣ್ಡಂ ಕರೋತಿ, ಚೇತೇತಿ, ಕಪ್ಪೇತಿ, ಪಕಪ್ಪೇತೀತಿ?। ಸಹಜಾತಧಮ್ಮೇ। ಸಾಪಿ ಹಿ ಸಹಜಾತೇ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕ್ಖನ್ಧೇ ಆಯೂಹತಿ ಅಭಿಸಙ್ಖರೋತಿ ಪಿಣ್ಡಂ ಕರೋತಿ ಚೇತೇತಿ ಕಪ್ಪೇತಿ ಪಕಪ್ಪೇತೀತಿ। ಕಿಂ ವಾ ಇಮಿನಾ ವಾದೇನ? ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕವಸೇನ ಹೇತಂ ವುತ್ತಂ। ಇದಂ ಪನೇತ್ಥ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಂ - ತೇಭೂಮಕಕುಸಲಾಕುಸಲೋ ಏಕೂನತಿಂಸವಿಧೋ ಮನೋ ಮನೋಕಮ್ಮದ್ವಾರಂ ನಾಮ। ಯಾ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಸಿದ್ಧಾ ಚೇತನಾ ಯಾಯ ಅಭಿಜ್ಝಾಬ್ಯಾಪಾದಮಿಚ್ಛಾದಸ್ಸನಾನಿ ಚೇವ ಅನಭಿಜ್ಝಾಅಬ್ಯಾಪಾದಸಮ್ಮಾದಸ್ಸನಾನಿ ಚ ಗಣ್ಹಾತಿ, ಇದಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ನಾಮ। ಇತೋ ಪರಂ ಸಬ್ಬಂ ಕಮ್ಮವವತ್ಥಾನಞ್ಚ ದ್ವಾರವವತ್ಥಾನಞ್ಚ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬನ್ತಿ। ಇಮಾನಿ ತೀಣಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರಾನಿ ನಾಮ।

ಮನೋಕಮ್ಮದ್ವಾರಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕಮ್ಮಕಥಾ

ಇದಾನಿ ಯಾನಿ ತೀಣಿ ಕಮ್ಮಾನಿ ಠಪೇತ್ವಾ ಇಮಾನಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರಾನಿ ದಸ್ಸಿತಾನಿ, ತಾನಿ ಆದಿಂ ಕತ್ವಾ ಅವಸೇಸಸ್ಸ ದ್ವಾರಕಥಾಯ ಮಾತಿಕಾಠಪನಸ್ಸ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾ ಹೋತಿ। ತೀಣಿ ಹಿ ಕಮ್ಮಾನಿ - ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಮನೋಕಮ್ಮನ್ತಿ। ಕಿಂ ಪನೇತಂ ಕಮ್ಮಂ ನಾಮಾತಿ? ಚೇತನಾ ಚೇವ, ಏಕಚ್ಚೇ ಚ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾ ಧಮ್ಮಾ। ತತ್ಥ ಚೇತನಾಯ ಕಮ್ಮಭಾವೇ ಇಮಾನಿ ಸುತ್ತಾನಿ -

> "ಚೇತನಾಹಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಮ್ಮಂ ವದಾಮಿ, ಚೇತಯಿತ್ವಾ ಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿ ಕಾಯೇನ ವಾಚಾಯ ಮನಸಾ" (ಅ॰ ನಿ॰ ೬.೬೩; ಕಥಾ॰ ೫೩೯)। "ಕಾಯೇ ವಾ ಹಿ, ಆನನ್ದ, ಸತಿ ಕಾಯಸಞ್ಚೇತನಾಹೇತು ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಸುಖದುಕ್ಖಂ, ವಾಚಾಯ ವಾ, ಆನನ್ದ, ಸತಿ ವಚೀಸಞ್ಚೇತನಾಹೇತು ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಸುಖದುಕ್ಖಂ; ಮನೇ ವಾ, ಆನನ್ದ, ಸತಿ ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾಹೇತು ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಸುಖದುಕ್ಖಂ" (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೫; ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೧೭೧)। "ತಿವಿಧಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಾಯಸಞ್ಚೇತನಾ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ದುಕ್ಖುದ್ರಯಂ, ದುಕ್ಖವಿಪಾಕಂ; ಚತುಬ್ಬಿಧಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವಚೀಸಞ್ಚೇತನಾ... ಪೇ॰... ತಿವಿಧಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾ ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ದುಕ್ಖುದ್ರಯಂ ದುಕ್ಖವಿಪಾಕಂ ತಿವಿಧಾ ,

ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಾಯಸಞ್ಚೇತನಾ ಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಸುಖುದ್ರಯಂ ಸುಖವಿಪಾಕಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವಚೀಸಞ್ಚೇತನಾ…ಪೇ॰… ತಿವಿಧಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾ, ಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಸುಖುದ್ರಯಂ ಸುಖವಿಪಾಕಂ" (ಕಥಾ॰ ೫೩೯; ಅ॰ ನಿ॰ ೧೦.೨೧೭ ಥೋಕಂ ವಿಸದಿಸಂ)। "ಸಚಾಯಂ, ಆನನ್ದ, ಸಮಿದ್ಧಿ ಮೋಘಪುರಿಸೋ ಪಾಟಲಿಪುತ್ತಸ್ಸ ಪರಿಬ್ಬಾಜಕಸ್ಸ ಏವಂ ಪುಟ್ಠೋ ಏವಂ ಬ್ಯಾಕರೇಯ್ಯ - ಸಞ್ಚೇತನಿಯಂ, ಆವುಸೋ ಪಾಟಲಿಪುತ್ತ, ಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಕಾಯೇನ ವಾಚಾಯ ಮನಸಾ, ಸುಖವೇದನೀಯಂ ಸುಖಂ ಸೋ ವೇದಯತಿ…ಪೇ॰… ಅದುಕ್ಖಮಸುಖವೇದನೀಯಂ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಂ ಸೋ ವೇದಯತೀತಿ; ಏವಂ ಬ್ಯಾಕರಮಾನೋ ಖೋ, ಆನನ್ದ, ಸಮಿದ್ಧಿ ಮೋಘಪುರಿಸೋ ಪಾಟಲಿಪುತ್ತಸ್ಸ ಪರಿಬ್ಬಾಜಕಸ್ಸ ಸಮ್ಮಾ ಬ್ಯಾಕರಮಾನೋ ಬ್ಯಾಕರೇಯ್ಯಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೦೦; ಕಥಾ॰ ೫೩೯)।

ಇಮಾನಿ ತಾವ ಚೇತನಾಯ ಕಮ್ಮಭಾವೇ ಸುತ್ತಾನಿ। ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ಪನ ಕಮ್ಮಭಾವೋ ಕಮ್ಮಚತುಕ್ಕೇನ ದೀಪಿತೋ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ -

"ಚತ್ತಾರಿಮಾನಿ , ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಮ್ಮಾನಿ ಮಯಾ ಸಯಂ ಅಭಿಞ್ಞಾ ಸಚ್ಛಿಕತ್ವಾ ಪವೇದಿತಾನಿ। ಕತಮಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ? ಅತ್ಥಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಮ್ಮಂ ಕಣ್ಹಂ ಕಣ್ಹವಿಪಾಕಂ, ಅತ್ಥಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಮ್ಮಂ ಸುಕ್ಕಂ ಸುಕ್ಕವಿಪಾಕಂ, ಅತ್ಥಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಮ್ಮಂ ಕಣ್ಹಸುಕ್ಕಂ ಕಣ್ಹಸುಕ್ಕವಿಪಾಕಂ, ಅತ್ಥಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಮ್ಮಂ ಅಕಣ್ಹಂ ಅಸುಕ್ಕಂ ಅಕಣ್ಹಅಸುಕ್ಕವಿಪಾಕಂ ಕಮ್ಮಕ್ಖಯಾಯ ಸಂವತ್ತತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೨೩೨-೨೩೩)।… ಕತಮಞ್ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಮ್ಮಂ ಅಕಣ್ಹಂ ಅಸುಕ್ಕಂ ಅಕಣ್ಹಅಸುಕ್ಕವಿಪಾಕಂ ಕಮ್ಮಕ್ಖಯಾಯ ಸಂವತ್ತತಿ? ಯದಿದಂ ಸತ್ತ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ - ಸತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ…ಪೇ॰… ಉಪೇಕ್ಖಾಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ, ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಮ್ಮಂ ಅಕಣ್ಹಂ ಅಸುಕ್ಕಂ ಅಕಣ್ಹಅಸುಕ್ಕವಿಪಾಕಂ ಕಮ್ಮಕ್ಖಯಾಯ ಸಂವತ್ತತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೨೩೮)।… ಕತಮಞ್ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಮ್ಮಂ ಅಕಣ್ಹಂ ಅಸುಕ್ಕಂ ಅಕಣ್ಹಅಸುಕ್ಕವಿಪಾಕಂ ಕಮ್ಮಕ್ಖಯಾಯ ಸಂವತ್ತತಿ? ಅಯಮೇವ ಅರಿಯೋ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ - ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ, ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ …ಪೇ॰… ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿ। ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಮ್ಮಂ ಅಕಣ್ಹಂ ಅಸುಕ್ಕಂ ಅಕಣ್ಹಅಸುಕ್ಕವಿಪಾಕಂ ಕಮ್ಮಕ್ಖಯಾಯ ಸಂವತ್ತತೀ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೨೩೭)।

ಏವಂ ಇಮೇ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಮಗ್ಗಙ್ಗಪ್ಪಭೇದತೋ ಪನ್ನರಸ ಧಮ್ಮಾ ಕಮ್ಮಚತುಕ್ಕೇನ ದೀಪಿತಾ। ಅಭಿಜ್ಝಾ, ಬ್ಯಾಪಾದೋ, ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ, ಅನಭಿಜ್ಝಾ, ಅಬ್ಯಾಪಾದೋ, ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠೀತಿ ಇಮೇಹಿ ಪನ ಛಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಏಕವೀಸತಿ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾ ಧಮ್ಮಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ತತ್ಥ ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗೋ ಭಜಾಪಿಯಮಾನೋ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದೀನಿ ತೀಣಿ ಕಮ್ಮಾನಿ ಭಜತಿ। ಯಞ್ಹಿ ಕಾಯೇನ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಂ ಅಜ್ಝಾಚರತಿ, ತಮ್ಹಾ ಸಂವರೋ ಕಾಯಿಕೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಯಂ ವಾಚಾಯ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಂ ಅಜ್ಝಾಚರತಿ, ತಮ್ಹಾ ಸಂವರೋ ವಾಚಸಿಕೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಇತಿ ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತೋ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ, ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ ವಚೀಕಮ್ಮಂ। ಏತಸ್ಮಿಂ ದ್ವಯೇ ಗಹಿತೇ ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ ತಪ್ಪಕ್ಖಿಕತ್ತಾ ಗಹಿತೋವ ಹೋತಿ। ಯಂ ಪನ ಮನೇನ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಂ ಅಜ್ಝಾಚರತಿ, ತಮ್ಹಾ ಸಂವರೋ ಮಾನಸಿಕೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸೋ ದಿಟ್ಠಿಸಙ್ಕಪ್ಪವಾಯಾಮಸತಿಸಮಾಧಿವಸೇನ ಪಞ್ಚವಿಧೋ ಹೋತಿ। ಅಯಂ ಪಞ್ಚವಿಧೋಪಿ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ನಾಮ। ಏವಂ ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗೋ ಭಜಾಪಿಯಮಾನೋ ತೀಣಿ ಕಮ್ಮಾನಿ ಭಜತಿ।

ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ದ್ವಾರಸಂಸನ್ದನಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಕಾಯವಚೀದ್ವಾರೇಸು ಹಿ ಚೋಪನಂ ಪತ್ವಾ ಕಮ್ಮಪಥಂ ಅಪ್ಪತ್ತಮ್ಪಿ ಅತ್ಥಿ, ಮನೋದ್ವಾರೇ ಚ ಸಮುದಾಚಾರಂ ಪತ್ವಾ ಕಮ್ಮಪಥಂ ಅಪ್ಪತ್ತಮ್ಪಿ ಅತ್ಥಿ; ತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ತಂತಂದ್ವಾರಪಕ್ಖಿಕಮೇವ ಅಕಂಸು।

ತತ್ರಾಯಂ ನಯೋ - ಯೋ 'ಮಿಗವಂ ಗಮಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಧನುಂ ಸಜ್ಜೇತಿ, ಜಿಯಂ ವಟ್ಟೇತಿ, ಸತ್ತಿಂ ನಿಸೇತಿ, ಭತ್ತಂ ಭುಞ್ಜತಿ, ವತ್ಥಂ ಪರಿದಹತಿ, ಏತ್ತಾವತಾ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಚೋಪನಂ ಪತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಸೋ ಅರಞ್ಞೇ ದಿವಸಂ ಚರಿತ್ವಾ ಅನ್ತಮಸೋ ಸಸಬಿಳಾರಮತ್ತಮ್ಪಿ ನ ಲಭತಿ, ಇದಂ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ನಾಮ ಹೋತಿ ನ ಹೋತೀತಿ? ನ ಹೋತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಕಮ್ಮಪಥಂ

ಅಪ್ಪತ್ತತಾಯ। ಕೇವಲಂ ಪನ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಂ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಮಚ್ಛಗ್ಗಹಣಾದೀ ಸುಪಯೋಗೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ವಚೀದ್ವಾರೇಪಿ 'ಮಿಗವಂ ಗಮಿಸ್ಸಾಮಿ' 'ವೇಗೇನ ಧನುಆದೀನಿ ಸಜ್ಜೇಥಾ'ತಿ ಆಣಾಪೇತ್ವಾ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ಅರಞ್ಞೇ ಕಿಞ್ಚಿ ಅಲಭನ್ತಸ್ಸ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ವಚೀದ್ವಾರೇ ಚೋಪನಂ ಪತ್ತಂ, ಕಮ್ಮಪಥಂ ಅಪ್ಪತ್ತತಾಯ ಪನ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ನ ಹೋತಿ। ಕೇವಲಂ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಂ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಮನೋದ್ವಾರೇ ಪನ ವಧಕಚೇತನಾಯ ಉಪ್ಪನ್ನಮತ್ತಾಯ ಏವ ಕಮ್ಮಪಥಭೇದೋವ ಹೋತಿ। ಸೋ ಚ ಖೋ ಬ್ಯಾಪಾದವಸೇನ ನ ಪಾಣಾತಿಪಾತವಸೇನ। ಅಕುಸಲಞ್ಹಿ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಕಾಯವಚೀದ್ವಾರೇಸು ಸಮುಟ್ಠಾತಿ, ನ ಮನೋದ್ವಾರೇ; ತಥಾ ಅಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ। ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಪನ ತೀಸುಪಿ ದ್ವಾರೇಸು ಸಮುಟ್ಠಾತಿ; ತಥಾ ಕುಸಲಾನಿ ಕಾಯವಚೀಮನೋಕಮ್ಮಾನಿ।

ಕಥಂ ? ಸಹತ್ಥಾ ಹಿ ಪಾಣಂ ಹನನ್ತಸ್ಸ ಅದಿನ್ನಂ ಆದಿಯನ್ತಸ್ಸ ಮಿಚ್ಛಾಚಾರಂ ಚರನ್ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ। ದ್ವಾರಮ್ಪಿ ಕಾಯದ್ವಾರಮೇವ ಹೋತಿ। ಏವಂ ತಾವ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ। ತೇಹಿ ಪನ ಚಿತ್ತೇಹಿ ಸಹಜಾತಾ ಅಭಿಜ್ಝಾಬ್ಯಾಪಾದಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಯೋ ಚೇತನಾಪಕ್ಖಿಕಾ ವಾ ಭವನ್ತಿ, ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಾ ವಾ। 'ಗಚ್ಛ ಇತ್ಥನ್ನಾಮಂ ಜೀವಿತಾ ವೋರೋಪೇಹಿ, ಇತ್ಥನ್ನಾಮಂ ಭಣ್ಡಂ ಅವಹರಾ'ತಿ ಆಣಾಪೇನ್ತಸ್ಸ ಪನ ಕಮ್ಮಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ, ದ್ವಾರಂ ಪನ ವಚೀದ್ವಾರಂ। ಏವಂ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ವಚೀದ್ವಾರೇ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ। ತೇಹಿ ಪನ ಚಿತ್ತೇಹಿ ಸಹಜಾತಾ ಅಭಿಜ್ಝಾಬ್ಯಾಪಾದಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಯೋ ಚೇತನಾಪಕ್ಖಿಕಾ ವಾ ಭವನ್ತಿ ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಾ ವಾ। ಏತ್ತಕಾ ಆಚರಿಯಾನಂ ಸಮಾನತ್ಥಕಥಾ ನಾಮ।

ವಿತಣ್ಡವಾದೀ ಪನಾಹ - 'ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಮನೋದ್ವಾರೇಪಿ ಸಮುಟ್ಠಾತೀ'ತಿ। ಸೋ 'ತಯೋ ಸಙ್ಗಹೇ ಆರುಳ್ಹಂ ಸುತ್ತಂ ಆಹರಾಹೀ'ತಿ ವುತ್ತೋ ಇದಂ ಕುಲುಮ್ಬಸುತ್ತಂ ನಾಮ ಆಹರಿ -

> "ಪುನ ಚಪರಂ , ಭಿಕ್ಖವೇ, ಇಧೇಕಚ್ಚೋ ಸಮಣೋ ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ವಾ ಇದ್ಧಿಮಾ ಚೇತೋವಸಿಪ್ಪತ್ತೋ ಅಞ್ಞಿಸ್ಸಾ ಕುಚ್ಛಿಗತಂ ಗಬ್ಭಂ ಪಾಪಕೇನ ಮನಸಾ ಅನುಪೇಕ್ಖಕೋ ಹೋತಿ - 'ಅಹೋ ವತಾಯಂ ಕುಚ್ಛಿಗತೋ ಗಬ್ಭೋ ನ ಸೋತ್ಥಿನಾ ಅಭಿನಿಕ್ಖಮೇಯ್ಯಾ'ತಿ। ಏವಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕುಲುಮ್ಬಸ್ಸ ಉಪಘಾತೋ ಹೋತೀ"ತಿ।

ಇದಂ ಸುತ್ತಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ಆಹ - 'ಏವಂ ಚಿನ್ತಿತಮತ್ತೇಯೇವ ಮನಸಾ ಕುಚ್ಛಿಗತೋ ಗಬ್ಭೋ ಫೇಣಪಿಣ್ಡೋ ವಿಯ ವಿಲೀಯತಿ। ಏತ್ಥ ಕುತೋ ಕಾಯಙ್ಗಚೋಪನಂ ವಾ ವಾಚಙ್ಗಚೋಪನಂ ವಾ? ಮನೋದ್ವಾರಸ್ಮಿಂಯೇವ ಪನ ಇದಂ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಸಮುಟ್ಠಾತೀ'ತಿ।

ತಮೇನಂ 'ತವ ಸುತ್ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ತುಲಯಿಸ್ಸಾಮಾ'ತಿ ವತ್ವಾ ಏವಂ ತುಲಯಿಂಸು - 'ತ್ವಂ ಇದ್ಧಿಯಾ ಪರೂಪಘಾತಂ ವದೇಸಿ। ಇದ್ಧಿ ನಾಮ ಚೇಸಾ - ಅಧಿಟ್ಠಾನಿದ್ಧಿ, ವಿಕುಬ್ಬನಿದ್ಧಿ, ಮನೋಮಯಿದ್ಧಿ, ಞಾಣವಿಪ್ಫಾರಿದ್ಧಿ, ಸಮಾಧಿವಿಪ್ಫಾರಿದ್ಧಿ, ಅರಿಯಿದ್ಧಿ, ಕಮ್ಮವಿಪಾಕಜಿದ್ಧಿ, ಪುಞ್ಞವತೋ ಇದ್ಧಿ, ವಿಜ್ಜಾಮಯಿದ್ಧಿ , ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಸಮ್ಮಾಪಯೋಗಪಚ್ಚಯಾ ಇಜ್ಝನಟ್ಠೇನ ಇದ್ಧೀತಿ ದಸವಿಧಾ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೦)। ತತ್ಥ ಕತರಂ ಇದ್ಧಿಂ ವದೇಸೀ'ತಿ? 'ಭಾವನಾಮಯ'ನ್ತಿ। 'ಕಿಂ ಪನ ಭಾವನಾಮಯಿದ್ಧಿಯಾ ಪರೂಪಘಾತಕಮ್ಮಂ ಹೋತೀ'ತಿ? 'ಆಮ, ಏಕಚ್ಚೇ ಆಚರಿಯಾ ಏಕವಾರಂ ಹೋತೀ'ತಿ; ವದನ್ತಿ ಯಥಾ ಹಿ ಪರಂ ಪಹರಿತುಕಾಮೇನ ಉದಕಭರಿತೇ ಘಟೇ ಖಿತ್ತೇ ಘಟೋಪಿ ಭಿಜ್ಜತಿ, ಉದಕಮ್ಪಿ ನಸ್ಸತಿ, ಏವಮೇವ ಭಾವನಾಮಯಿದ್ಧಿಯಾ ಏಕವಾರಂ ಪರೂಪಘಾತಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ತತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಪನ ಸಾ ನಸ್ಸತೀತಿ। ಅಥ ನಂ 'ಭಾವನಾಮಯಿದ್ಧಿಯಾ ನೇವ ಏಕವಾರಂ ನ ದ್ವೇ ವಾರೇ ಪರೂಪಘಾತಕಮ್ಮಂ ಹೋತೀ'ತಿ ವತ್ವಾ ತಂ ಸಞ್ಞತ್ತಿಂ ಆಗಚ್ಛನ್ತಂ ಪುಚ್ಛಿಂಸು - 'ಭಾವನಾಮಯಿದ್ಧಿ ಕಿಂ ಕುಸಲಾ, ಅಕುಸಲಾ, ಅಬ್ಯಾಕತಾ? ಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ

ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ, ದುಕ್ಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ, ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ? ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರಾ, ಅವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಮತ್ತಾ, ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರಾ? ಕಾಮಾವಚರಾ, ರೂಪಾವಚರಾ, ಅರೂಪಾವಚರಾ'ತಿ?

ಇಮಂ ಪನ ಪಞ್ಹಂ ಯೋ ಜಾನಾತಿ ಸೋ ಏವಂ ವಕ್ಖತಿ - 'ಭಾವನಾಮಯಿದ್ಧಿ ಕುಸಲಾ ವಾ ಹೋತಿ, ಅಬ್ಯಾಕತಾ ವಾ; ಅದುಕ್ಖಮಸುಖವೇದನೀಯಾ ಏವ, ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರಾ ಏವ, ರೂಪಾವಚರಾ ಏವಾ'ತಿ। ಸೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ - 'ಪಾಣಾತಿಪಾತಚೇತನಾ ಕುಸಲಾದೀಸು ಕತರಂ ಕೋಟ್ಠಾಸಂ ಭಜತೀ'ತಿ? ಜಾನನ್ತೋ ವಕ್ಖತಿ - 'ಪಾಣಾತಿಪಾತಚೇತನಾ ಅಕುಸಲಾ ಏವ, ದುಕ್ಖವೇದನೀಯಾ ಏವ, ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರಾ ಏವ ಕಾಮಾವಚರಾ ಏವಾ'ತಿ। 'ಏವಂ ಸನ್ತೇ ತವ ಪಞ್ಹೋ ನೇವ ಕುಸಲತ್ತಿಕೇನ ಸಮೇತಿ, ನ ವೇದನಾತ್ತಿಕೇನ , ನ ವಿತಕ್ಕತ್ತಿಕೇನ, ನ ಭೂಮನ್ತರೇನಾ'ತಿ।

'ಕಿಂ ಪನ ಏವಂ ಮಹನ್ತಂ ಸುತ್ತಂ ನಿರತ್ಥಕ'ನ್ತಿ? 'ನೋ ನಿರತ್ಥಕಂ; ತ್ವಂ ಪನಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ನ ಜಾನಾಸಿ। "**ಇದ್ಧಿಮಾ ಚೇತೋವಸಿಪ್ಪತ್ತೋ**"ತಿ ಏತ್ಥ ಹಿ ನೇವ ಭಾವನಾಮಯಿದ್ಧಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ, ಆಥಬ್ಬಣಿದ್ಧಿ ಪನ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ಸಾ ಹಿ ಏತ್ಥ ಲಬ್ಭಮಾನಾ ಲಬ್ಭತಿ। ಸಾ ಪನ ಕಾಯವಚೀದ್ವಾರಾನಿ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಕಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾ। ಆಥಬ್ಬಣಿದ್ಧಿಕಾ ಹಿ ಸತ್ತಾಹಂ ಅಲೋಣಕಂ ಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ ದಬ್ಬೇ ಅತ್ಥರಿತ್ವಾ ಪಥವಿಯಂ ಸಯಮಾನಾ ತಪಂ ಚರಿತ್ವಾ ಸತ್ತಮೇ ದಿವಸೇ ಸುಸಾನಭೂಮಿಂ ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ ಸತ್ತಮೇ ಪದೇ ಠತ್ವಾ ಹತ್ಥಂ ವಟ್ಟೇತ್ವಾ ವಟ್ಟೇತ್ವಾ ಮುಖೇನ ವಿಜ್ಜಂ ಪರಿಜಪ್ಪನ್ತಿ। ಅಥ ನೇಸಂ ಕಮ್ಮಂ ಸಮಿಜ್ಝತಿ। ಏವಂ ಅಯಮ್ಪಿ ಇದ್ಧಿ ಕಾಯವಚೀದ್ವಾರಾನಿ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಕಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ। 'ನ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಸಮುಟ್ಠಾತೀ'ತಿ ನಿಟ್ಠಮೇತ್ಥ ಗನ್ತಬ್ಬಂ।

ಹತ್ಥಮುದ್ದಾಯ ಪನ ಮುಸಾವಾದಾದೀನಿ ಕಥೇನ್ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ, ದ್ವಾರಂ ಪನ ಕಾಯದ್ವಾರಂ ಹೋತಿ । ಏವಂ ಅಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ। ತೇಹಿ ಪನ ಚಿತ್ತೇಹಿ ಸಹಜಾತಾ ಅಭಿಜ್ಝಾಬ್ಯಾಪಾದಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಯೋ ಚೇತನಾಪಕ್ಖಿಕಾ ವಾ ಭವನ್ತಿ, ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಾ ವಾ। ವಚೀಭೇದಂ ಪನ ಕತ್ವಾ ಮುಸಾವಾದಾದೀನಿ ಕಥೇನ್ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ದ್ವಾರಮ್ಪಿ ವಚೀದ್ವಾರಮೇವ। ಏವಂ ಅಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ವಚೀದ್ವಾರೇ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ। ತೇಹಿ ಪನ ಚಿತ್ತೇಹಿ ಸಹಜಾತಾ ಅಭಿಜ್ಝಾಬ್ಯಾಪಾದಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಯೋ ಚೇತನಾಪಕ್ಖಿಕಾ ವಾ ಭವನ್ತಿ ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಾ ವಾ। ಏತ್ತಕಾ ಆಚರಿಯಾನಂ ಸಮಾನತ್ಥಕಥಾ ನಾಮ।

ವಿತಣ್ಡವಾದೀ ಪನಾಹ - 'ಅಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಮನೋದ್ವಾರೇಪಿ ಸಮುಟ್ಠಾತೀ'ತಿ। ಸೋ 'ತಯೋ ಸಙ್ಗಹೇ ಆರುಳ್ಹಂ ಸುತ್ತಂ ಆಹರಾಹೀ'ತಿ ವುತ್ತೋ ಇದಂ ಉಪೋಸಥಕ್ಖನ್ಧಕತೋ ಸುತ್ತಂ ಆಹರಿ -

"ಯೋ ಪನ ಭಿಕ್ಖು ಯಾವತತಿಯಂ ಅನುಸ್ಸಾವಿಯಮಾನೇ ಸರಮಾನೋ ಸನ್ತಿಂ ಆಪತ್ತಿಂ ನಾವಿಕರೇಯ್ಯ ಸಮ್ಪಜಾನಮುಸಾವಾದಸ್ಸ ಹೋತೀ"ತಿ (ಮಹಾವ॰ ೧೩೪)।

ಇದಂ ಸುತ್ತಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ಆಹ - 'ಏವಂ ಆಪತ್ತಿಂ ಅನಾವಿಕರೋನ್ತೋ ತುಣ್ಹೀಭೂತೋವ ಅಞ್ಞಂ ಆಪತ್ತಿಂ ಆಪಜ್ಜತಿ, ಏತ್ಥ ಕುತೋ ಕಾಯಙ್ಗಚೋಪನಂ ವಾ ವಾಚಙ್ಗಚೋಪನಂ ವಾ? ಮನೋದ್ವಾರಸ್ಮಿಂಯೇವ ಪನ ಇದಂ ಅಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಸಮುಟ್ಠಾತೀ'ತಿ।

ಸೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ - 'ಕಿಂ ಪನೇತಂ ಸುತ್ತಂ ನೇಯ್ಯತ್ಥಂ ಉದಾಹು ನೀತತ್ಥ'ನ್ತಿ? 'ನೀತತ್ಥಮೇವ ಮಯ್ಹಂ ಸುತ್ತ'ನ್ತಿ। ಸೋ 'ಮಾ ಏವಂ ಅವಚ, ತುಲಯಿಸ್ಸಾಮಸ್ಸ ಅತ್ಥ'ನ್ತಿ ವತ್ವಾ ಏವಂ ಪುಚ್ಛಿತಬ್ಬೋ - 'ಸಮ್ಪಜಾನಮುಸಾವಾದೇ ಕಿಂ ಹೋತೀ'ತಿ? ಜಾನನ್ತೋ 'ಸಮ್ಪಜಾನಮುಸಾವಾದೇ ದುಕ್ಕಟಂ ಹೋತೀ'ತಿ ವಕ್ಖತಿ। ತತೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ 'ವಿನಯಸ್ಸ ದ್ವೇ ಮೂಲಾನಿ - ಕಾಯೋ ಚ ವಾಚಾ ಚ; ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೇನ ಹಿ ಸಬ್ಬಾಪತ್ತಿಯೋ ಇಮೇಸುಯೇವ ದ್ವೀಸು ದ್ವಾರೇಸು ಪಞ್ಞತ್ತಾ, ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪತ್ತಿಪಞ್ಞಪನಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ತ್ವಂ ಅತಿವಿಯ ವಿನಯೇ ಪಕತಞ್ಞೂ, ಯೋ ಸತ್ಥಾರಾ ಅಪಞ್ಞತ್ತೇ ಠಾನೇ ಆಪತ್ತಿಂ ಪಞ್ಞಪೇಸಿ, ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಂ ಅಬ್ಭಾಚಿಕ್ಖಸಿ,

ಜಿನಚಕ್ಕಂ ಪಹರಸೀ’ತಿಆದಿವಚನೇಹಿ ನಿಗ್ಗಣ್ಹಿತ್ವಾ ಉತ್ತರಿ ಪಞ್ಹಂ ಪುಚ್ಛಿತಬ್ಬೋ - ‘ಸಮ್ಪಜಾನಮುಸಾವಾದೋ ಕಿರಿಯತೋ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ ಉದಾಹು ಅಕಿರಿಯತೋ’ತಿ? ಜಾನನ್ತೋ ‘ಕಿರಿಯತೋ’ತಿ ವಕ್ಖತಿ। ತತೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ - ‘ಅನಾವಿಕರೋನ್ತೋ ಕತರಂ ಕಿರಿಯಂ ಕರೋತೀ’ತಿ? ಅದ್ಧಾ ಹಿ ಕಿರಿಯಂ ಅಪಸ್ಸನ್ತೋ ವಿಘಾತಂ ಆಪಜ್ಜಿಸ್ಸತಿ। ತತೋ ಇಮಸ್ಸ ಸುತ್ತಸ್ಸ ಅತ್ಥೇನ ಸಞ್ಞಾಪೇತಬ್ಬೋ। ಅಯಞ್ಹೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ - ಯ್ವಾಯಂ ‘ಸಮ್ಪಜಾನಮುಸಾವಾದೋ ಹೋತೀ’ತಿ ವುತ್ತೋ, ಸೋ ಆಪತ್ತಿತೋ ಕಿಂ ಹೋತಿ? ‘ಕತರಾಪತ್ತಿ ಹೋತೀ’ತಿ ಅತ್ಥೋ। ‘ದುಕ್ಕಟಾಪತ್ತಿ ಹೋತಿ’। ಸಾ ಚ ಖೋ ನ ಮುಸಾವಾದಲಕ್ಖಣೇನ, ಭಗವತೋ ಪನ ವಚನೇನ ವಚೀದ್ವಾರೇ ಅಕಿರಿಯಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಆಪತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ -

> “ಅನಾಲಪನ್ತೋ ಮನುಜೇನ ಕೇನಚಿ,
> ವಾಚಾಗಿರಂ ನೋ ಚ ಪರೇ ಭಣೇಯ್ಯ।
> ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯ ವಾಚಸಿಕಂ ನ ಕಾಯಿಕಂ,
> ಪಞ್ಹಾ ಮೇಸಾ ಕುಸಲೇಹಿ ಚಿನ್ತಿತಾ”ತಿ॥ (ಪರಿ॰ ೪೭೯)।

ಏವಂ ಅಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ನ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಸಮುಟ್ಠಾತೀತಿ ನಿಟ್ಠಮೇತ್ಥ ಗನ್ತಬ್ಬಂ।

ಯದಾ ಪನ ಅಭಿಜ್ಝಾಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ ಕಾಯಙ್ಗಂ ಚೋಪೇನ್ತೋ ಹತ್ಥಗ್ಗಾಹಾದೀನಿ ಕರೋತಿ, ಬ್ಯಾಪಾದಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ ದಣ್ಡಪರಾಮಾಸಾದೀನಿ, ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ ‘ಖನ್ದಸಿವಾದಯೋ ಸೇಟ್ಠಾ’ತಿ ತೇಸಂ ಅಭಿವಾದನಅಞ್ಜಲಿಕಮ್ಮಭೂತಪೀಠಕಪರಿಭಣ್ಡಾದೀನಿ ಕರೋತಿ, ತದಾ ಕಮ್ಮಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ, ದ್ವಾರಂ ಪನ ಕಾಯದ್ವಾರಂ। ಏವಂ ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ। ಚೇತನಾ ಪನೇತ್ಥ ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಾ।

ಯದಾ ಪನ ಅಭಿಜ್ಝಾಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ ವಾಚಙ್ಗಂ ಚೋಪೇನ್ತೋ ‘ಅಹೋ ವತ ಯಂ ಪರಸ್ಸ, ತಂ ಮಮಸ್ಸಾ’ತಿ ಪರವಿತ್ತೂಪಕರಣಂ ಅಭಿಜ್ಝಾಯತಿ, ಬ್ಯಾಪಾದಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ ‘ಇಮೇ ಸತ್ತಾ ಹಞ್ಞನ್ತು ವಾ, ಬಜ್ಝನ್ತು ವಾ, ಉಚ್ಛಿಜ್ಜನ್ತು ವಾ, ಮಾ ವಾ ಅಹೇಸು’ನ್ತಿ ವದತಿ, ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ ‘ನತ್ಥಿ ದಿನ್ನಂ, ನತ್ಥಿ ಯಿಟ್ಠ’ನ್ತಿಆದೀನಿ ವದತಿ, ತದಾ ಕಮ್ಮಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ, ದ್ವಾರಂ ಪನ ವಚೀದ್ವಾರಂ। ಏವಂ ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ವಚೀದ್ವಾರೇ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ। ಚೇತನಾ ಪನೇತ್ಥ ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಾ।

ಯದಾ ಪನ ಕಾಯಙ್ಗವಾಚಙ್ಗಾನಿ ಅಚೋಪೇತ್ವಾ ರಹೋ ನಿಸಿನ್ನೋ ಅಭಿಜ್ಝಾಬ್ಯಾಪಾದಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಸಹಗತಾನಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ, ತದಾ ಕಮ್ಮಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ, ದ್ವಾರಮ್ಪಿ ಮನೋದ್ವಾರಮೇವ। ಏವಂ ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ ಚೇತನಾಪಿ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾ ಧಮ್ಮಾಪಿ ಮನೋದ್ವಾರೇಯೇವ ಸಮುಟ್ಠಹನ್ತಿ। ಏವಂ ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ತೀಸುಪಿ ದ್ವಾರೇಸು ಸಮುಟ್ಠಾತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಯಂ ಪನ ವುತ್ತಂ ‘ತಥಾ ಕುಸಲಾನಿ ಕಾಯವಚೀಮನೋಕಮ್ಮಾನೀ’ತಿ, ತತ್ರಾಯಂ ನಯೋ - ಯದಾ ಹಿ ಕೇನಚಿ ಕಾರಣೇನ ವತ್ತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋ ‘ಪಾಣಾತಿಪಾತಾ ಅದಿನ್ನಾದಾನಾ ಕಾಮೇಸುಮಿಚ್ಛಾಚಾರಾ ಪಟಿವಿರಮಾಮೀ’ತಿ ಇಮಾನಿ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾನಿ ಹತ್ಥಮುದ್ದಾಯ ಗಣ್ಹಾತಿ, ತದಾ ಕಮ್ಮಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ದ್ವಾರಮ್ಪಿ ಕಾಯದ್ವಾರಮೇವ। ಏವಂ ಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ। ತೇಹಿ ಚಿತ್ತೇಹಿ ಸಹಗತಾ ಅನಭಿಜ್ಝಾದಯೋ ಚೇತನಾಪಕ್ಖಿಕಾ ವಾ ಹೋನ್ತಿ, ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಾ ವಾ।

ಯದಾ ಪನ ತಾನೇವ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾನಿ ವಚೀಭೇದಂ ಕತ್ವಾ ಗಣ್ಹಾತಿ, ತದಾ ಕಮ್ಮಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ, ದ್ವಾರಂ ಪನ ವಚೀದ್ವಾರಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ವಚೀದ್ವಾರೇ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ। ತೇಹಿ ಚಿತ್ತೇಹಿ ಸಹಗತಾ ಅನಭಿಜ್ಝಾದಯೋ ಚೇತನಾಪಕ್ಖಿಕಾ ವಾ ಹೋನ್ತಿ, ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಾ ವಾ।

ಯದಾ ಪನ ತೇಸು ಸಿಕ್ಖಾಪದೇಸು ದಿಯ್ಯಮಾನೇಸು ಕಾಯಙ್ಗವಾಚಙ್ಗಾನಿ ಅಚೋಪೇತ್ವಾ ಮನಸಾವ 'ಪಾಣಾತಿಪಾತಾ ಅದಿನ್ನಾದಾನಾ ಕಾಮೇಸುಮಿಚ್ಛಾಚಾರಾ ಪಟಿವಿರಮಾಮೀ'ತಿ ಗಣ್ಹಾತಿ, ತದಾ ಕಮ್ಮಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ, ದ್ವಾರಂ ಪನ ಮನೋದ್ವಾರಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ। ತೇಹಿ ಚಿತ್ತೇಹಿ ಸಹಗತಾ ಅನಭಿಜ್ಝಾದಯೋ ಚೇತನಾಪಕ್ಖಿಕಾ ವಾ ಹೋನ್ತಿ, ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಾ ವಾ।

'ಮುಸಾವಾದಾ ವೇರಮಣೀ'ಆದೀನಿ ಪನ ಚತ್ತಾರಿ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾನಿ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಕಾಯಾದೀಹಿ ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ ಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ತೀಸು ದ್ವಾರೇಸು ಸಮುಟ್ಠಾತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಇಧಾಪಿ ಅನಭಿಜ್ಝಾದಯೋ ಚೇತನಾಪಕ್ಖಿಕಾ ವಾ ಹೋನ್ತಿ, ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಾ ವಾ।

ಅನಭಿಜ್ಝಾದಿಸಹಗತೇಹಿ ಪನ ಚಿತ್ತೇಹಿ ಕಾಯಙ್ಗಂ ಚೋಪೇತ್ವಾ ಚೇತಿಯಙ್ಗಣಸಮ್ಮಜ್ಜನಗನ್ಧಮಾಲಾದಿಪೂಜನಚೇತಿಯವನ್ದನಾದೀನಿ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ, ದ್ವಾರಂ ಪನ ಕಾಯದ್ವಾರಂ। ಏವಂ ಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ। ಚೇತನಾ ಪನೇತ್ಥ ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಾ। ಅನಭಿಜ್ಝಾಸಹಗತೇನ ಚಿತ್ತೇನ ವಾಚಙ್ಗಂ ಚೋಪೇತ್ವಾ 'ಅಹೋ ವತ ಯಂ ಪರಸ್ಸ ವಿತ್ತೂಪಕರಣಂ ನ ತಂ ಮಮಸ್ಸಾ'ತಿ ಅನಭಿಜ್ಝಾಯತೋ ಅಬ್ಯಾಪಾದಸಹಗತೇನ ಚಿತ್ತೇನ 'ಸಬ್ಬೇ ಸತ್ತಾ ಅವೇರಾ ಅಬ್ಯಾಬಜ್ಝಾ ಅನೀಘಾ ಸುಖೀ ಅತ್ತಾನಂ ಪರಿಹರನ್ತೂ'ತಿ ವದನ್ತಸ್ಸ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಸಹಗತೇನ ಚಿತ್ತೇನ 'ಅತ್ಥಿ ದಿನ್ನ'ನ್ತಿಆದೀನಿ ಉದಾಹರನ್ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ, ದ್ವಾರಂ ಪನ ವಚೀದ್ವಾರಂ। ಏವಂ ಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ವಚೀದ್ವಾರೇ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ। ಚೇತನಾ ಪನೇತ್ಥ ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಾ। ಕಾಯಙ್ಗವಾಚಙ್ಗಾನಿ ಪನ ಅಚೋಪೇತ್ವಾ ರಹೋ ನಿಸಿನ್ನಸ್ಸ ಮನಸಾವ ಅನಭಿಜ್ಝಾದಿಸಹಗತಾನಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ, ದ್ವಾರಮ್ಪಿ ಮನೋದ್ವಾರಮೇವ। ಏವಂ ಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ ಚೇತನಾಪಿ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾ ಧಮ್ಮಾಪಿ ಮನೋದ್ವಾರೇಯೇವ ಸಮುಟ್ಠಹನ್ತಿ।

ತತ್ಥ ಆಣತ್ತಿಸಮುಟ್ಠಿತೇಸು ಪಾಣಾತಿಪಾತಅದಿನ್ನಾದಾನೇಸು ಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ದ್ವಾರಮ್ಪಿ ಕಮ್ಮವಸೇನೇವ ಕಾಯದ್ವಾರನ್ತಿ ವದನ್ತೋ ಕಮ್ಮಂ ರಕ್ಖತಿ, ದ್ವಾರಂ ಭಿನ್ದತಿ ನಾಮ। ಹತ್ಥಮುದ್ದಾಯ ಸಮುಟ್ಠಿತೇಸು ಮುಸಾವಾದಾದೀಸು ದ್ವಾರಮ್ಪಿ ಕಾಯದ್ವಾರಂ, ಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ದ್ವಾರವಸೇನೇವ ಕಾಯಕಮ್ಮನ್ತಿ ವದನ್ತೋ ದ್ವಾರಂ ರಕ್ಖತಿ ಕಮ್ಮಂ ಭಿನ್ದತಿ ನಾಮ। ತಸ್ಮಾ 'ಕಮ್ಮಂ ರಕ್ಖಾಮೀ'ತಿ ದ್ವಾರಂ ನ ಭಿನ್ದಿತಬ್ಬಂ, 'ದ್ವಾರಂ ರಕ್ಖಾಮೀ'ತಿ ಕಮ್ಮಂ ನ ಭಿನ್ದಿತಬ್ಬಂ। ಯಥಾವುತ್ತೇನೇವ ಪನ ನಯೇನ ಕಮ್ಮಞ್ಚ ದ್ವಾರಞ್ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏವಂ ಕಥೇನ್ತೋ ಹಿ ನೇವ ಕಮ್ಮಂ ನ ದ್ವಾರಂ ಭಿನ್ದತೀತಿ।

ಕಮ್ಮಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಇದಾನಿ 'ಪಞ್ಚ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣದ್ವಾರಾನೀ'ತಿಆದೀಸು ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಂ ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಂ ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ನಾಮ। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣದ್ವಾರಂ ಸೋತ... ಘಾನ... ಜಿವ್ಹಾ... ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣದ್ವಾರನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚ ವಿಞ್ಞಾಣದ್ವಾರಾನಿ ನಾಮ। ಇಮೇಸಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ದ್ವಾರಾನಂ ವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಚೇತನಾ ನೇವ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ, ನ ವಚೀಕಮ್ಮಂ, ಮನೋಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ಸೋತ... ಘಾನ... ಜಿವ್ಹಾ... ಕಾಯ... ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೋತಿ ಇಮೇ ಪನ ಛ ಸಮ್ಫಸ್ಸಾ ನಾಮ। ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸದ್ವಾರಂ ಸೋತ... ಘಾನ... ಜಿವ್ಹಾ... ಕಾಯ... ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸದ್ವಾರನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ಛ ಸಮ್ಫಸ್ಸದ್ವಾರಾನಿ ನಾಮ।

ಚಕ್ಖುಅಸಂವರೋ ಸೋತ... ಘಾನ... ಜಿವ್ಹಾ... ಪಸಾದಕಾಯ... ಚೋಪನಕಾಯಅಸಂವರೋ ವಾಚಾಅಸಂವರೋ ಮನೋಅಸಂವರೋತಿ - ಇಮೇ ಅಟ್ಠ ಅಸಂವರಾ ನಾಮ। ತೇ ಅತ್ಥತೋ 'ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಂ ಮುಟ್ಠಸ್ಸಚ್ಚಂ ಅಞ್ಞಾಣಂ ಅಕ್ಖನ್ತಿ ಕೋಸಜ್ಜ'ನ್ತಿ

ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇಸು ಏಕಧಮ್ಮೋಪಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಪರಿಯೋಸಾನೇಸು ಚಿತ್ತೇಸು ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಜವನಕ್ಖಣೇಯೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಜವನೇ ಉಪ್ಪನ್ನೋಪಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಅಸಂವರೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸಹಜಾತೋ ಹಿ ಫಸ್ಸೋ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ನಾಮ, ಚೇತನಾ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ನಾಮ, ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಮನೋಕಮ್ಮದ್ವಾರಂ ನಾಮ। ಏತ್ಥ ಪಞ್ಚವಿಧೋ ಅಸಂವರೋ ನತ್ಥಿ । ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸಹಜಾತೋ ಫಸ್ಸೋ ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ನಾಮ, ಚೇತನಾ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ನಾಮ, ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಮನೋಕಮ್ಮದ್ವಾರಂ ನಾಮ। ಏತ್ಥಾಪಿ ಅಸಂವರೋ ನತ್ಥಿ। ಸನ್ತೀರಣವೋಟ್ಠಬ್ಬನೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಜವನಸಹಜಾತೋ ಪನ ಫಸ್ಸೋ ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ನಾಮ, ಚೇತನಾ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ನಾಮ, ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಮನೋಕಮ್ಮದ್ವಾರಂ ನಾಮ। ಏತ್ಥ ಅಸಂವರೋ ಚಕ್ಖುಅಸಂವರೋ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಪಸಾದಕಾಯದ್ವಾರೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಯದಾ ಪನ ರೂಪಾದೀಸು ಅಞ್ಞತರಾರಮ್ಮಣಂ ಮನೋದ್ವಾರಿಕಜವನಂ ವಿನಾ ವಚೀದ್ವಾರೇನ ಸುದ್ಧಂ ಕಾಯದ್ವಾರಸಙ್ಖಾತಂ ಚೋಪನಂ ಪಾಪಯಮಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತದಾ ತೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಸಹಜಾತೋ ಫಸ್ಸೋ ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ನಾಮ, ಚೇತನಾ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ನಾಮ, ತಂ ಪನ ಚಿತ್ತಂ ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಂ, ಚೋಪನಸ್ಸ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ ಮನೋದ್ವಾರನ್ತಿ ಸಙ್ಖ್ಯಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ। ಏತ್ಥ ಅಸಂವರೋ ಚೋಪನಕಾಯಅಸಂವರೋ ನಾಮ। ಯದಾ ತಾದಿಸಂಯೇವ ಜವನಂ ವಿನಾ ಕಾಯದ್ವಾರೇನ ಸುದ್ಧಂ ವಚೀದ್ವಾರಸಙ್ಖಾತಂ ಚೋಪನಂ ಪಾಪಯಮಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತದಾ ತೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಸಹಜಾತೋ ಫಸ್ಸೋ ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ನಾಮ, ಚೇತನಾ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ನಾಮ, ತಂ ಪನ ಚಿತ್ತಂ ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಂ, ಚೋಪನಸ್ಸ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ ಮನೋದ್ವಾರನ್ತಿ ಸಙ್ಖ್ಯಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ। ಏತ್ಥ ಅಸಂವರೋ ವಾಚಾಅಸಂವರೋ ನಾಮ। ಯದಾ ಪನ ತಾದಿಸಂ ಜವನಚಿತ್ತಂ ವಿನಾ ಕಾಯವಚೀದ್ವಾರೇಹಿ ಸುದ್ಧಂ ಮನೋದ್ವಾರಮೇವ ಹುತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತದಾ ತೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಸಹಜಾತೋ ಫಸ್ಸೋ ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ನಾಮ, ಚೇತನಾ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ನಾಮ, ತಂ ಪನ ಚಿತ್ತಂ ಮನೋಕಮ್ಮದ್ವಾರಂ ನಾಮ। ಏತ್ಥ ಅಸಂವರೋ ಮನೋಅಸಂವರೋ ನಾಮ। ಇತಿ ಇಮೇಸಂ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಅಸಂವರಾನಂ ವಸೇನ ಚಕ್ಖುಅಸಂವರದ್ವಾರಂ, ಸೋತ... ಘಾನ... ಜಿವ್ಹಾ... ಪಸಾದಕಾಯ... ಚೋಪನಕಾಯ... ವಾಚಾ... ಮನೋಅಸಂವರದ್ವಾರನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ಅಟ್ಠ ಅಸಂವರದ್ವಾರಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

ಚಕ್ಖುಸಂವರೋ ಸೋತ... ಘಾನ... ಜಿವ್ಹಾ... ಪಸಾದಕಾಯ... ಚೋಪನಕಾಯ... ವಾಚಾ... ಮನೋಸಂವರೋತಿ ಇಮೇ ಪನ ಅಟ್ಠ ಸಂವರಾ ನಾಮ। ತೇ ಅತ್ಥತೋ 'ಸೀಲಂ ಸತಿ ಞಾಣಂ ಖನ್ತಿ ವೀರಿಯ'ನ್ತಿ ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇಸುಪಿ ಏಕಧಮ್ಮೋಪಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಪರಿಯೋಸಾನೇಸು ಚಿತ್ತೇಸು ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಜವನಕ್ಖಣೇಯೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಜವನೇ ಉಪ್ಪನ್ನೋಪಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಸಂವರೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಸ್ಸ ಸಬ್ಬಸ್ಸಾಪಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸಹಜಾತೋ ಹಿ ಫಸ್ಸೋ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸೋತಿಆದಿನಾ ಅಸಂವರೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಇತಿ ಇಮೇಸಂ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಸಂವರಾನಂ ವಸೇನ ಚಕ್ಖುಸಂವರದ್ವಾರಂ...ಪೇ॰... ಮನೋಸಂವರದ್ವಾರನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ಅಟ್ಠ ಸಂವರದ್ವಾರಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಕಥಾ

ಪಾಣಾತಿಪಾತೋ , ಅದಿನ್ನಾದಾನಂ, ಕಾಮೇಸುಮಿಚ್ಛಾಚಾರೋ, ಮುಸಾವಾದೋ, ಪಿಸುಣವಾಚಾ, ಫರುಸವಾಚಾ, ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೋ, ಅಭಿಜ್ಝಾ, ಬ್ಯಾಪಾದೋ, ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠೀತಿ ಇಮೇ ಪನ ದಸ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಾ ನಾಮ।

ತತ್ಥ ಪಾಣಸ್ಸ ಅತಿಪಾತೋ **ಪಾಣಾತಿಪಾತೋ** ನಾಮ; ಪಾಣವಧೋ, ಪಾಣಘಾತೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಪಾಣೋತಿ ಚೇತ್ಥ ವೋಹಾರತೋ ಸತ್ತೋ, ಪರಮತ್ಥತೋ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ। ತಸ್ಮಿಂ ಪನ ಪಾಣೇ ಪಾಣಸಞ್ಞಿನೋ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯುಪಚ್ಛೇದಕಉಪಕ್ಕಮಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಾ ಕಾಯವಚೀದ್ವಾರಾನಂ ಅಞ್ಞತರದ್ವಾರಪ್ಪವತ್ತಾ ವಧಕಚೇತನಾ ಪಾಣಾತಿಪಾತೋ। ಸೋ ಗುಣವಿರಹಿತೇಸು ತಿರಚ್ಛಾನಗತಾದೀಸು ಪಾಣೇಸು ಖುದ್ದಕೇ ಪಾಣೇ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜೋ, ಮಹಾಸರೀರೇ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜೋ।

ಕಸ್ಮಾ? ಪಯೋಗಮಹನ್ತತಾಯ। ಪಯೋಗಸಮತ್ತೇಪಿ ವತ್ಥುಮಹನ್ತತಾಯ। ಗುಣವನ್ತೇಸು ಮನುಸ್ಸಾದೀಸು ಅಪ್ಪಗುಣೇ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜೋ, ಮಹಾಗುಣೇ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜೋ। ಸರೀರಗುಣಾನಂ ಪನ ಸಮಭಾವೇ ಸತಿ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಉಪಕ್ಕಮಾನಞ್ಚ ಮುದುತಾಯ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜೋ, ತಿಬ್ಬತಾಯ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ತಸ್ಸ ಪಞ್ಚ ಸಮ್ಭಾರಾ ಹೋನ್ತಿ - ಪಾಣೋ, ಪಾಣಸಞ್ಞಿತಾ, ವಧಕಚಿತ್ತಂ, ಉಪಕ್ಕಮೋ, ತೇನ ಮರಣನ್ತಿ। ಛ ಪಯೋಗಾ - ಸಾಹತ್ಥಿಕೋ, ಆಣತ್ತಿಕೋ, ನಿಸ್ಸಗ್ಗಿಯೋ, ಥಾವರೋ, ವಿಜ್ಜಾಮಯೋ, ಇದ್ಧಿಮಯೋತಿ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನತ್ಥೇ ವಿತ್ಥಾರಿಯಮಾನೇ ಅತಿಪಪಞ್ಚೋ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ತಂ ನ ವಿತ್ಥಾರಯಾಮ। ಅಞ್ಞಞ್ಚ ಏವರೂಪಂ ಅತ್ಥಿಕೇಹಿ ಪನ ಸಮನ್ತಪಾಸಾದಿಕಂ **ವಿನಯಟ್ಠಕಥಂ** (ಪಾರಾ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨.೧೭೨) ಓಲೋಕೇತ್ವಾ ಗಹೇತಬ್ಬಂ।

ಅದಿನ್ನಸ್ಸ ಆದಾನಂ **'ಅದಿನ್ನಾದಾನಂ';** ಪರಸ್ಸಹರಣಂ, ಥೇಯ್ಯಂ, ಚೋರಿಕಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಅದಿನ್ನನ್ತಿ ಪರಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ, ಯತ್ಥ ಪರೋ ಯಥಾಕಾಮಕಾರಿತಂ ಆಪಜ್ಜನ್ತೋ ಅದಣ್ಡಾರಹೋ ಅನುಪವಜ್ಜೋ ಚ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಿಂ ಪರಪರಿಗ್ಗಹಿತೇ ಪರಪರಿಗ್ಗಹಿತಸಞ್ಞಿನೋ ತದಾದಾಯಕಉಪಕ್ಕಮಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಾ ಥೇಯ್ಯಚೇತನಾ ಅದಿನ್ನಾದಾನಂ। ತಂ ಹೀನೇ ಪರಸನ್ತಕೇ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜಂ, ಪಣೀತೇ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜಂ। ಕಸ್ಮಾ? ವತ್ಥುಪಣೀತತಾಯ। ವತ್ಥುಸಮತ್ತೇ ಸತಿ ಗುಣಾಧಿಕಾನಂ ಸನ್ತಕೇ ವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜಂ। ತಂತಂಗುಣಾಧಿಕಂ ಉಪಾದಾಯ ತತೋ ತತೋ ಹೀನಗುಣಸ್ಸ ಸನ್ತಕೇ ವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜಂ।

ತಸ್ಸ ಪಞ್ಚ ಸಮ್ಭಾರಾ ಹೋನ್ತಿ - ಪರಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ, ಪರಪರಿಗ್ಗಹಿತಸಞ್ಞಿತಾ, ಥೇಯ್ಯಚಿತ್ತಂ, ಉಪಕ್ಕಮೋ , ತೇನ ಹರಣನ್ತಿ। ಛ ಪಯೋಗಾ - ಸಾಹತ್ಥಿಕಾದಯೋವ। ತೇ ಚ ಖೋ ಯಥಾನುರೂಪಂ ಥೇಯ್ಯಾವಹಾರೋ, ಪಸಯ್ಹಾವಹಾರೋ, ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಾವಹಾರೋ, ಪರಿಕಪ್ಪಾವಹಾರೋ, ಕುಸಾವಹಾರೋತಿ ಇಮೇಸಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಅವಹಾರಾನಂ ವಸೇನ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪೋ। ವಿತ್ಥಾರೋ ಪನ ಸಮನ್ತಪಾಸಾದಿಕಾಯಂ (ಪಾರಾ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೧೩೮) ವುತ್ತೋ।

'ಕಾಮೇಸು ಮಿಚ್ಛಾಚಾರೋ'ತಿ ಏತ್ಥ ಪನ **'ಕಾಮೇಸೂ'**ತಿ ಮೇಥುನಸಮಾಚಾರೇಸು; **'ಮಿಚ್ಛಾಚಾರೋ'**ತಿ ಏಕನ್ತನಿನ್ದಿತೋ ಲಾಮಕಾಚಾರೋ। ಲಕ್ಖಣತೋ ಪನ ಅಸದ್ಧಮ್ಮಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಕಾಯದ್ವಾರಪ್ಪವತ್ತಾ ಅಗಮನೀಯಟ್ಠಾನವೀತಿಕ್ಕಮಚೇತನಾ **ಕಾಮೇಸುಮಿಚ್ಛಾಚಾರೋ**।

ತತ್ಥ **ಅಗಮನೀಯಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ - ಪುರಿಸಾನಂ ತಾವ ಮಾತುರಕ್ಖಿತಾ, ಪಿತುರಕ್ಖಿತಾ, ಮಾತಾಪಿತುರಕ್ಖಿತಾ, ಭಾತುರಕ್ಖಿತಾ, ಭಗಿನಿರಕ್ಖಿತಾ, ಞಾತಿರಕ್ಖಿತಾ, ಗೋತ್ತರಕ್ಖಿತಾ, ಧಮ್ಮರಕ್ಖಿತಾ, ಸಾರಕ್ಖಾ, ಸಪರಿದಣ್ಡಾತಿ ಮಾತುರಕ್ಖಿತಾದಯೋ ದಸ; ಧನಕ್ಕೀತಾ, ಛನ್ದವಾಸಿನೀ, ಭೋಗವಾಸಿನೀ, ಪಟವಾಸಿನೀ, ಓದಪತ್ತಕಿನೀ, ಓಭಟಚುಮ್ಬಟಾ, ದಾಸೀ ಚ ಭರಿಯಾ, ಕಮ್ಮಕಾರೀ ಚ ಭರಿಯಾ, ಧಜಾಹಟಾ, ಮುಹುತ್ತಿಕಾತಿ ಏತಾ ಧನಕ್ಕೀತಾದಯೋ ದಸಾತಿ ವೀಸತಿ ಇತ್ಥಿಯೋ। ಇತ್ಥೀಸು ಪನ ದ್ವಿನ್ನಂ ಸಾರಕ್ಖಸಪರಿದಣ್ಡಾನಂ, ದಸನ್ನಞ್ಚ ಧನಕ್ಕೀತಾದೀನನ್ತಿ ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ಇತ್ಥೀನಂ ಅಞ್ಞೇ ಪುರಿಸಾ ಇದಂ ಅಗಮನೀಯಟ್ಠಾನಂ ನಾಮ।

ಸೋ ಪನೇಸ ಮಿಚ್ಛಾಚಾರೋ ಸೀಲಾದಿಗುಣರಹಿತೇ ಅಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜೋ, ಸೀಲಾದಿಗುಣಸಮ್ಪನ್ನೇ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜೋ। ತಸ್ಸ ಚತ್ತಾರೋ ಸಮ್ಭಾರಾ - ಅಗಮನೀಯವತ್ಥು, ತಸ್ಮಿಂ ಸೇವನಚಿತ್ತಂ, ಸೇವನಪ್ಪಯೋಗೋ, ಮಗ್ಗೇನಮಗ್ಗಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಅಧಿವಾಸನನ್ತಿ। ಏಕೋ ಪಯೋಗೋ ಸಾಹತ್ಥಿಕೋ ಏವ।

'ಮುಸಾ'ತಿ ವಿಸಂವಾದನಪುರೇಕ್ಖಾರಸ್ಸ ಅತ್ಥಭಞ್ಜಕೋ ವಚೀಪಯೋಗೋ, ಕಾಯಪಯೋಗೋ ವಾ। ವಿಸಂವಾದನಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಪನಸ್ಸ ಪರವಿಸಂವಾದಕಕಾಯವಚೀಪಯೋಗಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಾ ಚೇತನಾ **ಮುಸಾವಾದೋ**। ಅಪರೋ ನಯೋ - **'ಮುಸಾ'**ತಿ ಅಭೂತಂ ಅತಚ್ಛಂ ವತ್ಥು। **'ವಾದೋ'**ತಿ ತಸ್ಸ ಭೂತತೋ ತಚ್ಛತೋ ವಿಞ್ಞಾಪನಂ। ಲಕ್ಖಣತೋ ಪನ ಅತಥಂ ವತ್ಥುಂ ತಥತೋ ಪರಂ ವಿಞ್ಞಾಪೇತುಕಾಮಸ್ಸ ತಥಾವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಾ ಚೇತನಾ **ಮುಸಾವಾದೋ**। ಸೋ ಯಮತ್ಥಂ ಭಞ್ಜತಿ

ತಸ್ಸ ಅಪ್ಪತಾಯ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜೋ, ಮಹನ್ತತಾಯ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜೋ। ಅಪಿಚ ಗಹಟ್ಠಾನಂ ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಕಂ ಅದಾತುಕಾಮತಾಯ 'ನತ್ಥೀ'ತಿಆದಿನಯಪ್ಪವತ್ತೋ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜೋ। ಸಕ್ಖಿನಾ ಹುತ್ವಾ ಅತ್ಥಭಞ್ಜನತ್ಥಂ ವುತ್ತೋ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜೋ। ಪಬ್ಬಜಿತಾನಂ ಅಪ್ಪಕಮ್ಪಿ ತೇಲಂ ವಾ ಸಪ್ಪಿಂ ವಾ ಲಭಿತ್ವಾ ಹಸಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ 'ಅಜ್ಜ ಗಾಮೇ ತೇಲಂ ನದೀ ಮಞ್ಞೇ ಸನ್ದತೀ'ತಿ ಪೂರಣಕಥಾನಯೇನ ಪವತ್ತೋ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜೋ। ಅದಿಟ್ಠಂಯೇವ ಪನ ದಿಟ್ಠನ್ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ವದನ್ತಾನಂ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜೋ।

ತಸ್ಸ ಚತ್ತಾರೋ ಸಮ್ಭಾರಾ ಹೋನ್ತಿ - ಅತಥಂ ವತ್ಥು, ವಿಸಂವಾದನಚಿತ್ತಂ, ತಜ್ಜೋ ವಾಯಾಮೋ, ಪರಸ್ಸ ತದತ್ಥವಿಜಾನನನ್ತಿ। ಏಕೋ ಪಯೋಗೋ - ಸಾಹತ್ಥಿಕೋವ। ಸೋ ಚ ಕಾಯೇನ ವಾ ಕಾಯಪ್ಪಟಿಬದ್ಧೇನ ವಾ ವಾಚಾಯ ವಾ ಪರವಿಸಂವಾದಕಕಿರಿಯಾಕರಣೇ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ತಾಯ ಚೇ ಕಿರಿಯಾಯ ಪರೋ ತಮತ್ಥಂ ಜಾನಾತಿ, ಅಯಂ ಕಿರಿಯಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಚೇತನಾಕ್ಖಣೇಯೇವ ಮುಸಾವಾದಕಮ್ಮುನಾ ಬಜ್ಝತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಯಥಾ ಕಾಯಕಾಯಪ್ಪಟಿಬದ್ಧವಾಚಾಹಿ ಪರಂ ವಿಸಂವಾದೇತಿ, ತಥಾ ಇಮಸ್ಸ 'ಇಮಂ ಭಣಾಹೀ'ತಿ ಆಣಾಪೇನ್ತೋಪಿ, ಪಣ್ಣಂ ಲಿಖಿತ್ವಾ ಪುರತೋ ನಿಸ್ಸಜ್ಜನ್ತೋಪಿ, 'ಅಯಮತ್ಥೋ ಏವಂ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ'ತಿ ಕುಟ್ಟಾದೀಸು ಲಿಖಿತ್ವಾ ಠಪೇನ್ತೋಪಿ; ತಸ್ಮಾ ಏತ್ಥ ಆಣತ್ತಿಕನಿಸ್ಸಗ್ಗಿಯಥಾವರಾಪಿ ಪಯೋಗಾ ಯುಜ್ಜನ್ತಿ। **ಅಟ್ಠಕಥಾಸು** ಪನ ಅನಾಗತತ್ತಾ ವೀಮಂಸಿತ್ವಾ ಗಹೇತಬ್ಬಾ।

'ಪಿಸುಣವಾಚಾ'ತಿಆದೀಸು ಯಾಯ ವಾಚಾಯ ಯಸ್ಸ ತಂ ವಾಚಂ ಭಾಸತಿ ತಸ್ಸ ಹದಯೇ ಅತ್ತನೋ ಪಿಯಭಾವಂ ಪರಸ್ಸ ಚ ಸುಞ್ಞಭಾವಂ ಕರೋತಿ, ಸಾ **ಪಿಸುಣವಾಚಾ**। ಯಾಯ ಪನ ಅತ್ತಾನಮ್ಪಿ ಪರಮ್ಪಿ ಫರುಸಂ ಕರೋತಿ, ಯಾ ವಾಚಾ ಸಯಮ್ಪಿ ಫರುಸಾ ನೇವ ಕಣ್ಣಸುಖಾ, ನ ಹದಯಙ್ಗಮಾ, ಅಯಂ **'ಫರುಸವಾಚಾ'**। ಯೇನ ಸಮ್ಫಂ ಪಲಪತಿ, ನಿರತ್ಥಕಂ, ಸೋ **'ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೋ'**। ತೇಸಂ ಮೂಲಭೂತಾ ಚೇತನಾಪಿ ಪಿಸುಣವಾಚಾದಿನಾಮಮೇವ ಲಭತಿ। ಸಾ ಏವ ಚ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ।

ತತ್ಥ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪರೇಸಂ ವಾ ಭೇದಾಯ ಅತ್ತನೋ ಪಿಯಕಮ್ಯತಾಯ ವಾ ಕಾಯವಚೀಪಯೋಗಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಾ ಚೇತನಾ ಪಿಸುಣವಾಚಾ ನಾಮ। ಸಾ ಯಸ್ಸ ಭೇದಂ ಕರೋತಿ ತಸ್ಸ ಅಪ್ಪಗುಣತಾಯ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜಾ, ಮಹಾಗುಣತಾಯ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜಾ।

ತಸ್ಸಾ ಚತ್ತಾರೋ ಸಮ್ಭಾರಾ - 'ಭಿನ್ದಿತಬ್ಬೋ ಪರೋ' ಇತಿ 'ಇಮೇ ನಾನಾ ಭವಿಸ್ಸ'ನ್ತಿ ವಿನಾ ಭವಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ಭೇದಪುರೇಕ್ಖಾರತಾ ವಾ, 'ಇತಿ ಅಹಂ ಪಿಯೋ ಭವಿಸ್ಸಾಮಿ ವಿಸ್ಸಾಸಿಕೋ'ತಿ ಪಿಯಕಮ್ಯತಾ ವಾ, ತಜ್ಜೋ ವಾಯಾಮೋ, ತಸ್ಸ ತದತ್ಥವಿಜಾನನನ್ತಿ । ಪರೇ ಪನ ಅಭಿನ್ನೇ ಕಮ್ಮಪಥಭೇದೋ ನತ್ಥಿ, ಭಿನ್ನೇ ಏವ ಹೋತಿ।

ಪರಸ್ಸ ಮಮ್ಮಚ್ಛೇದಕಕಾಯವಚೀಪಯೋಗಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಾ ಏಕನ್ತಫರುಸಚೇತನಾ 'ಫರುಸವಾಚಾ'। ತಸ್ಸಾ ಆವಿಭಾವತ್ಥಮಿದಂ ವತ್ಥು - ಏಕೋ ಕಿರ ದಾರಕೋ ಮಾತು ವಚನಂ ಅನಾದಿಯಿತ್ವಾ ಅರಞ್ಞಂ ಗಚ್ಛತಿ। ತಂ ಮಾತಾ ನಿವತ್ತೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೀ 'ಚಣ್ಡಾ ತಂ ಮಹಿಂಸೀ ಅನುಬನ್ಧತೂ'ತಿ ಅಕ್ಕೋಸಿ। ಅಥಸ್ಸ ತಥೇವ ಅರಞ್ಞೇ ಮಹಿಂಸೀ ಉಟ್ಠಾಸಿ। ದಾರಕೋ 'ಯಂ ಮಮ ಮಾತಾ ಮುಖೇನ ಕಥೇಸಿ ತಂ ಮಾ ಹೋತು, ಯಂ ಚಿತ್ತೇನ ಚಿನ್ತೇಸಿ ತಂ ಹೋತೂ'ತಿ ಸಚ್ಚಕಿರಿಯಂ ಅಕಾಸಿ। ಮಹಿಂಸೀ ತತ್ಥೇವ ಬದ್ಧಾ ವಿಯ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ಏವಂ ಮಮ್ಮಚ್ಛೇದಕೋಪಿ ಪಯೋಗೋ ಚಿತ್ತಸಣ್ಹತಾಯ ಫರುಸವಾಚಾ ನ ಹೋತಿ। ಮಾತಾಪಿತರೋ ಹಿ ಕದಾಚಿ ಪುತ್ತಕೇ ಏವಮ್ಪಿ ವದನ್ತಿ - 'ಚೋರಾ ವೋ ಖಣ್ಡಾಖಣ್ಡಿಕಂ ಕರೋನ್ತೂ'ತಿ, ಉಪ್ಪಲಪತ್ತಮ್ಪಿ ಚ ನೇಸಂ ಉಪರಿ ಪತನ್ತಂ ನ ಇಚ್ಛನ್ತಿ। ಆಚರಿಯುಪಜ್ಝಾಯಾ ಚ ಕದಾಚಿ ನಿಸ್ಸಿತಕೇ ಏವಂ ವದನ್ತಿ - 'ಕಿಂ ಇಮೇ ಅಹಿರಿಕಾ ಅನೋತ್ತಪ್ಪಿನೋ ಚರನ್ತಿ, ನಿದ್ಧಮಥ ನೇ'ತಿ; ಅಥ ಚ ನೇಸಂ ಆಗಮಾಧಿಗಮಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ಇಚ್ಛನ್ತಿ। ಯಥಾ ಚ ಚಿತ್ತಸಣ್ಹತಾಯ ಫರುಸವಾಚಾ ನ ಹೋತಿ, ಏವಂ ವಚನಸಣ್ಹತಾಯ ಅಫರುಸವಾಚಾಪಿ ನ ಹೋತಿ। ನ ಹಿ ಮಾರಾಪೇತುಕಾಮಸ್ಸ 'ಇಮಂ ಸುಖಂ ಸಯಾಪೇಥಾ'ತಿ ವಚನಂ ಅಫರುಸವಾಚಾ ಹೋತಿ। ಚಿತ್ತಫರುಸತಾಯ ಪನೇಸಾ ಫರುಸವಾಚಾವ। ಸಾ ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ಪವತ್ತಿತಾ ತಸ್ಸ ಅಪ್ಪಗುಣತಾಯ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜಾ, ಮಹಾಗುಣತಾಯ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜಾ। ತಸ್ಸಾ ತಯೋ ಸಮ್ಭಾರಾ - ಅಕ್ಕೋಸಿತಬ್ಬೋ ಪರೋ, ಕುಪಿತಚಿತ್ತಂ, ಅಕ್ಕೋಸನನ್ತಿ।

ಅನತ್ಥವಿಞ್ಞಾಪಿಕಾ ಕಾಯವಚೀಪಯೋಗಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಾ ಅಕುಸಲಚೇತನಾ '**ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೋ**'। ಸೋ ಆಸೇವನಮನ್ದತಾಯ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜೋ। ಆಸೇವನಮಹನ್ತತಾಯ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜೋ। ತಸ್ಸ ದ್ವೇ ಸಮ್ಭಾರಾ - ಭಾರತಯುದ್ಧಸೀತಾಹರಣಾದಿನಿರತ್ಥಕಕಥಾಪುರೇಕ್ಖಾರತಾ, ತಥಾರೂಪೀಕಥಾಕಥನಞ್ಚಾತಿ। ಪರೇ ಪನ ತಂ ಕಥಂ ಅಗಣ್ಹನ್ತೇ ಕಮ್ಮಪಥಭೇದೋ ನತ್ಥಿ, ಪರೇನ ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೇ ಗಹಿತೇಯೇವ ಹೋತಿ।

ಅಭಿಜ್ಝಾಯತೀತಿ '**ಅಭಿಜ್ಝಾ**'। ಪರಭಣ್ಡಾಭಿಮುಖೀ ಹುತ್ವಾ ತನ್ನಿನ್ನತಾಯ ಪವತ್ತತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಾ 'ಅಹೋ ತವ ಇದಂ ಮಮಸ್ಸಾ'ತಿ ಏವಂ ಪರಭಣ್ಡಾಭಿಜ್ಝಾಯನಲಕ್ಖಣಾ। ಅದಿನ್ನಾದಾನಂ ವಿಯ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜಾ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜಾ ಚ। ತಸ್ಸಾ ದ್ವೇ ಸಮ್ಭಾರಾ - ಪರಭಣ್ಡಂ, ಅತ್ತನೋ ಪರಿಣಾಮನಞ್ಚಾತಿ। ಪರಭಣ್ಡವತ್ಥುಕೇ ಹಿ ಲೋಭೇ ಉಪ್ಪನ್ನೇಪಿ ನ ತಾವ ಕಮ್ಮಪಥಭೇದೋ ಹೋತಿ ಯಾವ ನ 'ಅಹೋ ವತ ಇದಂ ಮಮಸ್ಸಾ'ತಿ ಅತ್ತನೋ ಪರಿಣಾಮೇತಿ।

ಹಿತಸುಖಂ ಬ್ಯಾಪಾದಯತೀತಿ '**ಬ್ಯಾಪಾದೋ**'। ಸೋ ಪರವಿನಾಸಾಯ ಮನೋಪದೋಸಲಕ್ಖಣೋ। ಫರುಸವಾಚಾ ವಿಯ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜೋ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜೋ ಚ। ತಸ್ಸ ದ್ವೇ ಸಮ್ಭಾರಾ - ಪರಸತ್ತೋ ಚ, ತಸ್ಸ ಚ ವಿನಾಸಚಿನ್ತಾತಿ। ಪರಸತ್ತವತ್ಥುಕೇ ಹಿ ಕೋಧೇ ಉಪ್ಪನ್ನೇಪಿ ನ ತಾವ ಕಮ್ಮಪಥಭೇದೋ ಹೋತಿ ಯಾವ 'ಅಹೋ ವತಾಯಂ ಉಚ್ಛಿಜ್ಜೇಯ್ಯ ವಿನಸ್ಸೇಯ್ಯಾ'ತಿ ತಸ್ಸ ವಿನಾಸನಂ ನ ಚಿನ್ತೇಸಿ।

ಯಥಾಭುಚ್ಚಗಹಣಾಭಾವೇನ ಮಿಚ್ಛಾ ಪಸ್ಸತೀತಿ 'ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ'। ಸಾ 'ನತ್ಥಿ ದಿನ್ನ'ನ್ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ವಿಪರೀತದಸ್ಸನಲಕ್ಖಣಾ। ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೋ ವಿಯ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜಾ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜಾ ಚ। ಅಪಿಚ ಅನಿಯತಾ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜಾ, ನಿಯತಾ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜಾ। ತಸ್ಸಾ ದ್ವೇ ಸಮ್ಭಾರಾ - ವತ್ಥುನೋ ಚ ಗಹಿತಾಕಾರವಿಪರೀತತಾ, ಯಥಾ ಚ ತಂ ಗಣ್ಹಾತಿ ತಥಾಭಾವೇನ ತಸ್ಸುಪಟ್ಠಾನನ್ತಿ। ತತ್ಥ ನತ್ಥಿಕಾಹೇತುಕಅಕಿರಿಯದಿಟ್ಠೀಹಿ ಏವ ಕಮ್ಮಪಥಭೇದೋ ಹೋತಿ, ನ ಅಞ್ಞದಿಟ್ಠೀಹಿ।

ಇಮೇಸಂ ಪನ ದಸನ್ನಂ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಾನಂ ಧಮ್ಮತೋ ಕೋಟ್ಠಾಸತೋ ಆರಮ್ಮಣತೋ ವೇದನಾತೋ ಮೂಲತೋ ಚಾತಿ ಪಞ್ಚಹಾಕಾರೇಹಿ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ -

ತತ್ಥ '**ಧಮ್ಮತೋ**'ತಿ ಏತೇಸು ಹಿ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಸತ್ತ ಚೇತನಾಧಮ್ಮಾವ ಹೋನ್ತಿ, ಅಭಿಜ್ಝಾದಯೋ ತಯೋ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ।

'**ಕೋಟ್ಠಾಸತೋ**'ತಿ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಸತ್ತ, ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಚಾತಿ ಇಮೇ ಅಟ್ಠ ಕಮ್ಮಪಥಾ ಏವ ಹೋನ್ತಿ; ನೋ ಮೂಲಾನಿ। ಅಭಿಜ್ಝಾಬ್ಯಾಪಾದಾ ಕಮ್ಮಪಥಾ ಚೇವ ಮೂಲಾನಿ ಚ। ಅಭಿಜ್ಝಾ ಹಿ ಮೂಲಂ ಪತ್ವಾ 'ಲೋಭೋ ಅಕುಸಲಮೂಲಂ' ಹೋತಿ, ಬ್ಯಾಪಾದೋ 'ದೋಸೋ ಅಕುಸಲಮೂಲಂ'।

'**ಆರಮ್ಮಣತೋ**'ತಿ ಪಾಣಾತಿಪಾತೋ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಾರಮ್ಮಣತೋ ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣೋ ಹೋತಿ। ಅದಿನ್ನಾದಾನಂ ಸತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ ಹೋತಿ ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ। ಮಿಚ್ಛಾಚಾರೋ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬವಸೇನ ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣೋ ಹೋತಿ; ಸತ್ತಾರಮ್ಮಣೋತಿಪಿ ಏಕೇ। ಮುಸಾವಾದೋ ಸತ್ತಾರಮ್ಮಣೋ ವಾ, ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣೋ ವಾ। ತಥಾ ಪಿಸುಣವಾಚಾ। ಫರುಸವಾಚಾ ಸತ್ತಾರಮ್ಮಣಾವ। ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೋ ದಿಟ್ಠಸುತಮುತವಿಞ್ಞಾತವಸೇನ ಸತ್ತಾರಮ್ಮಣೋ ವಾ ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣೋ ವಾ। ತಥಾ ಅಭಿಜ್ಝಾ। ಬ್ಯಾಪಾದೋ ಸತ್ತಾರಮ್ಮಣೋವ। ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ತೇಭೂಮಕಧಮ್ಮವಸೇನ ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣಾವ।

'**ವೇದನಾತೋ**'ತಿ ಪಾಣಾತಿಪಾತೋ ದುಕ್ಖವೇದನೋ ಹೋತಿ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಹಿ ರಾಜಾನೋ ಚೋರಂ ದಿಸ್ವಾ ಹಸಮಾನಾಪಿ 'ಗಚ್ಛಥ ನಂ ಘಾತೇಥಾ'ತಿ ವದನ್ತಿ, ಸನ್ನಿಟ್ಠಾಪಕಚೇತನಾ ಪನ ನೇಸಂ ದುಕ್ಖಸಮ್ಪಯುತ್ತಾವ ಹೋತಿ । ಅದಿನ್ನಾದಾನಂ ತಿವೇದನಂ।

ತಞ್ಹಿ ಪರಭಣ್ಡಂ ದಿಸ್ವಾ ಹಟ್ಠತುಟ್ಠಸ್ಸ ಗಣ್ಹತೋ ಸುಖವೇದನಂ ಹೋತಿ, ಭೀತತಸಿತಸ್ಸ ಗಣ್ಹತೋ ದುಕ್ಖವೇದನಂ। ತಥಾ ವಿಪಾಕನಿಸ್ಸನ್ದಫಲಾನಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ। ಗಹಣಕಾಲೇ ಮಜ್ಝತ್ತಭಾವೇ ಠಿತಸ್ಸ ಪನ ಗಣ್ಹತೋ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖವೇದನಂ ಹೋತೀತಿ। ಮಿಚ್ಛಾಚಾರೋ ಸುಖಮಜ್ಝತ್ತವಸೇನ ದ್ವಿವೇದನೋ। ಸನ್ನಿಟ್ಠಾಪಕಚಿತ್ತೇ ಪನ ಮಜ್ಝತ್ತವೇದನೋ ನ ಹೋತಿ। ಮುಸಾವಾದೋ ಅದಿನ್ನಾದಾನೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತಿವೇದನೋ; ತಥಾ ಪಿಸುಣವಾಚಾ। ಫರುಸವಾಚಾ ದುಕ್ಖವೇದನಾ। ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೋ ತಿವೇದನೋ। ಪರೇಸು ಹಿ ಸಾಧುಕಾರಂ ದೇನ್ತೇಸು ಚೇಲುಕ್ಖೇಪಾದೀನಿ ಖಿಪನ್ತೇಸು ಹಟ್ಠತುಟ್ಠಸ್ಸ ಸೀತಾಹರಣಭಾರತಯುದ್ಧಾದೀನಿ ಕಥನಕಾಲೇ ಸೋ ಸುಖವೇದನೋ ಹೋತಿ। ಪಠಮಂ ದಿನ್ನವೇತನೇನ ಏಕೇನ ಪಚ್ಛಾ ಆಗನ್ತ್ವಾ 'ಆದಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಕಥೇಹೀ'ತಿ ವುತ್ತೇ 'ಅನನುಸನ್ಧಿಕಂ ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಂ ಕಥೇಸ್ಸಾಮಿ ನು ಖೋ ನೋ'ತಿ ದೋಮನಸ್ಸಿತಸ್ಸ ಕಥನಕಾಲೇ ದುಕ್ಖವೇದನೋ ಹೋತಿ, ಮಜ್ಝತ್ತಸ್ಸ ಕಥಯತೋ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖವೇದನೋ ಹೋತಿ। ಅಭಿಜ್ಝಾ ಸುಖಮಜ್ಝತ್ತವಸೇನ ದ್ವಿವೇದನಾ; ತಥಾ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ। ಬ್ಯಾಪಾದೋ ದುಕ್ಖವೇದನೋ।

'ಮೂಲತೋ'ತಿ ಪಾಣಾತಿಪಾತೋ ದೋಸಮೋಹವಸೇನ ದ್ವಿಮೂಲಕೋ ಹೋತಿ। ಅದಿನ್ನಾದಾನಂ ದೋಸಮೋಹವಸೇನ ವಾ ಲೋಭಮೋಹವಸೇನ ವಾ। ಮಿಚ್ಛಾಚಾರೋ ಲೋಭಮೋಹವಸೇನ। ಮುಸಾವಾದೋ ದೋಸಮೋಹವಸೇನ ವಾ ಲೋಭಮೋಹವಸೇನ ವಾ; ತಥಾ ಪಿಸುಣವಾಚಾ ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೋ ಚ। ಫರುಸವಾಚಾ ದೋಸಮೋಹವಸೇನ। ಅಭಿಜ್ಝಾ ಮೋಹವಸೇನ ಏಕಮೂಲಾ; ತಥಾ ಬ್ಯಾಪಾದೋ। ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಲೋಭಮೋಹವಸೇನ ದ್ವಿಮೂಲಾತಿ।

ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಕಥಾ

ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದೀಹಿ ಪನ ವಿರತಿಯೋ ಅನಭಿಜ್ಝಾಅಬ್ಯಾಪಾದಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯೋ ಚಾತಿ ಇಮೇ ದಸ ಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಾ ನಾಮ। ತತ್ಥ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಯೋ ವುತ್ತತ್ಥಾ ಏವ। ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದೀಹಿ ಏತಾಯ ವಿರಮನ್ತಿ, ಸಯಂ ವಾ ವಿರಮತಿ, ವಿರಮಣಮತ್ತಮೇವ ವಾ ಏತನ್ತಿ **ವಿರತಿ**। ಯಾ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾ ವಿರಮನ್ತಸ್ಸ "ಯಾ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾ ಆರತಿ ವಿರತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೨೯೯-೩೦೧) ಏವಂ ವುತ್ತಾ ಕುಸಲಚಿತ್ತಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ವಿರತಿ, ಸಾ ಪಭೇದತೋ ತಿವಿಧಾ ಹೋತಿ - ಸಮ್ಪತ್ತವಿರತಿ, ಸಮಾದಾನವಿರತಿ, ಸಮುಚ್ಛೇದವಿರತೀತಿ।

ತತ್ಥ ಅಸಮಾದಿನ್ನಸಿಕ್ಖಾಪದಾನಂ ಅತ್ತನೋ ಜಾತಿವಯಬಾಹುಸಚ್ಚಾದೀನಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ 'ಅಯುತ್ತಂ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಏವರೂಪಂ ಪಾಪಂ ಕಾತು'ನ್ತಿ ಸಮ್ಪತ್ತಂ ವತ್ಥುಂ ಅವೀತಿಕ್ಕಮನ್ತಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ವಿರತಿ **'ಸಮ್ಪತ್ತವಿರತೀ'**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ - ಸೀಹಳದೀಪೇ **ಚಕ್ಕನಉಪಾಸಕಸ್ಸ** ವಿಯ। ತಸ್ಸ ಕಿರ ದಹರಕಾಲೇಯೇವ ಮಾತುಯಾ ರೋಗೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿ। ವೇಜ್ಜೇನ ಚ 'ಅಲ್ಲಸಸಮಂಸಂ ಲದ್ಧುಂ ವಟ್ಟತೀ'ತಿ ವುತ್ತಂ। ತತೋ ಚಕ್ಕನಸ್ಸ ಭಾತಾ 'ಗಚ್ಛ, ತಾತ, ಖೇತ್ತಂ ಆಹಿಣ್ಡಾಹೀ'ತಿ ಚಕ್ಕನಂ ಪೇಸೇಸಿ। ಸೋ ತತ್ಥ ಗತೋ। ತಸ್ಮಿಞ್ಚ ಸಮಯೇ ಏಕೋ ಸಸೋ ತರುಣಸಸ್ಸಂ ಖಾದಿತುಂ ಆಗತೋ ಹೋತಿ। ಸೋ ತಂ ದಿಸ್ವಾವ ವೇಗೇನ ಧಾವನ್ತೋ ವಲ್ಲಿಯಾ ಬದ್ಧೋ 'ಕಿರಿ ಕಿರೀ'ತಿ ಸದ್ದಮಕಾಸಿ। ಚಕ್ಕನೋ ತೇನ ಸದ್ದೇನ ಗನ್ತ್ವಾ ತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಚಿನ್ತೇಸಿ - 'ಮಾತು ಭೇಸಜ್ಜಂ ಕರೋಮೀ'ತಿ। ಪುನ ಚಿನ್ತೇಸಿ - 'ನ ಮೇತಂ ಪತಿರೂಪಂ ಯ್ವಾಹಂ ಮಾತು ಜೀವಿತಕಾರಣಾ ಪರಂ ಜೀವಿತಾ ವೋರೋಪೇಯ್ಯ'ನ್ತಿ। ಅಥ ನಂ 'ಗಚ್ಛ, ಅರಞ್ಞೇ ಸಸೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ತಿಣೋದಕಂ ಪರಿಭುಞ್ಜಾ'ತಿ ಮುಞ್ಚಿ। ಭಾತರಾ ಚ 'ಕಿಂ ತಾತ ಸಸೋ ಲದ್ಧೋ'ತಿ ಪುಚ್ಛಿತೋ ತಂ ಪವತ್ತಿಂ ಆಚಿಕ್ಖಿ। ತತೋ ನಂ ಭಾತಾ ಪರಿಭಾಸಿ। ಸೋ ಮಾತುಸನ್ತಿಕಂ ಗನ್ತ್ವಾ 'ಯತೋ ಅಹಂ ಜಾತೋ ನಾಭಿಜಾನಾಮಿ ಸಞ್ಚಿಚ್ಚ ಪಾಣಂ ಜೀವಿತಾ ವೋರೋಪೇತಾ'ತಿ ಸಚ್ಚಂ ವತ್ವಾ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ತಾವದೇವಸ್ಸ ಮಾತಾ ಅರೋಗಾ ಅಹೋಸಿ।

ಸಮಾದಿನ್ನಸಿಕ್ಖಾಪದಾನಂ ಪನ ಸಿಕ್ಖಾಪದಸಮಾದಾನೇ ಚ ತತುತ್ತರಿಞ್ಚ ಅತ್ತನೋ ಜೀವಿತಮ್ಪಿ ಪರಿಚ್ಚಜಿತ್ವಾ ವತ್ಥುಂ ಅವೀತಿಕ್ಕಮನ್ತಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ವಿರತಿ **'ಸಮಾದಾನವಿರತೀ'**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಉತ್ತರವಡ್ಢಮಾನಪಬ್ಬತವಾಸೀಉಪಾಸಕಸ್ಸ**

ವಿಯ। ಸೋ ಕಿರ ಅಮ್ಬುರಿಯವಿಹಾರವಾಸಿನೋ **ಪಿಙ್ಗಲಬುದ್ಧರಕ್ಖಿತತ್ಥೇರಸ್ಸ** ಸನ್ತಿಕೇ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾನಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಖೇತ್ತಂ ಕಸತಿ। ಅಥಸ್ಸ ಗೋಣೋ ನಟ್ಠೋ। ಸೋ ತಂ ಗವೇಸನ್ತೋ ಉತ್ತರವಡ್ಢಮಾನಪಬ್ಬತಂ ಆರುಹಿ। ತತ್ರ ನಂ ಮಹಾಸಪ್ಪೋ ಅಗ್ಗಹೇಸಿ। ಸೋ ಚಿನ್ತೇಸಿ - 'ಇಮಾಯಸ್ಸ ತಿಖಿಣವಾಸಿಯಾ ಸೀಸಂ ಛಿನ್ದಾಮೀ'ತಿ। ಪುನ ಚಿನ್ತೇಸಿ - 'ನ ಮೇತಂ ಪತಿರೂಪಂ ಯ್ವಾಹಂ ಭಾವನೀಯಸ್ಸ ಗರುನೋ ಸನ್ತಿಕೇ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾನಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಭಿನ್ದೇಯ್ಯ'ನ್ತಿ ಏವಂ ಯಾವತತಿಯಂ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ 'ಜೀವಿತಂ ಪರಿಚ್ಚಜಾಮಿ, ನ ಸಿಕ್ಖಾಪದ'ನ್ತಿ ಅಂಸೇ ಠಪಿತಂ ತಿಖಿಣದಣ್ಡವಾಸಿಂ ಅರಞ್ಞೇ ಛಡ್ಡೇಸಿ। ತಾವದೇವ ನಂ ಮಹಾವಾಳೋ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಅಗಮಾಸೀತಿ।

ಅರಿಯಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಪನ ವಿರತಿ **'ಸಮುಚ್ಛೇದವಿರತೀ'**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ಯಸ್ಸಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಪಭುತಿ 'ಪಾಣಂ ಘಾತೇಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಅರಿಯಪುಗ್ಗಲಾನಂ ಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ನುಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ।

ಇದಾನಿ ಯಥಾ ಅಕುಸಲಾನಂ ಏವಂ ಇಮೇಸಮ್ಪಿ ಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಾನಂ ಧಮ್ಮತೋ ಕೋಟ್ಠಾಸತೋ ಆರಮ್ಮಣತೋ ವೇದನಾತೋ ಮೂಲತೋತಿ ಪಞ್ಚಹಾಕಾರೇಹಿ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ -

ತತ್ಥ **'ಧಮ್ಮತೋ'**ತಿ ಏತೇಸು ಹಿ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಸತ್ತ ಚೇತನಾಪಿ ವಟ್ಟನ್ತಿ, ವಿರತಿಯೋಪಿ; ಅನ್ತೇ ತಯೋ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾವ।

'ಕೋಟ್ಠಾಸತೋ'ತಿ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಸತ್ತ ಕಮ್ಮಪಥಾ ಏವ, ನೋ ಮೂಲಾನಿ। ಅನ್ತೇ ತಯೋ ಕಮ್ಮಪಥಾ ಚೇವ ಮೂಲಾನಿ ಚ। ಅನಭಿಜ್ಝಾ ಹಿ ಮೂಲಂ ಪತ್ವಾ 'ಅಲೋಭೋ ಕುಸಲಮೂಲಂ' ಹೋತಿ। ಅಬ್ಯಾಪಾದೋ 'ಅದೋಸೋ ಕುಸಲಮೂಲಂ', ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ 'ಅಮೋಹೋ ಕುಸಲಮೂಲಂ'।

'ಆರಮ್ಮಣತೋ'ತಿ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದೀನಂ ಆರಮ್ಮಣಾನೇವ ಏತೇಸಂ ಆರಮ್ಮಣಾನಿ। ವೀತಿಕ್ಕಮಿತಬ್ಬತೋಯೇವ ಹಿ ವೇರಮಣೀ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ಪನ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣೋ ಅರಿಯಮಗ್ಗೋ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತಿ, ಏವಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಾದಿಆರಮ್ಮಣಾಪೇತೇ ಕಮ್ಮಪಥಾ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದೀನಿ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಾನಿ ಪಜಹನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

'ವೇದನಾತೋ'ತಿ ಸಬ್ಬೇ ಸುಖವೇದನಾ ವಾ ಹೋನ್ತಿ ಮಜ್ಝತ್ತವೇದನಾ ವಾ। ಕುಸಲಂ ಪತ್ವಾ ಹಿ ದುಕ್ಖವೇದನಾ ನಾಮ ನತ್ಥಿ।

'ಮೂಲತೋ'ತಿ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಸತ್ತ ಕಮ್ಮಪಥಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತೇನ ವಿರಮನ್ತಸ್ಸ ಅಲೋಭಅದೋಸಅಮೋಹವಸೇನ ತಿಮೂಲಾ ಹೋನ್ತಿ; ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತೇನ ವಿರಮನ್ತಸ್ಸ ದ್ವಿಮೂಲಾ। ಅನಭಿಜ್ಝಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತೇನ ವಿರಮನ್ತಸ್ಸ ದ್ವಿಮೂಲಾ ಹೋತಿ; ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತೇನ ಏಕಮೂಲಾ। ಅಲೋಭೋ ಪನ ಅತ್ತನಾವ ಅತ್ತನೋ ಮೂಲಂ ನ ಹೋತಿ। ಅಬ್ಯಾಪಾದೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಅಲೋಭಾದೋಸವಸೇನ ದ್ವಿಮೂಲಾವ ಹೋತಿ। ಇಮೇ ದಸ ಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಾ ನಾಮ।

ಕಮ್ಮಪಥಸಂಸನ್ದನಕಥಾ

ಇದಾನಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಕಮ್ಮಪಥಸಂಸನ್ದನಂ ನಾಮ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಪಞ್ಚಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ ಹಿ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಅಸಂವರೋ ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ। ಮನೋಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ತೀಣಿಪಿ ಕಮ್ಮಾನಿ ಹೋನ್ತಿ - ಸೋ ಹಿ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಚೋಪನಪ್ಪತ್ತೋ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ, ವಚೀದ್ವಾರೇ ಅಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ, ಉಭಯತ್ಥ ಚೋಪನಂ ಅಪ್ಪತ್ತೋ ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ। ಪಞ್ಚಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋಪಿ ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ। ಚೋಪನಕಾಯಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ, ವಾಚಾಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಅಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ, ಮನೋಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಮೇವ

ಹೋತಿ। ತಿವಿಧಂ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಂ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ, ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಂ ಅಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ, ತಿವಿಧಂ ಮನೋದುಚ್ಚರಿತಂ ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ।

ಪಞ್ಚಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಸಂವರೋಪಿ ಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ। ಮನೋಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಪನ ಅಯಮ್ಪಿ, ಅಸಂವರೋ ವಿಯ, ತೀಣಿಪಿ ಕಮ್ಮಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಪಞ್ಚಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋಪಿ ಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ, ಚೋಪನಕಾಯಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ, ವಾಚಾಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ, ಮನೋಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ। ತಿವಿಧಂ ಕಾಯಸುಚರಿತಂ ಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ, ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ವಚೀಸುಚರಿತಂ ಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ, ತಿವಿಧಂ ಮನೋಸುಚರಿತಂ ಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತಿ।

ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಪಞ್ಚಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ; ಮನೋಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಥಾ ಅಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ। ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಪನ ಛಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ; ತಂ ಕಾಯವಚೀದ್ವಾರೇಸು ಚೋಪನಂ ಪತ್ತಂ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ, ಚೋಪನಂ ಅಪ್ಪತ್ತಂ ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಮೇವ। ಯಥಾ ಚ ಪಞ್ಚಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ, ಏವಂ ಪಞ್ಚಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನಪಿ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಚೋಪನಕಾಯಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಪನ ವಾಚಾಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ; ಮನೋಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಪಞ್ಚಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಚೋಪನಕಾಯವಾಚಾಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ; ಮನೋಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಅಟ್ಠಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೇವ। ಕುಸಲಕಾಯಕಮ್ಮಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ಅಯಂ ಪನ ವಿಸೇಸೋ - ಯಥಾ ಅಕುಸಲಕಾಯಕಮ್ಮವಚೀಕಮ್ಮಾನಿ ಮನೋಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ನುಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ನ ತಥಾ ಏತಾನಿ। ಏತಾನಿ ಪನ ಕಾಯಙ್ಗವಾಚಙ್ಗಂ ಅಚೋಪೇತ್ವಾ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾನಿ ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ ಮನೋಸಂವರದ್ವಾರೇಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಏವ। ತತ್ಥ ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ತಿವಿಧಕಮ್ಮದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣದ್ವಾರವಸೇನ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ; 'ಯಮಿದಂ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ವೇದಯಿತಂ, ಸುಖಂ ವಾ ದುಕ್ಖಂ ವಾ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಂ ವಾ'ತಿ ಇಮಿನಾ ಪನ ನಯೇನ ಛಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ; ಅಟ್ಠಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಅಟ್ಠಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ; ದಸಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥವಸೇನ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ದಸಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ; ತಸ್ಮಾ ಇದಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಂ ತಿವಿಧಕಮ್ಮದ್ವಾರವಸೇನ ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತು, ಛಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ ವಾ, ಅಟ್ಠಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ವಾ ದಸಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥವಸೇನ ವಾ। "ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ...ಪೇ॰... ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ"ತಿ ವುತ್ತೇ ಸಬ್ಬಂ ವುತ್ತಮೇವ ಹೋತೀತಿ।

ದ್ವಾರಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಯಂ ಯಂ ವಾ ಪನಾರಬ್ಭಾತಿ ಏತ್ಥ ಅಯಂ ಯೋಜನಾ - ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತೇಸು ರೂಪಾರಮ್ಮಣಾದೀಸು ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ ಆರಬ್ಭ, ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ ಆರಬ್ಭ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ। ಏತ್ತಾವತಾ ಏತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಏತೇಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಏಕಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಅನುಞ್ಞಾತಸದಿಸಂ ಹೋತಿ। ಇದಞ್ಚ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಏಕಸ್ಸ ವಾ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಆರಬ್ಭ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಪುನ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ವಾ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಸದ್ದಾದೀಸುಪಿ ಅಞ್ಞತರಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಆರಬ್ಭ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಏವ। ಏವಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಚಸ್ಸ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಭವೇ ಪಠಮಂ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿ ಹೋತಿ, ಪಚ್ಛಾ ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಅಯಮ್ಪಿ ಕಮೋ ನತ್ಥಿ। ರೂಪಾದೀಸು ಚಾಪಿ ಪಠಮಂ ನೀಲಾರಮ್ಮಣಂ ಪಚ್ಛಾ ಪೀತಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಅಯಮ್ಪಿ ನಿಯಮೋ ನತ್ಥಿ। ಇತಿ ಇಮಂ ಸಬ್ಬಾರಮ್ಮಣತಞ್ಚೇವ, ಕಮಾಭಾವಞ್ಚ, ಕಮಾಭಾವೇಪಿ ಚ

ನೀಲಪೀತಾದೀಸು ನಿಯಮಾಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಯಂ ಯಂ ವಾ ಪನಾರಬ್ಭಾ'ತಿ ಆಹ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ - ಇಮೇಸು ರೂಪಾದೀಸು ನ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಏಕಮೇವ, ಅಥ ಖೋ ಯಂ ಯಂ ವಾ ಪನಾರಬ್ಭ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ಚ 'ಪಠಮಂ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಪಚ್ಛಾ ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಂ ಆರಬ್ಭಾ'ತಿ ಏವಮ್ಪಿ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಯಂ ಯಂ ವಾ ಪನಾರಬ್ಭ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ; 'ಪಟಿಲೋಮತೋ ವಾ ಅನುಲೋಮತೋ ವಾ, ಏಕನ್ತರಿಕದ್ವನ್ತರಿಕಾದಿನಯೇನ ವಾ, ರೂಪಾರಮ್ಮಣಾದೀಸು ಯಂ ವಾ ತಂ ವಾ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀ'ತಿ ಅತ್ಥೋ। ರೂಪಾರಮ್ಮಣೇಸುಪಿ ಚ 'ಪಠಮಂ ನೀಲಾರಮ್ಮಣಂ ಪಚ್ಛಾ ಪೀತಾರಮ್ಮಣ'ನ್ತಿ ಇಮಿನಾಪಿ ನಿಯಮೇನ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ, ಯಂ ಯಂ ವಾ ಪನಾರಬ್ಭ 'ನೀಲಪೀತಕಾದೀಸು ರೂಪಾರಮ್ಮಣೇಸು ಯಂ ವಾ ತಂ ವಾ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಆರಬ್ಭ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀ'ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಅಯಂ ತಾವ ಏಕಾ ಯೋಜನಾ।

ಅಯಂ ಪನ ಅಪರಾ - ರೂಪಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮೋ ಆರಮ್ಮಣಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ । ಇತಿ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀತಿ ವತ್ವಾ ಪುನ 'ಯಂ ಯಂ ವಾ ಪನಾರಬ್ಭಾ'ತಿ ಆಹ। ತಸ್ಸತ್ಥೋ - ಏತೇಸು ರೂಪಾದೀಸು ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಯಂ ವಾ ತಂ ವಾ ಪನ ಆರಬ್ಭ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀತಿ। **ಮಹಾಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** ಪನ ಯೇವಾಪನಕೇ ಅಭಿನವಂ ನತ್ಥಿ, ಹೇಟ್ಠಾ ಗಹಿತಮೇವ ಗಹಿತ'ನ್ತಿ ವತ್ವಾ 'ರೂಪಂ ವಾ ಆರಬ್ಭ...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮಂ ವಾ ಆರಬ್ಭ, ಇದಂ ವಾ ಇದಂ ವಾ ಆರಬ್ಭಾತಿ ಕಥೇತುಂ ಇದಂ ವುತ್ತ'ನ್ತಿ ಏತ್ತಕಮೇವ ಆಗತಂ।

ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರೋ

ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಕರಾಸಿವಣ್ಣನಾ

ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇತಿ ಇದಂ ಅನಿಯಮನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸ ಸಮಯಸ್ಸ ನಿಯಮತೋ ಪಟಿನಿದ್ದೇಸವಚನಂ। ತಸ್ಮಾ 'ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಸಮಯೇ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತಿ...ಪೇ॰... ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ ಹೋತೀ'ತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ ಯಥೇವ ಚಿತ್ತಂ ಏವಂ ಫಸ್ಸಾದೀಸುಪಿ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತಿ। ಕಿಂ ಹೋತಿ? 'ಕಾಮಾವಚರೋ ಹೋತಿ, ಕುಸಲೋ ಹೋತಿ, ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಹೋತಿ, ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತೋ ಹೋತೀ'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಲಬ್ಭಮಾನಪದವಸೇನ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। ವೇದನಾಯಞ್ಹಿ 'ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ'ತಿ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯೇ ಚ 'ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತ'ನ್ತಿ ನ ಲಬ್ಭತಿ, ತಸ್ಮಾ 'ಲಬ್ಭಮಾನಪದವಸೇನಾ'ತಿ ವುತ್ತಂ। ಇದಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಮುತ್ತಕಂ ಆಚರಿಯಾನಂ ಮತಂ; ನ ಪನೇತಂ ಸಾರತೋ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಫಸ್ಸೋವ ಪಠಮಂ ವುತ್ತೋತಿ? ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಠಮಾಭಿನಿಪಾತತ್ತಾ। ಆರಮ್ಮಣಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಠಮಾಭಿನಿಪಾತೋ ಹುತ್ವಾ ಫಸ್ಸೋ ಆರಮ್ಮಣಂ ಫುಸಮಾನೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ಪಠಮಂ ವುತ್ತೋ। ಫಸ್ಸೇನ ಪನ ಫುಸಿತ್ವಾ ವೇದನಾಯ ವೇದಯತಿ, ಸಞ್ಞಾಯ ಸಞ್ಜಾನಾತಿ, ಚೇತನಾಯ ಚೇತೇತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ - ''ಫುಟ್ಠೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವೇದೇತಿ, ಫುಟ್ಠೋ ಸಞ್ಜಾನಾತಿ ಫುಟ್ಠೋ ಚೇತೇತೀ''ತಿ।

ಅಪಿಚ , ಅಯಂ ಫಸ್ಸೋ ನಾಮ ಯಥಾ ಪಾಸಾದಂ ಪತ್ವಾ ಥಮ್ಭೋ ನಾಮ ಸೇಸದಬ್ಬಸಮ್ಭಾರಾನಂ ಬಲವಪಚ್ಚಯೋ, ತುಲಾಸಙ್ಘಾಟಭಿತ್ತಿಪಾದಕೂಟಗೋಪಾನಸೀಪಕ್ಖಪಾಸಕಮುಖವಟ್ಟಿಯೋ ಥಮ್ಭಾಬದ್ಧಾ ಥಮ್ಭೇ ಪತಿಟ್ಠಿತಾ, ಏವಮೇವ ಸಹಜಾತಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ಬಲವಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಥಮ್ಭಸದಿಸೋ ಹಿ ಏಸ। ಅವಸೇಸಾ ದಬ್ಬಸಮ್ಭಾರಸದಿಸಾತಿ। ತಸ್ಮಾಪಿ ಪಠಮಂ ವುತ್ತೋ। ಇದಂ ಪನ ಅಕಾರಣಂ। ಏಕಚಿತ್ತಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಉಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮಾನಂ 'ಅಯಂ ಪಠಮಂ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಅಯಂ ಪಚ್ಛಾ'ತಿ ಇದಂ ವತ್ತುಂ ನ ಲಬ್ಭಾ। ಬಲವಪಚ್ಚಯಭಾವೇಪಿ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ನ ದಿಸ್ಸತಿ। ದೇಸನಾವಾರೇನೇವ ಪನ ಫಸ್ಸೋ ಪಠಮಂ ವುತ್ತೋ। ವೇದನಾ ಹೋತಿ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತಿ, ಸಞ್ಞಾ ಹೋತಿ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತಿ, ಚೇತನಾ ಹೋತಿ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತಿ, ಚಿತ್ತಂ ಹೋತಿ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತಿ, ವೇದನಾ ಹೋತಿ ಸಞ್ಞಾ ಹೋತಿ, ಚೇತನಾ ಹೋತಿ ವಿತಕ್ಕೋ ಹೋತೀತಿ ಆಹರಿತುಮ್ಪಿ ಹಿ ವಟ್ಟೇಯ್ಯ।

ದೇಸನಾವಾರೇನ ಪನ ಫಸ್ಸೋವ ಪಠಮಂ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಯಥಾ ಚೇತ್ಥ ಏವಂ ಸೇಸಧಮ್ಮೇಸುಪಿ ಪುಬ್ಬಾಪರಕ್ಕಮೋ ನಾಮ ನ ಪರಿಯೇಸಿತಬ್ಬೋ। ವಚನತ್ಥಲಕ್ಖಣರಸಾದೀಹಿ ಪನ ಧಮ್ಮಾ ಏವ ಪರಿಯೇಸಿತಬ್ಬಾ।

ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ಫುಸತೀತಿ **ಫಸ್ಸೋ**। ಸ್ವಾಯಂ ಫುಸನಲಕ್ಖಣೋ, ಸಙ್ಘಟ್ಟನರಸೋ, ಸನ್ನಿಪಾತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ಆಪಾಥಗತವಿಸಯಪದಟ್ಠಾನೋ।

ಅಯಞ್ಹಿ ಅರೂಪಧಮ್ಮೋಪಿ ಸಮಾನೋ ಆರಮ್ಮಣೇ ಫುಸನಾಕಾರೇನೇವ ಪವತ್ತತೀತಿ ಫುಸನಲಕ್ಖಣೋ। ಏಕದೇಸೇನ ಚ ಅನಲ್ಲೀಯಮಾನೋಪಿ ರೂಪಂ ವಿಯ ಚಕ್ಖುಂ, ಸದ್ದೋ ವಿಯ ಚ ಸೋತಂ, ಚಿತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಸಙ್ಘಟ್ಟೇತೀತಿ ಸಙ್ಘಟ್ಟನರಸೋ। ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಸಙ್ಘಟ್ಟನತೋ ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ ಸಮ್ಪತ್ತಿಅತ್ಥೇನಪಿ ರಸೇನ ಸಙ್ಘಟ್ಟನರಸೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ - "ಚತುಭೂಮಕಫಸ್ಸೋ ಹಿ ನೋಫುಸನಲಕ್ಖಣೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಸಙ್ಘಟ್ಟನರಸೋ ಪನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕೋವ ಹೋತಿ। ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಸ್ಸ ಹಿ ಫುಸನಲಕ್ಖಣೋತಿಪಿ ಸಙ್ಘಟ್ಟನರಸೋತಿಪಿ ನಾಮಂ; ಮನೋದ್ವಾರಿಕಸ್ಸ ಫುಸನಲಕ್ಖಣೋತ್ವೇವ ನಾಮಂ, ನ ಸಙ್ಘಟ್ಟನರಸೋ"ತಿ।

ಇದಞ್ಚ ವತ್ವಾ ಇದಂ ಸುತ್ತಂ ಆಭತಂ - "ಯಥಾ, ಮಹಾರಾಜ, ದ್ವೇ ಮೇಣ್ಡಾ ಯುಜ್ಝೇಯ್ಯುಂ, ತೇಸು ಯಥಾ ಏಕೋ ಮೇಣ್ಡೋ ಏವಂ ಚಕ್ಖು ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಯಥಾ ದುತಿಯೋ ಮೇಣ್ಡೋ ಏವಂ ರೂಪಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ; ಯಥಾ ತೇಸಂ ಸನ್ನಿಪಾತೋ ಏವಂ ಫಸ್ಸೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ"। ಏವಂ ಫುಸನಲಕ್ಖಣೋ ಚ ಫಸ್ಸೋ, ಸಙ್ಘಟ್ಟನರಸೋ ಚ। "ಯಥಾ, ಮಹಾರಾಜ, ದ್ವೇ ಸಮ್ಮಾ ವಜ್ಜೇಯ್ಯುಂ...ಪೇ॰... ದ್ವೇ ಪಾಣೀ ವಜ್ಜೇಯ್ಯುಂ, ಯಥಾ ಏಕೋ ಪಾಣಿ ಏವಂ ಚಕ್ಖು ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಯಥಾ ದುತಿಯೋ ಪಾಣಿ ಏವಂ ರೂಪಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಯಥಾ ತೇಸಂ ಸನ್ನಿಪಾತೋ ಏವಂ ಫಸ್ಸೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಏವಂ ಫುಸನಲಕ್ಖಣೋ ಚ ಫಸ್ಸೋ ಸಙ್ಘಟ್ಟನರಸೋ ಚಾ"ತಿ (ಮಿ॰ ಪ॰ ೨.೩.೮) ವಿತ್ಥಾರೋ।

ಯಥಾ ವಾ "ಚಕ್ಖುನಾ ರೂಪಂ ದಿಸ್ವಾ"ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೧೩೫೨, ೧೩೫೮) ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಚಕ್ಖುಆದಿನಾಮೇನ ವುತ್ತಾನಿ, ಏವಮಿಧಾಪಿ ತಾನಿ ಚಕ್ಖುಆದಿನಾಮೇನ ವುತ್ತಾನೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ತಸ್ಮಾ 'ಏವಂ ಚಕ್ಖು ದಟ್ಠಬ್ಬ'ನ್ತಿಆದೀಸು ಏವಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ದಟ್ಠಬ್ಬನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಏವಂ ಸನ್ತೇ ಚಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಸಙ್ಘಟ್ಟನತೋ ಇಮಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಸುತ್ತೇ ಕಿಚ್ಚಟ್ಠೇನೇವ ರಸೇನ ಸಙ್ಘಟ್ಟನರಸೋತಿ ಸಿದ್ಧೋ ಹೋತಿ।

ತಿಕಸನ್ನಿಪಾತಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಪನ ಅತ್ತನೋ ಕಾರಣಸ್ಸ ವಸೇನ ಪವೇದಿತತ್ತಾ ಸನ್ನಿಪಾತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ಅಯಞ್ಹಿ ತತ್ಥ ತತ್ಥ "ತಿಣ್ಣಂ ಸಙ್ಗತಿ ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ಏವಂ ಕಾರಣಸ್ಸ ವಸೇನ ಪವೇದಿತೋತಿ। ಇಮಸ್ಸ ಚ ಸುತ್ತಪದಸ್ಸ ತಿಣ್ಣಂ ಸಙ್ಗತಿಯಾ ಫಸ್ಸೋತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ; ನ ಸಙ್ಗತಿಮತ್ತಮೇವ ಫಸ್ಸೋತಿ।

ಏವಂ ಪವೇದಿತತ್ತಾ ಪನ ತೇನೇವಾಕಾರೇನ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾತೀತಿ ಸನ್ನಿಪಾತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋತಿ ವುತ್ತೋ। ಫಲಟ್ಠೇನ ಪನ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೇನೇಸ ವೇದನಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ನಾಮ ಹೋತಿ। ವೇದನಞ್ಹೇಸ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾಪೇತಿ ಉಪ್ಪಾದೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಉಪ್ಪಾದಯಮಾನೋ ಚ ಯಥಾ ಬಹಿದ್ಧಾ ಉಣ್ಹಪಚ್ಚಯಾಪಿ ಲಾಖಾಸಙ್ಖಾತಧಾತುನಿಸ್ಸಿತಾ ಉಸ್ಮಾ ಅತ್ತನೋ ನಿಸ್ಸಯೇ ಮುದುಭಾವಕಾರೀ ಹೋತಿ, ನ ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಯಭೂತೇಪಿ ಬಹಿದ್ಧಾ ವೀತಚ್ಚಿತಙ್ಗಾರಸಙ್ಖಾತೇ ಉಣ್ಹಭಾವೇ, ಏವಂ ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಸಙ್ಖಾತಅಞ್ಞಪಚ್ಚಯೋಪಿ ಸಮಾನೋ, ಚಿತ್ತನಿಸ್ಸಿತತ್ತಾ ಅತ್ತನೋ ನಿಸ್ಸಯಭೂತೇ ಚಿತ್ತೇ ಏವ ಏಸ ವೇದನುಪ್ಪಾದಕೋ ಹೋತಿ, ನ ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಯಭೂತೇಪಿ ವತ್ಥುಮ್ಹಿ ಆರಮ್ಮಣೇ ವಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತಜ್ಜಾಸಮನ್ನಾಹಾರೇನ ಪನ ಇನ್ದ್ರಿಯೇನ ಚ ಪರಿಕ್ಖತೇ ವಿಸಯೇ ಅನನ್ತರಾಯೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ ಏಸ ಆಪಾಥಗತವಿಸಯಪದಟ್ಠಾನೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ವೇದಯತೀತಿ **ವೇದನಾ**। ಸಾ ವೇದಯಿತಲಕ್ಖಣಾ, ಅನುಭವನರಸಾ ಇಟ್ಠಾಕಾರಸಮ್ಭೋಗರಸಾ ವಾ, ಚೇತಸಿಕಅಸ್ಸಾದಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಪಸ್ಸದ್ಧಿಪದಟ್ಠಾನಾ।

'ಚತುಭೂಮಿಕವೇದನಾ ಹಿ ನೋವೇದಯಿತಲಕ್ಖಣಾ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಅನುಭವನರಸತಾ ಪನ ಸುಖವೇದನಾಯಮೇವ ಲಬ್ಭತೀ'ತಿ ವತ್ವಾ ಪುನ ತಂ ವಾದಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ 'ಸುಖವೇದನಾ ವಾ ಹೋತು, ದುಕ್ಖವೇದನಾ ವಾ, ಅದುಕ್ಖಮಸುಖವೇದನಾ ವಾ, ಸಬ್ಬಾ ಅನುಭವನರಸಾ'ತಿ ವತ್ವಾ ಅಯಮತ್ಥೋ ದೀಪಿತೋ - ಆರಮ್ಮಣರಸಾನುಭವನಟ್ಠಾನಂ ಪತ್ವಾ ಸೇಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾ ಏಕದೇಸಮತ್ತಕಮೇವ ಅನುಭವನ್ತಿ। ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಹಿ ಫುಸನಮತ್ತಕಮೇವ ಹೋತಿ, ಸಞ್ಞಾಯ ಸಞ್ಜಾನನಮತ್ತಕಮೇವ, ಚೇತನಾಯ ಚೇತನಾಮತ್ತಕಮೇವ, ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಿಜಾನನಮತ್ತಕಮೇವ। ಏಕಂಸತೋ ಪನ ಇಸ್ಸರವತಾಯ ವಿಸ್ಸವಿತಾಯ ಸಾಮಿಭಾವೇನ ವೇದನಾವ ಆರಮ್ಮಣರಸಂ ಅನುಭವತಿ।

ರಾಜಾ ವಿಯ ಹಿ ವೇದನಾ, ಸೂದೋ ವಿಯ ಸೇಸಧಮ್ಮಾ। ಯಥಾ ಸೂದೋ ನಾನಾರಸಭೋಜನಂ ಸಮ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಪೇಳಾಯ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಲಞ್ಛನಂ ದತ್ವಾ ರಞ್ಞೋ ಸನ್ತಿಕೇ ಓತಾರೇತ್ವಾ ಲಞ್ಛನಂ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಪೇಳಂ ವಿವರಿತ್ವಾ ಸಬ್ಬಸೂಪಬ್ಯಞ್ಜನೇಹಿ ಅಗ್ಗಗ್ಗಂ ಆದಾಯ ಭಾಜನೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಸದೋಸನಿದ್ದೋಸಭಾವವೀಮಂಸನತ್ಥಂ ಅಜ್ಝೋಹರತಿ, ತತೋ ರಞ್ಞೋ ನಾನಗ್ಗರಸಭೋಜನಂ ಉಪನಾಮೇತಿ। ರಾಜಾ ಇಸ್ಸರವತಾಯ ವಿಸ್ಸವಿತಾಯ ಸಾಮೀ ಹುತ್ವಾ ಇಚ್ಛಿತಿಚ್ಛಿತಂ ಭುಞ್ಜತಿ। ತತ್ಥ ಹಿ ಸೂದಸ್ಸ ಭತ್ತವೀಮಂಸನಮತ್ತಮಿವ ಅವಸೇಸಧಮ್ಮಾನಂ ಆರಮ್ಮಣರಸಸ್ಸ ಏಕದೇಸಾನುಭವನಂ। ಯಥಾ ಹಿ ಸೂದೋ ಭತ್ತೇಕದೇಸಮತ್ತಮೇವ ವೀಮಂಸತಿ ಏವಂ ಸೇಸಧಮ್ಮಾಪಿ ಆರಮ್ಮಣರಸೇಕದೇಸಮೇವ ಅನುಭವನ್ತಿ। ಯಥಾ ಪನ ರಾಜಾ ಇಸ್ಸರವತಾಯ ವಿಸ್ಸವಿತಾಯ ಸಾಮೀ ಹುತ್ವಾ ಯದಿಚ್ಛಕಂ ಭುಞ್ಜತಿ, ಏವಂ ವೇದನಾಪಿ ಇಸ್ಸರವತಾಯ ವಿಸ್ಸವಿತಾಯ ಸಾಮಿಭಾವೇನ ಆರಮ್ಮಣರಸಂ ಅನುಭವತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅನುಭವನರಸಾತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ದುತಿಯೇ ಅತ್ಥವಿಕಪ್ಪೇ ಅಯಂ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ ವೇದನಾ ಯಥಾ ವಾ ತಥಾ ವಾ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಇಟ್ಠಾಕಾರಮೇವ ಸಮ್ಭುಞ್ಜತೀತಿ ಇಟ್ಠಾಕಾರಸಮ್ಭೋಗರಸಾತಿ ವುತ್ತಾ। ಚೇತಸಿಕಅಸ್ಸಾದತೋ ಪನೇಸಾ ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವೇನೇವ ಉಪಟ್ಠಾನಂ ಸನ್ಧಾಯ ಚೇತಸಿಕಅಸ್ಸಾದಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾತಿ ವುತ್ತಾ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ "ಪಸ್ಸದ್ಧಿಕಾಯೋ ಸುಖಂ ವೇದೇತಿ" ತಸ್ಮಾ ಪಸ್ಸದ್ಧಿಪದಟ್ಠಾನಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ನೀಲಾದಿಭೇದಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಸಞ್ಜಾನಾತೀತಿ **ಸಞ್ಞಾ**। ಸಾ ಸಞ್ಜಾನನಲಕ್ಖಣಾ ಪಚ್ಚಾಭಿಞ್ಞಾಣರಸಾ। ಚತುಭೂಮಿಕಸಞ್ಞಾ ಹಿ ನೋಸಞ್ಜಾನನಲಕ್ಖಣಾ ನಾಮ ನತ್ಥಿ । ಸಬ್ಬಾ ಸಞ್ಜಾನನಲಕ್ಖಣಾವ। ಯಾ ಪನೇತ್ಥ ಅಭಿಞ್ಞಾಣೇನ ಸಞ್ಜಾನಾತಿ ಸಾ ಪಚ್ಚಾಭಿಞ್ಞಾಣರಸಾ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ತಸ್ಸಾ, ವಡ್ಢಕಿಸ್ಸ ದಾರುಮ್ಹಿ ಅಭಿಞ್ಞಾಣಂ ಕತ್ವಾ ಪುನ ತೇನ ಅಭಿಞ್ಞಾಣೇನ ತಂ ಪಚ್ಚಾಭಿಜಾನನಕಾಲೇ, ಪುರಿಸಸ್ಸ ಕಾಳತಿಲಕಾದಿಅಭಿಞ್ಞಾಣಂ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತ್ವಾ ಪುನ ತೇನ ಅಭಿಞ್ಞಾಣೇನ ಅಸುಕೋ ನಾಮ ಏಸೋತಿ ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಾಭಿಜಾನನಕಾಲೇ, ರಞ್ಞೋ ಪಿಳನ್ಧನಗೋಪಕಭಣ್ಡಾಗಾರಿಕಸ್ಸ ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಪಿಳನ್ಧನೇ ನಾಮಪಣ್ಣಕಂ ಬನ್ಧಿತ್ವಾ 'ಅಸುಕಂ ಪಿಳನ್ಧನಂ ನಾಮ ಆಹರಾ'ತಿ ವುತ್ತೇ ದೀಪಂ ಜಾಲೇತ್ವಾ ರತನಗಬ್ಭಂ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ಪಣ್ಣಂ ವಾಚೇತ್ವಾ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸೇವ ಪಿಳನ್ಧನಸ್ಸ ಆಹರಣಕಾಲೇ ಚ ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಅಪರೋ ನಯೋ - ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕವಸೇನ ಹಿ ಸಞ್ಜಾನನಲಕ್ಖಣಾ ಸಞ್ಞಾ। ಪುನಸಞ್ಜಾನನಪಚ್ಚಯನಿಮಿತ್ತಕರಣರಸಾ, ದಾರುಆದೀಸು ತಚ್ಛಕಾದಯೋ ವಿಯ। ಯಥಾಗಹಿತನಿಮಿತ್ತವಸೇನ ಅಭಿನಿವೇಸಕರಣಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಹತ್ಥಿದಸ್ಸಕಅನ್ಧಾ ವಿಯ। ಆರಮ್ಮಣೇ ಅನೋಗಾಳ್ಹವುತ್ತಿತಾಯ ಅಚಿರಟ್ಠಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ವಾ, ವಿಜ್ಜು ವಿಯ। ಯಥಾಉಪಟ್ಠಿತವಿಸಯಪದಟ್ಠಾನಾ,

ತಿಣಪುರಿಸಕೇಸು ಮಿಗಪೋತಕಾನಂ 'ಪುರಿಸಾ'ತಿ ಉಪ್ಪನ್ನಸಞ್ಞಾ ವಿಯ। ಯಾ ಪನೇತ್ಥ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಹೋತಿ ಸಾ ಸಞ್ಞಾ ಞಾಣಮೇವ ಅನುವತ್ತತಿ। ಸಸಮ್ಭಾರಪಥವೀಆದೀಸು ಸೇಸಧಮ್ಮಾ ಪಥವೀಆದೀನಿ ವಿಯಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಚೇತಯತೀತಿ **ಚೇತನಾ** ಸದ್ಧಿಂ ಅತ್ತನಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಅಭಿಸನ್ದಹತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಾ ಚೇತಯಿತಲಕ್ಖಣಾ, ಚೇತನಾಭಾವಲಕ್ಖಣಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಆಯೂಹನರಸಾ। ಚತುಭೂಮಿಕಚೇತನಾ ಹಿ ನೋಚೇತಯಿತಲಕ್ಖಣಾ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಸಬ್ಬಾ ಚೇತಯಿತಲಕ್ಖಣಾವ। ಆಯೂಹನರಸತಾ ಪನ ಕುಸಲಾಕುಸಲೇಸು ಏವ ಹೋತಿ। ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮಾಯೂಹನಟ್ಠಾನಞ್ಹಿ ಪತ್ವಾ ಸೇಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ಏಕದೇಸಮತ್ತಕಮೇವ ಕಿಚ್ಚಂ ಹೋತಿ। ಚೇತನಾ ಪನ ಅತಿರೇಕಉಸ್ಸಾಹಾ ಅತಿರೇಕವಾಯಾಮಾ, ದಿಗುಣುಸ್ಸಾಹಾ ದಿಗುಣವಾಯಾಮಾ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ - "ಥಾವರಿಯಸಭಾವಸಣ್ಠಿತಾ ಚ ಪನೇಸಾ ಚೇತನಾ"ತಿ। **ಥಾವರಿಯೋ**ತಿ ಖೇತ್ತಸಾಮೀ ವುಚ್ಚತಿ। ಯಥಾ ಖೇತ್ತಸಾಮೀ ಪುರಿಸೋ ಪಞ್ಚಪಣ್ಣಾಸ ಬಲಿಪುರಿಸೇ ಗಹೇತ್ವಾ 'ಲಾಯಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಏಕತೋ ಖೇತ್ತಂ ಓತರತಿ। ತಸ್ಸ ಅತಿರೇಕೋ ಉಸ್ಸಾಹೋ ಅತಿರೇಕೋ ವಾಯಾಮೋ, ದಿಗುಣೋ ಉಸ್ಸಾಹೋ ದಿಗುಣೋ ವಾಯಾಮೋ ಹೋತಿ, 'ನಿರನ್ತರಂ ಗಣ್ಹಥಾ'ತಿಆದೀನಿ ವದತಿ, ಸೀಮಂ ಆಚಿಕ್ಖತಿ, ತೇಸಂ ಸುರಾಭತ್ತಗನ್ಧಮಾಲಾದೀನಿ ಜಾನಾತಿ, ಮಗ್ಗಂ ಸಮಕಂ ಹರತಿ। ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ । ಖೇತ್ತಸಾಮಿಪುರಿಸೋ ವಿಯ ಹಿ ಚೇತನಾ। ಪಞ್ಚಪಣ್ಣಾಸ ಬಲಿಪುರಿಸಾ ವಿಯ ಚಿತ್ತಙ್ಗವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಪಞ್ಚಪಣ್ಣಾಸ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ। ಖೇತ್ತಸಾಮಿಪುರಿಸಸ್ಸ ದಿಗುಣುಸ್ಸಾಹದಿಗುಣವಾಯಾಮಕರಣಕಾಲೋ ವಿಯ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮಾಯೂಹನಟ್ಠಾನಂ ಪತ್ವಾ ಚೇತನಾಯ ದಿಗುಣುಸ್ಸಾಹೋ ದಿಗುಣವಾಯಾಮೋ ಹೋತಿ। ಏವಮಸ್ಸಾ ಆಯೂಹನರಸತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಸಾ ಪನೇಸಾ ಸಂವಿದಹನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ। ಸಂವಿದಹಮಾನಾ ಹಿ ಅಯಂ ಉಪಟ್ಠಾತಿ, ಸಕಿಚ್ಚಪರಕಿಚ್ಚಸಾಧಕಾ, ಜೇಟ್ಠಸಿಸ್ಸಮಹಾವಡ್ಢಕೀಆದಯೋ ವಿಯ। ಯಥಾ ಹಿ ಜೇಟ್ಠಸಿಸ್ಸೋ ಉಪಜ್ಝಾಯಂ ದೂರತೋವ ಆಗಚ್ಛನ್ತಂ ದಿಸ್ವಾ ಸಯಂ ಅಧೀಯಮಾನೋ ಇತರೇಪಿ ದಾರಕೇ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಅಜ್ಝಯನಕಮ್ಮೇ ಪವತ್ತಯತಿ, ತಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಅಧೀಯಿತುಂ ಆರದ್ಧೇ ತೇಪಿ ಅಧೀಯನ್ತಿ, ತದನುವತ್ತಿತಾಯ। ಯಥಾ ಚ ಮಹಾವಡ್ಢಕೀ ಸಯಂ ತಚ್ಛನ್ತೋ ಇತರೇಪಿ ತಚ್ಛಕೇ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ತಚ್ಛನಕಮ್ಮೇ ಪವತ್ತಯತಿ, ತಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ತಚ್ಛಿತುಂ ಆರದ್ಧೇ ತೇಪಿ ತಚ್ಛನ್ತಿ, ತದನುವತ್ತಿತಾಯ। ಯಥಾ ಚ ಯೋಧನಾಯಕೋ ಸಯಂ ಯುಜ್ಝಮಾನೋ ಇತರೇಪಿ ಯೋಧೇ ಸಮ್ಪಹಾರವುತ್ತಿಯಂ ಪವತ್ತಯತಿ, ತಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಯುಜ್ಝಿತುಂ ಆರದ್ಧೇ ತೇಪಿ ಅನಿವತ್ತಮಾನಾ ಯುಜ್ಝನ್ತಿ, ತದನುವತ್ತಿತಾಯ। ಏವಮೇಸಾಪಿ ಅತ್ತನೋ ಕಿಚ್ಚೇನ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಮಾನಾ ಅಞ್ಞೇಪಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಕಿರಿಯಾಯ ಪವತ್ತೇತಿ। ತಸ್ಸಾ ಹಿ ಅತ್ತನೋ ಕಿಚ್ಚಂ ಆರದ್ಧಾಯ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಪಿ ಆರಭನ್ತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ - 'ಸಕಿಚ್ಚಪರಕಿಚ್ಚಸಾಧಕಾ, ಜೇಟ್ಠಸಿಸ್ಸಮಹಾವಡ್ಢಕೀಆದಯೋ ವಿಯಾ'ತಿ। ಅಚ್ಚಾಯಿಕಕಮ್ಮಾನುಸ್ಸರಣಾದೀಸು ಚ ಪನಾಯಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಉಸ್ಸಾಹನಭಾವೇನ ಪವತ್ತಮಾನಾ ಪಾಕಟಾ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

'ಆರಮ್ಮಣಂ ಚಿನ್ತೇತೀ'ತಿ ಚಿತ್ತನ್ತಿ ನಯೇನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಚನತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ ಏವ। ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋ ಪನ ವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಂ ಚಿತ್ತಂ, ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮರಸಂ, ಸನ್ಧಹನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ನಾಮರೂಪಪದಟ್ಠಾನಂ। ಚತುಭೂಮಕಚಿತ್ತಞ್ಹಿ ನೋವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಸಬ್ಬಂ ವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಮೇವ। ದ್ವಾರಂ ಪನ ಪತ್ವಾ ಆರಮ್ಮಣವಿಭಾವನಟ್ಠಾನೇ ಚಿತ್ತಂ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಂ ಪುರೇಚಾರಿಕಂ ಹೋತಿ। ಚಕ್ಖುನಾ ಹಿ ದಿಟ್ಠಂ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಚಿತ್ತೇನೇವ ವಿಜಾನಾತಿ...ಪೇ॰... ಮನೇನ ವಿಞ್ಞಾತಂ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ಚಿತ್ತೇನೇವ ವಿಜಾನಾತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ನಗರಗುತ್ತಿಕೋ ನಾಮ ನಗರಮಜ್ಝೇ ಸಿಙ್ಘಾಟಕೇ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ 'ಅಯಂ ನೇವಾಸಿಕೋ ಅಯಂ ಆಗನ್ತುಕೋ'ತಿ ಆಗತಾಗತಂ ಜನಂ ಉಪಧಾರೇತಿ ವವತ್ಥಪೇತಿ - ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ ಮಹಾಥೇರೇನ - "ಯಥಾ, ಮಹಾರಾಜ , ನಗರಗುತ್ತಿಕೋ ನಾಮ ಮಜ್ಝೇ ನಗರಸ್ಸ ಸಿಙ್ಘಾಟಕೇ ನಿಸಿನ್ನೋ ಪುರತ್ಥಿಮತೋ ದಿಸತೋ ಪುರಿಸಂ ಆಗಚ್ಛನ್ತಂ ಪಸ್ಸೇಯ್ಯ... ಪಚ್ಛಿಮತೋ... ದಕ್ಖಿಣತೋ... ಉತ್ತರತೋ ದಿಸತೋ ಪುರಿಸಂ ಆಗಚ್ಛನ್ತಂ ಪಸ್ಸೇಯ್ಯ, ಏವಮೇವ ಖೋ, ಮಹಾರಾಜ, ಯಂ ಚಕ್ಖುನಾ ರೂಪಂ ಪಸ್ಸತಿ ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಿಜಾನಾತಿ, ಯಂ ಸೋತೇನ ಸದ್ದಂ ಸುಣಾತಿ, ಘಾನೇನ ಗನ್ಧಂ ಘಾಯತಿ, ಜಿವ್ಹಾಯ ರಸಂ ಸಾಯತಿ, ಕಾಯೇನ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಂ ಫುಸತಿ, ಮನಸಾ ಧಮ್ಮಂ ವಿಜಾನಾತಿ, ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಿಜಾನಾತೀ"ತಿ (ಮಿ॰

ಪ॰ ೨.೩.೧೨)। ಏವಂ ದ್ವಾರಂ ಪತ್ವಾ ಆರಮ್ಮಣವಿಭಾವನಟ್ಠಾನೇ ಚಿತ್ತಮೇವ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಂ ಪುರೇಚಾರಿಕಂ। ತಸ್ಮಾ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮರಸನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ತದೇತಂ ಪಚ್ಛಿಮಂ ಪಚ್ಛಿಮಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಪುರಿಮಂ ಪುರಿಮಂ ನಿರನ್ತರಂ ಕತ್ವಾ ಸನ್ಧಹನಮೇವ ಉಪಟ್ಠಾತೀತಿ ಸನ್ಧಹನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ಪನಸ್ಸ ನಿಯಮತೋ ನಾಮರೂಪಂ, ಚತುವೋಕಾರಭವೇ ನಾಮಮೇವ ಪದಟ್ಠಾನಂ। ತಸ್ಮಾ ನಾಮರೂಪಪದಟ್ಠಾನನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಕಿಂ ಪನೇತಂ ಚಿತ್ತಂ ಪುರಿಮನಿದ್ದಿಟ್ಠಚಿತ್ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಏಕಮೇವ ಉದಾಹು ಅಞ್ಞನ್ತಿ? ಏಕಮೇವ। ಅಥ ಕಸ್ಮಾ ಪುರಿಮನಿದ್ದಿಟ್ಠಂ ಪುನ ವುತ್ತನ್ತಿ? ಅವಿಚಾರಿತಂ ಏತಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ। ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಯುತ್ತಿ - ಯಥಾ ಹಿ ರೂಪಾದೀನಿ ಉಪಾದಾಯ ಪಞ್ಞತ್ತಾ ಸೂರಿಯಾದಯೋ ನ ಅತ್ಥತೋ ರೂಪಾದೀಹಿ ಅಞ್ಞೇ ಹೋನ್ತಿ, ತೇನೇವ ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಸೂರಿಯೋ ಉದೇತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ತಸ್ಸ ತೇಜಸಙ್ಖಾತಂ ರೂಪಮ್ಪೀತಿ। ಏವಂ ವುಚ್ಚಮಾನೇಪಿ ನ ರೂಪಾದೀಹಿ ಅಞ್ಞೋ ಸೂರಿಯೋ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ। ನ ತಥಾ ಚಿತ್ತಂ; ಫಸ್ಸಾದಯೋ ಧಮ್ಮೇ ಉಪಾದಾಯ ಪಞ್ಞಾಪಿಯತಿ; ಅತ್ಥತೋ ಪನೇತಂ ತೇಹಿ ಅಞ್ಞಮೇವ। ತೇನ 'ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ ಏಕಂಸೇನೇವ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಫಸ್ಸಾದೀಹಿ ಅತ್ಥತೋ ಅಞ್ಞಮೇವ ತಂ ಹೋತೀ'ತಿ ಇಮಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸ ದೀಪನತ್ಥಾಯ ಏತಂ ಪುನ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಯಥಾ ಚ "ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ರೂಪೂಪಪತ್ತಿಯಾ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತಿ...ಪೇ॰... ಪಥವೀಕಸಿಣಂ, ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತಿ ವೇದನಾ ಹೋತೀ"ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೧೬೦) ಪನ ಭಾವೇನ್ತೇನ ವವತ್ಥಾಪಿತೇ ಸಮಯೇ ಯೋ ಭಾವೇತಿ ನ ಸೋ ಅತ್ಥತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ನಾಮ, ತೇನೇವ ತತ್ಥ ಯಥಾ "ಫಸ್ಸೋ ಹೋತಿ ವೇದನಾ ಹೋತೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ನ ಏವಂ "ಯೋ ಭಾವೇತಿ ಸೋ ಹೋತೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ। "ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀ"ತಿಆದೀಸು ಪನ ಚಿತ್ತೇನ ವವತ್ಥಾಪಿತೇ ಸಮಯೇ ಸಮಯವವತ್ಥಾಪಿತಂ ಚಿತ್ತಂ ನ ತಥಾ ಅತ್ಥತೋ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ । ಯಥೇವ ಪನ ತದಾ 'ಫಸ್ಸೋ ಹೋತಿ ವೇದನಾ ಹೋತಿ', ತಥಾ 'ಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ಹೋತೀ'ತಿ ಇಮಸ್ಸಪಿ ಅತ್ಥಸ್ಸ ದೀಪನತ್ಥಮಿದಂ ಪುನ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಇದಂ ಪನೇತ್ಥ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಂ - ಉದ್ದೇಸವಾರೇ ಸಙ್ಗಣ್ಹನತ್ಥಂ ನಿದ್ದೇಸವಾರೇ ಚ ವಿಭಜನತ್ಥಂ ಪುರಿಮೇನ ಹಿ 'ಚಿತ್ತ'-ಸದ್ದೇನ ಕೇವಲಂ ಸಮಯೋ ವವತ್ಥಾಪಿತೋ। ತಸ್ಮಿಂ ಪನ ಚಿತ್ತೇನ ವವತ್ಥಾಪಿತಸಮಯೇ ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತಿ ತೇಸಂ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ "ಫಸ್ಸೋ ಹೋತೀ"ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ಚಿತ್ತಞ್ಚಾಪಿ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಹೋತಿಯೇವ। ತಸ್ಮಾ ತಸ್ಸಾಪಿ ಸಙ್ಗಣ್ಹನತ್ಥಮೇತಂ ಪುನ ವುತ್ತಂ। ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಚ ಠಾನೇ ಏತಸ್ಮಿಂ ಅವುಚ್ಚಮಾನೇ "ಕತಮಂ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಚಿತ್ತ"ನ್ತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ಭವೇಯ್ಯ ನಿದ್ದೇಸವಾರೇ ವಿಭಜಿತುಂ। ಏವಮಸ್ಸ ವಿಭಜನಂಯೇವ ಪರಿಹಾಯೇಥ। ತಸ್ಮಾ ತಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸವಾರೇ ವಿಭಜನತ್ಥಮ್ಪಿ ಏತಞ್ಚ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಯಸ್ಮಾ ವಾ "ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀ"ತಿ ಏತ್ಥ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ ಏತಂ ದೇಸನಾಸೀಸಮೇವ, 'ನ ಪನ ಚಿತ್ತಂ ಏಕಮೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ'ತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವಿಚಾರಿತಂ, ತಸ್ಮಾ ಚಿತ್ತಂ "ಉಪ್ಪನ್ನ"ನ್ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಚಿತ್ತಮತ್ತಮೇವ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಪರೋಪಣ್ಣಾಸಕುಸಲಧಮ್ಮೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂಯೇವ ಚಿತ್ತಂ ಗಹಿತಂ। ಏವಂ ತತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಧಮ್ಮೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಇಧ ಸರೂಪೇನ ಪಭೇದತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ "ಫಸ್ಸೋ ಹೋತೀ"ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ಇತಿ ಫಸ್ಸಾದಯೋ ವಿಯ ಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ವುತ್ತಮೇವಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರೋ

ಝಾನಙ್ಗರಾಸಿವಣ್ಣನಾ

ವಿತಕ್ಕೇತೀತಿ **ವಿತಕ್ಕೋ;** ವಿತಕ್ಕನಂ ವಾ ವಿತಕ್ಕೋ; ಊಹನನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಸ್ವಾಯಂ ಆರಮ್ಮಣೇ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಭಿನಿರೋಪನಲಕ್ಖಣೋ। ಸೋ ಹಿ ಆರಮ್ಮಣೇ ಚಿತ್ತಂ ಆರೋಪೇತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ಕೋಚಿ ರಾಜವಲ್ಲಭಂ ಞಾತಿಂ ವಾ ಮಿತ್ತಂ ವಾ ನಿಸ್ಸಾಯ ರಾಜಗೇಹಂ ಆರೋಹತಿ, ಏವಂ ವಿತಕ್ಕಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಚಿತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಆರೋಹತಿ। ತಸ್ಮಾ ಸೋ ಆರಮ್ಮಣೇ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಭಿನಿರೋಪನಲಕ್ಖಣೋತಿ ವುತ್ತೋ। ನಾಗಸೇನತ್ಥೇರೋ ಪನಾಹ - ಆಕೋಟನಲಕ್ಖಣೋ ವಿತಕ್ಕೋ। "ಯಥಾ, ಮಹಾರಾಜ, ಭೇರೀ ಆಕೋಟಿತಾ ಅಥ ಪಚ್ಛಾ ಅನುರವತಿ ಅನುಸದ್ದಾಯತಿ, ಏವಮೇವ ಖೋ, ಮಹಾರಾಜ, ಯಥಾ ಆಕೋಟನಾ ಏವಂ ವಿತಕ್ಕೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಯಥಾ ಪಚ್ಛಾ ಅನುರವನಾ ಅನುಸದ್ದಾಯನಾ ಏವಂ ವಿಚಾರೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ"ತಿ (ಮಿ॰ ಪ॰ ೨.೩.೧೪ ಥೋಕಂ ವಿಸದಿಸಂ)। ಸ್ವಾಯಂ ಆಹನನಪರಿಯಾಹನನರಸೋ। ತಥಾ ಹಿ ತೇನ ಯೋಗಾವಚರೋ ಆರಮ್ಮಣಂ ವಿತಕ್ಕಾಹತಂ ವಿತಕ್ಕಪರಿಯಾಹತಂ ಕರೋತೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಆರಮ್ಮಣೇ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಆನಯನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ।

ಆರಮ್ಮಣೇ ತೇನ ಚಿತ್ತಂ ವಿಚರತೀತಿ **ವಿಚಾರೋ;** ವಿಚರಣಂ ವಾ ವಿಚಾರೋ। ಅನುಸಞ್ಚರಣನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಸ್ವಾಯಂ ಆರಮ್ಮಣಾನುಮಜ್ಜನಲಕ್ಖಣೋ। ತತ್ಥ ಸಹಜಾತಾನುಯೋಜನರಸೋ। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅನುಪ್ಪಬನ್ಧಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ಸನ್ತೇಪಿ ಚ ನೇಸಂ ಕತ್ಥಚಿ ಅವಿಯೋಗೇ ಓಳಾರಿಕಟ್ಠೇನ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಟ್ಠೇನ ಚ ಘಣ್ಟಾಭಿಘಾತೋ ವಿಯ ಅಭಿನಿರೋಪನಟ್ಠೇನ ಚ ಚೇತಸೋ ಪಠಮಾಭಿನಿಪಾತೋ ವಿತಕ್ಕೋ । ಸುಖುಮಟ್ಠೇನ ಅನುಮಜ್ಜನಸಭಾವಟ್ಠೇನ ಚ ಘಣ್ಟಾನುರವೋ ವಿಯ ಅನುಪ್ಪಬನ್ಧೋ ವಿಚಾರೋ। ವಿಪ್ಫಾರವಾ ಚೇತ್ಥ ವಿತಕ್ಕೋ, ಪಠಮುಪ್ಪತ್ತಿಕಾಲೇ ಪರಿಪ್ಫನ್ದಭೂತೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ। ಆಕಾಸೇ ಉಪ್ಪತಿತುಕಾಮಸ್ಸ ಪಕ್ಖಿನೋ ಪಕ್ಖವಿಕ್ಖೇಪೋ ವಿಯ। ಪದುಮಾಭಿಮುಖಪಾತೋ ವಿಯ ಚ ಗನ್ಧಾನುಬದ್ಧಚೇತಸೋ ಭಮರಸ್ಸ। ಸನ್ತವುತ್ತಿ ವಿಚಾರೋ ನಾತಿಪರಿಪ್ಫನ್ದನಭಾವೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ, ಆಕಾಸೇ ಉಪ್ಪತಿತಸ್ಸ ಪಕ್ಖಿನೋ ಪಕ್ಖಪ್ಪಸಾರಣಂ ವಿಯ, ಪರಿಬ್ಭಮನಂ ವಿಯ ಚ ಪದುಮಾಭಿಮುಖಪತಿತಸ್ಸ ಭಮರಸ್ಸ ಪದುಮಸ್ಸ ಉಪರಿಭಾಗೇ।

ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನ "ಆಕಾಸೇ ಗಚ್ಛತೋ ಮಹಾಸಕುಣಸ್ಸ ಉಭೋಹಿ ಪಕ್ಖೇಹಿ ವಾತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪಕ್ಖೇ ಸನ್ನಿಸೀದಾಪೇತ್ವಾ ಗಮನಂ ವಿಯ ಆರಮ್ಮಣೇ ಚೇತಸೋ ಅಭಿನಿರೋಪನಭಾವೇನ ಪವತ್ತೋ ವಿತಕ್ಕೋ। ಸೋ ಹಿ ಏಕಗ್ಗೋ ಹುತ್ವಾ ಅಪ್ಪೇತಿ ವಾತಗ್ಗಹಣತ್ಥಂ ಪಕ್ಖೇ ಫನ್ದಾಪಯಮಾನಸ್ಸ ಗಮನಂ ವಿಯ। ಅನುಮಜ್ಜಭಾವೇನ ಪವತ್ತೋ ವಿಚಾರೋ। ಸೋ ಹಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಅನುಮಜ್ಜತೀತಿ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಅನುಪ್ಪಬನ್ಧನೇನ ಪವತ್ತಿಯಂ ಅತಿವಿಯ ಯುಜ್ಜತಿ। ಸೋ ಪನ ನೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ ಪಠಮದುತಿಯಜ್ಝಾನೇಸು ಪಾಕಟೋ ಹೋತಿ। ಅಪಿಚ ಮಲಗ್ಗಹಿತಂ ಕಂಸಭಾಜನಂ ಏಕೇನ ಹತ್ಥೇನ ದಳ್ಹಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಇತರೇನ ಹತ್ಥೇನ ಚುಣ್ಣತೇಲವಾಲಣ್ಡುಪಕೇನ ಪರಿಮಜ್ಜನ್ತಸ್ಸ ದಳ್ಹಗ್ಗಹಣಹತ್ಥೋ ವಿಯ ವಿತಕ್ಕೋ, ಪರಿಮಜ್ಜನಹತ್ಥೋ ವಿಯ ವಿಚಾರೋ। ತಥಾ ಕುಮ್ಭಕಾರಸ್ಸ ದಣ್ಡಪ್ಪಹಾರೇನ ಚಕ್ಕಂ ಭಮಯಿತ್ವಾ ಭಾಜನಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪೀಳನಹತ್ಥೋ ವಿಯ ವಿತಕ್ಕೋ, ಇತೋ ಚಿತೋ ಚ ಸಞ್ಚರಣಹತ್ಥೋ ವಿಯ ವಿಚಾರೋ। ತಥಾ ಮಣ್ಡಲಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಮಜ್ಝೇ ಸನ್ನಿರುಮ್ಭಿತ್ವಾ ಠಿತಕಣ್ಟಕೋ ವಿಯ ಅಭಿನಿರೋಪನೋ ವಿತಕ್ಕೋ, ಬಹಿಪರಿಬ್ಭಮನಕಣ್ಟಕೋ ವಿಯ ಅನುಮಜ್ಜಮಾನೋ ವಿಚಾರೋ।

ಪಿಣಯತೀತಿ **ಪೀತಿ**। ಸಾ ಸಮ್ಪಿಯಾಯನಲಕ್ಖಣಾ। ಕಾಯಚಿತ್ತಪೀಣನರಸಾ, ಫರಣರಸಾ ವಾ। ಓದಗ್ಯಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ। ಸಾ ಪನೇಸಾ ಖುದ್ದಿಕಾಪೀತಿ, ಖಣಿಕಾಪೀತಿ, ಓಕ್ಕನ್ತಿಕಾಪೀತಿ, ಉಬ್ಬೇಗಾಪೀತಿ, ಫರಣಾಪೀತೀತಿ ಪಞ್ಚವಿಧಾ ಹೋತಿ।

ತತ್ಥ ಖುದ್ದಿಕಾಪೀತಿ ಸರೀರೇ ಲೋಮಹಂಸಮತ್ತಮೇವ ಕಾತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಖಣಿಕಾಪೀತಿ ಖಣೇ ಖಣೇ ವಿಜ್ಜುಪ್ಪಾದಸದಿಸಾ ಹೋತಿ। ಓಕ್ಕನ್ತಿಕಾಪೀತಿ , ಸಮುದ್ದತೀರಂ ವೀಚಿ ವಿಯ, ಕಾಯಂ ಓಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಓಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಭಿಜ್ಜತಿ। ಉಬ್ಬೇಗಾಪೀತಿ ಬಲವತೀ ಹೋತಿ, ಕಾಯಂ ಉದ್ಧಗ್ಗಂ ಕತ್ವಾ ಆಕಾಸೇ ಲಙ್ಘಾಪನಪ್ಪಮಾಣಪ್ಪತ್ತಾ। ತಥಾ ಹಿ ಪುಣ್ಣವಲ್ಲಿಕವಾಸೀ ಮಹಾತಿಸ್ಸತ್ಥೇರೋ ಪುಣ್ಣಮದಿವಸೇ ಸಾಯಂ ಚೇತಿಯಙ್ಗಣಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಚನ್ದಾಲೋಕಂ ದಿಸ್ವಾ ಮಹಾಚೇತಿಯಾಭಿಮುಖೋ ಹುತ್ವಾ 'ಇಮಾಯ ವತ ವೇಲಾಯ ಚತಸ್ಸೋ ಪರಿಸಾ ಮಹಾಚೇತಿಯಂ ವನ್ದನ್ತೀ'ತಿ ಪಕತಿಯಾ ದಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಬುದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ ಉಬ್ಬೇಗಂ ಪೀತಿಂ ಉಪ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಸುಧಾತಲೇ ಪಹಟಚಿತ್ರಗೇಣ್ಡುಕೋ ವಿಯ ಆಕಾಸೇ ಉಪ್ಪತಿತ್ವಾ ಮಹಾಚೇತಿಯಙ್ಗಣೇಯೇವ ಅಟ್ಠಾಸಿ।

ತಥಾ ಗಿರಿಕಣ್ಡಕವಿಹಾರಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯೇ ವತ್ತಕಾಲಕಗಾಮೇ ಏಕಾ ಕುಲಧೀತಾಪಿ ಬಲವಬುದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾಯ ಉಬ್ಬೇಗಾಯ ಪೀತಿಯಾ ಆಕಾಸೇ ಲಙ್ಘೇಸಿ। ತಸ್ಸಾ ಕಿರ ಮಾತಾಪಿತರೋ ಸಾಯಂ ಧಮ್ಮಸವನತ್ಥಾಯ ವಿಹಾರಂ ಗಚ್ಛನ್ತಾ 'ಅಮ್ಮ, ತ್ವಂ ಗರುಭಾರಾ, ಅಕಾಲೇ ವಿಚರಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋಸಿ, ಮಯಂ ತುಯ್ಹಂ ಪತ್ತಿಂ ಕತ್ವಾ ಧಮ್ಮಂ ಸೋಸ್ಸಾಮಾ'ತಿ ಅಗಮಂಸು। ಸಾ ಗನ್ತುಕಾಮಾಪಿ ತೇಸಂ ವಚನಂ ಪಟಿಬಾಹಿತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೀ ಘರೇ ಓಹೀಯಿತ್ವಾ ಘರದ್ವಾರೇ ಠತ್ವಾ ಚನ್ದಾಲೋಕೇನ ಗಿರಿಕಣ್ಡಕೇ ಆಕಾಸಚೇತಿಯಙ್ಗಣಂ ಓಲೋಕೇನ್ತೀ ಚೇತಿಯಸ್ಸ ದೀಪಪೂಜಂ ಅದ್ದಸ। ಚತಸ್ಸೋ ಚ ಪರಿಸಾ ಮಾಲಾಗನ್ಧಾದೀಹಿ ಚೇತಿಯಪೂಜಂ ಕತ್ವಾ ಪದಕ್ಖಿಣಂ ಕರೋನ್ತಿಯೋ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಸ್ಸ ಚ ಗಣಸಜ್ಝಾಯಸದ್ದಂ ಅಸ್ಸೋಸಿ। ಅಥಸ್ಸಾ 'ಧಞ್ಞಾ ವತಿಮೇ ಮನುಸ್ಸಾ ಯೇ ವಿಹಾರಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಏವರೂಪೇ ಚೇತಿಯಙ್ಗಣೇ ಅನುಸಞ್ಚರಿತುಂ ಏವರೂಪಞ್ಚ ಮಧುರಂ ಧಮ್ಮಕಥಂ ಸೋತುಂ ಲಭನ್ತೀ'ತಿ ಮುತ್ತರಾಸಿಸದಿಸಂ ಚೇತಿಯಂ ಪಸ್ಸನ್ತಿಯಾ ಏವ ಉಬ್ಬೇಗಾಪೀತಿ ಉದಪಾದಿ। ಸಾ ಆಕಾಸೇ ಲಙ್ಘಿತ್ವಾ ಮಾತಾಪಿತೂನಂ ಪುರಿಮತರಂಯೇವ ಆಕಾಸತೋ ಚೇತಿಯಙ್ಗಣೇ ಓರುಯ್ಹ ಚೇತಿಯಂ ವನ್ದಿತ್ವಾ ಧಮ್ಮಂ ಸುಣಮಾನಾ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ಅಥ ನಂ ಮಾತಾಪಿತರೋ ಆಗನ್ತ್ವಾ 'ಅಮ್ಮ, ತ್ವಂ ಕತರೇನ ಮಗ್ಗೇನ ಆಗತಾಸೀ'ತಿ ಪುಚ್ಛಿಂಸು। ಸಾ 'ಆಕಾಸೇನ ಆಗತಾಮ್ಹಿ, ನ ಮಗ್ಗೇನಾ'ತಿ ವತ್ವಾ 'ಅಮ್ಮ, ಆಕಾಸೇನ ನಾಮ ಖೀಣಾಸವಾ ಸಞ್ಚರನ್ತಿ, ತ್ವಂ ಕಥಂ ಆಗತಾ'ತಿ ಪುಟ್ಠಾ ಆಹ - 'ಮಯ್ಹಂ ಚನ್ದಾಲೋಕೇನ ಚೇತಿಯಂ ಓಲೋಕೇನ್ತಿಯಾ ಠಿತಾಯ ಬುದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ ಬಲವಪೀತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಅಥಾಹಂ ನೇವ ಅತ್ತನೋ ಠಿತಭಾವಂ ನ ನಿಸಿನ್ನಭಾವಂ ಅಞ್ಞಾಸಿಂ, ಗಹಿತನಿಮಿತ್ತೇನೇವ ಪನ ಆಕಾಸಂ ಲಙ್ಘಿತ್ವಾ ಚೇತಿಯಙ್ಗಣೇ ಪತಿಟ್ಠಿತಾಮ್ಹೀ'ತಿ। ಏವಂ ಉಬ್ಬೇಗಾಪೀತಿ ಆಕಾಸೇ ಲಙ್ಘಾಪನಪ್ಪಮಾಣಾ ಹೋತಿ।

ಫರಣಪೀತಿಯಾ ಪನ ಉಪ್ಪನ್ನಾಯ ಸಕಲಸರೀರಂ ಧಮಿತ್ವಾ ಪೂರಿತವತ್ಥಿ ವಿಯ, ಮಹತಾ ಉದಕೋಘೇನ ಪಕ್ಖನ್ದಪಬ್ಬತಕುಚ್ಛಿ ವಿಯ ಚ ಅನುಪರಿಪ್ಫುಟಂ ಹೋತಿ। ಸಾ ಪನೇಸಾ ಪಞ್ಚವಿಧಾ ಪೀತಿ ಗಬ್ಭಂ ಗಣ್ಹನ್ತೀ ಪರಿಪಾಕಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀ ದುವಿಧಂ ಪಸ್ಸದ್ಧಿಂ ಪರಿಪೂರೇತಿ - ಕಾಯಪಸ್ಸದ್ಧಿಞ್ಚ ಚಿತ್ತಪಸ್ಸದ್ಧಿಞ್ಚ। ಪಸ್ಸದ್ಧಿ ಗಬ್ಭಂ ಗಣ್ಹನ್ತೀ ಪರಿಪಾಕಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀ ದುವಿಧಂ ಸುಖಂ ಪರಿಪೂರೇತಿ - ಕಾಯಿಕಂ ಚೇತಸಿಕಞ್ಚ। ಸುಖಂ ಗಬ್ಭಂ ಗಣ್ಹನ್ತಂ ಪರಿಪಾಕಂ ಗಚ್ಛನ್ತಂ ತಿವಿಧಂ ಸಮಾಧಿಂ ಪರಿಪೂರೇತಿ - ಖಣಿಕಸಮಾಧಿಂ ಉಪಚಾರಸಮಾಧಿಂ ಅಪ್ಪನಾಸಮಾಧಿನ್ತಿ। ತಾಸು ಠಪೇತ್ವಾ ಅಪ್ಪನಾಸಮಾಧಿಪೂರಿಕಂ ಇತರಾ ದ್ವೇಪಿ ಇಧ ಯುಜ್ಜನ್ತಿ।

ಸುಖಯತೀತಿ **ಸುಖಂ;** ಯಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ತಂ ಸುಖಿತಂ ಕರೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸುಟ್ಠು ವಾ ಖಾದತಿ, ಖನತಿ ಚ ಕಾಯಚಿತ್ತಾಬಾಧನ್ತಿ ಸುಖಂ। ಸೋಮನಸ್ಸವೇದನಾಯೇತಂ ನಾಮಂ। ತಸ್ಸ ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ವೇದನಾಪದೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

ಅಪರೋ ನಯೋ - ಸಾತಲಕ್ಖಣಂ ಸುಖಂ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಉಪಬ್ರೂಹನರಸಂ, ಅನುಗ್ಗಹಣಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। ಸತಿಪಿ ಚ ನೇಸಂ ಪೀತಿಸುಖಾನಂ ಕತ್ಥಚಿ ಅವಿಪ್ಪಯೋಗೇ, ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಪಟಿಲಾಭತುಟ್ಠಿ ಪೀತಿ; ಪಟಿಲದ್ಧರಸಾನುಭವನಂ ಸುಖಂ। ಯತ್ಥ ಪೀತಿ ತತ್ಥ ಸುಖಂ। ಯತ್ಥ ಸುಖಂ ತತ್ಥ ನ ನಿಯಮತೋ ಪೀತಿ। ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಸಙ್ಗಹಿತಾ ಪೀತಿ, ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಸಙ್ಗಹಿತಂ ಸುಖಂ। ಕನ್ತಾರಖಿನ್ನಸ್ಸ ವನನ್ತೋದಕದಸ್ಸನಸವನೇಸು ವಿಯ ಪೀತಿ। ವನಚ್ಛಾಯಾಪವೇಸನಉದಕಪರಿಭೋಗೇಸು ವಿಯ ಸುಖಂ।

ಯಥಾ ಹಿ ಪುರಿಸೋ ಮಹಾಕನ್ತಾರಮಗ್ಗಂ ಪಟಿಪನ್ನೋ ಘಮ್ಮಪರೇತೋ ತಸಿತೋ ಪಿಪಾಸಿತೋ ಪಟಿಪಥೇ ಪುರಿಸಂ ದಿಸ್ವಾ 'ಕತ್ಥ ಪಾನೀಯಂ ಅತ್ಥೀ'ತಿ ಪುಚ್ಛೇಯ್ಯ। ಸೋ 'ಅಟವಿಂ ಉತ್ತರಿತ್ವಾ ಜಾತಸ್ಸರವನಸಣ್ಡೋ ಅತ್ಥಿ, ತತ್ಥ ಗನ್ತ್ವಾ ಲಭಿಸ್ಸಸೀ'ತಿ ವದೇಯ್ಯ। ಸೋ ತಸ್ಸ ಕಥಂ ಸುತ್ವಾ ಹಟ್ಠಪಹಟ್ಠೋ ಭವೇಯ್ಯ। ತತೋ ಗಚ್ಛನ್ತೋ ಭೂಮಿಯಂ ಪತಿತಾನಿ ಉಪ್ಪಲದಲನಾಲಪತ್ತಾದೀನಿ ದಿಸ್ವಾ ಸುಟ್ಠುತರಂ ಹಟ್ಠಪಹಟ್ಠೋ ಹುತ್ವಾ ಗಚ್ಛನ್ತೋ ಅಲ್ಲವತ್ಥೇ ಅಲ್ಲಕೇಸೇ ಪುರಿಸೇ ಪಸ್ಸೇಯ್ಯ, ವನಕುಕ್ಕುಟಮೋರಾದೀನಂ ಸದ್ದಂ ಸುಣೇಯ್ಯ, ಜಾತಸ್ಸರಪರಿಯನ್ತೇ ಜಾತಂ ಮಣಿಜಾಲಸದಿಸಂ ನೀಲವನಸಣ್ಡಂ ಪಸ್ಸೇಯ್ಯ, ಸರೇ ಜಾತಾನಿ ಉಪ್ಪಲಪದುಮಕುಮುದಾದೀನಿ ಪಸ್ಸೇಯ್ಯ, ಅಚ್ಛಂ ವಿಪ್ಪಸನ್ನಂ ಉದಕಂ ಪಸ್ಸೇಯ್ಯ। ಸೋ ಭಿಯ್ಯೋ ಭಿಯ್ಯೋ ಹಟ್ಠಪಹಟ್ಠೋ ಹುತ್ವಾ ಜಾತಸ್ಸರಂ ಓತರಿತ್ವಾ ಯಥಾರುಚಿ ನ್ಹತ್ವಾ ಚ ಪಿವಿತ್ವಾ ಚ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧದರಥೋ ಭಿಸಮುಳಾಲಪೋಕ್ಖರಾದೀನಿ ಖಾದಿತ್ವಾ

ನೀಲುಪ್ಪಲಾದೀನಿ ಪಿಳನ್ಧಿತ್ವಾ ಮನ್ದಾಲಕಮೂಲಾನಿ ಖನ್ದೇ ಕರಿತ್ವಾ ಉತ್ತರಿತ್ವಾ ಸಾಟಕಂ ನಿವಾಸೇತ್ವಾ, ಉದಕಸಾಟಕಂ ಆತಪೇ ಕತ್ವಾ, ಸೀತಚ್ಛಾಯಾಯ ಮನ್ದಮನ್ದೇ ವಾತೇ ಪಹರನ್ತೇ ನಿಪನ್ನೋ 'ಅಹೋ ಸುಖಂ, ಅಹೋ ಸುಖ'ನ್ತಿ ವದೇಯ್ಯ। ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ತಸ್ಸ ಹಿ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಜಾತಸ್ಸರವನಸಣ್ಡಸವನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಉದಕದಸ್ಸನಾ ಹಟ್ಠಪಹಟ್ಠಕಾಲೋ ವಿಯ ಪುಬ್ಬಭಾಗಾರಮ್ಮಣೇ ಹಟ್ಠಪಹಟ್ಠಾಕಾರಾ ಪೀತಿ। ನ್ಹತ್ವಾ ಚ ಪಿವಿತ್ವಾ ಚ ಸೀತಚ್ಛಾಯಾಯ ಮನ್ದಮನ್ದೇ ವಾತೇ ಪಹರನ್ತೇ 'ಅಹೋ ಸುಖಂ, ಅಹೋ ಸುಖ'ನ್ತಿ ವದತೋ ನಿಪನ್ನಕಾಲೋ ವಿಯ ಬಲವಪ್ಪತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣರಸಾನುಭವನಾಕಾರಸಣ್ಠಿತಂ ಸುಖಂ। ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಪಾಕಟಭಾವತೋ ಚೇತಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಯತ್ಥ ಪನ ಪೀತಿ ಸುಖಮ್ಪಿ ತತ್ಥ ಅತ್ಥೀತಿ ವುತ್ತಮೇವೇತಂ।

ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಾತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಏಕಗ್ಗಭಾವೋ; ಸಮಾಧಿಸ್ಸೇತಂ ನಾಮಂ। ಲಕ್ಖಣಾದೀಸು ಪನಸ್ಸ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ತಾವ ವುತ್ತಂ – "ಪಾಮೋಕ್ಖಲಕ್ಖಣೋ ಚ ಸಮಾಧಿ ಅವಿಕ್ಖೇಪಲಕ್ಖಣೋ ಚ"। ಯಥಾ ಹಿ ಕೂಟಾಗಾರಕಣ್ಣಿಕಾ ಸೇಸದಬ್ಬಸಮ್ಭಾರಾನಂ ಆಬನ್ಧನತೋ ಪಮುಖಾ ಹೋತಿ ಏವಮೇವ ಸಬ್ಬಕುಸಲಧಮ್ಮಾನಂ ಸಮಾಧಿಚಿತ್ತೇನ ಇಜ್ಝನತೋ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಮಾಧಿ ಪಾಮೋಕ್ಖೋ ಹೋತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ –

"ಯಥಾ, ಮಹಾರಾಜ, ಕೂಟಾಗಾರಸ್ಸ ಯಾ ಕಾಚಿ ಗೋಪಾನಸಿಯೋ ಸಬ್ಬಾ ತಾ ಕೂಟಙ್ಗಮಾ ಹೋನ್ತಿ, ಕೂಟನಿನ್ನಾ ಕೂಟಸಮೋಸರಣಾ, ಕೂಟಂ ತಾಸಂ ಅಗ್ಗಮಕ್ಖಾಯತಿ, ಏವಮೇವ ಖೋ, ಮಹಾರಾಜ, ಯೇ ಕೇಚಿ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ಸಬ್ಬೇ ತೇ ಸಮಾಧಿನಿನ್ನಾ ಹೋನ್ತಿ, ಸಮಾಧಿಪೋಣಾ, ಸಮಾಧಿಪಬ್ಭಾರಾ, ಸಮಾಧಿ ತೇಸಂ ಅಗ್ಗಮಕ್ಖಾಯತೀ"ತಿ (ಮಿ॰ ಪ॰ ೨.೧.೧೪)।

ಯಥಾ ಚ ಸೇನಙ್ಗಂ ಪತ್ವಾ ರಾಜಾ ನಾಮ ಯತ್ಥ ಯತ್ಥ ಸೇನಾ ಓಸೀದತಿ ತಂ ತಂ ಠಾನಂ ಗಚ್ಛತಿ, ತಸ್ಸ ಗತಗತಟ್ಠಾನೇ ಸೇನಾ ಪರಿಪೂರತಿ, ಪರಸೇನಾ ಭಿಜ್ಜಿತ್ವಾ ರಾಜಾನಮೇವ ಅನುವತ್ತತಿ, ಏವಮೇವ ಸಹಜಾತಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಕ್ಖಿಪಿತುಂ ವಿಪ್ಪಕಿರಿತುಂ ಅಪ್ಪದಾನತೋ ಸಮಾಧಿ ಅವಿಕ್ಖೇಪಲಕ್ಖಣೋ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ।

ಅಪರೋ ಪನ ನಯೋ – ಅಯಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಾಸಙ್ಖಾತೋ ಸಮಾಧಿ ನಾಮ ಅವಿಸಾರಲಕ್ಖಣೋ ವಾ ಅವಿಕ್ಖೇಪಲಕ್ಖಣೋ ವಾ, ಸಹಜಾತಧಮ್ಮಾನಂ, ಸಮ್ಪಿಣ್ಡನರಸೋ ನ್ಹಾನಿಯಚುಣ್ಣಾನಂ ಉದಕಂ ವಿಯ, ಉಪಸಮಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ಞಾಣಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ವಾ। "ಸಮಾಹಿತೋ ಯಥಾಭೂತಂ ಜಾನಾತಿ ಪಸ್ಸತೀ"ತಿ ಹಿ ವುತ್ತಂ। ವಿಸೇಸತೋ ಸುಖಪದಟ್ಠಾನೋ, ನಿವಾತೇ ದೀಪಚ್ಚೀನಂ ಠಿತಿ ವಿಯ ಚೇತಸೋ ಠಿತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಇನ್ದ್ರಿಯರಾಸಿವಣ್ಣನಾ

ಸದ್ದಹನ್ತಿ ಏತಾಯ, ಸಯಂ ವಾ ಸದ್ದಹತಿ, ಸದ್ದಹನಮತ್ತಮೇವ ವಾ ಏಸಾತಿ **ಸದ್ಧಾ**। ಸಾವ ಅಸ್ಸದ್ಧಿಯಸ್ಸ ಅಭಿಭವನತೋ ಅಧಿಪತಿಯಟ್ಠೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ಅಧಿಮೋಕ್ಖಲಕ್ಖಣೇ ವಾ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ಸದ್ಧಾವ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ **ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಸಾ ಪನೇಸಾ ಸಮ್ಪಸಾದನಲಕ್ಖಣಾ ಚ ಸದ್ಧಾ ಸಮ್ಪಕ್ಖನ್ದನಲಕ್ಖಣಾ ಚ।

ಯಥಾ ಹಿ ರಞ್ಞೋ ಚಕ್ಕವತ್ತಿಸ್ಸ ಉದಕಪ್ಪಸಾದಕೋ ಮಣಿ ಉದಕೇ ಪಕ್ಖಿತ್ತೋ ಪಙ್ಕಸೇವಾಲಪಣಕಕದ್ದಮಂ ಸನ್ನಿಸೀದಾಪೇತಿ, ಉದಕಂ ಅಚ್ಛಂ ಕರೋತಿ ವಿಪ್ಪಸನ್ನಂ ಅನಾವಿಲಂ, ಏವಮೇವ ಸದ್ಧಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ನೀವರಣೇ ವಿಕ್ಖಮ್ಭೇತಿ, ಕಿಲೇಸೇ ಸನ್ನಿಸೀದಾಪೇತಿ, ಚಿತ್ತಂ ಪಸಾದೇತಿ, ಅನಾವಿಲಂ ಕರೋತಿ। ಪಸನ್ನೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಯೋಗಾವಚರೋ ಕುಲಪುತ್ತೋ ದಾನಂ ದೇತಿ, ಸೀಲಂ ಸಮಾದಿಯತಿ, ಉಪೋಸಥಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿ, ಭಾವನಂ ಆರಭತಿ। ಏವಂ ತಾವ ಸದ್ಧಾ ಸಮ್ಪಸಾದನಲಕ್ಖಣಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತೇನಾಹ **ಆಯಸ್ಮಾ ನಾಗಸೇನೋ** –

“ಯಥಾ, ಮಹಾರಾಜ, ರಾಜಾ ಚಕ್ಕವತ್ತಿ ಚತುರಙ್ಗಿನಿಯಾ ಸೇನಾಯ ಸದ್ಧಿಂ ಅದ್ಧಾನಮಗ್ಗಪ್ಪಟಿಪನ್ನೋ ಪರಿತ್ತಂ ಉದಕಂ ತರೇಯ್ಯ, ತಂ ಉದಕಂ ಹತ್ಥೀಹಿ ಚ ಅಸ್ಸೇಹಿ ಚ ರಥೇಹಿ ಚ ಪತ್ತೀಹಿ ಚ ಸಙ್ಖುಭಿತಂ ಭವೇಯ್ಯ ಆವಿಲಂ ಲುಲಿತಂ ಕಲಲೀಭೂತಂ, ಉತ್ತಿಣ್ಣೋ ಚ ರಾಜಾ ಚಕ್ಕವತ್ತಿ ಮನುಸ್ಸೇ ಆಣಾಪೇಯ್ಯ ‘ಪಾನೀಯಂ ಭಣೇ ಆಹರಥ, ತಂ ಪಿವಿಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ। ರಞ್ಞೋ ಚ ಉದಕಪ್ಪಸಾದಕೋ ಮಣಿ ಭವೇಯ್ಯ। ‘ಏವಂ ದೇವಾ’ತಿ ಖೋ ತೇ ಮನುಸ್ಸಾ ರಞ್ಞೋ ಚಕ್ಕವತ್ತಿಸ್ಸ ಪಟಿಸ್ಸುತ್ವಾ ತಂ ಉದಕಪ್ಪಸಾದಕಂ ಮಣಿಂ ಉದಕೇ ಪಕ್ಖಿಪೇಯ್ಯುಂ। ತಸ್ಮಿಂ ಉದಕೇ ಪಕ್ಖಿತ್ತಮತ್ತೇ ಪಙ್ಕಸೇವಾಲಪಣಕಂ ವಿಗಚ್ಛೇಯ್ಯ, ಕದ್ದಮೋ ಚ ಸನ್ನಿಸೀದೇಯ್ಯ, ಅಚ್ಛಂ ಭವೇಯ್ಯ ಉದಕಂ ವಿಪ್ಪಸನ್ನಂ ಅನಾವಿಲಂ, ತತೋ ರಞ್ಞೋ ಚಕ್ಕವತ್ತಿಸ್ಸ ಪಾನೀಯಂ ಉಪನಾಮೇಯ್ಯುಂ - ‘ಪಿವತು ದೇವೋ ಪಾನೀಯ’ನ್ತಿ।

“ಯಥಾ , ಮಹಾರಾಜ, ಉದಕಂ ಏವಂ ಚಿತ್ತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಯಥಾ ತೇ ಮನುಸ್ಸಾ ಏವಂ ಯೋಗಾವಚರೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಯಥಾ ಪಙ್ಕಸೇವಾಲಪಣಕಂ ಕದ್ದಮೋ ಚ ಏವಂ ಕಿಲೇಸಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಯಥಾ ಉದಕಪ್ಪಸಾದಕೋ ಮಣಿ ಏವಂ ಸದ್ಧಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಯಥಾ ಉದಕಪ್ಪಸಾದಕೇ ಮಣಿಮ್ಹಿ ಪಕ್ಖಿತ್ತಮತ್ತೇ ಪಙ್ಕಸೇವಾಲಪಣಕಂ ವಿಗಚ್ಛತಿ ಕದ್ದಮೋ ಚ ಸನ್ನಿಸೀದತಿ, ಅಚ್ಛಂ ಭವತಿ ಉದಕಂ ವಿಪ್ಪಸನ್ನಂ ಅನಾವಿಲಂ, ಏವಮೇವ ಖೋ, ಮಹಾರಾಜ, ಸದ್ಧಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ನೀವರಣೇ ವಿಕ್ಖಮ್ಭೇತಿ, ವಿನೀವರಣಂ ಚಿತ್ತಂ ಹೋತಿ ಅಚ್ಛಂ ವಿಪ್ಪಸನ್ನಂ ಅನಾವಿಲ”ನ್ತಿ (ಮಿ॰ ಪ॰ ೨.೧.೧೦)।

ಯಥಾ ಪನ ಕುಮ್ಭಿಲಮಕರಗಾಹರಕ್ಖಸಾದಿಕಿಣ್ಣಂ ಪೂರಂ ಮಹಾನದಿಂ ಆಗಮ್ಮ ಭೀರುಕಜನೋ ಉಭೋಸು ತೀರೇಸು ತಿಟ್ಠತಿ। ಸಙ್ಗಾಮಸೂರೋ ಪನ ಮಹಾಯೋಧೋ ಆಗನ್ತ್ವಾ ‘ಕಸ್ಮಾ ಠಿತತ್ಥಾ’ತಿ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ ‘ಸಪ್ಪಟಿಭಯಭಾವೇನ ಓತರಿತುಂ ನ ವಿಸಹಾಮಾ’ತಿ ವುತ್ತೇ ಸುನಿಸಿತಂ ಅಸಿಂ ಗಹೇತ್ವಾ ‘ಮಮ ಪಚ್ಛತೋ ಏಥ, ಮಾ ಭಾಯಿತ್ಥಾ’ತಿ ವತ್ವಾ ನದಿಂ ಓತರಿತ್ವಾ ಆಗತಾಗತೇ ಕುಮ್ಭಿಲಾದಯೋ ಪಟಿಬಾಹಿತ್ವಾ ಓರಿಮತೀರತೋ ಮನುಸ್ಸಾನಂ ಸೋತ್ಥಿಭಾವಂ ಕರೋನ್ತೋ ಪಾರಿಮತೀರಂ ನೇತಿ। ಪಾರಿಮತೀರತೋಪಿ ಸೋತ್ಥಿನಾ ಓರಿಮತೀರಂ ಆನೇತಿ। ಏವಮೇವ ದಾನಂ ದದತೋ ಸೀಲಂ ರಕ್ಖತೋ ಉಪೋಸಥಕಮ್ಮಂ ಕರೋತೋ ಭಾವನಂ ಆರಭತೋ ಸದ್ಧಾ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ ಪುರೇಚಾರಿಕಾ ಹೋತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ ‘ಸಮ್ಪಕ್ಖನ್ದನಲಕ್ಖಣಾ ಚ ಸದ್ಧಾ’ತಿ।

ಅಪರೋ ನಯೋ - ಸದ್ದಹನಲಕ್ಖಣಾ ಸದ್ಧಾ, ಓಕಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಾ ವಾ। ಪಸಾದನರಸಾ ಉದಕಪ್ಪಸಾದಕಮಣಿ ವಿಯ, ಪಕ್ಖನ್ದನರಸಾ ವಾ ಓಘುತ್ತರಣೋ ವಿಯ। ಅಕಾಲುಸಿಯಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಅಧಿಮುತ್ತಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ವಾ। ಸದ್ಧೇಯ್ಯವತ್ಥುಪದಟ್ಠಾನಾ ಸೋತಾಪತ್ತಿಯಙ್ಗಪದಟ್ಠಾನಾ ವಾ, ಸಾ ಹತ್ಥವಿತ್ತಬೀಜಾನಿ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ವೀರಸ್ಸ ಭಾವೋ ವೀರಿಯಂ, ವೀರಾನಂ ವಾ ಕಮ್ಮಂ ವೀರಿಯಂ। ವಿಧಿನಾ ವಾ ನಯೇನ ಉಪಾಯೇನ ಈರಯಿತಬ್ಬಂ ಪವತ್ತಯಿತಬ್ಬನ್ತಿ ವೀರಿಯಂ। ತದೇವ ಕೋಸಜ್ಜಸ್ಸ ಅಭಿಭವನತೋ ಅಧಿಪತಿಯಟ್ಠೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ಪಗ್ಗಹಣಲಕ್ಖಣೇ ವಾ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ವೀರಿಯಮೇವ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ **ವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ತಂ ಪನೇತಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭನಲಕ್ಖಣಞ್ಚ ವೀರಿಯಂ ಪಗ್ಗಹಣಲಕ್ಖಣಞ್ಚ। ಯಥಾ ಹಿ ಜಿಣ್ಣಘರಂ ಆಗನ್ತುಕೇನ ಥೂಣುಪತ್ಥಮ್ಭೇನ ತಿಟ್ಠತಿ, ಏವಮೇವ ಯೋಗಾವಚರೋ ವೀರಿಯುಪತ್ಥಮ್ಭೇನ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಿತೋ ಹುತ್ವಾ ಸಬ್ಬಕುಸಲಧಮ್ಮೇಹಿ ನ ಹಾಯತಿ, ನ ಪರಿಹಾಯತಿ। ಏವಂ ತಾವಸ್ಸ ಉಪತ್ಥಮ್ಭನಲಕ್ಖಣತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತೇನಾಹ **ಥೇರೋ ನಾಗಸೇನೋ** -

“ಯಥಾ , ಮಹಾರಾಜ, ಪುರಿಸೋ ಗೇಹೇ ಪತನ್ತೇ ತಮಞ್ಞೇನ ದಾರುನಾ ಉಪತ್ಥಮ್ಭೇಯ್ಯ, ಉಪತ್ಥಮ್ಭಿತಂ ಸನ್ತಂ ಏವಂ ತಂ ಗೇಹಂ ನ ಪತೇಯ್ಯ, ಏವಮೇವ ಖೋ ಮಹಾರಾಜ ಉಪತ್ಥಮ್ಭನಲಕ್ಖಣಂ ವೀರಿಯಂ, ವೀರಿಯುಪತ್ಥಮ್ಭಿತಾ ಸಬ್ಬೇ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ನ ಹಾಯನ್ತಿ ನ ಪರಿಹಾಯನ್ತೀ”ತಿ (ಮಿ॰ ಪ॰ ೨.೧.೧೧)।

ಯಥಾ ವಾ ಪನ ಖುದ್ದಿಕಾಯ ಚ ಮಹತಿಕಾಯ ಚ ಸೇನಾಯ ಸಙ್ಗಾಮೇ ಪವತ್ತೇ ಖುದ್ದಿಕಾ ಸೇನಾ ಓಲೀಯೇಯ್ಯ, ತತೋ ರಞ್ಞೋ ಆರೋಚೇಯ್ಯ, ರಾಜಾ ಬಲವಾಹನಂ ಪೇಸೇಯ್ಯ, ತೇನ ಪಗ್ಗಹಿತಾ ಸಕಸೇನಾ ಪರಸೇನಂ ಪರಾಜೇಯ್ಯ, ಏವಮೇವ

ವೀರಿಯಂ ಸಹಜಾತಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ಓಲೀಯಿತುಂ ಓಸಕ್ಕಿತುಂ ನ ದೇತಿ, ಉಕ್ಖಿಪತಿ, ಪಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ 'ಪಗ್ಗಹಣಲಕ್ಖಣಞ್ಚ ವೀರಿಯ'ನ್ತಿ।

ಅಪರೋ ನಯೋ - ಉಸ್ಸಾಹಲಕ್ಖಣಂ ವೀರಿಯಂ, ಸಹಜಾತಾನಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭನರಸಂ, ಅಸಂಸೀದನಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, "ಸಂವಿಗ್ಗೋ ಯೋನಿಸೋ ಪದಹತೀ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೧೧೩) ವಚನತೋ ಸಂವೇಗಪದಟ್ಠಾನಂ, ವೀರಿಯಾರಮ್ಭವತ್ಥುಪದಟ್ಠಾನಂ ವಾ। ಸಮ್ಮಾ ಆರದ್ಧಂ ಸಬ್ಬಾಸಂ ಸಮ್ಪತ್ತೀನಂ ಮೂಲಂ ಹೋತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಸರನ್ತಿ ಏತಾಯ, ಸಯಂ ವಾ ಸರತಿ, ಸರಣಮತ್ತಮೇವ ವಾ ಏಸಾತಿ ಸತಿ। ಸಾವ ಮುಟ್ಠಸ್ಸಚ್ಚಸ್ಸ ಅಭಿಭವನತೋ ಅಧಿಪತಿಯಟ್ಠೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ, ಉಪಟ್ಠಾನಲಕ್ಖಣೇ ವಾ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ಸತಿ ಏವ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ **ಸತಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಸಾ ಪನೇಸಾ ಅಪಿಲಾಪನಲಕ್ಖಣಾ ಚ ಸತಿ ಉಪಗ್ಗಣ್ಹನಲಕ್ಖಣಾ ಚ। ಯಥಾ ಹಿ ರಞ್ಞೋ ಭಣ್ಡಾಗಾರಿಕೋ ದಸವಿಧಂ ರತನಂ ಗೋಪಯನ್ತೋ ಸಾಯಂಪಾತಂ ರಾಜಾನಂ ಇಸ್ಸರಿಯಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ಸಲ್ಲಕ್ಖಾಪೇತಿ ಸಾರೇತಿ, ಏವಮೇವ ಸತಿ ಕುಸಲಂ ಧಮ್ಮಂ ಸಲ್ಲಕ್ಖಾಪೇತಿ ಸರಾಪೇತಿ। ತೇನಾಹ **ಥೇರೋ** -

"ಯಥಾ, ಮಹಾರಾಜ, ರಞ್ಞೋ ಚಕ್ಕವತ್ತಿಸ್ಸ ಭಣ್ಡಾಗಾರಿಕೋ ರಾಜಾನಂ ಚಕ್ಕವತ್ತಿಂ ಸಾಯಂಪಾತಂ ಯಸಂ ಸರಾಪೇತಿ - 'ಏತ್ತಕಾ, ದೇವ, ಹತ್ಥೀ, ಏತ್ತಕಾ ಅಸ್ಸಾ, ಏತ್ತಕಾ ರಥಾ, ಏತ್ತಕಾ ಪತ್ತೀ, ಏತ್ತಕಂ ಹಿರಞ್ಞಂ, ಏತ್ತಕಂ ಸುವಣ್ಣಂ, ಏತ್ತಕಂ ಸಬ್ಬಂ ಸಾಪತೇಯ್ಯಂ, ತಂ ದೇವೋ ಸರತೂ'ತಿ, ಏವಮೇವ ಖೋ, ಮಹಾರಾಜ, ಸತಿ ಕುಸಲೇ ಧಮ್ಮೇ ಅಪಿಲಾಪೇತಿ - ಇಮೇ ಚತ್ತಾರೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾ, ಇಮೇ ಚತ್ತಾರೋ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಾ, ಇಮೇ ಚತ್ತಾರೋ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ, ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ, ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚ ಬಲಾನಿ, ಇಮೇ ಸತ್ತ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ, ಅಯಂ ಅರಿಯೋ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ, ಅಯಂ ಸಮಥೋ, ಅಯಂ ವಿಪಸ್ಸನಾ, ಅಯಂ ವಿಜ್ಜಾ, ಅಯಂ ವಿಮುತ್ತಿ, ಇಮೇ ಲೋಕುತ್ತರಾ ಧಮ್ಮಾತಿ। ಏವಂ ಖೋ, ಮಹಾರಾಜ, ಅಪಿಲಾಪನಲಕ್ಖಣಾ ಸತೀ"ತಿ (ಮಿ॰ ಪ॰ ೨.೧.೧೩)।

ಯಥಾ ಪನ ರಞ್ಞೋ ಚಕ್ಕವತ್ತಿಸ್ಸ ಪರಿಣಾಯಕರತನಂ ರಞ್ಞೋ ಅಹಿತೇ ಚ ಹಿತೇ ಚ ಞತ್ವಾ ಅಹಿತೇ ಅಪಯಾಪೇತಿ, ಹಿತೇ ಉಪಯಾಪೇತಿ, ಏವಮೇವ ಸತಿ ಹಿತಾಹಿತಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಗತಿಯೋ ಸಮನ್ನೇಸಿತ್ವಾ 'ಇಮೇ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದಯೋ ಧಮ್ಮಾ ಅಹಿತಾ'ತಿ ಅಹಿತೇ ಧಮ್ಮೇ ಅಪನುದೇತಿ , 'ಇಮೇ ಕಾಯಸುಚರಿತಾದಯೋ ಧಮ್ಮಾ ಹಿತಾ'ತಿ ಹಿತೇ ಧಮ್ಮೇ ಉಪಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ತೇನಾಹ ಥೇರೋ -

"ಯಥಾ, ಮಹಾರಾಜ, ರಞ್ಞೋ ಚಕ್ಕವತ್ತಿಸ್ಸ ಪರಿಣಾಯಕರತನಂ ರಞ್ಞೋ ಹಿತಾಹಿತೇ ಜಾನಾತಿ 'ಇಮೇ ರಞ್ಞೋ ಹಿತಾ ಇಮೇ ಅಹಿತಾ, ಇಮೇ ಉಪಕಾರಾ ಇಮೇ ಅನುಪಕಾರಾ'ತಿ, ತತೋ ಅಹಿತೇ ಅಪನುದೇತಿ ಹಿತೇ ಉಪಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ, ಏವಮೇವ ಖೋ, ಮಹಾರಾಜ, ಸತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಹಿತಾಹಿತಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಗತಿಯೋ ಸಮನ್ನೇಸತಿ 'ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಹಿತಾ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಹಿತಾ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಉಪಕಾರಾ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅನುಪಕಾರಾ'ತಿ , ತತೋ ಅಹಿತೇ ಧಮ್ಮೇ ಅಪನುದೇತಿ ಹಿತೇ ಧಮ್ಮೇ ಉಪಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ಏವಂ ಖೋ, ಮಹಾರಾಜ, ಉಪಗ್ಗಣ್ಹನಲಕ್ಖಣಾ ಸತೀ"ತಿ (ಮಿ॰ ಪ॰ ೨.೧.೧೩)।

ಅಪರೋ ನಯೋ - ಅಪಿಲಾಪನಲಕ್ಖಣಾ ಸತಿ, ಅಸಮ್ಮೋಸನರಸಾ, ಆರಕ್ಖಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ವಿಸಯಾಭಿಮುಖೀಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ವಾ, ಥಿರಸಞ್ಞಾಪದಟ್ಠಾನಾ, ಕಾಯಾದಿಸತಿಪಟ್ಠಾನಪದಟ್ಠಾನಾ ವಾ, ಆರಮ್ಮಣೇ ದಳ್ಹಂ ಪತಿಟ್ಠಿತತ್ತಾ ಪನ ಏಸಿಕಾ ವಿಯ, ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಾದಿರಕ್ಖಣತೋ ದೋವಾರಿಕೋ ವಿಯ ಚ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಆರಮ್ಮಣೇ ಚಿತ್ತಂ ಸಮ್ಮಾ ಅಧಿಯತಿ ಠಪೇತೀತಿ ಸಮಾಧಿ। ಸೋವ ವಿಕ್ಖೇಪಸ್ಸ ಅಭಿಭವನತೋ ಅಧಿಪತಿಯಟ್ಠೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ಅವಿಕ್ಖೇಪಲಕ್ಖಣೇ ವಾ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ಸಮಾಧಿಯೇವ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ **ಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ಪನಸ್ಸ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

ಪಜಾನಾತೀತಿ ಪಞ್ಞಾ। ಕಿಂ ಪಜಾನಾತಿ? ‘ಇದಂ ದುಕ್ಖ’ನ್ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ। **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** ಪನ ‘ಪಞ್ಞಾಪೇತೀತಿ ಪಞ್ಞಾ’ತಿ ವುತ್ತಂ। ಕಿನ್ತಿ ಪಞ್ಞಾಪೇತೀತಿ? ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಂ ಅನತ್ತಾತಿ ಪಞ್ಞಾಪೇತಿ। ಸಾವ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಅಭಿಭವನತೋ ಅಧಿಪತಿಯಟ್ಠೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ದಸ್ಸನಲಕ್ಖಣೇ ವಾ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ಪಞ್ಞಾವ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ **ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಸಾ ಪನೇಸಾ ಓಭಾಸನಲಕ್ಖಣಾ ಚ ಪಞ್ಞಾ ಪಜಾನನಲಕ್ಖಣಾ ಚ। ಯಥಾ ಹಿ ಚತುಭಿತ್ತಿಕೇ ಗೇಹೇ ರತ್ತಿಭಾಗೇ ದೀಪೇ ಜಲಿತೇ ಅನ್ಧಕಾರೋ ನಿರುಜ್ಝತಿ ಆಲೋಕೋ ಪಾತುಭವತಿ, ಏವಮೇವ ಓಭಾಸನಲಕ್ಖಣಾ ಪಞ್ಞಾ। ಪಞ್ಞೋಭಾಸಸಮೋ ಓಭಾಸೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಪಞ್ಞವತೋ ಹಿ ಏಕಪಲ್ಲಙ್ಕೇನ ನಿಸಿನ್ನಸ್ಸ ದಸಸಹಸ್ಸಿಲೋಕಧಾತು ಏಕಾಲೋಕಾ ಹೋತಿ। ತೇನಾಹ **ಥೇರೋ** -

“ಯಥಾ, ಮಹಾರಾಜ, ಪುರಿಸೋ ಅನ್ಧಕಾರೇ ಗೇಹೇ ಪದೀಪಂ ಪವೇಸೇಯ್ಯ, ಪವಿಟ್ಠೋ ಪದೀಪೋ ಅನ್ಧಕಾರಂ ವಿದ್ಧಂಸೇತಿ, ಓಭಾಸಂ ಜನೇತಿ, ಆಲೋಕಂ ವಿದಂಸೇತಿ, ಪಾಕಟಾನಿ ಚ ರೂಪಾನಿ ಕರೋತಿ, ಏವಮೇವ ಖೋ, ಮಹಾರಾಜ, ಪಞ್ಞಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಅವಿಜ್ಜನ್ಧಕಾರಂ ವಿದ್ಧಂಸೇತಿ, ವಿಜ್ಜೋಭಾಸಂ ಜನೇತಿ, ಞಾಣಾಲೋಕಂ ವಿದಂಸೇತಿ, ಪಾಕಟಾನಿ ಚ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ ಕರೋತಿ। ಏವಂ ಖೋ, ಮಹಾರಾಜ, ಓಭಾಸನಲಕ್ಖಣಾ ಪಞ್ಞಾ”ತಿ (ಮಿ॰ ಪ॰ ೨.೧.೧೪)।

ಯಥಾ ಪನ ಛೇಕೋ ಭಿಸಕ್ಕೋ ಆತುರಾನಂ ಸಪ್ಪಾಯಾಸಪ್ಪಾಯಾನಿ ಭೋಜನಾನಿ ಜಾನಾತಿ, ಏವಂ ಪಞ್ಞಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲೇ ಸೇವಿತಬ್ಬಾಸೇವಿತಬ್ಬೇ ಹೀನಪ್ಪಣೀತಕಣ್ಹಸುಕ್ಕಸಪ್ಪಟಿಭಾಗಅಪ್ಪಟಿಭಾಗೇ ಧಮ್ಮೇ ಪಜಾನಾತಿ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ **ಧಮ್ಮಸೇನಾಪತಿನಾ** - “ಪಜಾನಾತಿ ಪಜಾನಾತೀತಿ ಖೋ, ಆವುಸೋ, ತಸ್ಮಾ ಪಞ್ಞವಾತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಕಿಞ್ಚ ಪಜಾನಾತಿ? ಇದಂ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ಪಜಾನಾತೀ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೪೯) ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಂ। ಏವಮಸ್ಸಾ ಪಜಾನನಲಕ್ಖಣತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಅಪರೋ ನಯೋ - ಯಥಾಸಭಾವಪಟಿವೇಧಲಕ್ಖಣಾ ಪಞ್ಞಾ; ಅಕ್ಖಲಿತಪಟಿವೇಧಲಕ್ಖಣಾ ವಾ ಕುಸಲಿಸ್ಸಾಸಖಿತ್ತಉಸುಪಟಿವೇಧೋ ವಿಯ। ವಿಸಯೋಭಾಸರಸಾ ಪದೀಪೋ ವಿಯ। ಅಸಮ್ಮೋಹಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ಅರಞ್ಞಗತಸುದೇಸಕೋ ವಿಯ।

ಮನತೀತಿ ಮನೋ; ವಿಜಾನಾತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಟ್ಠಕಥಾಚರಿಯಾ** ಪನಾಹು - ನಾಳಿಯಾ ಮಿನಮಾನೋ ವಿಯ, ಮಹಾತುಲಾಯ ಧಾರಯಮಾನೋ ವಿಯ ಚ, ಆರಮ್ಮಣಂ ಮಿನತಿ ಪಜಾನಾತೀತಿ ಮನೋತಿ। ತದೇವ ಮನನಲಕ್ಖಣೇ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ಮನೋವ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ **ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಚಿತ್ತಸ್ಸೇವೇತಂ ವೇವಚನಂ।

ಪೀತಿಸೋಮನಸ್ಸಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ಸೋಭನಂ ಮನೋ ಅಸ್ಸಾತಿ ಸುಮನೋ। ಸುಮನಸ್ಸ ಭಾವೋ ಸೋಮನಸ್ಸಂ। ಸಾತಲಕ್ಖಣೇ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ಸೋಮನಸ್ಸಮೇವ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ **ಸೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತವೇದನಾಯೇವೇತಂ ವೇವಚನಂ।

ಜೀವನ್ತಿ ತೇನ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾ ಧಮ್ಮಾತಿ ಜೀವಿತಂ। ಅನುಪಾಲನಲಕ್ಖಣೇ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ಜೀವಿತಮೇವ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ **ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ತಂ ಪವತ್ತಸನ್ತತಾಧಿಪತೇಯ್ಯಂ ಹೋತಿ। ಲಕ್ಖಣಾದೀಹಿ ಪನ ಅತ್ತನಾ ಅವಿನಿಭುತ್ತಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅನುಪಾಲನಲಕ್ಖಣಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ತೇಸಂ ಪವತ್ತನರಸಂ, ತೇಸಂಯೇವ ಠಪನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಯಾಪಯಿತಬ್ಬಧಮ್ಮಪದಟ್ಠಾನಂ। ಸನ್ತೇಪಿ ಚ ಅನುಪಾಲನಲಕ್ಖಣಾದಿಮ್ಹಿ ವಿಧಾನೇ ಅತ್ಥಿಕ್ಖಣೇಯೇವ ತಂ ತೇ ಧಮ್ಮೇ ಅನುಪಾಲೇತಿ ಉದಕಂ ವಿಯ ಉಪ್ಪಲಾದೀನಿ, ಯಥಾಸಕಂಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನೇಪಿ ಚ ಧಮ್ಮೇ ಪಾಲೇತಿ ಧಾತೀ ವಿಯ ಕುಮಾರಂ, ಸಯಂಪವತ್ತಿತಧಮ್ಮಸಮ್ಬನ್ಧೇನೇವ ಚ ಪವತ್ತತಿ ನಿಯಾಮಕೋ ವಿಯ, ನ ಭಙ್ಗತೋ ಉದ್ಧಂ ಪವತ್ತಯತಿ ಅತ್ತನೋ ಚ ಪವತ್ತಯಿತಬ್ಬಾನಞ್ಚ ಅಭಾವಾ, ನ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಠಪೇತಿ ಸಯಂ ಭಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ಖೀಯಮಾನೋ ವಿಯ ವಟ್ಟಿಸಿನೇಹೋ ದೀಪಸಿಖಂ। ನ ಚ ಅನುಪಾಲನಪವತ್ತನಟ್ಠಪನಾನುಭಾವವಿರಹಿತಂ ಯಥಾವುತ್ತಕ್ಖಣೇ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಸಾಧನತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಮಗ್ಗಙ್ಗರಾಸಿವಣ್ಣನಾ

ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಆದೀಸು ದಸ್ಸನಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ। ಅಭಿನಿರೋಪನಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ, ಪಗ್ಗಹನಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮೋ, ಉಪಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾಸತಿ, ಅವಿಕ್ಖೇಪನಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ವಚನತ್ಥತೋ ಪನ ಸಮ್ಮಾ ಪಸ್ಸತಿ, ಸಮ್ಮಾ ವಾ ತಾಯ ಪಸ್ಸನ್ತೀತಿ **ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ**। ಸಮ್ಮಾ ಸಙ್ಕಪ್ಪೇತಿ, ಸಮ್ಮಾ ವಾ ತೇನ ಸಙ್ಕಪ್ಪೇನ್ತೀತಿ **ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ**। ಸಮ್ಮಾ ವಾಯಾಮೇತಿ, ಸಮ್ಮಾ ವಾ ತೇನ ವಾಯಮನ್ತೀತಿ **ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮೋ**। ಸಮ್ಮಾ ಸರತಿ, ಸಮ್ಮಾ ವಾ ತಾಯ ಸರನ್ತೀತಿ **ಸಮ್ಮಾಸತಿ**। ಸಮ್ಮಾ ಸಮಾಧಿಯತಿ, ಸಮ್ಮಾ ವಾ ತೇನ ಸಮಾಧಿಯನ್ತೀತಿ **ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿ**। ಅಪಿಚ, ಪಸತ್ಥಾ ಸುನ್ದರಾ ವಾ ದಿಟ್ಠಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠೀತಿ। ಇಮಿನಾಪಿ ನಯೇನ ತೇಸಂ ವಚನತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ಪನ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಾನೇವ।

ಬಲರಾಸಿವಣ್ಣನಾ

ಸದ್ಧಾಬಲಾದೀಸುಪಿ ಸದ್ಧಾದೀನಿ ವುತ್ತತ್ಥಾನೇವ। ಅಕಮ್ಪಿಯಟ್ಠೇನ ಪನ ಬಲನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏವಮೇತೇಸು ಅಸ್ಸದ್ಧಿಯೇ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ **ಸದ್ಧಾಬಲಂ**। ಕೋಸಜ್ಜೇ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ **ವೀರಿಯಬಲಂ**। ಮುಟ್ಠಸ್ಸಚ್ಚೇ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ **ಸತಿಬಲಂ**। ಉದ್ಧಚ್ಚೇ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ **ಸಮಾಧಿಬಲಂ**। ಅವಿಜ್ಜಾಯ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ **ಪಞ್ಞಾಬಲಂ**। ಅಹಿರಿಕೇ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ **ಹಿರಿಬಲಂ** । ಅನೋತ್ತಪ್ಪೇ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ **ಓತ್ತಪ್ಪಬಲ**ನ್ತಿ। ಅಯಂ ಉಭಯಪದವಸೇನ ಅತ್ಥವಣ್ಣನಾ ಹೋತಿ।

ತತ್ಥ ಪುರಿಮಾನಿ ಪಞ್ಚ ಹೇಟ್ಠಾ ಲಕ್ಖಣಾದೀಹಿ ಪಕಾಸಿತಾನೇವ। ಪಚ್ಛಿಮದ್ವಯೇ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀಹಿ ಹಿರಿಯತೀತಿ **ಹಿರೀ;** ಲಜ್ಜಾಯೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತೇಹಿ ಏವ ಓತ್ತಪ್ಪತೀತಿ **ಓತ್ತಪ್ಪಂ;** ಪಾಪತೋ ಉಬ್ಬೇಗಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತೇಸಂ ನಾನಾಕರಣದೀಪನತ್ಥಂ 'ಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಅಧಿಪತಿ ಲಜ್ಜಾ ಭಯಲಕ್ಖಣೇನ ಚಾ'ತಿ ಇಮಂ ಮಾತಿಕಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಅಯಂ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾ ವುತ್ತಾ।

ಅಜ್ಝತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಹಿರೀ ನಾಮ; ಬಹಿದ್ಧಾಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಓತ್ತಪ್ಪಂ ನಾಮ। ಅತ್ತಾಧಿಪತಿ ಹಿರೀ ನಾಮ; ಲೋಕಾಧಿಪತಿ ಓತ್ತಪ್ಪಂ ನಾಮ। ಲಜ್ಜಾಸಭಾವಸಣ್ಠಿತಾ ಹಿರೀ ನಾಮ; ಭಯಸಭಾವಸಣ್ಠಿತಂ ಓತ್ತಪ್ಪಂ ನಾಮ। ಸಪ್ಪತಿಸ್ಸವಲಕ್ಖಣಾ ಹಿರೀ ನಾಮ; ವಜ್ಜಭೀರುಕಭಯದಸ್ಸಾವಿಲಕ್ಖಣಂ ಓತ್ತಪ್ಪಂ ನಾಮ।

ತತ್ಥ ಅಜ್ಝತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಹಿರಿಂ ಚತೂಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ – ಜಾತಿಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ, ವಯಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ, ಸೂರಭಾವಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ, ಬಾಹುಸಚ್ಚಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ। ಕಥಂ? 'ಪಾಪಕರಣಂ ನಾಮೇತಂ ನ ಜಾತಿಸಮ್ಪನ್ನಾನಂ ಕಮ್ಮಂ, ಹೀನಜಚ್ಚಾನಂ ಕೇವಟ್ಟಾದೀನಂ ಇದಂ ಕಮ್ಮಂ। ಮಾದಿಸಸ್ಸ ಜಾತಿಸಮ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಇದಂ ಕಮ್ಮಂ ಕಾತುಂ ನ ಯುತ್ತ'ನ್ತಿ, ಏವಂ ತಾವ ಜಾತಿಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿಪಾಪಂ ಅಕರೋನ್ತೋ ಹಿರಿಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ। ತಥಾ 'ಪಾಪಕರಣಂ ನಾಮೇತಂ ದಹರೇಹಿ ಕತ್ತಬ್ಬಂ ಕಮ್ಮಂ, ಮಾದಿಸಸ್ಸ ವಯೇ ಠಿತಸ್ಸ ಇದಂ ಕಮ್ಮಂ ಕಾತುಂ ನ ಯುತ್ತ'ನ್ತಿ, ಏವಂ ವಯಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿಪಾಪಂ ಅಕರೋನ್ತೋ ಹಿರಿಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ। ತಥಾ 'ಪಾಪಕಮ್ಮಂ ನಾಮೇತಂ ದುಬ್ಬಲಜಾತಿಕಾನಂ ಕಮ್ಮಂ, ನ ಸೂರಭಾವಾನಂ। ಮಾದಿಸಸ್ಸ ಸೂರಭಾವಸಮ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಇದಂ ಕಮ್ಮಂ ಕಾತುಂ ನ ಯುತ್ತ'ನ್ತಿ, ಏವಂ ಸೂರಭಾವಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿಪಾಪಂ ಅಕರೋನ್ತೋ ಹಿರಿಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ। ತಥಾ 'ಪಾಪಕಮ್ಮಂ ನಾಮೇತಂ ಅನ್ಧಬಾಲಾನಂ ಕಮ್ಮಂ, ನ ಪಣ್ಡಿತಾನಂ। ಮಾದಿಸಸ್ಸ ಪಣ್ಡಿತಸ್ಸ ಬಹುಸ್ಸುತಸ್ಸ ಇದಂ ಕಮ್ಮಂ ಕಾತುಂ ನ ಯುತ್ತ'ನ್ತಿ, ಏವಂ ಬಾಹುಸಚ್ಚಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿಪಾಪಂ ಅಕರೋನ್ತೋ ಹಿರಿಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ। ಏವಂ ಅಜ್ಝತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಹಿರಿಂ ಚತೂಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ। ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾ ಚ ಪನ ಅತ್ತನೋ ಚಿತ್ತೇ ಹಿರಿಂ ಪವೇಸೇತ್ವಾ ಪಾಪಕಮ್ಮಂ ನ ಕರೋತಿ। ಏವಂ ಅಜ್ಝತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಹಿರೀ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಕಥಂ ಬಹಿದ್ಧಾಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಓತ್ತಪ್ಪಂ ನಾಮ? ಸಚೇ ತ್ವಂ ಪಾಪಕಮ್ಮಂ ಕರಿಸ್ಸಸಿ ಚತೂಸು ಪರಿಸಾಸು ಗರಹಪ್ಪತ್ತೋ ಭವಿಸ್ಸಸಿ।

ಗರಹಿಸ್ಸನ್ತಿ ತಂ ವಿಞ್ಞೂ, ಅಸುಚಿಂ ನಾಗರಿಕೋ ಯಥಾ।
ವಜ್ಜಿತೋ ಸೀಲವನ್ತೇಹಿ, ಕಥಂ ಭಿಕ್ಖು ಕರಿಸ್ಸಸೀತಿ॥

ಏವಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತೋ ಹಿ ಬಹಿದ್ಧಾಸಮುಟ್ಠಿತೇನ ಓತ್ತಪ್ಪೇನ ಪಾಪಕಮ್ಮಂ ನ ಕರೋತಿ। ಏವಂ ಬಹಿದ್ಧಾಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಓತ್ತಪ್ಪಂ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಕಥಂ ಅತ್ತಾಧಿಪತಿ ಹಿರೀ ನಾಮ? ಇಧೇಕಚ್ಚೋ ಕುಲಪುತ್ತೋ ಅತ್ತಾನಂ ಅಧಿಪತಿಂ ಜೇಟ್ಠಕಂ ಕತ್ವಾ 'ಮಾದಿಸಸ್ಸ ಸದ್ಧಾಪಬ್ಬಜಿತಸ್ಸ ಬಹುಸ್ಸುತಸ್ಸ ಧುತಙ್ಗಧರಸ್ಸ ನ ಯುತ್ತಂ ಪಾಪಕಮ್ಮಂ ಕಾತು'ನ್ತಿ ಪಾಪಂ ನ ಕರೋತಿ। ಏವಂ ಅತ್ತಾಧಿಪತಿ ಹಿರೀ ನಾಮ ಹೋತಿ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ - "ಸೋ ಅತ್ತಾನಂಯೇವ ಅಧಿಪತಿಂ ಜೇಟ್ಠಕಂ ಕರಿತ್ವಾ ಅಕುಸಲಂ ಪಜಹತಿ ಕುಸಲಂ ಭಾವೇತಿ, ಸಾವಜ್ಜಂ ಪಜಹತಿ ಅನವಜ್ಜಂ ಭಾವೇತಿ, ಸುದ್ಧಮತ್ತಾನಂ ಪರಿಹರತೀ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೪೦)।

ಕಥಂ ಲೋಕಾಧಿಪತಿ ಓತ್ತಪ್ಪಂ ನಾಮ? ಇಧೇಕಚ್ಚೋ ಕುಲಪುತ್ತೋ ಲೋಕಂ ಅಧಿಪತಿಂ ಜೇಟ್ಠಕಂ ಕತ್ವಾ ಪಾಪಕಮ್ಮಂ ನ ಕರೋತಿ। ಯಥಾಹ - "ಮಹಾ ಖೋ ಪನಾಯಂ ಲೋಕಸನ್ನಿವಾಸೋ। ಮಹನ್ತಸ್ಮಿಂ ಖೋ ಪನ ಲೋಕಸನ್ನಿವಾಸೇ ಸನ್ತಿ ಸಮಣಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಇದ್ಧಿಮನ್ತೋ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಕಾ ಪರಚಿತ್ತವಿದುನೋ, ತೇ ದೂರತೋಪಿ ಪಸ್ಸನ್ತಿ, ಆಸನ್ನಾಪಿ ನ ದಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಚೇತಸಾಪಿ ಚಿತ್ತಂ ಪಜಾನನ್ತಿ, ತೇಪಿಮಂ ಏವಂ ಜಾನಿಸ್ಸನ್ತಿ 'ಪಸ್ಸಥ ಭೋ ಇಮಂ ಕುಲಪುತ್ತಂ, ಸದ್ಧಾ ಅಗಾರಸ್ಮಾ ಅನಗಾರಿಯಂ ಪಬ್ಬಜಿತೋ ಸಮಾನೋ ವೋಕಿಣ್ಣೋ ವಿಹರತಿ ಪಾಪಕೇಹಿ ಅಕುಸಲೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹೀ'ತಿ। ಸನ್ತಿ ದೇವತಾ ಇದ್ಧಿಮನ್ತಿನಿಯೋ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಕಾ ಪರಚಿತ್ತವಿದುನಿಯೋ। ತಾ ದೂರತೋಪಿ ಪಸ್ಸನ್ತಿ, ಆಸನ್ನಾಪಿ ನ ದಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಚೇತಸಾಪಿ ಚಿತ್ತಂ ಪಜಾನನ್ತಿ, ತಾಪಿ ಮಂ ಜಾನಿಸ್ಸನ್ತಿ 'ಪಸ್ಸಥ ಭೋ ಇಮಂ ಕುಲಪುತ್ತಂ, ಸದ್ಧಾ ಅಗಾರಸ್ಮಾ ಅನಗಾರಿಯಂ ಪಬ್ಬಜಿತೋ ಸಮಾನೋ ವೋಕಿಣ್ಣೋ ವಿಹರತಿ ಪಾಪಕೇಹಿ ಅಕುಸಲೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹೀ'ತಿ... ಸೋ ಲೋಕಂಯೇವ ಅಧಿಪತಿಂ ಜೇಟ್ಠಕಂ ಕತ್ವಾ ಅಕುಸಲಂ ಪಜಹತಿ ಕುಸಲಂ ಭಾವೇತಿ, ಸಾವಜ್ಜಂ ಪಜಹತಿ ಅನವಜ್ಜಂ ಭಾವೇತಿ, ಸುದ್ಧಮತ್ತಾನಂ ಪರಿಹರತೀ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೧೪೯)। ಏವಂ ಲೋಕಾಧಿಪತಿ ಓತ್ತಪ್ಪಂ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಲಜ್ಜಾಸಭಾವಸಣ್ಠಿತಾ ಹಿರೀ, ಭಯಸಭಾವಸಣ್ಠಿತಂ ಓತ್ತಪ್ಪನ್ತಿ। ಏತ್ಥ ಪನ **ಲಜ್ಜಾ**ತಿ ಲಜ್ಜನಾಕಾರೋ; ತೇನ ಸಭಾವೇನ ಸಣ್ಠಿತಾ ಹಿರೀ। **ಭಯ**ನ್ತಿ ಅಪಾಯಭಯಂ; ತೇನ ಸಭಾವೇನ ಸಣ್ಠಿತಂ ಓತ್ತಪ್ಪಂ। ತದುಭಯಮ್ಪಿ ಪಾಪಪರಿವಜ್ಜನೇ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ। ಏಕಚ್ಚೋ ಹಿ, ಯಥಾ ನಾಮ ಏಕೋ ಕುಲಪುತ್ತೋ ಉಚ್ಚಾರಪಸ್ಸಾವಾದೀನಿ ಕರೋನ್ತೋ ಲಜ್ಜಿತಬ್ಬಯುತ್ತಕಂ ಏಕಂ ದಿಸ್ವಾ ಲಜ್ಜನಾಕಾರಪ್ಪತ್ತೋ ಭವೇಯ್ಯ ಹೀಳಿತೋ, ಏವಮೇವ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಲಜ್ಜಿಧಮ್ಮಂ ಓಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಪಾಪಕಮ್ಮಂ ನ ಕರೋತಿ। ಏಕಚ್ಚೋ ಅಪಾಯಭಯಭೀತೋ ಹುತ್ವಾ ಪಾಪಕಮ್ಮಂ ನ ಕರೋತಿ।

ತತ್ರಿದಂ ಓಪಮ್ಮಂ - ಯಥಾ ಹಿ ದ್ವೀಸು ಅಯೋಗುಳೇಸು ಏಕೋ ಸೀತಲೋ ಭವೇಯ್ಯ ಗೂಥಮಕ್ಖಿತೋ, ಏಕೋ ಉಣ್ಹೋ ಆದಿತ್ತೋ। ತತ್ಥ ಪಣ್ಡಿತೋ ಸೀತಲಂ ಗೂಥಮಕ್ಖಿತತ್ತಾ ಜಿಗುಚ್ಛನ್ತೋ ನ ಗಣ್ಹಾತಿ, ಇತರಂ ಡಾಹಭಯೇನ। ತತ್ಥ ಸೀತಲಸ್ಸ ಗೂಥಮಕ್ಖನಜಿಗುಚ್ಛಾಯ ಅಗಣ್ಹನಂ ವಿಯ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಲಜ್ಜಿಧಮ್ಮಂ ಓಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಪಾಪಸ್ಸ ಅಕರಣಂ। ಉಣ್ಹಸ್ಸ ಡಾಹಭಯೇನ ಅಗಣ್ಹನಂ ವಿಯ ಅಪಾಯಭಯೇನ ಪಾಪಸ್ಸ ಅಕರಣಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಸಪ್ಪತಿಸ್ಸವಲಕ್ಖಣಾ ಹಿರೀ, ವಜ್ಜಭೀರುಕಭಯದಸ್ಸಾವಿಲಕ್ಖಣಂ ಓತ್ತಪ್ಪನ್ತಿ। ಇದಮ್ಪಿ ದ್ವಯಂ ಪಾಪಪರಿವಜ್ಜನೇ ಏವ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ। ಏಕಚ್ಚೋ ಹಿ ಜಾತಿಮಹತ್ತಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾ ಸತ್ಥುಮಹತ್ತಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾ ದಾಯಜ್ಜಮಹತ್ತಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾ ಸಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀಮಹತ್ತಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾತಿ ಚತೂಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಸಪ್ಪತಿಸ್ಸವಲಕ್ಖಣಂ ಹಿರಿಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾ ಪಾಪಂ ನ ಕರೋತಿ।

ಏಕಚ್ಚೋ ಅತ್ತಾನುವಾದಭಯಂ ಪರಾನುವಾದಭಯಂ ದಣ್ಡಭಯಂ ದುಗ್ಗತಿಭಯನ್ತಿ ಚತೂಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ವಜ್ಜಭೀರುಕಭಯದಸ್ಸಾವಿಲಕ್ಖಣಂ ಓತ್ತಪ್ಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾ ಪಾಪಂ ನ ಕರೋತಿ। ತತ್ಥ ಜಾತಿಮಹತ್ತಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾದೀನಿ ಚೇವ ಅತ್ತಾನುವಾದಭಯಾದೀನಿ ಚ ವಿತ್ಥಾರೇತ್ವಾ ಕಥೇತಬ್ಬಾನಿ।

ಮೂಲರಾಸಿವಣ್ಣನಾ

ನ ಲುಬ್ಭನ್ತಿ ಏತೇನ, ಸಯಂ ವಾ ನ ಲುಬ್ಭತಿ, ಅಲುಬ್ಭನಮತ್ತಮೇವ ವಾ ತನ್ತಿ **ಅಲೋಭೋ**। ಅದೋಸಾಮೋಹೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ತೇಸು ಅಲೋಭೋ ಆರಮ್ಮಣೇ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಗೇಧಲಕ್ಖಣೋ, ಅಲಗ್ಗಭಾವಲಕ್ಖಣೋ ವಾ ಕಮಲದಲೇ ಜಲಬಿನ್ದು ವಿಯ। ಅಪರಿಗ್ಗಹಣರಸೋ ಮುತ್ತಭಿಕ್ಖು ವಿಯ । ಅನಲ್ಲೀನಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ಅಸುಚಿಮ್ಹಿ ಪತಿತಪುರಿಸೋ ವಿಯ। ಅದೋಸೋ ಅಚಣ್ಡಿಕ್ಕಲಕ್ಖಣೋ, ಅವಿರೋಧಲಕ್ಖಣೋ ವಾ ಅನುಕೂಲಮಿತ್ತೋ ವಿಯ। ಆಘಾತವಿನಯರಸೋ ಪರಿಳಾಹವಿನಯರಸೋ ವಾ ಚನ್ದನಂ ವಿಯ। ಸೋಮ್ಮಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ಪುಣ್ಣಚನ್ದೋ ವಿಯ। ಅಮೋಹೋ ಲಕ್ಖಣಾದೀಹಿ ಹೇಟ್ಠಾ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಪದೇ ವಿಭಾವಿತೋ ಏವ।

ಇಮೇಸು ಪನ ತೀಸು ಅಲೋಭೋ ಮಚ್ಛೇರಮಲಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖೋ, ಅದೋಸೋ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಮಲಸ್ಸ, ಅಮೋಹೋ ಕುಸಲೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಅಭಾವನಾಯ ಪಟಿಪಕ್ಖೋ। ಅಲೋಭೋ ಚೇತ್ಥ ದಾನಹೇತು, ಅದೋಸೋ ಸೀಲಹೇತು, ಅಮೋಹೋ ಭಾವನಾಹೇತು। ತೇಸು ಚ ಅಲೋಭೇನ ಅನಧಿಕಂ ಗಣ್ಹಾತಿ, ಲುದ್ಧಸ್ಸ ಅಧಿಕಗ್ಗಹಣತೋ। ಅದೋಸೇನ ಅನೂನಂ, ದುಟ್ಠಸ್ಸ ಊನಗ್ಗಹಣತೋ। ಅಮೋಹೇನ ಅವಿಪರೀತಂ, ಮೂಳ್ಹಸ್ಸ ವಿಪರೀತಗ್ಗಹಣತೋ।

ಅಲೋಭೇನ ಚೇತ್ಥ ವಿಜ್ಜಮಾನಂ ದೋಸಂ ದೋಸತೋ ಧಾರೇನ್ತೋ ದೋಸೇ ಪವತ್ತತಿ; ಲುದ್ಧೋ ಹಿ ದೋಸಂ ಪಟಿಚ್ಛಾದೇತಿ। ಅದೋಸೇನ ವಿಜ್ಜಮಾನಂ ಗುಣಂ ಗುಣತೋ ಧಾರೇನ್ತೋ ಗುಣೇ ಪವತ್ತತಿ; ದುಟ್ಠೋ ಹಿ ಗುಣಂ ಮಕ್ಖೇತಿ। ಅಮೋಹೇನ ಯಾಥಾವಸಭಾವಂ ಯಾಥಾವಸಭಾವತೋ ಧಾರೇನ್ತೋ ಯಾಥಾವಸಭಾವೇ ಪವತ್ತತಿ। ಮೂಳ್ಹೋ ಹಿ 'ತಚ್ಛಂ ಅತಚ್ಛನ್ತಿ ಅತಚ್ಛಂ ಚ ತಚ್ಛ'ನ್ತಿ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಅಲೋಭೇನ ಚ ಪಿಯವಿಪ್ಪಯೋಗದುಕ್ಖಂ ನ ಹೋತಿ, ಲುದ್ಧಸ್ಸ ಪಿಯಸಭಾವತೋ ಪಿಯವಿಪ್ಪಯೋಗಾಸಹನತೋ ಚ। ಅದೋಸೇನ ಅಪ್ಪಿಯಸಮ್ಪಯೋಗದುಕ್ಖಂ ನ ಹೋತಿ, ದುಟ್ಠಸ್ಸ ಹಿ ಅಪ್ಪಿಯಸಭಾವತೋ ಅಪ್ಪಿಯಸಮ್ಪಯೋಗಾಸಹನತೋ ಚ। ಅಮೋಹೇನ ಇಚ್ಛಿತಾಲಾಭದುಕ್ಖಂ ನ ಹೋತಿ, ಅಮೂಳ್ಹಸ್ಸ ಹಿ 'ತಂ ಕುತೇತ್ಥ ಲಬ್ಭಾ'ತಿಏವಮಾದಿಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಸಮ್ಭವತೋ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೪; ಅ॰ ನಿ॰ ೯.೩೦)।

ಅಲೋಭೇನ ಚೇತ್ಥ ಜಾತಿದುಕ್ಖಂ ನ ಹೋತಿ, ಅಲೋಭಸ್ಸ ತಣ್ಹಾಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ತಣ್ಹಾಮೂಲಕತ್ತಾ ಚ ಜಾತಿದುಕ್ಖಸ್ಸ। ಅದೋಸೇನ ಜರಾದುಕ್ಖಂ ನ ಹೋತಿ, ತಿಕ್ಖದೋಸಸ್ಸ ಖಿಪ್ಪಂ ಜರಾಸಮ್ಭವತೋ। ಅಮೋಹೇನ ಮರಣದುಕ್ಖಂ ನ ಹೋತಿ, ಸಮ್ಮೋಹಮರಣಞ್ಹಿ ದುಕ್ಖಂ, ನ ಚೇತಂ ಅಮೂಳ್ಹಸ್ಸ ಹೋತಿ। ಅಲೋಭೇನ ಚ ಗಹಟ್ಠಾನಂ, ಅಮೋಹೇನ ಪಬ್ಬಜಿತಾನಂ, ಅದೋಸೇನ ಪನ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಸುಖಸಂವಾಸತಾ ಹೋತಿ।

ವಿಸೇಸತೋ ಚೇತ್ಥ ಅಲೋಭೇನ ಪೇತ್ತಿವಿಸಯೇ ಉಪಪತ್ತಿ ನ ಹೋತಿ। ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಹಿ ಸತ್ತಾ ತಣ್ಹಾಯ ಪೇತ್ತಿವಿಸಯಂ ಉಪಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತಣ್ಹಾಯ ಚ ಪಟಿಪಕ್ಖೋ ಅಲೋಭೋ। ಅದೋಸೇನ ನಿರಯೇ ಉಪಪತ್ತಿ ನ ಹೋತಿ। ದೋಸೇನ ಹಿ ಚಣ್ಡಜಾತಿತಾಯ ದೋಸಸದಿಸಂ ನಿರಯಂ ಉಪಪಜ್ಜನ್ತಿ। ದೋಸಸ್ಸ ಚ ಪಟಿಪಕ್ಖೋ ಅದೋಸೋ। ಅಮೋಹೇನ ತಿರಚ್ಛಾನಯೋನಿಯಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ ನ ಹೋತಿ। ಮೋಹೇನ ಹಿ ನಿಚ್ಚಸಮ್ಮೂಳ್ಹಂ ತಿರಚ್ಛಾನಯೋನಿಂ ಉಪಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಮೋಹಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖೋ ಚ ಅಮೋಹೋ। ಏತೇಸು ಚ ಅಲೋಭೋ ರಾಗವಸೇನ ಉಪಗಮನಸ್ಸ ಅಭಾವಕರೋ, ಅದೋಸೋ ದೋಸವಸೇನ ಅಪಗಮನಸ್ಸ, ಅಮೋಹೋ ಮೋಹವಸೇನ ಅಮಜ್ಝತ್ತಭಾವಸ್ಸ।

ತೀಹಿಪಿ ಚೇತೇಹಿ ಯಥಾಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ನೇಕ್ಖಮ್ಮಸಞ್ಞಾ ಅಬ್ಯಾಪಾದಸಞ್ಞಾ ಅವಿಹಿಂಸಾಸಞ್ಞಾತಿ ಇಮಾ ತಿಸ್ಸೋ। ಅಸುಭಸಞ್ಞಾ ಅಪ್ಪಮಾಣಸಞ್ಞಾ ಧಾತುಸಞ್ಞಾತಿ ಇಮಾ ಚ ತಿಸ್ಸೋ ಸಞ್ಞಾಯೋ ಹೋನ್ತಿ। ಅಲೋಭೇನ ಪನ ಕಾಮಸುಖಲ್ಲಿಕಾನುಯೋಗಅನ್ತಸ್ಸ, ಅದೋಸೇನ ಅತ್ತಕಿಲಮಥಾನುಯೋಗಅನ್ತಸ್ಸ ಪರಿವಜ್ಜನಂ ಹೋತಿ; ಅಮೋಹೇನ ಮಜ್ಝಿಮಾಯ ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ಪಟಿಪಜ್ಜನಂ। ತಥಾ ಅಲೋಭೇನ ಅಭಿಜ್ಝಾಕಾಯಗನ್ಥಸ್ಸ ಪಭೇದನಂ ಹೋತಿ, ಅದೋಸೇನ ಬ್ಯಾಪಾದಕಾಯಗನ್ಥಸ್ಸ, ಅಮೋಹೇನ ಸೇಸಗನ್ಥದ್ವಯಸ್ಸ। ಪುರಿಮಾನಿ ಚ ದ್ವೇ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾನಿ ಪುರಿಮಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಆನುಭಾವೇನ, ಪಚ್ಛಿಮಾನಿ ಪಚ್ಛಿಮಸ್ಸೇವ ಆನುಭಾವೇನ ಇಜ್ಝನ್ತಿ।

ಅಲೋಭೋ ಚೇತ್ಥ ಆರೋಗ್ಯಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ; ಅಲುದ್ಧೋ ಹಿ ಲೋಭನೀಯಮ್ಪಿ ಅಸಪ್ಪಾಯಂ ನ ಸೇವತಿ, ತೇನ ಅರೋಗೋ ಹೋತಿ। ಅದೋಸೋ ಯೋಬ್ಬನಸ್ಸ; ಅದುಟ್ಠೋ ಹಿ ವಲಿಪಲಿತಾವಹೇನ ದೋಸಗ್ಗಿನಾ ಅಡಯ್ಹಮಾನೋ ದೀಘರತ್ತಂ ಯುವಾ ಹೋತಿ। ಅಮೋಹೋ ದೀಘಾಯುಕತಾಯ; ಅಮೂಳ್ಹೋ ಹಿ ಹಿತಾಹಿತಂ ಞತ್ವಾ ಅಹಿತಂ ಪರಿವಜ್ಜನ್ತೋ ಹಿತಞ್ಚ ಪಟಿಸೇವಮಾನೋ ದೀಘಾಯುಕೋ ಹೋತಿ।

ಅಲೋಭೋ ಚೇತ್ಥ ಭೋಗಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಅಲುದ್ಧಸ್ಸ ಹಿ ಚಾಗೇನ ಭೋಗಪಟಿಲಾಭೋ। ಅದೋಸೋ ಮಿತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ, ಮೇತ್ತಾಯ ಮಿತ್ತಾನಂ ಪಟಿಲಾಭತೋ ಚೇವ ಅಪರಿಹಾನತೋ ಚ। ಅಮೋಹೋ ಅತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ , ಅಮೂಳ್ಹೋ ಹಿ ಅತ್ತನೋ ಹಿತಮೇವ ಕರೋನ್ತೋ ಅತ್ತಾನಂ ಸಮ್ಪಾದೇತಿ । ಅಲೋಭೋ ಚ ದಿಬ್ಬವಿಹಾರಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಅದೋಸೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಸ್ಸ, ಅಮೋಹೋ ಅರಿಯವಿಹಾರಸ್ಸ।

ಅಲೋಭೇನ ಚೇತ್ಥ ಸಕಪಕ್ಖೇಸು ಸತ್ತಸಙ್ಖಾರೇಸು ನಿಬ್ಬುತೋ ಹೋತಿ, ತೇಸಂ ವಿನಾಸೇನ ಅಭಿಸಙ್ಗಹೇತುಕಸ್ಸ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಅಭಾವಾ; ಅದೋಸೇನ ಪರಪಕ್ಖೇಸು, ಅದುಟ್ಠಸ್ಸ ಹಿ ವೇರೀಸುಪಿ ವೇರಿಸಞ್ಞಾಯ ಅಭಾವತೋ; ಅಮೋಹೇನ ಉದಾಸೀನಪಕ್ಖೇಸು, ಅಮೂಳ್ಹಸ್ಸ ಸಬ್ಬಾಭಿಸಙ್ಗತಾಯ ಅಭಾವತೋ।

ಅಲೋಭೇನ ಚ ಅನಿಚ್ಚದಸ್ಸನಂ ಹೋತಿ; ಲುದ್ಧೋ ಹಿ ಉಪಭೋಗಾಸಾಯ ಅನಿಚ್ಚೇಪಿ ಸಙ್ಖಾರೇ ಅನಿಚ್ಚತೋ ನ ಪಸ್ಸತಿ। ಅದೋಸೇನ ದುಕ್ಖದಸ್ಸನಂ; ಅದೋಸಜ್ಝಾಸಯೋ ಹಿ ಪರಿಚ್ಚತ್ತಆಘಾತವತ್ಥುಪರಿಗ್ಗಹೋ ಸಙ್ಖಾರೇಯೇವ ದುಕ್ಖತೋ ಪಸ್ಸತಿ। ಅಮೋಹೇನ ಅನತ್ತದಸ್ಸನಂ; ಅಮೂಳ್ಹೋ ಹಿ ಯಾಥಾವಗಹಣಕುಸಲೋ ಅಪರಿಣಾಯಕಂ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಂ ಅಪರಿಣಾಯಕತೋ ಬುಜ್ಝತಿ। ಯಥಾ ಚ ಏತೇಹಿ ಅನಿಚ್ಚದಸ್ಸನಾದೀನಿ ಏವಮೇತೇಪಿ ಅನಿಚ್ಚದಸ್ಸನಾದೀಹಿ ಹೋನ್ತಿ। ಅನಿಚ್ಚದಸ್ಸನೇನ ಹಿ ಅಲೋಭೋ ಹೋತಿ, ದುಕ್ಖದಸ್ಸನೇನ ಅದೋಸೋ, ಅನತ್ತದಸ್ಸನೇನ ಅಮೋಹೋ ಹೋತಿ। ಕೋ ಹಿ ನಾಮ 'ಅನಿಚ್ಚಮಿದ'ನ್ತಿ ಸಮ್ಮಾ ಞತ್ವಾ ತಸ್ಸತ್ಥಾಯ ಪಿಹಂ ಉಪ್ಪಾದೇಯ್ಯ, ಸಙ್ಖಾರೇ ವಾ 'ದುಕ್ಖ'ನ್ತಿ ಜಾನನ್ತೋ ಅಪರಮ್ಪಿ ಅಚ್ಚನ್ತತಿಖಿಣಂ ಕೋಧದುಕ್ಖಂ ಉಪ್ಪಾದೇಯ್ಯ, ಅತ್ತಸುಞ್ಞತಞ್ಚ ಬುಜ್ಝಿತ್ವಾ ಪುನ ಸಮ್ಮೋಹಮಾಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ?

ಕಮ್ಮಪಥರಾಸಿವಣ್ಣನಾ

ನಾಭಿಜ್ಝಾಯತೀತಿ **ಅನಭಿಜ್ಝಾ**। ಕಾಯಿಕಚೇತಸಿಕಸುಖಂ ಇಧಲೋಕಪರಲೋಕಹಿತಂ ಗುಣಾನುಭಾವಪಟಿಲದ್ಧಂ ಕಿತ್ತಿಸದ್ದಞ್ಚ ನ ಬ್ಯಾಪಾದೇತೀತಿ **ಅಬ್ಯಾಪಾದೋ**। ಸಮ್ಮಾ ಪಸ್ಸತಿ, ಸೋಭನಾ ವಾ ದಿಟ್ಠೀತಿ **ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ**। ಅಲೋಭಾದೀನಂಯೇವ ತಾನಿ ನಾಮಾನಿ। ಹೇಟ್ಠಾ ಪನೇತೇ ಧಮ್ಮಾ ಮೂಲವಸೇನ ಗಹಿತಾ, ಇಧ ಕಮ್ಮಪಥವಸೇನಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಲೋಕಪಾಲದುಕವಣ್ಣನಾ

ಹಿರೋತ್ತಪ್ಪಾನಿಪಿ ಹೇಟ್ಠಾ ಬಲವಸೇನ ಗಹಿತಾನಿ, ಇಧ ಲೋಕಪಾಲವಸೇನ। ಲೋಕಞ್ಹಿ ಇಮೇ ದ್ವೇ ಧಮ್ಮಾ ಪಾಲಯನ್ತಿ। ಯಥಾಹ -

> “ದ್ವೇಮೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸುಕ್ಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಲೋಕಂ ಪಾಲೇನ್ತಿ। ಕತಮೇ ದ್ವೇ? ಹಿರೀ ಚ ಓತ್ತಪ್ಪಞ್ಚ । ಇಮೇ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ದ್ವೇ ಸುಕ್ಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಲೋಕಂ ಪಾಲೇನ್ತಿ । ಸಚೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ದ್ವೇ ಸುಕ್ಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಲೋಕಂ ನ ಪಾಲೇಯ್ಯುಂ, ನಯಿಧ ಪಞ್ಞಾಯೇಥ ಮಾತಾತಿ ವಾ, ಮಾತುಚ್ಛಾತಿ ವಾ, ಮಾತುಲಾನೀತಿ ವಾ, ಆಚರಿಯಭರಿಯಾತಿ ವಾ, ಗರೂನಂ ದಾರಾತಿ ವಾ। ಸಮ್ಭೇದಂ ಲೋಕೋ ಅಗಮಿಸ್ಸ ಯಥಾ ಅಜೇಳಕಾ ಕುಕ್ಕುಟಸೂಕರಾ ಸೋಣಸಿಙ್ಗಾಲಾ। ಯಸ್ಮಾ ಚ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಇಮೇ ದ್ವೇ ಸುಕ್ಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಲೋಕಂ ಪಾಲೇನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಪಞ್ಞಾಯತಿ ಮಾತಾತಿ ವಾ ಮಾತುಚ್ಛಾತಿ ವಾ ಮಾತುಲಾನೀತಿ ವಾ ಆಚರಿಯಭರಿಯಾತಿ ವಾ ಗರೂನಂ ದಾರಾತಿ ವಾ”ತಿ (ಅಂ॰ ನಿ॰ ೧.೯)।

ಪಸ್ಸದ್ಧಾದಿಯುಗಲವಣ್ಣನಾ

ಕಾಯಸ್ಸ ಪಸ್ಸಮ್ಭನಂ **ಕಾಯಪಸ್ಸದ್ಧಿ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಸ್ಸಮ್ಭನಂ **ಚಿತ್ತಪಸ್ಸದ್ಧಿ**। ಕಾಯೋತಿ ಚೇತ್ಥ ವೇದನಾದಯೋ ತಯೋ ಖನ್ಧಾ। ಉಭೋಪಿ ಪನೇತಾ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ಕಾಯಚಿತ್ತದರಥವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಪಸ್ಸದ್ಧಿಯೋ, ಕಾಯಚಿತ್ತದರಥನಿಮ್ಮದ್ದನರಸಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಅಪರಿಪ್ಫನ್ದಸೀತಿಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಪದಟ್ಠಾನಾ। ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಅವೂಪಸಮಕರಉದ್ಧಚ್ಚಾದಿಕಿಲೇಸಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಕಾಯಸ್ಸ ಲಹುಭಾವೋ **ಕಾಯಲಹುತಾ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಲಹುಭಾವೋ **ಚಿತ್ತಲಹುತಾ**। ತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಗರುಭಾವವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಗರುಭಾವನಿಮ್ಮದ್ದನರಸಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಅದನ್ಧತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಪದಟ್ಠಾನಾ। ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಗರುಭಾವಕರಥಿನಮಿದ್ಧಾದಿಕಿಲೇಸಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಕಾಯಸ್ಸ ಮುದುಭಾವೋ **ಕಾಯಮುದುತಾ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಮುದುಭಾವೋ **ಚಿತ್ತಮುದುತಾ**। ತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಥದ್ಧಭಾವವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಥದ್ಧಭಾವನಿಮ್ಮದ್ದನರಸಾ, ಅಪ್ಪಟಿಘಾತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಪದಟ್ಠಾನಾ। ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಥದ್ಧಭಾವಕರದಿಟ್ಠಿಮಾನಾದಿಕಿಲೇಸಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಕಾಯಸ್ಸ ಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವೋ **ಕಾಯಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವೋ **ಚಿತ್ತಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ**। ತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಅಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಅಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವನಿಮ್ಮದ್ದನರಸಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಕರಣಸಮ್ಪತ್ತಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಪದಟ್ಠಾನಾ। ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಅಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವಕರಾವಸೇಸನೀವರಣಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ತಾ ಪಸಾದನೀಯವತ್ಥೂಸು ಪಸಾದಾವಹಾ, ಹಿತಕಿರಿಯಾಸು ವಿನಿಯೋಗಕ್ಖೇಮಭಾವಾವಹಾ ಸುವಣ್ಣವಿಸುದ್ಧಿ ವಿಯಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಕಾಯಸ್ಸ ಪಾಗುಞ್ಞಭಾವೋ **ಕಾಯಪಾಗುಞ್ಞತಾ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಾಗುಞ್ಞಭಾವೋ **ಚಿತ್ತಪಾಗುಞ್ಞತಾ**। ತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಅಗೇಲಞ್ಞಭಾವಲಕ್ಖಣಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಗೇಲಞ್ಞನಿಮ್ಮದ್ದನರಸಾ, ನಿರಾದೀನವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಪದಟ್ಠಾನಾ। ಕಾಯಚಿತ್ತಗೇಲಞ್ಞಕರಅಸ್ಸದ್ಧಿಯಾದಿಕಿಲೇಸಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಕಾಯಸ್ಸ ಉಜುಕಭಾವೋ **ಕಾಯುಜುಕತಾ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಜುಕಭಾವೋ **ಚಿತ್ತುಜುಕತಾ**। ತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಅಜ್ಜವಲಕ್ಖಣಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಕುಟಿಲಭಾವನಿಮ್ಮದ್ದನರಸಾ, ಅಜಿಮ್ಹತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಪದಟ್ಠಾನಾ। ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಕುಟಿಲಭಾವಕರಮಾಯಾಸಾಠೇಯ್ಯಾದಿಕಿಲೇಸಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಸರತೀತಿ **ಸತಿ**। ಸಮ್ಪಜಾನಾತೀತಿ **ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ;** ಸಮನ್ತತೋ ಪಕಾರೇಹಿ ಜಾನಾತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಾತ್ಥಕಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ ಸಪ್ಪಾಯಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ ಗೋಚರಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ ಅಸಮ್ಮೋಹಸಮ್ಪಜಞ್ಞನ್ತಿ ಇಮೇಸಂ ಚತುನ್ನಂ ಪನಸ್ಸ ವಸೇನ ಭೇದೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ಚ ತೇಸಂ ಸತಿನ್ದ್ರಿಯಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯೇಸು ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಇತಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಮೇವೇತಂ ಧಮ್ಮದ್ವಯಂ ಪುನ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಉಪಕಾರವಸೇನ ಗಹಿತಂ।

ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಾದಯೋ ಪಚ್ಚನೀಕಧಮ್ಮೇ ಸಮೇತೀತಿ **ಸಮಥೋ**। ಅನಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ ವಿವಿಧೇಹಿ ಆಕಾರೇಹಿ ಧಮ್ಮೇ ಪಸ್ಸತೀತಿ **ವಿಪಸ್ಸನಾ**। ಪಞ್ಞಾವೇಸಾ ಅತ್ಥತೋ। ಇಮೇಸಮ್ಪಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಾನೇವ। ಇಧ ಪನೇತೇ ಯುಗನದ್ಧವಸೇನ ಗಹಿತಾ।

ಸಹಜಾತಧಮ್ಮೇ ಪಗ್ಗಣ್ಹಾತೀತಿ **ಪಗ್ಗಾಹೋ**। ಉದ್ಧಚ್ಚಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ವಿಕ್ಖೇಪಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವತೋ ನ ವಿಕ್ಖೇಪೋತಿ **ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ**। ಏತೇಸಮ್ಪಿ ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಾನೇವ। ಇಧ ಪನೇತಂ ದ್ವಯಂ ವೀರಿಯಸಮಾಧಿಯೋಜನತ್ಥಾಯ ಗಹಿತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಯೇವಾಪನಕವಣ್ಣನಾ

ಯೇ ವಾ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಅಞ್ಞೇಪಿ ಅತ್ಥಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ ಅರೂಪಿನೋ ಧಮ್ಮಾ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾತಿ 'ಫಸ್ಸೋ ಹೋತಿ...ಪೇ॰... ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ ಹೋತೀ'ತಿ ನ ಕೇವಲಂ ಪದಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಉದ್ದಿಟ್ಠಾ ಇಮೇ ಪರೋಪಣ್ಣಾಸಧಮ್ಮಾ ಏವ, ಅಥ ಖೋ ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಂ ತಿಹೇತುಕಂ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಪಠಮಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ಮಹಾಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಯೇ ವಾ ಪನ ಅಞ್ಞೇಪಿ ತೇಹಿಯೇವ ಫಸ್ಸಾದೀಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತಮಾನಾ ಅತ್ಥಿ, ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಅನುರೂಪಂ ಪಚ್ಚಯಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ ರೂಪಾಭಾವೇನ ಅರೂಪಿನೋ, ಸಭಾವತೋ ಉಪಲಬ್ಭಮಾನಾ ಧಮ್ಮಾ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ।

ಏತ್ತಾವತಾ ಚಿತ್ತಙ್ಗವಸೇನ ಪಾಳಿಯಂ ಆರುಳ್ಹೇ ಪರೋಪಣ್ಣಾಸಧಮ್ಮೇ ದೀಪೇತ್ವಾ ಯೇವಾಪನಕವಸೇನ ಅಪರೇಪಿ ನವ ಧಮ್ಮೇ ಧಮ್ಮರಾಜಾ ದೀಪೇತಿ। ತೇಸು ತೇಸು ಹಿ ಸುತ್ತಪದೇಸು 'ಛನ್ದೋ ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ ಮನಸಿಕಾರೋ ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತತಾ ಕರುಣಾ ಮುದಿತಾ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತವಿರತಿ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತವಿರತಿ ಮಿಚ್ಛಾಜೀವವಿರತೀ'ತಿ ಇಮೇ ನವ ಧಮ್ಮಾ ಪಞ್ಞಾಯನ್ತಿ। ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಚಾಪಿ ಮಹಾಚಿತ್ತೇ ಕತ್ತುಕಮ್ಯತಾಕುಸಲಧಮ್ಮಚ್ಛನ್ದೋ ಅತ್ಥಿ, ಚಿತ್ತಙ್ಗವಸೇನ ಪನ ಪಾಳಿಯಂ ನ ಆರುಳ್ಹೋ। ಸೋ ಇಧ ಯೇವಾಪನಕವಸೇನ ಗಹಿತೋ।

ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ ಅತ್ಥಿ, ಮನಸಿಕಾರೋ ಅತ್ಥಿ, ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತತಾ ಅತ್ಥಿ। ಮೇತ್ತಾಪುಬ್ಬಭಾಗೋ ಅತ್ಥಿ; ಸೋ ಅದೋಸೇ ಗಹಿತೇ ಗಹಿತೋ ಏವ ಹೋತಿ। ಕರುಣಾಪುಬ್ಬಭಾಗೋ ಅತ್ಥಿ, ಮುದಿತಾಪುಬ್ಬಭಾಗೋ ಅತ್ಥಿ। ಉಪೇಕ್ಖಾಪುಬ್ಬಭಾಗೋ ಅತ್ಥಿ; ಸೋ ಪನ ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತತಾಯ ಗಹಿತಾಯ ಗಹಿತೋವ ಹೋತಿ। ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ ಅತ್ಥಿ, ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತೋ ಅತ್ಥಿ। ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ ಅತ್ಥಿ; ಚಿತ್ತಙ್ಗವಸೇನ ಪನ ಪಾಳಿಯಂ ನ ಆರುಳ್ಹೋ। ಸೋಪಿ ಇಧ ಯೇವಾಪನಕವಸೇನ ಗಹಿತೋ।

ಇಮೇಸು ಪನ ನವಸು ಛನ್ದೋ ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ ಮನಸಿಕಾರೋ ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತತಾತಿ ಇಮೇ ಚತ್ತಾರೋವ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ಸೇಸಾ ನಾನಾಕ್ಖಣೇ। ಯದಾ ಹಿ ಇಮಿನಾ ಚಿತ್ತೇನ ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಂ ಪಜಹತಿ, ವಿರತಿವಸೇನ ಸಮ್ಮಾವಾಚಂ ಪೂರೇತಿ, ತದಾ ಛನ್ದಾದಯೋ ಚತ್ತಾರೋ, ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ ಚಾತಿ ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಲಬ್ಭನ್ತಿ। ಯದಾ ಮಿಚ್ಛಾಕಮ್ಮನ್ತಂ ಪಜಹತಿ, ವಿರತಿವಸೇನ ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತಂ ಪೂರೇತಿ...ಪೇ॰... ಮಿಚ್ಛಾಆಜೀವಂ ಪಜಹತಿ, ವಿರತಿವಸೇನ ಸಮ್ಮಾಆಜೀವಂ ಪೂರೇತಿ...ಪೇ॰... ಯದಾ ಕರುಣಾಯ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿ...ಪೇ॰... ಯದಾ ಮುದಿತಾಯ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿ, ತದಾ ಛನ್ದಾದಯೋ ಚತ್ತಾರೋ,

ಮುದಿತಾಪುಬ್ಬಭಾಗೋ ಚಾತಿ ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಲಬ್ಭನ್ತಿ। ಇತೋ ಪನ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ, ದಾನಂ ದೇನ್ತಸ್ಸ ಸೀಲಂ ಪೂರೇನ್ತಸ್ಸ ಯೋಗೇ ಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಚತ್ತಾರಿ ಅಪಣ್ಣಕಙ್ಗಾನೇವ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

ಏವಮೇತೇಸು ನವಸು ಯೇವಾಪನಕಧಮ್ಮೇಸು '**ಛನ್ದೋ**'ತಿ ಕತ್ತುಕಮ್ಯತಾಯೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತಸ್ಮಾ ಸೋ ಕತ್ತುಕಮ್ಯತಾಲಕ್ಖಣೋ ಛನ್ದೋ, ಆರಮ್ಮಣಪರಿಯೇಸನರಸೋ, ಆರಮ್ಮಣೇನ ಅತ್ಥಿಕತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ । ತದೇವಸ್ಸ ಪದಟ್ಠಾನಂ । ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಗಹಣೇ ಚಾಯಂ ಚೇತಸೋ ಹತ್ಥಪ್ಪಸಾರಣಂ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಅಧಿಮುಚ್ಚನಂ '**ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ**'। ಸೋ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಲಕ್ಖಣೋ, ಅಸಂಸಪ್ಪನರಸೋ, ನಿಚ್ಛಯಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾತಬ್ಬಧಮ್ಮಪದಟ್ಠಾನೋ। ಆರಮ್ಮಣೇ ನಿಚ್ಚಲಭಾವೇನ ಇನ್ದಖೀಲೋ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಕಿರಿಯಾ ಕಾರೋ, ಮನಸ್ಮಿಂ ಕಾರೋ '**ಮನಸಿಕಾರೋ**'। ಪುರಿಮಮನತೋ ವಿಸದಿಸಂ ಮನಂ ಕರೋತೀತಿಪಿ ಮನಸಿಕಾರೋ। ಸ್ವಾಯಂ ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಪಾದಕೋ ವೀಥಿಪಟಿಪಾದಕೋ ಜವನಪಟಿಪಾದಕೋತಿ ತಿಪ್ಪಕಾರೋ। ತತ್ಥ ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಪಾದಕೋ ಮನಸ್ಮಿಂ ಕಾರೋತಿ ಮನಸಿಕಾರೋ। ಸೋ ಸಾರಣಲಕ್ಖಣೋ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಆರಮ್ಮಣೇ ಸಮ್ಪಯೋಜನರಸೋ, ಆರಮ್ಮಣಾಭಿಮುಖಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಪರಿಯಾಪನ್ನೋ। ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಪಾದಕತ್ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಸಾರಥಿ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ವೀಥಿಪಟಿಪಾದಕೋತಿ ಪನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಜವನಪಟಿಪಾದಕೋತಿ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಸ್ಸ। ನ ತೇ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ।

ತೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಮಜ್ಝತ್ತತಾ '**ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತತಾ**'। ಸಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಸಮವಾಹಿತಲಕ್ಖಣಾ, ಊನಾಧಿಕನಿವಾರಣರಸಾ, ಪಕ್ಖಪಾತುಪಚ್ಛೇದನರಸಾ ವಾ; ಮಜ್ಝತ್ತಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ। ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಅಜ್ಝುಪೇಕ್ಖನವಸೇನ ಸಮಪ್ಪವತ್ತಾನಂ ಆಜಾನೇಯ್ಯಾನಂ ಅಜ್ಝುಪೇಕ್ಖನಸಾರಥಿ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

'**ಕರುಣಾಮುದಿತಾ**' ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರನಿದ್ದೇಸೇ ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸನ್ತಿ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ತಾ ಅಪ್ಪನಪ್ಪತ್ತಾ ರೂಪಾವಚರಾ, ಇಧ ಕಾಮಾವಚರಾತಿ ಅಯಮೇವ ವಿಸೇಸೋ।

ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತತೋ ವಿರತಿ '**ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತವಿರತಿ**'। ಸೇಸಪದದ್ವಯೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋ ಪನೇತಾ ತಿಸ್ಸೋಪಿ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದಿವತ್ಥೂನಂ ಅವೀತಿಕ್ಕಮಲಕ್ಖಣಾ; ಅಮದ್ದನಲಕ್ಖಣಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದಿವತ್ಥುತೋ ಸಙ್ಕೋಚನರಸಾ, ಅಕಿರಿಯಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಸದ್ಧಾಹಿರೋತ್ತಪ್ಪಅಪ್ಪಿಚ್ಛತಾದಿಗುಣಪದಟ್ಠಾನಾ। ಪಾಪಕಿರಿಯತೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಿಮುಖಭಾವಭೂತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಇತಿ ಫಸ್ಸಾದೀನಿ ಛಪ್ಪಞ್ಞಾಸ ಯೇವಾಪನಕವಸೇನ ವುತ್ತಾನಿ ನವಾತಿ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರೇ ಪಞ್ಚಸಟ್ಠಿ ಧಮ್ಮಪದಾನಿ ಭವನ್ತಿ। ತೇಸು ಏಕಕ್ಖಣೇ ಕದಾಚಿ ಏಕಸಟ್ಠಿ ಭವನ್ತಿ, ಕದಾಚಿ ಸಮಸಟ್ಠಿ। ತಾನಿ ಹಿ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾಪೂರಣಾದಿವಸೇನ। ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ಪಞ್ಚಸು ಠಾನೇಸು ಏಕಸಟ್ಠಿ ಭವನ್ತಿ। ತೇಹಿ ಮುತ್ತೇ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಸಮಸಟ್ಠಿ ಭವನ್ತಿ। ಠಪೇತ್ವಾ ಪನ ಯೇವಾಪನಕೇ ಪಾಳಿಯಂ ಯಥಾರುತವಸೇನ ಗಯ್ಹಮಾನಾನಿ ಛಪ್ಪಞ್ಞಾಸಾವ ಹೋನ್ತಿ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಪನೇತ್ಥ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಕಂ, ವಿತಕ್ಕೋ ವಿಚಾರೋ ಪೀತಿ ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ, ಪಞ್ಚಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ, ಹಿರಿಬಲಂ ಓತ್ತಪ್ಪಬಲನ್ತಿ ದ್ವೇ ಬಲಾನಿ, ಅಲೋಭೋ ಅದೋಸೋತಿ ದ್ವೇ ಮೂಲಾನಿ, ಕಾಯಪಸ್ಸದ್ಧಿಚಿತ್ತಪಸ್ಸದ್ಧಿಆದಯೋ ದ್ವಾದಸ ಧಮ್ಮಾತಿ ಸಮತಿಂಸ ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತಿ।

ತೇಸು ಸಮತಿಂಸಾಯ ಧಮ್ಮೇಸು ಅಟ್ಠಾರಸ ಧಮ್ಮಾ ಅವಿಭತ್ತಿಕಾ ಹೋನ್ತಿ, ದ್ವಾದಸ ಸವಿಭತ್ತಿಕಾ। ಕತಮೇ ಅಟ್ಠಾರಸ? ಫಸ್ಸೋ ಸಞ್ಞಾ ಚೇತನಾ ವಿಚಾರೋ ಪೀತಿ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ಕಾಯಪಸ್ಸದ್ಧಿಆದಯೋ ದ್ವಾದಸ ಧಮ್ಮಾತಿ ಇಮೇ ಅಟ್ಠಾರಸ

ಅವಿಭತ್ತಿಕಾ। ವೇದನಾ ಚಿತ್ತಂ ವಿತಕ್ಕೋ ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ, ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ ವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ಹಿರಿಬಲಂ ಓತ್ತಪ್ಪಬಲಂ, ಅಲೋಭೋ ಅದೋಸೋತಿ ಇಮೇ ದ್ವಾದಸ ಧಮ್ಮಾ ಸವಿಭತ್ತಿಕಾ। ತೇಸು ಸತ್ತ ಧಮ್ಮಾ ದ್ವೀಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತಾ, ಏಕೋ ತೀಸು, ದ್ವೇ ಚತೂಸು, ಏಕೋ ಛಸು, ಏಕೋ ಸತ್ತಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತೋ।

ಕಥಂ? ಚಿತ್ತಂ ವಿತಕ್ಕೋ ಸದ್ಧಾ ಹಿರೀ ಓತ್ತಪ್ಪಂ ಅಲೋಭೋ ಅದೋಸೋತಿ ಇಮೇ ಸತ್ತ ದ್ವೀಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತಾ।

ಏತೇಸು ಹಿ ಚಿತ್ತಂ ತಾವ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಕಂ ಪತ್ವಾ ಚಿತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಪತ್ವಾ ಮನಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ। ವಿತಕ್ಕೋ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಪತ್ವಾ ವಿತಕ್ಕೋ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತೋ, ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋತಿ। ಸದ್ಧಾ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಾ, ಬಲಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸದ್ಧಾಬಲನ್ತಿ। ಹಿರೀ ಬಲಾನಿ ಪತ್ವಾ ಹಿರಿಬಲಂ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಾ, ಲೋಕಪಾಲದುಕಂ ಪತ್ವಾ ಹಿರೀತಿ। ಓತ್ತಪ್ಪೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಅಲೋಭೋ ಮೂಲಂ ಪತ್ವಾ ಅಲೋಭೋ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತೋ, ಕಮ್ಮಪಥಂ ಪತ್ವಾ ಅನಭಿಜ್ಝಾತಿ। ಅದೋಸೋ ಮೂಲಂ ಪತ್ವಾ ಅದೋಸೋ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತೋ, ಕಮ್ಮಪಥಂ ಪತ್ವಾ ಅಬ್ಯಾಪಾದೋತಿ। ಇಮೇ ಸತ್ತ ದ್ವೀಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತಾ।

ವೇದನಾ ಪನ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಕಂ ಪತ್ವಾ ವೇದನಾ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಾ, ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸುಖನ್ತಿ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ। ಏವಂ ಏಕೋ ಧಮ್ಮೋ ತೀಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತೋ।

ವೀರಿಯಂ ಪನ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಪತ್ವಾ ವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ, ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮೋತಿ, ಬಲಾನಿ ಪತ್ವಾ ವೀರಿಯಬಲನ್ತಿ, ಪಿಟ್ಠಿದುಕಂ ಪತ್ವಾ ಪಗ್ಗಾಹೋತಿ। ಸತಿಪಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಾ, ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸಮ್ಮಾಸತೀತಿ, ಬಲಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸತಿಬಲನ್ತಿ, ಪಿಟ್ಠಿದುಕಂ ಪತ್ವಾ ಸತಿ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಾ। ಏವಂ ಇಮೇ ದ್ವೇ ಧಮ್ಮಾ ಚತೂಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತಾ।

ಸಮಾಧಿ ಪನ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಪತ್ವಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಾ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತೋ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ, ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧೀತಿ। ಬಲಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸಮಾಧಿಬಲನ್ತಿ, ಪಿಟ್ಠಿದುಕಂ ಪತ್ವಾ ಸಮಥೋ ಅವಿಕ್ಖೇಪೋತಿ। ಏವಮಯಂ ಏಕೋ ಧಮ್ಮೋ ಛಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತೋ।

ಪಞ್ಞಾ ಪನ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಪತ್ವಾ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಾ, ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠೀತಿ, ಬಲಾನಿ ಪತ್ವಾ ಪಞ್ಞಾಬಲನ್ತಿ, ಮೂಲಾನಿ ಪತ್ವಾ ಅಮೋಹೋತಿ, ಕಮ್ಮಪಥಂ ಪತ್ವಾ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠೀತಿ, ಪಿಟ್ಠಿದುಕಂ ಪತ್ವಾ ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ ವಿಪಸ್ಸನಾತಿ। ಏವಂ ಏಕೋ ಧಮ್ಮೋ ಸತ್ತಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತೋ।

ಸಚೇ ಪನ ಕೋಚಿ ವದೇಯ್ಯ – 'ಏತ್ಥ ಅಪುಬ್ಬಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ಹೇಟ್ಠಾ ಗಹಿತಮೇವ ಗಣ್ಹಿತ್ವಾ ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಪದಂ ಪೂರಿತಂ, ಅನನುಸನ್ಧಿಕಾ ಕಥಾ ಉಪ್ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಚೋರೇಹಿ ಆಭತಭಣ್ಡಸದಿಸಾ, ಗೋಯೂಥೇನ ಗತಮಗ್ಗೇ ಆಲುಲಿತತಿಣಸದಿಸಾ ಅಜಾನಿತ್ವಾ ಕಥಿತಾ'ತಿ, ಸೋ 'ಮಾಹೇವ'ನ್ತಿ ಪಟಿಸೇಧೇತ್ವಾ ವತ್ತಬ್ಬೋ – 'ಬುದ್ಧಾನಂ ದೇಸನಾ ಅನನುಸನ್ಧಿಕಾ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ಸಾನುಸನ್ಧಿಕಾ ವ ಹೋತಿ। ಅಜಾನಿತ್ವಾ ಕಥಿತಾಪಿ ನತ್ಥಿ, ಸಬ್ಬಾ ಜಾನಿತ್ವಾ ಕಥಿತಾಯೇವ। ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ಹಿ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಕಿಚ್ಚಂ ಜಾನಾತಿ, ತಂ ಞತ್ವಾ ಕಿಚ್ಚವಸೇನ ವಿಭತ್ತಿಂ ಆರೋಪೇನ್ತೋ ಅಟ್ಠಾರಸ ಧಮ್ಮಾ ಏಕೇಕಕಿಚ್ಚಾತಿ ಞತ್ವಾ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ವಿಭತ್ತಿಂ ಆರೋಪೇಸಿ। ಸತ್ತ ಧಮ್ಮಾ ದ್ವೇದ್ವೇಕಿಚ್ಚಾತಿ ಞತ್ವಾ ದ್ವೀಸು ದ್ವೀಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತಿಂ ಆರೋಪೇಸಿ। ವೇದನಾ ತಿಕಿಚ್ಚಾತಿ ಞತ್ವಾ ತೀಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತಿಂ ಆರೋಪೇಸಿ। ವೀರಿಯಸತೀನಂ ಚತ್ತಾರಿ ಚತ್ತಾರಿ ಕಿಚ್ಚಾನೀತಿ ಞತ್ವಾ ಚತೂಸು ಚತೂಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತಿಂ ಆರೋಪೇಸಿ। ಸಮಾಧಿ ಛಕಿಚ್ಚೋತಿ ಞತ್ವಾ ಛಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತಿಂ ಆರೋಪೇಸಿ। ಪಞ್ಞಾ ಸತ್ತಕಿಚ್ಚಾತಿ ಞತ್ವಾ ಸತ್ತಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತಿಂ ಆರೋಪೇಸಿ'।

ತತ್ರಿದಂ ಓಪಮ್ಮಂ - ಏಕೋ ಕಿರ ಪಣ್ಡಿತೋ ರಾಜಾ ರಹೋಗತೋ ಚಿನ್ತೇಸಿ - 'ಇಮಂ ರಾಜಕುಲಸನ್ತಕಂ ನ ಯಥಾ ವಾ ತಥಾ ವಾ ಖಾದಿತಬ್ಬಂ, ಸಿಪ್ಪಾನುಚ್ಛವಿಕಂ ವೇತನಂ ವಡ್ಢೇಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ। ಸೋ ಸಬ್ಬೇ ಸಿಪ್ಪಿಕೇ ಸನ್ನಿಪಾತಾಪೇತ್ವಾ 'ಏಕೇಕಸಿಪ್ಪಜಾನನಕೇ ಪಕ್ಕೋಸಥಾ'ತಿ ಆಹ। ಏವಂ ಪಕ್ಕೋಸಿಯಮಾನಾ ಅಟ್ಠಾರಸ ಜನಾ ಉಟ್ಠಹಿಂಸು। ತೇಸಂ ಏಕೇಕಂ ಪಟಿವೀಸಂ ದಾಪೇತ್ವಾ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇಸಿ। 'ದ್ವೇ ದ್ವೇ ಸಿಪ್ಪಾನಿ ಜಾನನ್ತಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತೂ'ತಿ ವುತ್ತೇ ಪನ ಸತ್ತ ಜನಾ ಆಗಮಂಸು। ತೇಸಂ ದ್ವೇ ದ್ವೇ ಪಟಿವೀಸೇ ದಾಪೇಸಿ। 'ತೀಣಿ ಸಿಪ್ಪಾನಿ ಜಾನನ್ತಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತೂ'ತಿ ವುತ್ತೇ ಏಕೋವ ಆಗಚ್ಛಿ। ತಸ್ಸ ತಯೋ ಪಟಿವೀಸೇ ದಾಪೇಸಿ। 'ಚತ್ತಾರಿ ಸಿಪ್ಪಾನಿ ಜಾನನ್ತಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತೂ'ತಿ ವುತ್ತೇ ದ್ವೇ ಜನಾ ಆಗಮಂಸು। ತೇಸಂ ಚತ್ತಾರಿ ಚತ್ತಾರಿ ಪಟಿವೀಸೇ ದಾಪೇಸಿ। 'ಪಞ್ಚ ಸಿಪ್ಪಾನಿ ಜಾನನ್ತಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತೂ'ತಿ ವುತ್ತೇ ಏಕೋಪಿ ನಾಗಚ್ಛಿ । 'ಛ ಸಿಪ್ಪಾನಿ ಜಾನನ್ತಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತೂ'ತಿ ವುತ್ತೇ ಏಕೋವ ಆಗಚ್ಛಿ। ತಸ್ಸ ಛ ಪಟಿವೀಸೇ ದಾಪೇಸಿ। 'ಸತ್ತ ಸಿಪ್ಪಾನಿ ಜಾನನ್ತಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತೂ'ತಿ ವುತ್ತೇ ಏಕೋವ ಆಗಚ್ಛಿ। ತಸ್ಸ ಸತ್ತ ಪಟಿವೀಸೇ ದಾಪೇಸಿ।

ತತ್ಥ ಪಣ್ಡಿತೋ ರಾಜಾ ವಿಯ ಅನುತ್ತರೋ ಧಮ್ಮರಾಜಾ। ಸಿಪ್ಪಜಾನನಕಾ ವಿಯ ಚಿತ್ತಚಿತ್ತಙ್ಗವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಧಮ್ಮಾ। ಸಿಪ್ಪಾನುಚ್ಛವಿಕವೇತನವಡ್ಢನಂ ವಿಯ ಕಿಚ್ಚವಸೇನ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಭತ್ತಿಆರೋಪನಂ।

ಸಬ್ಬೇಪಿ ಪನೇತೇ ಧಮ್ಮಾ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಕವಸೇನ ಝಾನಙ್ಗವಸೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯವಸೇನ ಮಗ್ಗವಸೇನ ಬಲವಸೇನ ಮೂಲವಸೇನ ಕಮ್ಮಪಥವಸೇನ ಲೋಕಪಾಲವಸೇನ ಪಸ್ಸದ್ಧಿವಸೇನ ಲಹುತಾವಸೇನ ಮುದುತಾವಸೇನ ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾವಸೇನ ಪಾಗುಞ್ಞತಾವಸೇನ ಉಜುಕತಾವಸೇನ ಸತಿಸಮ್ಪಜಞ್ಞವಸೇನ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾವಸೇನ ಪಗ್ಗಾಹಾವಿಕ್ಖೇಪವಸೇನಾತಿ ಸತ್ತರಸ ರಾಸಯೋ ಹೋನ್ತೀತಿ।

ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಂ ನಿದ್ದೇಸವಾರಕಥಾ

೧. ಇದಾನಿ ತಾನೇವ ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರೇ ಪಾಳಿಆರುಳ್ಹಾನಿ ಛಪ್ಪಞ್ಞಾಸ ಪದಾನಿ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ '**ಕತಮೋ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತೀ**'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ನಿದ್ದೇಸವಾರೋ ಆರದ್ಧೋ।

ತತ್ಥ ಪುಚ್ಛಾಯ ತಾವ ಅಯಮತ್ಥೋ - ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ತಿಹೇತುಕಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ಮಹಾಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತೋ, ಕತಮೋ ಸೋ ಫಸ್ಸೋತಿ ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಸಬ್ಬಪುಚ್ಛಾಸು ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಯೋ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಫಸ್ಸೋತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಯೋ ಫುಸನಕವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಫಸ್ಸೋ, ಸೋ **ಫಸ್ಸೋ**ತಿ। ಇದಂ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಸಭಾವದೀಪನತೋ ಸಭಾವಪದಂ ನಾಮ। **ಫುಸನಾ**ತಿ ಫುಸನಾಕಾರೋ। **ಸಮ್ಫುಸನಾ**ತಿ ಫುಸನಾಕಾರೋವ ಉಪಸಗ್ಗೇನ ಪದಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ವುತ್ತೋ। **ಸಮ್ಫುಸಿತತ್ತ**ನ್ತಿ ಸಮ್ಫುಸಿತಭಾವೋ। ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಯೋಜನಾ - ಯೋ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಫುಸನಕವಸೇನ ಫಸ್ಸೋ, ಯಾ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಫುಸನಾ, ಯಾ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಸಮ್ಫುಸನಾ, ಯಂ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಸಮ್ಫುಸಿತತ್ತಂ; ಅಥ ವಾ, ಯೋ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಫುಸನವಸೇನ ಫಸ್ಸೋ, ಅಞ್ಞೇನಾಪಿ ಪರಿಯಾಯೇನ ಫುಸನಾ ಸಮ್ಫುಸನಾ ಸಮ್ಫುಸಿತತ್ತನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಅಯಂ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತೀತಿ। ವೇದನಾದೀನಮ್ಪಿ ನಿದ್ದೇಸೇಸು ಇಮಿನಾವ ನಯೇನ ಪದಯೋಜನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಸಬ್ಬಸಾಧಾರಣೋ ವಿಭತ್ತಿವಿನಿಚ್ಛಯೋ। ಯಾನಿಮಾನಿ ಭಗವತಾ ಪಠಮಂ ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಮಹಾಚಿತ್ತಂ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇನ್ತೇನ ಅತಿರೇಕಪಣ್ಣಾಸಪದಾನಿ ಮಾತಿಕಾವಸೇನ ಠಪೇತ್ವಾ ಪುನ ಏಕೇಕಪದಂ ಗಹೇತ್ವಾ ವಿಭತ್ತಿಂ ಆರೋಪಿತಾನಿ, ತಾನಿ ವಿಭತ್ತಿಂ ಗಚ್ಛನ್ತಾನಿ ತೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ವಿಭತ್ತಿಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ; ನಾನಾ ಹೋನ್ತಾನಿ ಚತೂಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ನಾನಾ

ಭವನ್ತಿ। ಅಪರದೀಪನಾ ಪನೇತ್ಥ ದ್ವೇ ಠಾನಾನಿ ಗಚ್ಛತಿ। ಕಥಂ? ಏತಾನಿಹಿ ಬ್ಯಞ್ಜನವಸೇನ ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ಅತ್ಥವಸೇನಾತಿ ಇಮೇಹಿ ತೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ವಿಭತ್ತಿಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಕೋಧೋ ಕುಜ್ಝನಾ ಕುಜ್ಝಿತತ್ತಂ, ದೋಸೋ ದುಸ್ಸನಾ ದುಸ್ಸಿತತ್ತನ್ತಿ ಏವಂ ಬ್ಯಞ್ಜನವಸೇನ ವಿಭತ್ತಿಗಮನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏತ್ಥ ಹಿ ಏಕೋವ ಕೋಧೋ ಬ್ಯಞ್ಜನವಸೇನ ಏವಂ ವಿಭತ್ತಿಂ ಗತೋ। ಚಾರೋ ವಿಚಾರೋ ಅನುವಿಚಾರೋ ಉಪವಿಚಾರೋತಿ ಏವಂ ಪನ ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ವಿಭತ್ತಿಗಮನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಪಣ್ಡಿಚ್ಚಂ ಕೋಸಲ್ಲಂ ನೇಪುಞ್ಞಂ ವೇಭಬ್ಯಾ ಚಿನ್ತಾ ಉಪಪರಿಕ್ಖಾತಿ ಏವಂ ಅತ್ಥವಸೇನ ವಿಭತ್ತಿಗಮನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತೇಸು ಫಸ್ಸಪದನಿದ್ದೇಸೇ ತಾವ ಇಮಾ ತಿಸ್ಸೋಪಿ ವಿಭತ್ತಿಯೋ ಲಬ್ಭನ್ತಿ। 'ಫಸ್ಸೋ ಫುಸನಾ'ತಿ ಹಿ ಬ್ಯಞ್ಜನವಸೇನ ವಿಭತ್ತಿಗಮನಂ ಹೋತಿ। 'ಸಮ್ಫುಸನಾ'ತಿ ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ। 'ಸಮ್ಫುಸಿತತ್ತ'ನ್ತಿ ಅತ್ಥವಸೇನ। ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಸಬ್ಬಪದನಿದ್ದೇಸೇಸು ವಿಭತ್ತಿಗಮನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ನಾನಾ ಹೋನ್ತಾನಿಪಿ ಪನ ನಾಮನಾನತ್ತೇನ ಲಕ್ಖಣನಾನತ್ತೇನ ಕಿಚ್ಚನಾನತ್ತೇನ ಪಟಿಕ್ಖೇಪನಾನತ್ತೇನಾತಿ ಇಮೇಹಿ ಚತೂಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ನಾನಾ ಹೋನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಕತಮೋ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಬ್ಯಾಪಾದೋ ಹೋತಿ? ಯೋ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ದೋಸೋ ದುಸ್ಸನಾತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೪೧೮) ಏತ್ಥ ಬ್ಯಾಪಾದೋತಿ ವಾ, ದೋಸೋತಿ ವಾ, ದ್ವೇಪಿ ಏತೇ ಕೋಧೋ ಏವ, ನಾಮೇನ ನಾನತ್ತಂ ಗತಾತಿ। ಏವಂ 'ನಾಮನಾನತ್ತೇನ' ನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ರಾಸಟ್ಠೇನ ಚ ಪಞ್ಚಪಿ ಖನ್ಧಾ ಏಕೋವ ಖನ್ಧೋ ಹೋತಿ। ಏತ್ಥ ಪನ ರೂಪಂ ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಂ, ವೇದನಾ ವೇದಯಿತಲಕ್ಖಣಾ, ಸಞ್ಞಾ ಸಞ್ಜಾನನಲಕ್ಖಣಾ, ಚೇತನಾ ಚೇತಯಿತಲಕ್ಖಣಾ, ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಲಕ್ಖಣನಾನತ್ತೇನ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ಹೋನ್ತಿ। ಏವಂ 'ಲಕ್ಖಣನಾನತ್ತೇನ' ನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಚತ್ತಾರೋ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಾ - "ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಅನುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಪಾಪಕಾನಂ ಅಕುಸಲಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅನುಪ್ಪಾದಾಯ...ಪೇ॰... ಚಿತ್ತಂ ಪಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ ಪದಹತೀ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೩೯೦; ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೪೦೨) ಏಕಮೇವ ವೀರಿಯಂ ಕಿಚ್ಚನಾನತ್ತೇನ ಚತೂಸು ಠಾನೇಸು ಆಗತಂ। ಏವಂ 'ಕಿಚ್ಚನಾನತ್ತೇನ' ನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಚತ್ತಾರೋ ಅಸದ್ಧಮ್ಮಾ - ಕೋಧಗರುತಾ ನ ಸದ್ಧಮ್ಮಗರುತಾ, ಮಕ್ಖಗರುತಾ ನ ಸದ್ಧಮ್ಮಗರುತಾ, ಲಾಭಗರುತಾ ನ ಸದ್ಧಮ್ಮಗರುತಾ, ಸಕ್ಕಾರಗರುತಾ ನ ಸದ್ಧಮ್ಮಗರುತಾತಿ, ಏವಮಾದೀಸು (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೪೪) ಪನ 'ಪಟಿಕ್ಖೇಪನಾನತ್ತೇನ' ನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಇಮಾನಿ ಪನ ಚತ್ತಾರಿ ನಾನತ್ತಾನಿ ನ ಫಸ್ಸೇಯೇವ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ಸಬ್ಬೇಸುಪಿ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಕಾದೀಸು ಲಬ್ಭನ್ತಿ। ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಹಿ ಫಸ್ಸೋತಿ ನಾಮಂ...ಪೇ॰... ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತನ್ತಿ। ಫಸ್ಸೋ ಚ ಫುಸನಲಕ್ಖಣೋ, ವೇದನಾ ವೇದಯಿತಲಕ್ಖಣಾ, ಸಞ್ಞಾ ಸಞ್ಜಾನನಲಕ್ಖಣಾ, ಚೇತನಾ ಚೇತಯಿತಲಕ್ಖಣಾ, ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಂ। ತಥಾ ಫಸ್ಸೋ ಫುಸನಕಿಚ್ಚೋ, ವೇದನಾ ಅನುಭವನಕಿಚ್ಚಾ, ಸಞ್ಞಾ ಸಞ್ಜಾನನಕಿಚ್ಚಾ, ಚೇತನಾ ಚೇತಯಿತಕಿಚ್ಚಾ, ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಜಾನನಕಿಚ್ಚನ್ತಿ। ಏವಂ ಕಿಚ್ಚನಾನತ್ತೇನ ನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಪಟಿಕ್ಖೇಪನಾನತ್ತಂ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಕೇ ನತ್ಥಿ। ಅಲೋಭಾದಿನಿದ್ದೇಸೇ ಪನ ಅಲೋಭೋ ಅಲುಬ್ಭನಾ ಅಲುಬ್ಭಿತತ್ತನ್ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಲಬ್ಭತೀತಿ ಏವಂ ಪಟಿಕ್ಖೇಪನಾನತ್ತೇನ ನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏವಂ ಸಬ್ಬಪದನಿದ್ದೇಸೇಸು ಲಬ್ಭಮಾನವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಅಪರದೀಪನಾ ಪನ ಪದತ್ಥುತಿ ವಾ ಹೋತಿ ದಳ್ಹೀಕಮ್ಮಂ ವಾತಿ ಏವಂ ದ್ವೇ ಠಾನಾನಿ ಗಚ್ಛತಿ। ಯಟ್ಠಿಕೋಟಿಯಾ ಉಪ್ಪೀಳೇನ್ತೇನ ವಿಯ ಹಿ ಸಕಿಮೇವ ಫಸ್ಸೋತಿ ವುತ್ತೇ ಏತಂ ಪದಂ ಫುಲ್ಲಿತಮಣ್ಡಿತವಿಭೂಸಿತಂ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ। ಪುನಪ್ಪುನಂ ಬ್ಯಞ್ಜನವಸೇನ ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ಅತ್ಥವಸೇನ 'ಫಸ್ಸೋ ಫುಸನಾ ಸಮ್ಫುಸನಾ ಸಮ್ಫುಸಿತತ್ತ'ನ್ತಿ ವುತ್ತೇ ಫುಲ್ಲಿತಮಣ್ಡಿತವಿಭೂಸಿತಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ದಹರಕುಮಾರಂ ನ್ಹಾಪೇತ್ವಾ, ಮನೋರಮಂ ವತ್ಥಂ ಪರಿದಹಾಪೇತ್ವಾ ಪುಪ್ಫಾನಿ ಪಿಳನ್ಧಾಪೇತ್ವಾ ಅಕ್ಖೀನಿ

ಅಙ್ಜೇತ್ವಾ ಅಥಸ್ಸ ನಲಾಟೇ ಏಕಮೇವ ಮನೋಸಿಲಾಬಿನ್ದುಂ ಕರೇಯ್ಯುಂ, ತಸ್ಸ ನ ಏತ್ತಾವತಾ ಚಿತ್ತತಿಲಕೋ ನಾಮ ಹೋತಿ। ನಾನಾವಣ್ಣೇಹಿ ಪನ ಪರಿವಾರೇತ್ವಾ ಬಿನ್ದೂಸು ಕತೇಸು ಚಿತ್ತತಿಲಕೋ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಯಂ 'ಪದತ್ಥುತಿ' ನಾಮ।

ಬ್ಯಞ್ಜನವಸೇನ ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ಅತ್ಥವಸೇನ ಚ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಭಣನಮೇವ ದಳ್ಹೀಕಮ್ಮಂ ನಾಮ। ಯಥಾ ಹಿ 'ಆವುಸೋ'ತಿ ವಾ 'ಭನ್ತೇ'ತಿ ವಾ 'ಯಕ್ಖೋ'ತಿ ವಾ 'ಸಪ್ಪೋ'ತಿ ವಾ ವುತ್ತೇ ದಳ್ಹೀಕಮ್ಮಂ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ। 'ಆವುಸೋ ಆವುಸೋ''ಭನ್ತೇ ಭನ್ತೇ''ಯಕ್ಖೋ ಯಕ್ಖೋ''ಸಪ್ಪೋ ಸಪ್ಪೋ'ತಿ ವುತ್ತೇ ಪನ ದಳ್ಹೀಕಮ್ಮಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಏವಮೇವ ಸಕಿದೇವ ಯಟ್ಠಿಕೋಟಿಯಾ ಉಪ್ಪೀಳೇನ್ತೇನ ವಿಯ 'ಫಸ್ಸೋ'ತಿ ವುತ್ತೇ ಪದಂ ದಳ್ಹೀಕಮ್ಮಂ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ। ಪುನಪ್ಪುನಂ ಬ್ಯಞ್ಜನವಸೇನ ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ಅತ್ಥವಸೇನ 'ಫಸ್ಸೋ ಫುಸನಾ ಸಮ್ಫುಸನಾ ಸಮ್ಫುಸಿತತ್ತ'ನ್ತಿ ವುತ್ತೇಯೇವ 'ದಳ್ಹೀಕಮ್ಮಂ' ನಾಮ ಹೋತೀತಿ। ಏವಂ ಅಪರದೀಪನಾ ದ್ವೇ ಠಾನಾನಿ ಗಚ್ಛತಿ। ಏತಸ್ಸಾಪಿ ವಸೇನ ಲಬ್ಭಮಾನಕಪದನಿದ್ದೇಸೇಸು ಸಬ್ಬತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಅಯಂ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತೀತಿ ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಪಠಮಂ ಕಾಮಾವಚರಂ ಮಹಾಕುಸಲಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಅಯಂ ಫಸ್ಸೋ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಯಂ ತಾವ ಫಸ್ಸಪದನಿದ್ದೇಸಸ್ಸ ವಣ್ಣನಾ। ಇತೋ ಪರೇಸು ಪನ ವೇದನಾದೀನಂ ಪದಾನಂ ನಿದ್ದೇಸೇಸು ವಿಸೇಸಮತ್ತಮೇವ ವಣ್ಣಯಿಸ್ಸಾಮ। ಸೇಸಂ ಇಧ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೩. ಯಂ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇತಿ ಏತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಕತಮಾ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ವೇದನಾ ಹೋತೀತಿ ಆರದ್ಧಂ, 'ಸಾತಪದವಸೇನ ಪನ 'ಯ'ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ತಜ್ಜಾಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಸಮ್ಫಸ್ಸಜ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ **'ತಜ್ಜಾ'** ವುಚ್ಚತಿ ತಸ್ಸ ಸಾತಸುಖಸ್ಸ ಅನುಚ್ಛವಿಕಾ ಸಾರುಪ್ಪಾ। ಅನುಚ್ಛವಿಕತ್ಥೋಪಿ ಹಿ ಅಯಂ 'ತಜ್ಜಾ'-ಸದ್ದೋ ಹೋತಿ। ಯಥಾಹ - "ತಜ್ಜಂ ತಸ್ಸಾರುಪ್ಪಂ ಕಥಂ ಮನ್ತೇತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೧೪೮)। ತೇಹಿ ವಾ ರೂಪಾದೀಹಿ ಆರಮ್ಮಣೇಹಿ ಇಮಸ್ಸ ಚ ಸುಖಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಜಾತಾತಿಪಿ ತಜ್ಜಾ। ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಮೇವ ನಿಸ್ಸತ್ತಟ್ಠೇನ ಧಾತೂತಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು। ಸಮ್ಫಸ್ಸತೋ ಜಾತಂ, ಸಮ್ಫಸ್ಸೇ ವಾ ಜಾತನ್ತಿ ಸಮ್ಫಸ್ಸಜಂ। ಚಿತ್ತನಿಸ್ಸಿತತ್ತಾ ಚೇತಸಿಕಂ। ಮಧುರಟ್ಠೇನ ಸಾತಂ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ - ಯಂ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಯಥಾವುತ್ತೇನ ಅತ್ಥೇನ ತಜ್ಜಾಯ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಸಮ್ಫಸ್ಸಜಂ ಚೇತಸಿಕಂ ಸಾತಂ, ಅಯಂ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ವೇದನಾ ಹೋತೀತಿ। ಏವಂ ಸಬ್ಬಪದೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಜನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಇದಾನಿ **ಚೇತಸಿಕಂ ಸುಖ**ನ್ತಿಆದೀಸು ಚೇತಸಿಕಪದೇನ ಕಾಯಿಕಸುಖಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ, ಸುಖಪದೇನ ಚೇತಸಿಕಂ ದುಕ್ಖಂ। **ಚೇತೋಸಮ್ಫಸ್ಸಜ**ನ್ತಿ ಚಿತ್ತಸಮ್ಫಸ್ಸೇ ಜಾತಂ। **ಸಾತಂ ಸುಖಂ ವೇದಯಿತ**ನ್ತಿ ಸಾತಂ ವೇದಯಿತಂ, ನ ಅಸಾತಂ ವೇದಯಿತಂ; ಸುಖಂ ವೇದಯಿತಂ, ನ ದುಕ್ಖಂ ವೇದಯಿತಂ। ಪರತೋ ತೀಣಿ ಪದಾನಿ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗವಸೇನ ವುತ್ತಾನಿ। ಸಾತಾ ವೇದನಾ, ನ ಅಸಾತಾ; ಸುಖಾ ವೇದನಾ, ನ ದುಕ್ಖಾತಿ। ಅಯಮೇವ ಪನೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ।

೪. ಸಞ್ಞಾನಿದ್ದೇಸೇ **ತಜ್ಜಾಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ**ತಿ ತಸ್ಸಾಕುಸಲಸಞ್ಞಾಯ ಅನುಚ್ಛವಿಕಾಯ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಸಮ್ಫಸ್ಸಮ್ಹಿ ಜಾತಾ। **ಸಞ್ಞಾ**ತಿ ಸಭಾವನಾಮಂ। **ಸಞ್ಜಾನನಾ**ತಿ ಸಞ್ಜಾನನಾಕಾರೋ। **ಸಞ್ಜಾನಿತತ್ತ**ನ್ತಿ ಸಞ್ಜಾನಿತಭಾವೋ।

೫. ಚೇತನಾನಿದ್ದೇಸೇಪಿ ಇಮಿನಾವ ನಯೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಚಿತ್ತನಿದ್ದೇಸೇ ಚಿತ್ತವಿಚಿತ್ತತಾಯ ಚಿತ್ತಂ। ಆರಮ್ಮಣಂ ಮಿನಮಾನಂ ಜಾನಾತೀತಿ **ಮನೋ**। **ಮಾನಸ**ನ್ತಿ ಮನೋ ಏವ। "ಅನ್ತಲಿಕ್ಖಚರೋ ಪಾಸೋ ಯ್ವಾಯಂ ಚರತಿ ಮಾನಸೋ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೫೧; ಮಹಾವ॰ ೩೩) ಹಿ ಏತ್ಥ ಪನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಧಮ್ಮೋ 'ಮಾನಸೋ'ತಿ ವುತ್ತೋ।

“ಕಥಞ್ಹಿ ಭಗವಾ ತುಯ್ಹಂ, ಸಾವಕೋ ಸಾಸನೇ ರತೋ।
ಅಪ್ಪತ್ತಮಾನಸೋ ಸೇಕ್ಖೋ, ಕಾಲಂ ಕಯಿರಾ ಜನೇ ಸುತಾ”ತಿ॥ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೫೯)।

ಏತ್ಥ ಅರಹತ್ತಂ ‘ಮಾನಸ’ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಇಧ ಪನ ‘ಮನೋವ’ ಮಾನಸಂ। ಬ್ಯಞ್ಜನವಸೇನ ಹೇತಂ ಪದಂ ವಡ್ಢಿತಂ।

ಹದಯನ್ತಿ ಚಿತ್ತಂ। “ಚಿತ್ತಂ ವಾ ತೇ ಖಿಪಿಸ್ಸಾಮಿ, ಹದಯಂ ವಾ ತೇ ಫಾಲೇಸ್ಸಾಮೀ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೨೩೭; ಸು॰ ನಿ॰ ಆಳವಕಸುತ್ತ) ಏತ್ಥ ಉರೋ ಹದಯನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। “ಹದಯಾ ಹದಯಂ ಮಞ್ಞೇ ಅಞ್ಞಾಯ ತಚ್ಛತೀ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೬೩) ಏತ್ಥ ಚಿತ್ತಂ। “ವಕ್ಕಂ ಹದಯ”ನ್ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೩೭೭; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೧೦) ಏತ್ಥ ಹದಯವತ್ಥು। ಇಧ ಪನ ಚಿತ್ತಮೇವ ಅಬ್ಭನ್ತರಟ್ಠೇನ ‘ಹದಯ’ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ತಮೇವ ಪರಿಸುದ್ಧಟ್ಠೇನ **ಪಣ್ಡರಂ**। ಭವಙ್ಗಂ ಸನ್ಧಾಯೇತಂ ವುತ್ತಂ। ಯಥಾಹ – “ಪಭಸ್ಸರಮಿದಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚಿತ್ತಂ, ತಞ್ಚ ಖೋ ಆಗನ್ತುಕೇಹಿ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸೇಹಿ ಉಪಕ್ಕಿಲಿಟ್ಠ”ನ್ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧.೪೯)। ತತೋ ನಿಕ್ಖನ್ತತ್ತಾ ಪನ ಅಕುಸಲಮ್ಪಿ, ಗಙ್ಗಾಯ ನಿಕ್ಖನ್ತಾ ನದೀ ಗಙ್ಗಾ ವಿಯ, ಗೋಧಾವರಿತೋ ನಿಕ್ಖನ್ತಾ ಗೋಧಾವರೀ ವಿಯ ಚ, ಪಣ್ಡರನ್ತ್ವೇವ ವುತ್ತಂ।

ಮನೋ ಮನಾಯತನನ್ತಿ ಇಧ ಪನ ಮನೋಗ್ಗಹಣಂ ಮನಸ್ಸೇವ ಆಯತನಭಾವದೀಪನತ್ಥಂ। ತೇನೇತಂ ದೀಪೇತಿ – ‘ನಯಿದಂ ದೇವಾಯತನಂ ವಿಯ ಮನಸ್ಸ ಆಯತನತ್ತಾ ಮನಾಯತನಂ, ಅಥ ಖೋ ಮನೋ ಏವ ಆಯತನಂ ಮನಾಯತನ’ನ್ತಿ। ತತ್ಥ ನಿವಾಸಠಾನಟ್ಠೇನ ಆಕರಟ್ಠೇನ ಸಮೋಸರಣಠಾನಟ್ಠೇನ ಸಞ್ಜಾತಿದೇಸಟ್ಠೇನ ಕಾರಣಟ್ಠೇನ ಚ ಆಯತನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತಥಾ ಹಿ ಲೋಕೇ ‘ಇಸ್ಸರಾಯತನಂ ವಾಸುದೇವಾಯತನ’ನ್ತಿಆದೀಸು ನಿವಾಸಟ್ಠಾನಂ ಆಯತನನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ‘ಸುವಣ್ಣಾಯತನಂ ರಜತಾಯತನ’ನ್ತಿಆದೀಸು ಆಕರೋ। ಸಾಸನೇ ಪನ “ಮನೋರಮೇ ಆಯತನೇ ಸೇವನ್ತಿ ನಂ ವಿಹಙ್ಗಮಾ”ತಿಆದೀಸು (ಅ॰ ನಿ॰ ೫.೩೮) ಸಮೋಸರಣಟ್ಠಾನಂ। “ದಕ್ಖಿಣಾಪಥೋ ಗುನ್ನಂ ಆಯತನ”ನ್ತಿಆದೀಸು ಸಞ್ಜಾತಿದೇಸೋ। “ತತ್ರ ತತ್ರೇವ ಸಕ್ಖಿಭಬ್ಬತಂ ಪಾಪುಣಾತಿ ಸತಿ ಸತಿಆಯತನೇ”ತಿಆದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೧೫೮) ಕಾರಣಂ। ಇಧ ಪನ ಸಞ್ಜಾತಿದೇಸಟ್ಠೇನ ಸಮೋಸರಣಠಾನಟ್ಠೇನ ಕಾರಣಟ್ಠೇನಾತಿ ತಿಧಾಪಿ ವಟ್ಟತಿ।

ಫಸ್ಸಾದಯೋ ಹಿ ಧಮ್ಮಾ ಏತ್ಥ ಸಞ್ಜಾಯನ್ತೀತಿ ಸಞ್ಜಾತಿದೇಸಟ್ಠೇನಪಿ ಏತಂ ಆಯತನಂ। ಬಹಿದ್ಧಾ ರೂಪಸದ್ದಗನ್ಧರಸಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೇನೇತ್ಥ ಓಸರನ್ತೀತಿ ಸಮೋಸರಣಠಾನಟ್ಠೇನಪಿ ಆಯತನಂ। ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಪನ ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯಟ್ಠೇನ ಕಾರಣತ್ತಾ ಕಾರಣಟ್ಠೇನಪಿ ಆಯತನನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಂ ವುತ್ತತ್ಥಮೇವ।

ವಿಜಾನಾತೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಞ್ಞಾಣಮೇವ ಖನ್ಧೋ **ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ**। ತಸ್ಸ ರಾಸಿಆದಿವಸೇನ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಮಹಾಉದಕಕ್ಖನ್ಧೋತ್ವೇವ ಸಙ್ಖ್ಯಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೫೧)। ಏತ್ಥ ಹಿ ರಾಸಟ್ಠೇನ ಖನ್ಧೋ ವುತ್ತೋ। “ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧೋ ಸಮಾಧಿಕ್ಖನ್ಧೋ”ತಿಆದೀಸು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೫೫) ಗುಣಟ್ಠೇನ। “ಅದ್ದಸಾ ಖೋ ಭಗವಾ ಮಹನ್ತಂ ದಾರುಕ್ಖನ್ಧ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೪೧) ಏತ್ಥ ಪಣ್ಣತ್ತಿಮತ್ತಟ್ಠೇನ। ಇಧ ಪನ ರುಳ್ಹಿತೋ ಖನ್ಧೋ ವುತ್ತೋ। ರಾಸಟ್ಠೇನ ಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಏಕದೇಸೋ ಏಕಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ। ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ರುಕ್ಖಸ್ಸ ಏಕದೇಸಂ ಛಿನ್ದನ್ತೋ ರುಕ್ಖಂ ಛಿನ್ದತೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಮೇವ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಏಕದೇಸಭೂತಂ ಏಕಮ್ಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ರುಳ್ಹಿತೋ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ವುತ್ತಂ।

ತಜ್ಜಾಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂತಿ ತೇಸಂ ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅನುಚ್ಛವಿಕಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು। ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಪದೇ ಏಕಮೇವ ಚಿತ್ತಂ ಮಿನನಟ್ಠೇನ ಮನೋ, ವಿಜಾನನಟ್ಠೇನ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಸಭಾವಟ್ಠೇನ ನಿಸ್ಸತ್ತಟ್ಠೇನ ವಾ ಧಾತೂತಿ ತೀಹಿ ನಾಮೇಹಿ ವುತ್ತಂ। ಇತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಕೇ ಫಸ್ಸೋ ತಾವ ಯಸ್ಮಾ ಫಸ್ಸೋ ಏವ, ನ ತಜ್ಜಾಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಸಮ್ಫಸ್ಸಜೋ, ಚಿತ್ತಞ್ಚ ಯಸ್ಮಾ ತಜ್ಜಾಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಏವ, ತಸ್ಮಾ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪದದ್ವಯೇ ‘ತಜ್ಜಾಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ’ತಿ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ನ ಆರೋಪಿತಾ। ವಿತಕ್ಕಪದಾದೀಸು ಪನ ಲಬ್ಭಮಾನಾಪಿ ಇಧ ಪಚ್ಛಿನ್ನತ್ತಾ ನ ಉದ್ಧಟಾ।

ಇಮೇಸಞ್ಚ ಪನ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ವಿನಿಬ್ಭೋಗಂ ಕತ್ವಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿಂ ಉದ್ಧರಮಾನೇನ ಭಗವತಾ ದುಕ್ಕರಂ ಕತಂ। ನಾನಾಉದಕಾನಞ್ಹಿ ನಾನಾತೇಲಾನಂ ವಾ ಏಕಭಾಜನೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ದಿವಸಂ ನಿಮ್ಮಥಿತಾನಂ ವಣ್ಣ ಗನ್ಧರಸಾನಂ ನಾನತಾಯ ದಿಸ್ವಾ ವಾ ಘಾಯಿತ್ವಾ ವಾ ಸಾಯಿತ್ವಾ ವಾ ನಾನಾಕರಣಂ ಸಕ್ಕಾ ಭವೇಯ್ಯ ಞಾತುಂ। ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ತಂ ದುಕ್ಕರನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೇನ ಪನ ಇಮೇಸಂ ಅರೂಪೀನಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಏಕಾರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಮಾನಾನಂ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ವಿನಿಬ್ಭೋಗಂ ಕತ್ವಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿಂ ಉದ್ಧರಮಾನೇನ ಅತಿದುಕ್ಕರಂ ಕತಂ। ತೇನಾಹ **ಆಯಸ್ಮಾ ನಾಗಸೇನತ್ಥೇರೋ** -

> “ದುಕ್ಕರಂ, ಮಹಾರಾಜ, ಭಗವತಾ ಕತನ್ತಿ। ‘ಕಿಂ, ಭನ್ತೇ ನಾಗಸೇನ, ಭಗವತಾ ದುಕ್ಕರಂ ಕತ’ನ್ತಿ। ‘ದುಕ್ಕರಂ, ಮಹಾರಾಜ, ಭಗವತಾ ಕತಂ, ಯಂ ಇಮೇಸಂ ಅರೂಪೀನಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಏಕಾರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಮಾನಾನಂ ವವತ್ಥಾನಂ ಅಕ್ಖಾತಂ - ಅಯಂ ಫಸ್ಸೋ, ಅಯಂ ವೇದನಾ, ಅಯಂ ಸಞ್ಞಾ, ಅಯಂ ಚೇತನಾ, ಇದಂ ಚಿತ್ತ’ನ್ತಿ। ‘ಓಪಮ್ಮಂ, ಭನ್ತೇ, ಕರೋಹೀ’ತಿ। ‘ಯಥಾ, ಮಹಾರಾಜ, ಕೋಚಿದೇವ ಪುರಿಸೋ ನಾವಾಯ ಸಮುದ್ದಂ ಅಜ್ಝೋಗಾಹೇತ್ವಾ ಹತ್ಥಪುಟೇನ ಉದಕಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಜಿವ್ಹಾಯ ಸಾಯಿತ್ವಾ ಜಾನೇಯ್ಯ ನು ಖೋ, ಮಹಾರಾಜ, ಸೋ ಪುರಿಸೋ - ಇದಂ ಗಙ್ಗಾಯ ಉದಕಂ, ಇದಂ ಯಮುನಾಯ ಉದಕಂ, ಇದಂ ಅಚಿರವತಿಯಾ ಉದಕಂ, ಇದಂ ಸರಭುಯಾ ಉದಕಂ, ಇದಂ ಮಹಿಯಾ ಉದಕ’ನ್ತಿ? ‘ದುಕ್ಕರಂ, ಭನ್ತೇ, ಜಾನಿತು’ನ್ತಿ। ‘ತತೋ ದುಕ್ಕರತರಂ ಖೋ, ಮಹಾರಾಜ, ಭಗವತಾ ಕತಂ ಯಂ ಇಮೇಸಂ ಅರೂಪೀನಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ...ಪೇ॰... ಇದಂ ಚಿತ್ತ’”ನ್ತಿ (ಮಿ॰ ಪ॰ ೨.೭.೧೬)।

೭. ವಿತಕ್ಕನಿದ್ದೇಸೇ ತಕ್ಕನವಸೇನ **ತಕ್ಕೋ**। ತಸ್ಸ ತಿತ್ತಕಂ ತಕ್ಕೇಸಿ ಕುಮ್ಭಂ ತಕ್ಕೇಸಿ ಸಕಟಂ ತಕ್ಕೇಸಿ ಯೋಜನಂ ತಕ್ಕೇಸಿ ಅಡ್ಢಯೋಜನಂ ತಕ್ಕೇಸೀತಿ ಏವಂ ತಕ್ಕನವಸೇನ ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಇದಂ ತಕ್ಕಸ್ಸ ಸಭಾವಪದಂ। ವಿತಕ್ಕನವಸೇನ **ವಿತಕ್ಕೋ**। ಬಲವತರತಕ್ಕಸ್ಸೇತಂ ನಾಮಂ। ಸುಟ್ಠು ಕಪ್ಪನವಸೇನ **ಸಙ್ಕಪ್ಪೋ**। ಏಕಗ್ಗಂ ಚಿತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣೇ ಅಪ್ಪೇತೀತಿ **ಅಪ್ಪನಾ**। ದುತಿಯಪದಂ ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ವಡ್ಢಿತಂ । ಬಲವತರಾ ವಾ ಅಪ್ಪನಾ **ಬ್ಯಪ್ಪನಾ**। ಆರಮ್ಮಣೇ ಚಿತ್ತಂ ಅಭಿನಿರೋಪೇತಿ ಪತಿಟ್ಠಾಪೇತೀತಿ **ಚೇತಸೋ ಅಭಿನಿರೋಪನಾ**। ಯಾಥಾವತಾಯ ನಿಯ್ಯಾನಿಕತಾಯ ಚ ಕುಸಲಭಾವಪ್ಪತ್ತೋ ಪಸತ್ಥೋ ಸಙ್ಕಪ್ಪೋತಿ **ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ**।

೮. ವಿಚಾರನಿದ್ದೇಸೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಚರಣಕವಸೇನ **ಚಾರೋ**। ಇದಮಸ್ಸ ಸಭಾವಪದಂ। ವಿಚರಣವಸೇನ **ವಿಚಾರೋ** । ಅನುಗನ್ತ್ವಾ ವಿಚರಣವಸೇನ **ಅನುವಿಚಾರೋ**। ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ವಿಚರಣವಸೇನ **ಉಪವಿಚಾರೋ**ತಿ। ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ವಾ ಪದಾನಿ ವಡ್ಢಿತಾನಿ। ಆರಮ್ಮಣೇ ಚಿತ್ತಂ, ಸರಂ ವಿಯ ಜಿಯಾಯ, ಅನುಸನ್ಧಹಿತ್ವಾ ಠಪನತೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ **ಅನುಸನ್ಧಾನತಾ**। ಆರಮ್ಮಣಂ ಅನುಪೇಕ್ಖಮಾನೋ ವಿಯ ತಿಟ್ಠತೀತಿ **ಅನುಪೇಕ್ಖನತಾ**। ವಿಚರಣವಸೇನ ವಾ ಉಪೇಕ್ಖನತಾ ಅನುಪೇಕ್ಖನತಾ।

೯. ಪೀತಿನಿದ್ದೇಸೇ **ಪೀತೀ**ತಿ ಸಭಾವಪದಂ। ಪಮುದಿತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಪಾಮೋಜ್ಜಂ**। ಆಮೋದನಾಕಾರೋ **ಆಮೋದನಾ**। ಪಮೋದನಾಕಾರೋ **ಪಮೋದನಾ**। ಯಥಾ ವಾ ಭೇಸಜ್ಜಾನಂ ವಾ ತೇಲಾನಂ ವಾ ಉಣ್ಹೋದಕಸೀತೋದಕಾನಂ ವಾ ಏಕತೋಕರಣಂ ಮೋದನಾತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಮಯಮ್ಪಿ ಪೀತಿ ಧಮ್ಮಾನಂ ಏಕತೋಕರಣೇನ ಮೋದನಾ। ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ಪನ ಮಣ್ಡೇತ್ವಾ ಆಮೋದನಾ ಪಮೋದನಾತಿ ವುತ್ತಾ। ಹಾಸೇತೀತಿ **ಹಾಸೋ**। ಪಹಾಸೇತೀತಿ **ಪಹಾಸೋ**। ಹಟ್ಠಪಹಟ್ಠಾಕಾರಾನಮೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ವಿತ್ತೀತಿ ವಿತ್ತಂ; ಧನಸ್ಸೇತಂ ನಾಮಂ। ಅಯಂ ಪನ ಸೋಮನಸ್ಸಪಚ್ಚಯತ್ತಾ ವಿತ್ತಿಸರಿಕ್ಖತಾಯ **ವಿತ್ತಿ**। ಯಥಾ ಹಿ ಧನಿನೋ ಧನಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಸೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಏವಂ ಪೀತಿಮತೋಪಿ ಪೀತಿಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಸೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ವಿತ್ತೀತಿ ವುತ್ತಾ। ತುಟ್ಠಿಸಭಾವಸಣ್ಠಿತಾಯ ಪೀತಿಯಾ ಏತಂ ನಾಮಂ। ಪೀತಿಮಾ ಪನ ಪುಗ್ಗಲೋ ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಉಗ್ಗತತ್ತಾ ಅಬ್ಭುಗ್ಗತತ್ತಾ ಉದಗ್ಗೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ । ಉದಗ್ಗಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಓದಗ್ಯಂ**। ಅತ್ತನೋ ಮನತಾ **ಅತ್ತಮನತಾ**। ಅನಭಿರದ್ಧಸ್ಸ ಹಿ ಮನೋ ದುಕ್ಖಪದಟ್ಠಾನತ್ತಾ ಅತ್ತನೋ ಮನೋ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ, ಅಭಿರದ್ಧಸ್ಸ ಪನ ಸುಖಪದಟ್ಠಾನತ್ತಾ ಅತ್ತನೋ ಮನೋ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಇತಿ ಅತ್ತನೋ ಮನತಾ ಅತ್ತಮನತಾ, ಸಕಮನತಾ। ಸಕಮನಸ್ಸ ಭಾವೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಾ ಪನ ಯಸ್ಮಾ ನ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಅತ್ತನೋ ಮನತಾ, ಚಿತ್ತಸ್ಸೇವ ಪನೇಸೋ ಭಾವೋ, ಚೇತಸಿಕೋ ಧಮ್ಮೋ, ತಸ್ಮಾ **ಅತ್ತಮನತಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ ವುತ್ತಾ।

೧೧. ಏಕಗ್ಗತಾನಿದ್ದೇಸೇ ಅಚಲಭಾವೇನ ಆರಮ್ಮಣೇ ತಿಟ್ಠತೀತಿ **ಠಿತಿ**। ಪರತೋ ಪದದ್ವಯಂ ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ವಡ್ಢಿತಂ। ಅಪಿಚ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಆರಮ್ಮಣಮ್ಹಿ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತ್ವಾ ತಿಟ್ಠತೀತಿ **ಸಣ್ಠಿತಿ**। ಆರಮ್ಮಣಂ ಓಗಾಹೇತ್ವಾ ಅನುಪವಿಸಿತ್ವಾ ತಿಟ್ಠತೀತಿ **ಅವಟ್ಠಿತಿ**। ಕುಸಲಪಕ್ಖಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಚತ್ತಾರೋ ಧಮ್ಮಾ ಆರಮ್ಮಣಂ ಓಗಾಹನ್ತಿ - ಸದ್ಧಾ ಸತಿ ಸಮಾಧಿ ಪಞ್ಞಾತಿ। ತೇನೇವ ಸದ್ಧಾ ಓಕಪ್ಪನಾತಿ ವುತ್ತಾ, ಸತಿ ಅಪಿಲಾಪನತಾತಿ, ಸಮಾಧಿ ಅವಟ್ಠಿತೀತಿ, ಪಞ್ಞಾ ಪರಿಯೋಗಾಹನಾತಿ। ಅಕುಸಲಪಕ್ಖೇ ಪನ ತಯೋ ಧಮ್ಮಾ ಆರಮ್ಮಣಂ ಓಗಾಹನ್ತಿ - ತಣ್ಹಾ ದಿಟ್ಠಿ ಅವಿಜ್ಜಾತಿ। ತೇನೇವ ತೇ ಓಘಾತಿ ವುತ್ತಾ। ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ ಪನೇತ್ಥ ನ ಬಲವತೀ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ರಜುಟ್ಠಾನಟ್ಠಾನೇ ಉದಕೇನ ಸಿಞ್ಚಿತ್ವಾ ಸಮ್ಮಟ್ಠೇ ಥೋಕಮೇವ ಕಾಲಂ ರಜೋ ಸನ್ನಿಸೀದತಿ, ಸುಕ್ಖನ್ತೇ ಸುಕ್ಖನ್ತೇ ಪುನ ಪಕತಿಭಾವೇನ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಏವಮೇವ ಅಕುಸಲಪಕ್ಖೇ ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ ನ ಬಲವತೀ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಘಟೇಹಿ ಉದಕಂ ಆಸಿಞ್ಚಿತ್ವಾ ಕುದಾಲೇನ ಖನಿತ್ವಾ ಆಕೋಟನಮದ್ದನಘಟ್ಟನಾನಿ ಕತ್ವಾ ಉಪಲಿತ್ತೇ ಆದಾಸೇ ವಿಯ ಛಾಯಾ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ವಸ್ಸಸತಾತಿಕ್ಕಮೇಪಿ ತಂಮುಹುತ್ತಕತಂ ವಿಯ ಹೋತಿ, ಏವಮೇವ ಕುಸಲಪಕ್ಖೇ ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ ಬಲವತೀ ಹೋತಿ।

ಉದ್ಧಚ್ಚವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾವಸೇನ ಪವತ್ತಸ್ಸ ವಿಸಾಹಾರಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖತೋ **ಅವಿಸಾಹಾರೋ**। ಉದ್ಧಚ್ಚವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾವಸೇನೇವ ಗಚ್ಛನ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ ವಿಕ್ಖಿಪತಿ ನಾಮ। ಅಯಂ ಪನ ತಥಾವಿಧೋ ವಿಕ್ಖೇಪೋ ನ ಹೋತೀತಿ **ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ**। ಉದ್ಧಚ್ಚವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾವಸೇನೇವ ಚ ಚಿತ್ತಂ ವಿಸಾಹಟಂ ನಾಮ ಹೋತಿ, ಇತೋ ಚಿತೋ ಚ ಹರೀಯತಿ। ಅಯಂ ಪನ ಏವಂ ಅವಿಸಾಹಟಸ್ಸ ಮಾನಸಸ್ಸ ಭಾವೋತಿ **ಅವಿಸಾಹಟಮಾನಸತಾ**।

ಸಮಥೋತಿ ತಿವಿಧೋ ಸಮಥೋ - ಚಿತ್ತಸಮಥೋ, ಅಧಿಕರಣಸಮಥೋ, ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರಸಮಥೋತಿ। ತತ್ಥ ಅಟ್ಠಸು ಸಮಾಪತ್ತೀಸು ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ ಚಿತ್ತಸಮಥೋ ನಾಮ। ತಞ್ಹಿ ಆಗಮ್ಮ ಚಿತ್ತಚಲನಂ ಚಿತ್ತವಿಪ್ಫನ್ದಿತಂ ಸಮ್ಮತಿ ವೂಪಸಮ್ಮತಿ, ತಸ್ಮಾ ಸೋ **ಚಿತ್ತಸಮಥೋ**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಸಮ್ಮುಖಾವಿನಯಾದಿಸತ್ತವಿಧೋ ಸಮಥೋ ಅಧಿಕರಣಸಮಥೋ ನಾಮ। ತಞ್ಹಿ ಆಗಮ್ಮ ತಾನಿ ತಾನಿ ಅಧಿಕರಣಾನಿ ಸಮ್ಮನ್ತಿ ವೂಪಸಮ್ಮನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಸೋ **ಅಧಿಕರಣಸಮಥೋ**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಸಬ್ಬೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆಗಮ್ಮ ಸಮ್ಮನ್ತಿ ವೂಪಸಮ್ಮನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ **ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರಸಮಥೋ**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಚಿತ್ತಸಮಥೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। ಸಮಾಧಿಲಕ್ಖಣೇ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ **ಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಉದ್ಧಚ್ಚೇ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ **ಸಮಾಧಿಬಲಂ**। **ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧೀ**ತಿ ಯಾಥಾವಸಮಾಧಿ ನಿಯ್ಯಾನಿಕಸಮಾಧಿ ಕುಸಲಸಮಾಧಿ।

೧೨. ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯನಿದ್ದೇಸೇ ಬುದ್ಧಾದಿಗುಣಾನಂ ಸದ್ದಹನವಸೇನ **ಸದ್ಧಾ**। ಬುದ್ಧಾದೀನಿ ವಾ ರತನಾನಿ ಸದ್ದಹತಿ ಪತ್ತಿಯಾಯತೀತಿ ಸದ್ಧಾ। **ಸದ್ದಹನಾ**ತಿ ಸದ್ದಹನಾಕಾರೋ। ಬುದ್ಧಾದೀನಂ ಗುಣೇ ಓಗಾಹತಿ, ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ವಿಯ ಅನುಪವಿಸತೀತಿ **ಓಕಪ್ಪನಾ**। ಬುದ್ಧಾದೀನಂ ಗುಣೇಸು ಏತಾಯ ಸತ್ತಾ ಅತಿವಿಯ ಪಸೀದನ್ತಿ, ಸಯಂ ವಾ ಅಭಿಪ್ಪಸೀದತೀತಿ **ಅಭಿಪ್ಪಸಾದೋ**। ಇದಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಾದೀನಂ ಸಮಾಸಪದಾನಂ ವಸೇನ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಪರಿಯಾಯೇ ಆರದ್ಧೇ ಆದಿಪದಂ ಗಹೇತ್ವಾವ ಪದಭಾಜನಂ ಕರೀಯತಿ - ಅಯಂ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಧಮ್ಮತಾ - ತಸ್ಮಾ ಪುನ **ಸದ್ಧಾ**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಯಥಾ ವಾ ಇತ್ಥಿಯಾ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ನ ತಥಾ ಇದಂ। ಇದಂ ಪನ ಸದ್ಧಾವ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ। ಏವಂ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಭಾವಞಾಪನತ್ಥಮ್ಪಿ ಪುನ ಸದ್ಧಾತಿ ವುತ್ತಂ। ಏವಂ ಸಬ್ಬಪದನಿದ್ದೇಸೇಸು ಆದಿಪದಸ್ಸ ಪುನ ವಚನೇ ಪಯೋಜನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಧಿಮೋಕ್ಖಲಕ್ಖಣೇ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ **ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಅಸದ್ಧಿಯೇ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ **ಸದ್ಧಾಬಲಂ**।

೧೩. ವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯನಿದ್ದೇಸೇ **ಚೇತಸಿಕೋ**ತಿ ಇದಂ ವೀರಿಯಸ್ಸ ನಿಯಮತೋ ಚೇತಸಿಕಭಾವದೀಪನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। ಇದಞ್ಹಿ ವೀರಿಯಂ “ಯದಪಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಾಯಿಕಂ ವೀರಿಯಂ ತದಪಿ ವೀರಿಯಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ, ಯದಪಿ ಚೇತಸಿಕಂ ವೀರಿಯಂ ತದಪಿ

ವೀರಿಯಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋತಿ। ಇತಿಹಿದಂ ಉದ್ದೇಸಂ ಗಚ್ಛತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೨೩೩) ಏವಮಾದೀಸು ಸುತ್ತೇಸು ಚಙ್ಕಮಾದೀನಿ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ 'ಕಾಯಿಕ'ನ್ತಿ ವುಚ್ಚಮಾನಮ್ಪಿ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಯ ಕಾಯಿಕಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ಚೇತಸಿಕಮೇವ ಪನೇತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಚೇತಸಿಕೋ'ತಿ ವುತ್ತಂ। **ವೀರಿಯಾರಮ್ಭೋ**ತಿ ವೀರಿಯಸಙ್ಖಾತೋ ಆರಮ್ಭೋ। ಇಮಿನಾ ಸೇಸಾರಮ್ಭೇ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। ಅಯಞ್ಹಿ 'ಆರಮ್ಭ'-ಸದ್ದೋ ಕಮ್ಮೇ ಆಪತ್ತಿಯಂ ಕಿರಿಯಾಯಂ ವೀರಿಯೇ ಹಿಂಸಾಯ ವಿಕೋಪನೇತಿ ಅನೇಕೇಸು ಅತ್ಥೇಸು ಆಗತೋ।

"ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ದುಕ್ಖಂ ಸಮ್ಭೋತಿ, ಸಬ್ಬಂ ಆರಮ್ಭಪಚ್ಚಯಾ।
ಆರಮ್ಭಾನಂ ನಿರೋಧೇನ, ನತ್ಥಿ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಸಮ್ಭವೋ"ತಿ॥ (ಸು॰ ನಿ॰ ೭೪೯)।

ಏತ್ಥ ಹಿ ಕಮ್ಮಂ 'ಆರಮ್ಭೋ'ತಿ ಆಗತಂ। "ಆರಮ್ಭತಿ ಚ ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರೀ ಚ ಹೋತೀ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೫.೧೪೨; ಪು॰ ಪ॰ ೧೯೧) ಏತ್ಥ ಆಪತ್ತಿ। "ಮಹಾಯಞ್ಞಾ ಮಹಾರಮ್ಭಾ ನ ತೇ ಹೋನ್ತಿ ಮಹಪ್ಫಲಾ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೩೯; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೨೦) ಏತ್ಥ ಯೂಪುಸ್ಸಾಪನಾದಿಕಿರಿಯಾ। "ಆರಮ್ಭಥ ನಿಕ್ಕಮಥ ಯುಞ್ಜಥ ಬುದ್ಧಸಾಸನೇ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೮೫) ಏತ್ಥ ವೀರಿಯಂ। "ಸಮಣಂ ಗೋತಮಂ ಉದ್ದಿಸ್ಸ ಪಾಣಂ ಆರಭನ್ತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೫೧-೫೨) ಏತ್ಥ ಹಿಂಸಾ। "ಬೀಜಗಾಮಭೂತಗಾಮಸಮಾರಮ್ಭಾ ಪಟಿವಿರತೋ ಹೋತೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೧೦; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೯೩) ಏತ್ಥ ಛೇದನಭಞ್ಜನಾದಿಕಂ ವಿಕೋಪನಂ। ಇಧ ಪನ ವೀರಿಯಮೇವ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ। ತೇನಾಹ - 'ವೀರಿಯಾರಮ್ಭೋತಿ ವೀರಿಯಸಙ್ಖಾತೋ ಆರಮ್ಭೋ'ತಿ। ವೀರಿಯಞ್ಹಿ ಆರಮ್ಭನಕವಸೇನ ಆರಮ್ಭೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಇದಮಸ್ಸ ಸಭಾವಪದಂ। ಕೋಸಜ್ಜತೋ ನಿಕ್ಖಮನವಸೇನ **ನಿಕ್ಕಮೋ**। ಪರಂ ಪರಂ ಠಾನಂ ಅಕ್ಕಮನವಸೇನ **ಪರಕ್ಕಮೋ**। ಉಗ್ಗನ್ತ್ವಾ ಯಮನವಸೇನ **ಉಯ್ಯಾಮೋ**। ಬ್ಯಾಯಮನವಸೇನ **ವಾಯಾಮೋ**। ಉಸ್ಸಾಹನವಸೇನ **ಉಸ್ಸಾಹೋ**। ಅಧಿಮತ್ತುಸ್ಸಾಹನವಸೇನ **ಉಸ್ಸೋಳ್ಹೀ**। ಥಿರಭಾವಟ್ಠೇನ **ಥಾಮೋ**। ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಧಾರಣವಸೇನ ಅವಿಚ್ಛೇದತೋ ವಾ ಪವತ್ತನವಸೇನ ಕುಸಲಸನ್ತಾನಂ ಧಾರೇತೀತಿ **ಧಿತಿ**।

ಅಪರೋ ನಯೋ - ನಿಕ್ಕಮೋ ಚೇಸೋ ಕಾಮಾನಂ ಪನುದನಾಯ, ಪರಕ್ಕಮೋ ಚೇಸೋ ಬನ್ಧನಚ್ಛೇದಾಯ, ಉಯ್ಯಾಮೋ ಚೇಸೋ ಓಘನಿತ್ಥರಣಾಯ, ವಾಯಾಮೋ ಚೇಸೋ ಪಾರಙ್ಗಮನಟ್ಠೇನ, ಉಸ್ಸಾಹೋ ಚೇಸೋ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಟ್ಠೇನ, ಉಸ್ಸೋಳ್ಹೀ ಚೇಸೋ ಅಧಿಮತ್ತಟ್ಠೇನ, ಥಾಮೋ ಚೇಸೋ ಪಲಿಘುಗ್ಘಾಟನತಾಯ, ಧಿತಿ ಚೇಸೋ ಅವಟ್ಠಿತಿಕಾರಿತಾಯಾತಿ।

"ಕಾಮಂ ತಚೋ ಚ ನ್ಹಾರು ಚ ಅಟ್ಠಿ ಚ ಅವಸಿಸ್ಸತೂ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೧೮೪; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೨, ೨೩೭; ಅ॰ ನಿ॰ ೨.೫; ಮಹಾನಿ॰ ೧೯೬; ಚೂಳನಿ॰ ಖಗ್ಗವಿಸಾಣಸುತ್ತನಿದ್ದೇಸ ೧೫೪) ಏವಂ ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಅಸಿಥಿಲಪರಕ್ಕಮವಸೇನ **ಅಸಿಥಿಲಪರಕ್ಕಮತಾ;** ಥಿರಪರಕ್ಕಮೋ, ದಳ್ಹಪರಕ್ಕಮೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತಂ ವೀರಿಯಂ ಕುಸಲಕಮ್ಮಕರಣಟ್ಠಾನೇ ಛನ್ದಂ ನ ನಿಕ್ಖಿಪತಿ, ಧುರಂ ನ ನಿಕ್ಖಿಪತಿ, ನ ಓತಾರೇತಿ, ನ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತಿ, ಅನೋಸಕ್ಕಿತಮಾನಸತಂ ಆವಹತಿ, ತಸ್ಮಾ **ಅನಿಕ್ಖಿತ್ತಛನ್ದತಾ ಅನಿಕ್ಖಿತ್ತಧುರತಾ**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಯಥಾ ಪನ ತಜ್ಜಾತಿಕೇ ಉದಕಸಮ್ಭಿನ್ನಟ್ಠಾನೇ ಧುರವಾಹಗೋಣಂ ಗಣ್ಹಥಾತಿ ವದನ್ತಿ , ಸೋ ಜಣ್ಣುನಾ ಭೂಮಿಂ ಉಪ್ಪೀಳೇತ್ವಾಪಿ ಧುರಂ ವಹತಿ, ಭೂಮಿಯಂ ಪತಿತುಂ ನ ದೇತಿ, ಏವಮೇವ ವೀರಿಯಂ ಕುಸಲಕಮ್ಮಕರಣಟ್ಠಾನೇ ಧುರಂ ಉಕ್ಖಿಪತಿ ಪಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ, ತಸ್ಮಾ **ಧುರಸಮ್ಪಗ್ಗಾಹೋ**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಪಗ್ಗಹಲಕ್ಖಣೇ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ **ವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಕೋಸಜ್ಜೇ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ **ವೀರಿಯಬಲಂ**। ಯಾಥಾವನಿಯ್ಯಾನಿಕಕುಸಲವಾಯಾಮತಾಯ **ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮೋ**।

೧೪. ಸತಿನ್ದ್ರಿಯನಿದ್ದೇಸೇ ಸರಣಕವಸೇನ **ಸತಿ**। ಇದಂ ಸತಿಯಾ ಸಭಾವಪದಂ। ಪುನಪ್ಪುನಂ ಸರಣತೋ ಅನುಸ್ಸರಣವಸೇನ **ಅನುಸ್ಸತಿ**। ಅಭಿಮುಖಂ ಗನ್ತ್ವಾ ವಿಯ ಸರಣತೋ ಪಟಿಸರಣವಸೇನ **ಪಟಿಸ್ಸತಿ**। ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ವಾ ವಡ್ಢಿತಮತ್ತಮೇತಂ। ಸರಣಾಕಾರೋ **ಸರಣತಾ**। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಸರಣತಾತಿ ತಿಣ್ಣಂ ಸರಣಾನಮ್ಪಿ ನಾಮಂ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಪಟಿಸೇಧೇತುಂ ಪುನ ಸತಿಗ್ಗಹಣಂ ಕತಂ। ಸತಿಸಙ್ಖಾತಾ ಸರಣತಾತಿ ಅಯಞ್ಹೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ। ಸುತಪರಿಯತ್ತಸ್ಸ ಧಾರಣಭಾವತೋ **ಧಾರಣತಾ**। ಅನುಪವಿಸನಸಙ್ಖಾತೇನ ಓಗಾಹನಟ್ಠೇನ ಅಪಿಲಾಪನಭಾವೋ **ಅಪಿಲಾಪನತಾ**। ಯಥಾ ಹಿ ಲಾಬುಕಟಾಹಾದೀನಿ ಉದಕೇ ಪ್ಲವನ್ತಿ,

ನ ಅನುಪವಿಸನ್ತಿ, ನ ತಥಾ ಆರಮ್ಮಣೇ ಸತಿ। ಆರಮ್ಮಣಞ್ಹೇಸಾ ಅನುಪವಿಸತಿ, ತಸ್ಮಾ **ಅಪಿಲಾಪನತಾ**ತಿ ವುತ್ತಾ। ಚಿರಕತಚಿರಭಾಸಿತಾನಂ ಅಸಮ್ಮುಸ್ಸನಭಾವತೋ **ಅಸಮ್ಮುಸ್ಸನತಾ**। ಉಪಟ್ಠಾನಲಕ್ಖಣೇ ಜೋತನಲಕ್ಖಣೇ ಚ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ಸತಿಸಙ್ಖಾತಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ **ಸತಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಪಮಾದೇ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ **ಸತಿಬಲಂ**। ಯಾಥಾವಸತಿ ನಿಯ್ಯಾನಿಕಸತಿ ಕುಸಲಸತೀತಿ **ಸಮ್ಮಾಸತಿ**।

೧೬. ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯನಿದ್ದೇಸೇ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಪಾಕಟಕರಣಸಙ್ಖಾತೇನ ಪಞ್ಞಾಪನಟ್ಠೇನ **ಪಞ್ಞಾ**। ತೇನ ತೇನ ವಾ ಅನಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಪಕಾರೇನ ಧಮ್ಮೇ ಜಾನಾತೀತಿಪಿ ಪಞ್ಞಾ। ಇದಮಸ್ಸಾ ಸಭಾವಪದಂ। ಪಜಾನನಾಕಾರೋ **ಪಜಾನನಾ**। ಅನಿಚ್ಚಾದೀನಿ ವಿಚಿನಾತೀತಿ **ವಿಚಯೋ**। **ಪವಿಚಯೋ**ತಿ ಉಪಸಗ್ಗೇನ ಪದಂ ವಡ್ಢಿತಂ । ಚತುಸಚ್ಚಧಮ್ಮೇ ವಿಚಿನಾತೀತಿ **ಧಮ್ಮವಿಚಯೋ**। ಅನಿಚ್ಚಾದೀನಂ ಸಲ್ಲಕ್ಖಣವಸೇನ **ಸಲ್ಲಕ್ಖಣಾ**। ಸಾಯೇವ ಪುನ ಉಪಸಗ್ಗನಾನತ್ತೇನ **ಉಪಲಕ್ಖಣಾ ಪಚ್ಚುಪಲಕ್ಖಣಾ**ತಿ ವುತ್ತಾ। ಪಣ್ಡಿತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಪಣ್ಡಿಚ್ಚಂ**। ಕುಸಲಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಕೋಸಲ್ಲಂ**। ನಿಪುಣಸ್ಸ ಭಾವೋ **ನೇಪುಞ್ಞಂ**। ಅನಿಚ್ಚಾದೀನಂ ವಿಭಾವನವಸೇನ **ವೇಭಬ್ಯಾ**। ಅನಿಚ್ಚಾದೀನಂ ಚಿನ್ತನಕವಸೇನ **ಚಿನ್ತಾ**। ಯಸ್ಸ ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ತಂ ಅನಿಚ್ಚಾದೀನಿ ಚಿನ್ತಾಪೇತೀತಿಪಿ ಚಿನ್ತಾ। ಅನಿಚ್ಚಾದೀನಿ ಉಪಪರಿಕ್ಖತೀತಿ **ಉಪಪರಿಕ್ಖಾ**। **ಭೂರೀ**ತಿ ಪಥವಿಯಾ ನಾಮಂ। ಅಯಮ್ಪಿ ಸಣ್ಹಟ್ಠೇನ ವಿತ್ಥಟಟ್ಠೇನ ಚ ಭೂರೀ ವಿಯಾತಿ **ಭೂರೀ**। ತೇನ ವುತ್ತಂ – "ಭೂರೀ ವುಚ್ಚತಿ ಪಥವೀ । ತಾಯ ಪಥವೀಸಮಾಯ ವಿತ್ಥಟಾಯ ವಿಪುಲಾಯ ಪಞ್ಞಾಯ ಸಮನ್ನಾಗತೋತಿ ಭೂರಿಪಞ್ಞೋತಿ (ಮಹಾನಿ॰ ೨೭)। ಅಪಿಚ ಪಞ್ಞಾಯ ಏತಂ ಅಧಿವಚನಂ ಭೂರೀ"ತಿ। ಭೂತೇ ಅತ್ಥೇ ರಮತೀತಿಪಿ ಭೂರೀ। ಅಸನಿ ವಿಯ ಸಿಲುಚ್ಚಯೇ ಕಿಲೇಸೇ ಮೇಧತಿ ಹಿಂಸತೀತಿ **ಮೇಧಾ**। ಖಿಪ್ಪಂ ಗಹಣಧಾರಣಟ್ಠೇನ ವಾ **ಮೇಧಾ**। ಯಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ತಂ ಅತ್ತಹಿತಪಟಿಪತ್ತಿಯಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಚ ಯಾಥಾವಲಕ್ಖಣಪಟಿವೇಧೇ ಪರಿನೇತೀತಿ **ಪರಿಣಾಯಿಕಾ**। ಅನಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ ಧಮ್ಮೇ ವಿಪಸ್ಸತೀತಿ **ವಿಪಸ್ಸನಾ**। ಸಮ್ಮಾ ಪಕಾರೇಹಿ ಅನಿಚ್ಚಾದೀನಿ ಜಾನಾತೀತಿ **ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ**। ಉಪ್ಪಥಪಟಿಪನ್ನೇ ಸಿನ್ಧವೇ ವೀಥಿಆರೋಪನತ್ಥಂ ಪತೋದೋ ವಿಯ ಉಪ್ಪಥೇ ಧಾವನಕಂ ಕೂಟಚಿತ್ತಂ ವೀಥಿಆರೋಪನತ್ಥಂ ವಿಜ್ಝತೀತಿ ಪತೋದೋ ವಿಯ **ಪತೋದೋ**। ದಸ್ಸನಲಕ್ಖಣೇ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ಪಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾತಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ **ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಅವಿಜ್ಜಾಯ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ **ಪಞ್ಞಾಬಲಂ**। ಕಿಲೇಸಚ್ಛೇದನಟ್ಠೇನ ಪಞ್ಞಾವ ಸತ್ಥಂ **ಪಞ್ಞಾಸತ್ಥಂ**। ಅಚ್ಚುಗ್ಗತಟ್ಠೇನ ಪಞ್ಞಾವ ಪಾಸಾದೋ **ಪಞ್ಞಾಪಾಸಾದೋ**।

ಆಲೋಕನಟ್ಠೇನ ಪಞ್ಞಾವ ಆಲೋಕೋ **ಪಞ್ಞಾಆಲೋಕೋ**। ಓಭಾಸನಟ್ಠೇನ ಪಞ್ಞಾವ ಓಭಾಸೋ **ಪಞ್ಞಾಓಭಾಸೋ**। ಪಜ್ಜೋತನಟ್ಠೇನ ಪಞ್ಞಾವ ಪಜ್ಜೋತೋ **ಪಞ್ಞಾಪಜ್ಜೋತೋ**। ಪಞ್ಞವತೋ ಹಿ ಏಕಪಲ್ಲಙ್ಕೇನ ನಿಸಿನ್ನಸ್ಸ ದಸಸಹಸ್ಸಿಲೋಕಧಾತು ಏಕಾಲೋಕಾ ಏಕೋಭಾಸಾ ಏಕಪಜ್ಜೋತಾ ಹೋತಿ, ತೇನೇತಂ ವುತ್ತಂ। ಇಮೇಸು ಪನ ತೀಸು ಪದೇಸು ಏಕಪದೇನಪಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಸಿದ್ಧೇ, ಯಾನಿ ಪನೇತಾನಿ "ಚತ್ತಾರೋಮೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಆಲೋಕಾ। ಕತಮೇ ಚತ್ತಾರೋ? ಚನ್ದಾಲೋಕೋ ಸೂರಿಯಾಲೋಕೋ ಅಗ್ಯಾಲೋಕೋ ಪಞ್ಞಾಲೋಕೋ। ಇಮೇ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚತ್ತಾರೋ ಆಲೋಕಾ। ಏತದಗ್ಗಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಇಮೇಸಂ ಚತುನ್ನಂ ಆಲೋಕಾನಂ ಯದಿದಂ ಪಞ್ಞಾಲೋಕೋ"। ತಥಾ "ಚತ್ತಾರೋಮೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಓಭಾಸಾ...ಪೇ॰... ಚತ್ತಾರೋಮೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಜ್ಜೋತಾ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೧೪೪) ಸತ್ತಾನಂ ಅಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ಸುತ್ತಾನಿ ದೇಸಿತಾನಿ, ತದನುರೂಪೇನೇವ ಇಧಾಪಿ ದೇಸನಾ ಕತಾ। ಅತ್ಥೋ ಹಿ ಅನೇಕೇಹಿ ಆಕಾರೇಹಿ ವಿಭಜ್ಜಮಾನೋ ಸುವಿಭತ್ತೋ ಹೋತಿ। ಅಞ್ಞಥಾ ಚ ಅಞ್ಞೋ ಬುಜ್ಝತಿ, ಅಞ್ಞಥಾ ಚ ಅಞ್ಞೋತಿ।

ರತಿಕರಣಟ್ಠೇನ ಪನ ರತಿದಾಯಕಟ್ಠೇನ ರತಿಜನಕಟ್ಠೇನ ಚಿತ್ತೀಕತಟ್ಠೇನ ದುಲ್ಲಭಪಾತುಭಾವಟ್ಠೇನ ಅತುಲಟ್ಠೇನ ಅನೋಮಸತ್ತಪರಿಭೋಗಟ್ಠೇನ ಚ ಪಞ್ಞಾವ ರತನಂ **ಪಞ್ಞಾರತನಂ**। ನ ತೇನ ಸತ್ತಾ ಮುಯ್ಹನ್ತಿ, ಸಯಂ ವಾ ಆರಮ್ಮಣೇ ನ ಮುಯ್ಹತೀತಿ **ಅಮೋಹೋ**। **ಧಮ್ಮವಿಚಯಪದಂ** ವುತ್ತತ್ಥಮೇವ। ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತಂ ಪುನ ವುತ್ತನ್ತಿ? ಅಮೋಹಸ್ಸ ಮೋಹಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವದೀಪನತ್ಥಂ । ತೇನೇತಂ ದೀಪೇತಿ – ಯ್ವಾಯಂ ಅಮೋಹೋ ಸೋ ನ ಕೇವಲಂ ಮೋಹತೋ ಅಞ್ಞೋ ಧಮ್ಮೋ, ಮೋಹಸ್ಸ ಪನ ಪಟಿಪಕ್ಖೋ, ಧಮ್ಮವಿಚಯಸಙ್ಖಾತೋ ಅಮೋಹೋ ನಾಮ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋತಿ। **ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠೀ**ತಿ ಯಾಥಾವನಿಯ್ಯಾನಿಕಕುಸಲದಿಟ್ಠಿ।

೧೯. ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯನಿದ್ದೇಸೇ **ಯೋ ತೇಸಂ ಅರೂಪೀನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಆಯೂತಿ** ತೇಸಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಯೋ ಆಯಾಪನಟ್ಠೇನ ಆಯು, ತಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಸತಿ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ಅಯನ್ತಿ ಗಚ್ಛನ್ತಿ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಆಯೂತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಇದಮಸ್ಸ ಸಭಾವಪದಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತೇ ಧಮ್ಮಾ ಆಯುಸ್ಮಿಂಯೇವ ಸತಿ ತಿಟ್ಠನ್ತಿ ಯಪೇನ್ತಿ ಯಾಪೇನ್ತಿ ಇರಿಯನ್ತಿ ವತ್ತನ್ತಿ ಪಾಲಯನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ **ಠಿತೀ**ತಿಆದೀನಿ ವುತ್ತಾನಿ। ವಚನತ್ಥೋ ಪನೇತ್ಥ - ಏತಾಯ ತಿಟ್ಠನ್ತೀತಿ **ಠಿತಿ**। ಯಪೇನ್ತೀತಿ **ಯಪನಾ**। ತಥಾ **ಯಾಪನಾ**। ಏವಂ ಬುಜ್ಝನ್ತಾನಂ ಪನ ವಸೇನ ಪುರಿಮಪದೇ ರಸ್ಸತ್ತಂ ಕತಂ। ಏತಾಯ ಇರಿಯನ್ತೀತಿ **ಇರಿಯನಾ**। ವತ್ತನ್ತೀತಿ **ವತ್ತನಾ**। ಪಾಲಯನ್ತೀತಿ **ಪಾಲನಾ**। ಜೀವನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಜೀವಿತಂ**। ಅನುಪಾಲನಲಕ್ಖಣೇ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ **ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ**।

೩೦. ಹಿರಿಬಲನಿದ್ದೇಸೇ **ಯಂ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ**ತಿ ಯೇನ ಧಮ್ಮೇನ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ। ಲಿಙ್ಗವಿಪಲ್ಲಾಸಂ ವಾ ಕತ್ವಾ ಯೋ ಧಮ್ಮೋ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇತಿಪಿ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ಹಿರಿಯಿತಬ್ಬೇನಾ**ತಿ ಉಪಯೋಗತ್ಥೇ ಕರಣವಚನಂ। ಹಿರಿಯಿತಬ್ಬಯುತ್ತಕಂ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದಿಧಮ್ಮಂ ಹಿರಿಯತಿ ಜಿಗುಚ್ಛತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪಾಪಕಾನ**ನ್ತಿ ಲಾಮಕಾನಂ। **ಅಕುಸಲಾನಂ ಧಮ್ಮಾನ**ನ್ತಿ ಅಕೋಸಲ್ಲಸಮ್ಭೂತಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ। **ಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ**ತಿ ಇದಮ್ಪಿ ಉಪಯೋಗತ್ಥೇ ಕರಣವಚನಂ। ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಪಟಿಲಾಭಂ ಸಮಙ್ಗೀಭಾವಂ ಹಿರಿಯತಿ ಜಿಗುಚ್ಛತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೩೧. ಓತ್ತಪ್ಪಬಲನಿದ್ದೇಸೇ **ಓತ್ತಪ್ಪಿತಬ್ಬೇನಾ**ತಿ ಹೇತ್ವತ್ಥೇ ಕರಣವಚನಂ। ಓತ್ತಪ್ಪಿತಬ್ಬಯುತ್ತಕೇನ ಓತ್ತಪ್ಪಸ್ಸ ಹೇತುಭೂತೇನ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದಿನಾ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಾಯ ಚ ಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಓತ್ತಪ್ಪಸ್ಸ ಹೇತುಭೂತಾಯ ಓತ್ತಪ್ಪತಿ, ಭಾಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೩೨. ಅಲೋಭನಿದ್ದೇಸೇ ಅಲುಬ್ಭನಕವಸೇನ **ಅಲೋಭೋ**। ನ ಲುಬ್ಭತೀತಿಪಿ ಅಲೋಭೋ। ಇದಮಸ್ಸ ಸಭಾವಪದಂ। **ಅಲುಬ್ಭನಾ**ತಿ ಅಲುಬ್ಭನಾಕಾರೋ। ಲೋಭಸಮಙ್ಗೀ ಪುಗ್ಗಲೋ ಲುಬ್ಭಿತೋ ನಾಮ। ನ ಲುಬ್ಭಿತೋ ಅಲುಬ್ಭಿತೋ । ಅಲುಬ್ಭಿತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಅಲುಬ್ಭಿತತ್ತಂ**। ಸಾರಾಗಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ನ ಸಾರಾಗೋತಿ **ಅಸಾರಾಗೋ**। **ಅಸಾರಜ್ಜನಾ**ತಿ ಅಸಾರಜ್ಜನಾಕಾರೋ। ಅಸಾರಜ್ಜಿತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಅಸಾರಜ್ಜಿತತ್ತಂ**। ನ ಅಭಿಜ್ಝಾಯತೀತಿ **ಅನಭಿಜ್ಝಾ**। **ಅಲೋಭೋ ಕುಸಲಮೂಲ**ನ್ತಿ ಅಲೋಭಸಙ್ಖಾತಂ ಕುಸಲಮೂಲಂ। ಅಲೋಭೋ ಹಿ ಕುಸಲಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಮೂಲಂ ಪಚ್ಚಯಟ್ಠೇನಾತಿ ಕುಸಲಮೂಲಂ। ಕುಸಲಞ್ಚ ತಂ ಪಚ್ಚಯಟ್ಠೇನ ಮೂಲಞ್ಚಾತಿಪಿ ಕುಸಲಮೂಲಂ।

೩೩. ಅದೋಸನಿದ್ದೇಸೇ ಅದುಸ್ಸನಕವಸೇನ **ಅದೋಸೋ**। ನ ದುಸ್ಸತೀತಿಪಿ ಅದೋಸೋ। ಇದಮಸ್ಸ ಸಭಾವಪದಂ। **ಅದುಸ್ಸನಾ**ತಿ ಅದುಸ್ಸನಾಕಾರೋ। ಅದುಸ್ಸಿತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಅದುಸ್ಸಿತತ್ತಂ**। ಬ್ಯಾಪಾದಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ನ ಬ್ಯಾಪಾದೋತಿ **ಅಬ್ಯಾಪಾದೋ**। ಕೋಧದುಕ್ಖಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ನ ಬ್ಯಾಪಜ್ಜೋತಿ **ಅಬ್ಯಾಪಜ್ಜೋ**। ಅದೋಸಸಙ್ಖಾತಂ ಕುಸಲಮೂಲಂ **ಅದೋಸೋ ಕುಸಲಮೂಲಂ**। ತಂ ವುತ್ತತ್ಥಮೇವ।

೪೦-೪೧. ಕಾಯಪಸ್ಸದ್ಧಿನಿದ್ದೇಸಾದೀಸು ಯಸ್ಮಾ ಕಾಯೋತಿ ತಯೋ ಖನ್ಧಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ, ತಸ್ಮಾ **ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸಾ**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಪಸ್ಸಮ್ಭನ್ತಿ ಏತಾಯ ತೇ ಧಮ್ಮಾ, ವಿಗತದರಥಾ ಭವನ್ತಿ, ಸಮಸ್ಸಾಸಪ್ಪತ್ತಾತಿ **ಪಸ್ಸದ್ಧಿ**। ದುತಿಯಪದಂ ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ವಡ್ಢಿತಂ। **ಪಸ್ಸಮ್ಭನಾ**ತಿ ಪಸ್ಸಮ್ಭನಾಕಾರೋ। ದುತಿಯಪದಂ ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ವಡ್ಢಿತಂ। ಪಸ್ಸದ್ಧಿಸಮಙ್ಗಿತಾಯ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭಿತಸ್ಸ ಖನ್ಧತ್ತಯಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭಿತತ್ತಂ**। ಸಬ್ಬಪದೇಹಿಪಿ ತಿಣ್ಣಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಕಿಲೇಸದರಥಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿ ಏವ ಕಥಿತಾ। ದುತಿಯನಯೇನ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ದರಥಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿ ಕಥಿತಾ।

೪೨-೪೩. **ಲಹುತಾ**ತಿ ಲಹುತಾಕಾರೋ। **ಲಹುಪರಿಣಾಮತಾ**ತಿ ಲಹುಪರಿಣಾಮೋ ಏತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನನ್ತಿ ಲಹುಪರಿಣಾಮಾ; ತೇಸಂ ಭಾವೋ ಲಹುಪರಿಣಾಮತಾ; ಸೀಘಂ ಸೀಘಂ ಪರಿವತ್ತನಸಮತ್ಥತಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ಅದನ್ಧನತಾ**ತಿ ಗರುಭಾವಪಟಿಕ್ಖೇಪವಚನಮೇತಂ; ಅಭಾರಿಯತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅವಿತ್ಥನತಾ**ತಿ ಮಾನಾದಿಕಿಲೇಸಭಾರಸ್ಸ ಅಭಾವೇನ ಅಥದ್ಧತಾ। ಏವಂ ಪಠಮೇನ ತಿಣ್ಣಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಲಹುತಾಕಾರೋ ಕಥಿತೋ। ದುತಿಯೇನ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಲಹುತಾಕಾರೋ ಕಥಿತೋ।

೪೪-೪೫. ಮುದುತಾತಿ ಮುದುಭಾವೋ। **ಮದ್ದವತಾತಿ** ಮದ್ದವಂ ವುಚ್ಚತಿ ಸಿನಿದ್ಧಂ, ಮಟ್ಠಂ; ಮದ್ದವಸ್ಸ ಭಾವೋ ಮದ್ದವತಾ। **ಅಕಕ್ಖಳತಾತಿ** ಅಕಕ್ಖಳಭಾವೋ। **ಅಕಥಿನತಾತಿ** ಅಕಥಿನಭಾವೋ। ಇಧಾಪಿ ಪುರಿಮನಯೇನ ತಿಣ್ಣಂ ಖನ್ಧಾನಂ, ಪಚ್ಛಿಮನಯೇನ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಮುದುತಾಕಾರೋವ ಕಥಿತೋ।

೪೬-೪೭. ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾತಿ ಕಮ್ಮನಿ ಸಾಧುತಾ; ಕುಸಲಕಿರಿಯಾಯ ವಿನಿಯೋಗಕ್ಖಮತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸೇಸಪದದ್ವಯಂ ಬ್ಯಞ್ಜನವಸೇನ ವಡ್ಢಿತಂ। ಪದದ್ವಯೇನಾಪಿ ಹಿ ಪುರಿಮನಯೇನ ತಿಣ್ಣಂ ಖನ್ಧಾನಂ, ಪಚ್ಛಿಮನಯೇನ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಕಮ್ಮನಿಯಾಕಾರೋವ ಕಥಿತೋ।

೪೮-೪೯. ಪಗುಣತಾತಿ ಪಗುಣಭಾವೋ, ಅನಾತುರತಾ ನಿಗ್ಗಿಲಾನತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸೇಸಪದದ್ವಯಂ ಬ್ಯಞ್ಜನವಸೇನ ವಡ್ಢಿತಂ। ಇಧಾಪಿ ಪುರಿಮನಯೇನ ತಿಣ್ಣಂ ಖನ್ಧಾನಂ, ಪಚ್ಛಿಮನಯೇನ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ನಿಗ್ಗಿಲಾನಾಕಾರೋವ ಕಥಿತೋ।

೫೦-೫೧. ಉಜುಕತಾತಿ ಉಜುಕಭಾವೋ, ಉಜುಕೇನಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತನತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಉಜುಕಸ್ಸ ಖನ್ಧತ್ತಯಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಚ ಭಾವೋ ಉಜುಕತಾ। **ಅಜಿಮ್ಹತಾತಿ** ಗೋಮುತ್ತವಙ್ಕಭಾವಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ। **ಅವಙ್ಕತಾತಿ** ಚನ್ದಲೇಖಾವಙ್ಕಭಾವಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ। **ಅಕುಟಿಲತಾತಿ** ನಙ್ಗಲಕೋಟಿವಙ್ಕಭಾವಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ।

ಯೋ ಹಿ ಪಾಪಂ ಕತ್ವಾವ ‘ನ ಕರೋಮೀ’ತಿ ಭಾಸತಿ, ಸೋ ಗನ್ತ್ವಾ ಪಚ್ಚೋಸಕ್ಕನತಾಯ ‘ಗೋಮುತ್ತವಙ್ಕೋ’ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಯೋ ಪಾಪಂ ಕರೋನ್ತೋವ ‘ಭಾಯಾಮಹಂ ಪಾಪಸ್ಸಾ’ತಿ ಭಾಸತಿ, ಸೋ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಕುಟಿಲತಾಯ ‘ಚನ್ದಲೇಖಾವಙ್ಕೋ’ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಯೋ ಪಾಪಂ ಕರೋನ್ತೋವ ‘ಕೋ ಪಾಪಸ್ಸ ನ ಭಾಯೇಯ್ಯಾ’ತಿ ಭಾಸತಿ, ಸೋ ನಾತಿಕುಟಿಲತಾಯ ‘ನಙ್ಗಲಕೋಟಿವಙ್ಕೋ’ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಯಸ್ಸ ವಾ ತೀಣಿಪಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರಾನಿ ಅಸುದ್ಧಾನಿ, ಸೋ ‘ಗೋಮುತ್ತವಙ್ಕೋ’ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಯಸ್ಸ ಯಾನಿ ಕಾನಿಚಿ ದ್ವೇ, ಸೋ ‘ಚನ್ದಲೇಖಾವಙ್ಕೋ’ ನಾಮ। ಯಸ್ಸ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಏಕಂ, ಸೋ ‘ನಙ್ಗಲಕೋಟಿವಙ್ಕೋ ನಾಮ।

ದೀಘಭಾಣಕಾ ಪನಾಹು – ಏಕಚ್ಚೋ ಭಿಕ್ಖು ಸಬ್ಬವಯೇ ಏಕವೀಸತಿಯಾ ಅನೇಸನಾಸು, ಛಸು ಚ ಅಗೋಚರೇಸು ಚರತಿ, ಅಯಂ ‘ಗೋಮುತ್ತವಙ್ಕೋ’ ನಾಮ। ಏಕೋ ಪಠಮವಯೇ ಚತುಪಾರಿಸುದ್ಧಿಸೀಲಂ ಪರಿಪೂರೇತಿ, ಲಜ್ಜೀ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಕೋ ಸಿಕ್ಖಾಕಾಮೋ ಹೋತಿ, ಮಜ್ಝಿಮವಯಪಚ್ಛಿಮವಯೇಸು ಪುರಿಮಸದಿಸೋ, ಅಯಂ ‘ಚನ್ದಲೇಖಾವಙ್ಕೋ’ ನಾಮ। ಏಕೋ ಪಠಮವಯೇ ಮಜ್ಝಿಮವಯೇಪಿ ಚತುಪಾರಿಸುದ್ಧಿಸೀಲಂ ಪೂರೇತಿ, ಲಜ್ಜೀ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಕೋ ಸಿಕ್ಖಾಕಾಮೋ ಹೋತಿ, ಪಚ್ಛಿಮವಯೇ ಪುರಿಮಸದಿಸೋ। ಅಯಂ ‘ನಙ್ಗಲಕೋಟಿವಙ್ಕೋ’ ನಾಮ।

ತಸ್ಸ ಕಿಲೇಸವಸೇನ ಏವಂ ವಙ್ಕಸ್ಸ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಭಾವೋ ಜಿಮ್ಹತಾ ವಙ್ಕತಾ ಕುಟಿಲತಾತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಾಸಂ ಪಟಿಕ್ಖೇಪವಸೇನ ಅಜಿಮ್ಹತಾದಿಕಾ ವುತ್ತಾ। ಖನ್ಧಾಧಿಟ್ಠಾನಾವ ದೇಸನಾ ಕತಾ। ಖನ್ಧಾನಞ್ಹಿ ಏತಾ ಅಜಿಮ್ಹತಾದಿಕಾ, ನೋ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸಾತಿ। ಏವಂ ಸಬ್ಬೇಹಿಪಿ ಇಮೇಹಿ ಪದೇಹಿ ಪುರಿಮನಯೇನ ತಿಣ್ಣಂ ಖನ್ಧಾನಂ, ಪಚ್ಛಿಮನಯೇನ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸಾತಿ ಅರೂಪೀನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ನಿಕ್ಕಿಲೇಸತಾಯ ಉಜುತಾಕಾರೋವ ಕಥಿತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಇದಾನಿ ಯ್ವಾಯಂ ಯೇವಾಪನಾತಿ ಅಪ್ಪನಾವಾರೋ ವುತ್ತೋ, ತೇನ ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರೇ ದಸ್ಸಿತಾನಂ ‘ಯೇವಾಪನಕಾನಂ’ಯೇವ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ನಿದ್ದೇಸೋ ಕಥಿತೋ ಹೋತೀತಿ।

ನಿದ್ದೇಸವಾರಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಏತ್ತಾವತಾ ಪುಚ್ಛಾ ಸಮಯನಿದ್ದೇಸೋ ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸೋ ಅಪ್ಪನಾತಿ ಉದ್ದೇಸವಾರೇ ಚತೂಹಿ ಪರಿಚ್ಛೇದೇಹಿ, ಪುಚ್ಛಾ ಸಮಯನಿದ್ದೇಸೋ ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸೋ ಅಪ್ಪನಾತಿ ನಿದ್ದೇಸವಾರೇ ಚತೂಹಿ ಪರಿಚ್ಛೇದೇಹೀತಿ ಅಟ್ಠಪರಿಚ್ಛೇದಪಟಿಮಣ್ಡಿತೋ ಧಮ್ಮವವತ್ಥಾನವಾರೋ ನಿಟ್ಠಿತೋವ ಹೋತಿ।

ಕೋಟ್ಠಾಸವಾರೋ

೫೮-೧೨೦. ಇದಾನಿ **ತಸ್ಮಿಂ ಖೋ ಪನ ಸಮಯೇ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಹೋನ್ತೀ**ತಿ ಸಙ್ಗಹವಾರೋ ಆರದ್ಧೋ। ಸೋ ಉದ್ದೇಸನಿದ್ದೇಸಪಟಿನಿದ್ದೇಸಾನಂ ವಸೇನ ತಿವಿಧೋ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ 'ತಸ್ಮಿಂ ಖೋ ಪನ ಸಮಯೇ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ'ತಿ ಏವಮಾದಿಕೋ ಉದ್ದೇಸೋ। ಕತಮೇ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ'ತಿಆದಿಕೋ ನಿದ್ದೇಸೋ। ಕತಮೋ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋತಿಆದಿಕೋ ಪಟಿನಿದ್ದೇಸೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ತತ್ಥ ಉದ್ದೇಸವಾರೇ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾತಿಆದಯೋ ತೇವೀಸತಿ ಕೋಟ್ಠಾಸಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇಸಂ ಏವಮತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ - ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಂ ಪಠಮಂ ಮಹಾಕುಸಲಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಯೇ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಚಿತ್ತಙ್ಗವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಾ, ಠಪೇತ್ವಾ ಯೇವಾಪನಕೇ, ಪಾಳಿಆರುಳ್ಹಾ ಅತಿರೇಕಪಣ್ಣಾಸಧಮ್ಮಾ, ತೇ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಸಙ್ಗಯ್ಹಮಾನಾ ರಾಸಟ್ಠೇನ ಚತ್ತಾರೋವ ಖನ್ಧಾ ಹೋನ್ತಿ । ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತೇನ ಆಯತನಟ್ಠೇನ ದ್ವೇ **ಆಯತನಾನಿ** ಹೋನ್ತಿ। ಸಭಾವಟ್ಠೇನ ಸುಞ್ಞತಟ್ಠೇನ ನಿಸ್ಸತ್ತಟ್ಠೇನ ದ್ವೇವ **ಧಾತುಯೋ** ಹೋನ್ತಿ। ಪಚ್ಚಯಸಙ್ಖಾತೇನ ಆಹಾರಟ್ಠೇನ **ತಯೋ**ವೇತ್ಥ ಧಮ್ಮಾ **ಆಹಾರಾ** ಹೋನ್ತಿ। ಅವಸೇಸಾ ನೋ ಆಹಾರಾ।

'ಕಿಂ ಪನೇತೇ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವಾ ತಂಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಸ್ಸ ವಾ ಪಚ್ಚಯಾ ನ ಹೋನ್ತೀ'ತಿ? 'ನೋ ನ ಹೋನ್ತಿ। ಇಮೇ ಪನ ತಥಾ ಚ ಹೋನ್ತಿ, ಅಞ್ಞಥಾ ಚಾತಿ ಸಮಾನೇಪಿ ಪಚ್ಚಯತ್ತೇ ಅತಿರೇಕಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಆಹಾರಾತಿ ವುತ್ತಾ। ಕಥಂ? ಏತೇಸು ಹಿ ಫಸ್ಸಾಹಾರೋ, ಯೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅವಸೇಸಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ತೇಸಞ್ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತಿಸ್ಸೋ ಚ ವೇದನಾ ಆಹರತಿ। ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾಹಾರೋ ತೇಸಞ್ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ ತಯೋ ಚ ಭವೇ ಆಹರತಿ। ವಿಞ್ಞಾಣಾಹಾರೋ ತೇಸಞ್ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿನಾಮರೂಪಞ್ಚ ಆಹರತೀ'ತಿ। 'ನನು ಚ ಸೋ ವಿಪಾಕೋವ ಇದಂ ಪನ ಕುಸಲವಿಞ್ಞಾಣ'ನ್ತಿ? 'ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಕುಸಲವಿಞ್ಞಾಣಂ, ತಂಸರಿಕ್ಖತಾಯ ಪನ ವಿಞ್ಞಾಣಾಹಾರೋ'ತ್ವೇವ ವುತ್ತಂ। ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಟ್ಠೇನ ವಾ ಇಮೇ ತಯೋ ಆಹಾರಾತಿ ವುತ್ತಾ। ಇಮೇ ಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ, ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರೋ ವಿಯ ರೂಪಕಾಯಸ್ಸ, ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇನೇವ ವುತ್ತಂ - "ಅರೂಪಿನೋ ಆಹಾರಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಾನಞ್ಚ ರೂಪಾನಂ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧೫)।

ಅಪರೋ ನಯೋ - ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಸನ್ತತಿಯಾ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯತ್ತಾ ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರೋ ಚ ಇಮೇ ಚ ತಯೋ ಧಮ್ಮಾ ಆಹಾರಾತಿ ವುತ್ತಾ। ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋ ಹಿ ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರಭಕ್ಖಾನಂ ಸತ್ತಾನಂ ರೂಪಕಾಯಸ್ಸ ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ; ನಾಮಕಾಯೇ ವೇದನಾಯ ಫಸ್ಸೋ, ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾ, ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣಂ। ಯಥಾಹ -

> "ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಯಂ ಕಾಯೋ ಆಹಾರಟ್ಠಿತಿಕೋ, ಆಹಾರಂ ಪಟಿಚ್ಚ ತಿಟ್ಠತಿ, ಅನಾಹಾರೋ ನೋ ತಿಟ್ಠತಿ" (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೮೩)। ತಥಾ ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾ, ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧)।

ಅಧಿಪತಿಯಟ್ಠೇನ ಪನ ಅಟ್ಠೇವ ಧಮ್ಮಾ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಅವಸೇಸಾ। ತೇನ ವುತ್ತಂ - ಅಟ್ಠಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ। ಉಪನಿಜ್ಝಾಯನಟ್ಠೇನ ಪಞ್ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ - ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕಂ ಝಾನಂ ಹೋತೀತಿ।

ನಿಯ್ಯಾನಟ್ಠೇನ ಚ ಹೇತ್ವಟ್ಠೇನ ಚ ಪಞ್ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ - ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ ಹೋತೀತಿ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಹಿ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಅರಿಯಮಗ್ಗೋ, ಲೋಕಿಯಚಿತ್ತೇ ಪನ ಏಕಕ್ಖಣೇ ತಿಸ್ಸೋ ವಿರತಿಯೋ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕೋತಿ ವುತ್ತೋ। 'ನನು ಚ "ಯಥಾಗತಮಗ್ಗೋತಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖು, ಅರಿಯಸ್ಸೇತಂ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕಸ್ಸ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅಧಿವಚನ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೪೫) ಇಮಸ್ಮಿಂ ಸುತ್ತೇ 'ಯಥೇವ ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗೋ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ, ಪುಬ್ಬಭಾಗವಿಪಸ್ಸನಾಮಗ್ಗೋಪಿ ತಥೇವ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ'ತಿ ಯಥಾಗತವಚನೇನ ಇಮಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸ ದೀಪಿತತ್ತಾ, ಲೋಕಿಯಮಗ್ಗೇನಾಪಿ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ? ನ ಭವಿತಬ್ಬಂ । ಅಯಞ್ಹಿ ಸುತ್ತನ್ತಿಕದೇಸನಾ ನಾಮ ಪರಿಯಾಯದೇಸನಾ। ತೇನಾಹ - "ಪುಬ್ಬೇವ ಖೋ ಪನಸ್ಸ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಆಜೀವೋ ಸುಪರಿಸುದ್ಧೋ ಹೋತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೪೩೧)। ಅಯಂ ಪನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದೇಸನಾ। ಲೋಕಿಯಚಿತ್ತಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ತಿಸ್ಸೋ ವಿರತಿಯೋ ಏಕಕ್ಖಣೇ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ 'ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕೋ'ವ ವುತ್ತೋತಿ।

ಅಕಮ್ಪಿಯಟ್ಠೇನ ಪನ ಸತ್ತೇವ ಧಮ್ಮಾ ಬಲಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಮೂಲಟ್ಠೇನ ತಯೋವ ಧಮ್ಮಾ ಹೇತೂ। ಫುಸನಟ್ಠೇನ ಏಕೋವ ಧಮ್ಮೋ ಫಸ್ಸೋ। ವೇದಯಿತಟ್ಠೇನ ಏಕೋವ ಧಮ್ಮೋ ವೇದನಾ। ಸಞ್ಜಾನನಟ್ಠೇನ ಏಕೋವ ಧಮ್ಮೋ ಸಞ್ಞಾ। ಚೇತಯನಟ್ಠೇನ ಏಕೋವ ಧಮ್ಮೋ ಚೇತನಾ। ಚಿತ್ತವಿಚಿತ್ತಟ್ಠೇನ ಏಕೋವ ಧಮ್ಮೋ ಚಿತ್ತಂ। ರಾಸಟ್ಠೇನ ಚೇವ ವೇದಯಿತಟ್ಠೇನ ಚ ಏಕೋವ ಧಮ್ಮೋ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ। ರಾಸಟ್ಠೇನ ಚ ಸಞ್ಜಾನನಟ್ಠೇನ ಚ ಏಕೋವ ಧಮ್ಮೋ ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೋ। ರಾಸಟ್ಠೇನ ಚ ಅಭಿಸಙ್ಖರಣಟ್ಠೇನ ಚ ಏಕೋವ ಧಮ್ಮೋ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋ। ರಾಸಟ್ಠೇನ ಚ ಚಿತ್ತವಿಚಿತ್ತಟ್ಠೇನ ಚ ಏಕೋವ ಧಮ್ಮೋ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ। ವಿಜಾನನಟ್ಠೇನ ಚೇವ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಆಯತನಟ್ಠೇನ ಚ ಏಕಮೇವ ಮನಾಯತನಂ। ವಿಜಾನನಟ್ಠೇನ ಚ ಅಧಿಪತಿಯಟ್ಠೇನ ಚ ಏಕಮೇವ ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಂ। ವಿಜಾನನಟ್ಠೇನ ಚ ಸಭಾವಸುಞ್ಞತನಿಸ್ಸತ್ತಟ್ಠೇನ ಚ ಏಕೋವ ಧಮ್ಮೋ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ನಾಮ ಹೋತಿ, ನ ಅವಸೇಸಾ। ಠಪೇತ್ವಾ ಪನ ಚಿತ್ತಂ, ಯಥಾವುತ್ತೇನ ಅತ್ಥೇನ ಅವಸೇಸಾ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಧಮ್ಮಾ ಏಕಂ ಧಮ್ಮಾಯತನಮೇವ, ಏಕಾ ಚ ಧಮ್ಮಧಾತುಯೇವ ಹೋತೀತಿ।

ಯೇ ವಾ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇತಿ ಇಮಿನಾ ಪನ ಅಪ್ಪನಾವಾರೇನ ಇಧಾಪಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಾ ಯೇವಾಪನಕಾವ ಸಙ್ಗಹಿತಾ। ಯಥಾ ಚ ಇಧ ಏವಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ । ಇತೋ ಪರಞ್ಹಿ ಏತ್ತಕಮ್ಪಿ ನ ವಿಚಾರಯಿಸ್ಸಾಮ। ನಿದ್ದೇಸಪಟಿನಿದ್ದೇಸವಾರೇಸು ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ।

ಸಙ್ಗಹವಾರೋ ನಿಟ್ಠಿತೋ।

ಕೋಟ್ಠಾಸವಾರೋತಿಪಿ ಏತಸ್ಸೇವ ನಾಮಂ।

ಸುಞ್ಞತವಾರೋ

೧೨೧-೧೪೫. ಇದಾನಿ **ತಸ್ಮಿಂ ಖೋ ಪನ ಸಮಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತೀ**ತಿ ಸುಞ್ಞತವಾರೋ ಆರದ್ಧೋ। ಸೋ ಉದ್ದೇಸನಿದ್ದೇಸವಸೇನ ದ್ವಿಧಾ ವವತ್ಥಿತೋ। ತತ್ಥ ಉದ್ದೇಸವಾರೇ '**ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತೀ**'ತಿ ಇಮಿನಾ ಸದ್ಧಿಂ ಚತುವೀಸತಿ ಕೋಟ್ಠಾಸಾ ಹೋನ್ತಿ। ಸಬ್ಬಕೋಟ್ಠಾಸೇಸು ಚ 'ಚತ್ತಾರೋ ದ್ವೇ ತಯೋ'ತಿ ಗಣನಪರಿಚ್ಛೇದೋ ನ ವುತ್ತೋ। ಕಸ್ಮಾ? ಸಙ್ಗಹವಾರೇ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ತಾ। ತತ್ಥ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಧಮ್ಮಾಯೇವ ಹಿ ಇಧಾಪಿ ವುತ್ತಾ। ನ ಹೇತ್ಥ ಸತ್ತೋ ವಾ ಭಾವೋ ವಾ ಅತ್ತಾ ವಾ ಉಪಲಬ್ಭತಿ। ಧಮ್ಮಾವ ಏತೇ ಧಮ್ಮಮತ್ತಾ ಅಸಾರಾ ಅಪರಿಣಾಯಕಾತಿ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಸುಞ್ಞತಾಯ ದೀಪನತ್ಥಂ ವುತ್ತಾ। ತಸ್ಮಾ ಏವಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ - ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಂ ಪಠಮಂ ಮಹಾಕುಸಲಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಚಿತ್ತಙ್ಗವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಅತಿರೇಕಪಣ್ಣಾಸಧಮ್ಮಾ ಸಭಾವಟ್ಠೇನ ಧಮ್ಮಾ ಏವ ಹೋನ್ತಿ। ನ ಅಞ್ಞೋ ಕೋಚಿ ಸತ್ತೋ ವಾ ಭಾವೋ ವಾ ಪೋಸೋ ವಾ ಪುಗ್ಗಲೋ ವಾ ಹೋತೀತಿ। ತಥಾ ರಾಸಟ್ಠೇನ ಖನ್ಧಾವ ಹೋನ್ತೀತಿ। ಏವಂ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ಸಬ್ಬಪದೇಸು ಅತ್ಥಯೋಜನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಝಾನತೋ ಅಞ್ಞಂ ಝಾನಙ್ಗಂ, ಮಗ್ಗತೋ ವಾ ಅಞ್ಞಂ ಮಗ್ಗಙ್ಗಂ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಇಧ '**ಝಾನಂ ಹೋತಿ,**

ಮಗ್ಗೋ ಹೋತಿ' ಇಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಂ। ಉಪನಿಜ್ಝಾಯನಟ್ಠೇನ ಹಿ ಝಾನಮೇವ ಹೇತ್ವಟ್ಠೇನ ಮಗ್ಗೋವ ಹೋತಿ। ನ ಅಞ್ಞೋ ಕೋಚಿ ಸತ್ತೋ ವಾ ಭಾವೋ ವಾತಿ। ಏವಂ ಸಬ್ಬಪದೇಸು ಅತ್ಥಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। ನಿದ್ದೇಸವಾರೋ ಉತ್ತಾನತ್ಥೋಯೇವಾತಿ।

ಸುಞ್ಞತವಾರೋ ನಿಟ್ಠಿತೋ।

ನಿಟ್ಠಿತಾ ಚ ತೀಹಿ ಮಹಾವಾರೇಹಿ ಮಣ್ಡೇತ್ವಾ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸ

ಪಠಮಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅತ್ಥವಣ್ಣನಾ।

ದುತಿಯಚಿತ್ತಂ

೧೪೬. ಇದಾನಿ ದುತಿಯಚಿತ್ತಾದೀನಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **"ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ"**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತೇಸು ಸಬ್ಬೇಸುಪಿ ಪಠಮಚಿತ್ತೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತಯೋ ತಯೋ ಮಹಾವಾರಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಮಹಾವಾರಾ ಏವ, ಪಠಮಚಿತ್ತೇ ವುತ್ತಸದಿಸಾನಂ ಸಬ್ಬಪದಾನಂ ಅತ್ಥೋಪಿ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಇತೋ ಪರಮ್ಪಿ ಅಪುಬ್ಬಪದವಣ್ಣನಂಯೇವ ಕರಿಸ್ಸಾಮ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ತಾವ ದುತಿಯಚಿತ್ತನಿದ್ದೇಸೇ **ಸಸಙ್ಖಾರೇನಾ**ತಿ ಇದಮೇವ ಅಪುಬ್ಬಂ। ತಸ್ಸತ್ಥೋ - ಸಹ ಸಙ್ಖಾರೇನಾತಿ ಸಸಙ್ಖಾರೋ। ತೇನ ಸಸಙ್ಖಾರೇನ ಸಪ್ಪಯೋಗೇನ ಸಉಪಾಯೇನ ಪಚ್ಚಯಗಣೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯೇನ ಹಿ ಆರಮ್ಮಣಾದಿನಾ ಪಚ್ಚಯಗಣೇನ ಪಠಮಂ ಮಹಾಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತೇನೇವ ಸಪ್ಪಯೋಗೇನ ಸಉಪಾಯೇನ ಇದಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ತಸ್ಸೇವಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ - ಇಧೇಕಚ್ಚೋ ಭಿಕ್ಖು ವಿಹಾರಪಚ್ಚನ್ತೇ ವಸಮಾನೋ ಚೇತಿಯಙ್ಗಣಸಮ್ಮಜ್ಜನವೇಲಾಯ ವಾ ಥೇರುಪಟ್ಠಾನವೇಲಾಯ ವಾ ಸಮ್ಪತ್ತಾಯ, ಧಮ್ಮಸವನದಿವಸೇ ವಾ ಸಮ್ಪತ್ತೇ 'ಮಯ್ಹಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಪಚ್ಚಾಗಚ್ಛತೋ ಅತಿದೂರಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ನ ಗಮಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ಪುನ ಚಿನ್ತೇತಿ - 'ಭಿಕ್ಖುಸ್ಸ ನಾಮ ಚೇತಿಯಙ್ಗಣಂ ವಾ ಥೇರುಪಟ್ಠಾನಂ ವಾ ಧಮ್ಮಸವನಂ ವಾ ಅಗನ್ತುಂ ಅಸಾರುಪ್ಪಂ, ಗಮಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಗಚ್ಛತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ ಅತ್ತನೋ ಪಯೋಗೇನ ವಾ, ಪರೇನ ವಾ ವತ್ತಾದೀನಂ ಅಕರಣೇ ಚ ಆದೀನವಂ ಕರಣೇ ಚ ಆನಿಸಂಸಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಓವದಿಯಮಾನಸ್ಸ, ನಿಗ್ಗಹವಸೇನೇವ ವಾ 'ಏಹಿ, ಇದಂ ಕರೋಹೀ'ತಿ ಕಾರಿಯಮಾನಸ್ಸ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಕುಸಲಚಿತ್ತಂ ಸಸಙ್ಖಾರೇನ ಪಚ್ಚಯಗಣೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ।

ದುತಿಯಚಿತ್ತಂ।

ತತಿಯಚಿತ್ತಂ

೧೪೭-೧೪೮. ತತಿಯೇ ಞಾಣೇನ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತನ್ತಿ **ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ**। ಇದಮ್ಪಿ ಹಿ ಆರಮ್ಮಣೇ ಹಟ್ಠಪಹಟ್ಠಂ ಹೋತಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಕಞಾಣಂ ಪನೇತ್ಥ ನ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ಇದಂ ದಹರಕುಮಾರಕಾನಂ ಭಿಕ್ಖುಂ ದಿಸ್ವಾ 'ಅಯಂ ಥೇರೋ ಮಯ್ಹ'ನ್ತಿ ವನ್ದನಕಾಲೇ, ತೇನೇವ ನಯೇನ ಚೇತಿಯವನ್ದನಧಮ್ಮಸವನಕಾಲಾದೀಸು ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಪಾಳಿಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಸತ್ತಸು ಠಾನೇಸು ಪಞ್ಞಾ ಪರಿಹಾಯತಿ। ಸೇಸಂ ಪಾಕತಿಕಮೇವಾತಿ।

ತತಿಯಚಿತ್ತಂ।

ಚತುತ್ಥಚಿತ್ತಂ

೧೪೯. ಚತುತ್ಥಚಿತ್ತೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಇದಂ ಪನ ಸಸಙ್ಖಾರೇನಾತಿ ವಚನತೋ ಯದಾ ಮಾತಾಪಿತರೋ ದಹರಕುಮಾರಕೇ ಸೀಸೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಚೇತಿಯಾದೀನಿ ವನ್ದಾಪೇನ್ತಿ ತೇ ಚ ಅನತ್ಥಿಕಾ ಸಮಾನಾಪಿ ಹಟ್ಠಪಹಟ್ಠಾವ ವನ್ದನ್ತಿ। ಏವರೂಪೇ

ಕಾಲೇ ಲಬ್ಭತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಚತುತ್ಥಚಿತ್ತಂ।

ಪಞ್ಚಮಚಿತ್ತಂ

೧೫೦. ಪಞ್ಚಮೇ **ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತನ್ತಿ** ಉಪೇಕ್ಖಾವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ । ಇದಞ್ಹಿ ಆರಮ್ಮಣೇ ಮಜ್ಝತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಕಞಾಣಂ ಪನೇತ್ಥ ಹೋತಿಯೇವ। ಪಾಳಿಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಝಾನಚತುಕ್ಕೇ ಉಪೇಕ್ಖಾ ಹೋತೀತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಟ್ಠಕೇ ಉಪೇಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಹೋತೀತಿ ವತ್ವಾ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ವೇದನಾದಿಪದಾನಂ ನಿದ್ದೇಸೇ ಸಾತಾಸಾತಸುಖದುಕ್ಖಪಟಿಕ್ಖೇಪವಸೇನ ದೇಸನಂ ಕತ್ವಾ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖವೇದನಾ ಕಥಿತಾ। ತಸ್ಸಾ ಮಜ್ಝತ್ತಲಕ್ಖಣೇ ಇನ್ದತ್ತಕರಣವಸೇನ ಉಪೇಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಪದಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಚ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಪೀತಿ ಪರಿಹೀನಾ। ತಸ್ಮಾ ಚಿತ್ತಙ್ಗವಸೇನ ಪಾಳಿಆರುಳ್ಹಾ ಪಞ್ಚಪಣ್ಣಾಸೇವ ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇಸಂ ವಸೇನ ಸಬ್ಬಕೋಟ್ಠಾಸೇಸು ಸಬ್ಬವಾರೇಸು ಚ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಪಞ್ಚಮಚಿತ್ತಂ।

ಛಟ್ಠಚಿತ್ತಾದಿ

೧೫೭-೯. ಛಟ್ಠಸತ್ತಮಅಟ್ಠಮಾನಿ ದುತಿಯತತಿಯಚತುತ್ಥೇಸು ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ಇಮೇಸು ವೇದನಾಪರಿವತ್ತನಞ್ಚೇವ ಪೀತಿಪರಿಹಾನಞ್ಚ ಹೋತಿ। ಸೇಸಂ ಸದ್ಧಿಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿನಯೇನ ತಾದಿಸಮೇವ। ಕರುಣಾಮುದಿತಾ ಪರಿಕಮ್ಮಕಾಲೇಪಿ ಹಿ ಇಮೇಸಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ **ಮಹಾಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** ಅನುಞ್ಞಾತಾ ಏವ। ಇಮಾನಿ ಅಟ್ಠ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥಾದಿಕಥಾ

ತಾನಿ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ದಸಹಿ ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥೂಹಿ ದೀಪೇತಬ್ಬಾನಿ। ಕಥಂ? ದಾನಮಯಂ ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥು, ಸೀಲಮಯಂ... ಭಾವನಾಮಯಂ... ಅಪಚಿತಿಸಹಗತಂ... ವೇಯ್ಯಾವಚ್ಚಸಹಗತಂ... ಪತ್ತಾನುಪ್ಪದಾನಂ... ಅಬ್ಭನುಮೋದನಂ... ದೇಸನಾಮಯಂ... ಸವನಮಯಂ... ದಿಟ್ಠಿಜುಕಮ್ಮಂ ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥೂತಿ ಇಮಾನಿ ದಸ ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥೂನಿ ನಾಮ। ತತ್ಥ ದಾನಮೇವ ದಾನಮಯಂ। ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯಾ ಚ ಸಾ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಆನಿಸಂಸಾನಂ ವತ್ಥು ಚಾತಿ ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥು। ಸೇಸೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ತತ್ಥ ಚೀವರಾದೀಸು ಚತೂಸು ಪಚ್ಚಯೇಸು, ರೂಪಾದೀಸು ವಾ ಛಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು, ಅನ್ನಾದೀಸು ವಾ ದಸಸು ದಾನವತ್ಥೂಸು, ತಂ ತಂ ದೇನ್ತಸ್ಸ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಉಪ್ಪಾದನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ, ಪರಿಚ್ಚಾಗಕಾಲೇ, ಪಚ್ಛಾ ಸೋಮನಸ್ಸಚಿತ್ತೇನ ಅನುಸ್ಸರಣಕಾಲೇ ಚಾತಿ ತೀಸು ಕಾಲೇಸು ಪವತ್ತಾ ಚೇತನಾ '**ದಾನಮಯಂ** ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥು' ನಾಮ।

ಪಞ್ಚಸೀಲಂ ಅಟ್ಠಸೀಲಂ ದಸಸೀಲಂ ಸಮಾದಿಯನ್ತಸ್ಸ, 'ಪಬ್ಬಜಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ವಿಹಾರಂ ಗಚ್ಛನ್ತಸ್ಸ, ಪಬ್ಬಜನ್ತಸ್ಸ, 'ಮನೋರಥಂ ಮತ್ಥಕಂ ಪಾಪೇತ್ವಾ ಪಬ್ಬಜಿತೋ ವತ'ಮ್ಹಿ, 'ಸಾಧು ಸಾಧೂ'ತಿ ಆವಜ್ಜೇನ್ತಸ್ಸ, ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ ಸಂವರನ್ತಸ್ಸ, ಚೀವರಾದಯೋ ಪಚ್ಚಯೇ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ, ಆಪಾಥಗತೇಸು ರೂಪಾದೀಸು ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಾದೀನಿ ಸಂವರನ್ತಸ್ಸ , ಆಜೀವಂ ಸೋಧೇನ್ತಸ್ಸ ಚ ಪವತ್ತಾ ಚೇತನಾ '**ಸೀಲಮಯಂ** ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥು' ನಾಮ।

ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯಂ ವುತ್ತೇನ ವಿಪಸ್ಸನಾಮಗ್ಗೇನ ಚಕ್ಖುಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ ದುಕ್ಖತೋ ಅನತ್ತತೋ ಭಾವೇನ್ತಸ್ಸ…ಪೇ॰… ಮನಂ… ರೂಪೇ…ಪೇ॰… ಧಮ್ಮೇ… ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ…ಪೇ॰… ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಂ,… ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಂ…ಪೇ॰… ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಂ, ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಂ ವೇದನಂ…ಪೇ॰… ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಜಂ ವೇದನಂ, …ಪೇ॰… ರೂಪಸಞ್ಞಂ…ಪೇ॰… ಜರಾಮರಣಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ ದುಕ್ಖತೋ ಅನತ್ತತೋ ಭಾವೇನ್ತಸ್ಸ ಪವತ್ತಾ ಚೇತನಾ, ಅಟ್ಠತಿಂಸಾಯ ವಾ ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಅಪ್ಪನಂ ಅಪ್ಪತ್ತಾ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಚೇತನಾ **'ಭಾವನಾಮಯಂ** ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥು' ನಾಮ।

ಮಹಲ್ಲಕಂ ಪನ ದಿಸ್ವಾ ಪಚ್ಚುಗ್ಗಮನಪತ್ತಚೀವರಪಟಿಗ್ಗಹಣಅಭಿವಾದನಮಗ್ಗಸಮ್ಪದಾನಾದಿವಸೇನ **'ಅಪಚಿತಿಸಹಗತಂ'** ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ವುಡ್ಢತರಾನಂ ವತ್ತಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಕರಣವಸೇನ ಗಾಮಂ ಪಿಣ್ಡಾಯ ಪವಿಟ್ಠಂ ಭಿಕ್ಖುಂ ದಿಸ್ವಾ ಪತ್ತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಗಾಮೇ ಭಿಕ್ಖಂ ಸಮಾದಪೇತ್ವಾ ಉಪಸಂಹರಣವಸೇನ, 'ಗಚ್ಛ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ಪತ್ತಂ ಆಹರಾ'ತಿ ಸುತ್ವಾ ವೇಗೇನ ಗನ್ತ್ವಾ ಪತ್ತಾಹರಣಾದಿವಸೇನ ಚ ಕಾಯವೇಯ್ಯಾವಟಿಕಕಾಲೇ **'ವೇಯ್ಯಾವಚ್ಚಸಹಗತಂ'** ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ದಾನಂ ದತ್ವಾ ಗನ್ಧಾದೀಹಿ ಪೂಜಂ ಕತ್ವಾ 'ಅಸುಕಸ್ಸ ನಾಮ ಪತ್ತಿ ಹೋತೂ'ತಿ ವಾ, 'ಸಬ್ಬಸತ್ತಾನಂ ಹೋತೂ'ತಿ ವಾ ಪತ್ತಿಂ ದದತೋ **'ಪತ್ತಾನುಪ್ಪದಾನಂ'** ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಕಿಂ ಪನೇವಂ ಪತ್ತಿಂ ದದತೋ ಪುಞ್ಞಕ್ಖಯೋ ಹೋತೀತಿ? ನ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ಪನ ಏಕಂ ದೀಪಂ ಜಾಲೇತ್ವಾ ತತೋ ದೀಪಸಹಸ್ಸಂ ಜಾಲೇನ್ತಸ್ಸ ಪಠಮದೀಪೋ ಖೀಣೋತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬೋ; ಪುರಿಮಾಲೋಕೇನ ಪನ ಸದ್ಧಿಂ ಪಚ್ಛಿಮಾಲೋಕೋ ಏಕತೋ ಹುತ್ವಾ ಅತಿಮಹಾ ಹೋತಿ। ಏವಮೇವ ಪತ್ತಿಂ ದದತೋ ಪರಿಹಾನಿ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ವುಡ್ಢಿಯೇವ ಪನ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಪರೇಹಿ ದಿನ್ನಾಯ ಪತ್ತಿಯಾ ವಾ ಅಞ್ಞಾಯ ವಾ ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯಾಯ 'ಸಾಧು ಸಾಧೂ'ತಿ ಅನುಮೋದನವಸೇನ **'ಅಬ್ಭನುಮೋದನಂ'** ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಏಕೋ 'ಏವಂ ಮಂ ಧಮ್ಮಕಥಿಕೋತಿ ಮಂ ಜಾನಿಸ್ಸನ್ತೀ'ತಿ ಇಚ್ಛಾಯ ಠತ್ವಾ ಲಾಭಗರುಕೋ ಹುತ್ವಾ ದೇಸೇತಿ, ತಂ ನ ಮಹಪ್ಫಲಂ। ಏಕೋ ಅತ್ತನೋ ಪಗುಣಂ ಧಮ್ಮಂ ಅಪಚ್ಚಾಸೀಸಮಾನೋ ವಿಮುತ್ತಾಯತನಸೀಸೇನ ಪರೇಸಂ ದೇಸೇತಿ, ಇದಂ **'ದೇಸನಾಮಯಂ** ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥು' ನಾಮ।

ಏಕೋ ಸುಣನ್ತೋ 'ಇತಿ ಮಂ ಸದ್ಧೋತಿ ಜಾನಿಸ್ಸನ್ತೀ'ತಿ ಸುಣಾತಿ, ತಂ ನ ಮಹಪ್ಫಲಂ। ಏಕೋ 'ಏವಂ ಮೇ ಮಹಪ್ಫಲಂ ಭವಿಸ್ಸತೀ'ತಿ ಹಿತಫರಣೇನ ಮುದುಚಿತ್ತೇನ ಧಮ್ಮಂ ಸುಣಾತಿ, ಇದಂ **'ಸವನಮಯಂ** ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥು' ನಾಮ।

ದಿಟ್ಠಿಂ ಉಜುಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ **'ದಿಟ್ಠಿಜುಕಮ್ಮಂ** ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥು' ನಾಮ। ದೀಘಭಾಣಕಾ ಪನಾಹು - 'ದಿಟ್ಠಿಜುಕಮ್ಮಂ ಸಬ್ಬೇಸಂ ನಿಯಮಲಕ್ಖಣಂ, ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಪುಞ್ಞಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಹಿ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಉಜುಕಭಾವೇನೇವ ಮಹಪ್ಫಲಂ ಹೋತೀ'ತಿ।

ಏತೇಸು ಪನ ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥೂಸು ದಾನಮಯಂ ತಾವ 'ದಾನಂ ದಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ದಾನಂ ದದತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, 'ದಿನ್ನಂ ಮೇ'ತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಏವಂ ಪುಬ್ಬಚೇತನಂ ಮುಞ್ಚನಚೇತನಂ ಅಪರಚೇತನನ್ತಿ ತಿಸ್ಸೋಪಿ ಚೇತನಾ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ 'ದಾನಮಯಂ ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥು' ನಾಮ ಹೋತಿ। ಸೀಲಮಯಮ್ಪಿ 'ಸೀಲಂ ಪೂರೇಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಸೀಲಪೂರಣಕಾಲೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, 'ಪೂರಿತಂ ಮೇ'ತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಾ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ 'ಸೀಲಮಯಂ ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥು' ನಾಮ ಹೋತಿ…ಪೇ॰… ದಿಟ್ಠಿಜುಕಮ್ಮಮ್ಪಿ 'ದಿಟ್ಠಿಂ ಉಜುಕಂ ಕರಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ,

ದಿಟ್ಠಿಂ ಉಜುಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ‘ದಿಟ್ಠಿ ಮೇ ಉಜುಕಾ ಕತಾ’ತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಾ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ‘ದಿಟ್ಠಿಜುಕಮ್ಮಂ ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥು’ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಸುತ್ತೇ ಪನ ತೀಣಿಯೇವ ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥೂನಿ ಆಗತಾನಿ। ತೇಸು ಇತರೇಸಮ್ಪಿ ಸಙ್ಗಹೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಅಪಚಿತಿವೇಯ್ಯಾವಚ್ಚಾನಿ ಹಿ ಸೀಲಮಯೇ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಪತ್ತಾನುಪ್ಪದಾನಅಬ್ಭನುಮೋದನಾನಿ ದಾನಮಯೇ। ದೇಸನಾಸವನದಿಟ್ಠಿಜುಕಮ್ಮಾನಿ ಭಾವನಾಮಯೇ। ಯೇ ಪನ ‘ದಿಟ್ಠಿಜುಕಮ್ಮಂ ಸಬ್ಬೇಸಂ ನಿಯಮಲಕ್ಖಣ’ನ್ತಿ ವದನ್ತಿ ತೇಸಂ ತಂ ತೀಸುಪಿ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಏವಮೇತಾನಿ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ತೀಣಿ ಹುತ್ವಾ ವಿತ್ಥಾರತೋ ದಸ ಹೋನ್ತಿ।

ತೇಸು ‘ದಾನಂ ದಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತೋ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಂ ಅಞ್ಞತರೇನೇವ ಚಿನ್ತೇತಿ; ದದಮಾನೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ದೇತಿ; ‘ದಾನಂ ಮೇ ದಿನ್ನ’ನ್ತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ। ‘ಸೀಲಂ ಪೂರೇಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಚಿನ್ತೇತಿ; ಸೀಲಂ ಪೂರೇನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಪೂರೇತಿ, ‘ಸೀಲಂ ಮೇ ಪೂರಿತ’ನ್ತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ। ‘ಭಾವನಂ ಭಾವೇಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಚಿನ್ತೇತಿ; ಭಾವೇನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಭಾವೇತಿ; ‘ಭಾವನಾ ಮೇ ಭಾವಿತಾ’ತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ।

‘ಜೇಟ್ಠಾಪಚಿತಿಕಮ್ಮಂ ಕರಿಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಚಿನ್ತೇತಿ, ಕರೋನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಕರೋತಿ, ‘ಕತಂ ಮೇ’ತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ। ‘ಕಾಯವೇಯ್ಯಾವಟಿಕಕಮ್ಮಂ ಕರಿಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತೋಪಿ, ಕರೋನ್ತೋಪಿ, ‘ಕತಂ ಮೇ’ತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ। ‘ಪತ್ತಿಂ ದಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತೋಪಿ, ದದನ್ತೋಪಿ, ‘ದಿನ್ನಂ ಮೇ’ತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತೋಪಿ, ‘ಪತ್ತಿಂ ವಾ ಸೇಸಕುಸಲಂ ವಾ ಅನುಮೋದಿಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಚಿನ್ತೇತಿ; ಅನುಮೋದನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಅನುಮೋದತಿ, ‘ಅನುಮೋದಿತಂ ಮೇ’ತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ। ‘ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಚಿನ್ತೇತಿ, ದೇಸೇನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ದೇಸೇತಿ, ‘ದೇಸಿತೋ ಮೇ’ತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ। ‘ಧಮ್ಮಂ ಸೋಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಚಿನ್ತೇತಿ, ಸುಣನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಸುಣಾತಿ, ‘ಸುತೋ ಮೇ’ತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ। ‘ದಿಟ್ಠಿಂ ಉಜುಕಂ ಕರಿಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತೋಪಿ ತೇಸಂಯೇವ ಅಞ್ಞತರೇನ ಚಿನ್ತೇತಿ, ಉಜುಂ ಕರೋನ್ತೋ ಪನ ಚತುನ್ನಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಅಞ್ಞತರೇನ ಕರೋತಿ, ‘ದಿಟ್ಠಿ ಮೇ ಉಜುಕಾ ಕತಾ’ತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತೋ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಅಞ್ಞತರೇನ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ।

ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಚತ್ತಾರಿ **ಅನನ್ತಾ**ನಿ ನಾಮ ಗಹಿತಾನಿ। ಚತ್ತಾರಿ ಹಿ ಅನನ್ತಾನಿ - ಆಕಾಸೋ ಅನನ್ತೋ, ಚಕ್ಕವಾಳಾನಿ ಅನನ್ತಾನಿ, ಸತ್ತನಿಕಾಯೋ ಅನನ್ತೋ, ಬುದ್ಧಞ್ಞಾಣಂ ಅನನ್ತಂ। ಆಕಾಸಸ್ಸ ಹಿ ಪುರತ್ಥಿಮಾಯ ದಿಸಾಯ ವಾ ಪಚ್ಛಿಮುತ್ತರದಕ್ಖಿಣಾಸು ವಾ ಏತ್ತಕಾನಿ ವಾ ಯೋಜನಸತಾನಿ ಏತ್ತಕಾನಿ ವಾ ಯೋಜನಸಹಸ್ಸಾನೀತಿ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ನತ್ಥಿ। ಸಿನೇರುಮತ್ತಮ್ಪಿ ಅಯೋಕೂಟಂ ಪಥವಿಂ ದ್ವಿಧಾ ಕತ್ವಾ ಹೇಟ್ಠಾ ಖಿತ್ತಂ ಭಸ್ಸೇಥೇವ, ನೋ ಪತಿಟ್ಠಂ ಲಭೇಥ, ಏವಂ ಆಕಾಸಂ ಅನನ್ತಂ ನಾಮ।

ಚಕ್ಕವಾಳಾನಮ್ಪಿ ಸತೇಹಿ ವಾ ಸಹಸ್ಸೇಹಿ ವಾ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ನತ್ಥಿ। ಸಚೇಪಿ ಹಿ ಅಕನಿಟ್ಠಭವನೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ, ದಳ್ಹಥಾಮಧನುಗ್ಗಹಸ್ಸ ಲಹುಕೇನ ಸರೇನ ತಿರಿಯಂ ತಾಲಚ್ಛಾಯಂ ಅತಿಕ್ಕಮನಮತ್ತೇನ ಕಾಲೇನ ಚಕ್ಕವಾಳಸತಸಹಸ್ಸಂ ಅತಿಕ್ಕಮನಸಮತ್ಥೇನ ಜವೇನ ಸಮನ್ನಾಗತಾ ಚತ್ತಾರೋ ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಾನೋ ‘ಚಕ್ಕವಾಳಪರಿಯನ್ತಂ ಪಸ್ಸಿಸ್ಸಾಮಾ’ತಿ ತೇನ ಜವೇನ ಧಾವೇಯ್ಯುಂ, ಚಕ್ಕವಾಳಪರಿಯನ್ತಂ ಅದಿಸ್ವಾವ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೇಯ್ಯುಂ, ಏವಂ ಚಕ್ಕವಾಳಾನಿ ಅನನ್ತಾನಿ ನಾಮ।

ಏತ್ತಕೇಸು ಪನ ಚಕ್ಕವಾಳೇಸು ಉದಕಟ್ಠಕಥಲಟ್ಠಕಸತ್ತಾನಂ ಪಮಾಣಂ ನತ್ಥಿ। ಏವಂ ಸತ್ತನಿಕಾಯೋ ಅನನ್ತೋ ನಾಮ। ತತೋಪಿ ಬುದ್ಧಞಾಣಂ ಅನನ್ತಮೇವ।

ಏವಂ ಅಪರಿಮಾಣೇಸು ಚಕ್ಕವಾಳೇಸು ಅಪರಿಮಾಣಾನಂ ಸತ್ತಾನಂ ಕಾಮಾವಚರಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಅಸಙ್ಖಾರಿಕಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ ಏಕಸ್ಸ ಬಹೂನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಬಹೂನಮ್ಪಿ ಬಹೂನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ತಾನಿ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಕಾಮಾವಚರಟ್ಠೇನ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಟ್ಠೇನ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಟ್ಠೇನ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಟ್ಠೇನ ಏಕತ್ತಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಏಕಮೇವ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ತಿಹೇತುಕಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ಮಹಾಚಿತ್ತಂ ಹೋತಿ। ತಥಾ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ಮಹಾಚಿತ್ತಂ... ಪೇ॰... ತಥಾ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ದ್ವಿಹೇತುಕಂ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಚಿತ್ತನ್ತಿ। ಏವಂ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಅಪರಿಮಾಣೇಸು ಚಕ್ಕವಾಳೇಸು ಅಪರಿಮಾಣಾನಂ ಸತ್ತಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಿ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ಮಹಾತುಲಾಯ ತುಲಯಮಾನೋ ವಿಯ, ತುಮ್ಬೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಮಿನಮಾನೋ ವಿಯ, ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ 'ಅಟ್ಠೇವೇತಾನೀ'ತಿ ಸರಿಕ್ಖಟ್ಠೇನ ಅಟ್ಠೇವ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಕತ್ವಾ ದಸ್ಸೇಸಿ।

ಪುನ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಛಬ್ಬಿಧೇನ **ಪುಞ್ಞಾಯೂಹನಂ** ನಾಮ ಗಹಿತಂ। ಪುಞ್ಞಞ್ಹಿ ಅತ್ಥಿ ಸಯಂಕಾರಂ ಅತ್ಥಿ ಪರಂಕಾರಂ, ಅತ್ಥಿ ಸಾಹತ್ಥಿಕಂ ಅತ್ಥಿ ಆಣತ್ತಿಕಂ, ಅತ್ಥಿ ಸಮ್ಪಜಾನಕತಂ ಅತ್ಥಿ ಅಸಮ್ಪಜಾನಕತನ್ತಿ।

ತತ್ಥ ಅತ್ತನೋ ಧಮ್ಮತಾಯ ಕತಂ '**ಸಯಂಕಾರಂ**' ನಾಮ। ಪರಂ ಕರೋನ್ತಂ ದಿಸ್ವಾ ಕತಂ '**ಪರಂಕಾರಂ**' ನಾಮ। ಸಹತ್ಥೇನ ಕತಂ '**ಸಾಹತ್ಥಿಕಂ**' ನಾಮ। ಆಣಾಪೇತ್ವಾ ಕಾರಿತಂ '**ಆಣತ್ತಿಕಂ**' ನಾಮ। ಕಮ್ಮಞ್ಚ ಫಲಞ್ಚ ಸದ್ದಹಿತ್ವಾ ಕತಂ '**ಸಮ್ಪಜಾನಕತಂ**' ನಾಮ। ಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಫಲಮ್ಪಿ ಅಜಾನಿತ್ವಾ ಕತಂ '**ಅಸಮ್ಪಜಾನಕತಂ**' ನಾಮ। ತೇಸು ಸಯಂಕಾರಂ ಕರೋನ್ತೋಪಿ ಇಮೇಸಂ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಂ ಅಞ್ಞತರೇನೇವ ಕರೋತಿ। ಪರಂಕಾರಂ ಕರೋನ್ತೋಪಿ, ಸಹತ್ಥೇನ ಕರೋನ್ತೋಪಿ, ಆಣಾಪೇತ್ವಾ ಕರೋನ್ತೋಪಿ ಇಮೇಸಂ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಂ ಅಞ್ಞತರೇನೇವ ಕರೋತಿ। ಸಮ್ಪಜಾನಕರಣಂ ಪನ ಚತೂಹಿ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಹಿ ಹೋತಿ। ಅಸಮ್ಪಜಾನಕರಣಂ ಚತೂಹಿ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಹಿ।

ಅಪರಾಪಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಚತಸ್ಸೋ **ದಕ್ಖಿಣಾವಿಸುದ್ಧಿಯೋ** ಗಹಿತಾ - ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಧಮ್ಮಿಕತಾ, ಚೇತನಾಮಹತ್ತಂ, ವತ್ಥುಸಮ್ಪತ್ತಿ, ಗುಣಾತಿರೇಕತಾತಿ। ತತ್ಥ ಧಮ್ಮೇನ ಸಮೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಪಚ್ಚಯಾ '**ಧಮ್ಮಿಕಾ**' ನಾಮ। ಸದ್ದಹಿತ್ವಾ ಓಕಪ್ಪೇತ್ವಾ ದದತೋ ಪನ '**ಚೇತನಾಮಹತ್ತಂ**' ನಾಮ ಹೋತಿ। ಖೀಣಾಸವಭಾವೋ '**ವತ್ಥುಸಮ್ಪತ್ತಿ**' ನಾಮ। ಖೀಣಾಸವಸ್ಸೇವ ನಿರೋಧಾ ವುಟ್ಠಿತಭಾವೋ '**ಗುಣಾತಿರೇಕತಾ**' ನಾಮ। ಇಮಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ದಾತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಸ್ಸ ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಇಮಸ್ಮಿಂಯೇವ ಅತ್ತಭಾವೇ ವಿಪಾಕಂ ದೇತಿ। ಪುಣ್ಣಕಸೇಟ್ಠಿಕಾಕವಲಿಯಸುಮನಮಾಲಾಕಾರಾದೀನಂ (ಧ॰ ಪ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨.೨೨೫ ಪುಣ್ಣದಾಸೀವತ್ಥು) (ಧ॰ ಪ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೬೭ ಸುಮನಮಾಲಾಕಾರವತ್ಥು) ವಿಯ।

ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಪನೇತಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಚಿತ್ತಂ 'ಚಿತ್ತ'ನ್ತಿ ಕರಿತ್ವಾ ಚಿತ್ತವಿಚಿತ್ತಟ್ಠೇನ ಏಕಮೇವ ಹೋತಿ। ವೇದನಾವಸೇನ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತನ್ತಿ ದುವಿಧಂ ಹೋತಿ। ಞಾಣವಿಭತ್ತಿದೇಸನಾವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಹೋತಿ। ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ಮಹಾಚಿತ್ತಞ್ಹಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ಮಹಾಚಿತ್ತಞ್ಚ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಟ್ಠೇನ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಟ್ಠೇನ ಚ ಏಕಮೇವ ಹೋತಿ। ತಥಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಂ, ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ, ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಞ್ಚಾತಿ। ಏವಂ ಞಾಣವಿಭತ್ತಿದೇಸನಾವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧೇ ಪನೇತಸ್ಮಿಂ ಅಸಙ್ಖಾರಸಸಙ್ಖಾರವಿಭತ್ತಿತೋ ಚತ್ತಾರಿ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಾನೀತಿ ಅಟ್ಠೇವ ಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ತಾನಿ ಯಾಥಾವತೋ ಞತ್ವಾ ಭಗವಾ ಸಬ್ಬಞ್ಞೂ ಗಣೀವರೋ ಮುನಿಸೇಟ್ಠೋ ಆಚಿಕ್ಖತಿ ದೇಸೇತಿ ಪಞ್ಞಪೇತಿ ಪಟ್ಠಪೇತಿ ವಿವರತಿ ವಿಭಜತಿ ಉತ್ತಾನೀಕರೋತೀತಿ।

ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲನಿದ್ದೇಸೋ ಸಮತ್ತೋ।

ರೂಪಾವಚರಕುಸಲವಣ್ಣನಾ

ಚತುಕ್ಕನಯೋ ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ

೧೬೦. ಇದಾನಿ ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ **ರೂಪೂಪಪತ್ತಿಯಾ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತೀ**ತಿ **ರೂಪಂ** ವುಚ್ಚತಿ ರೂಪಭವೋ। **ಉಪಪತ್ತೀ**ತಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ ಜಾತಿ ಸಞ್ಜಾತಿ। **ಮಗ್ಗೋ**ತಿ ಉಪಾಯೋ। ವಚನತ್ಥೋ ಪನೇತ್ಥ - ತಂ ಉಪಪತ್ತಿಂ ಮಗ್ಗತಿ ಗವೇಸತಿ ಜನೇತಿ ನಿಪ್ಫಾದೇತೀತಿ ಮಗ್ಗೋ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ - ಯೇನ ಮಗ್ಗೇನ ರೂಪಭವೇ ಉಪಪತ್ತಿ ಹೋತಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ ಜಾತಿ ಸಞ್ಜಾತಿ, ತಂ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತೀತಿ। ಕಿಂ ಪನೇತೇನ ನಿಯಮತೋ ರೂಪಭವೇ ಉಪಪತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ? ನ ಹೋತಿ। "ಸಮಾಧಿಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಭಾವೇಥ, ಸಮಾಹಿತೋ ಯಥಾಭೂತಂ ಪಜಾನಾತಿ ಪಸ್ಸತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೫; ೪.೯೯; ೫.೧೦೭೧; ನೇತ್ತಿ॰ ೪೦; ಮಿ॰ ಪ॰ ೨.೧.೧೫) ಏವಂ ವುತ್ತೇನ ಹಿ ನಿಬ್ಬೇಧಭಾಗಿಯೇನ ರೂಪಭವಾತಿಕ್ಕಮೋಪಿ ಹೋತಿ। ರೂಪೂಪಪತ್ತಿಯಾ ಪನ ಇತೋ ಅಞ್ಞೋ ಮಗ್ಗೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ತೇನ ವುತ್ತಂ 'ರೂಪೂಪಪತ್ತಿಯಾ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತೀ'ತಿ। ಅತ್ಥತೋ ಚಾಯಂ ಮಗ್ಗೋ ನಾಮ ಚೇತನಾಪಿ ಹೋತಿ, ಚೇತನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾಪಿ, ತದುಭಯಮ್ಪಿ। "ನಿರಯಞ್ಚಾಹಂ, ಸಾರಿಪುತ್ತ, ಪಜಾನಾಮಿ ನಿರಯಗಾಮಿಞ್ಚ ಮಗ್ಗ"ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೫೩) ಹಿ ಏತ್ಥ ಚೇತನಾ ಮಗ್ಗೋ ನಾಮ।

> "ಸದ್ಧಾ ಹಿರಿಯಂ ಕುಸಲಞ್ಚ ದಾನಂ, ಧಮ್ಮಾ ಏತೇ ಸಪ್ಪುರಿಸಾನುಯಾತಾ।
> ಏತಞ್ಹಿ ಮಗ್ಗಂ ದಿವಿಯಂ ವದನ್ತಿ, ಏತೇನ ಹಿ ಗಚ್ಛತಿ ದೇವಲೋಕ"ನ್ತಿ॥ (ಅ॰ ನಿ॰ ೮.೩೨)।

ಏತ್ಥ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾ ಮಗ್ಗೋ ನಾಮ। "ಅಯಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಮಗ್ಗೋ, ಅಯಂ ಪಟಿಪದಾ"ತಿ ಸಙ್ಖಾರುಪಪತ್ತಿಸುತ್ತಾದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೧೬೧ ಆದಯೋ) ಚೇತನಾಪಿ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾಪಿ ಮಗ್ಗೋ ನಾಮ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ 'ಝಾನ'ನ್ತಿ ವಚನತೋ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಝಾನಚೇತನಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಆಕಡ್ಢತಿ, ತಸ್ಮಾ ಚೇತನಾಪಿ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾಪಿ ವಟ್ಟನ್ತಿಯೇವ।

ಭಾವೇತೀತಿ ಜನೇತಿ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ ವಡ್ಢೇತಿ। ಅಯಂ ತಾವ ಇಧ ಭಾವನಾಯ ಅತ್ಥೋ। ಅಞ್ಞತ್ಥ ಪನ ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ಸಮ್ಭಾವನಾ ಪರಿಭಾವನಾ ವಿಭಾವನಾತಿ ಏವಂ ಅಞ್ಞಥಾಪಿ ಅತ್ಥೋ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ "ಇಧುದಾಯಿ ಮಮ ಸಾವಕಾ ಅಧಿಸೀಲೇ ಸಮ್ಭಾವೇನ್ತಿ - ಸೀಲವಾ ಸಮಣೋ ಗೋತಮೋ, ಪರಮೇನ ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧೇನ ಸಮನ್ನಾಗತೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೨೪೩) ಅಯಂ ಸಮ್ಭಾವನಾ ನಾಮ; ಓಕಪ್ಪನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। "ಸೀಲಪರಿಭಾವಿತೋ ಸಮಾಧಿ ಮಹಪ್ಫಲೋ ಹೋತಿ ಮಹಾನಿಸಂಸೋ, ಸಮಾಧಿಪರಿಭಾವಿತಾ ಪಞ್ಞಾ ಮಹಪ್ಫಲಾ ಹೋತಿ ಮಹಾನಿಸಂಸಾ, ಪಞ್ಞಾಪರಿಭಾವಿತಂ ಚಿತ್ತಂ ಸಮ್ಮದೇವ ಆಸವೇಹಿ ವಿಮುಚ್ಚತೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೧೮೬) ಅಯಂ ಪರಿಭಾವನಾ ನಾಮ; ವಾಸನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। "ಇಙ್ಘ ರೂಪಂ ವಿಭಾವೇಹಿ, ವೇದನಂ... ಸಞ್ಞಂ... ಸಙ್ಖಾರೇ... ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಭಾವೇಹೀ"ತಿ ಅಯಂ ವಿಭಾವನಾ ನಾಮ; ಅನ್ತರಧಾಪನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। "ಪುನ ಚಪರಂ, ಉದಾಯಿ, ಅಕ್ಖಾತಾ ಮಯಾ ಸಾವಕಾನಂ ಪಟಿಪದಾ, ಯಥಾಪಟಿಪನ್ನಾ ಮೇ ಸಾವಕಾ ಚತ್ತಾರೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನೇ ಭಾವೇನ್ತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೨೪೭), ಅಯಂ ಪನ ಉಪ್ಪಾದನವಡ್ಢನಟ್ಠೇನ ಭಾವನಾ ನಾಮ। ಇಮಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಠಾನೇ ಅಯಮೇವ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ತೇನ ವುತ್ತಂ - 'ಭಾವೇತೀತಿ ಜನೇತಿ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ ವಡ್ಢೇತೀ'ತಿ।

ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ, ಯಥಾ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲನಿದ್ದೇಸೇ ಧಮ್ಮಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ ದೇಸನಾ ಕತಾ ತಥಾ ಅಕತ್ವಾ, ಪುಗ್ಗಲಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ ಕತಾತಿ? ಪಟಿಪದಾಯ ಸಾಧೇತಬ್ಬತೋ। ಇದಞ್ಹಿ ಚತೂಸು ಪಟಿಪದಾಸು ಅಞ್ಞತರಾಯ ಸಾಧೇತಬ್ಬಂ; ನ ಕಾಮಾವಚರಂ ವಿಯ ವಿನಾ ಪಟಿಪದಾಯ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಪಟಿಪದಾ ಚ ನಾಮೇಸಾ ಪಟಿಪನ್ನಕೇ ಸತಿ ಹೋತೀತಿ ಏತಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುಗ್ಗಲಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಂ ದೇಸನಂ ಕರೋನ್ತೋ 'ರೂಪೂಪಪತ್ತಿಯಾ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತೀ'ತಿ ಆಹ।

ವಿವಿಚ್ಚೇವ ಕಾಮೇಹೀತಿ ಕಾಮೇಹಿ ವಿವಿಚ್ಚಿತ್ವಾ, ವಿನಾ ಹುತ್ವಾ, ಅಪಕ್ಕಮಿತ್ವಾ। ಯೋ ಪನಾಯಮೇತ್ಥ 'ಏವ'-ಕಾರೋ ಸೋ ನಿಯಮತ್ಥೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಯಸ್ಮಾ ಚ ನಿಯಮತ್ಥೋ, ತಸ್ಮಾ ತಸ್ಮಿಂ ಪಠಮಂ ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರಣಸಮಯೇ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಾನಮ್ಪಿ ಕಾಮಾನಂ ತಸ್ಸ ಪಠಮಜ್ಝಾನಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವಂ, ಕಾಮಪರಿಚ್ಚಾಗೇನೇವ ಚಸ್ಸ ಅಧಿಗಮಂ ದೀಪೇತಿ। ಕಥಂ? 'ವಿವಿಚ್ಚೇವ ಕಾಮೇಹೀ'ತಿ ಏವಞ್ಹಿ ನಿಯಮೇ ಕರಿಯಮಾನೇ ಇದಂ ಪಞ್ಞಾಯತಿ - ನೂನಿಮಸ್ಸ ಕಾಮಾ ಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾ ಯೇಸು ಸತಿ ಇದಂ ನ ಪವತ್ತತಿ, ಅನ್ಧಕಾರೇ ಸತಿ ಪದೀಪೋಭಾಸೋ ವಿಯ? ತೇಸಂ ಪರಿಚ್ಚಾಗೇನೇವ ಚಸ್ಸ ಅಧಿಗಮೋ ಹೋತಿ ಓರಿಮತೀರಪರಿಚ್ಚಾಗೇನ ಪಾರಿಮತೀರಸ್ಸೇವ। ತಸ್ಮಾ ನಿಯಮಂ ಕರೋತೀತಿ।

ತತ್ಥ ಸಿಯಾ - 'ಕಸ್ಮಾ ಪನೇಸ ಪುಬ್ಬಪದೇಯೇವ ವುತ್ತೋ, ನ ಉತ್ತರಪದೇ? ಕಿಂ ಅಕುಸಲೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಅವಿವಿಚ್ಚಾಪಿ ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರೇಯ್ಯಾ'ತಿ? ನ ಖೋ ಪನೇತಂ ಏವಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತಂನಿಸ್ಸರಣತೋ ಹಿ ಪುಬ್ಬಪದೇ ಏಸ ವುತ್ತೋ। ಕಾಮಧಾತುಸಮತಿಕ್ಕಮನತೋ ಹಿ ಕಾಮರಾಗಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ಚ ಇದಂ ಝಾನಂ ಕಾಮಾನಮೇವ ನಿಸ್ಸರಣಂ। ಯಥಾಹ - "ಕಾಮಾನಮೇತಂ ನಿಸ್ಸರಣಂ ಯದಿದಂ ನೇಕ್ಖಮ್ಮ"ನ್ತಿ (ಇತಿವು॰ ೭೨; ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೫೩)। ಉತ್ತರಪದೇಪಿ ಪನ, ಯಥಾ "ಇಧೇವ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಮಣೋ, ಇಧ ದುತಿಯೋ ಸಮಣೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೩೯; ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೨೪೧) ಏತ್ಥ 'ಏವ'-ಕಾರೋ ಆನೇತ್ವಾ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಂ ವತ್ತಬ್ಬೋ। ನ ಹಿ ಸಕ್ಕಾ ಇತೋ ಅಞ್ಞೇಹಿಪಿ ನೀವರಣಸಙ್ಖಾತೇಹಿ ಅಕುಸಲೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಅವಿವಿಚ್ಚ ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರಿತುಂ, ತಸ್ಮಾ 'ವಿವಿಚ್ಚೇವ ಕಾಮೇಹಿ ವಿವಿಚ್ಚೇವ ಅಕುಸಲೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹೀ'ತಿ ಏವಂ ಪದದ್ವಯೇಪಿ ಏಸ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಪದದ್ವಯೇಪಿ ಚ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ವಿವಿಚ್ಚಾತಿ ಇಮಿನಾ ಸಾಧಾರಣವಚನೇನ ತದಙ್ಗವಿವೇಕಾದಯೋ ಕಾಯವಿವೇಕಾದಯೋ ಚ ಸಬ್ಬೇಪಿ ವಿವೇಕಾ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ತಥಾಪಿ ಕಾಯವಿವೇಕೋ ಚಿತ್ತವಿವೇಕೋ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಿವೇಕೋತಿ ತಯೋ ಏವ ಇಧ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಕಾಮೇಹೀತಿ ಇಮಿನಾ ಪನ ಪದೇನ ಯೇ ಚ **ನಿದ್ದೇಸೇ** "ಕತಮೇ ವತ್ಥುಕಾಮಾ? ಮನಾಪಿಯಾ ರೂಪಾ"ತಿಆದಿನಾ (ಮಹಾನಿ॰ ೧) ನಯೇನ ವತ್ಥುಕಾಮಾ ವುತ್ತಾ, ಯೇ ಚ ತತ್ಥೇವ ವಿಭಙ್ಗೇ ಚ "ಛನ್ದೋ ಕಾಮೋ, ರಾಗೋ ಕಾಮೋ, ಛನ್ದರಾಗೋ ಕಾಮೋ; ಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ಕಾಮೋ, ರಾಗೋ ಕಾಮೋ, ಸಙ್ಕಪ್ಪರಾಗೋ ಕಾಮೋ; ಇಮೇ ವುಚ್ಚನ್ತಿ ಕಾಮಾ"ತಿ (ಮಹಾನಿ॰ ೧; ವಿಭ॰ ೫೬೪) ಏವಂ ಕಿಲೇಸಕಾಮಾ ವುತ್ತಾ, ತೇ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಸಙ್ಗಹಿತಾಇಚ್ಚೇವ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಏವಞ್ಹಿ ಸತಿ ವಿವಿಚ್ಚೇವ ಕಾಮೇಹೀತಿ ವತ್ಥುಕಾಮೇಹಿಪಿ ವಿವಿಚ್ಚೇವಾತಿ ಅತ್ಥೋ ಯುಜ್ಜತಿ। ತೇನ ಕಾಯವಿವೇಕೋ ವುತ್ತೋ ಹೋತಿ।

ವಿವಿಚ್ಚ ಅಕುಸಲೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹೀತಿ ಕಿಲೇಸಕಾಮೇಹಿ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲೇಹಿ ವಾ ವಿವಿಚ್ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ ಯುಜ್ಜತಿ। ತೇನ ಚಿತ್ತವಿವೇಕೋ ವುತ್ತೋ ಹೋತಿ। ಪುರಿಮೇನ ಚೇತ್ಥ ವತ್ಥುಕಾಮೇಹಿ ವಿವೇಕವಚನತೋ ಏವ ಕಾಮಸುಖಪರಿಚ್ಚಾಗೋ, ದುತಿಯೇನ ಕಿಲೇಸಕಾಮೇಹಿ ವಿವೇಕವಚನತೋ ನೇಕ್ಖಮ್ಮಸುಖಪರಿಗ್ಗಹೋ ವಿಭಾವಿತೋ ಹೋತಿ। ಏವಂ ವತ್ಥುಕಾಮಕಿಲೇಸಕಾಮವಿವೇಕವಚನತೋಯೇವ ಚ ಏತೇಸಂ ಪಠಮೇನ ಸಂಕಿಲೇಸವತ್ಥುಪ್ಪಹಾನಂ, ದುತಿಯೇನ ಸಂಕಿಲೇಸಪ್ಪಹಾನಂ; ಪಠಮೇನ ಲೋಲಭಾವಸ್ಸ ಹೇತುಪರಿಚ್ಚಾಗೋ, ದುತಿಯೇನ ಬಾಲಭಾವಸ್ಸ; ಪಠಮೇನ ಚ ಪಯೋಗಸುದ್ಧಿ, ದುತಿಯೇನ ಆಸಯಪೋಸನಂ ವಿಭಾವಿತಂ ಹೋತೀತಿ ಞಾತಬ್ಬಂ। ಏಸ ತಾವ ನಯೋ 'ಕಾಮೇಹೀ'ತಿ ಏತ್ಥ ವುತ್ತಕಾಮೇಸು ವತ್ಥುಕಾಮಪಕ್ಖೇ।

ಕಿಲೇಸಕಾಮಪಕ್ಖೇ ಪನ 'ಛನ್ದೋತಿ ಚ ರಾಗೋ'ತಿ ಚ ಏವಮಾದೀಹಿ ಅನೇಕಭೇದೋ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋಯೇವ ಕಾಮೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। ಸೋ ಚ ಅಕುಸಲಪರಿಯಾಪನ್ನೋಪಿ ಸಮಾನೋ "ತತ್ಥ ಕತಮೋ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋ ಕಾಮೋ"ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ

ವಿಭಙ್ಗೇ (ವಿಭ॰ ೫೬೪) ಝಾನಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ವಿಸುಂ ವುತ್ತೋ। ಕಿಲೇಸಕಾಮತ್ತಾ ವಾ ಪುರಿಮಪದೇ ವುತ್ತೋ, ಅಕುಸಲಪರಿಯಾಪನ್ನತ್ತಾ ದುತಿಯಪದೇ। ಅನೇಕಭೇದತೋ ಚಸ್ಸ 'ಕಾಮತೋ'ತಿ ಅವತ್ವಾ 'ಕಾಮೇಹೀ'ತಿ ವುತ್ತಂ। ಅಞ್ಞೇಸಮ್ಪಿ ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅಕುಸಲಭಾವೇ ವಿಜ್ಜಮಾನೇ "ತತ್ಥ ಕತಮೇ ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ? ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋ"ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ **ವಿಭಙ್ಗೇ** ಉಪರಿಝಾನಙ್ಗಪಚ್ಚನೀಕಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವದಸ್ಸನತೋ ನೀವರಣಾನೇವ ವುತ್ತಾನಿ। ನೀವರಣಾನಿ ಹಿ ಝಾನಙ್ಗಪಚ್ಚನೀಕಾನಿ। ತೇಸಂ ಝಾನಙ್ಗಾನೇವ ಪಟಿಪಕ್ಖಾನಿ, ವಿದ್ಧಂಸಕಾನಿ, ವಿಘಾತಕಾನೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ತಥಾ ಹಿ "ಸಮಾಧಿ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖೋ, ಪೀತಿ ಬ್ಯಾಪಾದಸ್ಸ, ವಿತಕ್ಕೋ ಥಿನಮಿದ್ಧಸ್ಸ, ಸುಖಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಕುಕ್ಕುಚ್ಚಸ್ಸ, ವಿಚಾರೋ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಯಾ"ತಿ **ಪೇಟಕೇ** ವುತ್ತಂ।

ಏವಮೇತ್ಥ 'ವಿವಿಚ್ಚೇವ ಕಾಮೇಹೀ'ತಿ ಇಮಿನಾ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಸ್ಸ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಿವೇಕೋ ವುತ್ತೋ ಹೋತಿ। 'ವಿವಿಚ್ಚ ಅಕುಸಲೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹೀ'ತಿ ಇಮಿನಾ ಪಞ್ಚನ್ನಮ್ಪಿ ನೀವರಣಾನಂ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಪನ ಪಠಮೇನ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಸ್ಸ, ದುತಿಯೇನ ಸೇಸನೀವರಣಾನಂ; ತಥಾ ಪಠಮೇನ ತೀಸು ಅಕುಸಲಮೂಲೇಸು ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣಭೇದವಿಸಯಸ್ಸ ಲೋಭಸ್ಸ, ದುತಿಯೇನ ಆಘಾತವತ್ಥುಭೇದಾದಿವಿಸಯಾನಂ ದೋಸಮೋಹಾನಂ। ಓಘಾದೀಸು ವಾ ಧಮ್ಮೇಸು ಪಠಮೇನ ಕಾಮೋಘಕಾಮಯೋಗಕಾಮಾಸವಕಾಮುಪಾದಾನಅಭಿಜ್ಝಾಕಾಯಗನ್ಥಕಾಮರಾಗಸಂಯೋಜನಾನಂ, ದುತಿಯೇನ ಅವಸೇಸಓಘಯೋಗಾಸವಉಪಾದಾನಗನ್ಥಸಂಯೋಜನಾನಂ। ಪಠಮೇನ ಚ ತಣ್ಹಾಯ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ, ದುತಿಯೇನ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ। ಅಪಿಚ ಪಠಮೇನ ಲೋಭಸಮ್ಪಯುತ್ತಅಟ್ಠಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾನಂ, ದುತಿಯೇನ ಸೇಸಾನಂ ಚತುನ್ನಂ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾನಂ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಿವೇಕೋ ವುತ್ತೋ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಅಯಂ ತಾವ 'ವಿವಿಚ್ಚೇವ ಕಾಮೇಹಿ ವಿವಿಚ್ಚ ಅಕುಸಲೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹೀ'ತಿ ಏತ್ಥ ಅತ್ಥಪ್ಪಕಾಸನಾ।

ಏತ್ತಾವತಾ ಚ ಪಠಮಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ ಪಹಾನಙ್ಗಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಸಮ್ಪಯೋಗಙ್ಗಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಸವಿತಕ್ಕಂ ಸವಿಚಾರ**ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಲಕ್ಖಣಾದಿವಿಭಾಗೇನ ಅಪ್ಪನಾಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ರೂಪಾವಚರಭಾವಪ್ಪತ್ತೇನ ವಿತಕ್ಕೇನ ಚೇವ ವಿಚಾರೇನ ಚ ಸಹ ವತ್ತತಿ। ರುಕ್ಖೋ ವಿಯ ಪುಪ್ಫೇನ ಚ ಫಲೇನ ಚಾತಿ ಇದಂ ಝಾನಂ ಸವಿತಕ್ಕಂ ಸವಿಚಾರನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ವಿಭಙ್ಗೇ ಪನ "ಇಮಿನಾ ಚ ವಿತಕ್ಕೇನ ಇಮಿನಾ ಚ ವಿಚಾರೇನ ಉಪೇತೋ ಹೋತಿ ಸಮುಪೇತೋ"ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ೫೬೫) ನಯೇನ ಪುಗ್ಗಲಾಧಿಟ್ಠಾನಾ ದೇಸನಾ ಕತಾ। ಅತ್ಥೋ ಪನ ತತ್ರಾಪಿ ಏವಮೇವ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ವಿವೇಕಜನ್ತಿ - ಏತ್ಥ ವಿವಿತ್ತಿ ವಿವೇಕೋ। ನೀವರಣವಿಗಮೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಿವಿತ್ತೋತಿ ವಾ ವಿವೇಕೋ, ನೀವರಣವಿವಿತ್ತೋ ಝಾನಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮರಾಸೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಸ್ಮಾ ವಿವೇಕಾ, ತಸ್ಮಿಂ ವಾ ವಿವೇಕೇ, ಜಾತನ್ತಿ ವಿವೇಕಜಂ। **ಪೀತಿಸುಖ**ನ್ತಿ - ಏತ್ಥ ಪೀತಿಸುಖಾನಿ ಹೇಟ್ಠಾ ಪಕಾಸಿತಾನೇವ। ತೇಸು ಪನ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಾಯ ಪಞ್ಚವಿಧಾಯ ಪೀತಿಯಾ ಯಾ ಅಪ್ಪನಾಸಮಾಧಿಸ್ಸ ಮೂಲಂ ಹುತ್ವಾ ವಡ್ಢಮಾನಾ ಸಮಾಧಿಸಮ್ಪಯೋಗಂ ಗತಾ ಫರಣಾಪೀತಿ - ಅಯಂ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ ಪೀತೀತಿ। ಅಯಞ್ಚ ಪೀತಿ ಇದಞ್ಚ ಸುಖಂ ಅಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ, ಅಸ್ಮಿಂ ವಾ ಝಾನೇ ಅತ್ಥೀತಿ ಇದಂ ಝಾನಂ ಪೀತಿಸುಖನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಅಥ ವಾ ಪೀತಿ ಚ ಸುಖಞ್ಚ ಪೀತಿಸುಖಂ, ಧಮ್ಮವಿನಯಾದಯೋ ವಿಯ। ವಿವೇಕಜಂ ಪೀತಿಸುಖಮಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ, ಅಸ್ಮಿಂ ವಾ ಝಾನೇ, ಅತ್ಥೀತಿ ಏವಮ್ಪಿ ವಿವೇಕಜಂ ಪೀತಿಸುಖಂ। ಯಥೇವ ಹಿ ಝಾನಂ ಏವಂ ಪೀತಿಸುಖಮ್ಪೇತ್ಥ ವಿವೇಕಜಮೇವ ಹೋತಿ। ತಞ್ಚಸ್ಸ ಅತ್ಥಿ। ತಸ್ಮಾ ಏಕಪದೇನೇವ 'ವಿವೇಕಜಂ ಪೀತಿಸುಖ'ನ್ತಿ ವತ್ತುಂ ಯುಜ್ಜತಿ। ವಿಭಙ್ಗೇ ಪನ "ಇದಂ ಸುಖಂ ಇಮಾಯ ಪೀತಿಯಾ ಸಹಗತ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ವುತ್ತಂ। ಅತ್ಥೋ ಪನ ತತ್ಥಾಪಿ ಏವಮೇವ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಪಠಮಂ ಝಾನನ್ತಿ - ಏತ್ಥ ಗಣನಾನುಪುಬ್ಬತಾ ಪಠಮಂ। ಪಠಮಂ ಉಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ ಪಠಮಂ। ಪಠಮಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತಬ್ಬನ್ತಿಪಿ ಪಠಮಂ। ಇದಂ ಪನ ನ ಏಕನ್ತಲಕ್ಖಣಂ। ಚಿಣ್ಣವಸೀಭಾವೋ ಹಿ ಅಟ್ಠಸಮಾಪತ್ತಿಲಾಭೀ ಆದಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಮತ್ಥಕಂ ಪಾಪೇನ್ತೋಪಿ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಮತ್ಥಕತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಆದಿಂ ಪಾಪೇನ್ತೋಪಿ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಅನ್ತರನ್ತರಾ ಓಕ್ಕಮನ್ತೋಪಿ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಏವಂ ಪುಬ್ಬುಪ್ಪತ್ತಿಯಟ್ಠೇನ ಪನ ಪಠಮಂ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಝಾನನ್ತಿ ದುವಿಧಂ ಝಾನಂ - ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಜ್ಝಾನಂ ಲಕ್ಖಣೂಪನಿಜ್ಝಾನನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಅಟ್ಠ ಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ ಪಥವಿಕಸಿಣಾದಿಆರಮ್ಮಣಂ ಉಪನಿಜ್ಝಾಯನ್ತೀತಿ ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಜ್ಝಾನನ್ತಿ ಸಙ್ಖ್ಯಂ ಗತಾ। ವಿಪಸ್ಸನಾಮಗ್ಗಫಲಾನಿ ಪನ ಲಕ್ಖಣೂಪನಿಜ್ಝಾನಂ ನಾಮ। ತತ್ಥ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ಉಪನಿಜ್ಝಾನತೋ ಲಕ್ಖಣೂಪನಿಜ್ಝಾನಂ। ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಕತಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಮಗ್ಗೇನ ಇಜ್ಝನತೋ ಮಗ್ಗೋ ಲಕ್ಖಣೂಪನಿಜ್ಝಾನಂ। ಫಲಂ ಪನ ನಿರೋಧಸಚ್ಚಂ ತಥಲಕ್ಖಣಂ ಉಪನಿಜ್ಝಾಯತೀತಿ ಲಕ್ಖಣೂಪನಿಜ್ಝಾನಂ ನಾಮ। ತೇಸು ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಜ್ಝಾನಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ। ತಸ್ಮಾ ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಜ್ಝಾನತೋ ಪಚ್ಚನೀಕಜ್ಝಾಪನತೋ ವಾ ಝಾನನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜಾತಿ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ, ಪಾಪುಣಿತ್ವಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಉಪಸಮ್ಪಾದಯಿತ್ವಾ ವಾ ನಿಪ್ಫಾದೇತ್ವಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ವಿಭಙ್ಗೇ ಪನ "ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜಾತಿ ಪಠಮಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ ಲಾಭೋ ಪಟಿಲಾಭೋ ಪತ್ತಿ ಸಮ್ಪತ್ತಿ ಫುಸನಾ ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾ ಉಪಸಮ್ಪದಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೫೭೦) ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಸಾಪಿ ಏವಮೇವತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ವಿಹರತೀತಿ** ತದನುರೂಪೇನ ಇರಿಯಾಪಥವಿಹಾರೇನ ಇತಿವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಜ್ಝಾನಸಮಙ್ಗೀ ಹುತ್ವಾ ಅತ್ತಭಾವಸ್ಸ ಇರಿಯನಂ ವುತ್ತಿಂ ಪಾಲನಂ ಯಪನಂ ಯಾಪನಂ ಚಾರಂ ವಿಹಾರಂ ಅಭಿನಿಪ್ಫಾದೇತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ ವಿಭಙ್ಗೇ - "ವಿಹರತೀತಿ ಇರಿಯತಿ ವತ್ತತಿ ಪಾಲೇತಿ ಯಪೇತಿ ಯಾಪೇತಿ ಚರತಿ ವಿಹರತಿ, ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ವಿಹರತೀ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೫೦೨, ೫೭೧)।

ಪಥವಿಕಸಿಣನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಪಥವಿಮಣ್ಡಲಮ್ಪಿ ಸಕಲಟ್ಠೇನ ಪಥವಿಕಸಿಣನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಪಟಿಲದ್ಧಂ ನಿಮಿತ್ತಮ್ಪಿ। ಪಥವಿಕಸಿಣನಿಮಿತ್ತೇ ಪಟಿಲದ್ಧಜ್ಝಾನಮ್ಪಿ। ತತ್ಥ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಝಾನಂ ಪಥವೀಕಸಿಣನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಪಥವಿಕಸಿಣಸಙ್ಖಾತಂ ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರತೀತಿ ಅಯಞ್ಹೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪತ್ಥೋ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಪಥವಿಕಸಿಣೇ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಚತುಕ್ಕಪಞ್ಚಕಜ್ಝಾನಾನಿ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತ್ವಾ ಝಾನಪದಟ್ಠಾನಂ ವಿಪಸ್ಸನಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ಅರಹತ್ತಂ ಪತ್ತುಕಾಮೇನ ಕುಲಪುತ್ತೇನ ಕಿಂ ಕತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ? ಆದಿತೋ ತಾವ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರಇನ್ದ್ರಿಯಸಂವರಆಜೀವಪಾರಿಸುದ್ಧಿಪಚ್ಚಯಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಸಙ್ಖಾತಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಸೀಲಾನಿ ವಿಸೋಧೇತ್ವಾ ಸುಪರಿಸುದ್ಧೇ ಸೀಲೇ ಪತಿಟ್ಠಿತೇನ, ಯ್ವಾಸ್ಸ ಆವಾಸಾದೀಸು ದಸಸು ಪಲಿಬೋಧೇಸು ಪಲಿಬೋಧೋ ಅತ್ಥಿ, ತಂ ಉಪಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನದಾಯಕಂ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತಂ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ಪಾಳಿಯಾ ಆಗತೇಸು ಅಟ್ಠತಿಂಸಾಯ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೇಸು ಅತ್ತನೋ ಚರಿಯಾನುಕೂಲಂ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಉಪಪರಿಕ್ಖನ್ತೇನ ಸಚಸ್ಸ ಇದಂ ಪಥವಿಕಸಿಣಂ ಅನುಕೂಲಂ ಹೋತಿ, ಇದಮೇವ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಝಾನಭಾವನಾಯ ಅನನುರೂಪಂ ವಿಹಾರಂ ಪಹಾಯ ಅನುರೂಪೇ ವಿಹಾರೇ ವಿಹರನ್ತೇನ ಖುದ್ದಕಪಲಿಬೋಧುಪಚ್ಛೇದಂ ಕತ್ವಾ ಕಸಿಣಪರಿಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಾನುರಕ್ಖಣಸತ್ತಅಸಪ್ಪಾಯಪರಿವಜ್ಜನಸತ್ತಸಪ್ಪಾಯಸೇವನದಸವಿಧಅಪ್ಪನಾಕೋಸಲ್ಲಪ್ಪಭೇದಂ ಸಬ್ಬಂ ಭಾವನಾವಿಧಾನಂ ಅಪರಿಹಾಪೇನ್ತೇನ ಝಾನಾಧಿಗಮತ್ಥಾಯ ಪಟಿಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪೋ। ವಿತ್ಥಾರೋ ಪನ **ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ** (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೫೧ ಆದಯೋ) ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಯಥಾ ಚೇತ್ಥ ಏವಂ ಇತೋ ಪರೇಸುಪಿ। ಸಬ್ಬಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಾನಞ್ಹಿ ಭಾವನಾವಿಧಾನಂ ಸಬ್ಬಂ ಅಟ್ಠಕಥಾನಯೇನ ಗಹೇತ್ವಾ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ ವಿತ್ಥಾರಿತಂ। ಕಿಂ ತೇನ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಪುನ ವುತ್ತೇನಾತಿ ನ ನಂ ಪುನ ವಿತ್ಥಾರಯಾಮ। ಪಾಳಿಯಾ ಪನ ಹೇಟ್ಠಾ ಅನಾಗತಂ ಅತ್ಥಂ ಅಪರಿಹಾಪೇನ್ತಾ ನಿರನ್ತರಂ ಅನುಪದವಣ್ಣನಮೇವ ಕರಿಸ್ಸಾಮ।

ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರಣಸಮಯೇ। **ಫಸ್ಸೋ ಹೋತಿ...ಪೇ॰... ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ ಹೋತೀತಿ** ಇಮೇ ಕಾಮಾವಚರಪಠಮಕುಸಲಚಿತ್ತೇ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಾಯ ಪದಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಛಪಣ್ಣಾಸ ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತಿ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ತೇ ಕಾಮಾವಚರಾ, ಇಮೇ ಭೂಮನ್ತರವಸೇನ ಮಹಗ್ಗತಾ ರೂಪಾವಚರಾತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ। ಸೇಸಂ ತಾದಿಸಮೇವ। ಯೇವಾಪನಕಾ ಪನೇತ್ಥ ಛನ್ದಾದಯೋ ಚತ್ತಾರೋವ ಲಬ್ಭನ್ತಿ। ಕೋಟ್ಠಾಸವಾರಸುಞ್ಞತವಾರಾ ಪಾಕತಿಕಾ ಏವಾತಿ।

ಪಠಮಂ।

ದುತಿಯಜ್ಝಾನಂ

೧೬೧-೧೬೨. ದುತಿಯಜ್ಝಾನನಿದ್ದೇಸೇ **ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾನಂ ವೂಪಸಮಾತಿ** ವಿತಕ್ಕಸ್ಸ ಚ ವಿಚಾರಸ್ಸ ಚಾತಿ ಇಮೇಸಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ವೂಪಸಮಾ, ಸಮತಿಕ್ಕಮಾ; ದುತಿಯಜ್ಝಾನಕ್ಖಣೇ ಅಪಾತುಭಾವಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ದುತಿಯಜ್ಝಾನೇ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಧಮ್ಮಾ ನ ಸನ್ತಿ, ಅಞ್ಞೇಯೇವ ಹಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನೇ ಫಸ್ಸಾದಯೋ ಅಞ್ಞೇ ಇಧ, ಓಳಾರಿಕಸ್ಸ ಪನ ಓಳಾರಿಕಸ್ಸ ಅಙ್ಗಸ್ಸ ಸಮತಿಕ್ಕಮಾ ಪಠಮಜ್ಝಾನತೋ ಪರೇಸಂ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಾದೀನಂ ಅಧಿಗಮೋ ಹೋತೀತಿ ದೀಪನತ್ಥಂ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾನಂ ವೂಪಸಮಾತಿ ಏವಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಅಜ್ಝತ್ತ**ನ್ತಿ ಇಧ - ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ। **ವಿಭಙ್ಗೇ** ಪನ "ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಪಚ್ಚತ್ತ"ನ್ತಿ (ವಿಭಂ ೫೭೩) ಏತ್ತಕಮೇವ ವುತ್ತಂ। ಯಸ್ಮಾ ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ, ತಸ್ಮಾ ಅತ್ತನಿ ಜಾತಂ, ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಾನೇ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ।

ಸಮ್ಪಸಾದನನ್ತಿ ಸಮ್ಪಸಾದನಂ ವುಚ್ಚತಿ ಸದ್ಧಾ। ಸಮ್ಪಸಾದನಯೋಗತೋ ಝಾನಮ್ಪಿ ಸಮ್ಪಸಾದನಂ, ನೀಲವಣ್ಣಯೋಗತೋ ನೀಲವತ್ಥಂ ವಿಯ। ಯಸ್ಮಾ ವಾ ತಂ ಝಾನಂ ಸಮ್ಪಸಾದನಸಮನ್ನಾಗತತ್ತಾ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಕ್ಖೋಭವೂಪಸಮನೇನ ಚ ಚೇತೋ ಸಮ್ಪಸಾದಯತಿ, ತಸ್ಮಾಪಿ ಸಮ್ಪಸಾದನನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಚ ಅತ್ಥವಿಕಪ್ಪೇ 'ಸಮ್ಪಸಾದನಂ ಚೇತಸೋ'ತಿ ಏವಂ ಪದಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಪುರಿಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಅತ್ಥವಿಕಪ್ಪೇ 'ಚೇತಸೋ'ತಿ ಏತಂ ಏಕೋದಿಭಾವೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

ತತ್ರಾಯಂ ಅತ್ಥಯೋಜನಾ - ಏಕೋ ಉದೇತೀತಿ **ಏಕೋದಿ,** ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರೇಹಿ ಅನಜ್ಝಾರುಳ್ಹತ್ತಾ ಅಗ್ಗೋ ಸೇಟ್ಠೋ ಹುತ್ವಾ ಉದೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸೇಟ್ಠೋಪಿ ಹಿ ಲೋಕೇ ಏಕೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರವಿರಹತೋ ವಾ ಏಕೋ ಅಸಹಾಯೋ ಹುತ್ವಾತಿಪಿ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟತಿ। ಅಥ ವಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಉದಾಯತೀತಿ ಉದಿ। ಉಟ್ಠಾಪೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸೇಟ್ಠಟ್ಠೇನ ಏಕೋ ಚ ಸೋ ಉದಿ ಚಾತಿ **ಏಕೋದಿ**। ಸಮಾಧಿಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಇತಿ ಇಮಂ ಏಕೋದಿಂ ಭಾವೇತಿ ವಡ್ಢೇತೀತಿ ಇದಂ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಂ **ಏಕೋದಿಭಾವಂ**। ಸೋ ಪನಾಯಂ ಏಕೋದಿ ಯಸ್ಮಾ ಚೇತಸೋ, ನ ಸತ್ತಸ್ಸ, ನ ಜೀವಸ್ಸ, ತಸ್ಮಾ ಏತಂ 'ಚೇತಸೋ ಏಕೋದಿಭಾವ'ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

'ನನು ಚಾಯಂ ಸದ್ಧಾ ಪಠಮಜ್ಝಾನೇಪಿ ಅತ್ಥಿ, ಅಯಞ್ಚ ಏಕೋದಿನಾಮಕೋ ಸಮಾಧಿ, ಅಥ ಕಸ್ಮಾ ಇದಮೇವ ಸಮ್ಪಸಾದನಂ ಚೇತಸೋ ಏಕೋದಿಭಾವಞ್ಚಾತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ? ವುಚ್ಚತೇ - 'ಅದುಞ್ಹಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಕ್ಖೋಭೇನ ವೀಚಿತರಙ್ಗಸಮಾಕುಲಮಿವ ಜಲಂ ನ ಸುಪ್ಪಸನ್ನಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಸತಿಯಾಪಿ ಸದ್ಧಾಯ ಸಮ್ಪಸಾದನ'ನ್ತಿ ನ ವುತ್ತಂ। ನ ಸುಪ್ಪಸನ್ನತ್ತಾ ಏವ ಚೇತ್ಥ ಸಮಾಧಿಪಿ ನ ಸುಟ್ಠು ಪಾಕಟೋ। ತಸ್ಮಾ ಏಕೋದಿಭಾವನ್ತಿಪಿ ನ ವುತ್ತಂ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಝಾನೇ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪಲಿಬೋಧಾಭಾವೇನ ಲದ್ಧೋಕಾಸಾ ಬಲವತೀ ಸದ್ಧಾ, ಬಲವಸದ್ಧಾಸಹಾಯಪಟಿಲಾಭೇನೇವ ಸಮಾಧಿಪಿ ಪಾಕಟೋ। ತಸ್ಮಾ ಇದಮೇವ ಏವಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ವಿಭಙ್ಗೇ ಪನ "ಸಮ್ಪಸಾದನನ್ತಿ ಯಾ ಸದ್ಧಾ ಸದ್ದಹನಾ ಓಕಪ್ಪನಾ ಅಭಿಪ್ಪಸಾದೋ; ಚೇತಸೋ ಏಕೋದಿಭಾವನ್ತಿ ಯಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿ...ಪೇ॰... ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧೀ"ತಿ (ವಿಭಂ ೫೭೪-೫೭೫) ಏತ್ತಕಮೇವ ವುತ್ತಂ। ಏವಂ ವುತ್ತೇನ ಪನೇತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಅಯಂ ಅತ್ಥವಣ್ಣನಾ ಯಥಾ ನ ವಿರುಜ್ಝತಿ ಅಞ್ಞದತ್ಥು ಸಂಸನ್ದತಿ ಚೇವ ಸಮೇತಿ ಚ, ಏವಂ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಅವಿತಕ್ಕಂ ಅವಿಚಾರನ್ತಿ ಭಾವನಾಯ ಪಹೀನತ್ತಾ ಏತಸ್ಮಿಂ ಏತಸ್ಸ ವಾ ವಿತಕ್ಕೋ ನತ್ಥೀತಿ ಅವಿತಕ್ಕಂ। ಇಮಿನಾವ ನಯೇನ ಅವಿಚಾರಂ। ವಿಭಙ್ಗೇಪಿ ವುತ್ತಂ - "ಇತಿ ಅಯಞ್ಚ ವಿತಕ್ಕೋ ಅಯಞ್ಚ ವಿಚಾರೋ ಸನ್ತಾ ಹೋನ್ತಿ ಸಮಿತಾ ವೂಪಸನ್ತಾ ಅತ್ಥಙ್ಗತಾ ಅಬ್ಭತ್ಥಙ್ಗತಾ ಅಪ್ಪಿತಾ ಬ್ಯಪ್ಪಿತಾ ಸೋಸಿತಾ ವಿಸೋಸಿತಾ ಬ್ಯನ್ತೀಕತಾ, ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ಅವಿತಕ್ಕಂ ಅವಿಚಾರ"ನ್ತಿ।

ಏತ್ಥಾಹ - ನನು ಚ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾನಂ ವೂಪಸಮಾತಿ ಇಮಿನಾಪಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಸಿದ್ಧೋ? ಅಥ ಕಸ್ಮಾ ಪುನ 'ವುತ್ತಂ ಅವಿತಕ್ಕಂ ಅವಿಚಾರ'ನ್ತಿ? ವುಚ್ಚತೇ - ಏವಮೇತಂ, ಸಿದ್ಧೋವಾಯಮತ್ಥೋ, ನ ಪನೇತಂ ತದತ್ಥದೀಪಕಂ। ನನು ಅವೋಚುಮ್ಹ -

‘ಓಳಾರಿಕಸ್ಸ ಪನ ಓಳಾರಿಕಸ್ಸ ಅಙ್ಗಸ್ಸ ಸಮತಿಕ್ಕಮಾ ಪಠಮಜ್ಝಾನತೋ ಪರೇಸಂ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಾದೀನಂ ಸಮಧಿಗಮೋ ಹೋತೀತಿ ದೀಪನತ್ಥಂ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾನಂ ವೂಪಸಮಾತಿ ಏವಂ ವುತ್ತ’ನ್ತಿ।

ಅಪಿಚ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾನಂ ವೂಪಸಮಾ ಇದಂ ಸಮ್ಪಸಾದನಂ, ನ ಕಿಲೇಸಕಾಲುಸಿಯಸ್ಸ; ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾನಞ್ಚ ವೂಪಸಮಾ ಏಕೋದಿಭಾವಂ, ನ ಉಪಚಾರಜ್ಝಾನಮಿವ ನೀವರಣಪ್ಪಹಾನಾ; ನ ಪಠಮಜ್ಝಾನಮಿವ ಚ ಅಙ್ಗಪಾತುಭಾವಾತಿ ಏವಂ ಸಮ್ಪಸಾದನಏಕೋದಿಭಾವಾನಂ ಹೇತುಪರಿದೀಪಕಮಿದಂ ವಚನಂ। ತಥಾ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾನಂ ವೂಪಸಮಾ ಇದಂ ಅವಿತಕ್ಕಂ ಅವಿಚಾರಂ, ನ ತತಿಯಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಾನಿ ವಿಯ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ವಿಯ ಚ, ಅಭಾವಾತಿ ಏವಂ ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರಭಾವಸ್ಸ ಹೇತುಪರಿದೀಪಕಞ್ಚ, ನ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾಭಾವಮತ್ತಪರಿದೀಪಕಂ। ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾಭಾವಮತ್ತಪರಿದೀಪಕಮೇವ ಪನ ಅವಿತಕ್ಕಂ ಅವಿಚಾರನ್ತಿ ಇದಂ ವಚನಂ, ತಸ್ಮಾ ಪುರಿಮಂ ವತ್ವಾಪಿ ಪುನ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವಾತಿ।

ಸಮಾಧಿಜನ್ತಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಸಮಾಧಿತೋ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಮಾಧಿತೋ ವಾ ಜಾತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಪಠಮಮ್ಪಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಮಾಧಿತೋ ಜಾತಂ, ಅಥ ಖೋ ಅಯಮೇವ ಸಮಾಧಿ ‘ಸಮಾಧೀ’ತಿ ವತ್ತಬ್ಬತಂ ಅರಹತಿ, ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಕ್ಖೋಭವಿರಹೇನ ಅತಿವಿಯ ಅಚಲತ್ತಾ ಸುಪ್ಪಸನ್ನತ್ತಾ ಚ। ತಸ್ಮಾ ಇಮಸ್ಸ ವಣ್ಣಭಣನತ್ಥಂ ಇದಮೇವ ಸಮಾಧಿಜನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಪೀತಿಸುಖ**ನ್ತಿ ಇದಂ ವುತ್ತನಯಮೇವ।

ದುತಿಯನ್ತಿ ಗಣನಾನುಪುಬ್ಬತಾ ದುತಿಯಂ। ಇದಂ ದುತಿಯಂ ಸಮಾಪಜ್ಜತೀತಿಪಿ ದುತಿಯಂ। **ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತೀ**ತಿಆದೀಸು ಝಾನಪಞ್ಚಕೇ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪದಾನಿ ಮಗ್ಗಪಞ್ಚಕೇ ಚ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪಪದಂ ಪರಿಹೀನಂ। ತೇಸಂ ವಸೇನ ಸವಿಭತ್ತಿಕಾವಿಭತ್ತಿಕಪದವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಕೋಟ್ಠಾಸವಾರೇಪಿ **ತಿವಙ್ಗಿಕಂ ಝಾನಂ ಹೋತಿ, ಚತುರಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ ಹೋತೀ**ತಿ ಆಗತಂ। ಸೇಸಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನಸದಿಸಮೇವಾತಿ।

ದುತಿಯಂ।

ತತಿಯಜ್ಝಾನಂ

೧೬೩. ತತಿಯಜ್ಝಾನನಿದ್ದೇಸೇ **ಪೀತಿಯಾ ಚ ವಿರಾಗಾ**ತಿ ವಿರಾಗೋ ನಾಮ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಾಯ ಪೀತಿಯಾ ಜಿಗುಚ್ಛನಂ ವಾ ಸಮತಿಕ್ಕಮೋ ವಾ। ಉಭಿನ್ನಂ ಪನ ಅನ್ತರಾ ‘ಚ’-ಸದ್ದೋ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡನತ್ಥೋ। ಸೋ ವೂಪಸಮಂ ವಾ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತಿ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರವೂಪಸಮಂ ವಾ। ತತ್ಥ ಯದಾ ವೂಪಸಮಮೇವ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತಿ ತದಾ ಪೀತಿಯಾ ವಿರಾಗಾ ಚ, ಕಿಞ್ಚ ಭಿಯ್ಯೋ ‘ವೂಪಸಮಾ’ ಚಾತಿ ಏವಂ ಯೋಜನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಇಮಿಸ್ಸಾ ಚ ಯೋಜನಾಯ ವಿರಾಗೋ ಜಿಗುಚ್ಛನತ್ಥೋ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ಪೀತಿಯಾ ಜಿಗುಚ್ಛನಾ ಚ ವೂಪಸಮಾ ಚಾತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಯದಾ ಪನ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾನಂ ವೂಪಸಮಂ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತಿ ತದಾ ಪೀತಿಯಾ ಚ ವಿರಾಗಾ ಕಿಞ್ಚ ಭಿಯ್ಯೋ ‘ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾನಞ್ಚ ವೂಪಸಮಾ’ತಿ ಏವಂ ಯೋಜನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಇಮಿಸ್ಸಾ ಚ ಯೋಜನಾಯ ವಿರಾಗೋ ಸಮತಿಕ್ಕಮನತ್ಥೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಪೀತಿಯಾ ಚ ಸಮತಿಕ್ಕಮಾ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾನಞ್ಚ ವೂಪಸಮಾತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಕಾಮಞ್ಚೇತೇ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾ ದುತಿಯಜ್ಝಾನೇಯೇವ ವೂಪಸನ್ತಾ, ಇಮಸ್ಸ ಪನ ಝಾನಸ್ಸ ಮಗ್ಗಪರಿದೀಪನತ್ಥಂ ವಣ್ಣಭಣನತ್ಥಞ್ಚೇತಂ ವುತ್ತಂ। ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾನಞ್ಚ ವೂಪಸಮಾತಿ ಹಿ ವುತ್ತೇ ಇದಂ ಪಞ್ಞಾಯತಿ - ನೂನ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರವೂಪಸಮೋ ಮಗ್ಗೋ ಇಮಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸಾತಿ? ಯಥಾ ಚ ತತಿಯೇ ಅರಿಯಮಗ್ಗೇ ಅಪ್ಪಹೀನಾನಮ್ಪಿ ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಾದೀನಂ “ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಓರಮ್ಭಾಗಿಯಾನಂ ಸಂಯೋಜನಾನಂ ಪಹಾನಾ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೧೩೨) ಏವಂ ಪಹಾನಂ ವುಚ್ಚಮಾನಂ ವಣ್ಣಭಣನಂ ಹೋತಿ, ತದಧಿಗಮಾಯ ಉಸ್ಸುಕ್ಕಾನಂ ಉಸ್ಸಾಹಜನಕಂ, ಏವಮೇವ ಇಧ ಅವೂಪಸನ್ತಾನಮ್ಪಿ

ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾನಂ ವೂಪಸಮೋ ವುಚ್ಚಮಾನೋ ವಣ್ಣಭಣನಂ ಹೋತಿ। ತೇನಾಯಮತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ - 'ಪೀತಿಯಾ ಚ ಸಮತಿಕ್ಕಮಾ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾನಞ್ಚ ವೂಪಸಮಾ'ತಿ।

ಉಪೇಕ್ಖಕೋ ಚ ವಿಹರತೀತಿ - ಏತ್ಥ ಉಪಪತ್ತಿತೋ ಇಕ್ಖತೀತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾ। ಸಮಂ ಪಸ್ಸತಿ, ಅಪಕ್ಖಪತಿತಾ ಹುತ್ವಾ ಪಸ್ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಾಯ ವಿಸದಾಯ ವಿಪುಲಾಯ ಥಾಮಗತಾಯ ಸಮನ್ನಾಗತತ್ತಾ ತತಿಯಜ್ಝಾನಸಮಙ್ಗೀ ಉಪೇಕ್ಖಕೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ಉಪೇಕ್ಖಾ ಪನ ದಸವಿಧಾ ಹೋತಿ - ಛಳಙ್ಗುಪೇಕ್ಖಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರುಪೇಕ್ಖಾ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗುಪೇಕ್ಖಾ ವೀರಿಯುಪೇಕ್ಖಾ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ವೇದನುಪೇಕ್ಖಾ ವಿಪಸ್ಸನುಪೇಕ್ಖಾ ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತುಪೇಕ್ಖಾ ಝಾನುಪೇಕ್ಖಾ ಪಾರಿಸುದ್ಧುಪೇಕ್ಖಾತಿ।

ತತ್ಥ ಯಾ "ಇಧ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಭಿಕ್ಖು ಚಕ್ಖುನಾ ರೂಪಂ ದಿಸ್ವಾ ನೇವ ಸುಮನೋ ಹೋತಿ, ನ ದುಮ್ಮನೋ, ಉಪೇಕ್ಖಕೋ ಚ ವಿಹರತಿ ಸತೋ ಸಮ್ಪಜಾನೋ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೫.೧; ಮಹಾನಿ॰ ೯೦; ಚೂಳನಿ॰ ಮೇತ್ತಗೂಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೧೮; ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೭) ಏವಮಾಗತಾ ಖೀಣಾಸವಸ್ಸ ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಛಳಾರಮ್ಮಣಾಪಾಥೇ ಪರಿಸುದ್ಧಪಕತಿಭಾವಾವಿಜಹನಾಕಾರಭೂತಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ, ಅಯಂ 'ಛಳಙ್ಗುಪೇಕ್ಖಾ' ನಾಮ।

ಯಾ ಪನ "ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ ಏಕಂ ದಿಸಂ ಫರಿತ್ವಾ ವಿಹರತೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೫೫೬; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೭೭) ಏವಮಾಗತಾ ಸತ್ತೇಸು ಮಜ್ಝತ್ತಾಕಾರಭೂತಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ, ಅಯಂ 'ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರುಪೇಕ್ಖಾ' ನಾಮ।

ಯಾ "ಉಪೇಕ್ಖಾಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಂ ಭಾವೇತಿ ವಿವೇಕನಿಸ್ಸಿತ"ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೭; ೩.೨೪೭) ಏವಮಾಗತಾ ಸಹಜಾತಧಮ್ಮಾನಂ ಮಜ್ಝತ್ತಾಕಾರಭೂತಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ, ಅಯಂ 'ಬೋಜ್ಝಙ್ಗುಪೇಕ್ಖಾ' ನಾಮ।

ಯಾ ಪನ "ಕಾಲೇನ ಕಾಲಂ ಉಪೇಕ್ಖಾನಿಮಿತ್ತಂ ಮನಸಿ ಕರೋತೀ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೧೦೩) ಏವಮಾಗತಾ ಅನಚ್ಚಾರದ್ಧನಾತಿಸಿಥಿಲವೀರಿಯಸಙ್ಖಾತಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ, ಅಯಂ 'ವೀರಿಯುಪೇಕ್ಖಾ' ನಾಮ।

ಯಾ "ಕತಿ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ಸಮಥವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಕತಿ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ವಿಪಸ್ಸನಾವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ? ಅಟ್ಠ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ಸಮಥವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ದಸ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ವಿಪಸ್ಸನಾವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೫೭) ಏವಮಾಗತಾ ನೀವರಣಾದಿಪಟಿಸಙ್ಖಾಸನ್ತಿಟ್ಠನಾಗಹಣೇ ಮಜ್ಝತ್ತಭೂತಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ, ಅಯಂ 'ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ' ನಾಮ।

ಯಾ ಪನ "ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತ"ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೫೦) ಏವಮಾಗತಾ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಸಙ್ಖಾತಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ ಅಯಂ 'ವೇದನುಪೇಕ್ಖಾ' ನಾಮ।

ಯಾ "ಯದತ್ಥಿ, ಯಂ ಭೂತಂ, ತಂ ಪಜಹತಿ, ಉಪೇಕ್ಖಂ ಪಟಿಲಭತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೭೧; ಅ॰ ನಿ॰ ೭.೫೫) ಏವಮಾಗತಾ ವಿಚಿನನೇ ಮಜ್ಝತ್ತಭೂತಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ, ಅಯಂ 'ವಿಪಸ್ಸನುಪೇಕ್ಖಾ' ನಾಮ।

ಯಾ ಪನ ಛನ್ದಾದೀಸು ಯೇವಾಪನಕೇಸು ಆಗತಾ ಸಹಜಾತಾನಂ ಸಮವಾಹಿತಭೂತಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ ಅಯಂ, 'ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತುಪೇಕ್ಖಾ' ನಾಮ।

ಯಾ "ಉಪೇಕ್ಖಕೋ ಚ ವಿಹರತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೬೩; ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೩೦) ಏವಮಾಗತಾ ಅಗ್ಗಸುಖೇಪಿ ತಸ್ಮಿಂ ಅಪಕ್ಖಪಾತಜನನೀ ಉಪೇಕ್ಖಾ, ಅಯಂ 'ಝಾನುಪೇಕ್ಖಾ' ನಾಮ।

ಯಾ “ಉಪೇಕ್ಖಾಸತಿಪಾರಿಸುದ್ಧಿಂ ಚತುತ್ಥಂ ಝಾನ”ನ್ತಿ ಏವಮಾಗತಾ ಸಬ್ಬಪಚ್ಚನೀಕಪರಿಸುದ್ಧಾ ಪಚ್ಚನೀಕವೂಪಸಮನೇಪಿ ಅಬ್ಯಾಪಾರಭೂತಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ, ಅಯಂ 'ಪಾರಿಸುದ್ಧುಪೇಕ್ಖಾ' ನಾಮ।

ತತ್ಥ ಛಳಙ್ಗುಪೇಕ್ಖಾ ಚ ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರುಪೇಕ್ಖಾ ಚ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗುಪೇಕ್ಖಾ ಚ ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತುಪೇಕ್ಖಾ ಚ ಝಾನುಪೇಕ್ಖಾ ಚ ಪಾರಿಸುದ್ಧುಪೇಕ್ಖಾ ಚ ಅತ್ಥತೋ ಏಕಾ ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತುಪೇಕ್ಖಾವ ಹೋತಿ। ತೇನ ತೇನ ಅವತ್ಥಾಭೇದೇನ ಪನಸ್ಸಾ ಅಯಂ ಭೇದೋ । ಏಕಸ್ಸಾಪಿ ಸತೋ ಸತ್ತಸ್ಸ ಕುಮಾರಯುವಥೇರ ಸೇನಾಪತಿರಾಜಾದಿವಸೇನ ಭೇದೋ ವಿಯ। ತಸ್ಮಾ ತಾಸು ಯತ್ಥ ಛಳಙ್ಗುಪೇಕ್ಖಾ ನ ತತ್ಥ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗುಪೇಕ್ಖಾದಯೋ, ಯತ್ಥ ವಾ ಪನ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗುಪೇಕ್ಖಾ ನ ತತ್ಥ ಛಳಙ್ಗುಪೇಕ್ಖಾದಯೋ ಹೋನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಯಥಾ ಚೇತಾಸಂ ಅತ್ಥತೋ ಏಕೀಭಾವೋ, ಏವಂ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾವಿಪಸ್ಸನುಪೇಕ್ಖಾನಮ್ಪಿ। ಪಞ್ಞಾ ಏವ ಹಿ ಏಸಾ ಕಿಚ್ಚವಸೇನ ದ್ವಿಧಾ ಭಿನ್ನಾ। ಯಥಾ ಹಿ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಸಾಯಂ ಗೇಹಂ ಪವಿಟ್ಠಂ ಸಪ್ಪಂ ಅಜಪದದಣ್ಡಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪರಿಯೇಸಮಾನಸ್ಸ ತಂ ಥುಸಕೋಟ್ಠಕೇ ನಿಪನ್ನಂ ದಿಸ್ವಾ 'ಸಪ್ಪೋ ನು ಖೋ ನೋ'ತಿ ಅವಲೋಕೇನ್ತಸ್ಸ ಸೋವತ್ಥಿಕತ್ತಯಂ ದಿಸ್ವಾ ನಿಬ್ಬೇಮತಿಕಸ್ಸ 'ಸಪ್ಪೋ, ನ ಸಪ್ಪೋ'ತಿ ವಿಚಿನನೇ ಮಜ್ಝತ್ತತಾ ಹೋತಿ; ಏವಮೇವ ಯಾ ಆರದ್ಧವಿಪಸ್ಸಕಸ್ಸ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣೇನ ಲಕ್ಖಣತ್ತಯೇ ದಿಟ್ಠೇ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಅನಿಚ್ಚಭಾವಾದಿವಿಚಿನನೇ ಮಜ್ಝತ್ತತಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಅಯಂ 'ವಿಪಸ್ಸನುಪೇಕ್ಖಾ'। ಯಥಾ ಪನ ತಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಅಜಪದದಣ್ಡಕೇನ ಗಾಳ್ಹಂ ಸಪ್ಪಂ ಗಹೇತ್ವಾ 'ಕಿನ್ತಾಹಂ ಇಮಂ ಸಪ್ಪಂ ಅವಿಹೇಠೇನ್ತೋ ಅತ್ತಾನಞ್ಚ ಇಮಿನಾ ಅಡಂಸಾಪೇನ್ತೋ ಮುಞ್ಚೇಯ್ಯ'ನ್ತಿ ಮುಞ್ಚನಾಕಾರಮೇವ ಪರಿಯೇಸತೋ ಗಹಣೇ ಮಜ್ಝತ್ತತಾ ಹೋತಿ; ಏವಮೇವ ಯಾ ಲಕ್ಖಣತ್ತಯಸ್ಸ ದಿಟ್ಠತ್ತಾ, ಆದಿತ್ತೇ ವಿಯ ತಯೋ ಭವೇ ಪಸ್ಸತೋ, ಸಙ್ಖಾರಗ್ಗಹಣೇ ಮಜ್ಝತ್ತತಾ, ಅಯಂ 'ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ'। ಇತಿ ವಿಪಸ್ಸನುಪೇಕ್ಖಾಯ ಸಿದ್ಧಾಯ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಪಿ ಸಿದ್ಧಾವ ಹೋತಿ। ಇಮಿನಾ ಪನೇಸಾ ವಿಚಿನನಗ್ಗಹಣೇಸು ಮಜ್ಝತ್ತಸಙ್ಖಾತೇನ ಕಿಚ್ಚೇನ ದ್ವಿಧಾ ಭಿನ್ನಾತಿ। ವಿರಿಯುಪೇಕ್ಖಾ ಪನ ವೇದನುಪೇಕ್ಖಾ ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಞ್ಚ ಅವಸೇಸಾಹಿ ಚ ಅತ್ಥತೋ ಭಿನ್ನಾಯೇವಾತಿ।

ಇಮಾಸು ದಸಸು ಉಪೇಕ್ಖಾಸು 'ಝಾನುಪೇಕ್ಖಾ' ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ಸಾ ಮಜ್ಝತ್ತಲಕ್ಖಣಾ ಅನಾಭೋಗರಸಾ ಅಬ್ಯಾಪಾರಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ಪೀತಿವಿರಾಗಪದಟ್ಠಾನಾತಿ। ಏತ್ಥಾಹ - ನನು ಚಾಯಂ ಅತ್ಥತೋ ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತುಪೇಕ್ಖಾವ ಹೋತಿ? ಸಾ ಚ ಪಠಮದುತಿಯಜ್ಝಾನೇಸುಪಿ ಅತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ತತ್ರಾಪಿ 'ಉಪೇಕ್ಖಕೋ ಚ ವಿಹರತೀ'ತಿ ಏವಮಯಂ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಸಿಯಾ। ಸಾ ಕಸ್ಮಾ ನ ವುತ್ತಾತಿ? ಅಪರಿಬ್ಯತ್ತಕಿಚ್ಚತೋ। ಅಪರಿಬ್ಯತ್ತಞ್ಹಿ ತಸ್ಸಾ ತತ್ಥ ಕಿಚ್ಚಂ, ವಿತಕ್ಕಾದೀಹಿ ಅಭಿಭೂತತ್ತಾ। ಇಧ ಪನಾಯಂ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪೀತೀಹಿ ಅನಭಿಭೂತತ್ತಾ ಉಕ್ಖಿತ್ತಸಿರಾ ವಿಯ ಹುತ್ವಾ ಪರಿಬ್ಯತ್ತಕಿಚ್ಚಾ ಜಾತಾ, ತಸ್ಮಾ ವುತ್ತಾತಿ।

ನಿಟ್ಠಿತಾ ಉಪೇಕ್ಖಕೋ ಚ ವಿಹರತೀತಿ ಏತಸ್ಸ

ಸಬ್ಬಸೋ ಅತ್ಥವಣ್ಣನಾ।

ಇದಾನಿ **ಸತೋ ಚ ಸಮ್ಪಜಾನೋ**ತಿ ಏತ್ಥ ಸರತೀತಿ ಸತೋ। ಸಮ್ಪಜಾನಾತೀತಿ ಸಮ್ಪಜಾನೋ। ಇತಿ ಪುಗ್ಗಲೇನ ಸತಿ ಚ ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಞ್ಚ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಸರಣಲಕ್ಖಣಾ ಸತಿ, ಅಸಮ್ಮುಸ್ಸನರಸಾ, ಆರಕ್ಖಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ। ಅಸಮ್ಮೋಹಲಕ್ಖಣಂ ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ, ತೀರಣರಸಂ, ಪವಿಚಯಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ।

ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಇದಂ ಸತಿಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ ಪುರಿಮಜ್ಝಾನೇಸುಪಿ ಅತ್ಥಿ - ಮುಟ್ಠಸ್ಸತಿಸ್ಸ ಹಿ ಅಸಮ್ಪಜಾನಸ್ಸ ಉಪಚಾರಮತ್ತಮ್ಪಿ ನ ಸಮ್ಪಜ್ಜತಿ, ಪಗೇವ ಅಪ್ಪನಾ - ಓಳಾರಿಕತ್ತಾ ಪನ ತೇಸಂ ಝಾನಾನಂ, ಭೂಮಿಯಂ ವಿಯ ಪುರಿಸಸ್ಸ, ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಗತಿ ಸುಖಾ ಹೋತಿ, ಅಬ್ಯತ್ತಂ ತತ್ಥ ಸತಿಸಮ್ಪಜಞ್ಞಕಿಚ್ಚಂ। ಓಳಾರಿಕಙ್ಗಪ್ಪಹಾನೇನ ಪನ ಸುಖುಮತ್ತಾ ಇಮಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ, ಪುರಿಸಸ್ಸ ಖುರಧಾರಾಯಂ ವಿಯ, ಸತಿಸಮ್ಪಜಞ್ಞಕಿಚ್ಚಪರಿಗ್ಗಹಿತಾ ಏವ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಗತಿ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬಾತಿ ಇಧೇವ ವುತ್ತಂ। ಕಿಞ್ಚ ಭಿಯ್ಯೋ? ಯಥಾ ಧೇನುಪಗೋ ವಚ್ಛೋ ಧೇನುತೋ ಅಪನೀತೋ ಅರಕ್ಖಿಯಮಾನೋ ಪುನದೇವ ಧೇನುಂ ಉಪಗಚ್ಛತಿ, ಏವಮಿದಂ ತತಿಯಜ್ಝಾನಸುಖಂ ಪೀತಿತೋ

ಅಪನೀತಮ್ಪಿ ಸತಿಸಮ್ಪಜಞ್ಞಾರಕ್ಖೇನ ಅರಕ್ಖಿಯಮಾನಂ ಪುನದೇವ ಪೀತಿಂ ಉಪಗಚ್ಛೇಯ್ಯ, ಪೀತಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಮೇವ ಸಿಯಾ। ಸುಖೇ ವಾಪಿ ಸತ್ತಾ ಸಾರಜ್ಜನ್ತಿ, ಇದಞ್ಚ ಅತಿಮಧುರಂ ಸುಖಂ, ತತೋ ಪರಂ ಸುಖಾಭಾವಾ। ಸತಿಸಮ್ಪಜಞ್ಞಾನುಭಾವೇನ ಪನೇತ್ಥ ಸುಖೇ ಅಸಾರಜ್ಜನಾ ಹೋತಿ, ನೋ ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಇಮಮ್ಪಿ ಅತ್ಥವಿಸೇಸಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಇದಮಿಧೇವ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಇದಾನಿ **ಸುಖಞ್ಚ ಕಾಯೇನ ಪಟಿಸಂವೇದೇತೀ**ತಿ ಏತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ತತಿಯಜ್ಝಾನಸಮಙ್ಗಿನೋ ಸುಖಪಟಿಸಂವೇದನಾಭೋಗೋ ನತ್ಥಿ, ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಯಸ್ಮಾ ತಸ್ಸ ನಾಮಕಾಯೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಸುಖಂ, ಯಂ ವಾ ತಂ ನಾಮಕಾಯಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಸುಖಂ, ತಂಸಮುಟ್ಠಾನೇನಸ್ಸ ಯಸ್ಮಾ ಅತಿಪಣೀತೇನ ರೂಪೇನ ರೂಪಕಾಯೋ ಫುಟೋ, ಯಸ್ಸ ಫುಟತ್ತಾ ಝಾನಾ ವುಟ್ಠಿತೋಪಿ ಸುಖಂ ಪಟಿಸಂವೇದೇಯ್ಯ, ತಸ್ಮಾ ಏತಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ 'ಸುಖಞ್ಚ ಕಾಯೇನ ಪಟಿಸಂವೇದೇತೀ'ತಿ ಆಹ।

ಇದಾನಿ **ಯಂ ತಂ ಅರಿಯಾ ಆಚಿಕ್ಖನ್ತಿ ಉಪೇಕ್ಖಕೋ ಸತಿಮಾ ಸುಖವಿಹಾರೀ**ತಿ ಏತ್ಥ ಯಂಝಾನಹೇತು ಯಂಝಾನಕಾರಣಾ ತಂ ತತಿಯಜ್ಝಾನಸಮಙ್ಗೀಪುಗ್ಗಲಂ ಬುದ್ಧಾದಯೋ ಅರಿಯಾ "ಆಚಿಕ್ಖನ್ತಿ ದೇಸೇನ್ತಿ ಪಞ್ಞಾಪೇನ್ತಿ ಪಟ್ಠಪೇನ್ತಿ ವಿವರನ್ತಿ ವಿಭಜನ್ತಿ ಉತ್ತಾನೀಕರೋನ್ತಿ ಪಕಾಸೇ"ನ್ತಿ ಪಸಂಸನ್ತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ - ಕಿನ್ತಿ? 'ಉಪೇಕ್ಖಕೋ ಸತಿಮಾ ಸುಖವಿಹಾರೀ'ತಿ - ತಂ ತತಿಯಜ್ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರತೀತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಯೋಜನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಕಸ್ಮಾ ಪನ ತಂ ತೇ ಏವಂ ಪಸಂಸನ್ತೀತಿ? ಪಸಂಸಾರಹತೋ। ಅಯಞ್ಹಿ ಯಸ್ಮಾ ಅತಿಮಧುರಸುಖೇ ಸುಖಪಾರಮಿಪ್ಪತ್ತೇಪಿ ತತಿಯಜ್ಝಾನೇ ಉಪೇಕ್ಖಕೋ, ನ ತತ್ಥ ಸುಖಾಭಿಸಙ್ಗೇನ ಆಕಡ್ಢೀಯತಿ, 'ಯಥಾ ಚ ಪೀತಿ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ' ಏವಂ ಉಪಟ್ಠಿತಸತಿತಾಯ ಸತಿಮಾ, ಯಸ್ಮಾ ಚ ಅರಿಯಕನ್ತಂ ಅರಿಯಜನಸೇವಿತಮೇವ ಅಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಂ ಸುಖಂ ನಾಮಕಾಯೇನ ಪಟಿಸಂವೇದೇತಿ ತಸ್ಮಾ ಪಸಂಸಾರಹೋ; ಇತಿ ಪಸಂಸಾರಹತೋ ನಂ ಅರಿಯಾ ತೇ ಏವಂ ಪಸಂಸಾಹೇತುಭೂತೇ ಗುಣೇ ಪಕಾಸೇನ್ತಾ 'ಉಪೇಕ್ಖಕೋ ಸತಿಮಾ ಸುಖವಿಹಾರೀ'ತಿ ಏವಂ ಪಸಂಸನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ತತಿಯನ್ತಿ ಗಣನಾನುಪುಬ್ಬತಾ ತತಿಯಂ। ಇದಂ ತತಿಯಂ ಸಮಾಪಜ್ಜತೀತಿಪಿ ತತಿಯಂ। **ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತೀ**ತಿಆದೀಸು ಝಾನಪಞ್ಚಕೇ ಪೀತಿಪದಮ್ಪಿ ಪರಿಹೀನಂ। ತಸ್ಸಾಪಿ ವಸೇನ ಸವಿಭತ್ತಿಕಾವಿಭತ್ತಿಕಪದವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಕೋಟ್ಠಾಸವಾರೇಪಿ **ದುವಙ್ಗಿಕಂ ಝಾನಂ ಹೋತೀ**ತಿ ಆಗತಂ। ಸೇಸಂ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಸದಿಸಮೇವಾತಿ।

ತತಿಯಂ।

ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಂ

೧೬೫. ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನನಿದ್ದೇಸೇ **ಸುಖಸ್ಸ ಚ ಪಹಾನಾ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಚ ಪಹಾನಾ**ತಿ ಕಾಯಿಕಸುಖಸ್ಸ ಚ ಕಾಯಿಕದುಕ್ಖಸ್ಸ ಚ ಪಹಾನಾ। **ಪುಬ್ಬೇವಾ**ತಿ ತಞ್ಚ ಖೋ ಪುಬ್ಬೇವ ನ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಕ್ಖಣೇ। **ಸೋಮನಸ್ಸದೋಮನಸ್ಸಾನಂ ಅತ್ಥಙ್ಗಮಾ**ತಿ ಚೇತಸಿಕಸುಖಸ್ಸ ಚ ಚೇತಸಿಕದುಕ್ಖಸ್ಸ ಚಾತಿ ಇಮೇಸಮ್ಪಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ಪುಬ್ಬೇವ ಅತ್ಥಙ್ಗಮಾ; ಪಹಾನಾ ಇಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಕದಾ ಪನ ನೇಸಂ ಪಹಾನಂ ಹೋತಿ? ಚತುನ್ನಂ ಝಾನಾನಂ ಉಪಚಾರಕ್ಖಣೇ। ಸೋಮನಸ್ಸಞ್ಹಿ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಸ್ಸ ಉಪಚಾರಕ್ಖಣೇಯೇವ ಪಹೀಯತಿ। ದುಕ್ಖದೋಮನಸ್ಸಸುಖಾನಿ ಪಠಮದುತಿಯತತಿಯಜ್ಝಾನಾನಂ ಉಪಚಾರಕ್ಖಣೇಸು। ಏವಮೇತೇಸಂ ಪಹಾನಕ್ಕಮೇನ ಅವುತ್ತಾನಂ **ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಭಙ್ಗೇ** ಪನ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಉದ್ದೇಸಕ್ಕಮೇನೇವ ಇಧಾಪಿ ವುತ್ತಾನಂ ಸುಖದುಕ್ಖಸೋಮನಸ್ಸದೋಮನಸ್ಸಾನಂ ಪಹಾನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಯದಿ ಪನೇತಾನಿ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ ಉಪಚಾರಕ್ಖಣೇಯೇವ ಪಹೀಯನ್ತಿ, ಅಥ ಕಸ್ಮಾ "ಕತ್ಥ ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ದುಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಪರಿಸೇಸಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ? ಇಧ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಭಿಕ್ಖು ವಿವಿಚ್ಚೇವ ಕಾಮೇಹಿ…ಪೇ॰… ಪಠಮಂ ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರತಿ, ಏತ್ಥುಪ್ಪನ್ನಂ

ದುಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಪರಿಸೇಸಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ಕತ್ಥ ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ದೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ... ಸುಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ... ಸೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಪರಿಸೇಸಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ? ಇಧ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಭಿಕ್ಖು ಸುಖಸ್ಸ ಚ ಪಹಾನಾ...ಪೇ॰... ಚತುತ್ಥಂ ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರತಿ। ಏತ್ಥುಪ್ಪನ್ನಂ ಸೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಪರಿಸೇಸಂ ನಿರುಜ್ಝತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೫೧೦) ಏವಂ ಝಾನೇಸ್ವೇವ ನಿರೋಧೋ ವುತ್ತೋತಿ? ಅತಿಸಯನಿರೋಧತ್ತಾ। ಅತಿಸಯನಿರೋಧೋ ಹಿ ತೇಸಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದೀಸು, ನ ನಿರೋಧೋಯೇವ। ನಿರೋಧೋಯೇವ ಪನ ಉಪಚಾರಕ್ಖಣೇ, ನಾತಿಸಯನಿರೋಧೋ। ತಥಾ ಹಿ ನಾನಾವಜ್ಜನೇ ಪಠಮಜ್ಝಾನುಪಚಾರೇ ನಿರುದ್ಧಸ್ಸಾಪಿ ದುಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಡಂಸಮಕಸಾದಿಸಮ್ಫಸ್ಸೇನ ವಾ, ವಿಸಮಾಸನುಪತಾಪೇನ ವಾ ಸಿಯಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿ, ನತ್ವೇವ ಅನ್ತೋಅಪ್ಪನಾಯಂ। ಉಪಚಾರೇ ವಾ ನಿರುದ್ಧಮ್ಪೇತಂ ನ ಸುಟ್ಠು ನಿರುದ್ಧಂ ಹೋತಿ, ಪಟಿಪಕ್ಖೇನ ಅವಿಹತತ್ತಾ। ಅನ್ತೋಅಪ್ಪನಾಯಂ ಪನ ಪೀತಿಫರಣೇನ ಸಬ್ಬೋ ಕಾಯೋ ಸುಖೋಕ್ಕನ್ತೋ ಹೋತಿ। ಸುಖೋಕ್ಕನ್ತಕಾಯಸ್ಸ ಚ ಸುಟ್ಠು ನಿರುದ್ಧಂ ಹೋತಿ ದುಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ಪಟಿಪಕ್ಖೇನ ವಿಹತತ್ತಾ। ನಾನಾವಜ್ಜನೇಯೇವ ಚ ದುತಿಯಜ್ಝಾನುಪಚಾರೇ ಪಹೀನಸ್ಸ ದೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಯಸ್ಮಾ ಏತಂ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪಚ್ಚಯೇಪಿ ಕಾಯಕಿಲಮಥೇ ಚಿತ್ತುಪಘಾತೇ ಚ ಸತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾಭಾವೇ ನೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ; ಯತ್ಥ ಪನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ತತ್ಥ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಭಾವೇ; ಅಪ್ಪಹೀನಾ ಏವ ಚ ದುತಿಯಜ್ಝಾನುಪಚಾರೇ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾತಿ ತತ್ಥಸ್ಸ ಸಿಯಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿ, ನತ್ವೇವ ದುತಿಯಜ್ಝಾನೇ, ಪಹೀನಪಚ್ಚಯತ್ತಾ। ತಥಾ ತತಿಯಜ್ಝಾನುಪಚಾರೇ ಪಹೀನಸ್ಸಾಪಿ ಸುಖಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಪೀತಿಸಮುಟ್ಠಾನಪಣೀತರೂಪಫುಟಕಾಯಸ್ಸ ಸಿಯಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿ, ನತ್ವೇವ ತತಿಯಜ್ಝಾನೇ। ತತಿಯಜ್ಝಾನೇ ಹಿ ಸುಖಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತಾ ಪೀತಿ ಸಬ್ಬಸೋ ನಿರುದ್ಧಾತಿ। ತಥಾ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನುಪಚಾರೇ ಪಹೀನಸ್ಸಾಪಿ ಸೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಆಸನ್ನತ್ತಾ, ಅಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಾಯ ಉಪೇಕ್ಖಾಯ ಅಭಾವೇನ ಸಮ್ಮಾ ಅನತಿಕ್ಕನ್ತತ್ತಾ ಚ, ಸಿಯಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿ, ನತ್ವೇವ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನೇ। ತಸ್ಮಾ ಏವ ಚ 'ಏತ್ಥುಪ್ಪನ್ನಂ ದುಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಪರಿಸೇಸಂ ನಿರುಜ್ಝತೀ'ತಿ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಅಪರಿಸೇಸಗ್ಗಹಣಂ ಕತನ್ತಿ।

ಏತ್ಥಾಹ - 'ಅಥೇವಂ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸುಪಚಾರೇ ಪಹೀನಾಪಿ ಏತಾ ವೇದನಾ ಇಧ ಕಸ್ಮಾ ಸಮಾಹಟಾ'ತಿ? 'ಸುಖಗ್ಗಹಣತ್ಥಂ'। ಯಾ ಹಿ ಅಯಂ 'ಅದುಕ್ಖಮಸುಖ'ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾ ವೇದನಾ ವುತ್ತಾ, ಸಾ ಸುಖುಮಾ, ದುಬ್ಬಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ, ನ ಸಕ್ಕಾ ಸುಖೇನ ಗಹೇತುಂ। ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ನಾಮ ದುಟ್ಠಸ್ಸ ಯಥಾ ತಥಾ ವಾ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ಗಹೇತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಸ್ಸ ಗೋಣಸ್ಸ ಗಹಣತ್ಥಂ ಗೋಪೋ ಏಕಸ್ಮಿಂ ವಜೇ ಸಬ್ಬಾ ಗಾವೋ ಸಮಾಹರತಿ, ಅಥೇಕೇಕಂ ನೀಹರನ್ತೋ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಆಗತಂ 'ಅಯಂ ಸೋ, ಗಣ್ಹಥ ನ'ನ್ತಿ ತಮ್ಪಿ ಗಾಹಾಪಯತಿ; ಏವಮೇವ ಭಗವಾ ಸುಖಗಹಣತ್ಥಂ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಏತಾ ಸಮಾಹರೀತಿ। ಏವಞ್ಹಿ ಸಮಾಹಟಾ ಏತಾ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಯಂ ನೇವ ಸುಖಂ ನ ದುಕ್ಖಂ, ನ ಸೋಮನಸ್ಸಂ ನ ದೋಮನಸ್ಸಂ, ಅಯಂ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾವೇದನಾತಿ ಸಕ್ಕಾ ಹೋತಿ ಏಸಾ ಗಾಹಯಿತುಂ।

ಅಪಿಚ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾಯ ಚೇತೋವಿಮುತ್ತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯದಸ್ಸನತ್ಥಞ್ಚಾಪಿ ಏತಾ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸುಖದುಕ್ಖಪ್ಪಹಾನಾದಯೋ ಹಿ ತಸ್ಸಾ ಪಚ್ಚಯಾ। ಯಥಾಹ - "ಚತ್ತಾರೋ ಖೋ, ಆವುಸೋ, ಪಚ್ಚಯಾ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾಯ ಚೇತೋವಿಮುತ್ತಿಯಾ ಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ। ಇಧಾವುಸೋ ಭಿಕ್ಖು, ಸುಖಸ್ಸ ಚ ಪಹಾನಾ...ಪೇ॰... ಚತುತ್ಥಂ ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರತಿ, ಇಮೇ ಖೋ, ಆವುಸೋ, ಚತ್ತಾರೋ ಪಚ್ಚಯಾ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾಯ ಚೇತೋವಿಮುತ್ತಿಯಾ ಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೫೮)। ಯಥಾ ವಾ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಪಹೀನಾಪಿ ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿಆದಯೋ ತತಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸ ವಣ್ಣಭಣನತ್ಥಂ ತತ್ಥ ಪಹೀನಾತಿ ವುತ್ತಾ, ಏವಂ ವಣ್ಣಭಣನತ್ಥಮ್ಪೇತಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸೇತಾ ಇಧ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಪಚ್ಚಯಘಾತೇನ ವಾ ಏತ್ಥ ರಾಗದೋಸಾನಂ ಅತಿದೂರಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತುಮ್ಪೇತಾ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏತಾಸು ಹಿ ಸುಖಂ ಸೋಮನಸ್ಸಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ, ಸೋಮನಸ್ಸಂ ರಾಗಸ್ಸ; ದುಕ್ಖಂ ದೋಮನಸ್ಸಸ್ಸ, ದೋಮನಸ್ಸಂ ದೋಸಸ್ಸ। ಸುಖಾದಿಘಾತೇನ ಚ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ರಾಗದೋಸಾ ಹತಾತಿ ಅತಿದೂರೇ ಹೋನ್ತೀತಿ।

ಅದುಕ್ಖಮಸುಖನ್ತಿ ದುಕ್ಖಾಭಾವೇನ ಅದುಕ್ಖಂ, ಸುಖಾಭಾವೇನ ಅಸುಖಂ। ಏತೇನೇತ್ಥ ದುಕ್ಖಸುಖಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಂ ತತಿಯವೇದನಂ ದೀಪೇತಿ, ನ ದುಕ್ಖಸುಖಾಭಾವಮತ್ತಂ। ತತಿಯವೇದನಾ ನಾಮ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾ। ಉಪೇಕ್ಖಾತಿಪಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಸಾ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠವಿಪರೀತಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಾ, ಮಜ್ಝತ್ತರಸಾ, ಅವಿಭೂತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಸುಖನಿರೋಧಪದಟ್ಠಾನಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಉಪೇಕ್ಖಾಸತಿಪಾರಿಸುದ್ಧಿನ್ತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಯ ಜನಿತಸತಿಪಾರಿಸುದ್ಧಿಂ। ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಝಾನೇ ಸುಪರಿಸುದ್ಧಾ ಸತಿ। ಯಾ ಚ ತಸ್ಸಾ ಸತಿಯಾ ಪಾರಿಸುದ್ಧಿ ಸಾ ಉಪೇಕ್ಖಾಯ ಕತಾ, ನ ಅಞ್ಞೇನ। ತಸ್ಮಾ ಏತಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸತಿಪಾರಿಸುದ್ಧೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ। **ವಿಭಙ್ಗೇಪಿ** ವುತ್ತಂ - "ಅಯಂ ಸತಿ ಇಮಾಯ ಉಪೇಕ್ಖಾಯ ವಿಸದಾ ಹೋತಿ ಪರಿಸುದ್ಧಾ ಪರಿಯೋದಾತಾ, ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸತಿಪಾರಿಸುದ್ಧೀ"ತಿ (ವಿಭಂ ೫೯೭)। ಯಾಯ ಚ ಉಪೇಕ್ಖಾಯ ಏತ್ಥ ಸತಿ ಪಾರಿಸುದ್ಧಿ ಹೋತಿ ಸಾ ಅತ್ಥತೋ ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚೇತ್ಥ ತಾಯ ಸತಿಯೇವ ಪರಿಸುದ್ಧಾ ಅಪಿಚ ಖೋ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾ। ಸತಿಸೀಸೇನ ಪನ ದೇಸನಾ ವುತ್ತಾ।

ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಅಯಂ ಉಪೇಕ್ಖಾ ಹೇಟ್ಠಾಪಿ ತೀಸು ಝಾನೇಸು ವಿಜ್ಜತಿ - ಯಥಾ ಪನ ದಿವಾ ಸೂರಿಯಪ್ಪಭಾಭಿಭವಾ ಸೋಮ್ಮಭಾವೇನ ಚ ಅತ್ತನೋ ಉಪಕಾರಕತ್ತೇನ ವಾ ಸಭಾಗಾಯ ರತ್ತಿಯಾ ಅಲಾಭಾ ದಿವಾ ವಿಜ್ಜಮಾನಾಪಿ ಚನ್ದಲೇಖಾ ಅಪರಿಸುದ್ಧಾ ಹೋತಿ ಅಪರಿಯೋದಾತಾ - ಏವಮಯಮ್ಪಿ ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತುಪೇಕ್ಖಾಚನ್ದಲೇಖಾ ವಿತಕ್ಕಾದಿಪಚ್ಚನೀಕಧಮ್ಮತೇಜಾಭಿಭವಾ ಸಭಾಗಾಯ ಚ ಉಪೇಕ್ಖಾವೇದನಾರತ್ತಿಯಾ ಅಪ್ಪಟಿಲಾಭಾ ವಿಜ್ಜಮಾನಾಪಿ ಪಠಮಾದಿಜ್ಝಾನಭೇದೇಸು ಅಪರಿಸುದ್ಧಾ ಹೋತಿ। ತಸ್ಸಾ ಚ ಅಪರಿಸುದ್ಧಾಯ ದಿವಾ ಅಪರಿಸುದ್ಧಚನ್ದಲೇಖಾಯ ಪಭಾ ವಿಯ ಸಹಜಾತಾಪಿ ಸತಿಆದಯೋ ಅಪರಿಸುದ್ಧಾವ ಹೋನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ತೇಸು ಏಕಮ್ಪಿ 'ಉಪೇಕ್ಖಾಸತಿಪಾರಿಸುದ್ಧೀ'ತಿ ನ ವುತ್ತಂ। ಇಧ ಪನ ವಿತಕ್ಕಾದಿಪಚ್ಚನೀಕಧಮ್ಮತೇಜಾಭಿಭವಾಭಾವಾ ಸಭಾಗಾಯ ಚ ಉಪೇಕ್ಖಾ ವೇದನಾರತ್ತಿಯಾ ಪಟಿಲಾಭಾ ಅಯಂ ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತುಪೇಕ್ಖಾಚನ್ದಲೇಖಾ ಅತಿವಿಯ ಪರಿಸುದ್ಧಾ। ತಸ್ಸಾ ಪರಿಸುದ್ಧತ್ತಾ ಪರಿಸುದ್ಧಚನ್ದಲೇಖಾಯ ಪಭಾ ವಿಯ ಸಹಜಾತಾಪಿ ಸತಿಆದಯೋ ಪರಿಸುದ್ಧಾ ಹೋನ್ತಿ ಪರಿಯೋದಾತಾ। ತಸ್ಮಾ ಇದಮೇವ ಉಪೇಕ್ಖಾಸತಿಪಾರಿಸುದ್ಧೀತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಚತುತ್ಥನ್ತಿ ಗಣನಾನುಪುಬ್ಬತಾ ಚತುತ್ಥಂ। ಇದಂ ಚತುತ್ಥಂ ಸಮಾಪಜ್ಜತೀತಿಪಿ ಚತುತ್ಥಂ। **ಫಸ್ಸೋ ಹೋತೀ**ತಿಆದೀಸು ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಕೇ ತಾವ ವೇದನಾತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾವೇದನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಝಾನಪಞ್ಚಕಇನ್ದ್ರಿಯಅಟ್ಠಕೇಸು ಪನ ಉಪೇಕ್ಖಾ ಹೋತಿ ಉಪೇಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಹೋತೀತಿ (ಧಂ ಸಂ ೧೬೫) ವುತ್ತಮೇವ। ಸೇಸಾನಿ ತತಿಯೇ ಪರಿಹೀನಪದಾನಿ ಇಧಾಪಿ ಪರಿಹೀನಾನೇವ। ಕೋಟ್ಠಾಸವಾರೇಪಿ **ದುವಙ್ಗಿಕಂ ಝಾನ**ನ್ತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾವಸೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬಂ ತತಿಯಸದಿಸಮೇವಾತಿ।

ಚತುಕ್ಕನಯೋ ನಿಟ್ಠಿತೋ।

ಪಞ್ಚಕನಯೋ

೧೬೭. ಇದಾನಿ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿ ಪಞ್ಚಕನಯೋ ಆರದ್ಧೋ। ಕಸ್ಮಾತಿ ಚೇ, ಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ಚೇವ ದೇಸನಾವಿಲಾಸೇನ ಚ। ಸನ್ನಿಸಿನ್ನದೇವಪರಿಸಾಯ ಕಿರ ಏಕಚ್ಚಾನಂ ದೇವಾನಂ ವಿತಕ್ಕೋ ಏವ ಓಳಾರಿಕತೋ ಉಪಟ್ಠಾಸಿ, ವಿಚಾರಪೀತಿಸುಖಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ ಸನ್ತತೋ। ತೇಸಂ ಸಪ್ಪಾಯವಸೇನ ಸತ್ಥಾ ಚತುರಙ್ಗಿಕಂ ಅವಿತಕ್ಕಂ ವಿಚಾರಮತ್ತಂ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಂ ನಾಮ ಭಾಜೇಸಿ। ಏಕಚ್ಚಾನಂ ವಿಚಾರೋ ಓಳಾರಿಕತೋ ಉಪಟ್ಠಾಸಿ, ಪೀತಿಸುಖಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ ಸನ್ತತೋ। ತೇಸಂ ಸಪ್ಪಾಯವಸೇನ ತಿವಙ್ಗಿಕಂ ತತಿಯಜ್ಝಾನಂ ನಾಮ ಭಾಜೇಸಿ। ಏಕಚ್ಚಾನಂ ಪೀತಿ ಓಳಾರಿಕತೋ ಉಪಟ್ಠಾಸಿ, ಸುಖಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ ಸನ್ತತೋ। ತೇಸಂ ಸಪ್ಪಾಯವಸೇನ ದುವಙ್ಗಿಕಂ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಂ ನಾಮ ಭಾಜೇಸಿ। ಏಕಚ್ಚಾನಂ ಸುಖಂ ಓಳಾರಿಕತೋ ಉಪಟ್ಠಾಸಿ, ಉಪೇಕ್ಖಾಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ ಸನ್ತತೋ। ತೇಸಂ ಸಪ್ಪಾಯವಸೇನ ದುವಙ್ಗಿಕಂ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಂ ನಾಮ ಭಾಜೇಸಿ। ಅಯಂ ತಾವ 'ಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯೋ'।

ಯಸ್ಸಾ ಪನ ಧಮ್ಮಧಾತುಯಾ ಸುಪ್ಪಟಿವಿದ್ಧತ್ತಾ ದೇಸನಾವಿಲಾಸಪ್ಪತ್ತೋ ನಾಮ ಹೋತಿ - ಸಾ ತಥಾಗತಸ್ಸ ಸುಟ್ಠು ಪಟಿವಿದ್ಧಾ - ತಸ್ಮಾ ಞಾಣಮಹತ್ತತಾಯ ದೇಸನಾವಿಧಾನೇಸು ಕುಸಲೋ ದೇಸನಾವಿಲಾಸಪ್ಪತ್ತೋ ಸತ್ಥಾ ಯಂ ಯಂ ಅಙ್ಗಂ ಲಬ್ಭತಿ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಯಥಾ ಯಥಾ ಇಚ್ಛತಿ ತಥಾ ತಥಾ ದೇಸನಂ ನಿಯಾಮೇತೀತಿ ಸೋ ಇಧ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ

ಭಾಜೇಸಿ, ಚತುರಙ್ಗಿಕಂ ಅವಿತಕ್ಕಂ ವಿಚಾರಮತ್ತಂ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಂ, ಭಾಜೇಸಿ ತಿವಙ್ಗಿಕಂ ತತಿಯಜ್ಝಾನಂ, ಭಾಜೇಸಿ ದುವಙ್ಗಿಕಂ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಂ, ದುವಙ್ಗಿಕಮೇವ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಂ ಭಾಜೇಸಿ। ಅಯಂ 'ದೇಸನಾವಿಲಾಸೋ' ನಾಮ।

ಅಪಿಚ ಯೇ ಭಗವತಾ "ತಯೋಮೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಮಾಧೀ - ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರೋ ಸಮಾಧಿ, ಅವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಮತ್ತೋ ಸಮಾಧಿ, ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರೋ ಸಮಾಧೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೦೫) ಸುತ್ತನ್ತೇ ತಯೋ ಸಮಾಧೀ ದೇಸಿತಾ, ತೇಸು ಹೇಟ್ಠಾ ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರೋ ಸಮಾಧಿ ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರೋ ಸಮಾಧಿ ಚ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತೋ, ಅವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಮತ್ತೋ ನ ದಸ್ಸಿತೋ। ತಂ ದಸ್ಸೇತುಮ್ಪಿ ಅಯಂ ಪಞ್ಚಕನಯೋ ಆರದ್ಧೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ತತ್ಥ ದುತಿಯಜ್ಝಾನನಿದ್ದೇಸೇ ಫಸ್ಸಾದೀಸು ವಿತಕ್ಕಮತ್ತಂ ಪರಿಹಾಯತಿ, ಕೋಟ್ಠಾಸವಾರೇ "ಚತುರಙ್ಗಿಕಂ ಝಾನಂ ಹೋತಿ ಚತುರಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ ಹೋತೀ"ತಿ ಅಯಮೇವ ವಿಸೇಸೋ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನಸದಿಸಮೇವ। ಯಾನಿ ಚ ಚತುಕ್ಕನಯೇ ದುತಿಯತತಿಯಚತುತ್ಥಾನಿ ತಾನೇವ ಇಧ ತತಿಯಚತುತ್ಥಪಞ್ಚಮಾನಿ। ತೇಸಂ ಅಧಿಗಮಪಟಿಪಾಟಿದೀಪನತ್ಥಂ ಅಯಂ ನಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ -

ಏಕೋ ಕಿರ ಅಮಚ್ಚಪುತ್ತೋ ರಾಜಾನಂ ಉಪಟ್ಠಾತುಂ ಜನಪದತೋ ನಗರಂ ಆಗತೋ। ಸೋ ಏಕದಿವಸಮೇವ ರಾಜಾನಂ ದಿಸ್ವಾ ಪಾನಬ್ಯಸನೇನ ಸಬ್ಬಂ ವಿಭವಜಾತಂ ನಾಸೇಸಿ। ತಂ ಏಕದಿವಸಂ ಸುರಾಮದಮತ್ತಂ ನಿಚ್ಚೋಳಂ ಕತ್ವಾ ಜಿಣ್ಣಕಟಸಾರಕಮತ್ತೇನ ಪಟಿಚ್ಛಾದೇತ್ವಾ ಪಾನಾಗಾರತೋ ನೀಹರಿಂಸು। ತಮೇನಂ ಸಙ್ಕಾರಕೂಟೇ ನಿಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿದ್ದಾಯನ್ತಂ ಏಕೋ ಅಙ್ಗವಿಜ್ಜಾಪಾಠಕೋ ದಿಸ್ವಾ 'ಅಯಂ ಪುರಿಸೋ ಮಹಾಜನಸ್ಸ ಅವಸ್ಸಯೋ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಪಟಿಜಗ್ಗಿತಬ್ಬೋ ಏಸೋ'ತಿ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಂ ಕತ್ವಾ ಮತ್ತಿಕಾಯ ನ್ಹಾಪೇತ್ವಾ ಥೂಲಸಾಟಕಯುಗಂ ನಿವಾಸಾಪೇತ್ವಾ ಪುನ ಗನ್ಧೋದಕೇನ ನ್ಹಾಪೇತ್ವಾ ಸುಖುಮೇನ ದುಕೂಲಯುಗಳೇನ ಅಚ್ಛಾದೇತ್ವಾ ಪಾಸಾದಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಸುಭೋಜನಂ ಭೋಜೇತ್ವಾ 'ಏವಂ ನಂ ಪರಿಚಾರೇಯ್ಯಾಥಾ'ತಿ ಪರಿಚಾರಕೇ ಪಟಿಪಾದೇತ್ವಾ ಪಕ್ಕಾಮಿ। ಅಥ ನಂ ತೇ ಸಯನಂ ಆರೋಪೇಸುಂ। ಪಾನಾಗಾರಗಮನಪಟಿಬಾಹನತ್ಥಞ್ಚ ನಂ ಚತ್ತಾರೋ ತಾವ ಜನಾ ಚತೂಸು ಹತ್ಥಪಾದೇಸು ಉಪ್ಪೀಳೇತ್ವಾ ಅಟ್ಠಂಸು। ಏಕೋ ಪಾದೇ ಪರಿಮಜ್ಜಿ। ಏಕೋ ತಾಲವಣ್ಟಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಬೀಜಿ। ಏಕೋ ವೀಣಂ ವಾದಯಮಾನೋ ಗಾಯನ್ತೋ ನಿಸೀದಿ।

ಸೋ ಸಯನುಪಗಮನೇನ ವಿಗತಕಿಲಮಥೋ ಥೋಕಂ ನಿದ್ದಾಯಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಿತೋ ಹತ್ಥಪಾದನಿಪ್ಪೀಳನಂ ಅಸಹಮಾನೋ 'ಕೋ ಮೇ ಹತ್ಥಪಾದೇ ಉಪ್ಪೀಳೇತಿ? ಅಪಗಚ್ಛಥಾ'ತಿ ತಜ್ಜೇಸಿ। ತೇ ಏಕವಚನೇನೇವ ಅಪಗಚ್ಛಿಂಸು। ತತೋ ಪುನ ಥೋಕಂ ನಿದ್ದಾಯಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಿತೋ ಪಾದಪರಿಮಜ್ಜನಂ ಅಸಹಮಾನೋ 'ಕೋ ಮೇ ಪಾದೇ ಪರಿಮಜ್ಜತಿ? ಅಪಗಚ್ಛಾ'ತಿ ಆಹ। ಸೋಪಿ ಏಕವಚನೇನೇವ ಅಪಗಚ್ಛಿ। ಪುನ ಥೋಕಂ ನಿದ್ದಾಯಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಿತೋ ವಾತವುಟ್ಠಿ ವಿಯ ತಾಲವಣ್ಟವಾತಂ ಅಸಹನ್ತೋ 'ಕೋ ಏಸ? ಅಪಗಚ್ಛತೂ'ತಿ ಆಹ। ಸೋಪಿ ಏಕವಚನೇನೇವ ಅಪಗಚ್ಛಿ। ಪುನ ಥೋಕಂ ನಿದ್ದಾಯಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಿತೋ ಕಣ್ಣಸೂಲಂ ವಿಯ ಗೀತವಾದಿತಸದ್ದಂ ಅಸಹಮಾನೋ ವೀಣಾವಾದಕಂ ತಜ್ಜೇಸಿ। ಸೋಪಿ ಏಕವಚನೇನೇವ ಅಪಗಚ್ಛಿ। ಅಥೇವಂ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಪಹೀನಕಿಲಮಥುಪ್ಪೀಳನಪರಿಮಜ್ಜನವಾತಪ್ಪಹಾರಗೀತವಾದಿತಸದ್ದುಪದ್ದವೋ ಸುಖಂ ಸಯಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ರಞ್ಞೋ ಸನ್ತಿಕಂ ಅಗಮಾಸಿ। ರಾಜಾಪಿಸ್ಸ ಮಹನ್ತಂ ಇಸ್ಸರಿಯಮದಾಸಿ। ಸೋ ಮಹಾಜನಸ್ಸ ಅವಸ್ಸಯೋ ಜಾತೋ।

ತತ್ಥ ಪಾನಬ್ಯಸನೇನ ಪಾರಿಜುಞ್ಞಪ್ಪತ್ತೋ ಸೋ ಅಮಚ್ಚಪುತ್ತೋ ವಿಯ ಅನೇಕಬ್ಯಸನಪಾರಿಜುಞ್ಞಪ್ಪತ್ತೋ ಘರಾವಾಸಗತೋ ಕುಲಪುತ್ತೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಅಙ್ಗವಿಜ್ಜಾಪಾಠಕೋ ಪುರಿಸೋ ವಿಯ ತಥಾಗತೋ। ತಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ 'ಅಯಂ ಮಹಾಜನಸ್ಸ ಅವಸ್ಸಯೋ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಪಟಿಜಗ್ಗನಂ ಅರಹತೀ'ತಿ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಂ ವಿಯ ತಥಾಗತಸ್ಸ 'ಅಯಂ ಮಹಾಜನಸ್ಸ ಅವಸ್ಸಯೋ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಪಬ್ಬಜ್ಜಂ ಅರಹತಿ ಕುಲಪುತ್ತೋ'ತಿ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಕರಣಂ।

ಅಥಸ್ಸ ಅಮಚ್ಚಪುತ್ತಸ್ಸ ಮತ್ತಿಕಾಮತ್ತೇನ ನ್ಹಾಪನಂ ವಿಯ ಕುಲಪುತ್ತಸ್ಸಾಪಿ ಪಬ್ಬಜ್ಜಾಪಟಿಲಾಭೋ। ಅಥಸ್ಸ ಥೂಲಸಾಟಕನಿವಾಸನಂ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ದಸಸಿಕ್ಖಾಪದಸಙ್ಖಾತಸೀಲವತ್ಥನಿವಾಸನಂ। ಪುನ ತಸ್ಸ ಗನ್ಧೋದಕನ್ಹಾಪನಂ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರಾದಿಸೀಲಗನ್ಧೋದಕನ್ಹಾಪನಂ। ಪುನ ತಸ್ಸ ಸುಖುಮದುಕೂಲಯುಗಳಚ್ಛಾದನಂ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಯಥಾವುತ್ತಸೀಲವಿಸುದ್ಧಿಸಮ್ಪದಾಸಙ್ಖಾತದುಕೂಲಚ್ಛಾದನಂ।

ದುಕೂಲಚ್ಛಾದಿತಸ್ಸ ಪನಸ್ಸ ಪಾಸಾದಾರೋಪನಂ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಸೀಲವಿಸುದ್ಧಿದುಕೂಲಚ್ಛಾದಿತಸ್ಸ ಸಮಾಧಿಭಾವನಾಪಾಸಾದಾರೋಹನಂ। ತತೋ ತಸ್ಸ ಸುಭೋಜನಭುಞ್ಜನಂ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಸಮಾಧಿಉಪಕಾರಕಸತಿಸಮ್ಪಜಞ್ಞಾದಿಧಮ್ಮಾಮತಪರಿಭುಞ್ಜನಂ।

ಭುತ್ತಭೋಜನಸ್ಸ ಪನ ತಸ್ಸ ಪರಿಚಾರಕೇಹಿ ಸಯನಾರೋಪನಂ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ವಿತಕ್ಕಾದೀಹಿ ಉಪಚಾರಜ್ಝಾನಾರೋಪನಂ। ಪುನ ತಸ್ಸ ಪಾನಾಗಾರಗಮನಪಟಿಬಾಹನತ್ಥಂ ಹತ್ಥಪಾದುಪ್ಪೀಳನಕಪುರಿಸಚತುಕ್ಕಂ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಕಾಮಸಞ್ಞಾಭಿಮುಖಗಮನಪಟಿಬಾಹನತ್ಥಂ ಆರಮ್ಮಣೇ ಚಿತ್ತುಪ್ಪೀಳನಕೋ ನೇಕ್ಖಮ್ಮವಿತಕ್ಕೋ। ತಸ್ಸ ಪಾದಪರಿಮಜ್ಜಕಪುರಿಸೋ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಆರಮ್ಮಣೇ ಚಿತ್ತಾನುಮಜ್ಜನಕೋ ವಿಚಾರೋ। ತಸ್ಸ ತಾಲವಣ್ಟವಾತದಾಯಕೋ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಚೇತಸೋ ಸೀತಲಭಾವದಾಯಿಕಾ ಪೀತಿ।

ತಸ್ಸ ಸೋತಾನುಗ್ಗಹಕರೋ ಗನ್ಧಬ್ಬಪುರಿಸೋ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಚಿತ್ತಾನುಗ್ಗಾಹಕಂ ಸೋಮನಸ್ಸಂ। ತಸ್ಸ ಸಯನುಪಗಮನೇನ ವಿಗತಕಿಲಮಥಸ್ಸ ಥೋಕಂ ನಿದ್ದುಪಗಮನಂ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಉಪಚಾರಜ್ಝಾನಸನ್ನಿಸ್ಸಯೇನ ವಿಗತನೀವರಣಕಿಲಮಥಸ್ಸ ಪಠಮಜ್ಝಾನುಪಗಮನಂ।

ಅಥಸ್ಸ ನಿದ್ದಾಯಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಿತಸ್ಸ ಹತ್ಥಪಾದುಪ್ಪೀಳನಾಸಹನೇನ ಹತ್ಥಪಾದುಪ್ಪೀಳಕಾನಂ ಸನ್ತಜ್ಜನಂ ತೇಸಞ್ಚ ಅಪಗಮನೇನ ಪುನ ಥೋಕಂ ನಿದ್ದುಪಗಮನಂ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನತೋ ವುಟ್ಠಿತಸ್ಸ ಚಿತ್ತುಪ್ಪೀಳಕವಿತಕ್ಕಾಸಹನೇನ ವಿತಕ್ಕದೋಸದಸ್ಸನಂ, ವಿತಕ್ಕಪ್ಪಹಾನಾ ಚ ಪುನ ಅವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಮತ್ತದುತಿಯಜ್ಝಾನುಪಗಮನಂ।

ತತೋ ತಸ್ಸ ಪುನಪ್ಪುನಂ ನಿದ್ದಾಯಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಿತಸ್ಸ ಯಥಾವುತ್ತೇನ ಕಮೇನ ಪಾದಪರಿಮಜ್ಜನಾದೀನಂ ಅಸಹನೇನ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಪಾದಪರಿಮಜ್ಜಕಾದೀನಂ ಸನ್ತಜ್ಜನಂ, ತೇಸಂ ತೇಸಞ್ಚ ಅಪಗಮನೇನ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಥೋಕಂ ನಿದ್ದುಪಗಮನಂ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಪುನಪ್ಪುನಂ ದುತಿಯಾದೀಹಿ ಝಾನೇಹಿ ವುಟ್ಠಿತಸ್ಸ ಯಥಾವುತ್ತದೋಸಾನಂ ವಿಚಾರಾದೀನಂ ಅಸಹನೇನ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ವಿಚಾರಾದಿದೋಸದಸ್ಸನಂ। ತೇಸಂ ತೇಸಞ್ಚ ಪಹಾನಾ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರನಿಪ್ಪೀತಿಕ ಪಹೀನಸೋಮನಸ್ಸಜ್ಝಾನುಪಗಮನಂ।

ತಸ್ಸ ಪನ ಸಯನಾ ವುಟ್ಠಾಯ ರಞ್ಞೋ ಸನ್ತಿಕಂ ಗತಸ್ಸ ಇಸ್ಸರಿಯಪ್ಪತ್ತಿ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನತೋ ವುಟ್ಠಿತಸ್ಸ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಮಗ್ಗಂ ಉಪಗತಸ್ಸ ಅರಹತ್ತಪ್ಪತ್ತಿ।

ತಸ್ಸ ಪತ್ತಿಸ್ಸರಿಯಸ್ಸ ಬಹೂನಂ ಜನಾನಂ ಅವಸ್ಸಯಭಾವೋ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಅರಹತ್ತಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಬಹೂನಂ ಅವಸ್ಸಯಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಏತ್ತಾವತಾ ಹಿ ಏಸ ಅನುತ್ತರಂ ಪುಞ್ಞಕ್ಖೇತ್ತಂ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ।

ಪಞ್ಚಕನಯೋ ನಿಟ್ಠಿತೋ।

ಏತ್ತಾವತಾ ಚತುಕ್ಕಪಞ್ಚಕನಯದ್ವಯಭೇದೋ ಸುದ್ಧಿಕನವಕೋ ನಾಮ ಪಕಾಸಿತೋ ಹೋತಿ। ಅತ್ಥತೋ ಪನೇಸ ಪಞ್ಚಕನಯೇ ಚತುಕ್ಕನಯಸ್ಸ ಪವಿಟ್ಠತ್ತಾ ಝಾನಪಞ್ಚಕೋ ಏವಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಪಟಿಪದಾಚತುಕ್ಕಂ

೧೭೬-೧೮೦. ಇದಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ಏತಂ ಝಾನಂ ನಾಮ ಪಟಿಪದಾಕಮೇನ ಸಿಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಸ್ಸ ಪಟಿಪದಾಭೇದಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಪುನ ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ ಅಸ್ಸಾತಿ **ದುಕ್ಖಪಟಿಪದಂ**। ದನ್ಧಾ ಅಭಿಞ್ಞಾ ಅಸ್ಸಾತಿ **ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಂ**। ಇತಿ ದುಕ್ಖಪಟಿಪದನ್ತಿ ವಾ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞನ್ತಿ ವಾ ಪಥವೀಕಸಿಣನ್ತಿ ವಾ ತೀಣಿಪಿ ಝಾನಸ್ಸೇವ ನಾಮಾನಿ। **ದುಕ್ಖಪಟಿಪದಂ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞ**ನ್ತಿಆದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ತತ್ಥ ಪಠಮಸಮನ್ನಾಹಾರತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ ಉಪಚಾರಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ತಾವ ಪವತ್ತಾ ಝಾನಭಾವನಾ 'ಪಟಿಪದಾ'ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಉಪಚಾರತೋ ಪನ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಅಪ್ಪನಾ ತಾವ ಪವತ್ತಾ ಪಞ್ಞಾ 'ಅಭಿಞ್ಞಾ'ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಸಾ ಪನೇಸಾ ಪಟಿಪದಾ ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ದುಕ್ಖಾ ಹೋತಿ। ನೀವರಣಾದಿಪಚ್ಚನೀಕಧಮ್ಮಸಮುದಾಚಾರಗಹನತಾಯ ಕಿಚ್ಛಾ ಅಸುಖಸೇವನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ತದಭಾವೇನ ಸುಖಾ। ಅಭಿಞ್ಞಾಪಿ ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ದನ್ಧಾ ಹೋತಿ, ಮನ್ದಾ, ಅಸೀಘಪ್ಪವತ್ತಿ। ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ಖಿಪ್ಪಾ ಅಮನ್ದಾ ಸೀಘಪ್ಪವತ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಯೋ ಆದಿತೋ ಕಿಲೇಸೇ ವಿಕ್ಖಮ್ಭೇನ್ತೋ ದುಕ್ಖೇನ ಸಸಙ್ಖಾರೇನ ಸಪ್ಪಯೋಗೇನ ಕಿಲಮನ್ತೋ ವಿಕ್ಖಮ್ಭೇತಿ , ತಸ್ಸ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಯೋ ಪನ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಕಿಲೇಸೋ ಅಪ್ಪನಾಪರಿವಾಸಂ ವಸನ್ತೋ ಚಿರೇನ ಅಙ್ಗಪಾತುಭಾವಂ ಪಾಪುಣಾತಿ, ತಸ್ಸ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಯೋ ಖಿಪ್ಪಂ ಅಙ್ಗಪಾತುಭಾವಂ ಪಾಪುಣಾತಿ ತಸ್ಸ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞಾ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಯೋ ಕಿಲೇಸೇ ವಿಕ್ಖಮ್ಭೇನ್ತೋ ಸುಖೇನ ಅಕಿಲಮನ್ತೋ ವಿಕ್ಖಮ್ಭೇತಿ, ತಸ್ಸ ಸುಖಾ ಪಟಿಪದಾ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ತತ್ಥ ಯಾನಿ ಸಪ್ಪಾಯಾಸಪ್ಪಾಯಾನಿ ಚ ಪಲಿಬೋಧುಪಚ್ಛೇದಾದೀನಿ ಪುಬ್ಬಕಿಚ್ಚಾನಿ ಚ ಅಪ್ಪನಾಕೋಸಲ್ಲಾನಿ ಚ **ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ** ಚಿತ್ತಭಾವನಾನಿದ್ದೇಸೇ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾನಿ, ತೇಸು ಯೋ ಅಸಪ್ಪಾಯಸೇವೀ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ ದನ್ಧಾ ಚ ಅಭಿಞ್ಞಾ ಹೋತಿ। ಸಪ್ಪಾಯಸೇವಿನೋ ಸುಖಾ ಪಟಿಪದಾ ಖಿಪ್ಪಾ ಚ ಅಭಿಞ್ಞಾ। ಯೋ ಪನ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ಅಸಪ್ಪಾಯಂ ಸೇವಿತ್ವಾ ಅಪರಭಾಗೇ ಸಪ್ಪಾಯಸೇವೀ ಹೋತಿ, ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ವಾ ಸಪ್ಪಾಯಂ ಸೇವಿತ್ವಾ ಅಪರಭಾಗೇ ಅಸಪ್ಪಾಯಸೇವೀ, ತಸ್ಸ ವೋಮಿಸ್ಸಕತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತಥಾ ಪಲಿಬೋಧುಪಚ್ಛೇದಾದಿಕಂ ಪುಬ್ಬಕಿಚ್ಚಂ ಅಸಮ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಭಾವನಂ ಅನುಯುತ್ತಸ್ಸ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ ಹೋತಿ, ವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಸುಖಾ। ಅಪ್ಪನಾಕೋಸಲ್ಲಾನಿ ಪನ ಅಸಮ್ಪಾದೇನ್ತಸ್ಸ ದನ್ಧಾ ಅಭಿಞ್ಞಾ ಹೋತಿ, ಸಮ್ಪಾದೇನ್ತಸ್ಸ ಖಿಪ್ಪಾ।

ಅಪಿಚ ತಣ್ಹಾಅವಿಜ್ಜಾವಸೇನ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾಕತಾಧಿಕಾರವಸೇನ ಚಾಪಿ ಏತಾಸಂ ಪಭೇದೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತಣ್ಹಾಭಿಭೂತಸ್ಸ ಹಿ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ ಹೋತಿ, ಅನಭಿಭೂತಸ್ಸ ಸುಖಾ। ಅವಿಜ್ಜಾಭಿಭೂತಸ್ಸ ಚ ದನ್ಧಾ ಅಭಿಞ್ಞಾ ಹೋತಿ, ಅನಭಿಭೂತಸ್ಸ ಖಿಪ್ಪಾ। ಯೋ ಚ ಸಮಥೇ ಅಕತಾಧಿಕಾರೋ ತಸ್ಸ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ ಹೋತಿ, ಕತಾಧಿಕಾರಸ್ಸ ಸುಖಾ। ಯೋ ಪನ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಅಕತಾಧಿಕಾರೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ದನ್ಧಾ ಅಭಿಞ್ಞಾ ಹೋತಿ, ಕತಾಧಿಕಾರಸ್ಸ ಖಿಪ್ಪಾ।

ಕಿಲೇಸಿನ್ದ್ರಿಯವಸೇನ ಚಾಪಿ ಏತಾಸಂ ಪಭೇದೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತಿಬ್ಬಕಿಲೇಸಸ್ಸ ಹಿ ಮುದಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ ಹೋತಿ ದನ್ಧಾ ಚ ಅಭಿಞ್ಞಾ, ತಿಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಪನ ಖಿಪ್ಪಾ ಅಭಿಞ್ಞಾ। ಮನ್ದಕಿಲೇಸಸ್ಸ ಚ ಮುದಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಸುಖಾ ಪಟಿಪದಾ ಹೋತಿ ದನ್ಧಾ ಚ ಅಭಿಞ್ಞಾ, ತಿಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಪನ ಖಿಪ್ಪಾ ಅಭಿಞ್ಞಾತಿ।

ಇತಿ ಇಮಾಸು ಪಟಿಪದಾಅಭಿಞ್ಞಾಸು ಯೋ ಪುಗ್ಗಲೋ ದುಕ್ಖಾಯ ಪಟಿಪದಾಯ ದನ್ಧಾಯ ಅಭಿಞ್ಞಾಯ ಝಾನಂ ಪಾಪುಣಾತಿ, ತಸ್ಸ ತಂ ಝಾನಂ ದುಕ್ಖಪಟಿಪದಂ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಸೇಸೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ತತ್ಥ 'ತದನುಧಮ್ಮತಾ ಸತಿ ಸನ್ತಿಟ್ಠತಿ ಠಿತಿಭಾಗಿನೀ ಪಞ್ಞಾ'ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೭೯೯) ಏವಂ ವುತ್ತಸತಿಯಾ ವಾ ತಂತಂಝಾನನಿಕನ್ತಿಯಾ ವಾ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನೇ ಪಟಿಪದಾ, ತಂತಂಝಾನುಪಚಾರಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಅಪ್ಪನಾಯ ಪರಿವಾಸೇ ಅಭಿಞ್ಞಾ ಚ

ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಆಗಮನವಸೇನಾಪಿ ಚ ಪಟಿಪದಾ ಅಭಿಞ್ಞಾ ಹೋನ್ತಿಯೇವ। ದುಕ್ಖಪಟಿಪದಞ್ಹಿ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ ಪತ್ವಾ ಪವತ್ತಂ ದುತಿಯಮ್ಪಿ ತಾದಿಸಮೇವ ಹೋತಿ। ತತಿಯಚತುತ್ಥೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಯಥಾ ಚ ಚತುಕ್ಕನಯೇ ಏವಂ ಪಞ್ಚಕನಯೇಪಿ ಪಟಿಪದಾವಸೇನ ಚತುಧಾ ಭೇದೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಇತಿ ಪಟಿಪದಾವಸೇನಪಿ ಚತ್ತಾರೋ ನವಕಾ ವುತ್ತಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇಸು ಪಾಠತೋ ಛತ್ತಿಂಸ ಚಿತ್ತಾನಿ, ಅತ್ಥತೋ ಪನ ಪಞ್ಚಕನಯೇ ಚತುಕ್ಕನಯಸ್ಸ ಪವಿಟ್ಠತ್ತಾ ವೀಸತಿಮೇವ ಭವನ್ತೀತಿ।

ಪಟಿಪದಾಚತುಕ್ಕಂ।

ಆರಮ್ಮಣಚತುಕ್ಕಂ

೧೮೧. ಇದಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ಏತಂ ಝಾನಂ ನಾಮ ಯಥಾ ಪಟಿಪದಾಭೇದೇನ ಏವಂ ಆರಮ್ಮಣಭೇದೇನಾಪಿ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾಸ್ಸ ತಂ ಪಭೇದಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ **ಪರಿತ್ತಂ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣ**ನ್ತಿಆದೀಸು ಯಂ ಅಪ್ಪಗುಣಂ ಹೋತಿ, ಉಪರಿಜ್ಝಾನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಭವಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಇದಂ **ಪರಿತ್ತಂ ನಾಮ**। ಯಂ ಪನ ಅವಡ್ಢಿತೇ ಸುಪ್ಪಮತ್ತೇ ವಾ ಸರಾವಮತ್ತೇ ವಾ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಂ, ತಂ ಪರಿತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಅಸ್ಸಾತಿ **ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ**। ಯಂ ಪಗುಣಂ ಸುಭಾವಿತಂ ಉಪರಿಜ್ಝಾನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಭವಿತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಇದಂ **ಅಪ್ಪಮಾಣಂ** ನಾಮ। ಯಂ ವಿಪುಲೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಂ ತಂ ವುಡ್ಢಿಪ್ಪಮಾಣತ್ತಾ ಅಪ್ಪಮಾಣಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಅಸ್ಸಾತಿ **ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಂ**। ವುತ್ತಲಕ್ಖಣವೋಮಿಸ್ಸಕತಾಯ ಪನ ವೋಮಿಸ್ಸಕನಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಇತಿ ಆರಮ್ಮಣವಸೇನಪಿ ಚತ್ತಾರೋ ನವಕಾ ವುತ್ತಾ ಹೋನ್ತಿ। ಚಿತ್ತಗಣನಾಪೇತ್ಥ ಪುರಿಮಸದಿಸಾ ಏವಾತಿ।

ಆರಮ್ಮಣಚತುಕ್ಕಂ।

ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಪದಾಮಿಸ್ಸಕಂ

೧೮೬. ಇದಾನಿ ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಪದಾಮಿಸ್ಸಕಂ ಸೋಳಸಕ್ಖತ್ತುಕನಯಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ ಪಠಮನಯೇ ವುತ್ತಜ್ಝಾನಂ ದುಕ್ಖಪಟಿಪದತ್ತಾ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞತ್ತಾ ಪರಿತ್ತತ್ತಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾತಿ ಚತೂಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ **ಹೀನಂ,** ಸೋಳಸಮನಯೇ ವುತ್ತಜ್ಝಾನಂ ಸುಖಪಟಿಪದತ್ತಾ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞತ್ತಾ ಅಪ್ಪಮಾಣತ್ತಾ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣತ್ತಾತಿ ಚತೂಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ **ಪಣೀತಂ**। ಸೇಸೇಸು ಚುದ್ದಸಸು ಏಕೇನ ದ್ವೀಹಿ ತೀಹಿ ಚ ಕಾರಣೇಹಿ ಹೀನಪ್ಪಣೀತತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಕಸ್ಮಾ ಪನಾಯಂ ನಯೋ ದೇಸಿತೋತಿ? ಝಾನುಪ್ಪತ್ತಿಕಾರಣತ್ತಾ। ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೇನ ಹಿ ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ಸುದ್ಧಿಕಜ್ಝಾನಂ ಚತುಕ್ಕನಯವಸೇನ ಪಞ್ಚಕನಯವಸೇನ ಚ ದಸ್ಸಿತಂ; ತಥಾ ಸುದ್ಧಿಕಪಟಿಪದಾ, ತಥಾ ಸುದ್ಧಿಕಾರಮ್ಮಣಂ। ತತ್ಥ ಯಾ ದೇವತಾ ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ಸುದ್ಧಿಕಜ್ಝಾನಂ ಚತುಕ್ಕನಯವಸೇನ ದೇಸಿಯಮಾನಂ ಬುಜ್ಝಿತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ, ತಾಸಂ ಸಪ್ಪಾಯವಸೇನ ಸುದ್ಧಿಕಜ್ಝಾನೇ ಚತುಕ್ಕನಯೋ ದೇಸಿತೋ। ಯಾ ಪಞ್ಚಕನಯವಸೇನ ದೇಸಿಯಮಾನಂ ಬುಜ್ಝಿತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ, ತಾಸಂ ಸಪ್ಪಾಯವಸೇನ ಪಞ್ಚಕನಯೋ। ಯಾ ಸುದ್ಧಿಕಪಟಿಪದಾಯ , ಸುದ್ಧಿಕಾರಮ್ಮಣೇ ಚತುಕ್ಕನಯವಸೇನ ದೇಸಿಯಮಾನಂ ಬುಜ್ಝಿತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ, ತಾಸಂ ಸಪ್ಪಾಯವಸೇನ ಸುದ್ಧಿಕಪಟಿಪದಾಯ ಸುದ್ಧಿಕಾರಮ್ಮಣೇ ಚತುಕ್ಕನಯೋ ದೇಸಿತೋ। ಯಾ ಪಞ್ಚಕನಯವಸೇನ ದೇಸಿಯಮಾನಂ ಬುಜ್ಝಿತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ ತಾಸಂ ಸಪ್ಪಾಯವಸೇನ ಪಞ್ಚಕನಯೋ। ಇತಿ ಹೇಟ್ಠಾ ಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ದೇಸನಾ ಕತಾ।

ದೇಸನಾವಿಲಾಸಪ್ಪತ್ತೋ ಚೇಸ ಪಭಿನ್ನಪಟಿಸಮ್ಭಿದೋ ದಸಬಲಚತುವೇಸಾರಜ್ಜವಿಸದಞಾಣೋ ಧಮ್ಮಾನಂ ಯಾಥಾವಸರಸಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ಸುಪ್ಪಟಿವಿದ್ಧತ್ತಾ ಧಮ್ಮಪಞ್ಞತ್ತಿಕುಸಲತಾಯ ಯೋ ಯೋ ನಯೋ ಲಬ್ಭತಿ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ವಸೇನ ದೇಸನಂ

ನಿಯಮೇತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಇಮಾಯ ದೇಸನಾವಿಲಾಸಪ್ಪತ್ತಿಯಾಪಿ ತೇನ ಏಸಾ ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ಸುದ್ಧಿಕಚತುಕ್ಕನಯಾದಿವಸೇನ ದೇಸನಾ ಕತಾ।

ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಯೇ ಕೇಚಿ ಝಾನಂ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತಿ ನಾಮ ನ ತೇ ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಪದಾಹಿ ವಿನಾ ಉಪ್ಪಾದೇತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ನಿಯಮತೋ ಝಾನುಪ್ಪತ್ತಿಕಾರಣತ್ತಾ ಅಯಂ ಸೋಳಸಕ್ಖತ್ತುಕನಯೋ ಕಥಿತೋ।

ಏತ್ತಾವತಾ ಸುದ್ಧಿಕನವಕೋ, ಚತ್ತಾರೋ ಪಟಿಪದಾನವಕಾ, ಚತ್ತಾರೋ ಆರಮ್ಮಣನವಕಾ, ಇಮೇ ಚ ಸೋಳಸ ನವಕಾತಿ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ನವಕಾ ಕಥಿತಾ ಹೋನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ನವಕೇ ಚತುಕ್ಕಪಞ್ಚಕವಸೇನ ದ್ವೇ ದ್ವೇ ನಯಾತಿ ಪಞ್ಞಾಸ ನಯಾ। ತತ್ಥ "ಪಞ್ಚವೀಸತಿಯಾ ಚತುಕ್ಕನಯೇಸು ಸತಂ, ಪಞ್ಚಕನಯೇಸು ಪಞ್ಚವೀಸಸತ"ನ್ತಿ ಪಾಠತೋ ಪಞ್ಚವೀಸಾಧಿಕಾನಿ ದ್ವೇ ಝಾನಚಿತ್ತಸತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಪಞ್ಚಕನಯೇ ಪನ ಚತುಕ್ಕನಯಸ್ಸ ಪವಿಟ್ಠತ್ತಾ ಅತ್ಥತೋ ಪಞ್ಚವೀಸಾಧಿಕಮೇವ ಚಿತ್ತಸತಂ ಹೋತಿ। ಯಾನಿ ಚೇತಾನಿ ಪಾಠೇ ಪಞ್ಚವೀಸಾಧಿಕಾನಿ ದ್ವೇ ಚಿತ್ತಸತಾನಿ ತೇಸು ಏಕೇಕಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸೇ ಧಮ್ಮವವತ್ಥಾನಾದಯೋ ತಯೋ ತಯೋ ಮಹಾವಾರಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇ ಪನ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ನಯಮತ್ತಮೇವ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಸಂಖಿತ್ತಾತಿ।

ಪಥವೀಕಸಿಣಂ।

೨೦೩. ಇದಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ಆಪೋಕಸಿಣಾದೀಸುಪಿ ಏತಾನಿ ಝಾನಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತೇಸು ಸಬ್ಬೋ ಪಾಳಿನಯೋ ಚ ಅತ್ಥವಿಭಾವನಾ ಚ ಚಿತ್ತಗಣನಾ ಚ ವಾರಸಙ್ಖೇಪೋ ಚ ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಭಾವನಾನಯೋ ಪನ ಕಸಿಣಪರಿಕಮ್ಮಂ ಆದಿಂ ಕತ್ವಾ ಸಬ್ಬೋ **ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ** (ವಿಸುದ್ಧಿ ೧.೯೧ ಆದಯೋ) ಪಕಾಸಿತೋಯೇವ। **ಮಹಾಸಕುಲುದಾಯಿಸುತ್ತೇ** ಪನ ದಸಕಸಿಣಾನಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೨೫೦) ವುತ್ತಾನಿ। ತೇಸು ವಿಞ್ಞಾಣಕಸಿಣಂ ಆಕಾಸೇ ಪವತ್ತಿತಮಹಗ್ಗತವಿಞ್ಞಾಣಮ್ಪಿ ತತ್ಥ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಪಿ ಹೋತೀತಿ ಸಬ್ಬಪ್ಪಕಾರೇನ ಆರುಪ್ಪದೇಸನಮೇವ ಭಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ನ ಕಥಿತಂ।

ಆಕಾಸಕಸಿಣನ್ತಿ ಪನ ಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಮಾಕಾಸಮ್ಪಿ, ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತಕ್ಖನ್ಧಾಪಿ, ಭಿತ್ತಿಚ್ಛಿದ್ದಾದೀಸು ಅಞ್ಞತರಸ್ಮಿಂ ಗಹೇತಬ್ಬನಿಮಿತ್ತಪರಿಚ್ಛೇದಾಕಾಸಮ್ಪಿ, ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಚತುಕ್ಕಪಞ್ಚಕಜ್ಝಾನಮ್ಪಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತತ್ಥ ಪುರಿಮನಯೋ ಆರುಪ್ಪದೇಸನಂ ಭಜತಿ, ಪಚ್ಛಿಮನಯೋ ರೂಪಾವಚರದೇಸನಂ। ಇತಿ ಮಿಸ್ಸಕತ್ತಾ ಇಮಂ ರೂಪಾವಚರದೇಸನಂ ನ ಆರುಳ್ಹಂ। ಪರಿಚ್ಛೇದಾಕಾಸೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಜ್ಝಾನಂ ಪನ ರೂಪೂಪಪತ್ತಿಯಾ ಮಗ್ಗೋ ಹೋತಿ ತಸ್ಮಾ ತಂ ಗಹೇತಬ್ಬಂ। ತಸ್ಮಿಂ ಪನ ಚತುಕ್ಕಪಞ್ಚಕಜ್ಝಾನಮೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಅರೂಪಜ್ಝಾನಂ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟನಸ್ಸ ಅಲಾಭತೋ। ತಞ್ಹಿ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಉಗ್ಘಾಟಿಯಮಾನಮ್ಪಿ ಆಕಾಸಮೇವ ಹೋತೀತಿ ನ ತತ್ಥ ಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟನಂ ಲಬ್ಭತಿ, ತಸ್ಮಾ ತತ್ಥುಪ್ಪನ್ನಂ ಝಾನಂ ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಸುಖವಿಹಾರಾಯ ಸಂವತ್ತತಿ, ಅಭಿಞ್ಞಾಪಾದಕಂ ಹೋತಿ, ವಿಪಸ್ಸನಾಪಾದಕಂ ಹೋತಿ, ನಿರೋಧಪಾದಕಂ ನ ಹೋತಿ। ಅನುಪುಬ್ಬನಿರೋಧೋ ಪನೇತ್ಥ ಯಾವ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಾ ಲಬ್ಭತಿ ವಟ್ಟಪಾದಕಂ ಹೋತಿಯೇವ। ಯಥಾ ಚೇತಂ ಏವಂ ಪುರಿಮಕಸಿಣೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಝಾನಮ್ಪಿ। ನಿರೋಧಪಾದಕಭಾವೋ ಪನೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ। ಸೇಸಮೇತ್ಥ ಆಕಾಸಕಸಿಣೇ ಯಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ ತಂ ಸಬ್ಬಂ **ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ** (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೯೮-೯೯) ವುತ್ತಮೇವ।

'ಏಕೋಪಿ ಹುತ್ವಾ ಬಹುಧಾ ಹೋತೀ'ತಿಆದಿನಯಂ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೩೮; ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೧೦೨) ಪನ ವಿಕುಬ್ಬನಂ ಇಚ್ಛನ್ತೇನ ಪುರಿಮೇಸು ಅಟ್ಠಸು ಕಸಿಣೇಸು ಅಟ್ಠ ಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತ್ವಾ ಕಸಿಣಾನುಲೋಮತೋ ಕಸಿಣಪಟಿಲೋಮತೋ, ಕಸಿಣಾನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮತೋ; ಝಾನಾನುಲೋಮತೋ, ಝಾನಪಟಿಲೋಮತೋ, ಝಾನಾನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮತೋ; ಝಾನುಕ್ಕನ್ತಿಕತೋ, ಕಸಿಣುಕ್ಕನ್ತಿಕತೋ, ಝಾನಕಸಿಣುಕ್ಕನ್ತಿಕತೋ; ಅಙ್ಗಸಙ್ಕನ್ತಿಕತೋ, ಆರಮ್ಮಣಸಙ್ಕನ್ತಿಕತೋ,

ಅಜ್ಝಾರಮ್ಮಣಸಙ್ಕನ್ತಿಕತೋ; ಅಙ್ಗವವತ್ಥಾನತೋ, ಆರಮ್ಮಣವವತ್ಥಾನತೋತಿ ಇಮೇಹಿ ಚುದ್ದಸಹಾಕಾರೇಹಿ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿದಮೇತಬ್ಬಂ। ತೇಸಂ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾ **ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ** (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೩೬೫-೩೬೭) ವುತ್ತಾಯೇವ।

ಏವಂ ಪನ ಚುದ್ದಸಹಾಕಾರೇಹಿ ಚಿತ್ತಂ ಅಪರಿದಮೇತ್ವಾ, ಪುಬ್ಬೇ ಅಭಾವಿತಭಾವನೋ ಆದಿಕಮ್ಮಿಕೋ ಯೋಗಾವಚರೋ ಇದ್ಧಿವಿಕುಬ್ಬನಂ ಸಮ್ಪಾದೇಸ್ಸತೀತಿ ನೇತಂ ಠಾನಂ ವಿಜ್ಜತಿ। ಆದಿಕಮ್ಮಿಕಸ್ಸ ಹಿ ಕಸಿಣಪರಿಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಭಾರೋ; ಸತೇಸು ಸಹಸ್ಸೇಸು ವಾ ಏಕೋವ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಕತಕಸಿಣಪರಿಕಮ್ಮಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತುಪ್ಪಾದನಂ ಭಾರೋ; ಸತೇಸು ಸಹಸ್ಸೇಸು ವಾ ಏಕೋವ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಉಪ್ಪನ್ನೇ ನಿಮಿತ್ತೇ ತಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ಅಪ್ಪನಾಧಿಗಮೋ ಭಾರೋ, ಸತೇಸು ಸಹಸ್ಸೇಸು ವಾ ಏಕೋವ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಅಧಿಗತಪ್ಪನಸ್ಸ ಚುದ್ದಸಹಾಕಾರೇಹಿ ಚಿತ್ತಪರಿದಮನಂ ಭಾರೋ; ಸತೇಸು ಸಹಸ್ಸೇಸು ವಾ ಏಕೋವ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಚುದ್ದಸಹಾಕಾರೇಹಿ ಪರಿದಮಿತಚಿತ್ತಸ್ಸಾಪಿ ಇದ್ಧಿವಿಕುಬ್ಬನಂ ನಾಮ ಭಾರೋ, ಸತೇಸು ಸಹಸ್ಸೇಸು ವಾ ಏಕೋವ ಸಕ್ಕೋತಿ। ವಿಕುಬ್ಬನಪ್ಪತ್ತಸ್ಸಾಪಿ ಖಿಪ್ಪನಿಸನ್ತಿಭಾವೋ ನಾಮ ಭಾರೋ; ಸತೇಸು ಸಹಸ್ಸೇಸು ವಾ ಏಕೋವ ಖಿಪ್ಪನಿಸನ್ತಿ ಹೋತಿ। ಥೇರಮ್ಬತ್ಥಲೇ **ಮಹಾರೋಹನಗುತ್ತತ್ಥೇರಸ್ಸ** ಗಿಲಾನುಪಟ್ಠಾನಂ ಆಗತೇಸು ತಿಂಸಮತ್ತೇಸು ಇದ್ಧಿಮನ್ತಸಹಸ್ಸೇಸು ಉಪಸಮ್ಪದಾಯ ಅಟ್ಠವಸ್ಸಿಕೋ **ರಕ್ಖಿತತ್ಥೇರೋ ವಿಯ**। ಸಬ್ಬಂ ವತ್ಥು **ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ** (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೩೬೭) ವಿತ್ಥಾರಿತಮೇವಾತಿ।

ಕಸಿಣಕಥಾ।

ಅಭಿಭಾಯತನಕಥಾ

೨೦೪. ಏವಂ ಅಟ್ಠಸು ಕಸಿಣೇಸು ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಂ ನಿದ್ದಿಸಿತ್ವಾ, ಇದಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ಸಮಾನೇಪಿ ಆರಮ್ಮಣೇ ಭಾವನಾಯ ಅಸಮಾನಂ ಇಮೇಸು ಅಟ್ಠಸು ಕಸಿಣೇಸು ಅಞ್ಞಮ್ಪಿ ಅಭಿಭಾಯತನಸಙ್ಖಾತಂ ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಂ ಪವತ್ತತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ **ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅರೂಪಸಞ್ಞೀ**ತಿ ಅಲಾಭಿತಾಯ ವಾ ಅನತ್ಥಿಕತಾಯ ವಾ ಅಜ್ಝತ್ತರೂಪೇ ಪರಿಕಮ್ಮಸಞ್ಞಾವಿರಹಿತೋ। **ಬಹಿದ್ಧಾ ರೂಪಾನಿ ಪಸ್ಸತೀ**ತಿ ಬಹಿದ್ಧಾ ಅಟ್ಠಸು ಕಸಿಣೇಸು ಕತಪರಿಕಮ್ಮತಾಯ ಪರಿಕಮ್ಮವಸೇನ ಚೇವ ಅಪ್ಪನಾವಸೇನ ಚ ತಾನಿ ಬಹಿದ್ಧಾ ಅಟ್ಠಸು ಕಸಿಣೇಸು ರೂಪಾನಿ ಪಸ್ಸತಿ। **ಪರಿತ್ತಾನೀ**ತಿ ಅವಡ್ಢಿತಾನಿ। **ತಾನಿ ಅಭಿಭುಯ್ಯಾ**ತಿ ಯಥಾ ನಾಮ ಸಮ್ಪನ್ನಗಹಣಿಕೋ ಕಟಚ್ಛುಮತ್ತಂ ಭತ್ತಂ ಲಭಿತ್ವಾ 'ಕಿಂ ಏತ್ಥ ಭುಞ್ಜಿತಬ್ಬಂ ಅತ್ಥೀ'ತಿ ಸಙ್ಕಡ್ಢಿತ್ವಾ ಏಕಕಬಳಮೇವ ಕರೋತಿ, ಏವಮೇವ ಞಾಣುತ್ತರಿಕೋ ಪುಗ್ಗಲೋ ವಿಸದಞಾಣೋ 'ಕಿಮೇತ್ಥ ಪರಿತ್ತಕೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ ಅತ್ಥಿ, ನಾಯಂ ಮಮ ಭಾರೋ'ತಿ ತಾನಿ ರೂಪಾನಿ ಅಭಿಭವಿತ್ವಾ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ। ಸಹ ನಿಮಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇನೇವೇತ್ಥ ಅಪ್ಪನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಜಾನಾಮಿ ಪಸ್ಸಾಮೀ**ತಿ ಇಮಿನಾ ಪನಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಭಾಗೋ ಕಥಿತೋ। **ಆಗಮಟ್ಠಕಥಾಸು** ಪನ ವುತ್ತಂ - ಇಮಿನಾಸ್ಸ ಪನ ಆಭೋಗೋ ಕಥಿತೋ। ಸೋ ಚ ಖೋ ಸಮಾಪತ್ತಿತೋ ವುಟ್ಠಿತಸ್ಸ, ನ ಅನ್ತೋಸಮಾಪತ್ತಿಯನ್ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩.೮.೬೫)।

ಅಪ್ಪಮಾಣಾನೀತಿ ವಡ್ಢಿತಪ್ಪಮಾಣಾನಿ। **ಅಭಿಭುಯ್ಯಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಪನ ಯಥಾ ಮಹಗ್ಘಸೋ ಪುರಿಸೋ ಏಕಂ ಭತ್ತವಡ್ಢಿತಕಂ ಲಭಿತ್ವಾ 'ಅಞ್ಞಾಪಿ ಹೋತು 'ಕಿಮೇಸಾ ಮಯ್ಹಂ ಕರಿಸ್ಸತೀ'ತಿ ತಂ ನ ಮಹನ್ತತೋ ಪಸ್ಸತಿ, ಏವಮೇವ ಞಾಣುತ್ತರೋ ಪುಗ್ಗಲೋ ವಿಸದಞ್ಞಾಣೋ 'ಕಿಮೇತ್ಥ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ, ನ ಇದಂ ಅಪ್ಪಮಾಣಂ, ನ ಮಯ್ಹಂ ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾಕರಣೇ ಭಾರೋ ಅತ್ಥೀ'ತಿ ತಾನಿ ಅಭಿಭವಿತ್ವಾ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ। ಸಹ ನಿಮಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇನೇವೇತ್ಥ ಅಪ್ಪನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಪರಿತ್ತಂ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಅಪ್ಪಮಾಣಂ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಇಧ ಪರಿತ್ತಾನೀತಿ ಆಗತತ್ತಾ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣತಾ ನ ಗಹಿತಾ, ಪರತೋ ಅಪ್ಪಮಾಣಾನೀತಿ ಆಗತತ್ತಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತಾ। **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** ಪನ ವುತ್ತಂ - 'ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಚತ್ತಾರಿ ಚತ್ತಾರಿ ಆರಮ್ಮಣಾನಿ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ದ್ವೇ ದ್ವೇವ ಗಹಿತಾನಿ । ಕಿಂ ಕಾರಣಾ? ಚತೂಸು ಹಿ ಗಹಿತೇಸು ದೇಸನಾ ಸೋಳಸಕ್ಖತ್ತುಕಾ ಹೋತಿ,

ಸತ್ಥರಾ ಚ ಹೇಟ್ಠಾ ಸೋಳಸಕ್ಖತ್ತುಕಾ ದೇಸನಾ ಕಿಲಞ್ಜಮ್ಹಿ ತಿಲೇ ಪತ್ಥರನ್ತೇನ ವಿಯ ವಿತ್ಥಾರತೋ ಕಥಿತಾ। ತಸ್ಸ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಅಟ್ಠಕ್ಖತ್ತುಕಂ ದೇಸನಂ ಕಾತುಂ ಅಜ್ಝಾಸಯೋ। ತಸ್ಮಾ ದ್ವೇ ದ್ವೇಯೇವ ಗಹಿತಾನೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನೀತಿ।

ಸುವಣ್ಣದುಬ್ಬಣ್ಣಾನೀತಿ ಪರಿಸುದ್ಧಾಪರಿಸುದ್ಧವಣ್ಣಾನಿ। ಪರಿಸುದ್ಧಾನಿ ಹಿ ನೀಲಾದೀನಿ ಸುವಣ್ಣಾನಿ, ಅಪರಿಸುದ್ಧಾನಿ ಚ ದುಬ್ಬಣ್ಣಾನೀತಿ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾನಿ। **ಆಗಮಟ್ಠಕಥಾಸು** ಪನ 'ಸುವಣ್ಣಾನಿ ವಾ ಹೋನ್ತು ದುಬ್ಬಣ್ಣಾನಿ ವಾ, ಪರಿತ್ತಅಪ್ಪಮಾಣವಸೇನೇವ ಇಮಾನಿ ಅಭಿಭಾಯತನಾನಿ ದೇಸಿತಾನೀ'ತಿ (ಅಂ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩.೮.೬೫) ವುತ್ತಂ। ಇಮೇಸು ಪನ ಚತೂಸು ಪರಿತ್ತಂ ವಿತಕ್ಕಚರಿತವಸೇನ ಆಗತಂ, ಅಪ್ಪಮಾಣಂ ಮೋಹಚರಿತವಸೇನ, ಸುವಣ್ಣಂ ದೋಸಚರಿತವಸೇನ, ದುಬ್ಬಣ್ಣಂ ರಾಗಚರಿತವಸೇನ। ಏತೇಸಞ್ಹಿ ಏತಾನಿ ಸಪ್ಪಾಯಾನಿ। ಸಾ ಚ ತೇಸಂ ಸಪ್ಪಾಯತಾ ವಿತ್ಥಾರತೋ **ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ** (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೪೩) ಚರಿಯನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತಾ।

ಕಸ್ಮಾ ಪನ, ಯಥಾ ಸುತ್ತನ್ತೇ "ಅಜ್ಝತ್ತಂ ರೂಪಸಞ್ಞೀ ಏಕೋ ಬಹಿದ್ಧಾ ರೂಪಾನಿ ಪಸ್ಸತಿ ಪರಿತ್ತಾನೀ"ತಿಆದಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೧೭೩; ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೨೪೯; ಅಂ॰ ನಿ॰ ೮.೬೫) ವುತ್ತಂ, ಏವಂ ಅವತ್ವಾ ಇಧ ಚತೂಸುಪಿ ಅಭಿಭಾಯತನೇಸು ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅರೂಪಸಞ್ಞಿತಾವ ವುತ್ತಾತಿ? ಅಜ್ಝತ್ತರೂಪಾನಂ ಅನಭಿಭವನೀಯತೋ। ತತ್ಥ ವಾ ಹಿ ಇಧ ವಾ ಬಹಿದ್ಧಾರೂಪಾನೇವ ಅಭಿಭವಿತಬ್ಬಾನಿ, ತಸ್ಮಾ ತಾನಿ ನಿಯಮತೋ ವತ್ತಬ್ಬಾನೀತಿ ತತ್ರಾಪಿ ಇಧಪಿ ವುತ್ತಾನಿ। ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅರೂಪಸಞ್ಞೀತಿ ಇದಂ ಪನ ಸತ್ಥು ದೇಸನಾವಿಲಾಸಮತ್ತಮೇವ। ಅಯಂ ತಾವ ಚತೂಸು ಅಭಿಭಾಯತನೇಸು ಅಪುಬ್ಬಪದವಣ್ಣನಾ। ಸುದ್ಧಿಕನಯಪಟಿಪದಾಭೇದೋ ಪನೇತ್ಥ ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಅಭಿಭಾಯತನೇ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಕೇವಲಞ್ಹೇತ್ಥ ಆರಮ್ಮಣಚತುಕ್ಕಂ ಆರಮ್ಮಣದುಕಂ ಹೋತಿ, ಸೋಳಸಕ್ಖತ್ತುಕಞ್ಚ ಅಟ್ಠಕ್ಖತ್ತುಕಂ। ಸೇಸಂ ತಾದಿಸಮೇವ। ಏವಮೇತ್ಥ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಅಭಿಭಾಯತನೇ ಏಕೋ ಸುದ್ಧಿಕನವಕೋ, ಚತ್ತಾರೋ ಪಟಿಪದಾನವಕಾ, ದ್ವೇ ಆರಮ್ಮಣನವಕಾ, ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಪದಾಮಿಸ್ಸಕೇ ಅಟ್ಠ ನವಕಾತಿ ಪನ್ನರಸ ನವಕಾತಿ ಚತೂಸುಪಿ ಅಭಿಭಾಯತನೇಸು ಸಮಸಟ್ಠಿ ನವಕಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೨೪೭. ಪಞ್ಚಮಅಭಿಭಾಯತನಾದೀಸು **ನೀಲಾನೀತಿ** ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕವಸೇನ ವುತ್ತಂ। **ನೀಲವಣ್ಣಾನೀತಿ** ವಣ್ಣವಸೇನ, **ನೀಲನಿದಸ್ಸನಾನೀತಿ** ನಿದಸ್ಸನವಸೇನ, ಅಪಞ್ಞಾಯಮಾನವಿವರಾನಿ, ಅಸಮ್ಭಿನ್ನವಣ್ಣಾನಿ, ಏಕನೀಲಾನೇವ ಹುತ್ವಾ ದಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ನೀಲನಿಭಾಸಾನೀತಿ** ಇದಂ ಪನ ಓಭಾಸನವಸೇನ ವುತ್ತಂ; ನೀಲೋಭಾಸಾನಿ ನೀಲಪ್ಪಭಾಯುತ್ತಾನೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏತೇನ ನೇಸಂ ಸುವಿಸುದ್ಧತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಸುವಿಸುದ್ಧವಣ್ಣವಸೇನ ಹಿ ಇಮಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಅಭಿಭಾಯತನಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ। **ಪೀತಾನೀತಿ**ಆದೀಸುಪಿ ಇಮಿನಾವ ನಯೇನ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ನೀಲಕಸಿಣಂ ಉಗ್ಗಣ್ಹನ್ತೋ ನೀಲಸ್ಮಿಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಪುಪ್ಫಸ್ಮಿಂ ವಾ ವತ್ಥಸ್ಮಿಂ ವಾ ವಣ್ಣಧಾತುಯಾ ವಾತಿಆದಿಕಂ ಪನೇತ್ಥ ಕಸಿಣಕರಣಞ್ಚ ಪರಿಕಮ್ಮಞ್ಚ ಅಪ್ಪನಾವಿಧಾನಞ್ಚ ಸಬ್ಬಂ **ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ** (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೯೩ ಆದಯೋ) ವಿತ್ಥಾರತೋ ವುತ್ತಮೇವ। ಯಥಾ ಚ ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ಏವಮೇತ್ಥ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಅಭಿಭಾಯತನೇ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ನವಕಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಅಭಿಭಾಯತನಕಥಾ।

ವಿಮೋಕ್ಖಕಥಾ

೨೪೮. ಇದಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ಇದಂ ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಂ ನಾಮ ನ ಕೇವಲಂ ಆರಮ್ಮಣಸಙ್ಖಾತಾನಂ ಆಯತನಾನಂ ಅಭಿಭವನತೋ ಅಭಿಭಾಯತನವಸೇನೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಅಥ ಖೋ ವಿಮೋಕ್ಖವಸೇನಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಮ್ಪಿ ನಯಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ।

ಕೇನಟ್ಠೇನ ಪನ ವಿಮೋಕ್ಖೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ? ಅಧಿಮುಚ್ಚನಟ್ಠೇನ। ಕೋ ಅಯಂ ಅಧಿಮುಚ್ಚನಟ್ಠೋ ನಾಮ? ಪಚ್ಚನೀಕಧಮ್ಮೇಹಿ ಚ ಸುಟ್ಠು ವಿಮುಚ್ಚನಟ್ಠೋ, ಆರಮ್ಮಣೇ ಚ ಅಭಿರತಿವಸೇನ ಸುಟ್ಠು ವಿಮುಚ್ಚನಟ್ಠೋ । ಪಿತುಅಙ್ಕೇ ವಿಸ್ಸಟ್ಠಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಸ್ಸ ದಾರಕಸ್ಸ ಸಯನಂ ವಿಯ ಅನಿಗ್ಗಹಿತಭಾವೇನ ನಿರಾಸಙ್ಕತಾಯ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಏವಂಲಕ್ಖಣಞ್ಹಿ ವಿಮೋಕ್ಖಭಾವಪ್ಪತ್ತಂ ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಅಯಂ ನಯೋ ಆರದ್ಧೋ।

ತತ್ಥ **ರೂಪೀತಿ** ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಕೇಸಾದೀಸು ಉಪ್ಪಾದಿತಂ ರೂಪಜ್ಝಾನಂ ರೂಪಂ, ತದಸ್ಸತ್ಥೀತಿ ರೂಪೀ। ಅಜ್ಝತ್ತಞ್ಹಿ ನೀಲಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತೋ ಕೇಸೇ ವಾ ಪಿತ್ತೇ ವಾ ಅಕ್ಖಿತಾರಕಾಯ ವಾ ಕರೋತಿ। ಪೀತಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತೋ ಮೇದೇ ವಾ ಛವಿಯಾ ವಾ ಅಕ್ಖೀನಂ ಪೀತಟ್ಠಾನೇ ವಾ ಕರೋತಿ। ಲೋಹಿತಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತೋ ಮಂಸೇ ವಾ ಲೋಹಿತೇ ವಾ ಜಿವ್ಹಾಯ ವಾ ಹತ್ಥತಲಪಾದತಲೇಸು ವಾ ಅಕ್ಖೀನಂ ರತ್ತಟ್ಠಾನೇ ವಾ ಕರೋತಿ। ಓದಾತಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತೋ ಅಟ್ಠಿಮ್ಹಿ ವಾ ದನ್ತೇ ವಾ ನಖೇ ವಾ ಅಕ್ಖೀನಂ ಸೇತಟ್ಠಾನೇ ವಾ ಕರೋತಿ। ಏವಂ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಜ್ಝಾನಸಮಙ್ಗಿನಂ ಸನ್ಧಾಯೇತಂ ವುತ್ತಂ। **ರೂಪಾನಿ ಪಸ್ಸತೀತಿ** ಬಹಿದ್ಧಾಪಿ ನೀಲಕಸಿಣಾದಿರೂಪಾನಿ ಝಾನಚಕ್ಖುನಾ ಪಸ್ಸತಿ। ಇಮಿನಾ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾವತ್ಥುಕೇಸು ಕಸಿಣೇಸು ಝಾನಪಟಿಲಾಭೋ ದಸ್ಸಿತೋ।

ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅರೂಪಸಞ್ಞೀತಿ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ನ ರೂಪಸಞ್ಞೀ। ಅತ್ತನೋ ಕೇಸಾದೀಸು ಅನುಪ್ಪಾದಿತರೂಪಾವಚರಜ್ಝಾನೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಇಮಿನಾ ಬಹಿದ್ಧಾ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಬಹಿದ್ಧಾವ ಪಟಿಲದ್ಧಜ್ಝಾನತಾ ದಸ್ಸಿತಾ।

ಸುಭನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಸುವಿಸುದ್ಧೇಸು ನೀಲಾದೀಸು ವಣ್ಣಕಸಿಣೇಸು ಝಾನಾನಿ ದಸ್ಸಿತಾನಿ। ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಅನ್ತೋಅಪ್ಪನಾಯ 'ಸುಭ'ನ್ತಿ ಆಭೋಗೋ ನತ್ಥಿ, ಯೋ ಪನ ಸುವಿಸುದ್ಧಂ ಸುಭಕಸಿಣಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ವಿಹರತಿ, ಸೋ ಯಸ್ಮಾ 'ಸುಭ'ನ್ತಿ…ಪೇ॰… ಪಠಮಂ ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರತಿ, ತಥಾ ದುತಿಯಾದೀನಿ, ತಸ್ಮಾ ಏವಂ ದೇಸನಾ ಕತಾ। **ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಮಗ್ಗೇ** ಪನ "ಕಥಂ ಸುಭನ್ತ್ವೇವ ಅಧಿಮುತ್ತೋ ಹೋತೀತಿ ವಿಮೋಕ್ಖೋ? ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಮೇತ್ತಾಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ ಏಕಂ ದಿಸಂ…ಪೇ॰… ವಿಹರತಿ, ಮೇತ್ತಾಯ ಭಾವಿತತ್ತಾ ಸತ್ತಾ ಅಪ್ಪಟಿಕೂಲಾ ಹೋನ್ತಿ; ಕರುಣಾ… ಮುದಿತಾ… ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತೇನ ಚೇತಸಾ ಏಕಂ ದಿಸಂ…ಪೇ॰… ವಿಹರತಿ, ಉಪೇಕ್ಖಾಯ ಭಾವಿತತ್ತಾ ಸತ್ತಾ ಅಪ್ಪಟಿಕೂಲಾ ಹೋನ್ತಿ, ಏವಂ ಸುಭನ್ತ್ವೇವ ಅಧಿಮುತ್ತೋ ಹೋತೀ"ತಿ ವಿಮೋಕ್ಖೋತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೧೨) ವುತ್ತಂ। ಇಧ ಪನ ಉಪರಿ ಪಾಳಿಯಂಯೇವ ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಾನಂ ಆಗತತ್ತಾ ತಂ ನಯಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಸುನೀಲಕಸುಪೀತಕಸುಲೋಹಿತಕಸುಓದಾತಕಪರಿಸುದ್ಧನೀಲಕಪರಿಸುದ್ಧಪೀತಕಪರಿಸುದ್ಧಲೋಹಿತಕಪರಿಸುದ್ಧಓದಾತಕವಸೇನೇವ ಸುಭವಿಮೋಕ್ಖೋ ಅನುಞ್ಞಾತೋ। ಇತಿ ಕಸಿಣನ್ತಿ ವಾ ಅಭಿಭಾಯತನನ್ತಿ ವಾ ವಿಮೋಕ್ಖೋತಿ ವಾ ರೂಪಾವಚರಜ್ಝಾನಮೇವ । ತಞ್ಹಿ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಸಕಲಟ್ಠೇನ ಕಸಿಣಂ ನಾಮ, ಆರಮ್ಮಣಂ ಅಭಿಭವನಟ್ಠೇನ ಅಭಿಭಾಯತನಂ ನಾಮ, ಆರಮ್ಮಣೇ ಅಧಿಮುಚ್ಚನಟ್ಠೇನ ಪಚ್ಚನೀಕಧಮ್ಮೇಹಿ ಚ ವಿಮುಚ್ಚನಟ್ಠೇನ ವಿಮೋಕ್ಖೋ ನಾಮಾತಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಕಸಿಣದೇಸನಾ ಅಭಿಧಮ್ಮವಸೇನ, ಇತರಾ ಪನ ಸುತ್ತನ್ತದೇಸನಾವಸೇನ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಅಪುಬ್ಬಪದವಣ್ಣನಾ। ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಪನ ವಿಮೋಕ್ಖೇ ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ವಿಯ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ಪಞ್ಚವೀಸತೀತಿ ಕತ್ವಾ ಪಞ್ಚಸತ್ತತಿ ನವಕಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ವಿಮೋಕ್ಖಕಥಾ।

ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಕಥಾ

೨೫೧. ಇದಾನಿ ಮೇತ್ತಾದಿಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನಂ ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾತಿ**ಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ **ಮೇತ್ತಾಸಹಗತನ್ತಿ** ಮೇತ್ತಾಯ ಸಮನ್ನಾಗತಂ। ಪರತೋ ಕರುಣಾಸಹಗತಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಯೇನ ಪನೇಸ ವಿಧಾನೇನ ಪಟಿಪನ್ನೋ ಮೇತ್ತಾದಿಸಹಗತಾನಿ ಝಾನಾನಿ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರತಿ, ತಂ ಮೇತ್ತಾದೀನಂ

ಭಾವನಾವಿಧಾನಂ ಸಬ್ಬಂ **ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ** (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೨೪೦) ವಿತ್ಥಾರಿತಮೇವ। ಅವಸೇಸಾಯ ಪಾಳಿಯಾ ಅತ್ಥೋ ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಕೇವಲಞ್ಹಿ ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ನವಕಾ, ಇಧ ಪುರಿಮಾಸು ತೀಸು ತಿಕಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಿಕವಸೇನ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ಸತ್ತಕಾ, ಉಪೇಕ್ಖಾಯ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನವಸೇನ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ಏಕಕಾ, ಕರುಣಾಮುದಿತಾಸು ಚ ಛನ್ದಾದೀಹಿ ಚತೂಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಕರುಣಾಮುದಿತಾತಿ ಇಮೇಪಿ ಯೇವಾಪನಕಾ ಲಬ್ಭನ್ತಿ। ದುಕ್ಖಪಟಿಪದಾದಿಭಾವೋ ಚೇತ್ಥ ಮೇತ್ತಾಯ ತಾವ ಬ್ಯಾಪಾದವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಸೇನ, ಕರುಣಾಯ ವಿಹಿಂಸಾವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಸೇನ, ಮುದಿತಾಯ ಅರತಿವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಸೇನ, ಉಪೇಕ್ಖಾಯ ರಾಗಪಟಿಘವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತಾ ಪನ ನಬಹುಸತ್ತಾರಮ್ಮಣವಸೇನ; ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣತಾ ಬಹುಸತ್ತಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಹೋತೀತಿ ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ। ಸೇಸಂ ತಾದಿಸಮೇವ।

ಏವಂ ತಾವ ಪಾಳಿವಸೇನೇವ –

> ಬ್ರಹ್ಮುತ್ತಮೇನ ಕಥಿತೇ, ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರೇ ಇಮೇ ಇತಿ ವಿದಿತ್ವಾ।
> ಭಿಯ್ಯೋ ಏತೇಸು ಅಯಂ, ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾಪಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ॥

ಏತಾಸು ಹಿ ಮೇತ್ತಾಕರುಣಾಮುದಿತಾಉಪೇಕ್ಖಾಸು ಅತ್ಥತೋ ತಾವ ಮೇಜ್ಜತೀತಿ **ಮೇತ್ತಾ,** ಸಿನಿಯ್ಹತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಮಿತ್ತೇ ವಾ ಭವಾ, ಮಿತ್ತಸ್ಸ ವಾ ಏಸಾ ಪವತ್ತತೀಪಿ ಮೇತ್ತಾ। ಪರದುಕ್ಖೇ ಸತಿ ಸಾಧೂನಂ ಹದಯಕಮ್ಪನಂ ಕರೋತೀತಿ **ಕರುಣಾ**। ಕಿಣಾತಿ ವಾ ಪರದುಕ್ಖಂ ಹಿಂಸತಿ ವಿನಾಸೇತೀತಿ **ಕರುಣಾ** । ಕಿರೀಯತಿ ವಾ ದುಕ್ಖಿತೇಸು ಫರಣವಸೇನ ಪಸಾರಿಯತೀತಿ **ಕರುಣಾ**। ಮೋದನ್ತಿ ತಾಯ ತಂಸಮಙ್ಗಿನೋ, ಸಯಂ ವಾ ಮೋದತಿ, ಮೋದನಮತ್ತಮೇವ ವಾ ತನ್ತಿ **ಮುದಿತಾ**। 'ಅವೇರಾ ಹೋನ್ತೂ'ತಿಆದಿಬ್ಯಾಪಾರಪ್ಪಹಾನೇನ ಮಜ್ಝತ್ತಭಾವೂಪಗಮನೇನ ಚ ಉಪೇಕ್ಖತೀತಿ **ಉಪೇಕ್ಖಾ**।

ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋ ಪನೇತ್ಥ ಹಿತಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿಲಕ್ಖಣಾ 'ಮೇತ್ತಾ', ಹಿತೂಪಸಂಹಾರರಸಾ, ಆಘಾತವಿನಯಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಸತ್ತಾನಂ ಮನಾಪಭಾವದಸ್ಸನಪದಟ್ಠಾನಾ। ಬ್ಯಾಪಾದೂಪಸಮೋ ಏತಿಸ್ಸಾ ಸಮ್ಪತ್ತಿ, ಸಿನೇಹಸಮ್ಭವೋ ವಿಪತ್ತಿ। ದುಕ್ಖಾಪನಯನಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿಲಕ್ಖಣಾ 'ಕರುಣಾ', ಪರದುಕ್ಖಾಸಹನರಸಾ, ಅವಿಹಿಂಸಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ , ದುಕ್ಖಾಭಿಭೂತಾನಂ ಅನಾಥಭಾವದಸ್ಸನಪದಟ್ಠಾನಾ। ವಿಹಿಂಸೂಪಸಮೋ ತಸ್ಸಾ ಸಮ್ಪತ್ತಿ, ಸೋಕಸಮ್ಭವೋ ವಿಪತ್ತಿ। ಸತ್ತೇಸು ಪಮೋದನಲಕ್ಖಣಾ 'ಮುದಿತಾ', ಅನಿಸ್ಸಾಯನರಸಾ, ಅರತಿವಿಘಾತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಸತ್ತಾನಂ ಸಮ್ಪತ್ತಿದಸ್ಸನಪದಟ್ಠಾನಾ। ಅರತಿವೂಪಸಮೋ ತಸ್ಸಾ ಸಮ್ಪತ್ತಿ, ಪಹಾಸಸಮ್ಭವೋ ವಿಪತ್ತಿ। ಸತ್ತೇಸು ಮಜ್ಝತ್ತಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿಲಕ್ಖಣಾ 'ಉಪೇಕ್ಖಾ', ಸತ್ತೇಸು ಸಮಭಾವದಸ್ಸನರಸಾ, ಪಟಿಘಾನುನಯವೂಪಸಮಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, "ಕಮ್ಮಸ್ಸಕಾ ಸತ್ತಾ, ತೇ ಕಸ್ಸ ರುಚಿಯಾ ಸುಖಿತಾ ವಾ ಭವಿಸ್ಸನ್ತಿ, ದುಕ್ಖತೋ ವಾ ಮುಚ್ಚಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಪತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿತೋ ವಾ ನ ಪರಿಹಾಯಿಸ್ಸನ್ತೀ"ತಿ? ಏವಂ ಪವತ್ತಕಮ್ಮಸ್ಸಕತಾದಸ್ಸನಪದಟ್ಠಾನಾ। ಪಟಿಘಾನುನಯವೂಪಸಮೋ ತಸ್ಸಾ ಸಮ್ಪತ್ತಿ, ಗೇಹಸ್ಸಿತಾಯ ಅಞ್ಞಾಣುಪೇಕ್ಖಾಯ ಸಮ್ಭವೋ ವಿಪತ್ತಿ।

ಚತುನ್ನಮ್ಪಿ ಪನೇತೇಸಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಾನಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಸುಖಞ್ಚೇವ ಭವಸಮ್ಪತ್ತಿ ಚ ಸಾಧಾರಣಪ್ಪಯೋಜನಂ, ಬ್ಯಾಪಾದಾದಿಪಟಿಘಾತೋ ಆವೇಣಿಕಂ। ಬ್ಯಾಪಾದಪಟಿಘಾತಪ್ಪಯೋಜನಾ ಹೇತ್ಥ ಮೇತ್ತಾ, ವಿಹಿಂಸಾಅರತಿರಾಗಪಟಿಘಾತಪ್ಪಯೋಜನಾ ಇತರಾ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ –

> "ನಿಸ್ಸರಣಞ್ಹೇತಂ, ಆವುಸೋ, ಬ್ಯಾಪಾದಸ್ಸ ಯದಿದಂ ಮೇತ್ತಾಚೇತೋವಿಮುತ್ತಿ, ನಿಸ್ಸರಣಞ್ಹೇತಂ, ಆವುಸೋ, ವಿಹೇಸಾಯ ಯದಿದಂ ಕರುಣಾಚೇತೋವಿಮುತ್ತಿ; ನಿಸ್ಸರಣಞ್ಹೇತಂ, ಆವುಸೋ, ಅರತಿಯಾ ಯದಿದಂ

ಮುದಿತಾಚೇತೋವಿಮುತ್ತಿ, ನಿಸ್ಸರಣಞ್ಹೇತಂ, ಆವುಸೋ, ರಾಗಸ್ಸ ಯದಿದಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಚೇತೋವಿಮುತ್ತೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೨೬; ಅ॰ ನಿ॰ ೬.೧೩)।

ಏಕಮೇಕಸ್ಸ ಚೇತ್ಥ ಆಸನ್ನದೂರವಸೇನ ದ್ವೇ ದ್ವೇ ಪಚ್ಚತ್ಥಿಕಾ। ಮೇತ್ತಾಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಸ್ಸ ಹಿ, ಸಮೀಪಚಾರೋ ವಿಯ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಸಪತ್ತೋ, ಗುಣದಸ್ಸನಸಭಾಗತಾಯ ರಾಗೋ ಆಸನ್ನಪಚ್ಚತ್ಥಿಕೋ। ಸೋ ಲಹುಂ ಓತಾರಂ ಲಭತಿ। ತಸ್ಮಾ ತತೋ ಸುಟ್ಠು ಮೇತ್ತಾ ರಕ್ಖಿತಬ್ಬಾ। ಪಬ್ಬತಾದಿಗಹನನಿಸ್ಸಿತೋ ವಿಯ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಸಪತ್ತೋ ಸಭಾವವಿಸಭಾಗತಾಯ ಬ್ಯಾಪಾದೋ ದೂರಪಚ್ಚತ್ಥಿಕೋ। ತಸ್ಮಾ ತತೋ ನಿಬ್ಭಯೇನ ಮೇತ್ತಾಯಿತಬ್ಬಂ। ಮೇತ್ತಾಯಿಸ್ಸತಿ ಚ ನಾಮ ಕೋಪಞ್ಚ ಕರಿಸ್ಸತೀತಿ ಅಟ್ಠಾನಮೇತಂ।

ಕರುಣಾಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಸ್ಸ "ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾನಂ ರೂಪಾನಂ ಇಟ್ಠಾನಂ ಕನ್ತಾನಂ ಮನಾಪಾನಂ ಮನೋರಮಾನಂ ಲೋಕಾಮಿಸಪಟಿಸಂಯುತ್ತಾನಂ ಅಪ್ಪಟಿಲಾಭಂ ವಾ ಅಪ್ಪಟಿಲಾಭತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸತೋ ಪುಬ್ಬೇ ವಾ ಪಟಿಲದ್ಧಪುಬ್ಬಂ ಅತೀತಂ ನಿರುದ್ಧಂ ವಿಪರಿಣತಂ ಸಮನುಸ್ಸರತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ದೋಮನಸ್ಸಂ। ಯಂ ಏವರೂಪಂ ದೋಮನಸ್ಸಂ ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ಗೇಹಸ್ಸಿತಂ ದೋಮನಸ್ಸ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಆಗತಂ ಗೇಹಸ್ಸಿತಂ ದೋಮನಸ್ಸಂ ವಿಪತ್ತಿದಸ್ಸನಸಭಾಗತಾಯ ಆಸನ್ನಪಚ್ಚತ್ಥಿಕಂ। ಸಭಾವವಿಸಭಾಗತಾಯ ವಿಹೇಸಾ ದೂರಪಚ್ಚತ್ಥಿಕಾ। ತಸ್ಮಾ ತತೋ ನಿಬ್ಭಯೇನ ಕರುಣಾಯಿತಬ್ಬಂ। ಕರುಣಞ್ಚ ನಾಮ ಕರಿಸ್ಸತಿ ಪಾಣಿಆದೀಹಿ ಚ ವಿಹೇಸಿಸ್ಸತೀತಿ ಅಟ್ಠಾನಮೇತಂ।

ಮುದಿತಾಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಸ್ಸ "ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾನಂ ರೂಪಾನಂ ಇಟ್ಠಾನಂ ಕನ್ತಾನಂ ಮನಾಪಾನಂ ಮನೋರಮಾನಂ ಲೋಕಾಮಿಸಪಟಿಸಂಯುತ್ತಾನಂ ಪಟಿಲಾಭಂ ವಾ ಪಟಿಲಾಭತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸತೋ ಪುಬ್ಬೇ ವಾ ಪಟಿಲದ್ಧಪುಬ್ಬಂ ಅತೀತಂ ನಿರುದ್ಧಂ ವಿಪರಿಣತಂ ಸಮನುಸ್ಸರತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಸೋಮನಸ್ಸಂ। ಯಂ ಏವರೂಪಂ ಸೋಮನಸ್ಸಂ ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ಗೇಹಸ್ಸಿತಂ ಸೋಮನಸ್ಸ"ನ್ತಿಆದಿನಾ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೦೬) ನಯೇನ ಆಗತಂ ಗೇಹಸ್ಸಿತಂ ಸೋಮನಸ್ಸಂ ಸಮ್ಪತ್ತಿದಸ್ಸನಸಭಾಗತಾಯ ಆಸನ್ನಪಚ್ಚತ್ಥಿಕಂ। ಸಭಾವವಿಸಭಾಗತಾಯ ಅರತಿ ದೂರಪಚ್ಚತ್ಥಿಕಾ। ತಸ್ಮಾ ತತೋ ನಿಬ್ಭಯೇನ ಮುದಿತಾ ಭಾವೇತಬ್ಬಾ। ಪಮುದಿತೋ ಚ ನಾಮ ಭವಿಸ್ಸತಿ ಪನ್ತಸೇನಾಸನೇಸು ಚ ಅಧಿಕುಸಲಧಮ್ಮೇಸು ಚ ಉಕ್ಕಣ್ಠಿಸ್ಸತೀತಿ ಅಟ್ಠಾನಮೇತಂ।

ಉಪೇಕ್ಖಾಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಸ್ಸ ಪನ "ಚಕ್ಖುನಾ ರೂಪಂ ದಿಸ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾ ಬಾಲಸ್ಸ ಮೂಳ್ಹಸ್ಸ ಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸ ಅನೋಧಿಜಿನಸ್ಸ ಅವಿಪಾಕಜಿನಸ್ಸ ಅನಾದೀನವದಸ್ಸಾವಿನೋ ಅಸ್ಸುತವತೋ ಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸ। ಯಾ ಏವರೂಪಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ ರೂಪಂ ಸಾ ನಾತಿವತ್ತತಿ। ತಸ್ಮಾ ಸಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ ಗೇಹಸ್ಸಿತಾತಿ ವುಚ್ಚತೀ"ತಿಆದಿನಾ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೦೮) ನಯೇನ ಆಗತಾ ಗೇಹಸ್ಸಿತಾ ಅಞ್ಞಾಣುಪೇಕ್ಖಾ ದೋಸಗುಣಾನಂ ಅವಿಚಾರಣವಸೇನ ಸಭಾಗತ್ತಾ ಆಸನ್ನಪಚ್ಚತ್ಥಿಕಾ। ಸಭಾವವಿಸಭಾಗತಾಯ ರಾಗಪಟಿಘಾ ದೂರಪಚ್ಚತ್ಥಿಕಾ। ತಸ್ಮಾ ತತೋ ನಿಬ್ಭಯೇನ ಉಪೇಕ್ಖಿತಬ್ಬಂ। ಉಪೇಕ್ಖಿಸ್ಸತಿ ಚ ನಾಮ ರಜ್ಜಿಸ್ಸತಿ ಚ ಪಟಿಹಞ್ಞಿಸ್ಸತಿ ಚಾತಿ ಅಟ್ಠಾನಮೇತಂ।

ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಚ ಏತೇಸಂ ಕತ್ತುಕಾಮತಾಛನ್ದೋ ಆದಿ, ನೀವರಣಾದಿವಿಕ್ಖಮ್ಭನಂ ಮಜ್ಝಂ, ಅಪ್ಪನಾ ಪರಿಯೋಸಾನಂ, ಪಞ್ಞತ್ತಿಧಮ್ಮವಸೇನ ಏಕೋ ವಾ ಸತ್ತೋ ಅನೇಕಾ ವಾ ಸತ್ತಾ ಆರಮ್ಮಣಂ, ಉಪಚಾರೇ ವಾ ಅಪ್ಪನಾಯ ವಾ ಪತ್ತಾಯ ಆರಮ್ಮಣವಡ್ಢನಂ।

ತತ್ರಾಯಂ ವಡ್ಢನಕ್ಕಮೋ - ಯಥಾ ಹಿ ಕುಸಲೋ ಕಸ್ಸಕೋ ಕಸಿತಬ್ಬಟ್ಠಾನಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಕಸತಿ, ಏವಂ ಪಠಮಮೇವ ಏಕಂ ಆವಾಸಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ತತ್ಥ ಸತ್ತೇಸು 'ಇಮಸ್ಮಿಂ ಆವಾಸೇ ಸತ್ತಾ ಅವೇರಾ ಹೋನ್ತೂ'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಮೇತ್ತಾ ಭಾವೇತಬ್ಬಾ। ತತ್ಥ ಚಿತ್ತಂ ಮುದುಂ ಕಮ್ಮನಿಯಂ ಕತ್ವಾ ದ್ವೇ ಆವಾಸಾ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತಬ್ಬಾ । ತತೋ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ತಯೋ ಚತ್ತಾರೋ ಪಞ್ಚ ಛ ಸತ್ತ ಅಟ್ಠ ನವ ದಸ, ಏಕಾ ರಚ್ಛಾ, ಉಪಡ್ಢಗಾಮೋ, ಗಾಮೋ, ಜನಪದೋ, ರಜ್ಜಂ, ಏಕಾ ದಿಸಾತಿ ಏವಂ ಯಾವ ಏಕಂ ಚಕ್ಕವಾಳಂ,

ತತೋ ವಾ ಪನ ಭಿಯ್ಯೋ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಸತ್ತೇಸು ಮೇತ್ತಾ ಭಾವೇತಬ್ಬಾ। ತಥಾ ಕರುಣಾದಯೋತಿ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಆರಮ್ಮಣವಡ್ಢನಕ್ಕಮೋ।

ಯಥಾ ಪನ ಕಸಿಣಾನಂ ನಿಸ್ಸನ್ದೋ ಆರುಪ್ಪಾ, ಸಮಾಧೀನಂ ನಿಸ್ಸನ್ದೋ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ, ವಿಪಸ್ಸನಾನಂ ನಿಸ್ಸನ್ದೋ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿ, ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾನಂ ನಿಸ್ಸನ್ದೋ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿ, ಏವಂ ಪುರಿಮಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರತ್ತಯಸ್ಸ ನಿಸ್ಸನ್ದೋ ಏತ್ಥ ಉಪೇಕ್ಖಾಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರೋ। ಯಥಾ ಹಿ ಥಮ್ಭೇ ಅನುಸ್ಸಾಪೇತ್ವಾ ತುಲಾಸಙ್ಘಾಟಂ ಅನಾರೋಪೇತ್ವಾ ನ ಸಕ್ಕಾ ಆಕಾಸೇ ಕೂಟಗೋಪಾನಸಿಯೋ ಠಪೇತುಂ, ಏವಂ ಪುರಿಮೇಸು ತತಿಯಜ್ಝಾನಂ ವಿನಾ ನ ಸಕ್ಕಾ ಚತುತ್ಥಂ ಭಾವೇತುಂ। ಕಸಿಣೇಸು ಪನ ಉಪ್ಪನ್ನತತಿಯಜ್ಝಾನಸ್ಸಪೇಸಾ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ ವಿಸಭಾಗಾರಮ್ಮಣತ್ತಾತಿ।

ಏತ್ಥ ಸಿಯಾ – 'ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತಾ ಮೇತ್ತಾ ಕರುಣಾ ಮುದಿತಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ? ಕಸ್ಮಾ ಚ, ಚತಸ್ಸೋವ? ಕೋ ಚ ಏತಾಸಂ ಕಮೋ? ವಿಭಙ್ಗೇ ಚ ಕಸ್ಮಾ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾತಿ ವುತ್ತಾ'ತಿ? ವುಚ್ಚತೇ – ಸೇಟ್ಠಟ್ಠೇನ ತಾವ ನಿದ್ದೋಸಭಾವೇನ ಚೇತ್ಥ ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸತ್ತೇಸು ಸಮ್ಮಾಪಟಿಪತ್ತಿಭಾವೇನ ಹಿ ಸೇಟ್ಠಾ ಏತೇ ವಿಹಾರಾ। ಯಥಾ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾನೋ ನಿದ್ದೋಸಚಿತ್ತಾ ವಿಹರನ್ತಿ, ಏವಂ ಏತೇಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಯೋಗಿನೋ ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾವ ಹುತ್ವಾ ವಿಹರನ್ತೀತಿ ಸೇಟ್ಠಟ್ಠೇನ ನಿದ್ದೋಸಭಾವೇನ ಚ ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ।

ಕಸ್ಮಾ ಚ ಚತಸ್ಸೋತಿಆದಿಪಞ್ಹಸ್ಸ ಪನ ಇದಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ –

> ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗಾದಿವಸಾ ಚತಸ್ಸೋ,
> ಹಿತಾದಿಆಕಾರವಸಾ ಪನಾಸಂ।
> ಕಮೋ ಪವತ್ತನ್ತಿ ಚ ಅಪ್ಪಮಾಣೇ,
> ತಾ ಗೋಚರೇ ಯೇನ ತದಪ್ಪಮಞ್ಞಾ॥

ಏತಾಸು ಹಿ ಯಸ್ಮಾ ಮೇತ್ತಾ ಬ್ಯಾಪಾದಬಹುಲಸ್ಸ, ಕರುಣಾ ವಿಹಿಂಸಾಬಹುಲಸ್ಸ, ಮುದಿತಾ ಅರತಿಬಹುಲಸ್ಸ, ಉಪೇಕ್ಖಾ ರಾಗಬಹುಲಸ್ಸ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೋ; ಯಸ್ಮಾ ಚ ಹಿತೂಪಸಂಹಾರಅಹಿತಾಪನಯನಸಮ್ಪತ್ತಿಮೋದನಅನಾಭೋಗವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧೋಯೇವ ಸತ್ತೇಸು ಮನಸಿಕಾರೋ; ಯಸ್ಮಾ ಚ ಯಥಾ ಮಾತಾ ದಹರಗಿಲಾನಯೋಬ್ಬನಪ್ಪತ್ತಸಕಿಚ್ಚಪಸುತೇಸು ಚತೂಸು ಪುತ್ತೇಸು ದಹರಸ್ಸ ಅಭಿವುಡ್ಢಿಕಾಮಾ ಹೋತಿ, ಗಿಲಾನಸ್ಸ ಗೇಲಞ್ಞಾಪನಯನಕಾಮಾ, ಯೋಬ್ಬನಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಯೋಬ್ಬನಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಚಿರಟ್ಠಿತಿಕಾಮಾ, ಸಕಿಚ್ಚಪಸುತಸ್ಸ ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ಪರಿಯಾಯೇ ಅಬ್ಯಾವಟಾ ಹೋತಿ, ತಥಾ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾವಿಹಾರಿಕೇನಾಪಿ ಸಬ್ಬಸತ್ತೇಸು ಮೇತ್ತಾದಿವಸೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ತಸ್ಮಾ ಇತೋ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗಾದಿವಸಾ ಚತಸ್ಸೋವ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾ।

ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಚತಸ್ಸೋಪೇತಾ ಭಾವೇತುಕಾಮೇನ ಪಠಮಂ ಹಿತಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿವಸೇನ ಸತ್ತೇಸು ಪಟಿಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ, ಹಿತಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿಲಕ್ಖಣಾ ಚ ಮೇತ್ತಾ; ತತೋ ಏವಂ ಪತ್ಥಿತಹಿತಾನಂ ಸತ್ತಾನಂ ದುಕ್ಖಾಭಿಭವಂ ದಿಸ್ವಾ ವಾ ಸುತ್ವಾ ವಾ ಸಮ್ಭಾವೇತ್ವಾ ವಾ ದುಕ್ಖಾಪನಯನಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿವಸೇನ, ದುಕ್ಖಾಪನಯನಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿಲಕ್ಖಣಾ ಚ ಕರುಣಾ; ಅಥೇವಂ ಪತ್ಥಿತಹಿತಾನಂ ಪತ್ಥಿತದುಕ್ಖಾಪಗಮಾನಞ್ಚ ನೇಸಂ ಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ದಿಸ್ವಾ ಸಮ್ಪತ್ತಿಪ್ಪಮೋದನವಸೇನ, ಪಮೋದನಲಕ್ಖಣಾ ಚ ಮುದಿತಾ; ತತೋ ಪರಂ ಪನ ಕತ್ತಬ್ಬಾಭಾವತೋ ಅಜ್ಝುಪೇಕ್ಖಕತಾಸಙ್ಖಾತೇನ ಮಜ್ಝತ್ತಾಕಾರೇನ ಪಟಿಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ, ಮಜ್ಝತ್ತಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿಲಕ್ಖಣಾ ಚ ಉಪೇಕ್ಖಾ; ತಸ್ಮಾ ಇತೋ ಹಿತಾದಿಆಕಾರವಸಾ ಪನಾಸಂ ಪಠಮಂ ಮೇತ್ತಾ ವುತ್ತಾ। ಅಥ ಕರುಣಾ ಮುದಿತಾ ಉಪೇಕ್ಖಾತಿ ಅಯಂ ಕಮೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಸಬ್ಬಾಪೇತಾ ಅಪ್ಪಮಾಣೇ ಗೋಚರೇ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಅಪ್ಪಮಾಣಾ ಹಿ ಸತ್ತಾ ಏತಾಸಂ ಗೋಚರಭೂತಾ, 'ಏಕಸತ್ತಸ್ಸಾಪಿ ಚ ಏತ್ತಕೇ ಪದೇಸೇ ಮೇತ್ತಾದಯೋ ಭಾವೇತಬ್ಬಾ'ತಿ ಏವಂ ಪಮಾಣಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಸಕಲಫರಣವಸೇನೇವ ಪವತ್ತಾತಿ, ತೇನ ವುತ್ತಂ -

ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗಾದಿವಸಾ ಚತಸ್ಸೋ,
ಹಿತಾದಿಆಕಾರವಸಾ ಪನಾಸಂ।
ಕಮೋ ಪವತ್ತನ್ತಿ ಚ ಅಪ್ಪಮಾಣೇ,
ತಾ ಗೋಚರೇ ಯೇನ ತದಪ್ಪಮಞ್ಞಾತಿ॥

ಏವಂ ಅಪ್ಪಮಾಣಗೋಚರತಾಯ ಏಕಲಕ್ಖಣಾಸು ಚಾಪಿ ಏತಾಸು ಪುರಿಮಾ ತಿಸ್ಸೋ ತಿಕಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಿಕಾವ ಹೋನ್ತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಸೋಮನಸ್ಸಾವಿಪ್ಪಯೋಗತೋ। ಕಸ್ಮಾ ಪನಾಸಂ ಸೋಮನಸ್ಸೇನ ಅವಿಪ್ಪಯೋಗೋತಿ? ದೋಮನಸ್ಸಸಮುಟ್ಠಿತಾನಂ ಬ್ಯಾಪಾದಾದೀನಂ ನಿಸ್ಸರಣತ್ತಾ। ಪಚ್ಛಿಮಾ ಪನ ಅವಸೇಸೇಕಜ್ಝಾನಿಕಾವ। ಕಸ್ಮಾ? ಉಪೇಕ್ಖಾವೇದನಾಸಮ್ಪಯೋಗತೋ। ನ ಹಿ ಸತ್ತೇಸು ಮಜ್ಝತ್ತಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರುಪೇಕ್ಖಾ ಉಪೇಕ್ಖಾವೇದನಂ ವಿನಾ ವತ್ತತೀತಿ।

ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಕಥಾ।

ಅಸುಭಕಥಾ

೨೬೩. ಇದಾನಿ ರಾಗಚರಿತಸತ್ತಾನಂ ಏಕನ್ತಹಿತಂ ನಾನಾರಮ್ಮಣೇಸು ಏಕೇಕಜ್ಝಾನವಸೇನೇವ ಪವತ್ತಮಾನಂ ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ।

ತತ್ಥ **ಉದ್ಧುಮಾತಕಸಞ್ಞಾಸಹಗತ**ನ್ತಿಆದೀಸು, ಭಸ್ತಾ ವಿಯ ವಾಯುನಾ, ಉದ್ಧಂ ಜೀವಿತಪರಿಯಾದಾನಾ ಯಥಾನುಕ್ಕಮಂ ಸಮುಗ್ಗತೇನ ಸೂನಭಾವೇನ ಧುಮಾತತ್ತಾ ಉದ್ಧುಮಾತಂ। ಉದ್ಧುಮಾತಮೇವ **ಉದ್ಧುಮಾತಕಂ**। ಪಟಿಕೂಲತ್ತಾ ವಾ ಕುಚ್ಛಿತಂ ಉದ್ಧುಮಾತನ್ತಿ ಉದ್ಧುಮಾತಕಂ। ತಥಾರೂಪಸ್ಸ ಛವಸರೀರಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ವಿನೀಲಂ ವುಚ್ಚತಿ ವಿಪರಿಭಿನ್ನನೀಲವಣ್ಣಂ। ವಿನೀಲಮೇವ **ವಿನೀಲಕಂ**। ಪಟಿಕೂಲತ್ತಾ ವಾ ಕುಚ್ಛಿತಂ ವಿನೀಲನ್ತಿ ವಿನೀಲಕಂ। ಮಂಸುಸ್ಸದಟ್ಠಾನೇಸು ರತ್ತವಣ್ಣಸ್ಸ, ಪುಬ್ಬಸನ್ನಿಚಯಟ್ಠಾನೇಸು ಸೇತವಣ್ಣಸ್ಸ, ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಚ ನೀಲವಣ್ಣಸ್ಸ , ನೀಲಟ್ಠಾನೇ ನೀಲಸಾಟಕಪಾರುತಸ್ಸೇವ ಛವಸರೀರಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಪರಿಭಿನ್ನಟ್ಠಾನೇಸು ವಿಸ್ಸನ್ದಮಾನಂ ಪುಬ್ಬಂ ವಿಪುಬ್ಬಂ। ವಿಪುಬ್ಬಮೇವ **ವಿಪುಬ್ಬಕಂ**। ಪಟಿಕೂಲತ್ತಾ ವಾ ಕುಚ್ಛಿತಂ ವಿಪುಬ್ಬನ್ತಿ ವಿಪುಬ್ಬಕಂ। ತಥಾರೂಪಸ್ಸ ಛವಸರೀರಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ವಿಚ್ಛಿದ್ದಂ ವುಚ್ಚತಿ ದ್ವಿಧಾ ಛಿನ್ದನೇನ ಅಪಧಾರಿತಂ, ವಿಚ್ಛಿದ್ದಮೇವ **ವಿಚ್ಛಿದ್ದಕಂ**। ಪಟಿಕೂಲತ್ತಾ ವಾ ಕುಚ್ಛಿತಂ ವಿಚ್ಛಿದ್ದನ್ತಿ ವಿಚ್ಛಿದ್ದಕಂ। ವೇಮಜ್ಝೇ ಛಿನ್ನಸ್ಸ ಛವಸರೀರಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಇತೋ ಚ ಏತ್ತೋ ಚ ವಿವಿಧಾಕಾರೇನ ಸೋಣಸಿಙ್ಗಾಲಾದೀಹಿ ಖಾಯಿತಂ ವಿಕ್ಖಾಯಿತಂ। ವಿಕ್ಖಾಯಿತಮೇವ **ವಿಕ್ಖಾಯಿತಕಂ**। ಪಟಿಕೂಲತ್ತಾ ವಾ ಕುಚ್ಛಿತಂ ವಿಕ್ಖಾಯಿತನ್ತಿ ವಿಕ್ಖಾಯಿತಕಂ। ತಥಾರೂಪಸ್ಸ ಛವಸರೀರಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ವಿವಿಧಾ ಖಿತ್ತಂ ವಿಕ್ಖಿತ್ತಂ। ವಿಕ್ಖಿತ್ತಮೇವ **ವಿಕ್ಖಿತ್ತಕಂ**। ಪಟಿಕೂಲತ್ತಾ ವಾ ಕುಚ್ಛಿತಂ ವಿಕ್ಖಿತ್ತನ್ತಿ ವಿಕ್ಖಿತ್ತಕಂ। 'ಅಞ್ಞೇನ ಹತ್ಥಂ ಅಞ್ಞೇನ ಪಾದಂ ಅಞ್ಞೇನ ಸೀಸ'ನ್ತಿ ಏವಂ ತತೋ ತತೋ ಖಿತ್ತಸ್ಸ ಛವಸರೀರಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಹತಞ್ಚ ತಂ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ವಿಕ್ಖಿತ್ತಕಞ್ಚಾತಿ **ಹತವಿಕ್ಖಿತ್ತಕಂ**। ಕಾಕಪದಾಕಾರೇನ ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗೇಸು ಸತ್ಥೇನ ಹನಿತ್ವಾ ವುತ್ತನಯೇನ ವಿಕ್ಖಿತ್ತಕಸ್ಸ ಛವಸರೀರಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಲೋಹಿತಂ ಕಿರತಿ, ವಿಕ್ಖಿಪತಿ, ಇತೋ ಚಿತೋ ಚ ಪಗ್ಘರತೀತಿ **ಲೋಹಿತಕಂ**। ಪಗ್ಘರಿತಲೋಹಿತಮಕ್ಖಿತಸ್ಸ ಛವಸರೀರಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಪುಳವಾ ವುಚ್ಚನ್ತಿ ಕಿಮಯೋ। ಪುಳವೇ ವಿಕಿರತೀತಿ **ಪುಳವಕಂ**। ಕಿಮಿಪರಿಪುಣ್ಣಸ್ಸ ಛವಸರೀರಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಅಟ್ಠಿಯೇವ **ಅಟ್ಠಿಕಂ**। ಪಟಿಕೂಲತ್ತಾ ವಾ ಕುಚ್ಛಿತಂ ಅಟ್ಠೀತಿ ಅಟ್ಠಿಕಂ। ಅಟ್ಠಿಸಙ್ಖಲಿಕಾಯಪಿ ಏಕಟ್ಠಿಕಸ್ಸಪಿ ಏತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಇಮಾನಿ ಚ ಪನ ಉದ್ಧುಮಾತಕಾದೀನಿ ನಿಸ್ಸಾಯ ಉಪ್ಪನ್ನನಿಮಿತ್ತಾನಮ್ಪಿ ನಿಮಿತ್ತೇಸು ಪಟಿಲದ್ಧಜ್ಝಾನಾನಮ್ಪಿ ಏತಾನೇವ ನಾಮಾನಿ।

ತತ್ಥ ಉದ್ಧುಮಾತಕನಿಮಿತ್ತೇ ಅಪ್ಪನಾವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಸಞ್ಞಾ ಉದ್ಧುಮಾತಕಸಞ್ಞಾ। ತಾಯ ಉದ್ಧುಮಾತಕಸಞ್ಞಾಯ ಸಮ್ಪಯೋಗಟ್ಠೇನ ಸಹಗತಂ **ಉದ್ಧುಮಾತಕಸಞ್ಞಾಸಹಗತಂ। ವಿನೀಲಕಸಞ್ಞಾಸಹಗತಾ**ದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಭಾವನಾವಿಧಾನಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಭವೇಯ್ಯ, ತಂ ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನ **ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ** (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೧೦೨ ಆದಯೋ) ವುತ್ತಮೇವ। ಅವಸೇಸಾ ಪಾಳಿವಣ್ಣನಾ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ಇಧ, ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನವಸೇನ ಉಪೇಕ್ಖಾಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರೇ ವಿಯ, ಪಠಮಜ್ಝಾನವಸೇನ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ಏಕಕಾ ಹೋನ್ತಿ। ಅಸುಭಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಚ ಅವಡ್ಢನೀಯತ್ತಾ, ಪರಿತ್ತೇ ಉದ್ಧುಮಾತಕಟ್ಠಾನೇ ಉಪ್ಪನ್ನನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ **ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ,** ಮಹನ್ತೇ **ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಂ** ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಸೇಸೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋತಿ।

ಇತಿ ಅಸುಭಾನಿ ಸುಭಗುಣೋ,
ದಸಸತಲೋಚನೇನ ಥುತಕಿತ್ತಿ।
ಯಾನಿ ಅವೋಚ ದಸಬಲೋ,
ಏಕೇಕಜ್ಝಾನಹೇತೂನಿ॥

ಏವಂ ಪಾಳಿನಯೇನೇವ, ತಾವ ಸಬ್ಬಾನಿ ತಾನಿ ಜಾನಿತ್ವಾ।
ತೇಸ್ವೇವ ಅಯಂ ಭಿಯ್ಯೋ, ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾಪಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ॥ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೧೧೦)।

ಏತೇಸು ಹಿ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಅಧಿಗತಜ್ಝಾನೋ ಸುವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತರಾಗತ್ತಾ ವೀತರಾಗೋ ವಿಯ ನಿಲ್ಲೋಲುಪ್ಪಚಾರೋ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಯ್ವಾಯಂ ಅಸುಭಭೇದೋ ವುತ್ತೋ, ಸೋ ಸರೀರಸಭಾವಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನ ಚ ರಾಗಚರಿತಭೇದವಸೇನ ಚಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಛವಸರೀರಞ್ಹಿ ಪಟಿಕೂಲಭಾವಂ ಆಪಜ್ಜಮಾನಂ ಉದ್ಧುಮಾತಕಸಭಾವಪ್ಪತ್ತಂ ವಾ ಸಿಯಾ, ವಿನೀಲಕಾದೀನಂ ವಾ ಅಞ್ಞತರಸಭಾವಪ್ಪತ್ತಂ। ಇತಿ ಯಾದಿಸಂ ಯಾದಿಸಂ ಸಕ್ಕಾ ಹೋತಿ ಲದ್ಧುಂ ತಾದಿಸೇ ತಾದಿಸೇ ಉದ್ಧುಮಾತಕಪಟಿಕೂಲಂ ವಿನೀಲಕಪಟಿಕೂಲನ್ತಿ ಏವಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಗಣ್ಹಿತಬ್ಬಮೇವಾತಿ ಸರೀರಸಭಾವಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನ ದಸಧಾ ಅಸುಭಪ್ಪಭೇದೋ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ವಿಸೇಸತೋ ಚೇತ್ಥ ಉದ್ಧುಮಾತಕಂ ಸರೀರಸಣ್ಠಾನವಿಪತ್ತಿಪ್ಪಕಾಸನತೋ ಸರೀರಸಣ್ಠಾನರಾಗಿನೋ ಸಪ್ಪಾಯಂ। ವಿನೀಲಕಂ ಛವಿರಾಗವಿಪತ್ತಿಪ್ಪಕಾಸನತೋ ಸರೀರವಣ್ಣರಾಗಿನೋ ಸಪ್ಪಾಯಂ। ವಿಪುಬ್ಬಕಂ ಕಾಯವಣಪಟಿಬದ್ಧಸ್ಸ ದುಗ್ಗನ್ಧಭಾವಸ್ಸ ಪಕಾಸನತೋ ಮಾಲಾಗನ್ಧಾದಿವಸೇನ ಸಮುಟ್ಠಾಪಿತಸರೀರಗನ್ಧರಾಗಿನೋ ಸಪ್ಪಾಯಂ। ವಿಚ್ಛಿದ್ದಕಂ ಅನ್ತೋಸುಸಿರಭಾವಪ್ಪಕಾಸನತೋ ಸರೀರೇ ಘನಭಾವರಾಗಿನೋ ಸಪ್ಪಾಯಂ। ವಿಕ್ಖಾಯಿತಕಂ ಮಂಸೂಪಚಯಸಮ್ಪತ್ತಿವಿನಾಸಪ್ಪಕಾಸನತೋ ಥನಾದೀಸು ಸರೀರಪ್ಪದೇಸೇಸು ಮಂಸೂಪಚಯರಾಗಿನೋ ಸಪ್ಪಾಯಂ। ವಿಕ್ಖಿತ್ತಕಂ ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಾನಂ ವಿಕ್ಖೇಪಪ್ಪಕಾಸನತೋ ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಲೀಲಾರಾಗಿನೋ ಸಪ್ಪಾಯಂ। ಹತವಿಕ್ಖಿತ್ತಕಂ ಸರೀರಸಙ್ಘಾಟಭೇದವಿಕಾರಪ್ಪಕಾಸನತೋ ಸರೀರಸಙ್ಘಾಟಸಮ್ಪತ್ತಿರಾಗಿನೋ ಸಪ್ಪಾಯಂ। ಲೋಹಿತಕಂ ಲೋಹಿತಮಕ್ಖಿತಪಟಿಕೂಲಭಾವಪ್ಪಕಾಸನತೋ ಅಲಙ್ಕಾರಜನಿತಸೋಭರಾಗಿನೋ ಸಪ್ಪಾಯಂ। ಪುಳವಕಂ ಕಾಯಸ್ಸ ಅನೇಕಕಿಮಿಕುಲಸಾಧಾರಣಭಾವಪ್ಪಕಾಸನತೋ ಕಾಯೇ ಮಮತ್ತರಾಗಿನೋ ಸಪ್ಪಾಯಂ। ಅಟ್ಠಿಕಂ ಸರೀರಟ್ಠೀನಂ ಪಟಿಕೂಲಭಾವಪ್ಪಕಾಸನತೋ ದನ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿರಾಗಿನೋ ಸಪ್ಪಾಯನ್ತಿ। ಏವಂ ರಾಗಚರಿತವಸೇನಾಪಿ ದಸಧಾ ಅಸುಭಪ್ಪಭೇದೋ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಯಸ್ಮಾ ಪನ ದಸವಿಧೇಪಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ಅಸುಭೇ ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ನಾಮ ಅಪರಿಸಣ್ಠಿತಜಲಾಯ ಸೀಘಸೋತಾಯ ನದಿಯಾ ಅರಿತ್ತಬಲೇನೇವ ನಾವಾ ತಿಟ್ಠತಿ, ವಿನಾ ಅರಿತ್ತೇನ ನ ಸಕ್ಕಾ ಠಪೇತುಂ, ಏವಮೇವ ದುಬ್ಬಲತ್ತಾ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವಿತಕ್ಕಬಲೇನೇವ

ಚಿತ್ತಂ ಏಕಗ್ಗಂ ಹುತ್ವಾ ತಿಟ್ಠತಿ, ವಿನಾ ವಿತಕ್ಕೇನ ನ ಸಕ್ಕಾ ಠಪೇತುಂ, ತಸ್ಮಾ ಪಠಮಜ್ಝಾನಮೇವೇತ್ಥ ಹೋತಿ, ನ ದುತಿಯಾದೀನಿ। ಪಟಿಕೂಲೇಪಿ ಚೇತಸ್ಮಿಂ ಆರಮ್ಮಣೇ 'ಅದ್ಧಾ ಇಮಾಯ ಪಟಿಪದಾಯ ಜರಾಮರಣಮ್ಹಾ ಪರಿಮುಚ್ಚಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಏವಂ ಆನಿಸಂಸದಸ್ಸಾವಿತಾಯ ಚೇವ ನೀವರಣಸನ್ತಾಪಪ್ಪಹಾನೇನ ಚ ಪೀತಿಸೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, 'ಬಹುಂ ದಾನಿ ವೇತನಂ ಲಭಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಆನಿಸಂಸದಸ್ಸಾವಿನೋ ಪುಪ್ಫಛಡ್ಡಕಸ್ಸ ಗೂಥರಾಸಿಮ್ಹಿ ವಿಯ, ಉಸ್ಸನ್ನಬ್ಯಾಧಿದುಕ್ಖಸ್ಸ ರೋಗಿನೋ ವಮನವಿರೇಚನಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ವಿಯ ಚ।

ದಸವಿಧಮ್ಪಿ ಚೇತಂ ಅಸುಭಂ ಲಕ್ಖಣತೋ ಏಕಮೇವ ಹೋತಿ। ದಸವಿಧಸ್ಸಪಿ ಹಿ ಏತಸ್ಸ ಅಸುಚಿದುಗ್ಗನ್ಧಜೇಗುಚ್ಛಪಟಿಕೂಲಭಾವೋ ಏವ ಲಕ್ಖಣಂ। ತದೇತಂ ಇಮಿನಾ ಲಕ್ಖಣೇನ ನ ಕೇವಲಂ ಮತಸರೀರೇಯೇವ ದನ್ತಟ್ಠಿಕದಸ್ಸಾವಿನೋ ಪನ ಚೇತಿಯಪಬ್ಬತವಾಸಿನೋ **ಮಹಾತಿಸ್ಸತ್ಥೇರಸ್ಸ** ವಿಯ, ಹತ್ಥಿಕ್ಖನ್ಧಗತಂ ರಾಜಾನಂ ಉಲ್ಲೋಕೇನ್ತಸ್ಸ **ಸಙ್ಘರಕ್ಖಿತತ್ಥೇರುಪಟ್ಠಾಕಸಾಮಣೇರಸ್ಸ** ವಿಯ ಚ, ಜೀವಮಾನಕಸರೀರೇಪಿ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ಯಥೇವ ಹಿ ಮತಸರೀರಂ ಏವಂ ಜೀವಮಾನಕಮ್ಪಿ ಅಸುಭಮೇವ। ಅಸುಭಲಕ್ಖಣಂ ಪನೇತ್ಥ ಆಗನ್ತುಕೇನ ಅಲಙ್ಕಾರೇನ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನತ್ತಾ ನ ಪಞ್ಞಾಯತೀತಿ।

ಅಸುಭಕಥಾ।

ಕಿಂ ಪನ ಪಥವೀಕಸಿಣಂ ಆದಿಂ ಕತ್ವಾ ಅಟ್ಠಿಕಸಞ್ಞಾಪರಿಯೋಸಾನಾವೇಸಾ ರೂಪಾವಚರಪ್ಪನಾ, ಉದಾಹು ಅಞ್ಞಾಪಿ ಅತ್ಥೀತಿ? ಅತ್ಥಿ; ಆನಾಪಾನಜ್ಝಾನಞ್ಹಿ ಕಾಯಗತಾಸತಿಭಾವನಾ ಚ ಇಧ ನ ಕಥಿತಾ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ನ ಕಥಿತಾ ವಾಯೋಕಸಿಣೇ ಪನ ಗಹಿತೇ ಆನಾಪಾನಜ್ಝಾನಂ ಗಹಿತಮೇವ; ವಣ್ಣಕಸಿಣೇಸು ಚ ಗಹಿತೇಸು ಕೇಸಾದೀಸು ಚತುಕ್ಕಪಞ್ಚಕಜ್ಝಾನವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಕಾಯಗತಾಸತಿ, ದಸಸು ಅಸುಭೇಸು ಗಹಿತೇಸು ದ್ವತ್ತಿಂಸಾಕಾರೇ ಪಟಿಕೂಲಮನಸಿಕಾರಜ್ಝಾನವಸೇನ ಚೇವ ನವಸಿವಥಿಕಾವಣ್ಣಜ್ಝಾನವಸೇನ ಚ ಪವತ್ತಾ ಕಾಯಗತಾಸತಿ ಗಹಿತಾವಾತಿ। ಸಬ್ಬಾಪಿ ರೂಪಾವಚರಪ್ಪನಾ ಇಧ ಕಥಿತಾವ ಹೋತೀತಿ।

ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅರೂಪಾವಚರಕುಸಲವಣ್ಣನಾ

ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ

೨೬೫. ಇದಾನಿ ಅರೂಪಾವಚರಕುಸಲಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ **ಅರೂಪೂಪಪತ್ತಿಯಾ**ತಿ ಅರೂಪಭವೋ ಅರೂಪಂ, ಅರೂಪೇ ಉಪಪತ್ತಿ ಅರೂಪೂಪಪತ್ತಿ, ತಸ್ಸಾ ಅರೂಪೂಪಪತ್ತಿಯಾ। **ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತೀ**ತಿ ಉಪಾಯಂ ಹೇತುಂ ಕಾರಣಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ ವಡ್ಢೇತಿ। **ಸಬ್ಬಸೋ**ತಿ ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನ। ಸಬ್ಬಾಸಂ ವಾ ಅನವಸೇಸಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ರೂಪಸಞ್ಞಾನ**ನ್ತಿ ಸಞ್ಞಾಸೀಸೇನ ವುತ್ತರೂಪಾವಚರಜ್ಝಾನಾನಞ್ಚೇವ ತದಾರಮ್ಮಣಾನಞ್ಚ। ರೂಪಾವಚರಜ್ಝಾನಮ್ಪಿ ಹಿ ರೂಪನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ 'ರೂಪೀ ರೂಪಾನಿ ಪಸ್ಸತೀ'ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೨೪೮; ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೧೨೯)। ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ "ಬಹಿದ್ಧಾ ರೂಪಾನಿ ಪಸ್ಸತಿ ಸುವಣ್ಣದುಬ್ಬಣ್ಣಾನೀ"ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೨೪೪-೨೪೬; ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೧೭೩); ತಸ್ಮಾ ಇಧ ರೂಪೇ ಸಞ್ಞಾ ರೂಪಸಞ್ಞಾತಿ ಏವಂ ಸಞ್ಞಾಸೀಸೇನ ವುತ್ತರೂಪಾವಚರಜ್ಝಾನಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ರೂಪಂ ಸಞ್ಞಾ ಅಸ್ಸಾತಿ ರೂಪಸಞ್ಞಂ, ರೂಪಮಸ್ಸ ನಾಮನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಪಥವೀಕಸಿಣಾದಿಭೇದಸ್ಸ ತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಚೇತಂ ಅಧಿವಚನನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಸಮತಿಕ್ಕಮಾತಿ ವಿರಾಗಾ ನಿರೋಧಾ ಚ। ಕಿಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ? ಏತಾಸಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಕಿರಿಯವಸೇನ ಪಞ್ಚದಸನ್ನಂ ಝಾನಸಙ್ಖಾತಾನಂ ರೂಪಸಞ್ಞಾನಂ, ಏತೇಸಞ್ಚ ಪಥವೀಕಸಿಣಾದಿವಸೇನ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಆರಮ್ಮಣಸಙ್ಖಾತಾನಂ ರೂಪಸಞ್ಞಾನಂ,

ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನ ಅನವಸೇಸಾನಂ ವಾ ವಿರಾಗಾ ಚ ನಿರೋಧಾ ಚ ವಿರಾಗಹೇತು ಚೇವ ನಿರೋಧಹೇತು ಚ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರತಿ। ನ ಹಿ ಸಕ್ಕಾ ಸಬ್ಬಸೋ ಅನತಿಕ್ಕನ್ತರೂಪಸಞ್ಞೇನ ಏತಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರಿತುನ್ತಿ।

ತತ್ಥ ಯಸ್ಮಾ ಆರಮ್ಮಣೇ ಅವಿರತ್ತಸ್ಸ ಸಞ್ಞಾಸಮತಿಕ್ಕಮೋ ನ ಹೋತಿ, ಸಮತಿಕ್ಕನ್ತಾಸು ಚ ಸಞ್ಞಾಸು ಆರಮ್ಮಣಂ ಸಮತಿಕ್ಕನ್ತಮೇವ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಆರಮ್ಮಣಸಮತಿಕ್ಕಮಂ ಅವತ್ವಾ "ತತ್ಥ ಕತಮಾ ರೂಪಸಞ್ಞಾ? ರೂಪಾವಚರಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ವಾ ಉಪಪನ್ನಸ್ಸ ವಾ ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಸುಖವಿಹಾರಿಸ್ಸ ವಾ ಸಞ್ಞಾ ಸಞ್ಜಾನನಾ ಸಞ್ಜಾನಿತತ್ತಂ, ಇಮಾ ವುಚ್ಚನ್ತಿ ರೂಪಸಞ್ಞಾಯೋ। ಇಮಾ ರೂಪಸಞ್ಞಾಯೋ ಅತಿಕ್ಕನ್ತೋ ಹೋತಿ, ವೀತಿಕ್ಕನ್ತೋ, ಸಮತಿಕ್ಕನ್ತೋ, ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ಸಬ್ಬಸೋ ರೂಪಸಞ್ಞಾನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮಾ"ತಿ (ವಿಭಂ ೬೦೨) ಏವಂ **ವಿಭಙ್ಗೇ** ಸಞ್ಞಾನಂಯೇವ ಸಮತಿಕ್ಕಮೋ ವುತ್ತೋ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಆರಮ್ಮಣಸಮತಿಕ್ಕಮೇನ ಪತ್ತಬ್ಬಾ ಏತಾ ಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ, ನ ಏಕಸ್ಮಿಂಯೇವ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದೀನಿ ವಿಯ, ತಸ್ಮಾ ಅಯಂ ಆರಮ್ಮಣಸಮತಿಕ್ಕಮವಸೇನಾಪಿ ಅತ್ಥವಣ್ಣನಾ ಕತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಪಟಿಘಸಞ್ಞಾನಂ ಅತ್ಥಙ್ಗಮಾತಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ವತ್ಥೂನಂ ರೂಪಾದೀನಂ ಆರಮ್ಮಣಾನಞ್ಚ ಪಟಿಘಾತೇನ ಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ ಸಞ್ಞಾ **ಪಟಿಘಸಞ್ಞಾ**। ರೂಪಸಞ್ಞಾದೀನಂ ಏತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಯಥಾಹ - "ತತ್ಥ ಕತಮಾ ಪಟಿಘಸಞ್ಞಾ? ರೂಪಸಞ್ಞಾ ಸದ್ದಸಞ್ಞಾ ಗನ್ಧಸಞ್ಞಾ ರಸಸಞ್ಞಾ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸಞ್ಞಾ, ಇಮಾ ವುಚ್ಚನ್ತಿ ಪಟಿಘಸಞ್ಞಾಯೋ"ತಿ (ವಿಭಂ ೬೦೩)। ತಾಸಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಂ ಪಞ್ಚನ್ನನ್ತಿ ಸಬ್ಬಸೋ ದಸನ್ನಮ್ಪಿ ಪಟಿಘಸಞ್ಞಾನಂ ಅತ್ಥಙ್ಗಮಾ ಪಹಾನಾ ಅಸಮುಪ್ಪಾದಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಂ ಕತ್ವಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ।

ಕಾಮಞ್ಚೇತಾ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದೀನಿ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸಾಪಿ ನ ಸನ್ತಿ - ನ ಹಿ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಪಞ್ಚದ್ವಾರವಸೇನ ಚಿತ್ತಂ ಪವತ್ತತಿ - ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ, ಅಞ್ಞತ್ಥ ಪಹೀನಾನಂ ಸುಖದುಕ್ಖಾನಂ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನೇ ವಿಯ, ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಾದೀನಂ ತತಿಯಮಗ್ಗೇ ವಿಯ ಚ, ಇಮಸ್ಮಿಂ ಝಾನೇ ಉಸ್ಸಾಹಜನನತ್ಥಂ ಇಮಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ ಪಸಂಸಾವಸೇನ ಏತಾಸಂ ಏತ್ಥ ವಚನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಥ ವಾ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ತಾ ರೂಪಾವಚರಂ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ನ ಸನ್ತಿ, ಅಥ ಖೋ ನ ಪಹೀನತ್ತಾ ನ ಸನ್ತಿ। ನ ಹಿ ರೂಪವಿರಾಗಾಯ ರೂಪಾವಚರಭಾವನಾ ಸಂವತ್ತತಿ, ರೂಪಾಯತ್ತಾ ಚ ಏತಾಸಂ ಪವತ್ತಿ। ಅಯಂ ಪನ ಭಾವನಾ ರೂಪವಿರಾಗಾಯ ಸಂವತ್ತತಿ। ತಸ್ಮಾ ತಾ ಏತ್ಥ ಪಹೀನಾತಿ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟತಿ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ವತ್ತುಂ, ಏಕಂಸೇನೇವ ಏವಂ ಧಾರೇತುಮ್ಪಿ ವಟ್ಟತಿ। ತಾಸಞ್ಹಿ ಇತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅಪ್ಪಹೀನತ್ತಾಯೇವ ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ "ಸದ್ದೋ ಕಣ್ಟಕೋ"ತಿ (ಅಂ ನಿ ೧೦.೭೨) ವುತ್ತೋ ಭಗವತಾ। ಇಧ ಚ ಪಹೀನತ್ತಾಯೇವ ಅರೂಪಸಮಾಪತ್ತೀನಂ ಆನೇಞ್ಜತಾ ಸನ್ತವಿಮೋಕ್ಖತಾ ಚ ವುತ್ತಾ। ಆಳಾರೋ ಚ ಕಾಳಾಮೋ ಆರುಪ್ಪಸಮಾಪನ್ನೋ ಪಞ್ಚಮತ್ತಾನಿ ಸಕಟಸತಾನಿ ನಿಸ್ಸಾಯ ನಿಸ್ಸಾಯ ಅತಿಕ್ಕನ್ತಾನಿ ನೇವ ಅದ್ದಸ, ನ ಪನ ಸದ್ದಂ ಅಸ್ಸೋಸೀತಿ (ದೀ ನಿ ೨.೧೯೨)।

ನಾನತ್ತಸಞ್ಞಾನಂ ಅಮನಸಿಕಾರಾತಿ ನಾನತ್ತೇ ಗೋಚರೇ ಪವತ್ತಾನಂ ಸಞ್ಞಾನಂ ನಾನತ್ತಾನಂ ವಾ ಸಞ್ಞಾನಂ। ಯಸ್ಮಾ ಹಿ ಏತಾ "ತತ್ಥ ಕತಮಾ ನಾನತ್ತಸಞ್ಞಾ? ಅಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ಮನೋಧಾತುಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ವಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ವಾ ಸಞ್ಞಾ ಸಞ್ಜಾನನಾ ಸಞ್ಜಾನಿತತ್ತಂ, ಇಮಾ ವುಚ್ಚನ್ತಿ ನಾನತ್ತಸಞ್ಞಾಯೋ"ತಿ (ವಿಭಂ ೬೦೪) ಏವಂ **ವಿಭಙ್ಗೇ** ವಿಭಜಿತ್ವಾ ವುತ್ತಾ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ; ಅಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ಮನೋಧಾತುಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಸಙ್ಗಹಿತಾ ಸಞ್ಞಾ ರೂಪಸದ್ದಾದಿಭೇದೇ ನಾನತ್ತೇ ನಾನಾಸಭಾವೇ ಗೋಚರೇ ಪವತ್ತನ್ತಿ; ಯಸ್ಮಾ ಚೇತಾ ಅಟ್ಠ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಸಞ್ಞಾ, ದ್ವಾದಸ ಅಕುಸಲಸಞ್ಞಾ, ಏಕಾದಸ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲವಿಪಾಕಸಞ್ಞಾ , ದ್ವೇ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಸಞ್ಞಾ, ಏಕಾದಸ ಕಾಮಾವಚರಕಿರಿಯಸಞ್ಞಾತಿ ಏವಂ ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸಮ್ಪಿ ಸಞ್ಞಾ ನಾನತ್ತಾ ನಾನಾಸಭಾವಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅಸದಿಸಾ, ತಸ್ಮಾ ನಾನತ್ತಸಞ್ಞಾತಿ ವುತ್ತಾ। ತಾಸಂ ಸಬ್ಬಸೋ ನಾನತ್ತಸಞ್ಞಾನಂ ಅಮನಸಿಕಾರಾ ಅನಾವಜ್ಜನಾ ಅಸಮನ್ನಾಹಾರಾ ಅಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾ। ಯಸ್ಮಾ ತಾ ನಾವಜ್ಜತಿ, ನ ಮನಸಿಕರೋತಿ, ನ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ, ತಸ್ಮಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ।

ಯಸ್ಮಾ ಚೇತ್ಥ ಪುರಿಮಾ ರೂಪಸಞ್ಞಾ ಪಟಿಘಸಞ್ಞಾ ಚ ಇಮಿನಾ ಝಾನೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತೇ ಭವೇಪಿ ನ ವಿಜ್ಜನ್ತಿ, ಪಗೇವ ತಸ್ಮಿಂ ಭವೇ ಇಮಂ ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರಣಕಾಲೇ, ತಸ್ಮಾ ತಾಸಂ 'ಸಮತಿಕ್ಕಮಾ ಅತ್ಥಙ್ಗಮಾ'ತಿ ದ್ವೇಧಾಪಿ ಅಭಾವೋಯೇವ ವುತ್ತೋ। ನಾನತ್ತಸಞ್ಞಾಸು ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಅಟ್ಠ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಸಞ್ಞಾ, ನವ ಕಿರಿಯಾಸಞ್ಞಾ, ದಸ ಅಕುಸಲಸಞ್ಞಾತಿ ಇಮಾ ಸತ್ತವೀಸತಿ ಸಞ್ಞಾ ಇಮಿನಾ ಝಾನೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತೇ ಭವೇ ವಿಜ್ಜನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಾಸಂ ಅಮನಸಿಕಾರಾತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತತ್ರಾಪಿ ಹಿ ಇಮಂ ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರನ್ತೋ ತಾಸಂ ಅಮನಸಿಕಾರಾಯೇವ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರತಿ। ತಾ ಪನ ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ಅಸಮಾಪನ್ನೋ ಹೋತೀತಿ। ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಚೇತ್ಥ 'ರೂಪಸಞ್ಞಾನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮಾ'ತಿ ಇಮಿನಾ ಸಬ್ಬರೂಪಾವಚರಧಮ್ಮಾನಂ ಪಹಾನಂ ವುತ್ತಂ। 'ಪಟಿಘಸಞ್ಞಾನಂ ಅತ್ಥಙ್ಗಮಾ ನಾನತ್ತಸಞ್ಞಾನಂ ಅಮನಸಿಕಾರಾ'ತಿ ಇಮಿನಾ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಕಾಮಾವಚರಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಞ್ಚ ಪಹಾನಂ ಅಮನಸಿಕಾರೋ ಚ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಇತಿ ಭಗವಾ 'ಪನ್ನರಸನ್ನಂ ರೂಪಸಞ್ಞಾನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮೇನ, ದಸನ್ನಂ ಪಟಿಘಸಞ್ಞಾನಂ ಅತ್ಥಙ್ಗಮೇನ, ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸಾಯ ನಾನತ್ತಸಞ್ಞಾನಂ ಅಮನಸಿಕಾರೇನಾ'ತಿ ತೀಹಿ ಪದೇಹಿ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ವಣ್ಣಂ ಕಥೇಸಿ। ಕಿಂ ಕಾರಣಾತಿ ಚೇ ಸೋತೂನಂ ಉಸ್ಸಾಹಜನನತ್ಥಞ್ಚೇವ ಪಲೋಭನತ್ಥಞ್ಚ। ಸಚೇ ಹಿ ಕೇಚಿ ಅಪಣ್ಡಿತಾ ವದೇಯ್ಯುಂ 'ಸತ್ಥಾ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇಥಾತಿ ವದತಿ, ಕೋ ನು ಖೋ ಏತಾಯ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಾಯ ಅತ್ಥೋ? ಕೋ ಆನಿಸಂಸೋ'ತಿ ತೇ ಏವಂ ವತ್ತುಂ ಮಾ ಲಭನ್ತೂತಿ ಇಮೇಹಿ ಆಕಾರೇಹಿ ಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ವಣ್ಣಂ ಕಥೇಸಿ। ತಞ್ಹಿ ನೇಸಂ ಸುತ್ವಾ ಏವಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ - 'ಏವಂಸನ್ತಾ ಕಿರ ಅಯಂ ಸಮಾಪತ್ತಿ, ಏವಂಪಣೀತಾ, ನಿಬ್ಬತ್ತೇಸ್ಸಾಮ ನ'ನ್ತಿ। ಅಥಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತನತ್ಥಾಯ ಉಸ್ಸಾಹಂ ಕರಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ।

ಪಲೋಭನತ್ಥಞ್ಚಾಪಿ ನೇಸಂ ಏತಿಸ್ಸಾ ವಣ್ಣಂ ಕಥೇಸಿ, ವಿಸಕಣ್ಟಕವಾಣಿಜೋ ವಿಯ। ವಿಸಕಣ್ಟಕವಾಣಿಜೋ ನಾಮ ಗುಳವಾಣಿಜೋ ವುಚ್ಚತಿ। ಸೋ ಕಿರ ಗುಳಫಾಣಿತಖಣ್ಡಸಕ್ಕರಾದೀನಿ ಸಕಟೇನಾದಾಯ ಪಚ್ಚನ್ತಗಾಮಂ ಗನ್ತ್ವಾ 'ವಿಸಕಣ್ಟಕಂ ಗಣ್ಹಥ ವಿಸಕಣ್ಟಕಂ ಗಣ್ಹಥಾ'ತಿ ಉಗ್ಘೋಸೇಸಿ। ತಂ ಸುತ್ವಾ ಗಾಮಿಕಾ 'ವಿಸಂ ನಾಮ ಕಕ್ಖಳಂ, ಯೋ ನಂ ಖಾದತಿ ಸೋ ಮರತಿ, ಕಣ್ಟಕೋಪಿ ವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಮಾರೇತಿ। ಉಭೋಪೇತೇ ಕಕ್ಖಳಾ, ಕೋ ಏತ್ಥ ಆನಿಸಂಸೋ'ತಿ ಗೇಹದ್ವಾರಾನಿ ಥಕೇಸುಂ, ದಾರಕೇ ಚ ಪಲಾಪೇಸುಂ। ತಂ ದಿಸ್ವಾ ವಾಣಿಜೋ 'ಅವೋಹಾರಕುಸಲಾ ಇಮೇ ಗಾಮಿಕಾ, ಹನ್ದ ನೇ ಉಪಾಯೇನ ಗಣ್ಹಾಪೇಮೀ'ತಿ 'ಅತಿಮಧುರಂ ಗಣ್ಹಥ ಅತಿಸಾದುಂ ಗಣ್ಹಥ, ಗುಳಂ ಫಾಣಿತಂ ಸಕ್ಕರಂ ಸಮಗ್ಘಂ ಲಬ್ಭತಿ, ಕೂಟಮಾಸಕಕೂಟಕಹಾಪಣಾದೀಹಿಪಿ ಲಬ್ಭತೀ'ತಿ ಉಗ್ಘೋಸೇಸಿ। ತಂ ಸುತ್ವಾ ಗಾಮಿಕಾ ಹಟ್ಠಪಹಟ್ಠಾ ನಿಗ್ಗನ್ತ್ವಾ ಬಹುಮ್ಪಿ ಮೂಲಂ ದತ್ವಾ ಗಹೇಸುಂ।

ತತ್ಥ ವಾಣಿಜಸ್ಸ 'ವಿಸಕಣ್ಟಕಂ ಗಣ್ಹಥಾ'ತಿ ಉಗ್ಘೋಸನಂ ವಿಯ ಭಗವತೋ 'ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇಥಾ'ತಿ ವಚನಂ। 'ಉಭೋಪೇತೇ ಕಕ್ಖಳಾ , ಕೋ ಏತ್ಥ ಆನಿಸಂಸೋ'ತಿ? ಗಾಮಿಕಾನಂ ಚಿನ್ತನಂ ವಿಯ 'ಭಗವಾ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇಥಾತಿ ಆಹ, ಕೋ ಏತ್ಥ ಆನಿಸಂಸೋ? ನಾಸ್ಸ ಗುಣಂ ಜಾನಾಮಾ'ತಿ ಸೋತೂನಂ ಚಿನ್ತನಂ। ಅಥಸ್ಸ ವಾಣಿಜಸ್ಸ 'ಅತಿಮಧುರಂ ಗಣ್ಹಥಾ'ತಿಆದಿವಚನಂ ವಿಯ ಭಗವತೋ ರೂಪಸಞ್ಞಾಸಮತಿಕ್ಕಮನಾದಿಕಂ ಆನಿಸಂಸಪ್ಪಕಾಸನಂ। ಇದಞ್ಹಿ ಸುತ್ವಾ ತೇ ಬಹುಮ್ಪಿ ಮೂಲಂ ದತ್ವಾ, ಗಾಮಿಕಾ ವಿಯ ಗುಳಂ, ಇಮಿನಾ ಆನಿಸಂಸೇನ ಪಲೋಭಿತಚಿತ್ತಾ ಮಹನ್ತಮ್ಪಿ ಉಸ್ಸಾಹಂ ಕತ್ವಾ ಇಮಂ ಸಮಾಪತ್ತಿಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇಸ್ಸನ್ತೀತಿ ಉಸ್ಸಾಹಜನನತ್ಥಂ ಪಲೋಭನತ್ಥಞ್ಚ ಕಥೇಸಿ।

ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಸಞ್ಞಾಸಹಗತನ್ತಿ ಏತ್ಥ ನಾಸ್ಸ ಅನ್ತೋತಿ ಅನನ್ತಂ। ಆಕಾಸಂ ಅನನ್ತಂ ಆಕಾಸಾನನ್ತಂ। ಆಕಾಸಾನನ್ತಮೇವ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಂ। ತಂ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ ಆಯತನಮಸ್ಸ ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ, ದೇವಾನಂ ದೇವಾಯತನಮಿವಾತಿ **ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ**। ಇತಿ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಂ ಚ ತಂ ಆಯತನಞ್ಚಾತಿಪಿ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ। ಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತಸ್ಮಿಂ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನೇ ಅಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ಸಹಗತಂ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಸಞ್ಞಾಸಹಗತಂ।

ಯಥಾ ಪನ ಅಞ್ಞತ್ಥ ‘ಅನನ್ತೋ ಆಕಾಸೋ’ತಿ (ವಿಭ॰ ೫೦೮; ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೧೨೯) ವುತ್ತಂ, ಏವಮಿಧ ಅನನ್ತನ್ತಿ ವಾ ಪರಿತ್ತನ್ತಿ ವಾ ನ ಗಹಿತಂ। ಕಸ್ಮಾ? ಅನನ್ತೇ ಹಿ ಗಹಿತೇ ಪರಿತ್ತಂ ನ ಗಯ್ಹತಿ, ಪರಿತ್ತೇ ಗಹಿತೇ ಅನನ್ತಂ ನ ಗಯ್ಹತಿ। ಏವಂ ಸನ್ತೇ ಆರಮ್ಮಣಚತುಕ್ಕಂ ನ ಪೂರತಿ, ದೇಸನಾ ಸೋಳಸಕ್ಖತ್ತುಕಾ ನ ಹೋತಿ। ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಚ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ದೇಸನಂ ಸೋಳಸಕ್ಖತ್ತುಕಂ ಕಾತುಂ ಅಜ್ಝಾಸಯೋ, ತಸ್ಮಾ ಅನನ್ತನ್ತಿ ವಾ ಪರಿತ್ತನ್ತಿ ವಾ ಅವತ್ವಾ ‘ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಸಞ್ಞಾಸಹಗತ’ನ್ತಿ ಆಹ। ಏವಞ್ಹಿ ಸತಿ ಉಭಯಮ್ಪಿ ಗಹಿತಮೇವ ಹೋತಿ। ಆರಮ್ಮಣಚತುಕ್ಕಂ ಪೂರತಿ, ದೇಸನಾ ಸೋಳಸಕ್ಖತ್ತುಕಾ ಸಮ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅವಸೇಸೋ ಪಾಳಿಅತ್ಥೋ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ರೂಪಾವಚರಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನನಿಕನ್ತಿಪರಿಯಾದಾನದುಕ್ಖತಾಯ ಚೇತ್ಥ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ, ಪರಿಯಾದಿನ್ನನಿಕನ್ತಿಕಸ್ಸ ಅಪ್ಪನಾಪರಿವಾಸದನ್ಧತಾಯ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾ ಹೋತಿ। ವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಸುಖಾ ಪಟಿಪದಾ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞಾ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಪರಿತ್ತಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸೇ ಪನ ಪವತ್ತಂ ಝಾನಂ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ವಿಪುಲಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸೇ ಪವತ್ತಂ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಉಪೇಕ್ಖಾಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರೇ ವಿಯ ಚ ಇಧಾಪಿ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನವಸೇನ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ಏಕಕಾ ಹೋನ್ತಿ । ಯಥಾ ಚೇತ್ಥ ಏವಂ ಇತೋ ಪರೇಸುಪಿ। ವಿಸೇಸಮತ್ತಮೇವ ಪನ ತೇಸು ವಣ್ಣಯಿಸ್ಸಾಮ।

ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಂ

೨೬೬. ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮ್ಮಾತಿ, ಏತ್ಥ ತಾವ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯೇನ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಂ ಆಯತನಮಸ್ಸ ಅಧಿಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನಾತಿ ಝಾನಮ್ಪಿ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ। ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಆರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ। ಏವಮೇತಂ ಝಾನಞ್ಚ ಆರಮ್ಮಣಞ್ಚಾತಿ ಉಭಯಮ್ಪಿ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಕರಣೇನ ಚ ಅಮನಸಿಕರಣೇನ ಚ ಸಮತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾವ ಯಸ್ಮಾ ಇದಂ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹಾತಬ್ಬಂ, ತಸ್ಮಾ ಉಭಯಮ್ಪೇತಂ ಏಕಜ್ಝಂ ಕತ್ವಾ ‘ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮ್ಮಾ’ತಿ ಇದಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಸಞ್ಞಾಸಹಗತನ್ತಿ, ಏತ್ಥ ಪನ ಅನನ್ತನ್ತಿ ಮನಸಿಕಾತಬ್ಬವಸೇನ ನಾಸ್ಸ ಅನ್ತೋತಿ ಅನನ್ತಂ। ಅನನ್ತಮೇವ ಆನಞ್ಚಂ। ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಆನಞ್ಚಂ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಞ್ಚನ್ತಿ ಅವತ್ವಾ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಅಯಞ್ಹೇತ್ಥ ರೂಳ್ಹಿಸದ್ದೋ। ತದೇವ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ ಇಮಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ಆಯತನನ್ತಿ **ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಂ**। ತಸ್ಮಿಂ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನೇ ಪವತ್ತಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ಸಹಗತನ್ತಿ **ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಸಞ್ಞಾಸಹಗತಂ**। ಆಕಾಸೇ ಪವತ್ತವಿಞ್ಞಾಣಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಇಧ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ನಿಕನ್ತಿಪರಿಯಾದಾನದುಕ್ಖತಾಯ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ, ಪರಿಯಾದಿನ್ನನಿಕನ್ತಿಕಸ್ಸ ಅಪ್ಪನಾಪರಿವಾಸದನ್ಧತಾಯ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾ। ವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಸುಖಾ ಪಟಿಪದಾ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞಾ ಚ। ಪರಿತ್ತಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸಾರಮ್ಮಣಂ ಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿಯಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತಾ, ವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸೇಸಂ ಪುರಿಮಸದಿಸಮೇವ।

ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ

೨೬೭. ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮ್ಮಾತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚ ಆಯತನಮಸ್ಸ ಅಧಿಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನಾತಿ ಝಾನಮ್ಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಂ। ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಚ ಆರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ। ಏವಮೇತಂ ಝಾನಞ್ಚ ಆರಮ್ಮಣಞ್ಚಾತಿ ಉಭಯಮ್ಪಿ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಕರಣೇನ ಚ ಅಮನಸಿಕರಣೇನ ಚ ಸಮತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾವ ಯಸ್ಮಾ ಇದಂ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹಾತಬ್ಬಂ, ತಸ್ಮಾ ಉಭಯಮ್ಪೇತಂ ಏಕಜ್ಝಂ ಕತ್ವಾ ‘ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮ್ಮಾ’ತಿ ಇದಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಸಞ್ಞಾಸಹಗತನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಪನ ನಾಸ್ಸ ಕಿಞ್ಚನನ್ತಿ ಅಕಿಞ್ಚನಂ; ಅನ್ತಮಸೋ ಭಙ್ಗಮತ್ತಮ್ಪಿ ಅಸ್ಸ ಅವಸಿಟ್ಠಂ ನತ್ಥೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಅಕಿಞ್ಚನಸ್ಸ ಭಾವೋ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಂ। ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನವಿಞ್ಞಾಣಾಪಗಮಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತಂ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಸಞ್ಞಾಯ ಆಯತನನ್ತಿ **ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ**। ತಸ್ಮಿಂ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನೇ ಪವತ್ತಾಯ

ಸಞ್ಞಾಯ ಸಹಗತನ್ತಿ **ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಸಞ್ಞಾಸಹಗತಂ**। ಆಕಾಸೇ ಪವತ್ತಿತವಿಞ್ಞಾಣಾಪಗಮಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಇಧ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ನಿಕನ್ತಿಪರಿಯಾದಾನದುಕ್ಖತಾಯ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ, ಪರಿಯಾದಿನ್ನನಿಕನ್ತಿಕಸ್ಸ ಅಪ್ಪನಾ ಪರಿವಾಸದನ್ಧತಾಯ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾ। ವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಸುಖಾ ಪಟಿಪದಾ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞಾ ಚ। ಪರಿತ್ತಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸೇ ಪವತ್ತಿತವಿಞ್ಞಾಣಾಪಗಮಾರಮ್ಮಣತಾಯ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತಾ, ವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸೇಸಂ ಪುರಿಮಸದಿಸಮೇವ।

ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ

ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮ್ಮಾತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಂ ಆಯತನಮಸ್ಸ ಅಧಿಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನಾತಿ ಝಾನಮ್ಪಿ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ। ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಆರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ। ಏವಮೇತಂ ಝಾನಞ್ಚ ಆರಮ್ಮಣಞ್ಚಾತಿ ಉಭಯಮ್ಪಿ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಕರಣೇನ ಚ ಅಮನಸಿಕರಣೇ ಚ ಸಮತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾವ ಯಸ್ಮಾ ಇದಂ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹಾತಬ್ಬಂ, ತಸ್ಮಾ ಉಭಯಮ್ಪೇತಂ ಏಕಜ್ಝಂ ಕತ್ವಾ ‘ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮ್ಮಾ’ತಿ ಇದಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸಞ್ಞಾಸಹಗತನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಪನ ಯಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ಭಾವತೋ ತಂ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಯಥಾ ಪಟಿಪನ್ನಸ್ಸ ಸಾ ಸಞ್ಞಾ ಹೋತಿ, ತಂ ತಾವ ದಸ್ಸೇತುಂ **ವಿಭಙ್ಗೇ** “ನೇವಸಞ್ಞೀನಾಸಞ್ಞೀ”ತಿ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ “ತಞ್ಞೇವ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಸನ್ತತೋ ಮನಸಿಕರೋತಿ ಸಙ್ಖಾರಾವಸೇಸಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಭಾವೇತಿ, ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ನೇವಸಞ್ಞೀನಾಸಞ್ಞೀ”ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೬೧೯) ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ **‘ಸನ್ತತೋ ಮನಸಿಕರೋತೀ’**ತಿ ‘ಸನ್ತಾ ವತಾಯಂ ಸಮಾಪತ್ತಿ, ಯತ್ರ ಹಿ ನಾಮ ನತ್ಥಿಭಾವಮ್ಪಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರಿತ್ವಾ ಠಸ್ಸತೀ’ತಿ ಏವಂ ಸನ್ತಾರಮ್ಮಣತಾಯ ನಂ ‘ಸನ್ತಾ’ತಿ ಮನಸಿಕರೋತಿ। ಸನ್ತತೋ ಚೇ ಮನಸಿಕರೋತಿ, ಕಥಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮೋ ಹೋತೀತಿ? ಅನಾವಜ್ಜಿತುಕಾಮತಾಯ। ಸೋ ಹಿ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ನಂ ಸನ್ತತೋ ಮನಸಿಕರೋತಿ, ಅಥ ಖ್ವಸ್ಸ ‘ಅಹಮೇತಂ ಆವಜ್ಜಿಸ್ಸಾಮಿ ಸಮಾಪಜ್ಜಿಸ್ಸಾಮಿ ಅಧಿಟ್ಠಹಿಸ್ಸಾಮಿ ವುಟ್ಠಹಿಸ್ಸಾಮಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ಏಸ ಆಭೋಗೋ ಸಮನ್ನಾಹಾರೋ ಮನಸಿಕಾರೋ ನ ಹೋತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನತೋ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸ್ಸ ಸನ್ತತರಪಣೀತತರತಾಯ।

ಯಥಾ ಹಿ ರಾಜಾ ಮಹಚ್ಚರಾಜಾನುಭಾವೇನ ಹತ್ಥಿಕ್ಖನ್ಧಗತೋ ನಗರವೀಥಿಯಂ ವಿಚರನ್ತೋ ದನ್ತಕಾರಾದಯೋ ಸಿಪ್ಪಿಕೇ ಏಕಂ ವತ್ಥಂ ದಳ್ಹಂ ನಿವಾಸೇತ್ವಾ ಏಕೇನ ಸೀಸಂ ವೇಠೇತ್ವಾ ದನ್ತಚುಣ್ಣಾದೀಹಿ ಸಮೋಕಿಣ್ಣಗತ್ತೇ ಅನೇಕಾನಿ ದನ್ತವಿಕತಿಆದೀನಿ ಕರೋನ್ತೇ ದಿಸ್ವಾ ‘ಅಹೋ ವತ ರೇ ಛೇಕಾ ಆಚರಿಯಾ, ಈದಿಸಾನಿಪಿ ನಾಮ ಸಿಪ್ಪಾನಿ ಕರಿಸ್ಸನ್ತೀ’ತಿ, ಏವಂ ತೇಸಂ ಛೇಕತಾಯ ತುಸ್ಸತಿ, ನ ಚಸ್ಸ ಏವಂ ಹೋತಿ – ‘ಅಹೋ ವತಾಹಂ ರಜ್ಜಂ ಪಹಾಯ ಏವರೂಪೋ ಸಿಪ್ಪಿಕೋ ಭವೇಯ್ಯ’ನ್ತಿ। ತಂ ಕಿಸ್ಸ ಹೇತು? ರಜ್ಜಸಿರಿಯಾ ಮಹಾನಿಸಂಸತಾಯ। ಸೋ ಸಿಪ್ಪಿಕೇ ಸಮತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾವ ಗಚ್ಛತಿ। ಏವಮೇವೇಸ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ತಂ ಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಸನ್ತತೋ ಮನಸಿಕರೋತಿ, ಅಥ ಖ್ವಸ್ಸ ‘ಅಹಮೇತಂ ಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಆವಜ್ಜಿಸ್ಸಾಮಿ ಸಮಾಪಜ್ಜಿಸ್ಸಾಮಿ ಅಧಿಟ್ಠಹಿಸ್ಸಾಮಿ ವುಟ್ಠಹಿಸ್ಸಾಮಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ನೇವ ಏಸ ಆಭೋಗೋ ಸಮನ್ನಾಹಾರೋ ಮನಸಿಕಾರೋ ಹೋತಿ। ಸೋ ತಂ ಸನ್ತತೋ ಮನಸಿ ಕರೋನ್ತೋ ತಂ ಪರಮಸುಖುಮಂ ಅಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಂ ಸಞ್ಞಂ ಪಾಪುಣಾತಿ, ಯಾಯ ‘ನೇವಸಞ್ಞೀನಾಸಞ್ಞೀ ನಾಮ ಹೋತಿ, ಸಙ್ಖಾರಾವಸೇಸಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಭಾವೇತೀ’ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ‘ಸಙ್ಖಾರಾವಸೇಸಸಮಾಪತ್ತಿ’ನ್ತಿ ಅಚ್ಚನ್ತಸುಖುಮಭಾವಪ್ಪತ್ತಸಙ್ಖಾರಂ ಚತುತ್ಥಾರುಪ್ಪಸಮಾಪತ್ತಿಂ।

ಇದಾನಿ ಯಂ ತಂ ಏವಂ ಅಧಿಗತಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ವಸೇನ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ತಂ ಅತ್ಥತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ “ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನನ್ತಿ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ವಾ, ಉಪಪನ್ನಸ್ಸ ವಾ, ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಸುಖವಿಹಾರಿಸ್ಸ ವಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ”ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೬೨೦) ವುತ್ತಂ। ತೇಸು ಇಧ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ।

ವಚನತ್ಥೋ ಪನೇತ್ಥ - ಓಳಾರಿಕಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ಅಭಾವತೋ, ಸುಖುಮಾಯ ಚ ಭಾವತೋ, ನೇವಸ್ಸ ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ ಸಞ್ಞಾ, ನಾಸಞ್ಞಾತಿ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಂ। ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಞ್ಚ ತಂ ಮನಾಯತನಧಮ್ಮಾಯತನಪರಿಯಾಪನ್ನತ್ತಾ ಆಯತನಞ್ಚಾತಿ **ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ**। ಅಥ ವಾ ಯಾಯಮೇತ್ಥ ಸಞ್ಞಾ, ಸಾ ಪಟುಸಞ್ಞಾಕಿಚ್ಚಂ ಕಾತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾಯ ನೇವಸಞ್ಞಾ , ಸಙ್ಖಾರಾವಸೇಸಸುಖುಮಭಾವೇನ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ನಾಸಞ್ಞಾತಿ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾ। ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾ ಚ ಸಾ ಸೇಸಧಮ್ಮಾನಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ ಆಯತನಞ್ಚಾತಿ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ।

ನ ಕೇವಲಞ್ಚೇತ್ಥ ಸಞ್ಞಾವ ಏದಿಸೀ, ಅಥ ಖೋ ವೇದನಾಪಿ ನೇವವೇದನಾ ನಾವೇದನಾ, ಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ನೇವಚಿತ್ತಂ ನಾಚಿತ್ತಂ, ಫಸ್ಸೋಪಿ ನೇವಫಸ್ಸೋ ನಾಫಸ್ಸೋತಿ। ಏಸ ನಯೋ ಸೇಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಸು। ಸಞ್ಞಾಸೀಸೇನ ಪನಾಯಂ ದೇಸನಾ ಕತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಪತ್ತಮಕ್ಖನತೇಲಪ್ಪಭುತೀಹಿ ಚ ಉಪಮಾಹಿ ಏಸಮತ್ಥೋ ವಿಭಾವೇತಬ್ಬೋ - **ಸಾಮಣೇರೋ** ಕಿರ ತೇಲೇನ ಪತ್ತಂ ಮಕ್ಖೇತ್ವಾ ಠಪೇಸಿ। ತಂ ಯಾಗುಪಾನಕಾಲೇ ಥೇರೋ 'ಪತ್ತಮಾಹರಾ'ತಿ ಆಹ। ಸೋ 'ಪತ್ತೇ ತೇಲಮತ್ಥಿ, ಭನ್ತೇ'ತಿ ಆಹ। ತತೋ 'ಆಹರ, ಸಾಮಣೇರ, ತೇಲಂ ನಾಳಿಂ ಪೂರೇಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ವುತ್ತೇ 'ನತ್ಥಿ, ಭನ್ತೇ, ತೇಲ'ನ್ತಿ ಆಹ। ತತ್ಥ ಯಥಾ ಅನ್ತೋವುತ್ಥತ್ತಾ ಯಾಗುಯಾ ಸದ್ಧಿಂ ಅಕಪ್ಪಿಯಟ್ಠೇನ ತೇಲಂ ಅತ್ಥೀತಿ ಹೋತಿ, ನಾಳಿಪೂರಣಾದೀನಂ ಅಭಾವವಸೇನ ನತ್ಥೀತಿ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಸಾಪಿ ಸಞ್ಞಾ ಪಟುಸಞ್ಞಾಕಿಚ್ಚಂ ಕಾತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾಯ ನೇವಸಞ್ಞಾ, ಸಙ್ಖಾರಾವಸೇಸಸುಖುಮಭಾವೇನ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ನಾಸಞ್ಞಾ ಹೋತಿ।

ಕಿಮ್ಪನೇತ್ಥ ಸಞ್ಞಾಕಿಚ್ಚನ್ತಿ? ಆರಮ್ಮಣಸಞ್ಜಾನನಞ್ಚೇವ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಚ ವಿಸಯಭಾವಂ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ನಿಬ್ಬಿದಾಜನನಂ। ದಹನಕಿಚ್ಚಮಿವ ಹಿ ಸುಖೋದಕೇ ತೇಜೋಧಾತು, ಸಞ್ಜಾನನಕಿಚ್ಚಮ್ಪೇಸಾ ಪಟುಂ ಕಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಸೇಸಸಮಾಪತ್ತೀಸು ಸಞ್ಞಾ ವಿಯ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ವಿಸಯಭಾವಂ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ನಿಬ್ಬಿದಾಜನನಮ್ಪಿ ಕಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಅಞ್ಞೇಸು ಹಿ ಖನ್ಧೇಸು ಅಕತಾಭಿನಿವೇಸೋ ಭಿಕ್ಖು ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಕ್ಖನ್ಧೇ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ನಿಬ್ಬಿದಂ ಪತ್ತುಂ ಸಮತ್ಥೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಅಪಿಚ **ಆಯಸ್ಮಾ ಸಾರಿಪುತ್ತೋ,** ಪಕತಿವಿಪಸ್ಸಕೋ ಪನ ಮಹಾಪಞ್ಞೋ ಸಾರಿಪುತ್ತಸದಿಸೋವ ಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯ। ಸೋಪಿ "ಏವಂ ಕಿರಿಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಹುತ್ವಾ ಸಮ್ಭೋನ್ತಿ, ಹುತ್ವಾ ಪಟಿವೇನ್ತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೯೫) ಏವಂ ಕಲಾಪಸಮ್ಮಸನವಸೇನೇವ, ನೋ ಅನುಪದಧಮ್ಮವಿಪಸ್ಸನಾವಸೇನ। ಏವಂ ಸುಖುಮತ್ತಂ ಗತಾ ಏಸಾ ಸಮಾಪತ್ತಿ।

ಯಥಾ ಚ ಪತ್ತಮಕ್ಖನತೇಲೂಪಮಾಯ ಏವಂ ಮಗ್ಗುದಕೂಪಮಾಯಪಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ವಿಭಾವೇತಬ್ಬೋ। ಮಗ್ಗಪಟಿಪನ್ನಸ್ಸ ಕಿರ ಥೇರಸ್ಸ ಪುರತೋ ಗಚ್ಛನ್ತೋ ಸಾಮಣೇರೋ ಥೋಕಮುದಕಂ ದಿಸ್ವಾ 'ಉದಕಂ, ಭನ್ತೇ, ಉಪಾಹನಾ ಓಮುಞ್ಚಥಾ'ತಿ ಆಹ। ತತೋ ಥೇರೇನ 'ಸಚೇ ಉದಕಮತ್ಥಿ, ಆಹರ ನ್ಹಾನಸಾಟಕಂ, ನ್ಹಾಯಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ವುತ್ತೇ 'ನತ್ಥಿ, ಭನ್ತೇ'ತಿ ಆಹ। ತತ್ಥ ಯಥಾ ಉಪಾಹನತೇಮನಮತ್ತಟ್ಠೇನ ಉದಕಂ ಅತ್ಥೀತಿ ಹೋತಿ , ನ್ಹಾನಟ್ಠೇನ ನತ್ಥೀತಿ ಹೋತಿ, ಏವಮ್ಪಿ ಸಾ ಪಟುಸಞ್ಞಾಕಿಚ್ಚಂ ಕಾತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾಯ ನೇವ ಸಞ್ಞಾ, ಸಙ್ಖಾರಾವಸೇಸಸುಖುಮಭಾವೇನ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ನಾಸಞ್ಞಾ ಹೋತಿ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಏತಾಹೇವ, ಅಞ್ಞಾಹಿಪಿ ಅನುರೂಪಾಹಿ ಉಪಮಾಹಿ ಏಸ ಅತ್ಥೋ ವಿಭಾವೇತಬ್ಬೋ। ಇತಿ ಇಮಾಯ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನೇ ಪವತ್ತಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಭೂತಾಯ ವಾ ಸಞ್ಞಾಯ ಸಹಗತನ್ತಿ **ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸಞ್ಞಾಸಹಗತಂ**। ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ।

ಇಧ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ನಿಕನ್ತಿಪರಿಯಾದಾನದುಕ್ಕರತಾಯ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ, ಪರಿಯಾದಿನ್ನನಿಕನ್ತಿಕಸ್ಸ ಅಪ್ಪನಾಪರಿವಾಸದನ್ಧತಾಯ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾ। ವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಸುಖಾ ಪಟಿಪದಾ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞಾ ಚ। ಪರಿತ್ತಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸೇ ಪವತ್ತಿತವಿಞ್ಞಾಣಾಪಗಮಾರಮ್ಮಣಂ ಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿತಾಯ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತಾ, ವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸೇಸಂ ಪುರಿಮಸದಿಸಮೇವ।

ಅಸದಿಸರೂಪೋ ನಾಥೋ, ಆರುಪ್ಪಂ ಯಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಆಹ।
ತಂ ಇತಿ ಞತ್ವಾ ತಸ್ಮಿಂ, ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾಪಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ॥

ಅರೂಪಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ ಹಿ -

ಆರಮ್ಮಣಾತಿಕ್ಕಮತೋ, ಚತಸ್ಸೋಪಿ ಭವನ್ತಿಮಾ।
ಅಙ್ಗಾತಿಕ್ಕಮಮೇತಾಸಂ, ನ ಇಚ್ಛನ್ತಿ ವಿಭಾವಿನೋ॥

ಏತಾಸು ಹಿ ರೂಪನಿಮಿತ್ತಾತಿಕ್ಕಮತೋ ಪಠಮಾ, ಆಕಾಸಾತಿಕ್ಕಮತೋ ದುತಿಯಾ, ಆಕಾಸೇ ಪವತ್ತಿತವಿಞ್ಞಾಣಾತಿಕ್ಕಮತೋ ತತಿಯಾ, ಆಕಾಸೇ ಪವತ್ತಿತವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಅಪಗಮಾತಿಕ್ಕಮತೋ ಚತುತ್ಥಾತಿ ಸಬ್ಬಥಾ 'ಆರಮ್ಮಣಾತಿಕ್ಕಮತೋ ಚತಸ್ಸೋಪಿ ಭವನ್ತಿಮಾ' ಅರೂಪಸಮಾಪತ್ತಿಯೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಙ್ಗಾತಿಕ್ಕಮಂ ಪನ ಏತಾಸಂ ನ ಇಚ್ಛನ್ತಿ ಪಣ್ಡಿತಾ। ನ ಹಿ ರೂಪಾವಚರಸಮಾಪತ್ತೀಸು ವಿಯ ಏತಾಸು ಅಙ್ಗಾತಿಕ್ಕಮೋ ಅತ್ಥಿ। ಸಬ್ಬಾಸುಪಿ ಹಿ ಏತಾಸು ಉಪೇಕ್ಖಾ ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾತಿ ದ್ವೇ ಏವ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ -

ಸುಪಣೀತತರಾ ಹೋನ್ತಿ, ಪಚ್ಛಿಮಾ ಪಚ್ಛಿಮಾ ಇಧ।
ಉಪಮಾ ತತ್ಥ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ, ಪಾಸಾದತಲಸಾಟಿಕಾ॥

ಯಥಾ ಹಿ ಚತುಭೂಮಕಪಾಸಾದಸ್ಸ ಹೇಟ್ಠಿಮತಲೇ ದಿಬ್ಬನಚ್ಚಗೀತವಾದಿತಸುರಭಿಗನ್ಧಮಾಲಾಸಾದುರಸಪಾನಭೋಜನಸಯನಚ್ಛಾದನಾದಿವಸೇನ ಪಣೀತಾ ಪಞ್ಚ ಕಾಮಗುಣಾ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಿತಾ ಅಸ್ಸು, ದುತಿಯೇ ತತೋ ಪಣೀತತರಾ, ತತಿಯೇ ತತೋ ಪಣೀತತಮಾ, ಚತುತ್ಥೇ ಸಬ್ಬಪಣೀತಾ; ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ತಾನಿ ಚತ್ತಾರಿಪಿ ಪಾಸಾದತಲಾನೇವ, ನತ್ಥಿ ನೇಸಂ ಪಾಸಾದತಲಭಾವೇನ ವಿಸೇಸೋ, ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣಸಮಿದ್ಧಿವಿಸೇಸೇನ ಪನ ಹೇಟ್ಠಿಮತೋ ಹೇಟ್ಠಿಮತೋ ಉಪರಿಮಂ ಉಪರಿಮಂ ಪಣೀತತರಂ ಹೋತಿ।

ಯಥಾ ಚ ಏಕಾಯ ಇತ್ಥಿಯಾ ಕನ್ತಿತಥೂಲಸಣ್ಹಸಣ್ಹತರಸಣ್ಹತಮಸುತ್ತಾನಂ ಚತುಪಲತಿಪಲದ್ವಿಪಲಏಕಪಲಸಾಟಿಕಾ ಅಸ್ಸು, ಆಯಾಮೇನ ವಿತ್ಥಾರೇನ ಚ ಸಮಪ್ಪಮಾಣಾ; ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ತಾ ಸಾಟಿಕಾ ಚತಸ್ಸೋಪಿ ಆಯಾಮತೋ ಚ ವಿತ್ಥಾರತೋ ಚ ಸಮಪ್ಪಮಾಣಾ, ನತ್ಥಿ ತಾಸಂ ಪಮಾಣತೋ ವಿಸೇಸೋ, ಸುಖಸಮ್ಫಸ್ಸಸುಖುಮಭಾವಮಹಗ್ಘಭಾವೇಹಿ ಪನ ಪುರಿಮಾಯ ಪುರಿಮಾಯ ಪಚ್ಛಿಮಾ ಪಚ್ಛಿಮಾ ಪಣೀತತರಾ ಹೋನ್ತಿ, ಏವಮೇವ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಚತೂಸುಪಿ ಏತಾಸು ಉಪೇಕ್ಖಾ ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾತಿ ಏತಾನಿ ದ್ವೇಯೇವ ಅಙ್ಗಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ಅಥ ಖೋ ಭಾವನಾವಿಸೇಸೇನ ತೇಸಂ ಅಙ್ಗಾನಂ ಪಣೀತಪಣೀತತರಭಾವೇನ ಸುಪಣೀತತರಾ ಹೋನ್ತಿ ಪಚ್ಛಿಮಾ ಪಚ್ಛಿಮಾ ಇಧಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏವಂ ಅನುಪುಬ್ಬೇನ ಪಣೀತಪಣೀತಾ ಚೇತಾ -

ಅಸುಚಿಮ್ಹಿ ಮಣ್ಡಪೇ ಲಗ್ಗೋ, ಏಕೋ ತಂ ನಿಸ್ಸಿತೋ ಪರೋ।
ಅಞ್ಞೋ ಬಹಿ ಅನಿಸ್ಸಾಯ, ತಂ ತಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಚಾಪರೋ॥

ಠಿತೋ ಚತೂಹಿ ಏತೇಹಿ, ಪುರಿಸೇಹಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ।
ಸಮಾನತಾಯ ಞಾತಬ್ಬಾ, ಚತಸ್ಸೋಪಿ ವಿಭಾವಿನಾ॥ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೨೯೧)।

ತತ್ರಾಯಮತ್ಥಯೋಜನಾ - ಅಸುಚಿಮ್ಹಿ ಕಿರ ದೇಸೇ ಏಕೋ ಮಣ್ಡಪೋ। ಅಥೇಕೋ ಪುರಿಸೋ ಆಗನ್ತ್ವಾ ತಂ ಅಸುಚಿಂ ಜಿಗುಚ್ಛಮಾನೋ ತಂ ಮಣ್ಡಪಂ ಹತ್ಥೇಹಿ ಆಲಮ್ಬಿತ್ವಾ ತತ್ಥ ಲಗ್ಗೋ, ಲಗ್ಗಿತೋ ವಿಯ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ಅಥಾಪರೋ ಆಗನ್ತ್ವಾ ತಂ ಮಣ್ಡಪಲಗ್ಗಂ ಪುರಿಸಂ ನಿಸ್ಸಿತೋ। ಅಥಞ್ಞೋ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಚಿನ್ತೇಸಿ - 'ಯೋ ಏಸ ಮಣ್ಡಪೇ ಲಗ್ಗೋ, ಯೋ ಚ ತಂ ನಿಸ್ಸಿತೋ,

ಉಭೋಪೇತೇ ದುಟ್ಠಿತಾ; ಧುವೋ ಚ ನೇಸಂ ಮಣ್ಡಪಪಪಾತೇ ಪಾತೋ, ಹನ್ದಾಹಂ ಬಹಿಯೇವ ತಿಟ್ಠಾಮೀ'ತಿ ಸೋ ತನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ ಅನಿಸ್ಸಾಯ ಬಹಿಯೇವ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ಅಥಾಪರೋ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಮಣ್ಡಪಲಗ್ಗಸ್ಸ ತನ್ನಿಸ್ಸಿತಸ್ಸ ಚ ಅಖೇಮಭಾವಂ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ಬಹಿಠಿತಞ್ಚ ಸುಟ್ಠಿತೋತಿ ಮನ್ತ್ವಾ ತಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಅಟ್ಠಾಸಿ।

ತತ್ಥ ಅಸುಚಿಮ್ಹಿ ದೇಸೇ ಮಣ್ಡಪೋ ವಿಯ ಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಅಸುಚಿಜಿಗುಚ್ಛಾಯ ಮಣ್ಡಪಲಗ್ಗೋ ಪುರಿಸೋ ವಿಯ ರೂಪನಿಮಿತ್ತಜಿಗುಚ್ಛಾಯ ಆಕಾಸಾರಮ್ಮಣಂ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ । ಮಣ್ಡಪಲಗ್ಗಂ ಪುರಿಸಂ ನಿಸ್ಸಿತೋ ವಿಯ ಆಕಾಸಾರಮ್ಮಣಂ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಂ। ತೇಸಂ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ಅಖೇಮಭಾವಂ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ಅನಿಸ್ಸಾಯ ತಂ ಮಣ್ಡಪಲಗ್ಗಂ, ಬಹಿಠಿತೋ ವಿಯ, ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಅಕತ್ವಾ ತದಭಾವಾರಮ್ಮಣಂ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ। ಮಣ್ಡಪಲಗ್ಗಸ್ಸ ತನ್ನಿಸ್ಸಿತಸ್ಸ ಚ ಅಖೇಮತಂ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ಬಹಿಠಿತಞ್ಚ 'ಸುಟ್ಠಿತೋ'ತಿ ಮನ್ತ್ವಾ ತಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಠಿತೋ ವಿಯ ವಿಞ್ಞಾಣಾಭಾವಸಙ್ಖಾತೇ ಬಹಿಪದೇಸೇ ಠಿತಂ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಂ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಏವಂ ಪವತ್ತಮಾನಞ್ಚ -

ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತೇವ, ಅಞ್ಞಾಭಾವೇನ ತಂ ಇದಂ।
ದಿಟ್ಠದೋಸಮ್ಪಿ ರಾಜಾನಂ, ವುತ್ತಿಹೇತು ಯಥಾ ಜನೋ॥ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೨೯೧)।

ಇದಞ್ಹಿ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ 'ಆಸನ್ನವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಪಚ್ಚತ್ಥಿಕಾ ಅಯಂ ಸಮಾಪತ್ತೀ'ತಿ ಏವಂ ದಿಟ್ಠದೋಸಮ್ಪಿ ತಂ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತೇವ। ಯಥಾ ಕಿಂ? 'ದಿಟ್ಠದೋಸಮ್ಪಿ ರಾಜಾನಂ ವುತ್ತಿಹೇತು ಯಥಾ ಜನೋ'। ಯಥಾ ಹಿ ಅಸಂಯತಂ ಫರುಸಕಾಯವಚೀಮನೋಸಮಾಚಾರಂ ಕಞ್ಚಿ ಸಬ್ಬದಿಸಮ್ಪತಿಂ ರಾಜಾನಂ 'ಫರುಸಸಮಾಚಾರೋ ಅಯ'ನ್ತಿ ಏವಂ ದಿಟ್ಠದೋಸಮ್ಪಿ ಅಞ್ಞತ್ಥ ವುತ್ತಿಂ ಅಲಭಮಾನೋ ಜನೋ ವುತ್ತಿಹೇತು ನಿಸ್ಸಾಯ ವತ್ತತಿ, ಏವಂ ದಿಟ್ಠದೋಸಮ್ಪಿ ತಂ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಅಞ್ಞಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಅಲಭಮಾನಮಿದಂ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತೇವ। ಏವಂ ಕುರುಮಾನಞ್ಚ -

ಆರುಳ್ಹೋ ದೀಘನಿಸ್ಸೇಣಿಂ, ಯಥಾ ನಿಸ್ಸೇಣಿಬಾಹುಕಂ।
ಪಬ್ಬತಗ್ಗಞ್ಚ ಆರುಳ್ಹೋ, ಯಥಾ ಪಬ್ಬತಮತ್ಥಕಂ॥

ಯಥಾ ವಾ ಗಿರಿಮಾರುಳ್ಹೋ, ಅತ್ತನೋಯೇವ ಜಣ್ಣುಕಂ।
ಓಲುಬ್ಭತಿ ತಥೇವೇತಂ, ಝಾನಮೋಲುಬ್ಭ ವತ್ತತೀತಿ॥ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೨೯೩)।

ಅರೂಪಾವಚರಕುಸಲಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ತೇಭೂಮಕಕುಸಲವಣ್ಣನಾ

೨೬೯. ಇದಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಾನಿಪೇತಾನಿ ತೇಭೂಮಕಕುಸಲಾನಿ ಹೀನಾದಿನಾ ಪಭೇದೇನ ವತ್ತನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ತಂ ಪಭೇದಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ **ಹೀನ**ನ್ತಿ ಲಾಮಕಂ। ತಂ ಆಯೂಹನವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಹೀನುತ್ತಮಾನಂ ಮಜ್ಝೇ ಭವಂ **ಮಜ್ಝಿಮಂ**। ಪಧಾನಭಾವಂ ನೀತಂ **ಪಣೀತಂ,** ಉತ್ತಮನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಾನಿಪಿ ಆಯೂಹನವಸೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಯಸ್ಸ ಹಿ ಆಯೂಹನಕ್ಖಣೇ ಛನ್ದೋ ವಾ ಹೀನೋ ಹೋತಿ, ವೀರಿಯಂ ವಾ, ಚಿತ್ತಂ ವಾ, ವೀಮಂಸಾ ವಾ, ತಂ ಹೀನಂ ನಾಮ। ಯಸ್ಸ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಮಜ್ಝಿಮಾ ಚೇವ ಪಣೀತಾ, ಚ ತಂ ಮಜ್ಝಿಮಞ್ಚೇವ ಪಣೀತಞ್ಚ। ಯಂ ಪನ

ಕತ್ತುಕಾಮತಾಸಙ್ಖಾತಂ ಛನ್ದಂ ಧುರಂ ಛನ್ದಂ ಜೇಟ್ಠಕಂ ಛನ್ದಂ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಂ ಕತ್ವಾ ಆಯೂಹಿತಂ, ತಂ ಛನ್ದಾಧಿಪತಿತೋ ಆಗತತ್ತಾ **ಛನ್ದಾಧಿಪತೇಯ್ಯಂ** ನಾಮ। ವೀರಿಯಾಧಿಪತೇಯ್ಯಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ನಯಾ ಗಣೇತಬ್ಬಾ। ಸಬ್ಬಪಠಮಂ ವಿಭತ್ತೋ ಹಿ ಏಕೋ ನಯೋ, ಹೀನನ್ತಿ ಏಕೋ, ಮಜ್ಝಿಮನ್ತಿ ಏಕೋ, ಪಣೀತನ್ತಿ ಏಕೋ, ಛನ್ದಾಧಿಪತೇಯ್ಯನ್ತಿ ಏಕೋ। ಇಮೇ ತಾವ ಛನ್ದಾಧಿಪತೇಯ್ಯೇ ಪಞ್ಚ ನಯಾ। ಏವಂ ವೀರಿಯಾಧಿಪತೇಯ್ಯಾದೀಸುಪೀತಿ ಚತ್ತಾರೋ ಪಞ್ಚಕಾ ವೀಸತಿ ಹೋನ್ತಿ। ಪುರಿಮೋ ವಾ ಏಕೋ ಸುದ್ಧಿಕನಯೋ, ಹೀನನ್ತಿಆದಯೋ ತಯೋ, ಛನ್ದಾಧಿಪತೇಯ್ಯನ್ತಿಆದಯೋ ಚತ್ತಾರೋ, ಛನ್ದಾಧಿಪತೇಯ್ಯಂ ಹೀನನ್ತಿಆದಯೋ ದ್ವಾದಸಾತಿ ಏವಮ್ಪಿ ವೀಸತಿ ನಯಾ ಹೋನ್ತಿ।

ಇಮೇ ವೀಸತಿ ಮಹಾನಯಾ ಕತ್ಥ ವಿಭತ್ತಾತಿ? **ಮಹಾಪಕರಣೇ** (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೧೪.೧) ಹೀನತ್ತಿಕೇ ವಿಭತ್ತಾ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ ಹೀನತ್ತಿಕತೋ ಮಜ್ಝಿಮರಾಸಿಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಹೀನಮಜ್ಝಿಮಪಣೀತವಸೇನ ತಯೋ ಕೋಟ್ಠಾಸಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। ತತೋಪಿ ಮಜ್ಝಿಮರಾಸಿಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಹೀನಪಣೀತೇ ಗಹೇತ್ವಾ ನವ ನವ ಕೋಟ್ಠಾಸಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। ಹೀನಸ್ಮಿಂಯೇವ ಹಿ ಹೀನಂ ಅತ್ಥಿ ಮಜ್ಝಿಮಂ ಅತ್ಥಿ ಪಣೀತಂ ಅತ್ಥಿ। ಪಣೀತಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಹೀನಂ ಅತ್ಥಿ ಮಜ್ಝಿಮಂ ಅತ್ಥಿ ಪಣೀತಂ ಅತ್ಥಿ। ತಥಾ ಹೀನಹೀನಸ್ಮಿಂ ಹೀನಂ, ಹೀನಹೀನಸ್ಮಿಂ ಮಜ್ಝಿಮಂ, ಹೀನಹೀನಸ್ಮಿಂ ಪಣೀತಂ। ಹೀನಮಜ್ಝಿಮಸ್ಮಿಂ ಹೀನಂ, ಹೀನಮಜ್ಝಿಮಸ್ಮಿಂ ಮಜ್ಝಿಮಂ, ಹೀನಮಜ್ಝಿಮಸ್ಮಿಂ ಪಣೀತಂ। ಹೀನಪಣೀತಸ್ಮಿಂ ಹೀನಂ, ಹೀನಪಣೀತಸ್ಮಿಂ ಮಜ್ಝಿಮಂ, ಹೀನಪಣೀತಸ್ಮಿಂ ಪಣೀತನ್ತಿ ಅಯಮೇಕೋ ನವಕೋ। ಪಣೀತಹೀನಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಹೀನಂ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ, ಪಣೀತಹೀನಸ್ಮಿಂ ಮಜ್ಝಿಮಂ, ಪಣೀತಹೀನಸ್ಮಿಂ ಪಣೀತಂ। ತಥಾ ಪಣೀತಮಜ್ಝಿಮಸ್ಮಿಂ ಹೀನಂ, ಪಣೀತಮಜ್ಝಿಮಸ್ಮಿಂ ಮಜ್ಝಿಮಂ, ಪಣೀತಮಜ್ಝಿಮಸ್ಮಿಂ ಪಣೀತಂ। ಪಣೀತಪಣೀತಸ್ಮಿಂ ಹೀನಂ, ಪಣೀತಪಣೀತಸ್ಮಿಂ ಮಜ್ಝಿಮಂ, ಪಣೀತಪಣೀತಸ್ಮಿಂ ಪಣೀತನ್ತಿ। ಅಯಂ ದುತಿಯೋ ನವಕೋತಿ ದ್ವೇ ನವಕಾ ಅಟ್ಠಾರಸ। ಇಮಾನಿ ಅಟ್ಠಾರಸ ಕಮ್ಮದ್ವಾರಾನಿ ನಾಮ । ಇಮೇಹಿ ಪಭಾವಿತತ್ತಾ , ಇಮೇಸಂ ವಸೇನ, ಅಟ್ಠಾರಸ ಖತ್ತಿಯಾ, ಅಟ್ಠಾರಸ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ, ಅಟ್ಠಾರಸ ವೇಸ್ಸಾ, ಅಟ್ಠಾರಸ ಸುದ್ದಾ, ಅಟ್ಠಚತ್ತಾಲೀಸ ಗೋತ್ತಚರಣಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

ಇಮೇಸು ಚ ಪನ ತೇಭೂಮಕೇಸು ಕುಸಲೇಸು ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಂ ತಿಹೇತುಕಮ್ಪಿ ದುಹೇತುಕಮ್ಪಿ ಹೋತಿ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಪ್ಪಯುತ್ತವಸೇನ। ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಂ ಪನ ತಿಹೇತುಕಮೇವ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಮೇವ। ಕಾಮಾವಚರಮ್ಪೇತ್ಥ ಅಧಿಪತಿನಾ ಸಹಾಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ವಿನಾಪಿ। ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಂ ಅಧಿಪತಿಸಮ್ಪನ್ನಮೇವ ಹೋತಿ। ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲೇ ಚೇತ್ಥ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿ ಸಹಜಾತಾಧಿಪತೀತಿ ದ್ವೇಪಿ ಅಧಿಪತಯೋ ಲಬ್ಭನ್ತಿ। ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರೇಸು ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿ ನ ಲಬ್ಭತಿ, ಸಹಜಾತಾಧಿಪತಿಯೇವ ಲಬ್ಭತಿ। ತತ್ಥ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಾಧಿಪತೇಯ್ಯಭಾವೋ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ವಸೇನ ವುತ್ತೋ। ದ್ವಿನ್ನಂ ಪನ ಚಿತ್ತಾನಂ ಏಕತೋ ಅಭಾವೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಾಧಿಪತಿ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ತಥಾ ಛನ್ದಾದೀನಂ ಛನ್ದಾಧಿಪತಿಆದಯೋ। ಕೇಚಿ ಪನ 'ಸಚೇ ಚಿತ್ತವತೋ ಕುಸಲಂ ಹೋತಿ, ಮಯ್ಹಂ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ ಏವಂ ಯಂ ಚಿತ್ತಂ ಧುರಂ ಕತ್ವಾ ಜೇಟ್ಠಕಂ ಕತ್ವಾ ಅಪರಂ ಕುಸಲಚಿತ್ತಂ ಆಯೂಹಿತಂ, ತಸ್ಸ ತಂ ಪುರಿಮಚಿತ್ತಂ ಚಿತ್ತಾಧಿಪತಿ ನಾಮ ಹೋತಿ, ತತೋ ಆಗತತ್ತಾ ಇದಂ ಚಿತ್ತಾಧಿಪತೇಯ್ಯಂ ನಾಮಾ'ತಿ ಏವಂ ಆಗಮನವಸೇನಾಪಿ ಅಧಿಪತಿಂ ನಾಮ ಇಚ್ಛನ್ತಿ। ಅಯಂ ಪನ ನಯೋ ನೇವ ಪಾಳಿಯಂ ನ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ದಿಸ್ಸತಿ। ತಸ್ಮಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಅಧಿಪತಿಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಇಮೇಸು ಚ ಏಕೂನವೀಸತಿಯಾ ಮಹಾನಯೇಸು ಪುರಿಮೇ ಸುದ್ಧಿಕನಯೇ ವುತ್ತಪರಿಮಾಣಾನೇವ ಚಿತ್ತಾನಿ ಚ ನವಕಾ ಚ ಪಾಠವಾರಾ ಚ ಹೋನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಸು ವುತ್ತಪರಿಮಾಣತೋ ವೀಸತಿಗುಣೋ ಚಿತ್ತನವಕವಾರಭೇದೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ಚತೂಸು ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಸು ಸೋಳಸಗುಣೋತಿ, ಅಯಂ ತೇಭೂಮಕಕುಸಲೇ ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾ ನಾಮಾತಿ।

ತೇಭೂಮಕಕುಸಲಂ।

ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲವಣ್ಣನಾ

೨೭೭. ಏವಂ ಭವತ್ತಯಸಮ್ಪತ್ತಿನಿಬ್ಬತ್ತಕಂ ಕುಸಲಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಸಬ್ಬಭವಸಮತಿಕ್ಕಮನಾಯ ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ **ಲೋಕುತ್ತರ**ನ್ತಿ ಕೇನಟ್ಠೇನ ಲೋಕುತ್ತರಂ? ಲೋಕಂ ತರತೀತಿ, ಲೋಕುತ್ತರಂ ಲೋಕಂ ಉತ್ತರತೀತಿ ಲೋಕುತ್ತರಂ; ಲೋಕಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮ್ಮ ಅಭಿಭುಯ್ಯ ತಿಟ್ಠತೀತಿ ಲೋಕುತ್ತರಂ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೪೩)। **ಝಾನಂ ಭಾವೇತೀ**ತಿ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಿಕಂ ಅಪ್ಪನಾಝಾನಂ ಭಾವೇತಿ ಜನೇತಿ ವಡ್ಢೇತಿ।

ಲೋಕತೋ ನಿಯ್ಯಾತಿ ವಟ್ಟತೋ ನಿಯ್ಯಾತೀತಿ **ನಿಯ್ಯಾನಿಕಂ**। ನಿಯ್ಯಾತಿ ವಾ ಏತೇನಾತಿ ನಿಯ್ಯಾನಿಕಂ। ತಂಸಮಙ್ಗೀ ಹಿ ಪುಗ್ಗಲೋ ದುಕ್ಖಂ ಪರಿಜಾನನ್ತೋ ನಿಯ್ಯಾತಿ, ಸಮುದಯಂ ಪಜಹನ್ತೋ ನಿಯ್ಯಾತಿ, ನಿರೋಧಂ ಸಚ್ಛಿಕರೋನ್ತೋ ನಿಯ್ಯಾತಿ, ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ನಿಯ್ಯಾತಿ। ಯಥಾ ಚ ಪನ ತೇಭೂಮಕಕುಸಲಂ ವಟ್ಟಸ್ಮಿಂ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ ಆಚಿನಾತಿ ವಡ್ಢೇತೀತಿ ಆಚಯಗಾಮೀ ನಾಮ ಹೋತಿ, ನ ತಥಾ ಇದಂ। ಇದಂ ಪನ ಯಥಾ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಪುರಿಸೇ ಅಟ್ಠಾರಸಹತ್ಥಂ ಪಾಕಾರಂ ಚಿನನ್ತೇ ಅಪರೋ ಮಹಾಮುಗ್ಗರಂ ಗಹೇತ್ವಾ ತೇನ ಚಿತಚಿತಟ್ಠಾನಂ ಅಪಚಿನನ್ತೋ ವಿದ್ಧಂಸೇನ್ತೋ ಏವ ಗಚ್ಛೇಯ್ಯ, ಏವಮೇವ ತೇಭೂಮಕಕುಸಲೇನ ಚಿತಾ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ ಪಚ್ಚಯವೇಕಲ್ಲಕರಣೇನ ಅಪಚಿನನ್ತಂ ವಿದ್ಧಂಸೇನ್ತಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಅಪಚಯಗಾಮಿ।

ದಿಟ್ಠಿಗತಾನಂ ಪಹಾನಾಯಾತಿ, ಏತ್ಥ ದಿಟ್ಠಿಯೋ ಏವ ದಿಟ್ಠಿಗತಾನಿ, ಗೂಥಗತಂ ಮುತ್ತಗತನ್ತಿಆದೀನಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೯.೧೧) ವಿಯ। ದ್ವಾಸಟ್ಠಿಯಾ ವಾ ದಿಟ್ಠೀನಂ ಅನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ದಿಟ್ಠೀಸು ಗತಾನೀತಿಪಿ ದಿಟ್ಠಿಗತಾನಿ। ದಿಟ್ಠಿಯಾ ವಾ ಗತಂ ಏತೇಸನ್ತಿಪಿ ದಿಟ್ಠಿಗತಾನಿ। ದಿಟ್ಠಿಸದಿಸಗಮನಾನಿ ದಿಟ್ಠಿಸದಿಸಪ್ಪವತ್ತಾನೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಾನಿ ಪನ ತಾನೀತಿ? ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಿ ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸಅಪಾಯಗಮನೀಯರಾಗದೋಸಮೋಹಾಕುಸಲಾನಿ। ತಾನಿ ಹಿ ಯಾವ ಪಠಮಮಗ್ಗಭಾವನಾ ತಾವ ಪವತ್ತಿಸಬ್ಭಾವತೋ ದಿಟ್ಠಿಸದಿಸಗಮನಾನೀತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಇತಿ ದಿಟ್ಠಿಯೋ ಚ ದಿಟ್ಠಿಗತಾನಿ ಚ ದಿಟ್ಠಿಗತಾನಿ। ತೇಸಂ **ದಿಟ್ಠಿಗತಾನಂ**। **ಪಹಾನಾಯಾ**ತಿ ಸಮುಚ್ಛೇದವಸೇನೇವ ಪಜಹನತ್ಥಾಯ। **ಪಠಮಾಯಾ**ತಿ ಗಣನವಸೇನಪಿ ಪಠಮುಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನಪಿ ಪಠಮಾಯ। **ಭೂಮಿಯಾ**ತಿ "ಅನನ್ತರಹಿತಾಯ ಭೂಮಿಯಾ"ತಿಆದೀಸು (ಪಾರಾ॰ ೧೭; ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೨೯೬) ತಾವ ಅಯಂ ಮಹಾಪಥವೀ ಭೂಮೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ। "ಸುಖಭೂಮಿಯಂ ಕಾಮಾವಚರೇ"ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೯೮೮) ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ। ಇಧ ಪನ ಸಾಮಞ್ಞಫಲಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ। ತಞ್ಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ನಿಸ್ಸಯಭಾವತೋ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಭವನ್ತಿ ಏತ್ಥಾತಿ ಭೂಮಿ। ಯಸ್ಮಾ ವಾ ಸಮಾನೇಪಿ ಲೋಕುತ್ತರಭಾವೇ ಸಯಮ್ಪಿ ಭವತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ನಿಬ್ಬಾನಂ ವಿಯ ಅಪಾತುಭಾವಂ, ತಸ್ಮಾಪಿ ಭೂಮೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ; ತಸ್ಸಾ **ಪಠಮಾಯ ಭೂಮಿಯಾ**। **ಪತ್ತಿಯಾ**ತಿ ಸೋತಾಪತ್ತಿಫಲಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಪಠಮಸ್ಸ ಸಾಮಞ್ಞಫಲಸ್ಸ ಪತ್ತತ್ಥಾಯ ಪಟಿಲಾಭತ್ಥಾಯಾತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ವಿವಿಚ್ಚಾ**ತಿ ಸಮುಚ್ಛೇದವಿವೇಕವಸೇನ ವಿವಿಚ್ಚಿತ್ವಾ, ವಿನಾ ಹುತ್ವಾ।

ಇದಾನಿ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಲೋಕಿಯಜ್ಝಾನಮ್ಪಿ ನ ವಿನಾ ಪಟಿಪದಾಯ ಇಜ್ಝತಿ, ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಇಧ ಸುದ್ಧಿಕನಯಂ ಪಹಾಯ ಲೋಕುತ್ತರಜ್ಝಾನಂ ಪಟಿಪದಾಯ ಸದ್ಧಿಂಯೇವ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ದೇಸೇತುಕಾಮತಾಯ **ದುಕ್ಖಪಟಿಪದಂ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞ**ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ।

ತತ್ಥ ಯೋ ಆದಿತೋವ ಕಿಲೇಸೇ ವಿಕ್ಖಮ್ಭೇನ್ತೋ ದುಕ್ಖೇನ ಸಸಙ್ಖಾರೇನ ಸಪ್ಪಯೋಗೇನ ಕಿಲಮನ್ತೋ ವಿಕ್ಖಮ್ಭೇತಿ ತಸ್ಸ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ ಹೋತಿ; ಯೋ ಪನ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತ ಕಿಲೇಸೋ ವಿಪಸ್ಸನಾಪರಿವಾಸಂ ವಸನ್ತೋ ಚಿರೇನ ಮಗ್ಗಪಾತುಭಾವಂ ಪಾಪುಣಾತಿ ತಸ್ಸ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾ ಹೋತಿ। ಇತಿ ಯೋ ಕೋಚಿ ವಾರೋ ದುಕ್ಖಪಟಿಪದದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞೋ ನಾಮ ಕತೋ।

ಕತಮಂ ಪನ ವಾರಂ ರೋಚೇಸುನ್ತಿ? ಯತ್ಥ ಸಕಿಂ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಾ ಕಿಲೇಸಾ ಸಮುದಾಚರಿತ್ವಾ ದುತಿಯಮ್ಪಿ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಾ ಪುನ ಸಮುದಾಚರನ್ತಿ, ತತಿಯಂ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತೇ ಪನ ತಥಾವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತೇವ ಕತ್ವಾ ಮಗ್ಗೇನ ಸಮುಗ್ಘಾತಂ ಪಾಪೇತಿ, ಇಮಂ ವಾರಂ ರೋಚೇಸುಂ। ಇಮಸ್ಸ ವಾರಸ್ಸ ದುಕ್ಖಾಪಟಿಪದಾ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾತಿ ನಾಮಂ ಕತಂ। ಏತ್ತಕೇನ ಪನ ನ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ಏವಮೇತ್ಥ ಆದಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ವಿಭಾವನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ - ಯೋ ಹಿ ಚತ್ತಾರಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಉಪಾದಾರೂಪಂ

ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ, ಅರೂಪಂ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ, ‘ರೂಪಾರೂಪಂ’ ಪನ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನ್ತೋ ದುಕ್ಖೇನ ಕಸಿರೇನ ಕಿಲಮನ್ತೋ ಪರಿಗ್ಗಹೇತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ತಸ್ಸ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಪರಿಗ್ಗಹಿತರೂಪಾರೂಪಸ್ಸ ಪನ ವಿಪಸ್ಸನಾಪರಿವಾಸೇ ಮಗ್ಗಪಾತುಭಾವದನ್ಧತಾಯ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಯೋಪಿ ರೂಪಾರೂಪಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ‘ನಾಮರೂಪಂ’ ವವತ್ಥಪೇನ್ತೋ ದುಕ್ಖೇನ ಕಸಿರೇನ ಕಿಲಮನ್ತೋ ವವತ್ಥಪೇತಿ, ವವತ್ಥಾಪಿತೇ ಚ ನಾಮರೂಪೇ ವಿಪಸ್ಸನಾಪರಿವಾಸಂ ವಸನ್ತೋ ಚಿರೇನ ಮಗ್ಗಂ ಉಪ್ಪಾದೇತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ತಸ್ಸಾಪಿ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಅಪರೋ ನಾಮರೂಪಮ್ಪಿ ವವತ್ಥಪೇತ್ವಾ ‘ಪಚ್ಚಯೇ’ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನ್ತೋ ದುಕ್ಖೇನ ಕಸಿರೇನ ಕಿಲಮನ್ತೋ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ, ಪಚ್ಚಯೇ ಚ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಪರಿವಾಸಂ ವಸನ್ತೋ ಚಿರೇನ ಮಗ್ಗಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ, ಏವಮ್ಪಿ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಅಪರೋ ಪಚ್ಚಯೇಪಿ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ‘ಲಕ್ಖಣಾನಿ’ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತೋ ದುಕ್ಖೇನ ಕಸಿರೇನ ಕಿಲಮನ್ತೋ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ, ಪಟಿವಿದ್ಧಲಕ್ಖಣೋ ಚ ವಿಪಸ್ಸನಾಪರಿವಾಸಂ ವಸನ್ತೋ ಚಿರೇನ ಮಗ್ಗಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ, ಏವಮ್ಪಿ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಅಪರೋ ಲಕ್ಖಣಾನಿಪಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣೇ ತಿಕ್ಖೇ ಸೂರೇ ಪಸನ್ನೇ ವಹನ್ತೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ‘ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಕನ್ತಿಂ’ ಪರಿಯಾದಿಯಮಾನೋ ದುಕ್ಖೇನ ಕಸಿರೇನ ಕಿಲಮನ್ತೋ ಪರಿಯಾದಿಯತಿ, ನಿಕನ್ತಿಞ್ಚ ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಪರಿವಾಸಂ ವಸನ್ತೋ ಚಿರೇನ ಮಗ್ಗಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ, ಏವಮ್ಪಿ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಇಮಂ ವಾರಂ ರೋಚೇಸುಂ। ಇಮಸ್ಸ ವಾರಸ್ಸ ಏತಂ ನಾಮಂ ಕತಂ। ಇಮಿನಾವ ಉಪಾಯೇನ ಪರತೋ ತಿಸ್ಸೋ ಪಟಿಪದಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಫಸ್ಸೋ ಹೋತೀತಿಆದೀಸು ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ, ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತೋ, ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋತಿ ಚತ್ತಾರಿ ಪದಾನಿ ಅಧಿಕಾನಿ। **ನಿದ್ದೇಸವಾರೇ** ಚ ವಿತಕ್ಕಾದಿನಿದ್ದೇಸೇಸು ‘ಮಗ್ಗಙ್ಗ’ನ್ತಿಆದೀನಿ ಪದಾನಿ ಅಧಿಕಾನಿ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಸದಿಸಮೇವ। ಭೂಮನ್ತರವಸೇನ ಪನ ಲೋಕುತ್ತರತಾವ ಇಧ ವಿಸೇಸೋ।

ತತ್ಥ **ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯ**ನ್ತಿ ‘ಅನಮತಗ್ಗೇ ಸಂಸಾರವಟ್ಟೇ ಅನಞ್ಞಾತಂ ಅಮತಂ ಪದಂ ಚತುಸಚ್ಚಧಮ್ಮಮೇವ ವಾ ಜಾನಿಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ಪಟಿಪನ್ನಸ್ಸ ಇಮಿನಾ ಪುಬ್ಬಾಭೋಗೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ಪನಸ್ಸ ಹೇಟ್ಠಾ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

ಸುನ್ದರಾ ಪಸತ್ಥಾ ವಾ ವಾಚಾ **ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ**। ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಸಮುಗ್ಘಾಟಿಕಾಯ ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾವಿರತಿಯಾ ಏತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಸಾ ಪರಿಗ್ಗಹಲಕ್ಖಣಾ ವಿರಮಣರಸಾ ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಪ್ಪಹಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ। ಸುನ್ದರೋ ಪಸತ್ಥೋ ವಾ ಕಮ್ಮನ್ತೋ **ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತೋ**। ಮಿಚ್ಛಾಕಮ್ಮನ್ತಸಮುಚ್ಛೇದಿಕಾಯ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿವಿರತಿಯಾ ಏತಂ ನಾಮಂ। ಸೋ ಸಮುಟ್ಠಾನಲಕ್ಖಣೋ ವಿರಮಣರಸೋ ಮಿಚ್ಛಾಕಮ್ಮನ್ತಪ್ಪಹಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ಸುನ್ದರೋ ಪಸತ್ಥೋ ವಾ ಆಜೀವೋ **ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ**। ಮಿಚ್ಛಾಜೀವವಿರತಿಯಾ ಏತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಸೋ ವೋದಾನಲಕ್ಖಣೋ ಞಾಯಾಜೀವಪ್ಪವತ್ತಿರಸೋ ಮಿಚ್ಛಾಜೀವಪ್ಪಹಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ।

ಅಪಿಚ ಹೇಟ್ಠಾ ವಿರತಿತ್ತಯೇ ವುತ್ತವಸೇನಪೇತ್ಥ ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಇತಿ ಇಮೇಸಂ ತಿಣ್ಣಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ವಸೇನ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಂ ಮಗ್ಗಪಞ್ಚಕಂ ಇಧ ಮಗ್ಗಟ್ಠಕಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಯೇವಾಪನಕೇಸು ಚ ಇಮೇಸಂ ಅಭಾವೋ। ತಥಾ

ಕರುಣಾಮುದಿತಾನಂ। ಇಮೇ ಹಿ ತಯೋ ಧಮ್ಮಾ ಇಧ ಪಾಳಿಯಂ ಆಗತತ್ತಾವ ಯೇವಾಪನಕೇಸು ನ ಗಹಿತಾ। ಕರುಣಾಮುದಿತಾ ಪನ ಸತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣಾತಿ ತಾಪೇತ್ಥ ನ ಗಹಿತಾ। ಅಯಂ ತಾವ ಉದ್ದೇಸವಾರೇ ವಿಸೇಸತ್ಥೋ।

೨೮೩. ನಿದ್ದೇಸವಾರೇ ಪನ **ಮಗ್ಗಙ್ಗಂ ಮಗ್ಗಪರಿಯಾಪನ್ನ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ತಾವ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅಙ್ಗನ್ತಿ ಮಗ್ಗಙ್ಗಂ; ಮಗ್ಗಕೋಟ್ಠಾಸೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯಥಾ ಪನ ಅರಞ್ಞೇ ಪರಿಯಾಪನ್ನಂ ಅರಞ್ಞಪರಿಯಾಪನ್ನಂ ನಾಮ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಮಗ್ಗೇ ಪರಿಯಾಪನ್ನನ್ತಿ ಮಗ್ಗಪರಿಯಾಪನ್ನಂ। ಮಗ್ಗಸನ್ನಿಸ್ಸಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

೨೮೫. **ಪೀತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ**ತಿ ಏತ್ಥ ಪೀತಿ ಏವ ಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋತಿ ಪೀತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ। ತತ್ಥ ಬೋಧಿಯಾ ಬೋಧಿಸ್ಸ ವಾ ಅಙ್ಗೋತಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ - ಯಾ ಅಯಂ ಧಮ್ಮಸಾಮಗ್ಗೀ ಯಾಯ ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾಯ ಲೀನುದ್ಧಚ್ಚಪತಿಟ್ಠಾನಾಯೂಹನಕಾಮಸುಖತ್ತಕಿಲಮಥಾನುಯೋಗಉಚ್ಛೇದಸಸ್ಸತಾಭಿನಿವೇಸಾದೀನಂ ಅನೇಕೇಸಂ ಉಪದ್ದವಾನಂ ಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾಯ ಸತಿಧಮ್ಮವಿಚಯವೀರಿಯಪೀತಿಪಸ್ಸದ್ಧಿಸಮಾಧಿಉಪೇಕ್ಖಾಸಙ್ಖಾತಾಯ ಧಮ್ಮಸಾಮಗ್ಗಿಯಾ ಅರಿಯಸಾವಕೋ ಬುಜ್ಝತೀತಿ ಕತ್ವಾ ಬೋಧೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಬುಜ್ಝತೀತಿ ಕಿಲೇಸಸನ್ತಾನನಿದ್ದಾಯ ಉಟ್ಠಹತಿ, ಚತ್ತಾರಿ ವಾ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ, ನಿಬ್ಬಾನಮೇವ ವಾ ಸಚ್ಛಿಕರೋತಿ। ತಸ್ಸಾ ಧಮ್ಮಸಾಮಗ್ಗೀಸಙ್ಖಾತಾಯ ಬೋಧಿಯಾ ಅಙ್ಗೋತಿಪಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ, ಝಾನಙ್ಗಮಗ್ಗಙ್ಗಾದೀನಿ ವಿಯ। ಯೋಪೇಸ ಯಥಾವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಾಯ ಏತಾಯ ಧಮ್ಮಸಾಮಗ್ಗಿಯಾ ಬುಜ್ಝತೀತಿ ಕತ್ವಾ ಅರಿಯಸಾವಕೋ ಬೋಧೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ತಸ್ಸ ಬೋಧಿಸ್ಸ ಅಙ್ಗೋತಿಪಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ; ಸೇನಙ್ಗರಥಙ್ಗಾದಯೋ ವಿಯ। ತೇನಾಹು ಅಟ್ಠಕಥಾಚರಿಯಾ - "ಬುಜ್ಝನಕಸ್ಸ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಅಙ್ಗಾತಿ ವಾ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೪೬೬; ಸಂ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩.೫.೧೮೨)।

ಅಪಿಚ "ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾತಿ ಕೇನಟ್ಠೇನ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ? ಬೋಧಾಯ ಸಂವತ್ತನ್ತೀತಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ, ಬುಜ್ಝನ್ತೀತಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ, ಅನುಬುಜ್ಝನ್ತೀತಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ, ಪಟಿಬುಜ್ಝನ್ತೀತಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ, ಸಮ್ಬುಜ್ಝನ್ತೀತಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೨.೧೭) ಇಮಿನಾ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾನಯೇನಾಪಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಪಸತ್ಥೋ ಸುನ್ದರೋ ವಾ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋತಿ ಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ। ಏವಂ ಪೀತಿ ಏವ ಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ ಪೀತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋತಿ। ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾನಿದ್ದೇಸಾದೀಸುಪಿ ಇಮಿನಾವ ನಯೇನ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೨೯೬. **ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನ**ನ್ತಿ ಯೇ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಪಟಿವೇಧಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ ಚತುಸಚ್ಚಧಮ್ಮಾ, ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ। **ಅನಞ್ಞಾತಾನ**ನ್ತಿ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಪಠಮಮಗ್ಗೇನ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಞಾತಾ ನಾಮ ಹೋನ್ತಿ, ಯಥಾ ಪನ ಪಕತಿಯಾ ಅನಾಗತಪುಬ್ಬಂ ವಿಹಾರಂ ಆಗನ್ತ್ವಾ ವಿಹಾರಮಜ್ಝೇ ಠಿತೋಪಿ ಪುಗ್ಗಲೋ ಪಕತಿಯಾ ಅನಾಗತಭಾವಂ ಉಪಾದಾಯ 'ಅನಾಗತಪುಬ್ಬಂ ಠಾನಂ ಆಗತೋಮ್ಹೀ'ತಿ ವದತಿ, ಯಥಾ ಚ ಪಕತಿಯಾ ಅಪಿಳನ್ಧಪುಬ್ಬಂ ಮಾಲಂ ಪಿಳನ್ಧಿತ್ವಾ, ಅನಿವತ್ಥಪುಬ್ಬಂ ವತ್ಥಂ ನಿವಾಸೇತ್ವಾ, ಅಭುತ್ತಪುಬ್ಬಂ ಭೋಜನಂ ಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ, ಪಕತಿಯಾ ಅಭುತ್ತಭಾವಂ ಉಪಾದಾಯ ಅಭುತ್ತಪುಬ್ಬಂ ಭೋಜನಂ ಭುತ್ತೋಮ್ಹೀತಿ ವದತಿ, ಏವಮಿಧಾಪಿ ಯಸ್ಮಾ ಪಕತಿಯಾ ಇಮಿನಾ ಪುಗ್ಗಲೇನ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ನ ಞಾತಪುಬ್ಬಾ ತಸ್ಮಾ ಅನಞ್ಞಾತಾನನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಅದಿಟ್ಠಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ತತ್ಥ **ಅದಿಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ಇತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಪಞ್ಞಾಚಕ್ಖುನಾ ಅದಿಟ್ಠಾನಂ। **ಅಪ್ಪತ್ತಾನ**ನ್ತಿ ಅಧಿಗಮನವಸೇನ ಅಪ್ಪತ್ತಾನಂ। **ಅವಿದಿತಾನ**ನ್ತಿ ಞಾಣೇನ ಅಪಾಕಟಕತಾನಂ। **ಅಸಚ್ಛಿಕತಾನ**ನ್ತಿ ಅಪಚ್ಚಕ್ಖಕತಾನಂ। **ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಯಾ**ತಿ ಪಚ್ಚಕ್ಖಕರಣತ್ಥಂ। ಯಥಾ ಚ ಇಮಿನಾ ಪದೇನ, ಏವಂ ಸೇಸೇಹಿಪಿ ಸದ್ಧಿಂ ಅನಞ್ಞಾತಾನಂ ಞಾಣಾಯ, ಅದಿಟ್ಠಾನಂ ದಸ್ಸನಾಯ, ಅಪ್ಪತ್ತಾನಂ ಪತ್ತಿಯಾ, ಅವಿದಿತಾನಂ ವೇದಾಯಾತಿ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ।

೨೯೯. **ಚತೂಹಿ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತೇಹೀ**ತಿಆದೀಸು ವಚೀತಿ ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತಿಣ್ಣಂ ದೋಸಾನಂ ಯೇನ ಕೇನಚಿ ದುಟ್ಠಾನಿ ಚರಿತಾನೀತಿ ದುಚ್ಚರಿತಾನಿ। ವಚೀತೋ ಪವತ್ತಾನಿ ದುಚ್ಚರಿತಾನಿ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಾನಿ, ವಚಿಯಾ ವಾ ನಿಪ್ಫಾದಿತಾನಿ ದುಚ್ಚರಿತಾನಿ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಾನಿ। ತೇಹಿ **ವಚೀದುಚ್ಚರಿತೇಹಿ**। ಆರಕಾ ರಮತೀತಿ **ಆರತಿ**। ವಿನಾ ತೇಹಿ ರಮತೀತಿ **ವಿರತಿ**। ತತೋ ತತೋ ಪಟಿನಿವತ್ತಾವ ಹುತ್ವಾ ತೇಹಿ ವಿನಾ ರಮತೀತಿ **ಪಟಿವಿರತಿ**। ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ವಾ ಪದಂ ವಡ್ಢಿತಂ। ಸಬ್ಬಮಿದಂ

ಓರಮಣಭಾವಸ್ಸೇವಾಧಿವಚನಂ। ವೇರಂ ಮಣತಿ, ವಿನಾಸೇತೀತಿ **ವೇರಮಣೀ**। ಇದಮ್ಪಿ ಓರಮಣಸ್ಸೇವ ವೇವಚನಂ। ಯಾಯ ಪನ ಚೇತನಾಯ ಮುಸಾವಾದಾದೀನಿ ಭಾಸಮಾನೋ ಕರೋತಿ ನಾಮ, ಅಯಂ ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗವಿರತಿ। ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ತಂ ಕಿರಿಯಂ ಕಾತುಂ ನ ದೇತಿ, ಕಿರಿಯಾಪಥಂ ಪಚ್ಛಿನ್ದತೀತಿ **ಅಕಿರಿಯಾ**। ತಥಾ ತಂ ಕರಣಂ ಕಾತುಂ ನ ದೇತಿ, ಕರಣಪಥಂ ಪಚ್ಛಿನ್ದತೀತಿ **ಅಕರಣಂ**। ಯಾಯ ಚ ಚೇತನಾಯ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಂ ಭಾಸಮಾನೋ ಅಜ್ಝಾಪಜ್ಜತಿ ನಾಮ, ಅಯಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ತಥಾ ಅಜ್ಝಾಪಜ್ಜಿತುಂ ನ ದೇತೀತಿ **ಅನಜ್ಝಾಪತ್ತಿ**।

ವೇಲಾಅನತಿಕ್ಕಮೋತಿ ಏತ್ಥ "ತಾಯ ವೇಲಾಯಾ"ತಿಆದೀಸು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೧೫೪; ಮಹಾವ॰ ೧-೩; ಉದಾ॰ ೧ ಆದಯೋ) ತಾವ ಕಾಲೋ ವೇಲಾತಿ ಆಗತೋ। "ಉರುವೇಲಾಯಂ ವಿಹರತೀ"ತಿ (ಮಹಾವ॰ ೧; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೩೭) ಏತ್ಥ ರಾಸಿ। "ಠಿತಧಮ್ಮೋ ವೇಲಂ ನಾತಿವತ್ತತೀ"ತಿ (ಚೂಳವ॰ ೩೮೪; ಅ॰ ನಿ॰ ೮.೧೯; ಉದಾ॰ ೪೫) ಏತ್ಥ ಸೀಮಾ। ಇಧಾಪಿ ಸೀಮಾವ। ಅನತಿಕ್ಕಮನೀಯಟ್ಠೇನ ಹಿ ಚತ್ತಾರಿ ವಚೀಸುಚರಿತಾನಿ ವೇಲಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾನಿ। ಇತಿ ಯಾಯ ಚೇತನಾಯ ಚತ್ತಾರಿ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಾನಿ ಭಾಸಮಾನೋ ವೇಲಂ ಅತಿಕ್ಕಮತಿ ನಾಮ, ಅಯಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ತಂ ವೇಲಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತುಂ ನ ದೇತೀತಿ ವೇಲಾಅನತಿಕ್ಕಮೋತಿ ವುತ್ತಾ। ವೇಲಾಯತೀತಿ ವಾ ವೇಲಾ, ಚಲಯತಿ ವಿದ್ಧಂಸೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಿಂ ವೇಲಾಯತಿ? ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಂ। ಇತಿ ವೇಲಾಯನತೋ 'ವೇಲಾ'। ಪುರಿಸಸ್ಸ ಪನ ಹಿತಸುಖಂ ಅನತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ವತ್ತತೀತಿ 'ಅನತಿಕ್ಕಮೋ'। ಏವಮೇತ್ಥ ಪದದ್ವಯವಸೇನಾಪಿ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಸೇತುಂ ಹನತೀತಿ **ಸೇತುಘಾತೋ;** ಚತುನ್ನಂ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಾನಂ ಪದಘಾತೋ ಪಚ್ಚಯಘಾತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪಚ್ಚಯೋ ಹಿ ಇಧ ಸೇತೂತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। ತತ್ರಾಯಂ ವಚನತ್ಥೋ - ರಾಗಾದಿಕೋ ಚತುನ್ನಂ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಾನಂ ಪಚ್ಚಯೋ ವಟ್ಟಸ್ಮಿಂ ಪುಗ್ಗಲಂ ಸಿನೋತಿ ಬನ್ಧತೀತಿ ಸೇತು। ಸೇತುಸ್ಸ ಘಾತೋ ಸೇತುಘಾತೋ। ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಪಚ್ಚಯಸಮುಗ್ಘಾಟಿಕಾಯ ವಿರತಿಯಾ ಏತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಅಯಂ ಪನ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾಸಙ್ಖಾತಾ ವಿರತಿ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ನಾನಾಚಿತ್ತೇಸು ಲಬ್ಭತಿ। ಅಞ್ಞೇನೇವ ಹಿ ಚಿತ್ತೇನ ಮುಸಾವಾದಾ ವಿರಮತಿ, ಅಞ್ಞೇನ ಪೇಸುಞ್ಞಾದೀಹಿ। ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಪನ ಏಕಚಿತ್ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಲಬ್ಭತಿ। ಚತುಬ್ಬಿಧಾಯ ಹಿ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಚೇತನಾಯ ಪದಪಚ್ಛೇದಂ ಕುರುಮಾನಾ ಮಗ್ಗಙ್ಗಂ ಪೂರಯಮಾನಾ ಏಕಾವ ವಿರತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

೩೦೦. **ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತೇಹೀ**ತಿ ಕಾಯತೋ ಪವತ್ತೇಹಿ ಕಾಯೇನ ವಾ ನಿಪ್ಫಾದಿತೇಹಿ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದೀಹಿ ದುಚ್ಚರಿತೇಹಿ। ಸೇಸಂ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಯಮ್ಪಿ ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತಸಙ್ಖಾತಾ ವಿರತಿ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ನಾನಾಚಿತ್ತೇಸು ಲಬ್ಭತಿ। ಅಞ್ಞೇನೇವ ಹಿ ಚಿತ್ತೇನ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾ ವಿರಮತಿ, ಅಞ್ಞೇನ ಅದಿನ್ನಾದಾನಮಿಚ್ಛಾಚಾರೇಹಿ। ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಪನ ಏಕಚಿತ್ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಲಬ್ಭತಿ। ತಿವಿಧಾಯ ಹಿ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಚೇತನಾಯ ಪದಪಚ್ಛೇದಂ ಕುರುಮಾನಾ ಮಗ್ಗಙ್ಗಂ ಪೂರಯಮಾನಾ ಏಕಾವ ವಿರತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

೩೦೧. ಸಮ್ಮಾಆಜೀವನಿದ್ದೇಸೇ **ಅಕಿರಿಯಾ**ತಿಆದೀಸು ಯಾಯ ಚೇತನಾಯ ಮಿಚ್ಛಾಜೀವಂ ಆಜೀವಮಾನೋ ಕಿರಿಯಂ ಕರೋತಿ ನಾಮ, ಅಯಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ತಂ ಕಿರಿಯಂ ಕಾತುಂ ನ ದೇತೀತಿ ಅಕಿರಿಯಾತಿ। ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಯೋಜನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಆಜೀವೋ ಚ ನಾಮೇಸ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕೋ ನತ್ಥಿ, ವಾಚಾಕಮ್ಮನ್ತೇಸು ಗಹಿತೇಸು ಗಹಿತೋವ ಹೋತಿ, ತಪ್ಪಕ್ಖಿಕತ್ತಾ। ಧುವಪಟಿಸೇವನವಸೇನ ಪನಾಯಂ ತತೋ ನೀಹರಿತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತೋತಿ। ಏವಂ ಸನ್ತೇ ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ ಸಕಿಚ್ಚಕೋ ನ ಹೋತಿ , ಅಟ್ಠ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ನ ಪರಿಪೂರೇನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ ಸಕಿಚ್ಚಕೋ ಕಾತಬ್ಬೋ, ಅಟ್ಠ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಪರಿಪೂರೇತಬ್ಬಾನೀತಿ। ತತ್ರಾಯಂ ನಯೋ - ಆಜೀವೋ ನಾಮ ಭಿಜ್ಜಮಾನೋ ಕಾಯವಚೀದ್ವಾರೇಸುಯೇವ ಭಿಜ್ಜತಿ। ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಜೀವಭೇದೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಪೂರಯಮಾನೋಪಿ ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ದ್ವಾರದ್ವಯೇ ಪೂರತಿ। ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಜೀವಪೂರಣಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಪನ ವೀತಿಕ್ಕಮೋ ಆಜೀವಹೇತುಕೋಪಿ ಅತ್ಥಿ ನಆಜೀವಹೇತುಕೋಪಿ। ತಥಾ ವಚೀದ್ವಾರೇ।

ತತ್ಥ ಯಂ ರಾಜರಾಜಮಹಾಮತ್ತಾ ಖಿಡ್ಡಾಪಸುತಾ ಸೂರಭಾವಂ ದಸ್ಸೇನ್ತಾ ಮಿಗವಧಂ ವಾ ಪನ್ಥದುಹನಂ ವಾ ಪರದಾರವೀತಿಕ್ಕಮಂ ವಾ ಕರೋನ್ತಿ, ಇದಂ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ನಾಮ। ತತೋ ವಿರತಿಪಿ 'ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತೋ' ನಾಮ। ಯಂ ಪನ ನಆಜೀವಹೇತುಕಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಂ ಭಾಸನ್ತಿ, ಇದಂ ಅಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ನಾಮ। ತತೋ ವಿರತಿಪಿ 'ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ' ನಾಮ।

ಯಂ ಪನ ಆಜೀವಹೇತು ನೇಸಾದಮಚ್ಛಬನ್ಧಾದಯೋ ಪಾಣಂ ಹನನ್ತಿ, ಅದಿನ್ನಂ ಆದಿಯನ್ತಿ, ಮಿಚ್ಛಾಚಾರಂ ಚರನ್ತಿ, ಅಯಂ ಮಿಚ್ಛಾಜೀವೋ ನಾಮ। ತತೋ ವಿರತಿ 'ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ' ನಾಮ। ಯಮ್ಪಿ ಲಞ್ಜಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಮುಸಾ ಭಣನ್ತಿ, ಪೇಸುಞ್ಞಫರುಸಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೇ ಪವತ್ತೇನ್ತಿ, ಅಯಮ್ಪಿ ಮಿಚ್ಛಾಜೀವೋ ನಾಮ। ತತೋ ವಿರತಿ ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ ನಾಮ।

ಮಹಾಸೀವತ್ಥೇರೋ ಪನಾಹ - 'ಕಾಯವಚೀದ್ವಾರೇಸುಪಿ ವೀತಿಕ್ಕಮೋ ಆಜೀವಹೇತುಕೋ ವಾ ಹೋತು ನೋ ವಾ ಆಜೀವಹೇತುಕೋ, ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ವಚೀಕಮ್ಮನ್ತ್ವೇವ ಸಙ್ಖ್ಯಂ ಗಚ್ಛತಿ। ತತೋ ವಿರತಿಪಿ ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತೋ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾತ್ವೇವ ವುಚ್ಚತೀ'ತಿ। 'ಆಜೀವೋ ಕುಹಿ'ನ್ತಿ ವುತ್ತೇ ಪನ 'ತೀಣಿ ಕುಹನವತ್ಥೂನಿ ನಿಸ್ಸಾಯ ಚತ್ತಾರೋ ಪಚ್ಚಯೇ ಉಪ್ಪಾದೇತ್ವಾ ತೇಸಂ ಪರಿಭೋಗೋ'ತಿ ಆಹ। ಅಯಂ ಪನ ಕೋಟಿಪ್ಪತ್ತೋ ಮಿಚ್ಛಾಜೀವೋ। ತತೋ ವಿರತಿ ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ ನಾಮ।

ಅಯಮ್ಪಿ ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ನಾನಾಚಿತ್ತೇಸು ಲಬ್ಭತಿ, ಅಞ್ಞೇನೇವ ಹಿ ಚಿತ್ತೇನ ಕಾಯದ್ವಾರವೀತಿಕ್ಕಮಾ ವಿರಮತಿ, ಅಞ್ಞೇನ ವಚೀದ್ವಾರವೀತಿಕ್ಕಮಾ। ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಪನ ಏಕಚಿತ್ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಲಬ್ಭತಿ। ಕಾಯವಚೀದ್ವಾರೇಸು ಹಿ ಸತ್ತಕಮ್ಮಪಥವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಾಯ ಮಿಚ್ಛಾಜೀವಸಙ್ಖಾತಾಯ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಚೇತನಾಯ ಪದಪಚ್ಛೇದಂ ಕುರುಮಾನಾ ಮಗ್ಗಙ್ಗಂ ಪೂರಯಮಾನಾ ಏಕಾವ ವಿರತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ। ಅಯಂ ನಿದ್ದೇಸವಾರೇ ವಿಸೇಸೋ।

ಯಂ ಪನೇತಂ ಇನ್ದ್ರಿಯೇಸು ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ವಡ್ಢಿತಂ, ಮಗ್ಗಙ್ಗೇಸು ಚ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದೀನಿ, ತೇಸಂ ವಸೇನ ಸಙ್ಗಹವಾರೇ "ನವಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ, ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸುಞ್ಞತವಾರೋ ಪಾಕತಿಕೋಯೇವಾತಿ। ಅಯಂ ತಾವ ಸುದ್ಧಿಕಪಟಿಪದಾಯ ವಿಸೇಸೋ।

೩೪೩. ಇತೋ ಪರಂ ಸುದ್ಧಿಕಸುಞ್ಞತಾ ಸುಞ್ಞತಪಟಿಪದಾ ಸುದ್ಧಿಕಅಪ್ಪಣಿಹಿತಾ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಪಟಿಪದಾತಿ ಅಯಂ ದೇಸನಾಭೇದೋ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ **ಸುಞ್ಞತ**ನ್ತಿ ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಾಮಂ। ಸೋ ಹಿ ಆಗಮನತೋ ಸಗುಣತೋ ಆರಮ್ಮಣತೋತಿ ತೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ನಾಮಂ ಲಭತಿ। ಕಥಂ? ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಅನತ್ತತೋ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅನತ್ತತೋ ಸಙ್ಖಾರೇ ಪಸ್ಸತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಅನತ್ತತೋ ದಿಟ್ಠಮತ್ತೇನೇವ ಮಗ್ಗವುಟ್ಠಾನಂ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ, ಅನಿಚ್ಚತೋಪಿ ದುಕ್ಖತೋಪಿ ದಟ್ಠುಮೇವ ವಟ್ಟತಿ, ತಸ್ಮಾ 'ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ'ತಿ ತಿವಿಧಂ ಅನುಪಸ್ಸನಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಸಮ್ಮಸನ್ತೋ ಚರತಿ। ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿವಿಪಸ್ಸನಾ ಪನಸ್ಸ ತೇಭೂಮಕೇಪಿ ಸಙ್ಖಾರೇ ಸುಞ್ಞತೋವ ಪಸ್ಸತಿ। ಅಯಂ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಸುಞ್ಞತಾ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಸಾ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ 'ಸುಞ್ಞತ'ನ್ತಿ ನಾಮಂ ದೇತಿ। ಏವಂ ಮಗ್ಗೋ 'ಆಗಮನತೋ' ಸುಞ್ಞತನಾಮಂ ಲಭತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಸೋ ರಾಗಾದೀಹಿ ಸುಞ್ಞೋ ತಸ್ಮಾ 'ಸಗುಣೇನೇವ' ಸುಞ್ಞತನಾಮಂ ಲಭತಿ। ನಿಬ್ಬಾನಮ್ಪಿ ರಾಗಾದೀಹಿ ಸುಞ್ಞತ್ತಾ ಸುಞ್ಞತನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ ಮಗ್ಗೋ 'ಆರಮ್ಮಣತೋ' ಸುಞ್ಞತನಾಮಂ ಲಭತಿ।

ತತ್ಥ ಸುತ್ತನ್ತಿಕಪರಿಯಾಯೇನ ಸಗುಣತೋಪಿ ಆರಮ್ಮಣತೋಪಿ ನಾಮಂ ಲಭತಿ। ಪರಿಯಾಯದೇಸನಾ ಹೇಸಾ। ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾ ಪನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದೇಸನಾ। ತಸ್ಮಾ ಇಧ ಸಗುಣತೋ ವಾ ಆರಮ್ಮಣತೋ ವಾ ನಾಮಂ ನ ಲಭತಿ, ಆಗಮನತೋವ ಲಭತಿ। ಆಗಮನಮೇವ ಹಿ ಧುರಂ। ತಂ ದುವಿಧಂ ಹೋತಿ - ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನಂ ಮಗ್ಗಾಗಮನನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಮಗ್ಗಸ್ಸ

ಆಗತಟ್ಠಾನೇ ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನಂ ಧುರಂ, ಫಲಸ್ಸ ಆಗತಟ್ಠಾನೇ ಮಗ್ಗಾಗಮನಂ ಧುರಂ। ಇಧ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆಗತತ್ತಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನಮೇವ ಧುರಂ ಜಾತಂ।

೩೫೦. ಅಪ್ಪಣಿಹಿತನ್ತಿ, ಏತ್ಥಾಪಿ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತನ್ತಿ ಮಗ್ಗಸ್ಸೇವ ನಾಮಂ। ಇದಮ್ಪಿ ನಾಮಂ ಮಗ್ಗೋ ತೀಹೇವ ಕಾರಣೇಹಿ ಲಭತಿ। ಕಥಂ? ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಆದಿತೋವ ದುಕ್ಖತೋ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ದುಕ್ಖತೋವ ಸಙ್ಖಾರೇ ಪಸ್ಸತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ದುಕ್ಖತೋ ದಿಟ್ಠಮತ್ತೇನೇವ ಮಗ್ಗವುಟ್ಠಾನಂ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ, ಅನಿಚ್ಚತೋಪಿ ಅನತ್ತತೋಪಿ ದಟ್ಠುಮೇವ ವಟ್ಟತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ'ತಿ ತಿವಿಧಂ ಅನುಪಸ್ಸನಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಸಮ್ಮಸನ್ತೋ ಚರತಿ। ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿವಿಪಸ್ಸನಾ ಪನಸ್ಸ ತೇಭೂಮಕಸಙ್ಖಾರೇಸು ಪಣಿಧಿಂ ಸೋಸೇತ್ವಾ ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತಿ। ಅಯಂ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಾ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಸಾ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ 'ಅಪ್ಪಣಿಹಿತ'ನ್ತಿ ನಾಮಂ ದೇತಿ। ಏವಂ ಮಗ್ಗೋ 'ಆಗಮನತೋ' ಅಪ್ಪಣಿಹಿತನಾಮಂ ಲಭತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ತತ್ಥ ರಾಗದೋಸಮೋಹಪಣಿಧಯೋ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ 'ಸಗುಣೇನೇವ' ಅಪ್ಪಣಿಹಿತನಾಮಂ ಲಭತಿ। ನಿಬ್ಬಾನಮ್ಪಿ ತೇಸಂ ಪಣಿಧೀನಂ ಅಭಾವಾ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ ಮಗ್ಗೋ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತನಾಮಂ ಲಭತಿ।

ತತ್ಥ ಸುತ್ತನ್ತಿಕಪರಿಯಾಯೇನ ಸಗುಣತೋಪಿ ಆರಮ್ಮಣತೋಪಿ ನಾಮಂ ಲಭತಿ। ಪರಿಯಾಯದೇಸನಾ ಹೇಸಾ । ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾ ಪನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದೇಸನಾ। ತಸ್ಮಾ ಇಧ ಸಗುಣತೋ ವಾ ಆರಮ್ಮಣತೋ ವಾ ನಾಮಂ ನ ಲಭತಿ, ಆಗಮನತೋವ ಲಭತಿ। ಆಗಮನಮೇವ ಹಿ ಧುರಂ। ತಂ ದುವಿಧಂ ಹೋತಿ - ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನಂ ಮಗ್ಗಾಗಮನನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆಗತಟ್ಠಾನೇ ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನಂ ಧುರಂ, ಫಲಸ್ಸ ಆಗತಟ್ಠಾನೇ ಮಗ್ಗಾಗಮನಂ ಧುರಂ। ಇಧ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆಗತತ್ತಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನಮೇವ ಧುರಂ ಜಾತಂ।

ನನು ಚ ಸುಞ್ಞತೋ ಅನಿಮಿತ್ತೋ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋತಿ ತೀಣಿ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಾಮಾನಿ? ಯಥಾಹ - "ತಯೋಮೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವಿಮೋಕ್ಖಾ - ಸುಞ್ಞತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ, ಅನಿಮಿತ್ತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ, ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೦೯)। ತೇಸು ಇಧ ದ್ವೇ ಮಗ್ಗೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಅನಿಮಿತ್ತೋ ಕಸ್ಮಾ ನ ಗಹಿತೋತಿ? ಆಗಮನಾಭಾವತೋ। ಅನಿಮಿತ್ತವಿಪಸ್ಸನಾ ಹಿ ಸಯಂ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಾಮಂ ದಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ಪನ ಅತ್ತನೋ ಪುತ್ತಸ್ಸ ರಾಹುಲತ್ಥೇರಸ್ಸ।

> "ಅನಿಮಿತ್ತಞ್ಚ ಭಾವೇಹಿ, ಮಾನಾನುಸಯಮುಜ್ಜಹ।
> ತತೋ ಮಾನಾಭಿಸಮಯಾ, ಉಪಸನ್ತೋ ಚರಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ॥ (ಸು॰ ನಿ॰ ೩೪೪)।

ಅನಿಮಿತ್ತವಿಪಸ್ಸನಂ ಕಥೇಸಿ। ವಿಪಸ್ಸನಾ ಹಿ ನಿಚ್ಚನಿಮಿತ್ತಂ ಧುವನಿಮಿತ್ತಂ ಸುಖನಿಮಿತ್ತಂ ಅತ್ತನಿಮಿತ್ತಞ್ಚ ಉಗ್ಘಾಟೇತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅನಿಮಿತ್ತಾತಿ ಕಥಿತಾ। ಸಾ ಚ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ತಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಉಗ್ಘಾಟೇತಿ, ಸಯಂ ಪನ ನಿಮಿತ್ತಧಮ್ಮೇಸು ಚರತೀತಿ ಸನಿಮಿತ್ತಾವ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ಸಯಂ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಾಮಂ ದಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ।

ಅಪರೋ ನಯೋ - ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ನಾಮ ಪರಮತ್ಥದೇಸನಾ। ಅನಿಮಿತ್ತಮಗ್ಗಸ್ಸ ಚ ಪರಮತ್ಥತೋ ಹೇತುವೇಕಲ್ಲಮೇವ ಹೋತಿ। ಕಥಂ? ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಹಿ ವಸೇನ ಅನಿಮಿತ್ತವಿಮೋಕ್ಖೋ ಕಥಿತೋ। ತೇನ ಚ ವಿಮೋಕ್ಖೇನ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಧಿಮತ್ತಂ ಹೋತಿ। ತಂ ಅರಿಯಮಗ್ಗೇ ಏಕಙ್ಗಮ್ಪಿ ನ ಹೋತಿ, ಅಮಗ್ಗಙ್ಗತ್ತಾ ಅತ್ತನೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪರಮತ್ಥತೋ ನಾಮಂ ದಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಇತರೇಸು ಪನ ದ್ವೀಸು ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ತಾವ ವಸೇನ ಸುಞ್ಞತವಿಮೋಕ್ಖೋ, ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ವಸೇನ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತವಿಮೋಕ್ಖೋ ಕಥಿತೋ। ತೇಸು ಸುಞ್ಞತವಿಮೋಕ್ಖೇನ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಧಿಮತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಅಪ್ಪಣಿಹಿತವಿಮೋಕ್ಖೇನ ಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ। ತಾನಿ ಅರಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅಙ್ಗತ್ತಾ ಅತ್ತನೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪರಮತ್ಥತೋ ನಾಮಂ ದಾತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ। ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇಪಿ ಹಿ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿಧಮ್ಮವಿಭಜನೇ ಛನ್ದಚಿತ್ತಾನಂ ಅಧಿಪತಿಕಾಲೇ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅಮಗ್ಗಙ್ಗತ್ತಾವ

ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿಭಾವೋ ನ ವುತ್ತೋ। ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ವೇದಿತಬ್ಬನ್ತಿ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಅಟ್ಠಕಥಾಮುತ್ತಕೋ ಏಕಸ್ಸ ಆಚರಿಯಸ್ಸ ಮತಿವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ಏವಂ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಅನಿಮಿತ್ತವಿಪಸ್ಸನಾ ಸಯಂ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಾಮಂ ದಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತೀತಿ ಅನಿಮಿತ್ತಮಗ್ಗೋ ನ ಗಹಿತೋ। ಕೇಚಿ ಪನ 'ಅನಿಮಿತ್ತಮಗ್ಗೋ ಆಗಮನತೋ ನಾಮಂ ಅಲಭನ್ತೋಪಿ ಸುತ್ತನ್ತಪರಿಯಾಯೇನ ಸಗುಣತೋ ಚ ಆರಮ್ಮಣತೋ ಚ ನಾಮಂ ಲಭತೀ'ತಿ ಆಹಂಸು। ತೇ ಇದಂ ವತ್ವಾ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾ - ಅನಿಮಿತ್ತಮಗ್ಗೇ ಸಗುಣತೋ ಚ ಆರಮ್ಮಣತೋ ಚ ನಾಮಂ ಲಭನ್ತೇ ಸುಞ್ಞತಅಪ್ಪಣಿಹಿತಮಗ್ಗಾಪಿ ಸಗುಣತೋಯೇವ ಆರಮ್ಮಣತೋಯೇವ ಚ ಇಧ ನಾಮಂ ಲಭೇಯ್ಯುಂ। ನ ಪನ ಲಭನ್ತಿ। ಕಿಂ ಕಾರಣಾ? ಅಯಞ್ಹಿ ಮಗ್ಗೋ ನಾಮ ದ್ವೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ನಾಮಂ ಲಭತಿ - ಸರಸತೋ ಚ ಪಚ್ಚನೀಕತೋ ಚ; ಸಭಾವತೋ ಚ ಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತ್ಥ ಸುಞ್ಞತಅಪ್ಪಣಿಹಿತಮಗ್ಗಾ ಸರಸತೋಪಿ ಪಚ್ಚನೀಕತೋಪಿ ನಾಮಂ ಲಭನ್ತಿ। ಸುಞ್ಞತಅಪ್ಪಣಿಹಿತಮಗ್ಗಾ ಹಿ ರಾಗಾದೀಹಿ ಸುಞ್ಞಾ, ರಾಗಪಣಿಧಿಆದೀಹಿ ಚ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಾತಿ ಏವಂ 'ಸರಸತೋ' ನಾಮಂ ಲಭನ್ತಿ। ಸುಞ್ಞತೋ ಚ ಅತ್ತಾಭಿನಿವೇಸಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖೋ, ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋ ಪಣಿಧಿಸ್ಸಾತಿ ಏವಂ 'ಪಚ್ಚನೀಕತೋ' ನಾಮಂ ಲಭನ್ತಿ। ಅನಿಮಿತ್ತಮಗ್ಗೋ ಪನ ರಾಗಾದಿನಿಮಿತ್ತಾನಂ ನಿಚ್ಚನಿಮಿತ್ತಾದೀನಞ್ಚ ಅಭಾವೇನ ಸರಸತೋವ ನಾಮಂ ಲಭತಿ, ನೋ ಪಚ್ಚನೀಕತೋ। ನ ಹಿ ಸೋ ಸಙ್ಖಾರನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಪಟಿಪಕ್ಖೋ। ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾ ಪನಸ್ಸ ಅನುಲೋಮಭಾವೇ ಠಿತಾತಿ। ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಪರಿಯಾಯೇನ ಅನಿಮಿತ್ತಮಗ್ಗೋ ನಾಮ ನತ್ಥೀತಿ।

ಸುತ್ತನ್ತಿಕಪರಿಯಾಯೇನ ಪನೇಸ ಏವಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ದೀಪಿತೋ - ಯಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ವಾರೇ ಮಗ್ಗವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ, ತೀಣಿ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಏಕಾವಜ್ಜನೇನ ವಿಯ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛನ್ತಿ, ತಿಣ್ಣಞ್ಚ ಏಕತೋ ಆಪಾಥಗಮನಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಪನ ವಿಭೂತಭಾವದೀಪನತ್ಥಂ ಏವಂ ವುತ್ತಂ। ಆದಿತೋ ಹಿ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಅಭಿನಿವೇಸೋ ಹೋತು, ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀ ಪನ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಯಂ ಯಂ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾತಿ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸೇವ ವಸೇನ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಾಮಂ ದೇತಿ। ಕಥಂ? ಅನಿಚ್ಚಾದೀಸು ಹಿ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಇತರಮ್ಪಿ ಲಕ್ಖಣದ್ವಯಂ ದಟ್ಠುಂ ವಟ್ಟತಿ ಏವ। ಏಕಲಕ್ಖಣದಸ್ಸನಮತ್ತೇನೇವ ಹಿ ಮಗ್ಗವುಟ್ಠಾನಂ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಅಭಿನಿವಿಟ್ಠೋ ಭಿಕ್ಖು ನ ಕೇವಲಂ ಅನಿಚ್ಚತೋವ ವುಟ್ಠಾತಿ, ದುಕ್ಖತೋಪಿ ಅನತ್ತತೋಪಿ ವುಟ್ಠಾತಿಯೇವ। ದುಕ್ಖತೋ ಅನತ್ತತೋ ಅಭಿನಿವಿಟ್ಠೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಇತಿ ಆದಿತೋ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಅಭಿನಿವೇಸೋ ಹೋತು, ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀ ಪನ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಯಂ ಯಂ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾತಿ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸೇವ ವಸೇನ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಾಮಂ ದೇತಿ। ತತ್ಥ ಅನಿಚ್ಚತೋ ವುಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸ ಮಗ್ಗೋ ಅನಿಮಿತ್ತೋ ನಾಮ ಹೋತಿ, ದುಕ್ಖತೋ ವುಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋ, ಅನತ್ತತೋ ವುಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸ ಸುಞ್ಞತೋತಿ। ಏವಂ ಸುತ್ತನ್ತಪರಿಯಾಯೇನ ಆಹರಿತ್ವಾ ದೀಪಿತೋ।

ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀ ಪನ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಕಿಮಾರಮ್ಮಣಾತಿ? ಲಕ್ಖಣಾರಮ್ಮಣಾತಿ। ಲಕ್ಖಣಂ ನಾಮ ಪಞ್ಞತ್ತಿಗತಿಕಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬಧಮ್ಮಭೂತಂ। ಯೋ ಪನ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾತಿ ತೀಣಿ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತಿ, ತಸ್ಸ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ಕಣ್ಠೇ ಬದ್ಧಕುಣಪಂ ವಿಯ ಹೋನ್ತಿ। ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣಮೇವ ಞಾಣಂ ಸಙ್ಖಾರತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ಏಕೋ ಭಿಕ್ಖು ಪತ್ತಂ ಕಿಣಿತುಕಾಮೋ ಪತ್ತವಾಣಿಜೇನ ಪತ್ತಂ ಆಭತಂ ದಿಸ್ವಾ ಹಟ್ಠಪಹಟ್ಠೋ ಗಣ್ಹಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ವೀಮಂಸಮಾನೋ ತೀಣಿ ಛಿದ್ದಾನಿ ಪಸ್ಸೇಯ್ಯ, ಸೋ ನ ಛಿದ್ದೇಸು ನಿರಾಲಯೋ ಹೋತಿ, ಪತ್ತೇ ಪನ ನಿರಾಲಯೋ ಹೋತಿ; ಏವಮೇವ ತೀಣಿ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತ್ವಾ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ನಿರಾಲಯೋ ಹೋತಿ। ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣೇನೇವ ಞಾಣೇನ ಸಙ್ಖಾರತೋ ವುಟ್ಠಾತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ದುಸ್ಸೋಪಮಾಯಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ಇತಿ ಭಗವಾ ಲೋಕುತ್ತರಂ ಝಾನಂ ಭಾಜೇನ್ತೋ ಸುದ್ಧಿಕಪಟಿಪದಾಯ ಚತುಕ್ಕನಯಂ ಪಞ್ಚಕನಯನ್ತಿ ದ್ವೇಪಿ ನಯೇ ಆಹರಿ। ತಥಾ ಸುದ್ಧಿಕಸುಞ್ಞತಾಯ ಸುಞ್ಞತಪಟಿಪದಾಯ ಸುದ್ಧಿಕಅಪ್ಪಣಿಹಿತಾಯ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಪಟಿಪದಾಯಾತಿ। ಕಸ್ಮಾ ಏವಂ ಆಹರೀತಿ? ಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯೇನ ಚೇವ ದೇಸನಾವಿಲಾಸೇನ ಚ। ತದುಭಯಮ್ಪಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏವಂ **ಲೋಕುತ್ತರಂ**

ಝಾನಂ ಭಾವೇತೀತಿ ಏತ್ಥ ಸುದ್ಧಿಕಪಟಿಪದಾಯ ಚತುಕ್ಕಪಞ್ಚಕವಸೇನ ದ್ವೇ ನಯಾ, ತಥಾ ಸೇಸೇಸೂತಿ ಸಬ್ಬೇಸುಪಿ ಪಞ್ಚಸು ಕೋಟ್ಠಾಸೇಸು ದಸ ನಯಾ ಭಾಜಿತಾ।

ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲಂ ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾ

ತತ್ರಿದಂ ಪಕಿಣ್ಣಕಂ –

ಅಜ್ಝತ್ತಞ್ಚ ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ, ರೂಪಾರೂಪೇಸು ಪಞ್ಚಸು।
ಸತ್ತಟ್ಠಙ್ಗಪರಿಣಾಮಂ, ನಿಮಿತ್ತಂ ಪಟಿಪದಾಪತೀತಿ॥

ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗೋ ಹಿ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ವುಟ್ಠಾತಿ , ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಬಹಿದ್ಧಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಬಹಿದ್ಧಾ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಬಹಿದ್ಧಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಬಹಿದ್ಧಾ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ವುಟ್ಠಾತಿ। ರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ರೂಪಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅರೂಪಾ ವುಟ್ಠಾತಿ। ಅರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅರೂಪಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಅರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ರೂಪಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನೇವ ಪಞ್ಚಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ವುಟ್ಠಾತಿ।

'**ಸತ್ತಟ್ಠಙ್ಗಪರಿಣಾಮ**'ನ್ತಿ ಸೋ ಪನೇಸ ಮಗ್ಗೋ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋಪಿ ಹೋತಿ ಸತ್ತಙ್ಗಿಕೋಪಿ। ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾಪಿ ಸತ್ತ ವಾ ಹೋನ್ತಿ ಛ ವಾ। ಝಾನಂ ಪನ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕಂ ವಾ ಹೋತಿ ಚತುರಙ್ಗಿಕಂ ವಾ; ತಿವಙ್ಗಿಕಂ ವಾ ದುವಙ್ಗಿಕಂ ವಾ। ಏವಂ ಸತ್ತಅಟ್ಠಾದೀನಂ ಅಙ್ಗಾನಂ ಪರಿಣಾಮೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

'**ನಿಮಿತ್ತಂ ಪಟಿಪದಾಪತೀ**'ತಿ ನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ಯತೋ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ; 'ಪಟಿಪದಾಪತೀ'ತಿ ಪಟಿಪದಾಯ ಚ ಅಧಿಪತಿನೋ ಚ ಚಲನಾಚಲನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ತತ್ಥ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ವುಟ್ಠಾತೀತಿಆದೀಸು ತಾವ ಇಧೇಕಚ್ಚೋ ಆದಿತೋವ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಪಞ್ಚಸು ಖನ್ಧೇಸು ಅಭಿನಿವಿಸತಿ, ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ತೇ ಅನಿಚ್ಚಾದಿತೋ ಪಸ್ಸತಿ, ಯಸ್ಮಾ ಪನ ನ ಸುದ್ಧಅಜ್ಝತ್ತದಸ್ಸನಮತ್ತೇನೇವ ಮಗ್ಗವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ, ಬಹಿದ್ಧಾಪಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಮೇವ, ತಸ್ಮಾ ಪರಸ್ಸ ಖನ್ಧೇಪಿ ಅನುಪಾದಿನ್ನಸಙ್ಖಾರೇಪಿ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾತಿ ಪಸ್ಸತಿ। ಸೋ ಕಾಲೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಸಮ್ಮಸತಿ ಕಾಲೇನ ಬಹಿದ್ಧಾತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ ಸಮ್ಮಸತೋ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಸಮ್ಮಸನಕಾಲೇ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಮಗ್ಗೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಘಟಿಯತಿ। ಏವಂ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ವುಟ್ಠಾತಿ ನಾಮ। ಸಚೇ ಪನಸ್ಸ ಬಹಿದ್ಧಾ ಸಮ್ಮಸನಕಾಲೇ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಮಗ್ಗೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಘಟಿಯತಿ, ಏವಂ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಬಹಿದ್ಧಾ ವುಟ್ಠಾತಿ ನಾಮ। ಏಸೇವ ನಯೋ ಬಹಿದ್ಧಾ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ ಅಜ್ಝತ್ತಞ್ಚ ವುಟ್ಠಾನೇಪಿ।

ಅಪರೋ ಆದಿತೋವ ರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸತಿ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಭೂತರೂಪಞ್ಚ ಉಪಾದಾರೂಪಞ್ಚ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಅನಿಚ್ಚಾದಿತೋ ಪಸ್ಸತಿ, ಯಸ್ಮಾ ಪನ ನ ಸುದ್ಧರೂಪದಸ್ಸನಮತ್ತೇನೇವ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ ಅರೂಪಮ್ಪಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಮೇವ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ರೂಪಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ವೇದನಂ ಸಞ್ಞಂ ಸಙ್ಖಾರೇ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚ ಇದಂ ಅರೂಪನ್ತಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಅನಿಚ್ಚಾದಿತೋ ಪಸ್ಸತಿ। ಸೋ ಕಾಲೇನ ರೂಪಂ ಸಮ್ಮಸತಿ ಕಾಲೇನ ಅರೂಪಂ। ತಸ್ಸೇವಂ ಸಮ್ಮಸತೋ ರೂಪಸಮ್ಮಸನಕಾಲೇ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಮಗ್ಗೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಘಟಿಯತಿ। ಏವಂ ರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ರೂಪಾ ವುಟ್ಠಾತಿ ನಾಮ। ಸಚೇ ಪನಸ್ಸ ಅರೂಪಸಮ್ಮಸನಕಾಲೇ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಮಗ್ಗೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಘಟಿಯತಿ, ಏವಂ ರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅರೂಪಾ ವುಟ್ಠಾತಿ ನಾಮ। ಏಸ ನಯೋ ಅರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅರೂಪಾ ಚ ರೂಪಾ ಚ ವುಟ್ಠಾನೇಪಿ।

“ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಸಮುದಯಧಮ್ಮಂ ಸಬ್ಬಂ ತಂ ನಿರೋಧಧಮ್ಮ”ನ್ತಿ (ಮಹಾವ॰ ೧೬; ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೯೮) ಏವಂ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಏವಮೇವ ವುಟ್ಠಾನಕಾಲೇ ಪನ ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನ ಪಞ್ಚಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ವುಟ್ಠಾತಿ ನಾಮಾತಿ। ಅಯಂ ತಿಕ್ಖವಿಪಸ್ಸಕಸ್ಸ ಮಹಾಪಞ್ಞಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ ವಿಪಸ್ಸನಾ।

ಯಥಾ ಹಿ ಛಾತಜ್ಝತ್ತಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಮಜ್ಝೇ ಗೂಥಪಿಣ್ಡಂ ಠಪೇತ್ವಾ ನಾನಗ್ಗರಸಭೋಜನಪುಣ್ಣಂ ಪಾತಿಂ ಉಪನೇಯ್ಯುಂ, ಸೋ ಬ್ಯಞ್ಜನಂ ಹತ್ಥೇನ ವಿಯೂಹನ್ತೋ ತಂ ಗೂಥಪಿಣ್ಡಂ ದಿಸ್ವಾ ‘ಕಿಮಿದ’ನ್ತಿ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ ಗೂಥಪಿಣ್ಡೋತಿ ವುತ್ತೇ ‘ಧಿ ಧಿ, ಅಪನೇಥಾ’ತಿ ಭತ್ತೇಪಿ ಪಾತಿಯಮ್ಪಿ ನಿರಾಲಯೋ ಹೋತಿ। ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಭೋಜನಪಾತಿದಸ್ಸನಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ತಸ್ಸ ಅತ್ತಮನಕಾಲೋ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ ಬಾಲಪುಥುಜ್ಜನಕಾಲೇ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧೇ ‘ಅಹಂ ಮಮಾ’ತಿ ಗಹಿತಕಾಲೋ। ಗೂಥಪಿಣ್ಡಸ್ಸ ದಿಟ್ಠಕಾಲೋ ವಿಯ ತಿಣ್ಣಂ ಲಕ್ಖಣಾನಂ ಸಲ್ಲಕ್ಖಿತಕಾಲೋ। ಭತ್ತೇಪಿ ಪಾತಿಯಮ್ಪಿ ನಿರಾಲಯಕಾಲೋ ವಿಯ ತಿಕ್ಖವಿಪಸ್ಸಕಸ್ಸ ಮಹಾಪಞ್ಞಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ “ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಸಮುದಯಧಮ್ಮಂ ಸಬ್ಬಂ ತಂ ನಿರೋಧಧಮ್ಮ”ನ್ತಿ ಪಞ್ಚಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನ ವುಟ್ಠಿತಕಾಲೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

‘ಸತ್ತಟ್ಠಙ್ಗಪರಿಣಾಮ’ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಅಯಂ ವುತ್ತಪ್ಪಭೇದೋ ಅಙ್ಗಪರಿಣಾಮೋ ಯಥಾ ಹೋತಿ ತಥಾ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಮೇವ ಹಿ ಅರಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಮಗ್ಗಙ್ಗಝಾನಙ್ಗವಿಸೇಸಂ ನಿಯಮೇತಿ। ಕೇಚಿ ಪನ ಥೇರಾ ‘ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಮಗ್ಗಙ್ಗಝಾನಙ್ಗವಿಸೇಸಂ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ನಿಯಮೇತೀ’ತಿ ವದನ್ತಿ। ಕೇಚಿ ‘ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾ ಖನ್ಧಾ ನಿಯಮೇನ್ತೀ’ತಿ ವದನ್ತಿ। ಕೇಚಿ ‘ಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯೋ ನಿಯಮೇತೀ’ತಿ ವದನ್ತಿ। ತೇಸಮ್ಪಿ ವಾದೇಸು ಅಯಂ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಸಙ್ಖಾತಾ ಪುಬ್ಬಭಾಗಾ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿವಿಪಸ್ಸನಾವ ನಿಯಮೇತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ತತ್ರಾಯಂ ಅನುಪುಬ್ಬೀಕಥಾ - ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೇನ ಹಿ ಸುಕ್ಖವಿಪಸ್ಸಕಸ್ಸ ಉಪ್ಪನ್ನಮಗ್ಗೋಪಿ ಸಮಾಪತ್ತಿಲಾಭಿನೋ ಝಾನಂ ಪಾದಕಂ ಅಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಮಗ್ಗೋಪಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ ಪಾದಕಂ ಕತ್ವಾ ಪಕಿಣ್ಣಕಸಙ್ಖಾರೇ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ಉಪ್ಪಾದಿತಮಗ್ಗೋಪಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕೋವ ಹೋತಿ। ಸಬ್ಬೇಸು ಸತ್ತ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾನಿ ಅಟ್ಠ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಪಞ್ಚ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ತೇಸಞ್ಹಿ ಪುಬ್ಬಭಾಗವಿಪಸ್ಸನಾ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾಪಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾಪಿ ಹುತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾನಕಾಲೇ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಭಾವಂ ಪತ್ತಾ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾವ ಹೋತಿ।

ಪಞ್ಚಕನಯೇ ದುತಿಯತತಿಯಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಾನಿ ಪಾದಕಾನಿ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪಾದಿತಮಗ್ಗೇಸು ಯಥಾಕ್ಕಮೇನೇವ ಝಾನಂ ಚತುರಙ್ಗಿಕಂ ತಿವಙ್ಗಿಕಂ ದುವಙ್ಗಿಕಞ್ಚ ಹೋತಿ। ಸಬ್ಬೇಸು ಪನ ಸತ್ತ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ಚತುತ್ಥೇ ಛ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾನಿ। ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ ಪಾದಕಜ್ಝಾನನಿಯಮೇನ ಚೇವ ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೇನ ಚ ಹೋತಿ। ತೇಸಮ್ಪಿ ಹಿ ಪುಬ್ಬಭಾಗವಿಪಸ್ಸನಾ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾಪಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾಪಿ ಹೋತಿ। ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾವ।

ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಂ ಪಾದಕಂ ಕತ್ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಮಗ್ಗೇ ಪನ ಉಪೇಕ್ಖಾಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾವಸೇನ ದ್ವೇ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಛ ಸತ್ತ ಚೇವ। ಅಯಮ್ಪಿ ವಿಸೇಸೋ ಉಭಯನಿಯಮವಸೇನ ಹೋತಿ। ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ನಯೇ ಪುಬ್ಬಭಾಗವಿಪಸ್ಸನಾ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ ವಾ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ ವಾ ಹೋತಿ, ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾವ। ಅರೂಪಜ್ಝಾನಾನಿ ಪಾದಕಾನಿ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪಾದಿತಮಗ್ಗೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಏವಂ ಪಾದಕಜ್ಝಾನತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಯೇ ಕೇಚಿ ಸಙ್ಖಾರೇ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆಸನ್ನಪದೇಸೇ ವುಟ್ಠಿತಾ ಸಮಾಪತ್ತಿ ಅತ್ತನಾ ಸದಿಸಭಾವಂ ಕರೋತಿ, ಭೂಮಿವಣ್ಣೋ ವಿಯ ಗೋಧಾವಣ್ಣಸ್ಸ।

ದುತಿಯತ್ಥೇರವಾದೇ ಪನ ಯತೋ ಯತೋ ಸಮಾಪತ್ತಿತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಯೇ ಯೇ ಸಮಾಪತ್ತಿಧಮ್ಮೇ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ಮಗ್ಗೋ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತೋ ಹೋತಿ ತಂತಂಸಮಾಪತ್ತಿಸದಿಸೋವ ಹೋತಿ, ಸಮ್ಮಸಿತಸಮಾಪತ್ತಿಸದಿಸೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಚೇ ಪನ

ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮೇ ಸಮ್ಮಸತಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕೋವ ಹೋತಿ। ತತ್ರಾಪಿ ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೋ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ತತಿಯತ್ಥೇರವಾದೇ 'ಅಹೋ ವತಾಹಂ ಸತ್ತಙ್ಗಿಕಂ ಮಗ್ಗಂ ಪಾಪುಣೇಯ್ಯಂ, ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕಂ ಮಗ್ಗಂ ಪಾಪುಣೇಯ್ಯ'ನ್ತಿ ಅತ್ತನೋ ಅಜ್ಝಾಸಯಾನುರೂಪೇನ ಯಂ ಯಂ ಝಾನಂ ಪಾದಕಂ ಕತ್ವಾ ಯೇ ವಾ ಯೇ ವಾ ಝಾನಧಮ್ಮೇ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ಮಗ್ಗೋ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತೋ ತಂತಂಝಾನಸದಿಸೋವ ಹೋತಿ। ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಪನ ಸಮ್ಮಸಿತಜ್ಝಾನಂ ವಾ ವಿನಾ, ಅಜ್ಝಾಸಯಮತ್ತೇನೇವ ತಂ ನ ಇಜ್ಝತಿ। ಸ್ವಾಯಮತ್ಥೋ **ನನ್ದಕೋವಾದಸುತ್ತೇನ** ದೀಪೇತಬ್ಬೋ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ -

> "ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ತದಹುಪೋಸಥೇ ಪನ್ನರಸೇ ನ ಹೋತಿ ಬಹುನೋ ಜನಸ್ಸ ಕಙ್ಖಾ ವಾ ವಿಮತಿ ವಾ 'ಊನೋ ನು ಖೋ ಚನ್ದೋ ಪುಣ್ಣೋ ನು ಖೋ ಚನ್ದೋ'ತಿ, ಅಥ ಖೋ ಪುಣ್ಣೋ ಚನ್ದೋತ್ವೇವ ಹೋತಿ, ಏವಮೇವ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ತಾ ಭಿಕ್ಖುನಿಯೋ ನನ್ದಕಸ್ಸ ಧಮ್ಮದೇಸನಾಯ ಅತ್ತಮನಾ ಚೇವ ಪರಿಪುಣ್ಣಸಙ್ಕಪ್ಪಾ ಚ। ತಾಸಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಭಿಕ್ಖುನಿಸತಾನಂ ಯಾ ಪಚ್ಛಿಮಿಕಾ ಭಿಕ್ಖುನೀ ಸಾ ಸೋತಾಪನ್ನಾ ಅವಿನಿಪಾತಧಮ್ಮಾ ನಿಯತಾ ಸಮ್ಬೋಧಿಪರಾಯಣಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೪೧೫)।

ತಾಸು ಹಿ ಯಸ್ಸಾ ಭಿಕ್ಖುನಿಯಾ ಸೋತಾಪತ್ತಿಫಲಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ, ಸಾ ಸೋತಾಪತ್ತಿಫಲೇನೇವ ಪರಿಪುಣ್ಣಸಙ್ಕಪ್ಪಾ ಅಹೋಸಿ…ಪೇ॰… ಯಸ್ಸಾ ಅರಹತ್ತಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ಸಾ ಅರಹತ್ತೇನೇವ। ಏವಮೇವ ಅತ್ತನೋ ಅಜ್ಝಾಸಯಾನುರೂಪೇನ ಯಂ ಯಂ ಝಾನಂ ಪಾದಕಂ ಕತ್ವಾ ಯೇ ವಾ ಯೇ ವಾ ಝಾನಧಮ್ಮೇ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ಮಗ್ಗೋ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತೋ ತಂತಂಝಾನಸದಿಸೋವ ಸೋ ಹೋತಿ। ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಪನ ಸಮ್ಮಸಿತಜ್ಝಾನಂ ವಾ ವಿನಾ, ಅಜ್ಝಾಸಯಮತ್ತೇನೇವ ತಂ ನ ಇಜ್ಝತೀತಿ। ಏತ್ಥಾಪಿ ಚ ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೋ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ತತ್ಥ 'ಪಾದಕಜ್ಝಾನಮೇವ ನಿಯಮೇತೀ'ತಿ ಏವಂವಾದಿಂ **ತಿಪಿಟಕಚೂಳನಾಗತ್ಥೇರಂ** ಅನ್ತೇವಾಸಿಕಾ ಆಹಂಸು - 'ಭನ್ತೇ, ಯತ್ಥ ತಾವ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಅತ್ಥಿ ತತ್ಥ ತಂ ನಿಯಮೇತು; ಯಸ್ಮಿಂ ಪನ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಅರೂಪಭವೇ ಕಿಂ ನಿಯಮೇತೀ'ತಿ? 'ಆವುಸೋ, ತತ್ಥಪಿ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಮೇವ ನಿಯಮೇತಿ। ಯೋ ಹಿ ಭಿಕ್ಖು ಅಟ್ಠಸಮಾಪತ್ತಿಲಾಭೀ ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ ಪಾದಕಂ ಕತ್ವಾ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಫಲಾನಿ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತ್ವಾ ಅಪರಿಹೀನಜ್ಝಾನೋ ಕಾಲಂ ಕತ್ವಾ ಅರೂಪಭವೇ ನಿಬ್ಬತ್ತೋ, ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕಾಯ ಸೋತಾಪತ್ತಿಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ವುಟ್ಠಾಯ ವಿಪಸ್ಸನಂ ಪಟ್ಠಪೇತ್ವಾ ಉಪರಿ ತೀಣಿ ಮಗ್ಗಫಲಾನಿ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತಿ, ತಸ್ಸ ತಾನಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕಾನೇವ ಹೋನ್ತಿ। ದುತಿಯಜ್ಝಾನಿಕಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಅರೂಪೇ ತಿಕಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಞ್ಚ ಖೋ ಲೋಕುತ್ತರಂ ನ ಲೋಕಿಯಂ। ಏವಂ ತತ್ಥಾಪಿ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಮೇವ ನಿಯಮೇತಿ ಆವುಸೋ'ತಿ। 'ಸುಕಥಿತೋ, ಭನ್ತೇ, ಪಞ್ಹೋ'ತಿ।

'ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾ ಖನ್ಧಾ ನಿಯಮೇನ್ತಿ; ಯಂ ಯಂ ಹಿ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಂ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾತಿ ತಂತಂಸದಿಸೋವ ಮಗ್ಗೋ ಹೋತೀ'ತಿ ವಾದಿಂ **ಮೋರವಾಪಿವಾಸಿಮಹಾದತ್ತತ್ಥೇರ**ಮ್ಪಿ ಅನ್ತೇವಾಸಿಕಾ ಆಹಂಸು 'ಭನ್ತೇ, ತುಮ್ಹಾಕಂ ವಾದೇ ದೋಸೋ ಪಞ್ಞಾಯತಿ - ರೂಪಂ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಿತಭಿಕ್ಖುನೋ ಹಿ ರೂಪಸದಿಸೇನ ಅಬ್ಯಾಕತೇನ ಮಗ್ಗೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ನಯತೋ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ವುಟ್ಠಿತಸ್ಸ ತಂಸದಿಸೇನೇವ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಭಾವಪ್ಪತ್ತೇನ ಮಗ್ಗೇನ ಭವಿತಬ್ಬ'ನ್ತಿ। 'ನ, ಆವುಸೋ, ಏವಂ ಹೋತಿ। ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗೋ ಹಿ ಅಪ್ಪನಂ ಅಪ್ಪತ್ತೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ರೂಪಂ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಿತಸ್ಸ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಮಗ್ಗೋ ಹೋತಿ, ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಿತಸ್ಸಪಿ ನ ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನ ತಾದಿಸೋ ಹೋತಿ, ಸತ್ತಙ್ಗಿಕೋ ಪನ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಮಗ್ಗೋ ಹೋತೀ'ತಿ।

'ಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯೋ ನಿಯಮೇತೀ'ತಿವಾದಿನೋ **ಚೂಳಾಭಯತ್ಥೇರಸ್ಸಾ**ಪಿ ವಾದಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ತಿಪಿಟಕಚೂಳನಾಗತ್ಥೇರಸ್ಸ ಕಥಯಿಂಸು। ಸೋ ಆಹ - 'ಯಸ್ಸ ತಾವ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಅತ್ಥಿ ತಸ್ಸ ಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯೋ ನಿಯಮೇತು, ಯಸ್ಸ ತಂ ನತ್ಥಿ ತಸ್ಸ ಕತರಜ್ಝಾಸಯೋ ನಿಯಮೇಸ್ಸತಿ ನಿದ್ಧನಸ್ಸ ವುಡ್ಢಿಗವೇಸನಕಾಲೋ ವಿಯ ಹೋತೀ'ತಿ।

ತಂ ಕಥಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ತಿಪಿಟಕಚೂಳಾಭಯತ್ಥೇರಸ್ಸ ಪುನ ಕಥಯಿಂಸು। ಸೋ 'ಪಾದಕಜ್ಝಾನವತೋ ಇದಂ ಕಥಿತಂ ಆವುಸೋ'ತಿ ಆಹ। ಯಥಾ ಪನ ಪಾದಕಜ್ಝಾನವತೋ, ಸಮ್ಮಸಿತಜ್ಝಾನವತೋಪಿ ತಥೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಹಿ ಪಠಮಾದೀನಿ ಸಮ್ಮಸತೋ ಉಪ್ಪನ್ನಮಗ್ಗೋ ಪಠಮತ್ಥೇರವಾದೇನ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಿಕೋ। ದುತಿಯವಾದೇನ ಪಠಮಾದಿಜ್ಝಾನಿಕೋ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ದ್ವೇಪಿ ವಾದಾ ವಿರುಜ್ಝನ್ತಿ। ತತಿಯವಾದೇನ ಪನೇತ್ಥ 'ಯಂ ಇಚ್ಛತಿ ತಜ್ಝಾನಿಕೋ ಹೋತೀ'ತಿ ತೇ ಚ ವಾದಾ ನ ವಿರುಜ್ಝನ್ತಿ, ಅಜ್ಝಾಸಯೋ ಚ ಸಾತ್ಥಕೋ ಹೋತೀತಿ। ಏವಂ ತಯೋಪಿ ಥೇರಾ ಪಣ್ಡಿತಾ ಬ್ಯತ್ತಾ ಬುದ್ಧಿಸಮ್ಪನ್ನಾವ । ತೇನ ತೇಸಂ ವಾದಂ ತನ್ತಿಂ ಕತ್ವಾ ಠಪಯಿಂಸು। ಇಧ ಪನ ಅತ್ಥಮೇವ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ ತಯೋಪೇತೇ ವಾದೇ ವಿಪಸ್ಸನಾವ ನಿಯಮೇತೀತಿ ದಸ್ಸಿತಂ।

ಇದಾನಿ 'ನಿಮಿತ್ತಂ ಪಟಿಪದಾಪತೀ'ತಿ ಏತ್ಥ ಏವಂ ಅಙ್ಗಪರಿಣಾಮವತೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕಾಲೇ ಗೋತ್ರಭು ಕುತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ? ಮಗ್ಗೋ ಕುತೋತಿ? ಗೋತ್ರಭು ತಾವ ನಿಮಿತ್ತತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಪವತ್ತಂ ಛೇತ್ತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಏಕತೋವುಟ್ಠಾನೋ ಹೇಸ। ಮಗ್ಗೋ ನಿಮಿತ್ತತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಪವತ್ತಮ್ಪಿ ಛಿನ್ದತಿ ಉಭತೋವುಟ್ಠಾನೋ ಹೇಸ। ತೇಸಂ ಅಯಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿನಯೋ - ಯಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ವಾರೇ ಮಗ್ಗವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಅನುಲೋಮಂ ನೇವ ಏಕಂ ಹೋತಿ, ನ ಪಞ್ಚಮಂ। ಏಕಞ್ಹಿ ಆಸೇವನಂ ನ ಲಭತಿ, ಪಞ್ಚಮಂ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಆಸನ್ನತ್ತಾ ಪವೇಧತಿ। ತದಾ ಹಿ ಜವನಂ ಪತಿತಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ನೇವ ಏಕಂ ಹೋತಿ ನ ಪಞ್ಚಮಂ। ಮಹಾಪಞ್ಞಸ್ಸ ಪನ ದ್ವೇ ಅನುಲೋಮಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ತತಿಯಂ ಗೋತ್ರಭು, ಚತುತ್ಥಂ ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ, ತೀಣಿ ಫಲಾನಿ, ತತೋ ಭವಙ್ಗೋತರಣಂ। ಮಜ್ಝಿಮಪಞ್ಞಸ್ಸ ತೀಣಿ ಅನುಲೋಮಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ಚತುತ್ಥಂ ಗೋತ್ರಭು, ಪಞ್ಚಮಂ ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ, ದ್ವೇ ಫಲಾನಿ, ತತೋ ಭವಙ್ಗೋತರಣಂ। ಮನ್ದಪಞ್ಞಸ್ಸ ಚತ್ತಾರಿ ಅನುಲೋಮಾನಿ, ಹೋನ್ತಿ ಪಞ್ಚಮಂ ಗೋತ್ರಭು, ಛಟ್ಠಂ ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ, ಸತ್ತಮಂ ಫಲಂ, ತತೋ ಭವಙ್ಗೋತರಣಂ। ತತ್ರ ಮಹಾಪಞ್ಞಮನ್ದಪಞ್ಞಾನಂ ವಸೇನ ಅಕಥೇತ್ವಾ ಮಜ್ಝಿಮಪಞ್ಞಸ್ಸ ವಸೇನ ಕಥೇತಬ್ಬಂ।

ಯಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ವಾರೇ ಮಗ್ಗವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಕಿರಿಯಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಂ ಹುತ್ವಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಗೋಚರೇ ಖನ್ಧೇ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಭವಙ್ಗಂ ಆವಟ್ಟೇತಿ। ತದನನ್ತರಂ ತೇನೇವ ಆವಜ್ಜನೇನ ಗಹಿತಕ್ಖನ್ಧೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಪಠಮಂ ಜವನಂ ಅನುಲೋಮಞಾಣಂ। ತಂ ತೇಸು ಖನ್ಧೇಸು ಅನಿಚ್ಚಾತಿ ವಾ ದುಕ್ಖಾತಿ ವಾ ಅನತ್ತಾತಿ ವಾ ಪವತ್ತಿತ್ವಾ ಓಳಾರಿಕಂ ಓಳಾರಿಕಂ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕತಮಂ ವಿನೋದೇತ್ವಾ ತೀಣಿ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಭಿಯ್ಯೋ ಭಿಯ್ಯೋ ಪಾಕಟಾನಿ ಕತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ತದನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ದುತಿಯಾನುಲೋಮಂ। ತೇಸು ಪುರಿಮಂ ಅನಾಸೇವನಂ। ದುತಿಯಸ್ಸ ಪುರಿಮಂ ಆಸೇವನಂ ಹೋತಿ। ತಮ್ಪಿ ಲದ್ಧಾಸೇವನತ್ತಾ ತಿಕ್ಖಂ ಸೂರಂ ಪಸನ್ನಂ ಹುತ್ವಾ ತಸ್ಮಿಂಯೇವಾರಮ್ಮಣೇ ತೇನೇವಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತಿತ್ವಾ ಮಜ್ಝಿಮಪ್ಪಮಾಣಂ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕತಮಂ ವಿನೋದೇತ್ವಾ ತೀಣಿ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಭಿಯ್ಯೋ ಭಿಯ್ಯೋ ಪಾಕಟಾನಿ ಕತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ತದನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ತತಿಯಾನುಲೋಮಂ। ತಸ್ಸ ದುತಿಯಂ ಆಸೇವನಂ ಹೋತಿ। ತಮ್ಪಿ ಲದ್ಧಾಸೇವನತ್ತಾ ತಿಕ್ಖಂ ಸೂರಂ ಪಸನ್ನಂ ಹುತ್ವಾ ತಸ್ಮಿಂಯೇವಾರಮ್ಮಣೇ ತೇನೇವಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತಿತ್ವಾ ತದವಸೇಸಂ ಅಣುಸಹಗತಂ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕತಮಂ ವಿನೋದೇತ್ವಾ ನಿರವಸೇಸಂ ಕತ್ವಾ ತೀಣಿ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಭಿಯ್ಯೋ ಭಿಯ್ಯೋ ಪಾಕಟಾನಿ ಕತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ಏವಂ ತೀಹಿ ಅನುಲೋಮೇಹಿ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕತಮೇ ವಿನೋದಿತೇ ತದನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕುರುಮಾನಂ।

ತತ್ರಾಯಂ ಉಪಮಾ - ಏಕೋ ಕಿರ ಚಕ್ಖುಮಾ ಪುರಿಸೋ ನಕ್ಖತ್ತಯೋಗಂ ಜಾನಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ರತ್ತಿಭಾಗೇ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ಚನ್ದಂ ಪಸ್ಸಿತುಂ ಉದ್ಧಂ ಉಲ್ಲೋಕೇಸಿ। ತಸ್ಸ ವಲಾಹಕೇಹಿ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನತ್ತಾ ಚನ್ದೋ ನ ಪಞ್ಞಾಯಿತ್ಥ। ಅಥೇಕೋ ವಾತೋ ಉಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಥೂಲಥೂಲೇ ವಲಾಹಕೇ ವಿದ್ಧಂಸೇಸಿ। ಅಪರೋ ಮಜ್ಝಿಮೇ। ಅಪರೋ ಸುಖುಮೇ। ತತೋ ಸೋ ಪುರಿಸೋ ವಿಗತವಲಾಹಕೇ ನಭೇ ಚನ್ದಂ ದಿಸ್ವಾ ನಕ್ಖತ್ತಯೋಗಂ ಅಞ್ಞಾಸಿ।

ತತ್ಥ ತಯೋ ವಲಾಹಕಾ ವಿಯ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕಥೂಲಮಜ್ಝಿಮಸುಖುಮಕಿಲೇಸನ್ಧಕಾರಾ। ತಯೋ ವಾತಾ ವಿಯ ತೀಣಿ ಅನುಲೋಮಚಿತ್ತಾನಿ। ಚಕ್ಖುಮಾ ಪುರಿಸೋ ವಿಯ ಗೋತ್ರಭುಞ್ಞಾಣಂ। ಚನ್ದೋ ವಿಯ ನಿಬ್ಬಾನಂ। ಏಕೇಕಸ್ಸ ವಾತಸ್ಸ ಯಥಾಕ್ಕಮೇನ ವಲಾಹಕತ್ತಯವಿದ್ಧಂಸನಂ ವಿಯ ಏಕೇಕಸ್ಸ ಅನುಲೋಮಚಿತ್ತಸ್ಸ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕತಮವಿನೋದನಂ। ವಿಗತವಲಾಹಕೇ ನಭೇ ತಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ ವಿಸುದ್ಧಚನ್ದದಸ್ಸನಂ ವಿಯ ವಿಗತೇ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕೇ ತಮೇ ಗೋತ್ರಭುಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಸುವಿಸುದ್ಧನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣಕರಣಂ।

ಯಥೇವ ಹಿ ತಯೋ ವಾತಾ ಚನ್ದಪಟಿಚ್ಛಾದಕೇ ವಲಾಹಕೇಯೇವ ವಿದ್ಧಂಸೇತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ, ನ ಚನ್ದಂ ದಟ್ಠುಂ, ಏವಂ ಅನುಲೋಮಾನಿ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕತಮೇಯೇವ ವಿನೋದೇತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ, ನ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕಾತುಂ । ಯಥಾ ಸೋ ಪುರಿಸೋ ಚನ್ದಮೇವ ದಟ್ಠುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ ನ ವಲಾಹಕೇ ವಿದ್ಧಂಸೇತುಂ, ಏವಂ ಗೋತ್ರಭುಞ್ಞಾಣಂ ನಿಬ್ಬಾನಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕಾತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ ನ ಕಿಲೇಸತಮಂ ವಿನೋದೇತುಂ। ಏವಂ ಅನುಲೋಮಂ ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ಗೋತ್ರಭು ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣಂ।

ಯದಿ ಹಿ ಗೋತ್ರಭು ಅನುಲೋಮೇನ ಗಹಿತಾರಮ್ಮಣಂ ಗಣ್ಹೇಯ್ಯ ಪುನ ಅನುಲೋಮಂ ತಂ ಅನುಬನ್ಧೇಯ್ಯಾತಿ ಮಗ್ಗವುಟ್ಠಾನಮೇವ ನ ಭವೇಯ್ಯ। ಗೋತ್ರಭುಞ್ಞಾಣಂ ಪನ ಅನುಲೋಮಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ತಂ ಅಪಚ್ಛತೋಪವತ್ತಿಕಂ ಕತ್ವಾ ಸಯಂ ಅನಾವಜ್ಜನಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ ಆವಜ್ಜನಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಏವಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಾಹೀತಿ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಸಞ್ಞಂ ದತ್ವಾ ವಿಯ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ಮಗ್ಗೋಪಿ ತೇನ ದಿನ್ನಸಞ್ಞಂ ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾವ ಅವೀಚಿಸನ್ತತಿವಸೇನ ತಂ ಞಾಣಂ ಅನುಬನ್ಧಮಾನೋ ಅನಿಬ್ಬಿದ್ಧಪುಬ್ಬಂ ಅಪದಾಲಿತಪುಬ್ಬಂ ಲೋಭಕ್ಖನ್ಧಂ ದೋಸಕ್ಖನ್ಧಂ ಮೋಹಕ್ಖನ್ಧಂ ನಿಬ್ಬಿಜ್ಝಮಾನೋವ ಪದಾಲಯಮಾನೋವ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ।

ತತ್ರಾಯಂ ಉಪಮಾ - ಏಕೋ ಕಿರ ಇಸ್ಸಾಸೋ ಧನುಸತಮತ್ಥಕೇ ಫಲಕಸತಂ ಠಪಾಪೇತ್ವಾ ವತ್ಥೇನ ಮುಖಂ ವೇಠೇತ್ವಾ ಸರಂ ಸನ್ನಯ್ಹಿತ್ವಾ ಚಕ್ಕಯನ್ತೇ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ಅಞ್ಞೋ ಪುರಿಸೋ ಚಕ್ಕಯನ್ತಂ ಆವಞ್ಛಿತ್ವಾ ಯದಾ ಇಸ್ಸಾಸಸ್ಸ ಫಲಕಸತಂ ಅಭಿಮುಖಂ ಹೋತಿ ತದಾ ತತ್ಥ ದಣ್ಡಕೇನ ಸಞ್ಞಂ ದೇತಿ, ಇಸ್ಸಾಸೋ ದಣ್ಡಕಸಞ್ಞಂ ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾವ ಸರಂ ಖಿಪಿತ್ವಾ ಫಲಕಸತಂ ನಿಬ್ಬಿಜ್ಝತಿ। ತತ್ಥ ದಣ್ಡಕಸಞ್ಞಾ ವಿಯ ಗೋತ್ರಭುಞ್ಞಾಣಂ। ಇಸ್ಸಾಸೋ ವಿಯ ಮಗ್ಗಞಾಣಂ। ಇಸ್ಸಾಸಸ್ಸ ದಣ್ಡಕಸಞ್ಞಂ ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾವ ಫಲಕಸತನಿಬ್ಬಿಜ್ಝನಂ ವಿಯ ಮಗ್ಗಞಾಣಸ್ಸ ಗೋತ್ರಭುಞ್ಞಾಣೇನ ದಿನ್ನಸಞ್ಞಂ ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾವ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಅನಿಬ್ಬಿದ್ಧಪುಬ್ಬಅಪದಾಲಿತಪುಬ್ಬಾನಂ ಲೋಭಕ್ಖನ್ಧಾದೀನಂ ನಿಬ್ಬಿಜ್ಝನಪದಾಲನಂ। ಭೂಮಿಲದ್ಧವಟ್ಟಸೇತುಸಮುಗ್ಘಾತಕರಣನ್ತಿಪಿ ಏತದೇವ। ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಹಿ ಏಕಮೇವ ಕಿಚ್ಚಂ ಅನುಸಯಪ್ಪಜಹನಂ। ಇತಿ ಸೋ ಅನುಸಯೇ ಪಜಹನ್ತೋ ನಿಮಿತ್ತಾ ವುಟ್ಠಾತಿ ನಾಮ, ಪವತ್ತಂ ಛಿನ್ದತಿ ನಾಮ। '**ನಿಮಿತ್ತ**'ನ್ತಿ ರೂಪವೇದನಾಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣನಿಮಿತ್ತಂ। 'ಪವತ್ತ'ಮ್ಪಿ ರೂಪವೇದನಾಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಪವತ್ತಮೇವ। ತಂ ದುವಿಧಂ ಹೋತಿ - ಉಪಾದಿನ್ನಕಂ ಅನುಪಾದಿನ್ನಕನ್ತಿ। ತೇಸು ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅನುಪಾದಿನ್ನಕತೋ ವುಟ್ಠಾನಚ್ಛಾಯಾ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ವತ್ವಾ ಅನುಪಾದಿನ್ನಕತೋ ವುಟ್ಠಾತೀತಿ ವದಿಂಸು।

ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ ಹಿ ಚತ್ತಾರಿ ದಿಟ್ಠಿಗತಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಿ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತನ್ತಿ ಪಞ್ಚ ಚಿತ್ತಾನಿ ಪಹೀಯನ್ತಿ। ತಾನಿ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇನ್ತಿ। ತಂ ಅನುಪಾದಿನ್ನಕರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ। ತಾನಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ। ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ವೇದನಾ ಸಞ್ಞಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ತಯೋ ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾ। ತತ್ಥ ಸಚೇ ಸೋತಾಪನ್ನಸ್ಸ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋ ಅಭಾವಿತೋ ಅಭವಿಸ್ಸ ತಾನಿ ಪಞ್ಚ ಚಿತ್ತಾನಿ ಛಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಂ ಪಾಪುಣೇಯ್ಯುಂ। ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋ ಪನ ತೇಸಂ ಪರಿಯುಟ್ಠಾನೇನಪ್ಪತ್ತಿಂ ವಾರಯಮಾನೋ ಸೇತುಸಮುಗ್ಘಾತಂ ಅಭಬ್ಬುಪ್ಪತ್ತಿಕಭಾವಂ ಕುರುಮಾನೋ ಅನುಪಾದಿನ್ನಕತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ ನಾಮ।

ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ಚತ್ತಾರಿ ದಿಟ್ಠಿಗತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾನಿ ದ್ವೇ ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾನೀತಿ ಓಳಾರಿಕಕಾಮರಾಗಬ್ಯಾಪಾದವಸೇನ ಛ ಚಿತ್ತಾನಿ ಪಹೀಯನ್ತಿ। ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ಅಣುಸಹಗತಕಾಮರಾಗಬ್ಯಾಪಾದವಸೇನ

ತಾನಿ ಏವ ಛ ಚಿತ್ತಾನಿ ಪಹೀಯನ್ತಿ। ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ ಚತ್ತಾರಿ ದಿಟ್ಠಿಗತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾನಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಞ್ಚಾತಿ ಪಞ್ಚ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ ಪಹೀಯನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಸಚೇ ತೇಸಂ ಅರಿಯಾನಂ ತೇ ಮಗ್ಗಾ ಅಭಾವಿತಾ ಅಸ್ಸು, ತಾನಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಛಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಂ ಪಾಪುಣೇಯ್ಯುಂ। ತೇ ಪನ ತೇಸಂ ಮಗ್ಗಾ ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಪ್ಪತ್ತಿಂ ವಾರಯಮಾನಾ ಸೇತುಸಮುಗ್ಘಾತಂ ಅಭಬ್ಬುಪ್ಪತ್ತಿಕಭಾವಂ ಕುರುಮಾನಾ ಅನುಪಾದಿನ್ನಕತೋ ವುಟ್ಠಹನ್ತಿ ನಾಮ।

ಉಪಾದಿನ್ನಕತೋ ವುಟ್ಠಾನಚ್ಛಾಯಾ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ವತ್ವಾ ಉಪಾದಿನ್ನಕತೋ ವುಟ್ಠಾತೀತಿಪಿ ವದಿಂಸು। ಸಚೇ ಹಿ ಸೋತಾಪನ್ನಸ್ಸ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋ ಅಭಾವಿತೋ ಅಭವಿಸ್ಸ, ಠಪೇತ್ವಾ ಸತ್ತ ಭವೇ ಅನಮತಗ್ಗೇ ಸಂಸಾರವಟ್ಟೇ ಉಪಾದಿನ್ನಕಪ್ಪವತ್ತಂ ಪವತ್ತೇಯ್ಯ। ಕಸ್ಮಾ? ತಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಯಾ ಹೇತೂನಂ ಅತ್ಥಿತಾಯ। ತೀಣಿ ಸಂಯೋಜನಾನಿ ದಿಟ್ಠಾನುಸಯೋ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾನುಸಯೋತಿ ಇಮೇ ಪನ ಪಞ್ಚ ಕಿಲೇಸೇ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋವ ಸಮುಗ್ಘಾತೇತಿ। ಇದಾನಿ ಕುತೋ ಸೋತಾಪನ್ನಸ್ಸ ಸತ್ತ ಭವೇ ಠಪೇತ್ವಾ ಅನಮತಗ್ಗೇ ಸಂಸಾರವಟ್ಟೇ ಉಪಾದಿನ್ನಕಪ್ಪವತ್ತಂ ಪವತ್ತಿಸ್ಸತಿ? ಏವಂ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋ ಉಪಾದಿನ್ನಕಪ್ಪವತ್ತಂ ಅಪ್ಪವತ್ತಂ ಕುರುಮಾನೋ ಉಪಾದಿನ್ನಕತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ ನಾಮ।

ಸಚೇ ಸಕದಾಗಾಮಿಸ್ಸ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ ಅಭಾವಿತೋ ಅಭವಿಸ್ಸ, ಠಪೇತ್ವಾ ದ್ವೇ ಭವೇ ಪಞ್ಚಸು ಭವೇಸು ಉಪಾದಿನ್ನಕಪವತ್ತಂ ಪವತ್ತೇಯ್ಯ। ಕಸ್ಮಾ? ತಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಯಾ ಹೇತೂನಂ ಅತ್ಥಿತಾಯ। ಓಳಾರಿಕಾನಿ ಕಾಮರಾಗಪಟಿಘಸಂಯೋಜನಾನಿ ಓಳಾರಿಕೋ ಕಾಮರಾಗಾನುಸಯೋ ಪಟಿಘಾನುಸಯೋತಿ ಇಮೇ ಪನ ಚತ್ತಾರೋ ಕಿಲೇಸೇ ಸೋ ಮಗ್ಗೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋವ ಸಮುಗ್ಘಾತೇತಿ। ಇದಾನಿ ಕುತೋ ಸಕದಾಗಾಮಿಸ್ಸ ದ್ವೇ ಭವೇ ಠಪೇತ್ವಾ ಪಞ್ಚಸು ಭವೇಸು ಉಪಾದಿನ್ನಕಪ್ಪವತ್ತಂ ಪವತ್ತಿಸ್ಸತಿ? ಏವಂ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ ಉಪಾದಿನ್ನಕಪ್ಪವತ್ತಂ ಅಪ್ಪವತ್ತಂ ಕುರುಮಾನೋ ಉಪಾದಿನ್ನಕತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ ನಾಮ।

ಸಚೇ ಅನಾಗಾಮಿಸ್ಸ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ ಅಭಾವಿತೋ ಅಭವಿಸ್ಸ, ಠಪೇತ್ವಾ ಏಕಂ ಭವಂ ದುತಿಯಭವೇ ಉಪಾದಿನ್ನಕಪ್ಪವತ್ತಂ ಪವತ್ತೇಯ್ಯ। ಕಸ್ಮಾ? ತಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಯಾ ಹೇತೂನಂ ಅತ್ಥಿತಾಯ। ಅಣುಸಹಗತಾನಿ ಕಾಮರಾಗಪಟಿಘಸಂಯೋಜನಾನಿ ಅಣುಸಹಗತೋ ಕಾಮರಾಗಾನುಸಯೋ ಪಟಿಘಾನುಸಯೋತಿ ಇಮೇ ಪನ ಚತ್ತಾರೋ ಕಿಲೇಸೇ ಸೋ ಮಗ್ಗೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋವ ಸಮುಗ್ಘಾತೇತಿ। ಇದಾನಿ ಕುತೋ ಅನಾಗಾಮಿಸ್ಸ ಏಕಂ ಭವಂ ಠಪೇತ್ವಾ ದುತಿಯಭವೇ ಉಪಾದಿನ್ನಕಪ್ಪವತ್ತಂ ಪವತ್ತಿಸ್ಸತಿ? ಏವಂ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ ಉಪಾದಿನ್ನಕಪ್ಪವತ್ತಂ ಅಪ್ಪವತ್ತಂ ಕುರುಮಾನೋ ಉಪಾದಿನ್ನಕತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ ನಾಮ।

ಸಚೇ ಅರಹತೋ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೋ ಅಭಾವಿತೋ ಅಭವಿಸ್ಸ, ರೂಪಾರೂಪಭವೇಸು ಉಪಾದಿನ್ನಕಪ್ಪವತ್ತಂ ಪವತ್ತೇಯ್ಯ। ಕಸ್ಮಾ? ತಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಯಾ ಹೇತೂನಂ ಅತ್ಥಿತಾಯ । ರೂಪರಾಗೋ ಅರೂಪರಾಗೋ ಮಾನೋ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಅವಿಜ್ಜಾ ಮಾನಾನುಸಯೋ ಭವರಾಗಾನುಸಯೋ ಅವಿಜ್ಜಾನುಸಯೋತಿ ಇಮೇ ಪನ ಅಟ್ಠ ಕಿಲೇಸೇ ಸೋ ಮಗ್ಗೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋವ ಸಮುಗ್ಘಾತೇತಿ। ಇದಾನಿ ಕುತೋ ಖೀಣಾಸವಸ್ಸ ಪುನಬ್ಭವೇ ಉಪಾದಿನ್ನಕಪ್ಪವತ್ತಂ ಪವತ್ತಿಸ್ಸತಿ? ಏವಂ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೋ ಉಪಾದಿನ್ನಕಪ್ಪವತ್ತಂ ಅಪ್ಪವತ್ತಂ ಕುರುಮಾನೋ ಉಪಾದಿನ್ನಕತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ ನಾಮ।

ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋ ಚೇತ್ಥ ಅಪಾಯಭವತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ ಸುಗತಿಕಾಮಭವೇಕದೇಸತೋ, ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ ಕಾಮಭವತೋ, ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೋ ರೂಪಾರೂಪಭವತೋ ಸಬ್ಬಭವೇಹಿಪಿ ವುಟ್ಠಾತಿ ಏವಾತಿ ವದನ್ತಿ।

ಇಮಸ್ಸ ಪನತ್ಥಸ್ಸ ವಿಭಾವನತ್ಥಂ ಅಯಂ ಪಾಳಿ - "ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಞಾಣೇನ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ನಿರೋಧೇನ ಸತ್ತ ಭವೇ ಠಪೇತ್ವಾ ಅನಮತಗ್ಗೇ ಸಂಸಾರವಟ್ಟೇ ಯೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯುಂ, ನಾಮಞ್ಚ ರೂಪಞ್ಚ ಏತ್ಥೇತೇ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ ವೂಪಸಮನ್ತಿ ಅತ್ಥಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭನ್ತಿ।

‘ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಞಾಣೇನ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ನಿರೋಧೇನ ದ್ವೇ ಭವೇ ಠಪೇತ್ವಾ ಪಞ್ಚಸು ಭವೇಸು ಯೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯುಂ, ನಾಮಞ್ಚ ರೂಪಞ್ಚ ಏತ್ಥೇತೇ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ ವೂಪಸಮನ್ತಿ ಅತ್ಥಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭನ್ತಿ।

‘ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಞಾಣೇನ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ನಿರೋಧೇನ ಏಕಂ ಭವಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಕಾಮಧಾತುಯಾ ದ್ವೀಸು ಭವೇಸು ಯೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯುಂ, ನಾಮಞ್ಚ ರೂಪಞ್ಚ ಏತ್ಥೇತೇ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ ವೂಪಸಮನ್ತಿ ಅತ್ಥಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭನ್ತಿ।

‘ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಞಾಣೇನ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ನಿರೋಧೇನ ರೂಪಧಾತುಯಾ ವಾ ಅರೂಪಧಾತುಯಾ ವಾ ಯೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯುಂ , ನಾಮಞ್ಚ ರೂಪಞ್ಚ ಏತ್ಥೇತೇ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ ವೂಪಸಮನ್ತಿ ಅತ್ಥಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭನ್ತಿ। ಅರಹತೋ ಅನುಪಾದಿಸೇಸಾಯ ನಿಬ್ಬಾನಧಾತುಯಾ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯನ್ತಸ್ಸ ಚರಿಮವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ನಿರೋಧೇನ ಪಞ್ಞಾ ಚ ಸತಿ ಚ ನಾಮಞ್ಚ ರೂಪಞ್ಚ ಏತ್ಥೇತೇ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ ವೂಪಸಮನ್ತಿ ಅತ್ಥಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭನ್ತೀ’’ತಿ (ಚೂಳನಿ॰ ಅಜಿತಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೬)। ಅಯಂ ತಾವ ನಿಮಿತ್ತೇ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

‘ಪಟಿಪದಾಪತೀ’ತಿ - ಏತ್ಥ ಪನ ಪಟಿಪದಾ ಚಲತಿ ನ ಚಲತೀತಿ? ಚಲತಿ। ತಥಾಗತಸ್ಸ ಹಿ ಸಾರಿಪುತ್ತತ್ಥೇರಸ್ಸ ಚ ಚತ್ತಾರೋಪಿ ಮಗ್ಗಾ ಸುಖಪಟಿಪದಾ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞಾ ಅಹೇಸುಂ। ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರಸ್ಸ ಪಠಮಮಗ್ಗೋ ಸುಖಪಟಿಪದೋ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞೋ, ಉಪರಿ ತಯೋ ಮಗ್ಗಾ ದುಕ್ಖಪಟಿಪದಾ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞಾ। ಕಸ್ಮಾ? ನಿದ್ದಾಭಿಭೂತತ್ತಾ। ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ಕಿರ ಸತ್ತಾಹಂ ದಹರಕುಮಾರಕಂ ವಿಯ ಥೇರಂ ಪರಿಹರಿ। ಥೇರೋಪಿ ಏಕದಿವಸಂ ನಿದ್ದಾಯಮಾನೋ ನಿಸೀದಿ। ಅಥ ನಂ ಸತ್ಥಾ ಆಹ - ‘‘ಪಚಲಾಯಸಿ ನೋ ತ್ವಂ, ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನ, ಪಚಲಾಯಸಿ ನೋ ತ್ವಂ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಾ’’ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೭.೬೧)। ಏವರೂಪಸ್ಸಪಿ ಮಹಾಭಿಞ್ಞಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಸಾವಕಸ್ಸ ಪಟಿಪದಾ ಚಲತಿ, ಸೇಸಾನಂ ಕಿಂ ನ ಚಲಿಸ್ಸತಿ? ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ಹಿ ಭಿಕ್ಖುನೋ ಚತ್ತಾರೋಪಿ ಮಗ್ಗಾ ದುಕ್ಖಪಟಿಪದಾ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾ ಹೋನ್ತಿ, ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ದುಕ್ಖಪಟಿಪದಾ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞಾ, ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ಸುಖಪಟಿಪದಾ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾ, ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ಸುಖಪಟಿಪದಾ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞಾ। ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ಪಠಮಮಗ್ಗೋ ದುಕ್ಖಪಟಿಪದೋ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞೋ ಹೋತಿ, ದುತಿಯಮಗ್ಗೋ ದುಕ್ಖಪಟಿಪದೋ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞೋ, ತತಿಯಮಗ್ಗೋ ಸುಖಪಟಿಪದೋ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞೋ, ಚತುತ್ಥಮಗ್ಗೋ ಸುಖಪಟಿಪದೋ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞೋತಿ।

ಯಥಾ ಚ ಪಟಿಪದಾ ಏವಂ ಅಧಿಪತಿಪಿ ಚಲತಿ ಏವ। ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ಹಿ ಭಿಕ್ಖುನೋ ಚತ್ತಾರೋಪಿ ಮಗ್ಗಾ ಛನ್ದಾಧಿಪತೇಯ್ಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ವೀರಿಯಾಧಿಪತೇಯ್ಯಾ, ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ಚಿತ್ತಾಧಿಪತೇಯ್ಯಾ, ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ವೀಮಂಸಾಧಿಪತೇಯ್ಯಾ। ಏಕಚ್ಚಸ್ಸ ಪನ ಪಠಮಮಗ್ಗೋ ಛನ್ದಾಧಿಪತೇಯ್ಯೋ ಹೋತಿ, ದುತಿಯೋ ವೀರಿಯಾಧಿಪತೇಯ್ಯೋ, ತತಿಯೋ ಚಿತ್ತಾಧಿಪತೇಯ್ಯೋ, ಚತುತ್ಥೋ ವೀಮಂಸಾಧಿಪತೇಯ್ಯೋತಿ।

ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪಠಮಮಗ್ಗವೀಸತಿಮಹಾನಯೋ

೩೫೭. ಇದಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ನ ಕೇವಲಂ ಉಪನಿಜ್ಝಾಯನಟ್ಠೇನ ಝಾನಂಯೇವ ಭಾವೇತಿ, ನಿಯ್ಯಾನಟ್ಠೇನ ಪನ ಮಗ್ಗಮ್ಪಿ ಭಾವೇತಿ, ಉಪಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಮ್ಪಿ, ಪದಹನಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಮ್ಪಿ, ಇಜ್ಝನಟ್ಠೇನ ಇದ್ಧಿಪಾದಮ್ಪಿ, ಅಧಿಪತಿಯಟ್ಠೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯಮ್ಪಿ, ಅಕಮ್ಪಿಯಟ್ಠೇನ ಬಲಮ್ಪಿ, ಬುಜ್ಝನಟ್ಠೇನ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಮ್ಪಿ, ತಥಟ್ಠೇನ ಸಚ್ಚಮ್ಪಿ, ಅವಿಕ್ಖೇಪಟ್ಠೇನ ಸಮಥಮ್ಪಿ, ಸುಞ್ಞತಟ್ಠೇನ ಧಮ್ಮಮ್ಪಿ, ರಾಸಟ್ಠೇನ ಖನ್ಧಮ್ಪಿ, ಆಯತನಟ್ಠೇನ ಆಯತನಮ್ಪಿ, ಸುಞ್ಞಸಭಾವನಿಸ್ಸತ್ತಟ್ಠೇನ ಧಾತುಮ್ಪಿ, ಪಚ್ಚಯಟ್ಠೇನ ಆಹಾರಮ್ಪಿ, ಫುಸನಟ್ಠೇನ ಫಸ್ಸಮ್ಪಿ, ವೇದಯಿತಟ್ಠೇನ ವೇದನಮ್ಪಿ, ಸಞ್ಜಾನನಟ್ಠೇನ ಸಞ್ಞಮ್ಪಿ, ಚೇತಯಿತಟ್ಠೇನ ಚೇತನಮ್ಪಿ, ವಿಜಾನನಟ್ಠೇನ ಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ಭಾವೇತಿ, ತಸ್ಮಾ ಏತೇಸಂ ಏಕೂನವೀಸತಿಯಾ ಪದಾನಂ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಏವಂ ‘ಇದಮ್ಪಿ ಭಾವೇತಿ, ಇದಮ್ಪಿ ಭಾವೇತೀ’ತಿ ಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯೇನ ಚೇವ

ದೇಸನಾವಿಲಾಸೇನ ಚ ವೀಸತಿ ನಯಾ ದೇಸಿತಾ ಹೋನ್ತಿ। ಧಮ್ಮಂ ಸೋತುಂ ನಿಸಿನ್ನದೇವಪರಿಸಾಯ ಹಿ ಯೇ ಉಪನಿಜ್ಝಾಯನಟ್ಠೇನ ಲೋಕುತ್ತರಂ 'ಝಾನ'ನ್ತಿ ಕಥಿತೇ ಬುಜ್ಝನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಸಪ್ಪಾಯವಸೇನ ಝಾನನ್ತಿ ಕಥಿತಂ...ಪೇ॰... ಯೇ ವಿಜಾನನಟ್ಠೇನ 'ಚಿತ್ತ'ನ್ತಿ ವುತ್ತೇ ಬುಜ್ಝನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಸಪ್ಪಾಯವಸೇನ ಚಿತ್ತನ್ತಿ ಕಥಿತಂ। ಅಯಮೇತ್ಥ 'ಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯೋ'।

ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ಪನ ಅತ್ತನೋ ಬುದ್ಧಸುಬೋಧಿತಾಯ ದಸಬಲಚತುವೇಸಾರಜ್ಜಚತುಪಟಿಸಮ್ಭಿದತಾಯ ಛಅಸಾಧಾರಣಞಾಣಯೋಗೇನ ಚ ದೇಸನಂ ಯದಿಚ್ಛಕಂ ನಿಯಮೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ। ಇಚ್ಛನ್ತೋ ಉಪನಿಜ್ಝಾಯನಟ್ಠೇನ ಲೋಕುತ್ತರಂ ಝಾನನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಇಚ್ಛನ್ತೋ ನಿಯ್ಯಾನಟ್ಠೇನ...ಪೇ॰... ವಿಜಾನನಟ್ಠೇನ ಲೋಕುತ್ತರಂ ಚಿತ್ತನ್ತಿ। ಅಯಂ 'ದೇಸನಾವಿಲಾಸೋ' ನಾಮ। ತತ್ಥ ಯಥೇವ ಲೋಕುತ್ತರಂ ಝಾನನ್ತಿ ವುತ್ತಟ್ಠಾನೇ ದಸ ನಯಾ ವಿಭತ್ತಾ, ಏವಂ ಮಗ್ಗಾದೀಸುಪಿ ತೇಯೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಇತಿ ವೀಸತಿಯಾ ಠಾನೇಸು ದಸ ದಸ ಕತ್ವಾ ದ್ವೇ ನಯಸತಾನಿ ವಿಭತ್ತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ।

೩೫೮. ಇದಾನಿ ಅಧಿಪತಿಭೇದಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ ಛನ್ದಂ ಧುರಂ ಜೇಟ್ಠಕಂ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಂ ಕತ್ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಂ ಲೋಕುತ್ತರಂ ಝಾನಂ **ಛನ್ದಾಧಿಪತೇಯ್ಯಂ** ನಾಮ। ಸೇಸೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಇತಿ ಪುರಿಮಸ್ಮಿಂ ಸುದ್ಧಿಕೇ ದ್ವೇನಯಸತಾನಿ ಛನ್ದಾಧಿಪತೇಯ್ಯಾದೀಸುಪಿ ದ್ವೇ ದ್ವೇತಿ ನಯಸಹಸ್ಸೇನ ಭಾಜೇತ್ವಾ ಪಠಮಮಗ್ಗಂ ದಸ್ಸೇಸಿ ಧಮ್ಮರಾಜಾ।

ಪಠಮಮಗ್ಗೋ ನಿಟ್ಠಿತೋ।

ದುತಿಯಮಗ್ಗೋ

೩೬೧. ಇದಾನಿ ದುತಿಯಮಗ್ಗಾದೀನಂ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ **ಕಾಮರಾಗಬ್ಯಾಪಾದಾನಂ ತನುಭಾವಾಯಾ**ತಿ ಏತೇಸಂ ಕಿಲೇಸಾನಂ ತನುಭಾವತ್ಥಾಯ। ತತ್ಥ ದ್ವೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ತನುಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ - ಅಧಿಚ್ಚುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಚ ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಮನ್ದತಾಯ ಚ। ಸಕದಾಗಾಮಿಸ್ಸ ಹಿ, ವಟ್ಟಾನುಸಾರಿಮಹಾಜನಸ್ಸೇವ, ಕಿಲೇಸಾ ಅಭಿಣ್ಹಂ ನುಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಕದಾಚಿ ಕದಾಚಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ; ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಾಪಿ ವಿರಳಾಕಾರಾ ಹುತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ವಿರಳವಾಪಿತಖೇತ್ತೇ ಅಙ್ಕುರಾ ವಿಯ। ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾಪಿ, ಚ ವಟ್ಟಾನುಸಾರಿಮಹಾಜನಸ್ಸೇವ, ಮದ್ದನ್ತಾ ಫರನ್ತಾ ಛಾದೇನ್ತಾ ಅನ್ಧಕಾರಂ ಕರೋನ್ತಾ ನುಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ದ್ವೀಹಿ ಪನ ಮಗ್ಗೇಹಿ ಪಹೀನತ್ತಾ ಮನ್ದಾ ಮನ್ದಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ತನುಕಾಕಾರಾ ಹುತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಅಬ್ಭಪಟಲಂ ವಿಯ ಮಕ್ಖಿಕಾಪತ್ತಂ ವಿಯ ಚ।

ತತ್ಥ ಕೇಚಿ ಥೇರಾ ವದನ್ತಿ - 'ಸಕದಾಗಾಮಿಸ್ಸ ಕಿಲೇಸಾ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಚಿರೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಬಹಲಾವ ಪನ ಹುತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತಥಾ ಹಿಸ್ಸ ಪುತ್ತಾ ಚ ಧೀತರೋ ಚ ದಿಸ್ಸನ್ತೀ'ತಿ। ಏತಂ ಪನ ಅಪ್ಪಮಾಣಂ। ಪುತ್ತಧೀತರೋ ಹಿ ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಪರಾಮಸನಮತ್ತೇನಪಿ ಹೋನ್ತಿ। ದ್ವೀಹಿ ಪನ ಮಗ್ಗೇಹಿ ಪಹೀನತ್ತಾ ನತ್ಥಿ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಬಹಲತಾತಿ। ದ್ವೀಹಿ ಏವ ಕಾರಣೇಹಿಸ್ಸ ಕಿಲೇಸಾನಂ ತನುಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ - ಅಧಿಚ್ಚುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಚ ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಮನ್ದತಾಯ ಚಾತಿ।

ದುತಿಯಾಯಾತಿ ಗಣನವಸೇನಾಪಿ ದುತಿಯುಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನಾಪಿ ದುತಿಯಾಯ। **ಭೂಮಿಯಾ ಪತ್ತಿಯಾ**ತಿ ಸಾಮಞ್ಞಫಲಸ್ಸ ಪಟಿಲಾಭತ್ಥಾಯ। ತತಿಯಚತುತ್ಥೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ವಿಸೇಸಮತ್ತಂಯೇವ ಪನ ವಕ್ಖಾಮ।

ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ ಆಜಾನನಕಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ಪಠಮಮಗ್ಗೇನ ಞಾತಮರಿಯಾದಂ ಅನತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ತೇಸಂಯೇವ ತೇನ ಮಗ್ಗೇನ ಞಾತಾನಂ ಚತುಸಚ್ಚಧಮ್ಮಾನಂ ಜಾನನಕಂ ಇನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ನಿದ್ದೇಸವಾರೇಪಿಸ್ಸ ಇಮಿನಾವ ನಯೇನ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಕೋಟ್ಠಾಸವಾರೇಪಿ ಇಮಿನಾವ ಸದ್ಧಿಂ ನವಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಸೇಸಂ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ದುತಿಯಮಗ್ಗೋ ನಿಟ್ಠಿತೋ।

ತತಿಯಚತುತ್ಥಮಗ್ಗಾ

೩೬೧. ತತಿಯೇ **ಅನವಸೇಸಪ್ಪಹಾನಾಯಾ**ತಿ ತೇಸಂಯೇವ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ತನುಭೂತಾನಂ ಸಂಯೋಜನಾನಂ ನಿಸ್ಸೇಸಪಜಹನತ್ಥಾಯ।

ಚತುತ್ಥೇ **ರೂಪರಾಗಅರೂಪರಾಗಮಾನಉದ್ಧಚ್ಚಅವಿಜ್ಜಾಯ ಅನವಸೇಸಪ್ಪಹಾನಾಯಾ**ತಿ ಏತೇಸಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಉದ್ಧಮ್ಭಾಗಿಯಸಂಯೋಜನಾನಂ ನಿಸ್ಸೇಸಪಜಹನತ್ಥಾಯ। ತತ್ಥ **ರೂಪರಾಗೋ**ತಿ ರೂಪಭವೇ ಛನ್ದರಾಗೋ। **ಅರೂಪರಾಗೋ**ತಿ ಅರೂಪಭವೇ ಛನ್ದರಾಗೋ। **ಮಾನೋ**ತಿ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗವಜ್ಝಕೋ ಮಾನೋ ಏವ। ತಥಾ ಉದ್ಧಚ್ಚಾವಿಜ್ಜಾ। ಇಮೇಸುಪಿ ದ್ವೀಸು ಮಗ್ಗೇಸು ನವಮಂ ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಮೇವ ಹೋತಿ।

ಚತುಮಗ್ಗನಯಸಹಸ್ಸಂ

ಸಬ್ಬಮಗ್ಗೇಸು ಪದಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಸಮಸಟ್ಠಿಪದಾನಿ, ಚತೂಹಿ ಅಪಣ್ಣಕಙ್ಗೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಚತುಸಟ್ಠಿ ಹೋನ್ತಿ। ಅಸಮ್ಭಿನ್ನತೋ ಪನ ತೇತ್ತಿಂಸ। ಕೋಟ್ಠಾಸವಾರಸುಞ್ಞತವಾರಾ ಪಾಕತಿಕಾ ಏವ। ಯಥಾ ಚ ಪನ ಪಠಮಮಗ್ಗೇ ಏವಂ ದುತಿಯಾದೀಸುಪಿ ನಯಸಹಸ್ಸಮೇವಾತಿ ಚತ್ತಾರೋ ಮಗ್ಗೇ ಚತೂಹಿ ನಯಸಹಸ್ಸೇಹಿ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇಸಿ ಧಮ್ಮರಾಜಾ।

ಸಚ್ಚವಿಭಙ್ಗೇ ಪನ ಸಟ್ಠಿ ನಯಸಹಸ್ಸಾನಿ ಲೋಕುತ್ತರಾನಿ ಇಮೇಸಂ ಏವ ವಸೇನ ನಿಕ್ಖಿತ್ತಾನಿ। ಸತಿಪಟ್ಠಾನವಿಭಙ್ಗೇ ವೀಸತಿ ನಯಸಹಸ್ಸಾನಿ ಲೋಕುತ್ತರಾನಿ, ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನವಿಭಙ್ಗೇ ವೀಸತಿ, ಇದ್ಧಿಪಾದವಿಭಙ್ಗೇ ದ್ವತ್ತಿಂಸ, ಬೋಜ್ಝಙ್ಗವಿಭಙ್ಗೇ ದ್ವತ್ತಿಂಸ, ಮಗ್ಗಙ್ಗವಿಭಙ್ಗೇ ಅಟ್ಠವೀಸತಿ ನಯಸಹಸ್ಸಾನಿ ಲೋಕುತ್ತರಾನಿ ಇಮೇಸಂ ಏವ ವಸೇನ ನಿಕ್ಖಿತ್ತಾನಿ।

ಇಧ ಪನ ಚತೂಸು ಮಗ್ಗೇಸು ಚತ್ತಾರಿಯೇವ ನಯಸಹಸ್ಸಾನಿ। ತೇಸು ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕೇ ಪಠಮಮಗ್ಗೇ ಅಟ್ಠಙ್ಗಾನಿ ಭಾಜಿತಾನಿ; ತಥಾ ದುತಿಯಾದೀಸು। ತತ್ಥ ಪಠಮಮಗ್ಗೇ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಂ ಪಜಹತೀತಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ। ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪಾದಯೋಪಿ ಮಿಚ್ಛಾಸಙ್ಕಪ್ಪಾದೀನಂ ಪಜಹನಟ್ಠೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏವಂ ಸನ್ತೇ 'ಪಠಮಮಗ್ಗೇನೇವ ದ್ವಾಸಟ್ಠಿಯಾ ದಿಟ್ಠಿಗತಾನಂ ಪಹೀನತ್ತಾ ಉಪರಿಮಗ್ಗತ್ತಯೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ದಿಟ್ಠಿ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ತತ್ಥ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠೀತಿ ನಾಮಂ ಕಥಂ ಹೋತೀ'ತಿ? 'ಯಥಾ ವಿಸಂ ಅತ್ಥಿ ವಾ, ಹೋತು ಮಾ ವಾ, ಅಗದೋ ಅಗದೋ ತ್ವೇವ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಂ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಅತ್ಥಿ ವಾ, ಹೋತು ಮಾ ವಾ, ಅಯಂ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಏವ ನಾಮ'।

'ಯದಿ ಏವಂ ನಾಮಮತ್ತಮೇವೇತಂ ಹೋತಿ, ಉಪರಿಮಗ್ಗತ್ತಯೇ ಪನ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಕಿಚ್ಚಾಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತಿ, ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ನ ಪರಿಪೂರೇನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಸಕಿಚ್ಚಕಾ ಕಾತಬ್ಬಾ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಪೂರೇತಬ್ಬಾನೀ'ತಿ। ಸಕಿಚ್ಚಕಾ ಚೇತ್ಥ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಯಥಾಲಾಭನಿಯಮೇನ ದೀಪೇತಬ್ಬಾ। ಉಪರಿಮಗ್ಗತ್ತಯವಜ್ಝೋ ಹಿ ಏಕೋ ಮಾನೋ ಅತ್ಥಿ, ಸೋ ದಿಟ್ಠಿಟ್ಠಾನೇ ತಿಟ್ಠತಿ। ಸಾ ತಂ ಮಾನಂ ಪಜಹತೀತಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ। ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಂ ಪಜಹತಿ। ಸೋತಾಪನ್ನಸ್ಸ ಪನ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗವಜ್ಝೋ ಮಾನೋ ಅತ್ಥಿ, ಸೋ ದಿಟ್ಠಿಟ್ಠಾನೇ ತಿಟ್ಠತಿ ಸಾ ತಂ ಮಾನಂ ಪಜಹತೀತಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ। ತಸ್ಸೇವ ಸತ್ತಅಕುಸಲಚಿತ್ತಸಹಜಾತೋ ಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ಅತ್ಥಿ। ತೇಹೇವ ಚಿತ್ತೇಹಿ ವಾಚಙ್ಗಚೋಪನಂ ಅತ್ಥಿ, ಕಾಯಙ್ಗಚೋಪನಂ ಅತ್ಥಿ , ಪಚ್ಚಯಪರಿಭೋಗೋ ಅತ್ಥಿ, ಸಹಜಾತವಾಯಾಮೋ ಅತ್ಥಿ, ಅಸತಿಭಾವೋ ಅತ್ಥಿ, ಸಹಜಾತಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ ಅತ್ಥಿ। ಏತೇ ಮಿಚ್ಛಾಸಙ್ಕಪ್ಪಾದಯೋ ನಾಮ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪಾದಯೋ। ತೇಸಂ ಪಹಾನೇನ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪಾದಯೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏವಂ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇ ಅಟ್ಠಙ್ಗಾನಿ ಸಕಿಚ್ಚಕಾನಿ ಕತ್ವಾ ಆಗತಾನಿ। ಸಕದಾಗಾಮಿಸ್ಸ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗವಜ್ಝೋ

ಮಾನೋ ಅತ್ಥಿ। ಸೋ ದಿಟ್ಠಿಟ್ಠಾನೇ ತಿಟ್ಠತಿ। ತಸ್ಸೇವ ಸತ್ತಹಿ ಚಿತ್ತೇಹಿ ಸಹಜಾತಾ ಸಙ್ಕಪ್ಪಾದಯೋ। ತೇಸಂ ಪಹಾನೇನ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಅಙ್ಗಾನಂ ಸಕಿಚ್ಚಕತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅನಾಗಾಮಿಸ್ಸ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗವಜ್ಝೋ ಮಾನೋ ಅತ್ಥಿ। ಸೋ ದಿಟ್ಠಿಟ್ಠಾನೇ ತಿಟ್ಠತಿ। ಯಾನಿ ಪನಸ್ಸ ಪಞ್ಚ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ, ತೇಹಿ ಸಹಜಾತಾ ಸಙ್ಕಪ್ಪಾದಯೋ। ತೇಸಂ ಪಹಾನೇನ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಅಙ್ಗಾನಂ ಸಕಿಚ್ಚಕತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಇಮೇಸು ಚತೂಸು ಮಗ್ಗೇಸು ಪಠಮಮಗ್ಗೇನ ಚತ್ತಾರಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ದಿಟ್ಠಾನಿ। 'ಉಪರಿಮಗ್ಗತ್ತಯಂ ದಿಟ್ಠಕಮೇವ ಪಸ್ಸತಿ, ಅದಿಟ್ಠಕಂ ಪಸ್ಸತೀ'ತಿ ದಿಟ್ಠಕಮೇವ ಪಸ್ಸತೀತಿ ಅಯಂ ಆಚರಿಯಾನಂ ಸಮಾನತ್ಥಕಥಾ। ವಿತಣ್ಡವಾದೀ ಪನಾಹ 'ಅದಿಟ್ಠಂ ಪಸ್ಸತೀ'ತಿ। ಸೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ - 'ಪಠಮಮಗ್ಗೇ ಕತಮಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ ಭಾಜೇಸೀ'ತಿ? ಜಾನಮಾನೋ 'ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯ'ನ್ತಿ ವಕ್ಖತಿ। 'ಉಪರಿಮಗ್ಗೇಸು ಕತರ'ನ್ತಿ? ವುತ್ತೇಪಿ 'ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯ'ನ್ತಿ ವಕ್ಖತಿ। ಸೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ - 'ಅದಿಟ್ಠಸಚ್ಚದಸ್ಸನೇ ಸತಿ ಉಪರಿಮಗ್ಗೇಸುಪಿ ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯಮೇವ ಭಾಜೇಹಿ। ಏವಂ ತೇ ಪಞ್ಹೋ ಸಮೇಸ್ಸತೀ'ತಿ। 'ಕಿಲೇಸೇ ಪನ ಅಞ್ಞೇ ಅಞ್ಞೋ ಪಜಹತಿ; ಪಹೀನೇ ಏವ ಪಜಹತೀ'ತಿ? 'ಅಞ್ಞೇ ಅಞ್ಞೋ ಪಜಹತೀ'ತಿ। 'ಯದಿ ಅಞ್ಞೇ ಅಞ್ಞೋ, ಅಪ್ಪಹೀನೇ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತಿ। ಸಚ್ಚಾನಿಪಿ ಅದಿಟ್ಠಾನೇವ ಪಸ್ಸತೀ'ತಿ ಏವಂವಾದೀ ಪುಗ್ಗಲೋ ಪುಚ್ಛಿತಬ್ಬೋ - 'ಸಚ್ಚಾನಿ ನಾಮ ಕತೀ'ತಿ? ಜಾನನ್ತೋ 'ಚತ್ತಾರೀ'ತಿ ವಕ್ಖತಿ। ಸೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ - 'ತವ ವಾದೇ ಸೋಳಸ ಸಚ್ಚಾನಿ ಆಪಜ್ಜನ್ತಿ। ತ್ವಂ ಬುದ್ಧೇಹಿಪಿ ಅದಿಟ್ಠಂ ಪಸ್ಸಸಿ। ಬಹುಸಚ್ಚಕೋ ನಾಮ ತ್ವಂ। ಏವಂ ಮಾ ಗಣ್ಹ। ಸಚ್ಚದಸ್ಸನಂ ನಾಮ ಅಪುಬ್ಬಂ ನತ್ಥಿ, ಕಿಲೇಸೇ ಪನ ಅಪ್ಪಹೀನೇ ಪಜಹತೀ'ತಿ।

ತತ್ಥ ಸಚ್ಚದಸ್ಸನಸ್ಸ ಅಪುಬ್ಬಾಭಾವೇ ಪೇಳೋಪಮಂ ನಾಮ ಗಹಿತಂ - ಏಕಸ್ಸ ಕಿರ ಚತ್ತಾರೋ ರತನಪೇಳಾ ಸಾರಗಬ್ಭೇ ಠಪಿತಾ। ಸೋ ರತ್ತಿಭಾಗೇ ಪೇಳಾಸು ಉಪ್ಪನ್ನಕಿಚ್ಚೋ ದ್ವಾರಂ ವಿವರಿತ್ವಾ, ದೀಪಂ ಜಾಲೇತ್ವಾ, ದೀಪೇನ ವಿಹತೇ ಅನ್ಧಕಾರೇ, ಪೇಳಾಸು ಪಾಕಟಭಾವಂ ಗತಾಸು, ತಾಸು ಕಿಚ್ಚಂ ಕತ್ವಾ ದ್ವಾರಂ ಪಿದಹಿತ್ವಾ ಗತೋ। ಪುನ ಅನ್ಧಕಾರಂ ಅವತ್ಥರಿ। ದುತಿಯವಾರೇಪಿ ತತಿಯವಾರೇಪಿ ತಥೇವ ಅಕಾಸಿ। ಚತುತ್ಥವಾರೇ ದ್ವಾರೇ ವಿವಟೇ ಅನ್ಧಕಾರೇ ಪೇಳಾ ನ ಪಞ್ಞಾಯನ್ತೀತಿ ವೀಮಂಸನ್ತಸ್ಸೇವ ಸೂರಿಯೋ ಉಗ್ಗಞ್ಛಿ, ಸೂರಿಯೋಭಾಸೇನ ವಿಹತೇ ಅನ್ಧಕಾರೇ ಪೇಳಾಸು ಕಿಚ್ಚಂ ಕತ್ವಾ ಪಕ್ಕಾಮಿ।

ತತ್ಥ ಚತ್ತಾರೋ ಪೇಳಾ ವಿಯ ಚತ್ತಾರಿ ಸಚ್ಚಾನಿ। ತಾಸು ಕಿಚ್ಚೇ ಉಪ್ಪನ್ನೇ ದ್ವಾರವಿವರಣಕಾಲೋ ವಿಯ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಸ್ಸ ವಿಪಸ್ಸನಾಭಿನೀಹರಣಕಾಲೋ। ಅನ್ಧಕಾರಂ ವಿಯ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕತಮಂ। ದೀಪೋ ಭಾಸೋ ವಿಯ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋಭಾಸೋ। ವಿಹತೇ ಅನ್ಧಕಾರೇ ತಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಪೇಳಾನಂ ಪಾಕಟಭಾವೋ ವಿಯ ಮಗ್ಗಞಾಣಸ್ಸ ಸಚ್ಚಾನಂ ಪಾಕಟಭಾವೋ। ಮಗ್ಗಞಾಣಸ್ಸ ಪಾಕಟಾನಿ ಪನ ಮಗ್ಗಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಪಾಕಟಾನೇವ ಹೋನ್ತಿ। ಪೇಳಾಸು ಕಿಚ್ಚಂ ಕತ್ವಾ ಗತಕಾಲೋ ವಿಯ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅತ್ತನಾ ಪಹಾತಬ್ಬಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧಕಾಲೋ। ಪುನ ಅನ್ಧಕಾರಾವತ್ಥರಣಂ ವಿಯ ಉಪರಿಮಗ್ಗತ್ತಯವಜ್ಝಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕತಮಂ।

ದುತಿಯವಾರೇ ದ್ವಾರವಿವರಣಕಾಲೋ ವಿಯ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಸ್ಸ ವಿಪಸ್ಸನಾಭಿನೀಹರಣಕಾಲೋ। ದೀಪೋಭಾಸೋ ವಿಯ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋಭಾಸೋ। ಪೇಳಾಸು ಕಿಚ್ಚಂ ಕತ್ವಾ ಗತಕಾಲೋ ವಿಯ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅತ್ತನಾ ಪಹಾತಬ್ಬಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧಕಾಲೋ। ಪುನ ಅನ್ಧಕಾರಾವತ್ಥರಣಂ ವಿಯ ಉಪರಿಮಗ್ಗದ್ವಯವಜ್ಝಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕತಮಂ।

ತತಿಯವಾರೇ ದ್ವಾರವಿವರಣಕಾಲೋ ವಿಯ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಸ್ಸ ವಿಪಸ್ಸನಾಭಿನೀಹರಣಕಾಲೋ। ದೀಪೋಭಾಸೋ ವಿಯ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋಭಾಸೋ। ಪೇಳಾಸು ಕಿಚ್ಚಂ ಕತ್ವಾ ಗತಕಾಲೋ ವಿಯ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅತ್ತನಾ ಪಹಾತಬ್ಬಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧಕಾಲೋ। ಪುನ ಅನ್ಧಕಾರಾವತ್ಥರಣಂ ವಿಯ ಉಪರಿಅರಹತ್ತಮಗ್ಗವಜ್ಝಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕತಮಂ।

ಚತುತ್ಥವಾರೇ ದ್ವಾರವಿವರಣಕಾಲೋ ವಿಯ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಸ್ಸ ವಿಪಸ್ಸನಾಭಿನೀಹರಣಕಾಲೋ। ಸೂರಿಯುಗ್ಗಮನಂ ವಿಯ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗುಪ್ಪಾದೋ। ಅನ್ಧಕಾರವಿಧಮನಂ ವಿಯ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಸ್ಸ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕತಮವಿನೋದನಂ । ವಿಹತೇ ಅನ್ಧಕಾರೇ ತಸ್ಸ

ಪೇಳಾನಂ ಪಾಕಟಭಾವೋ ವಿಯ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಞಾಣಸ್ಸ ಚತುನ್ನಂ ಸಚ್ಚಾನಂ ಪಾಕಟಭಾವೋ। ಞಾಣಸ್ಸ ಪಾಕಟಾನಿ ಪನ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಪಾಕಟಾನೇವ ಹೋನ್ತಿ। ಪೇಳಾಸು ಕಿಚ್ಚಂ ಕತ್ವಾ ಗತಕಾಲೋ ವಿಯ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಸ್ಸ ಸಬ್ಬಕಿಲೇಸಖೇಪನಂ। ಸೂರಿಯುಗ್ಗಮನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಆಲೋಕಸ್ಸೇವ ಪವತ್ತಿಕಾಲೋ ವಿಯ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಸ್ಸ ಉಪ್ಪನ್ನಕಾಲತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಪುನ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕತಮಾಭಾವೋ । ಇದಂ ತಾವ ಸಚ್ಚದಸ್ಸನಸ್ಸ ಅಪುಬ್ಬಾಭಾವೇ ಓಪಮ್ಮಂ।

ದಿಟ್ಠಕಮೇವ ಹಿ ಪಸ್ಸತಿ। 'ಕಿಲೇಸೇ ಪನ ಅಞ್ಞೇ ಅಞ್ಞೋ ಪಜಹತೀ'ತಿ ಏತ್ಥ ಖಾರೋಪಮಂ ನಾಮ ಗಹಿತಂ। ಏಕೋ ಪುರಿಸೋ ಕಿಲಿಟ್ಠಂ ವತ್ಥಂ ರಜಕಸ್ಸ ಅದಾಸಿ। ರಜಕೋ ಊಸಖಾರಂ ಛಾರಿಕಖಾರಂ ಗೋಮಯಖಾರನ್ತಿ ತಯೋ ಖಾರೇ ದತ್ವಾ ಖಾರೇಹಿ ಖಾದಿತಭಾವಂ ಞತ್ವಾ ಉದಕೇ ವಿಕ್ಖಾಲೇತ್ವಾ ಓಳಾರಿಕೋಳಾರಿಕಂ ಮಲಂ ಪವಾಹೇಸಿ। ತತೋ ನ ತಾವ ಪರಿಸುದ್ಧನ್ತಿ ದುತಿಯಮ್ಪಿ ತಥೇವ ಖಾರೇ ದತ್ವಾ, ಉದಕೇ ವಿಕ್ಖಾಲೇತ್ವಾ, ತತೋ ನಾತಿಸಣ್ಹತರಂ ಮಲಂ ಪವಾಹೇಸಿ। ತತೋ ನ ತಾವ ಪರಿಸುದ್ಧನ್ತಿ ತತಿಯಮ್ಪಿ ತೇ ಖಾರೇ ದತ್ವಾ ಉದಕೇ ವಿಕ್ಖಾಲೇತ್ವಾ ತತೋ ಸಣ್ಹತರಂ ಮಲಂ ಪವಾಹೇಸಿ। ತತೋ ನ ತಾವ ಪರಿಸುದ್ಧನ್ತಿ ಚತುತ್ಥಮ್ಪಿ ತೇ ಖಾರೇ ದತ್ವಾ, ಉದಕೇ ವಿಕ್ಖಾಲೇತ್ವಾ ಅಂಸುಅಬ್ಭನ್ತರಗತಮ್ಪಿ ನಿಸ್ಸೇಸಂ ಮಲಂ ಪವಾಹೇತ್ವಾ ಸಾಮಿಕಸ್ಸ ಅದಾಸಿ। ಸೋ ಗನ್ಧಕರಣ್ಡಕೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಇಚ್ಛಿತಿಚ್ಛಿತಕಾಲೇ ಪರಿದಹತಿ।

ತತ್ಥ ಕಿಲಿಟ್ಠವತ್ಥಂ ವಿಯ ಕಿಲೇಸಾನುಗತಂ ಚಿತ್ತಂ। ತಿವಿಧಖಾರದಾನಕಾಲೋ ವಿಯ ತೀಸು ಅನುಪಸ್ಸನಾಸು ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಪವತ್ತನಕಾಲೋ। ಉದಕೇ ವಿಕ್ಖಾಲೇತ್ವಾ ಓಳಾರಿಕೋಳಾರಿಕಮಲಪ್ಪವಾಹನಂ ವಿಯ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ ಪಞ್ಚಕಿಲೇಸಖೇಪನಂ। ದುತಿಯಮ್ಪಿ ತೇಸಂ ಖಾರಾನಂ ಅನುಪ್ಪದಾನಂ ವಿಯ 'ನ ತಾವ ಪರಿಸುದ್ಧಂ ಇದಂ ಚಿತ್ತ'ನ್ತಿ ತಾಸುಯೇವ ತೀಸು ಅನುಪಸ್ಸನಾಸು ಕಮ್ಮಪ್ಪವತ್ತನಂ। ತತೋ ನಾತಿಸಣ್ಹತರಮಲಪ್ಪವಾಹನಂ ವಿಯ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ಓಳಾರಿಕಸಂಯೋಜನದ್ವಯಖೇಪನಂ। ತತೋ 'ನ ತಾವ ಪರಿಸುದ್ಧಂ ವತ್ಥ'ನ್ತಿ ಪುನ ಖಾರತ್ತಯದಾನಂ ವಿಯ 'ನ ತಾವ ಪರಿಸುದ್ಧಂ ಇದಂ ಚಿತ್ತ'ನ್ತಿ ತಾಸುಯೇವ ತೀಸು ಅನುಪಸ್ಸನಾಸು ಕಮ್ಮಪ್ಪವತ್ತನಂ। ತತೋ ಸಣ್ಹತರಮಲಪ್ಪವಾಹನಂ ವಿಯ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ಅಣುಸಹಗತಸಂಯೋಜನದ್ವಯಖೇಪನಂ। 'ನ ತಾವ ಪರಿಸುದ್ಧಂ ವತ್ಥ'ನ್ತಿ ಪುನ ಖಾರತ್ತಯದಾನಂ ವಿಯ 'ನ ತಾವ ಪರಿಸುದ್ಧಂ ಇದಂ ಚಿತ್ತ'ನ್ತಿ ತಾಸುಯೇವ ತೀಸು ಅನುಪಸ್ಸನಾಸು ಕಮ್ಮಪ್ಪವತ್ತನಂ। ತತೋ ವಿಕ್ಖಾಲನೇನ ಅಂಸುಅಬ್ಭನ್ತರಗತೇ ಮಲೇ ಪವಾಹೇತ್ವಾ ಪರಿಸುದ್ಧಸ್ಸ ರಜತಪಟ್ಟಸದಿಸಸ್ಸ ಗನ್ಧಕರಣ್ಡಕೇ ನಿಕ್ಖಿತ್ತಸ್ಸ ವತ್ಥಸ್ಸ ಇಚ್ಛಿತಿಚ್ಛಿತಕ್ಖಣೇ ಪರಿದಹನಂ ವಿಯ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಖೇಪಿತತ್ತಾ ಪರಿಸುದ್ಧಸ್ಸ ಖೀಣಾಸವಚಿತ್ತಸ್ಸ ಇಚ್ಛಿತಿಚ್ಛಿತಕ್ಖಣೇ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿವಿಹಾರೇನ ವೀತಿನಾಮನಂ। ಇದಂ 'ಅಞ್ಞೇ ಅಞ್ಞೋ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತೀ'ತಿ ಏತ್ಥ ಓಪಮ್ಮಂ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ –

> "ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ , ಆವುಸೋ, ವತ್ಥಂ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಂ ಮಲಗ್ಗಹಿತಂ, ತಮೇನಂ ಸಾಮಿಕಾ ರಜಕಸ್ಸ ಅನುಪದಜ್ಜೇಯ್ಯುಂ। ತಮೇನಂ ರಜಕೋ ಊಸೇ ವಾ ಖಾರೇ ವಾ ಗೋಮಯೇ ವಾ ಸಮ್ಮದ್ದಿತ್ವಾ ಅಚ್ಛೇ ಉದಕೇ ವಿಕ್ಖಾಲೇತಿ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ತಂ ಹೋತಿ ವತ್ಥಂ ಪರಿಸುದ್ಧಂ ಪರಿಯೋದಾತಂ, ಅಥ ಖ್ವಸ್ಸ ಹೋತಿಯೇವ 'ಅಣುಸಹಗತೋ ಊಸಗನ್ಧೋ ವಾ ಖಾರಗನ್ಧೋ ವಾ ಗೋಮಯಗನ್ಧೋ ವಾ ಅಸಮೂಹತೋ'। ತಮೇನಂ ರಜಕೋ ಸಾಮಿಕಾನಂ ದೇತಿ। ತಮೇನಂ ಸಾಮಿಕಾ ಗನ್ಧಪರಿಭಾವಿತೇ ಕರಣ್ಡಕೇ ನಿಕ್ಖಿಪನ್ತಿ। ಯೋಪಿಸ್ಸ ಹೋತಿ ಅಣುಸಹಗತೋ ಊಸಗನ್ಧೋ ವಾ ಖಾರಗನ್ಧೋ ವಾ ಗೋಮಯಗನ್ಧೋ ವಾ ಅಸಮೂಹತೋ, ಸೋಪಿ ಸಮುಗ್ಘಾತಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಏವಮೇವ ಖೋ, ಆವುಸೋ, ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಅರಿಯಸಾವಕಸ್ಸ ಪಞ್ಚೋರಮ್ಭಾಗಿಯಾನಿ ಸಂಯೋಜನಾನಿ ಪಹೀನಾನಿ ಭವನ್ತಿ, ಅಥ ಖ್ವಸ್ಸ ಹೋತಿಯೇವ ಪಞ್ಚಸು ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸು ಅಣುಸಹಗತೋ 'ಅಸ್ಮೀ'ತಿ ಮಾನೋ, 'ಅಸ್ಮೀ'ತಿ ಛನ್ದೋ, 'ಅಸ್ಮೀ'ತಿ ಅನುಸಯೋ ಅಸಮೂಹತೋ, ಸೋ ಅಪರೇನ ಸಮಯೇನ ಪಞ್ಚಸು ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸು ಉದಯಬ್ಬಯಾನುಪಸ್ಸೀ ವಿಹರತಿ – 'ಇತಿ ರೂಪಂ, ಇತಿ ರೂಪಸ್ಸ ಸಮುದಯೋ, ಇತಿ ರೂಪಸ್ಸ ಅತ್ಥಙ್ಗಮೋ; ಇತಿ ವೇದನಾ ಇತಿ ಸಞ್ಞಾ ಇತಿ ಸಙ್ಖಾರಾ ಇತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಇತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಸಮುದಯೋ, ಇತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಅತ್ಥಙ್ಗಮೋ'ತಿ। ತಸ್ಸಿಮೇಸು ಪಞ್ಚಸು ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸು ಉದಯಬ್ಬಯಾನುಪಸ್ಸಿನೋ ವಿಹರತೋ ಯೋಪಿಸ್ಸ ಹೋತಿ ಪಞ್ಚಸು ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸು ಅಣುಸಹಗತೋ 'ಅಸ್ಮೀ'ತಿ

ಮಾನೋ, ‘ಅಸ್ಮೀ’ತಿ ಛನ್ದೋ, ‘ಅಸ್ಮೀ’ತಿ ಅನುಸಯೋ ಅಸಮೂಹತೋ, ಸೋಪಿ ಸಮುಗ್ಘಾತಂ ಗಚ್ಛತೀ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೮೯)।

ತತ್ಥ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ ಪಞ್ಚ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ ಪಹೀಯನ್ತಿ ಸದ್ಧಿಂ ಚಿತ್ತಙ್ಗವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಪಾಪಧಮ್ಮೇಹಿ। ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ದ್ವೇ ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಚಿತ್ತಾನಿ ತನುಕಾನಿ ಭವನ್ತಿ ಸದ್ಧಿಂ ಚಿತ್ತಙ್ಗವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಪಾಪಧಮ್ಮೇಹಿ। ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ತಾನಿಯೇವ ಪಹೀಯನ್ತಿ ಸದ್ಧಿಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಹಿ। ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ ಪಞ್ಚ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ ಪಹೀಯನ್ತಿ ಸದ್ಧಿಂ ಚಿತ್ತಙ್ಗವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಪಾಪಧಮ್ಮೇಹಿ। ಇಮೇಸಂ ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಂ ಪಹೀನಕಾಲತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಖೀಣಾಸವಸ್ಸ ಚಿತ್ತಙ್ಗವಸೇನ ಪುನ ಪಚ್ಛತೋಪವತ್ತನಕಕಿಲೇಸೋ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ।

ತತ್ರಿದಂ ಓಪಮ್ಮಂ - ಏಕೋ ಕಿರ ಮಹಾರಾಜಾ ಪಚ್ಚನ್ತೇ ಆರಕ್ಖಂ ದತ್ವಾ ಮಹಾನಗರೇ ಇಸ್ಸರಿಯಂ ಅನುಭವನ್ತೋ ವಸತಿ। ಅಥಸ್ಸ ಪಚ್ಚನ್ತೋ ಕುಪ್ಪಿ। ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ದ್ವಾದಸ ಚೋರಜೇಟ್ಠಕಾ ಅನೇಕೇಹಿ ಪುರಿಸಸಹಸ್ಸೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ರಟ್ಠಂ ವಿಲುಮ್ಪನ್ತಿ। ಪಚ್ಚನ್ತವಾಸಿನೋ ಮಹಾಮತ್ತಾ ‘ಪಚ್ಚನ್ತೋ ಕುಪಿತೋ’ತಿ ರಞ್ಞೋ ಪಹಿಣಿಂಸು। ರಾಜಾ ‘ವಿಸ್ಸಟ್ಠಾ ಗಣ್ಹಥ, ಅಹಂ ತುಮ್ಹಾಕಂ ಕತ್ತಬ್ಬಂ ಕರಿಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ಸಾಸನಂ ಪಹಿಣಿ । ತೇ ಪಠಮಸಮ್ಪಹಾರೇನೇವ ಅನೇಕೇಹಿ ಪುರಿಸಸಹಸ್ಸೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಪಞ್ಚ ಚೋರಜೇಟ್ಠಕೇ ಘಾತಯಿಂಸು। ಸೇಸಾ ಸತ್ತ ಜನಾ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಪರಿವಾರೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಪಬ್ಬತಂ ಪವಿಸಿಂಸು। ಅಮಚ್ಚಾ ತಂ ಪವತ್ತಿಂ ರಞ್ಞೋ ಪೇಸಯಿಂಸು।

ರಾಜಾ ‘ತುಮ್ಹಾಕಂ ಕತ್ತಬ್ಬಯುತ್ತಂ ಅಹಂ ಜಾನಿಸ್ಸಾಮಿ, ತೇಪಿ ಗಣ್ಹಥಾ’ತಿ ಧನಂ ಪಹಿಣಿ। ತೇ ದುತಿಯಸಮ್ಪಹಾರೇನ ದ್ವೇ ಚೋರಜೇಟ್ಠಕೇ ಪಹರಿಂಸು, ಪರಿವಾರೇಪಿ ತೇಸಂ ದುಬ್ಬಲೇ ಅಕಂಸು। ತೇ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಪಲಾಯಿತ್ವಾ ಪಬ್ಬತಂ ಪವಿಸಿಂಸು। ತಮ್ಪಿ ಪವತ್ತಿಂ ಅಮಚ್ಚಾ ರಞ್ಞೋ ಪೇಸಯಿಂಸು।

ಪುನ ರಾಜಾ ‘ವಿಸ್ಸಟ್ಠಾ ಗಣ್ಹನ್ತೂ’ತಿ ಧನಂ ಪಹಿಣಿ। ತೇ ತತಿಯಸಮ್ಪಹಾರೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಸಹಾಯಪುರಿಸೇಹಿ ದ್ವೇ ಚೋರಜೇಟ್ಠಕೇ ಘಾತಯಿತ್ವಾ ತಂ ಪವತ್ತಿಂ ರಞ್ಞೋ ಪೇಸಯಿಂಸು।

ಪುನ ರಾಜಾ ‘ಅವಸೇಸೇ ವಿಸ್ಸಟ್ಠಾ ಗಣ್ಹನ್ತೂ’ತಿ ಧನಂ ಪಹಿಣಿ। ತೇ ಚತುತ್ಥಸಮ್ಪಹಾರೇನ ಸಪರಿವಾರೇ ಪಞ್ಚ ಚೋರಜೇಟ್ಠಕೇ ಘಾತಯಿಂಸು। ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ಚೋರಜೇಟ್ಠಕಾನಂ ಘಾತಿತಕಾಲತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಕೋಚಿ ಚೋರೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಖೇಮಾ ಜನಪದಾ ಉರೇ ಪುತ್ತೇ ನಚ್ಚೇನ್ತಾ ಮಞ್ಞೇ ವಿಹರನ್ತಿ। ರಾಜಾ ವಿಜಿತಸಙ್ಗಾಮೇಹಿ ಯೋಧೇಹಿ ಪರಿವುತೋ ವರಪಾಸಾದಗತೋ ಮಹಾಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ಅನುಭವಿ।

ತತ್ಥ ಮಹನ್ತೋ ರಾಜಾ ವಿಯ ಧಮ್ಮರಾಜಾ। ಪಚ್ಚನ್ತವಾಸಿನೋ ಅಮಚ್ಚಾ ವಿಯ ಯೋಗಾವಚರಾ ಕುಲಪುತ್ತಾ। ದ್ವಾದಸ ಚೋರಜೇಟ್ಠಕಾ ವಿಯ ದ್ವಾದಸ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ। ತೇಸಂ ಸಹಾಯಾ ಅನೇಕಸಹಸ್ಸಪುರಿಸಾ ವಿಯ ಚಿತ್ತಙ್ಗವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಪಾಪಧಮ್ಮಾ। ರಞ್ಞೋ ಪಚ್ಚನ್ತೋ ಕುಪಿತೋತಿ ಪಹಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ಆರಮ್ಮಣೇ ಕಿಲೇಸೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ‘ಭನ್ತೇ, ಕಿಲೇಸೋ ಮೇ ಉಪ್ಪನ್ನೋ’ತಿ ಸತ್ಥು ಆರೋಚನಕಾಲೋ। ‘ವಿಸ್ಸಟ್ಠಾ ಗಣ್ಹನ್ತೂ’ತಿ ಧನದಾನಂ ವಿಯ ‘ಕಿಲೇಸೇ ನಿಗ್ಗಣ್ಹ ಭಿಕ್ಖೂ’ತಿ ಧಮ್ಮರಞ್ಞೋ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಾಚಿಕ್ಖನಂ। ಸಪರಿವಾರಾನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಚೋರಜೇಟ್ಠಕಾನಂ ಘಾತಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಂ ಪಹಾನಂ।

ಪುನ ರಞ್ಞೋ ಪವತ್ತಿಪೇಸನಂ ವಿಯ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಪಟಿಲದ್ಧಗುಣಾರೋಚನಂ। ‘ಸೇಸಕೇ ಚ ಗಣ್ಹನ್ತೂ’ತಿ ಪುನ ಧನದಾನಂ ವಿಯ ಭಗವತೋ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಸ್ಸ ವಿಪಸ್ಸನಾಚಿಕ್ಖನಂ। ದುತಿಯಸಮ್ಪಹಾರೇನ ಸಪರಿವಾರಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಚೋರಜೇಟ್ಠಕಾನಂ ದುಬ್ಬಲೀಕರಣಂ ವಿಯ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ದೋಮನಸ್ಸಚಿತ್ತಾನಂ ತನುಭಾವಕರಣಂ।

ಪುನ ರಞ್ಞೋ ಪವತ್ತಿಪೇಸನಂ ವಿಯ ಸತ್ಥು ಪಟಿಲದ್ಧಗುಣಾರೋಚನಂ। 'ವಿಸ್ಸಟ್ಠಾ ಗಣ್ಹನ್ತೂ'ತಿ ಪುನ ಧನದಾನಂ ವಿಯ ಭಗವತೋ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಸ್ಸ ವಿಪಸ್ಸನಾಚಿಕ್ಖನಂ। ತತಿಯಸಮ್ಪಹಾರೇನ ಸಪರಿವಾರಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಚೋರಜೇಟ್ಠಕಾನಂ ಘಾತನಂ ವಿಯ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ದೋಮನಸ್ಸಚಿತ್ತಾನಂ ಪಹಾನಂ।

ಪುನ ರಞ್ಞೋ ಪವತ್ತಿಪೇಸನಂ ವಿಯ ತಥಾಗತಸ್ಸ ಪಟಿಲದ್ಧಗುಣಾರೋಚನಂ। 'ವಿಸ್ಸಟ್ಠಾ ಗಣ್ಹನ್ತೂ'ತಿ ಪುನ ಧನದಾನಂ ವಿಯ ಭಗವತೋ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಸ್ಸ ವಿಪಸ್ಸನಾಚಿಕ್ಖನಂ। ಚತುತ್ಥಸಮ್ಪಹಾರೇನ ಸಪರಿವಾರಾನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಚೋರಜೇಟ್ಠಕಾನಂ ಘಾತಿತಕಾಲತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಜನಪದಸ್ಸ ಖೇಮಕಾಲೋ ವಿಯ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಸು ಪಞ್ಚಸು ಅಕುಸಲಚಿತ್ತೇಸು ಪಹೀನೇಸು ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಂ ಪಹೀನಕಾಲತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಪುನ ಚಿತ್ತುಪ್ಪವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಸ್ಸ ಅಕುಸಲಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅಭಾವೋ। ರಞ್ಞೋ ವಿಜಿತಸಙ್ಗಾಮಸ್ಸ ಅಮಚ್ಚಗಣಪರಿವುತಸ್ಸ ವರಪಾಸಾದೇ ಮಹಾಸಮ್ಪತ್ತಿಅನುಭವನಂ ವಿಯ ಖೀಣಾಸವಪರಿವುತಸ್ಸ ಧಮ್ಮರಞ್ಞೋ ಸುಞ್ಞತಅನಿಮಿತ್ತಅಪ್ಪಣಿಹಿತಭೇದೇಸು ಸಮಾಪತ್ತಿಸುಖೇಸು ಇಚ್ಛಿತಿಚ್ಛಿತಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಸುಖಾನುಭವನಂ ವೇದಿತಬ್ಬನ್ತಿ।

ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾತಿಪದಸ್ಸ ವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಕುಸಲಪದಂ

ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರಕಥಾ

ಪಠಮಚಿತ್ತಂ

೩೬೫. ಇದಾನಿ ಅಕುಸಲಧಮ್ಮಪದಂ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಕುಸಲಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ ಧಮ್ಮವವತ್ಥಾನಾದಿವಾರಪ್ಪಭೇದೋ ಚ ಹೇಟ್ಠಾ ಆಗತಾನಂ ಪದಾನಂ ಅತ್ಥವಿನಿಚ್ಛಯೋ ಚ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಪನ ವಿಸೇಸಮತ್ತಮೇವ ವಣ್ಣಯಿಸ್ಸಾಮ। ತತ್ಥ ಸಮಯವವತ್ಥಾನೇ ತಾವ ಯಸ್ಮಾ, ಕುಸಲಸ್ಸ ವಿಯ, ಅಕುಸಲಸ್ಸ ಭೂಮಿಭೇದೋ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಏಕನ್ತಂ ಕಾಮಾವಚರಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ ಏತಂ 'ಕಾಮಾವಚರ'ನ್ತಿ ನ ವುತ್ತಂ। **ದಿಟ್ಠಿಗತಸಮ್ಪಯುತ್ತ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ದಿಟ್ಠಿ ಏವ ದಿಟ್ಠಿಗತಂ 'ಗೂಥಗತಂ ಮುತ್ತಗತ'ನ್ತಿಆದೀನಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೯.೧೧) ವಿಯ। ಗನ್ತಬ್ಬಾಭಾವತೋ ವಾ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಗತಮತ್ತಮೇವೇತನ್ತಿಪಿ ದಿಟ್ಠಿಗತಂ। ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ದಿಟ್ಠಿಗತಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ।

ತತ್ಥ ಅಸದ್ಧಮ್ಮಸವನಂ, ಅಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತತಾ, ಅರಿಯಾನಂ ಅದಸ್ಸನಕಾಮತಾದೀನಿ ಅಯೋನಿಸೋ ಮನಸಿಕಾರೋತಿ ಏವಮಾದೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಇಮಸ್ಸ ದಿಟ್ಠಿಗತಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಮಿಚ್ಛಾದಸ್ಸನಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಯೇ ಹಿ ಏತೇ ದಿಟ್ಠಿವಾದಪಟಿಸಂಯುತ್ತಾ ಅಸದ್ಧಮ್ಮಾ ತೇಸಂ ಬಹುಮಾನಪುಬ್ಬಙ್ಗಮೇನ ಅತಿಕ್ಕನ್ತಮಜ್ಝತ್ತೇನ ಉಪಪರಿಕ್ಖಾರಹಿತೇನ ಸವನೇನ, ಯೇ ಚ ದಿಟ್ಠಿವಿಪನ್ನಾ ಅಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತಾ ತಂಸಮ್ಪವಙ್ಕತಾಸಙ್ಖಾತಾಯ ಅಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತತಾಯ, ಬುದ್ಧಾದೀನಂ ಅರಿಯಾನಞ್ಚೇವ ಸಪ್ಪುರಿಸಾನಞ್ಚ ಅದಸ್ಸನಕಾಮತಾಯ ಚತುಸತಿಪಟ್ಠಾನಾದಿಭೇದೇ ಅರಿಯಧಮ್ಮೇ ಅಕೋವಿದತ್ತೇನ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರಇನ್ದ್ರಿಯಸಂವರಸತಿಸಂವರಞಾಣಸಂವರಪಹಾನಸಂವರಪ್ಪಭೇದೇ ಅರಿಯಧಮ್ಮೇ ಚೇವ ಸಪ್ಪುರಿಸಧಮ್ಮೇ ಚ ಸಂವರಭೇದಸಙ್ಖಾತೇನ ಅವಿನಯೇನ ತೇಹೇವ ಕಾರಣೇಹಿ ಪರಿಭಾವಿತೇನ ಅಯೋನಿಸೋ ಮನಸಿಕಾರೇನ ಕೋತೂಹಲಮಙ್ಗಲಾದಿಪಸುತತಾಯ ಚ ಏತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಸಙ್ಖಾರಭಾವೋ ಪನಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರೇ **ಫಸ್ಸೋ**ತಿ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಸಹಜಾತೋ ಫಸ್ಸೋ। ವೇದನಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಇತಿ ಅಕುಸಲಮತ್ತಮೇವ ಏತೇಸಂ ಪುರಿಮೇಹಿ ವಿಸೇಸೋ।

ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಾ ಹೋತೀತಿ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದೀಸುಪಿ ಅವಿಕ್ಖಿತ್ತಭಾವೇನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಏಕಗ್ಗತಾ ಹೋತಿ। ಮನುಸ್ಸಾ ಹಿ ಚಿತ್ತಂ ಸಮಾದಹಿತ್ವಾ ಅವಿಕ್ಖಿತ್ತಾ ಹುತ್ವಾ ಅವಿರಜ್ಝಮಾನಾನಿ ಸತ್ಥಾನಿ ಪಾಣಸರೀರೇಸು ನಿಪಾತೇನ್ತಿ, ಸುಸಮಾಹಿತಾ ಪರೇಸಂ ಸನ್ತಕಂ ಹರನ್ತಿ, ಏಕರಸೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಮಿಚ್ಛಾಚಾರಂ ಆಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಏವಂ ಅಕುಸಲಪ್ಪವತ್ತಿಯಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಏಕಗ್ಗತಾ ಹೋತಿ।

ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠೀತಿ ಅಯಾಥಾವದಿಟ್ಠಿ, ವಿರಜ್ಝಿತ್ವಾ ಗಹಣತೋ ವಾ ವಿತಥಾ ದಿಟ್ಠಿ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ। ಅನತ್ಥಾವಹತ್ತಾ ಪಣ್ಡಿತೇಹಿ ಜಿಗುಚ್ಛಿತಾ ದಿಟ್ಠೀತಿಪಿ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ। **ಮಿಚ್ಛಾಸಙ್ಕಪ್ಪಾದೀಸು**ಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಅಪಿಚ ಮಿಚ್ಛಾ ಪಸ್ಸನ್ತಿ ತಾಯ, ಸಯಂ ವಾ ಮಿಚ್ಛಾ ಪಸ್ಸತಿ, ಮಿಚ್ಛಾದಸ್ಸನಮತ್ತಮೇವ ವಾ ಏಸಾತಿ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ। ಸಾ ಅಯೋನಿಸೋ ಅಭಿನಿವೇಸಲಕ್ಖಣಾ, ಪರಾಮಾಸರಸಾ, ಮಿಚ್ಛಾಭಿನಿವೇಸಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಅರಿಯಾನಂ ಅದಸ್ಸನಕಾಮತಾದಿಪದಟ್ಠಾನಾ; ಪರಮಂ ವಜ್ಜನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಮಿಚ್ಛಾಸಙ್ಕಪ್ಪಾದೀಸು 'ಮಿಚ್ಛಾ'ತಿ ಪದಮತ್ತಮೇವ ವಿಸೇಸೋ। ಸೇಸಂ ಕುಸಲಾಧಿಕಾರೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಅಹಿರಿಕಬಲಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪಬಲನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಬಲತ್ಥೋ ನಿದ್ದೇಸವಾರೇ ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತಿ। ಇತರೇಸು ಪನ - ನ ಹಿರಿಯತೀತಿ ಅಹಿರಿಕೋ। ಅಹಿರಿಕಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಅಹಿರಿಕಂ**। ನ ಓತ್ತಪ್ಪಂ **ಅನೋತ್ತಪ್ಪಂ**। ತೇಸು ಅಹಿರಿಕಂ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀಹಿ ಅಜಿಗುಚ್ಛನಲಕ್ಖಣಂ, ಅಲಜ್ಜಾಲಕ್ಖಣಂ ವಾ। ಅನೋತ್ತಪ್ಪಂ ತೇಹೇವ ಅಸಾರಜ್ಜನಲಕ್ಖಣಂ ಅನುತ್ತಾಸನಲಕ್ಖಣಂ ವಾ। ಅಹಿರಿಕಮೇವ ಬಲಂ ಅಹಿರಿಕಬಲಂ। ಅನೋತ್ತಪ್ಪಮೇವ ಬಲಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪಬಲಂ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪತ್ಥೋ। ವಿತ್ಥಾರೋ ಪನ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಪಟಿಪಕ್ಖವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಲುಬ್ಭನ್ತಿ ತೇನ, ಸಯಂ ವಾ ಲುಬ್ಭತಿ, ಲುಬ್ಭನಮತ್ತಮೇವ ವಾ ತನ್ತಿ **ಲೋಭೋ**। ಮುಯ್ಹನ್ತಿ ತೇನ, ಸಯಂ ವಾ ಮುಯ್ಹತಿ, ಮುಯ್ಹನಮತ್ತಮೇವ ವಾ ತನ್ತಿ **ಮೋಹೋ**। ತೇಸು ಲೋಭೋ ಆರಮ್ಮಣಗ್ಗಹಣಲಕ್ಖಣೋ ಮಕ್ಕಟಾಲೇಪೋ ವಿಯ, ಅಭಿಸಙ್ಗರಸೋ ತತ್ತಕಪಾಲೇ ಖಿತ್ತಮಂಸಪೇಸಿ ವಿಯ, ಅಪರಿಚ್ಚಾಗಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ತೇಲಞ್ಜನರಾಗೋ ವಿಯ, ಸಂಯೋಜನಿಯಧಮ್ಮೇಸು ಅಸ್ಸಾದದಸ್ಸನಪದಟ್ಠಾನೋ। ಸೋ ತಣ್ಹಾನದೀಭಾವೇನ ವಡ್ಢಮಾನೋ, ಸೀಘಸೋತಾ ನದೀ ವಿಯ ಮಹಾಸಮುದ್ದಂ, ಅಪಾಯಮೇವ ಗಹೇತ್ವಾ ಗಚ್ಛತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಮೋಹೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅನ್ಧಭಾವಲಕ್ಖಣೋ ಅಞ್ಞಾಣಲಕ್ಖಣೋ ವಾ, ಅಸಮ್ಪಟಿವೇಧರಸೋ ಆರಮ್ಮಣಸಭಾವಚ್ಛಾದನರಸೋ ವಾ, ಅಸಮ್ಮಾಪಟಿಪತ್ತಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ಅನ್ಧಕಾರಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ವಾ, ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಪದಟ್ಠಾನೋ। ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಾನಂ ಮೂಲನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಅಭಿಜ್ಝಾಯನ್ತಿ ತಾಯ, ಸಯಂ ವಾ ಅಭಿಜ್ಝಾಯತಿ, ಅಭಿಜ್ಝಾಯನಮತ್ತಮೇವ ವಾ ಏಸಾತಿ **ಅಭಿಜ್ಝಾ**। ಸಾ ಪರಸಮ್ಪತ್ತೀನಂ ಸಕಕರಣಇಚ್ಛಾಲಕ್ಖಣಾ, ತೇನಾಕಾರೇನ ಏಸನಭಾವರಸಾ, ಪರಸಮ್ಪತ್ತಿ-ಅಭಿಮುಖಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಪರಸಮ್ಪತ್ತೀಸು ಅಭಿರತಿಪದಟ್ಠಾನಾ। ಪರಸಮ್ಪತ್ತಿಅಭಿಮುಖಾ ಏವ ಹಿ ಸಾ ಉಪಟ್ಠಹತಿ। ತಾಸು ಚ ಅಭಿರತಿಯಾ ಸತಿ ಪವತ್ತತಿ, ಪರಸಮ್ಪತ್ತೀಸು ಚೇತಸೋ ಹತ್ಥಪ್ಪಸಾರೋವಿಯಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಸಮಥೋ ಹೋತೀತಿಆದೀಸು ಅಞ್ಞೇಸು ಕಿಚ್ಚೇಸು ವಿಕ್ಖೇಪಸಮನತೋ **ಸಮಥೋ**। ಅಕುಸಲಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ಚಿತ್ತಂ ಪಗ್ಗಣ್ಹಾತೀತಿ **ಪಗ್ಗಾಹೋ**। ನ ವಿಕ್ಖಿಪತೀತಿ **ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ**।

ಇಮಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತೇ ಸದ್ಧಾ, ಸತಿ, ಪಞ್ಞಾ, ಛ ಯುಗಳಕಾನೀತಿ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ನ ಗಹಿತಾ। ಕಸ್ಮಾ? ಅಸ್ಸದ್ಧಿಯಚಿತ್ತೇ ಪಸಾದೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ತಸ್ಮಾ ತಾವ ಸದ್ಧಾ ನ ಗಹಿತಾ। ಕಿಂ ಪನ ದಿಟ್ಠಿಗತಿಕಾ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಸತ್ಥಾರಾನಂ ನ ಸದ್ದಹನ್ತೀತಿ? ಸದ್ದಹನ್ತಿ। ಸಾ ಪನ ಸದ್ಧಾ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ, ವಚನಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಮತ್ತಮೇವೇತಂ। ಅತ್ಥತೋ ಅನುಪಪರಿಕ್ಖಾ ವಾ ಹೋತಿ, ದಿಟ್ಠಿ ವಾ। ಅಸತಿಯಚಿತ್ತೇ ಪನ ಸತಿ ನತ್ಥೀತಿ ನ ಗಹಿತಾ। ಕಿಂ ದಿಟ್ಠಿಗತಿಕಾ ಅತ್ತನಾ ಕತಕಮ್ಮಂ ನ ಸರನ್ತೀತಿ? ಸರನ್ತಿ। ಸಾ ಪನ ಸತಿ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ। ಕೇವಲಂ ತೇನಾಕಾರೇನ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಸತಿ ನ ಗಹಿತಾ। ಅಥ ಕಸ್ಮಾ "ಮಿಚ್ಛಾಸತೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೩೩; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧) ಸುತ್ತನ್ತೇ ವುತ್ತಾ? ಸಾ ಪನ ಅಕುಸಲಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ಸತಿವಿರಹಿತತ್ತಾ ಸತಿಪಟಿಪಕ್ಖತ್ತಾ ಚ ಮಿಚ್ಛಾಮಗ್ಗಮಿಚ್ಛತ್ತಾನಂ ಪೂರಣತ್ಥಂ ತತ್ಥ ಪರಿಯಾಯೇನ ದೇಸನಾ ಕತಾ। ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಪನೇಸಾ ನತ್ಥಿ। ತಸ್ಮಾ ನ ಗಹಿತಾ। ಅನ್ಧಬಾಲಚಿತ್ತೇ ಪನ ಪಞ್ಞಾ ನತ್ಥೀತಿ ನ ಗಹಿತಾ। ಕಿಂ ದಿಟ್ಠಿಗತಿಕಾನಂ ವಞ್ಚನಾಪಞ್ಞಾ ನತ್ಥೀತಿ? ಅತ್ಥಿ। ನ ಪನೇಸಾ ಪಞ್ಞಾ, ಮಾಯಾ ನಾಮೇಸಾ ಹೋತಿ। ಸಾ ಅತ್ಥತೋ ತಣ್ಹಾವ। ಇದಂ ಪನ ಚಿತ್ತಂ ಸದರಥಂ ಗರುಕಂ ಭಾರಿಯಂ ಕಕ್ಖಳಂ ಥದ್ಧಂ ಅಕಮ್ಮಞ್ಞಂ ಗಿಲಾನಂ ವಙ್ಕಂ ಕುಟಿಲಂ। ತಸ್ಮಾ ಪಸ್ಸದ್ಧಾದೀನಿ ಛ ಯುಗಳಕಾನಿ ನ ಗಹಿತಾನಿ।

ಏತ್ತಾವತಾ ಪದಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಚಿತ್ತಙ್ಗವಸೇನ ಪಾಳಿಆರುಳ್ಹಾನಿ ದ್ವತ್ತಿಂಸ ಪದಾನಿ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಯೇವಾಪನಕಧಮ್ಮೇ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಯೇ ವಾ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ ಸಬ್ಬೇಸುಪಿ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತೇಸು ಛನ್ದೋ ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ ಮನಸಿಕಾರೋ ಮಾನೋ ಇಸ್ಸಾ ಮಚ್ಛರಿಯಂ ಥಿನಂ ಮಿದ್ಧಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚನ್ತಿ ಇಮೇ ದಸೇವ ಯೇವಾಪನಕಾ ಹೋನ್ತಿ ಧಮ್ಮಾ, ಸುತ್ತಾಗತಾ, ಸುತ್ತಪದೇಸು ದಿಸ್ಸರೇತಿ ವುತ್ತಾ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಚಿತ್ತೇ ಛನ್ದೋ ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ ಮನಸಿಕಾರೋ ಉದ್ಧಚ್ಚನ್ತಿ ಇಮೇ ಅಪಣ್ಣಕಙ್ಗಸಙ್ಖಾತಾ ಚತ್ತಾರೋವ ಯೇವಾಪನಕಾ ಹೋನ್ತಿ।

ತತ್ಥ ಛನ್ದಾದಯೋ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ತೇ ಕುಸಲಾ, ಇಮೇ ಅಕುಸಲಾ। ಇತರಂ ಪನ ಉದ್ಧತಸ್ಸ ಭಾವೋ 'ಉದ್ಧಚ್ಚಂ'। ತಂ ಚೇತಸೋ ಅವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಂ ವಾತಾಭಿಘಾತಚಲಜಲಂ ವಿಯ, ಅನವಟ್ಠಾನರಸಂ ವಾತಾಭಿಘಾತಚಲಧಜಪಟಾಕಾ ವಿಯ, ಭನ್ತತ್ತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ ಪಾಸಾಣಾಭಿಘಾತಸಮುದ್ಧತಭಸ್ಮಾ ವಿಯ, ಚೇತಸೋ ಅವೂಪಸಮೇ ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಪದಟ್ಠಾನಂ। ಚಿತ್ತವಿಕ್ಖೇಪೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಇತಿ ಫಸ್ಸಾದೀನಿ ದ್ವತ್ತಿಂಸ, ಯೇವಾಪನಕವಸೇನ ವುತ್ತಾನಿ ಚತ್ತಾರೀತಿ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರೇ ಛತ್ತಿಂಸ ಧಮ್ಮಪದಾನಿ ಭವನ್ತಿ। ಚತ್ತಾರಿ ಅಪಣ್ಣಕಙ್ಗಾನಿ ಹಾಪೇತ್ವಾ ಪಾಳಿಯಂ ಆಗತಾನಿ ದ್ವತ್ತಿಂಸಮೇವ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಪನೇತ್ಥ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಕಂ, ವಿತಕ್ಕೋ ವಿಚಾರೋ ಪೀತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಾ ವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಅಹಿರಿಕಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪಂ ಲೋಭೋ ಮೋಹೋತಿ ಸೋಳಸ ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತಿ।

ತೇಸು ಸೋಳಸಸು ಸತ್ತ ಧಮ್ಮಾ ಅವಿಭತ್ತಿಕಾ ನವ ಸವಿಭತ್ತಿಕಾ ಹೋನ್ತಿ। ಕತಮೇ ಸತ್ತ? ಫಸ್ಸೋ ಸಞ್ಞಾ ಚೇತನಾ ವಿಚಾರೋ ಪೀತಿ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಮೋಹೋತಿ ಇಮೇ ಸತ್ತ ಅವಿಭತ್ತಿಕಾ। ವೇದನಾ ಚಿತ್ತಂ ವಿತಕ್ಕೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಾ ವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಅಹಿರಿಕಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪಂ ಲೋಭೋತಿ ಇಮೇ ನವ ಸವಿಭತ್ತಿಕಾ।

ತೇಸು ಛ ಧಮ್ಮಾ ದ್ವೀಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತಾ, ಏಕೋ ತೀಸು, ಏಕೋ ಚತೂಸು, ಏಕೋ ಛಸು। ಕಥಂ? ಚಿತ್ತಂ ವಿತಕ್ಕೋ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಅಹಿರಿಕಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪಂ ಲೋಭೋತಿ ಇಮೇ ಛ ದ್ವೀಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತಾ। ತೇಸು ಹಿ ಚಿತ್ತಂ ತಾವ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಕಂ ಪತ್ವಾ ಚಿತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಪತ್ವಾ ಮನಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ। ವಿತಕ್ಕೋ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಪತ್ವಾ ವಿತಕ್ಕೋ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತೋ, ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಪತ್ವಾ ಮಿಚ್ಛಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋತಿ। ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಮಗ್ಗಙ್ಗೇಸುಪಿ ಕಮ್ಮಪಥೇಸುಪಿ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಯೇವ। ಅಹಿರಿಕಂ ಬಲಾನಿ ಪತ್ವಾ ಅಹಿರಿಕಬಲಂ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ, ಲೋಕನಾಸಕದುಕಂ ಪತ್ವಾ ಅಹಿರಿಕನ್ತಿ। ಅನೋತ್ತಪ್ಪೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಲೋಭೋ ಮೂಲಂ ಪತ್ವಾ ಲೋಭೋ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತೋ। ಕಮ್ಮಪಥಂ ಪತ್ವಾ ಅಭಿಜ್ಝಾತಿ। ಇಮೇ ಛ ದ್ವೀಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತಾ।

ವೇದನಾ ಪನ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಕಂ ಪತ್ವಾ ವೇದನಾ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಾ, ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸುಖನ್ತಿ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ। ಏವಂ ಏಕೋವ ಧಮ್ಮೋ ತೀಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತೋ।

ವೀರಿಯಂ ಪನ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಪತ್ವಾ ವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ, ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಪತ್ವಾ ಮಿಚ್ಛಾವಾಯಾಮೋ ಹೋತೀತಿ, ಬಲಾನಿ ಪತ್ವಾ ವೀರಿಯಬಲನ್ತಿ, ಪಿಟ್ಠಿದುಕಂ ಪತ್ವಾ ಪಗ್ಗಾಹೋ ಹೋತೀತಿ। ಏವಂ ಅಯಂ ಏಕೋ ಧಮ್ಮೋ ಚತೂಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತೋ।

ಸಮಾಧಿ ಪನ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಪತ್ವಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಾ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತೋ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ, ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಪತ್ವಾ ಮಿಚ್ಛಾಸಮಾಧೀತಿ, ಬಲಾನಿ ಪತ್ವಾ ಸಮಾಧಿಬಲನ್ತಿ, ಪಿಟ್ಠಿದುಕಂ ಪತ್ವಾ ದುತಿಯದುಕೇ ಏಕಕವಸೇನೇವ ಸಮಥೋತಿ , ತತಿಯೇ ಅವಿಕ್ಖೇಪೋತಿ। ಏವಮಯಂ ಏಕೋ ಧಮ್ಮೋ ಛಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತೋ।

ಸಬ್ಬೇಪಿ ಪನೇತೇ ಧಮ್ಮಾ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಕವಸೇನ ಝಾನಙ್ಗವಸೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯವಸೇನ ಮಗ್ಗಙ್ಗವಸೇನ ಬಲವಸೇನ ಮೂಲವಸೇನ ಕಮ್ಮಪಥವಸೇನ ಲೋಕನಾಸಕವಸೇನ ಪಿಟ್ಠಿದುಕವಸೇನಾತಿ ನವ ರಾಸಯೋ ಹೋನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಯಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ ತಂ ಪಠಮಕುಸಲಚಿತ್ತನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತಮೇವಾತಿ।

ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ನಿದ್ದೇಸವಾರಕಥಾ

೩೭೫. ನಿದ್ದೇಸವಾರೇ ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಾನಿದ್ದೇಸೇ ತಾವ **ಸಣ್ಠಿತಿ ಅವಟ್ಠಿತೀತಿ**। ಇದಂ ದ್ವಯಂ ಠಿತಿವೇವಚನಮೇವ। ಯಂ ಪನ ಕುಸಲನಿದ್ದೇಸೇ 'ಆರಮ್ಮಣಂ ಓಗಾಹೇತ್ವಾ ಅನುಪವಿಸಿತ್ವಾ ತಿಟ್ಠತೀತಿ ಅವಟ್ಠಿತೀ'ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಇಧ ನ ಲಬ್ಭತಿ। ಅಕುಸಲಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ದುಬ್ಬಲಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಾತಿ ಹೇಟ್ಠಾ ದೀಪಿತಮೇವ।

೩೮೪. ಉದ್ಧಚ್ಚವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾವಸೇನ ಪವತ್ತಸ್ಸ ವಿಸಾಹಾರಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ಅವಿಸಾಹಾರೋತಿ ಏವರೂಪೋಪಿ ಅತ್ಥೋ ಇಧ ನ ಲಬ್ಭತಿ। ಸಹಜಾತಧಮ್ಮೇ ಪನ ನ ವಿಸಾಹರತೀತಿ **ಅವಿಸಾಹಾರೋ**। ನ ವಿಕ್ಖಿಪತೀತಿ **ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ**। ಅಕುಸಲಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾವಸೇನ ಅವಿಸಾಹಟಸ್ಸ ಮಾನಸಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಅವಿಸಾಹಟಮಾನಸತಾ**। ಸಹಜಾತಧಮ್ಮೇಸು ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ **ಸಮಾಧಿಬಲಂ**। ಅಯಾಥಾವಸಮಾಧಾನತೋ **ಮಿಚ್ಛಾಸಮಾಧೀ**ತಿ ಏವಮಿಧ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೩೮೫. ವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯನಿದ್ದೇಸೇ ಯೋ ಹೇಟ್ಠಾ 'ನಿಕ್ಕಮೋ ಚೇಸೋ ಕಾಮಾನಂ ಪನುದನಾಯಾ'ತಿಆದಿ ನಯೋ ವುತ್ತೋ, ಸೋ ಇಧ ನ ಲಬ್ಭತಿ। ಸಹಜಾತಧಮ್ಮೇಸು ಅಕಮ್ಪನಟ್ಠೇನೇವ **ವೀರಿಯಬಲಂ** ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೩೮೮. ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿನಿದ್ದೇಸೇ ಅಯಾಥಾವದಸ್ಸನಟ್ಠೇನ **ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ**। ದಿಟ್ಠೀಸು ಗತಂ ಇದಂ ದಸ್ಸನಂ, ದ್ವಾಸಟ್ಠಿದಿಟ್ಠಿಅನ್ತೋಗತತ್ತಾತಿ **ದಿಟ್ಠಿಗತಂ**। ಹೇಟ್ಠಾಪಿಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋಯೇವ। ದಿಟ್ಠಿಯೇವ ದುರತಿಕ್ಕಮನಟ್ಠೇನ **ದಿಟ್ಠಿಗಹನಂ,** ತಿಣಗಹನವನಗಹನಪಬ್ಬತಗಹನಾನಿ ವಿಯ। ದಿಟ್ಠಿಯೇವ ಸಾಸಙ್ಕಸಪ್ಪಟಿಭಯಟ್ಠೇನ **ದಿಟ್ಠಿಕನ್ತಾರೋ** , ಚೋರಕನ್ತಾರವಾಳಕನ್ತಾರಮರುಕನ್ತಾರನಿರುದಕಕನ್ತಾರದುಬ್ಭಿಕ್ಖಕನ್ತಾರಾ ವಿಯ। ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ವಿನಿವಿಜ್ಝನಟ್ಠೇನ ವಿಲೋಮನಟ್ಠೇನ ಚ **ದಿಟ್ಠಿವಿಸೂಕಾಯಿಕಂ**। ಮಿಚ್ಛಾದಸ್ಸನಞ್ಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಸಮ್ಮಾದಸ್ಸನಂ ವಿನಿವಿಜ್ಝತಿ ಚೇವ ವಿಲೋಮೇತಿ ಚ। ಕದಾಚಿ ಸಸ್ಸತಸ್ಸ ಕದಾಚಿ ಉಚ್ಛೇದಸ್ಸ ಗಹಣತೋ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ವಿರೂಪಂ ಫನ್ದಿತನ್ತಿ **ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಫನ್ದಿತಂ**। ದಿಟ್ಠಿಗತಿಕೋ ಹಿ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಪತಿಟ್ಠಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಕದಾಚಿ ಸಸ್ಸತಂ ಅನುಪತತಿ ಕದಾಚಿ ಉಚ್ಛೇದಂ। ದಿಟ್ಠಿಯೇವ ಬನ್ಧನಟ್ಠೇನ ಸಂಯೋಜನನ್ತಿ ದಿಟ್ಠಿಸಂಯೋಜನಂ।

ಸುಸುಮಾರಾದಯೋ ವಿಯ ಪುರಿಸಂ, ಆರಮ್ಮಣಂ ದಳ್ಹಂ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ **ಗಾಹೋ**। ಪತಿಟ್ಠಹನತೋ **ಪತಿಟ್ಠಾಹೋ**। ಅಯಞ್ಹಿ ಬಲವಪ್ಪವತ್ತಿಭಾವೇನ ಪತಿಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಗಣ್ಹಾತಿ। ನಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ ಅಭಿನಿವಿಸತೀತಿ **ಅಭಿನಿವೇಸೋ**। ಧಮ್ಮಸಭಾವಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ನಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ ಪರತೋ ಆಮಸತೀತಿ **ಪರಾಮಾಸೋ**। ಅನತ್ಥಾವಹತ್ತಾ ಕುಚ್ಛಿತೋ ಮಗ್ಗೋ, ಕುಚ್ಛಿತಾನಂ ವಾ ಅಪಾಯಾನಂ ಮಗ್ಗೋತಿ **ಕುಮ್ಮಗ್ಗೋ**। ಅಯಾಥಾವಪಥತೋ **ಮಿಚ್ಛಾಪಥೋ**। ಯಥಾ ಹಿ ದಿಸಾಮೂಳ್ಹೇನ ಅಯಂ ಅಸುಕಗಾಮಸ್ಸ ನಾಮ ಪಥೋತಿ ಗಹಿತೋಪಿ ತಂ ಗಾಮಂ ನ ಸಮ್ಪಾಪೇತಿ, ಏವಂ ದಿಟ್ಠಿಗತಿಕೇನ ಸುಗತಿಪಥೋತಿ ಗಹಿತಾಪಿ ದಿಟ್ಠಿ ಸುಗತಿಂ ನ ಪಾಪೇತೀತಿ ಅಯಾಥಾವಪಥತೋ, ಮಿಚ್ಛಾಪಥೋ। ಮಿಚ್ಛಾಸಭಾವತೋ **ಮಿಚ್ಛತ್ತಂ**। ತತ್ಥೇವ ಪರಿಬ್ಭಮನತೋ ತರನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಬಾಲಾತಿ ತಿತ್ಥಂ। ತಿತ್ಥಞ್ಚ ತಂ ಅನತ್ಥಾನಞ್ಚ ಆಯತನನ್ತಿ **ತಿತ್ಥಾಯತನಂ**। ತಿತ್ಥಿಯಾನಂ ವಾ ಸಞ್ಜಾತಿದೇಸಟ್ಠೇನ ನಿವಾಸಠಾನಟ್ಠೇನ ಚ ಆಯತನನ್ತಿಪಿ ತಿತ್ಥಾಯತನಂ। ವಿಪರಿಯೇಸಭೂತೋ ಗಾಹೋ, ವಿಪರಿಯೇಸತೋ ವಾ ಗಾಹೋತಿ **ವಿಪರಿಯೇಸಗ್ಗಾಹೋ**; ವಿಪಲ್ಲತ್ಥಗಾಹೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

೩೮೭-೩೮೮. ಅಹಿರಿಕಾನೋತ್ತಪ್ಪನಿದ್ದೇಸೇಸು ಹಿರೋತ್ತಪ್ಪನಿದ್ದೇಸವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸಹಜಾತಧಮ್ಮೇಸು ಪನ ಅಕಮ್ಪನಟ್ಠೇನೇವ ಅಹಿರಿಕಬಲಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪಬಲಞ್ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೩೮೯. ಲೋಭಮೋಹನಿದ್ದೇಸೇಸು ಲುಬ್ಭತೀತಿ **ಲೋಭೋ**। **ಲುಬ್ಭನಾ**ತಿ ಲುಬ್ಭನಾಕಾರೋ। ಲೋಭಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತಂ, ಪುಗ್ಗಲೋ ವಾ ಲುಬ್ಭಿತೋ; ಲುಬ್ಭಿತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಲುಬ್ಭಿತತ್ತಂ**। ಸಾರಜ್ಜತೀತಿ **ಸಾರಾಗೋ**। ಸಾರಜ್ಜನಾಕಾರೋ **ಸಾರಜ್ಜನಾ**। ಸಾರಜ್ಜಿತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಸಾರಜ್ಜಿತತ್ತಂ**। ಅಭಿಜ್ಝಾಯನಟ್ಠೇನ **ಅಭಿಜ್ಝಾ** । ಪುನ 'ಲೋಭ'-ವಚನೇ ಕಾರಣಂ ವುತ್ತಮೇವ। ಅಕುಸಲಞ್ಚ ತಂ ಮೂಲಞ್ಚ ಅಕುಸಲಾನಂ ವಾ ಮೂಲನ್ತಿ **ಅಕುಸಲಮೂಲಂ**।

೩೯೦. ಞಾಣದಸ್ಸನಪಟಿಪಕ್ಖತೋ **ಅಞ್ಞಾಣಂ ಅದಸ್ಸನಂ**। ಅಭಿಮುಖೋ ಹುತ್ವಾ ಧಮ್ಮೇನ ನ ಸಮೇತಿ, ನ ಸಮಾಗಚ್ಛತೀತಿ **ಅನಭಿಸಮಯೋ**। ಅನುರೂಪತೋ ಧಮ್ಮೇ ಬುಜ್ಝತೀತಿ ಅನುಬೋಧೋ। ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖತಾಯ **ಅನನುಬೋಧೋ**। ಅನಿಚ್ಚಾದೀಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ ನ ಬುಜ್ಝತೀತಿ **ಅಸಮ್ಬೋಧೋ**। ಅಸನ್ತಂ ಅಸಮಞ್ಚ ಬುಜ್ಝತೀತಿಪಿ ಅಸಮ್ಬೋಧೋ। ಚತುಸಚ್ಚಧಮ್ಮಂ ನಪ್ಪಟಿವಿಜ್ಝತೀತಿ **ಅಪ್ಪಟಿವೇಧೋ**। ರೂಪಾದೀಸು ಏಕಧಮ್ಮಮ್ಪಿ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಸಾಮಞ್ಞತೋ ನ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತೀತಿ **ಅಸಂಗಾಹನಾ**। ತಮೇವ ಧಮ್ಮಂ ನ ಪರಿಯೋಗಾಹತೀತಿ **ಅಪರಿಯೋಗಾಹನಾ**। ನ ಸಮಂ ಪೇಕ್ಖತೀತಿ **ಅಸಮಪೇಕ್ಖನಾ**। ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಭಾವಂ ಪತಿ ನ ಅಪೇಕ್ಖತೀತಿ **ಅಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾ**।

ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮೇಸು ವಿಪರೀತವುತ್ತಿಯಾ ಸಭಾವಗ್ಗಹಣಾಭಾವೇನ ವಾ ಏಕಮ್ಪಿ ಕಮ್ಮಂ ಏತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ನತ್ಥಿ, ಸಯಂ ವಾ ಕಸ್ಸಚಿ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಪಚ್ಚಕ್ಖಕರಣಂ ನಾಮ ನ ಹೋತೀತಿ **ಅಪ್ಪಚ್ಚಕ್ಖಕಮ್ಮಂ**। ಯಂ ಏತಸ್ಮಿಂ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೇ ಚಿತ್ತಸನ್ತಾನಂ ಮೇಜ್ಝಂ ಭವೇಯ್ಯ, ಸುಚಿ, ವೋದಾನಂ, ತಂ ದುಟ್ಠಂ ಮೇಜ್ಝಂ ಇಮಿನಾತಿ **ದುಮ್ಮೇಜ್ಝಂ**। ಬಾಲಾನಂ ಭಾವೋತಿ **ಬಾಲ್ಯಂ**। ಮುಯ್ಹತೀತಿ **ಮೋಹೋ**। ಬಲವತರೋ ಮೋಹೋ **ಪಮೋಹೋ**। ಸಮನ್ತತೋ ಮುಯ್ಹತೀತಿ **ಸಮ್ಮೋಹೋ**। ವಿಜ್ಜಾಯ ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವತೋ ನ ವಿಜ್ಜಾತಿ **ಅವಿಜ್ಜಾ**। **ಓಘಯೋಗ**ತ್ಥೋ ವುತ್ತೋಯೇವ। ಥಾಮಗತಟ್ಠೇನ ಅನುಸೇತೀತಿ **ಅನುಸಯೋ**। ಚಿತ್ತಂ ಪರಿಯುಟ್ಠಾತಿ, ಅಭಿಭವತೀತಿ **ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಂ**। ಹಿತಗ್ಗಹಣಾಭಾವೇನ ಹಿತಾಭಿಮುಖಂ ಗನ್ತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಅಞ್ಞದತ್ಥು ಲಙ್ಗತಿಯೇವಾತಿ **ಲಙ್ಗೀ**; ಖಞ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ದುರುಗ್ಘಾಟನಟ್ಠೇನ ವಾ ಲಙ್ಗೀ। ಯಥಾ ಹಿ ಮಹಾಪಲಿಘಸಙ್ಖಾತಾ ಲಙ್ಗೀ ದುರುಗ್ಘಾಟಾ ಹೋತಿ, ಏವಮಯಮ್ಪಿ ಲಙ್ಗೀ ವಿಯಾತಿ ಲಙ್ಗೀ। ಸೇಸಂ ಉತ್ತಾನತ್ಥಮೇವ। ಸಙ್ಗಹವಾರಸುಞ್ಞತವಾರಾಪಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಅತ್ಥತೋ ವೇದಿತಬ್ಬಾತಿ।

ದುತಿಯಚಿತ್ತಂ

೩೯೯. ದುತಿಯಚಿತ್ತೇ **ಸಸಙ್ಖಾರೇನಾ**ತಿ ಪದಂ ವಿಸೇಸಂ। ತಮ್ಪಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತತ್ಥಮೇವ। ಇದಂ ಪನ ಚಿತ್ತಂ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಛಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಸೋಮನಸ್ಸಿತಸ್ಸ ಲೋಭಂ ಉಪ್ಪಾದೇತ್ವಾ 'ಸತ್ತೋ ಸತ್ತೋ'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಪರಾಮಸನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಥಾಪಿ

ಸಸಙ್ಖಾರಿಕತ್ತಾ ಸಪ್ಪಯೋಗೇನ ಸಉಪಾಯೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ - ಯದಾ ಕುಲಪುತ್ತೋ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಕಸ್ಸ ಕುಲಸ್ಸ ಕುಮಾರಿಕಂ ಪತ್ಥೇತಿ। ತೇ ಚ 'ಅಞ್ಞದಿಟ್ಠಿಕಾ ತುಮ್ಹೇ'ತಿ ಕುಮಾರಿಕಂ ನ ದೇನ್ತಿ। ಅಥಞ್ಞೇ ಞಾತಕಾ 'ಯಂ ತುಮ್ಹೇ ಕರೋಥ ತಮೇವಾಯಂ ಕರಿಸ್ಸತೀ'ತಿ ದಾಪೇನ್ತಿ। ಸೋ ತೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ತಿತ್ಥಿಯೇ ಉಪಸಙ್ಕಮತಿ। ಆದಿತೋವ ವೇಮತಿಕೋ ಹೋತಿ। ಗಚ್ಛನ್ತೇ ಗಚ್ಛನ್ತೇ ಕಾಲೇ ಏತೇಸಂ ಕಿರಿಯಾ ಮನಾಪಾತಿ ಲದ್ಧಿಂ ರೋಚೇತಿ, ದಿಟ್ಠಿಂ ಗಣ್ಹಾತಿ - ಏವರೂಪೇ ಕಾಲೇ ಇದಂ ಲಬ್ಭತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಯೇವಾಪನಕೇಸು ಪನೇತ್ಥ ಥಿನಮಿದ್ಧಂ ಅಧಿಕಂ। ತತ್ಥ ಥಿನನತಾ 'ಥಿನಂ'। ಮಿದ್ಧನತಾ 'ಮಿದ್ಧಂ'; ಅನುಸ್ಸಾಹಸಂಹನನತಾ ಅಸತ್ತಿವಿಘಾತೋ ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಥಿನಞ್ಚ ಮಿದ್ಧಞ್ಚ **ಥಿನಮಿದ್ಧಂ**। ತತ್ಥ ಥಿನಂ ಅನುಸ್ಸಾಹಲಕ್ಖಣಂ, ವೀರಿಯವಿನೋದನರಸಂ, ಸಂಸೀದನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। ಮಿದ್ಧಂ ಅಕಮ್ಮಞ್ಞತಾಲಕ್ಖಣಂ, ಓನಹನರಸಂ, ಲೀನಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ ಪಚಲಾಯಿಕಾನಿದ್ದಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ ವಾ। ಉಭಯಮ್ಪಿ ಅರತಿತನ್ದೀವಿಜಮ್ಭಿತಾದೀಸು ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಪದಟ್ಠಾನನ್ತಿ।

ತತಿಯಚಿತ್ತಂ

೪೦೦. ತತಿಯಂ ಛಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಸೋಮನಸ್ಸಿತಸ್ಸ ಲೋಭಂ ಉಪ್ಪಾದೇತ್ವಾ 'ಸತ್ತೋ ಸತ್ತೋ'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಅಪರಾಮಸನ್ತಸ್ಸ ನಾರಾಯಣವಿರಾಜನಮಲ್ಲಯುದ್ಧನಟಸಮಜ್ಜಾದೀನಿ ಪಸ್ಸತೋ ಮನಾಪಿಯಸದ್ದಸವನಾದಿಪಸುತಸ್ಸ ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಇಧ ಮಾನೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಪಞ್ಚ ಅಪಣ್ಣಕಙ್ಗಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಮಞ್ಞತೀತಿ **'ಮಾನೋ'**। ಸೋ ಉನ್ನತಿಲಕ್ಖಣೋ, ಸಮ್ಪಗ್ಗಹರಸೋ, ಕೇತುಕಮ್ಯತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತಲೋಭಪದಟ್ಠಾನೋ, ಉಮ್ಮಾದೋ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋತಿ।

ಚತುತ್ಥಚಿತ್ತಂ

೪೦೧. ಚತುತ್ಥಂ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರೇಸು ಏವ ಠಾನೇಸು ಯದಾ ಸೀಸೇ ಖೇಳಂ ಖಿಪನ್ತಿ, ಪಾದಪಂಸುಂ ಓಕಿರನ್ತಿ, ತದಾ ತಸ್ಸ ಪರಿಹರಣತ್ಥಂ ಸಉಸ್ಸಾಹೇನ ಅನ್ತರನ್ತರಾ ಓಲೋಕೇನ್ತಾನಂ ರಾಜನಾಟಕೇಸು ನಿಕ್ಖನ್ತೇಸು ಉಸ್ಸಾರಣಾಯ ವತ್ತಮಾನಾಯ ತೇನ ತೇನ ಛಿದ್ದೇನ ಓಲೋಕೇನ್ತಾನಞ್ಚಾತಿ ಏವಮಾದೀಸು ಠಾನೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಇಧ ಪನ ಥಿನಮಿದ್ಧೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಸತ್ತ ಯೇವಾಪನಕಾ ಹೋನ್ತಿ। ಉಭಯತ್ಥಾಪಿ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಪರಿಹಾಯತಿ। ತಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಸೇಸಾನಂ ವಸೇನ ಧಮ್ಮಗಣನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾತಿ।

ಪಞ್ಚಮಚಿತ್ತಂ

೪೦೨. ಪಞ್ಚಮಂ ಛಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ವೇದನಾವಸೇನ ಮಜ್ಝತ್ತಸ್ಸ ಲೋಭಂ ಉಪ್ಪಾದೇತ್ವಾ 'ಸತ್ತೋ ಸತ್ತೋ'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಪರಾಮಸನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಸೋಮನಸ್ಸಟ್ಠಾನೇ ಪನೇತ್ಥ ಉಪೇಕ್ಖಾವೇದನಾ ಹೋತಿ, ಪೀತಿಪದಂ ಪರಿಹಾಯತಿ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬಂ ಪಠಮಚಿತ್ತಸದಿಸಮೇವ।

ಛಟ್ಠಚಿತ್ತಾದಿ

೪೦೬-೪೧೨. ಛಟ್ಠಸತ್ತಮಟ್ಠಮಾನಿಪಿ ವೇದನಂ ಪರಿವತ್ತೇತ್ವಾ ಪೀತಿಪದಞ್ಚ ಹಾಪೇತ್ವಾ ದುತಿಯತತಿಯಚತುತ್ಥೇಸು ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಇಮೇಸು ಅಟ್ಠಸು ಲೋಭಸಹಗತಚಿತ್ತೇಸು ಸಹಜಾತಾಧಿಪತಿ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತೀತಿ ದ್ವೇಪಿ ಅಧಿಪತಯೋ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

ನವಮಚಿತ್ತಂ

೪೧೩. ನವಮಂ ಛಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ದೋಮನಸ್ಸಿತಸ್ಸ ಪಟಿಘಂ ಉಪ್ಪಾದಯತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಸ ಸಮಯವವತ್ಥಾನವಾರೇ ತಾವ ದುಟ್ಠು ಮನೋ, ಹೀನವೇದನತ್ತಾ ವಾ ಕುಚ್ಛಿತಂ ಮನೋತಿ ದುಮ್ಮನೋ; ದುಮ್ಮನಸ್ಸ ಭಾವೋ ದೋಮನಸ್ಸಂ। ತೇನ ಸಹಗತನ್ತಿ **ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ**। ಅಸಮ್ಪಿಯಾಯನಭಾವೇನ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಮಿಂ ಪಟಿಹಞ್ಞತೀತಿ ಪಟಿಘಂ। ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತನ್ತಿ **ಪಟಿಘಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ**।

ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸೇ ತೀಸುಪಿ ಠಾನೇಸು ದೋಮನಸ್ಸವೇದನಾವ ಆಗತಾ। ತತ್ಥ ವೇದನಾಪದಂ ವುತ್ತಮೇವ। ತಥಾ ದುಕ್ಖದೋಮನಸ್ಸಪದಾನಿ ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋ ಪನ ಅನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಂ ದೋಮನಸ್ಸಂ, ಯಥಾತಥಾ ವಾ ಅನಿಟ್ಠಾಕಾರಸಮ್ಭೋಗರಸಂ, ಚೇತಸಿಕಾಬಾಧಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಏಕನ್ತೇನೇವ ಹದಯವತ್ಥುಪದಟ್ಠಾನಂ।

ಮೂಲಕಮ್ಮಪಥೇಸು ಯಥಾ ಪುರಿಮಚಿತ್ತೇಸು ಲೋಭೋ ಹೋತಿ, ಅಭಿಜ್ಝಾ ಹೋತೀತಿ ಆಗತಂ, ಏವಂ ದೋಸೋ ಹೋತಿ, ಬ್ಯಾಪಾದೋ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ದುಸ್ಸನ್ತಿ ತೇನ, ಸಯಂ ವಾ ದುಸ್ಸತಿ, ದುಸ್ಸನಮತ್ತಮೇವ ವಾ ತನ್ತಿ **ದೋಸೋ** ಸೋ ಚಣ್ಡಿಕ್ಕಲಕ್ಖಣೋ ಪಹಟಾಸಿವಿಸೋ ವಿಯ, ವಿಸಪ್ಪನರಸೋ ವಿಸನಿಪಾತೋ ವಿಯ, ಅತ್ತನೋ ನಿಸ್ಸಯದಹನರಸೋ ವಾ ದಾವಗ್ಗಿ ವಿಯ, ದುಸ್ಸನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ಲದ್ಧೋಕಾಸೋ ವಿಯ ಸಪತ್ತೋ, ಆಘಾತವತ್ಥುಪದಟ್ಠಾನೋ ವಿಸಸಂಸಟ್ಠಪೂತಿಮುತ್ತಂ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಬ್ಯಾಪಜ್ಜತಿ ತೇನ ಚಿತ್ತಂ, ಪೂತಿಭಾವಂ ಉಪಗಚ್ಛತಿ, ಬ್ಯಾಪಾದಯತಿ ವಾ ವಿನಯಾಚಾರರೂಪಸಮ್ಪತ್ತಿಹಿತಸುಖಾದೀನೀತಿ **ಬ್ಯಾಪಾದೋ**। ಅತ್ಥತೋ ಪನೇಸ ದೋಸೋಯೇವ। ಇಧ ಪದಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಏಕೂನತಿಂಸ ಪದಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಚುದ್ದಸ। ತೇಸಂ ವಸೇನ ಸವಿಭತ್ತಿಕಾವಿಭತ್ತಿಕರಾಸಿಭೇದೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಯೇವಾಪನಕೇಸು ಛನ್ದಾಧಿಮೋಕ್ಖಮನಸಿಕಾರಉದ್ಧಚ್ಚಾನಿ ನಿಯತಾನಿ। ಇಸ್ಸಾಮಚ್ಛರಿಯಕುಕ್ಕುಚ್ಚೇಸು ಪನ ಅಞ್ಞತರೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಪಞ್ಚ ಪಞ್ಚ ಹುತ್ವಾಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಏವಮೇಪಿ ತಯೋ ಧಮ್ಮಾ ಅನಿಯತಯೇವಾಪನಕಾ ನಾಮ। ತೇಸು ಇಸ್ಸತೀತಿ **'ಇಸ್ಸಾ'**। ಸಾ ಪರಸಮ್ಪತ್ತೀನಂ ಉಸೂಯನಲಕ್ಖಣಾ, ತತ್ಥೇವ ಅನಭಿರತಿರಸಾ, ತತೋ ವಿಮುಖಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಪರಸಮ್ಪತ್ತಿಪದಟ್ಠಾನಾ। ಸಂಯೋಜನನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಮಚ್ಛೇರಭಾವೋ **'ಮಚ್ಛರಿಯಂ'**। ತಂ ಲದ್ಧಾನಂ ವಾ ಲಭಿತಬ್ಬಾನಂ ವಾ ಅತ್ತನೋ ಸಮ್ಪತ್ತೀನಂ ನಿಗೂಹನಲಕ್ಖಣಂ, ತಾಸಂಯೇವ ಪರೇಹಿ ಸಾಧಾರಣಭಾವಅಕ್ಖಮನರಸಂ, ಸಙ್ಕೋಚನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ ಕಟುಕಞ್ಚುಕತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ ವಾ, ಅತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿಪದಟ್ಠಾನಂ। ಚೇತಸೋ ವಿರೂಪಭಾವೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಕುಚ್ಛಿತಂ ಕತಂ ಕುಕತಂ। ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **'ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಂ'**। ತಂ ಪಚ್ಛಾನುತಾಪಲಕ್ಖಣಂ, ಕತಾಕತಾನುಸೋಚನರಸಂ, ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಕತಾಕತಪದಟ್ಠಾನಂ। ದಾಸಬ್ಯಂ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಅಯಂ ತಾವ ಉದ್ದೇಸವಾರೇ ವಿಸೇಸೋ।

೪೧೫. ನಿದ್ದೇಸವಾರೇ ವೇದನಾನಿದ್ದೇಸೇ **ಅಸಾತಂ** ಸಾತಪಟಿಪಕ್ಖವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೪೧೮. ದೋಸನಿದ್ದೇಸೇ ದುಸ್ಸತೀತಿ **ದೋಸೋ**। **ದುಸ್ಸನಾತಿ** ದುಸ್ಸನಾಕಾರೋ। **ದುಸ್ಸಿತತ್ತನ್ತಿ** ದುಸ್ಸಿತಭಾವೋ। ಪಕತಿಭಾವವಿಜಹನಟ್ಠೇನ ಬ್ಯಾಪಜ್ಜನಂ **ಬ್ಯಾಪತ್ತಿ**। **ಬ್ಯಾಪಜ್ಜನಾತಿ** ಬ್ಯಾಪಜ್ಜನಾಕಾರೋ। ವಿರುಜ್ಝತೀತಿ **ವಿರೋಧೋ**। ಪುನಪ್ಪುನಂ ವಿರುಜ್ಝತೀತಿ **ಪಟಿವಿರೋಧೋ**। ವಿರುದ್ಧಾಕಾರಪಟಿವಿರುದ್ಧಾಕಾರವಸೇನ ವಾ ಇದಂ ವುತ್ತಂ। ಚಣ್ಡಿಕೋ ವುಚ್ಚತಿ ಚಣ್ಡೋ, ಥದ್ಧಪುಗ್ಗಲೋ; ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಚಣ್ಡಿಕ್ಕಂ**। ನ ಏತೇನ ಸುರೋಪಿತಂ ವಚನಂ ಹೋತಿ, ದುರುತ್ತಂ ಅಪರಿಪುಣ್ಣಮೇವ ಹೋತೀತಿ **ಅಸುರೋಪೋ**। ಕುದ್ಧಕಾಲೇ ಹಿ ಪರಿಪುಣ್ಣವಚನಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಸಚೇಪಿ ಕಸ್ಸಚಿ ಹೋತಿ ತಂ ಅಪ್ಪಮಾಣಂ। ಅಪರೇ ಪನ ಅಸ್ಸುಜನನಟ್ಠೇನ ಅಸ್ಸುರೋಪನತೋ ಅಸ್ಸುರೋಪೋತಿ ವದನ್ತಿ। ತಂ ಅಕಾರಣಂ, ಸೋಮನಸ್ಸಸ್ಸಾಪಿ ಅಸ್ಸುಜನನತೋ। ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಅತ್ತಮನತಾಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ನ ಅತ್ತಮನತಾತಿ **ಅನತ್ತಮನತಾ**। ಸಾ ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸೇವ, ನ ಸತ್ತಸ್ಸ, ತಸ್ಮಾ **ಚಿತ್ತಸ್ಸಾತಿ** ವುತ್ತಂ। ಸೇಸಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಗಹಸುಞ್ಞತವಾರೇಸು ಚ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬನ್ತಿ।

ದಸಮಚಿತ್ತಂ

೪೧೧. ದಸಮಂ ಸಸಙ್ಖಾರತ್ತಾ ಪರೇಹಿ ಉಸ್ಸಾಹಿತಸ್ಸ ವಾ, ಪರೇಸಂ ವಾ ಅಪರಾಧಂ ಸಾರಿತಸ್ಸ, ಸಯಮೇವ ವಾ ಪರೇಸಂ ಅಪರಾಧಂ ಅನುಸ್ಸರಿತ್ವಾ ಕುಜ್ಝಮಾನಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ಇಧಾಪಿ ಪದಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಏಕೂನತಿಂಸ, ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಚ ಚುದ್ದಸೇವ ಪದಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಯೇವಾಪನಕೇಸು ಪನ ಥಿನಮಿದ್ಧಮ್ಪಿ ಲಬ್ಭತಿ। ತಸ್ಮಾ ಏತ್ಥ ವಿನಾ ಇಸ್ಸಾಮಚ್ಛರಿಯಕುಕ್ಕುಚ್ಚೇಹಿ ಚತ್ತಾರಿ ಅಪಣ್ಣಕಙ್ಗಾನಿ ಥಿನಮಿದ್ಧನ್ತಿ ಇಮೇ ಛ ಇಸ್ಸಾದೀನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕಾಲೇ ತೇಸು ಅಞ್ಞತರೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಸತ್ತ ಯೇವಾಪನಕಾ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬಂ ಸಬ್ಬವಾರೇಸು ನವಮಸದಿಸಮೇವ। ಇಮೇಸು ಪನ ದ್ವೀಸು ದೋಮನಸ್ಸಚಿತ್ತೇಸು ಸಹಜಾತಾಧಿಪತಿಯೇವ ಲಬ್ಭತಿ, ನ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿ। ನ ಹಿ ಕುದ್ಧೋ ಕಿಞ್ಚಿ ಗರುಂ ಕರೋತೀತಿ।

ಏಕಾದಸಮಚಿತ್ತಂ

೪೧೨. ಏಕಾದಸಮಂ ಛಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ವೇದನಾವಸೇನ ಮಜ್ಝತ್ತಸ್ಸ ಕಙ್ಖಾಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಸ ಸಮಯವವತ್ಥಾನೇ **ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಮ್ಪಯುತ್ತ**ನ್ತಿ ಪದಂ ಅಪುಬ್ಬಂ। ತಸ್ಸತ್ಥೋ - ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತನ್ತಿ **ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ**। ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸೇ '**ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಹೋತೀ**'ತಿ ಪದಮೇವ ವಿಸೇಸೋ। ತತ್ಥ ವಿಗತಾ ಚಿಕಿಚ್ಛಾತಿ **ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ**। ಸಭಾವಂ ವಾ ವಿಚಿನನ್ತೋ ಏತಾಯ ಕಿಚ್ಛತಿ ಕಿಲಮತೀತಿ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ। ಸಾ ಸಂಸಯಲಕ್ಖಣಾ, ಕಮ್ಪನರಸಾ, ಅನಿಚ್ಛಯಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ಅನೇಕಂಸಗಾಹಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ವಾ, ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಪದಟ್ಠಾನಾ। ಪಟಿಪತ್ತಿಅನ್ತರಾಯಕರಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಇಧ ಪದಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ತೇವೀಸತಿ ಪದಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಚುದ್ದಸ। ತೇಸಂ ವಸೇನ ಸವಿಭತ್ತಿಕಾವಿಭತ್ತಿಕರಾಸಿವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಮನಸಿಕಾರೋ ಉದ್ಧಚ್ಚನ್ತಿ ದ್ವೇಯೇವ ಯೇವಾಪನಕಾ।

೪೨೪. ನಿದ್ದೇಸವಾರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಾನಿದ್ದೇಸೇ ಯಸ್ಮಾ ಇದಂ ದುಬ್ಬಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಪವತ್ತಿಟ್ಠಿತಿಮತ್ತಕಮೇವೇತ್ಥ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ 'ಸಣ್ಠಿತೀ'ತಿಆದೀನಿ ಅವತ್ವಾ **ಚಿತ್ತಸ್ಸ** '**ಠಿತೀ**'ತಿ ಏಕಮೇವ ಪದಂ ವುತ್ತಂ। ತೇನೇವ ಚ ಕಾರಣೇನ ಉದ್ದೇಸವಾರೇಪಿ 'ಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯ'ನ್ತಿಆದಿ ನ ವುತ್ತಂ।

೪೨೫. ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸೇ ಕಙ್ಖನವಸೇನ **ಕಙ್ಖಾ**। ಕಙ್ಖಾಯ ಆಯನಾತಿ **ಕಙ್ಖಾಯನಾ**। ಪುರಿಮಕಙ್ಖಾ ಹಿ ಉತ್ತರಕಙ್ಖಂ ಆನೇತಿ ನಾಮ। ಆಕಾರವಸೇನ ವಾ ಏತಂ ವುತ್ತಂ। ಕಙ್ಖಾಸಮಙ್ಗಿಚಿತ್ತಂ ಕಙ್ಖಾಯ ಆಯಿತತ್ತಾ ಕಙ್ಖಾಯಿತಂ ನಾಮ। ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಕಙ್ಖಾಯಿತತ್ತಂ**। **ವಿಮತೀ**ತಿ ನಮತಿ। **ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ** ವುತ್ತತ್ಥಾ ಏವ। ಕಮ್ಪನಟ್ಠೇನ ದ್ವಿಧಾ ಏಳಯತೀತಿ **ದ್ವೇಳ್ಹಕಂ**। ಪಟಿಪತ್ತಿನಿವಾರಣೇನ ದ್ವಿಧಾಪಥೋ ವಿಯಾತಿ **ದ್ವೇಧಾಪಥೋ**। 'ನಿಚ್ಚಂ ನು ಖೋ ಇದಂ, ಅನಿಚ್ಚಂ ನು ಖೋ'ತಿಆದಿಪವತ್ತಿಯಾ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಆಕಾರೇ ಸಣ್ಠಾತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾಯ ಸಮನ್ತತೋ ಸೇತೀತಿ **ಸಂಸಯೋ**। ಏಕಂಸಂ ಗಹೇತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾಯ ನ ಏಕಂಸಗ್ಗಾಹೋತಿ **ಅನೇಕಂಸಗ್ಗಾಹೋ** । ನಿಚ್ಛೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೀ ಆರಮ್ಮಣತೋ ಓಸಕ್ಕತೀತಿ **ಆಸಪ್ಪನಾ**। ಓಗಾಹಿತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೀ ಪರಿಸಮನ್ತತೋ ಸಪ್ಪತೀತಿ **ಪರಿಸಪ್ಪನಾ**। ಪರಿಯೋಗಾಹಿತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾಯ **ಅಪರಿಯೋಗಾಹನಾ**। ನಿಚ್ಛಯವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಿತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾಯ **ಥಮ್ಭಿತತ್ತಂ;** ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಥದ್ಧಭಾವೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಚಿತ್ತಂ ಥದ್ಧಂ ಕರೋತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನೇಸಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಆರಮ್ಮಣಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಮನಂ ವಿಲಿಖನ್ತೀ ವಿಯ, ತಸ್ಮಾ **ಮನೋವಿಲೇಖೋ**ತಿ ವುತ್ತಾ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಉತ್ತಾನತ್ಥಮೇವ।

ದ್ವಾದಸಮಚಿತ್ತಂ

೪೧೭. ದ್ವಾದಸಮಸ್ಸ ಸಮಯವವತ್ಥಾನೇ ಉದ್ಧಚ್ಚೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತನ್ತಿ **ಉದ್ಧಚ್ಚಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ**। ಇದಞ್ಹಿ ಚಿತ್ತಂ ಛಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ವೇದನಾವಸೇನ ಮಜ್ಝತ್ತಂ ಹುತ್ವಾ ಉದ್ಧತಂ ಹೋತಿ। ಇಧ ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸೇ 'ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ'-ಠಾನೇ 'ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಹೋತೀ'ತಿ ಆಗತಂ। ಪದಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಅಟ್ಠವೀಸತಿ ಪದಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಚುದ್ದಸ। ತೇಸಂ ವಸೇನ ಸವಿಭತ್ತಿಕಾವಿಭತ್ತಿಕರಾಸಿವಿಧಾನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ ಮನಸಿಕಾರೋತಿ ದ್ವೇಯೇವ ಯೇವಾಪನಕಾ।

೪೧೮. ನಿದ್ದೇಸವಾರಸ್ಸ ಉದ್ಧಚ್ಚನಿದ್ದೇಸೇ **ಚಿತ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ ನ ಸತ್ತಸ್ಸ, ನ ಪೋಸಸ್ಸ। **ಉದ್ಧಚ್ಚ**ನ್ತಿ ಉದ್ಧತಾಕಾರೋ। ನ ವೂಪಸಮೋತಿ **ಅವೂಪಸಮೋ**। ಚೇತೋ ವಿಕ್ಖಿಪತೀತಿ **ಚೇತಸೋವಿಕ್ಖೇಪೋ**। **ಭನ್ತತ್ತಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭನ್ತಭಾವೋ, ಭನ್ತಯಾನಭನ್ತಗೋಣಾದೀನಿ ವಿಯ। ಇಮಿನಾ ಏಕಾರಮ್ಮಣಸ್ಮಿಂಯೇವ ವಿಪ್ಫನ್ದನಂ ಕಥಿತಂ। ಉದ್ಧಚ್ಚಞ್ಹಿ ಏಕಾರಮ್ಮಣೇ ವಿಪ್ಫನ್ದತಿ, ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ನಾನಾರಮ್ಮಣೇ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬವಾರೇಸು ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಇದಾನಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತದ್ವಯೇ ಪಕಿಣ್ಣಕವಿನಿಚ್ಛಯೋ ಹೋತಿ। 'ಆರಮ್ಮಣೇ ಪವಟ್ಟನಕಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ ಕತೀ'ತಿ? ಹಿ ವುತ್ತೇ 'ಇಮಾನೇವ ದ್ವೇ'ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ತತ್ಥ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತಂ ಏಕನ್ತೇನ ಪವಟ್ಟತಿ, ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಂ ಪನ ಲದ್ಧಾಧಿಮೋಕ್ಖತ್ತಾ ಲದ್ಧಪತಿಟ್ಠಂ ಪವಟ್ಟತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ವಟ್ಟಚತುರಸ್ಸೇಸು ದ್ವೀಸು ಮಣೀಸು ಪಬ್ಭಾರಟ್ಠಾನೇ ಪವಟ್ಟೇತ್ವಾ ವಿಸ್ಸಟ್ಠೇಸು ವಟ್ಟಮಣಿ ಏಕನ್ತೇನೇವ ಪವಟ್ಟತಿ, ಚತುರಸ್ಸೋ ಪತಿಟ್ಠಾಯ ಪತಿಟ್ಠಾಯ ಪವಟ್ಟತಿ, ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಸಬ್ಬೇಸುಪಿ ಹೀನಾದಿಭೇದೋ ನ ಉದ್ಧಟೋ, ಸಬ್ಬೇಸಂ ಏಕನ್ತಹೀನತ್ತಾ। ಸಹಜಾತಾಧಿಪತಿ ಲಬ್ಭಮಾನೋಪಿ ನ ಉದ್ಧಟೋ, ಹೇಟ್ಠಾ ದಸ್ಸಿತನಯತ್ತಾ। ಞಾಣಾಭಾವತೋ ಪನೇತ್ಥ ವೀಮಂಸಾಧಿಪತಿ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಪಚ್ಛಿಮದ್ವಯೇ ಸೇಸೋಪಿ ನತ್ಥಿ ಏವ। ಕಸ್ಮಾ? ಕಞ್ಚಿ ಧಮ್ಮಂ ಧುರಂ ಕತ್ವಾ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನತೋ, ಪಟ್ಠಾನೇ ಚ ಪಟಿಸಿದ್ಧತೋ।

ಇಮೇಹಿ ಪನ ದ್ವಾದಸಹಿಪಿ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತೇಹಿ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ, ಠಪೇತ್ವಾ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಂ, ಸೇಸಾನಿ ಏಕಾದಸೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಆಕಡ್ಢನ್ತಿ। ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತೇ ಅಲದ್ಧಾಧಿಮೋಕ್ಖೇ ದುಬ್ಬಲೇಪಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಆಕಡ್ಢಮಾನೇ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಂ ಲದ್ಧಾಧಿಮೋಕ್ಖಂ ಬಲವಂ ಕಸ್ಮಾ ನಾಕಡ್ಢತೀತಿ? ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾಭಾವತೋ। ಯದಿ ಹಿ ಆಕಡ್ಢೇಯ್ಯ 'ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬ'-ಪದವಿಭಙ್ಗೇ ಆಗಚ್ಛೇಯ್ಯ, ತಸ್ಮಾ, ಠಪೇತ್ವಾ ತಂ, ಸೇಸಾನಿ ಏಕಾದಸ ಆಕಡ್ಢನ್ತಿ। ತೇಸು ಹಿ ಯೇನ ಕೇನಚಿ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ತಾಯ ಚೇತನಾಯ ಚತೂಸು ಅಪಾಯೇಸು ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತಿ। ಅಕುಸಲವಿಪಾಕೇಸು ಅಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಇತರಸ್ಸಾಪಿ ಏತ್ಥೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾನಂ ಭವೇಯ್ಯ। ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತಂ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ 'ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬ'-ಪದವಿಭಙ್ಗೇ ನಾಗತನ್ತಿ।

ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾತಿಪದಸ್ಸ ವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಬ್ಯಾಕತಪದಂ

ಅಹೇತುಕಕುಸಲವಿಪಾಕೋ

೪೩೧. ಇದಾನಿ ಅಬ್ಯಾಕತಪದಂ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಅಬ್ಯಾಕತಂ - ವಿಪಾಕಂ ಕಿರಿಯಂ ರೂಪಂ ನಿಬ್ಬಾನನ್ತಿ। ತೇಸು ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತಂ। ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತೇಪಿ ಕುಸಲವಿಪಾಕಂ। ತಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಪರಿತ್ತವಿಪಾಕಂ। ತಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಅಹೇತುಕಂ। ತಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಂ। ತಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ದ್ವಾರಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ । ತಸ್ಸಾಪಿ, ಠಪೇತ್ವಾ ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಾದಿಸಾಧಾರಣಪಚ್ಚಯಂ, ಅಸಾಧಾರಣಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯವಸೇನೇವ ಉಪ್ಪತ್ತಿಂ ದೀಪೇತುಂ **ಕಾಮಾವಚರಸ್ಸ ಕುಸಲಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ **ಕತತ್ತಾ**ತಿ ಕತಕಾರಣಾ। **ಉಪಚಿತತ್ತಾ**ತಿ ಆಚಿತತ್ತಾ, ವಡ್ಢಿತಕಾರಣಾ। **ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣ**ನ್ತಿ

ಕಾರಣಭೂತಸ್ಸ ಚಕ್ಖುಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಚಕ್ಖುತೋ ವಾ ಪವತ್ತಂ, ಚಕ್ಖುಸ್ಮಿಂ ವಾ ನಿಸ್ಸಿತಂ ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ। ಪರತೋ **ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಸು**ಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ತತ್ಥ ಚಕ್ಖುಸನ್ನಿಸ್ಸಿತರೂಪವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ, ರೂಪಮತ್ತಾರಮ್ಮಣರಸಂ, ರೂಪಾಭಿಮುಖಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ , ರೂಪಾರಮ್ಮಣಾಯ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಯಾ ಅಪಗಮಪದಟ್ಠಾನಂ। ಪರತೋ ಆಗತಾನಿ ಸೋತಾದಿಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಸದ್ದಾದಿವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಾನಿ ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಸದ್ದಾದಿಮತ್ತಾರಮ್ಮಣರಸಾನಿ, ಸದ್ದಾದಿಅಭಿಮುಖಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾನಿ, ಸದ್ದಾದಿಆರಮ್ಮಣಾನಂ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತೂನಂ ಅಪಗಮಪದಟ್ಠಾನಾನಿ।

ಇಧ ಪದಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ದಸ ಪದಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಸತ್ತ। ತೇಸು ಪಞ್ಚ ಅವಿಭತ್ತಿಕಾನಿ, ದ್ವೇ ಸವಿಭತ್ತಿಕಾನಿ। ತೇಸು ಚಿತ್ತಂ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಕವಸೇನ ಚೇವ ಇನ್ದ್ರಿಯವಸೇನ ಚ ದ್ವೀಸು ಠಾನೇಸು ವಿಭತ್ತಿಂ ಗಚ್ಛತಿ, ವೇದನಾ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಕಝಾನಙ್ಗಇನ್ದ್ರಿಯವಸೇನ ತೀಸುಯೇವ। ರಾಸಯೋಪಿ ಇಮೇವ ತಯೋ ಹೋನ್ತಿ। ಯೇವಾಪನಕೋ ಏಕೋ ಮನಸಿಕಾರೋ ಏವ।

೪೩೮. ನಿದ್ದೇಸವಾರೇ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪಣ್ಡರನ್ತಿ ವತ್ಥುತೋ ವುತ್ತಂ। ಕುಸಲಞ್ಹಿ ಅತ್ತನೋ ಪರಿಸುದ್ಧತಾಯ ಪಣ್ಡರಂ ನಾಮ, ಅಕುಸಲಂ ಭವಙ್ಗನಿಸ್ಸನ್ದೇನ, ವಿಪಾಕಂ ವತ್ಥುಪಣ್ಡರತ್ತಾ।

೪೩೯. ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಾನಿದ್ದೇಸೇ **ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತೀ**ತಿ ಏಕಮೇವ ಪದಂ ವುತ್ತಂ। ಇದಮ್ಪಿ ಹಿ ದುಬ್ಬಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಪವತ್ತಿಟ್ಠಿತಿಮತ್ತಮೇವೇತ್ಥ ಲಬ್ಭತಿ, 'ಸಣ್ಠಿತಿಅವಟ್ಠಿತಿ'-ಭಾವಂ ಪಾಪುಣಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಸಙ್ಗಹವಾರೇ ಝಾನಙ್ಗಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ನ ಉದ್ಧಟಾನಿ। ಕಸ್ಮಾ? ವಿತಕ್ಕಪಚ್ಛಿಮಕಞ್ಹಿ ಝಾನಂ ನಾಮ, ಹೇತುಪಚ್ಛಿಮಕೋ ಮಗ್ಗೋ ನಾಮ। ಪಕತಿಯಾ ಅವಿತಕ್ಕಚಿತ್ತೇ ಝಾನಙ್ಗಂ ನ ಲಬ್ಭತಿ, ಅಹೇತುಕಚಿತ್ತೇ ಚ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ। ತಸ್ಮಾ ಇಧ ಉಭಯಮ್ಪಿ ನ ಉದ್ಧಟಂ। ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋಪೇತ್ಥ ಚತುರಙ್ಗಿಕೋಯೇವ ಭಾಜಿತೋ। ಸುಞ್ಞತವಾರೋ ಪಾಕತಿಕೋಯೇವ। ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾದಿನಿದ್ದೇಸಾಪಿ ಇಮಿನಾವ ನಯೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಕೇವಲಞ್ಹಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಸು 'ಉಪೇಕ್ಖಾ' ಭಾಜಿತಾ, ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣೇ 'ಸುಖ'ನ್ತಿ, ಅಯಮೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ। ಸೋಪಿ ಚ ಘಟ್ಟನವಸೇನ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಾದೀಸು ಹಿ ಚತೂಸು ಉಪಾದಾರೂಪಮೇವ ಉಪಾದಾರೂಪಂ ಘಟ್ಟೇತಿ, ಉಪಾದಾರೂಪೇಯೇವ ಉಪಾದಾರೂಪಂ ಘಟ್ಟೇನ್ತೇ ಪಟಿಘಟ್ಟನಾನಿಘಂಸೋ ಬಲವಾ ನ ಹೋತಿ। ಚತುನ್ನಂ ಅಧಿಕರಣೀನಂ ಉಪರಿ ಚತ್ತಾರೋ ಕಪ್ಪಾಸಪಿಚುಪಿಣ್ಡೇ ಠಪೇತ್ವಾ ಪಿಚುಪಿಣ್ಡೇಹೇವ ಪಹತಕಾಲೋ ವಿಯ ಫುಟ್ಠಮತ್ತಮೇವ ಹೋತಿ। ವೇದನಾ ಮಜ್ಝತ್ತಟ್ಠಾನೇ ತಿಟ್ಠತಿ। ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಪನ ಬಹಿದ್ಧಾ ಮಹಾಭೂತಾರಮ್ಮಣಂ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಕಾಯಪಸಾದಂ ಘಟ್ಟೇತ್ವಾ ಪಸಾದಪಚ್ಚಯೇಸು ಮಹಾಭೂತೇಸು ಪಟಿಹಞ್ಞತಿ। ಯಥಾ ಅಧಿಕರಣೀಮತ್ಥಕೇ ಕಪ್ಪಾಸಪಿಚುಪಿಣ್ಡಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಕೂಟೇನ ಪಹರನ್ತಸ್ಸ ಕಪ್ಪಾಸಪಿಚುಪಿಣ್ಡಂ ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಕೂಟಂ ಅಧಿಕರಣಿಂ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ, ನಿಘಂಸೋ ಬಲವಾ ಹೋತಿ, ಏವಮೇವ ಪಟಿಘಟ್ಟನಾನಿಘಂಸೋ ಬಲವಾ ಹೋತಿ। ಇಟ್ಠೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಸುಖಸಹಗತಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಅನಿಟ್ಠೇ ದುಕ್ಖಸಹಗತಂ।

ಇಮೇಸಂ ಪನ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಚಿತ್ತಾನಂ ವತ್ಥುದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಾನಿ ನಿಬದ್ಧಾನೇವ ಹೋನ್ತಿ, ವತ್ಥಾದಿಸಙ್ಕಮನಂ ನಾಮೇತ್ಥ ನತ್ಥಿ। ಕುಸಲವಿಪಾಕಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಹಿ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಂ ವತ್ಥುಂ ಕತ್ವಾ ಇಟ್ಠೇ ಚ ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇ ಚ ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನಿಕರೂಪಾರಮ್ಮಣೇ ದಸ್ಸನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧಯಮಾನಂ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಠತ್ವಾ ವಿಪಚ್ಚತಿ। ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಸೋತಪಸಾದಾದೀನಿ ವತ್ಥುಂ ಕತ್ವಾ ಇಟ್ಠಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇಸು ಸದ್ದಾದೀಸು ಸವನಘಾಯನಸಾಯನಫುಸನಕಿಚ್ಚಾನಿ ಸಾಧಯಮಾನಾನಿ ಸೋತದ್ವಾರಾದೀಸು ಠತ್ವಾ ವಿಪಚ್ಚನ್ತಿ। ಸದ್ದೋ ಪನೇತ್ಥ ದ್ವಿಸಮುಟ್ಠಾನಿಕೋಯೇವ ಹೋತಿ।

೪೫೫. ಮನೋಧಾತುನಿದ್ದೇಸೇ ಸಭಾವಸುಞ್ಞತನಿಸ್ಸತ್ತಟ್ಠೇನ ಮನೋಯೇವ ಧಾತು **ಮನೋಧಾತು**। ಸಾ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಅನನ್ತರಂ ರೂಪಾದಿವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಾ, ರೂಪಾದೀನಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನರಸಾ, ತಥಾಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಅಪಗಮಪದಟ್ಠಾನಾ । ಇಧ ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸೇ ದ್ವಾದಸ ಪದಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ನವ। ತೇಸು ಸತ್ತ ಅವಿಭತ್ತಿಕಾನಿ ದ್ವೇ ಸವಿಭತ್ತಿಕಾನಿ। ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ ಮನಸಿಕಾರೋತಿ ದ್ವೇ ಯೇವಾಪನಕಾ। ವಿತಕ್ಕನಿದ್ದೇಸೋ ಅಭಿನಿರೋಪನಂ ಪಾಪೇತ್ವಾ ಠಪಿತೋ। ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತಂ ಚಿತ್ತಂ ನೇವ ಕುಸಲಂ ನಾಕುಸಲಂ, ತಸ್ಮಾ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋತಿ ವಾ ಮಿಚ್ಛಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋತಿ ವಾ ನ ವುತ್ತಂ। ಸಙ್ಗಹವಾರೇ ಲಬ್ಭಮಾನಮ್ಪಿ ಝಾನಙ್ಗಂ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸೋತೇ ಪತಿತ್ವಾ ಗತನ್ತಿ। ಮಗ್ಗಙ್ಗಂ ಪನ ನ ಲಬ್ಭತಿಯೇವಾತಿ ನ ಉದ್ಧಟಂ। ಸುಞ್ಞತವಾರೋ ಪಾಕತಿಕೋಯೇವ। ಇಮಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವತ್ಥು ನಿಬದ್ಧಂ ಹದಯವತ್ಥುಮೇವ ಹೋತಿ। ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಅನಿಬದ್ಧಾನಿ। ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಸಙ್ಕಮನ್ತಿ, ಠಾನಂ ಪನ ಏಕಂ। ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಕಿಚ್ಚಮೇವ ಹೇತಂ ಹೋತಿ। ಇದಞ್ಹಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಪಞ್ಚಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಂ ಹುತ್ವಾ ವಿಪಚ್ಚತಿ। ಕುಸಲವಿಪಾಕೇಸು ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಸು ನಿರುದ್ಧೇಸು ತಂಸಮನನ್ತರಾ ತಾನೇವ ಠಾನಪ್ಪತ್ತಾನಿ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಾದೀನಿ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛತಿ।

೪೬೯. ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುನಿದ್ದೇಸೇಸು ಪಠಮಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಂ 'ಪೀತಿ'ಪದಂ ಅಧಿಕಂ। ವೇದನಾಪಿ 'ಸೋಮನಸ್ಸ'-ವೇದನಾ ಹೋತಿ। ಅಯಞ್ಹಿ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಸ್ಮಿಂಯೇವ ಪವತ್ತತಿ। ದುತಿಯಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣೇ। ತಸ್ಮಾ ತತ್ಥ 'ಉಪೇಕ್ಖಾ' ವೇದನಾ ಹೋತೀತಿ। ಪದಾನಿ ಮನೋಧಾತುನಿದ್ದೇಸಸದಿಸಾನೇವ। ಉಭಯತ್ಥಾಪಿ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸೋತೇ ಪತಿತ್ವಾ ಗತತ್ತಾಯೇವ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ನ ಉದ್ಧಟಾನಿ। ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಅಲಾಭತೋಯೇವ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋ ಪನೇಸಾ ದುವಿಧಾಪಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಅಹೇತುಕವಿಪಾಕಾ, ಛಳಾರಮ್ಮಣವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಾ, ಸನ್ತೀರಣಾದಿರಸಾ, ತಥಾಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಹದಯವತ್ಥುಪದಟ್ಠಾನಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ತತ್ಥ ಪಠಮಾ ದ್ವೀಸು ಠಾನೇಸು ವಿಪಚ್ಚತಿ। ಸಾ ಹಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಕುಸಲವಿಪಾಕಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಅನನ್ತರಂ, ವಿಪಾಕಮನೋಧಾತುಯಾ ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧಾಯ, ತಸ್ಮಿಂ ಯೇವಾರಮ್ಮಣೇ ಸನ್ತೀರಣಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧಯಮಾನಾ ಪಞ್ಚಸು ದ್ವಾರೇಸು ಠತ್ವಾ ವಿಪಚ್ಚತಿ। ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ಪನ ಬಲವಾರಮ್ಮಣೇ ತದಾರಮ್ಮಣಾ ಹುತ್ವಾ ವಿಪಚ್ಚತಿ। ಕಥಂ? ಯಥಾ ಹಿ ಚಣ್ಡಸೋತೇ, ತಿರಿಯಂ ನಾವಾಯ ಗಚ್ಛನ್ತಿಯಾ, ಉದಕಂ ಛಿಜ್ಜಿತ್ವಾ ಥೋಕಂ ಠಾನಂ ನಾವಂ ಅನುಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಯಥಾಸೋತಮೇವ ಗಚ್ಛತಿ, ಏವಮೇವ ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ಬಲವಾರಮ್ಮಣೇ ಪಲೋಭಯಮಾನೇ ಆಪಾಥಗತೇ ಜವನಂ ಜವತಿ। ತಸ್ಮಿಂ ಜವಿತೇ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ವಾರೋ। ಇದಂ ಪನ ಚಿತ್ತಂ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ವಾರಂ ಅದತ್ವಾ ಜವನೇನ ಗಹಿತಾರಮ್ಮಣಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಏಕಂ ದ್ವೇ ಚಿತ್ತವಾರೇ ಪವತ್ತಿತ್ವಾ ಭವಙ್ಗಮೇವ ಓತರತಿ। ಗವಕ್ಖನ್ಧೇ ನದಿಂ ತರನ್ತೇಪಿ ಏವಮೇವ ಉಪಮಾ ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಾ। ಏವಮೇಸಾ ಯಂ ಜವನೇನ ಗಹಿತಾರಮ್ಮಣಂ ತಸ್ಸೇವ ಗಹಿತತ್ತಾ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ನಾಮ ಹುತ್ವಾ ವಿಪಚ್ಚತಿ।

ದುತಿಯಾ ಪನ ಪಞ್ಚಸು ಠಾನೇಸು ವಿಪಚ್ಚತಿ। ಕಥಂ? ಮನುಸ್ಸಲೋಕೇ ತಾವ ಜಚ್ಚನ್ಧಜಚ್ಚಬಧಿರಜಚ್ಚಏಳಜಚ್ಚುಮ್ಮತ್ತಕಉಭತೋಬ್ಯಞ್ಜನಕನಪುಂಸಕಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಗ್ಗಹಣಕಾಲೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹುತ್ವಾ ವಿಪಚ್ಚತಿ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ವೀತಿವತ್ತಾಯ ಯಾವತಾಯುಕಂ ಭವಙ್ಗಂ ಹುತ್ವಾ ವಿಪಚ್ಚತಿ। ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇ ಪಞ್ಚಾರಮ್ಮಣವೀಥಿಯಾ ಸನ್ತೀರಣಂ ಹುತ್ವಾ, ಬಲವಾರಮ್ಮಣೇ ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹುತ್ವಾ, ಮರಣಕಾಲೇ ಚುತಿ ಹುತ್ವಾತಿ ಇಮೇಸು ಪಞ್ಚಸು ಠಾನೇಸು ವಿಪಚ್ಚತೀತಿ।

ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುದ್ವಯಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।

ಅಟ್ಠಮಹಾವಿಪಾಕಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೪೯೮. ಇದಾನಿ ಅಟ್ಠಮಹಾವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ ಪಾಳಿಯಂ ನಯಮತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಸಬ್ಬವಾರಾ ಸಂಖಿತ್ತಾ। ತೇಸಂ ಅತ್ಥೋ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಯೋ ಪನೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಅಲೋಭೋ ಅಬ್ಯಾಕತಮೂಲ**ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಯಮ್ಪಿ ನ ವುತ್ತಂ ತಂ ಏವಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ - ಯೋ ಹಿ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲೇಸು ಕಮ್ಮದ್ವಾರಕಮ್ಮಪಥಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥುಭೇದೋ ವುತ್ತೋ ಸೋ ಇಧ ನತ್ಥಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಅವಿಞ್ಞತ್ತಿಜನಕತೋ ಅವಿಪಾಕಧಮ್ಮತೋ ತಥಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಚ। ಯಾಪಿ ತಾ ಯೇವಾಪನಕೇಸು ಕರುಣಾಮುದಿತಾ ವುತ್ತಾ, ತಾ ಸತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ವಿಪಾಕೇಸು ನ ಸನ್ತಿ। ಏಕನ್ತಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಹಿ ಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಾನಿ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಕರುಣಾಮುದಿತಾ, ವಿರತಿಯೋಪೇತ್ಥ ನ ಸನ್ತಿ। 'ಪಞ್ಚ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾನಿ ಕುಸಲಾನೇವಾ'ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೭೧೫) ಹಿ ವುತ್ತಂ।

ಅಸಙ್ಖಾರಸಸಙ್ಖಾರವಿಧಾನಞ್ಚೇತ್ಥ ಕುಸಲತೋ ಚೇವ ಪಚ್ಚಯಭೇದತೋ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಸ್ಸ ಹಿ ಕುಸಲಸ್ಸ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇವ ವಿಪಾಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಸ್ಸ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಂ। ಬಲವಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಚ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ, ಇತರೇಹಿ ಇತರಂ। ಹೀನಾದಿಭೇದೇಪಿ ಇಮಾನಿ ಹೀನಮಜ್ಝಿಮಪಣೀತೇಹಿ ಛನ್ದಾದೀಹಿ ಅನಿಪ್ಫಾದಿತತ್ತಾ ಹೀನಮಜ್ಝಿಮಪಣೀತಾನಿ ನಾಮ ನ ಹೋನ್ತಿ। ಹೀನಸ್ಸ ಪನ ಕುಸಲಸ್ಸ ವಿಪಾಕಂ ಹೀನಂ, ಮಜ್ಝಿಮಸ್ಸ ಮಜ್ಝಿಮಂ, ಪಣೀತಸ್ಸ ಪಣೀತಂ। ಅಧಿಪತಿನೋ ಪೇತ್ಥ ನ ಸನ್ತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಛನ್ದಾದೀನಿ ಧುರಂ ಕತ್ವಾ ಅನುಪ್ಪಾದೇತಬ್ಬತೋ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬಂ ಅಟ್ಠಸು ಕುಸಲೇಸು ವುತ್ತಸದಿಸಮೇವ।

ಇದಾನಿ ಇಮೇಸಂ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಮಹಾವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಂ ವಿಪಚ್ಚನಟ್ಠಾನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏತಾನಿ ಹಿ ಚತೂಸು ಠಾನೇಸು ವಿಪಚ್ಚನ್ತಿ - ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ, ಭವಙ್ಗೇ, ಚುತಿಯಂ, ತದಾರಮ್ಮಣೇತಿ। ಕಥಂ? ಮನುಸ್ಸೇಸು ತಾವ ಕಾಮಾವಚರದೇವೇಸು ಚ ಪುಞ್ಞವನ್ತಾನಂ ದುಹೇತುಕತಿಹೇತುಕಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಗ್ಗಹಣಕಾಲೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹುತ್ವಾ ವಿಪಚ್ಚನ್ತಿ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ವೀತಿವತ್ತಾಯ ಪವತ್ತೇ ಸಟ್ಠಿಪಿ ಅಸೀತಿಪಿ ವಸ್ಸಾನಿ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಮ್ಪಿ ಆಯುಕಾಲಂ ಭವಙ್ಗಂ ಹುತ್ವಾ, ಬಲವಾರಮ್ಮಣೇ ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹುತ್ವಾ, ಮರಣಕಾಲೇ ಚುತಿ ಹುತ್ವಾತಿ। ಏವಂ ಚತೂಸು ಠಾನೇಸು ವಿಪಚ್ಚನ್ತಿ।

ತತ್ಥ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಸಬ್ಬಞ್ಞುಬೋಧಿಸತ್ತಾ ಪಚ್ಛಿಮಪಟಿಸನ್ಧಿಗ್ಗಹಣೇ ಪಠಮೇನ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತತಿಹೇತುಕಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮಹಾವಿಪಾಕಚಿತ್ತೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಗಣ್ಹನ್ತಿ। ತಂ ಪನ ಮೇತ್ತಾಪುಬ್ಬಭಾಗಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಿಪಾಕಂ ಹೋತಿ। ತೇನ ದಿನ್ನಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಂ ಆಯು। ಕಾಲವಸೇನ ಪನ ಪರಿಣಮತಿ। **ಮಹಾಸೀವತ್ಥೇರೋ** ಪನಾಹ - 'ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತತೋ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಬಲವತರಂ। ತೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಗಣ್ಹನ್ತಿ। ತೇನ ಗಹಿತಪಟಿಸನ್ಧಿಕಾ ಹಿ ಮಹಜ್ಝಾಸಯಾ ಹೋನ್ತಿ। ದಿಬ್ಬೇಸುಪಿ ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಉಪ್ಪಿಲಾವಿನೋ ನ ಹೋನ್ತಿ, ತಿಪಿಟಕಚೂಳನಾಗತ್ಥೇರಾದಯೋ ವಿಯಾ'ತಿ । ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನ - 'ಅಯಂ ಥೇರಸ್ಸ ಮನೋರಥೋ,''ನತ್ಥಿ ಏತ'ನ್ತಿ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ 'ಸಬ್ಬಞ್ಞುಬೋಧಿಸತ್ತಾನಂ ಹಿತೂಪಚಾರೋ ಬಲವಾ ಹೋತಿ , ತಸ್ಮಾ ಮೇತ್ತಾಪುಬ್ಬಭಾಗಕಾಮಾವಚರಕುಸಲವಿಪಾಕಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತತಿಹೇತುಕಅಸಙ್ಖಾರಿಕಚಿತ್ತೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಗಣ್ಹನ್ತೀ'ತಿ ವುತ್ತಂ।

ವಿಪಾಕುದ್ಧಾರಕಥಾ

ಇದಾನಿ ವಿಪಾಕುದ್ಧಾರಕಥಾಯ ಮಾತಿಕಾ ಠಪೇತಬ್ಬಾ - **ತಿಪಿಟಕಚೂಳನಾಗತ್ಥೇರೋ** ತಾವ ಆಹ - ಏಕಾಯ ಕುಸಲಚೇತನಾಯ ಸೋಳಸ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಏತ್ಥೇವ ದ್ವಾದಸಕಮಗ್ಗೋಪಿ ಅಹೇತುಕಟ್ಠಕಮ್ಪೀತಿ। **ಮೋರವಾಪಿವಾಸೀ ಮಹಾದತ್ತತ್ಥೇರೋ** ಪನಾಹ - ಏಕಾಯ ಕುಸಲಚೇತನಾಯ ದ್ವಾದಸ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಏತ್ಥೇವ ದಸಕಮಗ್ಗೋಪಿ ಅಹೇತುಕಟ್ಠಕಮ್ಪೀತಿ। **ತಿಪಿಟಕಮಹಾಧಮ್ಮರಕ್ಖಿತತ್ಥೇರೋ** ಆಹ - ಏಕಾಯ ಕುಸಲಚೇತನಾಯ ದಸ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಏತ್ಥೇವ ಅಹೇತುಕಟ್ಠಕನ್ತಿ।

ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ **ಸಾಕೇತಪಞ್ಹಂ** ನಾಮ ಗಣ್ಹಿಂಸು। ಸಾಕೇತೇ ಕಿರ ಉಪಾಸಕಾ ಸಾಲಾಯಂ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ‘ಕಿಂ ನು ಖೋ ಏಕಾಯ ಚೇತನಾಯ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ಏಕಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತಿ ಉದಾಹು ನಾನಾ’ತಿ? ಪಞ್ಹಂ ನಾಮ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾ ನಿಚ್ಛೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತಾ ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕತ್ಥೇರೇ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ಪುಚ್ಛಿಂಸು। ಥೇರಾ ‘ಯಥಾ ಏಕಸ್ಮಾ ಅಮ್ಬಬೀಜಾ ಏಕೋವ ಅಙ್ಕುರೋ ನಿಕ್ಖಮತಿ, ಏವಂ ಏಕಾವ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತೀ’ತಿ ಸಞ್ಞಾಪೇಸುಂ। ಅಥೇಕದಿವಸಂ ‘ಕಿಂ ನು ಖೋ ನಾನಾಚೇತನಾಹಿ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ ನಾನಾ ಹೋನ್ತಿ ಉದಾಹು ಏಕಾ’ತಿ? ಪಞ್ಹಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾ ನಿಚ್ಛೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತಾ ಥೇರೇ ಪುಚ್ಛಿಂಸು। ಥೇರಾ ‘ಯಥಾ ಬಹೂಸು ಅಮ್ಬಬೀಜೇಸು ರೋಪಿತೇಸು ಬಹೂ ಅಙ್ಕುರಾ ನಿಕ್ಖಮನ್ತಿ, ಏವಂ ಬಹುಕಾವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ ಹೋನ್ತೀ’ತಿ ಸಞ್ಞಾಪೇಸುಂ।

ಅಪರಮ್ಪಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ **ಉಸ್ಸದಕಿತ್ತನಂ** ನಾಮ ಗಹಿತಂ। ಇಮೇಸಞ್ಹಿ ಸತ್ತಾನಂ ಲೋಭೋಪಿ ಉಸ್ಸನ್ನೋ ಹೋತಿ, ದೋಸೋಪಿ ಮೋಹೋಪಿ; ಅಲೋಭೋಪಿ ಅದೋಸೋಪಿ ಅಮೋಹೋಪಿ। ತಂ ನೇಸಂ ಉಸ್ಸನ್ನಭಾವಂ ಕೋ ನಿಯಾಮೇತೀತಿ? ಪುಬ್ಬಹೇತು ನಿಯಾಮೇತಿ। ಕಮ್ಮಾಯೂಹನಕ್ಖಣೇಯೇವ ನಾನತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಕಥಂ? “ಯಸ್ಸ ಹಿ ಕಮ್ಮಾಯೂಹನಕ್ಖಣೇ ಲೋಭೋ ಬಲವಾ ಹೋತಿ ಅಲೋಭೋ ಮನ್ದೋ, ಅದೋಸಾಮೋಹಾ ಬಲವನ್ತೋ ದೋಸಮೋಹಾ ಮನ್ದಾ, ತಸ್ಸ ಮನ್ದೋ ಅಲೋಭೋ ಲೋಭಂ ಪರಿಯಾದಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಅದೋಸಾಮೋಹಾ ಪನ ಬಲವನ್ತೋ ದೋಸಮೋಹೇ ಪರಿಯಾದಾತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಸೋ ತೇನ ಕಮ್ಮೇನ ದಿನ್ನಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತೋ ಲುದ್ಧೋ ಹೋತಿ, ಸುಖಸೀಲೋ ಅಕ್ಕೋಧನೋ, ಪಞ್ಞವಾ ಪನ ಹೋತಿ ವಜಿರೂಪಮಞಾಣೋ”ತಿ।

‘ಯಸ್ಸ ಪನ ಕಮ್ಮಾಯೂಹನಕ್ಖಣೇ ಲೋಭದೋಸಾ ಬಲವನ್ತೋ ಹೋನ್ತಿ ಅಲೋಭಾದೋಸಾ ಮನ್ದಾ, ಅಮೋಹೋ ಬಲವಾ ಮೋಹೋ ಮನ್ದೋ, ಸೋ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ಲುದ್ಧೋ ಚೇವ ಹೋತಿ ದುಟ್ಠೋ ಚ, ಪಞ್ಞವಾ ಪನ ಹೋತಿ ವಜಿರೂಪಮಞಾಣೋ ದತ್ತಾಭಯತ್ಥೇರೋ ವಿಯ।

‘ಯಸ್ಸ ಪನ ಕಮ್ಮಾಯೂಹನಕ್ಖಣೇ ಲೋಭಾದೋಸಮೋಹಾ ಬಲವನ್ತೋ ಹೋನ್ತಿ ಇತರೇ ಮನ್ದಾ, ಸೋ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ಲುದ್ಧೋ ಚೇವ ಹೋತಿ ದನ್ಧೋ ಚ, ಸುಖಸೀಲಕೋ ಪನ ಹೋತಿ ಅಕ್ಕೋಧನೋ।

‘ತಥಾ ಯಸ್ಸ ಕಮ್ಮಾಯೂಹನಕ್ಖಣೇ ತಯೋಪಿ ಲೋಭದೋಸಮೋಹಾ ಬಲವನ್ತೋ ಹೋನ್ತಿ ಅಲೋಭಾದಯೋ ಮನ್ದಾ, ಸೋ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ಲುದ್ಧೋ ಚೇವ ಹೋತಿ ದುಟ್ಠೋ ಚ ಮೂಳ್ಹೋ ಚ।

‘ಯಸ್ಸ ಪನ ಕಮ್ಮಾಯೂಹನಕ್ಖಣೇ ಅಲೋಭದೋಸಮೋಹಾ ಬಲವನ್ತೋ ಹೋನ್ತಿ ಇತರೇ ಮನ್ದಾ, ಸೋ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ಅಪ್ಪಕಿಲೇಸೋ ಹೋತಿ, ದಿಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ದಿಸ್ವಾ ನಿಚ್ಚಲೋ, ದುಟ್ಠೋ ಪನ ಹೋತಿ ದನ್ಧಪಞ್ಞೋ ಚಾತಿ।

‘ಯಸ್ಸ ಪನ ಕಮ್ಮಾಯೂಹನಕ್ಖಣೇ ಅಲೋಭಾದೋಸಮೋಹಾ ಬಲವನ್ತೋ ಹೋನ್ತಿ ಇತರೇ ಮನ್ದಾ, ಸೋ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ಅಲುದ್ಧೋ ಚೇವ ಹೋತಿ, ಸುಖಸೀಲಕೋ ಚ, ದನ್ಧೋ ಪನ ಹೋತಿ।

‘ತಥಾ ಯಸ್ಸ ಕಮ್ಮಾಯೂಹನಕ್ಖಣೇ ಅಲೋಭದೋಸಾಮೋಹಾ ಬಲವನ್ತೋ ಹೋನ್ತಿ ಇತರೇ ಮನ್ದಾ, ಸೋ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ಅಲುದ್ಧೋ ಚೇವ ಹೋತಿ ಪಞ್ಞವಾ ಚ, ದುಟ್ಠೋ ಚ ಪನ ಹೋತಿ ಕೋಧನೋ।

‘ಯಸ್ಸ ಪನ ಕಮ್ಮಾಯೂಹನಕ್ಖಣೇ ತಯೋಪಿ ಅಲೋಭಾದಯೋ ಬಲವನ್ತೋ ಹೋನ್ತಿ ಲೋಭಾದಯೋ ಮನ್ದಾ, ಸೋ ಮಹಾಸಙ್ಘರಕ್ಖಿತತ್ಥೇರೋ ವಿಯ ಅಲುದ್ಧೋ ಅದುಟ್ಠೋ ಪಞ್ಞವಾ ಚ ಹೋತೀ’ತಿ।

ಅಪರಮ್ಪಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ **ಹೇತುಕಿತ್ತನಂ** ನಾಮ ಗಹಿತಂ। ತಿಹೇತುಕಕಮ್ಮಞ್ಹಿ ತಿಹೇತುಕಮ್ಪಿ ದುಹೇತುಕಮ್ಪಿ ಅಹೇತುಕಮ್ಪಿ ವಿಪಾಕಂ ದೇತಿ। ದುಹೇತುಕಕಮ್ಮಂ ತಿಹೇತುಕವಿಪಾಕಂ ನ ದೇತಿ, ಇತರಂ ದೇತಿ। ತಿಹೇತುಕಕಮ್ಮೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ತಿಹೇತುಕಾಪಿ ಹೋತಿ, ದುಹೇತುಕಾಪಿ; ಅಹೇತುಕಾ ನ ಹೋತಿ। ದುಹೇತುಕೇನ ದುಹೇತುಕಾಪಿ ಹೋತಿ ಅಹೇತುಕಾಪಿ; ತಿಹೇತುಕಾ ನ ಹೋತಿ। ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ಕುಸಲಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮ್ಪಿ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮ್ಪಿ ವಿಪಾಕಂ ದೇತಿ। ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮ್ಪಿ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮ್ಪಿ ವಿಪಾಕಂ ದೇತಿ। ಆರಮ್ಮಣೇನ ವೇದನಾ ಪರಿವತ್ತೇತಬ್ಬಾ। ಜವನೇನ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ನಿಯಾಮೇತಬ್ಬಂ।

ಇದಾನಿ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಥೇರಸ್ಸ ವಾದೇ **ಸೋಳಸಮಗ್ಗಾದಯೋ** ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಪಠಮಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಸದಿಸೇನ ಹಿ ಪಠಮಮಹಾವಿಪಾಕಚಿತ್ತೇನ ಗಹಿತಪಟಿಸನ್ಧಿಕಸ್ಸ ಗಬ್ಭಾವಾಸತೋ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ಸಂವರಾಸಂವರೇ ಪಟ್ಠಪೇತುಂ ಸಮತ್ಥಭಾವಂ ಉಪಗತಸ್ಸ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಸ್ಮಿಂ 'ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ' ಆಪಾಥಮಾಗತೇ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಯಾ ಭವಙ್ಗೇ ಅನಾವಟ್ಟಿತೇಯೇವ ಅತಿಕ್ಕಮನಆರಮ್ಮಣಾನಂ ಪಮಾಣಂ ನತ್ಥಿ। ಕಸ್ಮಾ ಏವಂ ಹೋತಿ? ಆರಮ್ಮಣದುಬ್ಬಲತಾಯ। ಅಯಂ ತಾವ ಏಕೋ ಮೋಘವಾರೋ।

ಸಚೇ ಪನ ಭವಙ್ಗಂ ಆವಟ್ಟೇತಿ, ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಯಾ ಭವಙ್ಗೇ ಆವಟ್ಟಿತೇ, ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಂ ಅಪಾಪೇತ್ವಾವ ಅನ್ತರಾ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇ ವಾ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನೇ ವಾ ಸನ್ತೀರಣೇ ವಾ ಠತ್ವಾ ನಿವತ್ತಿಸ್ಸತೀತಿ ನೇತಂ ಠಾನಂ ವಿಜ್ಜತಿ। ವೋಟ್ಠಬ್ಬನವಸೇನ ಪನ ಠತ್ವಾ ಏಕಂ ವಾ ದ್ವೇ ವಾ ಚಿತ್ತಾನಿ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ತತೋ ಆಸೇವನಂ ಲಭಿತ್ವಾ ಜವನಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಪುನ ಭವಙ್ಗಂ ಓತರತಿ ಇದಮ್ಪಿ ಆರಮ್ಮಣದುಬ್ಬಲತಾಯ ಏವ ಹೋತಿ। ಅಯಂ ಪನ ವಾರೋ 'ದಿಟ್ಠಂ ವಿಯ ಮೇ, ಸುತಂ ವಿಯ ಮೇ'ತಿಆದೀನಿ ವದನಕಾಲೇ ಲಬ್ಭತಿ। ಅಯಮ್ಪಿ ದುತಿಯೋ ಮೋಘವಾರೋ।

ಅಪರಸ್ಸ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಯಾ ಭವಙ್ಗೇ ಆವಟ್ಟಿತೇ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಜವನಂ ಜವತಿ। ಜವನಪರಿಯೋಸಾನೇ ಪನ ತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವಾರೋ। ತಸ್ಮಿಂ ಅನುಪ್ಪನ್ನೇಯೇವ ಭವಙ್ಗಂ ಓತರತಿ। ತತ್ರಾಯಂ ಉಪಮಾ - ಯಥಾ ಹಿ ನದಿಯಾ ಆವರಣಂ ಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಮಹಾಮಾತಿಕಾಭಿಮುಖೇ ಉದಕೇ ಕತೇ ಉದಕಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಉಭೋಸು ತೀರೇಸು ಕೇದಾರೇ ಪೂರೇತ್ವಾ ಅತಿರೇಕಂ ಕಕ್ಕಟಕಮಗ್ಗಾದೀಹಿ ಪಲಾಯಿತ್ವಾ ಪುನ ನದಿಂಯೇವ ಓತರತಿ, ಏವಮೇತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಏತ್ಥ ಹಿ ನದಿಯಂ ಉದಕಪ್ಪವತ್ತನಕಾಲೋ ವಿಯ ಭವಙ್ಗವೀಥಿಪ್ಪವತ್ತನಕಾಲೋ । ಆವರಣಬನ್ಧನಕಾಲೋ ವಿಯ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಯಾ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಆವಟ್ಟನಕಾಲೋ। ಮಹಾಮಾತಿಕಾಯ ಉದಕಪ್ಪವತ್ತನಕಾಲೋ ವಿಯ ವೀಥಿಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿ। ಉಭೋಸು ತೀರೇಸು ಕೇದಾರಪೂರಣಂ ವಿಯ ಜವನಂ। ಕಕ್ಕಟಕಮಗ್ಗಾದೀಹಿ ಪಲಾಯಿತ್ವಾ ಪುನ ಉದಕಸ್ಸ ನದೀಓತರಣಂ ವಿಯ ಜವನಂ ಜವಿತ್ವಾ ತದಾರಮ್ಮಣೇ ಅನುಪ್ಪನ್ನೇಯೇವ ಪುನ ಭವಙ್ಗೋತರಣಂ। ಏವಂ ಭವಙ್ಗಂ ಓತರಣಚಿತ್ತಾನಮ್ಪಿ ಗಣನಪಥೋ ನತ್ಥಿ। ಇದಞ್ಚಾಪಿ ಆರಮ್ಮಣದುಬ್ಬಲತಾಯ ಏವ ಹೋತಿ। ಅಯಂ ತತಿಯೋ ಮೋಘವಾರೋ।

ಸಚೇ ಪನ ಬಲವಾರಮ್ಮಣಂ ಆಪಾಥಗತಂ ಹೋತಿ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಯಾ ಭವಙ್ಗೇ ಆವಟ್ಟಿತೇ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಜವನಟ್ಠಾನೇ ಪನ ಪಠಮಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಚಿತ್ತಂ ಜವನಂ ಹುತ್ವಾ ಛಸತ್ತವಾರೇ ಜವಿತ್ವಾ ತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವಾರಂ ದೇತಿ। ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಪತಿಟ್ಠಹಮಾನಂ ತಂಸದಿಸಮೇವ ಮಹಾವಿಪಾಕಚಿತ್ತಂ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ। ಇದಂ ದ್ವೇ ನಾಮಾನಿ ಲಭತಿ - ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಸದಿಸತ್ತಾ 'ಮೂಲಭವಙ್ಗ'ನ್ತಿ ಚ, ಯಂ ಜವನೇನ ಗಹಿತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ತಸ್ಸ ಗಹಿತತ್ತಾ 'ತದಾರಮ್ಮಣ'ನ್ತಿ ಚ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಂ ಸನ್ತೀರಣಂ ತದಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಚತ್ತಾರಿ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ಗಣನೂಪಗಾನಿ ಹೋನ್ತಿ।

ಯದಾ ಪನ ದುತಿಯಕುಸಲಚಿತ್ತಂ ಜವನಂ ಹೋತಿ, ತದಾ ತಂಸದಿಸಂ ದುತಿಯವಿಪಾಕಚಿತ್ತಮೇವ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹುತ್ವಾ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ। ಇದಞ್ಚ ದ್ವೇ ನಾಮಾನಿ ಲಭತಿ । ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತೇನ ಅಸದಿಸತ್ತಾ 'ಆಗನ್ತುಕಭವಙ್ಗ'ನ್ತಿ ಚ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ 'ತದಾರಮ್ಮಣ'ನ್ತಿ ಚ। ಇಮಿನಾ ಸದ್ಧಿಂ ಪುರಿಮಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಪಞ್ಚ ಹೋನ್ತಿ।

ಯದಾ ಪನ ತತಿಯಕುಸಲಚಿತ್ತಂ ಜವನಂ ಹೋತಿ, ತದಾ ತಂಸದಿಸಂ ತತಿಯವಿಪಾಕಚಿತ್ತಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹುತ್ವಾ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ। ಇದಮ್ಪಿ ವುತ್ತನಯೇನೇವ 'ಆಗನ್ತುಕಭವಙ್ಗಂ''ತದಾರಮ್ಮಣ'ನ್ತಿ ಚ ದ್ವೇ ನಾಮಾನಿ ಲಭತಿ। ಇಮಿನಾ ಸದ್ಧಿಂ ಪುರಿಮಾನಿ ಪಞ್ಚ ಛ ಹೋನ್ತಿ।

ಯದಾ ಪನ ಚತುತ್ಥಕುಸಲಚಿತ್ತಂ ಜವನಂ ಹೋತಿ, ತದಾ ತಂಸದಿಸಂ ಚತುತ್ಥವಿಪಾಕಚಿತ್ತಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹುತ್ವಾ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ। ಇದಮ್ಪಿ ವುತ್ತನಯೇನೇವ 'ಆಗನ್ತುಕಭವಙ್ಗಂ''ತದಾರಮ್ಮಣ'ನ್ತಿ ಚ ದ್ವೇ ನಾಮಾನಿ ಲಭತಿ। ಇಮಿನಾ ಸದ್ಧಿಂ ಪುರಿಮಾನಿ ಛ ಸತ್ತ ಹೋನ್ತಿ।

ಯದಾ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ದ್ವಾರೇ 'ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ' ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ, ತತ್ರಾಪಿ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತಯೋ ಮೋಘವಾರಾ ಲಬ್ಭನ್ತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಆರಮ್ಮಣೇನ ವೇದನಾ ಪರಿವತ್ತತಿ ತಸ್ಮಾ ತತ್ಥ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಸನ್ತೀರಣಂ। ಚತುನ್ನಞ್ಚ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಮಹಾಕುಸಲಜವನಾನಂ ಪರಿಯೋಸಾನೇ ಚತ್ತಾರಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಮಹಾವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನೇವ ತದಾರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ಪತಿಟ್ಠಹನ್ತಿ। ತಾನಿಪಿ ವುತ್ತನಯೇನೇವ 'ಆಗನ್ತುಕಭವಙ್ಗಂ''ತದಾರಮ್ಮಣ'ನ್ತಿ ಚ ದ್ವೇ ನಾಮಾನಿ ಲಭನ್ತಿ। 'ಪಿಟ್ಠಿಭವಙ್ಗಾನೀ'ತಿಪಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ ಏವ। ಇತಿ ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚ ಪುರಿಮೇಹಿ ಸತ್ತಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ದ್ವಾದಸ ಹೋನ್ತಿ। ಏವಂ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ದ್ವಾದಸ, ಸೋತದ್ವಾರಾದೀಸು ದ್ವಾದಸ ದ್ವಾದಸಾತಿ, ಸಮಸಟ್ಠಿ ಹೋನ್ತಿ। ಏವಂ ಏಕಾಯ ಚೇತನಾಯ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ಸಮಸಟ್ಠಿ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಪನ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ದ್ವಾದಸ, ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಚತ್ತಾರೀತಿ ಸೋಳಸ ಹೋನ್ತಿ।

ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ **ಅಮ್ಬೋಪಮಂ** ನಾಮ ಗಣ್ಹಿಂಸು - ಏಕೋ ಕಿರ ಪುರಿಸೋ ಫಲಿತಮ್ಬರುಕ್ಖಮೂಲೇ ಸಸೀಸಂ ಪಾರುಪಿತ್ವಾ ನಿಪನ್ನೋ ನಿದ್ದಾಯತಿ। ಅಥೇಕಂ ಅಮ್ಬಪಕ್ಕಂ ವಣ್ಟತೋ ಮುಚ್ಚಿತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಕಣ್ಣಸಕ್ಖಲಿಂ ಪುಞ್ಛಮಾನಂ ವಿಯ 'ಥ'ನ್ತಿ ಭೂಮಿಯಂ ಪತಿ। ಸೋ ತಸ್ಸ ಸದ್ದೇನ ಪಬುಜ್ಝಿತ್ವಾ ಉಮ್ಮೀಲೇತ್ವಾ ಓಲೋಕೇಸಿ। ತತೋ ಹತ್ಥಂ ಪಸಾರೇತ್ವಾ ಫಲಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಮದ್ದಿತ್ವಾ ಉಪಸಿಙ್ಘಿತ್ವಾ ಪರಿಭುಞ್ಜಿ।

ತತ್ಥ, ತಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಅಮ್ಬರುಕ್ಖಮೂಲೇ ನಿದ್ದಾಯನಕಾಲೋ ವಿಯ ಭವಙ್ಗಸಮಙ್ಗಿಕಾಲೋ। ಅಮ್ಬಪಕ್ಕಸ್ಸ ವಣ್ಟತೋ ಮುಚ್ಚಿತ್ವಾ ಕಣ್ಣಸಕ್ಖಲಿಂ ಪುಞ್ಛಮಾನಸ್ಸ ಪತನಕಾಲೋ ವಿಯ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಪಸಾದಘಟ್ಟನಕಾಲೋ। ತೇನ ಸದ್ದೇನ ಪಬುದ್ಧಕಾಲೋ ವಿಯ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಯಾ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಆವಟ್ಟಿತಕಾಲೋ। ಉಮ್ಮೀಲೇತ್ವಾ ಓಲೋಕಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ದಸ್ಸನಕಿಚ್ಚಸಾಧನಕಾಲೋ। ಹತ್ಥಂ ಪಸಾರೇತ್ವಾ ಗಹಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ವಿಪಾಕಮನೋಧಾತುಯಾ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಕಾಲೋ। ಗಹೇತ್ವಾ ಮದ್ದಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ವಿಪಾಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಸನ್ತೀರಣಕಾಲೋ। ಉಪಸಿಙ್ಘಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ಕಿರಿಯಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವವತ್ಥಾಪಿತಕಾಲೋ । ಪರಿಭುತ್ತಕಾಲೋ ವಿಯ ಜವನಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣರಸಂ ಅನುಭವಿತಕಾಲೋ। ಅಯಂ ಉಪಮಾ ಕಿಂ ದೀಪೇತಿ? ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಪಸಾದಘಟ್ಟನಮೇವ ಕಿಚ್ಚಂ। ತೇನ ಪಸಾದೇ ಘಟ್ಟಿತೇ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಯಾ ಭವಙ್ಗಾವಟ್ಟನಮೇವ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ದಸ್ಸನಮತ್ತಕಮೇವ, ವಿಪಾಕಮನೋಧಾತುಯಾ ಆರಮ್ಮಣಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಮತ್ತಕಮೇವ, ವಿಪಾಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಆರಮ್ಮಣಸನ್ತೀರಣಮತ್ತಕಮೇವ, ಕಿರಿಯಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಆರಮ್ಮಣವವತ್ಥಾಪನಮತ್ತಕಮೇವ ಕಿಚ್ಚಂ। ಏಕನ್ತೇನ ಪನ ಆರಮ್ಮಣರಸಂ ಜವನಮೇವ ಅನುಭವತೀತಿ ದೀಪೇತಿ।

ಏತ್ಥ ಚ 'ತ್ವಂ ಭವಙ್ಗಂ ನಾಮ ಹೋಹಿ, ತ್ವಂ ಆವಜ್ಜನಂ ನಾಮ, ತ್ವಂ ದಸ್ಸನಂ ನಾಮ, ತ್ವಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಂ ನಾಮ, ತ್ವಂ ಸನ್ತೀರಣಂ ನಾಮ, ತ್ವಂ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಂ ನಾಮ, ತ್ವಂ ಜವನಂ ನಾಮ, ಹೋಹೀ'ತಿ ಕೋಚಿ ಕತ್ತಾ ವಾ ಕಾರೇತಾ ವಾ ನತ್ಥಿ।

ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ **ಪಞ್ಚವಿಧಂ ನಿಯಾಮಂ** ನಾಮ ಗಣ್ಹಿಂಸು - ಬೀಜನಿಯಾಮಂ ಉತುನಿಯಾಮಂ ಕಮ್ಮನಿಯಾಮಂ ಧಮ್ಮನಿಯಾಮಂ ಚಿತ್ತನಿಯಾಮನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಕುಲತ್ಥಗಚ್ಛಸ್ಸ ಉತ್ತರಗ್ಗಭಾವೋ, ದಕ್ಖಿಣವಲ್ಲಿಯಾ ದಕ್ಖಿಣತೋ ರುಕ್ಖಪರಿಹರಣಂ, ಸೂರಿಯಾವಟ್ಟಪುಪ್ಫಾನಂ ಸೂರಿಯಾಭಿಮುಖಭಾವೋ, ಮಾಲುವಲತಾಯ ರುಕ್ಖಾಭಿಮುಖಗಮನಮೇವ, ನಾಳಿಕೇರಸ್ಸ ಮತ್ಥಕೇ ಛಿದ್ದಸಬ್ಭಾವೋತಿ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಬೀಜಾನಂ ತಂತಂಸದಿಸಫಲದಾನಂ **ಬೀಜನಿಯಾಮೋ** ನಾಮ। ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ರುಕ್ಖಾನಂ ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನೇವ ಪುಪ್ಫಫಲಪಲ್ಲವಗ್ಗಹಣಂ **ಉತುನಿಯಾಮೋ** ನಾಮ। ತಿಹೇತುಕಕಮ್ಮಂ ತಿಹೇತುಕದುಹೇತುಕಾಹೇತುಕವಿಪಾಕಂ ದೇತಿ। ದುಹೇತುಕಕಮ್ಮಂ ದುಹೇತುಕಾಹೇತುಕವಿಪಾಕಂ ದೇತಿ, ತಿಹೇತುಕಂ ನ ದೇತೀತಿ, ಏವಂ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ತಂತಂಸದಿಸವಿಪಾಕದಾನಮೇವ **ಕಮ್ಮನಿಯಾಮೋ** ನಾಮ।

ಅಪರೋಪಿ ಕಮ್ಮಸರಿಕ್ಖಕವಿಪಾಕವಸೇನೇವ ಕಮ್ಮನಿಯಾಮೋ ಹೋತಿ। ತಸ್ಸ ದೀಪನತ್ಥಮಿದಂ ವತ್ಥುಂ ಕಥೇನ್ತಿ - ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಕಾಲೇ ಸಾವತ್ಥಿಯಾ ದ್ವಾರಗಾಮೋ ಝಾಯಿ । ತತೋ ಪಜ್ಜಲಿತಂ ತಿಣಕರಳಂ ಉಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಆಕಾಸೇನ ಗಚ್ಛತೋ ಕಾಕಸ್ಸ ಗೀವಾಯ ಪಟಿಮುಞ್ಚಿ। ಸೋ ವಿರವನ್ತೋ ಭೂಮಿಯಂ ಪತಿತ್ವಾ ಕಾಲಮಕಾಸಿ। ಮಹಾಸಮುದ್ದೇಪಿ ಏಕಾ ನಾವಾ ನಿಚ್ಚಲಾ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ಹೇಟ್ಠಾ ಕೇನಚಿ ನಿರುದ್ಧಭಾವಂ ಅಪಸ್ಸನ್ತಾ ಕಾಳಕಣ್ಣಿಸಲಾಕಂ ವಿಚಾರೇಸುಂ। ಸಾ ನಾವಿಕಸ್ಸೇವ ಉಪಾಸಿಕಾಯ ಹತ್ಥೇ ಪತಿ। ತತೋ ಏಕಿಸ್ಸಾ ಕಾರಣಾ ಮಾ ಸಬ್ಬೇ ನಸ್ಸನ್ತು, ಉದಕೇ ನಂ ಖಿಪಾಮಾತಿ ಆಹಂಸು। ನಾವಿಕೋ 'ನ ಸಕ್ಖಿಸ್ಸಾಮಿ ಏತಂ ಉದಕೇ ಉಪ್ಪಿಲವಮಾನಂ ಪಸ್ಸಿತು'ನ್ತಿ ವಾಲಿಕಾಘಟಂ ಗೀವಾಯಂ ಬನ್ಧಾಪೇತ್ವಾ ಖಿಪಾಪೇಸಿ। ತಙ್ಖಣಞ್ಞೇವ ನಾವಾ ಖಿತ್ತಸರೋ ವಿಯ ಪಕ್ಖನ್ದಿ। ಏಕೋ ಭಿಕ್ಖು ಲೇಣೇ ವಸತಿ। ಮಹನ್ತಂ ಪಬ್ಬತಕೂಟಂ ಪತಿತ್ವಾ ದ್ವಾರಂ ಪಿದಹಿ। ತಂ ಸತ್ತಮೇ ದಿವಸೇ ಸಯಮೇವ ಅಪಗತಂ। ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಜೇತವನೇ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಧಮ್ಮಂ ಕಥೇನ್ತಸ್ಸ ಇಮಾನಿ ತೀಣಿ ವತ್ಥೂನಿ ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನೇವ ಆರೋಚೇಸುಂ। ಸತ್ಥಾ 'ನ ಏತಂ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಕತಂ, ತೇಹಿ ಕತಕಮ್ಮಮೇವ ತ'ನ್ತಿ ಅತೀತಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ -

ಕಾಕೋ ಪುರಿಮತ್ತಭಾವೇ ಮನುಸ್ಸೋ ಹುತ್ವಾ ಏಕಂ ದುಟ್ಠಗೋಣಂ ದಮೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋ ಗೀವಾಯ ಪಲಾಲವೇಣಿಂ ಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಅಗ್ಗಿಂ ಅದಾಸಿ। ಗೋಣೋ ತೇನೇವ ಮತೋ। ಇದಾನಿ ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಏತಸ್ಸ ಆಕಾಸೇನ ಗಚ್ಛತೋಪಿ ನ ಮುಚ್ಚಿತುಂ ಅದಾಸಿ। ಸಾಪಿ ಇತ್ಥೀ ಪುರಿಮತ್ತಭಾವೇ ಏಕಾ ಇತ್ಥೀಯೇವ। ಏಕೋ ಕುಕ್ಕುರೋ ತಾಯ ಪರಿಚಿತೋ ಹುತ್ವಾ ಅರಞ್ಞಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿಯಾ ಸದ್ಧಿಂ ಗಚ್ಛತಿ, ಸದ್ಧಿಮೇವಾಗಚ್ಛತಿ। ಮನುಸ್ಸಾ 'ನಿಕ್ಖನ್ತೋ ಇದಾನಿ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಸುನಖಲುದ್ದಕೋ'ತಿ ಉಪ್ಪಣ್ಡೇನ್ತಿ। ಸಾ ತೇನ ಅಟ್ಟೀಯಮಾನಾ ಕುಕ್ಕುರಂ ನಿವಾರೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೀ ವಾಲಿಕಾಘಟಂ ಗೀವಾಯ ಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಉದಕೇ ಖಿಪಿ। ತಂ ಕಮ್ಮಂ ತಸ್ಸಾ ಸಮುದ್ದಮಜ್ಝೇ ಮುಚ್ಚಿತುಂ ನಾದಾಸಿ। ಸೋಪಿ ಭಿಕ್ಖು ಪುರಿಮತ್ತಭಾವೇ ಗೋಪಾಲಕೋ ಹುತ್ವಾ ಬಿಲಂ ಪವಿಟ್ಠಾಯ ಗೋಧಾಯ ಸಾಖಾಭಙ್ಗಮುಟ್ಠಿಯಾ ದ್ವಾರಂ ಥಕೇಸಿ। ತತೋ ಸತ್ತಮೇ ದಿವಸೇ ಸಯಂ ಆಗನ್ತ್ವಾ ವಿವರಿ। ಗೋಧಾ ಕಮ್ಪಮಾನಾ ನಿಕ್ಖಮಿ। ಕರುಣಾಯ ತಂ ನ ಮಾರೇಸಿ। ತಂ ಕಮ್ಮಂ ತಸ್ಸ ಪಬ್ಬತನ್ತರಂ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ನಿಸಿನ್ನಸ್ಸ ಮುಚ್ಚಿತುಂ ನಾದಾಸೀತಿ। ಇಮಾನಿ ತೀಣಿ ವತ್ಥೂನಿ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ಇಮಂ ಗಾಥಮಾಹ -

> "ನ ಅನ್ತಲಿಕ್ಖೇ ನ ಸಮುದ್ದಮಜ್ಝೇ,
> ನ ಪಬ್ಬತಾನಂ ವಿವರಂ ಪವಿಸ್ಸ।
> ನ ವಿಜ್ಜತೇ ಸೋ ಜಗತಿಪ್ಪದೇಸೋ,
> ಯತ್ಥಟ್ಠಿತೋ ಮುಚ್ಚೇಯ್ಯ ಪಾಪಕಮ್ಮಾ"ತಿ॥ (ಧ॰ ಪ॰ ೧೨೭)।

ಅಯಮ್ಪಿ ಕಮ್ಮನಿಯಾಮೋಯೇವ ನಾಮ। ಅಞ್ಞಾನಿಪಿ ಏವರೂಪಾನಿ ವತ್ಥೂನಿ ಕಥೇತಬ್ಬಾನಿ।

ಬೋಧಿಸತ್ತಾನಂ ಪನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಗ್ಗಹಣೇ, ಮಾತುಕುಚ್ಛಿತೋ ನಿಕ್ಖಮನೇ, ಅಭಿಸಮ್ಬೋಧಿಯಂ ತಥಾಗತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಪ್ಪವತ್ತನೇ, ಆಯುಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಓಸ್ಸಜ್ಜನೇ, ಪರಿನಿಬ್ಬಾನೇ ಚ ದಸಸಹಸ್ಸಚಕ್ಕವಾಳಕಮ್ಪನಂ **ಧಮ್ಮನಿಯಾಮೋ** ನಾಮ।

ಆರಮ್ಮಣೇನ ಪನ ಪಸಾದೇ ಘಟ್ಟಿತೇ 'ತ್ವಂ ಆವಜ್ಜನಂ ನಾಮ ಹೋಹಿ...ಪೇ॰... ತ್ವಂ ಜವನಂ ನಾಮ ಹೋಹೀ'ತಿ ಕೋಚಿ ಕತ್ತಾ ವಾ ಕಾರೇತಾ ವಾ ನತ್ಥಿ, ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಪನ ಧಮ್ಮತಾಯ ಏವ ಆರಮ್ಮಣೇನ ಪಸಾದಸ್ಸ ಘಟ್ಟಿತಕಾಲತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಚಿತ್ತಂ ಭವಙ್ಗಂ ಆವಟ್ಟೇತಿ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ದಸ್ಸನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇತಿ, ವಿಪಾಕಮನೋಧಾತು ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇತಿ, ವಿಪಾಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಸನ್ತೀರಣಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇತಿ, ಕಿರಿಯಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇತಿ, ಜವನಂ ಆರಮ್ಮಣರಸಂ ಅನುಭವತೀತಿ ಅಯಂ **ಚಿತ್ತನಿಯಾಮೋ** ನಾಮ। ಅಯಂ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ।

ಸಸಙ್ಖಾರಿಕತಿಹೇತುಕಕುಸಲೇನಾಪಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತೇಹಿ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಸಸಙ್ಖಾರಿಕಕುಸಲಚಿತ್ತೇಹಿಪಿ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ತಂಸದಿಸವಿಪಾಕಚಿತ್ತೇಹಿ ಆದಿನ್ನಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತದ್ವಯೇ ಪನ ಪಠಮಂ 'ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣವಸೇನ' ಪವತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಪಚ್ಛಾ 'ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣವಸೇನ' ದಸ್ಸೇತಬ್ಬಾ।

ಏವಮ್ಪಿ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ದ್ವಾರೇ ದ್ವಾದಸ ದ್ವಾದಸ ಹುತ್ವಾ ಸಮಸಟ್ಠಿ ಹೋನ್ತಿ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಸೋಳಸ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ।

ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ **ಪಞ್ಚಉಚ್ಛುನಾಳಿಯನ್ತೋಪಮಂ** ನಾಮ ಗಣ್ಹಿಂಸು। ಉಚ್ಛುಪೀಳನಸಮಯೇ ಕಿರ ಏಕಸ್ಮಾ ಗಾಮಾ ಏಕಾದಸ ಯನ್ತವಾಹಾ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ಏಕಂ ಉಚ್ಛುವಾಟಂ ದಿಸ್ವಾ ತಸ್ಸ ಪರಿಪಕ್ಕಭಾವಂ ಞತ್ವಾ ಉಚ್ಛುಸಾಮಿಕಂ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ 'ಯನ್ತವಾಹಾ ಮಯ'ನ್ತಿ ಆರೋಚೇಸುಂ। ಸೋ 'ಅಹಂ ತುಮ್ಹೇಯೇವ ಪರಿಯೇಸಾಮೀ'ತಿ ಉಚ್ಛುಸಾಲಂ ತೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಅಗಮಾಸಿ। ತೇ ತತ್ಥ ನಾಳಿಯನ್ತಂ ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ 'ಮಯಂ ಏಕಾದಸ ಜನಾ, ಅಪರಮ್ಪಿ ಏಕಂ ಲದ್ಧುಂ ವಟ್ಟತಿ, ವೇತನೇನ ಗಣ್ಹಥಾ'ತಿ ಆಹಂಸು। ಉಚ್ಛುಸಾಮಿಕೋ 'ಅಹಮೇವ ಸಹಾಯೋ ಭವಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಉಚ್ಛೂನಂ ಸಾಲಂ ಪೂರಾಪೇತ್ವಾ ತೇಸಂ ಸಹಾಯೋ ಅಹೋಸಿ। ತೇ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಕತ್ವಾ, ಫಾಣಿತಪಾಚಕೇನ ಉಚ್ಛುರಸೇ ಪಕ್ಕೇ, ಗುಳಬನ್ಧಕೇನ ಬದ್ಧೇ, ಉಚ್ಛುಸಾಮಿಕೇನ ತುಲಯಿತ್ವಾ ಭಾಗೇಸು ದಿನ್ನೇಸು, ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಭಾಗಂ ಆದಾಯ ಉಚ್ಛುಸಾಲಂ ಸಾಮಿಕಸ್ಸ ಪಟಿಚ್ಛಾಪೇತ್ವಾ, ಏತೇನೇವ ಉಪಾಯೇನ ಅಪರಾಸುಪಿ ಚತೂಸು ಸಾಲಾಸು ಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಪಕ್ಕಮಿಂಸು।

ತತ್ಥ ಪಞ್ಚ ಯನ್ತಸಾಲಾ ವಿಯ ಪಞ್ಚ ಪಸಾದಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಪಞ್ಚ ಉಚ್ಛುವಾಟಾ ವಿಯ ಪಞ್ಚ ಆರಮ್ಮಣಾನಿ। ಏಕಾದಸ ವಿಚರಣಕಯನ್ತವಾಹಾ ವಿಯ ಏಕಾದಸ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ। ಪಞ್ಚ ಉಚ್ಛುಸಾಲಾಸಾಮಿನೋ ವಿಯ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ। ಪಠಮಕಸಾಲಾಯಂ ಸಾಮಿಕೇನ ಸದ್ಧಿಂ ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ಜನಾನಂ ಏಕತೋವ ಹುತ್ವಾ ಕತಕಮ್ಮಾನಂ ಭಾಗಗ್ಗಹಣಕಾಲೋ ವಿಯ ಏಕಾದಸನ್ನಂ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಏಕತೋ ಹುತ್ವಾ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ರೂಪಾರಮ್ಮಣೇ ಸಕಸಕಕಿಚ್ಚಕರಣಕಾಲೋ। ಸಾಲಾಸಾಮಿಕಸ್ಸ ಸಾಲಾಯ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಕಾಲೋ ವಿಯ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ದ್ವಾರಸಙ್ಕನ್ತಿಅಕರಣಂ। ದುತಿಯ ತತಿಯ ಚತುತ್ಥ ಪಞ್ಚಮಸಾಲಾಯ ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ಏಕತೋ ಹುತ್ವಾ ಕತಕಮ್ಮಾನಂ ಭಾಗಗ್ಗಹಣಕಾಲೋ ವಿಯ ಏಕಾದಸನ್ನಂ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಏಕತೋ ಹುತ್ವಾ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣೇ ಸಕಸಕಕಿಚ್ಚಕರಣಕಾಲೋ। ಸಾಲಾಸಾಮಿಕಸ್ಸ ಸಾಲಾಯ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಕಾಲೋ ವಿಯ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ದ್ವಾರಸಙ್ಕನ್ತಿಅಕರಣಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏತ್ತಾವತಾ ತಿಹೇತುಕಕಮ್ಮೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ತಿಹೇತುಕಾ ಹೋತೀತಿ ವಾರೋ ಕಥಿತೋ। ಯಾ ಪನ ತೇನ ದುಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತಿ, ಸಾ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಾವ ಹುತ್ವಾ ಗತಾ।

ಇದಾನಿ **ದುಹೇತುಕಕಮ್ಮೇನ ದುಹೇತುಕಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತೀತಿ** ವಾರೋ ಕಥೇತಬ್ಬೋ। ದುಹೇತುಕೇನ ಹಿ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಅಸಙ್ಖಾರಿಕಚಿತ್ತೇನ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ತಂಸದಿಸೇನೇವ ದುಹೇತುಕವಿಪಾಕಚಿತ್ತೇನ ಗಹಿತಪಟಿಸನ್ಧಿಕಸ್ಸ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ 'ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ' ಆಪಾಥಮಾಗತೇ ತಯೋ ಮೋಘವಾರಾ। ದುಹೇತುಕಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಅಸಙ್ಖಾರಿಕಜವನಾವಸಾನೇ ತಂಸದಿಸಮೇವ ಮೂಲಭವಙ್ಗಸಙ್ಖಾತಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ।

ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಜವನಾವಸಾನೇ ತಂಸದಿಸಮೇವ ಆಗನ್ತುಕಭವಙ್ಗಸಙ್ಖಾತಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ। 'ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣೇ' ದ್ವಿನ್ನಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಜವನಾನಂ ಅವಸಾನೇ ತಾದಿಸಾನೇವ ದ್ವೇ ತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಇಧ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ದ್ವಾರೇ ಅಟ್ಠ ಅಟ್ಠ ಕತ್ವಾ ಸಮಚತ್ತಾಲೀಸ ಚಿತ್ತಾನಿ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಪನ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಅಟ್ಠ, ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಚತ್ತಾರೀತಿ ದ್ವಾದಸ ಹೋನ್ತಿ। ಏವಂ ಏಕಾಯ ಚೇತನಾಯ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ದ್ವಾದಸ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಅಮ್ಬೋಪಮಪಞ್ಹನಿಯಾಮಕಥಾ ಪಾಕತಿಕಾ ಏವ। ದುಹೇತುಕಸೋಸಚಿತ್ತತ್ತಯಸದಿಸವಿಪಾಕೇನ ಗಹಿತಪಟಿಸನ್ಧಿಕೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಯನ್ತವಾಹೋಪಮಾಯ ಪನೇತ್ಥ ಸತ್ತ ಯನ್ತವಾಹಾ। ತೇಹಿ ತತ್ಥ ಯನ್ತೇ ನಾಮ ಸಜ್ಜಿತೇ ಸಾಲಾಸಾಮಿಕಂ ಅಟ್ಠಮಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತನಯಾನುಸಾರೇನ ಯೋಜನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏತ್ತಾವತಾ ದುಹೇತುಕಕಮ್ಮೇನ ದುಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತೀತಿ ವಾರೋ ಕಥಿತೋ।

ಇದಾನಿ **ಅಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಕಥಾ** ಹೋತಿ - ಚತುನ್ನಞ್ಹಿ ದುಹೇತುಕಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಂ ಅಞ್ಞತರೇನ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ಕುಸಲವಿಪಾಕಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಚಿತ್ತೇನ ಗಹಿತಪಟಿಸನ್ಧಿಕಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಕಮ್ಮಸದಿಸಾತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ। ಕಮ್ಮಞ್ಹಿ ದುಹೇತುಕಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಅಹೇತುಕಾ। ತಸ್ಸ ವುಡ್ಢಿಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ 'ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣೇ' ಆಪಾಥಮಾಗತೇ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ತಯೋ ಮೋಘವಾರಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಚತುನ್ನಂ ಪನ ದುಹೇತುಕಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಂ ಅಞ್ಞತರಜವನಸ್ಸ ಪರಿಯೋಸಾನೇ ಅಹೇತುಕಚಿತ್ತಂ ತದಾರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ। ತಂ 'ಮೂಲಭವಙ್ಗಂ''ತದಾರಮ್ಮಣ'ನ್ತಿ ದ್ವೇ ನಾಮಾನಿ ಲಭತಿ। ಏವಮೇತ್ಥ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಸನ್ತೀರಣಂ ತದಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಮೇವಾತಿ ತೇಸು ಏಕಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಗಣನೂಪಗಾನಿ ತೀಣೇವ ಹೋನ್ತಿ।

'ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ' ಪನ ಸನ್ತೀರಣಮ್ಪಿ ತದಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಮೇವ। ತೇಸು ಏಕಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪುರಿಮಾನಿ ತೀಣಿ ಚತ್ತಾರಿ ಹೋನ್ತಿ। ಏವಂ ಪಞ್ಚಸು ದ್ವಾರೇಸು ಚತ್ತಾರಿ ಚತ್ತಾರಿ ಕತ್ವಾ ಏಕಾಯ ಚೇತನಾಯ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ವೀಸತಿ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಪನ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಚತ್ತಾರಿ ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಚತ್ತಾರೀತಿ ಅಟ್ಠ ಹೋನ್ತಿ। ಇದಂ 'ಅಹೇತುಕಟ್ಠಕಂ' ನಾಮ। ಇದಂ ಮನುಸ್ಸಲೋಕೇನ ಗಹಿತಂ।

ಚತೂಸು ಪನ ಅಪಾಯೇಸು ಪವತ್ತೇ ಲಬ್ಭತಿ। ಯದಾ ಹಿ ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರೋ ನಿರಯೇ ಪದುಮಂ ಮಾಪೇತ್ವಾ ಪದುಮಕಣ್ಣಿಕಾಯ ನಿಸಿನ್ನೋ ನೇರಯಿಕಾನಂ ಧಮ್ಮಕಥಂ ಕಥೇಸಿ, ತದಾ ತೇಸಂ ಥೇರಂ ಪಸ್ಸನ್ತಾನಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಸದ್ದಂ ಸುಣನ್ತಾನಂ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಚನ್ದನವನೇ ದಿವಾವಿಹಾರಂ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಗತಸ್ಸ ಚೀವರಗನ್ಧಘಾಯನಕಾಲೇ ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಂ, ನಿರಯಗ್ಗಿಂ ನಿಬ್ಬಾಪೇತುಂ ದೇವಂ ವಸ್ಸಾಪೇತ್ವಾ ಪಾನೀಯದಾನಕಾಲೇ ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಮನ್ದಮನ್ದವಾತಸಮುಟ್ಠಾಪನಕಾಲೇ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ಏವಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಪಞ್ಚ , ಏಕಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಂ, ದ್ವೇ ಸನ್ತೀರಣಾನೀತಿ ಅಹೇತುಕಟ್ಠಕಂ ಲಬ್ಭತಿ । ನಾಗಸುಪಣ್ಣವೇಮಾನಿಕಪೇತಾನಮ್ಪಿ ಅಕುಸಲೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತಿ। ಪವತ್ತೇ ಕುಸಲಂ ವಿಪಚ್ಚತಿ। ತಥಾ ಚಕ್ಕವತ್ತಿನೋ ಮಙ್ಗಲಹತ್ಥಿಅಸ್ಸಾದೀನಂ। ಅಯಂ ತಾವ 'ಇಟ್ಠಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣೇಸು' ಕುಸಲಜವನವಸೇನ ಕಥಾಮಗ್ಗೋ।

'ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ' ಪನ ಚತೂಸು ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾಕುಸಲಚಿತ್ತೇಸು ಜವಿತೇಸು ಕುಸಲವಿಪಾಕಂ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾಹೇತುಕಚಿತ್ತಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। 'ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣೇ' ಚತೂಸು ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಲೋಭಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಸು ಜವಿತೇಸು ಕುಸಲವಿಪಾಕಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾಹೇತುಕಚಿತ್ತಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಯಂ ಪನ 'ಜವನೇನ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ನಿಯಮೇತಬ್ಬ'ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ತಂ ಕುಸಲಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಜವನಾನನ್ತರಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಕಿಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ? ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ಇದಂ ಪನ ಜವನಂ ಕುಸಲತ್ಥಾಯ ವಾ ಅಕುಸಲತ್ಥಾಯ ವಾ ಕೋ ನಿಯಾಮೇತೀತಿ? ಆವಜ್ಜನಞ್ಚೇವ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಞ್ಚ। ಆವಜ್ಜನೇನ ಹಿ ಯೋನಿಸೋ ಆವಟ್ಟಿತೇ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನೇನ ಯೋನಿಸೋ ವವತ್ಥಾಪಿತೇ ಜವನಂ ಅಕುಸಲಂ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ ಅಟ್ಠಾನಮೇತಂ। ಆವಜ್ಜನೇನ ಅಯೋನಿಸೋ ಆವಟ್ಟಿತೇ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನೇನ ಅಯೋನಿಸೋ ವವತ್ಥಾಪಿತೇ ಜವನಂ ಕುಸಲಂ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿಪಿ ಅಟ್ಠಾನಮೇತಂ। ಉಭಯೇನ ಪನ ಯೋನಿಸೋ ಆವಟ್ಟಿತೇ ವವತ್ಥಾಪಿತೇ ಚ ಜವನಂ ಕುಸಲಂ ಹೋತಿ, ಅಯೋನಿಸೋ ಅಕುಸಲನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

‘ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ’ ಪನ ಕಙ್ಖತೋ ಉದ್ಧತಸ್ಸ ಚ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಕಿಂ ಹೋತೀತಿ? ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಸ್ಮಿಂ ಕಙ್ಖತು ವಾ ಮಾ ವಾ, ಉದ್ಧತೋ ವಾ ಹೋತು ಮಾ ವಾ, ಕುಸಲವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಸೋಮನಸ್ಸಚಿತ್ತಮೇವ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ‘ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣೇ’ ‘ಕುಸಲವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತ’ನ್ತಿ, ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಅತ್ಥದೀಪನೋ ಮಹಾಧಮ್ಮರಕ್ಖಿತತ್ಥೇರವಾದೋ ನಾಮ। ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಜವನೇ ಜವಿತೇ ಪಞ್ಚ ತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಗವೇಸಿತಬ್ಬಾನೀತಿ। ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಸ್ಮಿಂ ಜವನೇ ಜವಿತೇ ಛ ಗವೇಸಿತಬ್ಬಾನೀತಿ।

ಅಥ ಯದಾ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಪಟಿಸನ್ಧಿಕಸ್ಸ ಪವತ್ತೇ ಝಾನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತ್ವಾ ಪಮಾದೇನ ಪರಿಹೀನಜ್ಝಾನಸ್ಸ ‘ಪಣೀತಧಮ್ಮೋ ಮೇ ನಟ್ಠೋ’ತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತೋ ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರವಸೇನ ದೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತದಾ ಕಿಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ? ‘ಸೋಮನಸ್ಸಾನನ್ತರಞ್ಹಿ ದೋಮನಸ್ಸಂ ದೋಮನಸ್ಸಾನನ್ತರಞ್ಚ ಸೋಮನಸ್ಸಂ’ ಪಟ್ಠಾನೇ ಪಟಿಸಿದ್ಧಂ। ಮಹಗ್ಗತಧಮ್ಮಂ ಆರಬ್ಭ ಜವನೇ ಜವಿತೇ ತದಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ತತ್ಥೇವ ಪಟಿಸಿದ್ಧನ್ತಿ? ಕುಸಲವಿಪಾಕಾ ವಾ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾ ವಾ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ , ಕಿಮಸ್ಸಾ ಆವಜ್ಜನನ್ತಿ? ‘ಭವಙ್ಗಾವಜ್ಜನಾನಂ ವಿಯ ನತ್ಥಸ್ಸಾ ಆವಜ್ಜನಕಿಚ್ಚ’ನ್ತಿ। ‘ಏತಾನಿ ತಾವ ಅತ್ತನೋ ನಿನ್ನತ್ತಾ ಚ ಚಿಣ್ಣತ್ತಾ ಚ ಸಮುದಾಚಾರತ್ತಾ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತು, ಅಯಂ ಕಥಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ’ತಿ? ‘ಯಥಾ ನಿರೋಧಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಂ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ, ನಿರೋಧಾ ವುಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಚಿತ್ತಂ, ಅರಿಯಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ, ಮಗ್ಗಾನನ್ತರಾನಿ ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ, ಏವಂ ಅಸನ್ತೇಪಿ ಆವಜ್ಜನೇ, ನಿನ್ನಚಿಣ್ಣಸಮುದಾಚಾರಭಾವೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ವಿನಾ ಹಿ ಆವಜ್ಜನೇನ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಆರಮ್ಮಣೇನ ಪನ ವಿನಾ ನುಪ್ಪಜ್ಜತೀ’ತಿ। ‘ಅಥ ಕಿಮಸ್ಸಾರಮ್ಮಣ’ನ್ತಿ? ‘ರೂಪಾದೀಸು ಪರಿತ್ತಧಮ್ಮೇಸು ಅಞ್ಞತರಂ। ಏತೇಸು ಹಿ ಯದೇವ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಆಪಾಥಮಾಗತಂ ಹೋತಿ, ತಂ ಆರಬ್ಭ ಏತಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ’ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಇದಾನಿ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಏತೇಸಂ ಚಿತ್ತಾನಂ ಪಾಕಟಭಾವತ್ಥಂ ಅಯಂ ಪಕಿಣ್ಣಕನಯೋ ವುತ್ತೋ –

> ಸುತ್ತಂ ದೋವಾರಿಕೋ ಚ, ಗಾಮಿಲ್ಲೋ ಅಮ್ಬೋ ಕೋಲಿಯಕೇನ ಚ।
> ಜಚ್ಚನ್ಧೋ ಪೀಠಸಪ್ಪೀ ಚ, ವಿಸಯಗ್ಗಾಹೋ ಚ ಉಪನಿಸ್ಸಯಮತ್ಥಸೋತಿ॥

ತತ್ಥ **‘ಸುತ್ತ’**ನ್ತಿ, ಏಕೋ ಪನ್ಥಮಕ್ಕಟಕೋ ಪಞ್ಚಸು ದಿಸಾಸು ಸುತ್ತಂ ಪಸಾರೇತ್ವಾ ಜಾಲಂ ಕತ್ವಾ ಮಜ್ಝೇ ನಿಪಜ್ಜತಿ। ಪಠಮದಿಸಾಯ ಪಸಾರಿತಸುತ್ತೇ ಪಾಣಕೇನ ವಾ ಪಟಙ್ಗೇನ ವಾ ಮಕ್ಖಿಕಾಯ ವಾ ಪಹಟೇ ನಿಪನ್ನಟ್ಠಾನತೋ ಚಲಿತ್ವಾ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ಸುತ್ತಾನುಸಾರೇನ ಗನ್ತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಯೂಸಂ ಪಿವಿತ್ವಾ ಪುನಆಗನ್ತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿಪಜ್ಜತಿ। ದುತಿಯದಿಸಾದೀಸು ಪಹಟಕಾಲೇಪಿ ಏವಮೇವ ಕರೋತಿ।

ತತ್ಥ ಪಞ್ಚಸು ದಿಸಾಸು ಪಸಾರಿತಸುತ್ತಂ ವಿಯ ಪಞ್ಚಪಸಾದಾ। ಮಜ್ಝೇ ನಿಪನ್ನಮಕ್ಕಟಕೋ ವಿಯ ಚಿತ್ತಂ। ಪಾಣಕಾದೀಹಿ ಸುತ್ತಘಟ್ಟನಕಾಲೋ ವಿಯ ಆರಮ್ಮಣೇನ ಪಸಾದಸ್ಸ ಘಟ್ಟಿತಕಾಲೋ। ಮಜ್ಝೇ ನಿಪನ್ನಮಕ್ಕಟಕಸ್ಸ ಚಲನಂ ವಿಯ ಪಸಾದಘಟ್ಟನಕಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಯಾ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಆವಟ್ಟಿತಕಾಲೋ। ಸುತ್ತಾನುಸಾರೇನ ಗಮನಕಾಲೋ ವಿಯ

ವೀಥಿಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿ। ಸೀಸೇ ವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಯೂಸಪಿವನಂ ವಿಯ ಜವನಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣೇ ಜವಿತಕಾಲೋ। ಪುನಆಗನ್ತ್ವಾ ಮಜ್ಝೇ ನಿಪಜ್ಜನಂ ವಿಯ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಹದಯವತ್ಥುಮೇವ ನಿಸ್ಸಾಯ ಪವತ್ತನಂ।

ಇದಂ ಓಪಮ್ಮಂ ಕಿಂ ದೀಪೇತಿ? ಆರಮ್ಮಣೇನ ಪಸಾದೇ ಘಟ್ಟಿತೇ ಪಸಾದವತ್ಥುಕಚಿತ್ತತೋ ಹದಯರೂಪವತ್ಥುಕಚಿತ್ತಂ ಪಠಮತರಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ದೀಪೇತಿ। ಏಕೇಕಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ದ್ವೀಸು ದ್ವೀಸು ದ್ವಾರೇಸು ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತೀತಿಪಿ।

‘**ದೋವಾರಿಕೋ**’ತಿ , ಏಕೋ ರಾಜಾ ಸಯನಗತೋ ನಿದ್ದಾಯತಿ। ತಸ್ಸ ಪರಿಚಾರಕೋ ಪಾದೇ ಪರಿಮಜ್ಜನ್ತೋ ನಿಸೀದಿ। ಬಧಿರದೋವಾರಿಕೋ ದ್ವಾರೇ ಠಿತೋ। ತಯೋ ಪಟಿಹಾರಾ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಠಿತಾ। ಅಥೇಕೋ ಪಚ್ಚನ್ತವಾಸೀ ಮನುಸ್ಸೋ ಪಣ್ಣಾಕಾರಂ ಆದಾಯ ಆಗನ್ತ್ವಾ ದ್ವಾರಂ ಆಕೋಟೇಸಿ। ಬಧಿರದೋವಾರಿಕೋ ಸದ್ದಂ ನ ಸುಣಾತಿ। ಪಾದಪರಿಮಜ್ಜಕೋ ಸಞ್ಞಂ ಅದಾಸಿ। ತಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ದ್ವಾರಂ ವಿವರಿತ್ವಾ ಪಸ್ಸಿ। ಪಠಮಪಟಿಹಾರೋ ಪಣ್ಣಾಕಾರಂ ಗಹೇತ್ವಾ ದುತಿಯಸ್ಸ ಅದಾಸಿ, ದುತಿಯೋ ತತಿಯಸ್ಸ, ತತಿಯೋ ರಞ್ಞೋ। ರಾಜಾ ಪರಿಭುಞ್ಜಿ।

ತತ್ಥ ಸೋ ರಾಜಾ ವಿಯ ಜವನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಪಾದಪರಿಮಜ್ಜಕೋ ವಿಯ ಆವಜ್ಜನಂ। ಬಧಿರದೋವಾರಿಕೋ ವಿಯ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ। ತಯೋ ಪಟಿಹಾರಾ ವಿಯ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಾದೀನಿ ತೀಣಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ। ಪಚ್ಚನ್ತವಾಸಿನೋ ಪಣ್ಣಾಕಾರಂ ಆದಾಯ ಆಗನ್ತ್ವಾ ದ್ವಾರಾಕೋಟನಂ ವಿಯ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಪಸಾದಘಟ್ಟನಂ। ಪಾದಪರಿಮಜ್ಜಕೇನ ಸಞ್ಞಾಯ ದಿನ್ನಕಾಲೋ ವಿಯ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಯಾ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಆವಟ್ಟಿತಕಾಲೋ। ತೇನ ದಿನ್ನಸಞ್ಞಾಯ ಬಧಿರದೋವಾರಿಕಸ್ಸ ದ್ವಾರವಿವರಣಕಾಲೋ ವಿಯ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣೇ ದಸ್ಸನಕಿಚ್ಚಸಾಧನಕಾಲೋ। ಪಠಮಪಟಿಹಾರೇನ ಪಣ್ಣಾಕಾರಸ್ಸ ಗಹಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ವಿಪಾಕಮನೋಧಾತುಯಾ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಕಾಲೋ। ಪಠಮೇನ ದುತಿಯಸ್ಸ ದಿನ್ನಕಾಲೋ ವಿಯ ವಿಪಾಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಸನ್ತೀರಣಕಾಲೋ। ದುತಿಯೇನ ತತಿಯಸ್ಸ ದಿನ್ನಕಾಲೋ ವಿಯ ಕಿರಿಯಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವವತ್ಥಾಪಿತಕಾಲೋ। ತತಿಯೇನ ರಞ್ಞೋ ದಿನ್ನಕಾಲೋ ವಿಯ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನೇನ ಜವನಸ್ಸ ನಿಯ್ಯಾದಿತಕಾಲೋ। ರಞ್ಞೋ ಪರಿಭೋಗಕಾಲೋ ವಿಯ ಜವನಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣರಸಾನುಭವನಕಾಲೋ।

ಇದಂ ಓಪಮ್ಮಂ ಕಿಂ ದೀಪೇತಿ? ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಪಸಾದಘಟ್ಟಮತ್ತನಮೇವ ಕಿಚ್ಚಂ, ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಯಾ ಭವಙ್ಗಾವಟ್ಟನಮತ್ತಮೇವ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ದಸ್ಸನಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣವವತ್ಥಾಪನಮತ್ತಾನೇವ ಕಿಚ್ಚಾನಿ। ಏಕನ್ತೇನ ಪನ ಜವನಮೇವ ಆರಮ್ಮಣರಸಂ ಅನುಭೋತೀತಿ ದೀಪೇತಿ।

‘**ಗಾಮಿಲ್ಲೋ**’ತಿ , ಸಮ್ಬಹುಲಾ ಗಾಮದಾರಕಾ ಅನ್ತರವೀಥಿಯಂ ಪಂಸುಕೀಳಂ ಕೀಳನ್ತಿ। ತತ್ಥೇಕಸ್ಸ ಹತ್ಥೇ ಕಹಾಪಣೋ ಪಟಿಹಞ್ಞಿ। ಸೋ ‘ಮಯ್ಹಂ ಹತ್ಥೇ ಪಟಿಹತಂ, ಕಿಂ ನು ಖೋ ಏತ’ನ್ತಿ ಆಹ। ಅಥೇಕೋ ‘ಪಣ್ಡರಂ ಏತ’ನ್ತಿ ಆಹ। ಅಪರೋ ಸಹ ಪಂಸುನಾ ಗಾಳ್ಹಂ ಗಣ್ಹಿ। ಅಞ್ಞೋ ‘ಪುಥುಲಂ ಚತುರಸ್ಸಂ ಏತ’ನ್ತಿ ಆಹ। ಅಪರೋ ‘ಕಹಾಪಣೋ ಏಸೋ’ತಿ ಆಹ। ಅಥ ನಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ಮಾತು ಅದಾಸಿ। ಸಾ ಕಮ್ಮೇ ಉಪನೇಸಿ।

ತತ್ಥ ಸಮ್ಬಹುಲಾನಂ ದಾರಕಾನಂ ಅನ್ತರವೀಥಿಯಂ ಕೀಳನ್ತಾನಂ ನಿಸಿನ್ನಕಾಲೋ ವಿಯ ಭವಙ್ಗಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಕಹಾಪಣಸ್ಸ ಹತ್ಥೇ ಪಟಿಹತಕಾಲೋ ವಿಯ ಆರಮ್ಮಣೇನ ಪಸಾದಸ್ಸ ಘಟ್ಟಿತಕಾಲೋ। ‘ಕಿಂ ನು ಖೋ ಏತ’ನ್ತಿ ವುತ್ತಕಾಲೋ ವಿಯ ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಯಾ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಆವಟ್ಟಿತಕಾಲೋ। ‘ಪಣ್ಡರಂ ಏತ’ನ್ತಿ ವುತ್ತಕಾಲೋ ವಿಯ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ದಸ್ಸನಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಸಾಧಿತಕಾಲೋ। ಸಹ ಪಂಸುನಾ ಗಾಳ್ಹಂ ಗಹಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ವಿಪಾಕಮನೋಧಾತುಯಾ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಕಾಲೋ। ‘ಪುಥುಲಂ ಚತುರಸ್ಸಂ ಏತ’ನ್ತಿ ವುತ್ತಕಾಲೋ ವಿಯ ವಿಪಾಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಸನ್ತೀರಣಕಾಲೋ। ‘ಏಸೋ ಕಹಾಪಣೋ’ತಿ ವುತ್ತಕಾಲೋ ವಿಯ ಕಿರಿಯಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವವತ್ಥಾಪಿತಕಾಲೋ। ಮಾತರಾ ಕಮ್ಮೇ ಉಪನೀತಕಾಲೋ ವಿಯ ಜವನಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣರಸಾನುಭವನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಇದಂ ಓಪಮ್ಮಂ ಕಿಂ ದೀಪೇತಿ? ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತು ಅದಿಸ್ವಾವ ಭವಙ್ಗಂ ಆವಟ್ಟೇತಿ, ವಿಪಾಕಮನೋಧಾತು ಅದಿಸ್ವಾವ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛತಿ, ವಿಪಾಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಅದಿಸ್ವಾವ ಸನ್ತೀರೇತಿ, ಕಿರಿಯಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಅದಿಸ್ವಾವ ವವತ್ಥಾಪೇತಿ, ಜವನಂ ಅದಿಸ್ವಾವ ಆರಮ್ಮಣರಸಂ ಅನುಭೋತಿ। ಏಕನ್ತೇನ ಪನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಮೇವ ದಸ್ಸನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇತೀತಿ ದೀಪೇತಿ।

'ಅಮ್ಬೋ ಕೋಲಿಯಕೇನ ಚಾ'ತಿ, ಇದಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಂ ಅಮ್ಬೋಪಮಞ್ಚ ಉಚ್ಛುಸಾಲಾಸಾಮಿಕೋಪಮಞ್ಚ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ।

'ಜಚ್ಚನ್ಧೋ ಪೀಠಸಪ್ಪೀ ಚಾ'ತಿ, ಉಭೋಪಿ ಕಿರ ತೇ ನಗರದ್ವಾರೇ ಸಾಲಾಯಂ ನಿಸೀದಿಂಸು। ತತ್ಥ ಪೀಠಸಪ್ಪೀ ಆಹ - 'ಭೋ ಅನ್ಧಕ, ಕಸ್ಮಾ ತ್ವಂ ಇಧ ಸುಸ್ಸಮಾನೋ ವಿಚರಸಿ, ಅಸುಕೋ ಪದೇಸೋ ಸುಭಿಕ್ಖೋ ಬಹ್ವನ್ನಪಾನೋ, ಕಿಂ ತತ್ಥ ಗನ್ತ್ವಾ ಸುಖೇನ ಜೀವಿತುಂ ನ ವಟ್ಟತೀ'ತಿ? 'ಮಯ್ಹಂ ತಾವ ತಯಾ ಆಚಿಕ್ಖಿತಂ, ತುಯ್ಹಂ ಪನ ತತ್ಥ ಗನ್ತ್ವಾ ಸುಖೇನ ಜೀವಿತುಂ ಕಿಂ ನ ವಟ್ಟತೀ'ತಿ? 'ಮಯ್ಹಂ ಗನ್ತುಂ ಪಾದಾ ನತ್ಥೀ'ತಿ। 'ಮಯ್ಹಮ್ಪಿ ಪಸ್ಸಿತುಂ ಚಕ್ಖೂನಿ ನತ್ಥೀ'ತಿ। 'ಯದಿ ಏವಂ, ತವ ಪಾದಾ ಹೋನ್ತು, ಮಮ ಚಕ್ಖೂನೀ'ತಿ ಉಭೋಪಿ 'ಸಾಧೂ'ತಿ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತ್ವಾ ಜಚ್ಚನ್ಧೋ ಪೀಠಸಪ್ಪಿಂ ಖನ್ಧಂ ಆರೋಪೇಸಿ। ಸೋ ತಸ್ಸ ಖನ್ಧೇ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ವಾಮಹತ್ಥೇನಸ್ಸ ಸೀಸಂ ಪರಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ದಕ್ಖಿಣಹತ್ಥೇನ 'ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಮೂಲಂ ಆವರಿತ್ವಾ ಠಿತಂ, ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪಾಸಾಣೋ, ವಾಮಂ ಮುಞ್ಚ ದಕ್ಖಿಣಂ ಗಣ್ಹ, ದಕ್ಖಿಣಂ ಮುಞ್ಚ ವಾಮಂ ಗಣ್ಹಾ'ತಿ ಮಗ್ಗಂ ನಿಯಮೇತ್ವಾ ಆಚಿಕ್ಖತಿ। ಏವಂ ಜಚ್ಚನ್ಧಸ್ಸ ಪಾದಾ ಪೀಠಸಪ್ಪಿಸ್ಸ ಚಕ್ಖೂನೀತಿ ಉಭೋಪಿ ಸಮ್ಪಯೋಗೇನ ಇಚ್ಛಿತಟ್ಠಾನಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಸುಖೇನ ಜೀವಿಂಸು।

ತತ್ಥ ಜಚ್ಚನ್ಧೋ ವಿಯ ರೂಪಕಾಯೋ, ಪೀಠಸಪ್ಪೀ ವಿಯ ಅರೂಪಕಾಯೋ। ಪೀಠಸಪ್ಪಿನಾ ವಿನಾ ಜಚ್ಚನ್ಧಸ್ಸ ದಿಸಂ ಗನ್ತುಂ ಗಮನಾಭಿಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಅನಿಬ್ಬತ್ತಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ರೂಪಸ್ಸ ಅರೂಪೇನ ವಿನಾ ಆದಾನಗಹಣಚೋಪನಂ ಪಾಪೇತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾ। ಜಚ್ಚನ್ಧೇನ ವಿನಾ ಪೀಠಸಪ್ಪಿಸ್ಸ ದಿಸಂ ಗನ್ತುಂ ಗಮನಾಭಿಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಅಪ್ಪವತ್ತನಂ ವಿಯ ಪಞ್ಚವೋಕಾರೇ ರೂಪಂ, ವಿನಾ ಅರೂಪಸ್ಸ ಅಪ್ಪವತ್ತಿ। ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ಸಮ್ಪಯೋಗೇನ ಇಚ್ಛಿತಟ್ಠಾನಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಸುಖೇನ ಜೀವಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಯೋಗೇನ ಸಬ್ಬಕಿಚ್ಚೇಸು ಪವತ್ತಿಸಮ್ಭವೋತಿ। ಅಯಂ ಪಞ್ಹೋ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವವಸೇನ ಕಥಿತೋ।

'ವಿಸಯಗ್ಗಾಹೋ' ಚಾತಿ, ಚಕ್ಖು ರೂಪವಿಸಯಂ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಸೋತಾದೀನಿ ಸದ್ದಾದಿವಿಸಯೇ।

'ಉಪನಿಸ್ಸಯಮತ್ಥಸೋ'ತಿ, 'ಉಪನಿಸ್ಸಯತೋ' ಚ 'ಅತ್ಥತೋ' ಚ। ತತ್ಥ ಅಸಮ್ಭಿನ್ನತ್ತಾ ಚಕ್ಖುಸ್ಸ, ಆಪಾಥಗತತ್ತಾ ರೂಪಾನಂ, ಆಲೋಕಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ, ಮನಸಿಕಾರಹೇತುಕಂ ಚತೂಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಸದ್ಧಿಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಹಿ। ತತ್ಥ ಮತಸ್ಸಾಪಿ ಚಕ್ಖು ಸಮ್ಭಿನ್ನಂ ಹೋತಿ। ಜೀವತೋ ನಿರುದ್ಧಮ್ಪಿ, ಪಿತ್ತೇನ ವಾ ಸೇಮ್ಹೇನ ವಾ ರುಹಿರೇನ ವಾ ಪಲಿಬುದ್ಧಮ್ಪಿ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಭವಿತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತಂ 'ಸಮ್ಭಿನ್ನಂ' ನಾಮ ಹೋತಿ। ಸಕ್ಕೋನ್ತಂ ಅಸಮ್ಭಿನ್ನಂ ನಾಮ। ಸೋತಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಚಕ್ಖುಸ್ಮಿಂ ಪನ ಅಸಮ್ಭಿನ್ನೇಪಿ ಬಹಿದ್ಧಾ ರೂಪಾರಮ್ಮಣೇ ಆಪಾಥಂ ಅನಾಗಚ್ಛನ್ತೇ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಮಿಂ ಪನ ಆಪಾಥಂ ಆಗಚ್ಛನ್ತೇಪಿ ಆಲೋಕಸನ್ನಿಸ್ಸಯೇ ಅಸತಿ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಮಿಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಯಾ ಭವಙ್ಗೇ ಅನಾವಟ್ಟಿತೇ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಆವಟ್ಟಿತೇಯೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಏವಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂಯೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಇತಿ ಇಮೇ ಚತ್ತಾರೋ ಪಚ್ಚಯೇ ಲಭಿತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೩೦೬ ಥೋಕಂ ವಿಸದಿಸಂ)।

ಅಸಮ್ಭಿನ್ನತ್ತಾ ಸೋತಸ್ಸ, ಆಪಾಥಗತತ್ತಾ ಸದ್ದಾನಂ, ಆಕಾಸಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ, ಮನಸಿಕಾರಹೇತುಕಂ ಚತೂಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಸದ್ಧಿಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಹಿ। ತತ್ಥ 'ಆಕಾಸಸನ್ನಿಸ್ಸಿತ'ನ್ತಿ ಆಕಾಸಸನ್ನಿಸ್ಸಯಂ ಲದ್ಧಾವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ವಿನಾ ತೇನ। ನ ಹಿ ಪಿಹಿತಕಣ್ಣಚ್ಛಿದ್ದಸ್ಸ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪವತ್ತತಿ। ಸೇಸಂ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಯಥಾ ಚೇತ್ಥ ಏವಂ ಇತೋ ಪರೇಸುಪಿ। ವಿಸೇಸಮತ್ತಂ ಪನ ವಕ್ಖಾಮ।

ಅಸಮ್ಭಿನ್ನತ್ತಾ ಘಾನಸ್ಸ, ಆಪಾಥಗತತ್ತಾ ಗನ್ಧಾನಂ, ವಾಯೋಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ, ಮನಸಿಕಾರಹೇತುಕಂ ಚತೂಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಂ , ಸದ್ಧಿಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಹಿ। ತತ್ಥ 'ವಾಯೋಸನ್ನಿಸ್ಸಿತ'ನ್ತಿ ಘಾನಬಿಲಂ ವಾಯುಮ್ಹಿ ಪವಿಸನ್ತೇಯೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಅಸತಿ ನುಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅಸಮ್ಭಿನ್ನತ್ತಾ ಜಿವ್ಹಾಯ, ಆಪಾಥಗತತ್ತಾ ರಸಾನಂ, ಆಪೋಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ, ಮನಸಿಕಾರಹೇತುಕಂ ಚತೂಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಸದ್ಧಿಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಹಿ। ತತ್ಥ 'ಆಪೋಸನ್ನಿಸ್ಸಿತ'ನ್ತಿ ಜಿವ್ಹಾತೇಮನಂ ಆಪಂ ಲದ್ಧಾವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ವಿನಾ ತೇನ। ಸುಕ್ಖಜಿವ್ಹಾನಞ್ಹಿ ಸುಕ್ಖಖಾದನೀಯೇ ಜಿವ್ಹಾಯ ಠಪಿತೇಪಿ ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಂ ನುಪ್ಪಜ್ಜತೇವ।

ಅಸಮ್ಭಿನ್ನತ್ತಾ ಕಾಯಸ್ಸ, ಆಪಾಥಗತತ್ತಾ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾನಂ, ಪಥವಿಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ, ಮನಸಿಕಾರಹೇತುಕಂ ಚತೂಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಸದ್ಧಿಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಹಿ। ತತ್ಥ 'ಪಥವಿಸನ್ನಿಸ್ಸಿತ'ನ್ತಿ ಕಾಯಪಸಾದಪಚ್ಚಯಂ ಪಥವಿಸನ್ನಿಸ್ಸಯಂ ಲದ್ಧಾವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ತೇನ ವಿನಾ। ಕಾಯದ್ವಾರಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಬಹಿದ್ಧಾಮಹಾಭೂತಾರಮ್ಮಣಂ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಂ ಕಾಯಪಸಾದಂ ಘಟ್ಟೇತ್ವಾ ಪಸಾದಪಚ್ಚಯೇಸು ಮಹಾಭೂತೇಸು ಪಟಿಹಞ್ಞತಿ।

ಅಸಮ್ಭಿನ್ನತ್ತಾ ಮನಸ್ಸ, ಆಪಾಥಗತತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾನಂ, ವತ್ಥುಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ, ಮನಸಿಕಾರಹೇತುಕಂ ಚತೂಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಸದ್ಧಿಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಹಿ। ತತ್ಥ 'ಮನೋ'ತಿ ಭವಙ್ಗಚಿತ್ತಂ। ತಂ ನಿರುದ್ಧಮ್ಪಿ, ಆವಜ್ಜನಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಭವಿತುಂ ಅಸಮತ್ಥಂ ಮನ್ದಥಾಮಗತಮೇವ ಪವತ್ತಮಾನಮ್ಪಿ, ಸಮ್ಭಿನ್ನಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಆವಜ್ಜನಸ್ಸ ಪನ ಪಚ್ಚಯೋ ಭವಿತುಂ ಸಮತ್ಥಂ ಅಸಮ್ಭಿನ್ನಂ ನಾಮ। 'ಆಪಾಥಗತತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾನ'ನ್ತಿ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣೇ ಆಪಾಥಗತೇ। 'ವತ್ಥುಸನ್ನಿಸ್ಸಿತ'ನ್ತಿ ಹದಯವತ್ಥುಸನ್ನಿಸ್ಸಯಂ ಲದ್ಧಾವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ತೇನ ವಿನಾ। ಅಯಮ್ಪಿ ಪಞ್ಹೋ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವಂ ಸನ್ಧಾಯ ಕಥಿತೋ। 'ಮನಸಿಕಾರಹೇತುಕ'ನ್ತಿ ಕಿರಿಯಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಭವಙ್ಗೇ ಆವಟ್ಟಿತೇಯೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಯಂ ತಾವ 'ಉಪನಿಸ್ಸಯಮತ್ಥಸೋ'ತಿ ಏತ್ಥ ಉಪನಿಸ್ಸಯವಣ್ಣನಾ।

'ಅತ್ಥತೋ' ಪನ ಚಕ್ಖು ದಸ್ಸನತ್ಥಂ, ಸೋತಂ ಸವನತ್ಥಂ, ಘಾನಂ ಘಾಯನತ್ಥಂ, ಜಿವ್ಹಾ ಸಾಯನತ್ಥಾ, ಕಾಯೋ ಫುಸನತ್ಥೋ , ಮನೋ ವಿಜಾನನತ್ಥೋ। ತತ್ಥ ದಸ್ಸನಂ ಅತ್ಥೋ ಅಸ್ಸ। ತಞ್ಹಿ ತೇನ ನಿಪ್ಫಾದೇತಬ್ಬನ್ತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಸೇಸೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಏತ್ತಾವತಾ **ತಿಪಿಟಕಚೂಳನಾಗತ್ಥೇರವಾದೇ ಸೋಳಸಕಮಗ್ಗೋ** ನಿಟ್ಠಿತೋ, ಸದ್ಧಿಂ ದ್ವಾದಸಕಮಗ್ಗೇನ ಚೇವ ಅಹೇತುಕಟ್ಠಕೇನ ಚಾತಿ।

ಇದಾನಿ **ಮೋರವಾಪೀವಾಸೀಮಹಾದತ್ತತ್ಥೇರವಾದೇ ದ್ವಾದಸಕಮಗ್ಗಕಥಾ** ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಸಾಕೇತಪಞ್ಹಉಸ್ಸದಕಿತ್ತನಹೇತುಕಿತ್ತನಾನಿ ಪಾಕತಿಕಾನೇವ। ಅಯಂ ಪನ ಥೇರೋ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇಸು ದೋಸಂ ದಿಸ್ವಾ 'ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇವ ವಿಪಾಕಂ ದೇತಿ, ನೋ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಂ; ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮ್ಪಿ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇವ ನೋ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕ'ನ್ತಿ ಆಹ। ಜವನೇನ ಚೇಸ ಚಿತ್ತನಿಯಾಮಂ ನ ಕಥೇತಿ। ಆರಮ್ಮಣೇನ ಪನ ವೇದನಾನಿಯಾಮಂ ಕಥೇತಿ। ತೇನಸ್ಸ ವಿಪಾಕುದ್ಧಾರೇ ದ್ವಾದಸಕಮಗ್ಗೋ ನಾಮ ಜಾತೋ। ದಸಕಮಗ್ಗೋಪಿ, ಅಹೇತುಕಟ್ಠಕಮ್ಪಿ ಏತ್ಥೇವ ಪವಿಟ್ಠಂ।

ತತ್ರಾಯಂ ನಯೋ - ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತತಿಹೇತುಕಅಸಙ್ಖಾರಿಕಚಿತ್ತೇನ ಹಿ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ತಾದಿಸೇನೇವ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತೇನ ಗಹಿತಪಟಿಸನ್ಧಿಕಸ್ಸ ವುಡ್ಢಿಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ 'ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ' ಆಪಾಥಗತೇ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತಯೋ ಮೋಘವಾರಾ ಹೋನ್ತಿ। ತಸ್ಸ ಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರಿ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾನಿ, ಅಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರಿ, ಕಿರಿಯತೋ ಪಞ್ಚಾತಿ ಇಮೇಸಂ ತೇರಸನ್ನಂ ಚಿತ್ತಾನಂ ಅಞ್ಞತರೇನ ಜವಿತಪರಿಯೋಸಾನೇ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಪತಿಟ್ಠಹಮಾನಂ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಅಸಙ್ಖಾರಿಕತಿಹೇತುಕಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ದುಹೇತುಕಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ। ಏವಮಸ್ಸ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ತೀಣಿ, ತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ ದ್ವೇತಿ, ಪಞ್ಚ ಗಣನೂಪಗಚಿತ್ತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ।

ಆರಮ್ಮಣೇನ ಪನ ವೇದನಂ ಪರಿವತ್ತೇತ್ವಾ ಕುಸಲತೋ ಚತುನ್ನಂ, ಅಕುಸಲತೋ ಚತುನ್ನಂ, ಕಿರಿಯತೋ ಚತುನ್ನನ್ತಿ, ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಚಿತ್ತಾನಂ ಅಞ್ಞತರೇನ ಜವಿತಾವಸಾನೇ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತತಿಹೇತುಕಅಸಙ್ಖಾರಿಕವಿಪಾಕಮ್ಪಿ ದುಹೇತುಕಅಸಙ್ಖಾರಿಕವಿಪಾಕಮ್ಪಿ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹುತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಏವಮಸ್ಸ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಸನ್ತೀರಣಂ, ಇಮಾನಿ ದ್ವೇ ತದಾರಮ್ಮಣಾನೀತಿ, ತೀಣಿ ಗಣನೂಪಗಚಿತ್ತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ತಾನಿ ಪುರಿಮೇಹಿ ಪಞ್ಚಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಅಟ್ಠ। ಸೋತದ್ವಾರಾದೀಸುಪಿ ಅಟ್ಠ ಅಟ್ಠಾತಿ ಏಕಾಯ ಚೇತನಾಯ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ಸಮಚತ್ತಾಲೀಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಪನ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಅಟ್ಠ, ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಚತ್ತಾರೀತಿ, ದ್ವಾದಸ ಹೋನ್ತಿ। ತತ್ಥ 'ಮೂಲಭವಙ್ಗತಾ''ಆಗನ್ತುಕಭವಙ್ಗತಾ''ಅಮ್ಬೋಪಮನಿಯಾಮಕಥಾ' ಚ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತತಿಹೇತುಕಸಸಙ್ಖಾರಿಕಕುಸಲಚಿತ್ತೇನ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇಪಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತತಿಹೇತುಕಅಸಙ್ಖಾರಿಕಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇಹಿ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ತತ್ಥ ಯನ್ತೋಪಮಾಪಿ ಏತ್ಥ ಪಾಕತಿಕಾ ಏವ। ಏತ್ತಾವತಾ ತಿಹೇತುಕಕಮ್ಮೇನ ತಿಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತೀತಿ ವಾರೋ ಕಥಿತೋ। ತಿಹೇತುಕಕಮ್ಮೇನ ದುಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತೀತಿ ವಾರೋ ಪನ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನೋ ಹುತ್ವಾ ಗತೋ।

ಇದಾನಿ ದುಹೇತುಕಕಮ್ಮೇನ ದುಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಕಥಾ ಹೋತಿ। ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತದುಹೇತುಕಅಸಙ್ಖಾರಿಕಚಿತ್ತೇನ ಹಿ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ತಾದಿಸೇನೇವ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತೇನ ಗಹಿತಪಟಿಸನ್ಧಿಕಸ್ಸ ವುಡ್ಢಿಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ ಆಪಾಥಗತೇ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತಯೋ ಮೋಘವಾರಾ ಹೋನ್ತಿ। ದುಹೇತುಕಸ್ಸ ಪನ **ಜವನಕಿರಿಯಾ** ನತ್ಥಿ। ತಸ್ಮಾ ಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರಿ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾನಿ, ಅಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರೀತಿ ಇಮೇಸಂ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಅಞ್ಞತರೇನ ಜವಿತಪರಿಯೋಸಾನೇ ದುಹೇತುಕಮೇವ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಏವಮಸ್ಸ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ತೀಣಿ, ಇದಞ್ಚ ತದಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ, ಚತ್ತಾರಿ ಗಣನೂಪಗಚಿತ್ತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। 'ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣೇ' ಪನ ಕುಸಲತೋ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನಂ ಚತುನ್ನಂ, ಅಕುಸಲತೋ ಚತುನ್ನನ್ತಿ, ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಅಞ್ಞತರೇನ ಜವಿತಪರಿಯೋಸಾನೇ ದುಹೇತುಕಮೇವ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಏವಮಸ್ಸ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಸನ್ತೀರಣಂ, ಇದಞ್ಚ ತದಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ, ದ್ವೇ ಗಣನೂಪಗಚಿತ್ತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ತಾನಿ ಪುರಿಮೇಹಿ ಚತೂಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಛ। ಸೋತದ್ವಾರಾದೀಸುಪಿ ಛ ಛಾತಿ ಏಕಾಯ ಚೇತನಾಯ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ಸಮತಿಂಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಪನ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಛ, ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಚತ್ತಾರೀತಿ ದಸ ಹೋನ್ತಿ। ಅಮ್ಬೋಪಮನಿಯಾಮಕಥಾ ಪಾಕತಿಕಾ ಏವ। ಯನ್ತೋಪಮಾ ಇಧ ನ ಲಬ್ಭತೀತಿ ವುತ್ತಂ।

ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತದುಹೇತುಕಸಸಙ್ಖಾರಿಕಕುಸಲಚಿತ್ತೇನ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇಪಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತದುಹೇತುಕಅಸಙ್ಖಾರಿಕಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇಹಿ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಏತ್ತಾವತಾ ದುಹೇತುಕಕಮ್ಮೇನ ದುಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತೀತಿ ವಾರೋ ಕಥಿತೋ।

ಅಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತೀತಿ ವಾರೋ ಪನ ಏವಂ ವೇದಿತಬ್ಬೋ - ಕುಸಲತೋ ಚತೂಹಿ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಹಿ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ, ಕುಸಲವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಗಹಿತಾಯ, ಕಮ್ಮಸದಿಸಾ ಪಟಿಸನ್ಧೀತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ। ಇತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಕಥೇತ್ವಾ ಇಟ್ಠೇಪಿ ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇಪಿ ಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಇಮಸ್ಸ ಹಿ ಥೇರಸ್ಸ ವಾದೇ ಪಿಣ್ಡಜವನಂ ಜವತಿ। ಸೇಸಾ ಇದಂ ಪನ ಜವನಂ ಕುಸಲತ್ಥಾಯ ವಾ ಅಕುಸಲತ್ಥಾಯ ವಾ ಕೋ ನಿಯಾಮೇತೀತಿಆದಿಕಥಾ ಸಬ್ಬಾ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾತಿ। ಏತ್ತಾವತಾ ಮೋರವಾಪೀವಾಸಿಮಹಾದತ್ತತ್ಥೇರವಾದೇ ದ್ವಾದಸಕಮಗ್ಗೋ ನಿಟ್ಠಿತೋ ಸದ್ಧಿಂ ದಸಕಮಗ್ಗೇನ ಚೇವ ಅಹೇತುಕಟ್ಠಕೇನ ಚ।

ಇದಾನಿ **ಮಹಾಧಮ್ಮರಕ್ಖಿತತ್ಥೇರವಾದೇ ದಸಕಮಗ್ಗಕಥಾ** ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಸಾಕೇತಪಞ್ಹಉಸ್ಸದಕಿತ್ತನಾನಿ ಪಾಕತಿಕಾನೇವ। ಹೇತುಕಿತ್ತನೇ ಪನ ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ। ತಿಹೇತುಕಕಮ್ಮಂ ತಿಹೇತುಕವಿಪಾಕಮ್ಪಿ ದುಹೇತುಕವಿಪಾಕಮ್ಪಿ ಅಹೇತುಕವಿಪಾಕಮ್ಪಿ ದೇತಿ। ದುಹೇತುಕಕಮ್ಮಂ ತಿಹೇತುಕಮೇವ ನ ದೇತಿ, ಇತರಂ ದೇತಿ। ತಿಹೇತುಕಕಮ್ಮೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ತಿಹೇತುಕಾವ ಹೋತಿ; ದುಹೇತುಕಾಹೇತುಕಾ ನ ಹೋತಿ। ದುಹೇತುಕಕಮ್ಮೇನ ದುಹೇತುಕಾಹೇತುಕಾ ಹೋತಿ, ತಿಹೇತುಕಾ ನ ಹೋತಿ। ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಕಮ್ಮಂ ವಿಪಾಕಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇವ ದೇತಿ, ನೋ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಂ। ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮ್ಪಿ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇವ ದೇತಿ, ನೋ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ। ಆರಮ್ಮಣೇನ ವೇದನಾ ಪರಿವತ್ತೇತಬ್ಬಾ। ಜವನಂ ಪಿಣ್ಡಜವನಮೇವ ಜವತಿ। ಆದಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಚಿತ್ತಾನಿ ಕಥೇತಬ್ಬಾನಿ।

ತತ್ರಾಯಂ ಕಥಾ - ಏಕೋ ಪಠಮಕುಸಲಚಿತ್ತೇನ ಕಮ್ಮಂ ಆಯೂಹತಿ, ಪಠಮವಿಪಾಕಚಿತ್ತೇನೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಅಯಂ ಕಮ್ಮಸದಿಸಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ। ತಸ್ಸ ವುಡ್ಢಿಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ 'ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ' ಆಪಾಥಗತೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತಯೋ ಮೋಘವಾರಾ ಹೋನ್ತಿ। ಅಥಸ್ಸ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಾನಂ ತೇರಸನ್ನಂ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಜವನಾನಂ ಅಞ್ಞತರೇನ ಜವಿತಪರಿಯೋಸಾನೇ ಪಠಮವಿಪಾಕಚಿತ್ತಮೇವ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ತಂ 'ಮೂಲಭವಙ್ಗಂ' 'ತದಾರಮ್ಮಣ'ನ್ತಿ ದ್ವೇ ನಾಮಾನಿ ಲಭತಿ। ಏವಮಸ್ಸ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ತೀಣಿ, ಇದಞ್ಚ ತದಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ, ಚತ್ತಾರಿ ಗಣನೂಪಗಚಿತ್ತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। 'ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣೇ' ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಾನಂಯೇವ ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಜವನಾನಂ ಅಞ್ಞತರೇನ ಜವಿತಪರಿಯೋಸಾನೇ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ತಿಹೇತುಕಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಚಿತ್ತಂ ತದಾರಮ್ಮಣತಾಯ ಪವತ್ತತಿ। ತಂ 'ಆಗನ್ತುಕಭವಙ್ಗಂ''ತದಾರಮ್ಮಣ'ನ್ತಿ ದ್ವೇ ನಾಮಾನಿ ಲಭತಿ। ಏವಮಸ್ಸ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಸನ್ತೀರಣಂ ಇದಞ್ಚ ತದಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ದ್ವೇ ಗಣನೂಪಗಚಿತ್ತಾನಿ। ತಾನಿ ಪುರಿಮೇಹಿ ಚತೂಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಛ ಹೋನ್ತಿ। ಏವಂ ಏಕಾಯ ಚೇತನಾಯ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ಪಞ್ಚಸು ದ್ವಾರೇಸು ಸಮತಿಂಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಪನ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಛ, ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಚತ್ತಾರೀತಿ ದಸ ಹೋನ್ತಿ। ಅಮ್ಬೋಪಮನಿಯಾಮಕಥಾ ಪಾಕತಿಕಾಯೇವ।

ದುತಿಯತತಿಯಚತುತ್ಥಕುಸಲಚಿತ್ತೇಹಿ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇಪಿ ಏತ್ತಕಾನೇವ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಚತೂಹಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಚಿತ್ತೇಹಿ ಆಯೂಹಿತೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಇಧ ಪನ ಪಠಮಂ ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ದಸ್ಸೇತಬ್ಬಂ। ಪಚ್ಛಾ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇನ ವೇದನಾ ಪರಿವತ್ತೇತಬ್ಬಾ। ಅಮ್ಬೋಪಮನಿಯಾಮಕಥಾ ಪಾಕತಿಕಾ ಏವ। ಯನ್ತೋಪಮಾ ನ ಲಬ್ಭತಿ। 'ಕುಸಲತೋ ಪನ ಚತುನ್ನಂ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಅಞ್ಞತರೇನ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ'ತಿ ಇತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಸಬ್ಬಂ ವಿತ್ಥಾರೇತ್ವಾ ಅಹೇತುಕಟ್ಠಕಂ ಕಥೇತಬ್ಬಂ। ಏತ್ತಾವತಾ ಮಹಾಧಮ್ಮರಕ್ಖಿತತ್ಥೇರವಾದೇ ದಸಕಮಗ್ಗೋ ನಿಟ್ಠಿತೋ ಹೋತಿ, ಸದ್ಧಿಂ ಅಹೇತುಕಟ್ಠಕೇನಾತಿ।

ಇಮೇಸಂ ಪನ ತಿಣ್ಣಂ ಥೇರಾನಂ ಕತರಸ್ಸ ವಾದೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋತಿ? ನ ಕಸ್ಸಚಿ ಏಕಂಸೇನ। ಸಬ್ಬೇಸಂ ಪನ ವಾದೇಸು ಯುತ್ತಂ ಗಹೇತಬ್ಬಂ। ಪಠಮವಾದಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಸಸಙ್ಖಾರಾಸಙ್ಖಾರವಿಧಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭೇದತೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ। ತೇನೇತ್ಥ , ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಕುಸಲಸ್ಸ ದುಬ್ಬಲಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕವಿಪಾಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಕುಸಲಸ್ಸ ಬಲವಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕವಿಪಾಕಞ್ಚ ಗಹೇತ್ವಾ, ಲಬ್ಭಮಾನಾನಿಪಿ ಕಿರಿಯಜವನಾನಿ ಪಹಾಯ, ಕುಸಲಜವನೇನ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಆರಮ್ಮಣೇನ ಚ ವೇದನಂ ನಿಯಾಮೇತ್ವಾ, ಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನವಸೇನ ಸೋಳಸಕಮಗ್ಗೋ ಕಥಿತೋ। ಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಅಕುಸಲಜವನಾವಸಾನೇ ಅಹೇತುಕವಿಪಾಕಮೇವ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ದಸ್ಸಿತಂ, ತಂ ಇತರೇಸು ನ ದಸ್ಸಿತಮೇವ। ತಸ್ಮಾ ತಂ ತತ್ಥ ತೇಸು ವುತ್ತಂ ಸಹೇತುಕವಿಪಾಕಞ್ಚ, ಏತ್ಥಾಪಿ ಸಬ್ಬಮಿದಂ ಲಬ್ಭತೇವ। ತತ್ರಾಯಂ ನಯೋ - ಯದಾ ಹಿ ಕುಸಲಜವನಾನಂ ಅನ್ತರನ್ತರಾ ಅಕುಸಲಂ ಜವತಿ, ತದಾ ಕುಸಲಾವಸಾನೇ ಆಚಿಣ್ಣಸದಿಸಮೇವ, ಅಕುಸಲಾವಸಾನೇ ಸಹೇತುಕಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಯುತ್ತಂ। ಯದಾ ನಿರನ್ತರಂ ಅಕುಸಲಮೇವ ತದಾ ಅಹೇತುಕಂ। ಏವಂ ತಾವ ಪಠಮವಾದೇ ಯುತ್ತಂ ಗಹೇತಬ್ಬಂ।

ದುತಿಯವಾದೇ ಪನ ಕುಸಲತೋ ಸಸಙ್ಖಾರಾಸಙ್ಖಾರವಿಧಾನಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ। ತೇನೇತ್ಥ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಕುಸಲಸ್ಸ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇವ ವಿಪಾಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಕುಸಲಸ್ಸ ಚ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇವ ಗಹೇತ್ವಾ, ಜವನೇನ ತದಾರಮ್ಮಣನಿಯಾಮಂ ಅಕತ್ವಾ,

ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಸೇಕ್ಖಾಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿರಹೋ ಪಿಣ್ಡಜವನವಸೇನೇವ ದ್ವಾದಸಕಮಗ್ಗೋ ಕಥಿತೋ। ತಿಹೇತುಕಜವನಾವಸಾನೇ ಪನೇತ್ಥ ತಿಹೇತುಕಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಯುತ್ತಂ। ದುಹೇತುಕಜವನಾವಸಾನೇ ದುಹೇತುಕಂ, ಅಹೇತುಕಜವನಾವಸಾನೇ ಅಹೇತುಕಂ ಭಾಜೇತ್ವಾ ಪನ ನ ವುತ್ತಂ। ಏವಂ ದುತಿಯವಾದೇ ಯುತ್ತಂ ಗಹೇತಬ್ಬಂ।

ತತಿಯವಾದೇಪಿ ಕುಸಲತೋವ ಅಸಙ್ಖಾರಸಸಙ್ಖಾರವಿಧಾನಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ। 'ತಿಹೇತುಕಕಮ್ಮಂ ತಿಹೇತುಕವಿಪಾಕಮ್ಪಿ ದುಹೇತುಕವಿಪಾಕಮ್ಪಿ ಅಹೇತುಕವಿಪಾಕಮ್ಪಿ ದೇತೀ'ತಿ ಪನ ವಚನತೋ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕತಿಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಕಸ್ಸ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕದುಹೇತುಕೇನಪಿ ತದಾರಮ್ಮಣೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ। ತಂ ಅದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಹೇತುಸದಿಸಮೇವ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ದಸ್ಸಿತಂ। ತಂ ಪುರಿಮಾಯ ಹೇತುಕಿತ್ತನಲದ್ಧಿಯಾ ನ ಯುಜ್ಜತಿ। ಕೇವಲಂ ದಸಕಮಗ್ಗವಿಭಾವನತ್ಥಮೇವ ವುತ್ತಂ। ಇತರಮ್ಪಿ ಪನ ಲಬ್ಭತೇವ। ಏವಂ ತತಿಯವಾದೇಪಿ ಯುತ್ತಂ ಗಹೇತಬ್ಬಂ। ಅಯಞ್ಚ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಜನಕಸ್ಸೇವ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಪಾಕಂ ಸನ್ಧಾಯ ತದಾರಮ್ಮಣಕಥಾ। 'ಸಹೇತುಕಂ ಭವಙ್ಗಂ ಅಹೇತುಕಸ್ಸ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ'ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೩.೧.೧೦೨) ವಚನತೋ ಪನ ನಾನಾಕಮ್ಮೇನ ಅಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಕಸ್ಸಾಪಿ ಸಹೇತುಕವಿಪಾಕಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿವಿಧಾನಂ ಮಹಾಪಕರಣೇ ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ।

ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲವಿಪಾಕಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕಕಥಾ

೪೯೯. ಇದಾನಿ ರೂಪಾವಚರಾದಿವಿಪಾಕಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ ಯಸ್ಮಾ ಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಂ ಅತ್ತನೋ ಕುಸಲೇನ ಸದಿಸಮ್ಪಿ ಹೋತಿ, ಅಸದಿಸಮ್ಪಿ, ತಸ್ಮಾ ನ ತಂ ಕುಸಲಾನುಗತಿಕಂ ಕತ್ವಾ ಭಾಜಿತಂ। ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕಂ ಪನ ಯಥಾ ಹತ್ಥಿಅಸ್ಸಪಬ್ಬತಾದೀನಂ ಛಾಯಾ ಹತ್ಥಿಆದಿಸದಿಸಾವ ಹೋನ್ತಿ, ತಥಾ ಅತ್ತನೋ ಕುಸಲಸದಿಸಮೇವ ಹೋತೀತಿ ಕುಸಲಾನುಗತಿಕಂ ಕತ್ವಾ ಭಾಜಿತಂ। ಕಾಮಾವಚರಕಮ್ಮಞ್ಚ ಯದಾ ಕದಾಚಿ ವಿಪಾಕಂ ದೇತಿ, ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಂ ಪನ ಅನನ್ತರಾಯೇನ, ದುತಿಯಸ್ಮಿಂಯೇವ ಅತ್ತಭಾವೇ, ವಿಪಾಕಂ ದೇತೀತಿಪಿ ಕುಸಲಾನುಗತಿಕಮೇವ ಕತ್ವಾ ಭಾಜಿತಂ। ಸೇಸಂ ಕುಸಲೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಯಂ ಪನ ವಿಸೇಸೋ - ಪಟಿಪದಾದಿಭೇದೋ ಚ ಹೀನಪಣೀತಮಜ್ಝಿಮಭಾವೋ ಚ ಏತೇಸು ಝಾನಾಗಮನತೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಛನ್ದಾದೀನಂ ಪನ ಅಞ್ಞತರಂ ಧುರಂ ಕತ್ವಾ ಅನುಪ್ಪಾದನೀಯತ್ತಾ ನಿರಧಿಪತಿಕಾನೇವ ಏತಾನೀತಿ।

ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಲೋಕುತ್ತರವಿಪಾಕಕಥಾ

೫೦೫. ಲೋಕುತ್ತರವಿಪಾಕಮ್ಪಿ ಕುಸಲಸದಿಸತ್ತಾ ಕುಸಲಾನುಗತಿಕಮೇವ ಕತ್ವಾ ಭಾಜಿತಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ತೇಭೂಮಕಕುಸಲಂ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ವಟ್ಟಂ ಆಚಿನಾತಿ ವಡ್ಢೇತಿ, ತಸ್ಮಾ ತತ್ಥ **ಕತತ್ತಾ ಉಪಚಿತತ್ತಾ**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಲೋಕುತ್ತರಂ ಪನ ತೇನ ಆಚಿತಮ್ಪಿ ಅಪಚಿನಾತಿ, ಸಯಮ್ಪಿ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ನ ಆಚಿನಾತಿ, ತೇನೇತ್ಥ 'ಕತತ್ತಾ ಉಪಚಿತತ್ತಾ'ತಿ ಅವತ್ವಾ **ಕತತ್ತಾ ಭಾವಿತತ್ತಾ**ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಸುಞ್ಞತನ್ತಿಆದೀಸು 'ಮಗ್ಗೋ' ತಾವ 'ಆಗಮನತೋ ಸಗುಣತೋ ಆರಮ್ಮಣತೋತಿ ತೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ನಾಮಂ ಲಭತೀ'ತಿ, ಇದಂ ಹೇಟ್ಠಾ ಕುಸಲಾಧಿಕಾರೇ ವಿತ್ಥಾರಿತಂ। ತತ್ಥ ಸುತ್ತನ್ತಿಕಪರಿಯಾಯೇನ ಸಗುಣತೋಪಿ ಆರಮ್ಮಣತೋಪಿ ನಾಮಂ ಲಭತಿ। ಪರಿಯಾಯದೇಸನಾ ಹೇಸಾ। ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾ ಪನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದೇಸನಾ। ತಸ್ಮಾ ಇಧ ಸಗುಣತೋ ವಾ ಆರಮ್ಮಣತೋ ವಾ

ನಾಮಂ ನ ಲಭತಿ, ಆಗಮನತೋವ ಲಭತಿ। ಆಗಮನಮೇವ ಹಿ ಧುರಂ। ತಂ ದುವಿಧಂ ಹೋತಿ - ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನಂ ಮಗ್ಗಾಗಮನನ್ತಿ।

ತತ್ಥ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆಗತಟ್ಠಾನೇ ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನಂ ಧುರಂ, ಫಲಸ್ಸ ಆಗತಟ್ಠಾನೇ ಮಗ್ಗಾಗಮನಂ ಧುರನ್ತಿ, ಇದಮ್ಪಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಮೇವ। ತೇಸು ಇದಂ ಫಲಸ್ಸ ಆಗತಟ್ಠಾನಂ, ತಸ್ಮಾ ಇಧ ಮಗ್ಗಾಗಮನಂ ಧುರನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಸೋ ಪನೇಸ ಮಗ್ಗೋ ಆಗಮನತೋ 'ಸುಞ್ಞತ'ನ್ತಿ ನಾಮಂ ಲಭಿತ್ವಾ ಸಗುಣತೋ ಚ ಆರಮ್ಮಣತೋ ಚ 'ಅನಿಮಿತ್ತೋ''ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋ'ತಿಪಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಸ್ಮಾ ಸಯಂ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸ ತೀಣಿ ನಾಮಾನಿ ದೇತಿ। ಕಥಂ? ಅಯಞ್ಹಿ ಸುದ್ಧಾಗಮನವಸೇನೇವ ಲದ್ಧನಾಮೋ 'ಸುಞ್ಞತಮಗ್ಗೋ' ಸಯಂ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸ ನಾಮಂ ದದಮಾನೋ 'ಸುಞ್ಞತ'ನ್ತಿ ನಾಮಂ ಅಕಾಸಿ। 'ಸುಞ್ಞತಅನಿಮಿತ್ತಮಗ್ಗೋ' ಸಯಂ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸ ನಾಮಂ ದದಮಾನೋ 'ಅನಿಮಿತ್ತ'ನ್ತಿ ನಾಮಂ ಅಕಾಸಿ। 'ಸುಞ್ಞತಅಪ್ಪಣಿಹಿತಮಗ್ಗೋ' ಸಯಂ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸ ನಾಮಂ ದದಮಾನೋ 'ಅಪ್ಪಣಿಹಿತ'ನ್ತಿ ನಾಮಂ ಅಕಾಸಿ। ಇಮಾನಿ ಪನ ತೀಣಿ ನಾಮಾನಿ ಮಗ್ಗಾನನ್ತರೇ ಫಲಚಿತ್ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ನೋ ಅಪರಭಾಗೇ ವಳಞ್ಜನಕಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ। ಅಪರಭಾಗೇ ಪನ ಅನಿಚ್ಚತಾದೀಹಿ ತೀಹಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಹಿ ವಿಪಸ್ಸಿತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಅಥಸ್ಸ ವುಟ್ಠಿತವುಟ್ಠಿತವಿಪಸ್ಸನಾವಸೇನ ಅನಿಮಿತ್ತಅಪ್ಪಣಿಹಿತಸುಞ್ಞತಸಙ್ಖಾತಾನಿ ತೀಣಿ ಫಲಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ತೇಸಂ ತಾನೇವ ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣಾನಿ। ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾದೀನಿ ಞಾಣಾನಿ ಅನುಲೋಮಞಾಣಾನಿ ನಾಮ ಹೋನ್ತಿ।

ಯೋ ಚಾಯಂ ಸುಞ್ಞತಮಗ್ಗೇ ವುತ್ತೋ। ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಮಗ್ಗೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಅಯಮ್ಪಿ ಹಿ ಸುದ್ಧಾಗಮನವಸೇನ ಲದ್ಧನಾಮೋ 'ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಮಗ್ಗೋ' ಸಯಂ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸ ನಾಮಂ ದದಮಾನೋ 'ಅಪ್ಪಣಿಹಿತ'ನ್ತಿ ನಾಮಂ ಅಕಾಸಿ। 'ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಅನಿಮಿತ್ತಮಗ್ಗೋ' ಸಯಂ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸ ನಾಮಂ ದದಮಾನೋ 'ಅನಿಮಿತ್ತ'ನ್ತಿ ನಾಮಂ ಅಕಾಸಿ। 'ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಸುಞ್ಞತಮಗ್ಗೋ' ಸಯಂ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸ ನಾಮಂ ದದಮಾನೋ 'ಸುಞ್ಞತ'ನ್ತಿ ನಾಮಂ ಅಕಾಸಿ। ಇಮಾನಿಪಿ ತೀಣಿ ನಾಮಾನಿ ಮಗ್ಗಾನನ್ತರೇ ಫಲಚಿತ್ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ನ ಅಪರಭಾಗೇ ವಳಞ್ಜನಕಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಾತಿ। ಏವಂ ಇಮಸ್ಮಿಂ ವಿಪಾಕನಿದ್ದೇಸೇ ಕುಸಲಚಿತ್ತೇಹಿ ತಿಗುಣಾನಿ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

ಯಥಾ ಪನ ತೇಭೂಮಕಕುಸಲಾನಿ ಅತ್ತನೋ ವಿಪಾಕಂ ಅಧಿಪತಿಂ ಲಭಾಪೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ, ನ ಏವಂ ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲಾನಿ। ಕಸ್ಮಾ? ತೇಭೂಮಕಕುಸಲಾನಞ್ಹಿ ಅಞ್ಞೋ ಆಯೂಹನಕಾಲೋ ಅಞ್ಞೋ ವಿಪಚ್ಚನಕಾಲೋ। ತೇನ ತಾನಿ ಅತ್ತನೋ ವಿಪಾಕಂ ಅಧಿಪತಿಂ ಲಭಾಪೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ। ಲೋಕುತ್ತರಾನಿ ಪನ ತಾಯ ಸದ್ಧಾಯ, ತಸ್ಮಿಂ ವೀರಿಯೇ, ತಾಯ ಸತಿಯಾ, ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಾಧಿಮ್ಹಿ, ತಾಯ ಪಞ್ಞಾಯ ಅವೂಪಸನ್ತಾಯ , ಅಪಣ್ಣಕಂ ಅವಿರದ್ಧಂ ಮಗ್ಗಾನನ್ತರಮೇವ ವಿಪಾಕಂ ಪಟಿಲಭನ್ತಿ, ತೇನ ಅತ್ತನೋ ವಿಪಾಕಂ ಅಧಿಪತಿಂ ಲಭಾಪೇತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ।

ಯಥಾ ಹಿ ಪರಿತ್ತಕಸ್ಸ ಅಗ್ಗಿನೋ ಗತಟ್ಠಾನೇ ಅಗ್ಗಿಸ್ಮಿಂ ನಿಬ್ಬುತಮತ್ತೇಯೇವ ಉಣ್ಹಾಕಾರೋ ನಿಬ್ಬಾಯಿತ್ವಾ ಕಿಞ್ಚಿ ನ ಹೋತಿ, ಮಹನ್ತಂ ಪನ ಆದಿತ್ತಂ ಅಗ್ಗಿಕ್ಖನ್ಧಂ ನಿಬ್ಬಾಪೇತ್ವಾ ಗೋಮಯಪರಿಭಣ್ಡೇ ಕತೇಪಿ ಉಣ್ಹಾಕಾರೋ ಅವೂಪಸನ್ತೋವ ಹೋತಿ, ಏವಮೇವ ತೇಭೂಮಕಕುಸಲೇ ಅಞ್ಞೋ ಕಮ್ಮಕ್ಖಣೋ ಅಞ್ಞೋ ವಿಪಾಕಕ್ಖಣೋ ಪರಿತ್ತಅಗ್ಗಿಟ್ಠಾನೇ ಉಣ್ಹಭಾವನಿಬ್ಬುತಕಾಲೋ ವಿಯ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ತಂ ಅತ್ತನೋ ವಿಪಾಕಂ ಅಧಿಪತಿಂ ಲಭಾಪೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಲೋಕುತ್ತರೇ ಪನ ತಾಯ ಸದ್ಧಾಯ...ಪೇ॰... ತಾಯ ಪಞ್ಞಾಯ ಅವೂಪಸನ್ತಾಯ, ಮಗ್ಗಾನನ್ತರಮೇವ ಫಲಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಅತ್ತನೋ ವಿಪಾಕಂ ಅಧಿಪತಿಂ ಲಭಾಪೇತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ - 'ವಿಪಾಕೇ ಅಧಿಪತಿ ನತ್ಥಿ ಠಪೇತ್ವಾ ಲೋಕುತ್ತರ'ನ್ತಿ।

೫೫೫. ಚತುತ್ಥಫಲನಿದ್ದೇಸೇ **ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯ**ನ್ತಿ ಅಞ್ಞಾತಾವಿನೋ ಚತೂಸು ಸಚ್ಚೇಸು ನಿಟ್ಠಿತಞಾಣಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ, ಅಞ್ಞಾತಾವೀನಂ ವಾ ಚತೂಸು ಸಚ್ಚೇಸು ನಿಟ್ಠಿತಕಿಚ್ಚಾನಂ ಚತ್ತಾರಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ಞತ್ವಾ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಠಿತಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅಬ್ಭನ್ತರೇ ಇನ್ದಟ್ಠಸಾಧನೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ। ನಿದ್ದೇಸವಾರೇಪಿಸ್ಸ **ಅಞ್ಞಾತಾವೀನ**ನ್ತಿ ಆಜಾನಿತ್ವಾ ಠಿತಾನಂ। **ಧಮ್ಮಾನ**ನ್ತಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ಅಬ್ಭನ್ತರೇ। **ಅಞ್ಞಾ**ತಿ ಆಜಾನನಾ, **ಪಞ್ಞಾ ಪಜಾನನಾ**ತಿಆದೀನಿ ವುತ್ತತ್ಥಾನೇವ। **ಮಗ್ಗಙ್ಗಂ ಮಗ್ಗಪರಿಯಾಪನ್ನ**ನ್ತಿ ಫಲಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅಙ್ಗಂ, ಫಲಮಗ್ಗೇ ಚ ಪರಿಯಾಪನ್ನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅಪಿಚೇತ್ಥ ಇದಂ ಪಕಿಣ್ಣಕಂ - ಏಕಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ ಏಕಂ ಠಾನಂ ಗಚ್ಛತಿ, ಏಕಂ ಛ ಠಾನಾನಿ ಗಚ್ಛತಿ, ಏಕಂ ಏಕಂ ಠಾನಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಏಕಞ್ಹಿ 'ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯಂ' ಏಕಂ ಠಾನಂ ಗಚ್ಛತಿ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಂ। ಏಕಂ 'ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ' ಹೇಟ್ಠಾ ತೀಣಿ ಫಲಾನಿ, ಉಪರಿ ತಯೋ ಮಗ್ಗೇತಿ ಛ ಠಾನಾನಿ ಗಚ್ಛತಿ। ಏಕಂ 'ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯಂ' ಏಕಂ ಠಾನಂ ಗಚ್ಛತಿ ಅರಹತ್ತಫಲಂ। ಸಬ್ಬೇಸುಪಿ ಮಗ್ಗಫಲೇಸು ಅತ್ಥತೋ ಅಟ್ಠ ಅಟ್ಠ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನೀತಿ ಚತುಸಟ್ಠಿ ಲೋಕುತ್ತರಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಕಥಿತಾನಿ। ಪಾಳಿತೋ ಪನ ನವ ನವ ಕತ್ವಾ ದ್ವಾಸತ್ತತಿ ಹೋನ್ತಿ। ಮಗ್ಗೇ ಮಗ್ಗಙ್ಗನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಫಲೇಪಿ ಮಗ್ಗಙ್ಗಂ। ಮಗ್ಗೇ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋತಿ ವುತ್ತೋ ಫಲೇಪಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ। ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಆರತಿ ವಿರತೀತಿ ವುತ್ತಾ ಫಲಕ್ಖಣೇಪಿ ಆರತಿ ವಿರತೀತಿ। ತತ್ಥ ಮಗ್ಗೋ ಮಗ್ಗಭಾವೇನೇವ ಮಗ್ಗೋ, ಫಲಂ ಪನ ಮಗ್ಗಂ ಉಪಾದಾಯ ಮಗ್ಗೋ ನಾಮ; ಫಲಙ್ಗಂ ಫಲಪರಿಯಾಪನ್ನನ್ತಿ ವತ್ತುಮ್ಪಿ ವಟ್ಟತಿ। ಮಗ್ಗೇ ಬುಜ್ಝನಕಸ್ಸ ಅಙ್ಗೋತಿ ಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ, ಫಲೇ ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಅಙ್ಗೋತಿ ಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ। ಮಗ್ಗೇ ಆರಮಣವಿರಮಣವಸೇನೇವ ಆರತಿ ವಿರತಿ। ಫಲೇ ಪನ ಆರತಿವಿರತಿವಸೇನಾತಿ।

ಲೋಕುತ್ತರವಿಪಾಕಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಕಥಾ

೫೫೬. ಇತೋ ಪರಾನಿ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಿ - ಪಞ್ಚ ಚಕ್ಖುಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ, ಏಕಾ ಮನೋಧಾತು, ಏಕಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂತಿ ಇಮಾನಿ ಸತ್ತ ಚಿತ್ತಾನಿ - ಪಾಳಿತೋ ಚ ಅತ್ಥತೋ ಚ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತೇಹಿ ತಾದಿಸೇಹೇವ ಕುಸಲವಿಪಾಕಚಿತ್ತೇಹಿ ಸದಿಸಾನಿ।

ಕೇವಲಞ್ಹಿ ತಾನಿ ಕುಸಲಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಾನಿ ಇಮಾನಿ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಾನಿ। ತಾನಿ ಚ ಇಟ್ಠಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ವತ್ತನ್ತಿ, ಇಮಾನಿ ಅನಿಟ್ಠಅನಿಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇಸು। ತತ್ಥ ಚ ಸುಖಸಹಗತಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಇಧ ದುಕ್ಖಸಹಗತಂ । ತತ್ಥ ಚ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಮನುಸ್ಸೇಸು ಜಚ್ಚನ್ಧಾದೀನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಆದಿಂ ಕತ್ವಾ ಪಞ್ಚಸು ಠಾನೇಸು ವಿಪಚ್ಚತಿ। ಇಧ ಪನ ಏಕಾದಸವಿಧೇನಾಪಿ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತೇನ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ಕಮ್ಮಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಗತಿನಿಮಿತ್ತೇಸು ಅಞ್ಞತರಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಚತೂಸು ಅಪಾಯೇಸು ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹುತ್ವಾ ವಿಪಚ್ಚತಿ; ದುತಿಯವಾರತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವತಾಯುಕಂ ಭವಙ್ಗಂ ಹುತ್ವಾ, ಅನಿಟ್ಠಅನಿಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಾ ಸನ್ತೀರಣಂ ಹುತ್ವಾ, ಬಲವಾರಮ್ಮಣೇ ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹುತ್ವಾ, ಮರಣಕಾಲೇ ಚುತಿ ಹುತ್ವಾತಿ, ಏವಂ ಪಞ್ಚಸು ಏವ ಠಾನೇಸು ವಿಪಚ್ಚತೀತಿ।

ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕಿರಿಯಾಬ್ಯಾಕತವಣ್ಣನಾ

ಮನೋಧಾತುಚಿತ್ತಂ

೫೬೬. ಇದಾನಿ ಕಿರಿಯಾಬ್ಯಾಕತಂ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ **ಕಿರಿಯಾ**ತಿ ಕರಣಮತ್ತಂ। ಸಬ್ಬೇಸುಯೇವ ಹಿ ಕಿರಿಯಚಿತ್ತೇಸು ಯಂ ಜವನಭಾವಂ ಅಪ್ಪತ್ತಂ ತಂ ವಾತಪುಪ್ಫಂ ವಿಯ। ಯಂ

ಜವನಭಾವಪ್ಪತ್ತಂ ತಂ ಛಿನ್ನಮೂಲಕರುಕ್ಖಪುಪ್ಫಂ ವಿಯ ಅಫಲಂ ಹೋತಿ, ತಂತಂ ಕಿಚ್ಚಸಾಧನವಸೇನ ಪವತ್ತತ್ತಾ ಪನ ಕರಣಮತ್ತಮೇವ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ಕಿರಿಯಾತಿ ವುತ್ತಂ। **ನೇವಕುಸಲಾನಾಕುಸಲಾ**ತಿಆದೀಸು ಕುಸಲಮೂಲಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಕುಸಲಹೇತುನೋ ಅಭಾವಾ 'ನೇವಕುಸಲಾ'; ಅಕುಸಲಮೂಲಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಅಕುಸಲಹೇತುನೋ ಅಭಾವಾ 'ನೇವಅಕುಸಲಾ'; ಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಸಙ್ಖಾತಾನಮ್ಪಿ ಕುಸಲಾಕುಸಲಪಚ್ಚಯಾನಂ ಅಭಾವಾ **'ನೇವಕುಸಲಾನಾಕುಸಲಾ'**। ಕುಸಲಾಕುಸಲಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಜನಕಹೇತುನೋ ಅಭಾವಾ **ನೇವಕಮ್ಮವಿಪಾಕಾ**।

ಇಧಾಪಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಾನಿದ್ದೇಸೇ ಪವತ್ತಿಟ್ಠಿತಿಮತ್ತಮೇವ ಲಬ್ಭತಿ। ದ್ವೇ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ, ತಿಸ್ಸೋ ಮನೋಧಾತುಯೋ, ತಿಸ್ಸೋ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ, ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತನ್ತಿ ಇಮೇಸು ಸತ್ತರಸಸು ಚಿತ್ತೇಸು ದುಬ್ಬಲತ್ತಾ ಸಣ್ಠಿತಿ ಅವಟ್ಠಿತಿಆದೀನಿ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬಂ ವಿಪಾಕಮನೋಧಾತುನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ, ಅಞ್ಞತ್ರ ಉಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಾನಾ। ತಞ್ಹಿ ಚಿತ್ತಂ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಇದಂ ಪನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ವಳಞ್ಜನಕಪ್ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಪುರೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಕಥಂ? ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ತಾವ ಇಟ್ಠಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಅನಿಟ್ಠಅನಿಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇಸು ರೂಪಾರಮ್ಮಣೇಸು ಯೇನ ಕೇನಚಿ ಪಸಾದೇ ಘಟ್ಟಿತೇ ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಆವಜ್ಜನವಸೇನ ಪುರೇಚಾರಿಕಂ ಹುತ್ವಾ ಭವಙ್ಗಂ ಆವಟ್ಟಯಮಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಸೋತದ್ವಾರಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋತಿ।

ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಚಿತ್ತಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।

ಕಿರಿಯಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಚಿತ್ತಾನಿ

೫೬೮. ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಹೋತಿ...ಪೇ॰... ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾತಿ, ಇದಂ ಚಿತ್ತಂ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಅಸಾಧಾರಣಂ। ಖೀಣಾಸವಸ್ಸೇವ ಪಾಟಿಪುಗ್ಗಲಿಕಂ। ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ಲಬ್ಭತಿ। ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಹಿ ಪಧಾನಸಾರುಪ್ಪಂ ಠಾನಂ ದಿಸ್ವಾ ಖೀಣಾಸವೋ ಇಮಿನಾ ಚಿತ್ತೇನ ಸೋಮನಸ್ಸಿತೋ ಹೋತಿ। ಸೋತದ್ವಾರೇ ಭಣ್ಡಭಾಜನೀಯಟ್ಠಾನಂ ಪತ್ವಾ ಮಹಾಸದ್ದಂ ಕತ್ವಾ ಲುದ್ಧಲುದ್ಧೇಸು ಗಣ್ಹನ್ತೇಸು 'ಏವರೂಪಾ ನಾಮ ಮೇ ಲೋಲುಪ್ಪತಣ್ಹಾ ಪಹೀನಾ'ತಿ ಇಮಿನಾ ಚಿತ್ತೇನ ಸೋಮನಸ್ಸಿತೋ ಹೋತಿ। ಘಾನದ್ವಾರೇ ಗನ್ಧೇಹಿ ವಾ ಪುಪ್ಫೇಹಿ ವಾ ಚೇತಿಯಂ ಪೂಜೇನ್ತೋ ಇಮಿನಾ ಚಿತ್ತೇನ ಸೋಮನಸ್ಸಿತೋ ಹೋತಿ। ಜಿವ್ಹಾದ್ವಾರೇ ರಸಸಮ್ಪನ್ನಂ ಪಿಣ್ಡಪಾತಂ ಲದ್ಧಾ ಭಾಜೇತ್ವಾ ಪರಿಭುಞ್ಜನ್ತೋ 'ಸಾರಣೀಯಧಮ್ಮೋ ವತ ಮೇ ಪೂರಿತೋ'ತಿ ಇಮಿನಾ ಚಿತ್ತೇನ ಸೋಮನಸ್ಸಿತೋ ಹೋತಿ। ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಅಭಿಸಮಾಚಾರಿಕವತ್ತಂ ಕರೋನ್ತೋ 'ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಮೇ ವತ್ತಂ ಪೂರಿತ'ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಚಿತ್ತೇನ ಸೋಮನಸ್ಸಿತೋ ಹೋತಿ। ಏವಂ ತಾವ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಲಬ್ಭತಿ।

ಮನೋದ್ವಾರೇ ಪನ ಅತೀತಾನಾಗತಮಾರಬ್ಭ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಜೋತಿಪಾಲಮಾಣವ(ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೨೮೨ ಆದಯೋ) ಮಗ್ಘದೇವರಾಜ(ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೩೦೮ ಆದಯೋ) ಕಣ್ಹತಾಪಸಾದಿಕಾಲಸ್ಮಿಞ್ಹಿ (ಜಾ॰ ೧.೧೦.೧೧ ಆದಯೋ) ಕತಂ ಕಾರಣಂ ಆವಜ್ಜೇತ್ವಾ ತಥಾಗತೋ ಸಿತಂ ಪಾತ್ವಾಕಾಸಿ। ತಂ ಪನ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಞಾಣಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಾನಂ ಕಿಚ್ಚಂ। ತೇಸಂ ಪನ ದ್ವಿನ್ನಂ ಞಾಣಾನಂ ಚಿಣ್ಣಪರಿಯನ್ತೇ ಇದಂ ಚಿತ್ತಂ ಹಾಸಯಮಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅನಾಗತೇ 'ತನ್ತಿಸ್ಸರೋ ಮುದಿಙ್ಗಸ್ಸರೋ ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧೋ ಭವಿಸ್ಸತೀ'ತಿ ಸಿತಂ ಪಾತ್ವಾಕಾಸಿ। ತಮ್ಪಿ ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಾನಂ ಕಿಚ್ಚಂ। ತೇಸಂ ಪನ ದ್ವಿನ್ನ ಞಾಣಾನಂ ಚಿಣ್ಣಪರಿಯನ್ತೇ ಇದಂ ಚಿತ್ತಂ ಹಾಸಯಮಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ನಿದ್ದೇಸವಾರೇ ಪನಸ್ಸ ಸೇಸಅಹೇತುಕಚಿತ್ತೇಹಿ ಬಲವತರತಾಯ ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ ಸಮಾಧಿಬಲಂ ಪಾಪೇತ್ವಾ ಠಪಿತಾ। ವೀರಿಯಮ್ಪಿ ವೀರಿಯಬಲಂ ಪಾಪೇತ್ವಾ। ಉದ್ದೇಸವಾರೇ ಪನ 'ಸಮಾಧಿಬಲಂ ಹೋತಿ ವೀರಿಯಬಲಂ ಹೋತೀ'ತಿ ಅನಾಗತತ್ತಾ ಪರಿಪುಣ್ಣೇನ ಬಲಟ್ಠೇನೇತಂ ದ್ವಯಂ ಬಲಂ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ 'ನೇವ ಕುಸಲಂ ನಾಕುಸಲಂ' ತಸ್ಮಾ ಬಲನ್ತಿ ವತ್ವಾನ

ಠಪಿತಂ। ಯಸ್ಮಾ ಚ ನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಬಲಂ, ತಸ್ಮಾ ಸಙ್ಗಹವಾರೇಪಿ 'ದ್ವೇ ಬಲಾನಿ ಹೋನ್ತೀ'ತಿ ನ ವುತ್ತಂ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬಂ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೫೬೪. **ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾತಿ** ಇದಂ ಚಿತ್ತಂ ತೀಸು ಭವೇಸು ಸಬ್ಬೇಸಂ ಸಚಿತ್ತಕಸತ್ತಾನಂ ಸಾಧಾರಣಂ, ನ ಕಸ್ಸಚಿ ಸಚಿತ್ತಕಸ್ಸ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ ನಾಮ। ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಪನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಂ ಹೋತಿ, ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆವಜ್ಜನಂ। ಛ ಅಸಾಧಾರಣಞಾಣಾನಿಪಿ ಇಮಿನಾ ಗಹಿತಾರಮ್ಮಣಮೇವ ಗಣ್ಹನ್ತಿ। ಮಹಾಗಜಂ ನಾಮೇತಂ ಚಿತ್ತಂ; ಇಮಸ್ಸ ಅನಾರಮ್ಮಣಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। 'ಅಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಗತಿಕಂ ನಾಮ ಕತಮ'ನ್ತಿ ವುತ್ತೇ 'ಇದ'ನ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಸೇಸಮೇತ್ಥ ಪುರಿಮಚಿತ್ತೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ತತ್ಥ ಸಪ್ಪೀತಿಕತ್ತಾ ನವಙ್ಗಿಕೋ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋ ವಿಭತ್ತೋ। ಇಧ ನಿಪ್ಪೀತಿಕತ್ತಾ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ।

ಇದಾನಿ ಯಾನಿ ಕುಸಲತೋ ಅಟ್ಠ ಮಹಾಚಿತ್ತಾನೇವ ಖೀಣಾಸವಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತಾಯ ಕಿರಿಯಾನಿ ಜಾತಾನಿ, ತಸ್ಮಾ ತಾನಿ ಕುಸಲನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

ಇಧ ಠತ್ವಾ ಹಸನಕಚಿತ್ತಾನಿ ಸಮೋಧಾನೇತಬ್ಬಾನಿ। ಕತಿ ಪನೇತಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ? ವುಚ್ಚತೇ ತೇರಸ। ಪುಥುಜ್ಜನಾ ಹಿ ಕುಸಲತೋ ಚತೂಹಿ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತೇಹಿ, ಅಕುಸಲತೋ ಚತೂಹೀತಿ, ಅಟ್ಠಹಿ ಚಿತ್ತೇಹಿ ಹಸನ್ತಿ। ಸೇಕ್ಖಾ ಕುಸಲತೋ ಚತೂಹಿ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತೇಹಿ, ಅಕುಸಲತೋ ದ್ವೀಹಿ ದಿಟ್ಠಿಗತವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಹಿ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತೇಹೀತಿ, ಛಹಿ ಚಿತ್ತೇಹಿ ಹಸನ್ತಿ। ಖೀಣಾಸವಾ ಕಿರಿಯತೋ ಪಞ್ಚಹಿ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತೇಹಿ ಹಸನ್ತೀತಿ।

ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಕಿರಿಯಂ

೫೭೭. ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಕಿರಿಯನಿದ್ದೇಸೇಸು **ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಸುಖವಿಹಾರ**ನ್ತಿ ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮೇ, ಇಮಸ್ಮಿಂಯೇವ ಅತ್ತಭಾವೇ, ಸುಖವಿಹಾರಮತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಖೀಣಾಸವಸ್ಸ ಪುಥುಜ್ಜನಕಾಲೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಾ ಸಮಾಪತ್ತಿ ಯಾವ ನ ನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ ತಾವ ಕುಸಲಾವ ಸಮಾಪನ್ನಕಾಲೇ ಕಿರಿಯಾ ಹೋತಿ। ಖೀಣಾಸವಕಾಲೇ ಪನಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಾ ಸಮಾಪತ್ತಿ ಕಿರಿಯಾವ ಹೋತಿ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬಂ ತಂಸದಿಸತ್ತಾ ಕುಸಲನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬನ್ತಿ।

ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಾ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಹಅಟ್ಠಕಥಾಯ

ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಬ್ಯಾಕತಪದಂ ಪನ ನೇವ ತಾವ ನಿಟ್ಠಿತನ್ತಿ।

ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೧. ರೂಪಕಣ್ಡೋ

ಉದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

ಇದಾನಿ ರೂಪಕಣ್ಡಂ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಹೇಟ್ಠಾ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡೇ ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತಞ್ಚೇವ ಕಿರಿಯಾಬ್ಯಾಕತಞ್ಚ ನಿಸ್ಸೇಸಂ ಕತ್ವಾ ಭಾಜಿತಂ, ರೂಪಾಬ್ಯಾಕತನಿಬ್ಬಾನಾಬ್ಯಾಕತಾನಿ ಪನ ಅಕಥಿತಾನಿ, ತಾನಿ ಕಥೇತುಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ಅಬ್ಯಾಕತಂ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಪಾಕಾ**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನ**ನ್ತಿ ಚತುಭೂಮಕಕುಸಲಾನಞ್ಚೇವ ಅಕುಸಲಾನಞ್ಚ। ಏವಂ ತಾವ ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಾಕುಸಲವಿಪಾಕವಸೇನ ದ್ವೀಹಿ ಪದೇಹಿ ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ತಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಕಾಮಾವಚರಂ ವಾ ಹೋತಿ, ರೂಪಾವಚರಾದೀಸು ವಾ ಅಞ್ಞತರಂ, ತಸ್ಮಾ **'ಕಾಮಾವಚರಾ'**ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ತದೇವ ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತಂ ಭೂಮನ್ತರವಸೇನ ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ತಂ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋಪಿ ಹೋತಿ...ಪೇ॰... ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋಪಿ, ತಸ್ಮಾ ಪುನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಚತುಕ್ಖನ್ಧವಸೇನ ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತಂ।

ಏವಂ ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲವಸೇನ ಭೂಮನ್ತರವಸೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕ್ಖನ್ಧವಸೇನಾತಿ ತೀಹಿ ನಯೇಹಿ ಪರಿಯಾದಾಯ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ, ಪುನ ಕಿರಿಯಾಬ್ಯಾಕತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **ಯೇ ಚ ಧಮ್ಮಾ ಕಿರಿಯಾ**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ 'ಕಾಮಾವಚರಾ ರೂಪಾವಚರಾ ಅರೂಪಾವಚರಾ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ...ಪೇ॰... ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ'ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಭವೇಯ್ಯ। ಹೇಟ್ಠಾ ಪನ ಗಹಿತಮೇವಾತಿ ನಯಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ನಿಸ್ಸಜ್ಜಿತಂ। ಇದಾನಿ ಅವಿಭತ್ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **ಸಬ್ಬಞ್ಚ ರೂಪಂ ಅಸಙ್ಖತಾ ಚ ಧಾತೂ**ತಿ ಆಹ। ತತ್ಥ **'ಸಬ್ಬಞ್ಚ ರೂಪ'**ನ್ತಿ ಪದೇನ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ರೂಪಾನಿ ಛನ್ನವುತಿರೂಪಕೋಟ್ಠಾಸಾ ನಿಪ್ಪದೇಸತೋ ಗಹಿತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **'ಅಸಙ್ಖತಾ ಚ ಧಾತೂ'**ತಿ ಪದೇನ ನಿಬ್ಬಾನಂ ನಿಪ್ಪದೇಸತೋ ಗಹಿತನ್ತಿ। ಏತ್ತಾವತಾ **'ಅಬ್ಯಾಕತಾ ಧಮ್ಮಾ'**ತಿ ಪದಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ ಹೋತಿ।

೫೮೪. ತತ್ಥ ಕತಮಂ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪನ್ತಿ ಇದಂ ಕಸ್ಮಾ ಗಹಿತಂ? ಹೇಟ್ಠಾ ರೂಪಾಬ್ಯಾಕತಂ ಸಙ್ಖೇಪೇನ ಕಥಿತಂ। ಇದಾನಿ ತಂ ಏಕಕದುಕತಿಕಚತುಕ್ಕ...ಪೇ॰... ಏಕಾದಸಕವಸೇನ ವಿತ್ಥಾರತೋ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ ಇದಂ ಗಹಿತಂ। ತಸ್ಸತ್ಥೋ - ಯಂ ವುತ್ತಂ 'ಸಬ್ಬಞ್ಚ ರೂಪಂ, ಅಸಙ್ಖತಾ ಚ ಧಾತೂ'ತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಪದದ್ವಯೇ 'ಕತಮಂ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ನಾಮ'? ಇದಾನಿ ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **ಚತ್ತಾರೋ ಚ ಮಹಾಭೂತಾ**ತಿಆದಿಮಾಹ । ತತ್ಥ **ಚತ್ತಾರೋ**ತಿ ಗಣನಪರಿಚ್ಛೇದೋ। ತೇನ ತೇಸಂ ಊನಾಧಿಕಭಾವಂ ನಿವಾರೇತಿ। 'ಚ'-ಸದ್ದೋ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡನತ್ಥೋ। ತೇನ ನ ಕೇವಲಂ 'ಚತ್ತಾರೋ ಮಹಾಭೂತಾವ' ರೂಪಂ, ಅಞ್ಞಮ್ಪಿ ಅತ್ಥೀತಿ 'ಉಪಾದಾರೂಪಂ' ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತಿ।

ಮಹಾಭೂತಾತಿ ಏತ್ಥ ಮಹನ್ತಪಾತುಭಾವಾದೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಮಹಾಭೂತತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏತಾನಿ ಹಿ ಮಹನ್ತಪಾತುಭಾವತೋ, ಮಹಾಭೂತಸಾಮಞ್ಞತೋ, ಮಹಾಪರಿಹಾರತೋ, ಮಹಾವಿಕಾರತೋ, ಮಹನ್ತಭೂತತ್ತಾ ಚಾತಿ ಇಮೇಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಮಹಾಭೂತಾನೀತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ತತ್ಥ **'ಮಹನ್ತಪಾತುಭಾವತೋ'**ತಿ, ಏತಾನಿ ಹಿ ಅನುಪಾದಿನ್ನಕಸನ್ತಾನೇಪಿ ಉಪಾದಿನ್ನಕಸನ್ತಾನೇಪಿ ಮಹನ್ತಾನಿ ಪಾತುಭೂತಾನಿ। ತೇಸಂ ಅನುಪಾದಿನ್ನಕಸನ್ತಾನೇ ಏವಂ ಮಹನ್ತಪಾತುಭಾವತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ - ಏಕಞ್ಹಿ ಚಕ್ಕವಾಳಂ ಆಯಾಮತೋ ಚ ವಿತ್ಥಾರತೋ ಚ ಯೋಜನಾನಂ ದ್ವಾದಸ ಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ ತೀಣಿ ಸಹಸ್ಸಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಸತಾನಿ ಪಞ್ಞಾಸಞ್ಚ ಯೋಜನಾನಿ। ಪರಿಕ್ಖೇಪತೋ -

> ಸಬ್ಬಂ ಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಛತ್ತಿಂಸ ಪರಿಮಣ್ಡಲಂ।
> ದಸ ಚೇವ ಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಅಡ್ಢುಡ್ಢಾನಿ ಸತಾನಿ ಚ॥ (ಪಾರಾ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೧; ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೧೩೭)।

ತತ್ಥ -

ದುವೇ ಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಚತ್ತಾರಿ ನಹುತಾನಿ ಚ।
ಏತ್ತಕಂ ಬಹಲತ್ತೇನ, ಸಙ್ಖಾತಾಯಂ ವಸುನ್ಧರಾ॥ (ಪಾರಾ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೧; ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೧೩೭)।

ತಸ್ಸಾಯೇವ ಸನ್ಧಾರಕಂ -

ಚತ್ತಾರಿ ಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಅಟ್ಠೇವ ನಹುತಾನಿ ಚ।
ಏತ್ತಕಂ ಬಹಲತ್ತೇನ, ಜಲಂ ವಾತೇ ಪತಿಟ್ಠಿತಂ॥

ತಸ್ಸಾಪಿ ಸನ್ಧಾರಕೋ -

ನವಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಮಾಲುತೋ ನಭಮುಗ್ಗತೋ।
ಸಟ್ಠಿ ಚೇವ ಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಏಸಾ ಲೋಕಸ್ಸ ಸಣ್ಠಿತಿ॥

ಏವಂ ಸಣ್ಠಿತೇ ಚೇತ್ಥ ಯೋಜನಾನಂ -

ಚತುರಾಸೀತಿಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಅಜ್ಝೋಗಾಳ್ಹೋ ಮಹಣ್ಣವೇ।
ಅಚ್ಚುಗ್ಗತೋ ತಾವದೇವ, ಸಿನೇರು ಪಬ್ಬತುತ್ತಮೋ॥

ತತೋ ಉಪಡ್ಢುಪಡ್ಢೇನ, ಪಮಾಣೇನ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ।
ಅಜ್ಝೋಗಾಳ್ಹುಗ್ಗತಾ ದಿಬ್ಬಾ, ನಾನಾರತನಚಿತ್ತಿತಾ॥

ಯುಗನ್ಧರೋ ಈಸಧರೋ, ಕರವೀಕೋ ಸುದಸ್ಸನೋ।
ನೇಮಿನ್ಧರೋ ವಿನತಕೋ, ಅಸ್ಸಕಣ್ಣೋ ಗಿರಿ ಬ್ರಹಾ॥

ಏತೇ ಸತ್ತ ಮಹಾಸೇಲಾ, ಸಿನೇರುಸ್ಸ ಸಮನ್ತತೋ।
ಮಹಾರಾಜಾನಮಾವಾಸಾ ದೇವಯಕ್ಖನಿಸೇವಿತಾ॥

ಯೋಜನಾನಂ ಸತಾನುಚ್ಚೋ, ಹಿಮವಾ ಪಞ್ಚ ಪಬ್ಬತೋ।
ಯೋಜನಾನಂ ಸಹಸ್ಸಾನಿ, ತೀಣಿ ಆಯತವಿತ್ಥತೋ।
ಚತುರಾಸೀತಿಸಹಸ್ಸೇಹಿ, ಕೂಟೇಹಿ ಪಟಿಮಣ್ಡಿತೋ॥

ತಿಪಞ್ಚಯೋಜನಕ್ಖನ್ಧಪರಿಕ್ಖೇಪಾ ನಗವ್ಹಯಾ।
ಪಞ್ಞಾಸಯೋಜನಕ್ಖನ್ಧಸಾಖಾಯಾಮಾ ಸಮನ್ತತೋ॥

ಸತಯೋಜನವಿತ್ಥಿಣ್ಣಾ , ತಾವದೇವ ಚ ಉಗ್ಗತಾ।
ಜಮ್ಬೂ ಯಸ್ಸಾನುಭಾವೇನ, ಜಮ್ಬುದೀಪೋ ಪಕಾಸಿತೋ॥ (ಪಾರಾ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೧; ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೧೩೭)।

ಯಞ್ಚೇತಂ ಜಮ್ಬುಯಾ ಪಮಾಣಂ ತದೇವ ಅಸುರಾನಂ ಚಿತ್ತಪಾಟಲಿಯಾ, ಗರುಳಾನಂ ಸಿಮ್ಬಲಿರುಕ್ಖಸ್ಸ, ಅಪರಗೋಯಾನೇ ಕದಮ್ಬರುಕ್ಖಸ್ಸ, ಉತ್ತರಕುರುಮ್ಹಿ ಕಪ್ಪರುಕ್ಖಸ್ಸ, ಪುಬ್ಬವಿದೇಹೇ ಸಿರೀಸಸ್ಸ, ತಾವತಿಂಸೇಸು ಪಾರಿಚ್ಛತ್ತಕಸ್ಸಾತಿ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ –

ಪಾಟಲೀ ಸಿಮ್ಬಲೀ ಜಮ್ಬೂ, ದೇವಾನಂ ಪಾರಿಚ್ಛತ್ತಕೋ।
ಕದಮ್ಬೋ ಕಪ್ಪರುಕ್ಖೋ ಚ, ಸಿರೀಸೇನ ಭವತಿ ಸತ್ತಮನ್ತಿ॥

ದ್ವೇಅಸೀತಿಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಅಜ್ಝೋಗಾಳ್ಹೋ ಮಹಣ್ಣವೇ।
ಉಅಚ್ಚುಗ್ಗತೋ ತಾವದೇವ, ಚಕ್ಕವಾಳಸಿಲುಚ್ಚಯೋ।
ಪರಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ತಂ ಸಬ್ಬಂ, ಲೋಕಧಾತುಮಯಂ ಠಿತೋತಿ॥

ಉಪಾದಿನ್ನಕಸನ್ತಾನೇಪಿ ಮಚ್ಛಕಚ್ಛಪದೇವದಾನವಾದಿಸರೀರವಸೇನ ಮಹನ್ತಾನೇವ ಪಾತುಭೂತಾನಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ ಭಗವತಾ – ‘‘ಸನ್ತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಮಹಾಸಮುದ್ದೇ ಯೋಜನಸತಿಕಾಪಿ ಅತ್ತಭಾವಾತಿ’’ಆದಿ।

‘**ಮಹಾಭೂತಸಾಮಞ್ಞತೋ**’ತಿ ಏತಾನಿ ಹಿ ಯಥಾ ಮಾಯಾಕಾರೋ ಅಮಣಿಂಯೇವ ಉದಕಂ ಮಣಿಂ ಕತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ, ಅಸುವಣ್ಣಂಯೇವ ಲೇಡ್ಡುಂ ಸುವಣ್ಣಂ ಕತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ, ಯಥಾ ಚ ಸಯಂ ನೇವ ಯಕ್ಖೋ ನ ಪಕ್ಖೀ ಸಮಾನೋ ಯಕ್ಖಭಾವಮ್ಪಿ ಪಕ್ಖಿಭಾವಮ್ಪಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಏವಮೇವ ಸಯಂ ಅನೀಲಾನೇವ ಹುತ್ವಾ ನೀಲಂ ಉಪಾದಾರೂಪಂ ದಸ್ಸೇನ್ತಿ, ಅಪೀತಾನಿ... ಅಲೋಹಿತಾನಿ... ಅನೋದಾತಾನೇವ ಹುತ್ವಾ ಓದಾತಂ ಉಪಾದಾರೂಪಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೀತಿ ಮಾಯಾಕಾರಮಹಾಭೂತಸಾಮಞ್ಞತೋ ಮಹಾಭೂತಾನಿ। ಯಥಾ ಚ ಯಕ್ಖಾದೀನಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಯಂ ಗಣ್ಹನ್ತಿ ನೇವ ತೇಸಂ ತಸ್ಸ ಅನ್ತೋ ನ ಬಹಿಠಾನಂ ಉಪಲಬ್ಭತಿ, ನ ಚ ತಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ನ ತಿಟ್ಠನ್ತಿ, ಏವಮೇವ ಏತಾನಿಪಿ ನೇವ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಸ ಅನ್ತೋ ನ ಬಹಿ ಠಿತಾನಿ ಹುತ್ವಾ ಉಪಲಬ್ಭನ್ತಿ, ನ ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ನ ತಿಟ್ಠನ್ತೀತಿ। ಅಚಿನ್ತೇಯ್ಯಟ್ಠಾನತಾಯ ಯಕ್ಖಾದಿಮಹಾಭೂತಸಾಮಞ್ಞತೋಪಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ।

ಯಥಾ ಚ ಯಕ್ಖಿನೀಸಙ್ಖಾತಾನಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಮನಾಪೇಹಿ ವಣ್ಣಸಣ್ಠಾನವಿಕ್ಖೇಪೇಹಿ ಅತ್ತನೋ ಭಯಾನಕಭಾವಂ ಪಟಿಚ್ಛಾದೇತ್ವಾ ಸತ್ತೇ ವಞ್ಚೇನ್ತಿ, ಏವಮೇವ ಏತಾನಿಪಿ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಸರೀರಾದೀಸು ಮನಾಪೇನ ಛವಿವಣ್ಣೇನ, ಮನಾಪೇನ ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಸಣ್ಠಾನೇನ, ಮನಾಪೇನ ಚ ಹತ್ಥಪಾದಙ್ಗುಲಿಭಮುಕವಿಕ್ಖೇಪೇನ ಅತ್ತನೋ ಕಕ್ಖಳತಾದಿಭೇದಂ ಸರಸಲಕ್ಖಣಂ ಪಟಿಚ್ಛಾದೇತ್ವಾ ಬಾಲಜನಂ ವಞ್ಚೇನ್ತಿ, ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವಂ ದಟ್ಠುಂ ನ ದೇನ್ತಿ। ಇತಿ ವಞ್ಚಕಟ್ಠೇನ ಯಕ್ಖಿನೀಮಹಾಭೂತಸಾಮಞ್ಞತೋಪಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ।

‘**ಮಹಾಪರಿಹಾರತೋ**’ತಿ ಮಹನ್ತೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಪರಿಹರಿತಬ್ಬತೋ। ಏತಾನಿ ಹಿ ದಿವಸೇ ದಿವಸೇ ಉಪನೇತಬ್ಬತ್ತಾ ಮಹನ್ತೇಹಿ ಘಾಸಚ್ಛಾದನಾದೀಹಿ ಭೂತಾನಿ ಪವತ್ತಾನೀತಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ। ಮಹಾಪರಿಹಾರಾನಿ ವಾ ಭೂತಾನೀತಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ।

‘**ಮಹಾವಿಕಾರತೋ**’ತಿ ಭೂತಾನಂ ಮಹಾವಿಕಾರತೋ। ಏತಾನಿ ಹಿ ಉಪಾದಿಣ್ಣಾನಿಪಿ ಅನುಪಾದಿಣ್ಣಾನಿಪಿ ಮಹಾವಿಕಾರಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಅನುಪಾದಿಣ್ಣಾನಂ ಕಪ್ಪವುಟ್ಠಾನೇ ವಿಕಾರಮಹತ್ತಂ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ, ಉಪಾದಿಣ್ಣಾನಂ ಧಾತುಕ್ಖೋಭಕಾಲೇ। ತಥಾ ಹಿ –

ಭೂಮಿತೋ ವುಟ್ಠಿತಾ ಯಾವ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾ ವಿಧಾವತಿ।
ಅಚ್ಚಿ ಅಚ್ಚಿಮತೋ ಲೋಕೇ, ದಯ್ಹಮಾನಮ್ಹಿ ತೇಜಸಾ॥

ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸೇಕಂ, ಚಕ್ಕವಾಳಂ ವಿಲೀಯತಿ।

ಕುಪಿತೇನ ಯದಾ ಲೋಕೋ, ಸಲಿಲೇನ ವಿನಸ್ಸತಿ॥

ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸೇಕಂ , ಚಕ್ಕವಾಳಂ ವಿಕೀರತಿ।
ವಾಯೋಧಾತುಪ್ಪಕೋಪೇನ, ಯದಾ ಲೋಕೋ ವಿನಸ್ಸತಿ॥

ಪತ್ಥದ್ಧೋ ಭವತಿ ಕಾಯೋ, ದಟ್ಠೋ ಕಟ್ಠಮುಖೇನ ವಾ।
ಪಥವೀಧಾತುಪ್ಪಕೋಪೇನ, ಹೋತಿ ಕಟ್ಠಮುಖೇವ ಸೋ॥

ಪೂತಿಯೋ ಭವತಿ ಕಾಯೋ, ದಟ್ಠೋ ಪೂತಿಮುಖೇನ ವಾ।
ಆಪೋಧಾತುಪ್ಪಕೋಪೇನ, ಹೋತಿ ಪೂತಿಮುಖೇವ ಸೋ॥

ಸನ್ತತ್ತೋ ಭವತಿ ಕಾಯೋ, ದಟ್ಠೋ ಅಗ್ಗಿಮುಖೇನ ವಾ।
ತೇಜೋಧಾತುಪ್ಪಕೋಪೇನ, ಹೋತಿ ಅಗ್ಗಿಮುಖೇವ ಸೋ॥

ಸಞ್ಛಿನ್ನೋ ಭವತಿ ಕಾಯೋ, ದಟ್ಠೋ ಸತ್ಥಮುಖೇನ ವಾ।
ವಾಯೋಧಾತುಪ್ಪಕೋಪೇನ, ಹೋತಿ ಸತ್ಥಮುಖೇವ ಸೋ॥ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩.೪.೧೩೮)।

ಇತಿ ಮಹಾವಿಕಾರಾನಿ ಭೂತಾನೀತಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ।

‘ಮಹನ್ತಭೂತತ್ತಾ ಚಾ’ತಿ ಏತಾನಿ ಹಿ ಮಹನ್ತಾನಿ ಮಹತಾ ವಾಯಾಮೇನ ಪರಿಗ್ಗಹೇತಬ್ಬತ್ತಾ, ಭೂತಾನಿ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾತಿ, ಮಹನ್ತಭೂತತ್ತಾ ಚ ಮಹಾಭೂತಾನಿ। ಏವಂ ಮಹನ್ತಪಾತುಭಾವಾದೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ।

ಚತುನ್ನಞ್ಚ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಉಪಾದಾಯ ರೂಪನ್ತಿ ಉಪಯೋಗತ್ಥೇ ಸಾಮಿವಚನಂ। ಚತ್ತಾರಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಉಪಾದಾಯ, ನಿಸ್ಸಾಯ, ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಪವತ್ತರೂಪನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪ**ನ್ತಿ ಇದಂ ಚತ್ತಾರಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ, ಪದಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾನಿ ತೇವೀಸತಿ ಉಪಾದಾರೂಪಾನೀತಿ, ಸತ್ತವೀಸತಿಪ್ಪಭೇದಂ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ನಾಮ।

ಏಕವಿಧರೂಪಸಙ್ಗಹೋ

ಇದಾನಿ ತಂ ವಿತ್ಥಾರತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ ಏಕವಿಧಾದೀಹಿ ಏಕಾದಸಹಿ ಸಙ್ಗಹೇಹಿ ಮಾತಿಕಂ ಠಪೇನ್ತೋ **ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ನ ಹೇತೂ**ತಿಆದಿಮಾಹ।

ತತ್ಥ **‘ಸಬ್ಬಂ ರೂಪ’**ನ್ತಿ ಇದಂ ಪದಂ ‘ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ನ ಹೇತು’ ‘ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ಅಹೇತುಕ’ನ್ತಿ ಏವಂ ಸಬ್ಬಪದೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಸಬ್ಬಾನೇವ ಚೇತಾನಿ ‘ನ ಹೇತೂ’ತಿಆದೀನಿ ತೇಚತ್ತಾಲೀಸಪದಾನಿ ಉದ್ದಿಟ್ಠಾನಿ। ತೇಸು ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಚತ್ತಾಲೀಸಪದಾನಿ ಮಾತಿಕತೋ ಗಹೇತ್ವಾ ಠಪಿತಾನಿ, ಅವಸಾನೇ ತೀಣಿ ಮಾತಿಕಾಮುತ್ತಕಾನೀತಿ। ಏವಂ ತಾವ ಪಠಮೇ ಸಙ್ಗಹೇ ಪಾಳಿವವತ್ಥಾನಮೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತಥಾ ದುತಿಯಸಙ್ಗಹಾದೀಸು।

ದುವಿಧರೂಪಸಙ್ಗಹೋ

ತತ್ರಾಯಂ ನಯೋ - ದುತಿಯಸಙ್ಗಹೇ ತಾವ ಸತಂ ಚತ್ತಾರೋ ಚ ದುಕಾ। ತತ್ಥ **ಅತ್ಥಿ ರೂಪಂ ಉಪಾದಾ, ಅತ್ಥಿ ರೂಪಂ ನೋಉಪಾದಾ**ತಿಆದಯೋ ಆದಿಮ್ಹಿ ಚುದ್ದಸ ದುಕಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮ್ಬನ್ಧಾಭಾವತೋ ಪಕಿಣ್ಣಕದುಕಾ ನಾಮ। ತತೋ **ಅತ್ಥಿ ರೂಪಂ**

ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ವತ್ಥೂತಿಆದಯೋ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ದುಕಾ ವತ್ಥುಅವತ್ಥುಉಪಪರಿಕ್ಖಣವಸೇನ ಪವತ್ತತ್ತಾ ವತ್ಥುದುಕಾ ನಾಮ। ತತೋ **ಅತ್ಥಿ ರೂಪಂ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣ**ನ್ತಿಆದಯೋ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ಆರಮ್ಮಣಾನಾರಮ್ಮಣಉಪಪರಿಕ್ಖಣವಸೇನ ಪವತ್ತತ್ತಾ ಆರಮ್ಮಣದುಕಾ ನಾಮ। ತತೋ **ಅತ್ಥಿ ರೂಪಂ ಚಕ್ಖಾಯತನ**ನ್ತಿ ಆದಯೋ ದಸ ಆಯತನಾನಾಯತನಉಪಪರಿಕ್ಖಣವಸೇನ ಪವತ್ತತ್ತಾ ಆಯತನದುಕಾ ನಾಮ। ತತೋ **ಅತ್ಥಿ ರೂಪಂ ಚಕ್ಖುಧಾತೂ**ತಿಆದಯೋ ದಸ ಧಾತುಅಧಾತುಉಪಪರಿಕ್ಖಣವಸೇನ ಪವತ್ತತ್ತಾ ಧಾತುದುಕಾ ನಾಮ। ತತೋ **ಅತ್ಥಿ ರೂಪಂ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯ**ನ್ತಿಆದಯೋ ಅಟ್ಠ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿನ್ದ್ರಿಯಉಪಪರಿಕ್ಖಣವಸೇನ ಪವತ್ತತ್ತಾ ಇನ್ದ್ರಿಯದುಕಾ ನಾಮ। ತತೋ **ಅತ್ಥಿ ರೂಪಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತೀ**ತಿಆದಯೋ ದ್ವಾದಸ ಸುಖುಮಾಸುಖುಮರೂಪಉಪಪರಿಕ್ಖಣವಸೇನ ಪವತ್ತತ್ತಾ ಸುಖುಮರೂಪದುಕಾ ನಾಮಾತಿ। ಇದಂ ದುತಿಯಸಙ್ಗಹೇ ಪಾಳಿವವತ್ಥಾನಂ।

ತಿವಿಧರೂಪಸಙ್ಗಹೋ

೫೮೫. ತತಿಯಸಙ್ಗಹೇ ಸತಂ ತೀಣಿ ಚ ತಿಕಾನಿ। ತತ್ಥ ದುತಿಯಸಙ್ಗಹೇ ವುತ್ತೇಸು ಚುದ್ದಸಸು ಪಕಿಣ್ಣಕದುಕೇಸು ಏಕಂ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕದುಕಂ ಸೇಸೇಹಿ ತೇರಸಹಿ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಯಂ ತಂ ರೂಪಂ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಂ ತಂ ಉಪಾದಾ; ಯಂ ತಂ ರೂಪಂ ಬಾಹಿರಂ ತಂ ಅತ್ಥಿ ಉಪಾದಾ , ಅತ್ಥಿ ನೋಉಪಾದಾತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಠಪಿತಾ ತೇರಸ ಪಕಿಣ್ಣಕತಿಕಾ ನಾಮ। ತತೋ ತಮೇವ ದುಕಂ ಸೇಸದುಕೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಯಂ ತಂ ರೂಪಂ ಬಾಹಿರಂ ತಂ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ನ ವತ್ಥು, ಯಂ ತಂ ರೂಪಂ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಂ ತಂ ಅತ್ಥಿ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ವತ್ಥು, ಅತ್ಥಿ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ನ ವತ್ಥೂತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಸೇಸತಿಕಾ ಠಪಿತಾ। ತೇಸಂ ನಾಮಞ್ಚ ಗಣನಾ ಚ ತೇಸಂಯೇವ ವತ್ಥುದುಕಾದೀನಂ ವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾತಿ। ಇದಂ ತತಿಯಸಙ್ಗಹೇ ಪಾಳಿವವತ್ಥಾನಂ।

ಚತುಬ್ಬಿಧಾದಿರೂಪಸಙ್ಗಹಾ

೫೮೬. ಚತುತ್ಥಸಙ್ಗಹೇ ದ್ವಾವೀಸತಿ ಚತುಕ್ಕಾ। ತತ್ಥ ಸಬ್ಬಪಚ್ಛಿಮೋ ಅತ್ಥಿ ರೂಪಂ ಉಪಾದಾ ಅತ್ಥಿ ರೂಪಂ ನೋಉಪಾದಾತಿ ಏವಂ ಇಧ ವುತ್ತಂ ಮಾತಿಕಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ಠಪಿತೋ । ಇತರೇ ಪನ ಆಮಸಿತ್ವಾ ಠಪಿತಾ। ಕಥಂ? ಯೇ ತಾವ ಇಧ ದುವಿಧಸಙ್ಗಹೇ ಪಕಿಣ್ಣಕೇಸು ಆದಿತೋ ತಯೋ ದುಕಾ, ತೇಸು ಏಕೇಕಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಯಂ ತಂ ರೂಪಂ ಉಪಾದಾ ತಂ ಅತ್ಥಿ ಉಪಾದಿಣ್ಣಂ, ಅತ್ಥಿ ಅನುಪಾದಿಣ್ಣನ್ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಪಞ್ಚಹಿ ಪಞ್ಚಹಿ ದುಕೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ ದುಕತ್ತಯಮೂಲಕಾ ಆದಿಮ್ಹಿ ಪಞ್ಚದಸ ಚತುಕ್ಕಾ ಠಪಿತಾ।

ಇದಾನಿ ಯೋ ಯಂ ಚತುಕ್ಕೋ ಸನಿದಸ್ಸನದುಕೋ ಸೋ ಯಸ್ಮಾ ಯಂ ತಂ ರೂಪಂ ಸನಿದಸ್ಸನಂ ತಂ ಅತ್ಥಿ ಸಪ್ಪಟಿಘಂ, ಅತ್ಥಿ ಅಪ್ಪಟಿಘನ್ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಪರೇಹಿ ವಾ, ಅತ್ಥಿ ಉಪಾದಾ ಅತ್ಥಿ ನೋಉಪಾದಾತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಪುರಿಮೇಹಿ ವಾ, ದುಕೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಅತ್ಥಾಭಾವತೋ ಕಮಾಭಾವತೋ ವಿಸೇಸಾಭಾವತೋ ಚ ಯೋಗಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ। ಸನಿದಸ್ಸನಞ್ಹಿ 'ಅಪ್ಪಟಿಘಂ' ನಾಮ, 'ನೋ ಉಪಾದಾ' ವಾ ನತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥಾಭಾವತೋ ಯೋಗಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ। 'ಉಪಾದಿಣ್ಣಂ ಪನ ಅನುಪಾದಿಣ್ಣಞ್ಚ ಅತ್ಥಿ ತಂ ಕಮಾಭಾವಾ ಯೋಗಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ। ಸಬ್ಬದುಕಾ ಹಿ ಪಚ್ಛಿಮಪಚ್ಛಿಮೇಹೇವ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಜಿತಾ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಕಮೋ। ಪುರಿಮೇಹಿ ಪನ ಸದ್ಧಿಂ ಕಮಾಭಾವೋತಿ। 'ಸತಿ ಅತ್ಥೇ ಕಮಾಭಾವೋ ಅಕಾರಣಂ। ತಸ್ಮಾ ಉಪಾದಿಣ್ಣಪದಾದೀಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ'ತಿ ಚೇ - ನ, ವಿಸೇಸಾಭಾವಾ; ಉಪಾದಿಣ್ಣಪದಾದೀನಿ ಹಿ ಇಮಿನಾ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಜಿತಾನಿ। ತತ್ಥ 'ಉಪಾದಿಣ್ಣಂ ವಾ ಸನಿದಸ್ಸನಂ, ಸನಿದಸ್ಸನಂ ವಾ ಉಪಾದಿಣ್ಣ'ನ್ತಿ ವುತ್ತೇ ವಿಸೇಸೋ ನತ್ಥೀತಿ ವಿಸೇಸಾಭಾವಾಪಿ ಯೋಗಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ। ತಸ್ಮಾ ತಂ ಚತುತ್ಥದುಕಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ, ತತೋ ಪರೇಹಿ ಅತ್ಥಿ ರೂಪಂ ಸಪ್ಪಟಿಘನ್ತಿಆದೀಹಿ ತೀಹಿ ದುಕೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ 'ಯಂ ತಂ ರೂಪಂ ಸಪ್ಪಟಿಘಂ ತಂ ಅತ್ಥಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ, ಅತ್ಥಿ ನ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ, ಯಂ ತಂ ರೂಪಂ ಅಪ್ಪಟಿಘಂ ತಂ ಅತ್ಥಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ, ಅತ್ಥಿ ನ ಇನ್ದ್ರಿಯ'ನ್ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಯುಜ್ಜಮಾನೇ ದ್ವೇ ದ್ವೇ ದುಕೇ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಛ ಚತುಕ್ಕಾ ಠಪಿತಾ।

ಯಥಾ ಚಾಯಂ ಚತುತ್ಥದುಕೋ ಯೋಗಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ, ತಥಾ ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಆದಿದುಕೋಪಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಅನುಪಾದಾರೂಪಸ್ಸ ಏಕನ್ತೇನ ಅನಿದಸ್ಸನತ್ತಾ। ಸೋ ಹಿ ಯಂ ತಂ ರೂಪಂ ನೋಉಪಾದಾ ತಂ ಅತ್ಥಿ ಸನಿದಸ್ಸನಂ, ಅತ್ಥಿ ಅನಿದಸ್ಸನನ್ತಿ - ಏವಂ ಚತುತ್ಥೇನ ದುಕೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಜಿಯಮಾನೋ ಯೋಗಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ। ತಸ್ಮಾ ತಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಪಞ್ಚಮೇನ ಸಹ ಯೋಜಿತೋ। ಏವಂ ಯೋ ಯೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಗಂ ಗಚ್ಛತಿ, ಯೋ ಚ ನ ಗಚ್ಛತಿ ಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ। ಇದಂ ಚತುತ್ಥಸಙ್ಗಹೇ ಪಾಳಿವವತ್ಥಾನಂ। ಇತೋ ಪರೇ ಪನ ಪಞ್ಚವಿಧಸಙ್ಗಹಾದಯೋ ಸತ್ತ ಸಙ್ಗಹಾ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಾ ಏವ। ಏವಂ ಸಕಲಾಯಪಿ ಮಾತಿಕಾಯ ಪಾಳಿವವತ್ಥಾನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ರೂಪವಿಭತ್ತಿಏಕಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೫೯೪. ಇದಾನಿ ತಸ್ಸಾ ಅತ್ಥಂ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ನ ಹೇತುಮೇವಾ**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ 'ಕತಮಂ ತಂ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ನ ಹೇತೂ'ತಿ ಪುಚ್ಛಾ ನ ಕತಾತಿ? ಭೇದಾಭಾವತೋ। ಯಥಾ ಹಿ ದುಕಾದೀಸು 'ಉಪಾದಾರೂಪ'ಮ್ಪಿ ಅತ್ಥಿ 'ನೋಉಪಾದಾರೂಪ'ಮ್ಪಿ, ಏವಮಿಧ ಹೇತು ನ ಹೇತೂತಿಪಿ ಸಹೇತುಕಮಹೇತುಕನ್ತಿಪಿ ಭೇದೋ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಪುಚ್ಛಂ ಅಕತ್ವಾವ ವಿಭತ್ತಂ। ತತ್ಥ '**ಸಬ್ಬ**'ನ್ತಿ ಸಕಲಂ, ನಿರವಸೇಸಂ। '**ರೂಪ**'ನ್ತಿ ಅಯಮಸ್ಸ ಸೀತಾದೀಹಿ ರುಪ್ಪನಭಾವದೀಪನೋ ಸಾಮಞ್ಞಲಕ್ಖಣನಿದ್ದೇಸೋ। **ನ ಹೇತುಮೇವಾ**ತಿ ಸಾಧಾರಣಹೇತುಪಟಿಕ್ಖೇಪನಿದ್ದೇಸೋ।

ತತ್ಥ ಹೇತುಹೇತು ಪಚ್ಚಯಹೇತು ಉತ್ತಮಹೇತು ಸಾಧಾರಣಹೇತೂತಿ ಚತುಬ್ಬಿಧೋ ಹೇತು। ತೇಸು 'ತಯೋ ಕುಸಲಹೇತೂ, ತಯೋ ಅಕುಸಲಹೇತೂ, ತಯೋ ಅಬ್ಯಾಕತಹೇತೂ'ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೫೯) ಅಯಂ 'ಹೇತುಹೇತು' ನಾಮ। "ಚತ್ತಾರೋ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖು, ಮಹಾಭೂತಾ ಹೇತು, ಚತ್ತಾರೋ ಮಹಾಭೂತಾ ಪಚ್ಚಯೋ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಪಞ್ಞಾಪನಾಯಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೮೫; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೮೨) ಅಯಂ 'ಪಚ್ಚಯಹೇತು' ನಾಮ। "ಕುಸಲಾಕುಸಲಂ ಅತ್ತನೋ ವಿಪಾಕಟ್ಠಾನೇ, ಉತ್ತಮಂ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಟ್ಠಾನೇ, ಉತ್ತಮಂ ಅನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಟ್ಠಾನೇ"ತಿ ಅಯಂ 'ಉತ್ತಮಹೇತು' ನಾಮ। ಯಥಾಹ - 'ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಕಮ್ಮಸಮಾದಾನಾನಂ ಠಾನಸೋ ಹೇತುಸೋ ವಿಪಾಕಂ ಯಥಾಭೂತಂ ಪಜಾನಾತೀ'ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೪೮; ವಿಭ॰ ೮೧೦; ಪಾಟಿ॰ ಮ॰ ೨.೪೪), "ಏಸೇವ ಹೇತು ಏಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಯದಿದಂ ಅವಿಜ್ಜಾ"ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಸಾಧಾರಣಹೇತು ಹುತ್ವಾ ಪಚ್ಚಯಟ್ಠಂ ಫರತೀತಿ ಅಯಂ 'ಸಾಧಾರಣಹೇತು' ನಾಮ। ಯಥಾ ಹಿ ಪಥವೀರಸೋ ಆಪೋರಸೋ ಚ ಮಧುರಸ್ಸಾಪಿ ಅಮಧುರಸ್ಸಾಪಿ ಪಚ್ಚಯೋ, ಏವಂ ಅವಿಜ್ಜಾ ಕುಸಲಸಙ್ಖಾರಾನಮ್ಪಿ ಅಕುಸಲಸಙ್ಖಾರಾನಮ್ಪಿ ಸಾಧಾರಣಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನತ್ಥೇ 'ಹೇತುಹೇತು' ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। ಇತಿ 'ಹೇತೂ ಧಮ್ಮಾ ನ ಹೇತೂ ಧಮ್ಮಾ'ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ದುಕಮಾತಿಕಾ ೧) ಮಾತಿಕಾಯ ಆಗತಂ ಹೇತುಭಾವಂ ರೂಪಸ್ಸ ನಿಯಮೇತ್ವಾ ಪಟಿಕ್ಖಿಪನ್ತೋ '**ನ ಹೇತುಮೇವಾ**'ತಿ ಆಹ। ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಸಬ್ಬಪದೇಸು ಪಟಿಕ್ಖೇಪನಿದ್ದೇಸೋ ಚ ಅಪ್ಪಟಿಕ್ಖೇಪನಿದ್ದೇಸೋ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ವಚನತ್ಥೋ ಪನ ಸಬ್ಬಪದಾನಂ ಮಾತಿಕಾವಣ್ಣನಾಯಂ ವುತ್ತೋಯೇವ।

ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಮೇವಾತಿ ಏತ್ಥ ಪನ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಮೇವ ಹೋತಿ, ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಾದೀನಿ ಆಹಾರಾದಿಪಚ್ಚಯಾನೇವಾತಿ ಏವಂ ರೂಪಸ್ಸೇವ ವುತ್ತಚತುಪಚ್ಚಯವಸೇನ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ರೂಪಮೇವಾ**ತಿ 'ರೂಪಿನೋ ಧಮ್ಮಾ ಅರೂಪಿನೋ ಧಮ್ಮಾ'ತಿ ಮಾತಿಕಾಯ ವುತ್ತಂ ಅರೂಪೀಭಾವಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। **ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಛಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹೀ**ತಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನರೂಪಮೇವ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಹಿ ಛಹಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ನಿಯಾಮೋ ಪನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಸನ್ಧಾಯ ಗಹಿತೋ। ನ ಹಿ ತಾನಿ ಅತೀತಾನಾಗತಂ ವಿಜಾನನ್ತಿ। ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪನ ಅತೀತಮ್ಪಿ ಅನಾಗತಮ್ಪಿ ವಿಜಾನಾತಿ। ತಂ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸೋತೇ ಪತಿತತ್ತಾ ಸೋತಪತಿತಮೇವ ಹುತ್ವಾ ಗತಂ। ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವಟ್ಠೇನ ಪನ **ಅನಿಚ್ಚಮೇವ**। ಜರಾಯ ಅಭಿಭವಿತಬ್ಬಧಮ್ಮಕತ್ತಾ **ಜರಾಭಿಭೂತಮೇವ**। ಯಸ್ಮಾ ವಾ ರೂಪಕಾಯೇ ಜರಾ ಪಾಕಟಾ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾಪಿ 'ಜರಾಭಿಭೂತಮೇವಾ'ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಏವಂ ಏಕವಿಧೇನ ರೂಪಸಙ್ಗಹೋತಿ ಏತ್ಥ **‘ವಿಧಾ’-ಸದ್ದೋ** ಮಾನಸಣ್ಠಾನಕೋಟ್ಠಾಸೇಸು ದಿಸ್ಸತಿ। “ಸೇಯ್ಯೋಹಮಸ್ಮೀತಿ ವಿಧಾ, ಸದಿಸೋಹಮಸ್ಮೀತಿ ವಿಧಾ”ತಿಆದೀಸು (ವಿಭ॰ ೯೬೨) ಹಿ ಮಾನೋ ವಿಧಾ ನಾಮ। “ಕಥಂವಿಧಂ ಸೀಲವನ್ತಂ ವದನ್ತಿ, ಕಥಂವಿಧಂ ಪಞ್ಞವನ್ತಂ ವದನ್ತೀ”ತಿಆದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೯೫) ಸಣ್ಠಾನಂ। ‘ಕಥಂವಿಧ’ನ್ತಿ ಹಿ ಪದಸ್ಸ ಕಥಂಸಣ್ಠಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। “ಏಕವಿಧೇನ ಞಾಣವತ್ಥುಂ ದುವಿಧೇನ ಞಾಣವತ್ಥೂ”ತಿಆದೀಸು (ವಿಭ॰ ೭೫೧-೭೫೨) ಕೋಟ್ಠಾಸೋ ವಿಧಾ ನಾಮ। ಇಧಾಪಿ ಕೋಟ್ಠಾಸೋವ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ।

ಸಙ್ಗಹಸದ್ದೋಪಿ ಸಜಾತಿಸಞ್ಜಾತಿಕಿರಿಯಾಗಣನವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧೋ। ತತ್ಥ “ಸಬ್ಬೇ ಖತ್ತಿಯಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತು, ಸಬ್ಬೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಸಬ್ಬೇ ವೇಸ್ಸಾ ಸಬ್ಬೇ ಸುದ್ದಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತು”, “ಯಾ ಚಾವುಸೋ ವಿಸಾಖ, ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ, ಯೋ ಚ ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತೋ, ಯೋ ಚ ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ - ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧೇ ಸಙ್ಗಹಿತಾ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೬೨) ಅಯಂ ‘ಸಜಾತಿಸಙ್ಗಹೋ’ ನಾಮ। ‘ಏಕಜಾತಿಕಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತೂ’ತಿ ವುತ್ತಟ್ಠಾನೇ ವಿಯ ಹಿ ಇಧ ಸಬ್ಬೇ ಜಾತಿಯಾ ಏಕಸಙ್ಗಹಂ ಗತಾ। “ಸಬ್ಬೇ ಕೋಸಲಕಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತು, ಸಬ್ಬೇ ಮಾಗಧಕಾ, ಸಬ್ಬೇ ಭಾರುಕಚ್ಛಕಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತು”, “ಯೋ ಚಾವುಸೋ ವಿಸಾಖ, ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮೋ, ಯಾ ಚ ಸಮ್ಮಾಸತಿ, ಯೋ ಚ ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿ - ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಸಮಾಧಿಕ್ಖನ್ಧೇ ಸಙ್ಗಹಿತಾ”ತಿ ಅಯಂ ‘ಸಞ್ಜಾತಿಸಙ್ಗಹೋ’ ನಾಮ। ಏಕಟ್ಠಾನೇ ಜಾತಾ ಸಂವುದ್ಧಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತೂತಿ ವುತ್ತಟ್ಠಾನೇ ವಿಯ ಹಿ ಇಧ ಸಬ್ಬೇ ಸಞ್ಜಾತಿಟ್ಠಾನೇನ ನಿವುತ್ಥೋಕಾಸೇನ ಏಕಸಙ್ಗಹಂ ಗತಾ। “ಸಬ್ಬೇ ಹತ್ಥಾರೋಹಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತು, ಸಬ್ಬೇ ಅಸ್ಸಾರೋಹಾ, ಸಬ್ಬೇ ರಥಿಕಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತು”, “ಯಾ ಚಾವುಸೋ ವಿಸಾಖ, ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ, ಯೋ ಚ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ - ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಪಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೇ ಸಙ್ಗಹಿತಾ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೬೨) ಅಯಂ ‘ಕಿರಿಯಾಸಙ್ಗಹೋ’ ನಾಮ। ಸಬ್ಬೇವ ಹೇತೇ ಅತ್ತನೋ ಕಿರಿಯಾಕರಣೇನ ಏಕಸಙ್ಗಹಂ ಗತಾ। “ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ಕತಮಕ್ಖನ್ಧಗಣನಂ ಗಚ್ಛತಿ? ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಗಣನಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಹಞ್ಚಿ ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಗಣನಂ ಗಚ್ಛತಿ, ತೇನ ವತ ರೇ ವತ್ತಬ್ಬೇ - ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೇನ ಸಙ್ಗಹಿತ”ನ್ತಿ (ಕಥಾ॰ ೪೭೧), ಅಯಂ ‘ಗಣನಸಙ್ಗಹೋ’ ನಾಮ। ಅಯಮಿಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। ಏಕಕೋಟ್ಠಾಸೇನ ರೂಪಗಣನಾತಿ ಅಯಞ್ಹೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ। ಏಸ ನಯೋ ಸಬ್ಬತ್ಥ।

ದುಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

ಉಪಾದಾಭಾಜನೀಯಕಥಾ

೫೯೫. ಇದಾನಿ ದುವಿಧಸಙ್ಗಹಾದೀಸು ‘ಅತ್ಥಿ ರೂಪಂ ಉಪಾದಾ, ಅತ್ಥಿ ರೂಪಂ ನೋಉಪಾದಾ’ತಿ ಏವಂ ಭೇದಸಬ್ಭಾವತೋ ಪುಚ್ಛಾಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಂ ಪದಭಾಜನಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **ಕತಮಂ ತಂ ರೂಪಂ ಉಪಾದಾ**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ ‘ಉಪಾದಾ’; ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಗಹೇತ್ವಾ, ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ, ತಾನಿ ನಿಸ್ಸಾಯ ಪವತ್ತತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಇದಾನಿ ತಂ ಪಭೇದತೋ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **ಚಕ್ಖಾಯತನ**ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ।

೫೯೬. ಏವಂ ತೇವೀಸತಿವಿಧಂ ಉಪಾದಾರೂಪಂ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾ ಪುನ ತದೇವ ವಿತ್ಥಾರತೋ ನಿದ್ದಿಸನ್ತೋ **ಕತಮಂ ತಂ ರೂಪಂ ಚಕ್ಖಾಯತನ**ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ ದುವಿಧಂ ಚಕ್ಖು - ಮಂಸಚಕ್ಖು ಪಞ್ಞಾಚಕ್ಖು ಚ। ಏತೇಸು ‘ಬುದ್ಧಚಕ್ಖು ಸಮನ್ತಚಕ್ಖು ಞಾಣಚಕ್ಖು ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖು ಧಮ್ಮಚಕ್ಖೂ’ತಿ ಪಞ್ಚವಿಧಂ ಪಞ್ಞಾಚಕ್ಖು। ತತ್ಥ “ಅದ್ದಸಂ ಖೋ ಅಹಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಬುದ್ಧಚಕ್ಖುನಾ ಲೋಕಂ ವೋಲೋಕೇನ್ತೋ ಸತ್ತೇ ಅಪ್ಪರಜಕ್ಖೇ...ಪೇ॰... ದುವಿಞ್ಞಾಪಯೇ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೮೩) ಇದಂ ಬುದ್ಧಚಕ್ಖು ನಾಮ। “ಸಮನ್ತಚಕ್ಖು ವುಚ್ಚತಿ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣ”ನ್ತಿ ಇದಂ ಸಮನ್ತಚಕ್ಖು ನಾಮ। “ಚಕ್ಖುಂ ಉದಪಾದಿ ಞಾಣಂ ಉದಪಾದೀ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೦೮೧; ಮಹಾವ॰ ೧೫) ಇದಂ ಞಾಣಚಕ್ಖು ನಾಮ। “ಅದ್ದಸಂ ಖೋ ಅಹಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ದಿಬ್ಬೇನ ಚಕ್ಖುನಾ ವಿಸುದ್ಧೇನಾ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೮೪) ಇದಂ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖು ನಾಮ। “ತಸ್ಮಿಂ ಯೇವಾಸನೇ ವಿರಜಂ ವೀತಮಲಂ ಧಮ್ಮಚಕ್ಖುಂ ಉದಪಾದೀ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೩೯೫) ಇದಂ ಹೇಟ್ಠಿಮಮಗ್ಗತ್ತಯಸಙ್ಖಾತಂ ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಚಕ್ಖು ನಾಮ।

ಮಂಸಚಕ್ಖುಪಿ ಪಸಾದಚಕ್ಖು ಸಸಮ್ಭಾರಚಕ್ಖೂತಿ ದುವಿಧಂ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಯೋಯಂ ಅಕ್ಖಿಕೂಪಕೇ ಪತಿಟ್ಠಿತೋ ಹೇಟ್ಠಾ ಅಕ್ಖಿಕೂಪಕಟ್ಠಿಕೇನ, ಉಪರಿ ಭಮುಕಟ್ಠಿಕೇನ, ಉಭತೋ ಅಕ್ಖಿಕೂಟೇಹಿ, ಅನ್ತೋ ಮತ್ಥಲುಙ್ಗೇನ, ಬಹಿದ್ಧಾ ಅಕ್ಖಿಲೋಮೇಹಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ ಮಂಸಪಿಣ್ಡೋ। ಸಙ್ಖೇಪತೋ 'ಚತಸ್ಸೋ ಧಾತುಯೋ, ವಣ್ಣೋ ಗನ್ಧೋ ರಸೋ ಓಜಾ, ಸಮ್ಭವೋ ಸಣ್ಠಾನಂ, ಜೀವಿತಂ ಭಾವೋ ಕಾಯಪಸಾದೋ ಚಕ್ಖುಪಸಾದೋ'ತಿ ಚುದ್ದಸಸಮ್ಭಾರೋ। ವಿತ್ಥಾರತೋ 'ಚತಸ್ಸೋ ಧಾತುಯೋ, ತಂಸನ್ನಿಸ್ಸಿತವಣ್ಣಗನ್ಧರಸಓಜಾಸಣ್ಠಾನಸಮ್ಭವಾ ಚಾ'ತಿ ಇಮಾನಿ ದಸ ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನಿಕತ್ತಾ ಚತ್ತಾಲೀಸಂ ಹೋನ್ತಿ। ಜೀವಿತಂ ಭಾವೋ ಕಾಯಪಸಾದೋ ಚಕ್ಖುಪಸಾದೋತಿ ಚತ್ತಾರಿ ಏಕನ್ತಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಾನೇವಾತಿ ಇಮೇಸಂ ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸಾಯ ರೂಪಾನಂ ವಸೇನ ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸಸಮ್ಭಾರೋ। ಯಂ ಲೋಕೋ ಸೇತಂ ಚಕ್ಖುಂ ಪುಥುಲಂ ವಿಸಟಂ ವಿತ್ಥಿಣ್ಣಂ 'ಚಕ್ಖು'ನ್ತಿ ಸಞ್ಜಾನನ್ತೋ ನ ಚಕ್ಖುಂ ಸಞ್ಜಾನಾತಿ, ವತ್ಥುಂ ಚಕ್ಖುತೋ ಸಞ್ಜಾನಾತಿ, ಸೋ ಮಂಸಪಿಣ್ಡೋ ಅಕ್ಖಿಕೂಪೇ ಪತಿಟ್ಠಿತೋ, ನ್ಹಾರುಸುತ್ತಕೇನ ಮತ್ಥಲುಙ್ಗೇ ಆಬದ್ಧೋ, ಯತ್ಥ ಸೇತಮ್ಪಿ ಅತ್ಥಿ, ಕಣ್ಹಮ್ಪಿ ಲೋಹಿತಕಮ್ಪಿ, ಪಥವೀಪಿ ಆಪೋಪಿ ತೇಜೋಪಿ ವಾಯೋಪಿ, ಯಂ ಸೇಮ್ಹುಸ್ಸದತ್ತಾ ಸೇತಂ, ಪಿತ್ತುಸ್ಸದತ್ತಾ ಕಣ್ಹಂ, ರುಹಿರುಸ್ಸದತ್ತಾ ಲೋಹಿತಕಂ, ಪಥವುಸ್ಸದತ್ತಾ ಪತ್ಥಿಣ್ಣಂ ಹೋತಿ, ಆಪುಸ್ಸದತ್ತಾ ಪಗ್ಘರತಿ, ತೇಜುಸ್ಸದತ್ತಾ ಪರಿದಯ್ಹತಿ, ವಾಯುಸ್ಸದತ್ತಾ ಸಮ್ಭಮತಿ, ಇದಂ **ಸಸಮ್ಭಾರಚಕ್ಖು** ನಾಮ।

ಯೋ ಪನೇತ್ಥ ಸಿತೋ ಏತ್ಥ ಪಟಿಬದ್ಧೋ ಚತುನ್ನಂ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಉಪಾದಾಯ ಪಸಾದೋ, ಇದಂ **ಪಸಾದಚಕ್ಖು** ನಾಮ। ತದೇತಂ ತಸ್ಸ ಸಸಮ್ಭಾರಚಕ್ಖುನೋ ಸೇತಮಣ್ಡಲಪರಿಕ್ಖಿತ್ತಸ್ಸ ಕಣ್ಹಮಣ್ಡಲಸ್ಸ ಮಜ್ಝೇ, ಅಭಿಮುಖೇ ಠಿತಾನಂ ಸರೀರಸಣ್ಠಾನುಪ್ಪತ್ತಿದೇಸಭೂತೇ ದಿಟ್ಠಿಮಣ್ಡಲೇ, ಸತ್ತಸು ಪಿಚುಪಟಲೇಸು ಆಸಿತ್ತತೇಲಂ ಪಿಚುಪಟಲಾನಿ ವಿಯ, ಸತ್ತಕ್ಖಿಪಟಲಾನಿ ಬ್ಯಾಪೇತ್ವಾ, ಧಾರಣನ್ಹಾಪನಮಣ್ಡನಬೀಜನಕಿಚ್ಚಾಹಿ ಚತೂಹಿ ಧಾತೀಹಿ ಖತ್ತಿಯಕುಮಾರೋ ವಿಯ, ಸನ್ಧಾರಣಆಬನ್ಧನಪರಿಪಾಚನಸಮುದೀರಣಕಿಚ್ಚಾಹಿ ಚತೂಹಿ ಧಾತೂಹಿ ಕತೂಪಕಾರಂ, ಉತುಚಿತ್ತಾಹಾರೇಹಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಿಯಮಾನಂ, ಆಯುನಾ ಅನುಪಾಲಿಯಮಾನಂ, ವಣ್ಣಗನ್ಧರಸಾದೀಹಿ ಪರಿವುತಂ, ಪಮಾಣತೋ ಊಕಾಸಿರಮತ್ತಂ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಯಥಾರಹಂ ವತ್ಥುದ್ವಾರಭಾವಂ ಸಾಧಯಮಾನಂ ತಿಟ್ಠತಿ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ ಧಮ್ಮಸೇನಾಪತಿನಾ -

> "ಯೇನ ಚಕ್ಖುಪ್ಪಸಾದೇನ, ರೂಪಾನಿ ಮನುಪಸ್ಸತಿ।
> ಪರಿತ್ತಂ ಸುಖುಮಂ ಏತಂ, ಊಕಾಸಿರಸಮೂಪಮ"ನ್ತಿ॥

ಚಕ್ಖು ಚ ತಂ ಆಯತನಞ್ಚಾತಿ **ಚಕ್ಖಾಯತನಂ। ಯಂ ಚಕ್ಖು ಚತುನ್ನಂ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಉಪಾದಾಯ ಪಸಾದೋ**ತಿ ಇಧಾಪಿ ಉಪಯೋಗತ್ಥೇಯೇವ ಸಾಮಿವಚನಂ; ಚತ್ತಾರಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಉಪಾದಿಯಿತ್ವಾ ಪವತ್ತಪ್ಪಸಾದೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಇಮಿನಾ ಪಸಾದಚಕ್ಖುಮೇವ ಗಣ್ಹಾತಿ, ಸೇಸಚಕ್ಖುಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। ಯಂ ಪನ ಇನ್ದ್ರಿಯಗೋಚರಸುತ್ತೇ "ಏಕಂ ಮಹಾಭೂತಂ ಉಪಾದಾಯ ಪಸಾದೋ ಪಥವೀಧಾತುಯಾ ತೀಹಿ ಮಹಾಭೂತೇಹಿ ಸಙ್ಗಹಿತೋ ಆಪೋಧಾತುಯಾ ಚ ತೇಜೋಧಾತುಯಾ ಚ ವಾಯೋಧಾತುಯಾ ಚ," ಚತುಪರಿವತ್ತಸುತ್ತೇ "ದ್ವಿನ್ನಂ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಉಪಾದಾಯ ಪಸಾದೋ ಪಥವೀಧಾತುಯಾ ಚ ಆಪೋಧಾತುಯಾ ಚ ದ್ವೀಹಿ ಮಹಾಭೂತೇಹಿ ಸಙ್ಗಹಿತೋ ತೇಜೋಧಾತುಯಾ ಚ ವಾಯೋಧಾತುಯಾ ಚಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಪರಿಯಾಯೇನ ವುತ್ತಂ। ಅಯಞ್ಹಿ ಸುತ್ತನ್ತಿಕಕಥಾ ನಾಮ ಪರಿಯಾಯದೇಸನಾ । ಯೋ ಚ ಚತುನ್ನಂ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಉಪಾದಾಯ ಪಸಾದೋ ಸೋ ತೇಸು ಏಕೇಕಸ್ಸಾಪಿ ದಿನ್ನಂ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ಪಸಾದೋಯೇವಾತಿ ಇಮಿನಾ ಪರಿಯಾಯೇನ ತತ್ಥ ದೇಸನಾ ಆಗತಾ। ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ಪನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದೇಸನಾ ನಾಮ। ತಸ್ಮಾ ಇಧ 'ಚತುನ್ನಂ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಉಪಾದಾಯ ಪಸಾದೋ'ತಿ ವುತ್ತಂ।

'ಅಯಂ ಮೇ ಅತ್ತಾ'ತಿ ಬಾಲಜನೇನ ಪರಿಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ ಅತ್ತಭಾವೋ ವುಚ್ಚತಿ ಸರೀರಮ್ಪಿ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಮ್ಪಿ। ತಸ್ಮಿಂ ಪರಿಯಾಪನ್ನೋ ತನ್ನಿಸ್ಸಿತೋತಿ **ಅತ್ತಭಾವಪರಿಯಾಪನ್ನೋ** ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಪಸ್ಸಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ **ಅನಿದಸ್ಸನೋ**। ಪಟಿಘಟ್ಟನಾನಿಘಂಸೋ ಏತ್ಥ ಜಾಯತೀತಿ **ಸಪ್ಪಟಿಘೋ**।

ಯೇನಾತಿಆದೀಸು ಅಯಂ ಸಙ್ಖೇಪತ್ಥೋ - ಯೇನ ಕರಣಭೂತೇನ ಚಕ್ಖುನಾ ಅಯಂ ಸತ್ತೋ ಇದಂ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಂ ರೂಪಂ ಅತೀತೇ ಪಸ್ಸಿ ವಾ, ವತ್ತಮಾನೇ ಪಸ್ಸತಿ ವಾ, ಅನಾಗತೇ ಪಸ್ಸಿಸ್ಸತಿ ವಾ, ಸಚಸ್ಸ ಅಪರಿಭಿನ್ನಂ ಚಕ್ಖು ಭವೇಯ್ಯ, ಅಥಾನೇನ ಆಪಾಥಗತಂ ರೂಪಂ ಪಸ್ಸೇ ವಾ, ಅತೀತಂ ವಾ ರೂಪಂ ಅತೀತೇನ ಚಕ್ಖುನಾ ಪಸ್ಸಿ, ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇನ ಪಸ್ಸತಿ, ಅನಾಗತಂ ಅನಾಗತೇನ ಪಸ್ಸಿಸ್ಸತಿ, ಸಚೇ ತಂ ರೂಪಂ ಚಕ್ಖುಸ್ಸ ಆಪಾಥಂ ಆಗಚ್ಛೇಯ್ಯ ಚಕ್ಖುನಾ ತಂ ರೂಪಂ ಪಸ್ಸೇಯ್ಯಾತಿ ಇದಮೇತ್ಥ ಪರಿಕಪ್ಪವಚನಂ। ದಸ್ಸನಪರಿಣಾಯಕಟ್ಠೇನ **ಚಕ್ಖುಂಪೇತಂ,** ಸಞ್ಜಾತಿಸಮೋಸರಣಟ್ಠೇನ **ಚಕ್ಖಾಯತನಂಪೇತಂ,** ಸುಞ್ಞತಭಾವನಿಸ್ಸತ್ತಟ್ಠೇನ **ಚಕ್ಖುಧಾತುಪೇಸಾ**। ದಸ್ಸನಲಕ್ಖಣೇ ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀತಿ **ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಂಪೇತಂ**। ಲುಜ್ಜನಪಲುಜ್ಜನಟ್ಠೇನ **ಲೋಕೋಪೇಸೋ**। ವಳಞ್ಜನಟ್ಠೇನ **ದ್ವಾರಾಪೇಸಾ**। ಅಪೂರಣೀಯಟ್ಠೇನ **ಸಮುದ್ದೋಪೇಸೋ**। ಪರಿಸುದ್ಧಟ್ಠೇನ **ಪಣ್ಡರಂಪೇತಂ**। ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಅಭಿಜಾಯನಟ್ಠೇನ **ಖೇತ್ತಂಪೇತಂ**। ತೇಸಂಯೇವ ಪತಿಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ **ವತ್ಥುಂಪೇತಂ**। ಸಮವಿಸಮಂ ದಸ್ಸೇನ್ತಂ ಅತ್ತಭಾವಂ ನೇತೀತಿ **ನೇತ್ತಂಪೇತಂ**। ತೇನೇವಟ್ಠೇನ **ನಯನಂಪೇತಂ** । ಸಕ್ಕಾಯಪರಿಯಾಪನ್ನಟ್ಠೇನ **ಓರಿಮಂ ತೀರಂಪೇತಂ**। ಬಹುಸಾಧಾರಣಟ್ಠೇನ ಅಸ್ಸಾಮಿಕಟ್ಠೇನ ಚ **ಸುಞ್ಞೋ ಗಾಮೋಪೇಸೋ**ತಿ।

ಏತ್ತಾವತಾ 'ಪಸ್ಸಿ ವಾ'ತಿಆದೀಹಿ ಚತೂಹಿ ಪದೇಹಿ ಚಕ್ಖುಂಪೇತನ್ತಿಆದೀನಿ ಚುದ್ದಸ ನಾಮಾನಿ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಚಕ್ಖಾಯತನಸ್ಸ ಚತ್ತಾರೋ ವವತ್ಥಾಪನನಯಾ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಕಥಂ? ಏತ್ಥ ಹಿ ಯೇನ ಚಕ್ಖುನಾ ಅನಿದಸ್ಸನೇನ ಸಪ್ಪಟಿಘೇನ ರೂಪಂ ಸನಿದಸ್ಸನಂ ಸಪ್ಪಟಿಘಂ ಪಸ್ಸಿ ವಾ ಚಕ್ಖುಂಪೇತಂ...ಪೇ॰... ಸುಞ್ಞೋ ಗಾಮೋಪೇಸೋ, ಇದಂ ತಂ ರೂಪಂ ಚಕ್ಖಾಯತನನ್ತಿ ಅಯಮೇಕೋ ನಯೋ। ಏವಂ ಸೇಸಾಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೫೯೭. ಇದಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ವಿಜ್ಜುನಿಚ್ಛರಣಾದಿಕಾಲೇಸು ಅನೋಲೋಕೇತುಕಾಮಸ್ಸಾಪಿ ರೂಪಂ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಂ ಘಟ್ಟೇತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಆಕಾರಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ದುತಿಯೋ ನಿದ್ದೇಸವಾರೋ ಆರದ್ಧೋ। ತತ್ಥ **ಯಮ್ಹಿ ಚಕ್ಖುಮ್ಹೀ**ತಿ ಯಮ್ಹಿ ಅಧಿಕರಣಭೂತೇ ಚಕ್ಖುಮ್ಹಿ। **ರೂಪ**ನ್ತಿ ಪಚ್ಚತ್ತವಚನಮೇತಂ। ತತ್ಥ **ಪಟಿಹಞ್ಞಿ ವಾ**ತಿ ಅತೀತತ್ಥೋ। **ಪಟಿಹಞ್ಞತಿ ವಾ**ತಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನತ್ಥೋ। **ಪಟಿಹಞ್ಞಿಸ್ಸತಿ ವಾ**ತಿ ಅನಾಗತತ್ಥೋ। **ಪಟಿಹಞ್ಞೇ ವಾ**ತಿ ವಿಕಪ್ಪನತ್ಥೋ। ಅತೀತಞ್ಹಿ ರೂಪಂ ಅತೀತೇ ಚಕ್ಖುಸ್ಮಿಂ ಪಟಿಹಞ್ಞಿ ನಾಮ। ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಪಟಿಹಞ್ಞತಿ ನಾಮ। ಅನಾಗತಂ ಅನಾಗತೇ ಪಟಿಹಞ್ಞಿಸ್ಸತಿ ನಾಮ। ಸಚೇ ತಂ ರೂಪಂ ಚಕ್ಖುಸ್ಸ ಆಪಾಥಂ ಆಗಚ್ಛೇಯ್ಯ, ಚಕ್ಖುಮ್ಹಿ ಪಟಿಹಞ್ಞೇಯ್ಯ ತಂ ರೂಪನ್ತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಪರಿಕಪ್ಪೋ। ಅತ್ಥತೋ ಪನ ಪಸಾದಂ ಘಟ್ಟಯಮಾನಮೇವ ರೂಪಂ ಪಟಿಹಞ್ಞತಿ ನಾಮ। ಇಧಾಪಿ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ಚತ್ತಾರೋ ವವತ್ಥಾಪನನಯಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೫೯೮. ಇದಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ಅತ್ತನೋ ಇಚ್ಛಾಯ ಓಲೋಕೇತುಕಾಮಸ್ಸ ರೂಪೇ ಚಕ್ಖುಂ ಉಪಸಂಹರತೋ ಚಕ್ಖು ರೂಪಸ್ಮಿಂ ಪಟಿಹಞ್ಞತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಆಕಾರಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ತತಿಯೋ ನಿದ್ದೇಸವಾರೋ ಆರದ್ಧೋ। ಸೋ ಅತ್ಥತೋ ಪಾಕಟೋಯೇವ। ಏತ್ಥ ಪನ ಚಕ್ಖು ಆರಮ್ಮಣಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಮಾನಮೇವ ರೂಪಮ್ಹಿ ಪಟಿಹಞ್ಞತಿ ನಾಮ। ಇಧಾಪಿ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ಚತ್ತಾರೋ ವವತ್ಥಾಪನನಯಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೫೯೯. ಇತೋ ಪರಂ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಕಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿದಸ್ಸನವಸೇನ ಪಞ್ಚ, ತೇಸಂಯೇವ ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಬದ್ಧಉಪ್ಪತ್ತಿದಸ್ಸನವಸೇನ ಪಞ್ಚಾತಿ, ದಸ ವಾರಾ ದಸ್ಸಿತಾ। ತತ್ಥ **ಚಕ್ಖುಂ ನಿಸ್ಸಾಯಾ**ತಿ ಚಕ್ಖುಂ ನಿಸ್ಸಾಯ, ಪಚ್ಚಯಂ ಕತ್ವಾ। **ರೂಪಂ ಆರಬ್ಭಾ**ತಿ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಆಗಮ್ಮ, ಸನ್ಧಾಯ, ಪಟಿಚ್ಚ। ಇಮಿನಾ ಚಕ್ಖುಪಸಾದವತ್ಥುಕಾನಂ ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯೇನ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಜವನವೀಥಿಪರಿಯಾಪನ್ನಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇಹಿ ರೂಪಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ದಸ್ಸಿತೋ। ಇತರೇಸು ಪಞ್ಚಸು ವಾರೇಸು ರೂಪಂ ಆರಮ್ಮಣಮಸ್ಸಾತಿ ರೂಪಾರಮ್ಮಣೋತಿ ಏವಂ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಮತ್ತೇನೇವ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ದಸ್ಸಿತೋ। ಯಥಾ ಪನ ಪುರಿಮೇಸು ತೀಸು, ಏವಂ ಇಮೇಸುಪಿ ದಸಸು ವಾರೇಸು ಚತ್ತಾರೋ ಚತ್ತಾರೋ ವವತ್ಥಾಪನನಯಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏವಂ ಕತಮಂ ತಂ ರೂಪಂ ಚಕ್ಖಾಯತನನ್ತಿ ಪುಚ್ಛಾಯ ಉದ್ಧಟಂ ಚಕ್ಖುಂ

‘ಇದಂ ತ’ನ್ತಿ ನಾನಪ್ಪಕಾರತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ, ಪುರಿಮಾ ತಯೋ, ಇಮೇ ದಸಾತಿ, ತೇರಸ ನಿದ್ದೇಸವಾರಾ ದಸ್ಸಿತಾ। ಏಕೇಕಸ್ಮಿಞ್ಚೇತ್ಥ ಚತುನ್ನಂ ಚತುನ್ನಂ ವವತ್ಥಾಪನನಯಾನಂ ಆಗತತ್ತಾ ದ್ವಿಪಞ್ಞಾಸಾಯ ನಯೇಹಿ ಪಟಿಮಣ್ಡೇತ್ವಾವ ದಸ್ಸಿತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೬೦೦. ಇತೋ ಪರೇಸು ಸೋತಾಯತನಾದಿನಿದ್ದೇಸೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ವಿಸೇಸಮತ್ತಂ ಪನೇತ್ಥ ಏವಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ - ಸುಣಾತೀತಿ **ಸೋತಂ**। ತಂ ಸಸಮ್ಭಾರಸೋತಬಿಲಸ್ಸ ಅನ್ತೋ ತನುತಮ್ಬಲೋಮಾಚಿತೇ ಅಙ್ಗುಲಿವೇಧಕಸಣ್ಠಾನೇ ಪದೇಸೇ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಾಹಿ ಧಾತೂಹಿ ಕತೂಪಕಾರಂ, ಉತುಚಿತ್ತಾಹಾರೇಹಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಿಯಮಾನಂ, ಆಯುನಾ ಅನುಪಾಲಿಯಮಾನಂ, ವಣ್ಣಾದೀಹಿ ಪರಿವುತಂ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಯಥಾರಹಂ ವತ್ಥುದ್ವಾರಭಾವಂ ಸಾಧಯಮಾನಂ ತಿಟ್ಠತಿ।

ಘಾಯತೀತಿ **ಘಾನಂ**। ತಂ ಸಸಮ್ಭಾರಘಾನಬಿಲಸ್ಸ ಅನ್ತೋ ಅಜಪ್ಪದಸಣ್ಠಾನೇ ಪದೇಸೇ ಯಥಾವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಉಪಕಾರುಪತ್ಥಮ್ಭನಾನುಪಾಲನಪರಿವಾರಂ ಹುತ್ವಾ ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಯಥಾರಹಂ ವತ್ಥುದ್ವಾರಭಾವಂ ಸಾಧಯಮಾನಂ ತಿಟ್ಠತಿ।

ಸಾಯನಟ್ಠೇನ **ಜಿವ್ಹಾ**। ಸಾ ಸಸಮ್ಭಾರಜಿವ್ಹಾಮಜ್ಝಸ್ಸ ಉಪರಿ ಉಪ್ಪಲದಲಗ್ಗಸಣ್ಠಾನೇ ಪದೇಸೇ ಯಥಾವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಉಪಕಾರುಪತ್ಥಮ್ಭನಾನುಪಾಲನಪರಿವಾರಾ ಹುತ್ವಾ ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಯಥಾರಹಂ ವತ್ಥುದ್ವಾರಭಾವಂ ಸಾಧಯಮಾನಾ ತಿಟ್ಠತಿ।

ಯಾವತಾ ಪನ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಕಾಯೇ ಉಪಾದಿಣ್ಣಕರೂಪಂ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ, ಸಬ್ಬತ್ಥ ಕಾಯಾಯತನಂ, ಕಪ್ಪಾಸಪಟಲೇ ಸ್ನೇಹೋ ವಿಯ, ಯಥಾವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಉಪಕಾರುಪತ್ಥಮ್ಭನಾನುಪಾಲನಪರಿವಾರಮೇವ ಹುತ್ವಾ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಯಥಾರಹಂ ವತ್ಥುದ್ವಾರಭಾವಂ ಸಾಧಯಮಾನಂ ತಿಟ್ಠತಿ। ಅಯಮೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ। ಸೇಸೋ ಪಾಳಿಪ್ಪಭೇದೋ ಚ ಅತ್ಥೋ ಚ ಚಕ್ಖುನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ಇಧ ಚಕ್ಖುಪದಸ್ಸ ಠಾನೇ ಸೋತಪದಾದೀನಿ, ರೂಪಪದಸ್ಸ ಠಾನೇ ಸದ್ದಪದಾದೀನಿ, ಪಸ್ಸೀತಿ ಆದೀನಂ ಠಾನೇ ಸುಣೀತಿಆದಿಪದಾನಿ ಚ ಆಗತಾನಿ। ‘ನೇತ್ತಂಪೇತಂ , ನಯನಂಪೇತ’ನ್ತಿ ಇಮಸ್ಸ ಚ ಪದದ್ವಯಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ದ್ವಾದಸ ದ್ವಾದಸ ನಾಮಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ ವುತ್ತಸದಿಸಮೇವ।

ತತ್ಥ ಸಿಯಾ - ಯದಿ ಯಾವತಾ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಕಾಯೇ ಉಪಾದಿಣ್ಣಕರೂಪಂ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ, ಸಬ್ಬತ್ಥ ಕಾಯಾಯತನಂ, ಕಪ್ಪಾಸಪಟಲೇ ಸ್ನೇಹೋ ವಿಯ। ‘ಏವಂ ಸನ್ತೇ ಲಕ್ಖಣಸಮ್ಮಿಸ್ಸತಾ ಆಪಜ್ಜತೀ’ತಿ। ‘ನಾಪಜ್ಜತೀ’ತಿ। ‘ಕಸ್ಮಾ’? ‘ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಅಭಾವತೋ’। ‘ಯದಿ ಏವಂ, ನ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಕಾಯಾಯತನ’ನ್ತಿ? ‘ನೇವ ಪರಮತ್ಥತೋ ಸಬ್ಬತ್ಥ। ವಿನಿಬ್ಭುಜಿತ್ವಾ ಪನಸ್ಸ ನಾನಾಕರಣಂ ಪಞ್ಞಾಪೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾ, ತಸ್ಮಾ ಏವಂ ವುತ್ತಂ। ಯಥಾ ಹಿ ರೂಪರಸಾದಯೋ, ವಾಲಿಕಾಚುಣ್ಣಾನಿ ವಿಯ, ವಿವೇಚೇತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತಾಯ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಬ್ಯಾಪಿನೋತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ನ ಚ ಪರಮತ್ಥತೋ ರೂಪೇ ರಸೋ ಅತ್ಥಿ। ಯದಿ ಸಿಯಾ ರೂಪಗ್ಗಹಣೇನೇವ ರಸಗ್ಗಹಣಂ ಗಚ್ಛೇಯ್ಯ। ಏವಂ ಕಾಯಾಯತನಮ್ಪಿ ಪರಮತ್ಥತೋ ನೇವ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಅತ್ಥಿ, ನ ಚ ಸಬ್ಬತ್ಥ ನತ್ಥಿ, ವಿವೇಚೇತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತಾಯಾತಿ। ಏವಮೇತ್ಥ ನ ಲಕ್ಖಣಸಮ್ಮಿಸ್ಸತಾ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ’।

ಅಪಿಚ ಲಕ್ಖಣಾದಿವವತ್ಥಾಪನತೋಪೇತೇಸಂ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ - ಏತೇಸು ಹಿ ರೂಪಾಭಿಘಾತಾರಹಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಂ ದಟ್ಠುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಂ ವಾ **ಚಕ್ಖು,** ರೂಪೇಸು ಆವಿಞ್ಛನರಸಂ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆಧಾರಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ದಟ್ಠುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಜಭೂತಪದಟ್ಠಾನಂ।

ಸದ್ದಾಭಿಘಾತಾರಹಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಂ ಸೋತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಂ ವಾ **ಸೋತಂ,** ಸದ್ದೇಸು ಆವಿಞ್ಛನರಸಂ, ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆಧಾರಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಸೋತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಜಭೂತಪದಟ್ಠಾನಂ।

ಗನ್ಧಾಭಿಘಾತಾರಹಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಂ ಘಾಯಿತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಂ ವಾ **ಘಾನಂ,** ಗನ್ಧೇಸು ಆವಿಞ್ಛನರಸಂ, ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆಧಾರಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ ಘಾಯಿತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಜಭೂತಪದಟ್ಠಾನಂ।

ರಸಾಭಿಘಾತಾರಹಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಾ ಸಾಯಿತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಾ ವಾ **ಜಿವ್ಹಾ,** ರಸೇಸು ಆವಿಞ್ಛನರಸಾ, ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆಧಾರಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಸಾಯಿತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಜಭೂತಪದಟ್ಠಾನಾ।

ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಭಿಘಾತಾರಹಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣೋ ಫುಸಿತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣೋ ವಾ **ಕಾಯೋ,** ಫೋಟ್ಠಬ್ಬೇಸು ಆವಿಞ್ಛನರಸೋ, ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆಧಾರಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ಫುಸಿತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಜಭೂತಪದಟ್ಠಾನೋ।

ಕೇಚಿ ಪನ 'ತೇಜಾಧಿಕಾನಂ ಭೂತಾನಂ ಪಸಾದೋ ಚಕ್ಖು, ವಾಯುಪಥವೀಆಪಾಧಿಕಾನಂ ಭೂತಾನಂ ಪಸಾದಾ ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾ, ಕಾಯೋ ಸಬ್ಬೇಸ'ನ್ತಿ ವದನ್ತಿ। ಅಪರೇ 'ತೇಜಾಧಿಕಾನಂ ಪಸಾದೋ ಚಕ್ಖು, ವಿವರವಾಯುಆಪಪಥವಾಧಿಕಾನಂ ಪಸಾದಾ ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಾ'ತಿ ವದನ್ತಿ। ತೇ ವತ್ತಬ್ಬಾ - 'ಸುತ್ತಂ ಆಹರಥಾ'ತಿ। ಅದ್ಧಾ ಸುತ್ತಮೇವ ನ ದಕ್ಖಿಸ್ಸನ್ತಿ। ಕೇಚಿ ಪನೇತ್ಥ 'ತೇಜಾದೀನಂ ಗುಣೇಹಿ ರೂಪಾದೀಹಿ ಅನುಗ್ಗಯ್ಹಭಾವತೋ'ತಿ ಕಾರಣಂ ವದನ್ತಿ। ತೇ ಚ ವತ್ತಬ್ಬಾ - 'ಕೋ ಪನೇವಮಾಹ - ರೂಪಾದಯೋ ತೇಜಾದೀನಂ ಗುಣಾ'ತಿ? ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗೇಸು ಹಿ ರೂಪೇಸು 'ಅಯಂ ಇಮಸ್ಸ ಗುಣೋ, ಅಯಂ ಇಮಸ್ಸ ಗುಣೋ'ತಿ ನ ಲಬ್ಭಾ ವತ್ತುಂ। ಅಥಾಪಿ ವದೇಯ್ಯುಂ - 'ಯಥಾ ತೇಸು ತೇಸು ಸಮ್ಭಾರೇಸು ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಭೂತಸ್ಸ ಅಧಿಕತಾಯ ಪಥವೀಆದೀನಂ ಸನ್ಧಾರಣಾದೀನಿ ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಇಚ್ಛಥ, ಏವಂ ತೇಜಾದಿಅಧಿಕೇಸು ಸಮ್ಭಾರೇಸು ರೂಪಾದೀನಂ ಅಧಿಕಭಾವದಸ್ಸನತೋ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬಮೇತಂ ರೂಪಾದಯೋ ತೇಸಂ ಗುಣಾ'ತಿ। ತೇ ವತ್ತಬ್ಬಾ - ಇಚ್ಛೇಯ್ಯಾಮ , ಯದಿ ಆಪಾಧಿಕಸ್ಸ ಆಸವಸ್ಸ ಗನ್ಧತೋ ಪಥವೀಅಧಿಕೇ ಕಪ್ಪಾಸೇ ಗನ್ಧೋ ಅಧಿಕತರೋ ಸಿಯಾ, ತೇಜಾಧಿಕಸ್ಸ ಚ ಉಣ್ಹೋದಕಸ್ಸ ವಣ್ಣತೋಪಿ ಸೀತೂದಕಸ್ಸ ವಣ್ಣೋ ಪರಿಹಾಯೇಥ। ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತಂ ಉಭಯಮ್ಪಿ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಪಹಾಯೇಥೇತಂ ಏತೇಸಂ ನಿಸ್ಸಯಭೂತಾನಂ ವಿಸೇಸಕಪ್ಪನಂ, ಯಥಾ ಅವಿಸೇಸೇಪಿ ಏಕಕಲಾಪೇ ಭೂತಾನಂ ರೂಪರಸಾದಯೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವಿಸದಿಸಾ ಹೋನ್ತಿ, ಏವಂ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಾದಯೋ, ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ವಿಸೇಸಕಾರಣೇತಿ ಗಹೇತಬ್ಬಮೇತಂ।

ಕಿಂ ಪನ ತಂ ಯಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಸ ಅಸಾಧಾರಣಂ? ಕಮ್ಮಮೇವ ನೇಸಂ ವಿಸೇಸಕಾರಣಂ। ತಸ್ಮಾ ಕಮ್ಮವಿಸೇಸತೋ ಏತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ, ನ ಭೂತವಿಸೇಸತೋ। ಭೂತವಿಸೇಸೇ ಹಿ ಸತಿ ಪಸಾದೋವ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಸಮಾನಾನಞ್ಹಿ ಪಸಾದೋ, ನ ವಿಸಮಾನಾನನ್ತಿ ಪೋರಾಣಾ। ಏವಂ ಕಮ್ಮೇವಿಸಸತೋ ವಿಸೇಸವನ್ತೇಸು ಚ ಏತೇಸು ಚಕ್ಖುಸೋತಾನಿ ಅಸಮ್ಪತ್ತವಿಸಯಗ್ಗಾಹಕಾನಿ ಅತ್ತನೋ ನಿಸ್ಸಯಂ ಅನಲ್ಲೀನನಿಸ್ಸಯೇ ಏವ ವಿಸಯೇ ವಿಞ್ಞಾಣಹೇತುತ್ತಾ। ಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಾ ಸಮ್ಪತ್ತವಿಸಯಗ್ಗಾಹಕಾ, ನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಚೇವ ಸಯಞ್ಚ ಅತ್ತನೋ ನಿಸ್ಸಯಂ ಅಲ್ಲೀನೇಯೇವ ವಿಸಯೇ ವಿಞ್ಞಾಣಹೇತುತ್ತಾ।

ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನ "ಆಪಾಥಗತತ್ತಾವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಸಮ್ಪತ್ತಂ ನಾಮ। ಚನ್ದಮಣ್ಡಲಸೂರಿಯಮಣ್ಡಲಾನಞ್ಹಿ ದ್ವಾಚತ್ತಾಲೀಸಯೋಜನಸಹಸ್ಸಮತ್ಥಕೇ ಠಿತಾನಂ ವಣ್ಣೋ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಂ ಘಟ್ಟೇತಿ। ಸೋ ದೂರೇ ಠತ್ವಾ ಪಞ್ಞಾಯಮಾನೋಪಿ ಸಮ್ಪತ್ತೋಯೇವ ನಾಮ। ತಂಗೋಚರತ್ತಾ ಚಕ್ಖು ಸಮ್ಪತ್ತಗೋಚರಮೇವ ನಾಮ। ದೂರೇ ರುಕ್ಖಂ ಛಿನ್ದನ್ತಾನಮ್ಪಿ, ರಜಕಾನಞ್ಚ ವತ್ಥಂ ಧೋವನ್ತಾನಂ ದೂರತೋವ ಕಾಯವಿಕಾರೋ ಪಞ್ಞಾಯತಿ। ಸದ್ದೋ ಪನ ಧಾತುಪರಮ್ಪರಾಯ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಸೋತಂ ಘಟ್ಟೇತ್ವಾ ಸಣಿಕಂ ವವತ್ಥಾನಂ ಗಚ್ಛತೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ।

ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಆಪಾಥಗತತ್ತಾ ಆರಮ್ಮಣಂ ಸಮ್ಪತ್ತನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ಚನ್ದಮಣ್ಡಲಾದಿವಣ್ಣೋ ಪನ ಚಕ್ಖುಂ ಅಸಮ್ಪತ್ತೋ ದೂರೇ ಠಿತೋವ ಪಞ್ಞಾಯತಿ। ಸದ್ದೋಪಿ ಸಚೇ ಸಣಿಕಂ ಆಗಚ್ಛೇಯ್ಯ, ದೂರೇ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಚಿರೇನ ಸುಯ್ಯೇಯ್ಯ, ಪರಮ್ಪರಘಟ್ಟನಾಯ ಚ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಸೋತಂ ಘಟ್ಟೇನ್ತೋ ಅಸುಕದಿಸಾಯ ನಾಮಾತಿ ನ ಪಞ್ಞಾಯೇಯ್ಯ। ತಸ್ಮಾ ಅಸಮ್ಪತ್ತಗೋಚರಾನೇವ ತಾನಿ।

ಅಹಿಆದಿಸಮಾನಾನಿ ಚೇತಾನಿ। ಯಥಾ ಹಿ ಅಹಿ ನಾಮ ಬಹಿ ಸಿತ್ತಸಮ್ಮಟ್ಠಟ್ಠಾನೇ ನಾಭಿರಮತಿ, ಸಙ್ಕಾರಟ್ಠಾನತಿಣಪಣ್ಣಗಹನವಮ್ಮಿಕಾನಿಯೇವ ಪನ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ನಿಪನ್ನಕಾಲೇ ಅಭಿರಮತಿ, ಏಕಗ್ಗತಂ ಆಪಜ್ಜತಿ, ಏವಮೇವ ಚಕ್ಖುಪೇತಂ ವಿಸಮಜ್ಝಾಸಯಂ ಮಟ್ಠೇಸು ಸುವಣ್ಣಭಿತ್ತಿಆದೀಸು ನಾಭಿರಮತಿ, ಓಲೋಕೇತುಮ್ಪಿ ನ ಇಚ್ಛತಿ, ರೂಪಚಿತ್ತಪುಪ್ಫಲತಾದಿಚಿತ್ತೇಸುಯೇವ ಪನ ಅಭಿರಮತಿ। ತಾದಿಸೇಸು ಹಿ ಠಾನೇಸು ಚಕ್ಖುಮ್ಹಿ ಅಪ್ಪಹೋನ್ತೇ ಮುಖಮ್ಪಿ ವಿವರಿತ್ವಾ ಓಲೋಕೇತುಕಾಮಾ ಹೋನ್ತಿ।

ಸುಸುಮಾರೋಪಿ ಬಹಿ ನಿಕ್ಖನ್ತೋ ಗಹೇತಬ್ಬಂ ನ ಪಸ್ಸತಿ, ಅಕ್ಖೀನಿ ನಿಮ್ಮೀಲೇತ್ವಾವ ಚರತಿ। ಯದಾ ಪನ ಬ್ಯಾಮಸತಮತ್ತಂ ಉದಕಂ ಓಗಾಹಿತ್ವಾ ಬಿಲಂ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ನಿಪನ್ನೋ ಹೋತಿ, ತದಾ ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಏಕಗ್ಗಂ ಹೋತಿ ಸುಖಂ ಸುಪತಿ, ಏವಮೇವ ಸೋತಂ ತಮ್ಪೇ ಬಿಲಜ್ಝಾಸಯಂ ಆಕಾಸಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ ಕಣ್ಣಚ್ಛಿದ್ದಕೂಪಕೇಯೇವ ಅಜ್ಝಾಸಯಂ ಕರೋತಿ। ಕಣ್ಣಚ್ಛಿದ್ದಾಕಾಸೋಯೇವ ತಸ್ಸ ಸದ್ದಸವನೇ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಅಜಟಾಕಾಸೋಪಿ ವಟ್ಟತಿಯೇವ। ಅನ್ತೋಲೇಣಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಸಜ್ಝಾಯೇ ಕರಿಯಮಾನೇ ನ ಲೇಣಚ್ಛದನಂ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಸದ್ದೋ ಬಹಿ ನಿಕ್ಖಮತಿ, ದ್ವಾರವಾತಪಾನಚ್ಛಿದ್ದೇಹಿ ಪನ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ಧಾತುಪರಮ್ಪರಾಯೇವ ಘಟ್ಟೇನ್ತೋ ಗನ್ತ್ವಾ ಸೋತಪಸಾದಂ ಘಟ್ಟೇತಿ। ಅಥ ತಸ್ಮಿಂ ಕಾಲೇ 'ಅಸುಕೋ ನಾಮ ಸಜ್ಝಾಯತೀ'ತಿ ಲೇಣಪಿಟ್ಠೇ ನಿಸಿನ್ನಾ ಜಾನನ್ತಿ।

ಏವಂ ಸನ್ತೇ ಸಮ್ಪತ್ತಗೋಚರತಾ ಹೋತಿ। 'ಕಿಂ ಪನೇತಂ ಸಮ್ಪತ್ತಗೋಚರ'ನ್ತಿ? 'ಆಮ, ಸಮ್ಪತ್ತಗೋಚರಂ'। 'ಯದಿ ಏವಂ, ದೂರೇ ಭೇರಿಆದೀಸು ವಜ್ಜಮಾನೇಸು ದೂರೇ ಸದ್ದೋತಿ ಜಾನನಂ ನ ಭವೇಯ್ಯಾ'ತಿ? 'ನೋ ನ ಭವತಿ। ಸೋತಪಸಾದಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಘಟ್ಟಿತೇ ದೂರೇ ಸದ್ದೋ ಆಸನ್ನೇ ಸದ್ದೋ, ಪರತೀರೇ ಓರಿಮತೀರೇತಿ ತಥಾ ತಥಾ ಜಾನನಾಕಾರೋ ಹೋತಿ। ಧಮ್ಮತಾ ಏಸಾ'ತಿ। 'ಕಿಂ ಏತಾಯ ಧಮ್ಮತಾಯ? ಯತೋ ಯತೋ ಛಿದ್ದಂ ತತೋ ತತೋ ಸವನಂ ಹೋತಿ, ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯಾದೀನಂ ದಸ್ಸನಂ ವಿಯಾತಿ ಅಸಮ್ಪತ್ತಗೋಚರಮೇವೇತಂ'।

ಪಕ್ಖೀಪಿ ರುಕ್ಖೇ ವಾ ಭೂಮಿಯಂ ವಾ ನ ರಮತಿ। ಯದಾ ಪನ ಏಕಂ ವಾ ದ್ವೇ ವಾ ಲೇಡ್ಡುಪಾತೇ ಅತಿಕ್ಕಮ್ಮ ಅಜಟಾಕಾಸಂ ಪಕ್ಖನ್ದೋ ಹೋತಿ, ತದಾ ಏಕಗ್ಗಚಿತ್ತತಂ ಆಪಜ್ಜತಿ, ಏವಮೇವ ಘಾನಮ್ಪಿ ಆಕಾಸಜ್ಝಾಸಯಂ ವಾತೂಪನಿಸ್ಸಯಗನ್ಧಗೋಚರಂ। ತಥಾ ಹಿ ಗಾವೋ ನವವುಟ್ಠೇ ದೇವೇ ಭೂಮಿಯಂ ಘಾಯಿತ್ವಾ ಘಾಯಿತ್ವಾ ಆಕಾಸಾಭಿಮುಖಾ ಹುತ್ವಾ ವಾತಂ ಆಕಡ್ಢನ್ತಿ। ಅಙ್ಗುಲೀಹಿ ಗನ್ಧಪಿಣ್ಡಂ ಗಹೇತ್ವಾಪಿ ಚ ಉಪಸಿಙ್ಘನಕಾಲೇ ವಾತಂ ಅನಾಕಡ್ಢನ್ತೋ ನೇವ ತಸ್ಸ ಗನ್ಧಂ ಜಾನಾತಿ।

ಕುಕ್ಕುರೋಪಿ ಬಹಿ ವಿಚರನ್ತೋ ಖೇಮಟ್ಠಾನಂ ನ ಪಸ್ಸತಿ ಲೇಡ್ಡುಪಹಾರಾದೀಹಿ ಉಪದ್ದುತೋ ಹೋತಿ। ಅನ್ತೋಗಾಮಂ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ಉದ್ಧನಟ್ಠಾನೇ ಛಾರಿಕಂ ಬ್ಯೂಹಿತ್ವಾ ನಿಪನ್ನಸ್ಸ ಪನ ಫಾಸುಕಂ ಹೋತಿ, ಏವಮೇವ ಜಿವ್ಹಾಪಿ ಗಾಮಜ್ಝಾಸಯಾ ಆಪೋಸನ್ನಿಸ್ಸಿತರಸಾರಮ್ಮಣಾ। ತಥಾ ಹಿ ತಿಯಾಮರತ್ತಿಂ ಸಮಣಧಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾಪಿ ಪಾತೋವ ಪತ್ತಚೀವರಮಾದಾಯ ಗಾಮೋ ಪವಿಸಿತಬ್ಬೋ ಹೋತಿ। ಸುಕ್ಖಖಾದನೀಯಸ್ಸ ಚ ನ ಸಕ್ಕಾ ಖೇಳೇನ ಅತೇಮಿತಸ್ಸ ರಸಂ ಜಾನಿತುಂ।

ಸಿಙ್ಗಾಲೋಪಿ ಬಹಿ ಚರನ್ತೋ ರತಿಂ ನ ವಿನ್ದತಿ, ಆಮಕಸುಸಾನೇ ಮನುಸ್ಸಮಂಸಂ ಖಾದಿತ್ವಾ ನಿಪನ್ನಸ್ಸೇವ ಪನಸ್ಸ ಫಾಸುಕಂ ಹೋತಿ, ಏವಮೇವ ಕಾಯೋಪಿ ಉಪಾದಿಣ್ಣಕಜ್ಝಾಸಯೋ ಪಥವೀನಿಸ್ಸಿತಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣೋ। ತಥಾ ಹಿ ಅಞ್ಞಂ ಉಪಾದಿಣ್ಣಕಂ ಅಲಭಮಾನಾ ಸತ್ತಾ ಅತ್ತನೋವ ಹತ್ಥತಲೇ ಸೀಸಂ ಕತ್ವಾ ನಿಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರಾ ಚಸ್ಸ ಪಥವೀ ಆರಮ್ಮಣಗ್ಗಹಣೇ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಸುಸನ್ಥತಸ್ಸಪಿ ಹಿ ಸಯನಸ್ಸ, ಹತ್ಥೇ ಠಪಿತಾನಮ್ಪಿ ವಾ ಫಲಾನಂ, ನ ಸಕ್ಕಾ ಅನಿಸೀದನ್ತೇನ ವಾ ಅನಿಪ್ಪೀಳೇನ್ತೇನ ವಾ ಥದ್ಧಮುದುಭಾವೋ ಜಾನಿತುನ್ತಿ। ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರಾಪಥವೀ ಏತಸ್ಸ ಕಾಯಪಸಾದಸ್ಸ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಜಾನನೇ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಲಕ್ಖಣಾದಿವವತ್ಥಾನತೋಪೇತೇಸಂ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಞ್ಞೇಯೇವ ಹಿ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಸ್ಸ ಲಕ್ಖಣರಸಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಪದಟ್ಠಾನಗೋಚರಜ್ಝಾಸಯನಿಸ್ಸಯಾ ಅಞ್ಞೇ ಸೋತಪಸಾದಾದೀನನ್ತಿ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಾನೇವ ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಿ।

ಅಪಿಚ ನೇಸಂ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸತಾಯ ಅಯಂ ಉಪಮಾಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ - ಯಥಾ ಹಿ ಪಞ್ಚವಣ್ಣಾನಂ ಧಜಾನಂ ಉಸ್ಸಾಪಿತಾನಂ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಛಾಯಾ ಏಕಾಬದ್ಧಾ ವಿಯ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಪನ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಾವ ಯಥಾ ಚ ಪಞ್ಚವಣ್ಣೇನ ಕಪ್ಪಾಸೇನ ವಟ್ಟಿಂ ಕತ್ವಾ ದೀಪೇ ಜಾಲಿತೇ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಜಾಲಾ ಏಕಾಬದ್ಧಾ ವಿಯ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಪನ ಅಂಸುನೋ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಾ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಾ ಜಾಲಾ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಾ ಏವ, ಏವಮೇವ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚಾಯತನಾನಿ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಅತ್ತಭಾವೇ ಸಮೋಸಟಾನಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಪನ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಾನೇವ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಇಮಾನೇವ ಪಞ್ಚ, ಸೇಸರೂಪಾನಿಪಿ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಾನೇವ। ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಸರೀರೇ ಹೇಟ್ಠಿಮಕಾಯೋ ಮಜ್ಝಿಮಕಾಯೋ ಉಪರಿಮಕಾಯೋತಿ ತಯೋ ಕೋಟ್ಠಾಸಾ। ತತ್ಥ ನಾಭಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಹೇಟ್ಠಾ ಹೇಟ್ಠಿಮಕಾಯೋ ನಾಮ। ತಸ್ಮಿಂ ಕಾಯದಸಕಂ, ಭಾವದಸಕಂ, ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ ಅಟ್ಠ, ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ ಅಟ್ಠ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ ಅಟ್ಠಾತಿ ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸ ರೂಪಾನಿ। ನಾಭಿತೋ ಉದ್ಧಂ ಯಾವ ಗಲವಾಟಕಾ ಮಜ್ಝಿಮಕಾಯೋ ನಾಮ। ತತ್ಥ ಚ ಕಾಯದಸಕಂ, ಭಾವದಸಕಂ, ವತ್ಥುದಸಕಂ, ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಾದೀನಿ ತೀಣಿ ಅಟ್ಠಕಾನೀತಿ ಚತುಪಞ್ಞಾಸ ರೂಪಾನಿ। ಗಲವಾಟಕತೋ ಉದ್ಧಂ ಉಪರಿಮಕಾಯೋ ನಾಮ। ತತ್ಥ ಚಕ್ಖುದಸಕಂ, ಸೋತದಸಕಂ, ಘಾನದಸಕಂ, ಜಿವ್ಹಾದಸಕಂ, ಕಾಯದಸಕಂ, ಭಾವದಸಕಂ, ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಾದೀನಿ ತೀಣಿ ಅಟ್ಠಕಾನೀತಿ ಚತುರಾಸೀತಿ ರೂಪಾನಿ।

ತತ್ಥ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ, ವಣ್ಣೋ ಗನ್ಧೋ ರಸೋ ಓಜಾ, ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಚಕ್ಖುಪಸಾದೋತಿ ಇದಂ ಏಕನ್ತತೋ ಅವಿನಿಭುತ್ತಾನಂ ದಸನ್ನಂ ನಿಪ್ಫನ್ನರೂಪಾನಂ ವಸೇನ ಚಕ್ಖುದಸಕಂ ನಾಮ। ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಸೇಸಾನಿಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ತೇಸು ಹೇಟ್ಠಿಮಕಾಯೇ ರೂಪಂ ಮಜ್ಝಿಮಕಾಯಉಪರಿಮಕಾಯರೂಪೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಂ। ಸೇಸಕಾಯದ್ವಯೇಪಿ ರೂಪಂ ಇತರೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಮೇವ। ಯಥಾ ಹಿ ಸಾಯನ್ಹಸಮಯೇ ಪಬ್ಬತಚ್ಛಾಯಾ ಚ ರುಕ್ಖಚ್ಛಾಯಾ ಚ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಏಕಾಬದ್ಧಾ ವಿಯ ಹೋನ್ತಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಪನ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಾವ ಏವಂ ಇಮೇಸುಪಿ ಕಾಯೇಸು ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸ ಚತುಪಞ್ಞಾಸ ಚತುರಾಸೀತಿ ರೂಪಾನಿ ಚ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಏಕಾಬದ್ಧಾನಿ ವಿಯ ಹೋನ್ತಿ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಪನ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಾನೇವಾತಿ।

೬೧೬. ರೂಪಾಯತನನಿದ್ದೇಸೇ ವಣ್ಣೋವ **ವಣ್ಣನಿಭಾ;** ನಿಭಾತೀತಿ ವಾ ನಿಭಾ। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಾಕಟಾ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಣ್ಣೋವ ನಿಭಾ **ವಣ್ಣನಿಭಾ**। ಸದ್ಧಿಂ ನಿದಸ್ಸನೇನ **ಸನಿದಸ್ಸನಂ,** ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಪಸ್ಸಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸದ್ಧಿಂ ಪಟಿಘೇನ **ಸಪ್ಪಟಿಘಂ,** ಪಟಿಘಟ್ಟನನಿಘಂಸಜನಕನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ನೀಲಾದೀಸು ಉಮಾಪುಪ್ಫಸಮಾನಂ **ನೀಲಂ,** ಕಣಿಕಾರಪುಪ್ಫಸಮಾನಂ **ಪೀತಕಂ,** ಬನ್ಧುಜೀವಕಪುಪ್ಫಸಮಾನಂ **ಲೋಹಿತಕಂ,** ಓಸಧಿತಾರಕಸಮಾನಂ **ಓದಾತಂ**। ಝಾಮಙ್ಗಾರಸಮಾನಂ **ಕಾಳಕಂ,** ಮನ್ದರತ್ತಂ ಸಿನ್ದುವಾರಕರವೀರಮಕುಳಸಮಾನಂ **ಮಞ್ಜಿಟ್ಠಕಂ**। "ಹರಿತ್ತಚಹೇಮವಣ್ಣಕಾಮಂಸುಮುಖಪಕ್ಕಮಾ"ತಿ (ಜಾ॰ ೧.೧೫.೧೩೩) ಏತ್ಥ ಪನ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ 'ಹರೀ'ತಿ ಸುವಣ್ಣಂ ವುತ್ತಂ, ಪರತೋ ಪನಸ್ಸ ಜಾತರೂಪಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತತ್ತಾ ಇಧ ಸಾಮಂ **ಹರಿ** ನಾಮ। ಇಮಾನಿ ಸತ್ತ ವತ್ಥುಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ಸಭಾವೇನೇವ ದಸ್ಸಿತಾನಿ।

ಹರಿವಣ್ಣನ್ತಿ ಹರಿತಸದ್ದಲವಣ್ಣಂ। **ಅಮ್ಬಙ್ಕುರವಣ್ಣನ್ತಿ** ಅಮ್ಬಙ್ಕುರೇನ ಸಮಾನವಣ್ಣಂ। ಇಮಾನಿ ದ್ವೇ ವತ್ಥುಂ ಆಮಸಿತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತಾನಿ। **ದೀಘಾದೀನಿ** ದ್ವಾದಸ ವೋಹಾರತೋ ದಸ್ಸಿತಾನಿ। ಸೋ ಚ ನೇಸಂ ವೋಹಾರೋ ಉಪನಿಧಾಯಸಿದ್ಧೋ ಚೇವ ಸನ್ನಿವೇಸಸಿದ್ಧೋ ಚ। ದೀಘಾದೀನಿ ಹಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಉಪನಿಧಾಯಸಿದ್ಧಾನಿ, ವಟ್ಟಾದೀನಿ ಸನ್ನಿವೇಸವಿಸೇಸೇನ। ತತ್ಥ ರಸ್ಸಂ ಉಪನಿಧಾಯ ತತೋ ಉಚ್ಚತರಂ **ದೀಘಂ,** ತಂ ಉಪನಿಧಾಯ ತತೋ ನೀಚತರಂ **ರಸ್ಸಂ**। ಥೂಲಂ ಉಪನಿಧಾಯ ತತೋ ಖುದ್ದಕತರಂ **ಅಣುಂ,** ತಂ ಉಪನಿಧಾಯ ತತೋ ಮಹನ್ತತರಂ **ಥೂಲಂ**। ಚಕ್ಕಸಣ್ಠಾನಂ **ವಟ್ಟಂ,** ಕುಕ್ಕುಟಣ್ಡಸಣ್ಠಾನಂ **ಪರಿಮಣ್ಡಲಂ**। ಚತೂಹಿ ಅಂಸೇಹಿ ಯುತ್ತಂ **ಚತುರಂಸಂ**। **ಛಳಂಸಾದೀಸುಪಿ** ಏಸೇವ ನಯೋ। **ನಿನ್ನನ್ತಿ** ಓನತಂ, **ಥಲನ್ತಿ** ಉನ್ನತಂ।

ತತ್ಥ ಯಸ್ಮಾ ದೀಘಾದೀನಿ ಫುಸಿತ್ವಾ ಸಕ್ಕಾ ಜಾನಿತುಂ, ನೀಲಾದೀನಿ ಪನೇವಂ ನ ಸಕ್ಕಾ, ತಸ್ಮಾ ನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ದೀಘಂ ರೂಪಾಯತನಂ; ತಥಾ ರಸ್ಸಾದೀನಿ। ತಂ ತಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಪನ ತಥಾ ತಥಾ ಠಿತಂ ದೀಘಂ ರಸ್ಸನ್ತಿ ತೇನ ತೇನ ವೋಹಾರೇನ ರೂಪಾಯತನಮೇವೇತ್ಥ ಭಾಸಿತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಛಾಯಾ ಆತಪೋತಿ** ಇದಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಂ; ತಥಾ

ಆಲೋಕೋ ಅನ್ಧಕಾರೋ ಚ। **ಅಬ್ಭಾ ಮಹಿಕಾ**ತಿಆದೀನಿ ಚತ್ತಾರಿ ವತ್ಥೂನಾವ ದಸ್ಸಿತಾನಿ। ತತ್ಥ **‘ಅಬ್ಭಾ’**ತಿ ವಲಾಹಕೋ। ‘**ಮಹಿಕಾ**’ತಿ ಹಿಮಂ। ಇಮೇಹಿ ಚತೂಹಿ ಅಬ್ಭಾದೀನಂ ವಣ್ಣಾ ದಸ್ಸಿತಾ। **ಚನ್ದಮಣ್ಡಲಸ್ಸ ವಣ್ಣನಿಭಾ**ತಿಆದೀಹಿ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಪಭಾವಣ್ಣಾ ದಸ್ಸಿತಾ।

ತತ್ಥ ಚನ್ದಮಣ್ಡಲಾದೀನಂ ವತ್ಥೂನಂ ಏವಂ ವಿಸೇಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ - ಮಣಿಮಯಂ ರಜತಪಟಿಚ್ಛನ್ನಂ ಏಕೂನಪಣ್ಣಾಸಯೋಜನಾಯಾಮವಿತ್ಥಾರಂ ಚನ್ದಸ್ಸ ದೇವಪುತ್ತಸ್ಸ ವಿಮಾನಂ **ಚನ್ದಮಣ್ಡಲಂ** ನಾಮ। ಸೋವಣ್ಣಮಯಂ ಫಲಿಕಪಟಿಚ್ಛನ್ನಂ ಸಮಪಣ್ಣಾಸಯೋಜನಾಯಾಮವಿತ್ಥಾರಂ ಸೂರಿಯಸ್ಸ ದೇವಪುತ್ತಸ್ಸ ವಿಮಾನಂ **ಸೂರಿಯಮಣ್ಡಲಂ** ನಾಮ। ಸತ್ತರತನಮಯಾನಿ ಸತ್ತಟ್ಠದಸದ್ವಾದಸಯೋಜನಾಯಾಮವಿತ್ಥಾರಾನಿ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ದೇವಪುತ್ತಾನಂ ವಿಮಾನಾನಿ **ತಾರಕರೂಪಾನಿ** ನಾಮ।

ತತ್ಥ ಹೇಟ್ಠಾ ಚನ್ದೋ, ಸೂರಿಯೋ ಉಪರಿ, ಉಭಿನ್ನಮನ್ತರಂ ಯೋಜನಂ ಹೋತಿ। ಚನ್ದಸ್ಸ ಹೇಟ್ಠಿಮನ್ತತೋ ಸೂರಿಯಸ್ಸ ಉಪರಿಮನ್ತೋ ಯೋಜನಸತಂ ಹೋತಿ। ದ್ವೀಸು ಪಸ್ಸೇಸು ನಕ್ಖತ್ತತಾರಕಾ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಏತೇಸು ಪನ ತೀಸು ಚನ್ದೋ ದನ್ಧಗಮನೋ, ಸೂರಿಯೋ ಸೀಘಗಮನೋ, ನಕ್ಖತ್ತತಾರಕಾ ಸಬ್ಬಸೀಘಗಮನಾ। ಕಾಲೇನ ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯಾನಂ ಪುರತೋ ಹೋನ್ತಿ ಕಾಲೇನ ಪಚ್ಛಾ।

ಆದಾಸಮಣ್ಡಲನ್ತಿ ಕಂಸಮಯಂ। **ಮಣೀ**ತಿ ಠಪೇತ್ವಾ ವೇಳುರಿಯಂ ಸೇಸೋ ಜೋತಿರಸಾದಿಅನೇಕಪ್ಪಭೇದೋ। **ಸಙ್ಖೋ**ತಿ ಸಾಮುದ್ದಿಕೋ; **ಮುತ್ತಾ** ಸಾಮುದ್ದಿಕಾಪಿ, ಸೇಸಾಪಿ। **ವೇಳುರಿಯೋ**ತಿ ವೇಳುವಣ್ಣಮಣಿ। **ಜಾತರೂಪಂ** ವುಚ್ಚತಿ ಸತ್ಥುವಣ್ಣೋ। ಸತ್ಥಾ ಹಿ ಸುವಣ್ಣವಣ್ಣೋ, ಸುವಣ್ಣಮ್ಪಿ ಸತ್ಥುವಣ್ಣಂ। **ರಜತಂ** ವುಚ್ಚತಿ ಕಹಾಪಣೋ - ಲೋಹಮಾಸಕೋ ದಾರುಮಾಸಕೋ ಜತುಮಾಸಕೋ, ಯೇ ‘ವೋಹಾರಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀ’ತಿ (ಪಾರಾ॰ ೫೮೪) ವುತ್ತಂ ತಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಇಧ ಗಹಿತಂ।

ಯಂ ವಾ ಪನಞ್ಞಮ್ಪೀತಿ ಇಮಿನಾ ಪಾಳಿಆಗತಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಸೇಸಂ ತಟ್ಟಿಕಪಿಲೋತಿಕಕಣ್ಣಿಕವಣ್ಣಾದಿಭೇದಂ ರೂಪಂ ಗಹಿತಂ। ತಞ್ಹಿ ಸಬ್ಬಂ ಯೇವಾಪನಕೇಸು ಪವಿಟ್ಠಂ।

ಏವಮೇತಂ ನೀಲಾದಿನಾ ಭೇದೇನ ಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ರೂಪಂ ಸಬ್ಬಂ ಲಕ್ಖಣಾದೀಹಿ ಅಭಿನ್ನಮೇವ। ಸಬ್ಬಞ್ಹೇತಂ ಚಕ್ಖುಪಟಿಹನನಲಕ್ಖಣಂ **ರೂಪಂ,** ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವರಸಂ, ತಸ್ಸೇವ ಗೋಚರಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಚತುಮಹಾಭೂತಪದಟ್ಠಾನಂ। ಯಥಾ ಚೇತಂ ತಥಾ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಉಪಾದಾರೂಪಾನಿ। ಯತ್ಥ ಪನ ವಿಸೇಸೋ ಅತ್ಥಿ ತತ್ಥ ವಕ್ಖಾಮ। ಸೇಸಮೇತ್ಥ ಚಕ್ಖಾಯತನನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ತತ್ಥ ಚಕ್ಖುಪುಬ್ಬಙ್ಗಮೋ ನಿದ್ದೇಸೋ ಇಧ ರೂಪಪುಬ್ಬಙ್ಗಮೋ। ತತ್ಥ ‘ಚಕ್ಖುಂ ಪೇತ’ನ್ತಿಆದೀನಿ ಚುದ್ದಸ ನಾಮಾನಿ, ಇಧ ‘ರೂಪಂಪೇತ’ನ್ತಿಆದೀನಿ ತೀಣಿ। ಸೇಸಂ ತಾದಿಸಮೇವ। ಯಥಾ ಹಿ ಚತೂಹಿ ಚತೂಹಿ ನಯೇಹಿ ಪಟಿಮಣ್ಡೇತ್ವಾ ಚಕ್ಖುಂ ವವತ್ಥಾಪೇತುಂ ತೇರಸ ವಾರಾ ವುತ್ತಾ, ಇಧಾಪಿ ತೇ ತಥೇವ ವುತ್ತಾತಿ।

೬೨೧. ಸದ್ದಾಯತನನಿದ್ದೇಸೇ **ಭೇರಿಸದ್ದೋ**ತಿ ಮಹಾಭೇರೀಪಹಟಭೇರೀನಂ ಸದ್ದೋ। **ಮುದಿಙ್ಗಸಙ್ಖಪಣವಸದ್ದಾ**ಪಿ ಮುದಿಙ್ಗಾದಿಪಚ್ಚಯಾ ಸದ್ದಾ। ಗೀತಸಙ್ಖಾತೋ ಸದ್ದೋ **ಗೀತಸದ್ದೋ** । ವುತ್ತಾವಸೇಸಾನಂ ವೀಣಾದೀನಂ ತನ್ತಿಬದ್ಧಾನಂ ಸದ್ದೋ **ವಾದಿತಸದ್ದೋ**। **ಸಮ್ಮಸದ್ದೋ**ತಿ ಕಂಸತಾಲಕಟ್ಠತಾಲಸದ್ದೋ। **ಪಾಣಿಸದ್ದೋ**ತಿ ಪಾಣಿಪ್ಪಹಾರಸದ್ದೋ। **ಸತ್ತಾನಂ ನಿಗ್ಘೋಸಸದ್ದೋ**ತಿ ಬಹೂನಂ ಸನ್ನಿಪತಿತಾನಂ ಅಪಞ್ಞಾಯಮಾನಪದಬ್ಯಞ್ಜನನಿಗ್ಘೋಸಸದ್ದೋ। **ಧಾತೂನಂ ಸನ್ನಿಘಾತಸದ್ದೋ**ತಿ ರುಕ್ಖಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಘಂಸನಘಣ್ಟಿಕಾಕೋಟನಾದಿಸದ್ದೋ। ವಾತಸ್ಸ ವಾಯತೋ ಸದ್ದೋ **ವಾತಸದ್ದೋ**। ಉದಕಸ್ಸ ಸನ್ದಮಾನಸ್ಸ ವಾ ಪಟಿಹತಸ್ಸ ವಾ ಸದ್ದೋ **ಉದಕಸದ್ದೋ**। ಮನುಸ್ಸಾನಂ ಸಲ್ಲಾಪಾದಿಸದ್ದೋ **ಮನುಸ್ಸಸದ್ದೋ**। ತಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಸೇಸೋ ಸಬ್ಬೋಪಿ **ಅಮನುಸ್ಸಸದ್ದೋ**। ಇಮಿನಾ ಪದದ್ವಯೇನ ಸಬ್ಬೋಪಿ ಸದ್ದೋ ಪರಿಯಾದಿನ್ನೋ। ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ವಂಸಫಾಲನಪಿಲೋತಿಕಫಾಲನಾದೀಸು ಪವತ್ತೋ ಪಾಳಿಯಂ ಅನಾಗತಸದ್ದೋ ಯೇವಾಪನಕಟ್ಠಾನಂ ಪವಿಟ್ಠೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಏವಮಯಂ ಭೇರೀಸದ್ದಾದಿನಾ ಭೇದೇನ ಭಿನ್ನೋಪಿ ಸದ್ದೋ ಲಕ್ಖಣಾದೀಹಿ ಅಭಿನ್ನೋಯೇವ। ಸಬ್ಬೋಪಿ ಹೇಸ ಸೋತಪಟಿಹನನಲಕ್ಖಣೋ **ಸದ್ದೋ** ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವರಸೋ, ತಸ್ಸೇವ ಗೋಚರಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ಸೇಸಂ ಚಕ್ಖಾಯತನನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಇಧಾಪಿ ಹಿ ಚತೂಹಿ ಚತೂಹಿ ನಯೇಹಿ ಪಟಿಮಣ್ಡಿತಾ ತೇರಸ ವಾರಾ ವುತ್ತಾ। ತೇಸಂ ಅತ್ಥೋ ಸಕ್ಕಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಜಾನಿತುನ್ತಿ ನ ವಿತ್ಥಾರಿತೋ।

೬೨೪. ಗನ್ಧಾಯತನನಿದ್ದೇಸೇ **ಮೂಲಗನ್ಧೋ**ತಿ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಮೂಲಂ ಪಟಿಚ್ಚ ನಿಬ್ಬತ್ತೋ ಗನ್ಧೋ। **ಸಾರಗನ್ಧಾ**ದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಅಸಿದ್ಧದುಸಿದ್ಧಾನಂ ಡಾಕಾದೀನಂ ಗನ್ಧೋ **ಆಮಕಗನ್ಧೋ**। ಮಚ್ಛಸಕಲಿಕಾಪೂತಿಮಂಸಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಸಪ್ಪಿಆದೀನಂ ಗನ್ಧೋ **ವಿಸ್ಸಗನ್ಧೋ**। **ಸುಗನ್ಧೋ**ತಿ ಇಟ್ಠಗನ್ಧೋ। **ದುಗ್ಗನ್ಧೋ**ತಿ ಅನಿಟ್ಠಗನ್ಧೋ। ಇಮಿನಾ ಪದದ್ವಯೇನ ಸಬ್ಬೋಪಿ ಗನ್ಧೋ ಪರಿಯಾದಿನ್ನೋ। ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಕಣ್ಣಕಗನ್ಧಪಿಲೋತಿಕಗನ್ಧಾದಯೋ ಪಾಳಿಯಂ ಅನಾಗತಾ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಗನ್ಧಾ ಯೇವಾಪನಕಟ್ಠಾನಂ ಪವಿಟ್ಠಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಏವಮಯಂ ಮೂಲಗನ್ಧಾದಿನಾ ಭೇದೇನ ಭಿನ್ನೋಪಿ ಗನ್ಧೋ ಲಕ್ಖಣಾದೀಹಿ ಅಭಿನ್ನೋಯೇವ। ಸಬ್ಬೋಪಿ ಹೇಸ ಘಾನಪಟಿಹನನಲಕ್ಖಣೋ **ಗನ್ಧೋ,** ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವರಸೋ, ತಸ್ಸೇವ ಗೋಚರಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ಸೇಸಂ ಚಕ್ಖಾಯತನನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಇಧಾಪಿ ಹಿ ತಥೇವ ದ್ವಿಪಞ್ಞಾಸನಯಪಟಿಮಣ್ಡಿತಾ ತೇರಸ ವಾರಾ ವುತ್ತಾ। ತೇ ಅತ್ಥತೋ ಪಾಕಟಾಯೇವ।

೬೨೮. ರಸಾಯತನನಿದ್ದೇಸೇ **ಮೂಲರಸೋ**ತಿ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಮೂಲಂ ಪಟಿಚ್ಚ ನಿಬ್ಬತ್ತರಸೋ। **ಖನ್ಧರಸಾ**ದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। **ಅಮ್ಬಿಲ**ನ್ತಿ ತಕ್ಕಮ್ಬಿಲಾದಿ। **ಮಧುರ**ನ್ತಿ ಏಕನ್ತತೋ ಗೋಸಪ್ಪಿಆದಿ। ಮಧು ಪನ ಕಸಾವಯುತ್ತಂ ಚಿರನಿಕ್ಖಿತ್ತಂ ಕಸಾವಂ ಹೋತಿ। ಫಾಣಿತಂ ಖಾರಿಯುತ್ತಂ ಚಿರನಿಕ್ಖಿತ್ತಂ ಖಾರಿಯಂ ಹೋತಿ। ಸಪ್ಪಿ ಪನ ಚಿರನಿಕ್ಖಿತ್ತಂ ವಣ್ಣಗನ್ಧೇ ಜಹನ್ತಮ್ಪಿ ರಸಂ ನ ಜಹತೀತಿ ತದೇವ ಏಕನ್ತಮಧುರಂ। **ತಿತ್ತಕ**ನ್ತಿ ನಿಮ್ಬಪಣ್ಣಾದಿ। **ಕಟುಕ**ನ್ತಿ ಸಿಙ್ಗಿವೇರಮರಿಚಾದಿ। **ಲೋಣಿಕ**ನ್ತಿ ಸಾಮುದ್ದಿಕಲೋಣಾದಿ। **ಖಾರಿಕ**ನ್ತಿ ವಾತಿಙ್ಗಣಕಳೀರಾದಿ। **ಲಮ್ಬಿಲ**ನ್ತಿ ಬದರಾಮಲಕಕಪಿಟ್ಠಸಾಲವಾದಿ। **ಕಸಾವ**ನ್ತಿ ಹರಿತಕಾದಿ। ಇಮೇ ಸಬ್ಬೇಪಿ ರಸಾ ವತ್ಥುವಸೇನ ವುತ್ತಾ। ತಂತಂವತ್ಥುತೋ ಪನೇತ್ಥ ರಸೋವ ಅಮ್ಬಿಲಾದೀಹಿ ನಾಮೇಹಿ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ಸಾದೂ**ತಿ ಇಟ್ಠರಸೋ, **ಅಸಾದೂ**ತಿ ಅನಿಟ್ಠರಸೋ। ಇಮಿನಾ ಪದದ್ವಯೇನ ಸಬ್ಬೋಪಿ ರಸೋ ಪರಿಯಾದಿನ್ನೋ। ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಲೇಡ್ಡುರಸಭಿತ್ತಿರಸಪಿಲೋತಿಕರಸಾದಯೋ ಪಾಳಿಯಂ ಅನಾಗತಾ ಸಬ್ಬೇಪಿ ರಸಾ ಯೇವಾಪನಕಟ್ಠಾನಂ ಪವಿಟ್ಠಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಏವಮಯಂ ಮೂಲರಸಾದಿನಾಭೇದೇನ ಭಿನ್ನೋಪಿ ರಸೋ ಲಕ್ಖಣಾದೀಹಿ ಅಭಿನ್ನೋಯೇವ। ಸಬ್ಬೋಪಿ ಹೇಸ ಜಿವ್ಹಾಪಟಿಹನನಲಕ್ಖಣೋ **ರಸೋ,** ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವರಸೋ, ತಸ್ಸೇವ ಗೋಚರಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ಸೇಸಂ ಚಕ್ಖಾಯತನನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಇಧಾಪಿ ಹಿ ತಥೇವ ದ್ವಿಪಞ್ಞಾಸನಯಪಟಿಮಣ್ಡಿತಾ ತೇರಸ ವಾರಾ ವುತ್ತಾ।

೬೩೨. ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯನಿದ್ದೇಸೇ **ಯ**ನ್ತಿ ಕರಣವಚನಂ। ಯೇನ ಕಾರಣೇನ ಇತ್ಥಿಯಾ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಾದೀನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ। ತತ್ಥ '**ಲಿಙ್ಗ**'ನ್ತಿ ಸಣ್ಠಾನಂ। ಇತ್ಥಿಯಾ ಹಿ ಹತ್ಥಪಾದಗೀವಾಉರಾದೀನಂ ಸಣ್ಠಾನಂ ನ ಪುರಿಸಸ್ಸ ವಿಯ ಹೋತಿ। ಇತ್ಥೀನಞ್ಹಿ ಹೇಟ್ಠಿಮಕಾಯೋ ವಿಸದೋ ಹೋತಿ, ಉಪರಿಮಕಾಯೋ ಅವಿಸದೋ। ಹತ್ಥಪಾದಾ ಖುದ್ದಕಾ, ಮುಖಂ ಖುದ್ದಕಂ। **ನಿಮಿತ್ತ**ನ್ತಿ ಸಞ್ಜಾನನಂ। ಇತ್ಥೀನಞ್ಹಿ ಉರಮಂಸಂ ಅವಿಸದಂ ಹೋತಿ, ಮುಖಂ ನಿಮ್ಮಸ್ಸುದಾಠಿಕಂ। ಕೇಸಬನ್ಧವತ್ಥಗ್ಗಹಣಮ್ಪಿ ನ ಪುರಿಸಾನಂ ವಿಯ ಹೋತಿ। **ಕುತ್ತ**ನ್ತಿ ಕಿರಿಯಾ। ಇತ್ಥಿಯೋ ಹಿ ದಹರಕಾಲೇ ಸುಪ್ಪಕಮುಸಲಕೇಹಿ ಕೀಳನ್ತಿ, ಚಿತ್ತಧೀತಲಿಕಾಯ ಕೀಳನ್ತಿ, ಮತ್ತಿಕವಾಕೇನ ಸುತ್ತಕಂ ನಾಮ ಕನ್ತನ್ತಿ। **ಆಕಪ್ಪೋ**ತಿ ಗಮನಾದಿಆಕಾರೋ। ಇತ್ಥಿಯೋ ಹಿ ಗಚ್ಛಮಾನಾ ಅವಿಸದಾ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ತಿಟ್ಠಮಾನಾ ನಿಪಜ್ಜಮಾನಾ ನಿಸೀದಮಾನಾ ಖಾದಮಾನಾ ಭುಞ್ಜಮಾನಾ ಅವಿಸದಾ ಭುಞ್ಜನ್ತಿ। ಪುರಿಸಮ್ಪಿ ಹಿ ಅವಿಸದಂ ದಿಸ್ವಾ ಮಾತುಗಾಮೋ ವಿಯ ಗಚ್ಛತಿ ತಿಟ್ಠತಿ ನಿಪಜ್ಜತಿ ನಿಸೀದತಿ ಖಾದತಿ ಭುಞ್ಜತೀತಿ ವದನ್ತಿ।

ಇತ್ಥತ್ತಂ ಇತ್ಥಿಭಾವೋತಿ ಉಭಯಮ್ಪಿ ಏಕತ್ಥಂ; ಇತ್ಥಿಸಭಾವೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಯಂ ಕಮ್ಮಜೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಸಮುಟ್ಠಿತೋ। ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಾದೀನಿ ಪನ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಪವತ್ತೇ ಸಮುಟ್ಠಿತಾನಿ। ಯಥಾ ಹಿ ಬೀಜೇ ಸತಿ, ಬೀಜಂ ಪಟಿಚ್ಚ, ಬೀಜಪಚ್ಚಯಾ ರುಕ್ಖೋ ವಡ್ಢಿತ್ವಾ ಸಾಖಾವಿಟಪಸಮ್ಪನ್ನೋ ಹುತ್ವಾ ಆಕಾಸಂ ಪೂರೇತ್ವಾ ತಿಟ್ಠತಿ, ಏವಮೇವ ಇತ್ಥಿಭಾವಸಙ್ಖಾತೇ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯೇ ಸತಿ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಾದೀನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಬೀಜಂ ವಿಯ ಹಿ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ಬೀಜಂ ಪಟಿಚ್ಚ ವಡ್ಢಿತ್ವಾ ಆಕಾಸಂ ಪೂರೇತ್ವಾ ಠಿತರುಕ್ಖೋ ವಿಯ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಾದೀನಿ ಪವತ್ತೇ ಸಮುಟ್ಠಹನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ ನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ, ಮನೋವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಮೇವ। ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಾದೀನಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾನಿಪಿ ಮನೋವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾನಿಪಿ।

ಇದಂ ತಂ ರೂಪಂ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ ಇದಂ ತಂ ರೂಪಂ, ಯಥಾ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಾದೀನಿ ಪುರಿಸಸ್ಸಾಪಿ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಏವಂ; ನಿಯಮತೋ ಪನ ಇತ್ಥಿಯಾ ಏವ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ 'ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ'।

೬೩೩. ಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಪುರಿಸಲಿಙ್ಗಾದೀನಿ ಪನ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಾದೀನಂ ಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಪುರಿಸಸ್ಸ ಹಿ ಹತ್ಥಪಾದಗೀವಾಉರಾದೀನಂ ಸಣ್ಠಾನಂ ನ ಇತ್ಥಿಯಾ ವಿಯ ಹೋತಿ। ಪುರಿಸಾನಞ್ಹಿ ಉಪರಿಮಕಾಯೋ ವಿಸದೋ ಹೋತಿ ಹೇಟ್ಠಿಮಕಾಯೋ ಅವಿಸದೋ, ಹತ್ಥಪಾದಾ ಮಹನ್ತಾ, ಮುಖಂ ಮಹನ್ತಂ, ಉರಮಂಸಂ ವಿಸದಂ, ಮಸ್ಸುದಾಠಿಕಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಕೇಸಬನ್ಧನವತ್ಥಗ್ಗಹಣಂ ನ ಇತ್ಥೀನಂ ವಿಯ ಹೋತಿ। ದಹರಕಾಲೇ ರಥನಙ್ಗಲಾದೀಹಿ ಕೀಳನ್ತಿ, ವಾಲಿಕಪಾಳಿಂ ಕತ್ವಾ ವಾಪಿಂ ನಾಮ ಖನನ್ತಿ, ಗಮನಾದೀನಿ ವಿಸದಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಇತ್ಥಿಮ್ಪಿ ಗಮನಾದೀನಿ ವಿಸದಾನಿ ಕುರುಮಾನಂ ದಿಸ್ವಾ 'ಪುರಿಸೋ ವಿಯ ಗಚ್ಛತೀ'ತಿಆದೀನಿ ವದನ್ತಿ। ಸೇಸಂ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯೇ ವುತ್ತಸದಿಸಮೇವ।

ತತ್ಥ ಇತ್ಥಿಭಾವಲಕ್ಖಣಂ **ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ,** ಇತ್ಥೀತಿ ಪಕಾಸನರಸಂ, ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗನಿಮಿತ್ತಕುತ್ತಾಕಪ್ಪಾನಂ ಕಾರಣಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। ಪುರಿಸಭಾವಲಕ್ಖಣಂ **ಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ,** ಪುರಿಸೋತಿ ಪಕಾಸನರಸಂ, ಪುರಿಸಲಿಙ್ಗನಿಮಿತ್ತಕುತ್ತಾಕಪ್ಪಾನಂ ಕಾರಣಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। ಉಭಯಮ್ಪೇತಂ ಪಠಮಕಪ್ಪಿಕಾನಂ ಪವತ್ತೇ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ। ಅಪರಭಾಗೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಸಮುಟ್ಠಿತಮ್ಪಿ ಪವತ್ತೇ ಚಲತಿ ಪರಿವತ್ತತಿ।

ಯಥಾಹ –

> "ತೇನ ಖೋ ಪನ ಸಮಯೇನ ಅಞ್ಞತರಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಂ ಪಾತುಭೂತಂ ಹೋತಿ। ತೇನ ಖೋ ಪನ ಸಮಯೇನ ಅಞ್ಞತರಿಸ್ಸಾ ಭಿಕ್ಖುನಿಯಾ ಪುರಿಸಲಿಙ್ಗಂ ಪಾತುಭೂತಂ ಹೋತೀ"ತಿ (ಪಾರಾ॰ ೬೯)।

ಇಮೇಸು ಪನ ದ್ವೀಸು ಪುರಿಸಲಿಙ್ಗಂ ಉತ್ತಮಂ, ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಂ ಹೀನಂ। ತಸ್ಮಾ ಪುರಿಸಲಿಙ್ಗಂ ಬಲವಅಕುಸಲೇನ ಅನ್ತರಧಾಯತಿ, ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಂ ದುಬ್ಬಲಕುಸಲೇನ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ। ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಂ ಪನ ಅನ್ತರಧಾಯನ್ತಂ ದುಬ್ಬಲಅಕುಸಲೇನ ಅನ್ತರಧಾಯತಿ, ಪುರಿಸಲಿಙ್ಗಂ ಬಲವಕುಸಲೇನ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ। ಏವಂ ಉಭಯಮ್ಪಿ ಅಕುಸಲೇನ ಅನ್ತರಧಾಯತಿ, ಕುಸಲೇನ ಪತಿಟ್ಠಾತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಉಭತೋಬ್ಯಞ್ಜನಕಸ್ಸ ಪನ ಕಿಂ ಏಕಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ ಉದಾಹು ದ್ವೇತಿ? ಏಕಂ। ತಞ್ಚ ಖೋ ಇತ್ಥಿಉಭತೋಬ್ಯಞ್ಜನಕಸ್ಸ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ಪುರಿಸಉಭತೋಬ್ಯಞ್ಜನಕಸ್ಸ ಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ। 'ಏವಂ ಸನ್ತೇ ದುತಿಯಬ್ಯಞ್ಜನಕಸ್ಸ ಅಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತಿ। ಇನ್ದ್ರಿಯಞ್ಹಿ ಬ್ಯಞ್ಜನಕಾರಣಂ ವುತ್ತಂ। ತಞ್ಚಸ್ಸ ನತ್ಥೀ'ತಿ? 'ನ ತಸ್ಸ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ ಬ್ಯಞ್ಜನಕಾರಣಂ'। 'ಕಸ್ಮಾ'? 'ಸದಾ ಅಭಾವತೋ। ಇತ್ಥಿಉಭತೋಬ್ಯಞ್ಜನಕಸ್ಸ ಹಿ ಯದಾ ಇತ್ಥಿಯಾ ರಾಗಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತದಾವ ಪುರಿಸಬ್ಯಞ್ಜನಂ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ, ಇತ್ಥಿಬ್ಯಞ್ಜನಂ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಂ ಗುಳ್ಹಂ ಹೋತಿ। ತಥಾ ಇತರಸ್ಸ ಇತರಂ।

ಯದಿ ಚ ತೇಸಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ ದುತಿಯಬ್ಯಞ್ಜನಕಾರಣಂ ಭವೇಯ್ಯ, ಸದಾಪಿ ಬ್ಯಞ್ಜನದ್ವಯಂ ತಿಟ್ಠೇಯ್ಯ। ನ ಪನ ತಿಟ್ಠತಿ। ತಸ್ಮಾ ವೇದಿತಬ್ಬಮೇತಂ ನ ತಸ್ಸ ತಂ ಬ್ಯಞ್ಜನಕಾರಣಂ। ಕಮ್ಮಸಹಾಯಂ ಪನ ರಾಗಚಿತ್ತಮೇವೇತ್ಥ ಕಾರಣಂ। ಯಸ್ಮಾ ಚಸ್ಸ ಏಕಮೇವ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಇತ್ಥಿಉಭತೋಬ್ಯಞ್ಜನಕೋ ಸಯಮ್ಪಿ ಗಬ್ಭಂ ಗಣ್ಹಾತಿ, ಪರಮ್ಪಿ ಗಣ್ಹಾಪೇತಿ। ಪುರಿಸಉಭತೋಬ್ಯಞ್ಜನಕೋ ಪರಂ ಗಬ್ಭಂ ಗಣ್ಹಾಪೇತಿ, ಸಯಂ ಪನ ನ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ।

೬೩೪. ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯನಿದ್ದೇಸೇ ಯಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ ತಂ ಹೇಟ್ಠಾ ಅರೂಪಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯೇ ವುತ್ತಮೇವ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ತತ್ಥ **ಯೋ ತೇಸಂ ಅರೂಪೀನಂ ಧಮ್ಮಾ**ನನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ಇಧ ರೂಪಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯತ್ತಾ **ಯೋ ತೇಸಂ ರೂಪೀನಂ ಧಮ್ಮಾ**ನನ್ತಿ ಅಯಮೇವ ವಿಸೇಸೋ। ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ಪನಸ್ಸ ಏವಂ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ - ಸಹಜಾತರೂಪಾನುಪಾಲನಲಕ್ಖಣಂ **ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ,** ತೇಸಂ ಪವತ್ತನರಸಂ, ತೇಸಂಯೇವ ಠಪನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಯಾಪಯಿತಬ್ಬಭೂತಪದಟ್ಠಾನನ್ತಿ।

೬೩೫. ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿನಿದ್ದೇಸೇ **ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತೀ**ತಿ ಏತ್ಥ ತಾವ ಕಾಯೇನ ಅತ್ತನೋ ಭಾವಂ ವಿಞ್ಞಾಪೇನ್ತಾನಂ ತಿರಚ್ಛಾನೇಹಿಪಿ ಪುರಿಸಾನಂ, ಪುರಿಸೇಹಿ ವಾ ತಿರಚ್ಛಾನಾನಮ್ಪಿ ಕಾಯಗಹಣಾನುಸಾರೇನ ಗಹಿತಾಯ ಏತಾಯ ಭಾವೋ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ **'ವಿಞ್ಞತ್ತಿ'**। ಸಯಂ ಕಾಯಗಹಣಾನುಸಾರೇನ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿಪಿ 'ವಿಞ್ಞತ್ತಿ'। "ಕಾಯೇನ ಸಂವರೋ ಸಾಧೂ"ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಪ॰ ೩೬೧) ಆಗತೋ ಚೋಪನಸಙ್ಖಾತೋ ಕಾಯೋವ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ **'ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿ'**। ಕಾಯವಿಪ್ಫನ್ದನೇನ ಅಧಿಪ್ಪಾಯವಿಞ್ಞಾಪನಹೇತುತ್ತಾ, ಸಯಞ್ಚ ತಥಾ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತ್ತಾ ಕಾಯೇನ ವಿಞ್ಞತ್ತೀತಿಪಿ **'ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿ'**।

ಕುಸಲಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಾತಿಆದೀಸು ಅಟ್ಠಹಿ ಕಾಮಾವಚರೇಹಿ ಅಭಿಞ್ಞಾಚಿತ್ತೇನ ಚಾತಿ ನವಹಿ ಕುಸಲಚಿತ್ತೇಹಿ **ಕುಸಲಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಾ,** ದ್ವಾದಸಹಿಪಿ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತೇಹಿ **ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಾ,** ಅಟ್ಠಹಿ ಮಹಾಕಿರಿಯೇಹಿ ದ್ವೀಹಿ ಅಹೇತುಕಕಿರಿಯೇಹಿ ಅಭಿಞ್ಞಾಪ್ಪತ್ತೇನ ಏಕೇನ ರೂಪಾವಚರಕಿರಿಯೇನಾತಿ ಏಕಾದಸಹಿ ಕಿರಿಯಚಿತ್ತೇಹಿ **ಅಬ್ಯಾಕತಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಾ**। ಇತೋ ಅಞ್ಞಾನಿ ಹಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಂ ನ ಜನೇನ್ತಿ। ಸೇಕ್ಖಾಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ಪನ ಏತ್ತಕೇಹೇವ ಚಿತ್ತೇಹಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ ಏತೇಸಂ ಕುಸಲಾದೀನಂ ವಸೇನ ತೀಹಿ ಪದೇಹಿ 'ಹೇತುತೋ' ದಸ್ಸಿತಾ।

ಇದಾನಿ ಛಹಿ ಪದೇಹಿ 'ಫಲತೋ' ದಸ್ಸೇತುಂ **ಅಭಿಕ್ಕಮನ್ತಸ್ಸ ವಾ**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಅಭಿಕ್ಕಮಾದಯೋ ಹಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿವಸೇನ ಪವತ್ತತ್ತಾ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಫಲಂ ನಾಮ। ತತ್ಥ **'ಅಭಿಕ್ಕಮನ್ತಸ್ಸಾ'**ತಿ ಪುರತೋ ಕಾಯಂ ಅಭಿಹರನ್ತಸ್ಸ। **ಪಟಿಕ್ಕಮನ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಪಚ್ಛತೋ ಪಚ್ಚಾಹರನ್ತಸ್ಸ। **ಆಲೋಕೇನ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಉಜುಕಂ ಪೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ। **ವಿಲೋಕೇನ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಇತೋ ಚಿತೋ ಚ ಪೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ। **ಸಮಿಞ್ಜೇನ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಸನ್ಧಯೋ ಸಙ್ಕೋಚೇನ್ತಸ್ಸ। **ಪಸಾರೇನ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಸನ್ಧಯೋ ಪಟಿಪಣಾಮೇನ್ತಸ್ಸ।

ಇದಾನಿ ಛಹಿ ಪದೇಹಿ 'ಸಭಾವತೋ' ದಸ್ಸೇತುಂ **ಕಾಯಸ್ಸ ಥಮ್ಭನಾ**ತಿ ಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ **'ಕಾಯಸ್ಸಾ'**ತಿ ಸರೀರಸ್ಸ। ಕಾಯಂ ಥಮ್ಭೇತ್ವಾ ಥದ್ಧಂ ಕರೋತೀತಿ **ಥಮ್ಭನಾ**। ತಮೇವ ಉಪಸಗ್ಗೇನ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ **ಸನ್ಥಮ್ಭನಾ**ತಿ ಆಹ। ಬಲವತರಾ ವಾ ಥಮ್ಭನಾ **'ಸನ್ಥಮ್ಭನಾ'**। **ಸನ್ಥಮ್ಭಿತತ್ತ**ನ್ತಿ ಸನ್ಥಮ್ಭಿತಭಾವೋ। ವಿಞ್ಞಾಪನವಸೇನ **ವಿಞ್ಞತ್ತಿ**। **ವಿಞ್ಞಾಪನಾ**ತಿ ವಿಞ್ಞಾಪನಾಕಾರೋ। ವಿಞ್ಞಾಪಿತಭಾವೋ **ವಿಞ್ಞಾಪಿತತ್ತಂ**। ಸೇಸಮೇತ್ಥ ಯಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ ತಂ ಹೇಟ್ಠಾ ದ್ವಾರಕಥಾಯಂ ವುತ್ತಮೇವ। ತಥಾ ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಂ।

೬೩೬. ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತೀತಿಪದಸ್ಸ ಪನ ನಿದ್ದೇಸಪದಾನಞ್ಚ ಅತ್ಥೋ ತತ್ಥ ನ ವುತ್ತೋ, ಸೋ ಏವಂ ವೇದಿತಬ್ಬೋ - ವಾಚಾಯ ಅತ್ತನೋ ಭಾವಂ ವಿಞ್ಞಾಪೇನ್ತಾನಂ ತಿರಚ್ಛಾನೇಹಿಪಿ ಪುರಿಸಾನಂ, ಪುರಿಸೇಹಿ ವಾ ತಿರಚ್ಛಾನಾನಮ್ಪಿ , ವಚೀಗಹಣಾನುಸಾರೇನ ಗಹಿತಾಯ ಏತಾಯ ಭಾವೋ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ **ವಿಞ್ಞತ್ತಿ**। ಸಯಞ್ಚ ವಚೀಗಹಣಾನುಸಾರೇನ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿಪಿ **ವಿಞ್ಞತ್ತಿ**। "ಸಾಧು ವಾಚಾಯ ಸಂವರೋ"ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಪ॰ ೩೬೧) ಆಗತಾ ಚೋಪನಸಙ್ಖಾತಾ ವಚೀ ಏವ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ **'ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿ'**। ವಚೀಘೋಸೇನ ಅಧಿಪ್ಪಾಯವಿಞ್ಞಾಪನಹೇತುತ್ತಾ ಸಯಞ್ಚ ತಥಾವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತ್ತಾ ವಾಚಾಯ ವಿಞ್ಞತ್ತೀತಿಪಿ **'ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿ'**। **ವಾಚಾ ಗಿರಾ**ತಿಆದೀಸು ವುಚ್ಚತೀತಿ **'ವಾಚಾ'**। ಗಿರಿಯತೀತಿ **'ಗಿರಾ'**। ಬ್ಯಪ್ಪಥೋತಿ ವಾಕ್ಯಭೇದೋ। ವಾಕ್ಯಞ್ಚ ತಂ ಪಥೋ ಚ ಅತ್ಥಂ ಞಾತುಕಾಮಾನಂ

ಞಾಪೇತುಕಾಮಾನಞ್ಞಾತಿಪಿ '**ಬ್ಯಪ್ಪಥೋ**'। ಉದೀರಿಯತೀತಿ **ಉದೀರಣಂ**। ಘುಸ್ಸತೀತಿ **ಘೋಸೋ**। ಕರಿಯತೀತಿ **ಕಮ್ಮಂ**। ಘೋಸೋವ ಕಮ್ಮಂ **ಘೋಸಕಮ್ಮಂ**। ನಾನಪ್ಪಕಾರೇಹಿ ಕತೋ ಘೋಸೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಚಿಯಾ ಭೇದೋ **ವಚೀಭೇದೋ**। ಸೋ ಪನ 'ನ ಭಙ್ಗೋ, ಪಭೇದಗತಾ ವಾಚಾ ಏವಾ'ತಿ ಞಾಪನತ್ಥಂ **ವಾಚಾ ವಚೀಭೇದೋ**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಇಮೇಹಿ ಸಬ್ಬೇಹಿಪಿ ಪದೇಹಿ 'ಸದ್ದವಾಚಾವ' ದಸ್ಸಿತಾ। ಇದಾನಿ ತಾಯ ವಾಚಾಯ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತತ್ಥಾನಂ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಆದೀನಂ ಪದಾನಂ ವಸೇನ ತೀಹಾಕಾರೇಹಿ ಸಭಾವತೋ ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಯಾ ತಾಯ ವಾಚಾಯ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯತ್ತಾ ಉತ್ತಾನತ್ಥಮೇವ।

ಇದಾನಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಮುಟ್ಠಾಪಕಚಿತ್ತೇಸು ಅಸಮ್ಮೋಹತ್ಥಂ ದ್ವತ್ತಿಂಸ ಛಬ್ಬೀಸ ಏಕೂನವೀಸತಿ ಸೋಳಸ ಪಚ್ಛಿಮಾನೀತಿ ಇದಂ ಪಕಿಣ್ಣಕಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ - **ದ್ವತ್ತಿಂಸ** ಚಿತ್ತಾನಿ ಹಿ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇನ್ತಿ, ಇರಿಯಾಪಥಮ್ಪಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭೇನ್ತಿ, ದುವಿಧಮ್ಪಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಂ ಜನೇನ್ತಿ। ಛಬ್ಬೀಸತಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಮೇವ ನ ಜನೇನ್ತಿ, ಇತರದ್ವಯಂ ಕರೋನ್ತಿ। **ಏಕೂನವೀಸತಿ** ರೂಪಮೇವ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇನ್ತಿ, ಇತರದ್ವಯಂ ನ ಕರೋನ್ತಿ। **ಸೋಳಸ** ಇಮೇಸು ತೀಸು ಏಕಮ್ಪಿ ನ ಕರೋನ್ತಿ।

ತತ್ಥ **ದ್ವತ್ತಿಂಸಾ**ತಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಾನೇವ ಕಾಮಾವಚರತೋ ಅಟ್ಠ ಕುಸಲಾನಿ, ದ್ವಾದಸ ಅಕುಸಲಾನಿ, ಕಿರಿಯತೋ ದಸ ಚಿತ್ತಾನಿ, ಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ಅಭಿಞ್ಞಾಚಿತ್ತಂ, ಖೀಣಾಸವಾನಂ ಅಭಿಞ್ಞಾಚಿತ್ತನ್ತಿ। **ಛಬ್ಬೀಸಾ**ತಿ ರೂಪಾವಚರತೋ ಪಞ್ಚ ಕುಸಲಾನಿ, ಪಞ್ಚ ಕಿರಿಯಾನಿ, ಅರೂಪಾವಚರತೋ ಚತ್ತಾರಿ ಕುಸಲಾನಿ, ಚತ್ತಾರಿ ಕಿರಿಯಾನಿ, ಚತ್ತಾರಿ ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಾನಿ, ಚತ್ತಾರಿ ಫಲಚಿತ್ತಾನೀತಿ। **ಏಕೂನವೀಸತೀ**ತಿ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲವಿಪಾಕತೋ ಏಕಾದಸ, ಅಕುಸಲವಿಪಾಕತೋ ದ್ವೇ , ಕಿರಿಯತೋ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತು, ರೂಪಾವಚರತೋ ಪಞ್ಚ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನೀತಿ। **ಸೋಳಸಾ**ತಿ ದ್ವೇ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ, ಸಬ್ಬಸತ್ತಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ, ಖೀಣಾಸವಾನಂ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ, ಅರೂಪೇ ಚತ್ತಾರಿ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನೀತಿ। ಇಮಾನಿ ಸೋಳಸ ರೂಪಿರಿಯಾಪಥವಿಞ್ಞತ್ತೀಸು ಏಕಮ್ಪಿ ನ ಕರೋನ್ತಿ। ಅಞ್ಞಾನಿಪಿ ಬಹೂನಿ ಅರೂಪೇ ಉಪ್ಪನ್ನಾನಿ ಅನೋಕಾಸಗತತ್ತಾ ರೂಪಂ ನ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇನ್ತಿ। ನ ತಾನೇವ, ಕಾಯವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿಯೋಪಿ।

೬೩೭. ಆಕಾಸಧಾತುನಿದ್ದೇಸೇ ನ ಕಸ್ಸತಿ, ನ ನಿಕಸ್ಸತಿ, ಕಸಿತುಂ ವಾ ಛಿನ್ದಿತುಂ ವಾ ಭಿನ್ದಿತುಂ ವಾ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ **ಆಕಾಸೋ**। ಆಕಾಸೋವ **ಆಕಾಸಗತಂ** , ಖೇಳಗತಾದಿ ವಿಯ। ಆಕಾಸೋತಿ ವಾ ಗತನ್ತಿ '**ಆಕಾಸಗತಂ**'। ನ ಹಞ್ಞತೀತಿ **ಅಘಂ,** ಅಘಟ್ಟನೀಯನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಘಮೇವ **ಅಘಗತಂ**। ಛಿದ್ದಟ್ಠೇನ **ವಿವರೋ**। ವಿವರೋವ **ವಿವರಗತಂ**। **ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠಂ ಚತೂಹಿ ಮಹಾಭೂತೇಹೀ**ತಿ ಏತೇಹಿ ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠಂ ನಿಜ್ಜಟಾಕಾಸಂವ ಕಥಿತಂ। ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋ ಪನ ರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದಲಕ್ಖಣಾ **ಆಕಾಸಧಾತು,** ರೂಪಪರಿಯನ್ತಪ್ಪಕಾಸನರಸಾ, ರೂಪಮರಿಯಾದಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠಭಾವಛಿದ್ದವಿವರಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ವಾ, ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನರೂಪಪದಟ್ಠಾನಾ, ಯಾಯ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇಸು ರೂಪೇಸು 'ಇದಮಿತೋ ಉದ್ಧಂ ಅಧೋ ತಿರಿಯ'ನ್ತಿ ಚ ಹೋತಿ।

೬೩೮. ಇತೋ ಪರೇ **ರೂಪಸ್ಸಲಹುತಾದೀನಂ** ನಿದ್ದೇಸಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸಲಹುತಾದೀಸು ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋ ಪನೇತ್ಥ ಅದನ್ಧತಾಲಕ್ಖಣಾ **ರೂಪಸ್ಸ ಲಹುತಾ,** ರೂಪಾನಂ ಗರುಭಾವವಿನೋದನರಸಾ, ಲಹುಪರಿವತ್ತಿತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಲಹುರೂಪಪದಟ್ಠಾನಾ। ಅಥದ್ಧತಾಲಕ್ಖಣಾ **ರೂಪಸ್ಸ ಮುದುತಾ,** ರೂಪಾನಂ ಥದ್ಧಭಾವವಿನೋದನರಸಾ, ಸಬ್ಬಕಿರಿಯಾಸು ಅವಿರೋಧಿತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಮುದುರೂಪಪದಟ್ಠಾನಾ। ಸರೀರಕಿರಿಯಾನುಕೂಲಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವಲಕ್ಖಣಾ **ರೂಪಸ್ಸ ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ,** ಅಕಮ್ಮಞ್ಞತಾವಿನೋದನರಸಾ, ಅದುಬ್ಬಲಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಕಮ್ಮಞ್ಞರೂಪಪದಟ್ಠಾನಾ।

ಏತಾ ಪನ ತಿಸ್ಸೋ ನ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವಿಜಹನ್ತಿ। ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಯೋ ಅರೋಗಿನೋ ವಿಯ ರೂಪಾನಂ ಲಹುಭಾವೋ, ಅದನ್ಧತಾಲಹುಪರಿವತ್ತಿಪ್ಪಕಾರೋ, ರೂಪದನ್ಧತ್ತಕರಧಾತುಕ್ಖೋಭಪಟಿಪಕ್ಖಪಚ್ಚಯಸಮುಟ್ಠಾನೋ, ಸೋ ರೂಪವಿಕಾರೋ

‘ರೂಪಸ್ಸ ಲಹುತಾ’। ಯೋ ಸುಪರಿಮದ್ದಿತಚಮ್ಮಸ್ಸೇವ ರೂಪಾನಂ ಮುದುಭಾವೋ ಸಬ್ಬಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸೇಸು ಸರಸವತ್ತನಭಾವೋ ವಸವತ್ತನಭಾವಮದ್ದವಪ್ಪಕಾರೋ ರೂಪಥದ್ಧತ್ತಕರಧಾತುಕ್ಖೋಭಪಟಿಪಕ್ಖಪಚ್ಚಯಸಮುಟ್ಠಾನೋ , ಸೋ ರೂಪವಿಕಾರೋ ‘ರೂಪಸ್ಸ ಮುದುತಾ’। ಯೋ ಪನ ಸುಧನ್ತಸುವಣ್ಣಸ್ಸೇವ ರೂಪಾನಂ ಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವೋ ಸರೀರಕಿರಿಯಾನುಕೂಲಭಾವಪ್ಪಕಾರೋ ಸರೀರಕಿರಿಯಾನಂ ಅನನುಕೂಲಕರಧಾತುಕ್ಖೋಭಪಟಿಪಕ್ಖಪಚ್ಚಯಸಮುಟ್ಠಾನೋ, ಸೋ ರೂಪವಿಕಾರೋ **‘ರೂಪಸ್ಸ ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ’**ತಿ। ಏವಮೇತಾಸಂ ವಿಸೇಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಏತಾ ಪನ ತಿಸ್ಸೋಪಿ ಕಮ್ಮಂ ಕಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಆಹಾರಾದಯೋವ ಕರೋನ್ತಿ। ತಥಾ ಹಿ ಯೋಗಿನೋ ‘ಅಜ್ಜ ಅಮ್ಹೇಹಿ ಭೋಜನಸಪ್ಪಾಯಂ ಲದ್ಧಂ, ಕಾಯೋ ನೋ ಲಹು ಮುದು ಕಮ್ಮಞ್ಞೋ’ತಿ ವದನ್ತಿ। ‘ಅಜ್ಜ ಉತುಸಪ್ಪಾಯಂ ಲದ್ಧಂ, ಅಜ್ಜ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಚಿತ್ತಂ ಏಕಗ್ಗಂ, ಕಾಯೋ ನೋ ಲಹು ಮುದು ಕಮ್ಮಞ್ಞೋ’ತಿ ವದನ್ತೀತಿ।

೬೪೧. ಉಪಚಯಸನ್ತತಿನಿದ್ದೇಸೇಸು **ಆಯತನಾನ**ನ್ತಿ ಅಡ್ಢೇಕಾದಸನ್ನಂ ರೂಪಾಯತನಾನಂ। **ಆಚಯೋ**ತಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ। **ಸೋ ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ**ತಿ ಯೋ ಆಯತನಾನಂ ಆಚಯೋ ಪುನಪ್ಪುನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಮಾನಾನಂ, ಸೋವ ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ ನಾಮ ಹೋತಿ; ವಡ್ಢೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಯೋ ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ ಸಾ ರೂಪಸ್ಸ ಸನ್ತತೀ**ತಿ ಯಾ ಏವಂ ಉಪಚಿತಾನಂ ರೂಪಾನಂ ವಡ್ಢಿ, ತತೋ ಉತ್ತರಿತರಂ ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಸಾ ರೂಪಸ್ಸ ಸನ್ತತಿ ನಾಮ ಹೋತಿ; ಪವತ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ನದಿತೀರೇ ಖತಕೂಪಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಉದಕುಗ್ಗಮನಕಾಲೋ ವಿಯ ಆಚಯೋ, ನಿಬ್ಬತ್ತಿ; ಪರಿಪುಣ್ಣಕಾಲೋ ವಿಯ ಉಪಚಯೋ, ವಡ್ಢಿ; ಅಜ್ಝೋತ್ಥರಿತ್ವಾ ಗಮನಕಾಲೋ ವಿಯ ಸನ್ತತಿ, ಪವತ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಏವಂ ಕಿಂ ಕಥಿತಂ ಹೋತೀತಿ? ಆಯತನೇನ ಹಿ ಆಚಯೋ ಕಥಿತೋ, ಆಚಯೇನ ಆಯತನಂ ಕಥಿತಂ। ಆಚಯೋವ ಕಥಿತೋ ಆಯತನಮೇವ ಕಥಿತಂ। ಏವಮ್ಪಿ ಕಿಂ ಕಥಿತಂ ಹೋತೀತಿ? ಚತುಸನ್ತತಿರೂಪಾನಂ ಆಚಯೋ ಉಪಚಯೋ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ ವಡ್ಢಿ ಕಥಿತಾ। ಅತ್ಥತೋ ಹಿ ಉಭಯಮ್ಪೇತಂ ಜಾತಿರೂಪಸ್ಸೇವ ಅಧಿವಚನಂ। ಆಕಾರನಾನತ್ತೇನ ಪನ ವೇನೇಯ್ಯವಸೇನ ಚ ಉಪಚಯೋ ಸನ್ತತೀತಿ ಉದ್ದೇಸದೇಸನಂ ಕತ್ವಾ ಯಸ್ಮಾ ಏತ್ಥ ಅತ್ಥತೋ ನಾನತ್ತಂ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ನಿದ್ದೇಸೇ “ಯೋ ಆಯತನಾನಂ ಆಚಯೋ ಸೋ ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ, ಯೋ ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ ಸಾ ರೂಪಸ್ಸ ಸನ್ತತೀ”ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಯಸ್ಮಾ ಚ ಉಭಯಮ್ಪೇತಂ ಜಾತಿರೂಪಸ್ಸೇವ ಅಧಿವಚನಂ ತಸ್ಮಾ ಏತ್ಥ ಆಚಯಲಕ್ಖಣೋ **ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ,** ಪುಬ್ಬನ್ತತೋ ರೂಪಾನಂ ಉಮ್ಮುಜ್ಜಾಪನರಸೋ, ನಿಯ್ಯಾತನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ಪರಿಪುಣ್ಣಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ವಾ, ಉಪಚಿತರೂಪಪದಟ್ಠಾನೋ। ಪವತ್ತಿಲಕ್ಖಣಾ **ರೂಪಸ್ಸ ಸನ್ತತಿ,** ಅನುಪ್ಪಬನ್ಧರಸಾ, ಅನುಪಚ್ಛೇದಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಅನುಪ್ಪಬನ್ಧರೂಪಪದಟ್ಠಾನಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೬೪೩. ಜರತಾನಿದ್ದೇಸೇ ಜೀರಣಕವಸೇನ **ಜರಾ;** ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಭಾವನಿದ್ದೇಸೋ । ಜೀರಣಾಕಾರೋ **ಜೀರಣತಾ**। ಖಣ್ಡಿಚ್ಚನ್ತಿ ಆದಯೋ ತಯೋ ಕಾಲಾತಿಕ್ಕಮೇ ಕಿಚ್ಚನಿದ್ದೇಸಾ। ಪಚ್ಛಿಮಾ ದ್ವೇ ಪಕತಿನಿದ್ದೇಸಾ। ಅಯಞ್ಹಿ ‘ಜರಾ’ತಿ ಇಮಿನಾ ಪದೇನ ಸಭಾವತೋ ದೀಪಿತಾ; ತೇನಸ್ಸಾಯಂ ಸಭಾವನಿದ್ದೇಸೋ। ‘ಜೀರಣತಾ’ತಿ ಇಮಿನಾ ಆಕಾರತೋ; ತೇನಸ್ಸಾಯಂ ಆಕಾರನಿದ್ದೇಸೋ। **ಖಣ್ಡಿಚ್ಚ**ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಕಾಲಾತಿಕ್ಕಮೇ ದನ್ತನಖಾನಂ ಖಣ್ಡಿತಭಾವಕರಣಕಿಚ್ಚತೋ। **ಪಾಲಿಚ್ಚ**ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಕೇಸಲೋಮಾನಂ ಪಲಿತಭಾವಕರಣಕಿಚ್ಚತೋ। **ವಲಿತ್ತಚತಾ**ತಿ ಇಮಿನಾ ಮಂಸಂ ಮಿಲಾಪೇತ್ವಾ ತಚೇ ವಲಿಭಾವಕರಣಕಿಚ್ಚತೋ ದೀಪಿತಾ। ತೇನಸ್ಸಾ ಇಮೇ ‘ಖಣ್ಡಿಚ್ಚ’ನ್ತಿಆದಯೋ ತಯೋ ಕಾಲಾತಿಕ್ಕಮೇ ಕಿಚ್ಚನಿದ್ದೇಸಾ। ತೇಹಿ ಇಮೇಸಂ ವಿಕಾರಾನಂ ದಸ್ಸನವಸೇನ ಪಾಕಟೀಭೂತಾ ಪಾಕಟಜರಾ ದಸ್ಸಿತಾ। ಯಥೇವ ಹಿ ಉದಕಸ್ಸ ವಾ ಅಗ್ಗಿನೋ ವಾ ತಿಣರುಕ್ಖಾದೀನಂ ಸಂಭಗ್ಗಪಲಿಭಗ್ಗತಾಯ ವಾ ಝಾಮತಾಯ ವಾ ಗತಮಗ್ಗೋ ಪಾಕಟೋ ಹೋತಿ, ನ ಚ ಸೋ ಗತಮಗ್ಗೋ ತಾನೇವ ಉದಕಾದೀನಿ, ಏವಮೇವ ಜರಾಯ ದನ್ತಾದೀಸು

ಖಣ್ಡಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ ಗತಮಗ್ಗೋ ಪಾಕಟೋ, ಚಕ್ಖುಂ ಉಮ್ಮೀಲೇತ್ವಾಪಿ ಗಯ್ಹತಿ, ನ ಚ ಖಣ್ಡಿಚ್ಚಾದೀನೇವ ಜರಾ। ನ ಹಿ ಜರಾ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಹೋತಿ।

ಆಯುನೋ ಸಂಹಾನಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಪರಿಪಾಕೋತಿ ಇಮೇಹಿ ಪನ ಪದೇಹಿ ಕಾಲಾತಿಕ್ಕಮೇಯೇವ ಅಭಿಬ್ಯತ್ತಾಯ ಆಯುಕ್ಖಯಚಕ್ಖಾದಿಇನ್ದ್ರಿಯಪರಿಪಾಕಸಞ್ಞಿತಾಯ ಪಕತಿಯಾ ದೀಪಿತಾ। ತೇನಸ್ಸಿಮೇ ಪಚ್ಛಿಮಾ ದ್ವೇ ಪಕತಿನಿದ್ದೇಸಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತತ್ಥ ಯಸ್ಮಾ ಜರಂ ಪತ್ತಸ್ಸ ಆಯು ಹಾಯತಿ, ತಸ್ಮಾ ಜರಾ '**ಆಯುನೋ ಸಂಹಾನೀ**'ತಿ ಫಲೂಪಚಾರೇನ ವುತ್ತಾ। ಯಸ್ಮಾ ಚ ದಹರಕಾಲೇ ಸುಪ್ಪಸನ್ನಾನಿ, ಸುಖುಮಮ್ಪಿ ಅತ್ತನೋ ವಿಸಯಂ ಸುಖೇನೇವ ಗಣ್ಹನಸಮತ್ಥಾನಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಜರಂ ಪತ್ತಸ್ಸ ಪರಿಪಕ್ಕಾನಿ ಆಲುಳಿತಾನಿ ಅವಿಸದಾನಿ, ಓಳಾರಿಕಮ್ಪಿ ಅತ್ತನೋ ವಿಸಯಂ ಗಹೇತುಂ ಅಸಮತ್ಥಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ '**ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಪರಿಪಾಕೋ**'ತಿಪಿ ಫಲೂಪಚಾರೇನೇವ ವುತ್ತಾ।

ಸಾ ಪನಾಯಂ ಏವಂ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಜರಾ ಪಾಕಟಾ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಾತಿ ದುವಿಧಾ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ದನ್ತಾದೀಸು ಖಣ್ಡಭಾವಾದಿದಸ್ಸನತೋ ರೂಪಧಮ್ಮೇಸು ಜರಾ **ಪಾಕಟಜರಾ** ನಾಮ । ಅರೂಪಧಮ್ಮೇಸು ಪನ ಜರಾ ತಾದಿಸಸ್ಸ ವಿಕಾರಸ್ಸ ಅದಸ್ಸನತೋ **ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಜರಾ** ನಾಮ। ಪುನ ಅವೀಚಿ ಸವೀಚೀತಿ ಏವಮ್ಪಿ ದುವಿಧಾ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಮಣಿಕನಕರಜತಪವಾಳಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯಾದೀನಂ ವಿಯ, ಮನ್ದದಸಕಾದೀಸು ಪಾಣೀನಂ ವಿಯ ಚ, ಪುಪ್ಫಫಲಪಲ್ಲವಾದೀಸು ಚ ಅಪಾಣೀನಂ ವಿಯ, ಅನ್ತರನ್ತರಾ ವಣ್ಣವಿಸೇಸಾದೀನಂ ದುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತ್ತಾ ಜರಾ **ಅವೀಚಿಜರಾ** ನಾಮ; ನಿರನ್ತರಜರಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತೋ ಅಞ್ಞೇಸು ಪನ ಯಥಾವುತ್ತೇಸು ಅನ್ತರನ್ತರಾ ವಣ್ಣವಿಸೇಸಾದೀನಂ ಸುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತ್ತಾ ಜರಾ **ಸವೀಚಿಜರಾ** ನಾಮಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋಪಿ ರೂಪಪರಿಪಾಕಲಕ್ಖಣಾ **ರೂಪಸ್ಸ ಜರತಾ,** ಉಪನಯನರಸಾ, ಸಭಾವಾನಪಗಮೇಪಿ ನವಭಾವಾಪಗಮಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ವೀಹಿಪುರಾಣಭಾವೋ ವಿಯ ಪರಿಪಚ್ಚಮಾನರೂಪಪದಟ್ಠಾನಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೬೪೪. ಅನಿಚ್ಚತಾನಿದ್ದೇಸೇ ಖಯಗಮನವಸೇನ **ಖಯೋ,** ವಯಗಮನವಸೇನ **ವಯೋ,** ಭಿಜ್ಜನವಸೇನ **ಭೇದೋ**। ಅಥ ವಾ, ಯಸ್ಮಾ ತಂ ಪತ್ವಾ ರೂಪಂ ಖೀಯತಿ, ವೇತಿ, ಭಿಜ್ಜತಿ ಚ, ತಸ್ಮಾ ಖೀಯತಿ ಏತಸ್ಮಿನ್ತಿ '**ಖಯೋ',** ವೇತಿ ಏತಸ್ಮಿನ್ತಿ '**ವಯೋ',** ಭಿಜ್ಜತಿ ಏತಸ್ಮಿನ್ತಿ '**ಭೇದೋ**'। ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ಪದಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ಭೇದೋವ **ಪರಿಭೇದೋ**। ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವಟ್ಠೇನ, ನ ನಿಚ್ಚನ್ತಿ ಅನಿಚ್ಚಂ। ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಅನಿಚ್ಚತಾ** । ಅನ್ತರಧಾಯತಿ ಏತ್ಥಾತಿ **ಅನ್ತರಧಾನಂ**। ಮರಣಞ್ಹಿ ಪತ್ವಾ ರೂಪಂ ಅನ್ತರಧಾಯತಿ, ಅದಸ್ಸನಂ ಗಚ್ಛತಿ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ರೂಪಮೇವ, ಸಬ್ಬೇಪಿ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ। ತಸ್ಮಾ ಪಞ್ಚನ್ನಮ್ಪಿ ಖನ್ಧಾನಂ ಅನಿಚ್ಚತಾಯ ಇದಮೇವ ಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋ ಪನ ಪರಿಭೇದಲಕ್ಖಣಾ **ರೂಪಸ್ಸ ಅನಿಚ್ಚತಾ,** ಸಂಸೀದನರಸಾ, ಖಯವಯಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಪರಿಭಿಜ್ಜಮಾನರೂಪಪದಟ್ಠಾನಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಹೇಟ್ಠಾ ಜಾತಿ ಗಹಿತಾ ಜರಾ ಗಹಿತಾ, ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಮರಣಂ ಗಹಿತಂ। ಇಮೇ ತಯೋ ಧಮ್ಮಾ ಇಮೇಸಂ ಸತ್ತಾನಂ ಉಕ್ಖಿತ್ತಾಸಿಕಪಚ್ಚಾಮಿತ್ತಸದಿಸಾ। ಯಥಾ ಹಿ ಪುರಿಸಸ್ಸ ತಯೋ ಪಚ್ಚಾಮಿತ್ತಾ ಓತಾರಂ ಗವೇಸಮಾನಾ ವಿಚರೇಯ್ಯುಂ। ತೇಸು ಏಕೋ ಏವಂ ವದೇಯ್ಯ - 'ಏತಂ ನೀಹರಿತ್ವಾ ಅಟವಿಪವೇಸನಂ ಮಯ್ಹಂ ಭಾರೋ ಹೋತೂ'ತಿ। ದುತಿಯೋ 'ಅಟವಿಗತಕಾಲೇ ಪೋಥೇತ್ವಾ ಪಥವಿಯಂ ಪಾತನಂ ಮಯ್ಹಂ ಭಾರೋ'ತಿ। ತತಿಯೋ 'ಪಥವಿಗತಕಾಲತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಅಸಿನಾ ಸೀಸಚ್ಛೇದನಂ ಮಯ್ಹಂ ಭಾರೋ'ತಿ। ಏವರೂಪಾ ಇಮೇ ಜಾತಿ ಆದಯೋ। ನೀಹರಿತ್ವಾ ಅಟವಿಪವೇಸನಪಚ್ಚಾಮಿತ್ತಸದಿಸಾ ಹೇತ್ಥ ಜಾತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಾಪನತೋ। ಅಟವಿಗತಂ ಪೋಥೇತ್ವಾ ಪಥವಿಯಂ ಪಾತನಪಚ್ಚಾಮಿತ್ತಸದಿಸಾ ಜರಾ , ನಿಬ್ಬತ್ತಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ದುಬ್ಬಲಪರಾಧೀನಮಞ್ಚಪರಾಯಣಭಾವಕರಣತೋ। ಪಥವಿಗತಸ್ಸ ಅಸಿನಾ ಸೀಸಚ್ಛೇದಕಪಚ್ಚಾಮಿತ್ತಸದಿಸಂ ಮರಣಂ, ಜರಾಪತ್ತಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಜೀವಿತಕ್ಖಯಪಾಪನತೋತಿ।

೭೪೫. ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರನಿದ್ದೇಸೇ ಕಬಳಂ ಕರೀಯತೀತಿ **ಕಬಳೀಕಾರೋ**। ಆಹರೀಯತೀತಿ **ಆಹಾರೋ**। ಕಬಳಂ ಕತ್ವಾ ಅಜ್ಝೋಹರೀಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ರೂಪಂ ವಾ ಆಹರತೀತಿಪಿ 'ಆಹಾರೋ'। ಏವಂ ವತ್ಥುವಸೇನ ನಾಮಂ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ ಪುನ ವತ್ಥುವಸೇನೇವೇತಂ ಪಭೇದತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಓದನೋ ಕುಮ್ಮಾಸೋ**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಓದನಾದೀನಿ ಹಿ ಫಾಣಿತಪರಿಯನ್ತಾನಿ ದ್ವಾದಸ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತಸ್ಸ ಆಹಾರಸ್ಸ ವತ್ಥೂನಿ। ಪಾಳಿಯಂ ಅನಾಗತಾನಿ ಮೂಲಫಲಾದೀನಿ ಯೇವಾಪನಕಂ ಪವಿಟ್ಠಾನಿ।

ಇದಾನಿ ತಾನಿ ಮೂಲಫಲಾದೀನಿ ಕತ್ತಬ್ಬತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಯಮ್ಹಿ ಯಮ್ಹಿ ಜನಪದೇ**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ ಮುಖೇನ ಅಸಿತಬ್ಬಂ ಭುಞ್ಜಿತಬ್ಬನ್ತಿ **ಮುಖಾಸಿಯಂ**। ದನ್ತೇಹಿ ವಿಖಾದಿತಬ್ಬನ್ತಿ **ದನ್ತವಿಖಾದನಂ**। ಗಲೇನ ಅಜ್ಝೋಹರಿತಬ್ಬನ್ತಿ **ಗಲಜ್ಝೋಹರಣೀಯಂ**। ಇದಾನಿ ತಂ ಕಿಚ್ಚವಸೇನ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಕುಚ್ಛಿವಿತ್ಥಮ್ಭನ**ನ್ತಿ ಆಹ। ತಞ್ಹಿ ಮೂಲಫಲಾದಿ ಓದನಕುಮ್ಮಾಸಾದಿ ವಾ ಅಜ್ಝೋಹಟಂ ಕುಚ್ಛಿಂ ವಿತ್ಥಮ್ಭೇತಿ। ಇದಮಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚಂ। **ಯಾಯ ಓಜಾಯ ಸತ್ತಾ ಯಾಪೇನ್ತೀ**ತಿ ಹೇಟ್ಠಾ ಸಬ್ಬಪದೇಹಿ ಸವತ್ಥುಕಂ ಆಹಾರಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ನಿಬ್ಬಟ್ಟಿತಓಜಮೇವ ದಸ್ಸೇತುಂ ಇದಂ ವುತ್ತಂ।

ಕಿಂ ಪನೇತ್ಥ ವತ್ಥುಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚಂ? ಕಿಂ ಓಜಾಯ? ಪರಿಸ್ಸಯಹರಣಪಾಲನಾನಿ। ವತ್ಥುಹಿ ಪರಿಸ್ಸಯಂ ಹರತಿ ಪಾಲೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಓಜಾ ಪಾಲೇತಿ ಪರಿಸ್ಸಯಂ ಹರಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ದ್ವೇಪಿ ಏಕತೋ ಹುತ್ವಾ ಪಾಲೇತುಮ್ಪಿ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ ಪರಿಸ್ಸಯಮ್ಪಿ ಹರಿತುಂ। ಕೋ ಪನೇಸ ಪರಿಸ್ಸಯೋ ನಾಮ? ಕಮ್ಮಜತೇಜೋ। ಅನ್ತೋಕುಚ್ಛಿಯಞ್ಹಿ ಓದನಾದಿವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ ಅಸತಿ, ಕಮ್ಮಜತೇಜೋ ಉಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಉದರಪಟಲಂ ಗಣ್ಹಾತಿ, 'ಛಾತೋಮ್ಹಿ, ಆಹಾರಂ ಮೇ ದೇಥಾ'ತಿ ವದಾಪೇತಿ। ಭುತ್ತಕಾಲೇ ಉದರಪಟಲಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ವತ್ಥುಂ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಅಥ ಸತ್ತೋ ಏಕಗ್ಗೋ ಹೋತಿ।

ಯಥಾ ಹಿ ಛಾಯಾರಕ್ಖಸೋ ಛಾಯಂ ಪವಿಟ್ಠಂ ಗಹೇತ್ವಾ ದೇವಸಙ್ಖಲಿಕಾಯ ಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಭವನೇ ಮೋದನ್ತೋ ಛಾತಕಾಲೇ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಸೀಸೇ ಡಂಸತಿ। ಸೋ ಡಟ್ಠತ್ತಾ ವಿರವತಿ। ತಂ ವಿರವಂ ಸುತ್ವಾ 'ದುಕ್ಖಪ್ಪತ್ತೋ ಏತ್ಥ ಅತ್ಥೀ'ತಿ ತತೋ ತತೋ ಮನುಸ್ಸಾ ಆಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಸೋ ಆಗತಾಗತೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಖಾದಿತ್ವಾ ಭವನೇ ಮೋದತಿ। ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಛಾಯಾರಕ್ಖಸೋ ವಿಯ ಹಿ ಕಮ್ಮಜತೇಜೋ, ದೇವಸಙ್ಖಲಿಕಾಯ ಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಠಪಿತಸತ್ತೋ ವಿಯ ಉದರಪಟಲಂ, ಪುನ ಆಗತಮನುಸ್ಸಾ ವಿಯ ಓದನಾದಿವತ್ಥು, ಓತರಿತ್ವಾ ಸೀಸೇ ಡಂಸನಂ ವಿಯ ಕಮ್ಮಜತೇಜಸ್ಸ ವತ್ಥುತೋ ಮುತ್ತಸ್ಸ ಉದರಪಟಲಗ್ಗಹಣಂ, ಡಟ್ಠಸ್ಸ ವಿರವನಕಾಲೋ ವಿಯ 'ಆಹಾರಂ ದೇಥಾ'ತಿ ವಚನಕಾಲೋ, ತಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ಆಗತಾಗತೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಖಾದಿತ್ವಾ ಭವನೇ ಮೋದನಕಾಲೋ ವಿಯ ಕಮ್ಮಜತೇಜೇನ ಉದರಪಟಲಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ ಗಹಿತೇ ಏಕಗ್ಗಚಿತ್ತತಾ।

ತತ್ಥ ಓಳಾರಿಕೇ ವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ ಓಜಾ ಮನ್ದಾ ಹೋತಿ। ಸುಖುಮೇ ಬಲವತೀ। ಕುದ್ರೂಸಕಭತ್ತಾದೀನಿ ಹಿ ಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ ಮುಹುತ್ತೇನೇವ ಛಾತೋ ಹೋತಿ। ಸಪ್ಪಿಆದೀನಿ ಪಿವಿತ್ವಾ ಠಿತಸ್ಸ ದಿವಸಮ್ಪಿ ಭತ್ತಂ ನ ರುಚ್ಚತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಉಪಾದಾಯುಪಾದಾಯ ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಕುಮ್ಭೀಲಾನಞ್ಹಿ ಆಹಾರಂ ಉಪಾದಾಯ ಮೋರಾನಂ ಆಹಾರೋ ಸುಖುಮೋ। ಕುಮ್ಭೀಲಾ ಕಿರ ಪಾಸಾಣೇ ಗಿಲನ್ತಿ। ತೇ ಚ ನೇಸಂ ಕುಚ್ಛಿಪ್ಪತ್ತಾ ವಿಲೀಯನ್ತಿ। ಮೋರಾ ಸಪ್ಪವಿಚ್ಛಿಕಾದಿಪಾಣೇ ಖಾದನ್ತಿ। ಮೋರಾನಂ ಪನ ಆಹಾರಂ ಉಪಾದಾಯ ತರಚ್ಛಾನಂ ಆಹಾರೋ ಸುಖುಮೋ। ತೇ ಕಿರ ತಿವಸ್ಸಛಡ್ಡಿತಾನಿ ವಿಸಾಣಾನಿ ಚೇವ ಅಟ್ಠೀನಿ ಚ ಖಾದನ್ತಿ। ತಾನಿ ಚ ನೇಸಂ ಖೇಳೇನ ತೇಮಿತಮತ್ತಾನೇವ ಕನ್ದಮೂಲಂ ವಿಯ ಮುದುಕಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ತರಚ್ಛಾನಮ್ಪಿ ಆಹಾರಮುಪಾದಾಯ ಹತ್ಥೀನಂ ಆಹಾರೋ ಸುಖುಮೋ। ತೇ ಹಿ ನಾನಾರುಕ್ಖಸಾಖಾದಯೋ ಖಾದನ್ತಿ। ಹತ್ಥೀನಂ ಆಹಾರತೋ ಗವಯಗೋಕಣ್ಣಮಿಗಾದೀನಂ ಆಹಾರೋ ಸುಖುಮೋ। ತೇ ಕಿರ ನಿಸ್ಸಾರಾನಿ ನಾನಾರುಕ್ಖಪಣ್ಣಾದೀನಿ ಖಾದನ್ತಿ। ತೇಸಮ್ಪಿ ಆಹಾರತೋ ಗುನ್ನಂ ಆಹಾರೋ ಸುಖುಮೋ। ತೇ ಅಲ್ಲಸುಕ್ಖತಿಣಾನಿ ಖಾದನ್ತಿ। ತೇಸಮ್ಪಿ ಆಹಾರತೋ ಸಸಾನಂ ಆಹಾರೋ ಸುಖುಮೋ। ಸಸಾನಂ ಆಹಾರತೋ ಸಕುಣಾನಂ ಆಹಾರೋ ಸುಖುಮೋ। ಸಕುಣಾನಂ ಆಹಾರತೋ ಪಚ್ಚನ್ತವಾಸೀನಂ ಆಹಾರೋ ಸುಖುಮೋ। ಪಚ್ಚನ್ತವಾಸೀನಂ ಆಹಾರತೋ ಗಾಮಭೋಜಕಾನಂ ಆಹಾರೋ ಸುಖುಮೋ। ಗಾಮಭೋಜಕಾನಂ ಆಹಾರತೋ ರಾಜರಾಜಮಹಾಮತ್ತಾನಂ

ಆಹಾರೋ ಸುಖುಮೋ। ತೇಸಮ್ಪಿ ಆಹಾರತೋ ಚಕ್ಕವತ್ತಿನೋ ಆಹಾರೋ ಸುಖುಮೋ। ಚಕ್ಕವತ್ತಿನೋ ಆಹಾರತೋ ಭುಮ್ಮದೇವಾನಂ ಆಹಾರೋ ಸುಖುಮೋ। ಭುಮ್ಮದೇವಾನಂ ಆಹಾರತೋ ಚಾತುಮಹಾರಾಜಿಕಾನಂ ಆಹಾರೋ ಸುಖುಮೋ। ಏವಂ ಯಾವ ಪರನಿಮ್ಮಿತವಸವತ್ತೀನಂ ಆಹಾರೋ ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬೋ। ತೇಸಂ ಪನಾಹಾರೋ ಸುಖುಮೋತ್ವೇವ ನಿಟ್ಠಂ ಪತ್ತೋ।

ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋಪಿ ಓಜಾಲಕ್ಖಣೋ **ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ,** ರೂಪಾಹರಣರಸೋ, ಉಪತ್ಥಮ್ಭನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ಕಬಳಂ ಕತ್ವಾ ಆಹರಿತಬ್ಬವತ್ಥುಪದಟ್ಠಾನೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೬೪೬. ನೋಉಪಾದಾನಿದ್ದೇಸೇ ಯಥಾ ಉಪಾದಾರೂಪಂ ಉಪಾದಿಯತೇವ, ನ ಅಞ್ಞೇನ ಉಪಾದಿಯತಿ, ಏವಮೇತಂ ನ ಉಪಾದಿಯತೇವಾತಿ **ನೋಉಪಾದಾ**।

೬೪೭. ಫುಸಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಫುಸಿತ್ವಾ ಜಾನಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಞ್ಚ ತಂ ಆಯತನಞ್ಚಾತಿ **ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಂ**। ಆಪೋ ಚ ತಂ ನಿಸ್ಸತ್ತಸುಞ್ಞತಸಭಾವಟ್ಠೇನ ಧಾತು ಚಾತಿ **ಆಪೋಧಾತು**। ಇದಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ತೀಣಿ ರೂಪಾನಿ ಫುಸಿತ್ವಾ ಜಾನಿತಬ್ಬಾನಿ ತಸ್ಮಾ ತಾನಿ ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಕತಮಂ ತಂ ರೂಪಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಂ? ಪಥವೀಧಾತೂ**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ ಕಕ್ಖಳತ್ತಲಕ್ಖಣಾ **ಪಥವೀಧಾತು,** ಪತಿಟ್ಠಾನರಸಾ, ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ। **ತೇಜೋಧಾತು** ಉಣ್ಹತ್ತಲಕ್ಖಣಾ, ಪರಿಪಾಚನರಸಾ, ಮದ್ದವಾನುಪ್ಪದಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ। **ವಾಯೋಧಾತು** ವಿತ್ಥಮ್ಭನಲಕ್ಖಣಾ, ಸಮುದೀರಣರಸಾ, ಅಭಿನೀಹಾರಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ। ಪುರಿಮಾ ಪನ **'ಆಪೋಧಾತು'** ಪಗ್ಘರಣಲಕ್ಖಣಾ, ಬ್ರೂಹನರಸಾ, ಸಙ್ಗಹಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ। ಏಕೇಕಾ ಚೇತ್ಥ ಸೇಸತ್ತಯಪದಟ್ಠಾನಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಕಕ್ಖಳನ್ತಿ ಥದ್ಧಂ। **ಮುದುಕ**ನ್ತಿ ಅಥದ್ಧಂ। **ಸಣ್ಹ**ನ್ತಿ ಮಟ್ಠಂ। **ಫರುಸ**ನ್ತಿ ಖರಂ। **ಸುಖಸಮ್ಫಸ್ಸ**ನ್ತಿ ಸುಖವೇದನಾಪಚ್ಚಯಂ ಇಟ್ಠಫೋಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ದುಕ್ಖಸಮ್ಫಸ್ಸ**ನ್ತಿ ದುಕ್ಖವೇದನಾಪಚ್ಚಯಂ ಅನಿಟ್ಠಫೋಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಗರುಕ**ನ್ತಿ ಭಾರಿಯಂ। **ಲಹುಕ**ನ್ತಿ ಅಭಾರಿಯಂ, ಸಲ್ಲಹುಕನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏತ್ಥ ಚ 'ಕಕ್ಖಳಂ ಮುದುಕಂ ಸಣ್ಹಂ ಫರುಸಂ ಗರುಕಂ ಲಹುಕ'ನ್ತಿ ಪದೇಹಿ ಪಥವೀಧಾತು ಏವ ಭಾಜಿತಾ। "ಯದಾಯಂ ಕಾಯೋ ಆಯುಸಹಗತೋ ಚ ಹೋತಿ ಉಸ್ಮಾಸಹಗತೋ ಚ ವಿಞ್ಞಾಣಸಹಗತೋ ಚ ತದಾ ಲಹುತರೋ ಚ ಹೋತಿ ಮುದುತರೋ ಚ ಕಮ್ಮಞ್ಞತರೋ ಚಾ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೪೨೪) ಸುತ್ತೇಪಿ ಲಹುಮುದುಭೂತಂ ಪಥವೀಧಾತುಮೇವ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ।

'ಸುಖಸಮ್ಫಸ್ಸಂ ದುಕ್ಖಸಮ್ಫಸ್ಸ'ನ್ತಿ ಪದದ್ವಯೇನ ಪನ ತೀಣಿಪಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಭಾಜಿತಾನಿ। ಪಥವೀಧಾತು ಹಿ ಸುಖಸಮ್ಫಸ್ಸಾಪಿ ಅತ್ಥಿ ದುಕ್ಖಸಮ್ಫಸ್ಸಾಪಿ। ತಥಾ ತೇಜೋಧಾತುವಾಯೋಧಾತುಯೋ। ತತ್ಥ ಸುಖಸಮ್ಫಸ್ಸಾ ಪಥವೀಧಾತು ಮುದುತಲುಣಹತ್ಥೇ ದಹರೇ ಪಾದೇ ಸಮ್ಬಾಹನ್ತೇ ಅಸ್ಸಾದೇತ್ವಾ ಅಸ್ಸಾದೇತ್ವಾ 'ಸಮ್ಬಾಹ ತಾತ, ಸಮ್ಬಾಹ ತಾತಾ'ತಿ ವದಾಪನಾಕಾರಂ ಕರೋತಿ। ಸುಖಸಮ್ಫಸ್ಸಾ ತೇಜೋಧಾತು ಸೀತಸಮಯೇ ಅಙ್ಗಾರಕಪಲ್ಲಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ಗತ್ತಂ ಸೇದೇನ್ತೇ ಅಸ್ಸಾದೇತ್ವಾ ಅಸ್ಸಾದೇತ್ವಾ 'ಸೇದೇಹಿ ತಾತ, ಸೇದೇಹಿ ತಾತಾ'ತಿ ವದಾಪನಾಕಾರಂ ಕರೋತಿ। ಸುಖಸಮ್ಫಸ್ಸಾ ವಾಯೋಧಾತು ಉಣ್ಹಸಮಯೇ ವತ್ತಸಮ್ಪನ್ನೇ ದಹರೇ ಬೀಜನೇನ ಬೀಜನ್ತೇ ಅಸ್ಸಾದೇತ್ವಾ ಅಸ್ಸಾದೇತ್ವಾ 'ಬೀಜ ತಾತ, ಬೀಜ ತಾತಾ'ತಿ ವದಾಪನಾಕಾರಂ ಕರೋತಿ। ಥದ್ಧಹತ್ಥೇ ಪನ ದಹರೇ ಪಾದೇ ಸಮ್ಬಾಹನ್ತೇ ಅಟ್ಠೀನಂ ಭಿಜ್ಜನಕಾಲೋ ವಿಯ ಹೋತಿ। ಸೋಪಿ 'ಅಪೇಹೀ'ತಿ ವತ್ತಬ್ಬತಂ ಆಪಜ್ಜತಿ। ಉಣ್ಹಸಮಯೇ ಅಙ್ಗಾರಕಪಲ್ಲೇ ಆಭತೇ 'ಅಪನೇಹಿ ನ'ನ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಹೋತಿ। ಸೀತಸಮಯೇ ಬೀಜನೇನ ಬೀಜನ್ತೇ 'ಅಪೇಹಿ, ಮಾ ಬೀಜಾ'ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಹೋತಿ। ಏವಮೇತಾಸಂ ಸುಖಸಮ್ಫಸ್ಸತಾ ದುಕ್ಖಸಮ್ಫಸ್ಸತಾ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಯಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಂ ಅನಿದಸ್ಸನಂ ಸಪ್ಪಟಿಘನ್ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ವುತ್ತಾ ಪನ ಚತೂಹಿ ಚತೂಹಿ ನಯೇಹಿ ಪಟಿಮಣ್ಡಿತಾ ತೇರಸ ವಾರಾ ಹೇಟ್ಠಾ ರೂಪಾಯತನಾದೀಸು ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಕಿಂ ಪನೇತಾನಿ ತೀಣಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನೇವ ಆಪಾಥಂ ಆಗಚ್ಛನ್ತಿ ಉದಾಹು ನೋತಿ? ಆಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಏವಂ ಆಗತಾನಿ ಕಾಯಪಸಾದಂ ಘಟ್ಟೇನ್ತಿ ನ ಘಟ್ಟೇನ್ತೀತಿ? ಘಟ್ಟೇನ್ತಿ। ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನೇವ ತಾನಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ನುಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ? ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಆಭುಜಿತವಸೇನ ವಾ ಹಿ ಉಸ್ಸದವಸೇನ ವಾ ಆರಮ್ಮಣಕರಣಂ ಹೋತಿ।

ತತ್ಥ ಆಭುಜಿತವಸೇನ ತಾವ, ಪತ್ತಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಓದನೇನ ಪೂರೇತ್ವಾ ಆಭತೇ ಏಕಂ ಸಿತ್ಥಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಥದ್ಧಂ ವಾ ಮುದುಕಂ ವಾತಿ ವೀಮಂಸನ್ತೋ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ತತ್ಥ ತೇಜೋಪಿ ಅತ್ಥಿ ವಾಯೋಪಿ ಅತ್ಥಿ, ಪಥವೀಧಾತುಮೇವ ಪನ ಆಭುಜತಿ। ಉಣ್ಹೋದಕೇ ಹತ್ಥಂ ಓತಾರೇತ್ವಾ ವೀಮಂಸನ್ತೋ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ತತ್ಥ ಪಥವೀಪಿ ಅತ್ಥಿ ವಾಯೋಪಿ ಅತ್ಥಿ, ತೇಜೋಧಾತುಮೇವ ಪನ ಆಭುಜತಿ। ಉಣ್ಹಸಮಯೇ ವಾತಪಾನಂ ವಿವರಿತ್ವಾ ವಾತೇನ ಸರೀರಂ ಪಹರಾಪೇನ್ತೋ ಠಿತೋ ಮನ್ದಮನ್ದೇ ವಾತೇ ಪಹರನ್ತೇ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ತತ್ಥ ಪಥವೀಪಿ ಅತ್ಥಿ ತೇಜೋಪಿ ಅತ್ಥಿ, ವಾಯೋಧಾತುಮೇವ ಪನ ಆಭುಜತಿ। ಏವಂ ಆಭುಜಿತವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತಿ ನಾಮ।

ಯೋ ಪನ ಉಪಕ್ಖಲತಿ ವಾ ಸೀಸೇನ ವಾ ರುಕ್ಖಂ ಪಹರತಿ ಭುಞ್ಜನ್ತೋ ವಾ ಸಕ್ಖರಂ ಡಂಸತಿ, ಸೋ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ತತ್ಥ ತೇಜೋಪಿ ಅತ್ಥಿ ವಾಯೋಪಿ ಅತ್ಥಿ, ಉಸ್ಸದವಸೇನ ಪನ ಪಥವೀಧಾತುಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತಿ। ಅಗ್ಗಿಂ ಅಕ್ಕಮನ್ತೋಪಿ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ತತ್ಥ ಪಥವೀಪಿ ಅತ್ಥಿ ವಾಯೋಪಿ ಅತ್ಥಿ, ಉಸ್ಸದವಸೇನ ಪನ ತೇಜೋಧಾತುಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತಿ। ಬಲವವಾತೇ ಕಣ್ಣಸಕ್ಖಲಿಂ ಪಹರಿತ್ವಾ ಬಧಿರಭಾವಂ ಕರೋನ್ತೇ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ತತ್ಥ ಪಥವೀಪಿ ಅತ್ಥಿ ತೇಜೋಪಿ ಅತ್ಥಿ, ಉಸ್ಸದವಸೇನ ಪನ ವಾಯೋಧಾತುಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತಿ।

ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಧಾತುಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಮ್ಪಿ ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಸೂಚಿಕಲಾಪೇನ ವಿದ್ಧಸ್ಸ ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನ ಕಾಯೋ ಘಟ್ಟಿಯತಿ। ಯಸ್ಮಿಂ ಯಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ ಕಾಯಪಸಾದೋ ಉಸ್ಸನ್ನೋ ಹೋತಿ, ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಯತ್ಥ ಯತ್ಥಾಪಿ ಪಟಿಘಟ್ಟನನಿಘಂಸೋ ಬಲವಾ ಹೋತಿ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಪಠಮಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಕುಕ್ಕುಟಪತ್ತೇನ ವಣೇ ಧೋವಿಯಮಾನೇ ಅಂಸುಅಂಸು ಕಾಯಪಸಾದಂ ಘಟ್ಟೇತಿ। ಯತ್ಥ ಯತ್ಥ ಪನ ಪಸಾದೋ ಉಸ್ಸನ್ನೋ ಹೋತಿ, ತತ್ಥ ತತ್ಥೇವ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಏವಂ ಉಸ್ಸದವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತಿ। ಉಸ್ಸದವಸೇನೇವ ಚ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ನಾಮ।

ಕಥಂ ಪನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣತೋ ಸಙ್ಕನ್ತಿ ಹೋತೀತಿ? ದ್ವೀಹಾಕಾರೇಹಿ ಹೋತಿ - ಅಜ್ಝಾಸಯತೋ ವಾ ವಿಸಯಾಧಿಮತ್ತತೋ ವಾ। ವಿಹಾರಪೂಜಾದೀಸು ಹಿ 'ತಾನಿ ತಾನಿ ಚೇತಿಯಾನಿ ಚೇವ ಪಟಿಮಾಯೋ ಚ ವನ್ದಿಸ್ಸಾಮಿ, ಪೋತ್ಥಕಮ್ಮಚಿತ್ತಕಮ್ಮಾನಿ ಚ ಓಲೋಕೇಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಅಜ್ಝಾಸಯೇನ ಗತೋ ಏಕಂ ವನ್ದಿತ್ವಾ ವಾ ಪಸ್ಸಿತ್ವಾ ವಾ ಇತರಸ್ಸ ವನ್ದನತ್ಥಾಯ ವಾ ದಸ್ಸನತ್ಥಾಯ ವಾ ಮನಂ ಕತ್ವಾ ವನ್ದಿತುಮ್ಪಿ ಪಸ್ಸಿತುಮ್ಪಿ ಗಚ್ಛತಿಯೇವ, ಏವಂ ಅಜ್ಝಾಸಯತೋ ಸಙ್ಕಮತಿ ನಾಮ।

ಕೇಲಾಸಕೂಟಪಟಿಭಾಗಂ ಪನ ಮಹಾಚೇತಿಯಂ ಓಲೋಕೇನ್ತೋ ಠಿತೋಪಿ ಅಪರಭಾಗೇ ಸಬ್ಬತೂರಿಯೇಸು ಪಗ್ಗಹಿತೇಸು ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಂ ಸಙ್ಕಮತಿ। ಮನುಞ್ಞಗನ್ಧೇಸು ಪುಪ್ಫೇಸು ವಾ ಗನ್ಧೇಸು ವಾ ಆಭತೇಸು ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ ಗನ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ ಸಙ್ಕಮತಿ। ಏವಂ ವಿಸಯಾಧಿಮತ್ತತೋ ಸಙ್ಕಮತಿ ನಾಮ।

೬೫೧. ಆಪೋಧಾತುನಿದ್ದೇಸೇ **ಆಪೋ**ತಿ ಸಭಾವನಿದ್ದೇಸೋ। ಆಪೋವ **ಆಪೋಗತಂ**। ಸಿನೇಹವಸೇನ **ಸಿನೇಹೋ,** ಸಿನೇಹೋವ **ಸಿನೇಹಗತಂ**। **ಬನ್ಧನತ್ತಂ ರೂಪಸ್ಸಾ**ತಿ ಪಥವೀಧಾತುಆದಿಕಸ್ಸ ಭೂತರೂಪಸ್ಸ ಬನ್ಧನಭಾವೋ। ಅಯೋಪಿಣ್ಡಿಆದೀನಿ ಹಿ ಆಪೋಧಾತು ಆಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಬದ್ಧಾನಿ ಕರೋತಿ। ತಾಯ ಆಬದ್ಧತ್ತಾ ತಾನಿ ಬದ್ಧಾನಿ ನಾಮ ಹೋನ್ತಿ। ಪಾಸಾಣಪಬ್ಬತತಾಲಟ್ಠಿಹತ್ಥಿದನ್ತಗೋಸಿಙ್ಗಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ । ಸಬ್ಬಾನಿ ಹೇತಾನಿ ಆಪೋಧಾತು ಏವ ಆಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಬದ್ಧಾನಿ ಕರೋತಿ। ಆಪೋಧಾತುಯಾ ಆಬದ್ಧತ್ತಾವ ಬದ್ಧಾನಿ ಹೋನ್ತಿ।

ಕಿಂ ಪನ ಪಥವೀಧಾತು ಸೇಸಧಾತೂನಂ ಪತಿಟ್ಠಾ ಹೋತಿ ನ ಹೋತೀತಿ ಹೋತಿ ಫುಸಿತ್ವಾ ಹೋತಿ ಉದಾಹು ಅಫುಸಿತ್ವಾ? ಆಪೋಧಾತು ವಾ ಸೇಸಾ ಆಬನ್ಧಮಾನಾ ಫುಸಿತ್ವಾ ಆಬನ್ಧತಿ ಉದಾಹು ಅಫುಸಿತ್ವಾತಿ? ಪಥವೀಧಾತು ತಾವ ಆಪೋಧಾತುಯಾ ಅಫುಸಿತ್ವಾವ ಪತಿಟ್ಠಾ ಹೋತಿ, ತೇಜೋಧಾತುಯಾ ಚ ವಾಯೋಧಾತುಯಾ ಚ ಫುಸಿತ್ವಾ। ಆಪೋಧಾತು ಪನ ಪಥವೀಧಾತುಮ್ಪಿ ತೇಜೋವಾಯೋಧಾತುಯೋಪಿ ಅಫುಸಿತ್ವಾವ ಆಬನ್ಧತಿ। ಯದಿ ಫುಸಿತ್ವಾ ಆಬನ್ಧೇಯ್ಯ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಂ ನಾಮ ಭವೇಯ್ಯ।

ತೇಜೋಧಾತುವಾಯೋಧಾತೂನಮ್ಪಿ ಸೇಸಧಾತೂಸು ಸಕಸಕಕಿಚ್ಚಕರಣೇ ಏಸೇವ ನಯೋ। ತೇಜೋಧಾತು ಹಿ ಪಥವೀಧಾತುಂ ಫುಸಿತ್ವಾ ಝಾಪೇತಿ। ಸಾ ಪನ ನ ಉಣ್ಹಾ ಹುತ್ವಾ ಝಾಯತಿ। ಯದಿ ಉಣ್ಹಾ ಹುತ್ವಾ ಝಾಯೇಯ್ಯ ಉಣ್ಹತ್ತಲಕ್ಖಣಾ ನಾಮ ಭವೇಯ್ಯ। ಆಪೋಧಾತುಂ ಪನ ಅಫುಸಿತ್ವಾವ ತಾಪೇತಿ। ಸಾಪಿ ತಪಮಾನಾ ನ ಉಣ್ಹಾ ಹುತ್ವಾ ತಪತಿ। ಯದಿ ಉಣ್ಹಾ ಹುತ್ವಾ ತಪೇಯ್ಯ ಉಣ್ಹತ್ತಲಕ್ಖಣಾ ನಾಮ ಭವೇಯ್ಯ। ವಾಯೋಧಾತುಂ ಪನ ಫುಸಿತ್ವಾವ ತಾಪೇತಿ। ಸಾಪಿ ತಪಮಾನಾ ನ ಉಣ್ಹಾ ಹುತ್ವಾ ತಪತಿ। ಯದಿ ಉಣ್ಹಾ ಹುತ್ವಾ ತಪೇಯ್ಯ ಉಣ್ಹತ್ತಲಕ್ಖಣಾ ನಾಮ ಭವೇಯ್ಯ। ವಾಯೋಧಾತು ಪಥವೀಧಾತುಂ ಫುಸಿತ್ವಾ ವಿತ್ಥಮ್ಭೇತಿ, ತಥಾ ತೇಜೋಧಾತುಂ ಆಪೋಧಾತುಂ ಪನ ಅಫುಸಿತ್ವಾವ ವಿತ್ಥಮ್ಭೇತಿ।

ಉಚ್ಛುರಸಂ ಪಚಿತ್ವಾ ಫಾಣಿತಪಿಣ್ಡೇ ಕರಿಯಮಾನೇ ಆಪೋಧಾತು ಥದ್ಧಾ ಹೋತಿ ನ ಹೋತೀತಿ? ನ ಹೋತಿ। ಸಾ ಹಿ ಪಗ್ಘರಣಲಕ್ಖಣಾ। ಪಥವೀಧಾತು ಕಕ್ಖಳಲಕ್ಖಣಾ। ಓಮತ್ತಂ ಪನ ಆಪೋ ಅಧಿಮತ್ತಪಥವೀಗತಿಕಂ ಜಾತಂ। ಸಾ ಹಿ ರಸಾಕಾರೇನ ಠಿತಭಾವಂ ವಿಜಹತಿ, ಲಕ್ಖಣಂ ನ ವಿಜಹತಿ। ಫಾಣಿತಪಿಣ್ಡೇ ವಿಲೀಯಮಾನೇಪಿ ಪಥವೀಧಾತು ನ ವಿಲೀಯತಿ। ಕಕ್ಖಳಲಕ್ಖಣಾ ಹಿ ಪಥವೀಧಾತು ಪಗ್ಘರಣಲಕ್ಖಣಾ ಆಪೋಧಾತು। ಓಮತ್ತಾ ಪನ ಪಥವೀ ಅಧಿಮತ್ತಆಪಗತಿಕಾ ಹೋತಿ। ಸಾ ಪಿಣ್ಡಾಕಾರೇನ ಠಿತಭಾವಂ ವಿಜಹತಿ, ಲಕ್ಖಣಂ ನ ವಿಜಹತಿ। ಚತುನ್ನಞ್ಹಿ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಭಾವಞ್ಞಥತ್ತಮೇವ ಹೋತಿ, ಲಕ್ಖಣಞ್ಞಥತ್ತಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ತಸ್ಸ ಅಭಾವೋ ಅಟ್ಠಾನಪರಿಕಪ್ಪಸುತ್ತೇನ ದೀಪಿತೋ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ –

> “ಸಿಯಾ, ಆನನ್ದ, ಚತುನ್ನಂ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ, ಪಥವೀಧಾತುಯಾ…ಪೇ॰… ವಾಯೋಧಾತುಯಾ ; ನ ತ್ವೇವ ಬುದ್ಧೇ ಅವೇಚ್ಚಪ್ಪಸಾದೇನ ಸಮನ್ನಾಗತಸ್ಸ ಅರಿಯಸಾವಕಸ್ಸ ಸಿಯಾ ಅಞ್ಞಥತ್ತ”ನ್ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೭೬)।

ಅಯಞ್ಹೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ – ಆನನ್ದ, ಕಕ್ಖಳತ್ತಲಕ್ಖಣಾ ಪಥವೀಧಾತು ಪರಿವತ್ತಿತ್ವಾ ಪಗ್ಘರಣಲಕ್ಖಣಾ ಆಪೋಧಾತು ನಾಮ ಭವೇಯ್ಯ, ಅರಿಯಸಾವಕಸ್ಸ ಪನ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ ನಾಮ ನತ್ಥೀತಿ। ಏವಮೇತ್ಥ ಅಟ್ಠಾನಪರಿಕಪ್ಪೋ ಆಗತೋ।

೬೫೨. ಇತೋ ಪರೇಸು ಉಪಾದಿಣ್ಣರೂಪಾದಿನಿದ್ದೇಸೇಸು ಉಪಾದಿಣ್ಣಪದಾದೀನಂ ಅತ್ಥೋ ಮಾತಿಕಾಕಥಾಯಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವಿತ್ಥಾರಿತಾನೇವ। ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಪನ ವಿಸೇಸಮತ್ತಮೇವ ವಕ್ಖಾಮ।

ಉಪಾದಿಣ್ಣನಿದ್ದೇಸೇ ತಾವ ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಿ ಏಕನ್ತಉಪಾದಿಣ್ಣತ್ತಾ ವುತ್ತಾನಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ರೂಪಾಯತನಾದೀನಿ ಉಪಾದಿಣ್ಣಾನಿಪಿ ಅತ್ಥಿ ಅನುಪಾದಿಣ್ಣಾನಿಪಿ, ತಸ್ಮಾ ತಾನಿ ಯಂ ವಾ ಪನಾತಿ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಪುನ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ ರೂಪಾಯತನನ್ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ವಿತ್ಥಾರಿತಾನಿ। ಇಮಿನಾ ಉಪಾಯೇನ ಸಬ್ಬಯೇವಾಪನಕೇಸು ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಕಸ್ಮಾ ಪನ ‘ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ’ತಿ ಚ ‘ನ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ’ತಿ ಚ ಉಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ನಿದ್ದೇಸೇ ‘ಜರತಾ ಚ ಅನಿಚ್ಚತಾ ಚ’ ನ ಗಹಿತಾ, ಅನುಪಾದಿಣ್ಣಾದೀನಂಯೇವ ನಿದ್ದೇಸೇಸು ಗಹಿತಾತಿ? ನ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕತತ್ತಾತಿ ಏತ್ಥ ತಾವ ಕಮ್ಮತೋ ಅಞ್ಞಪಚ್ಚಯಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಸಙ್ಗಹಿತಂ। ‘ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ’ತಿ ಏತ್ಥ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಮೇವ। ಇಮಾನಿ ಚ ದ್ವೇ ರೂಪಾನಿ ನೇವ ಕಮ್ಮತೋ ನ ಅಞ್ಞಸ್ಮಾ ರೂಪಜನಕಪಚ್ಚಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ನ ಗಹಿತಾನಿ। ಸಾ ಚ ನೇಸಂ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿ ಪರತೋ ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತಿ। ಅನುಪಾದಿಣ್ಣನ್ತಿಆದೀಸು ಪನ ಕೇವಲಂ ಅನುಪಾದಿಣ್ಣಾದಿಗ್ಗಹಣೇನ ಕಮ್ಮಾದಿಸಮುಟ್ಠಾನತಾ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾ, ನಅಞ್ಞಪಚ್ಚಯಸಮುಟ್ಠಾನತಾ ಅನುಞ್ಞಾತಾ। ತಸ್ಮಾ ತತ್ಥ ಗಹಿತಾನೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

೬೬೭. ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನನಿದ್ದೇಸೇ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿ ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತೀತಿ ಇದಂ ದ್ವಯಂ ಯಸ್ಮಾ ಏಕನ್ತಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಉಪಾದಾಯ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ತಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ। ಪರಮತ್ಥತೋ ಪನ ತಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಭೂತಾನಿ ಭೂತಾನೇವ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ, ತಂನಿಸ್ಸಿತತ್ತಾ। ಯಥಾ ಅನಿಚ್ಚಸ್ಸ ರೂಪಸ್ಸ ಜರಾಮರಣಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ನಾಮ ಹೋತಿ, ಏವಮಿದಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ ನಾಮ ಜಾತಂ।

೬೬೮. ಚಿತ್ತಸಹಭುನಿದ್ದೇಸೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಯಾವ ಚಿತ್ತಂ ತಾವ ಪಞ್ಞಾಯನತೋ ಇದಮೇವ ದ್ವಯಂ ವುತ್ತಂ। ನ ಪನೇತಂ ಚಿತ್ತೇನ ಸಹ ಭೂತಾನಿ ವಿಯ, ಚೇತನಾದಯೋ ವಿಯ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

೬೭೦. ಚಿತ್ತಾನುಪರಿವತ್ತಿತಾಯಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಯಾವ ಚಿತ್ತಂ ತಾವ ಪಞ್ಞಾಯನತೋ ಏವ ಹೇತಂ ದ್ವಯಂ **ಚಿತ್ತಾನುಪರಿವತ್ತೀ**ತಿ ವುತ್ತಂ।

೬೭೪. **ಓಳಾರಿಕ**ನ್ತಿ ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಭೂತತ್ತಾ ಸಙ್ಘಟ್ಟನವಸೇನ ಗಹೇತಬ್ಬತೋ ಥೂಲಂ। ವುತ್ತವಿಪಲ್ಲಾಸತೋ **ಸುಖುಮಂ** ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೬೭೬. **ದೂರೇ**ತಿ ಘಟ್ಟನವಸೇನ ಅಗ್ಗಹೇತಬ್ಬತ್ತಾ ದುಬ್ಬಿಞ್ಞೇಯ್ಯಭಾವೇನ ಸಮೀಪೇ ಠಿತಮ್ಪಿ ದೂರೇ। ಇತರಂ ಪನ ಘಟ್ಟನವಸೇನ ಗಹೇತಬ್ಬತ್ತಾ ಸುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಭಾವೇನ ದೂರೇ ಠಿತಮ್ಪಿ **ಸನ್ತಿಕೇ**। ಚಕ್ಖಾಯತನಾದಿನಿದ್ದೇಸಾ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವಿತ್ಥಾರತೋ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಇದಂ ತಾವ ದುವಿಧೇನ ರೂಪಸಙ್ಗಹೇ ವಿಸೇಸಮತ್ತಂ। ತಿವಿಧಸಙ್ಗಹೋ ಉತ್ತಾನತ್ಥೋವ।

ಚತುಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೯೬೬. ಚತುಬ್ಬಿಧಸಙ್ಗಹಾವಸಾನೇ ದಿಟ್ಠಾದೀನಂ ಪಚ್ಛಿಮಪದಸ್ಸ ಭೇದಾಭಾವೇನ ಆದಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಪುಚ್ಛಂ ಅಕತ್ವಾವ **ರೂಪಾಯತನಂ ದಿಟ್ಠಂ ಸದ್ದಾಯತನಂ ಸುತ**ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ **ರೂಪಾಯತನಂ** ಚಕ್ಖುನಾ ಓಲೋಕೇತ್ವಾ ದಕ್ಖಿತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ **'ದಿಟ್ಠಂ'** ನಾಮ ಜಾತಂ। **ಸದ್ದಾಯತನಂ** ಸೋತೇನ ಸುತ್ವಾ ಜಾನಿತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ **'ಸುತಂ'** ನಾಮ ಜಾತಂ। ಗನ್ಧಾಯತನಾದಿತ್ತಯಂ ಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯೇಹಿ ಪತ್ವಾ ಗಹೇತಬ್ಬತೋ ಮುನಿತ್ವಾ ಜಾನಿತಬ್ಬಟ್ಠೇನ **ಮುತಂ** ನಾಮ ಜಾತಂ। ಫುಸಿತ್ವಾ ವಿಞ್ಞಾಣುಪ್ಪತ್ತಿಕಾರಣತೋ **'ಮುತಂ'** ನಾಮಾತಿಪಿ ವುತ್ತಂ। ಸಬ್ಬಮೇವ ಪನ ರೂಪಂ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಜಾನಿತಬ್ಬನ್ತಿ **ಮನಸಾ ವಿಞ್ಞಾತಂ** ನಾಮ ಜಾತಂ।

ಪಞ್ಚಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೯೬೭. ಪಞ್ಚವಿಧಸಙ್ಗಹನಿದ್ದೇಸೇ **ಕಕ್ಖಳ**ನ್ತಿ ಥದ್ಧಂ। ಖರಮೇವ **ಖರಗತಂ,** ಫರುಸನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಇತರೇ ದ್ವೇಪಿ ಸಭಾವನಿದ್ದೇಸಾ ಏವ। **ಅಜ್ಝತ್ತ**ನ್ತಿ ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತಂ। **ಬಹಿದ್ಧಾ**ತಿ ಬಾಹಿರಂ। **ಉಪಾದಿಣ್ಣ**ನ್ತಿ ನ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಮೇವ। ಅವಿಸೇಸೇನ ಪನ ಸರೀರಟ್ಠಕಸ್ಸೇತಂ ಗಹಣಂ। ಸರೀರಟ್ಠಕಞ್ಹಿ ಉಪಾದಿಣ್ಣಂ ವಾ ಹೋತು ಅನುಪಾದಿಣ್ಣಂ ವಾ, ಆದಿನ್ನಗಹಿತಪರಾಮಟ್ಠವಸೇನ ಸಬ್ಬಂ ಉಪಾದಿಣ್ಣಮೇವ ನಾಮ।

೯೬೯. **ತೇಜೋಗತ**ನ್ತಿ ಸಬ್ಬತೇಜೇಸು ಗತಂ ಉಣ್ಹತ್ತಲಕ್ಖಣಂ, ತೇಜೋ ಏವ ವಾ ತೇಜೋಭಾವಂ ಗತನ್ತಿ **'ತೇಜೋಗತಂ'**। **ಉಸ್ಮಾ**ತಿ ಉಸ್ಮಾಕಾರೋ। **ಉಸ್ಮಾಗತ**ನ್ತಿ ಉಸ್ಮಾಭಾವಂ ಗತಂ। ಉಸ್ಮಾಕಾರಸ್ಸೇವೇತಂ ನಾಮಂ। **ಉಸುಮ**ನ್ತಿ ಬಲವಉಸ್ಮಾ। ಉಸುಮಮೇವ ಉಸುಮಭಾವಂ ಗತನ್ತಿ **ಉಸುಮಗತಂ**।

೯೭೦. ವಾಯನಕವಸೇನ **ವಾಯೋ**। ವಾಯೋವ ವಾಯೋಭಾವಂ ಗತತ್ತಾ **ವಾಯೋಗತಂ**। **ಥಮ್ಭಿತತ್ತ**ನ್ತಿ ಉಪ್ಪಲನಾಳತಚಾದೀನಂ ವಿಯ ವಾತಪುಣ್ಣಾನಂ ಥಮ್ಭಿತಭಾವೋ ರೂಪಸ್ಸ।

ಛಕ್ಕಾದಿನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೯೭೨-೪. ಛಬ್ಬಿಧಾದಿಸಙ್ಗಹಾನಂ ತಿಣ್ಣಂ ಓಸಾನಪದಸ್ಸ ಭೇದಾಭಾವತೋ ಆದಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಅಪುಚ್ಛಿತ್ವಾವ ನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ। ತತ್ಥ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಜಾನಿತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ **ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ**...ಪೇ॰... ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಜಾನಿತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ **ಮನೋವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ**। ತಿವಿಧಾಯ ಮನೋಧಾತುಯಾ ಜಾನಿತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ **ಮನೋಧಾತುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಯಸ್ಮಾ ಏಕಂ ರೂಪಮ್ಪಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಅಜಾನಿತಬ್ಬಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ‘ಸಬ್ಬಂ ರೂಪ’ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೇನ ಹಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಂ ಪತ್ವಾ ನಯಂ ಕಾತುಂ ಯುತ್ತಟ್ಠಾನೇ ನಯೋ ಅಕತೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಇದಞ್ಚ ಏಕರೂಪಸ್ಸಾಪಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಅಜಾನಿತಬ್ಬಸ್ಸ ಅಭಾವೇನ ನಯಂ ಕಾತುಂ ಯುತ್ತಟ್ಠಾನಂ ನಾಮ, ತಸ್ಮಾ ನಯಂ ಕರೋನ್ತೋ ‘ಸಬ್ಬಂ ರೂಪ’ನ್ತಿ ಆಹ।

೯೭೪. **ಸುಖಸಮ್ಫಸ್ಸೋ**ತಿ ಸುಖವೇದನಾಪಟಿಲಾಭಪಚ್ಚಯೋ। **ದುಕ್ಖಸಮ್ಫಸ್ಸೋ**ತಿ ದುಕ್ಖವೇದನಾಪಟಿಲಾಭಪಚ್ಚಯೋ। ಇಧಾಪಿ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಸುಖದುಕ್ಖಸ್ಸ ಸಬ್ಭಾವತೋ ಅಯಂ ನಯೋ ದಿನ್ನೋ।

ನವಕಾದಿನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೯೭೫. ನವಕೇ ಪನ ಇನ್ದ್ರಿಯರೂಪಸ್ಸ ನಾಮ ಅತ್ಥಿತಾಯ ನಯೋ ದಿನ್ನೋ। ತಸ್ಸೇವ ಸಪ್ಪಟಿಘಅಪ್ಪಟಿಘತಾಯ ದಸಕೇ ನಯೋ ದಿನ್ನೋ। ಏಕಾದಸಕೇ ಅಡ್ಢೇಕಾದಸ ಆಯತನಾನಿ ವಿಭತ್ತಾನಿ। ತೇಸಂ ನಿದ್ದೇಸವಾರಾ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನ ವಿತ್ಥಾರತೋ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಉತ್ತಾನತ್ಥಮೇವ।

ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾ

ಇಮೇಸು ಪನ ರೂಪೇಸು ಅಸಮ್ಮೋಹತ್ಥಂ ಸಮೋಧಾನಂ ಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನಞ್ಚ ಸಙ್ಖತನ್ತಿ ಇದಂ ‘ಪಕಿಣ್ಣಕಂ’ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ತತ್ಥ **‘ಸಮೋಧಾನ’**ನ್ತಿ ಸಬ್ಬಮೇವ ಹಿದಂ ರೂಪಂ ಸಮೋಧಾನತೋ ಚಕ್ಖಾಯತನಂ...ಪೇ॰... ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ, ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಂ ಆಪೋಧಾತೂತಿ ಪಞ್ಚವೀಸತಿಸಙ್ಖ್ಯಂ ಹೋತಿ। ತಂ ವತ್ಥುರೂಪೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಛಬ್ಬೀಸತಿಸಙ್ಖ್ಯಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಇತೋ ಅಞ್ಞಂ ರೂಪಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಕೇಚಿ ಪನ ‘ಮಿದ್ಧರೂಪಂ ನಾಮ ಅತ್ಥೀ’ತಿ ವದನ್ತಿ। ತೇ “ಅದ್ಧಾ ಮುನೀಸಿ ಸಮ್ಬುದ್ಧೋ, ನತ್ಥಿ ನೀವರಣಾ ತವಾ”ತಿಆದೀನಿ (ಸು॰ ನಿ॰ ೫೪೮) ವತ್ವಾ ಮಿದ್ಧರೂಪಂ ನಾಮ ನತ್ಥೀತಿ ಪಟಿಸೇಧೇತಬ್ಬಾ। ಅಪರೇ ಬಲರೂಪೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಸತ್ತವೀಸತಿ, ಸಮ್ಭವರೂಪೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಅಟ್ಠವೀಸತಿ, ಜಾತಿರೂಪೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಏಕೂನತಿಂಸತಿ, ರೋಗರೂಪೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಸಮತಿಂಸತಿ ರೂಪಾನೀತಿ ವದನ್ತಿ। ತೇಪಿ ತೇಸಂ ವಿಸುಂ ಅಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತಬ್ಬಾ। ವಾಯೋಧಾತುಯಾ ಹಿ ಗಹಿತಾಯ ಬಲರೂಪಂ ಗಹಿತಮೇವ, ಅಞ್ಞಂ ಬಲರೂಪಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಆಪೋಧಾತುಯಾ ಸಮ್ಭವರೂಪಂ, ಉಪಚಯಸನ್ತತೀಹಿ ಜಾತಿರೂಪಂ, ಜರತಾಅನಿಚ್ಚತಾಹಿ ಗಹಿತಾಹಿ ರೋಗರೂಪಂ ಗಹಿತಮೇವ। ಅಞ್ಞಂ ರೋಗರೂಪಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಯೋಪಿ ಕಣ್ಣರೋಗಾದಿ ಆಬಾಧೋ ಸೋ ವಿಸಮಪಚ್ಚಯಸಮುಟ್ಠಿತಧಾತುಮತ್ತಮೇವ। ನ ಅಞ್ಞೋ ತತ್ಥ ರೋಗೋ ನಾಮ ಅತ್ಥೀತಿ ಸಮೋಧಾನತೋ ಛಬ್ಬೀಸತಿಮೇವ ರೂಪಾನಿ।

‘ಸಮುಟ್ಠಾನ’ನ್ತಿ ಕತಿ ರೂಪಾನಿ ಕತಿಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ? ದಸ ಏಕಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ, ಏಕಂ ದ್ವಿಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ತೀಣಿ ತಿಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ, ನವ ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ, ದ್ವೇ ನ ಕೇನಚಿ ಸಮುಟ್ಠಹನ್ತಿ।

ತತ್ಥ ಚಕ್ಖುಪಸಾದೋ…ಪೇ॰… ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ಅಟ್ಠ ಏಕನ್ತಂ ಕಮ್ಮತೋವ ಸಮುಟ್ಠಹನ್ತಿ। ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿದ್ವಯಂ ಏಕನ್ತೇನ ಚಿತ್ತತೋ ಸಮುಟ್ಠಾತೀತಿ **ದಸ 'ಏಕಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ'** ನಾಮ। ಸದ್ದೋ ಉತುತೋ ಚ ಚಿತ್ತತೋ ಚ ಸಮುಟ್ಠಾತೀತಿ **ಏಕೋ 'ದ್ವಿಸಮುಟ್ಠಾನೋ'** ನಾಮ। ತತ್ಥ ಅವಿಞ್ಞಾಣಕಸದ್ದೋ ಉತುತೋ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ, ಸವಿಞ್ಞಾಣಕಸದ್ದೋ ಚಿತ್ತತೋ। ಲಹುತಾದಿತ್ತಯಂ ಪನ ಉತುಚಿತ್ತಾಹಾರೇಹಿ ಸಮುಟ್ಠಾತೀತಿ **ತೀಣಿ 'ತಿಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ'** ನಾಮ। ಅವಸೇಸಾನಿ ನವ ರೂಪಾನಿ ತೇಹಿ ಕಮ್ಮೇನ ಚಾತಿ ಚತೂಹಿ ಸಮುಟ್ಠಹನ್ತೀತಿ **ನವ 'ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ'** ನಾಮ। ಜರತಾ ಅನಿಚ್ಚತಾ ಪನ ಏತೇಸು ಏಕತೋಪಿ ನ ಸಮುಟ್ಠಹನ್ತೀತಿ **ದ್ವೇ 'ನ ಕೇನಚಿ ಸಮುಟ್ಠಹನ್ತಿ'** ನಾಮ। ಕಸ್ಮಾ? ಅಜಾಯನತೋ। ನ ಹಿ ಏತಾನಿ ಜಾಯನ್ತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಜಾತಸ್ಸ ಪಾಕಭೇದತ್ತಾ। ಉಪ್ಪನ್ನಞ್ಹಿ ರೂಪಂ ಜೀರತಿ ಭಿಜ್ಜತೀತಿ ಅವಸ್ಸಂ ಪನೇತಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ರೂಪಂ ಅರೂಪಂ ವಾ ಅಕ್ಖಯಂ ನಾಮ ದಿಸ್ಸತಿ। ಯಾವ ಪನ ನ ಭಿಜ್ಜತಿ ತಾವಸ್ಸ ಪರಿಪಾಕೋತಿ ಸಿದ್ಧಮೇತಂ। 'ಜಾತಸ್ಸ ಪಾಕಭೇದತ್ತಾ'ತಿ ಯದಿ ಚ ತಾನಿ ಜಾಯೇಯ್ಯುಂ ತೇಸಮ್ಪಿ ಪಾಕಭೇದಾ ಭವೇಯ್ಯುಂ। ನ ಚ ಪಾಕೋ ಪಚ್ಚತಿ, ಭೇದೋ ವಾ ಭಿಜ್ಜತೀತಿ ಜಾತಸ್ಸ ಪಾಕಭೇದತ್ತಾ ನೇತಂ ದ್ವಯಂ ಜಾಯತಿ।

ತತ್ಥ ಸಿಯಾ - ಯಥಾ 'ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ'ತಿ ಆದಿನಿದ್ದೇಸೇಸು 'ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ ರೂಪಸ್ಸ ಸನ್ತತೀ'ತಿ ವಚನೇನ 'ಜಾತಿ' ಜಾಯತೀತಿ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಂ ಹೋತಿ, ಏವಂ 'ಪಾಕೋ'ಪಿ ಪಚ್ಚತು 'ಭೇದೋ'ಪಿ ಭಿಜ್ಜತೂತಿ। ''ನ ತತ್ಥ 'ಜಾತಿ ಜಾಯತೀ'ತಿ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಂ। ಯೇ ಪನ ಧಮ್ಮಾ ಕಮ್ಮಾದೀಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ ತೇಸಂ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಭಾವತೋ ಜಾತಿಯಾ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಭಾವವೋಹಾರೋ ಅನುಮತೋ। ನ ಪನ ಪರಮತ್ಥತೋ ಜಾತಿ ಜಾಯತಿ। ಜಾಯಮಾನಸ್ಸ ಹಿ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಮತ್ತಂ ಜಾತೀ''ತಿ।

ತತ್ಥ ಸಿಯಾ - 'ಯಥೇವ ಜಾತಿ ಯೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಭಾವವೋಹಾರಂ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿವೋಹಾರಞ್ಚ ಲಭತಿ, ತಥಾ ಪಾಕಭೇದಾಪಿ ಯೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಾಕಭೇದಾ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಭಾವವೋಹಾರಂ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿವೋಹಾರಞ್ಚ ಲಭನ್ತು। ಏವಂ ಇದಮ್ಪಿ ದ್ವಯಂ ಕಮ್ಮಾದಿಸಮುಟ್ಠಾನಮೇವಾತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಭವಿಸ್ಸತೀ'ತಿ। 'ನ ಪಾಕಭೇದಾ ತಂ ವೋಹಾರಂ ಲಭನ್ತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಜನಕಪಚ್ಚಯಾನುಭಾವಕ್ಖಣೇ ಅಭಾವತೋ। ಜನಕಪಚ್ಚಯಾನಞ್ಹಿ ಉಪ್ಪಾದೇತಬ್ಬಧಮ್ಮಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇಯೇವ ಆನುಭಾವೋ, ನ ತತೋ ಉತ್ತರಿ। ತೇಹಿ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿತಧಮ್ಮಕ್ಖಣಸ್ಮಿಞ್ಚ ಜಾತಿ ಪಞ್ಞಾಯಮಾನಾ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಭಾವವೋಹಾರಂ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿವೋಹಾರಞ್ಚ ಲಭತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ ಸಬ್ಭಾವತೋ; ನ ಇತರದ್ವಯಂ, ತಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ ಅಭಾವತೋತಿ ನೇವೇತಂ ಜಾಯತೀ'ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ''ಜರಾಮರಣಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅನಿಚ್ಚಂ ಸಙ್ಖತಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನ''ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೦) ಆಗತತ್ತಾ ಇದಮ್ಪಿ ದ್ವಯಂ ಜಾಯತೀತಿ ಚೇ - 'ನ, ಪರಿಯಾಯದೇಸಿತತ್ತಾ। ತತ್ಥ ಹಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಜರಾಮರಣತ್ತಾ ಪರಿಯಾಯೇನ ತಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನ'ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

'ಯದಿ ಏವಂ, ತಯಮ್ಪೇತಂ ಅಜಾತತ್ತಾ ಸಸವಿಸಾಣಂ ವಿಯ ನತ್ಥಿ; ನಿಬ್ಬಾನಂ ವಿಯ ವಾ ನಿಚ್ಚ'ನ್ತಿ ಚೇ - ನ, ನಿಸ್ಸಯಪಟಿಬದ್ಧವುತ್ತಿತೋ; ಪಥವೀಆದೀನಞ್ಹಿ ನಿಸ್ಸಯಾನಂ ಭಾವೇ ಜಾತಿಆದಿತ್ತಯಂ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ತಸ್ಮಾ ನ ನತ್ಥಿ। ತೇಸಞ್ಚ ಅಭಾವೇ ನ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ತಸ್ಮಾ ನ ನಿಚ್ಚಂ। ಏತಮ್ಪಿ ಚ ಅಭಿನಿವೇಸಂ ಪಟಿಸೇಧೇತುಂ ಏವ ಇದಂ ವುತ್ತಂ - ''ಜರಾಮರಣಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅನಿಚ್ಚಂ ಸಙ್ಖತಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನ''ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೦)। ಏವಮಾದೀಹಿ ನಯೇಹಿ ತಾನಿ ದ್ವೇ ರೂಪಾನಿ ನ ಕೇಹಿಚಿ ಸಮುಟ್ಠಹನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಅಪಿಚ 'ಸಮುಟ್ಠಾನ'ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಅಯಮಞ್ಞೋಪಿ ಅತ್ಥೋ। ತಸ್ಸಾಯಂ ಮಾತಿಕಾ - 'ಕಮ್ಮಜಂ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಂ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯಂ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಉತುಪಚ್ಚಯಂ ಉತುಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಚಿತ್ತಪಚ್ಚಯಂ ಚಿತ್ತಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನ'ನ್ತಿ।

ತತ್ಥ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಾದಿ ಅಟ್ಠವಿಧಂ ರೂಪಂ ಸದ್ಧಿಂ ಹದಯವತ್ಥುನಾ **‘ಕಮ್ಮಜಂ’** ನಾಮ। ಕೇಸಮಸ್ಸು ಹತ್ಥಿದನ್ತಾ ಅಸ್ಸವಾಲಾ ಚಮರವಾಲಾತಿ ಏವಮಾದಿ **‘ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಂ’** ನಾಮ। ಚಕ್ಕರತನಂ ದೇವತಾನಂ ಉಯ್ಯಾನವಿಮಾನಾದೀನೀತಿ ಏವಮಾದಿ **‘ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ’** ನಾಮ।

ಆಹಾರತೋ ಸಮುಟ್ಠಿತಂ ಸುದ್ಧಟ್ಠಕಂ **‘ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ’** ನಾಮ। ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ರೂಪಸನ್ತತೀನಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಚ ಉಪಾದಿನ್ನಸ್ಸ ಚ। ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಜನಕೋ ಹುತ್ವಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಕಮ್ಮಜಸ್ಸ ಅನುಪಾಲಕೋ ಹುತ್ವಾತಿ ಇದಂ ಆಹಾರಾನುಪಾಲಿತಂ ಕಮ್ಮಜರೂಪಂ **‘ಆಹಾರಪಚ್ಚಯಂ’** ನಾಮ। ವಿಸಭಾಗಾಹಾರಂ ಸೇವಿತ್ವಾ ಆತಪೇ ಗಚ್ಛನ್ತಸ್ಸ ತಿಲಕಕಾಳಕುಟ್ಠಾದೀನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಇದಂ **‘ಆಹಾರಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ’** ನಾಮ।

ಉತುತೋ ಸಮುಟ್ಠಿತಂ ಸುದ್ಧಟ್ಠಕಂ **‘ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ’** ನಾಮ। ತಸ್ಮಿಂ ಉತು ಅಞ್ಞಂ ಅಟ್ಠಕಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ಇದಂ **‘ಉತುಪಚ್ಚಯಂ’** ನಾಮ। ತಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಉತು ಅಞ್ಞಂ ಅಟ್ಠಕಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ಇದಂ **‘ಉತುಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ’** ನಾಮ। ಏವಂ ತಿಸ್ಸೋಯೇವ ಸನ್ತತಿಯೋ ಘಟ್ಟೇತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ। ನ ತತೋ ಪರಂ। ಇಮಮತ್ಥಂ ಅನುಪಾದಿನ್ನಕೇನಾಪಿ ದೀಪೇತುಂ ವಟ್ಟತಿ। ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನೋ ನಾಮ ವಲಾಹಕೋ। ಉತುಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮ ವುಟ್ಠಿಧಾರಾ। ದೇವೇ ಪನ ವುಟ್ಠೇ ಬೀಜಾನಿ ವಿರೂಹನ್ತಿ, ಪಥವೀ ಗನ್ಧಂ ಮುಞ್ಚತಿ, ಪಬ್ಬತಾ ನೀಲಾ ಖಾಯನ್ತಿ, ಸಮುದ್ದೋ ವಡ್ಢತಿ, ಏತಂ **ಉತುಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ।

ಚಿತ್ತತೋ ಸಮುಟ್ಠಿತಂ ಸುದ್ಧಟ್ಠಕಂ **‘ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ’** ನಾಮ। “ಪಚ್ಛಾಜಾತಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಪುರೇಜಾತಸ್ಸ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧೧) ಇದಂ ‘ಚಿತ್ತಪಚ್ಚಯಂ’ ನಾಮ। ಆಕಾಸೇ ಅನ್ತಲಿಕ್ಖೇ ಹತ್ಥಿಮ್ಪಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಅಸ್ಸಮ್ಪಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ರಥಮ್ಪಿ ದಸ್ಸೇತಿ , ವಿವಿಧಮ್ಪಿ ಸೇನಾಬ್ಯೂಹಂ ದಸ್ಸೇತೀತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೮) ಇದಂ **‘ಚಿತ್ತಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ’** ನಾಮ।

‘ಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನ’ನ್ತಿ ಪನ್ನರಸ ರೂಪಾನಿ ಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನಾನಿ ನಾಮ, ದಸ ಅಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನಾನಿ ನಾಮ। ‘ಯದಿ ಅಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನಾ, ಅಸಙ್ಖತಾ ನಾಮ ಭವೇಯ್ಯುಂ’। “ತೇಸಂಯೇವ ಪನ ರೂಪಾನಂ ಕಾಯವಿಕಾರೋ ‘ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿ’ ನಾಮ, ವಚೀವಿಕಾರೋ ‘ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿ’ ನಾಮ, ಛಿದ್ದಂ ವಿವರಂ ‘ಆಕಾಸಧಾತು’ ನಾಮ, ಲಹುಭಾವೋ ‘ಲಹುತಾ’ ನಾಮ, ಮುದುಭಾವೋ ‘ಮುದುತಾ’ ನಾಮ, ಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವೋ ‘ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ’ ನಾಮ, ನಿಬ್ಬತ್ತಿ ‘ಉಪಚಯೋ’ ನಾಮ, ಪವತ್ತಿ ‘ಸನ್ತತಿ’ ನಾಮ, ಜೀರಣಾಕಾರೋ ‘ಜರತಾ’ ನಾಮ, ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವಾಕಾರೋ ‘ಅನಿಚ್ಚತಾ’ ನಾಮಾತಿ। ಸಬ್ಬಂ ಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನಂ ಸಙ್ಖತಮೇವ ಹೋತೀ”ತಿ।

ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಾ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಹಅಟ್ಠಕಥಾಯ

ರೂಪಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೩. ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡೋ

ತಿಕನಿಕ್ಖೇಪಕಥಾ

೯೮೫. ಏತ್ತಾವತಾ ಕುಸಲತ್ತಿಕೋ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಕುಸಲಾದಿಧಮ್ಮಾನಂ ಪದಭಾಜನನಯೇನ ವಿತ್ಥಾರಿತೋ ಹೋತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಯ್ವಾಯಂ ಕುಸಲತ್ತಿಕಸ್ಸ ವಿಭಜನನಯೋ ವುತ್ತೋ, ಸೇಸತಿಕದುಕಾನಮ್ಪಿ ಏಸೇವ ವಿಭಜನನಯೋ ಹೋತಿ - ಯಥಾ ಹಿ ಏತ್ಥ, ಏವಂ 'ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ? ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ...ಪೇ॰... ಯೇ ವಾ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಅಞ್ಞೇಪಿ ಅತ್ಥಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ ಅರೂಪಿನೋ ಧಮ್ಮಾ ಠಪೇತ್ವಾ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಂ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ'ತಿಆದಿನಾ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಸಬ್ಬತಿಕದುಕೇಸು ಸಕ್ಕಾ ಪಣ್ಡಿತೇಹಿ ವಿಭಾಜನನಯಂ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತುಂ - ತಸ್ಮಾ ತಂ ವಿತ್ಥಾರದೇಸನಂ ನಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ, ಅಞ್ಞೇನ ನಾತಿಸಙ್ಖೇಪನಾತಿವಿತ್ಥಾರನಯೇನ ಸಬ್ಬತಿಕದುಕಧಮ್ಮವಿಭಾಗಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ**ತಿ ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡಂ ಆರದ್ಧಂ। ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡಞ್ಹಿ ವಿತ್ಥಾರದೇಸನಾ, ಅಟ್ಠಕಥಾಕಣ್ಡಂ ಸಙ್ಖೇಪದೇಸನಾ। ಇದಂ ಪನ ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡಂ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡಂ ಉಪಾದಾಯ ಸಙ್ಖೇಪೋ, ಅಟ್ಠಕಥಾಕಣ್ಡಂ ಉಪಾದಾಯ ವಿತ್ಥಾರೋತಿ ಸಙ್ಖಿತ್ತವಿತ್ಥಾರಧಾತುಕಂ ಹೋತಿ। ತಯಿದಂ, ವಿತ್ಥಾರದೇಸನಂ ನಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ದೇಸಿತತ್ತಾಪಿ, ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಕಾರಣವಸೇನಾಪಿ, ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡಂ ನಾಮಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ವುತ್ತಞ್ಚೇತಂ -

> ಮೂಲತೋ ಖನ್ಧತೋ ಚಾಪಿ, ದ್ವಾರತೋ ಚಾಪಿ ಭೂಮಿತೋ।
> ಅತ್ಥತೋ ಧಮ್ಮತೋ ಚಾಪಿ, ನಾಮತೋ ಚಾಪಿ ಲಿಙ್ಗತೋ।
> ನಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ದೇಸಿತತ್ತಾ, ನಿಕ್ಖೇಪೋತಿ ಪವುಚ್ಚತೀತಿ॥

ಇದಞ್ಹಿ **ತೀಣಿ ಕುಸಲಮೂಲಾನೀ**ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಮೂಲತೋ ನಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ದೇಸಿತಂ। ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ಖನ್ಧತೋ। ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಕಾಯಕಮ್ಮನ್ತಿ ದ್ವಾರತೋ। ಕಾಯದ್ವಾರಪ್ಪವತ್ತಞ್ಹಿ ಕಮ್ಮಂ ಕಾಯಕಮ್ಮನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಸುಖಭೂಮಿಯಂ, ಕಾಮಾವಚರೇತಿ ಭೂಮಿತೋ ನಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ದೇಸಿತಂ। ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಅತ್ಥಧಮ್ಮನಾಮಲಿಙ್ಗಾನಂ ವಸೇನ ದೇಸಿತತ್ತಾ ಅತ್ಥಾದೀಹಿ ನಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ದೇಸಿತಂ ನಾಮಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ತತ್ಥ ಕುಸಲಪದನಿದ್ದೇಸೇ ತಾವ **ತೀಣೀ**ತಿ ಗಣನಪರಿಚ್ಛೇದೋ। ಕುಸಲಾನಿ ಚ ತಾನಿ ಮೂಲಾನಿ ಚ, ಕುಸಲಾನಂ ವಾ ಧಮ್ಮಾನಂ ಹೇತುಪಚ್ಚಯಪಭವಜನಕಸಮುಟ್ಠಾನನಿಬ್ಬತ್ತಕಟ್ಠೇನ ಮೂಲಾನೀತಿ **ಕುಸಲಮೂಲಾನಿ**। ಏವಂ ಅತ್ಥವಸೇನ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ನಾಮವಸೇನ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಅಲೋಭೋ ಅದೋಸೋ ಅಮೋಹೋ**ತಿ ಆಹ। ಏತ್ತಾವತಾ ಯಸ್ಮಾ ಮೂಲೇನ ಮುತ್ತಂ ಕುಸಲಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಚತುಭೂಮಕಕುಸಲಂ ತೀಹಿ ಮೂಲೇಹಿ ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ ದಸ್ಸೇಸಿ ಧಮ್ಮರಾಜಾ। **ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ**ತಿ ತೇಹಿ ಅಲೋಭಾದೀಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ। ತತ್ಥ ಅಲೋಭೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೇ, ಅದೋಸಾಮೋಹಾಪಿ ಅಲೋಭೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಗಣನಂಯೇವ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಸೇಸದ್ವಯವಸೇನ ಸಮ್ಪಯೋಗೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಇತಿ ಚತುಭೂಮಕಕುಸಲಂ ಪುನ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಚತುಕ್ಖನ್ಧವಸೇನ ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ ದಸ್ಸೇಸಿ ಧಮ್ಮರಾಜಾ। **ತಂಸಮುಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ತೇಹಿ ಅಲೋಭಾದೀಹಿ ಸಮುಟ್ಠಿತಂ। ಇಮಿನಾಪಿ ನಯೇನ ತದೇವ ಚತುಭೂಮಿಕಕುಸಲಂ ತಿಣ್ಣಂ ಕಮ್ಮದ್ವಾರಾನಂ ವಸೇನ ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ ದಸ್ಸೇಸಿ ಧಮ್ಮರಾಜಾ। ಏವಂ ತಾವ ಕುಸಲಂ ತೀಸು ಠಾನೇಸು ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತಂ।

೯೮೬. ಅಕುಸಲೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ದ್ವಾದಸನ್ನಞ್ಹಿ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಂ ಏಕಮ್ಪಿ ಮೂಲೇನ ಮುತ್ತಂ ನಾಮ ನತ್ಥೀತಿ ಮೂಲೇನ ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ ದಸ್ಸೇಸಿ ಧಮ್ಮರಾಜಾ। ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಚತುಕ್ಖನ್ಧತೋ ಚ ಉದ್ಧಂ ಅಕುಸಲಂ ನಾಮ ನತ್ಥೀತಿ ತಾನೇವ ದ್ವಾದಸ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ ಚತುಕ್ಖನ್ಧವಸೇನ ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ ದಸ್ಸೇಸಿ। ಧಮ್ಮರಾಜಾ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿವಸೇನ ಪನ ನೇಸಂ ಪವತ್ತಿಸಬ್ಭಾವತೋ ಕಮ್ಮದ್ವಾರವಸೇನ ಪರಿಯಾದಿಯಿತ್ವಾ ದಸ್ಸೇಸಿ ಧಮ್ಮರಾಜಾ। ಯಂ ಪನೇತ್ಥ **ತದೇಕಟ್ಠಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾ**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ, ತತ್ಥ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತೇ ಪುಗ್ಗಲೇ ವಾ ಠಿತನ್ತಿ **'ಏಕಟ್ಠಂ'**। ತತ್ಥ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತೇ ಠಿತಂ ಸಹಜೇಕಟ್ಠಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಏಕಸ್ಮಿಂ ಪುಗ್ಗಲೇ ಠಿತಂ ಪಹಾನೇಕಟ್ಠಂ ನಾಮ। ತೇನ ಲೋಭಾದಿನಾ ಅಞ್ಞೇನ ವಾ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೇನ ಸಹ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಠಿತನ್ತಿ **ತದೇಕಟ್ಠಂ**। ತತ್ಥ 'ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಸಂಕಿಲೇಸಿಕಾ? ತೀಣಿ ಅಕುಸಲಮೂಲಾನಿ - ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಮೋಹೋ, ತದೇಕಟ್ಠಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾ'ತಿ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠತ್ತಿಕೇ; 'ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಹೀನಾ? ತೀಣಿ ಅಕುಸಲಮೂಲಾನಿ - ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಮೋಹೋ, ತದೇಕಟ್ಠಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾ'ತಿ ಹೀನತ್ತಿಕೇ 'ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಕುಸಲಾ? ತೀಣಿ ಅಕುಸಲಮೂಲಾನಿ - ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಮೋಹೋ, ತದೇಕಟ್ಠಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾ'ತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಕುಸಲತ್ತಿಕೇ; 'ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಾ? ತೀಣಿ ಅಕುಸಲಮೂಲಾನಿ - ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಮೋಹೋ, ತದೇಕಟ್ಠಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾ'ತಿ ಕಿಲೇಸಗೋಚ್ಛಕೇ 'ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಸರಣಾ? ತೀಣಿ ಅಕುಸಲಮೂಲಾನಿ - ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಮೋಹೋ, ತದೇಕಟ್ಠಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾತಿ ಸರಣದುಕೇ'ತಿ - ಇಮೇಸು ಏತ್ತಕೇಸು ಠಾನೇಸು **'ಸಹಜೇಕಟ್ಠಂ'** ಆಗತಂ।

ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬತ್ತಿಕೇ ಪನ 'ಇಮಾನಿ ತೀಣಿ ಸಂಯೋಜನಾನಿ, ತದೇಕಟ್ಠಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾ'ತಿ, ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕತ್ತಿಕೇಪಿ 'ಇಮಾನಿ ತೀಣಿ ಸಂಯೋಜನಾನಿ, ತದೇಕಟ್ಠಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾ'ತಿ, ಪುನ ತತ್ಥೇವ ತೀಣಿ ಸಂಯೋಜನಾನಿ - ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸೋ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬಾ; ತದೇಕಟ್ಠೋ ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಮೋಹೋ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬಹೇತೂ; ತದೇಕಟ್ಠಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ವೇದನಾಖನ್ಧೋ...ಪೇ॰... ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ, ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಾತಿ; ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನವಿಭಙ್ಗೇ "ತತ್ಥ ಕತಮೇ ಪಾಪಕಾ ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ? ತೀಣಿ ಅಕುಸಲಮೂಲಾನಿ - ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಮೋಹೋ, ತದೇಕಟ್ಠಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೩೯೧) - ಇಮೇಸು ಪನ ಏತ್ತಕೇಸು ಠಾನೇಸು **'ಪಹಾನೇಕಟ್ಠಂ'** ಆಗತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೯೮೭. ಅಬ್ಯಾಕತಪದನಿದ್ದೇಸೋ ಉತ್ತಾನತ್ಥೋಯೇವಾತಿ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ತಿಕೇ ತೀಣಿ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ತಿಸ್ಸೋ ಪಞ್ಞತ್ತಿಯೋ ಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸಂ ಅಜಟಾಕಾಸಂ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿ ಚ ನ ಲಬ್ಭತೀತಿ ವುತ್ತಂ।

೯೮೮. **ವೇದನಾತ್ತಿಕ**ನಿದ್ದೇಸೇ **ಸುಖಭೂಮಿಯ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಯಥಾ ತಮ್ಬಭೂಮಿ ಕಣ್ಹಭೂಮೀತಿ ತಮ್ಬಕಣ್ಹಭೂಮಿಯೋವ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ಏವಂ ಸುಖಮ್ಪಿ ಸುಖಭೂಮಿ ನಾಮ। ಯಥಾ ಉಚ್ಛುಭೂಮಿ ಸಾಲಿಭೂಮೀತಿ ಉಚ್ಛುಸಾಲೀನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಟ್ಠಾನಾನಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ಏವಂ ಸುಖಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಟ್ಠಾನಂ ಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ಸುಖಭೂಮಿ ನಾಮ। ತಂ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಸಾ ಕಾಮಾವಚರೇ ವಾ ಹೋತಿ, ರೂಪಾವಚರಾದೀಸು ವಾ, ತಸ್ಮಾಸ್ಸಾ ತಂ ಪಭೇದಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಕಾಮಾವಚರೇ**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಸುಖವೇದನಂ ಠಪೇತ್ವಾ**ತಿ ಯಾ ಸಾ ಸುಖಭೂಮಿಯಂ ಸುಖವೇದನಾ, ತಂ ಠಪೇತ್ವಾ। **ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ**ತಿ ತಾಯ ಠಪಿತಾಯ ಸುಖವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ। ಸೇಸಪದದ್ವಯೇಪಿ ಇಮಿನಾವ ನಯೇನ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ।

ಇಮಸ್ಮಿಂ ತಿಕೇ ತಿಸ್ಸೋ ವೇದನಾ, ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ, ನಿಬ್ಬಾನನ್ತಿ ಇದಮ್ಪಿ ನ ಲಬ್ಭತಿ। ಅಯಞ್ಹಿ ತಿಕೋ ಕುಸಲತ್ತಿಕೇ ಚ ಅಲಬ್ಭಮಾನೇಹಿ ಇಮೇಹಿ ಚ ತೀಹಿ ಕೋಟ್ಠಾಸೇಹಿ ಮುತ್ತಕೋ ನಾಮ। ಇತೋ ಪರೇಸು ಪನ ತಿಕದುಕೇಸು ಪಾಳಿತೋ ಚ ಅತ್ಥತೋ ಚ ಯಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ ತಂ ಸಬ್ಬಂ ಪದಾನುಕ್ಕಮೇನ ಮಾತಿಕಾಕಥಾಯಞ್ಚೇವ ಕುಸಲಾದೀನಂ ನಿದ್ದೇಸೇ ಚ ವುತ್ತಮೇವ। ಯಂ ಪನ ಯತ್ಥ ವಿಸೇಸಮತ್ತಂ ತದೇವ ವಕ್ಖಾಮ।

೯೯೧. ತತ್ಥ **ವಿಪಾಕತ್ತಿಕೇ** ತಾವ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ವಿಯ ರೂಪಧಮ್ಮಾಪಿ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಅತ್ಥಿ, ಅನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಪನ ತೇ ಕಮ್ಮಸರಿಕ್ಖಕಾ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಸಾರಮ್ಮಣಾ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾವ ಕಮ್ಮಸರಿಕ್ಖಕತ್ತಾ ವಿಪಾಕಾತಿ ವುತ್ತಾ, ಬೀಜಸರಿಕ್ಖಕಂ ಫಲಂ ವಿಯ। ಸಾಲಿಬೀಜಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ವಪಿತೇ ಅಙ್ಕುರಪತ್ತಾದೀಸು ನಿಕ್ಖನ್ತೇಸುಪಿ ಸಾಲಿಫಲನ್ತಿ ನ ವುಚ್ಚತಿ। ಯದಾ ಪನ ಸಾಲಿಸೀಸಂ ಪಕ್ಕಂ ಹೋತಿ ಪರಿಣತಂ, ತದಾ ಬೀಜಸರಿಕ್ಖಕೋ ಸಾಲಿ ಏವ ಸಾಲಿಫಲನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಅಙ್ಕುರಪತ್ತಾದೀನಿ ಪನ ಬೀಜಜಾತಾನಿ ಬೀಜತೋ ನಿಬ್ಬತ್ತಾನೀತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ಏವಮೇವ ರೂಪಮ್ಪಿ ಕಮ್ಮಜನ್ತಿ ವಾ ಉಪಾದಿಣ್ಣನ್ತಿ ವಾ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟತಿ।

೯೯೪. **ಉಪಾದಿಣ್ಣತ್ತಿಕೇ** ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಖೀಣಾಸವಸ್ಸ ಖನ್ಧಾ 'ಅಮ್ಹಾಕಂ ಮಾತುಲತ್ಥೇರೋ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಚೂಳಪಿತುತ್ಥೇರೋ'ತಿ ವದನ್ತಾನಂ ಪರೇಸಂ ಉಪಾದಾನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ಮಗ್ಗಫಲನಿಬ್ಬಾನಾನಿ ಪನ ಅಗ್ಗಹಿತಾನಿ ಅಪರಾಮಟ್ಠಾನಿ ಅನುಪಾದಿಣ್ಣಾನೇವ। ತಾನಿ ಹಿ, ಯಥಾ ದಿವಸಂ ಸನ್ತತ್ತೋ ಅಯೋಗುಳೋ ಮಕ್ಖಿಕಾನಂ ಅಭಿನಿಸೀದನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತಿ, ಏವಮೇವ ತೇಜುಸ್ಸದತ್ತಾ ತಣ್ಹಾಮಾನದಿಟ್ಠಿವಸೇನ ಗಹಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಾ ನ ಹೋನ್ತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ - ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅನುಪಾದಿಣ್ಣಅನುಪಾದಾನಿಯಾತಿ।

೯೯೮. ಅಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಅಸಂಕಿಲೇಸಿಕೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

೧೦೦೦. **ವಿತಕ್ಕತ್ತಿಕೇ** ವಿತಕ್ಕಸಹಜಾತೇನ ವಿಚಾರೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಕುಸಲತ್ತಿಕೇ ಅಲಬ್ಭಮಾನಾವ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೧೦೦೩. **ಪೀತಿಸಹಗತತ್ತಿಕೇ** ಪೀತಿಆದಯೋ ಅತ್ತನಾ ಸಹಜಾತಧಮ್ಮಾನಂ ಪೀತಿಸಹಗತಾದಿಭಾವಂ ದತ್ವಾ ಸಯಂ ಪಿಟ್ಠಿವಟ್ಟಕಾ ಜಾತಾ। ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ತಿಕೇ ದ್ವೇ ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ದುಕ್ಖಸಹಗತಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪೇಕ್ಖಾವೇದನಾ ರೂಪಂ ನಿಬ್ಬಾನನ್ತಿ - ಇದಮ್ಪಿ ನ ಲಬ್ಭತಿ। ಅಯಞ್ಹಿ ತಿಕೋ ಕುಸಲತ್ತಿಕೇ ಚ ಅಲಬ್ಭಮಾನೇಹಿ ಇಮೇಹಿ ಚ ಪಞ್ಚಹಿ ಕೋಟ್ಠಾಸೇಹಿ ಮುತ್ತಕೋ ನಾಮ।

೧೦೦೭. **ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬತ್ತಿಕೇ ಸಞ್ಞೋಜನಾನೀತಿ** ಬನ್ಧನಾನಿ। **ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠೀತಿ** ವಿಜ್ಜಮಾನಟ್ಠೇನ ಸತಿ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಸಙ್ಖಾತೇ ಕಾಯೇ; ಸಯಂ ವಾ ಸತೀ ತಸ್ಮಿಂ ಕಾಯೇ ದಿಟ್ಠೀತಿ **'ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿ'**। ಸೀಲೇನ ಸುಜ್ಝಿತುಂ ಸಕ್ಕಾ, ವತೇನ ಸುಜ್ಝಿತುಂ ಸಕ್ಕಾ, ಸೀಲವತೇಹಿ ಸುಜ್ಝಿತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ ಗಹಿತಸಮಾದಾನಂ ಪನ **ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸೋ** ನಾಮ।

೧೦೦೭. **ಇಧಾತಿ** ದೇಸಾಪದೇಸೇ ನಿಪಾತೋ। ಸ್ವಾಯಂ ಕತ್ಥಚಿ ಲೋಕಂ ಉಪಾದಾಯ ವುಚ್ಚತಿ। ಯಥಾಹ - "ಇಧ ತಥಾಗತೋ ಲೋಕೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೧೮೯)। ಕತ್ಥಚಿ ಸಾಸನಂ। ಯಥಾಹ - "ಇಧೇವ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಮಣೋ ಇಧ ದುತಿಯೋ ಸಮಣೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೩೯; ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೨೪೧)। ಕತ್ಥಚಿ ಓಕಾಸಂ। ಯಥಾಹ -

> "ಇಧೇವ ತಿಟ್ಠಮಾನಸ್ಸ, ದೇವಭೂತಸ್ಸ ಮೇ ಸತೋ।
> ಪುನರಾಯು ಚ ಮೇ ಲದ್ಧೋ, ಏವಂ ಜಾನಾಹಿ ಮಾರಿಸಾ"ತಿ॥ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೩೬೯)।

ಕತ್ಥಚಿ ಪದಪೂರಣಮತ್ತಮೇವ। ಯಥಾಹ - "ಇಧಾಹಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಭುತ್ತಾವೀ ಅಸ್ಸಂ ಪವಾರಿತೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೩೦)। ಇಧ ಪನ ಲೋಕಂ ಉಪಾದಾಯ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಅಸ್ಸುತವಾ ಪುಥುಜ್ಜನೋತಿ ಏತ್ಥ ಪನ 'ಆಗಮಾಧಿಗಮಾಭಾವಾ ಞೇಯ್ಯೋ ಅಸ್ಸುತವಾ ಇತಿ'। ಯಸ್ಸ ಹಿ ಖನ್ಧಧಾತುಆಯತನಪಚ್ಚಯಾಕಾರಸತಿಪಟ್ಠಾನಾದೀಸು ಉಗ್ಗಹಪರಿಪುಚ್ಛಾವಿನಿಚ್ಛಯರಹಿತತ್ತಾ ದಿಟ್ಠಿಪಟಿಸೇಧಕೋ ನೇವ 'ಆಗಮೋ', ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ಅಧಿಗನ್ತಬ್ಬಸ್ಸ ಅನಧಿಗತತ್ತಾ ನೇವ 'ಅಧಿಗಮೋ' ಅತ್ಥಿ, ಸೋ 'ಆಗಮಾಧಿಗಮಾಭಾವಾ ಞೇಯ್ಯೋ ಅಸ್ಸುತವಾ ಇತಿ'। ಸ್ವಾಯಂ -

ಪುಥೂನಂ ಜನನಾದೀಹಿ, ಕಾರಣೇಹಿ ಪುಥುಜ್ಜನೋ।
ಪುಥುಜ್ಜನನ್ತೋಗಧತ್ತಾ, ಪುಥುವಾಯಂ ಜನೋ ಇತಿ॥ (ದೀ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೭; ಮ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೨; ಅ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೧.೫೧; ಪಟಿ॰ ಮ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨.೧.೧೩೦; ಚೂಳನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೮೮; ನೇತ್ತಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೫೬)।

ಸೋ ಹಿ ಪುಥೂನಂ ನಾನಪ್ಪಕಾರಾನಂ ಕಿಲೇಸಾದೀನಂ ಜನನಾದೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ **ಪುಥುಜ್ಜನೋ**। ಯಥಾಹ – “ಪುಥು ಕಿಲೇಸೇ ಜನೇನ್ತೀತಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾ। ಪುಥು ಅವಿಹತಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿಕಾತಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾ। ಪುಥು ಸತ್ಥಾರಾನಂ ಮುಖುಲ್ಲೋಕಿಕಾತಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾ। ಪುಥು ಸಬ್ಬಗತೀಹಿ ಅವುಟ್ಠಿತಾತಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾ। ಪುಥು ನಾನಾಭಿಸಙ್ಖಾರೇ ಅಭಿಸಙ್ಖರೋನ್ತೀತಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾ। ಪುಥು ನಾನಾಓಘೇಹಿ ವುಯ್ಹನ್ತೀತಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾ। ಪುಥು ನಾನಾಸನ್ತಾಪೇಹಿ ಸನ್ತಪ್ಪನ್ತೀತಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾ। ಪುಥು ನಾನಾಪರಿಳಾಹೇಹಿ ಪರಿಡಯ್ಹನ್ತೀತಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾ। ಪುಥು ಪಞ್ಚಸು ಕಾಮಗುಣೇಸು ರತ್ತಾ ಗಿದ್ಧಾ ಗಧಿತಾ ಮುಚ್ಛಿತಾ ಅಜ್ಝೋಸನ್ನಾ ಲಗ್ಗಾ ಲಗ್ಗಿತಾ ಪಲಿಬುದ್ಧಾತಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾ। ಪುಥು ಪಞ್ಚಹಿ ನೀವರಣೇಹಿ ಆವುತಾ ನಿವುತಾ ಓವುತಾ ಪಿಹಿತಾ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಾ ಪಟಿಕುಜ್ಜಿತಾತಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾ”ತಿ (ಮಹಾನಿ॰ ೯೪)। ಪುಥೂನಂ ವಾ ಗಣನಪಥಮತೀತಾನಂ ಅರಿಯಧಮ್ಮಪರಮ್ಮುಖಾನಂ ನೀಚಧಮ್ಮಸಮಾಚಾರಾನಂ ಜನಾನಂ ಅನ್ತೋಗಧತ್ತಾಪಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾ। ಪುಥು ವಾ ಅಯಂ – ವಿಸುಂಯೇವ ಸಙ್ಖ್ಯಂ ಗತೋ, ವಿಸಂಸಟ್ಠೋ ಸೀಲಸುತಾದಿಗುಣಯುತ್ತೇಹಿ ಅರಿಯೇಹಿ – ಜನೋತಿಪಿ ಪುಥುಜ್ಜನೋ। ಏವಮೇತೇಹಿ ‘ಅಸ್ಸುತವಾ ಪುಥುಜ್ಜನೋ’ತಿ ದ್ವೀಹಿ ಪದೇಹಿ ಯೇ ತೇ –

“ದುವೇ ಪುಥುಜ್ಜನಾ ವುತ್ತಾ, ಬುದ್ಧೇನಾದಿಚ್ಚಬನ್ಧುನಾ।
ಅನ್ಧೋ ಪುಥುಜ್ಜನೋ ಏಕೋ, ಕಲ್ಯಾಣೇಕೋ ಪುಥುಜ್ಜನೋ”ತಿ॥ (ದೀ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೭; ಅ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೧.೫೧; ಪಟಿ॰ ಮ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨.೧.೧೩೦; ಚೂಳನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೮೮)।

ದ್ವೇ ಪುಥುಜ್ಜನಾ ವುತ್ತಾ, ತೇಸು ಅನ್ಧಪುಥುಜ್ಜನೋ ವುತ್ತೋ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಅರಿಯಾನಂ ಅದಸ್ಸಾವೀತಿಆದೀಸು **ಅರಿಯಾ**ತಿ ಆರಕತ್ತಾ ಕಿಲೇಸೇಹಿ, ಅನಯೇ ನ ಇರಿಯನತೋ, ಅಯೇ ಇರಿಯನತೋ, ಸದೇವಕೇನ ಲೋಕೇನ ಚ ಅರಣೀಯತೋ ಬುದ್ಧಾ ಚ ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಾ ಚ ಬುದ್ಧಸಾವಕಾ ಚ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಬುದ್ಧಾ ಏವ ವಾ ಇಧ ಅರಿಯಾ। ಯಥಾಹ – “ಸದೇವಕೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಲೋಕೇ…ಪೇ॰… ತಥಾಗತೋ ಅರಿಯೋತಿ ವುಚ್ಚತೀ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೦೯೮)।

ಸಪ್ಪುರಿಸಾತಿ ಏತ್ಥ ಪನ ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಾ ತಥಾಗತಸಾವಕಾ ಚ ಸಪ್ಪುರಿಸಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತೇ ಹಿ ಲೋಕುತ್ತರಗುಣಯೋಗೇನ ಸೋಭನಾ ಪುರಿಸಾತಿ **ಸಪ್ಪುರಿಸಾ**। ಸಬ್ಬೇವ ವಾ ಏತೇ ದ್ವೇಧಾಪಿ ವುತ್ತಾ। ಬುದ್ಧಾಪಿ ಹಿ ಅರಿಯಾ ಚ ಸಪ್ಪುರಿಸಾ ಚ ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಾ ಬುದ್ಧಸಾವಕಾಪಿ। ಯಥಾಹ –

“ಯೋ ವೇ ಕತಞ್ಞೂ ಕತವೇದಿ ಧೀರೋ,
ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತೋ ದಳ್ಹಭತ್ತಿ ಚ ಹೋತಿ।
ದುಖಿತಸ್ಸ ಸಕ್ಕಚ್ಚ ಕರೋತಿ ಕಿಚ್ಚಂ,
ತಥಾವಿಧಂ ಸಪ್ಪುರಿಸಂ ವದನ್ತೀ”ತಿ॥ (ಜಾ॰ ೨.೧೭.೭೮)।

‘ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತೋ ದಳ್ಹಭತ್ತಿ ಚ ಹೋತೀ’ತಿ ಏತ್ತಾವತಾ ಹಿ ಬುದ್ಧಸಾವಕೋ ವುತ್ತೋ। ಕತಞ್ಞುತಾದೀಹಿ ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಾ ಬುದ್ಧಾತಿ। ಇದಾನಿ ಯೋ ತೇಸಂ ಅರಿಯಾನಂ ಅದಸ್ಸನಸೀಲೋ, ನ ಚ ದಸ್ಸನೇ ಸಾಧುಕಾರೀ, ಸೋ **ಅರಿಯಾನಂ ಅದಸ್ಸಾವೀ**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸೋ ಚಕ್ಖುನಾ ಅದಸ್ಸಾವೀ ಞಾಣೇನ ಅದಸ್ಸಾವೀತಿ ದುವಿಧೋ। ತೇಸು ಞಾಣೇನ ಅದಸ್ಸಾವೀ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। ಮಂಸಚಕ್ಖುನಾ ಹಿ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುನಾ ವಾ ಅರಿಯಾ ದಿಟ್ಠಾಪಿ ಅದಿಟ್ಠಾವ ಹೋನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಚಕ್ಖೂನಂ ವಣ್ಣಮತ್ತಗ್ಗಹಣತೋ, ನ ಅರಿಯಭಾವಗೋಚರತೋ। ಸೋಣಸಿಙ್ಗಾಲಾದಯೋಪಿ ಚಕ್ಖುನಾ ಅರಿಯೇ ಪಸ್ಸನ್ತಿ, ನ ಚ ತೇ ಅರಿಯಾನಂ ದಸ್ಸಾವಿನೋ।

ತತ್ರಿದಂ ವತ್ಥು - ಚಿತ್ತಲಪಬ್ಬತವಾಸಿನೋ ಕಿರ ಖೀಣಾಸವತ್ಥೇರಸ್ಸ ಉಪಟ್ಠಾಕೋ ವುಡ್ಢಪಬ್ಬಜಿತೋ ಏಕದಿವಸಂ ಥೇರೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಪಿಣ್ಡಾಯ ಚರಿತ್ವಾ ಥೇರಸ್ಸ ಪತ್ತಚೀವರಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪಿಟ್ಠಿತೋ ಆಗಚ್ಛನ್ತೋ ಥೇರಂ ಪುಚ್ಛಿ - 'ಅರಿಯಾ ನಾಮ ಭನ್ತೇ ಕೀದಿಸಾ'ತಿ? ಥೇರೋ ಆಹ - 'ಇಧೇಕಚ್ಚೋ ಮಹಲ್ಲಕೋ ಅರಿಯಾನಂ ಪತ್ತಚೀವರಂ ಗಹೇತ್ವಾ ವತ್ತಪಟಿಪತ್ತಿಂ ಕತ್ವಾ ಸಹ ಚರನ್ತೋಪಿ ನೇವ ಅರಿಯೇ ಜಾನಾತಿ, ಏವಂದುಜ್ಜಾನಾವುಸೋ, ಅರಿಯಾ'ತಿ। ಏವಂ ವುತ್ತೇಪಿ ಸೋ ನೇವ ಅಞ್ಞಾಸಿ। ತಸ್ಮಾ ನ ಚಕ್ಖುನಾ ದಸ್ಸನಂ 'ದಸ್ಸನಂ', ಞಾಣದಸ್ಸನಮೇವ 'ದಸ್ಸನಂ'। ಯಥಾಹ - "ಕಿಂ ತೇ ವಕ್ಕಲಿ ಇಮಿನಾ ಪೂತಿಕಾಯೇನ ದಿಟ್ಠೇನ? ಯೋ ಖೋ, ವಕ್ಕಲಿ, ಧಮ್ಮಂ ಪಸ್ಸತಿ, ಸೋ ಮಂ ಪಸ್ಸತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೮೭)। ತಸ್ಮಾ ಚಕ್ಖುನಾ ಪಸ್ಸನ್ತೋಪಿ, ಞಾಣೇನ ಅರಿಯೇಹಿ ದಿಟ್ಠಂ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಲಕ್ಖಣಂ ಅಪಸ್ಸನ್ತೋ, ಅರಿಯಾಧಿಗತಞ್ಚ ಧಮ್ಮಂ ಅನಧಿಗಚ್ಛನ್ತೋ, ಅರಿಯಕರಧಮ್ಮಾನಂ ಅರಿಯಭಾವಸ್ಸ ಚ ಅದಿಟ್ಠತ್ತಾ, 'ಅರಿಯಾನಂ ಅದಸ್ಸಾವೀ'ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಅರಿಯಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅಕೋವಿದೋತಿ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾದಿಭೇದೇ ಅರಿಯಧಮ್ಮೇ ಅಕುಸಲೋ। **ಅರಿಯಧಮ್ಮೇ ಅವಿನೀತೋ**ತಿ, ಏತ್ಥ ಪನ

ದುವಿಧೋ ವಿನಯೋ ನಾಮ, ಏಕಮೇಕೇತ್ಥ ಪಞ್ಚಧಾ।
ಅಭಾವತೋ ತಸ್ಸ ಅಯಂ, ಅವಿನೀತೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ॥

ಅಯಞ್ಹಿ ಸಂವರವಿನಯೋ ಪಹಾನವಿನಯೋತಿ ದುವಿಧೋ ವಿನಯೋ। ಏತ್ಥ ಚ ದುವಿಧೇಪಿ ವಿನಯೇ ಏಕಮೇಕೋ ವಿನಯೋ ಪಞ್ಚಧಾ ಭಿಜ್ಜತಿ। **ಸಂವರವಿನಯೋ**ಪಿ ಹಿ ಸೀಲಸಂವರೋ ಸತಿಸಂವರೋ ಞಾಣಸಂವರೋ ಖನ್ತಿಸಂವರೋ ವೀರಿಯಸಂವರೋತಿ ಪಞ್ಚವಿಧೋ। **ಪಹಾನವಿನಯೋ**ಪಿ ತದಙ್ಗಪಹಾನಂ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನಪಹಾನಂ ಸಮುಚ್ಛೇದಪಹಾನಂ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಪಹಾನಂ ನಿಸ್ಸರಣಪಹಾನನ್ತಿ ಪಞ್ಚವಿಧೋ।

ತತ್ಥ "ಇಮಿನಾ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರೇನ ಉಪೇತೋ ಹೋತಿ ಸಮುಪೇತೋ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೫೧೧) ಅಯಂ **ಸೀಲಸಂವರೋ**। "ರಕ್ಖತಿ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಂ, ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯೇ ಸಂವರಂ ಆಪಜ್ಜತೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೧೩; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೯೫; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೩೯; ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೧೬) ಅಯಂ **ಸತಿಸಂವರೋ**।

"ಯಾನಿ ಸೋತಾನಿ ಲೋಕಸ್ಮಿಂ, (ಅಜಿತಾತಿ ಭಗವಾ)
ಸತಿ ತೇಸಂ ನಿವಾರಣಂ।
ಸೋತಾನಂ ಸಂವರಂ ಬ್ರೂಮಿ,
ಪಞ್ಞಾಯೇತೇ ಪಿಧೀಯರೇ"ತಿ॥ (ಸು॰ ನಿ॰ ೧೦೪೧) -

ಅಯಂ **ಞಾಣಸಂವರೋ** ನಾಮ। "ಖಮೋ ಹೋತಿ ಸೀತಸ್ಸ ಉಣ್ಹಸ್ಸಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪; ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೧೧೪; ೬.೫೮) ಅಯಂ **ಖನ್ತಿಸಂವರೋ**। "ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಕಾಮವಿತಕ್ಕಂ ನಾಧಿವಾಸೇತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೬; ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೧೧೪; ೬.೫೮) ಅಯಂ **ವೀರಿಯಸಂವರೋ**। ಸಬ್ಬೋಪಿ ಚಾಯಂ ಸಂವರೋ ಯಥಾಸಕಂ ಸಂವರಿತಬ್ಬಾನಂ ವಿನೇತಬ್ಬಾನಞ್ಚ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀನಂ ಸಂವರಣತೋ ಸಂವರೋ, ವಿನಯನತೋ ವಿನಯೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಏವಂ ತಾವ 'ಸಂವರವಿನಯೋ' ಪಞ್ಚಧಾ ಭಿಜ್ಜತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ತಥಾ ಯಂ ನಾಮರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದಾದೀಸು ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣೇಸು ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವತೋ, ದೀಪಾಲೋಕೇನೇವ ತಮಸ್ಸ, ತೇನ ತೇನ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣೇನ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಅನತ್ಥಸ್ಸ ಪಹಾನಂ, ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ನಾಮರೂಪವವತ್ಥಾನೇನ ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿಯಾ, ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹೇನ ಅಹೇತುವಿಸಮಹೇತುದಿಟ್ಠೀನಂ, ತಸ್ಸೇವ ಅಪರಭಾಗೇನ ಕಙ್ಖಾವಿತರಣೇನ ಕಥಂಕಥಿಭಾವಸ್ಸ,

ಕಲಾಪಸಮ್ಮಸನೇನ ‘ಅಹಂ ಮಮಾ’ತಿ ಗಾಹಸ್ಸ, ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗವವತ್ಥಾನೇನ ಅಮಗ್ಗೇ ಮಗ್ಗಸಞ್ಞಾಯ, ಉದಯದಸ್ಸನೇನ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಯಾ, ವಯದಸ್ಸನೇನ ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಯಾ, ಭಯದಸ್ಸನೇನ ಸಭಯೇ ಅಭಯಸಞ್ಞಾಯ, ಆದೀನವದಸ್ಸನೇನ ಅಸ್ಸಾದಸಞ್ಞಾಯ, ನಿಬ್ಬಿದಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಅಭಿರತಿಸಞ್ಞಾಯ, ಮುಚ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾಞಾಣೇನ ಅಮುಚ್ಚಿತುಕಾಮತಾಯ, ಉಪೇಕ್ಖಾಞಾಣೇನ ಅನುಪೇಕ್ಖಾಯ, ಅನುಲೋಮೇನ ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಯಂ ನಿಬ್ಬಾನೇ ಚ ಪಟಿಲೋಮಭಾವಸ್ಸ, ಗೋತ್ರಭುನಾ ಸಙ್ಖಾರನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಾಹಸ್ಸ ಪಹಾನಂ, ಏತಂ ‘ತದಙ್ಗಪಹಾನಂ’ ನಾಮ।

ಯಂ ಪನ ಉಪಚಾರಪ್ಪನಾಭೇದೇನ ಸಮಾಧಿನಾ ಪವತ್ತಿಭಾವನಿವಾರಣತೋ, ಘಟಪ್ಪಹಾರೇನೇವ ಉದಕಪಿಟ್ಠೇ ಸೇವಾಲಸ್ಸ, ತೇಸಂ ತೇಸಂ ನೀವರಣಾದಿಧಮ್ಮಾನಂ ಪಹಾನಂ, ಏತಂ **‘ವಿಕ್ಖಮ್ಭನಪಹಾನಂ’** ನಾಮ। “ಯಂ ಚತುನ್ನಂ ಅರಿಯಮಗ್ಗಾನಂ ಭಾವಿತತ್ತಾ ತಂತಂಮಗ್ಗವತೋ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಾನೇ ದಿಟ್ಠಿಗತಾನಂ ಪಹಾನಾಯಾ”ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೨೭೭) ನಯೇನ ವುತ್ತಸ್ಸ ಸಮುದಯಪಕ್ಖಿಕಸ್ಸ ಕಿಲೇಸಗಣಸ್ಸ ಅಚ್ಚನ್ತಂ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಭಾವೇನ ಪಹಾನಂ, ಇದಂ **‘ಸಮುಚ್ಛೇದಪಹಾನಂ’** ನಾಮ। ಯಂ ಪನ ಫಲಕ್ಖಣೇ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧತ್ತಂ ಕಿಲೇಸಾನಂ, ಏತಂ **‘ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಪಹಾನಂ’** ನಾಮ। ಯಂ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖತನಿಸ್ಸಟತ್ತಾ ಪಹೀನಸಬ್ಬಸಙ್ಖತಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ, ಏತಂ **‘ನಿಸ್ಸರಣಪಹಾನಂ’** ನಾಮ। ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಚೇತಂ ಪಹಾನಂ ಯಸ್ಮಾ ಚಾಗಟ್ಠೇನ ಪಹಾನಂ, ವಿನಯನಟ್ಠೇನ ವಿನಯೋ, ತಸ್ಮಾ ‘ಪಹಾನವಿನಯೋ’ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಂತಂಪಹಾನವತೋ ವಾ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ವಿನಯಸ್ಸ ಸಮ್ಭವತೋಪೇತಂ ಪಹಾನವಿನಯೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಏವಂ ಪಹಾನವಿನಯೋಪಿ ಪಞ್ಚಧಾ ಭಿಜ್ಜತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಏವಮಯಂ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ದುವಿಧೋ, ಭೇದತೋ ಚ ದಸವಿಧೋ ವಿನಯೋ, ಭಿನ್ನಸಂವರತ್ತಾ, ಪಹಾತಬ್ಬಸ್ಸ ಚ ಅಪ್ಪಹೀನತ್ತಾ, ಯಸ್ಮಾ ಏತಸ್ಸ ಅಸ್ಸುತವತೋ ಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಅಭಾವತೋ ತಸ್ಸ, ಅಯಂ ‘ಅವಿನೀತೋ’ತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ। ಏಸ ನಯೋ **ಸಪ್ಪುರಿಸಾನಂ ಅದಸ್ಸಾವೀ ಸಪ್ಪುರಿಸಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅಕೋವಿದೋ ಸಪ್ಪುರಿಸಧಮ್ಮೇ ಅವಿನೀತೋತಿ** ಏತ್ಥಾಪಿ। ನಿನ್ನಾನಾಕರಣಞ್ಹೇತಂ ಅತ್ಥತೋ। ಯಥಾಹ – “ಯೇವ ತೇ ಅರಿಯಾ ತೇವ ತೇ ಸಪ್ಪುರಿಸಾ, ಯೇವ ತೇ ಸಪ್ಪುರಿಸಾ ತೇವ ತೇ ಅರಿಯಾ। ಯೋ ಏವ ಸೋ ಅರಿಯಾನಂ ಧಮ್ಮೋ ಸೋ ಏವ ಸೋ ಸಪ್ಪುರಿಸಾನಂ ಧಮ್ಮೋ, ಯೋ ಏವ ಸೋ ಸಪ್ಪುರಿಸಾನಂ ಧಮ್ಮೋ ಸೋ ಏವ ಸೋ ಅರಿಯಾನಂ ಧಮ್ಮೋ। ಯೇವ ತೇ ಅರಿಯವಿನಯಾ ತೇವ ತೇ ಸಪ್ಪುರಿಸವಿನಯಾ, ಯೇವ ತೇ ಸಪ್ಪುರಿಸವಿನಯಾ ತೇವ ತೇ ಅರಿಯವಿನಯಾ। ಅರಿಯೇತಿ ವಾ ಸಪ್ಪುರಿಸೇತಿ ವಾ, ಅರಿಯಧಮ್ಮೇತಿ ವಾ ಸಪ್ಪುರಿಸಧಮ್ಮೇತಿ ವಾ, ಅರಿಯವಿನಯೇತಿ ವಾ ಸಪ್ಪುರಿಸವಿನಯೇತಿ ವಾ, ಏಸೇಸೇ ಏಕೇ ಏಕಟ್ಠೇ ಸಮೇ ಸಮಭಾಗೇ ತಜ್ಜಾತೇ ತಞ್ಞೇವಾ”ತಿ।

ರೂಪಂ ಅತ್ತತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸತೀತಿ ಇಧೇಕಚ್ಚೋ ರೂಪಂ ಅತ್ತತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ – ‘ಯಂ ರೂಪಂ ಸೋ ಅಹಂ, ಯೋ ಅಹಂ ತಂ ರೂಪ’ನ್ತಿ ರೂಪಞ್ಚ ಅತ್ತಾನಞ್ಚ ಅದ್ವಯಂ ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ। “ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ನಾಮ ತೇಲಪ್ಪದೀಪಸ್ಸ ಝಾಯತೋ ಯಾ ಅಚ್ಚಿ ಸೋ ವಣ್ಣೋ, ಯೋ ವಣ್ಣೋ ಸಾ ಅಚ್ಚೀತಿ ಅಚ್ಚಿಞ್ಚ ವಣ್ಣಞ್ಚ ಅದ್ವಯಂ ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ,” ಏವಮೇವ ಇಧೇಕಚ್ಚೋ ರೂಪಂ ಅತ್ತತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸತೀತಿ ಏವಂ ರೂಪಂ ಅತ್ತಾತಿ ದಿಟ್ಠಿಪಸ್ಸನಾಯ ಪಸ್ಸತಿ। **ರೂಪವನ್ತಂ ವಾ ಅತ್ತಾನ**ನ್ತಿ ‘ಅರೂಪಂ ಅತ್ತಾ’ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ, ಛಾಯಾವನ್ತಂ ರುಕ್ಖಂ ವಿಯ, ತಂ ರೂಪವನ್ತಂ ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ। **ಅತ್ತನಿ ವಾ ರೂಪ**ನ್ತಿ ‘ಅರೂಪಮೇವ ಅತ್ತಾ’ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ, ಪುಪ್ಫಮ್ಹಿ ಗನ್ಧಂ ವಿಯ, ಅತ್ತನಿ ರೂಪಂ ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ। **ರೂಪಸ್ಮಿಂ ವಾ ಅತ್ತಾನ**ನ್ತಿ ‘ಅರೂಪಮೇವ ಅತ್ತಾ’ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ, ಕರಣ್ಡಕೇ ಮಣಿಂ ವಿಯ, ಅತ್ತಾನಂ ರೂಪಸ್ಮಿಂ ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ। ವೇದನಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ತತ್ಥ ‘ರೂಪಂ ಅತ್ತತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸತೀ’ತಿ ಸುದ್ಧರೂಪಮೇವ ಅತ್ತಾತಿ ಕಥಿತಂ। ‘ರೂಪವನ್ತಂ ವಾ ಅತ್ತಾನಂ, ಅತ್ತನಿ ವಾ ರೂಪಂ, ರೂಪಸ್ಮಿಂ ವಾ ಅತ್ತಾನಂ; ವೇದನಂ ಅತ್ತತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ... ಸಞ್ಞಂ... ಸಙ್ಖಾರೇ... ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅತ್ತತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸತೀ’ತಿ ಇಮೇಸು ಸತ್ತಸು ಠಾನೇಸು ‘ಅರೂಪಂ ಅತ್ತಾ’ತಿ ಕಥಿತಂ। ವೇದನಾವನ್ತಂ ವಾ ಅತ್ತಾನಂ, ಅತ್ತನಿ ವಾ ವೇದನಂ, ವೇದನಾಯ ವಾ ಅತ್ತಾನನ್ತಿ ಏವಂ ಚತೂಸು ಖನ್ಧೇಸು ತಿಣ್ಣಂ ತಿಣ್ಣಂ ವಸೇನ ದ್ವಾದಸಸು ಠಾನೇಸು ‘ರೂಪಾರೂಪಮಿಸ್ಸಕೋ ಅತ್ತಾ’ ಕಥಿತೋ। ತತ್ಥ ‘ರೂಪಂ ಅತ್ತತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ ವೇದನಂ... ಸಞ್ಞಂ... ಸಙ್ಖಾರೇ... ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅತ್ತತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸತೀ’ತಿ

ಇಮೇಸು ಪಞ್ಚಸು ಠಾನೇಸು ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿ ಕಥಿತಾ। ಅವಸೇಸೇಸು ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿ। ಏವಮೇತ್ಥ ಪನ್ನರಸ ಭವದಿಟ್ಠಿಯೋ ಪಞ್ಚ ವಿಭವದಿಟ್ಠಿಯೋ ಹೋನ್ತಿ। ತಾ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಮಗ್ಗಾವರಣಾ, ನ ಸಗ್ಗಾವರಣಾ, ಪಠಮಮಗ್ಗವಜ್ಝಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೧೦೦೮. **ಸತ್ಥರಿ ಕಙ್ಖತೀತಿ** ಸತ್ಥು ಸರೀರೇ ವಾ ಗುಣೇ ವಾ ಉಭಯತ್ಥ ವಾ ಕಙ್ಖತಿ। ಸರೀರೇ ಕಙ್ಖಮಾನೋ 'ದ್ವತ್ತಿಂಸವರಲಕ್ಖಣಪಟಿಮಣ್ಡಿತಂ ನಾಮ ಸರೀರಂ ಅತ್ಥಿ ನು ಖೋ ನತ್ಥೀ'ತಿ ಕಙ್ಖತಿ। ಗುಣೇ ಕಙ್ಖಮಾನೋ 'ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಜಾನನಸಮತ್ಥಂ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಿ ನು ಖೋ ನತ್ಥೀ'ತಿ ಕಙ್ಖತಿ। ಉಭಯತ್ಥ ಕಙ್ಖಮಾನೋ 'ಅಸೀತಿಅನುಬ್ಯಞ್ಜನಬ್ಯಾಮಪ್ಪಭಾನುರಞ್ಜಿತಾಯ ಸರೀರನಿಪ್ಫತ್ತಿಯಾ ಸಮನ್ನಾಗತೋ ಸಬ್ಬಞೇಯ್ಯಜಾನನಸಮತ್ಥಂ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಠಿತೋ ಲೋಕತಾರಕೋ ಬುದ್ಧೋ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ ನು ಖೋ ನತ್ಥೀ'ತಿ ಕಙ್ಖತಿ। ಅಯಞ್ಹಿಸ್ಸ ಅತ್ತಭಾವೇ ಗುಣೇ ವಾ ಕಙ್ಖನತೋ ಉಭಯತ್ಥ ಕಙ್ಖತಿ ನಾಮ। **ವಿಚಿಕಿಚ್ಛತೀತಿ** ಆರಮ್ಮಣಂ ನಿಚ್ಛೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋ ಕಿಚ್ಛತಿ ಕಿಲಮತಿ। **ನಾಧಿಮುಚ್ಚತೀತಿ** ತತ್ಥೇವ ಅಧಿಮೋಕ್ಖಂ ನ ಲಭತಿ। **ನ ಸಮ್ಪಸೀದತೀತಿ** ಚಿತ್ತಂ ಅನಾವಿಲಂ ಕತ್ವಾ ಪಸೀದಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಗುಣೇಸು ನಪ್ಪಸೀದತಿ।

ಧಮ್ಮೇ ಕಙ್ಖತೀತಿಆದೀಸು ಪನ 'ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹನ್ತಾ ಚತ್ತಾರೋ ಅರಿಯಮಗ್ಗಾ, ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಕಿಲೇಸಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಸಾಮಞ್ಞಫಲಾನಿ, ಮಗ್ಗಫಲಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ಅಮತಂ ಮಹಾನಿಬ್ಬಾನಂ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ ನು ಖೋ ನತ್ಥೀ'ತಿ ಕಙ್ಖನ್ತೋಪಿ 'ಅಯಂ ಧಮ್ಮೋ ನಿಯ್ಯಾನಿಕೋ ನು ಖೋ ಅನಿಯ್ಯಾನಿಕೋ'ತಿ ಕಙ್ಖನ್ತೋಪಿ **ಧಮ್ಮೇ ಕಙ್ಖತಿ** ನಾಮ। 'ಚತ್ತಾರೋ ಮಗ್ಗಟ್ಠಕಾ ಚತ್ತಾರೋ ಫಲಟ್ಠಕಾತಿ ಇದಂ ಸಙ್ಘರತನಂ ಅತ್ಥಿ ನು ಖೋ ನತ್ಥೀ'ತಿ ಕಙ್ಖನ್ತೋಪಿ, 'ಅಯಂ ಸಙ್ಘೋ ಸುಪ್ಪಟಿಪನ್ನೋ ನು ಖೋ ದುಪ್ಪಟಿಪನ್ನೋ'ತಿ ಕಙ್ಖನ್ತೋಪಿ, 'ಏತಸ್ಮಿಂ ಸಙ್ಘರತನೇ ದಿನ್ನಸ್ಸ ವಿಪಾಕಫಲಂ ಅತ್ಥಿ ನು ಖೋ ನತ್ಥೀ'ತಿ ಕಙ್ಖನ್ತೋಪಿ **ಸಙ್ಘೇ ಕಙ್ಖತಿ** ನಾಮ। 'ತಿಸ್ಸೋ ಪನ ಸಿಕ್ಖಾ ಅತ್ಥಿ ನು ಖೋ ನತ್ಥೀ'ತಿ ಕಙ್ಖನ್ತೋಪಿ, 'ತಿಸ್ಸೋ ಸಿಕ್ಖಾ ಸಿಕ್ಖಿತಪಚ್ಚಯೇನ ಆನಿಸಂಸೋ ಅತ್ಥಿ ನು ಖೋ ನತ್ಥೀ'ತಿ ಕಙ್ಖನ್ತೋಪಿ **ಸಿಕ್ಖಾಯ ಕಙ್ಖತಿ** ನಾಮ।

ಪುಬ್ಬನ್ತೋ ವುಚ್ಚತಿ ಅತೀತಾನಿ ಖನ್ಧಧಾತಾಯತನಾನಿ। ಅಪರನ್ತೋ ಅನಾಗತಾನಿ। ತತ್ಥ ಅತೀತೇಸು ಖನ್ಧಾದೀಸು 'ಅತೀತಾನಿ ನು ಖೋ, ನ ನು ಖೋ'ತಿ ಕಙ್ಖನ್ತೋ **ಪುಬ್ಬನ್ತೇ ಕಙ್ಖತಿ** ನಾಮ। ಅನಾಗತೇಸು 'ಅನಾಗತಾನಿ ನು ಖೋ, ನ ನು ಖೋ'ತಿ ಕಙ್ಖನ್ತೋ **ಅಪರನ್ತೇ ಕಙ್ಖತಿ** ನಾಮ। ಉಭಯತ್ಥ ಕಙ್ಖನ್ತೋ **ಪುಬ್ಬನ್ತಾಪರನ್ತೇ ಕಙ್ಖತಿ** ನಾಮ। 'ದ್ವಾದಸಪದಿಕಂ ಪಚ್ಚಯವಟ್ಟಂ ಅತ್ಥಿ ನು ಖೋ ನತ್ಥೀ'ತಿ ಕಙ್ಖನ್ತೋ **ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಾಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಕಙ್ಖತಿ** ನಾಮ। ತತ್ರಾಯಂ ವಚನತ್ಥೋ - ಇಮೇಸಂ ಜರಾಮರಣಾದೀನಂ ಪಚ್ಚಯಾ 'ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯಾ'। ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಭಾವೋ 'ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಾ'। ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಏವ ವಾ 'ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಾ'; ಜಾತಿಆದೀನಮೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಜಾತಿಆದೀಸು ತಂ ತಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಆಗಮ್ಮ ಸಮುಪ್ಪನ್ನಾತಿ 'ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ'। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ - ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಾಯ ಚ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನೇಸು ಚ ಧಮ್ಮೇಸು ಕಙ್ಖತೀತಿ।

೧೦೦೯. **ಸೀಲೇನಾತಿ** ಗೋಸೀಲಾದಿನಾ। **ವತೇನಾತಿ** ಗೋವತಾದಿನಾವ। **ಸೀಲಬ್ಬತೇನಾತಿ** ತದುಭಯೇನ। **ಸುದ್ಧೀತಿ** ಕಿಲೇಸಸುದ್ಧಿ; ಪರಮತ್ಥಸುದ್ಧಿಭೂತಂ ವಾ ನಿಬ್ಬಾನಮೇವ। **ತದೇಕಟ್ಠಾತಿ** ಇಧ ಪಹಾನೇಕಟ್ಠಂ ಧುರಂ। ಇಮಿಸ್ಸಾ ಚ ಪಾಳಿಯಾ ದಿಟ್ಠಿಕಿಲೇಸೋ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಕಿಲೇಸೋತಿ ದ್ವೇಯೇವ ಆಗತಾ। ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಮೋಹೋ ಮಾನೋ ಥಿನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಅಹಿರಿಕಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪನ್ತಿ ಇಮೇ ಪನ ಅಟ್ಠ ಅನಾಗತಾ। ಆಹರಿತ್ವಾ ಪನ ದೀಪೇತಬ್ಬಾ। ಏತ್ಥ ಹಿ ದಿಟ್ಠಿವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸು ಪಹೀಯಮಾನಾಸು ಅಪಾಯಗಮನೀಯೋ ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಮೋಹೋ ಮಾನೋ ಥಿನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಅಹಿರಿಕಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪನ್ತಿ ಸಬ್ಬೇಪಿಮೇ ಪಹಾನೇಕಟ್ಠಾ ಹುತ್ವಾ ಪಹೀಯನ್ತಿ। ಸಹಜೇಕಟ್ಠಂ ಪನ ಆಹರಿತ್ವಾ ದೀಪೇತಬ್ಬಂ। ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ ಹಿ ಚತ್ತಾರಿ ದಿಟ್ಠಿಸಹಗತಾನಿ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತಞ್ಚಾತಿ ಪಞ್ಚ ಚಿತ್ತಾನಿ ಪಹೀಯನ್ತಿ। ತತ್ಥ ದ್ವೀಸು ಅಸಙ್ಖಾರಿಕದಿಟ್ಠಿಚಿತ್ತೇಸು ಪಹೀಯನ್ತೇಸು ತೇಹಿ ಸಹಜಾತೋ ಲೋಭೋ ಮೋಹೋ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಅಹಿರಿಕಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪನ್ತಿ ಇಮೇ ಕಿಲೇಸಾ ಸಹಜೇಕಟ್ಠವಸೇನ ಪಹೀಯನ್ತಿ। ಸೇಸದಿಟ್ಠಿಕಿಲೇಸೋ ಚ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಕಿಲೇಸೋ ಚ ಪಹಾನೇಕಟ್ಠವಸೇನ ಪಹೀಯನ್ತಿ। ದಿಟ್ಠಿಗತಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಸಙ್ಖಾರಿಕಚಿತ್ತೇಸುಪಿ ಪಹೀಯನ್ತೇಸು ತೇಹಿ

ಸಹಜಾತೋ ಲೋಭೋ ಮೋಹೋ ಥಿನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಅಹಿರಿಕಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪನ್ತಿ ಇಮೇ ಕಿಲೇಸಾ ಸಹಜೇಕಟ್ಠವಸೇನ ಪಹೀಯನ್ತಿ। ಸೇಸದಿಟ್ಠಿಕಿಲೇಸೋ ಚ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಕಿಲೇಸೋ ಚ ಪಹಾನೇಕಟ್ಠವಸೇನ ಪಹೀಯನ್ತಿ। ಏವಂ ಪಹಾನೇಕಟ್ಠಸ್ಮಿಂಯೇವ ಸಹಜೇಕಟ್ಠಂ ಲಬ್ಭತೀತಿ ಇದಂ ಸಹಜೇಕಟ್ಠಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ದೀಪಯಿಂಸು।

ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೋತಿ ತೇಹಿ ತದೇಕಟ್ಠೇಹಿ ಅಟ್ಠಹಿ ಕಿಲೇಸೇಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ। ವಿನಿಬ್ಭೋಗಂ ವಾ ಕತ್ವಾ ತೇನ ಲೋಭೇನ ತೇನ ದೋಸೇನಾತಿ ಏವಂ ಏಕೇಕೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತತಾ ದೀಪೇತಬ್ಬಾ। ತತ್ಥ ಲೋಭೇ ಗಹಿತೇ, ಮೋಹೋ ಮಾನೋ ಥಿನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಅಹಿರಿಕಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪನ್ತಿ ಅಯಂ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೇ ಕಿಲೇಸಗಣೋ ಲೋಭಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ನಾಮ। ದೋಸೇ ಗಹಿತೇ, ಮೋಹೋ ಥಿನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಅಹಿರಿಕಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪನ್ತಿ ಅಯಂ ಕಿಲೇಸಗಣೋ ದೋಸಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ನಾಮ। ಮೋಹೇ ಗಹಿತೇ, ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಮಾನೋ ಥಿನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಅಹಿರಿಕಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪನ್ತಿ ಅಯಂ ಕಿಲೇಸಗಣೋ ಮೋಹಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ನಾಮ। ಮಾನೇ ಗಹಿತೇ, ತೇನ ಸಹುಪ್ಪನ್ನೋ ಲೋಭೋ ಮೋಹೋ ಥಿನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಅಹಿರಿಕಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪನ್ತಿ ಅಯಂ ಕಿಲೇಸಗಣೋ ಮಾನಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ನಾಮ। ಇಮಿನಾ ಉಪಾಯೇನ ತೇನ ಥಿನೇನ ತೇನ ಉದ್ಧಚ್ಚೇನ ತೇನ ಅಹಿರಿಕೇನ ತೇನ ಅನೋತ್ತಪ್ಪೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೋತಿ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। **ತಂಸಮುಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ತೇನ ಲೋಭೇನ...ಪೇ॰... ತೇನ ಅನೋತ್ತಪ್ಪೇನ ಸಮುಟ್ಠಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾತಿ ಏತ್ಥ ದಸ್ಸನಂ ನಾಮ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋ; ತೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾತಿ ಅತ್ಥೋ। 'ಕಸ್ಮಾ ಪನ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋ ದಸ್ಸನಂ ನಾಮ ಜಾತೋ'ತಿ? 'ಪಠಮಂ ನಿಬ್ಬಾನದಸ್ಸನತೋ'। 'ನನು ಗೋತ್ರಭು ಪಠಮತರಂ ಪಸ್ಸತೀ'ತಿ ? 'ನೋ ನ ಪಸ್ಸತಿ; ದಿಸ್ವಾಪಿ ಕತ್ತಬ್ಬಕಿಚ್ಚಂ ಪನ ನ ಕರೋತಿ, ಸಂಯೋಜನಾನಂ ಅಪ್ಪಹಾನತೋ। ತಸ್ಮಾ ಪಸ್ಸತೀ'ತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬೋ। ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ರಾಜಾನಂ ದಿಸ್ವಾಪಿ ಪಣ್ಣಾಕಾರಂ ದತ್ವಾ ಕಿಚ್ಚನಿಪ್ಫತ್ತಿಯಾ ಅದಿಟ್ಠತ್ತಾ 'ಅಜ್ಜಾಪಿ ರಾಜಾನಂ ನ ಪಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ವದನ್ತೋ ಚೇತ್ಥ ಜಾನಪದಪುರಿಸೋ ನಿದಸ್ಸನಂ।

೧೦೧೧. **ಅವಸೇಸೋ ಲೋಭೋ**ತಿ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹೀನಾವಸೇಸೋ। ಲೋಭೋ ದೋಸಮೋಹೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ದಸ್ಸನೇನ ಹಿ ಅಪಾಯಗಮನೀಯಾವ ಪಹೀನಾ। ತೇಹಿ ಪನ ಅಞ್ಞೇ ದಸ್ಸೇತುಂ ಇದಂ ವುತ್ತಂ। **'ತದೇಕಟ್ಠಾ'**ತಿ ತೇಹಿ ಪಾಳಿಯಂ ಆಗತೇಹಿ ತೀಹಿ ಕಿಲೇಸೇಹಿ ಸಮ್ಪಯೋಗತೋಪಿ ಪಹಾನತೋಪಿ ಏಕಟ್ಠಾ ಪಞ್ಚ ಕಿಲೇಸಾ। **ನೇವ ದಸ್ಸನೇನ ನ ಭಾವನಾಯಾ**ತಿ ಇದಂ ಸಂಯೋಜನಾದೀನಂ ವಿಯ ತೇಹಿ ಮಗ್ಗೇಹಿ ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ಯಂ ಪನ "ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಞಾಣೇನ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ನಿರೋಧೇನ ಸತ್ತ ಭವೇ ಠಪೇತ್ವಾ ಅನಮತಗ್ಗೇ ಸಂಸಾರವಟ್ಟೇ ಯೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯುಂ, ನಾಮಞ್ಚ ರೂಪಞ್ಚ ಏತ್ಥೇತೇ ನಿರುಜ್ಝನ್ತೀ"ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಕುಸಲಾದೀನಮ್ಪಿ ಪಹಾನಂ ಅನುಞ್ಞಾತಂ, ತಂ ತೇಸಂ ಮಗ್ಗಾನಂ ಅಭಾವಿತತ್ತಾ ಯೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯುಂ, ತೇ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯಾನಂ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಪಹೀನತ್ತಾ ಪಹೀನಾತಿ ಇಮಂ ಪರಿಯಾಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೧೦೧೩. **ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕತ್ತಿಕೇ** ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಾತಿ ನಿಟ್ಠಪೇತ್ವಾ, ಪುನ **'ತೀಣಿ ಸಂಯೋಜನಾನೀ'**ತಿಆದಿ ಪಹಾತಬ್ಬೇ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ, ತದೇಕಟ್ಠಭಾವೇನ ಹೇತೂ ಚೇವ ಸಹೇತುಕೇ ಚ ದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ 'ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬೇಸು ಹೇತೂಸು ಲೋಭಸಹಗತೋ ಮೋಹೋ ಲೋಭೇನ ಸಹೇತುಕೋ ಹೋತಿ, ದೋಸಸಹಗತೋ ಮೋಹೋ ದೋಸೇನ, ಲೋಭದೋಸಾ ಚ ಮೋಹೇನಾತಿ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಪದೇಪೇತೇ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತೋ ಪನ ಮೋಹೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಹೇತುನೋ ಅಭಾವೇನ ಹೇತುಯೇವ, ನ ಸಹೇತುಕೋತಿ ತಸ್ಸ ಪಹಾನಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತೂ'ತಿ ವುತ್ತಂ।

೧೦೧೮. ದುತಿಯಪದೇ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಸ್ಸ ಮೋಹಸ್ಸ ಪಹಾನಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತೂ**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸೋ ಹಿ ಅತ್ತನಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಸಹೇತುಕೇ ಕತ್ವಾ ಪಿಟ್ಠಿವಟ್ಟಕೋ ಜಾತೋ, ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತೋ ವಿಯ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಹೇತುನೋ ಅಭಾವಾ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಪದಂ ನ ಭಜತಿ। ತತಿಯಪದೇ **ಅವಸೇಸಾ ಅಕುಸಲಾ**ತಿ ಪುನ ಅಕುಸಲಗ್ಗಹಣಂ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಾನಂ ಮೋಹಾನಂ ಸಙ್ಗಹತ್ಥಂ ಕತಂ। ತೇ ಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಹೇತುನೋ ಅಭಾವಾ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಾ ನಾಮ ನ ಹೋನ್ತಿ।

೧೦೨೯. ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ **ಆರಬ್ಭಾ**ತಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ। ಸಯಞ್ಹಿ ಪರಿತ್ತಾ ವಾ ಹೋನ್ತು ಮಹಗ್ಗತಾ ವಾ, ಪರಿತ್ತಧಮ್ಮೇ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಾ **ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ,** ಮಹಗ್ಗತೇ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಾ **ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಾ,** ಅಪ್ಪಮಾಣೇ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಾ **ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಾ**। ತೇ ಪನ ಪರಿತ್ತಾಪಿ ಹೋನ್ತಿ ಮಹಗ್ಗತಾಪಿ ಅಪ್ಪಮಾಣಾಪಿ।

೧೦೩೫. ಮಿಚ್ಛತ್ತತ್ತಿಕೇ **ಆನನ್ತರಿಕಾನೀ**ತಿ ಅನನ್ತರಾಯೇನ ಫಲದಾಯಕಾನಿ; ಮಾತುಘಾತಕಕಮ್ಮಾದೀನಮೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತೇಸು ಹಿ ಏಕಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಕಮ್ಮೇ ಕತೇ ತಂ ಪಟಿಬಾಹಿತ್ವಾ ಅಞ್ಞಂ ಕಮ್ಮಂ ಅತ್ತನೋ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಓಕಾಸಂ ಕಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಸಿನೇರುಪ್ಪಮಾಣೇಪಿ ಹಿ ಸುವಣ್ಣಥೂಪೇ ಕತ್ವಾ ಚಕ್ಕವಾಳಮತ್ತಂ ವಾ ರತನಮಯಪಾಕಾರಂ ವಿಹಾರಂ ಕಾರೇತ್ವಾ ತಂ ಪೂರೇತ್ವಾ ನಿಸಿನ್ನಸ್ಸ ಬುದ್ಧಪ್ಪಮುಖಸ್ಸ ಸಙ್ಘಸ್ಸ ಯಾವಜೀವಂ ಚತ್ತಾರೋ ಪಚ್ಚಯೇ ದದತೋಪಿ ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಏತೇಸಂ ಕಮ್ಮಾನಂ ವಿಪಾಕಂ ಪಟಿಬಾಹೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ ಏವ। **ಯಾ ಚ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ನಿಯತಾ**ತಿ ಅಹೇತುಕವಾದಅಕಿರಿಯವಾದನತ್ಥಿಕವಾದೇಸು ಅಞ್ಞತರಾ। ತಞ್ಹಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಠಿತಂ ಪುಗ್ಗಲಂ ಬುದ್ಧಸತಮ್ಪಿ ಬುದ್ಧಸಹಸ್ಸಮ್ಪಿ ಬೋಧೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ।

೧೦೩೮. ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ **ಅರಿಯಮಗ್ಗಂ ಆರಬ್ಭಾ**ತಿ ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ। ತೇ ಪನ ಪರಿತ್ತಾಪಿ ಹೋನ್ತಿ ಮಹಗ್ಗತಾಪಿ।

೧೦೩೯. ಮಗ್ಗಹೇತುಕನಿದ್ದೇಸೇ ಪಠಮನಯೇನ ಪಚ್ಚಯಟ್ಠೇನ ಹೇತುನಾ ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಸಹೇತುಕಭಾವೋ ದಸ್ಸಿತೋ। ದುತಿಯನಯೇನ ಮಗ್ಗಭೂತೇನ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಸಙ್ಖಾತೇನ ಹೇತುನಾ ಸೇಸಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಂ ಸಹೇತುಕಭಾವೋ ದಸ್ಸಿತೋ। ತತಿಯನಯೇನ ಮಗ್ಗೇ ಉಪ್ಪನ್ನಹೇತೂಹಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಸಹೇತುಕಭಾವೋ ದಸ್ಸಿತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೧೦೪೦. **ಅಧಿಪತಿಂ ಕರಿತ್ವಾ**ತಿ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಂ ಕತ್ವಾ। ತೇ ಚ ಖೋ ಪರಿತ್ತಧಮ್ಮಾವ ಹೋನ್ತಿ। ಅರಿಯಸಾವಕಾನಞ್ಹಿ ಅತ್ತನೋ ಮಗ್ಗಂ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಕಾಲೇ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿ ಲಬ್ಭತಿ। ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣೇನ ಪನ ಅರಿಯಸಾವಕೋ ಪರಸ್ಸ ಮಗ್ಗಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಮಾನೋ ಗರುಂ ಕರೋನ್ತೋಪಿ ಅತ್ತನಾ ಪಟಿವಿದ್ಧಮಗ್ಗಂ ವಿಯ ಗರುಂ ನ ಕರೋತಿ। ‘ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ ಕರೋನ್ತಂ ತಥಾಗತಂ ದಿಸ್ವಾ ತಸ್ಸ ಮಗ್ಗಂ ಗರುಂ ಕರೋತಿ ನ ಕರೋತೀ’ತಿ? ಕರೋತಿ, ನ ಪನ ಅತ್ತನೋ ಮಗ್ಗಂ ವಿಯ। ಅರಹಾ ನ ಕಿಞ್ಚಿ ಧಮ್ಮಂ ಗರುಂ ಕರೋತಿ ಠಪೇತ್ವಾ ಮಗ್ಗಂ ಫಲಂ ನಿಬ್ಬಾನನ್ತಿ। ಏತ್ಥಾಪಿ ಅಯಮೇವತ್ಥೋ। **ವೀಮಂಸಾಧಿಪತೇಯ್ಯ**ನ್ತಿ ಇದಂ ಸಹಜಾತಾಧಿಪತಿಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತಂ। ಛನ್ದಞ್ಹಿ ಜೇಟ್ಠಕಂ ಕತ್ವಾ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇನ್ತಸ್ಸ ಛನ್ದೋ ಅಧಿಪತಿ ನಾಮ ಹೋತಿ, ನ ಮಗ್ಗೋ। ಸೇಸಧಮ್ಮಾಪಿ ಛನ್ದಾಧಿಪತಿನೋ ನಾಮ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋ। ಚಿತ್ತೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ವೀಮಂಸಂ ಪನ ಜೇಟ್ಠಕಂ ಕತ್ವಾ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇನ್ತಸ್ಸ ವೀಮಂಸಾಧಿಪತಿ ಚೇವ ಹೋತಿ ಮಗ್ಗೋ ಚಾತಿ। ಸೇಸಧಮ್ಮಾ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋ ನಾಮ ಹೋನ್ತಿ। ವೀರಿಯೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

೧೦೪೧. ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಿಕನಿದ್ದೇಸೇ **ಜಾತಾ**ತಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ, ಪಟಿಲದ್ಧತ್ತಭಾವಾ। **ಭೂತಾ**ತಿಆದೀನಿ ತೇಸಂಯೇವ ವೇವಚನಾನಿ। ಜಾತಾ ಏವ ಹಿ ಭಾವಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಭೂತಾ। ಪಚ್ಚಯಸಂಯೋಗೇ ಜಾತತ್ತಾ **ಸಞ್ಜಾತಾ**। ನಿಬ್ಬತ್ತಿಲಕ್ಖಣಪ್ಪತ್ತತ್ತಾ **ನಿಬ್ಬತ್ತಾ**। ಉಪಸಗ್ಗೇನ ಪನ ಪದಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ **ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಾ**ತಿ ವುತ್ತಾ। ಪಾಕಟೀಭೂತಾತಿ ಪಾತುಭೂತಾ। ಪುಬ್ಬನ್ತತೋ ಉದ್ಧಂ ಪನ್ನಾತಿ **ಉಪ್ಪನ್ನಾ**।

ಉಪಸಗ್ಗೇನ ಪದಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ **ಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ**ತಿ ವುತ್ತಾ। ನಿಬ್ಬತ್ತಟ್ಠೇನೇವ ಉದ್ಧಂ ಠಿತಾತಿ **ಉಟ್ಠಿತಾ**। ಪಚ್ಚಯಸಂಯೋಗೇ ಉಟ್ಠಿತಾತಿ **ಸಮುಟ್ಠಿತಾ**। ಪುನ **ಉಪ್ಪನ್ನಾ**ತಿವಚನೇ ಕಾರಣಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಉಪ್ಪನ್ನಂಸೇನ ಸಙ್ಗಹಿತಾ**ತಿ ಉಪ್ಪನ್ನಕೋಟ್ಠಾಸೇನ ಗಣನಂ ಗತಾ। **ರೂಪಂ ವೇದನಾ ಸಞ್ಞಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ವಿಞ್ಞಾಣ**ನ್ತಿ ಇದಂ ನೇಸಂ ಸಭಾವದಸ್ಸನಂ। ದುತಿಯಪದನಿದ್ದೇಸೋ ವುತ್ತಪಟಿಸೇಧನಯೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತತಿಯಪದನಿದ್ದೇಸೋ ಉತ್ತಾನತ್ಥೋಯೇವ।

ಅಯಂ ಪನ ತಿಕೋ ದ್ವಿನ್ನಂ ಅದ್ಧಾನಂ ವಸೇನ ಪೂರೇತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತೋ। ಲದ್ಧೋಕಾಸಸ್ಸ ಹಿ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಪಾಕೋ ದುವಿಧೋ - ಖಣಪ್ಪತ್ತೋ, ಚ ಅಪ್ಪತ್ತೋ ಚ। ತತ್ಥ 'ಖಣಪ್ಪತ್ತೋ' ಉಪ್ಪನ್ನೋ ನಾಮ। 'ಅಪ್ಪತ್ತೋ' ಚಿತ್ತಾನನ್ತರೇ ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತು, ಕಪ್ಪಸತಸಹಸ್ಸಾತಿಕ್ಕಮೇ ವಾ। ಧುವಪಚ್ಚಯಟ್ಠೇನ ನತ್ಥಿ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ, ಉಪ್ಪಾದಿನೋ ಧಮ್ಮಾ ನಾಮ ಜಾತೋ। ಯಥಾ ಹಿ - "ತಿಟ್ಠತೇವ ಸಾಯಂ, ಪೋಟ್ಠಪಾದ, ಅರೂಪೀ ಅತ್ತಾ ಸಞ್ಞಾಮಯೋ । ಅಥ ಇಮಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಅಞ್ಞಾ ಚ ಸಞ್ಞಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಅಞ್ಞಾ ಚ ಸಞ್ಞಾ ನಿರುಜ್ಝನ್ತೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೪೧೯)। ಏತ್ಥ ಆರುಪ್ಪೇ ಕಾಮಾವಚರಸಞ್ಞಾಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಮೂಲಭವಙ್ಗಸಞ್ಞಾ ನಿರುದ್ಧಾ ಕಾಮಾವಚರಸಞ್ಞಾಯ ಪನ ನಿರುದ್ಧಕಾಲೇ ಅವಸ್ಸಂ ಸಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸತೀತಿ ಅರೂಪಸಙ್ಖಾತೋ ಅತ್ತಾ ನತ್ಥೀತಿ ಸಙ್ಖ್ಯಂ ಅಗನ್ತ್ವಾ 'ತಿಟ್ಠತೇವ' ನಾಮಾತಿ ಜಾತೋ। ಏವಮೇವ ಲದ್ಧೋಕಾಸಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಪಾಕೋ ದುವಿಧೋ...ಪೇ॰... ಧುವಪಚ್ಚಯಟ್ಠೇನ ನತ್ಥಿ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ, ಉಪ್ಪಾದಿನೋ ಧಮ್ಮಾ ನಾಮ ಜಾತೋ।

ಯದಿ ಪನ ಆಯೂಹಿತಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮಂ ಸಬ್ಬಂ ವಿಪಾಕಂ ದದೇಯ್ಯ, ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಓಕಾಸೋ ನ ಭವೇಯ್ಯ। ತಂ ಪನ ದುವಿಧಂ ಹೋತಿ - ಧುವವಿಪಾಕಂ, ಅಧುವವಿಪಾಕಞ್ಚ। ತತ್ಥ ಪಞ್ಚ ಆನನ್ತರಿಯಕಮ್ಮಾನಿ, ಅಟ್ಠ ಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ, ಚತ್ತಾರೋ ಅರಿಯಮಗ್ಗಾತಿ ಏತಂ 'ಧುವವಿಪಾಕಂ' ನಾಮ। ತಂ ಪನ ಖಣಪ್ಪತ್ತಮ್ಪಿ ಅತ್ಥಿ, ಅಪ್ಪತ್ತಮ್ಪಿ। ತತ್ಥ 'ಖಣಪ್ಪತ್ತಂ' ಉಪ್ಪನ್ನಂ ನಾಮ। 'ಅಪ್ಪತ್ತಂ' ಅನುಪ್ಪನ್ನಂ ನಾಮ। ತಸ್ಸ ವಿಪಾಕೋ ಚಿತ್ತಾನನ್ತರೇ ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತು ಕಪ್ಪಸತಸಹಸ್ಸಾತಿಕ್ಕಮೇ ವಾ। ಧುವಪಚ್ಚಯಟ್ಠೇನ ಅನುಪ್ಪನ್ನಂ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ, ಉಪ್ಪಾದಿನೋ ಧಮ್ಮಾ ನಾಮ ಜಾತಂ। ಮೇತ್ತೇಯ್ಯಬೋಧಿಸತ್ತಸ್ಸ ಮಗ್ಗೋ ಅನುಪ್ಪನ್ನೋ ನಾಮ, ಫಲಂ ಉಪ್ಪಾದಿನೋ ಧಮ್ಮಾಯೇವ ನಾಮ ಜಾತಂ।

೧೦೪೪. ಅತೀತತ್ತಿಕನಿದ್ದೇಸೇ **ಅತೀತಾ**ತಿ ಖಣತ್ತಯಂ ಅತಿಕ್ಕನ್ತಾ। **ನಿರುದ್ಧಾ**ತಿ ನಿರೋಧಪ್ಪತ್ತಾ। **ವಿಗತಾ**ತಿ ವಿಭವಂ ಗತಾ, ವಿಗಚ್ಛಿತಾ ವಾ। **ವಿಪರಿಣತಾ**ತಿ ಪಕತಿವಿಜಹನೇನ ವಿಪರಿಣಾಮಂ ಗತಾ। ನಿರೋಧಸಙ್ಖಾತಂ ಅತ್ಥಂ ಗತಾತಿ **ಅತ್ಥಙ್ಗತಾ**। **ಅಬ್ಭತ್ಥಙ್ಗತಾ**ತಿ ಉಪಸಗ್ಗೇನ ಪದಂ ವಡ್ಢಿತಂ। **ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವಿಗತಾ**ತಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತ್ವಾ ವಿಗಚ್ಛಿತಾ। ಪುನ ಅತೀತವಚನೇ ಕಾರಣಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಮೇವ। ಪರತೋ **ಅನಾಗತಾದೀಸು**ಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। **ಅತೀತಂಸೇನ ಸಙ್ಗಹಿತಾ**ತಿ ಅತೀತಕೋಟ್ಠಾಸೇನ ಗಣನಂ ಗತಾ। ಕತಮೇ ತೇತಿ? ರೂಪಂ ವೇದನಾ ಸಞ್ಞಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ। ಪರತೋ ಅನಾಗತಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

೧೦೪೭. ಅತೀತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕನಿದ್ದೇಸೇ **ಅತೀತೇ ಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭಾ**ತಿಆದೀಸು ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತಾವ ಧಮ್ಮಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತೇ ಹಿ ಅತೀತಾದೀನಿ ಆರಬ್ಭ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ।

೧೦೫೦. ಅಜ್ಝತ್ತತ್ತಿಕನಿದ್ದೇಸೇ **ತೇಸಂ ತೇಸ**ನ್ತಿ ಪದದ್ವಯೇನ ಸಬ್ಬಸತ್ತೇ ಪರಿಯಾದಿಯತಿ। **ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಪಚ್ಚತ್ತ**ನ್ತಿ ಉಭಯಂ ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತಾಧಿವಚನಂ। **ನಿಯತಾ**ತಿ ಅತ್ತನಿ ಜಾತಾ। **ಪಾಟಿಪುಗ್ಗಲಿಕಾ**ತಿ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಸ್ಸ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಸ್ಸ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಸನ್ತಕಾ। **ಉಪಾದಿಣ್ಣಾ**ತಿ ಸರೀರಟ್ಠಕಾ। ತೇ ಹಿ ಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಾ ವಾ ಹೋನ್ತು ಮಾ ವಾ, ಆದಿನ್ನಗಹಿತಪರಾಮಟ್ಠವಸೇನ ಪನ ಇಧ ಉಪಾದಿಣ್ಣಾತಿ ವುತ್ತಾ।

೧೦೫೧. **ಪರಸತ್ತಾನ**ನ್ತಿ ಅತ್ತಾನಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಅವಸೇಸಸತ್ತಾನಂ। **ಪರಪುಗ್ಗಲಾನ**ನ್ತಿ ತಸ್ಸೇವ ವೇವಚನಂ। ಸೇಸಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಸದಿಸಮೇವ। **ತದುಭಯ**ನ್ತಿ ತಂ ಉಭಯಂ।

೧೦೫೩. ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕಸ್ಸ ಪಠಮಪದೇ ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತಾ ಧಮ್ಮಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ದುತಿಯೇ ಅಪ್ಪಮಾಣಾಪಿ। ತತಿಯೇ ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತಾವ। ಅಪ್ಪಮಾಣಾ ಪನ ಕಾಲೇನ ಬಹಿದ್ಧಾ ಕಾಲೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ನ ಕರೋನ್ತಿ। ಸನಿದಸ್ಸನತ್ತಿಕನಿದ್ದೇಸೋ ಉತ್ತಾನೋಯೇವಾತಿ।

ದುಕನಿಕ್ಖೇಪಕಥಾ

೧೦೬೨. ದುಕೇಸು ಅದೋಸನಿದ್ದೇಸೇ ಮೇತ್ತಾಯನವಸೇನ **ಮೇತ್ತಿ**। ಮೇತ್ತಾಕಾರೋ **ಮೇತ್ತಾಯನಾ**। ಮೇತ್ತಾಯ ಅಯಿತಸ್ಸ ಮೇತ್ತಾಸಮಙ್ಗಿನೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಮೇತ್ತಾಯಿತತ್ತಂ**। ಅನುದಯತೀತಿ **ಅನುದ್ದಾ,** ರಕ್ಖತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅನುದ್ದಾಕಾರೋ **ಅನುದ್ದಾಯನಾ**। ಅನುದ್ದಾಯಿತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಅನುದ್ದಾಯಿತತ್ತಂ**। ಹಿತಸ್ಸ ಏಸನವಸೇನ **ಹಿತೇಸಿತಾ**। ಅನುಕಮ್ಪನವಸೇನ **ಅನುಕಮ್ಪಾ**। ಸಬ್ಬೇಹಿಪಿ ಇಮೇಹಿ ಪದೇಹಿ ಉಪಚಾರಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಾ ಮೇತ್ತಾವ ವುತ್ತಾ। ಸೇಸಪದೇಹಿ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರೋ ಅದೋಸೋ ಕಥಿತೋ।

೧೦೬೩. ಅಮೋಹನಿದ್ದೇಸೇ **ದುಕ್ಖೇ ಞಾಣನ್ತಿ** ದುಕ್ಖಸಚ್ಚೇ ಪಞ್ಞಾ। **ದುಕ್ಖಸಮುದಯೇ**ತಿಆದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಏತ್ಥ ಚ ದುಕ್ಖೇ ಞಾಣಂ ಸವನಸಮ್ಮಸನಪಟಿವೇಧಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾಸು ವತ್ತತಿ। ತಥಾ ದುಕ್ಖಸಮುದಯೇ। ನಿರೋಧೇ ಪನ ಸವನಪಟಿವೇಧಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾಸು ಏವ। ತಥಾ ಪಟಿಪದಾಯ। **ಪುಬ್ಬನ್ತೇ**ತಿ ಅತೀತಕೋಟ್ಠಾಸೇ। **ಅಪರನ್ತೇ**ತಿ ಅನಾಗತಕೋಟ್ಠಾಸೇ। **ಪುಬ್ಬನ್ತಾಪರನ್ತೇ**ತಿ ತದುಭಯೇ। **ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಾಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಞಾಣನ್ತಿ** ಅಯಂ ಪಚ್ಚಯೋ, ಇದಂ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಂ, ಇದಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಇದಂ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ, ಏವಂ ಪಚ್ಚಯೇಸು ಚ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮೇಸು ಚ ಞಾಣಂ।

೧೦೬೫. ಲೋಭನಿದ್ದೇಸೇಪಿ ಹೇಟ್ಠಾ ಅನಾಗತಾನಂ ಪದಾನಂ ಅಯಮತ್ಥೋ - ರಜ್ಜನವಸೇನ **ರಾಗೋ**। ಬಲವರಜ್ಜನಟ್ಠೇನ **ಸಾರಾಗೋ**। ವಿಸಯೇಸು ಸತ್ತಾನಂ ಅನುನಯನತೋ **ಅನುನಯೋ**। ಅನುರುಜ್ಝತೀತಿ **ಅನುರೋಧೋ,** ಕಾಮೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಭವೇ ಸತ್ತಾ ಏತಾಯ ನನ್ದನ್ತಿ, ಸಯಂ ವಾ ನನ್ದತೀತಿ **ನನ್ದೀ**। ನನ್ದೀ ಚ ಸಾ ರಜ್ಜನಟ್ಠೇನ ರಾಗೋ ಚಾತಿ **ನನ್ದೀರಾಗೋ**। ತತ್ಥ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಆರಮ್ಮಣೇ ಸಕಿಂ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ತಣ್ಹಾ 'ನನ್ದೀ'। ಪುನಪ್ಪುನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ 'ನನ್ದೀರಾಗೋ'ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। **ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಸಾರಾಗೋತಿ** ಯೋ ಹೇಟ್ಠಾ ಬಲವರಜ್ಜನಟ್ಠೇನ ಸಾರಾಗೋತಿ ವುತ್ತೋ, ಸೋ ನ ಸತ್ತಸ್ಸ, ಚಿತ್ತಸ್ಸೇವ ಸಾರಾಗೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಇಚ್ಛನ್ತಿ ಏತಾಯ ಆರಮ್ಮಣಾನೀತಿ **ಇಚ್ಛಾ**। ಬಹಲಕಿಲೇಸಭಾವೇನ ಮುಚ್ಛನ್ತಿ ಏತಾಯ ಪಾಣಿನೋತಿ **ಮುಚ್ಛಾ**। ಗಿಲಿತ್ವಾ ಪರಿನಿಟ್ಠಪೇತ್ವಾ ಗಹಣವಸೇನ **ಅಜ್ಝೋಸಾನಂ**। ಇಮಿನಾ ಸತ್ತಾ ಗಿಜ್ಝನ್ತಿ, ಗೇಧಂ ಆಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ **ಗೇಧೋ;** ಬಹಲಟ್ಠೇನ ವಾ ಗೇಧೋ। "ಗೇಧಂ ವಾ ಪವನಸಣ್ಡ"ನ್ತಿ ಹಿ ಬಹಲಟ್ಠೇನೇವ ವುತ್ತಂ। ಅನನ್ತರಪದಂ ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ವಡ್ಢಿತಂ। ಸಬ್ಬತೋಭಾಗೇನ ವಾ ಗೇಧೋತಿ **ಪಲಿಗೇಧೋ**। ಸಞ್ಜನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಸಙ್ಗೋ;** ಲಗ್ಗನಟ್ಠೇನ ವಾ ಸಙ್ಗೋ। ಓಸೀದನಟ್ಠೇನ **ಪಙ್ಕೋ**। ಆಕಡ್ಢನವಸೇನ **ಏಜಾ**। "ಏಜಾ ಇಮಂ ಪುರಿಸಂ ಪರಿಕಡ್ಢತಿ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸೇವ ಭವಸ್ಸ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಯಾ"ತಿ ಹಿ ವುತ್ತಂ। ವಞ್ಚನಟ್ಠೇನ **ಮಾಯಾ**। ವಟ್ಟಸ್ಮಿಂ ಸತ್ತಾನಂ ಜನನಟ್ಠೇನ **ಜನಿಕಾ**। "ತಣ್ಹಾ ಜನೇತಿ ಪುರಿಸಂ ಚಿತ್ತಮಸ್ಸ ವಿಧಾವತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೫೫-೫೭) ಹಿ ವುತ್ತಂ। ವಟ್ಟಸ್ಮಿಂ ಸತ್ತೇ ದುಕ್ಖೇನ ಸಂಯೋಜಯಮಾನಾ ಜನೇತೀತಿ **ಸಞ್ಜನನೀ**। ಘಟನಟ್ಠೇನ **ಸಿಬ್ಬಿನೀ**। ಅಯಞ್ಹಿ ವಟ್ಟಸ್ಮಿಂ ಸತ್ತೇ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಸಿಬ್ಬತಿ ಘಟೇತಿ, ತುನ್ನಕಾರೋ ವಿಯ ಪಿಲೋತಿಕಾಯ ಪಿಲೋತಿಕಂ; ತಸ್ಮಾ ಘಟನಟ್ಠೇನ ಸಿಬ್ಬಿನೀತಿ ವುತ್ತಾ। ಅನೇಕಪ್ಪಕಾರಂ ವಿಸಯಜಾಲಂ ತಣ್ಹಾವಿಪ್ಫನ್ದಿತನಿವೇಸಸಙ್ಖಾತಂ ವಾ ಜಾಲಮಸ್ಸಾ ಅತ್ಥೀತಿ **ಜಾಲಿನೀ**।

ಆಕಡ್ಢನಟ್ಠೇನ ಸೀಘಸೋತಾ ಸರಿತಾ ವಿಯಾತಿ **ಸರಿತಾ**। ಅಲ್ಲಟ್ಠೇನ ವಾ ಸರಿತಾ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ - "ಸರಿತಾನಿ ಸಿನೇಹಿತಾನಿ ಚ ಸೋಮನಸ್ಸಾನಿ ಭವನ್ತಿ ಜನ್ತುನೋ"ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೩೪೧)। ಅಲ್ಲಾನಿ ಚೇವ ಸಿನಿದ್ಧಾನಿ ಚಾತಿ ಅಯಞ್ಹೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ। ವಿಸತಾತಿ **ವಿಸತ್ತಿಕಾ**। ವಿಸಟಾತಿ ವಿಸತ್ತಿಕಾ। ವಿಸಾಲಾತಿ ವಿಸತ್ತಿಕಾ। ವಿಸಕ್ಕತೀತಿ ವಿಸತ್ತಿಕಾ। ವಿಸಂವಾದಿಕಾತಿ ವಿಸತ್ತಿಕಾ। ವಿಸಂಹರತೀತಿ ವಿಸತ್ತಿಕಾ। ವಿಸಮೂಲಾತಿ ವಿಸತ್ತಿಕಾ। ವಿಸಫಲಾತಿ ವಿಸತ್ತಿಕಾ। ವಿಸಪರಿಭೋಗಾತಿ ವಿಸತ್ತಿಕಾ। ವಿಸತಾ ವಾ ಪನ ಸಾ ತಣ್ಹಾ ರೂಪೇ

ಸದ್ದೇ ಗನ್ಧೇ ರಸೇ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬೇ ಧಮ್ಮೇ ಕುಲೇ ಗಣೇ ವಿತ್ಥತಾತಿ ವಿಸತ್ತಿಕಾ (ಮಹಾನಿ॰ ೩)। ಅನಯಬ್ಯಸನಪಾಪನಟ್ಠೇನ ಕುಮ್ಮಾನುಬನ್ಧಸುತ್ತಕಂ ವಿಯಾತಿ **ಸುತ್ತಂ**। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ – "ಸುತ್ತಕನ್ತಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ನನ್ದೀರಾಗಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧೫೯)। ರೂಪಾದೀಸು ವಿತ್ಥತಟ್ಠೇನ **ವಿಸಟಾ**। ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಪಟಿಲಾಭತ್ಥಾಯ ಸತ್ತೇ ಆಯೂಹಾಪೇತೀತಿ **ಆಯೂಹಿನೀ**। ಉಕ್ಕಣ್ಠಿತುಂ ಅಪ್ಪದಾನತೋ ಸಹಾಯಟ್ಠೇನ **ದುತಿಯಾ**। ಅಯಞ್ಹಿ ಸತ್ತಾನಂ ವಟ್ಟಸ್ಮಿಂ ಉಕ್ಕಣ್ಠಿತುಂ ನ ದೇತಿ, ಗತಗತಟ್ಠಾನೇ ಪಿಯಸಹಾಯೋ ವಿಯ ಅಭಿರಮಾಪೇತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ –

> "ತಣ್ಹಾದುತಿಯೋ ಪುರಿಸೋ, ದೀಘಮದ್ಧಾನ ಸಂಸರಂ।
> ಇತ್ಥಭಾವಞ್ಞಥಾಭಾವಂ, ಸಂಸಾರಂ ನಾತಿವತ್ತತೀ"ತಿ॥ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೯; ಇತಿವು॰ ೧೫; ಮಹಾನಿ॰ ೧೯೧; ಚೂಳನಿ॰ ಪಾರಾಯನಾನುಗೀತಿಗಾಥಾನಿದ್ದೇಸ ೧೦೭)।

ಪಣಿಧಾನಕವಸೇನ **ಪಣಿಧಿ**। **ಭವನೇತ್ತೀ**ತಿ ಭವರಜ್ಜು। ಏತಾಯ ಹಿ ಸತ್ತಾ, ರಜ್ಜುಯಾ ಗೀವಾಯ ಬದ್ಧಾ ಗೋಣಾ ವಿಯ, ಇಚ್ಛಿತಿಚ್ಛಿತಟ್ಠಾನಂ ನಿಯ್ಯನ್ತಿ। ತಂ ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ವನತಿ ಭಜತಿ ಅಲ್ಲೀಯತೀತಿ **ವನಂ**। ವನತಿ ಯಾಚತೀತಿ ವಾ ವನಂ। **ವನಥೋ**ತಿ ಬ್ಯಞ್ಜನೇನ ಪದಂ ವಡ್ಢಿತಂ। ಅನತ್ಥದುಕ್ಖಾನಂ ವಾ ಸಮುಟ್ಠಾಪನಟ್ಠೇನ ಗಹನಟ್ಠೇನ ಚ ವನಂ ವಿಯಾತಿ 'ವನಂ'; ಬಲವತಣ್ಹಾಯೇತಂ ನಾಮಂ। ಗಹನತರಟ್ಠೇನ ಪನ ತತೋ ಬಲವತರೋ 'ವನಥೋ' ನಾಮ। ತೇನ ವುತ್ತಂ –

> "ವನಂ ಛಿನ್ದಥ ಮಾ ರುಕ್ಖಂ, ವನತೋ ಜಾಯತೇ ಭಯಂ।
> ಛೇತ್ವಾ ವನಞ್ಚ ವನಥಞ್ಚ, ನಿಬ್ಬನಾ ಹೋಥ ಭಿಕ್ಖವೋ"ತಿ॥ (ಧ॰ ಪ॰ ೨೮೩)।

ಸನ್ಥವನವಸೇನ **ಸನ್ಥವೋ;** ಸಂಸಗ್ಗೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸೋ ದುವಿಧೋ – ತಣ್ಹಾಸನ್ಥವೋ ಮಿತ್ತಸನ್ಥವೋ ಚ। ತೇಸು ಇಧ ತಣ್ಹಾಸನ್ಥವೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। ಸಿನೇಹವಸೇನ **ಸಿನೇಹೋ**। ಆಲಯಕರಣವಸೇನ ಅಪೇಕ್ಖತೀತಿ **ಅಪೇಕ್ಖಾ**। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ – "ಇಮಾನಿ ತೇ ದೇವ ಚತುರಾಸೀತಿನಗರಸಹಸ್ಸಾನಿ ಕುಸಾವತೀರಾಜಧಾನೀಪಮುಖಾನಿ। ಏತ್ಥ ದೇವ ಛನ್ದಂ ಜನೇಹಿ, ಜೀವಿತೇ ಅಪೇಕ್ಖಂ ಕರೋಹೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೨೬೬)। ಆಲಯಂ ಕರೋಹೀತಿ ಅಯಞ್ಹೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ। ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕೇ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಬನ್ಧತೀತಿ **ಪಟಿಬನ್ಧು**। ಞಾತಕಟ್ಠೇನ ವಾ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕೋ ಬನ್ಧೂತಿಪಿ ಪಟಿಬನ್ಧು। ನಿಚ್ಚಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಟ್ಠೇನ ಹಿ ಸತ್ತಾನಂ ತಣ್ಹಾಸಮೋ ಬನ್ಧು ನಾಮ ನತ್ಥಿ।

ಆರಮ್ಮಣಾನಂ ಅಸನತೋ **ಆಸಾ**। ಅಜ್ಝೋತ್ಥರಣತೋ ಚೇವ ತಿತ್ತಿಂ ಅನುಪಗನ್ತ್ವಾವ ಪರಿಭುಞ್ಜನತೋ ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಆಸಿಸನವಸೇನ **ಆಸಿಸನಾ**। ಆಸಿಸಿತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಆಸಿಸಿತತ್ತಂ**। ಇದಾನಿ ತಸ್ಸಾ ಪವತ್ತಿಟ್ಠಾನಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **ರೂಪಾಸಾ**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಆಸಿಸನವಸೇನ ಆಸಾತಿ ಆಸಾಯ ಅತ್ಥಂ ಗಹೇತ್ವಾ ರೂಪೇ ಆಸಾ **ರೂಪಾಸಾ**ತಿ ಏವಂ ನವಪಿ ಪದಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಪುರಿಮಾನಿ ಪಞ್ಚ ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣವಸೇನ ವುತ್ತಾನಿ। ಪರಿಕ್ಖಾರಲೋಭವಸೇನ ಛಟ್ಠಂ। ತಂ ವಿಸೇಸತೋ ಪಬ್ಬಜಿತಾನಂ। ತತೋ ಪರಾನಿ ತೀಣಿ ಅತಿತ್ತಿಯವತ್ಥುವಸೇನ ಗಹಟ್ಠಾನಂ। ನ ಹಿ ತೇಸಂ ಧನಪುತ್ತಜೀವಿತೇಹಿ ಅಞ್ಞಂ ಪಿಯತರಂ ಅತ್ಥಿ। 'ಏತಂ ಮಯ್ಹಂ ಏತಂ ಮಯ್ಹ'ನ್ತಿ ವಾ 'ಅಸುಕೇನ ಮೇ ಇದಂ ದಿನ್ನಂ ಇದಂ ದಿನ್ನ'ನ್ತಿ ವಾ ಏವಂ ಸತ್ತೇ ಜಪ್ಪಾಪೇತೀತಿ **ಜಪ್ಪಾ**। ಪರತೋ ದ್ವೇ ಪದಾನಿ ಉಪಸಗ್ಗೇನ ವಡ್ಢಿತಾನಿ। ತತೋ ಪರಂ ಅಞ್ಞೇನಾಕಾರೇನ ವಿಭಜಿತುಂ ಆರದ್ಧತ್ತಾ ಪುನ **ಜಪ್ಪಾ**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಜಪ್ಪನಾಕಾರೋ **ಜಪ್ಪನಾ**। ಜಪ್ಪಿತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಜಪ್ಪಿತತ್ತಂ**। ಪುನಪ್ಪುನಂ ವಿಸಯೇ ಲುಮ್ಪತಿ ಆಕಡ್ಢತೀತಿ ಲೋಲುಪೋ। ಲೋಲುಪಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಲೋಲುಪ್ಪಂ**। ಲೋಲುಪ್ಪಾಕಾರೋ **ಲೋಲುಪ್ಪಾಯನಾ**। ಲೋಲುಪ್ಪಸಮಙ್ಗಿನೋ ಭಾವೋ **ಲೋಲುಪ್ಪಾಯಿತತ್ತಂ**।

ಪುಚ್ಛಞ್ಜಿಕತಾತಿ ಯಾಯ ತಣ್ಹಾಯ ಲಾಭಟ್ಠಾನೇಸು, ಪುಚ್ಛಂ ಚಾಲಯಮಾನಾ ಸುನಖಾ ವಿಯ, ಕಮ್ಪಮಾನಾ ವಿಚರನ್ತಿ, ತಂ ತಸ್ಸಾ ಕಮ್ಪನತಣ್ಹಾಯ ನಾಮಂ। ಸಾಧು ಮನಾಪಮನಾಪೇ ವಿಸಯೇ ಕಾಮೇತೀತಿ ಸಾಧುಕಾಮೋ। ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಸಾಧುಕಮ್ಯತಾ**। ಮಾತಾ ಮಾತುಚ್ಛಾತಿಆದಿಕೇ ಅಯುತ್ತಟ್ಠಾನೇ ರಾಗೋತಿ **ಅಧಮ್ಮರಾಗೋ**। ಯುತ್ತಟ್ಠಾನೇಪಿ ಬಲವಾ ಹುತ್ವಾ

ಉಪ್ಪನ್ನಲೋಭೋ **ವಿಸಮಲೋಭೋ**। "ರಾಗೋ ವಿಸಮ"ನ್ತಿಆದಿವಚನತೋ (ವಿಭ॰ ೯೨೪) ವಾ ಯುತ್ತಟ್ಠಾನೇ ವಾ ಅಯುತ್ತಟ್ಠಾನೇ ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಛನ್ದರಾಗೋ ಅಧಮ್ಮಟ್ಠೇನ '**ಅಧಮ್ಮರಾಗೋ**', ವಿಸಮಟ್ಠೇನ '**ವಿಸಮಲೋಭೋ**'ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಆರಮ್ಮಣಾನಂ ನಿಕಾಮನವಸೇನ **ನಿಕನ್ತಿ**। ನಿಕಾಮನಾಕಾರೋ **ನಿಕಾಮನಾ**। ಪತ್ಥನಾವಸೇನ **ಪತ್ಥನಾ**। ಪಿಹಾಯನವಸೇನ **ಪಿಹನಾ**। ಸುಟ್ಠು ಪತ್ಥನಾ **ಸಮ್ಪತ್ಥನಾ**। ಪಞ್ಚಸು ಕಾಮಗುಣೇಸು ತಣ್ಹಾ **ಕಾಮತಣ್ಹಾ**। ರೂಪಾರೂಪಭವೇ ತಣ್ಹಾ **ಭವತಣ್ಹಾ**। ಉಚ್ಛೇದಸಙ್ಖಾತೇ ವಿಭವೇ ತಣ್ಹಾ **ವಿಭವತಣ್ಹಾ**। ಸುದ್ಧೇ ರೂಪಭವಸ್ಮಿಂಯೇವ ತಣ್ಹಾ **ರೂಪತಣ್ಹಾ**। ಅರೂಪಭವೇ ತಣ್ಹಾ **ಅರೂಪತಣ್ಹಾ**। ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಸಹಗತೋ ರಾಗೋ ದಿಟ್ಠಿರಾಗೋ। ನಿರೋಧೇ ತಣ್ಹಾ **ನಿರೋಧತಣ್ಹಾ**। ರೂಪೇ ತಣ್ಹಾ **ರೂಪತಣ್ಹಾ**। ಸದ್ದೇ ತಣ್ಹಾ **ಸದ್ದತಣ್ಹಾ**। ಗನ್ಧತಣ್ಹಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಓಘಾದಯೋ ವುತ್ತತ್ಥಾವ।

ಕುಸಲಧಮ್ಮೇ ಆವರತೀತಿ **ಆವರಣಂ**। ಛಾದನವಸೇನ **ಛಾದನಂ**। ಸತ್ತೇ ವಟ್ಟಸ್ಮಿಂ ಬನ್ಧತೀತಿ **ಬನ್ಧನಂ**। ಚಿತ್ತಂ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ಕಿಲಿಸ್ಸತಿ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಂ ಕರೋತೀತಿ **ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸೋ**। ಥಾಮಗತಟ್ಠೇನ ಅನುಸೇತೀತಿ **ಅನುಸಯೋ**। ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿಯುಟ್ಠಾತೀತಿ **ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಂ;** ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತುಂ ಅಪ್ಪದಾನೇನ ಕುಸಲಚಾರಂ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। "ಚೋರಾ ಮಗ್ಗೇ ಪರಿಯುಟ್ಠಿಂಸು ಧುತ್ತಾ ಮಗ್ಗೇ ಪರಿಯುಟ್ಠಿಂಸೂ"ತಿಆದೀಸು (ಚೂಳವ॰ ೪೩೦) ಹಿ ಮಗ್ಗಂ ಗಣ್ಹಿಂಸೂತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏವಮಿಧಾಪಿ ಗಹಣಟ್ಠೇನ ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಪಲಿವೇಠನಟ್ಠೇನ ಲತಾ ವಿಯಾತಿ **ಲತಾ**। "ಲತಾ ಉಬ್ಭಿಜ್ಜ ತಿಟ್ಠತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ३४०) ಆಗತಟ್ಠಾನೇಪಿ ಅಯಂ ತಣ್ಹಾ ಲತಾತಿ ವುತ್ತಾ। ವಿವಿಧಾನಿ ವತ್ಥೂನಿ ಇಚ್ಛತೀತಿ **ವೇವಿಚ್ಛಂ**। ವಟ್ಟದುಕ್ಖಸ್ಸ ಮೂಲನ್ತಿ **ದುಕ್ಖಮೂಲಂ**। ತಸ್ಸೇವ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ನಿದಾನನ್ತಿ **ದುಕ್ಖನಿದಾನಂ**। ತಂ ದುಕ್ಖಂ ಇತೋ ಪಭವತೀತಿ **ದುಕ್ಖಪ್ಪಭವೋ**। ಬನ್ಧನಟ್ಠೇನ ಪಾಸೋ ವಿಯಾತಿ ಪಾಸೋ। ಮಾರಸ್ಸ ಪಾಸೋ **ಮಾರಪಾಸೋ**। ದುರುಗ್ಗಿಲನಟ್ಠೇನ ಬಳಿಸಂ ವಿಯಾತಿ ಬಳಿಸಂ। ಮಾರಸ್ಸ ಬಳಿಸಂ **ಮಾರಬಳಿಸಂ**। ತಣ್ಹಾಭಿಭೂತಾ ಮಾರಸ್ಸ ವಿಸಯಂ ನಾತಿಕ್ಕಮನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಉಪರಿ ಮಾರೋ ವಸಂ ವತ್ತೇತೀತಿ ಇಮಿನಾ ಪರಿಯಾಯೇನ ಮಾರಸ್ಸ ವಿಸಯೋತಿ **ಮಾರವಿಸಯೋ** । ಸನ್ದನಟ್ಠೇನ ತಣ್ಹಾವ ನದೀ **ತಣ್ಹಾನದೀ**। ಅಜ್ಝೋತ್ಥರಣಟ್ಠೇನ ತಣ್ಹಾವ ಜಾಲಂ **ತಣ್ಹಾಜಾಲಂ**। ಯಥಾ ಸುನಖಾ ಗದ್ದುಲಬದ್ಧಾ ಯದಿಚ್ಛಕಂ ನೀಯನ್ತಿ, ಏವಂ ತಣ್ಹಾಬದ್ಧಾ ಸತ್ತಾಪೀತಿ ದಳ್ಹಬನ್ಧನಟ್ಠೇನ ಗದ್ದುಲಂ ವಿಯಾತಿ ಗದ್ದುಲಂ। ತಣ್ಹಾವ ಗದ್ದುಲಂ **ತಣ್ಹಾಗದ್ದುಲಂ**। ದುಪ್ಪೂರಣಟ್ಠೇನ ತಣ್ಹಾವ ಸಮುದ್ದೋ **ತಣ್ಹಾಸಮುದ್ದೋ**।

೧೦೬೬. ದೋಸನಿದ್ದೇಸೇ **ಅನತ್ಥಂ ಮೇ ಅಚರೀ**ತಿ ಅವುಡ್ಢಿಂ ಮೇ ಅಕಾಸಿ। ಇಮಿನಾ ಉಪಾಯೇನ ಸಬ್ಬಪದೇಸು ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ಅಟ್ಠಾನೇ ವಾ ಪನ ಆಘಾತೋ**ತಿ ಅಕಾರಣೇ ಕೋಪೋ - ಏಕಚ್ಚೋ ಹಿ 'ದೇವೋ ಅತಿವಸ್ಸತೀ'ತಿ ಕುಪ್ಪತಿ, 'ನ ವಸ್ಸತೀ'ತಿ ಕುಪ್ಪತಿ, 'ಸೂರಿಯೋ ತಪ್ಪತೀ'ತಿ ಕುಪ್ಪತಿ, 'ನ ತಪ್ಪತೀ'ತಿ ಕುಪ್ಪತಿ, ವಾತೇ ವಾಯನ್ತೇಪಿ ಕುಪ್ಪತಿ, ಅವಾಯನ್ತೇಪಿ ಕುಪ್ಪತಿ, ಸಮ್ಮಜ್ಜಿತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋ ಬೋಧಿಪಣ್ಣಾನಂ ಕುಪ್ಪತಿ, ಚೀವರಂ ಪಾರುಪಿತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋ ವಾತಸ್ಸ ಕುಪ್ಪತಿ, ಉಪಕ್ಖಲಿತ್ವಾ ಖಾಣುಕಸ್ಸ ಕುಪ್ಪತಿ ಇದಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ - ಅಟ್ಠಾನೇ ವಾ ಪನ ಆಘಾತೋ ಜಾಯತೀತಿ। ತತ್ಥ ಹೇಟ್ಠಾ ನವಸು ಠಾನೇಸು ಸತ್ತೇ ಆರಬ್ಭ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ ಕಮ್ಮಪಥಭೇದೋ ಹೋತಿ। ಅಟ್ಠಾನಾಘಾತೋ ಪನ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಕಮ್ಮಪಥಭೇದಂ ನ ಕರೋತಿ। ಚಿತ್ತಂ ಆಘಾತೇನ್ತೋ ಉಪ್ಪನ್ನೋತಿ **ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಆಘಾತೋ**। ತತೋ ಬಲವತರೋ **ಪಟಿಘಾತೋ**। ಪಟಿಹಞ್ಞನವಸೇನ **ಪಟಿಘಂ**। ಪಟಿವಿರುಜ್ಝತೀತಿ **ಪಟಿವಿರೋಧೋ**। ಕುಪ್ಪನವಸೇನ **ಕೋಪೋ**। **ಪಕೋಪೋ ಸಮ್ಪಕೋಪೋ**ತಿ ಉಪಸಗ್ಗೇನ ಪದಂ ವಡ್ಢಿತಂ। ದುಸ್ಸನವಸೇನ **ದೋಸೋ**। **ಪದೋಸೋ ಸಮ್ಪದೋಸೋ**ತಿ ಉಪಸಗ್ಗೇನ ಪದಂ ವಡ್ಢಿತಂ। **ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಬ್ಯಾಪತ್ತಿ**ತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಿಪನ್ನತಾ, ವಿಪರಿವತ್ತನಾಕಾರೋ। ಮನಂ ಪದೂಸಯಮಾನೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ **ಮನೋಪದೋಸೋ**। ಕುಜ್ಝನವಸೇನ **ಕೋಧೋ**। ಕುಜ್ಝನಾಕಾರೋ **ಕುಜ್ಝನಾ**। ಕುಜ್ಝಿತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಕುಜ್ಝಿತತ್ತಂ**।

ಇದಾನಿ ಅಕುಸಲನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **ದೋಸೋ ದುಸ್ಸನಾ**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ "ಯೋ ಏವರೂಪೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಆಘಾತೋ...ಪೇ॰... ಕುಜ್ಝಿತತ್ತ"ನ್ತಿ ಚ ಇಧ ವುತ್ತೋ, "ದೋಸೋ ದುಸ್ಸನಾ"ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತೋ, ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ

ದೋಸೋತಿ। ಏವಮೇತ್ಥ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। ಏವಞ್ಹಿ ಸತಿ ಪುನರುತ್ತಿದೋಸೋ ಪಟಿಸೇಧಿತೋ ಹೋತಿ। ಮೋಹನಿದ್ದೇಸೋ ಅಮೋಹನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತಪಟಿಪಕ್ಖನಯೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನ ಪನೇಸ **ವಿಭಙ್ಗಟ್ಠಕಥಾಯಂ** ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತಿ।

೧೦೭೯. **ತೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಸಹೇತುಕಾ**ತಿ ತೇಹಿ ಹೇತುಧಮ್ಮೇಹಿ ಯೇ ಅಞ್ಞೇ ಹೇತುಧಮ್ಮಾ ವಾ ನಹೇತುಧಮ್ಮಾ ವಾ ತೇ ಸಹೇತುಕಾ। ಅಹೇತುಕಪದೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಏತ್ಥ ಚ ಹೇತು ಹೇತುಯೇವ ಚ ಹೋತಿ, ತಿಣ್ಣಂ ವಾ ದ್ವಿನ್ನಂ ವಾ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ಸಹೇತುಕೋ ಚ। ವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತೋ ಪನ ಮೋಹೋ ಹೇತು ಅಹೇತುಕೋ। ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತದುಕನಿದ್ದೇಸೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

೧೦೯೧. ಸಙ್ಖತದುಕನಿದ್ದೇಸೇ ಪುರಿಮದುಕೇ ವುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖತಧಾತುಂ ಸನ್ಧಾಯ **ಯೋ ಏವ ಸೋ ಧಮ್ಮೋ**ತಿ ಏಕವಚನನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ। ಪುರಿಮದುಕೇ ಪನ ಬಹುವಚನವಸೇನ ಪುಚ್ಛಾಯ ಉದ್ಧಟತ್ತಾ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯಾತಿ ಪುಚ್ಛಾನುಸನ್ಧಿನಯೇನ ಬಹುವಚನಂ ಕತಂ। **ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಸನಿದಸ್ಸನಾ**ತಿಆದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

೧೧೦೧. ಕೇನಚಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯದುಕನಿದ್ದೇಸೇ **ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ**ತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಿಜಾನಿತಬ್ಬಾ। ಸೇಸಪದೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಏತ್ಥ ಚ **ಕೇನಚಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ**ತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಸು ಕೇನಚಿ ಏಕೇನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಾ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಾ ವಿಜಾನಿತಬ್ಬಾ। **ಕೇನಚಿ ನ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ**ತಿ ತೇನೇವ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಾ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಾ ನ ವಿಜಾನಿತಬ್ಬಾ। 'ಏವಂ ಸನ್ತೇ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ಪದಾನಂ ಅತ್ಥನಾನತ್ತತೋ ದುಕೋ ಹೋತೀ'ತಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತತ್ತಾ 'ಯೇ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ನ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಸೋತವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ'ತಿ ಅಯಂ ದುಕೋ ನ ಹೋತಿ। ರೂಪಂ ಪನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ ಸದ್ದೋ ನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಗಹೇತ್ವಾ 'ಯೇ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ನ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಸೋತವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ, ಯೇ ವಾ ಪನ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಸೋತವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ನ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ'ತಿ ಅಯಮೇಕೋ ದುಕೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಏವಂ ಏಕೇಕಇನ್ದ್ರಿಯಮೂಲಕೇ ಚತ್ತಾರೋ ಚತ್ತಾರೋ ಕತ್ವಾ ವೀಸತಿ ದುಕಾ ವಿಭತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಕಿಂ ಪನ 'ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಕೇನಚಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಕೇನಚಿ ನ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ' ನತ್ಥಿ? ತೇನೇತ್ಥ ದುಕಾ ನ ವುತ್ತಾತಿ? ನೋ ನತ್ಥಿ, ವವತ್ಥಾನಾಭಾವತೋ ಪನ ನ ವುತ್ತಾ। ನ ಹಿ, ಯಥಾ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಏವಾತಿ ವವತ್ಥಾನಂ ಅತ್ಥಿ, ಏವಂ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣೇನಾಪೀತಿ ವವತ್ಥಾನಾಭಾವತೋ ಏತ್ಥ ದುಕಾ ನ ವುತ್ತಾ। ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಪನ ಕೇನಚಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಚೇವ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಚಾತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಅತ್ಥಿ। ತಸ್ಮಾ ಸೋ ಅವುತ್ತೋಪಿ ಯಥಾಲಾಭವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ಹಿ ಸಙ್ಖ್ಯಂ ಗತೇಹಿ ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮೇಹಿ ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮಾ ಏವ ತಾವ ಕೇಹಿಚಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಕೇಹಿಚಿ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ। ತೇಹಿಯೇವ ರೂಪಾವಚರಾದಿಧಮ್ಮಾಪಿ ಕೇಹಿಚಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಕೇಹಿಚಿ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ। ರೂಪಾವಚರೇಹಿಪಿ ಕಾಮಾವಚರಾ ಕೇಹಿಚಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಕೇಹಿಚಿ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ। ತೇಹೇವ ರೂಪಾವಚರಾದಯೋಪಿ ಕೇಹಿಚಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಕೇಹಿಚಿ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ। ಅರೂಪಾವಚರೇಹಿ ಪನ ಕಾಮಾವಚರಾ ರೂಪಾವಚರಾ ಅಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಚ ನೇವ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ। ಅರೂಪಾವಚರಾ ಪನ ಕೇಹಿಚಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಕೇಹಿಚಿ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ। ತೇಪಿ ಚ ಕೇಚಿದೇವ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಕೇಚಿ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ। ಅಪರಿಯಾಪನ್ನೇಹಿ ಕಾಮಾವಚರಾದಯೋ ನೇವ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ। ಅಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಪನ ನಿಬ್ಬಾನೇನ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತ್ತಾ ಕೇಹಿಚಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಕೇಹಿಚಿ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ। ತೇಪಿ ಚ ಮಗ್ಗಫಲಾನಂ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತ್ತಾ ಕೇಚಿದೇವ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಕೇಚಿ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾತಿ।

೧೧೦೨. ಆಸವನಿದ್ದೇಸೇ ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣಿಕೋ ರಾಗೋ **ಕಾಮಾಸವೋ** ನಾಮ। ರೂಪಾರೂಪಭವೇಸು ಛನ್ದರಾಗೋ ಝಾನನಿಕನ್ತಿ ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಸಹಜಾತೋ ರಾಗೋ ಭವವಸೇನ ಪತ್ಥನಾ **ಭವಾಸವೋ** ನಾಮ। ದ್ವಾಸಟ್ಠಿ ದಿಟ್ಠಿಯೋ **ದಿಟ್ಠಾಸವೋ** ನಾಮ। ಅಟ್ಠಸು ಠಾನೇಸು ಅಞ್ಞಾಣಂ **ಅವಿಜ್ಜಾಸವೋ** ನಾಮ। ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಆಗತೇಸು ಪನ ಆಸವೇಸು ಅಸಮ್ಮೋಹತ್ಥಂ ಏಕವಿಧಾದಿಭೇದೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಅತ್ಥತೋ ಹೇತೇ ಚಿರಪಾರಿವಾಸಿಯಟ್ಠೇನ ಆಸವಾತಿ ಏವಂ ಏಕವಿಧಾವ ಹೋನ್ತಿ। ವಿನಯೇ

ಪನ “ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಿಕಾನಂ ಆಸವಾನಂ ಸಂವರಾಯ ಸಮ್ಪರಾಯಿಕಾನಂ ಆಸವಾನಂ ಪಟಿಘಾತಾಯಾ”ತಿ (ಪಾರಾ॰ ೩೯) ದುವಿಧೇನ ಆಗತಾ। ಸುತ್ತನ್ತೇ **ಸಳಾಯತನೇ** ತಾವ “ತಯೋಮೇ, ಆವುಸೋ, ಆಸವಾ - ಕಾಮಾಸವೋ ಭವಾಸವೋ ಅವಿಜ್ಜಾಸವೋ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೩೨೧) ತಿವಿಧೇನ ಆಗತಾ। ನಿಬ್ಬೇಧಿಕಪರಿಯಾಯೇ “ಅತ್ಥಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಆಸವಾ ನಿರಯಗಮನೀಯಾ , ಅತ್ಥಿ ಆಸವಾ ತಿರಚ್ಛಾನಯೋನಿಗಮನೀಯಾ, ಅತ್ಥಿ ಆಸವಾ ಪೇತ್ತಿವಿಸಯಗಮನೀಯಾ, ಅತ್ಥಿ ಆಸವಾ ಮನುಸ್ಸಲೋಕಗಮನೀಯಾ, ಅತ್ಥಿ ಆಸವಾ ದೇವಲೋಕಗಮನೀಯಾ”ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೬.೬೩) ಪಞ್ಚವಿಧೇನ ಆಗತಾ। ಛಕ್ಕನಿಪಾತೇ **ಆಹುನೇಯ್ಯಸುತ್ತೇ** - “ಅತ್ಥಿ ಆಸವಾ ಸಂವರಾ ಪಹಾತಬ್ಬಾ, ಅತ್ಥಿ ಆಸವಾ ಪಟಿಸೇವನಾ ಪಹಾತಬ್ಬಾ, ಅತ್ಥಿ ಆಸವಾ ಅಧಿವಾಸನಾ ಪಹಾತಬ್ಬಾ, ಅತ್ಥಿ ಆಸವಾ ಪರಿವಜ್ಜನಾ ಪಹಾತಬ್ಬಾ, ಅತ್ಥಿ ಆಸವಾ ವಿನೋದನಾ ಪಹಾತಬ್ಬಾ, ಅತ್ಥಿ ಆಸವಾ ಭಾವನಾ ಪಹಾತಬ್ಬಾ”ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೬.೫೮) ಛಬ್ಬಿಧೇನ ಆಗತಾ। **ಸಬ್ಬಾಸವಪರಿಯಾಯೇ** (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೪ ಆದಯೋ) ‘ದಸ್ಸನಪಹಾತಬ್ಬೇಹಿ’ ಸದ್ಧಿಂ ಸತ್ತವಿಧೇನ ಆಗತಾ। ಇಧ ಪನೇತೇ ಕಾಮಾಸವಾದಿಭೇದತೋ ಚತುಬ್ಬಿಧೇನ ಆಗತಾ। ತತ್ರಾಯಂ ವಚನತ್ಥೋ - ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣಸಙ್ಖಾತೇ ಕಾಮೇ ಆಸವೋ **‘ಕಾಮಾಸವೋ’**। ರೂಪಾರೂಪಸಙ್ಖಾತೇ ಕಮ್ಮತೋ ಚ ಉಪಪತ್ತಿತೋ ಚ ದುವಿಧೇಪಿ ಭವೇ ಆಸವೋ **‘ಭವಾಸವೋ’**। ದಿಟ್ಠಿ ಏವ ಆಸವೋ **‘ದಿಟ್ಠಾಸವೋ’**। ಅವಿಜ್ಜಾವ ಆಸವೋ **‘ಅವಿಜ್ಜಾಸವೋ’**।

೧೧೦೩. **ಕಾಮೇಸೂತಿ** ಪಞ್ಚಸು ಕಾಮಗುಣೇಸು। **ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋತಿ** ಕಾಮಸಙ್ಖಾತೋ ಛನ್ದೋ, ನ ಕತ್ತುಕಮ್ಯತಾಛನ್ದೋ, ನ ಧಮ್ಮಚ್ಛನ್ದೋ। ಕಾಮನವಸೇನ ರಜ್ಜನವಸೇನ ಚ ಕಾಮೋಯೇವ ರಾಗೋ **ಕಾಮರಾಗೋ**। ಕಾಮನವಸೇನ ನನ್ದನವಸೇನ ಚ ಕಾಮೋವ ನನ್ದೀತಿ **ಕಾಮನನ್ದೀ**। ಏವಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಕಾಮತ್ಥಂ ವಿದಿತ್ವಾ ತಣ್ಹಾಯನಟ್ಠೇನ **ಕಾಮತಣ್ಹಾ,** ಸಿನೇಹನಟ್ಠೇನ **ಕಾಮಸಿನೇಹೋ,** ಪರಿಡಯ್ಹನಟ್ಠೇನ **ಕಾಮಪರಿಳಾಹೋ,** ಮುಚ್ಛನಟ್ಠೇನ **ಕಾಮಮುಚ್ಛಾ,** ಗಿಲಿತ್ವಾ ಪರಿನಿಟ್ಠಾಪನಟ್ಠೇನ **ಕಾಮಜ್ಝೋಸಾನನ್ತಿ** ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಅಯಂ ವುಚ್ಚತೀತಿ** ಅಯಂ ಅಟ್ಠಹಿ ಪದೇಹಿ ವಿಭತ್ತೋ ಕಾಮಾಸವೋ ನಾಮ ವುಚ್ಚತಿ।

೧೧೦೪. **ಭವೇಸು ಭವಛನ್ದೋತಿ** ರೂಪಾರೂಪಭವೇಸು ಭವಪತ್ಥನಾವಸೇನೇವ ಪವತ್ತೋ ಛನ್ದೋ **‘ಭವಛನ್ದೋ’**। ಸೇಸಪದಾನಿಪಿ ಇಮಿನಾವ ನಯೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

೧೧೦೫. **ಸಸ್ಸತೋ ಲೋಕೋತಿ ವಾತಿಆದೀಹಿ** ದಸಹಾಕಾರೇಹಿ ದಿಟ್ಠಿಪ್ಪಭೇದೋವ ವುತ್ತೋ। ತತ್ಥ **ಸಸ್ಸತೋ ಲೋಕೋತಿ** ಏತ್ಥ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಂ ಲೋಕೋತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ‘ಅಯಂ ಲೋಕೋ ನಿಚ್ಚೋ ಧುವೋ ಸಬ್ಬಕಾಲಿಕೋ’ತಿ ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ ‘ಸಸ್ಸತ’ನ್ತಿ ಗಹಣಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಾ ದಿಟ್ಠಿ। **ಅಸಸ್ಸತೋತಿ** ತಮೇವ ಲೋಕಂ ‘ಉಚ್ಛಿಜ್ಜತಿ ವಿನಸ್ಸತೀ’ತಿ ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ ಉಚ್ಛೇದಗಹಣಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಾ ದಿಟ್ಠಿ। **ಅನ್ತವಾತಿ** ಪರಿತ್ತಕಸಿಣಲಾಭಿನೋ ‘ಸುಪ್ಪಮತ್ತೇ ವಾ ಸರಾವಮತ್ತೇ ವಾ’ ಕಸಿಣೇ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ಅನ್ತೋಸಮಾಪತ್ತಿಯಂ ಪವತ್ತಿತರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮೇ ಲೋಕೋತಿ ಚ ಕಸಿಣಪರಿಚ್ಛೇದನ್ತೇನ ಚ ‘ಅನ್ತವಾ’ತಿ ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ ‘ಅನ್ತವಾ ಲೋಕೋ’ತಿ ಗಹಣಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಾ ದಿಟ್ಠಿ। ಸಾ ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಪಿ ಹೋತಿ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಪಿ। ವಿಪುಲಕಸಿಣಲಾಭಿನೋ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ಕಸಿಣೇ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ಅನ್ತೋಸಮಾಪತ್ತಿಯಂ ಪವತ್ತಿತರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮೇ ಲೋಕೋತಿ ಚ ಕಸಿಣಪರಿಚ್ಛೇದನ್ತೇನ ಚ ‘ಅನನ್ತೋ’ತಿ ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ ‘ಅನನ್ತವಾ ಲೋಕೋ’ತಿ ಗಹಣಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಾ ದಿಟ್ಠಿ। ಸಾ ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಪಿ ಹೋತಿ, ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಪಿ।

ತಂ ಜೀವಂ ತಂ ಸರೀರನ್ತಿ ಭೇದನಧಮ್ಮಸ್ಸ ಸರೀರಸ್ಸೇವ ‘ಜೀವ’ನ್ತಿ ಗಹಿತತ್ತಾ ಸರೀರೇ ಉಚ್ಛಿಜ್ಜಮಾನೇ ‘ಜೀವಮ್ಪಿ ಉಚ್ಛಿಜ್ಜತೀ’ತಿ ಉಚ್ಛೇದಗಹಣಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಾ ದಿಟ್ಠಿ। ದುತಿಯಪದೇ ಸರೀರತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಜೀವಸ್ಸ ಗಹಿತತ್ತಾ ಸರೀರೇ ಉಚ್ಛಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ‘ಜೀವಂ ನ ಉಚ್ಛಿಜ್ಜತೀ’ತಿ ಸಸ್ಸತಗಹಣಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಾ ದಿಟ್ಠಿ। **ಹೋತಿ ತಥಾಗತೋ ಪರಂ ಮರಣಾತಿಆದೀಸು** ಸತ್ತೋ ತಥಾಗತೋ ನಾಮ। ಸೋ ಪರಂ ಮರಣಾ ಹೋತೀತಿ ಗಣ್ಹತೋ ಪಠಮಾ ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿ। ನ ಹೋತೀತಿ ಗಣ್ಹತೋ ದುತಿಯಾ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿ। ಹೋತಿ ಚ ನ ಚ ಹೋತೀತಿ ಗಣ್ಹತೋ ತತಿಯಾ ಏಕಚ್ಚಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿ। **ನೇವ ಹೋತಿ ನ ನಹೋತೀತಿ** ಗಣ್ಹತೋ ಚತುತ್ಥಾ ಅಮರಾವಿಕ್ಖೇಪದಿಟ್ಠಿ। **ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಆಸವಾತಿ** ಇಮೇ ಕಾಮಾಸವಞ್ಚ ಭವಾಸವಞ್ಚ ರಾಗವಸೇನ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ, ಸಙ್ಖೇಪತೋ ತಯೋ, ವಿತ್ಥಾರತೋ ಚತ್ತಾರೋ ಧಮ್ಮಾ ಆಸವಾ ನಾಮ।

ಯೋ ಪನ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂ ವಿಮಾನಕಪ್ಪರುಕ್ಖಆಭರಣೇಸು ಛನ್ದರಾಗೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಸೋ ಕಾಮಾಸವೋ ಹೋತಿ ನ ಹೋತೀತಿ? ನ ಹೋತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣಿಕಸ್ಸ ರಾಗಸ್ಸ ಇಧೇವ ಪಹೀನತ್ತಾ। ಹೇತುಗೋಚ್ಛಕಂ ಪನ ಪತ್ವಾ ಲೋಭೋ ಹೇತು ನಾಮ ಹೋತಿ। ಗನ್ಥಗೋಚ್ಛಕಂ ಪತ್ವಾ ಅಭಿಜ್ಝಾಕಾಯಗನ್ಥೋ ನಾಮ। ಕಿಲೇಸಗೋಚ್ಛಕಂ ಪತ್ವಾ ಲೋಭೋ ಕಿಲೇಸೋ ನಾಮ ಹೋತಿ। ದಿಟ್ಠಿಸಹಜಾತೋ ಪನ ರಾಗೋ ಕಾಮಾಸವೋ ಹೋತಿ ನ ಹೋತೀತಿ? ನ ಹೋತಿ; ದಿಟ್ಠಿರಾಗೋ ನಾಮ ಹೋತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ "ದಿಟ್ಠಿರಾಗರತ್ತೇ ಪುರಿಸಪುಗ್ಗಲೇ ದಿನ್ನದಾನಂ ನ ಮಹಪ್ಫಲಂ ಹೋತಿ, ನ ಮಹಾನಿಸಂಸ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೧೨೯)।

ಇಮೇ ಪನ ಆಸವೇ ಕಿಲೇಸಪಟಿಪಾಟಿಯಾಪಿ ಆಹರಿತುಂ ವಟ್ಟತಿ, ಮಗ್ಗಪಟಿಪಾಟಿಯಾಪಿ। ಕಿಲೇಸಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಕಾಮಾಸವೋ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ಪಹೀಯತಿ, ಭವಾಸವೋ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ, ದಿಟ್ಠಾಸವೋ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ, ಅವಿಜ್ಜಾಸವೋ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ। ಮಗ್ಗಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ ದಿಟ್ಠಾಸವೋ ಪಹೀಯತಿ, ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ಕಾಮಾಸವೋ, ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ ಭವಾಸವೋ ಅವಿಜ್ಜಾಸವೋ ಚಾತಿ।

೧೧೨೧. ಸಂಯೋಜನೇಸು ಮಾನನಿದ್ದೇಸೇ **ಸೇಯ್ಯೋಹಮಸ್ಮೀತಿ ಮಾನೋ**ತಿ ಉತ್ತಮಟ್ಠೇನ 'ಅಹಂ ಸೇಯ್ಯೋ'ತಿ ಏವಂ ಉಪ್ಪನ್ನಮಾನೋ। **ಸದಿಸೋಹಮಸ್ಮೀತಿ ಮಾನೋ**ತಿ ಸಮಸಮಟ್ಠೇನ 'ಅಹಂ ಸದಿಸೋ'ತಿ ಏವಂ ಉಪ್ಪನ್ನಮಾನೋ। **ಹೀನೋಹಮಸ್ಮೀತಿ ಮಾನೋ**ತಿ ಲಾಮಕಟ್ಠೇನ 'ಅಹಂ ಹೀನೋ'ತಿ ಏವಂ ಉಪ್ಪನ್ನಮಾನೋ। ಏವಂ ಸೇಯ್ಯಮಾನೋ ಸದಿಸಮಾನೋ ಹೀನಮಾನೋತಿ ಇಮೇ ತಯೋ ಮಾನಾ ತಿಣ್ಣಂ ಜನಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಸೇಯ್ಯಸ್ಸಾಪಿ ಹಿ 'ಅಹಂ ಸೇಯ್ಯೋ ಸದಿಸೋ ಹೀನೋ'ತಿ ತಯೋ ಮಾನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಸದಿಸಸ್ಸಾಪಿ, ಹೀನಸ್ಸಾಪಿ। ತತ್ಥ ಸೇಯ್ಯಸ್ಸ ಸೇಯ್ಯಮಾನೋವ ಯಾಥಾವಮಾನೋ, ಇತರೇ ದ್ವೇ ಅಯಾಥಾವಮಾನಾ। ಸದಿಸಸ್ಸ ಸದಿಸಮಾನೋವ…ಪೇ॰… ಹೀನಸ್ಸ ಹೀನಮಾನೋವ ಯಾಥಾವಮಾನೋ, ಇತರೇ ದ್ವೇ ಅಯಾಥಾವಮಾನಾ। ಇಮಿನಾ ಕಿಂ ಕಥಿತಂ? ಏಕಸ್ಸ ತಯೋ ಮಾನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಕಥಿತಂ। ಖುದ್ದಕವತ್ಥುಕೇ ಪನ ಪಠಮಕಮಾನಭಾಜನೀಯೇ ಏಕೋ ಮಾನೋ ತಿಣ್ಣಂ ಜನಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಕಥಿತೋ।

ಮಾನಕರಣವಸೇನ **ಮಾನೋ**। **ಮಞ್ಞನಾ ಮಞ್ಞಿತತ್ತ**ನ್ತಿ ಆಕಾರಭಾವನಿದ್ದೇಸಾ। ಉಸ್ಸಿತಟ್ಠೇನ **ಉನ್ನತಿ**। ಯಸ್ಸುಪ್ಪಜ್ಜತಿ ತಂ ಪುಗ್ಗಲಂ ಉನ್ನಾಮೇತಿ, ಉಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಠಪೇತೀತಿ **ಉನ್ನಮೋ**। ಸಮುಸ್ಸಿತಟ್ಠೇನ **ಧಜೋ**। ಉಕ್ಖಿಪನಟ್ಠೇನ ಚಿತ್ತಂ ಸಮ್ಪಗ್ಗಣ್ಹಾತೀತಿ **ಸಮ್ಪಗ್ಗಾಹೋ**। ಕೇತು ವುಚ್ಚತಿ ಬಹೂಸು ಧಜೇಸು ಅಚ್ಚುಗ್ಗತಧಜೋ। ಮಾನೋಪಿ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋ ಅಪರಾಪರೇ ಉಪಾದಾಯ ಅಚ್ಚುಗ್ಗತಟ್ಠೇನ ಕೇತು ವಿಯಾತಿ 'ಕೇತು'। ಕೇತುಂ ಇಚ್ಛತೀತಿ ಕೇತುಕಮ್ಯಂ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಕೇತುಕಮ್ಯತಾ**। ಸಾ ಪನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ, ನ ಅತ್ತನೋ। ತೇನ ವುತ್ತಂ – 'ಕೇತುಕಮ್ಯತಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸಾ'ತಿ। ಮಾನಸಮ್ಪಯುತ್ತಞ್ಹಿ ಚಿತ್ತಂ ಕೇತುಂ ಇಚ್ಛತಿ। ತಸ್ಸ ಚ ಭಾವೋ ಕೇತುಕಮ್ಯತಾ; ಕೇತುಸಙ್ಖಾತೋ ಮಾನೋತಿ।

೧೧೨೯. ಇಸ್ಸಾನಿದ್ದೇಸೇ **ಯಾ ಪರಲಾಭಸಕ್ಕಾರಗರುಕಾರಮಾನನವನ್ದನಪೂಜನಾಸು ಇಸ್ಸಾ**ತಿ ಯಾ ಏತೇಸು ಪರೇಸಂ ಲಾಭಾದೀಸು 'ಕಿಂ ಇಮಿನಾ ಇಮೇಸ'ನ್ತಿ ಪರಸಮ್ಪತ್ತಿಖಿಯ್ಯನಲಕ್ಖಣಾ ಇಸ್ಸಾ। ತತ್ಥ **ಲಾಭೋ**ತಿ ಚೀವರಾದೀನಂ ಚತುನ್ನಂ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಪಟಿಲಾಭೋ। ಇಸ್ಸುಕೀ ಹಿ ಪುಗ್ಗಲೋ ಪರಸ್ಸ ತಂ ಲಾಭಂ ಖಿಯ್ಯತಿ, 'ಕಿಂ ಇಮಸ್ಸ ಇಮಿನಾ'ತಿ ನ ಇಚ್ಛತಿ। **ಸಕ್ಕಾರೋ**ತಿ ತೇಸಂಯೇವ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಸುಕತಾನಂ ಸುನ್ದರಾನಂ ಪಟಿಲಾಭೋ। **ಗರುಕಾರೋ**ತಿ ಗರುಕಿರಿಯಾ, ಭಾರಿಯಕರಣಂ। **ಮಾನನ**ನ್ತಿ ಮನೇನ ಪಿಯಕರಣಂ। **ವನ್ದನ**ನ್ತಿ ಪಞ್ಚಪತಿಟ್ಠಿತೇನ ವನ್ದನಂ। **ಪೂಜನಾ**ತಿ ಗನ್ಧಮಾಲಾದೀಹಿ ಪೂಜನಾ। ಇಸ್ಸಾಯನವಸೇನ **ಇಸ್ಸಾ**। ಇಸ್ಸಾಕಾರೋ **ಇಸ್ಸಾಯನಾ**। ಇಸ್ಸಾಯಿತಭಾವೋ **ಇಸ್ಸಾಯಿತತ್ತಂ**। **ಉಸೂಯಾ**ದೀನಿ ಇಸ್ಸಾದಿವೇವಚನಾನಿ।

ಇಮಿಸ್ಸಾ ಪನ ಇಸ್ಸಾಯ ಖಿಯ್ಯನಲಕ್ಖಣಂ ಆಗಾರಿಕೇನಾಪಿ ಅನಾಗಾರಿಕೇನಾಪಿ ದೀಪೇತಬ್ಬಂ। ಆಗಾರಿಕೋ ಹಿ ಏಕಚ್ಚೋ ಕಸಿವಣಿಜ್ಜಾದೀಸು ಅಞ್ಞತರೇನ ಆಜೀವೇನ ಅತ್ತನೋ ಪುರಿಸಕಾರಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಭದ್ದಕಂ ಯಾನಂ ವಾ ವಾಹನಂ ವಾ ರತನಂ ವಾ

ಲಭತಿ। ಅಪರೋ ತಸ್ಸ ಅಲಾಭತ್ಥಿಕೋ ತೇನ ಲಾಭೇನ ನ ತುಸ್ಸತಿ। 'ಕದಾ ನು ಖೋ ಏಸ ಇಮಾಯ ಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪರಿಹಾಯಿತ್ವಾ ಕಪಣೋ ಹುತ್ವಾ ಚರಿಸ್ಸತೀ'ತಿ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ಏಕೇನ ಕಾರಣೇನ ತಸ್ಮಿಂ ತಾಯ ಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪರಿಹೀನೇ ಅತ್ತಮನೋ ಹೋತಿ। ಅನಾಗಾರಿಕೋಪಿ ಏಕೋ ಇಸ್ಸಾಮನಕೋ ಅಞ್ಞಂ ಅತ್ತನೋ ಸುತಪರಿಯತ್ತಿಆದೀನಿ ನಿಸ್ಸಾಯ ಉಪ್ಪನ್ನಲಾಭಾದಿಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ದಿಸ್ವಾ 'ಕದಾ ನು ಖೋ ಏಸೋ ಇಮೇಹಿ ಲಾಭಾದೀಹಿ ಪರಿಹಾಯಿಸ್ಸತೀ'ತಿ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ, ಯದಾ ತಂ ಏಕೇನ ಕಾರಣೇನ ಪರಿಹೀನಂ ಪಸ್ಸತಿ, ತದಾ ಅತ್ತಮನೋ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಪರಸಮ್ಪತ್ತಿಖಿಯ್ಯನಲಕ್ಖಣಾ 'ಇಸ್ಸಾ'ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೧೧೨೭. ಮಚ್ಛರಿಯನಿದ್ದೇಸೇ ವತ್ಥುತೋ ಮಚ್ಛರಿಯದಸ್ಸನತ್ಥಂ **'ಪಞ್ಚ ಮಚ್ಛರಿಯಾನಿ ಆವಾಸಮಚ್ಛರಿಯ'**ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಆವಾಸೇ ಮಚ್ಛರಿಯಂ **ಆವಾಸಮಚ್ಛರಿಯಂ**। ಸೇಸಪದೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ಆವಾಸೋ ನಾಮ ಸಕಲಾರಾಮೋಪಿ ಪರಿವೇಣಮ್ಪಿ ಏಕೋವರಕೋಪಿ ರತ್ತಿಟ್ಠಾನದಿವಾಟ್ಠಾನಾದೀನಿಪಿ। ತೇಸು ವಸನ್ತಾ ಸುಖಂ ವಸನ್ತಿ ಪಚ್ಚಯೇ ಲಭನ್ತಿ। ಏಕೋ ಭಿಕ್ಖು ವತ್ತಸಮ್ಪನ್ನಸ್ಸೇವ ಪೇಸಲಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ ತತ್ಥ ಆಗಮನಂ ನ ಇಚ್ಛತಿ। ಆಗತೋಪಿ 'ಖಿಪ್ಪಂ ಗಚ್ಛತೂ'ತಿ ಚಿನ್ತೇತಿ। ಇದಂ **'ಆವಾಸಮಚ್ಛರಿಯಂ'** ನಾಮ। ಭಣ್ಡನಕಾರಕಾದೀನಂ ಪನ ತತ್ಥ ವಾಸಂ ಅನಿಚ್ಛತೋ ಆವಾಸಮಚ್ಛರಿಯಂ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ।

ಕುಲನ್ತಿ ಉಪಟ್ಠಾಕಕುಲಮ್ಪಿ ಞಾತಿಕುಲಮ್ಪಿ। ತತ್ಥ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಉಪಸಙ್ಕಮನಂ ಅನಿಚ್ಛತೋ ಕುಲಮಚ್ಛರಿಯಂ ಹೋತಿ। ಪಾಪಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಪನ ಉಪಸಙ್ಕಮನಂ ಅನಿಚ್ಛನ್ತೋಪಿ ಮಚ್ಛರೀ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ। ಸೋ ಹಿ ತೇಸಂ ಪಸಾದಭೇದಾಯ ಪಟಿಪಜ್ಜತಿ। ಪಸಾದಂ ರಕ್ಖಿತುಂ ಸಮತ್ಥಸ್ಸೇವ ಪನ ಭಿಕ್ಖುನೋ ತತ್ಥ ಉಪಸಙ್ಕಮನಂ ಅನಿಚ್ಛನ್ತೋ ಮಚ್ಛರೀ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಲಾಭೋತಿ ಚತುಪಚ್ಚಯಲಾಭೋವ। ತಂ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಸೀಲವನ್ತೇಯೇವ ಲಭನ್ತೇ 'ಮಾ ಲಭತೂ'ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತಸ್ಸ ಲಾಭಮಚ್ಛರಿಯಂ ಹೋತಿ। ಯೋ ಪನ ಸದ್ಧಾದೇಯ್ಯಂ ವಿನಿಪಾತೇತಿ, ಅಪರಿಭೋಗದುಪ್ಪರಿಭೋಗಾದಿವಸೇನ ವಿನಾಸೇತಿ, ಪೂತಿಭಾವಂ ಗಚ್ಛನ್ತಮ್ಪಿ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ನ ದೇತಿ, ತಂ ದಿಸ್ವಾ 'ಸಚೇ ಇಮಂ ಏಸ ನ ಲಭೇಯ್ಯ , ಅಞ್ಞೋ ಸೀಲವಾ ಲಭೇಯ್ಯ, ಪರಿಭೋಗಂ ಗಚ್ಛೇಯ್ಯಾ'ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತಸ್ಸ ಮಚ್ಛರಿಯಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ।

ವಣ್ಣೋ ನಾಮ ಸರೀರವಣ್ಣೋಪಿ ಗುಣವಣ್ಣೋಪಿ। ತತ್ಥ ಸರೀರವಣ್ಣೇ ಮಚ್ಛರಿಪುಗ್ಗಲೋ 'ಪರೋ ಪಾಸಾದಿಕೋ ರೂಪವಾ'ತಿ ವುತ್ತೇ ತಂ ನ ಕಥೇತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ। ಗುಣವಣ್ಣಮಚ್ಛರೀ ಸೀಲೇನ ಧುತಙ್ಗೇನ ಪಟಿಪದಾಯ ಆಚಾರೇನ ವಣ್ಣಂ ನ ಕಥೇತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ।

ಧಮ್ಮೋತಿ ಪರಿಯತ್ತಿಧಮ್ಮೋ ಚ ಪಟಿವೇಧಧಮ್ಮೋ ಚ। ತತ್ಥ ಅರಿಯಸಾವಕಾ ಪಟಿವೇಧಧಮ್ಮಂ ನ ಮಚ್ಛರಾಯನ್ತಿ, ಅತ್ತನಾ ಪಟಿವಿದ್ಧಧಮ್ಮೇ ಸದೇವಕಸ್ಸ ಲೋಕಸ್ಸ ಪಟಿವೇಧಂ ಇಚ್ಛನ್ತಿ। ತಂ ಪನ ಪಟಿವೇಧಂ 'ಪರೇ ಜಾನನ್ತೂ'ತಿ ಇಚ್ಛನ್ತಿ। ತನ್ತಿಧಮ್ಮೇಯೇವ ಪನ ಧಮ್ಮಮಚ್ಛರಿಯಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ತೇನ ಸಮನ್ನಾಗತೋ ಪುಗ್ಗಲೋ ಯಂ ಗುಳ್ಹಂ ಗನ್ಥಂ ವಾ ಕಥಾಮಗ್ಗಂ ವಾ ಜಾನಾತಿ ತಂ ಅಞ್ಞಂ ನ ಜಾನಾಪೇತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ। ಯೋ ಪನ ಪುಗ್ಗಲಂ ಉಪಪರಿಕ್ಖಿತ್ವಾ ಧಮ್ಮಾನುಗ್ಗಹೇನ, ಧಮ್ಮಂ ವಾ ಉಪಪರಿಕ್ಖಿತ್ವಾ ಪುಗ್ಗಲಾನುಗ್ಗಹೇನ ನ ದೇತಿ, ಅಯಂ ಧಮ್ಮಮಚ್ಛರೀ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ।

ತತ್ಥ ಏಕಚ್ಚೋ ಪುಗ್ಗಲೋ ಲೋಲೋ ಹೋತಿ, ಕಾಲೇನ ಸಮಣೋ ಹೋತಿ, ಕಾಲೇನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ, ಕಾಲೇನ ನಿಗಣ್ಠೋ। ಯೋ ಹಿ ಭಿಕ್ಖು 'ಅಯಂ ಪುಗ್ಗಲೋ ಪವೇಣಿಆಗತಂ ತನ್ತಿಂ ಸಣ್ಹಂ ಸುಖುಮಂ ಧಮ್ಮನ್ತರಂ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಆಲುಳಿಸ್ಸತೀ'ತಿ ನ ದೇತಿ, ಅಯಂ ಪುಗ್ಗಲಂ ಉಪಪರಿಕ್ಖಿತ್ವಾ ಧಮ್ಮಾನುಗ್ಗಹೇನ ನ ದೇತಿ ನಾಮ । ಯೋ ಪನ 'ಅಯಂ ಧಮ್ಮೋ ಸಣ್ಹೋ ಸುಖುಮೋ, ಸಚಾಯಂ ಪುಗ್ಗಲೋ ಗಣ್ಹಿಸ್ಸತಿ ಅಞ್ಞಂ ಬ್ಯಾಕರಿತ್ವಾ ಅತ್ತಾನಂ ಆವಿಕತ್ವಾ ನಸ್ಸಿಸ್ಸತೀ'ತಿ ನ ದೇತಿ, ಅಯಂ ಧಮ್ಮಂ ಉಪಪರಿಕ್ಖಿತ್ವಾ

ಪುಗ್ಗಲಾನುಗ್ಗಹೇನ ನ ದೇತಿ ನಾಮ। ಯೋ ಪನ ‘ಸಚಾಯಂ ಇಮಂ ಧಮ್ಮಂ ಗಣ್ಹಿಸ್ಸತಿ, ಅಮ್ಹಾಕಂ ಸಮಯಂ ಭಿನ್ದಿತುಂ ಸಮತ್ಥೋ ಭವಿಸ್ಸತೀ’ತಿ ನ ದೇತಿ, ಅಯಂ ಧಮ್ಮಮಚ್ಛರೀ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಇಮೇಸು ಪಞ್ಚಸು ಮಚ್ಛರಿಯೇಸು ಆವಾಸಮಚ್ಛರಿಯೇನ ತಾವ ಯಕ್ಖೋ ವಾ ಪೇತೋ ವಾ ಹುತ್ವಾ ತಸ್ಸೇವ ಆವಾಸಸ್ಸ ಸಙ್ಕಾರಂ ಸೀಸೇನ ಉಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವಿಚರತಿ। ಕುಲಮಚ್ಛರಿಯೇನ ತಸ್ಮಿಂ ಕುಲೇ ಅಞ್ಞೇಸಂ ದಾನಮಾನನಾದೀನಿ ಕರೋನ್ತೇ ದಿಸ್ವಾ ‘ಭಿನ್ನಂ ವತಿದಂ ಕುಲಂ ಮಮಾ’ತಿ ಚಿನ್ತಯತೋ ಲೋಹಿತಮ್ಪಿ ಮುಖತೋ ಉಗ್ಗಚ್ಛತಿ, ಕುಚ್ಛಿವಿರೇಚನಮ್ಪಿ ಹೋತಿ, ಅನ್ತಾನಿಪಿ ಖಣ್ಡಾಖಣ್ಡಾನಿ ಹುತ್ವಾ ನಿಕ್ಖಮನ್ತಿ। ಲಾಭಮಚ್ಛರಿಯೇನ ಸಙ್ಘಸ್ಸ ವಾ ಗಣಸ್ಸ ವಾ ಸನ್ತಕೇ ಲಾಭೇ ಮಚ್ಛರಾಯಿತ್ವಾ ಪುಗ್ಗಲಿಕಪರಿಭೋಗಂ ವಿಯ ಪರಿಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ ಯಕ್ಖೋ ವಾ ಪೇತೋ ವಾ ಮಹಾಅಜಗರೋ ವಾ ಹುತ್ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ। ಸರೀರವಣ್ಣಗುಣವಣ್ಣಮಚ್ಛರೇನ ಪರಿಯತ್ತಿಧಮ್ಮಮಚ್ಛರಿಯೇನ ಚ ಅತ್ತನೋವ ವಣ್ಣಂ ವಣ್ಣೇತಿ, ಪರೇಸಂ ವಣ್ಣೇ ‘ಕಿಂ ವಣ್ಣೋ ಏಸೋ’ತಿ ತಂ ತಂ ದೋಸಂ ವದನ್ತೋ ಪರಿಯತ್ತಿಧಮ್ಮಞ್ಚ ಕಸ್ಸಚಿ ಕಿಞ್ಚಿ ಅದೇನ್ತೋ ದುಬ್ಬಣ್ಣೋ ಚೇವ ಏಳಮೂಗೋ ಚ ಹೋತಿ।

ಅಪಿಚ ಆವಾಸಮಚ್ಛರಿಯೇನ ಲೋಹಗೇಹೇ ಪಚ್ಚತಿ। ಕುಲಮಚ್ಛರಿಯೇನ ಅಪ್ಪಲಾಭೋ ಹೋತಿ। ಲಾಭಮಚ್ಛರಿಯೇನ ಗೂಥನಿರಯೇ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ। ವಣ್ಣಮಚ್ಛರಿಯೇನ ಭವೇ ಭವೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಸ್ಸ ವಣ್ಣೋ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ। ಧಮ್ಮಮಚ್ಛರಿಯೇನ ಕುಕ್ಕುಳನಿರಯೇ ನಿಬ್ಬತ್ತತೀತಿ।

ಮಚ್ಛರಾಯನವಸೇನ **ಮಚ್ಛೇರಂ**। ಮಚ್ಛರಾಯನಾಕಾರೋ **ಮಚ್ಛರಾಯನಾ**। ಮಚ್ಛರೇನ ಅಯಿತಸ್ಸ ಮಚ್ಛೇರಸಮಙ್ಗಿನೋ ಭಾವೋ **ಮಚ್ಛರಾಯಿತತ್ತಂ**। ‘ಮಯ್ಹಮೇವ ಹೋನ್ತು ಮಾ ಅಞ್ಞಸ್ಸಾ’ತಿ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಅತ್ತನೋ ಸಮ್ಪತ್ತಿಯೋ ಬ್ಯಾಪೇತುಂ ನ ಇಚ್ಛತೀತಿ **ವಿವಿಚ್ಛೋ**। ವಿವಿಚ್ಛಸ್ಸ ಭಾವೋ **ವೇವಿಚ್ಛಂ,** ಮುದುಮಚ್ಛರಿಯಸ್ಸೇತಂ ನಾಮಂ। ಕದರಿಯೋ ವುಚ್ಚತಿ ಅನಾದರೋ। ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಕದರಿಯಂ**। ಥದ್ಧಮಚ್ಛರಿಯಸ್ಸೇತಂ ನಾಮಂ। ತೇನ ಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತೋ ಪುಗ್ಗಲೋ ಪರಮ್ಪಿ ಪರೇಸಂ ದದಮಾನಂ ನಿವಾರೇತಿ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ -

> ಕದರಿಯೋ ಪಾಪಸಙ್ಕಪ್ಪೋ, ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಅನಾದರೋ।
> ದದಮಾನಂ ನಿವಾರೇತಿ, ಯಾಚಮಾನಾನ ಭೋಜನನ್ತಿ॥ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೩೨)।

ಯಾಚಕೇ ದಿಸ್ವಾ ಕಟುಕಭಾವೇನ ಚಿತ್ತಂ ಅಞ್ಚತಿ ಸಙ್ಕೋಚೇತೀತಿ ಕಟುಕಞ್ಚುಕೋ। ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಕಟುಕಞ್ಚುಕತಾ**। ಅಪರೋ ನಯೋ - **ಕಟುಕಞ್ಚುಕತಾ** ವುಚ್ಚತಿ ಕಟಚ್ಛುಗ್ಗಾಹೋ। ಸಮತಿತ್ತಿಕಪುಣ್ಣಾಯ ಹಿ ಉಕ್ಖಲಿಯಾ ಭತ್ತಂ ಗಣ್ಹನ್ತೋ ಸಬ್ಬತೋಭಾಗೇನ ಸಙ್ಕುಟಿತೇನ ಅಗ್ಗಕಟಚ್ಛುನಾ ಗಣ್ಹಾತಿ, ಪೂರೇತ್ವಾ ಗಹೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ; ಏವಂ ಮಚ್ಛರಿಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಸಙ್ಕುಚತಿ। ತಸ್ಮಿಂ ಸಙ್ಕುಚಿತೇ ಕಾಯೋಪಿ ತಥೇವ ಸಙ್ಕುಚತಿ, ಪಟಿಕುಟತಿ, ಪಟಿನಿವತ್ತತಿ, ನ ಸಮ್ಪಸಾರಿಯತೀತಿ ಮಚ್ಛೇರಂ ‘ಕಟುಕಞ್ಚುಕತಾ’ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಅಗ್ಗಹಿತತ್ತಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸಾತಿ ಪರೇಸಂ ಉಪಕಾರಕರಣೇ ದಾನಾದಿನಾ ಆಕಾರೇನ ಯಥಾ ನ ಸಮ್ಪಸಾರಿಯತಿ, ಏವಂ ಆವರಿತ್ವಾ ಗಹಿತಭಾವೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಮಚ್ಛರಿಪುಗ್ಗಲೋ ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಕಂ ಪರೇಸಂ ಅದಾತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ ಪರಸನ್ತಕಂ ಗಣ್ಹಿತುಕಾಮೋ, ತಸ್ಮಾ ‘ಇದಂ ಅಚ್ಛರಿಯಂ ಮಯ್ಹಮೇವ ಹೋತು, ಮಾ ಅಞ್ಞಸ್ಸಾ’ತಿ ಪವತ್ತಿವಸೇನಸ್ಸ ಅತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿನಿಗೂಹನಲಕ್ಖಣತಾ ಅತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿಗ್ಗಹಣಲಕ್ಖಣತಾ ವಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸೇಸಂ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಗೋಚ್ಛಕೇ ಉತ್ತಾನತ್ಥಮೇವ।

ಇಮಾನಿ ಪನ ಸಂಯೋಜನಾನಿ ಕಿಲೇಸಪಟಿಪಾಟಿಯಾಪಿ ಆಹರಿತುಂ ವಟ್ಟತಿ ಮಗ್ಗಪಟಿಪಾಟಿಯಾಪಿ। ಕಿಲೇಸಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಕಾಮರಾಗಪಟಿಘಸಂಯೋಜನಾನಿ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ಪಹೀಯನ್ತಿ, ಮಾನಸಂಯೋಜನಂ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ, ದಿಟ್ಠಿವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸಾ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ, ಭವರಾಗಸಂಯೋಜನಂ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ, ಇಸ್ಸಾಮಚ್ಛರಿಯಾನಿ

ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ, ಅವಿಜ್ಜಾ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ। ಮಗ್ಗಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ದಿಟ್ಠಿವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸಇಸ್ಸಾಮಚ್ಛರಿಯಾನಿ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ ಪಹೀಯನ್ತಿ, ಕಾಮರಾಗಪಟಿಘಾ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ, ಮಾನಭವರಾಗಅವಿಜ್ಜಾ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನಾತಿ।

೧೧೪೦. ಗನ್ಥಗೋಚ್ಛಕೇ ನಾಮಕಾಯಂ ಗನ್ಥೇತಿ, ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ವಟ್ಟಸ್ಮಿಂ ಘಟೇತೀತಿ **ಕಾಯಗನ್ಥೋ**। ಸಬ್ಬಞ್ಞುಭಾಸಿತಮ್ಪಿ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಸಸ್ಸತೋ ಲೋಕೋ ಇದಮೇವ ಸಚ್ಚಂ ಮೋಘಮಞ್ಞನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಆಕಾರೇನ ಅಭಿನಿವಿಸತೀತಿ **ಇದಂಸಚ್ಚಾಭಿನಿವೇಸೋ**। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಅಭಿಜ್ಝಾಕಾಮರಾಗಾನಂ ವಿಸೇಸೋ ಅತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಅಭಿಜ್ಝಾಕಾಯಗನ್ಥಸ್ಸ ಪದಭಾಜನೇ "ಯೋ ಕಾಮೇಸು ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋ ಕಾಮರಾಗೋ"ತಿ ಅವತ್ವಾ ಯೋ ರಾಗೋ ಸಾರಾಗೋತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಇಮಿನಾ ಯಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಂ 'ಬ್ರಹ್ಮಾನಂ ವಿಮಾನಾದೀಸು ಛನ್ದರಾಗೋ ಕಾಮಾಸವೋ ನ ಹೋತಿ, ಗನ್ಥಗೋಚ್ಛಕಂ ಪತ್ವಾ ಅಭಿಜ್ಝಾಕಾಯಗನ್ಥೋ ಹೋತೀ'ತಿ ತಂ ಸುವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಪರತೋ ಕಿಲೇಸಗೋಚ್ಛಕೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। **ಠಪೇತ್ವಾ ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸ**ನ್ತಿ ಇದಂ ಯಸ್ಮಾ ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸೋ 'ಇದಮೇವ ಸಚ್ಚ'ನ್ತಿಆದಿನಾ ಆಕಾರೇನ ನಾಭಿನಿವಿಸತಿ, 'ಸೀಲೇನ ಸುದ್ಧೀ'ತಿಆದಿನಾ ಏವ ಪನ ಅಭಿನಿವಿಸತಿ, ತಸ್ಮಾ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಭೂತಮ್ಪಿ ತಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪನ್ತೋ 'ಠಪೇತ್ವಾ'ತಿ ಆಹ।

೧೧೬೨. ನೀವರಣಗೋಚ್ಛಕಸ್ಸ ಥಿನಮಿದ್ಧನಿದ್ದೇಸೇ **ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಕಲ್ಲತಾ**ತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಗಿಲಾನಭಾವೋ। ಗಿಲಾನೋ ಹಿ ಅಕಲ್ಲಕೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ವಿನಯೇಪಿ ವುತ್ತಂ - "ನಾಹಂ, ಭನ್ತೇ, ಅಕಲ್ಲಕೋ"ತಿ (ಪಾರಾ॰ ೧೫೧)। **ಅಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ**ತಿ ಚಿತ್ತಗೇಲಞ್ಞಸಙ್ಖಾತೋವ ಅಕಮ್ಮಞ್ಞತಾಕಾರೋ। **ಓಲೀಯನಾ**ತಿ ಓಲೀಯನಾಕಾರೋ। ಇರಿಯಾಪಥಿಕಚಿತ್ತಞ್ಹಿ ಇರಿಯಾಪಥಂ ಸನ್ಧಾರೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತಂ, ರುಕ್ಖೇ ವಗ್ಗುಲಿ ವಿಯ, ಖೀಲೇ ಲಗ್ಗಿತಫಾಣಿತವಾರಕೋ ವಿಯ ಚ, ಓಲೀಯತಿ। ತಸ್ಸ ತಂ ಆಕಾರಂ ಸನ್ಧಾಯ ಓಲೀಯನಾತಿ ವುತ್ತಂ। ದುತಿಯಪದಂ ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ವಡ್ಢಿತಂ। **ಲೀನ**ನ್ತಿ ಅವಿಪ್ಫಾರಿಕತಾಯ ಪಟಿಕುಟಿತಂ। ಇತರೇ ದ್ವೇ ಆಕಾರಭಾವನಿದ್ದೇಸಾ। **ಥಿನ**ನ್ತಿ ಸಪ್ಪಿಪಿಣ್ಡೋ ವಿಯ ಅವಿಪ್ಫಾರಿಕತಾಯ ಘನಭಾವೇನ ಠಿತಂ। **ಥಿಯನಾ**ತಿ ಆಕಾರನಿದ್ದೇಸೋ। ಥಿಯಿತಭಾವೋ **ಥಿಯಿತತ್ತಂ,** ಅವಿಪ್ಫಾರವಸೇನೇವ ಥದ್ಧತಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೧೬೩. **ಕಾಯಸ್ಸಾ**ತಿ ಖನ್ಧತ್ತಯಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ನಾಮಕಾಯಸ್ಸ। **ಅಕಲ್ಲತಾ ಅಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ**ತಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯಮೇವ। ಮೇಘೋ ವಿಯ ಆಕಾಸಂ ಕಾಯಂ ಓನಯ್ಹತೀತಿ **ಓನಾಹೋ**। ಸಬ್ಬತೋಭಾಗೇನ ಓನಾಹೋ **ಪರಿಯೋನಾಹೋ**। ಅಬ್ಭನ್ತರೇ ಸಮೋರುನ್ಧತೀತಿ **ಅನ್ತೋಸಮೋರೋಧೋ**। ಯಥಾ ಹಿ ನಗರೇ ರುನ್ಧಿತ್ವಾ ಗಹಿತೇ ಮನುಸ್ಸಾ ಬಹಿ ನಿಕ್ಖಮಿತುಂ ನ ಲಭನ್ತಿ, ಏವಮ್ಪಿ ಮಿದ್ಧೇನ ಸಮೋರುದ್ಧಾ ಧಮ್ಮಾ ವಿಪ್ಫಾರವಸೇನ ನಿಕ್ಖಮಿತುಂ ನ ಲಭನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅನ್ತೋಸಮೋರೋಧೋತಿ ವುತ್ತಂ। ಮೇಧತೀತಿ **ಮಿದ್ಧಂ;** ಅಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವೇನ ವಿಹಿಂಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸುಪನ್ತಿ ತೇನಾತಿ **ಸೋಪ್ಪಂ**। ಅಕ್ಖಿದಲಾದೀನಂ ಪಚಲಭಾವಂ ಕರೋತೀತಿ **ಪಚಲಾಯಿಕಾ**। **ಸುಪನಾ ಸುಪಿತತ್ತ**ನ್ತಿ ಆಕಾರಭಾವನಿದ್ದೇಸಾ। ಯಂ ಪನ ತೇಸಂ ಪುರತೋ ಸೋಪ್ಪಪದಂ ತಸ್ಸ ಪುನವಚನೇ ಕಾರಣಂ ವುತ್ತಮೇವ। **ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ಥಿನಮಿದ್ಧನೀವರಣ**ನ್ತಿ ಇದಂ ಥಿನಞ್ಚ ಮಿದ್ಧಞ್ಚ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ಆವರಣಟ್ಠೇನ ಥಿನಮಿದ್ಧನೀವರಣನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಯಂ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ನಿದ್ದಾಯ ಪುಬ್ಬಭಾಗಅಪರಭಾಗೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ತಂ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ ಸಮುಚ್ಛಿಜ್ಜತಿ। ಖೀಣಾಸವಾನಂ ಪನ ಕರಜಕಾಯಸ್ಸ ದುಬ್ಬಲಭಾವೇನ ಭವಙ್ಗೋತರಣಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸೇ ವತ್ತಮಾನೇ ತೇ ಸುಪನ್ತಿ, ಸಾ ನೇಸಂ ನಿದ್ದಾ ನಾಮ ಹೋತಿ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ - "ಅಭಿಜಾನಾಮಿ ಖೋ ಪನಾಹಂ, ಅಗ್ಗಿವೇಸ್ಸನ, ಗಿಮ್ಹಾನಂ ಪಚ್ಛಿಮೇ ಮಾಸೇ ಚತುಗ್ಗುಣಂ ಸಙ್ಘಾಟಿಂ ಪಞ್ಞಪೇತ್ವಾ ದಕ್ಖಿಣೇನ ಪಸ್ಸೇನ ಸತೋ ಸಮ್ಪಜಾನೋ ನಿದ್ದಂ ಓಕ್ಕಮಿತಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೩೮೭)। ಏವರೂಪೋ ಪನಾಯಂ ಕರಜಕಾಯಸ್ಸ ದುಬ್ಬಲಭಾವೋ ನ ಮಗ್ಗವಜ್ಝೋ, ಉಪಾದಿನ್ನಕೇಪಿ ಅನುಪಾದಿನ್ನಕೇಪಿ ಲಬ್ಭತಿ। ಉಪಾದಿನ್ನಕೇ ಲಬ್ಭಮಾನೋ ಯದಾ ಖೀಣಾಸವೋ ದೀಘಮಗ್ಗಂ ಗತೋ ಹೋತಿ, ಅಞ್ಞತರಂ ವಾ ಪನ ಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಕಿಲನ್ತೋ, ಏವರೂಪೇ ಕಾಲೇ ಲಬ್ಭತಿ। ಅನುಪಾದಿನ್ನಕೇ ಲಬ್ಭಮಾನೋ ಪಣ್ಣಪುಪ್ಫೇಸು ಲಬ್ಭತಿ। ಏಕಚ್ಚಾನಞ್ಹಿ ರುಕ್ಖಾನಂ ಪಣ್ಣಾನಿ ಸೂರಿಯಾತಪೇನ ಪಸಾರಿಯನ್ತಿ ರತ್ತಿಂ ಪಟಿಕುಟನ್ತಿ, ಪದುಮಪುಪ್ಫಾದೀನಿ ಸೂರಿಯಾತಪೇನ ಪುಪ್ಫನ್ತಿ, ರತ್ತಿಂ ಪುನ ಪಟಿಕುಟನ್ತಿ । ಇದಂ ಪನ ಮಿದ್ಧಂ ಅಕುಸಲತ್ತಾ ಖೀಣಾಸವಾನಂ ನ ಹೋತೀತಿ।

ತತ್ಥ ಸಿಯಾ - "ನ ಮಿದ್ಧಂ ಅಕುಸಲಂ। ಕಸ್ಮಾ? ರೂಪತ್ತಾ। ರೂಪಞ್ಹಿ ಅಬ್ಯಾಕತಂ। ಇದಞ್ಚ ರೂಪಂ। ತೇನೇವೇತ್ಥ 'ಕಾಯಸ್ಸ ಅಕಲ್ಲತಾ ಅಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ'ತಿ ಕಾಯಗ್ಗಹಣಂ ಕತ"ನ್ತಿ। ಯದಿ 'ಕಾಯಸ್ಸಾ'ತಿ ವುತ್ತಮತ್ತೇನೇವೇತಂ ರೂಪಂ, ಕಾಯಪಸ್ಸದ್ಧಾದಯೋಪಿ ಧಮ್ಮಾ ರೂಪಮೇವ ಭವೇಯ್ಯುಂ। 'ಸುಖಞ್ಚ ಕಾಯೇನ ಪಟಿಸಂವೇದೇತಿ' (ಧ॰ ಸ॰ ೧೬೩; ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೩೦) 'ಕಾಯೇನ ಚೇವ ಪರಮಸಚ್ಚಂ ಸಚ್ಛಿಕರೋತೀ'ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೧೮೩; ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೧೧೩) ಸುಖಪಟಿಸಂವೇದನಪರಮತ್ಥಸಚ್ಚಸಚ್ಛಿಕರಣಾನಿಪಿ ರೂಪಕಾಯೇನೇವ ಸಿಯುಂ। ತಸ್ಮಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಮೇತಂ 'ರೂಪಂ ಮಿದ್ಧ'ನ್ತಿ। ನಾಮಕಾಯೋ ಹೇತ್ಥ ಕಾಯೋ ನಾಮ। ಯದಿ ನಾಮಕಾಯೋ, ಅಥ ಕಸ್ಮಾ 'ಸೋಪ್ಪಂ ಪಚಲಾಯಿಕಾ'ತಿ ವುತ್ತಂ? ನ ಹಿ ನಾಮಕಾಯೋ ಸುಪತಿ, ನ ಚ ಪಚಲಾಯತೀತಿ। 'ಲಿಙ್ಗಾದೀನಿ ವಿಯ ಇನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ, ತಸ್ಸ ಫಲತ್ತಾ। ಯಥಾ ಹಿ 'ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಂ ಇತ್ಥಿನಿಮಿತ್ತಂ ಇತ್ಥಿಕುತ್ತಂ ಇತ್ಥಾಕಪ್ಪೋ'ತಿ ಇಮಾನಿ ಲಿಙ್ಗಾದೀನಿ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಫಲತ್ತಾ ವುತ್ತಾನಿ, ಏವಂ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ನಾಮಕಾಯಗೇಲಞ್ಞಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಮಿದ್ಧಸ್ಸ ಫಲತ್ತಾ ಸೋಪ್ಪಾದೀನಿ ವುತ್ತಾನಿ। ಮಿದ್ಧೇ ಹಿ ಸತಿ ತಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ। ಫಲೂಪಚಾರೇನ, ಮಿದ್ಧಂ ಅರೂಪಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ 'ಸೋಪ್ಪಂ ಪಚಲಾಯಿಕಾ ಸುಪನಾ ಸುಪಿತತ್ತ'ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

'ಅಕ್ಖಿದಲಾದೀನಂ ಪಚಲಭಾವಂ ಕರೋತೀತಿ ಪಚಲಾಯಿಕಾ'ತಿ ವಚನತ್ಥೇನಾಪಿ ಚಾಯಮತ್ಥೋ ಸಾಧಿತೋಯೇವಾತಿ ನ ರೂಪಂ ಮಿದ್ಧಂ। ಓನಾಹಾದೀಹಿಪಿ ಚಸ್ಸ ಅರೂಪಭಾವೋ ದೀಪಿತೋಯೇವ। ನ ಹಿ ರೂಪಂ ನಾಮಕಾಯಸ್ಸ 'ಓನಾಹೋ ಪರಿಯೋನಾಹೋ ಅನ್ತೋಸಮೋರೋಧೋ' ಹೋತೀತಿ। 'ನನು ಚ ಇಮಿನಾವ ಕಾರಣೇನೇತಂ ರೂಪಂ? ನ ಹಿ ಅರೂಪಂ ಕಸ್ಸಚಿ ಓನಾಹೋ, ನ ಪರಿಯೋನಾಹೋ, ನ ಅನ್ತೋಸಮೋರೋಧೋ ಹೋತೀ'ತಿ। ಯದಿ ಏವಂ, ಆವರಣಮ್ಪಿ ನ ಭವೇಯ್ಯ। ತಸ್ಮಾ। ಯಥಾ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಾದಯೋ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ಆವರಣಟ್ಠೇನ ನೀವರಣಾ, ಏವಂ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಓನಾಹನಾದಿಅತ್ಥೇನ ಓನಾಹಾದಿತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಪಿಚ "ಪಞ್ಚ ನೀವರಣೇ ಪಹಾಯ ಚೇತಸೋ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸೇ ಪಞ್ಞಾಯ ದುಬ್ಬಲೀಕರಣೇ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೧೪೬; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೨೩೩) ವಚನತೋಪೇತಂ ಅರೂಪಂ। ನ ಹಿ ರೂಪಂ ಚಿತ್ತುಪಕ್ಕಿಲೇಸೋ, ನ ಪಞ್ಞಾಯ ದುಬ್ಬಲೀಕರಣಂ ಹೋತೀತಿ।

ಕಸ್ಮಾ ನ ಹೋತಿ? ನನು ವುತ್ತಂ -

> "ಸನ್ತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಏಕೇ ಸಮಣಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಸುರಂ ಪಿವನ್ತಿ ಮೇರಯಂ, ಸುರಾಮೇರಯಪಾನಾ ಅಪ್ಪಟಿವಿರತಾ, ಅಯಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಠಮೋ ಸಮಣಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಂ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸೋ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೫೦)।

ಅಪರಮ್ಪಿ ವುತ್ತಂ "ಛ ಖೋಮೇ, ಗಹಪತಿಪುತ್ತ, ಆದೀನವಾ ಸುರಾಮೇರಯಮಜ್ಜಪಮಾದಟ್ಠಾನಾನುಯೋಗೇ - ಸನ್ದಿಟ್ಠಿಕಾ ಧನಜಾನಿ, ಕಲಹಪ್ಪವಡ್ಢನೀ, ರೋಗಾನಂ ಆಯತನಂ, ಅಕಿತ್ತಿಸಞ್ಜನನೀ, ಕೋಪೀನನಿದಂಸನೀ, ಪಞ್ಞಾಯ ದುಬ್ಬಲೀಕರಣೀತ್ವೇವ ಛಟ್ಠಂ ಪದಂ ಭವತೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೨೪೮)। ಪಚ್ಚಕ್ಖತೋಪಿ ಚೇತಂ ಸಿದ್ಧಮೇವ। ಯಥಾ ಮಜ್ಜೇ ಉದರಗತೇ, ಚಿತ್ತಂ ಸಂಕಿಲಿಸ್ಸತಿ, ಪಞ್ಞಾ ದುಬ್ಬಲಾ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಮಜ್ಜಂ ವಿಯ ಮಿದ್ಧಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಸಂಕಿಲೇಸೋ ಚೇವ ಪಞ್ಞಾಯ ದುಬ್ಬಲೀಕರಣಞ್ಚ ಸಿಯಾತಿ। ನ, ಪಚ್ಚಯನಿದ್ದೇಸತೋ। ಯದಿ ಹಿ ಮಜ್ಜಂ ಸಂಕಿಲೇಸೋ ಭವೇಯ್ಯ, ಸೋ "ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ನೀವರಣೇ ಪಹಾಯ ಚೇತಸೋ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸೇ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೯೭) ವಾ, "ಏವಮೇವ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಞ್ಚಿಮೇ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸಾ, ಯೇಹಿ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸೇಹಿ ಉಪಕ್ಕಿಲಿಟ್ಠಂ ಚಿತ್ತಂ ನ ಚೇವ ಮುದು ಹೋತಿ, ನ ಚ ಕಮ್ಮನಿಯಂ, ನ ಚ ಪಭಸ್ಸರಂ, ಪಭಙ್ಗು ಚ, ನ ಚ ಸಮ್ಮಾ ಸಮಾಧಿಯತಿ ಆಸವಾನಂ ಖಯಾಯ। ಕತಮೇ ಪಞ್ಚ? ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸೋ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೨೧೪) ವಾ, "ಕತಮೇ ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸಾ? ಅಭಿಜ್ಝಾ ವಿಸಮಲೋಭೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೭೧) ವಾ - ಏವಮಾದೀಸು ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸನಿದ್ದೇಸೇಸು ನಿದ್ದೇಸಂ ಆಗಚ್ಛೇಯ್ಯ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ಪೀತೇ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಯೇ ಚಿತ್ತಸಂಕಿಲೇಸಾ ಚೇವ ಪಞ್ಞಾಯ ಚ ದುಬ್ಬಲೀಕರಣಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ತೇಸಂ ಪಚ್ಚಯತ್ತಾ ಪಚ್ಚಯನಿದ್ದೇಸತೋ ಏವಂ ವುತ್ತಂ। ಮಿದ್ಧಂ ಪನ ಸಯಮೇವ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಸಂಕಿಲೇಸೋ ಚೇವ ಪಞ್ಞಾಯ ದುಬ್ಬಲೀಕರಣಞ್ಚಾತಿ ಅರೂಪಮೇವ ಮಿದ್ಧಂ।

ಕಿಞ್ಚ ಭಿಯ್ಯೋ? ಸಮ್ಪಯೋಗವಚನತೋ। “ಥಿನಮಿದ್ಧನೀವರಣಂ ಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣೇನ ನೀವರಣಞ್ಚೇವ ನೀವರಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಞ್ಚಾ”ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೧೭೬) ಹಿ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ಸಮ್ಪಯೋಗವಚನತೋ ನಯಿದಂ ರೂಪಂ। ನ ಹಿ ರೂಪಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಙ್ಖ್ಯಂ ಲಭತೀತಿ। ಅಥಾಪಿ ಸಿಯಾ - ‘ಯಥಾಲಾಭವಸೇನೇತಂ ವುತ್ತಂ। ಯಥಾ ಹಿ “ಸಿಪ್ಪಿಸಮ್ಬುಕಮ್ಪಿ ಸಕ್ಖರಕಥಲಮ್ಪಿ ಮಚ್ಛಗುಮ್ಬಮ್ಪಿ ಚರನ್ತಮ್ಪಿ ತಿಟ್ಠನ್ತಮ್ಪೀ”ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೯; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೩೩) ಏವಂ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ಯಥಾಲಾಭವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ಸಕ್ಖರಕಥಲಞ್ಹಿ ತಿಟ್ಠತಿ ಯೇವ ನ ಚರತಿ, ಇತರದ್ವಯಂ ತಿಟ್ಠತಿಪಿ ಚರತಿಪಿ। ಏವಮಿಧಾಪಿ ಮಿದ್ಧಂ ನೀವರಣಮೇವ, ನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ , ಥಿನಂ ನೀವರಣಮ್ಪಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಮ್ಪೀತಿ ಸಬ್ಬಂ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ಯಥಾಲಾಭವಸೇನ “ನೀವರಣಞ್ಚೇವ ನೀವರಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಞ್ಚಾ”ತಿ ವುತ್ತಂ। ಮಿದ್ಧಂ ಪನ ಯಥಾ ಸಕ್ಖರಕಥಲಂ ತಿಟ್ಠತೇವ ನ ಚರತಿ, ಏವಂ ನೀವರಣಮೇವ, ನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ರೂಪಮೇವ ಮಿದ್ಧನ್ತಿ। ನ, ರೂಪಭಾವಾಸಿದ್ಧಿತೋ। ಸಕ್ಖರಕಥಲಞ್ಹಿ ನ ಚರತೀತಿ ವಿನಾಪಿ ಸುತ್ತೇನ ಸಿದ್ಧಂ। ತಸ್ಮಾ ತತ್ಥ ಯಥಾಲಾಭವಸೇನತ್ಥೋ ಹೋತು । ಮಿದ್ಧಂ ಪನ ರೂಪನ್ತಿ ಅಸಿದ್ಧಮೇತಂ। ನ ಸಕ್ಕಾ ತಸ್ಸ ಇಮಿನಾ ಸುತ್ತೇನ ರೂಪಭಾವೋ ಸಾಧೇತುನ್ತಿ ಮಿದ್ಧಸ್ಸ ರೂಪಭಾವಾಸಿದ್ಧಿತೋ ನ ಇದಂ ಯಥಾಲಾಭವಸೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅರೂಪಮೇವ ಮಿದ್ಧಂ।

ಕಿಞ್ಚ ಭಿಯ್ಯೋ? ‘ಚತ್ತತ್ತಾ’ತಿಆದಿವಚನತೋ। ವಿಭಙ್ಗಸ್ಮಿಞ್ಹಿ “ವಿಗತಥಿನಮಿದ್ಧೋತಿ ತಸ್ಸ ಥಿನಮಿದ್ಧಸ್ಸ ಚತ್ತತ್ತಾ ವನ್ತತ್ತಾ ಮುತ್ತತ್ತಾ ಪಹೀನತ್ತಾ ಪಟಿನಿಸ್ಸಟ್ಠತ್ತಾ, ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ವಿಗತಥಿನಮಿದ್ಧೋ”ತಿ (ವಿಭ॰ ೫೪೭) ಚ, “ಇದಂ ಚಿತ್ತಂ ಇಮಮ್ಹಾ ಥಿನಮಿದ್ಧಾ ಸೋಧೇತಿ ವಿಸೋಧೇತಿ ಪರಿಸೋಧೇತಿ ಮೋಚೇತಿ ವಿಮೋಚೇತಿ ಪರಿಮೋಚೇತಿ, ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ಥಿನಮಿದ್ಧಾ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿಸೋಧೇತೀ” ಚಾತಿ (ವಿಭ॰ ೫೫೧) - ಏವಂ ‘ಚತ್ತತ್ತಾ’ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ನ ಚ ‘ರೂಪಂ’ ಏವಂ ವುಚ್ಚತಿ, ತಸ್ಮಾಪಿ ಅರೂಪಮೇವ ಮಿದ್ಧನ್ತಿ। ನ, ಚಿತ್ತಜಸ್ಸಾಸಮ್ಭವವಚನತೋ। ತಿವಿಧಞ್ಹಿ ಮಿದ್ಧಂ - ಚಿತ್ತಜಂ ಉತುಜಂ ಆಹಾರಜಞ್ಚ। ತಸ್ಮಾ ಯಂ ತತ್ಥ ಚಿತ್ತಜಂ ತಸ್ಸ ವಿಭಙ್ಗೇ ಝಾನಚಿತ್ತೇಹಿ ಅಸಮ್ಭವೋ ವುತ್ತೋ, ನ ಅರೂಪಭಾವೋ ಸಾಧಿತೋತಿ ರೂಪಮೇವ ಮಿದ್ಧನ್ತಿ। ನ, ರೂಪಭಾವಾಸಿದ್ಧಿತೋವ। ಮಿದ್ಧಸ್ಸ ಹಿ ರೂಪಭಾವೇ ಸಿದ್ಧೇ ಸಕ್ಕಾ ಏತಂ ಲದ್ಧುಂ। ತತ್ಥ ಚಿತ್ತಜಸ್ಸಾಸಮ್ಭವೋ ವುತ್ತೋ। ಸೋ ಏವ ಚ ನ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ ಅರೂಪಮೇವ ಮಿದ್ಧಂ।

ಕಿಞ್ಚ ಭಿಯ್ಯೋ? ಪಹಾನವಚನತೋ। ಭಗವತಾ ಹಿ “ಛ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಧಮ್ಮೇ ಪಹಾಯ ಭಬ್ಬೋ ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರಿತುಂ; ಕತಮೇ ಛ? ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಂ, ಬ್ಯಾಪಾದಂ, ಥಿನಮಿದ್ಧಂ, ಉದ್ಧಚ್ಚಂ, ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಂ, ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಂ; ಕಾಮೇಸು ಖೋ ಪನಸ್ಸ ಆದೀನವೋ ಸಮ್ಮಪಞ್ಞಾಯ ಸುದಿಟ್ಠೋ ಹೋತೀ”ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೬.೭೩) ಚ, “ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ನೀವರಣೇ ಪಹಾಯ ಬಲವತಿಯಾ ಪಞ್ಞಾಯ ಅತ್ತತ್ಥಂ ವಾ ಪರತ್ಥಂ ವಾ ಞಸ್ಸತೀ”ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೫.೫೧) ಚ ಆದೀಸು ಮಿದ್ಧಸ್ಸಾಪಿ ಪಹಾನಂ ವುತ್ತಂ। ನ ಚ ರೂಪಂ ಪಹಾತಬ್ಬಂ। ಯಥಾಹ - “ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ, ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ, ನ ಪಹಾತಬ್ಬೋ, ನ ಭಾವೇತಬ್ಬೋ ನ ಸಚ್ಛಿಕಾತಬ್ಬೋ”ತಿ (ವಿಭ॰ ೧೦೩೧) ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಪಹಾನವಚನತೋ ಅರೂಪಮೇವ ಮಿದ್ಧನ್ತಿ। ನ, ರೂಪಸ್ಸಾಪಿ ಪಹಾನವಚನತೋ। “ರೂಪಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ನ ತುಮ್ಹಾಕಂ, ತಂ ಪಜಹಥಾ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೭; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೩೩)। ಏತ್ಥ ಹಿ ರೂಪಸ್ಸಾಪಿ ಪಹಾನಂ ವುತ್ತಮೇವ। ತಸ್ಮಾ ಅಕಾರಣಮೇತನ್ತಿ। ನ, ಅಞ್ಞಥಾ ವುತ್ತತ್ತಾ। ತಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಸುತ್ತೇ “ಯೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ರೂಪೇ ಛನ್ದರಾಗವಿನಯೋ ತಂ ತತ್ಥ ಪಹಾನ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೨೫) ಏವಂ ಛನ್ದರಾಗಪ್ಪಹಾನವಸೇನ ರೂಪಸ್ಸ ಪಹಾನಂ ವುತ್ತಂ, ನ ಯಥಾ “ಛ ಧಮ್ಮೇ ಪಹಾಯ ಪಞ್ಚ ನೀವರಣೇ ಪಹಾಯಾ”ತಿ ಏವಂ ಪಹಾತಬ್ಬಮೇವ ವುತ್ತನ್ತಿ, ಅಞ್ಞಥಾ ವುತ್ತತ್ತಾ, ನ ರೂಪಂ ಮಿದ್ಧಂ। ತಸ್ಮಾ ಯಾನೇತಾನಿ “ಸೋ ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ನೀವರಣೇ ಪಹಾಯ ಚೇತಸೋ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸೇ”ತಿಆದೀನಿ ಸುತ್ತಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ, ಏತೇಹಿ ಚೇವ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಚ ಸುತ್ತೇಹಿ ಅರೂಪಮೇವ ಮಿದ್ಧನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತಥಾ ಹಿ -

> “ಪಞ್ಚಿಮೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಆವರಣಾ ನೀವರಣಾ ಚೇತಸೋ ಅಜ್ಝಾರುಹಾ ಪಞ್ಞಾಯ ದುಬ್ಬಲೀಕರಣಾ। ಕತಮೇ ಪಞ್ಚ? ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಆವರಣೋ ನೀವರಣೋ…ಪೇ॰… ಥಿನಮಿದ್ಧಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಆವರಣಂ ನೀವರಣಂ ಚೇತಸೋ ಅಜ್ಝಾರುಹಂ ಪಞ್ಞಾಯ ದುಬ್ಬಲೀಕರಣ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೨೨೦) ಚ, “ಥಿನಮಿದ್ಧನೀವರಣಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅನ್ಧಕರಣಂ ಅಚಕ್ಖುಕರಣಂ ಅಞ್ಞಾಣಕರಣಂ ಪಞ್ಞಾನಿರೋಧಿಕಂ ವಿಘಾತಪಕ್ಖಿಕಂ ಅನಿಬ್ಬಾನಸಂವತ್ತನಿಕ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೨೨೧) ಚ,

“ಏವಮೇವ ಖೋ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಥಿನಮಿದ್ಧಪರಿಯುಟ್ಠಿತೇನ ಚೇತಸಾ ವಿಹರತಿ ಥಿನಮಿದ್ಧಪರೇತೇನಾ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೨೩೬) ಚ, “ಅಯೋನಿಸೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಮನಸಿಕರೋತೋ ಅನುಪ್ಪನ್ನೋ ಚೇವ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ… ಪೇ॰… ಅನುಪ್ಪನ್ನಞ್ಚೇವ ಥಿನಮಿದ್ಧಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೮೬) ಚ, “ಕೇವಲೋಹಾಯಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಕುಸಲರಾಸಿ ಯದಿದಂ ಪಞ್ಚ ನೀವರಣಾ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೩೭೧) ಚ -

ಏವಮಾದೀನಿ ಚ ಅನೇಕಾನಿ ಏತಸ್ಸ ಅರೂಪಭಾವಜೋತಕಾನೇವ ಸುತ್ತಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ। ಯಸ್ಮಾ ಚೇತಂ ಅರೂಪಂ ತಸ್ಮಾ ಆರುಪ್ಪೇಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ ಮಹಾಪಕರಣೇ **ಪಟ್ಠಾನೇ** - “ನೀವರಣಂ ಧಮ್ಮಂ ಪಟಿಚ್ಚ ನೀವರಣೋ ಧಮ್ಮೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯಾ”ತಿ ಏತಸ್ಸ ವಿಭಙ್ಗೇ “ಆರುಪ್ಪೇ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದನೀವರಣಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಥಿನಮಿದ್ಧಂ… ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣ”ನ್ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ३.೮.೮) ಸಬ್ಬಂ ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಂ। ತಸ್ಮಾ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಮೇತ್ಥ ಗನ್ತಬ್ಬಂ ಅರೂಪಮೇವ ಮಿದ್ಧನ್ತಿ।

೧೧೬೬. ಕುಕ್ಕುಚ್ಚನಿದ್ದೇಸೇ **ಅಕಪ್ಪಿಯೇ ಕಪ್ಪಿಯಸಞ್ಞಿತಾ**ತಿಆದೀನಿ ಮೂಲತೋ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಾನಿ। ಏವಂಸಞ್ಞಿತಾಯ ಹಿ ಕತೇ ವೀತಿಕಮ್ಮೇ, ನಿಟ್ಠಿತೇ ವತ್ಥುಜ್ಝಾಚಾರೇ, ಪುನ ಸಞ್ಜಾತಸತಿನೋಪಿ ‘ದುಟ್ಠು ಮಯಾ ಕತ’ನ್ತಿ ಏವಂ ಅನುತಪ್ಪಮಾನಸ್ಸ ಪಚ್ಛಾನುತಾಪವಸೇನೇತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತೇನ ತಂ ಮೂಲತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ ‘ಅಕಪ್ಪಿಯೇ ಕಪ್ಪಿಯಸಞ್ಞಿತಾ’ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಅಕಪ್ಪಿಯಭೋಜನಂ ಕಪ್ಪಿಯಸಞ್ಞೀ ಹುತ್ವಾ ಪರಿಭುಞ್ಜತಿ, ಅಕಪ್ಪಿಯಮಂಸಂ ಕಪ್ಪಿಯಮಂಸಸಞ್ಞೀ ಹುತ್ವಾ, ಅಚ್ಛಮಂಸಂ ಸೂಕರಮಂಸನ್ತಿ, ದೀಪಿಮಂಸಂ ವಾ ಮಿಗಮಂಸನ್ತಿ ಖಾದತಿ; ಕಾಲೇ ವೀತಿವತ್ತೇ ಕಾಲಸಞ್ಞಾಯ, ಪವಾರೇತ್ವಾ ಅಪ್ಪವಾರಿತಸಞ್ಞಾಯ, ಪತ್ತಸ್ಮಿಂ ರಜೇ ಪತಿತೇ ಪಟಿಗ್ಗಹಿತಸಞ್ಞಾಯ ಭುಞ್ಜತಿ - ಏವಂ ‘ಅಕಪ್ಪಿಯೇ ಕಪ್ಪಿಯಸಞ್ಞಾಯ’ ವೀತಿಕ್ಕಮಂ ಕರೋತಿ ನಾಮ। ಸೂಕರಮಂಸಂ ಪನ ಅಚ್ಛಮಂಸಸಞ್ಞಾಯ ಖಾದಮಾನೋ, ಕಾಲೇ ಚ ವಿಕಾಲಸಞ್ಞಾಯ ಭುಞ್ಜಮಾನೋ ‘ಕಪ್ಪಿಯೇ ಅಕಪ್ಪಿಯಸಞ್ಞಿತಾಯ’ ವೀತಿಕ್ಕಮಂ ಕರೋತಿ ನಾಮ। ಅನವಜ್ಜಂ ಪನ ಕಿಞ್ಚಿದೇವ ವಜ್ಜಸಞ್ಞಿತಾಯ, ವಜ್ಜಞ್ಚ ಅನವಜ್ಜಸಞ್ಞಿತಾಯ ಕರೋನ್ತೋ ‘ಅನವಜ್ಜೇ ವಜ್ಜಸಞ್ಞಾಯ ವಜ್ಜೇ ಚ ಅನವಜ್ಜಸಞ್ಞಾಯ’ ವೀತಿಕ್ಕಮಂ ಕರೋತಿ ನಾಮ। ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತಂ “ಅಕತಂ ವತ ಮೇ ಕಲ್ಯಾಣಂ, ಅಕತಂ ಕುಸಲಂ, ಅಕತಂ ಭೀರುತ್ತಾಣಂ, ಕತಂ ಪಾಪಂ, ಕತಂ ಲುದ್ದಂ, ಕತಂ ಕಿಬ್ಬಿಸ”ನ್ತಿ ಏವಂ ಅನವಜ್ಜೇ ವಜ್ಜಸಞ್ಞಿತಾಯಪಿ ಕತೇ ವೀತಿಕ್ಕಮೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾಸ್ಸ ಅಞ್ಞಮ್ಪಿ ವತ್ಥುಂ ಅನುಜಾನನ್ತೋ **ಯಂ ಏವರೂಪ**ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ।

ತತ್ಥ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಪದಂ ವುತ್ತತ್ಥಮೇವ। ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಾಯನಾಕಾರೋ **ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಾಯನಾ**। ಕುಕ್ಕುಚ್ಚೇನ ಅಯಿತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಾಯಿತತ್ತಂ**। **ಚೇತಸೋ ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರೋ**ತಿ ಏತ್ಥ ಕತಾಕತಸ್ಸ ಸಾವಜ್ಜಾನವಜ್ಜಸ್ಸ ವಾ ಅಭಿಮುಖಗಮನಂ ‘ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರೋ’ ನಾಮ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಸೋ ಕತಂ ವಾ ಪಾಪಂ ಅಕತಂ ನ ಕರೋತಿ, ಅಕತಂ ವಾ ಕಲ್ಯಾಣಂ ಕತಂ ನ ಕರೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ವಿರೂಪೋ ಕುಚ್ಛಿತೋ ವಾ ಪಟಿಸಾರೋತಿ ‘ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರೋ’। ಸೋ ಪನ ಚೇತಸೋ, ನ ಸತ್ತಸ್ಸಾತಿ ಞಾಪನತ್ಥಂ ‘ಚೇತಸೋ’ ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರೋತಿ ವುತ್ತಂ। ಅಯಮಸ್ಸ ಸಭಾವನಿದ್ದೇಸೋ। ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಪನ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಂ ಆರಗ್ಗಮಿವ ಕಂಸಪತ್ತಂ ಮನಂ ವಿಲಿಖಮಾನಮೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ **ಮನೋವಿಲೇಖೋ**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಅಯಮಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚನಿದ್ದೇಸೋ। ಯಂ ಪನ ವಿನಯೇ “ಅಥ ಖೋ ಆಯಸ್ಮಾ ಸಾರಿಪುತ್ತೋ ಭಗವತಾ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಂ ಅನುವಸಿತ್ವಾ ಅನುವಸಿತ್ವಾ ಆವಸಥಪಿಣ್ಡಂ ಪರಿಭುಞ್ಜಿತು”ನ್ತಿ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಾಯನ್ತೋ ನ ಪಟಿಗ್ಗಹೇಸೀತಿ (ಪಾಚಿ॰ ೨೦೪) ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಂ ಆಗತಂ, ನ ತಂ ನೀವರಣಂ। ನ ಹಿ ಅರಹತೋ ‘ದುಟ್ಠು ಮಯಾ ಇದಂ ಕತ’ನ್ತಿ ಏವಂ ಅನುತಾಪೋ ಅತ್ಥಿ। ನೀವರಣಪತಿರೂಪಕಂ ಪನೇತಂ ‘ಕಪ್ಪತಿ ನ ಕಪ್ಪತೀ’ತಿ ವೀಮಂಸನಸಙ್ಖಾತಂ ವಿನಯಕುಕ್ಕುಚ್ಚಂ ನಾಮ।

೧೧೭೬. **“ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ನೀವರಣಾ ಚೇವ ನೀವರಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಚಾ”**ತಿ ಪದಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸೇ ಯಸ್ಮಾ ಥಿನಮಿದ್ಧಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ನ ವಿಜಹತಿ, ತಸ್ಮಾ **ಥಿನಮಿದ್ಧನೀವರಣಂ ಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣೇನ ನೀವರಣಞ್ಚೇವ ನೀವರಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಞ್ಚಾ**ತಿ ಅಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಉದ್ಧಚ್ಚೇ ಸತಿಪಿ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚೇನ ವಿನಾಪಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ಯಞ್ಚ ಯೇನ ಸಮ್ಪಯೋಗಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ, ತಂ ನ ಯೋಜಿತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಇಮೇ ಪನ ನೀವರಣೇ ಕಿಲೇಸಪಟಿಪಾಟಿಯಾಪಿ ಆಹರಿತುಂ ವಟ್ಟತಿ ಮಗ್ಗಪಟಿಪಾಟಿಯಾಪಿ। ಕಿಲೇಸಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಬ್ಯಾಪಾದಾ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ಪಹೀಯನ್ತಿ, ಥಿನಮಿದ್ಧುದ್ಧಚ್ಚಾನಿ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ, ಕುಕ್ಕುಚ್ಚವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ, ಅವಿಜ್ಜಾ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ। ಮಗ್ಗಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಪಹೀಯನ್ತಿ, ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಬ್ಯಾಪಾದಾ, ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ ಥಿನಮಿದ್ಧುದ್ಧಚ್ಚಾವಿಜ್ಜಾತಿ।

೧೧೮೨. ಪರಾಮಾಸಗೋಚ್ಛಕೇ **ತೇ ಧಮ್ಮೇ ಠಪೇತ್ವಾ**ತಿ ಪುಚ್ಛಾಸಭಾಗೇನ ಬಹುವಚನಂ ಕತಂ।

೧೨೧೯. ಉಪಾದಾನನಿದ್ದೇಸೇ ವತ್ಥುಸಙ್ಖಾತಂ ಕಾಮಂ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ **ಕಾಮುಪಾದಾನಂ** ಕಾಮೋ ಚ ಸೋ ಉಪಾದಾನಞ್ಚಾತಿಪಿ ಕಾಮುಪಾದಾನಂ। **ಉಪಾದಾನ**ನ್ತಿ ದಳ್ಹಗ್ಗಹಣಂ। ದಳ್ಹತ್ಥೋ ಹಿ ಏತ್ಥ ಉಪಸದ್ದೋ ಉಪಾಯಾಸಉಪಕಟ್ಠಾದೀಸು ವಿಯ। ತಥಾ ದಿಟ್ಠಿ ಚ ಸಾ ಉಪಾದಾನಞ್ಚಾತಿ **ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಂ।** ದಿಟ್ಠಿಂ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಂ। 'ಸಸ್ಸತೋ ಅತ್ತಾ ಚ ಲೋಕೋ ಚಾ'ತಿಆದೀಸು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೩೧) ಹಿ ಪುರಿಮದಿಟ್ಠಿಂ ಉತ್ತರದಿಟ್ಠಿ ಉಪಾದಿಯತಿ। ತಥಾ ಸೀಲಬ್ಬತಂ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ **ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಂ।** ಸೀಲಬ್ಬತಞ್ಚ ತಂ ಉಪಾದಾನಞ್ಚಾತಿಪಿ ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಂ। ಗೋಸೀಲಗೋವತಾದೀನಿ ಹಿ 'ಏವಂ ಸುದ್ಧೀ'ತಿ ಅಭಿನಿವೇಸತೋ ಸಯಮೇವ ಉಪಾದಾನಾನಿ। ತಥಾ, ವದನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ 'ವಾದೋ'; ಉಪಾದಿಯನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ 'ಉಪಾದಾನಂ'। ಕಿಂ ವದನ್ತಿ, ಉಪಾದಿಯನ್ತಿ ವಾ? ಅತ್ತಾನಂ। ಅತ್ತನೋ ವಾದುಪಾದಾನಂ **ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನಂ;** 'ಅತ್ತವಾದಮತ್ತಮೇವ ವಾ ಅತ್ತಾ'ತಿ ಉಪಾದಿಯನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನಂ।

೧೨೨೦. **ಯೋ ಕಾಮೇಸು ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋ**ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ವತ್ಥುಕಾಮಾವ ಅನವಸೇಸತೋ ಕಾಮಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ತಸ್ಮಾ ವತ್ಥುಕಾಮೇಸು ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋ ಇಧ ಕಾಮುಪಾದಾನನ್ತಿ ಅನಾಗಾಮಿನೋಪಿ ತಂ ಸಿದ್ಧಂ ಹೋತಿ। ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣವತ್ಥುಕೋ ಪನಸ್ಸ ಕಾಮರಾಗೋವ ನತ್ಥೀತಿ।

೧೨೨೧. ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನನಿದ್ದೇಸೇ **ನತ್ಥಿ ದಿನ್ನ**ನ್ತಿ। ದಿನ್ನಂ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ, ಸಕ್ಕಾ ಕಸ್ಸಚಿ ಕಿಞ್ಚಿ ದಾತುನ್ತಿ ಜಾನಾತಿ; ದಿನ್ನಸ್ಸ ಪನ ಫಲಂ ವಿಪಾಕೋ ನತ್ಥೀತಿ ಗಣ್ಹಾತಿ। **ನತ್ಥಿ ಯಿಟ್ಠ**ನ್ತಿ। ಯಿಟ್ಠಂ ವುಚ್ಚತಿ ಮಹಾಯಾಗೋ। ತಂ ಯಜಿತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ ಜಾನಾತಿ; ಯಿಟ್ಠಸ್ಸ ಪನ ಫಲಂ ವಿಪಾಕೋ ನತ್ಥೀತಿ ಗಣ್ಹಾತಿ। **ನತ್ಥಿ ಹುತ**ನ್ತಿ ಆಹುನಪಾಹುನಮಙ್ಗಲಕಿರಿಯಾ। ತಂ ಕಾತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ ಜಾನಾತಿ; ತಸ್ಸ ಪನ ಫಲಂ ವಿಪಾಕೋ ನತ್ಥೀತಿ ಗಣ್ಹಾತಿ। **ನತ್ಥಿ, ಸುಕತದುಕ್ಕಟಾನ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ದಸ ಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಾ ಸುಕತಕಮ್ಮಾನಿ ನಾಮ। ದಸ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಾ ದುಕ್ಕಟಕಮ್ಮಾನಿ ನಾಮ। ತೇಸಂ ಅತ್ಥಿಭಾವಂ ಜಾನಾತಿ ಫಲಂ ವಿಪಾಕೋ ಪನ ನತ್ಥೀತಿ ಗಣ್ಹಾತಿ। **ನತ್ಥಿ ಅಯಂ ಲೋಕೋ**ತಿ ಪರಲೋಕೇ ಠಿತೋ ಇಮಂ ಲೋಕಂ ನತ್ಥೀತಿ ಗಣ್ಹಾತಿ। **ನತ್ಥಿ ಪರಲೋಕೋ**ತಿ ಇಧ ಲೋಕೇ ಠಿತೋ ಪರಲೋಕಂ ನತ್ಥೀತಿ ಗಣ್ಹಾತಿ। **ನತ್ಥಿ ಮಾತಾ ನತ್ಥಿ ಪಿತಾ**ತಿ ಮಾತಾಪಿತೂನಂ ಅತ್ಥಿಭಾವಂ ಜಾನಾತಿ, ತೇಸು ಕತಪಚ್ಚಯೇನ ಕೋಚಿ ಫಲಂ ವಿಪಾಕೋ ನತ್ಥೀತಿ ಗಣ್ಹಾತಿ। **ನತ್ಥಿ ಸತ್ತಾ ಓಪಪಾತಿಕಾ**ತಿ ಚವನಕಉಪಪಜ್ಜನಕಾ ಸತ್ತಾ ನತ್ಥೀತಿ ಗಣ್ಹಾತಿ। **ಸಮ್ಮಗ್ಗತಾ ಸಮ್ಮಾ ಪಟಿಪನ್ನಾ**ತಿ ಅನುಲೋಮಪಟಿಪದಂ ಪಟಿಪನ್ನಾ ಧಮ್ಮಿಕಸಮಣಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಲೋಕಸ್ಮಿಂ ನತ್ಥೀತಿ ಗಣ್ಹಾತಿ। **ಯೇ ಇಮಞ್ಚ ಲೋಕಂ ಪರಞ್ಚ ಲೋಕಂ ಸಯಂ ಅಭಿಞ್ಞಾ ಸಚ್ಛಿಕತ್ವಾ ಪವೇದೇನ್ತೀ**ತಿ ಇಮಞ್ಚ ಲೋಕಂ ಪರಞ್ಚ ಲೋಕಂ ಅತ್ತನಾವ ಅಭಿವಿಸಿಟ್ಠೇನ ಞಾಣೇನ ಞತ್ವಾ ಪವೇದನಸಮತ್ಥೋ ಸಬ್ಬಞ್ಞು ಬುದ್ಧೋ ನಾಮ ನತ್ಥೀತಿ ಗಣ್ಹಾತಿ।

ಇಮಾನಿ ಪನ ಉಪಾದಾನಾನಿ ಕಿಲೇಸಪಟಿಪಾಟಿಯಾಪಿ ಆಹರಿತುಂ ವಟ್ಟತಿ ಮಗ್ಗಪಟಿಪಾಟಿಯಾಪಿ। ಕಿಲೇಸಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಕಾಮುಪಾದಾನಂ ಚತೂಹಿ ಮಗ್ಗೇಹಿ ಪಹೀಯತಿ, ಸೇಸಾನಿ ತೀಣಿ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ। ಮಗ್ಗಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಾದೀನಿ ಪಹೀಯನ್ತಿ, ಚತೂಹಿ ಮಗ್ಗೇಹಿ ಕಾಮುಪಾದಾನನ್ತಿ।

೧೨೩೫. ಕಿಲೇಸಗೋಚ್ಛಕೇ ಕಿಲೇಸಾ ಏವ **ಕಿಲೇಸವತ್ಥೂನಿ।** ವಸನ್ತಿ ವಾ ಏತ್ಥ ಅಖೀಣಾಸವಾ ಸತ್ತಾ ಲೋಭಾದೀಸು ಪತಿಟ್ಠಿತತ್ತಾತಿ **'ವತ್ಥೂನಿ'**। ಕಿಲೇಸಾ ಚ ತೇ ತಪ್ಪತಿಟ್ಠಾನಂ ಸತ್ತಾನಂ ವತ್ಥೂನಿ ಚಾತಿ **'ಕಿಲೇಸವತ್ಥೂನಿ'**। ಯಸ್ಮಾ ಚೇತ್ಥ

ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಾದಿಭಾವೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಕಿಲೇಸಾಪಿ ವಸನ್ತಿ ಏವ ನಾಮ, ತಸ್ಮಾ ಕಿಲೇಸಾನಂ ವತ್ಥೂನೀತಿಪಿ 'ಕಿಲೇಸವತ್ಥೂನಿ'।

೧೨೩೭. **ತತ್ಥ ಕತಮೋ ಲೋಭೋ? ಯೋ ರಾಗೋ ಸಾರಾಗೋತಿ** ಅಯಂ ಪನ ಲೋಭೋ ಹೇತುಗೋಚ್ಛಕೇ ಗನ್ಥಗೋಚ್ಛಕೇ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಕಿಲೇಸಗೋಚ್ಛಕೇತಿ ತೀಸು ಠಾನೇಸು ಅತಿರೇಕಪದಸತೇನ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ। ಆಸವಸಂಯೋಜನಓಘಯೋಗನೀವರಣಉಪಾದಾನಗೋಚ್ಛಕೇಸು ಅಟ್ಠಹಿ ಅಟ್ಠಹಿ ಪದೇಹಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ। ಸ್ವಾಯಂ ಅತಿರೇಕಪದಸತೇನ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಟ್ಠಾನೇಪಿ ಅಟ್ಠಹಿ ಅಟ್ಠಹಿ ಪದೇಹಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಟ್ಠಾನೇಪಿ ನಿಪ್ಪದೇಸತೋವ ಗಹಿತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತೇಸು ಹೇತುಗನ್ಥನೀವರಣಉಪಾದಾನಕಿಲೇಸಗೋಚ್ಛಕೇಸು ಚತುಮಗ್ಗವಜ್ಝಾ ತಣ್ಹಾ ಏಕೇನೇವ ಕೋಟ್ಠಾಸೇನ ಠಿತಾ। ಆಸವಸಂಯೋಜನಓಘಯೋಗೇಸು ಚತುಮಗ್ಗವಜ್ಝಾಪಿ ದ್ವೇ ಕೋಟ್ಠಾಸಾ ಹುತ್ವಾ ಠಿತಾ। ಕಥಂ? ಆಸವೇಸು ಕಾಮಾಸವೋ ಭವಾಸವೋತಿ, ಸಂಯೋಜನೇಸು ಕಾಮರಾಗಸಂಯೋಜನಂ ಭವರಾಗಸಂಯೋಜನನ್ತಿ, ಓಘೇಸು ಕಾಮೋಘೋ ಭವೋಘೋತಿ, ಯೋಗೇಸು ಕಾಮಯೋಗೋ ಭವಯೋಗೋತಿ।

ಇಮಾನಿ ಪನ ಕಿಲೇಸವತ್ಥೂನಿ ಕಿಲೇಸಪಟಿಪಾಟಿಯಾಪಿ ಆಹರಿತುಂ ವಟ್ಟತಿ ಮಗ್ಗಪಟಿಪಾಟಿಯಾಪಿ। ಕಿಲೇಸಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಲೋಭೋ ಚತೂಹಿ ಮಗ್ಗೇಹಿ ಪಹೀಯತಿ, ದೋಸೋ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ, ಮೋಹಮಾನಾ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ, ದಿಟ್ಠಿವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ, ಥಿನಾದೀನಿ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ। ಮಗ್ಗಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ ದಿಟ್ಠಿವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಪಹೀಯನ್ತಿ, ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ದೋಸೋ, ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ ಸೇಸಾ ಸತ್ತಾತಿ।

೧೨೮೭. ಕಾಮಾವಚರನಿದ್ದೇಸೇ **ಹೇಟ್ಠತೋತಿ** ಹೇಟ್ಠಾಭಾಗೇನ। **ಅವೀಚಿನಿರಯ**ನ್ತಿ ವಾ ಅಗ್ಗಿಜಾಲಾನಂ ವಾ ಸತ್ತಾನಂ ವಾ ದುಕ್ಖವೇದನಾಯ ವೀಚಿ, ಅನ್ತರಂ, ಛಿದ್ದಂ ಏತ್ಥ ನತ್ಥೀತಿ ಅವೀಚಿ। ಸುಖಸಙ್ಖಾತೋ ಅಯೋ ಏತ್ಥ ನತ್ಥೀತಿ ನಿರಯೋ। ನಿರತಿಅತ್ಥೇನಪಿ ನಿರಸ್ಸಾದತ್ಥೇನಪಿ ನಿರಯೋ। **ಪರಿಯನ್ತಂ ಕರಿತ್ವಾತಿ** ತಂ ಅವೀಚಿಸಙ್ಖಾತಂ ನಿರಯಂ ಅನ್ತಂ ಕತ್ವಾ। **ಉಪರಿತೋತಿ** ಉಪರಿಭಾಗೇನ। **ಪರನಿಮ್ಮಿತವಸವತ್ತಿದೇವೇತಿ** ಪರನಿಮ್ಮಿತೇಸು ಕಾಮೇಸು ವಸಂ ವತ್ತನತೋ ಏವಂಲದ್ಧವೋಹಾರೇ ದೇವೇ। **ಅನ್ತೋ ಕರಿತ್ವಾತಿ** ಅನ್ತೋ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ। **ಯಂ ಏತಸ್ಮಿಂ ಅನ್ತರೇತಿ** ಯೇ ಏತಸ್ಮಿಂ ಓಕಾಸೇ। **ಏತ್ಥಾವಚರಾತಿ** ಇಮಿನಾ ಯಸ್ಮಾ ಏತಸ್ಮಿಂ ಅನ್ತರೇ ಅಞ್ಞೇಪಿ ಚರನ್ತಿ ಕದಾಚಿ ಕತ್ಥಚಿ ಸಮ್ಭವತೋ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ಅಸಙ್ಗಣ್ಹನತ್ಥಂ 'ಅವಚರಾ'ತಿ ವುತ್ತಂ। ತೇನ ಯೇ ಏತಸ್ಮಿಂ ಅನ್ತರೇ ಓಗಾಳ್ಹಾ ಹುತ್ವಾ ಚರನ್ತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸದಾ ಚ ಸಮ್ಭವತೋ, ಅಧೋಭಾಗೇ ಚರನ್ತಿ ಅವೀಚಿನಿರಯಸ್ಸ ಹೇಟ್ಠಾ ಭೂತುಪಾದಾಯಪವತ್ತಿಭಾವೇನ, ತೇಸಂ ಸಙ್ಗಹೋ ಕತೋ ಹೋತಿ। ತೇ ಹಿ ಅವಗಾಳ್ಹಾವ ಚರನ್ತಿ, ಅಧೋಭಾಗೇವ ಚರನ್ತೀತಿ **ಅವಚರಾ। ಏತ್ಥ ಪರಿಯಾಪನ್ನಾತಿ** ಇಮಿನಾ ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಏತೇ ಏತ್ಥಾವಚರಾ ಅಞ್ಞತ್ಥಾಪಿ ಅವಚರನ್ತಿ, ನ ಪನ ತತ್ಥ ಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ಅಞ್ಞತ್ಥಾಪಿ ಅವಚರನ್ತಾನಂ ಪರಿಗ್ಗಹೋ ಕತೋ ಹೋತಿ। ಇದಾನಿ ತೇ ಏತ್ಥ ಪರಿಯಾಪನ್ನಧಮ್ಮೇ ರಾಸಿಸುಞ್ಞತಪಚ್ಚಯಭಾವತೋ ಚೇವ ಸಭಾವತೋ ಚ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **ಖನ್ಧಾತಿ**ಆದಿಮಾಹ।

೧೨೮೯. ರೂಪಾವಚರನಿದ್ದೇಸೇ **ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ**ನ್ತಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಭೂಮಿಸಙ್ಖಾತಂ ಬ್ರಹ್ಮಟ್ಠಾನಂ। ಸೇಸಮೇತ್ಥ ಕಾಮಾವಚರನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ವಾತಿ**ಆದೀಸು ಪಠಮಪದೇನ ಕುಸಲಜ್ಝಾನಂ ವುತ್ತಂ, ದುತಿಯೇನ ವಿಪಾಕಜ್ಝಾನಂ, ವುತ್ತಂ ತತಿಯೇನ ಕಿರಿಯಜ್ಝಾನಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೧೨೯೧. ಅರೂಪಾವಚರನಿದ್ದೇಸೇ **ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನೂಪಗೇತಿ** ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಸಙ್ಖಾತಂ ಭವಂ ಉಪಗತೇ। ದುತಿಯಪದೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಸೇಸಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೧೩೦೧. ಸರಣದುಕನಿದ್ದೇಸೇ ಯ್ವಾಯಂ ತೀಸು ಅಕುಸಲಮೂಲೇಸು ಮೋಹೋ, ಸೋ ಲೋಭಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ಚ ಲೋಭೇನ **ಸರಣೋ,** ದೋಸಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ಚ ದೋಸೇನ ಸರಣೋ। ವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ಪನ ಮೋಹೋ ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತೇನ ಚೇವ ರೂಪರಾಗಅರೂಪರಾಗಸಙ್ಖಾತೇನ ಚ ರಾಗರಣೇನ ಪಹಾನೇಕಟ್ಠಭಾವತೋ ಸರಣೋ ಸರಜೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಸುತ್ತನ್ತಿಕದುಕನಿಕ್ಖೇಪಕಥಾ

೧೩೦೩. ಸುತ್ತನ್ತಿಕದುಕೇಸು ಮಾತಿಕಾಕಥಾಯಂ ಅತ್ಥತೋ ವಿವೇಚಿತತ್ತಾ ಯಾನಿ ಚ ನೇಸಂ ನಿದ್ದೇಸಪದಾನಿ ತೇಸಮ್ಪಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಸುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತ್ತಾ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಉತ್ತಾನತ್ಥಾನಿ ಏವ। ಇದಂ ಪನೇತ್ಥ ವಿಸೇಸಮತ್ತಂ - **ವಿಜ್ಜೂಪಮದುಕೇ** ತಾವ ಚಕ್ಖುಮಾ ಕಿರ ಪುರಿಸೋ ಮೇಘನ್ಧಕಾರೇ ರತ್ತಿಂ ಮಗ್ಗಂ ಪಟಿಪಜ್ಜಿ। ತಸ್ಸ ಅನ್ಧಕಾರತಾಯ ಮಗ್ಗೋ ನ ಪಞ್ಞಾಯಿ। ವಿಜ್ಜು ನಿಚ್ಛರಿತ್ವಾ ಅನ್ಧಕಾರಂ ವಿದ್ಧಂಸೇಸಿ। ಅಥಸ್ಸ ಅನ್ಧಕಾರವಿಗಮಾ ಮಗ್ಗೋ ಪಾಕಟೋ ಅಹೋಸಿ। ಸೋ ದುತಿಯಮ್ಪಿ ಗಮನಂ ಅಭಿನೀಹರಿ। ದುತಿಯಮ್ಪಿ ಅನ್ಧಕಾರೋ ಓತ್ಥರಿ। ಮಗ್ಗೋ ನ ಪಞ್ಞಾಯಿ। ವಿಜ್ಜು ನಿಚ್ಛರಿತ್ವಾ ತಂ ವಿದ್ಧಂಸೇಸಿ। ವಿಗತೇ ಅನ್ಧಕಾರೇ ಮಗ್ಗೋ ಪಾಕಟೋ ಅಹೋಸಿ। ತತಿಯಮ್ಪಿ ಗಮನಂ ಅಭಿನೀಹರಿ। ಅನ್ಧಕಾರೋ ಓತ್ಥರಿ। ಮಗ್ಗೋ ನ ಪಞ್ಞಾಯಿ। ವಿಜ್ಜು ನಿಚ್ಛರಿತ್ವಾ ಅನ್ಧಕಾರಂ ವಿದ್ಧಂಸೇಸಿ।

ತತ್ಥ ಚಕ್ಖುಮತೋ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಅನ್ಧಕಾರೇ ಮಗ್ಗಪಟಿಪಜ್ಜನಂ ವಿಯ ಅರಿಯಸಾವಕಸ್ಸ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗತ್ಥಾಯ ವಿಪಸ್ಸನಾರಮ್ಭೋ। ಅನ್ಧಕಾರೇ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅಪಞ್ಞಾಯನಕಾಲೋ ವಿಯ ಸಚ್ಚಚ್ಛಾದಕತಮಂ। ವಿಜ್ಜುಯಾ ನಿಚ್ಛರಿತ್ವಾ ಅನ್ಧಕಾರಸ್ಸ ವಿದ್ಧಂಸಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋಭಾಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಸಚ್ಚಚ್ಛಾದಕತಮಸ್ಸ ವಿನೋದಿತಕಾಲೋ। ವಿಗತೇ ಅನ್ಧಕಾರೇ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪಾಕಟಕಾಲೋ ವಿಯ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಸ್ಸ ಚತುನ್ನಂ ಸಚ್ಚಾನಂ ಪಾಕಟಕಾಲೋ। ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪಾಕಟಂ ಪನ ಮಗ್ಗಸಮಙ್ಗಿಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಪಾಕಟಮೇವ। ದುತಿಯಗಮನಾಭಿನೀಹಾರೋ ವಿಯ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗತ್ಥಾಯ ವಿಪಸ್ಸನಾರಮ್ಭೋ। ಅನ್ಧಕಾರೇ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅಪಞ್ಞಾಯನಕಾಲೋ ವಿಯ ಸಚ್ಚಚ್ಛಾದಕತಮಂ। ದುತಿಯಂ ವಿಜ್ಜುಯಾ ನಿಚ್ಛರಿತ್ವಾ ಅನ್ಧಕಾರಸ್ಸ ವಿದ್ಧಂಸಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋಭಾಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಸಚ್ಚಚ್ಛಾದಕತಮಸ್ಸ ವಿನೋದಿತಕಾಲೋ। ವಿಗತೇ ಅನ್ಧಕಾರೇ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪಾಕಟಕಾಲೋ ವಿಯ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಸ್ಸ ಚತುನ್ನಂ ಸಚ್ಚಾನಂ ಪಾಕಟಕಾಲೋ। ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪಾಕಟಂ ಪನ ಮಗ್ಗಸಮಙ್ಗಿಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಪಾಕಟಮೇವ। ತತಿಯಗಮನಾಭಿನೀಹಾರೋ ವಿಯ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗತ್ಥಾಯ ವಿಪಸ್ಸನಾರಮ್ಭೋ। ಅನ್ಧಕಾರೇ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅಪಞ್ಞಾಯನಕಾಲೋ ವಿಯ ಸಚ್ಚಚ್ಛಾದಕತಮಂ। ತತಿಯಂ ವಿಜ್ಜುಯಾ ನಿಚ್ಛರಿತ್ವಾ ಅನ್ಧಕಾರಸ್ಸ ವಿದ್ಧಂಸಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋಭಾಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಸಚ್ಚಚ್ಛಾದಕತಮಸ್ಸ ವಿನೋದಿತಕಾಲೋ। ವಿಗತೇ ಅನ್ಧಕಾರೇ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪಾಕಟಕಾಲೋ ವಿಯ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಸ್ಸ ಚತುನ್ನಂ ಸಚ್ಚಾನಂ ಪಾಕಟಕಾಲೋ। ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪಾಕಟಂ ಪನ ಮಗ್ಗಸಮಙ್ಗಿಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಪಾಕಟಮೇವ।

ವಜಿರಸ್ಸ ಪನ ಪಾಸಾಣೋ ವಾ ಮಣಿ ವಾ ಅಭೇಜ್ಜೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಯತ್ಥ ಪತತಿ ತಂ ವಿನಿವಿದ್ಧಮೇವ ಹೋತಿ। ವಜಿರಂ ಖೇಪೇನ್ತಂ ಅಸೇಸೇತ್ವಾ ಖೇಪೇತಿ। ವಜಿರೇನ ಗತಮಗ್ಗೋ ನಾಮ ಪುನ ಪಾಕತಿಕೋ ನ ಹೋತಿ। ಏವಮೇವ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅವಜ್ಝಕಿಲೇಸೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಸಬ್ಬಕಿಲೇಸೇ ವಿನಿವಿಜ್ಝತಿ ವಜಿರಂ ವಿಯ। ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೋಪಿ ಕಿಲೇಸೇ ಖೇಪೇನ್ತೋ ಅಸೇಸೇತ್ವಾ ಖೇಪೇತಿ। ವಜಿರೇನ ಗತಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪುನ ಪಾಕತಿಕತ್ತಾಭಾವೋ ವಿಯ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ ಪಹೀನಕಿಲೇಸಾನಂ ಪುನ ಪಚ್ಚುದಾವತ್ತನಂ ನಾಮ ನತ್ಥೀತಿ।

೧೩೦೭. **ಬಾಲದುಕ**ನಿದ್ದೇಸೇ ಬಾಲೇಸು ಅಹಿರಿಕಾನೋತ್ತಪ್ಪಾನಿ ಪಾಕಟಾನಿ, ಮೂಲಾನಿ ಚ ಸೇಸಾನಂ ಬಾಲಧಮ್ಮಾನಂ। ಅಹಿರಿಕೋ ಹಿ ಅನೋತ್ತಪ್ಪೀ ಚ ನ ಕಿಞ್ಚಿ ಅಕುಸಲಂ ನ ಕರೋತಿ ನಾಮಾತಿ। ಏತಾನಿ ದ್ವೇ ಪಠಮಂಯೇವ ವಿಸುಂ ವುತ್ತಾನಿ। ಸುಕ್ಕಪಕ್ಖೇಪಿ ಅಯಮೇವ ನಯೋ। ತಥಾ ಕಣ್ಹದುಕೇ।

೧೩೧೧. **ತಪನೀಯದುಕ**ನಿದ್ದೇಸೇ ಕತತ್ತಾ ಚ ಅಕತತ್ತಾ ಚ ತಪನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀನಿ** ಹಿ ಕತತ್ತಾ ತಪನ್ತಿ, ಕಾಯಸುಚರಿತಾದೀನಿ ಅಕತತ್ತಾ। ತಥಾ ಹಿ ಪುಗ್ಗಲೋ 'ಕತಂ ಮೇ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತ'ನ್ತಿ ತಪ್ಪತಿ, 'ಅಕತಂ ಮೇ ಕಾಯಸುಚರಿತ'ನ್ತಿ ತಪ್ಪತಿ। 'ಕತಂ ಮೇ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತ'ನ್ತಿ ತಪ್ಪತಿ…ಪೇ॰… 'ಅಕತಂ ಮೇ ಮನೋಸುಚರಿತ'ನ್ತಿ ತಪ್ಪತಿ। ಅತಪನೀಯೇಪಿ ಏಸೇವ

ನಯೋ। ಕಲ್ಯಾಣಕಾರೀ ಹಿ ಪುಗ್ಗಲೋ ‘ಕತಂ ಮೇ ಕಾಯಸುಚರಿತ’ನ್ತಿ ನ ತಪ್ಪತಿ, ‘ಅಕತಂ ಮೇ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತ’ನ್ತಿ ನ ತಪ್ಪತಿ... ಪೇ॰... ‘ಅಕತಂ ಮೇ ಮನೋದುಚ್ಚರಿತ’ನ್ತಿ ನ ತಪ್ಪತೀತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೨.೩)।

೧೩೧೩. **ಅಧಿವಚನದುಕ**ನಿದ್ದೇಸೇ **ಯಾ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾ**ನನ್ತಿ ಸಬ್ಬಧಮ್ಮಗ್ಗಹಣಂ। ಸಙ್ಖಾಯತೀತಿ **ಸಙ್ಖಾ,** ಸಂಕಥಿಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಿನ್ತಿ ಸಂಕಥಿಯತಿ? ಅಹನ್ತಿ ಮಮನ್ತಿ ಪರೋತಿ ಪರಸ್ಸಾತಿ ಸತ್ತೋತಿ ಭಾವೋತಿ ಪೋಸೋತಿ ಪುಗ್ಗಲೋತಿ ನರೋತಿ ಮಾಣವೋತಿ ತಿಸ್ಸೋತಿ ದತ್ತೋತಿ, ‘ಮಞ್ಚೋ ಪೀಠಂ ಭಿಸಿ ಬಿಮ್ಬೋಹನಂ’ ‘ವಿಹಾರೋ ಪರಿವೇಣಂ ದ್ವಾರಂ ವಾತಪಾನ’ನ್ತಿ ಏವಂ ಅನೇಕೇಹಿ ಆಕಾರೇಹಿ ಸಂಕಥಿಯತೀತಿ **‘ಸಙ್ಖಾ’**। ಸಮಞ್ಞಾಯತೀತಿ **ಸಮಞ್ಞಾ**। ಕಿನ್ತಿ ಸಮಞ್ಞಾಯತಿ? ‘ಅಹನ್ತಿ... ಪೇ॰... ವಾತಪಾನ’ನ್ತಿ ಸಮಞ್ಞಾಯತೀತಿ ‘ಸಮಞ್ಞಾ’। ಪಞ್ಞಾಪಿಯತೀತಿ **ಪಞ್ಞತ್ತಿ**। ವೋಹರಿಯತೀತಿ **ವೋಹಾರೋ**। ಕಿನ್ತಿ ವೋಹರಿಯತಿ? ‘ಅಹ’ನ್ತಿ...ಪೇ॰... ‘ವಾತಪಾನ’ನ್ತಿ ವೋಹರಿಯತೀತಿ ವೋಹಾರೋ।

ನಾಮನ್ತಿ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ನಾಮಂ - ಸಾಮಞ್ಞನಾಮಂ ಗುಣನಾಮಂ ಕಿತ್ತಿಮನಾಮಂ ಓಪಪಾತಿಕನಾಮನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಪಠಮಕಪ್ಪಿಕೇಸು ಮಹಾಜನೇನ ಸಮ್ಮನ್ನಿತ್ವಾ ಠಪಿತತ್ತಾ ಮಹಾಸಮ್ಮತೋತಿ ರಞ್ಞೋ ನಾಮಂ ‘ಸಾಮಞ್ಞನಾಮಂ’ ನಾಮ। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ - “ಮಹಾಜನಸಮ್ಮತೋತಿ ಖೋ, ವಾಸೇಟ್ಠ, ಮಹಾಸಮ್ಮತೋ ತ್ವೇವ ಪಠಮಂ ಅಕ್ಖರಂ ಉಪನಿಬ್ಬತ್ತ”ನ್ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೧೩೧)। ಧಮ್ಮಕಥಿಕೋ ಪಂಸುಕೂಲಿಕೋ ವಿನಯಧರೋ ತೇಪಿಟಕೋ ಸದ್ಧೋ ಪಸನ್ನೋತಿ ಏವರೂಪಂ ಗುಣತೋ ಆಗತನಾಮಂ ‘ಗುಣನಾಮಂ’ ನಾಮ। ಭಗವಾ ಅರಹಂ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋತಿಆದೀನಿಪಿ ತಥಾಗತಸ್ಸ ಅನೇಕಾನಿ ನಾಮಸತಾನಿ ಗುಣನಾಮಾನೇವ। ತೇನ ವುತ್ತಂ -

> “ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಾನಿ ನಾಮಾನಿ, ಸಗುಣೇನ ಮಹೇಸಿನೋ।
> ಗುಣೇನ ನಾಮಮುದ್ಧೇಯ್ಯಂ, ಅಪಿ ನಾಮಸಹಸ್ಸತೋ”ತಿ॥

ಯಂ ಪನ ಜಾತಸ್ಸ ಕುಮಾರಕಸ್ಸ ನಾಮಗ್ಗಹಣದಿವಸೇ ದಕ್ಖಿಣೇಯ್ಯಾನಂ ಸಕ್ಕಾರಂ ಕತ್ವಾ ಸಮೀಪೇ ಠಿತಾ ಞಾತಕಾ ಕಪ್ಪೇತ್ವಾ ಪಕಪ್ಪೇತ್ವಾ ‘ಅಯಂ ಅಸುಕೋನಾಮಾ’ತಿ ನಾಮಂ ಕರೋನ್ತಿ, ಇದಂ ‘ಕಿತ್ತಿಮನಾಮ’ ನಾಮ। ಯಾ ಪನ ಪುರಿಮಪಞ್ಞತ್ತಿ ಪಚ್ಛಿಮಪಞ್ಞತ್ತಿಯಂ ಪತತಿ, ಪುರಿಮವೋಹಾರೋ ಪಚ್ಛಿಮವೋಹಾರೇ ಪತತಿ, ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ಪುರಿಮಕಪ್ಪೇಪಿ ಚನ್ದೋ ಚನ್ದೋಯೇವ ನಾಮ, ಏತರಹಿಪಿ ಚನ್ದೋವ। ಅತೀತೇ ಸೂರಿಯೋ... ಸಮುದ್ದೋ... ಪಥವೀ... ಪಬ್ಬತೋ ಪಬ್ಬತೋಯೇವ, ನಾಮ, ಏತರಹಿಪಿ ಪಬ್ಬತೋಯೇವಾತಿ ಇದಂ ‘ಓಪಪಾತಿಕನಾಮಂ’ ನಾಮ। ಇದಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ನಾಮಂ ಏತ್ಥ ನಾಮಮೇವ ಹೋತಿ।

ನಾಮಕಮ್ಮನ್ತಿ ನಾಮಕರಣಂ। **ನಾಮಧೇಯ್ಯ**ನ್ತಿ ನಾಮಟ್ಠಪನಂ। **ನಿರುತ್ತೀ**ತಿ ನಾಮನಿರುತ್ತಿ। **ಬ್ಯಞ್ಜನ**ನ್ತಿ ನಾಮಬ್ಯಞ್ಜನಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತಂ ಅತ್ಥಂ ಬ್ಯಞ್ಜೇತಿ ತಸ್ಮಾ ಏವಂ ವುತ್ತಂ। **ಅಭಿಲಾಪೋ**ತಿ ನಾಮಾಭಿಲಾಪೋವ। **ಸಬ್ಬೇವ ಧಮ್ಮಾ ಅಧಿವಚನಪಥಾ**ತಿ ಅಧಿವಚನಸ್ಸ ನೋಪಥಧಮ್ಮೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಏಕಧಮ್ಮೋ ಸಬ್ಬಧಮ್ಮೇಸು ನಿಪತತಿ, ಸಬ್ಬಧಮ್ಮಾ ಏಕಧಮ್ಮಸ್ಮಿಂ ನಿಪತನ್ತಿ। ಕಥಂ? ಅಯಞ್ಹಿ ನಾಮಪಞ್ಞತ್ತಿ ಏಕಧಮ್ಮೋ, ಸೋ ಸಬ್ಬೇಸು ಚತುಭೂಮಕಧಮ್ಮೇಸು ನಿಪತತಿ। ಸತ್ತೋಪಿ ಸಙ್ಖಾರೋಪಿ ನಾಮತೋ ಮುತ್ತಕೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ।

ಅಟವೀಪಬ್ಬತಾದೀಸು ರುಕ್ಖೋಪಿ ಜಾನಪದಾನಂ ಭಾರೋ। ತೇ ಹಿ ‘ಅಯಂ ಕಿಂ ರುಕ್ಖೋ ನಾಮಾ’ತಿ ಪುಟ್ಠಾ ‘ಖದಿರೋ’ ‘ಪಲಾಸೋ’ತಿ ಅತ್ತನಾ ಜಾನನಕನಾಮಂ ಕಥೇನ್ತಿ। ಯಸ್ಸ ನಾಮಂ ನ ಜಾನನ್ತಿ ತಮ್ಪಿ ‘ಅನಾಮಕೋ’ ನಾಮಾತಿ ವದನ್ತಿ। ತಮ್ಪಿ ತಸ್ಸ ನಾಮಧೇಯ್ಯಮೇವ ಹುತ್ವಾ ತಿಟ್ಠತಿ। ಸಮುದ್ದೇ ಮಚ್ಛಕಚ್ಛಪಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಇತರೇ ದ್ವೇ ದುಕಾ ಇಮಿನಾ ಸಮಾನತ್ಥಾ ಏವ।

೧೩೧೯. **ನಾಮರೂಪದುಕೇ** ನಾಮಕರಣಟ್ಠೇನ ಚ ನಮನಟ್ಠೇನ ಚ ನಾಮನಟ್ಠೇನ ಚ **ನಾಮಂ**। ತತ್ಥ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ತಾವ **ನಾಮಕರಣಟ್ಠೇನ** ‘ನಾಮಂ’। ಯಥಾ ಹಿ ಮಹಾಜನಸಮ್ಮತತ್ತಾ ಮಹಾಸಮ್ಮತಸ್ಸ ಮಹಾಸಮ್ಮತೋತಿ ನಾಮಂ ಅಹೋಸಿ, ಯಥಾ ವಾ ಮಾತಾಪಿತರೋ ‘ಅಯಂ ತಿಸ್ಸೋ ನಾಮ ಹೋತು, ಫುಸ್ಸೋ ನಾಮ ಹೋತೂ’ತಿ ಏವಂ ಪುತ್ತಸ್ಸ ಕಿತ್ತಿಮನಾಮಂ ಕರೋನ್ತಿ, ಯಥಾ ವಾ ‘ಧಮ್ಮಕಥಿಕೋ’ ‘ವಿನಯಧರೋ’ತಿ ಗುಣತೋ ನಾಮಂ ಆಗಚ್ಛತಿ, ನ ಏವಂ ವೇದನಾದೀನಂ। ವೇದನಾದಯೋ ಹಿ ಮಹಾಪಥವೀಆದಯೋ ವಿಯ ಅತ್ತನೋ ನಾಮಂ ಕರೋನ್ತಾವ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ತೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ತೇಸಂ ನಾಮಂ ಉಪ್ಪನ್ನಮೇವ ಹೋತಿ। ನ ಹಿ ವೇದನಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ‘ತ್ವಂ ವೇದನಾ ನಾಮ ಹೋಹೀ’ತಿ ಕೋಚಿ ಭಣತಿ। ನ ಚ ತಸ್ಸಾ ನಾಮಗ್ಗಹಣಕಿಚ್ಚಂ ಅತ್ಥಿ। ಯಥಾ ಪಥವಿಯಾ ಉಪ್ಪನ್ನಾಯ ‘ತ್ವಂ ಪಥವೀ ನಾಮ ಹೋಹೀ’ತಿ ನಾಮಗ್ಗಹಣಕಿಚ್ಚಂ ನತ್ಥಿ, ಚಕ್ಕವಾಳಸಿನೇರುಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯನಕ್ಖತ್ತೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ‘ತ್ವಂ ಚಕ್ಕವಾಳಂ ನಾಮ ಹೋಹಿ ತ್ವಂ ನಕ್ಖತ್ತಂ ನಾಮ ಹೋಹೀ’ತಿ ನಾಮಗ್ಗಹಣಕಿಚ್ಚಂ ನತ್ಥಿ, ನಾಮಂ ಉಪ್ಪನ್ನಮೇವ ಹೋತಿ, ಓಪಪಾತಿಕಪಣ್ಣತ್ತಿಯಂ ನಿಪತತಿ, ಏವಂ ವೇದನಾಯ ಉಪ್ಪನ್ನಾಯ ‘ತ್ವಂ ವೇದನಾ ನಾಮ ಹೋಹೀ’ತಿ ನಾಮಗ್ಗಹಣಕಿಚ್ಚಂ ನತ್ಥಿ। ತಾಯ ಉಪ್ಪನ್ನಾಯ ವೇದನಾತಿ ನಾಮಂ ಉಪ್ಪನ್ನಮೇವ ಹೋತಿ। ಓಪಪಾತಿಕಪಣ್ಣತ್ತಿಯಂ ನಿಪತತಿ। ಸಞ್ಞಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಅತೀತೇಪಿ ಹಿ ವೇದನಾ ವೇದನಾಯೇವ, ಸಞ್ಞಾ... ಸಙ್ಖಾರಾ... ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಞ್ಞಾಣಮೇವ। ಅನಾಗತೇಪಿ, ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇಪಿ। ನಿಬ್ಬಾನಂ ಪನ ಸದಾಪಿ ನಿಬ್ಬಾನಮೇವಾತಿ। ‘ನಾಮಕರಣಟ್ಠೇನ’ ನಾಮಂ।

‘ನಮನಟ್ಠೇನಾ’ಪಿ ಚೇತ್ಥ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ನಾಮಂ। ತೇ ಹಿ ಆರಮ್ಮಣಾಭಿಮುಖಾ ನಮನ್ತಿ। **‘ನಾಮನಟ್ಠೇನ’** ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ನಾಮಂ। ಚತ್ತಾರೋ ಹಿ ಖನ್ಧಾ ಆರಮ್ಮಣೇ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ನಾಮೇನ್ತಿ। ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯತಾಯ ಅತ್ತನಿ ಅನವಜ್ಜಧಮ್ಮೇ ನಾಮೇತಿ।

೧೩೧೮. ಅವಿಜ್ಜಾಭವತಣ್ಹಾ ವಟ್ಟಮೂಲಸಮುದಾಚಾರದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಗಹಿತಾ।

೧೩೨೦. **ಭವಿಸ್ಸತಿ ಅತ್ತಾ ಚ ಲೋಕೋ ಚಾ**ತಿ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಂ ಅತ್ತಾ ಚ ಲೋಕೋ ಚಾತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ‘ತಂ ಭವಿಸ್ಸತೀ’ತಿ ಗಹಣಾಕಾರೇನ ನಿವಿಟ್ಠಾ **ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿ**। ದುತಿಯಾ **‘ನ ಭವಿಸ್ಸತೀ’**ತಿ ಆಕಾರೇನ ನಿವಿಟ್ಠಾ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿ।

೧೩೨೧. **ಪುಬ್ಬನ್ತಂ ಆರಬ್ಭಾ**ತಿ ಅತೀತಕೋಟ್ಠಾಸಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರಿತ್ವಾ। ಇಮಿನಾ ಬ್ರಹ್ಮಜಾಲೇ ಆಗತಾ ಅಟ್ಠಾರಸ ಪುಬ್ಬನ್ತಾನುದಿಟ್ಠಿಯೋ ಗಹಿತಾ। **ಅಪರನ್ತಂ ಆರಬ್ಭಾ**ತಿ ಅನಾಗತಕೋಟ್ಠಾಸಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರಿತ್ವಾ। ಇಮಿನಾ ತತ್ಥೇವ ಆಗತಾ ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸ ಅಪರನ್ತಾನುದಿಟ್ಠಿಯೋ ಗಹಿತಾ।

೧೩೩೨. ದೋವಚಸ್ಸತಾನಿದ್ದೇಸೇ **ಸಹಧಮ್ಮಿಕೇ ವುಚ್ಚಮಾನೇ**ತಿ ಸಹಧಮ್ಮಿಕಂ ನಾಮ ಯಂ ಭಗವತಾ ಪಞ್ಞತ್ತಂ ಸಿಕ್ಖಾಪದಂ, ತಸ್ಮಿಂ ವತ್ಥುಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಆಪತ್ತಿಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ‘ಇದಂ ನಾಮ ತ್ವಂ ಆಪತ್ತಿಂ ಆಪನ್ನೋ, ಇಙ್ಘ ದೇಸೇಹಿ ವುಟ್ಠಾಹಿ ಪಟಿಕರೋಹೀ’ತಿ ವುಚ್ಚಮಾನೇ। **ದೋವಚಸ್ಸಾಯ**ನ್ತಿಆದೀಸು ಏವಂ ಚೋದಿಯಮಾನಸ್ಸ ಪಟಿಚೋದನಾಯ ವಾ ಅಪ್ಪದಕ್ಖಿಣಗಾಹಿತಾಯ ವಾ ದುಬ್ಬಚಸ್ಸ ಕಮ್ಮಂ ದೋವಚಸ್ಸಾಯಂ। ತದೇವ ದೋವಚಸ್ಸನ್ತಿಪಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ದೋವಚಸ್ಸಿಯಂ**। ಇತರಂ ತಸ್ಸೇವ ವೇವಚನಂ। **ವಿಪ್ಪಟಿಕೂಲಗಾಹಿತಾ**ತಿ ವಿಲೋಮಗಾಹಿತಾ। ವಿಲೋಮಗಹಣಸಙ್ಖಾತೇನ ವಿಪಚ್ಚನೀಕೇನ ಸಾತಂ ಅಸ್ಸಾತಿ ವಿಪಚ್ಚನೀಕಸಾತೋ। ‘ಪಟಾಣಿಕಗಹಣಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಏಕಪದೇನೇವ ತಂ ನಿಸ್ಸದ್ದಮಕಾಸಿ’ನ್ತಿ ಸುಖಂ ಪಟಿಲಭನ್ತಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ವಿಪಚ್ಚನೀಕಸಾತತಾ**। ಓವಾದಂ ಅನಾದಿಯನವಸೇನ ಅನಾದರಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಅನಾದರಿಯಂ**। ಇತರಂ ತಸ್ಸೇವ ವೇವಚನಂ। ಅನಾದಿಯನಾಕಾರೋ ವಾ **ಅನಾದರತಾ**। ಗರುವಾಸಂ ಅವಸನವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಅಗಾರವಭಾವೋ **ಅಗಾರವತಾ**। ಸಜೇಟ್ಠಕವಾಸಂ ಅವಸನವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಅಪ್ಪಟಿಸ್ಸವಭಾವೋ **ಅಪ್ಪಟಿಸ್ಸವತಾ**। **ಅಯಂ ವುಚ್ಚತೀ**ತಿ ಅಯಂ ಏವರೂಪಾ ದೋವಚಸ್ಸತಾ ನಾಮ ವುಚ್ಚತಿ। ಅತ್ಥತೋ ಪನೇಸಾ ತೇನಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತಾ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ,

ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋಯೇವ ವಾತಿ। **ಪಾಪಮಿತ್ತತಾದೀಸುಪಿ** ಏಸೇವ ನಯೋ। ದೋವಚಸ್ಸತಾ ಪಾಪಮಿತ್ತತಾದಯೋ ಹಿ ವಿಸುಂ ಚೇತಸಿಕಧಮ್ಮಾ ನಾಮ ನತ್ಥಿ।

೧೩೩೩. ನತ್ಥಿ ಏತೇಸಂ ಸದ್ಧಾತಿ **ಅಸ್ಸದ್ಧಾ;** ಬುದ್ಧಾದೀನಿ ವತ್ಥೂನಿ ನ ಸದ್ದಹನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ದುಸ್ಸೀಲಾತಿ** ಸೀಲಸ್ಸ ದುನ್ನಾಮಮ್ಪಿ ನತ್ಥಿ, ನಿಸ್ಸೀಲಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಪ್ಪಸ್ಸುತಾತಿ** ಸುತರಹಿತಾ। ಪಞ್ಚ ಮಚ್ಛರಿಯಾನಿ ಏತೇಸಂ ಅತ್ಥೀತಿ **ಮಚ್ಛರಿನೋ। ದುಪ್ಪಞ್ಞಾತಿ** ನಿಪ್ಪಞ್ಞಾ। ಸೇವನಕವಸೇನ **ಸೇವನಾ।** ಬಲವಸೇವನಾ **ನಿಸೇವನಾ।** ಸಬ್ಬತೋಭಾಗೇನ ಸೇವನಾ **ಸಂಸೇವನಾ।** ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ವಾ ಪದಂ ವಡ್ಢಿತಂ। ತೀಹಿಪಿ ಸೇವನಾವ ಕಥಿತಾ। **ಭಜನಾತಿ** ಉಪಸಙ್ಕಮನಾ। **ಸಮ್ಭಜನಾತಿ** ಸಬ್ಬತೋಭಾಗೇನ ಭಜನಾ। ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ವಾ ಪದಂ ವಡ್ಢಿತಂ। **ಭತ್ತೀತಿ** ದಳ್ಹಭತ್ತಿ। **ಸಮ್ಭತ್ತೀತಿ** ಸಬ್ಬತೋಭಾಗೇನ ಭತ್ತಿ। ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ವಾ ಪದಂ ವಡ್ಢಿತಂ। ದ್ವೀಹಿಪಿ ದಳ್ಹಭತ್ತಿ ಏವ ಕಥಿತಾ। **ತಂಸಮ್ಪವಙ್ಕತಾತಿ** ತೇಸು ಪುಗ್ಗಲೇಸು ಕಾಯೇನ ಚೇವ ಚಿತ್ತೇನ ಚ ಸಮ್ಪವಙ್ಕಭಾವೋ; ತನ್ನಿನ್ನತಾ ತಪ್ಪೋಣತಾ ತಪ್ಪಬ್ಭಾರತಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೩೩೪. ಸೋವಚಸ್ಸತಾದುಕನಿದ್ದೇಸೋಪಿ ವುತ್ತಪಟಿಪಕ್ಖನಯೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೧೩೩೬. **ಪಞ್ಚಪಿ ಆಪತ್ತಿಕ್ಖನ್ಧಾತಿ** ಮಾತಿಕಾನಿದ್ದೇಸೇನ 'ಪಾರಾಜಿಕಂ ಸಙ್ಘಾದಿಸೇಸಂ ಪಾಚಿತ್ತಿಯಂ ಪಾಟಿದೇಸನೀಯಂ ದುಕ್ಕಟ'ನ್ತಿ ಇಮಾ ಪಞ್ಚ ಆಪತ್ತಿಯೋ। **ಸತ್ತಪಿ ಆಪತ್ತಿಕ್ಖನ್ಧಾತಿ** ವಿನಯನಿದ್ದೇಸೇನ 'ಪಾರಾಜಿಕಂ ಸಙ್ಘಾದಿಸೇಸಂ ಥುಲ್ಲಚ್ಚಯಂ ಪಾಚಿತ್ತಿಯಂ ಪಾಟಿದೇಸನೀಯಂ ದುಕ್ಕಟಂ ದುಬ್ಭಾಸಿತ'ನ್ತಿ ಇಮಾ ಸತ್ತ ಆಪತ್ತಿಯೋ। ತತ್ಥ ಸಹ ವತ್ಥುನಾ ತಾಸಂ ಆಪತ್ತೀನಂ ಪರಿಚ್ಛೇದಜಾನನಕಪಞ್ಞಾ **ಆಪತ್ತಿಕುಸಲತಾ** ನಾಮ। ಸಹ ಕಮ್ಮವಾಚಾಯ ಆಪತ್ತಿವುಟ್ಠಾನಪರಿಚ್ಛೇದಜಾನನಕಪಞ್ಞಾ ಪನ **ಆಪತ್ತಿವುಟ್ಠಾನಕುಸಲತಾ** ನಾಮ।

೧೩೩೮. ಸಮಾಪಜ್ಜಿತಬ್ಬತೋ ಸಮಾಪತ್ತಿ। ಸಹ ಪರಿಕಮ್ಮೇನ ಅಪ್ಪನಾಪರಿಚ್ಛೇದಜಾನನಕಪಞ್ಞಾ ಪನ **ಸಮಾಪತ್ತಿಕುಸಲತಾ** ನಾಮ। 'ಚನ್ದೇ ವಾ ಸೂರಿಯೇ ವಾ ನಕ್ಖತ್ತೇ ವಾ ಏತ್ತಕಂ ಠಾನಂ ಗತೇ ವುಟ್ಠಹಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಅವಿರಜ್ಝಿತ್ವಾ ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಸಮಯೇ ವುಟ್ಠಾನಕಪಞ್ಞಾಯ ಅತ್ಥಿತಾಯ **ಸಮಾಪತ್ತಿವುಟ್ಠಾನಕುಸಲತಾ** ನಾಮ।

೧೩೪೦. ಅಟ್ಠಾರಸನ್ನಂ ಧಾತೂನಂ ಉಗ್ಗಹಮನಸಿಕಾರಸವನಧಾರಣಪರಿಚ್ಛೇದಜಾನನಕಪಞ್ಞಾ **ಧಾತುಕುಸಲತಾ** ನಾಮ। ತಾಸಂಯೇವ ಉಗ್ಗಹಮನಸಿಕಾರಜಾನನಕಪಞ್ಞಾ **ಮನಸಿಕಾರಕುಸಲತಾ** ನಾಮ।

೧೩೪೧. ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ಆಯತನಾನಂ ಉಗ್ಗಹಮನಸಿಕಾರಸವನಧಾರಣಪರಿಚ್ಛೇದಜಾನನಕಪಞ್ಞಾ ಲತಾ ನಾಮ। ತೀಸುಪಿ ವಾ ಏತಾಸು ಕುಸಲತಾಸು ಉಗ್ಗಹೋ ಮನಸಿಕಾರೋ ಸವನಂ ಸಮ್ಮಸನಂ ಪಟಿವೇಧೋ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾತಿ ಸಬ್ಬಂ ವಟ್ಟತಿ। ತತ್ಥ ಸವನಉಗ್ಗಹಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾ ಲೋಕಿಯಾ, ಪಟಿವೇಧೋ ಲೋಕುತ್ತರೋ। ಸಮ್ಮಸನಮನಸಿಕಾರಾ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಮಿಸ್ಸಕಾ। 'ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ'ತಿಆದೀನಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೫) ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಿಭಙ್ಗೇ ಆವಿಭವಿಸ್ಸನ್ತಿ। 'ಇಮಿನಾ ಪನ ಪಚ್ಚಯೇನ ಇದಂ ಹೋತೀ'ತಿ ಜಾನನಕಪಞ್ಞಾ **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಕುಸಲತಾ** ನಾಮ।

೧೩೪೪. ಠಾನಾಟ್ಠಾನಕುಸಲತಾದುಕನಿದ್ದೇಸೇ **ಹೇತೂ ಪಚ್ಚಯಾತಿ** ಉಭಯಮ್ಪೇತಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವೇವಚನಂ। ಚಕ್ಖುಪಸಾದೋ ಹಿ ರೂಪಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಸ್ಸ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಹೇತು ಚೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಚ। ತಥಾ ಸೋತಪಸಾದಾದಯೋ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ, ಅಮ್ಬಬೀಜಾದೀನಿ ಚ ಅಮ್ಬಫಲಾದೀನಂ। ದುತಿಯನಯೇ **ಯೇ ಯೇ ಧಮ್ಮಾತಿ** ವಿಸಭಾಗಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಾನಂ ನಿದಸ್ಸನಂ। **ಯೇಸಂ ಯೇಸನ್ತಿ** ವಿಸಭಾಗಪಚ್ಚಯಸಮುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮನಿದಸ್ಸನಂ। **ನ ಹೇತೂ ನ ಪಚ್ಚಯಾತಿ** ಚಕ್ಖುಪಸಾದೋ ಸದ್ದಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಸ್ಸ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ನ ಹೇತು ನ ಪಚ್ಚಯೋ। ತಥಾ ಸೋತಪಸಾದಾದಯೋ ಅವಸೇಸವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ। ಅಮ್ಬಾದಯೋ ಚ ತಾಲಾದೀನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾತಿ ಏವಮತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೧೩೪೬. ಅಜ್ಜವಮದ್ದವನಿದ್ದೇಸೇ **ನೀಚಚಿತ್ತತಾತಿ** ಪದಮತ್ತಮೇವ ವಿಸೇಸೋ। ತಸ್ಸತ್ಥೋ - ಮಾನಾಭಾವೇನ ನೀಚಂ ಚಿತ್ತಂ ಅಸ್ಸಾತಿ ನೀಚಚಿತ್ತೋ। ನೀಚಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ನೀಚಚಿತ್ತತಾ। ಸೇಸಂ ಚಿತ್ತುಜುಕತಾಚಿತ್ತಮುದುತಾನಂ ಪದಭಾಜನೀಯೇ ಆಗತಮೇವ।

೧೩೪೮. ಖನ್ತಿನಿದ್ದೇಸೇ ಖಮನಕವಸೇನ **ಖನ್ತಿ**। ಖಮನಾಕಾರೋ **ಖಮನತಾ**। ಅಧಿವಾಸೇನ್ತಿ ಏತಾಯ, ಅತ್ತನೋ ಉಪರಿ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ವಾಸೇನ್ತಿ, ನ ಪಟಿಬಾಹನ್ತಿ, ನ ಪಚ್ಚನೀಕತಾಯ ತಿಟ್ಠನ್ತೀತಿ **ಅಧಿವಾಸನತಾ** । ಅಚಣ್ಡಿಕಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಅಚಣ್ಡಿಕ್ಕಂ**। **ಅನಸುರೋಪೋತಿ** ಅಸುರೋಪೋ ವುಚ್ಚತಿ ನ ಸಮ್ಮಾರೋಪಿತತ್ತಾ ದುರುತ್ತವಚನಂ। ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ಅನಸುರೋಪೋ ಸುರುತ್ತವಾಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏವಮೇತ್ಥ ಫಲೂಪಚಾರೇನ ಕಾರಣಂ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಂ। **ಅತ್ತಮನತಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸಾತಿ** ಸೋಮನಸ್ಸವಸೇನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಸಕಮನತಾ, ಅತ್ತನೋ ಚಿತ್ತಸಭಾವೋಯೇವ, ನ ಬ್ಯಾಪನ್ನಚಿತ್ತತಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೩೪೯. ಸೋರಚ್ಚನಿದ್ದೇಸೇ **ಕಾಯಿಕೋ ಅವೀತಿಕ್ಕಮೋತಿ** ತಿವಿಧಂ ಕಾಯಸುಚರಿತಂ। **ವಾಚಸಿಕೋ ಅವೀತಿಕ್ಕಮೋತಿ** ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ವಚೀಸುಚರಿತಂ। ಕಾಯಿಕವಾಚಸಿಕೋತಿ ಇಮಿನಾ ಕಾಯವಚೀದ್ವಾರಸಮುಟ್ಠಿತಂ ಆಜೀವಟ್ಠಮಕಸೀಲಂ ಪರಿಯಾದಿಯತಿ। **ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ಸೋರಚ್ಚನ್ತಿ** ಇದಂ ಪಾಪತೋ ಸುಟ್ಠು ಓರತತ್ತಾ ಸೋರಚ್ಚಂ ನಾಮ ವುಚ್ಚತಿ। **ಸಬ್ಬೋಪಿ ಸೀಲಸಂವರೋತಿ** ಇದಂ ಯಸ್ಮಾ ನ ಕೇವಲಂ ಕಾಯವಾಚಾಹೇವ ಅನಾಚಾರಂ ಆಚರತಿ ಮನಸಾಪಿ ಆಚರತಿ ಏವ, ತಸ್ಮಾ ಮಾನಸಿಕಸೀಲಂ ಪರಿಯಾದಾಯ ದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತಂ।

೧೩೫೦. ಸಾಖಲ್ಯನಿದ್ದೇಸೇ **ಅಣ್ಡಕಾತಿ** ಯಥಾ ಸದೋಸೇ ರುಕ್ಖೇ ಅಣ್ಡಕಾನಿ ಉಟ್ಠಹನ್ತಿ, ಏವಂ ಸದೋಸತಾಯ ಖುಂಸನವಮ್ಭನಾದಿವಚನೇಹಿ ಅಣ್ಡಕಾ ಜಾತಾ। **ಕಕ್ಕಸಾತಿ** ಪೂತಿಕಾ ಸಾ ಯಥಾ ನಾಮ ಪೂತಿರುಕ್ಖೋ ಕಕ್ಕಸೋ ಹೋತಿ ಪಗ್ಘರಿತಚುಣ್ಣೋ ಏವಂ ಕಕ್ಕಸಾ ಹೋತಿ। ಸೋತಂ ಘಂಸಯಮಾನಾ ವಿಯ ಪವಿಸತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ 'ಕಕ್ಕಸಾ'ತಿ। **ಪರಕಟುಕಾತಿ** ಪರೇಸಂ ಕಟುಕಾ ಅಮನಾಪಾ ದೋಸಜನನೀ। **ಪರಾಭಿಸಜ್ಜನೀತಿ** ಕುಟಿಲಕಣ್ಟಕಸಾಖಾ ವಿಯ ಚಮ್ಮೇಸು ವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಪರೇಸಂ ಅಭಿಸಜ್ಜನೀ, ಗನ್ತುಕಾಮಾನಮ್ಪಿ ಗನ್ತುಂ ಅದತ್ವಾ ಲಗ್ಗನಕಾರೀ। **ಕೋಧಸಾಮನ್ತಾತಿ** ಕೋಧಸ್ಸ ಆಸನ್ನಾ। **ಅಸಮಾಧಿಸಂವತ್ತನಿಕಾತಿ** ಅಪ್ಪನಾಸಮಾಧಿಸ್ಸ ವಾ ಉಪಚಾರಸಮಾಧಿಸ್ಸ ವಾ ಅಸಂವತ್ತನಿಕಾ। ಇತಿ ಸಬ್ಬಾನೇವೇತಾನಿ ಸದೋಸವಾಚಾಯ ವೇವಚನಾನಿ। **ತಥಾರೂಪಿಂ ವಾಚಂ ಪಹಾಯಾತಿ** ಇದಂ ಫರುಸವಾಚಂ ಅಪ್ಪಜಹಿತ್ವಾ ಠಿತಸ್ಸ ಅನ್ತರನ್ತರೇ ಪವತ್ತಾಪಿ ಸಣ್ಹವಾಚಾ ಅಸಣ್ಹವಾಚಾ ಏವ ನಾಮಾತಿ ದೀಪನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ।

ನೇಳಾತಿ ಏಳಂ ವುಚ್ಚತಿ ದೋಸೋ। ನಾಸ್ಸಾ ಏಳನ್ತಿ ನೇಳಾ; ನಿದ್ದೋಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ। "ನೇಳಙ್ಗೋ ಸೇತಪಚ್ಛಾದೋ"ತಿ (ಉದಾ॰ ೬೫; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೩೪೭; ಪೇಟಕೋ॰ ೨೫) ಏತ್ಥ ವುತ್ತನೇಳಂ ವಿಯ। **ಕಣ್ಣಸುಖಾತಿ** ಬ್ಯಞ್ಜನಮಧುರತಾಯ ಕಣ್ಣಾನಂ ಸುಖಾ, ಸೂಚಿವಿಜ್ಝನಂ ವಿಯ ಕಣ್ಣಸೂಲಂ ನ ಜನೇತಿ। ಅತ್ಥಮಧುರತಾಯ ಸರೀರೇ ಕೋಪಂ ಅಜನೇತ್ವಾ ಪೇಮಂ ಜನೇತೀತಿ **ಪೇಮನೀಯಾ**। ಹದಯಂ ಗಚ್ಛತಿ, ಅಪ್ಪಟಿಹಞ್ಞಮಾನಾ ಸುಖೇನ ಚಿತ್ತಂ ಪವಿಸತೀತಿ **ಹದಯಙ್ಗಮಾ**। ಗುಣಪರಿಪುಣ್ಣತಾಯ ಪುರೇ ಭವಾತಿ **ಪೋರೀ**। ಪುರೇ ಸಂವಡ್ಢನಾರೀ ವಿಯ ಸುಕುಮಾರಾತಿಪಿ ಪೋರೀ। ಪುರಸ್ಸ ಏಸಾತಿಪಿ ಪೋರೀ; ನಗರವಾಸೀನಂ ಕಥಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ನಗರವಾಸಿನೋ ಹಿ ಯುತ್ತಕಥಾ ಹೋನ್ತಿ। ಪಿತಿಮತ್ತಂ ಪಿತಾತಿ ಭಾತಿಮತ್ತಂ ಭಾತಾತಿ ವದನ್ತಿ। ಏವರೂಪೀ ಕಥಾ ಬಹುನೋ ಜನಸ್ಸ ಕನ್ತಾ ಹೋತೀತಿ **ಬಹುಜನಕನ್ತಾ**। ಕನ್ತಭಾವೇನೇವ ಬಹುನೋ ಜನಸ್ಸ ಮನಾಪಾ ಚಿತ್ತವುಡ್ಢಿಕರಾತಿ **ಬಹುಜನಮನಾಪಾ**। **ಯಾ ತತ್ಥಾತಿ** ಯಾ ತಸ್ಮಿಂ ಪುಗ್ಗಲೇ। **ಸಣ್ಹವಾಚತಾತಿ** ಮಟ್ಠವಾಚತಾ। **ಸಖಿಲವಾಚತಾತಿ** ಮುದುವಾಚತಾ। **ಅಫರುಸವಾಚತಾತಿ** ಅಕಕ್ಖಳವಾಚತಾ।

೧೩೫೧. ಪಟಿಸನ್ಥಾರನಿದ್ದೇಸೇ **ಆಮಿಸಪಟಿಸನ್ಥಾರೋತಿ** ಆಮಿಸಅಲಾಭೇನ ಅತ್ತನಾ ಸಹ ಪರೇಸಂ ಛಿದ್ದಂ ಯಥಾ ಪಿಹಿತಂ ಹೋತಿ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಂ ಏವಂ ಆಮಿಸೇನ ಪಟಿಸನ್ಥರಣಂ। **ಧಮ್ಮಪಟಿಸನ್ಥಾರೋತಿ** ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅಪ್ಪಟಿಲಾಭೇನ ಅತ್ತನಾ ಸಹ ಪರೇಸಂ

ಛಿದ್ದಂ ಯಥಾ ಪಿಹಿತಂ ಹೋತಿ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಂ, ಏವಂ ಧಮ್ಮೇನ ಪಟಿಸನ್ಥರಣಂ। **ಪಟಿಸನ್ಥಾರಕೋ ಹೋತೀ**ತಿ ದ್ವೇಯೇವ ಹಿ ಲೋಕಸನ್ನಿವಾಸಸ್ಸ ಛಿದ್ದಾನಿ, ತೇಸಂ ಪಟಿಸನ್ಥಾರಕೋ ಹೋತಿ। ಆಮಿಸಪಟಿಸನ್ಥಾರೇನ ವಾ ಧಮ್ಮಪಟಿಸನ್ಥಾರೇನ ವಾತಿ ಇಮಿನಾ ದುವಿಧೇನ ಪಟಿಸನ್ಥಾರೇನ ಪಟಿಸನ್ಥಾರಕೋ ಹೋತಿ, ಪಟಿಸನ್ಥರತಿ, ನಿರನ್ತರಂ ಕರೋತಿ।

ತತ್ರಾಯಂ ಆದಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಕಥಾ - ಪಟಿಸನ್ಥಾರಕೇನ ಹಿ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಆಗನ್ತುಕಂ ಆಗಚ್ಛನ್ತಂ ದಿಸ್ವಾವ ಪಚ್ಚುಗ್ಗನ್ತ್ವಾ ಪತ್ತಚೀವರಂ ಗಹೇತಬ್ಬಂ, ಆಸನಂ ದಾತಬ್ಬಂ, ತಾಲವಣ್ಟೇನ ಬೀಜಿತಬ್ಬಂ, ಪಾದಾ ಧೋವಿತ್ವಾ ಮಕ್ಖೇತಬ್ಬಾ, ಸಪ್ಪಿಫಾಣಿತೇ ಸತಿ ಭೇಸಜ್ಜಂ ದಾತಬ್ಬಂ, ಪಾನೀಯೇನ ಪುಚ್ಛಿತಬ್ಬೋ, ಆವಾಸೋ ಪಟಿಜಗ್ಗಿತಬ್ಬೋ। ಏವಂ ಏಕದೇಸೇನ ಆಮಿಸಪಟಿಸನ್ಥಾರೋ ಕತೋ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಸಾಯಂ ಪನ ನವಕತರೇಪಿ ಅತ್ತನೋ ಉಪಟ್ಠಾನಂ ಅನಾಗತೇಯೇವ, ತಸ್ಸ ಸನ್ತಿಕಂ ಗನ್ತ್ವಾ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಅವಿಸಯೇ ಅಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ ತಸ್ಸ ವಿಸಯೇ ಪಞ್ಹೋ ಪುಚ್ಛಿತಬ್ಬೋ। 'ತುಮ್ಹೇ ಕತರಭಾಣಕಾ'ತಿ ಅಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ ತುಮ್ಹಾಕಂ 'ಆಚರಿಯುಪಜ್ಝಾಯಾ ಕತರಂ ಗನ್ಥಂ ವಳಞ್ಜೇನ್ತೀ'ತಿ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ ಪಹೋನಕಟ್ಠಾನೇ ಪಞ್ಹೋ ಪುಚ್ಛಿತಬ್ಬೋ। ಸಚೇ ಕಥೇತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ ಇಚ್ಚೇತಂ ಕುಸಲಂ। ನೋ ಚೇ ಸಕ್ಕೋತಿ ಸಯಂ ಕಥೇತ್ವಾ ದಾತಬ್ಬಂ। ಏವಂ ಏಕದೇಸೇನ ಧಮ್ಮಪಟಿಸನ್ಥಾರೋ ಕತೋ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಸಚೇ ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಿಕೇ ವಸತಿ ತಂ ಆದಾಯ ನಿಬದ್ಧಂ ಪಿಣ್ಡಾಯ ಚರಿತಬ್ಬಂ। ಸಚೇ ಗನ್ತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ ಪುನದಿವಸೇ ಗಮನಸಭಾಗೇನ ತಂ ಆದಾಯ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಗಾಮೇ ಪಿಣ್ಡಾಯ ಚರಿತ್ವಾ ಉಯ್ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। ಸಚೇ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ದಿಸಾಭಾಗೇ ಭಿಕ್ಖೂ ನಿಮನ್ತಿತಾ ಹೋನ್ತಿ ತಂ ಭಿಕ್ಖುಂ ಇಚ್ಛಮಾನಂ ಆದಾಯ ಗನ್ತಬ್ಬಂ। 'ನ ಮಯ್ಹಂ ಏಸಾ ದಿಸಾ ಸಭಾಗಾ'ತಿ ಗನ್ತುಂ ಅನಿಚ್ಛನ್ತೇ ಸೇಸಭಿಕ್ಖೂ ಪೇಸೇತ್ವಾ ತಂ ಆದಾಯ ಪಿಣ್ಡಾಯ ಚರಿತಬ್ಬಂ। ಅತ್ತನಾ ಲದ್ಧಾಮಿಸಂ ತಸ್ಸ ದಾತಬ್ಬಂ। ಏವಂ 'ಆಮಿಸಪಟಿಸನ್ಥಾರೋ' ಕತೋ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಆಮಿಸಪಟಿಸನ್ಥಾರಕೇನ ಪನ ಅತ್ತನಾ ಲದ್ಧಂ ಕಸ್ಸ ದಾತಬ್ಬನ್ತಿ? ಆಗನ್ತುಕಸ್ಸ ತಾವ ದಾತಬ್ಬಂ। ಸಚೇ ಗಿಲಾನೋ ವಾ ಅವಸ್ಸಿಕೋ ವಾ ಅತ್ಥಿ, ತೇಸಮ್ಪಿ ದಾತಬ್ಬಂ। ಆಚರಿಯುಪಜ್ಝಾಯಾನಂ ದಾತಬ್ಬಂ। ಭಣ್ಡಗಾಹಕಸ್ಸ ದಾತಬ್ಬಂ। ಸಾರಾಣೀಯಧಮ್ಮಪೂರಕೇನ ಪನ ಸತವಾರಮ್ಪಿ ಸಹಸ್ಸವಾರಮ್ಪಿ ಆಗತಾಗತಾನಂ ಥೇರಾಸನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ದಾತಬ್ಬಂ। ಪಟಿಸನ್ಥಾರಕೇನ ಪನ ಯೇನ ಯೇನ ನ ಲದ್ಧಂ, ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ದಾತಬ್ಬಂ। ಬಹಿಗಾಮಂ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ಜಿಣ್ಣಕಂ ವಾ ಅನಾಥಂ ಭಿಕ್ಖುಂ ವಾ ಭಿಕ್ಖುನಿಂ ವಾ ದಿಸ್ವಾ ತೇಸಮ್ಪಿ ದಾತಬ್ಬಂ।

ತತ್ರಿದಂ ವತ್ಥು - ಚೋರೇಹಿ ಕಿರ ಗುತ್ತಸಾಲಗಾಮೇ ಪಹತೇ ತಙ್ಖಣಞ್ಞೇವ ಏಕಾ ನಿರೋಧತೋ ವುಟ್ಠಿತಾ ಖೀಣಾಸವತ್ಥೇರೀ ದಹರಭಿಕ್ಖುನಿಯಾ ಭಣ್ಡಕಂ ಗಾಹಾಪೇತ್ವಾ ಮಹಾಜನೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಮಗ್ಗಂ ಪಟಿಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಠಿತಮಜ್ಝನ್ಹಿಕೇ ನಕುಲನಗರಗಾಮದ್ವಾರಂ ಪತ್ವಾ ರುಕ್ಖಮೂಲೇ ನಿಸೀದಿ। ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಳವಲ್ಲಿಮಣ್ಡಪವಾಸೀ ಮಹಾನಾಗತ್ಥೇರೋ ನಕುಲನಗರಗಾಮೇ ಪಿಣ್ಡಾಯ ಚರಿತ್ವಾ ನಿಕ್ಖನ್ತೋ ಥೇರಿಂ ದಿಸ್ವಾ ಭತ್ತೇನ ಆಪುಚ್ಛಿ। ಸಾ 'ಪತ್ತೋ ಮೇ ನತ್ಥೀ'ತಿ ಆಹ। ಥೇರೋ 'ಇಮಿನಾವ ಭುಞ್ಜಥಾ'ತಿ ಸಹ ಪತ್ತೇನ ಅದಾಸಿ। ಥೇರೀ ಭತ್ತಕಿಚ್ಚಂ ಕತ್ವಾ ಪತ್ತಂ ಧೋವಿತ್ವಾ ಥೇರಸ್ಸ ದತ್ವಾ ಆಹ - 'ಅಜ್ಜ ತಾವ ಭಿಕ್ಖಾಚಾರೇನ ಕಿಲಮಿಸ್ಸಥ, ಇತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಪನ ವೋ ಭಿಕ್ಖಾಚಾರಪರಿತ್ತಾಸೋ ನಾಮ ನ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ತಾತಾ'ತಿ। ತತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಥೇರಸ್ಸ ಊನಕಹಾಪಣಗ್ಘನಕೋ ಪಿಣ್ಡಪಾತೋ ನಾಮ ನ ಉಪ್ಪನ್ನಪುಬ್ಬೋ। ಅಯಂ 'ಆಮಿಸಪಟಿಸನ್ಥಾರೋ' ನಾಮ।

ಇಮಂ ಪಟಿಸನ್ಥಾರಂ ಕತ್ವಾ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಸಙ್ಗಹಪಕ್ಖೇ ಠತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಕಥೇತಬ್ಬಂ, ಧಮ್ಮೋ ವಾಚೇತಬ್ಬೋ, ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಂ ವಿನೋದೇತಬ್ಬಂ, ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಕಿಚ್ಚಂ ಕರಣೀಯಂ ಕಾತಬ್ಬಂ, ಅಬ್ಭಾನವುಟ್ಠಾನಮಾನತ್ತಪರಿವಾಸಾ ದಾತಬ್ಬಾ। ಪಬ್ಬಜ್ಜಾರಹೋ ಪಬ್ಬಾಜೇತಬ್ಬೋ ಉಪಸಮ್ಪದಾರಹೋ ಉಪಸಮ್ಪಾದೇತಬ್ಬೋ। ಭಿಕ್ಖುನಿಯಾಪಿ ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಿಕೇ ಉಪಸಮ್ಪದಂ ಆಕಙ್ಖಮಾನಾಯ ಕಮ್ಮವಾಚಂ ಕಾತುಂ ವಟ್ಟತಿ। ಅಯಂ 'ಧಮ್ಮಪಟಿಸನ್ಥಾರೋ' ನಾಮ।

ಇಮೇಹಿ ದ್ವೀಹಿ ಪಟಿಸನ್ಥಾರೇಹಿ ಪಟಿಸನ್ಥಾರಕೋ ಭಿಕ್ಖು ಅನುಪ್ಪನ್ನಂ ಲಾಭಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ, ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಥಾವರಂ ಕರೋತಿ, ಸಭಯಟ್ಠಾನೇ ಅತ್ತನೋ ಜೀವಿತಂ ರಕ್ಖತಿ ಚೋರನಾಗರಞ್ಞೋ ಪತ್ತಗ್ಗಹಣಹತ್ಥೇನೇವ ಅಗ್ಗಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪತ್ತೇನೇವ ಭತ್ತಂ ಆಕಿರನ್ತೋ ಥೇರೋ ವಿಯ। ಅಲದ್ಧಲಾಭುಪ್ಪಾದನೇ ಪನ ಇತೋ ಪಲಾಯಿತ್ವಾ ಪರತೀರಂ ಗತೇನ ಮಹಾನಾಗರಞ್ಞಾ ಏಕಸ್ಸ ಥೇರಸ್ಸ ಸನ್ತಿಕೇ ಸಙ್ಗಹಂ ಲಭಿತ್ವಾ ಪುನ ಆಗನ್ತ್ವಾ ರಜ್ಜೇ ಪತಿಟ್ಠಿತೇನ ಸೇತಮ್ಬಙ್ಗಣೇ ಯಾವಜೀವಂ ಪವತ್ತಿತಂ ಮಹಾಭೇಸಜ್ಜದಾನವತ್ಥು ಕಥೇತಬ್ಬಂ। ಉಪ್ಪನ್ನಲಾಭಥಾವರಕರಣೇ ದೀಘಭಾಣಕಅಭಯತ್ಥೇರಸ್ಸ ಹತ್ಥತೋ ಪಟಿಸನ್ಥಾರಂ ಲಭಿತ್ವಾ ಚೇತಿಯಪಬ್ಬತೇ ಚೋರೇಹಿ ಭಣ್ಡಕಸ್ಸ ಅವಿಲುತ್ತಭಾವೇ ವತ್ಥು ಕಥೇತಬ್ಬಂ।

೧೩೫೨. ಇನ್ದ್ರಿಯೇಸು ಅಗುತ್ತದ್ವಾರತಾನಿದ್ದೇಸೇ **ಚಕ್ಖುನಾ ರೂಪಂ ದಿಸ್ವಾ**ತಿ ಕಾರಣವಸೇನ ಚಕ್ಖೂತಿ ಲದ್ಧವೋಹಾರೇನ ರೂಪದಸ್ಸನಸಮತ್ಥೇನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ರೂಪಂ ದಿಸ್ವಾ। ಪೋರಾಣಾ ಪನಾಹು – "ಚಕ್ಖು ರೂಪಂ ನ ಪಸ್ಸತಿ, ಅಚಿತ್ತಕತ್ತಾ; ಚಿತ್ತಂ ನ ಪಸ್ಸತಿ, ಅಚಕ್ಖುಕತ್ತಾ; ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಸಙ್ಘಟ್ಟನೇನ ಪನ ಪಸಾದವತ್ಥುಕೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಪಸ್ಸತಿ। ಈದಿಸೀ ಪನೇಸಾ 'ಧನುನಾ ವಿಜ್ಝತೀ'ತಿಆದೀಸು ವಿಯ ಸಸಮ್ಭಾರಕಥಾ ನಾಮ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ರೂಪಂ ದಿಸ್ವಾ"ತಿ ಅಯಮೇವೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋತಿ। **ನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಾಹೀ**ತಿ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸನಿಮಿತ್ತಂ ವಾ ಸುಭನಿಮಿತ್ತಾದಿಕಂ ವಾ ಕಿಲೇಸವತ್ಥುಭೂತಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಛನ್ದರಾಗವಸೇನ ಗಣ್ಹಾತಿ, ದಿಟ್ಠಮತ್ತೇಯೇವ ನ ಸಣ್ಠಾತಿ। **ಅನುಬ್ಯಞ್ಜನಗ್ಗಾಹೀ**ತಿ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಅನುಬ್ಯಞ್ಜನತೋ ಪಾಕಟಭಾವಕರಣತೋ ಅನುಬ್ಯಞ್ಜನನ್ತಿ ಲದ್ಧವೋಹಾರಂ ಹತ್ಥಪಾದಸಿತಹಸಿತಕಥಿತಆಲೋಕಿತವಿಲೋಕಿತಾದಿಭೇದಂ ಆಕಾರಂ ಗಣ್ಹಾತಿ। **ಯತ್ವಾಧಿಕರಣಮೇನ**ನ್ತಿಆದಿಮ್ಹಿ ಯಂಕಾರಣಾ ಯಸ್ಸ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಾಸಂವರಸ್ಸ ಹೇತು, ಏತಂ ಪುಗ್ಗಲಂ ಸತಿಕವಾಟೇನ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಸಂವುತಂ ಅಪಿಹಿತಚಕ್ಖುದ್ವಾರಂ ಹುತ್ವಾ ವಿಹರನ್ತಂ ಏತೇ ಅಭಿಜ್ಝಾದಯೋ ಧಮ್ಮಾ ಅನ್ವಾಸ್ಸವೇಯ್ಯುಂ ಅನುಬನ್ಧೇಯ್ಯುಂ ಅಜ್ಝೋತ್ಥರೇಯ್ಯುಂ। **ತಸ್ಸ ಸಂವರಾಯ ನ ಪಟಿಪಜ್ಜತೀ**ತಿ ತಸ್ಸ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಸತಿಕವಾಟೇನ ಪಿದಹನತ್ಥಾಯ ನ ಪಟಿಪಜ್ಜತಿ। ಏವಂಭೂತೋಯೇವ ಚ ನ ರಕ್ಖತಿ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಂ, ನ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯೇ ಸಂವರಂ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯೇ ಸಂವರೋ ವಾ ಅಸಂವರೋ ವಾ ನತ್ಥಿ, ನ ಹಿ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಸತಿ ವಾ ಮುಟ್ಠಸ್ಸಚ್ಚಂ ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅಪಿಚ ಯದಾ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಚಕ್ಖುಸ್ಸ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ ತದಾ ಭವಙ್ಗೇ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧೇ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತು ಆವಜ್ಜನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧಯಮಾನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ತತೋ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ದಸ್ಸನಕಿಚ್ಚಂ, ತತೋ ವಿಪಾಕಮನೋಧಾತು ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಕಿಚ್ಚಂ, ತತೋ ವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಸನ್ತೀರಣಕಿಚ್ಚಂ, ತತೋ ಕಿರಿಯಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧಯಮಾನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ತದನನ್ತರಂ ಜವನಂ ಜವತಿ। ತತ್ರಾಪಿ ನೇವ ಭವಙ್ಗಸಮಯೇ ನ ಆವಜ್ಜನಾದೀನಂ ಅಞ್ಞತರಸಮಯೇ ಸಂವರೋ ವಾ ಅಸಂವರೋ ವಾ ಅತ್ಥಿ। ಜವನಕ್ಖಣೇ ಪನ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಂ ವಾ ಮುಟ್ಠಸ್ಸಚ್ಚಂ ವಾ ಅಞ್ಞಾಣಂ ವಾ ಅಕ್ಖನ್ತಿ ವಾ ಕೋಸಜ್ಜಂ ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಅಸಂವರೋ ಹೋತಿ।

ಏವಂ ಹೋನ್ತೋ ಪನ ಸೋ 'ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯೇ ಅಸಂವರೋ'ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಯಸ್ಮಾ ತಸ್ಮಿಂ ಅಸಂವರೇ ಸತಿ ದ್ವಾರಮ್ಪಿ ಅಗುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಭವಙ್ಗಮ್ಪಿ, ಆವಜ್ಜನಾದೀನಿಪಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ। ಯಥಾ ಕಿಂ? ಯಥಾ ನಗರೇ ಚತೂಸು ದ್ವಾರೇಸು ಅಸಂವುತೇಸು ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಅನ್ತೋಘರದ್ವಾರಕೋಟ್ಠಕಗಬ್ಭಾದಯೋ ಸುಸಂವುತಾ, ತಥಾಪಿ ಅನ್ತೋನಗರೇ ಸಬ್ಬಂ ಭಣ್ಡಂ ಅರಕ್ಖಿತಂ ಅಗೋಪಿತಮೇವ ಹೋತಿ। ನಗರದ್ವಾರೇನ ಹಿ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ಚೋರಾ ಯದಿಚ್ಛಕಂ ಕರೇಯ್ಯುಂ। ಏವಮೇವ ಜವನೇ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಾದೀಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ತಸ್ಮಿಂ ಅಸಂವರೇ ಸತಿ ದ್ವಾರಮ್ಪಿ ಅಗುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಭವಙ್ಗಮ್ಪಿ, ಆವಜ್ಜನಾದೀನಿಪಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನೀತಿ।

ಸೋತೇನ ಸದ್ದಂ ಸುತ್ವಾತಿಆದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। **ಯಾ ಇಮೇಸ**ನ್ತಿ ಏವಂ ಸಂವರಂ ಅನಾಪಜ್ಜನ್ತಸ್ಸ ಇಮೇಸಂ ಛನ್ನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಯಾ ಅಗುತ್ತಿ ಯಾ ಅಗೋಪನಾ ಯೋ ಅನಾರಕ್ಖೋ ಯೋ ಅಸಂವರೋ, ಅಥಕನಂ, ಅಪಿದಹನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೩೫೩. ಭೋಜನೇ ಅಮತ್ತಞ್ಞುತಾನಿದ್ದೇಸೇ **ಇಧೇಕಚ್ಚೋತಿ** ಇಮಸ್ಮಿಂ ಸತ್ತಲೋಕೇ ಏಕಚ್ಚೋ। **ಅಪ್ಪಟಿಸಙ್ಖಾತಿ** ಪಟಿಸಙ್ಖಾನಪಞ್ಞಾಯ ಅಜಾನಿತ್ವಾ ಅನುಪಧಾರೇತ್ವಾ। **ಅಯೋನಿಸೋತಿ** ಅನುಪಾಯೇನ। **ಆಹಾರನ್ತಿ** ಅಸಿತಪೀತಾದಿಅಜ್ಝೋಹರಣೀಯಂ। **ಆಹಾರೇತೀತಿ** ಪರಿಭುಞ್ಜತಿ ಅಜ್ಝೋಹರತಿ। **ದವಾಯಾತಿ**ಆದಿ ಅನುಪಾಯದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। ಅನುಪಾಯೇನ ಹಿ ಆಹಾರೇನ್ತೋ ದವತ್ಥಾಯ ಮದತ್ಥಾಯ ಮಣ್ಡನತ್ಥಾಯ ವಿಭೂಸನತ್ಥಾಯ ವಾ ಆಹಾರೇತಿ, ನೋ ಇದಮತ್ಥಿತಂ ಪಟಿಚ್ಚ। ಯಾ ತತ್ಥ **ಅಸನ್ತುಟ್ಠಿತಾತಿ** ಯಾ ತಸ್ಮಿಂ ಅಯೋನಿಸೋ ಆಹಾರಪರಿಭೋಗೇ ಅಸನ್ತುಸ್ಸನಾ ಅಸನ್ತುಟ್ಠಿಭಾವೋ। **ಅಮತ್ತಞ್ಞುತಾತಿ** ಅಮತ್ತಞ್ಞುಭಾವೋ, ಪಮಾಣಸಙ್ಖಾತಾಯ ಮತ್ತಾಯ ಅಜಾನನಂ। **ಅಯಂ ವುಚ್ಚತೀತಿ** ಅಯಂ ಅಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತಪರಿಭೋಗವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ಭೋಜನೇ ಅಮತ್ತಞ್ಞುತಾ ನಾಮ ವುಚ್ಚತಿ।

೧೩೫೪. ಇನ್ದ್ರಿಯೇಸು ಗುತ್ತದ್ವಾರತಾನಿದ್ದೇಸೇ **ಚಕ್ಖುನಾತಿ**ಆದಿ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ನ ನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಾಹೀ ಹೋತೀತಿ** ಛನ್ದರಾಗವಸೇನ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ನ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಏವಂ ಸೇಸಪದಾನಿಪಿ ವುತ್ತಪಟಿಪಕ್ಖನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಯಥಾ ಚ ಹೇಟ್ಠಾ 'ಜವನೇ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಾದೀಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ತಸ್ಮಿಂ ಅಸಂವರೇ ಸತಿ, ದ್ವಾರಮ್ಪಿ ಅಗುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಭವಙ್ಗಮ್ಪಿ, ಆವಜ್ಜನಾದೀನಿಪಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನೀ'ತಿ ವುತ್ತಂ, ಏವಮಿಧ ತಸ್ಮಿಂ ಸೀಲಾದೀಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ದ್ವಾರಮ್ಪಿ ಗುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಭವಙ್ಗಮ್ಪಿ, ಆವಜ್ಜನಾದೀನಿಪಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ। ಯಥಾ ಕಿಂ? ಯಥಾ ನಗರದ್ವಾರೇಸು ಸುಸಂವುತೇಸು, ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಅನ್ತೋಘರಾದಯೋ ಅಸಂವುತಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಥಾಪಿ ಅನ್ತೋನಗರೇ ಸಬ್ಬಂ ಭಣ್ಡಂ ಸುರಕ್ಖಿತಂ ಸುಗೋಪಿತಮೇವ ಹೋತಿ - ನಗರದ್ವಾರೇಸು ಪಿಹಿತೇಸು ಚೋರಾನಂ ಪವೇಸೋ ನತ್ಥಿ - ಏವಮೇವ ಜವನೇ ಸೀಲಾದೀಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ದ್ವಾರಮ್ಪಿ ಗುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಭವಙ್ಗಮ್ಪಿ, ಆವಜ್ಜನಾದೀನಿಪಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ। ತಸ್ಮಾ ಜವನಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋಪಿ 'ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯೇ ಸಂವರೋ'ತಿ ವುತ್ತೋ। **ಸೋತೇನ ಸದ್ದಂ ಸುತ್ವಾತಿ**ಆದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

೧೩೫೫. ಭೋಜನೇ ಮತ್ತಞ್ಞುತಾನಿದ್ದೇಸೇ **ಪಟಿಸಙ್ಖಾ ಯೋನಿಸೋ ಆಹಾರಂ ಆಹಾರೇತೀತಿ** ಪಟಿಸಙ್ಖಾನಪಞ್ಞಾಯ ಜಾನಿತ್ವಾ ಉಪಾಯೇನ ಆಹಾರಂ ಪರಿಭುಞ್ಜತಿ। ಇದಾನಿ ತಂ ಉಪಾಯಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **ನೇವ ದವಾಯಾತಿ**ಆದಿ ವುತ್ತಂ।

ತತ್ಥ '**ನೇವ ದವಾಯಾ**'ತಿ ದವತ್ಥಾಯ ನ ಆಹಾರೇತಿ। ತತ್ಥ ನಟಲಙ್ಘಕಾದಯೋ ದವತ್ಥಾಯ ಆಹಾರೇನ್ತಿ ನಾಮ। ಯಞ್ಹಿ ಭೋಜನಂ ಭುತ್ತಸ್ಸ ನಚ್ಚಗೀತಕಬ್ಯಸಿಲೋಕಸಙ್ಖಾತೋ ದವೋ ಅತಿರೇಕತರೇನ ಪಟಿಭಾತಿ, ತಂ ಭೋಜನಂ ಅಧಮ್ಮೇನ ವಿಸಮೇನ ಪರಿಯೇಸಿತ್ವಾ, ತೇ ಆಹಾರೇನ್ತಿ। ಅಯಂ ಪನ ಭಿಕ್ಖು ಏವಂ ನ ಆಹಾರೇತಿ।

ನ ಮದಾಯಾತಿ ಮಾನಮದಪುರಿಸಮದಾನಂ ವಡ್ಢನತ್ಥಾಯ ನ ಆಹಾರೇತಿ। ತತ್ಥ ರಾಜರಾಜಮಹಾಮತ್ತಾ ಮದತ್ಥಾಯ ಆಹಾರೇನ್ತಿ ನಾಮ। ತೇ ಹಿ ಅತ್ತನೋ ಮಾನಮದಪುರಿಸಮದಾನಂ ವಡ್ಢನತ್ಥಾಯ ಪಿಣ್ಡರಸಭೋಜನಾದೀನಿ ಪಣೀತಭೋಜನಾನಿ ಭುಞ್ಜನ್ತಿ। ಅಯಂ ಪನ ಭಿಕ್ಖು ಏವಂ ನ ಆಹಾರೇತಿ।

ನ ಮಣ್ಡನಾಯಾತಿ ಸರೀರಮಣ್ಡನತ್ಥಾಯ ನ ಆಹಾರೇತಿ। ತತ್ಥ ರೂಪೂಪಜೀವಿನಿಯೋ ಮಾತುಗಾಮಾ ಅನ್ತೇಪುರಿಕಾದಯೋ ಚ ಸಪ್ಪಿಫಾಣಿತಂ ನಾಮ ಪಿವನ್ತಿ, ತೇ ಹಿ ಸಿನಿದ್ಧಂ ಮುದುಂ ಮನ್ದಂ ಭೋಜನಂ ಆಹಾರೇನ್ತಿ 'ಏವಂ ನೋ ಅಙ್ಗಲಟ್ಠಿ ಸುಸಣ್ಠಿತಾ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಸರೀರೇ ಛವಿವಣ್ಣೋ ಪಸನ್ನೋ ಭವಿಸ್ಸತೀ'ತಿ। ಅಯಂ ಪನ ಭಿಕ್ಖು ಏವಂ ನ ಆಹಾರೇತಿ।

ನ ವಿಭೂಸನಾಯಾತಿ ಸರೀರೇ ಮಂಸವಿಭೂಸನತ್ಥಾಯ ನ ಆಹಾರೇತಿ। ತತ್ಥ ನಿಬ್ಬುದ್ಧಮಲ್ಲಮುಟ್ಠಿಕಮಲ್ಲಾದಯೋ ಸುಸಿನಿದ್ಧೇಹಿ ಮಚ್ಛಮಂಸಾದೀಹಿ ಸರೀರಮಂಸಂ ಪೀಣೇನ್ತಿ 'ಏವಂ ನೋ ಮಂಸಂ ಉಸ್ಸದಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ ಪಹಾರಸಹನತ್ಥಾಯಾ'ತಿ। ಅಯಂ ಪನ ಭಿಕ್ಖು ಏವಂ ಸರೀರೇ ಮಂಸವಿಭೂಸನತ್ಥಾಯ ನ ಆಹಾರೇತಿ।

ಯಾವದೇವಾತಿ ಆಹಾರಾಹರಣೇ ಪಯೋಜನಸ್ಸ ಪರಿಚ್ಛೇದನಿಯಮದಸ್ಸನಂ। **ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ ಠಿತಿಯಾತಿ** ಇಮಸ್ಸ ಚತುಮಹಾಭೂತಿಕಕರಜಕಾಯಸ್ಸ ಠಪನತ್ಥಾಯ ಆಹಾರೇತಿ। ಇದಮಸ್ಸ ಆಹಾರಾಹರಣೇ ಪಯೋಜನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಯಾಪನಾಯಾತಿ**

ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಯಾಪನತ್ಥಾಯ ಆಹಾರೇತಿ। **ವಿಹಿಂಸೂಪರತಿಯಾತಿ** ವಿಹಿಂಸಾ ನಾಮ ಅಭುತ್ತಪಚ್ಚಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಾ ಖುದ್ದಾ। ತಸ್ಸಾ ಉಪರತಿಯಾ ವೂಪಸಮನತ್ಥಾಯ ಆಹಾರೇತಿ। **ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಾನುಗ್ಗಹಾಯಾತಿ** ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಂ ನಾಮ ತಿಸ್ಸೋ ಸಿಕ್ಖಾ, ಸಕಲಂ ಸಾಸನಂ, ತಸ್ಸ ಅನುಗ್ಗಣ್ಹನತ್ಥಾಯ ಆಹಾರೇತಿ।

ಇತೀತಿ ಉಪಾಯನಿದಸ್ಸನಂ; ಇಮಿನಾ ಉಪಾಯೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪುರಾಣಞ್ಚ ವೇದನಂ ಪಟಿಹಙ್ಖಾಮೀತಿ** ಪುರಾಣವೇದನಾ ನಾಮ ಅಭುತ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕವೇದನಾ। ತಂ ಪಟಿಹನಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ಆಹಾರೇತಿ। **ನವಞ್ಚ ವೇದನಂ ನ ಉಪ್ಪಾದೇಸ್ಸಾಮೀತಿ** ನವವೇದನಾ ನಾಮ ಅತಿಭುತ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕವೇದನಾ। ತಂ ನ ಉಪ್ಪಾದೇಸ್ಸಾಮೀತಿ ಆಹಾರೇತಿ। ಅಥ ವಾ, 'ನವವೇದನಾ' ನಾಮ ಭುತ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ನಉಪ್ಪಜ್ಜನಕವೇದನಾ। ತಸ್ಸಾ ಅನುಪ್ಪನ್ನಾಯ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನತ್ಥಮೇವ ಆಹಾರೇತಿ। **ಯಾತ್ರಾ ಚ ಮೇ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ** ಯಾಪನಾ ಚ ಮೇ ಭವಿಸ್ಸತಿ। **ಅನವಜ್ಜತಾ ಚಾತಿ** ಏತ್ಥ ಅತ್ಥಿ ಸಾವಜ್ಜಂ ಅತ್ಥಿ ಅನವಜ್ಜಂ। ತತ್ಥ ಅಧಮ್ಮಿಕಪರಿಯೇಸನಾ ಅಧಮ್ಮಿಕಪಟಿಗ್ಗಹಣಂ ಅಧಮ್ಮೇನ ಪರಿಭೋಗೋತಿ ಇದಂ 'ಸಾವಜ್ಜಂ' ನಾಮ। ಧಮ್ಮೇನ ಪರಿಯೇಸಿತ್ವಾ ಧಮ್ಮೇನ ಪಟಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಪರಿಭುಞ್ಜನಂ 'ಅನವಜ್ಜಂ' ನಾಮ। ಏಕಚ್ಚೋ ಅನವಜ್ಜೇಯೇವ ಸಾವಜ್ಜಂ ಕರೋತಿ, 'ಲದ್ಧಂ ಮೇ'ತಿ ಕತ್ವಾ ಪಮಾಣಾತಿಕ್ಕನ್ತಂ ಭುಞ್ಜತಿ। ತಂ ಜೀರಾಪೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋ ಉದ್ಧಂವಿರೇಚನಅಧೋವಿರೇಚನಾದೀಹಿ ಕಿಲಮತಿ। ಸಕಲವಿಹಾರೇ ಭಿಕ್ಖೂ ತಸ್ಸ ಸರೀರಪಟಿಜಗ್ಗನಭೇಸಜ್ಜಪರಿಯೇಸನಾದೀಸು ಉಸ್ಸುಕ್ಕಂ ಆಪಜ್ಜನ್ತಿ। 'ಕಿಂ ಇದ'ನ್ತಿ ವುತ್ತೇ 'ಅಸುಕಸ್ಸ ನಾಮ ಉದರಂ ಉದ್ಧುಮಾತ'ನ್ತಿಆದೀನಿ ವದನ್ತಿ। 'ಏಸ ನಿಚ್ಚಕಾಲಮ್ಪಿ ಏವಂಪಕತಿಕೋಯೇವ, ಅತ್ತನೋ ಕುಚ್ಛಿಪಮಾಣಂ ನಾಮ ನ ಜಾನಾತೀ'ತಿ ನಿನ್ದನ್ತಿ ಗರಹನ್ತಿ। ಅಯಂ ಅನವಜ್ಜೇಯೇವ ಸಾವಜ್ಜಂ ಕರೋತಿ ನಾಮ। ಏವಂ ಅಕತ್ವಾ 'ಅನವಜ್ಜತಾ ಚ ಭವಿಸ್ಸತೀ'ತಿ ಆಹಾರೇತಿ।

ಫಾಸುವಿಹಾರೋ ಚಾತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಅತ್ಥಿ ಫಾಸುವಿಹಾರೋ ಅತ್ಥಿ ನ ಫಾಸುವಿಹಾರೋ। ತತ್ಥ 'ಆಹರಹತ್ಥಕೋ ಅಲಂಸಾಟಕೋ ತತ್ಥವಟ್ಟಕೋ ಕಾಕಮಾಸಕೋ ಭುತ್ತವಮಿತಕೋ'ತಿ ಇಮೇಸಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಂ ಭೋಜನಂ ನ ಫಾಸುವಿಹಾರೋ ನಾಮ। ಏತೇಸು ಹಿ **'ಆಹರಹತ್ಥಕೋ'** ನಾಮ ಬಹುಂ ಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಧಮ್ಮತಾಯ ಉಟ್ಠಾತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋ 'ಆಹರ ಹತ್ಥ'ನ್ತಿ ವದತಿ। **'ಅಲಂಸಾಟಕೋ'** ನಾಮ ಅಚ್ಚುದ್ಧುಮಾತಕುಚ್ಛಿತಾಯ ಉಟ್ಠಿತೋಪಿ ಸಾಟಕಂ ನಿವಾಸೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। **'ತತ್ಥವಟ್ಟಕೋ'** ನಾಮ ಉಟ್ಠಾತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋ ತತ್ಥೇವ ಪರಿವಟ್ಟತಿ। **'ಕಾಕಮಾಸಕೋ'** ನಾಮ ಯಥಾ ಕಾಕೇಹಿ ಆಮಸಿತುಂ ಸಕ್ಕಾ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಯಾವ ಮುಖದ್ವಾರಾ ಆಹಾರೇತಿ। **'ಭುತ್ತವಮಿತಕೋ'** ನಾಮ ಮುಖೇನ ಸನ್ಧಾರೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋ ತತ್ಥೇವ ವಮತಿ। ಏವಂ ಅಕತ್ವಾ 'ಫಾಸುವಿಹಾರೋ ಚ ಮೇ ಭವಿಸ್ಸತೀ'ತಿ ಆಹಾರೇತಿ। ಫಾಸುವಿಹಾರೋ ನಾಮ ಚತೂಹಿ ಪಞ್ಚಹಿ ಆಲೋಪೇಹಿ ಊನೂದರತಾ। ಏತ್ತಕಞ್ಹಿ ಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ ಪಾನೀಯಂ ಪಿವತೋ ಚತ್ತಾರೋ ಇರಿಯಾಪಥಾ ಸುಖೇನ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಧಮ್ಮಸೇನಾಪತಿ ಏವಮಾಹ -

> "ಚತ್ತಾರೋ ಪಞ್ಚ ಆಲೋಪೇ, ಅಭುತ್ವಾ ಉದಕಂ ಪಿವೇ।
> ಅಲಂ ಫಾಸುವಿಹಾರಾಯ, ಪಹಿತತ್ತಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ"ತಿ॥ (ಥೇರಗಾ॰ ೯೮೩)।

ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ ಅಙ್ಗಾನಿ ಸಮೋಧಾನೇತಬ್ಬಾನಿ। 'ನೇವ ದವಾಯಾ'ತಿಹಿ ಏಕಂ ಅಙ್ಗಂ, 'ನ ಮದಾಯಾ'ತಿ ಏಕಂ, 'ನ ಮಣ್ಡನಾಯಾ'ತಿ ಏಕಂ, 'ನ ವಿಭೂಸನಾಯಾ'ತಿ ಏಕಂ, 'ಯಾವದೇವ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ ಠಿತಿಯಾ ಯಾಪನಾಯಾ'ತಿ ಏಕಂ, 'ವಿಹಿಂಸೂಪರತಿಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಾನುಗ್ಗಹಾಯಾ'ತಿ ಏಕಂ, 'ಇತಿ ಪುರಾಣಞ್ಚ ವೇದನಂ ಪಟಿಹಙ್ಖಾಮಿ ನವಞ್ಚ ವೇದನಂ ನ ಉಪ್ಪಾದೇಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ಏಕಂ, 'ಯಾತ್ರಾ ಚ ಮೇ ಭವಿಸ್ಸತೀ'ತಿ ಏಕಂ ಅಙ್ಗಂ। ಅನವಜ್ಜತಾ ಚ ಫಾಸುವಿಹಾರೋ ಚಾತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಭೋಜನಾನಿಸಂಸೋ। ಮಹಾಸೀವತ್ಥೇರೋ ಪನಾಹ - ಹೇಟ್ಠಾ ಚತ್ತಾರಿ ಅಙ್ಗಾನಿ ಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ ನಾಮ। ಉಪರಿ ಪನ ಅಟ್ಠಙ್ಗಾನಿ ಸಮೋಧಾನೇತಬ್ಬಾನೀತಿ - ತತ್ಥ 'ಯಾವದೇವ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ ಠಿತಿಯಾ'ತಿ ಏಕಂ ಅಙ್ಗಂ, 'ಯಾಪನಾಯಾ'ತಿ ಏಕಂ, 'ವಿಹಿಂಸೂಪರತಿಯಾತಿ' ಏಕಂ, 'ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಾನುಗ್ಗಹಾಯಾ'ತಿ ಏಕಂ, 'ಇತಿ ಪುರಾಣಞ್ಚ ವೇದನಂ ಪಟಿಹಙ್ಖಾಮೀ'ತಿ ಏಕಂ,

‘ನವಞ್ಚ ವೇದನಂ ನ ಉಪ್ಪಾದೇಸ್ಸಾಮೀ’ತಿ ಏಕಂ, ‘ಯಾತ್ರಾ ಚ ಮೇ ಭವಿಸ್ಸತೀ’ತಿ ಏಕಂ, ‘ಅನವಜ್ಜತಾ’ ಚಾತಿ ಏಕಂ। ಫಾಸುವಿಹಾರೋ ಪನ ಭೋಜನಾನಿಸಂಸೋತಿ। ಏವಂ ಅಟ್ಠಙ್ಗಸಮನ್ನಾಗತಂ ಆಹಾರಂ ಆಹಾರೇನ್ತೋ ಭೋಜನೇ ಮತ್ತಞ್ಞೂ ನಾಮ ಹೋತಿ। **ಅಯಂ ವುಚ್ಚತೀ**ತಿ ಅಯಂ ಪರಿಯೇಸನಪಟಿಗ್ಗಹಣಪರಿಭೋಗೇಸು ಯುತ್ತಪ್ಪಮಾಣಜಾನನವಸೇನ ಪವತ್ತೋ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತಪರಿಭೋಗೋ ಭೋಜನೇ ಮತ್ತಞ್ಞುತಾ ನಾಮ ವುಚ್ಚತಿ।

೧೩೫೬. ಮುಟ್ಠಸ್ಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸೇ **ಅಸತೀ**ತಿ ಸತಿವಿರಹಿತಾ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ। **ಅನನುಸ್ಸತಿ ಅಪ್ಪಟಿಸ್ಸತೀ**ತಿ ಉಪಸಗ್ಗವಸೇನ ಪದಂ ವಡ್ಢಿತಂ। **ಅಸರಣತಾ**ತಿ ಅಸರಣಾಕಾರೋ। **ಅಧಾರಣತಾ**ತಿ ಧಾರೇತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾ। ತಾಯ ಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತೋ ಪುಗ್ಗಲೋ ಆಧಾನಪ್ಪತ್ತೋ ನಿಧಾನಕ್ಖಮೋ ನ ಹೋತಿ। ಉದಕೇ ಅಲಾಬುಕಟಾಹಂ ವಿಯ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪಿಲವತೀತಿ **ಪಿಲಾಪನತಾ**। **ಸಂಮುಸನತಾ**ತಿ ನಟ್ಠಮುಟ್ಠಸ್ಸತಿತಾ। ತಾಯ ಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತೋ ಪುಗ್ಗಲೋ ನಿಕ್ಖಿತ್ತಭತ್ತೋ ವಿಯ ಕಾಕೋ, ನಿಕ್ಖಿತ್ತಮಂಸೋ ವಿಯ ಚ ಸಿಙ್ಗಾಲೋ ಹೋತಿ।

೧೩೬೧. ಭಾವನಾಬಲನಿದ್ದೇಸೇ **ಕುಸಲಾನಂ ಧಮ್ಮಾ**ನನ್ತಿ ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಧಮ್ಮಾನಂ **ಆಸೇವನಾ**ತಿ ಆದಿಸೇವನಾ। **ಭಾವನಾ**ತಿ ವಡ್ಢನಾ। **ಬಹುಲೀಕಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಕರಣಂ।

೧೩೬೮. ಸೀಲವಿಪತ್ತಿನಿದ್ದೇಸೋ ಸೀಲಸಮ್ಪದಾನಿದ್ದೇಸಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ದಿಟ್ಠಿವಿಪತ್ತಿನಿದ್ದೇಸೋ ಚ ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪದಾನಿದ್ದೇಸಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪದಾನಿದ್ದೇಸೋ ಚ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನನಿದ್ದೇಸಪಟಿಪಕ್ಖತೋ। ಸೀಲವಿಸುದ್ಧಿನಿದ್ದೇಸೋ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಸೀಲಸಮ್ಪದಾನಿದ್ದೇಸೇನ ಸಮಾನೋ, ತತ್ಥ ಪನ ವಿಸುದ್ಧಿಸಮ್ಪಾಪಕಂ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರಸೀಲಂ ಕಥಿತಂ, ಇಧ ವಿಸುದ್ಧಿಪ್ಪತ್ತಂ ಸೀಲಂ। ಸತಿ ಚ ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಞ್ಚ, ಪಟಿಸಙ್ಖಾನಬಲಞ್ಚ ಭಾವನಾಬಲಞ್ಚ, ಸಮಥೋ ಚ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಚ, ಸಮಥನಿಮಿತ್ತಞ್ಚ ಪಗ್ಗಹನಿಮಿತ್ತಞ್ಚ, ಪಗ್ಗಾಹೋ ಚ ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ ಚ, ಸೀಲಸಮ್ಪದಾ ಚ ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪದಾ ಚಾತಿ ಇಮೇಹಿ ಪನ ಛಹಿ ದುಕೇಹಿ ಚತುಭೂಮಕಾಪಿ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮಾವ ಕಥಿತಾ।

೧೩೭೩. ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿನಿದ್ದೇಸೇ **ಕಮ್ಮಸ್ಸಕತಞ್ಞಾಣ**ನ್ತಿ ‘ಇದಂ ಕಮ್ಮಂ ಸಕಂ, ಇದಂ ನೋ ಸಕ’ನ್ತಿ ಜಾನನಪಞ್ಞಾ। ತತ್ಥ ಅತ್ತನಾ ವಾ ಕತಂ ಹೋತು ಪರೇನ ವಾ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಂ ನೋ ಸಕಂ। ಕಸ್ಮಾ? ಅತ್ಥಭಞ್ಜನತೋ ಅನತ್ಥಜನನತೋ ಚ। ಕುಸಲಕಮ್ಮಂ ಪನ ಅನತ್ಥಭಞ್ಜನತೋ ಅತ್ಥಜನನತೋ ಚ ‘ಸಕಂ’ ನಾಮ। ತತ್ಥ ಯಥಾ ನಾಮ ಸಧನೋ ಸಭೋಗೋ ಪುರಿಸೋ ಅದ್ಧಾನಮಗ್ಗಂ ಪಟಿಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಅನ್ತರಾಮಗ್ಗೇ ಗಾಮನಿಗಮಾದೀಸು ನಕ್ಖತ್ತೇ ಸಙ್ಘುಟ್ಠೇ ‘ಅಹಂ ಆಗನ್ತುಕೋ, ಕಂ ನು ಖೋ ನಿಸ್ಸಾಯ ನಕ್ಖತ್ತಂ ಕೀಳೇಯ್ಯ’ನ್ತಿ ಅಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ಯಥಾ ಯಥಾ ಇಚ್ಛತಿ ತೇನ ತೇನ ನೀಹಾರೇನ ನಕ್ಖತ್ತಂ ಕೀಳನ್ತೋ ಸುಖೇನ ಕನ್ತಾರಂ ಅತಿಕ್ಕಮತಿ, ಏವಮೇವ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಕಮ್ಮಸ್ಸಕತಞ್ಞಾಣೇ ಠತ್ವಾ ಇಮೇ ಸತ್ತಾ ಬಹುಂ ವಟ್ಟಗಾಮಿಕಮ್ಮಂ ಆಯೂಹಿತ್ವಾ ಸುಖೇನ ಸುಖಂ ಅನುಭವನ್ತಾ ಅರಹತ್ತಂ ಪತ್ತಾ ಗಣನಪಥಂ ವೀತಿವತ್ತಾ। **ಸಚ್ಚಾನುಲೋಮಿಕಞಾಣ**ನ್ತಿ ಚತುನ್ನಂ ಸಚ್ಚಾನಂ ಅನುಲೋಮಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ। **ಮಗ್ಗಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ಞಾಣಂ ಫಲಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ಞಾಣ**ನ್ತಿ ಮಗ್ಗಞಾಣಫಲಞಾಣಾನಿಯೇವ।

೧೩೭೪. ‘ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿ ಖೋ ಪನಾ’ತಿಪದಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸೇ **ಯಾ ಪಞ್ಞಾ ಪಜಾನನಾ**ತಿಆದೀಹಿ ಪದೇಹಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಾನಿ ಕಮ್ಮಸ್ಸಕತಞ್ಞಾಣಾದೀನೇವ ಚತ್ತಾರಿ ಞಾಣಾನಿ ವಿಭತ್ತಾನಿ।

೧೩೭೫. **‘ಯಥಾದಿಟ್ಠಿಸ್ಸ ಚ ಪಧಾನ’**ನ್ತಿ ಪದಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸೇ **ಯೋ ಚೇತಸಿಕೋ ವೀರಿಯಾರಮ್ಭೋ**ತಿಆದೀಹಿ ಪದೇಹಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಂ ವೀರಿಯಂ ಪಞ್ಞಾಗತಿಕಮೇವ; ಪಞ್ಞಾಯ ಹಿ ಲೋಕಿಯಟ್ಠಾನೇ ಲೋಕಿಯಂ ಲೋಕುತ್ತರಟ್ಠಾನೇ ಲೋಕುತ್ತರನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೧೩೭೬. ಸಂವೇಗದುಕನಿದ್ದೇಸೇ **ಜಾತಿಭಯ**ನ್ತಿ ಜಾತಿಂ ಭಯತೋ ದಿಸ್ವಾ ಠಿತಞಾಣಂ। ಜರಾಮರಣಭಯಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

೧೩೭೭. **ಅನುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಪಾಪಕಾನನ್ತಿ**ಆದೀಹಿ ಜಾತಿಆದೀನಿ ಭಯತೋ ದಿಸ್ವಾ ಜಾತಿಜರಾಬ್ಯಾಧಿಮರಣೇಹಿ ಮುಚ್ಚಿತುಕಾಮಸ್ಸ ಉಪಾಯಪಧಾನಂ ಕಥಿತಂ। ಪದಭಾಜನೀಯಸ್ಸ ಪನತ್ಥೋ **ವಿಭಙ್ಗಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩೯೭ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಪಬ್ಬವಣ್ಣನಾ) ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತಿ।

೧೩೭೮. '**ಅಸನ್ತುಟ್ಠಿತಾ ಚ ಕುಸಲೇಸು ಧಮ್ಮೇಸೂ**'ತಿ ಪದನಿದ್ದೇಸೇ **ಭಿಯ್ಯೋಕಮ್ಯತಾ**ತಿ ವಿಸೇಸಕಾಮತಾ। ಇಧೇಕಚ್ಚೋ ಹಿ ಆದಿತೋವ ಪಕ್ಖಿಕಭತ್ತಂ ವಾ ಸಲಾಕಭತ್ತಂ ವಾ ಉಪೋಸಥಿಕಂ ವಾ ಪಾಟಿಪದಿಕಂ ವಾ ದೇತಿ, ಸೋ ತೇನ ಅಸನ್ತುಟ್ಠೋ ಹುತ್ವಾ ಪುನ ಧುರಭತ್ತಂ ಸಙ್ಘಭತ್ತಂ ವಸ್ಸಾವಾಸಿಕಂ ದೇತಿ, ಆವಾಸಂ ಕಾರೇತಿ, ಚತ್ತಾರೋಪಿ ಪಚ್ಚಯೇ ದೇತಿ। ತತ್ರಾಪಿ ಅಸನ್ತುಟ್ಠೋ ಹುತ್ವಾ ಸರಣಾನಿ ಗಣ್ಹಾತಿ, ಪಞ್ಚ ಸೀಲಾನಿ ಸಮಾದಿಯತಿ। ತತ್ರಾಪಿ ಅಸನ್ತುಟ್ಠೋ ಹುತ್ವಾ ಪಬ್ಬಜತಿ। ಪಬ್ಬಜಿತ್ವಾ ಏಕಂ ನಿಕಾಯಂ ದ್ವೇ ನಿಕಾಯೇತಿ ತೇಪಿಟಕಂ ಬುದ್ಧವಚನಂ ಗಣ್ಹಾತಿ, ಅಟ್ಠ ಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ ಭಾವೇತಿ, ವಿಪಸ್ಸನಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ಅರಹತ್ತಂ ಗಣ್ಹಾತಿ । ಅರಹತ್ತಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಮಹಾಸನ್ತುಟ್ಠೋ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಯಾವ ಅರಹತ್ತಾ ವಿಸೇಸಕಾಮತಾ 'ಭಿಯ್ಯೋಕಮ್ಯತಾ' ನಾಮ।

೧೩೭೯. '**ಅಪ್ಪಟಿವಾನಿತಾ ಚ ಪಧಾನಸ್ಮಿ**'ನ್ತಿ ಪದಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸೇ ಯಸ್ಮಾ ಪನ್ತಸೇನಾಸನೇಸು ಅಧಿಕುಸಲಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಭಾವನಾಯ ಉಕ್ಕಣ್ಠಮಾನೋ ಪಧಾನಂ ಪಟಿವಾಸೇತಿ ನಾಮ , ಅನುಕ್ಕಣ್ಠಮಾನೋ ನೋ ಪಟಿವಾಸೇತಿ ನಾಮ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ನಯಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಯಾ ಕುಸಲಾನಂ ಧಮ್ಮಾನ**ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ **ಸಕ್ಕಚ್ಚಕಿರಿಯತಾ**ತಿ ಕುಸಲಾನಂ ಕರಣೇ ಸಕ್ಕಚ್ಚಕಾರಿತಾ। **ಸಾತಚ್ಚಕಿರಿಯತಾ**ತಿ ಸತತಮೇವ ಕರಣಂ। **ಅಟ್ಠಿತಕಿರಿಯತಾ**ತಿ ಖಣ್ಡಂ ಅಕತ್ವಾ ಅಟ್ಠಪೇತ್ವಾ ಕರಣಂ। **ಅನೋಲೀನವುತ್ತಿತಾ**ತಿ ಅಲೀನಜೀವಿತಾ, ಅಲೀನಪವತ್ತಿತಾ ವಾ। **ಅನಿಕ್ಖಿತ್ತಛನ್ದತಾ**ತಿ ಕುಸಲಚ್ಛನ್ದಸ್ಸ ಅನಿಕ್ಖಿಪನಂ। **ಅನಿಕ್ಖಿತ್ತಧುರತಾ**ತಿ ಕುಸಲಕರಣೇ ವೀರಿಯಧುರಸ್ಸ ಅನಿಕ್ಖಿಪನಂ।

೧೩೮೦. '**ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಂ ವಿಜ್ಜಾ**'ತಿ ಏತ್ಥ **ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸೋ**ತಿ ಪುಬ್ಬೇ ನಿವುತ್ಥಕ್ಖನ್ಧಾ ಚ ಖನ್ಧಪಟಿಬದ್ಧಞ್ಚ। ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಸ್ಸ ಅನುಸ್ಸತಿ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿ। ತಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಂ**। ತಯಿದಂ ಪುಬ್ಬೇ ನಿವುತ್ಥಕ್ಖನ್ಧಪಟಿಚ್ಛಾದಕಂ ತಮಂ ವಿಜ್ಝತೀತಿ **ವಿಜ್ಜಾ**। ತಂ ತಮಂ ವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ತೇ ಖನ್ಧೇ ವಿದಿತೇ ಪಾಕಟೇ ಕರೋತೀತಿ ವಿದಿತಕರಣಟ್ಠೇನಾಪಿ **ವಿಜ್ಜಾ**।

ಚುತೂಪಪಾತೇ ಞಾಣನ್ತಿ ಚುತಿಯಞ್ಚ ಉಪಪಾತೇ ಚ ಞಾಣಂ। ಇದಮ್ಪಿ ಸತ್ತಾನಂ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಚ್ಛಾದಕಂ ತಮಂ ವಿಜ್ಝತೀತಿ ವಿಜ್ಜಾ। ತಂ ತಮಂ ವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಸತ್ತಾನಂ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ ವಿದಿತಾ ಪಾಕಟಾ ಕರೋತೀತಿ ವಿದಿತಕರಣಟ್ಠೇನಾಪಿ ವಿಜ್ಜಾ। **ಆಸವಾನಂ ಖಯೇ ಞಾಣ**ನ್ತಿ ಸಬ್ಬಕಿಲೇಸಾನಂ ಖಯಸಮಯೇ ಞಾಣಂ। ತಯಿದಂ ಚತುಸಚ್ಚಚ್ಛಾದಕತಮಂ ವಿಜ್ಝತೀತಿ **ವಿಜ್ಜಾ**। ತಂ ತಮಂ ವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಚತ್ತಾರಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ವಿದಿತಾನಿ ಪಾಕಟಾನಿ ಕರೋತೀತಿ ವಿದಿತಕರಣಟ್ಠೇನಾಪಿ **ವಿಜ್ಜಾ**।

೧೩೮೧. '**ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಚ ಅಧಿಮುತ್ತಿ ನಿಬ್ಬಾನಞ್ಚಾ**'ತಿ ಏತ್ಥ ಆರಮ್ಮಣೇ ಅಧಿಮುಚ್ಚನಟ್ಠೇನ, ಪಚ್ಚನೀಕಧಮ್ಮೇಹಿ ಚ ಸುಟ್ಠುಮುತ್ತಟ್ಠೇನ ಅಟ್ಠ ಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ **ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಧಿಮುತ್ತಿ** ನಾಮ। ಇತರಂ ಪನ 'ನತ್ಥಿ ಏತ್ಥ ತಣ್ಹಾಸಙ್ಖಾತಂ ವಾನಂ', 'ನಿಗ್ಗತಂ ವಾ ತಸ್ಮಾ ವಾನಾ'ತಿ **ನಿಬ್ಬಾನಂ**। ತತ್ಥ ಅಟ್ಠ ಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ ಸಯಂ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಕಿಲೇಸೇಹಿ ವಿಮುತ್ತತ್ತಾ ವಿಮುತ್ತೀತಿ ವುತ್ತಾ, ನಿಬ್ಬಾನಂ ಪನ ಸಬ್ಬಕಿಲೇಸೇಹಿ ಅಚ್ಚನ್ತಂ ವಿಮುತ್ತತ್ತಾ ವಿಮುತ್ತೀತಿ।

೧೩೮೨. **ಮಗ್ಗಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ಞಾಣ**ನ್ತಿ ಚತ್ತಾರಿ ಮಗ್ಗಞಾಣಾನಿ। **ಫಲಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ಞಾಣ**ನ್ತಿ ಚತ್ತಾರಿ ಫಲಞಾಣಾನಿ। ತತ್ಥ ಪಠಮಮಗ್ಗಞಾಣಂ ಪಞ್ಚ ಕಿಲೇಸೇ ಖೇಪೇನ್ತಂ ನಿರೋಧೇನ್ತಂ ವೂಪಸಮೇನ್ತಂ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭೇನ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಖಯೇ ಞಾಣಂ ನಾಮ ಜಾತಂ। ದುತಿಯಮಗ್ಗಞಾಣಂ ಚತ್ತಾರೋ ಕಿಲೇಸೇ। ತಥಾ ತತಿಯಮಗ್ಗಞಾಣಂ। ಚತುತ್ಥಮಗ್ಗಞಾಣಂ ಪನ ಅಟ್ಠ ಕಿಲೇಸೇ ಖೇಪೇನ್ತಂ ನಿರೋಧೇನ್ತಂ ವೂಪಸಮೇನ್ತಂ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭೇನ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ 'ಖಯೇ ಞಾಣಂ' ನಾಮ ಜಾತಂ। ತಂ ತಂ

ಮಗ್ಗಫಲಞಾಣಂ ಪನ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಖೀಣನ್ತೇ ನಿರುದ್ಧನ್ತೇ ವೂಪಸಮನ್ತೇ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧನ್ತೇ ಅನುಪ್ಪಾದನ್ತೇ ಅಪ್ಪವತ್ತನ್ತೇ ಉಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ ಅನುಪ್ಪಾದೇ ಞಾಣಂ ನಾಮ ಜಾತನ್ತಿ।

ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಾ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಹಅಟ್ಠಕಥಾಯ

ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೪. ಅಟ್ಠಕಥಾಕಣ್ಡೋ

ತಿಕಅತ್ಥುದ್ಧಾರವಣ್ಣನಾ

೧೩೮೪. ಇದಾನಿ ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡಾನನ್ತರಂ ಠಪಿತಸ್ಸ ಅಟ್ಠಕಥಾಕಣ್ಡಸ್ಸ ವಣ್ಣನಾಕ್ಕಮೋ ಅನುಪ್ಪತ್ತೋ। ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಕಣ್ಡಂ ನಾಮ ಜಾತನ್ತಿ? ತೇಪಿಟಕಸ್ಸ ಬುದ್ಧವಚನಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ ಠಪಿತತ್ತಾ। ತೀಸುಪಿ ಹಿ ಪಿಟಕೇಸು ಧಮ್ಮನ್ತರಂ ಆಗತಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಕಣ್ಡೇನೇವ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ವಿನಿಚ್ಛಿತಂ ಸುವಿನಿಚ್ಛಿತಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಸಕಲೇ ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕೇ ನಯಮಗ್ಗಂ ಮಹಾಪಕರಣೇ ಪಞ್ಹುದ್ಧಾರಂ ಗಣನಚಾರಂ ಅಸಲ್ಲಕ್ಖೇನ್ತೇನಾಪಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಕಣ್ಡತೋಯೇವ ಸಮಾನೇತುಂ ವಟ್ಟತಿ।

ಕುತೋ ಪಭವಂ ಪನ ಏತನ್ತಿ? ಸಾರಿಪುತ್ತತ್ಥೇರಪ್ಪಭವಂ। ಸಾರಿಪುತ್ತತ್ಥೇರೋ ಹಿ ಏಕಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಸದ್ಧಿವಿಹಾರಿಕಸ್ಸ ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡೇ ಅತ್ಥುದ್ಧಾರಂ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತಸ್ಸ ಅಟ್ಠಕಥಾಕಣ್ಡಂ ಕಥೇತ್ವಾ ಅದಾಸಿ। ಇದಂ ಪನ ಮಹಾಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಇದಂ ವುತ್ತಂ - ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ನಾಮ ನ ಸಾವಕವಿಸಯೋ, ನ ಸಾವಕಗೋಚರೋ; ಬುದ್ಧವಿಸಯೋ ಏಸ, ಬುದ್ಧಗೋಚರೋ। ಧಮ್ಮಸೇನಾಪತಿ ಪನ ಸದ್ಧಿವಿಹಾರಿಕೇನ ಪುಚ್ಛಿತೋ ತಂ ಆದಾಯ ಸತ್ಥು ಸನ್ತಿಕಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಕಥೇಸಿ। ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ತಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ ಅಟ್ಠಕಥಾಕಣ್ಡಂ ಕಥೇತ್ವಾ ಅದಾಸಿ। ಕಥಂ? ಭಗವಾ ಹಿ 'ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ'ತಿ ಪುಚ್ಛಿ। 'ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ನಾಮ ಕತಮೇ'ತಿ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇಸೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥಸ್ಸ ತುಣ್ಹೀಭೂತಸ್ಸ 'ನನು ಯಂ ಮಯಾ ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ? ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಭೂಮಿಭೇದತೋ ಕುಸಲಂ ದಸ್ಸಿತಂ, ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ತಂ ಚತೂಸು ಭೂಮೀಸು ಕುಸಲಂ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ'ತಿ ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಕಣ್ಣಿಕಂ ಕಣ್ಣಿಕಂ ಘಟಂ ಘಟಂ ಗೋಚ್ಛಕಂ ಗೋಚ್ಛಕಂ ಕತ್ವಾ ಅತ್ಥುದ್ಧಾರವಸೇನ ಕುಸಲಾದಿಧಮ್ಮೇ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಕಥೇತ್ವಾ ಅದಾಸಿ।

ತತ್ಥ **ಚತೂಸೂತಿ** ಕಾಮಾವಚರರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಅಪರಿಯಾಪನ್ನಾಸು। **ಕುಸಲನ್ತಿ** ಫಸ್ಸಾದಿಭೇದಂ ಕುಸಲಂ। **ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾತಿ** ಇಮೇ ಸಬ್ಬೇಪಿ ತಾಸು ತಾಸು ಭೂಮೀಸು ವುತ್ತಾ ಫಸ್ಸಾದಯೋ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ ನಾಮ।

೧೩೮೫. ಅಕುಸಲಾನಂ ಪನ ಭೂಮಿವಸೇನ ಭೇದಾಭಾವತೋ **ದ್ವಾದಸ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾತಿ** ಆಹ। ತತ್ಥ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಉಪ್ಪಾದೋ। ಚಿತ್ತಮೇವ ಉಪ್ಪಾದೋ **ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ**। ದೇಸನಾಸೀಸಮೇವ ಚೇತಂ। ಯಥಾ ಪನ 'ರಾಜಾ ಆಗತೋ'ತಿ ವುತ್ತೇ ಅಮಚ್ಚಾದೀನಮ್ಪಿ ಆಗಮನಂ ವುತ್ತಮೇವ ಹೋತಿ, ಏವಂ 'ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ'ತಿ ವುತ್ತೇ ತೇಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾಪಿ ವುತ್ತಾವ ಹೋನ್ತೀತಿ। ಸಬ್ಬತ್ಥ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಗ್ಗಹಣೇನ ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಂ ಚಿತ್ತಂ ಗಹಿತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಇತೋ ಪರಂ **ಚತೂಸು ಭೂಮೀಸು ವಿಪಾಕೋತಿ**ಆದೀನಂ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ತಿಕದುಕಭಾಜನೀಯಪದಾನಂ ಅತ್ಥೋ, ವೇದನಾತ್ತಿಕಾದೀಸು ಚ ಸುಖಾದೀನಂ ನವತ್ತಬ್ಬತಾ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಪಾಳಿಯತ್ಥಂ ವೀಮಂಸಿತ್ವಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ವಿಸೇಸಮತ್ತಮೇವ ಪನ ವಕ್ಖಾಮ।

೧೪೨೦. ತತ್ಥ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ ತಾವ **ಸಬ್ಬೋ ಕಾಮಾವಚರಸ್ಸ ವಿಪಾಕೋತಿ** ಏತ್ಥ ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಾದಯೋ ನಿಸ್ಸಾಯ ನಿಯಮೇನೇವ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಾದಿಭೇದೇ ರೂಪಸದ್ದಗನ್ಧರಸಫೋಟ್ಠಬ್ಬಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾನಿ। ಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಪಾಕಾ ಪನ ದ್ವೇ ಮನೋಧಾತುಯೋ ಹದಯವತ್ಥುಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಅನನ್ತರಾ ನಿಯಮತೋ ರೂಪಾದೀನೇವ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ। ಕುಸಲವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಸನ್ತೀರಣವಸೇನ ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನಾತಿ ನಿಯಮತೋ ರೂಪಾದೀನಿ ಛ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾನೇವ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತತೀತಿ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ। ಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುದ್ವಯಂ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಸನ್ತೀರಣವಸೇನ ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ನಿಯಮತೋ ರೂಪಾದೀನಿ ಛ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾನೇವ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತತಿ। ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನಮ್ಪಿ ಪರಿತ್ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಗತಿನಿಮಿತ್ತಂ ವಾ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತಿ, ಪವತ್ತಿಯಂ

ಭವಙ್ಗವಸೇನ, ಪರಿಯೋಸಾನೇ ಚುತಿವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನಮ್ಪಿ ತದೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತೀತಿ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ। ಅಟ್ಠ ಪನ ಸಹೇತುಕವಿಪಾಕಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಏತ್ಥ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿವಸೇನ ಚ ಪರಿತ್ತಧಮ್ಮೇಯೇವ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತು ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ರೂಪಾದೀನಿ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತತಿ। ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾಹೇತುಕಕಿರಿಯಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಅತೀತಾನಾಗತೇಪಿ ಪರಿತ್ತೇ ರೂಪಾದಿಧಮ್ಮೇಯೇವ ಆರಬ್ಭ ಖೀಣಾಸವಾನಂ ಪಹಟ್ಠಾಕಾರಂ ಕುರುಮಾನಾ ಪವತ್ತತೀತಿ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ। ಏವಮಿಮೇ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಏಕನ್ತೇನೇವ **ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೧೪೨೧. ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಧಮ್ಮಾ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಹೇಟ್ಠಿಮಂ ಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತನತೋ **ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಾ**। ಏವ ಮಗ್ಗಫಲಧಮ್ಮಾ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ **ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಾ**।

ಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರೋ ಕಿರಿಯತೋ ಚತ್ತಾರೋತಿ ಅಟ್ಠ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನಖೀಣಾಸವಾನಂ ಅಸಕ್ಕಚ್ಚದಾನಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಧಮ್ಮಸವನಾದೀಸು ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ। ಅತಿಪಗುಣಾನಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದೀನಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಕಾಲೇ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಾ। ಕಸಿಣನಿಮಿತ್ತಾದಿಪಞ್ಞತ್ತಿಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಕಾಲೇ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ। ಅಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರೋ ದಿಟ್ಠಿಗತಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಪಞ್ಚಪಣ್ಣಾಸಾಯ ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮಾನಂ 'ಸತ್ತೋ ಸತ್ತೋ'ತಿ ಪರಾಮಸನಅಸ್ಸಾದನಾಭಿನನ್ದನಕಾಲೇ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ। ತೇನೇವಾಕಾರೇನ ಸತ್ತವೀಸತಿ ಮಹಗ್ಗತಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಾ। ಪಣ್ಣತ್ತಿಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತನಕಾಲೇ ಸಿಯಾ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ। ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ತೇಯೇವ ಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಕೇವಲಂ ಅಸ್ಸಾದನಾಭಿನನ್ದನವಸೇನ, ಪವತ್ತಿಯಂ ಪಟಿಘಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ದೋಮನಸ್ಸವಸೇನ, ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಅನಿಟ್ಠಙ್ಗತವಸೇನ, ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಸ್ಸ ವಿಕ್ಖೇಪವಸೇನ ಅವೂಪಸಮವಸೇನ ಚ ಪವತ್ತಿಯಂ ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏತೇಸು ಪನ ಏಕಧಮ್ಮೋಪಿ ಅಪ್ಪಮಾಣೇ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ನ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಾ।

ಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರೋ ಕಿರಿಯತೋ ಚತ್ತಾರೋತಿ ಅಟ್ಠ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನಖೀಣಾಸವಾನಂ ಸಕ್ಕಚ್ಚದಾನಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಧಮ್ಮಸವನಾದೀಸು ಯಥಾವುತ್ತಪ್ಪಕಾರೇ ಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ ಹೋನ್ತಿ। ಗೋತ್ರಭುಕಾಲೇ ಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮೇ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಕಾಲೇ ಚ ನೇಸಂ **ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣತಾ** ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಯಂ ಪನೇತಂ ರೂಪಾವಚರಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಂ ತಂ ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕಚತುತ್ಥಂ ಆಕಾಸಕಸಿಣಚತುತ್ಥಂ ಆಲೋಕಕಸಿಣಚತುತ್ಥಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಚತುತ್ಥಂ ಆನಾಪಾನಚತುತ್ಥಂ ಇದ್ಧಿವಿಧಚತುತ್ಥಂ ದಿಬ್ಬಸೋತಚತುತ್ಥಂ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಚತುತ್ಥಂ ಯಥಾಕಮ್ಮುಪಗಞಾಣಚತುತ್ಥಂ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಞಾಣಚತುತ್ಥಂ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಞಾಣಚತುತ್ಥಂ ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಚತುತ್ಥನ್ತಿ ಕುಸಲತೋಪಿ ಕಿರಿಯತೋಪಿ ದ್ವಾದಸವಿಧಂ ಹೋತಿ।

ತತ್ಥ 'ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕಚತುತ್ಥಂ' ನಾಮ ಅಟ್ಠಸು ಕಸಿಣೇಸು ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಂ। ತಞ್ಹಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಯಪಿ ಪಾದಕಂ ಹೋತಿ, ಅಭಿಞ್ಞಾನಮ್ಪಿ, ನಿರೋಧಸ್ಸಾಪಿ, ವಟ್ಟಸ್ಸಾಪಿ ಪಾದಕಂ ಹೋತಿಯೇವಾತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। 'ಆಕಾಸಕಸಿಣಆಲೋಕಕಸಿಣಚತುತ್ಥಾನಿ' ಪನ ವಿಪಸ್ಸನಾಯಪಿ ಅಭಿಞ್ಞಾನಮ್ಪಿ ವಟ್ಟಸ್ಸಾಪಿ ಪಾದಕಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ನಿರೋಧಪಾದಕಾನೇವ ನ ಹೋನ್ತಿ। 'ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಆನಾಪಾನಚತುತ್ಥಾನಿ' ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಚೇವ ವಟ್ಟಸ್ಸ ಚ ಪಾದಕಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ಅಭಿಞ್ಞಾನಂ ಪನ ನಿರೋಧಸ್ಸ ಚ ಪಾದಕಾನಿ ನ ಹೋನ್ತಿ। ತತ್ಥ ದಸವಿಧಮ್ಪಿ ಕಸಿಣಜ್ಝಾನಂ ಕಸಿಣಪಣ್ಣತ್ತಿಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತತ್ತಾ, ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಚತುತ್ಥಂ ಸತ್ತಪಣ್ಣತ್ತಿಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತತ್ತಾ, ಆನಾಪಾನಚತುತ್ಥಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತತ್ತಾ ಪರಿತ್ತಾದಿವಸೇನ ನವತ್ತಬ್ಬಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣತೋ **ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ** ನಾಮ ಹೋತಿ।

‘ಇದ್ಧಿವಿಧಚತುತ್ಥಂ’ ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಕಥಂ? ತಞ್ಹಿ ಯದಾ ಕಾಯಂ ಚಿತ್ತಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ ಕತ್ವಾ ಅದಿಸ್ಸಮಾನೇನ ಕಾಯೇನ ಗನ್ತುಕಾಮೋ ಚಿತ್ತವಸೇನ ಕಾಯಂ ಪರಿಣಾಮೇತಿ, ಮಹಗ್ಗತಚಿತ್ತೇ ಸಮೋದಹತಿ, ಸಮಾರೋಪೇತಿ, ತದಾ ಉಪಯೋಗಲದ್ಧಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ ಕತ್ವಾ ರೂಪಕಾಯಾರಮ್ಮಣತೋ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಚಿತ್ತಂ ಕಾಯಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ ಕತ್ವಾ ದಿಸ್ಸಮಾನೇನ ಕಾಯೇನ ಗನ್ತುಕಾಮೋ ಕಾಯವಸೇನ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿಣಾಮೇತಿ, ಪಾದಕಜ್ಝಾನಚಿತ್ತಂ ರೂಪಕಾಯೇ ಸಮೋದಹತಿ, ಸಮಾರೋಪೇತಿ, ತದಾ ಉಪಯೋಗಲದ್ಧಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ ಕತ್ವಾ ಮಹಗ್ಗತಚಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತೋ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ।

‘ದಿಬ್ಬಸೋತಚತುತ್ಥಂ’ ಸದ್ದಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತತ್ತಾ ಏಕನ್ತಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಮೇವ। ‘ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಚತುತ್ಥಂ’ ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಕಥಂ? ತಞ್ಹಿ ಪರೇಸಂ ಕಾಮಾವಚರಚಿತ್ತಜಾನನಕಾಲೇ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಚಿತ್ತಜಾನನಕಾಲೇ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಂ, ಮಗ್ಗಫಲಜಾನನಕಾಲೇ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಪುಥುಜ್ಜನೋ ಸೋತಾಪನ್ನಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ನ ಜಾನಾತಿ, ಸೋತಾಪನ್ನೋ ವಾ ಸಕದಾಗಾಮಿಸ್ಸಾತಿ ಏವಂ ಯಾವ ಅರಹತೋ ನೇತಬ್ಬಂ। ಅರಹಾ ಪನ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಾತಿ। ಅಞ್ಞೋಪಿ ಚ ಉಪರಿಮೋ ಹೇಟ್ಠಿಮಸ್ಸಾತಿ ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ‘ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಚತುತ್ಥಂ’ ಕಾಮಾವಚರಕಮ್ಮಜಾನನಕಾಲೇ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಕಮ್ಮಜಾನನಕಾಲೇ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಂ।

‘ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಞಾಣಚತುತ್ಥಂ’ ರೂಪಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಏಕನ್ತಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಮೇವ। ‘ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಞಾಣಚತುತ್ಥಂ’ ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತಅಪ್ಪಮಾಣನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಕಥಂ? ತಞ್ಹಿ ಕಾಮಾವಚರಕ್ಖನ್ಧಾನುಸ್ಸರಣಕಾಲೇ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಕ್ಖನ್ಧಾನುಸ್ಸರಣಕಾಲೇ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಂ। ಅತೀತೇ ಅತ್ತನಾ ವಾ ಪರೇಹಿ ವಾ ಭಾವಿತಮಗ್ಗಂ ಸಚ್ಛಿಕತಫಲಞ್ಚ ಅನುಸ್ಸರಣಕಾಲೇ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಂ। ಅತೀತೇ ಬುದ್ಧಾ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವಯಿಂಸು, ಫಲಂ ಸಚ್ಛಾಕಂಸು, ನಿಬ್ಬಾನಧಾತುಯಾ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯಿಂಸೂತಿ ಛಿನ್ನವಟುಮಕಾನುಸ್ಸರಣವಸೇನ ಮಗ್ಗಫಲನಿಬ್ಬಾನಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣತೋಪಿ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಂ। ಅತೀತೇ ‘ವಿಪಸ್ಸೀ ನಾಮ ಭಗವಾ’ ಅಹೋಸಿ । ತಸ್ಸ ‘ಬನ್ಧುಮತೀ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸಿ, ಬನ್ಧುಮಾ ನಾಮ ರಾಜಾ ಪಿತಾ, ಬನ್ಧುಮತೀ ನಾಮ ಮಾತಾ’ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ನಾಮಗೋತ್ತಪಥವೀನಿಮಿತ್ತಾದಿಅನುಸ್ಸರಣಕಾಲೇ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ।

‘ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಚತುತ್ಥೇ’ಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ತಮ್ಪಿ ಅಯಂ ಅನಾಗತೇ ‘ಕಾಮಾವಚರೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಸ್ಸತೀ’ತಿ ಜಾನನಕಾಲೇ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ‘ರೂಪಾವಚರೇ ವಾ ಅರೂಪಾವಚರೇ ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಸ್ಸತೀ’ತಿ ಜಾನನಕಾಲೇ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಂ। ‘ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇಸ್ಸತಿ ಫಲಂ ಸಚ್ಛಿಕರಿಸ್ಸತಿ’ ‘ನಿಬ್ಬಾನಧಾತುಯಾ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯಿಸ್ಸತೀ’ತಿ ಜಾನನಕಾಲೇ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಂ। ಅನಾಗತೇ “ಮೇತ್ತೇಯ್ಯೋ ನಾಮ ಭಗವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸತಿ, ಸುಬ್ರಹ್ಮಾ ನಾಮಸ್ಸ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಪಿತಾ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಬ್ರಹ್ಮವತೀ ನಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ ಮಾತಾ ಭವಿಸ್ಸತೀ”ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ನಾಮಗೋತ್ತಜಾನನಕಾಲೇ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ।

ಅರೂಪಾವಚರಚತುತ್ಥಂ ಪನ ಆಸವಾನಂ ಖಯಚತುತ್ಥಞ್ಚ ಪಾಳಿಯಂ ಆಗತಟ್ಠಾನೇಯೇವ ಕಥೇಸ್ಸಾಮಿ। ಕಿರಿಯಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಏತೇಸಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನಂ ಪುರೇಚಾರಿಕಾ। ತಸ್ಸಾ ತೇಸು ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಆರಮ್ಮಣಭೇದೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಪನ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನವಸೇನ ಪವತ್ತಿಯಂ ಏಕನ್ತಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾವ ಹೋತಿ। ರೂಪಾವಚರತಿಕಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಾದೀನಿ ಪರಿತ್ತಾದಿಭಾವೇನ ನವತ್ತಬ್ಬಧಮ್ಮಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿತೋ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾನಿ। ಏತ್ಥ ಹಿ ರೂಪಾವಚರಾನಿ ಪಥವೀಕಸಿಣಾದೀಸು ಪವತ್ತನ್ತಿ, ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ ಉಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸೇ, ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ವಿಞ್ಞಾಣಾಪಗಮೇತಿ।

೧೪೨೯. ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ ಆದಿಮ್ಹಿ ವುತ್ತಾ ಅಟ್ಠ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಸೇಕ್ಖಾಸೇಕ್ಖಾನಂ ಅತ್ತನಾ ಪಟಿವಿದ್ಧಮಗ್ಗಾನಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಕಾಲೇ ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣಾ, ಮಗ್ಗೇನ ಪನ ಅಸಹಜಾತತ್ತಾ ನ ಮಗ್ಗಹೇತುಕಾ, ಅತ್ತನಾ ಪಟಿವಿದ್ಧಮಗ್ಗಂ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಕಾಲೇ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿವಸೇನ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋ, ಅಞ್ಞಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಕಾಲೇ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣಾತಿಪಿ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋತಿಪಿ। ಚತ್ತಾರೋ ಅರಿಯಮಗ್ಗಾ ಮಗ್ಗಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸ ವಾ ಹೇತುನೋ ಅತ್ಥಿತಾಯ ಏಕನ್ತತೋ ಮಗ್ಗಹೇತುಕಾವ। ವೀರಿಯಂ ಪನ ವೀಮಂಸಂ ವಾ ಜೇಟ್ಠಕಂ ಕತ್ವಾ ಮಗ್ಗಭಾವನಾಕಾಲೇ ಸಹಜಾತಾಧಿಪತಿನಾ ಸಿಯಾ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋ, ಛನ್ದಚಿತ್ತಾನಂ ಅಞ್ಞತರಜೇಟ್ಠಕಕಾಲೇ ಸಿಯಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋತಿ।

ದ್ವಾದಸವಿಧೇ ರೂಪಾವಚರಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನೇ ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕಚತುತ್ಥಾದೀನಿ ನವ ಝಾನಾನಿ ನೇವ ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣಾನಿ ನ ಮಗ್ಗಹೇತುಕಾನಿ ನ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತೀನಿ। ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಞಾಣಅನಾಗತಂಸಞಾಣಚತುತ್ಥಾನಿ ಪನ ಅರಿಯಾನಂ ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಜಾನನಕಾಲೇ ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ಮಗ್ಗೇನ ಪನ ಅಸಹಜಾತತ್ತಾ ನ ಮಗ್ಗಹೇತುಕಾನಿ, ಮಗ್ಗಂ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ನ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತೀನಿ। ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತಾನಿ ನ ಮಗ್ಗಂ ಗರುಂ ಕರೋನ್ತೀತಿ? ಅತ್ತನೋ ಮಹಗ್ಗತತಾಯ। ಯಥಾ ಹಿ ರಾಜಾನಂ ಸಬ್ಬೋ ಲೋಕೋ ಗರುಂ ಕರೋತಿ, ಮಾತಾಪಿತರೋ ಪನ ನ ಕರೋನ್ತಿ। ನ ಹಿ ತೇ ರಾಜಾನಂ ದಿಸ್ವಾ ಆಸನಾ ವುಟ್ಠಹನ್ತಿ, ನ ಅಞ್ಜಲಿಕಮ್ಮಾದೀನಿ ಕರೋನ್ತಿ, ದಹರಕಾಲೇ ವೋಹರಿತನಯೇನೇವ ವೋಹರನ್ತಿ। ಏವಮೇತಾನಿಪಿ ಅತ್ತನೋ ಮಹಗ್ಗತತಾಯ ನ ಮಗ್ಗಂ ಗರುಂ ಕರೋನ್ತಿ।

ಕಿರಿಯಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಪಿ ಅರಿಯಾನಂ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಕಾಲೇ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಪುರೇಚಾರಿಕತ್ತಾ ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣಾ ಹೋತಿ, ಮಗ್ಗೇನ ಅಸಹಜಾತತ್ತಾ ಪನ ನ ಮಗ್ಗಹೇತುಕಾ, ಮಗ್ಗಂ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ನ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿ। ಕಸ್ಮಾ ಗರುಂ ನ ಕರೋತೀತಿ? ಅತ್ತನೋ ಅಹೇತುಕತಾಯ ಹೀನತಾಯ ಜಳತಾಯ। ಯಥಾ ಹಿ ರಾಜಾನಂ ಸಬ್ಬೋ ಲೋಕೋ ಗರುಂ ಕರೋತಿ, ಅತ್ತನೋ ಪರಿಜನಾ ಪನ ಖುಜ್ಜವಾಮನಕಚೇಟಕಾದಯೋ ಅತ್ತನೋ ಅಞ್ಞಾಣತಾಯ ಪಣ್ಡಿತಮನುಸ್ಸಾ ವಿಯ ನಾತಿಗರುಂ ಕರೋನ್ತಿ, ಏವಮೇವ ಇದಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಂ ಅತ್ತನೋ ಅಹೇತುಕತಾಯ ಹೀನತಾಯ ಜಳತಾಯ ಮಗ್ಗಂ ಗರುಂ ನ ಕರೋತಿ।

ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಕುಸಲಾದೀನಿ ಞಾಣಾಭಾವೇನ ಚೇವ ಲೋಕಿಯಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣತಾಯ ಚ ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣಾದಿಭಾವಂ ನ ಲಭನ್ತಿ, ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾನೇವ ಹೋನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನೀತಿ।

೧೪೩೧. ಅತೀತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಧಮ್ಮಾ ಹೇಟ್ಠಾ ಅತೀತಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿತಾ ಏಕನ್ತೇನ **ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾವ**।

೧೪೩೩. **ನಿಯೋಗಾ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣಾ ನತ್ಥೀ**ತಿ ನಿಯಮೇನ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ಚಿತ್ತಂ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ನನು ಚ ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಂ ಏಕನ್ತೇನ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣಂ, ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಮ್ಪಿ ಅನಾಗತಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತತೀತಿ? ನೋ ನ ಪವತ್ತತಿ। ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ಪನ ಏತಂ ಏಕಂ ಚಿತ್ತಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ರೂಪಾವಚರಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನೇನ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಮಹಗ್ಗತಚಿತ್ತೇಹಿ ಮಿಸ್ಸಕಂ ಹೋತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ 'ನಿಯೋಗಾ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣಾ ನತ್ಥೀ'ತಿ।

೧೪೩೪. ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ , ತಿಸ್ಸೋ ಮನೋಧಾತುಯೋ ಚ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇಸು ರೂಪಾದೀಸು ಪವತ್ತಿತೋ **ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ** ನಾಮ। **ದಸ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಅಟ್ಠ ತಾವ ಸಹೇತುಕಾ ದೇವಮನುಸ್ಸಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಗ್ಗಹಣಕಾಲೇ ಕಮ್ಮಂ ವಾ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ವಾ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿಯಂ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾ। ಭವಙ್ಗಚುತಿಕಾಲೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಗತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಪನ ಆರಬ್ಭ ಪಟಿಸನ್ಧಿಗ್ಗಹಣಕಾಲೇ ತತೋ ಪರಂ ಭವಙ್ಗಕಾಲೇ ಚ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ। ತಥಾ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಪವತ್ತಿಯಂ। ಮನೋದ್ವಾರೇ ಪನ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾನಂ ಜವನಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪವತ್ತಿತೋ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ। 'ಕುಸಲವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯ'ಮ್ಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ಕೇವಲಞ್ಹಿ ಸಾ ಮನುಸ್ಸೇಸು ಜಚ್ಚನ್ಧಾದೀನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತಿ। ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಚ ಸನ್ತೀರಣವಸೇನಾಪಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಹೋತೀತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ। 'ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ' ಪನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಸನ್ತೀರಣವಸೇನ ತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಚ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಹೋತಿ। ಮನೋದ್ವಾರೇ ತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಸಹೇತುಕವಿಪಾಕಾ ವಿಯ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

'ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು' ಪನ ಕುಸಲವಿಪಾಕಾಯ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾಹೇತುಕಾಯ ಸಮಾನಗತಿಕಾ ಏವ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ಸಾ ಆಪಾಯಿಕಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿವಸೇನ ಪವತ್ತತೀತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ। 'ಕಿರಿಯಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು' ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ ಖೀಣಾಸವಾನಂ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಪಹಟ್ಠಾಕಾರಂ ಕುರುಮಾನಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಹೋತಿ। ಮನೋದ್ವಾರೇ ಅತೀತಾದಿಭೇದೇ ಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಹಸಿತುಪ್ಪಾದವಸೇನ ಪವತ್ತಿಯಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಹೋತಿ।

ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲನ್ತಿಆದೀಸು ಕುಸಲತೋ ತಾವ ಚತ್ತಾರೋ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ। ಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ಅತೀತಾದಿಭೇದಾನಿ ಖನ್ಧಧಾತುಆಯತನಾನಿ ಸಮ್ಮಸನ್ತಾನಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಾನಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಹೋನ್ತಿ। ಪಣ್ಣತ್ತಿನಿಬ್ಬಾನಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣೇ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ। ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ । ಕೇವಲಞ್ಹಿ ತೇಹಿ ಮಗ್ಗಫಲನಿಬ್ಬಾನಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾ ನತ್ಥಿ। ಅಯಮೇವೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ।

ಅಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರೋ ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಅತೀತಾದಿಭೇದಾನಂ ಖನ್ಧಧಾತುಆಯತನಾನಂ ಅಸ್ಸಾದನಾಭಿನನ್ದನಪರಾಮಾಸಕಾಲೇ ಅತೀತಾದಿಆರಮ್ಮಣಾ ಹೋನ್ತಿ। ಪಣ್ಣತ್ತಿಂ ಆರಬ್ಭ ಅಸ್ಸಾದೇನ್ತಸ್ಸ ಅಭಿನನ್ದನ್ತಸ್ಸ 'ಸತ್ತೋ ಸತ್ತೋ'ತಿ ಪರಾಮಸಿತ್ವಾ ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ ಹೋನ್ತಿ। ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ತೇಹಿ ಪರಾಮಾಸಗ್ಗಹಣಂ ನತ್ಥಿ। ದ್ವೇ ಪಟಿಘಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಅತೀತಾದಿಭೇದೇ ಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ದೋಮನಸ್ಸಿತಾನಂ ಅತೀತಾದಿಆರಮ್ಮಣಾ, ಪಣ್ಣತ್ತಿಂ ಆರಬ್ಭ ದೋಮನಸ್ಸಿತಾನಂ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ। ವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ತೇಸು ಏವ ಧಮ್ಮೇಸು ಅನಿಟ್ಠಙ್ಗತಭಾವೇನ ಚೇವ ಉದ್ಧತಭಾವೇನ ಚ ಪವತ್ತಿಯಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ। ಕಿರಿಯತೋ ಅಟ್ಠ ಸಹೇತುಕಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಗತಿಕಾ ಏವ। ಕಿರಿಯಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನವಸೇನ ಪವತ್ತಿಯಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾವ । ಮನೋದ್ವಾರೇ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾನಞ್ಚೇವ ಪಣ್ಣತ್ತಿನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣಾನಞ್ಚ ಜವನಾನಂ ಪುರೇಚಾರಿಕಕಾಲೇ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ।

ಯಥಾವುತ್ತಪ್ಪಭೇದೇ ರೂಪಾವಚರಜ್ಝಾನೇ ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕಚತುತ್ಥಂ ಆಕಾಸಕಸಿಣಚತುತ್ಥಂ ಆಲೋಕಕಸಿಣಚತುತ್ಥಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಚತುತ್ಥಂ ಆನಾಪಾನಚತುತ್ಥನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾನೇವ। 'ಇದ್ಧಿವಿಧಚತುತ್ಥಂ' ಕಾಯವಸೇನ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿಣಾಮೇನ್ತಸ್ಸ ಅತೀತಪಾದಕಜ್ಝಾನಚಿತ್ತಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತನತೋ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಂ। ಮಹಾಧಾತುನಿಧಾನೇ ಮಹಾಕಸ್ಸಪತ್ಥೇರಾದೀನಂ ವಿಯ ಅನಾಗತಂ ಅಧಿಟ್ಠಹನ್ತಾನಂ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। **ಮಹಾಕಸ್ಸಪತ್ಥೇರೋ** ಕಿರ ಮಹಾಧಾತುನಿಧಾನಂ ಕರೋನ್ತೋ ಅನಾಗತೇ ಅಟ್ಠಾರಸವಸ್ಸಾಧಿಕಾನಿ ದ್ವೇ ವಸ್ಸಸತಾನಿ ಇಮೇ ಗನ್ಧಾ ಮಾ ಸುಸ್ಸಿಂಸು, ಪುಪ್ಫಾನಿ ಮಾ ಮಿಲಾಯಿಂಸು, ದೀಪಾ ಮಾ ನಿಬ್ಬಾಯಿಂಸೂತಿ ಅಧಿಟ್ಠಹಿ। ಸಬ್ಬಂ ತಥೇವ ಅಹೋಸಿ। **ಅಸ್ಸಗುತ್ತತ್ಥೇರೋ** ವತ್ತನಿಯಸೇನಾಸನೇ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಂ ಸುಕ್ಖಭತ್ತಂ ಭುಞ್ಜಮಾನಂ ದಿಸ್ವಾ 'ಉದಕಸೋಣ್ಡಿ ದಿವಸೇ ದಿವಸೇ, ಪುರೇಭತ್ತಂ ದಧಿರಸಾ ಹೋತೂ'ತಿ ಅಧಿಟ್ಠಹಿ। ಪುರೇಭತ್ತಂ ಗಹಿತಂ ದಧಿರಸಂ ಹೋತಿ ಪಚ್ಛಾಭತ್ತೇ ಪಾಕತಿಕಮೇವ। ಕಾಯಂ ಪನ ಚಿತ್ತಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ ಕತ್ವಾ ಅದಿಸ್ಸಮಾನೇನ ಕಾಯೇನ ಗಮನಕಾಲೇ, ಅಞ್ಞಸ್ಸ ವಾ ಪಾಟಿಹಾರಿಯಸ್ಸ ಕರಣಕಾಲೇ, ಕಾಯಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತತ್ತಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ।

‘ದಿಬ್ಬಸೋತಚತುತ್ಥಂ’ ವಿಜ್ಜಮಾನಸದ್ದಮೇವ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿತೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಚತುತ್ಥಂ ಅತೀತೇ ಸತ್ತದಿವಸಬ್ಭನ್ತರೇ ಅನಾಗತೇ ಸತ್ತದಿವಸಬ್ಭನ್ತರೇ ಪರೇಸಂ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನನ್ತಸ್ಸ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಂ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಹೋತಿ। ಸತ್ತದಿವಸಾತಿಕ್ಕಮೇ ಪನ ತಂ ಜಾನಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಅತೀತಾನಾಗತಂಸಞಾಣಾನಞ್ಹಿ ಏಸ ವಿಸಯೋ। ನ ಏತಸ್ಸ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಜಾನನಕಾಲೇ ಪನ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ।

ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಞ್ಚ ನಾಮೇತಂ ತಿವಿಧಂ - ಖಣಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಞ್ಚ। ತತ್ಥ ಉಪ್ಪಾದಟ್ಠಿತಿಭಙ್ಗಪ್ಪತ್ತಂ **‘ಖಣಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ’**। ಏಕದ್ವಿಸನ್ತತಿವಾರಪರಿಯಾಪನ್ನಂ **‘ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ’**। ತತ್ಥ ಅನ್ಧಕಾರೇ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಆಲೋಕಟ್ಠಾನಂ ಗತಸ್ಸ ನ ತಾವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ; ಯಾವ ಪನ ತಂ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ, ಏತ್ಥನ್ತರೇ ಏಕದ್ವಿಸನ್ತತಿವಾರಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಆಲೋಕಟ್ಠಾನೇ ವಿಚರಿತ್ವಾ ಓವರಕಂ ಪವಿಟ್ಠಸ್ಸಾಪಿ ನ ತಾವ ಸಹಸಾ ರೂಪಂ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ; ಯಾವ ತಂ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ, ಏತ್ಥನ್ತರೇ ಏಕದ್ವಿಸನ್ತತಿವಾರಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ದೂರೇ ಠತ್ವಾ ಪನ ರಜಕಾನಂ ಹತ್ಥವಿಕಾರಂ ಘಣ್ಡಿಭೇರೀಆದಿಆಕೋಟನವಿಕಾರಞ್ಚ ದಿಸ್ವಾಪಿ ನ ತಾವ ಸದ್ದಂ ಸುಣಾತಿ; ಯಾವ ಪನ ತಂ ಸುಣಾತಿ, ಏತಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಅನ್ತರೇ ಏಕದ್ವಿಸನ್ತತಿವಾರಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏವಂ ತಾವ ಮಜ್ಝಿಮಭಾಣಕಾ। ಸಂಯುತ್ತಭಾಣಕಾ ಪನ ‘ರೂಪಸನ್ತತಿ ಅರೂಪಸನ್ತತೀ’ತಿ ದ್ವೇ ಸನ್ತತಿಯೋ ವತ್ವಾ, ‘ಉದಕಂ ಅಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಗತಸ್ಸ ಯಾವ ತೀರೇ ಅಕ್ಕನ್ತಉದಕಲೇಖಾ ನ ವಿಪ್ಪಸೀದತಿ, ಅದ್ಧಾನತೋ ಆಗತಸ್ಸ ಯಾವ ಕಾಯೇ ಉಸುಮಭಾವೋ ನ ವೂಪಸಮ್ಮತಿ, ಆತಪಾ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಗಬ್ಭಂ ಪವಿಟ್ಠಸ್ಸ ಯಾವ ಅನ್ಧಕಾರಭಾವೋ ನ ವಿಗಚ್ಛತಿ, ಅನ್ತೋಗಬ್ಭೇ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಮನಸಿಕರಿತ್ವಾ ದಿವಾ ವಾತಪಾನಂ ವಿವರಿತ್ವಾ ಓಲೋಕೇನ್ತಸ್ಸ ಯಾವ ಅಕ್ಖೀನಂ ಫನ್ದನಭಾವೋ ನ ವೂಪಸಮ್ಮತಿ, ಅಯಂ ರೂಪಸನ್ತತಿ ನಾಮ; ದ್ವೇ ತಯೋ ಜವನವಾರಾ ಅರೂಪಸನ್ತತಿ ನಾಮಾ’ತಿ ವತ್ವಾ ‘ತದುಭಯಮ್ಪಿ ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ನಾಮಾ’ತಿ ವದನ್ತಿ।

ಏಕಭವಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಂ ಪನ **ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ** ನಾಮ। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ **ಭದ್ದೇಕರತ್ತಸುತ್ತೇ** “ಯೋ ಚಾವುಸೋ, ಮನೋ ಯೇ ಚ ಧಮ್ಮಾ ಉಭಯಮೇತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ। ತಸ್ಮಿಂ ಚೇ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಛನ್ದರಾಗಪಟಿಬದ್ಧಂ ಹೋತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಛನ್ದರಾಗಪಟಿಬದ್ಧತ್ತಾ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ತದಭಿನನ್ದತಿ, ತದಭಿನನ್ದನ್ತೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಸಂಹೀರತೀ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೮೪) ವುತ್ತಂ। ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಞ್ಚೇತ್ಥ ಅಟ್ಠಕಥಾಸು ಆಗತಂ। ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಸುತ್ತೇ।

ತತ್ಥ ಕೇಚಿ ‘ಖಣಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಚಿತ್ತಂ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀ’ತಿ ವದನ್ತಿ। ಕಿಂಕಾರಣಾ? ಯಸ್ಮಾ ಇದ್ಧಿಮಸ್ಸ ಚ ಪರಸ್ಸ ಚ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ। ಇದಞ್ಚ ನೇಸಂ ಓಪಮ್ಮಂ - ಯಥಾ ಆಕಾಸೇ ಖಿತ್ತೇ ಪುಪ್ಫಮುಟ್ಠಿಮ್ಹಿ ಅವಸ್ಸಂ ಏಕಂ ಪುಪ್ಫಂ ಏಕಸ್ಸ ವಣ್ಟಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ ವಣ್ಟೇನ ವಣ್ಟಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ, ಏವಂ ಪರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ರಾಸಿವಸೇನ ಮಹಾಜನಸ್ಸ ಚಿತ್ತೇ ಆವಜ್ಜಿತೇ ಅವಸ್ಸಂ ಏಕಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಏಕೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ವಾ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ವಾ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ವಾ ಪಟಿವಿಜ್ಝತೀತಿ। ತಂ ಪನ ವಸ್ಸಸತಮ್ಪಿ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಮ್ಪಿ ಆವಜ್ಜನ್ತೋ ಯೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಆವಜ್ಜೇತಿ, ಯೇನ ಚ ಜಾನಾತಿ ತೇಸಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಸಹಟ್ಠಾನಾಭಾವತೋ ಆವಜ್ಜನಜವನಾನಞ್ಚ ಅನಿಟ್ಠೇ ಠಾನೇ ನಾನಾರಮ್ಮಣಭಾವಪ್ಪತ್ತಿದೋಸತೋ ಅಯುತ್ತನ್ತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಸು ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಂ। ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಪನ ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಞ್ಚ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ತತ್ಥ ಯಂ ವತ್ತಮಾನಜವನವೀಥಿತೋ ಅತೀತಾನಾಗತವಸೇನ ದ್ವಿತಿಜವನವೀಥಿಪರಿಮಾಣಕಾಲೇ ಪರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ, ತಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ನಾಮ। ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಪನ ಜವನವಾರೇನ ದೀಪೇತಬ್ಬನ್ತಿ ಯಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತಂ ತಂ ಸುವುತ್ತಂ। ತತ್ರಾಯಂ ದೀಪನಾ - ಇದ್ಧಿಮಾ ಪರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಿತುಕಾಮೋ ಆವಜ್ಜೇತಿ। ಆವಜ್ಜನಂ ಖಣಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ತೇನೇವ ಸಹ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ತತೋ ಚತ್ತಾರಿ ಪಞ್ಚ ಜವನಾನಿ ಯೇಸಂ ಪಚ್ಛಿಮಂ ಇದ್ಧಿಚಿತ್ತಂ, ಸೇಸಾನಿ ಕಾಮಾವಚರಾನಿ। ತೇಸಂ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ತದೇವ ನಿರುದ್ಧಂ ಚಿತ್ತಮಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ನ ಚ ತಾನಿ ನಾನಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನವಸೇನ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಏಕಾರಮ್ಮಣಾನಿ। ಏಕಾರಮ್ಮಣತ್ತೇಪಿ ಚ ಇದ್ಧಿಚಿತ್ತಮೇವ ಪರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಪಜಾನಾತಿ, ನ ಇತರಾನಿ; ಯಥಾ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಮೇವ ರೂಪಂ ಪಸ್ಸತಿ, ನ ಇತರಾನೀತಿ। ಇತಿ ಇದಂ ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಚೇವ ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಚ

ವಸೇನ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಯಸ್ಮಾ ವಾ ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಮ್ಪಿ ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇಯೇವ ಪತತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನವಸೇನೇತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

'ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಞಾಣಚತುತ್ಥಂ' ನಾಮಗೋತ್ತಾನುಸ್ಸರಣೇ ನಿಬ್ಬಾನನಿಮಿತ್ತಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣೇ ಚ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ, ಸೇಸಕಾಲೇ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಮೇವ। ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಚತುತ್ಥಮ್ಪಿ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಮೇವ। ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಾನಿಪಿ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ಅಥ ಖೋ ತೇಸಂ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಞಾಣಸ್ಸ ಅತೀತಕ್ಖನ್ಧಾ ಖನ್ಧಪಟಿಬದ್ಧಞ್ಚ ಕಿಞ್ಚಿ ಅನಾರಮ್ಮಣಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ತಞ್ಹಿ ಅತೀತಕ್ಖನ್ಧಖನ್ಧಪಟಿಬದ್ಧೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಸಮಗತಿಕಂ ಹೋತಿ। ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಸ್ಸ ಚ ಸತ್ತದಿವಸಬ್ಭನ್ತರಾತೀತಂ ಚಿತ್ತಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ। ತಞ್ಹಿ ಅಞ್ಞಂ ಖನ್ಧಂ ವಾ ಖನ್ಧಪಟಿಬದ್ಧಂ ವಾ ನ ಜಾನಾತಿ, ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಪನ ಪರಿಯಾಯತೋ ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಸ್ಸ ಚ ಅತೀತಚೇತನಾಮತ್ತಮೇವಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ। ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಅಟ್ಠಕಥಾನಯೋ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ "ಕುಸಲಾ ಖನ್ಧಾ ಇದ್ಧಿವಿಧಞಾಣಸ್ಸ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಸ್ಸ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಸ್ಸ ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಸ್ಸ ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೦೪) **ಪಟ್ಠಾನೇ** ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ಚತ್ತಾರೋಪಿ ಖನ್ಧಾ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋನ್ತಿ। ತತ್ರಾಪಿ ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಸ್ಸ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾ ಏವಾತಿ।

'ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಞಾಣಚತುತ್ಥಂ' ವಿಜ್ಜಮಾನವಣ್ಣಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಮೇವ। ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಚತುತ್ಥಂ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣಮೇವ। ತಞ್ಹಿ ಅನಾಗತಕ್ಖನ್ಧಖನ್ಧಪಟಿಬದ್ಧೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಞಾಣಂ ವಿಯ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಸಮಗತಿಕಂ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಮ್ಪಿ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ತಂ ಪನ ಸತ್ತದಿವಸಬ್ಭನ್ತರೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಚಿತ್ತಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತಿ। ಇದಂ ಅನಾಗತೇ ಕಪ್ಪಸತಸಹಸ್ಸೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ಖನ್ಧೇಪಿ ಖನ್ಧಪಟಿಬದ್ಧಮ್ಪಿ। ರೂಪಾವಚರತಿಕಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಾದೀನಿ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇಸು ಏಕಧಮ್ಮಮ್ಪಿ ಆರಬ್ಭ ಅಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಏಕನ್ತನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾನೇವಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

೧೪೩೫. ಅಜ್ಝತ್ತತ್ತಿಕೇ **ಅನಿನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧರೂಪಞ್ಚ ನಿಬ್ಬಾನಞ್ಚ ಬಹಿದ್ಧಾ**ತಿ ಇದಂ ಯಥಾ ಇನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧಂ ಪರಪುಗ್ಗಲಸನ್ತಾನೇ ಬಹಿದ್ಧಾತಿ ವುಚ್ಚಮಾನಮ್ಪಿ ತಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಾನಪರಿಯಾಪನ್ನತ್ತಾ ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಏವಂ ನ ಕೇನಚಿ ಪರಿಯಾಯೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತಪರಿಯಾಯಸ್ಸ ಅಭಾವೇನ ಬಹಿದ್ಧಾತಿ ವುತ್ತಂ, ನ ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತಮತ್ತಸ್ಸ ಅಸಮ್ಭವತೋ। ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತಮತ್ತಸ್ಸ ಪನ ಅಸಮ್ಭವಮತ್ತಂ ಸನ್ಧಾಯ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣತಾ ವುತ್ತಾ। ಅಜ್ಝತ್ತಧಮ್ಮಾಪಗಮಮತ್ತತೋವ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅಜ್ಝತ್ತಭಾವಮ್ಪಿ ಬಹಿದ್ಧಾಭಾವಮ್ಪಿ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾಭಾವಮ್ಪಿ ಅನನುಜಾನಿತ್ವಾ **ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣನ್ತಿಪೀ**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ।

ತತ್ಥ ನ ಕೇವಲಂ ತದೇವ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ, ತಸ್ಸ ಪನ ಆವಜ್ಜನಮ್ಪಿ, ಉಪಚಾರಚಿತ್ತಾನಿಪಿ, ತಸ್ಸಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಚಿತ್ತಾನಿಪಿ, ತಸ್ಸೇವ ಅಸ್ಸಾದನಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಾನಿ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿಪಿ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾನೇವಾತಿ। ತಾನಿ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ವುತ್ತೇ ವುತ್ತಾನೇವ ಹೋನ್ತೀತಿ ವಿಸುಂ ನ ವುತ್ತಾನಿ। ಕಥಂ ವುತ್ತಾನೇವ ಹೋನ್ತೀತಿ? ಏತಞ್ಹಿ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ, ಯಞ್ಚ ತಸ್ಸ ಪುರೇಚಾರಿಕಂ ಆವಜ್ಜನಉಪಚಾರಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಂ, ತೇನ ಸಹ ಏಕಾರಮ್ಮಣಂ ಭವೇಯ್ಯ। ತಂ ಸಬ್ಬಂ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ 'ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಂ, ಅಕುಸಲಂ, ಕಿರಿಯತೋ ನವ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ, ರೂಪಾವಚರಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನ'ನ್ತಿ ಏವಂ ವುತ್ತಾನಂ ಏತೇಸಂ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾನಂ 'ಸಿಯಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾತಿಪೀ'ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಭಾವಸ್ಸ ಅನುಞ್ಞಾತತ್ತಾ, ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಸ್ಸ ಚ 'ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ, ಚತ್ತಾರೋ ಮಗ್ಗಾ ಅಪರಿಯಾಪನ್ನಾ, ಚತ್ತಾರಿ ಚ ಸಾಮಞ್ಞಫಲಾನಿ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾತಿಪೀ'ತಿ ಏವಂ ಏಕನ್ತೇನ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣತ್ತವಚನತೋ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ

ವುತ್ತಂ। ಇದಾನಿ ತಂ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ ಏಕಮ್ಪಿ ವುಚ್ಚಮಾನಂ ಯಸ್ಮಾ ಹೇಟ್ಠಾ ತೇನ ಸಹ ಏಕಾರಮ್ಮಣಭಾವಮ್ಪಿ ಸನ್ಧಾಯ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಾದೀನಂ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣತಾ ವುತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ಇಧಾಪಿ ತೇಸಂ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಭಾವಂ ದೀಪೇತಿ। ಕೋ ಹಿ ತೇನ ಸಹ ಏಕಾರಮ್ಮಣಾನಂ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಭಾವೇ ಅನ್ತರಾಯೋತಿ ? ಏವಂ ತಸ್ಮಿಂ ವುತ್ತೇ 'ವುತ್ತಾನೇವ ಹೋನ್ತೀ'ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಸೇಸಮೇತ್ಥ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ ಪಾಳಿತೋ ಉತ್ತಾನಮೇವ।

ಆರಮ್ಮಣವಿಭಾಗೇ ಪನ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಂ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನನ್ತಿ ಇಮೇಸಂ ತಾವ ಕುಸಲವಿಪಾಕಕಿರಿಯವಸೇನ ಛನ್ನಂ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾನಂ ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಾನಸಮ್ಬನ್ಧಂ ಹೇಟ್ಠಿಮಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿತೋ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏತ್ಥ ಚ ಕಿರಿಯಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ ಕಿರಿಯವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಸ್ಸೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ನ ಇತರಸ್ಸ। ಕಸ್ಮಾ? ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಕಿರಿಯಸಮಙ್ಗಿನೋ ಕುಸಲಸ್ಸ ವಾ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ವಾ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ। ಕುಸಲಂ ಪನ ಕುಸಲವಿಪಾಕಕಿರಿಯಾನಂ ತಿಣ್ಣಮ್ಪಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಕುಸಲಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತ್ವಾ ಠಿತಸ್ಸ ತತೋ ಉದ್ಧಂ ತಿವಿಧಸ್ಸಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿಸಮ್ಭವತೋ। ವಿಪಾಕಂ ಪನ ನ ಕಸ್ಸಚಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ವಿಪಾಕತೋ ವುಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಭಿನೀಹಾರಾಸಮ್ಭವತೋ। ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಕರಣೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ರೂಪಾವಚರತ್ತಿಕಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಾದೀನಂ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತತೋ ಬಹಿದ್ಧಾಭಾವೇನ ಬಹಿದ್ಧಾಭೂತಾನಿ ಪಥವೀಕಸಿಣಾದೀನಿ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿತೋ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಸಬ್ಬೇವ ಕಾಮಾವಚರಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಾ ಧಮ್ಮಾ, ರೂಪಾವಚರಂ ಚತುತ್ಥಂ ಝಾನನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಕುಸಲತೋ ತಾವ ಚತ್ತಾರೋ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಅತ್ತನೋ ಖನ್ಧಾದೀನಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ। ಪರೇಸಂ ಖನ್ಧಾದಿಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣೇ ಪಣ್ಣತ್ತಿನಿಬ್ಬಾನಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣೇ ಚ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ। ತದುಭಯವಸೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ। ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ತೇಸಂ ನಿಬ್ಬಾನಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಂ ನತ್ಥಿ। ಅಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರೋ ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಅತ್ತನೋ ಖನ್ಧಾದೀನಂ ಅಸ್ಸಾದನಾಭಿನನ್ದನಪರಾಮಾಸಗಹಣಕಾಲೇ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ, ಪರಸ್ಸ ಖನ್ಧಾದೀಸು ಚೇವ ಅನಿನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧರೂಪಕಸಿಣಾದೀಸು ಚ ತಥೇವ ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ, ತದುಭಯವಸೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ। ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ತೇಸಂ ಪರಾಮಾಸಗಹಣಂ ನತ್ಥಿ। ದ್ವೇಪಿ ಪಟಿಘಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಅತ್ತನೋ ಖನ್ಧಾದೀಸು ದೋಮನಸ್ಸಿತಸ್ಸ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ, ಪರಸ್ಸ ಖನ್ಧಾದೀಸು ಚೇವ ಅನಿನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧರೂಪಪಣ್ಣತ್ತೀಸು ಚ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ, ತದುಭಯವಸೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ। ವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಮ್ಪಿ ವುತ್ತಪಕಾರೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ವಿಚಿಕಿಚ್ಛನಘನ್ದನಭಾವವಸೇನ ಪವತ್ತಿಯಂ ಅಜ್ಝತ್ತಾದಿಆರಮ್ಮಣತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ , ತಿಸ್ಸೋ ಚ ಮನೋಧಾತುಯೋತಿ, ಇಮೇ ತೇರಸ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಅತ್ತನೋ ರೂಪಾದೀನಿ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿಯಂ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ, ಪರಸ್ಸ ರೂಪಾದೀಸು ಪವತ್ತಾ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ, ತದುಭಯವಸೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ। ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಅಹೇತುಕವಿಪಾಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಸನ್ತೀರಣತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಅತ್ತನೋ ಪಞ್ಚ ರೂಪಾದಿಧಮ್ಮೇ, ಮನೋದ್ವಾರೇ ತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನೇವ ಅಞ್ಞೇಪಿ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕೇ ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿಯಂ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ, ಪರೇಸಂ ಧಮ್ಮೇಸು ಪವತ್ತಮಾನಾ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ, ಉಭಯವಸೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ। ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುದ್ವಯೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಕೇವಲಂ ಪನೇತಾ ಸುಗತಿಯಂ ದುಗ್ಗತಿಯಞ್ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿವಸೇನಾಪಿ ಅಜ್ಝತ್ತಾದಿಭೇದೇಸು ಕಮ್ಮಾದೀಸು ಪವತ್ತನ್ತಿ।

ಅಟ್ಠ ಮಹಾವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿಪಿ ತಾಸಂಯೇವ ದ್ವಿನ್ನಂ ಸಮಾನಗತಿಕಾನಿ। ಕೇವಲಂ ಪನೇತಾನಿ ಸನ್ತೀರಣವಸೇನ ನ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿವಸೇನೇವ ಏತಾನಿ ಸುಗತಿಯಂಯೇವ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾಹೇತುಕಕಿರಿಯಾ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಅತ್ತನೋ ರೂಪಾದೀನಿ ಆರಬ್ಭ ಪಹಟ್ಠಾಕಾರಕರಣವಸೇನ ಪವತ್ತಿಯಂ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ, ಪರಸ್ಸ ರೂಪಾದೀಸು ಪವತ್ತಾ

ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ। ಮನೋದ್ವಾರೇ ತಥಾಗತಸ್ಸ ಜೋತಿಪಾಲಮಾಣವಮಘದೇವರಾಜಕಣ್ಹತಾಪಸಾದಿಕಾಲೇಸು ಅತ್ತನಾ ಕತಕಿರಿಯಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ ಹಸಿತುಪ್ಪಾದವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ ।

ಮಲ್ಲಿಕಾಯ ದೇವಿಯಾ ಸನ್ತತಿಮಹಾಮತ್ತಸ್ಸ ಸುಮನಮಾಲಾಕಾರಸ್ಸಾತಿ ಏವಮಾದೀನಂ ಕಿರಿಯಾಕರಣಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ। ಉಭಯವಸೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾ। ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಕಿರಿಯಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನವಸೇನ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಚ ಆವಜ್ಜನವಸೇನ ಪವತ್ತಿಯಂ ಅಜ್ಝತ್ತಾದಿಆರಮ್ಮಣಾ। ಅಟ್ಠ ಮಹಾಕಿರಿಯಾ ಕುಸಲಚಿತ್ತಗತಿಕಾ ಏವ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ತಾ ಖೀಣಾಸವಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಕುಸಲಾನಿ ಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನಾನನ್ತಿ ಏತ್ತಕಮೇವೇತ್ಥ ನಾನಾಕರಣಂ।

ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರೇ ರೂಪಾವಚರಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನೇ ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕಚತುತ್ಥಾದೀನಿ ಪಞ್ಚ ಝಾನಾನಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ತಿಕೇ ಓಕಾಸಂ ಲಭನ್ತಿ। ಏತಾನಿ ಹಿ ಕಸಿಣಪಣ್ಣತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾನಿ।

‘ಇದ್ಧಿವಿಧಚತುತ್ಥಂ’ ಕಾಯವಸೇನ ಚಿತ್ತಂ, ಚಿತ್ತವಸೇನ ವಾ ಕಾಯಂ ಪರಿಣಾಮನಕಾಲೇ ಅತ್ತನೋ ಕುಮಾರಕವಣ್ಣಾದಿನಿಮ್ಮಾನಕಾಲೇ ಚ ಸಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಕರಣತೋ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ, ಬಹಿದ್ಧಾ ಹತ್ಥಿಅಸ್ಸಾದಿದಸ್ಸನಕಾಲೇ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ, ಕಾಲೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಕಾಲೇನ ಬಹಿದ್ಧಾ, ಪವತ್ತಿಯಂ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ।

‘ದಿಬ್ಬಸೋತಚತುತ್ಥಂ’ ಅತ್ತನೋ ಕುಚ್ಛಿಸದ್ದಸವನಕಾಲೇ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ, ಪರೇಸಂ ಸದ್ದಸವನಕಾಲೇ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ, ಉಭಯವಸೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ। ‘ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಚತುತ್ಥಂ’ ಪರೇಸಂ ಚಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತೋ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಮೇವ। ಅತ್ತನೋ ಚಿತ್ತಜಾನನೇ ಪನ ತೇನ ಪಯೋಜನಂ ನತ್ಥಿ। ‘ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಚತುತ್ಥಂ’ ಅತ್ತನೋ ಖನ್ಧಾನುಸ್ಸರಣಕಾಲೇ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ, ಪರಸ್ಸ ಖನ್ಧೇ, ಅನಿದ್ರಿಯಬದ್ಧರೂಪಂ, ತಿಸ್ಸೋ ಚ ಪಣ್ಣತ್ತಿಯೋ ಅನುಸ್ಸರಣತೋ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ, ಉಭಯವಸೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ।

‘ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಚತುತ್ಥಂ’ ಅತ್ತನೋ ಕುಚ್ಛಿಗತಾದಿರೂಪದಸ್ಸನಕಾಲೇ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ, ಅವಸೇಸರೂಪದಸ್ಸನಕಾಲೇ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ, ಉಭಯವಸೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ। ‘ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಚತುತ್ಥಂ’ ಅತ್ತನೋ ಅನಾಗತಕ್ಖನ್ಧಾನುಸ್ಸರಣಕಾಲೇ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ, ಪರಸ್ಸ ಅನಾಗತಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ವಾ ಅನಿನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧಸ್ಸ ವಾ ರೂಪಸ್ಸ ಅನುಸ್ಸರಣಕಾಲೇ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ, ಉಭಯವಸೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ। ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಸ್ಸ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣತಾಯ ಕಾರಣಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಮೇವ।

ದುಕಅತ್ಥುದ್ಧಾರವಣ್ಣನಾ

೧೪೪೧. ಹೇತುಗೋಚ್ಛಕನಿದ್ದೇಸೇ **ತಯೋ ಕುಸಲಹೇತೂ**ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಹೇತೂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಪುನ ತೇಯೇವ ಉಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಾನತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಚತೂಸು ಭೂಮೀಸು ಕುಸಲೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀ**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಇಮಿನಾ ಉಪಾಯೇನ ಸೇಸಗೋಚ್ಛಕೇಸುಪಿ ದೇಸನಾನಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೧೪೭೩. ಯತ್ಥ ದ್ವೇ ತಯೋ ಆಸವಾ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಏತ್ಥ ತಿವಿಧೇನ ಆಸವಾನಂ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತತ್ಥ ಚತೂಸು ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಸು ಅವಿಜ್ಜಾಸವೇನ, ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಸು ದಿಟ್ಠಾಸವಅವಿಜ್ಜಾಸವೇಹಿ ಸದ್ಧಿನ್ತಿ ಕಾಮಾಸವೋ ದುವಿಧೇನ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಭವಾಸವೋ ಚತೂಸು ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಸು ಅವಿಜ್ಜಾಸವೇನ ಸದ್ಧಿನ್ತಿ ಏಕಧಾವ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಯಥಾ ಚೇತ್ಥ ಏವಂ ಯತ್ಥ ದ್ವೇ ತೀಣಿ ಸಂಯೋಜನಾನಿ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಸಂಯೋಜನಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಏಕತೋ

ದಸಧಾ ಭವೇ। ತತ್ಥ ಕಾಮರಾಗೋ ಚತುಧಾ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಪಟಿಘೋ ತಿಧಾ, ಮಾನೋ ಏಕಧಾ। ತಥಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಚೇವ ಭವರಾಗೋ ಚ। ಕಥಂ? ಕಾಮರಾಗೋ ತಾವ ಮಾನಸಂಯೋಜನಅವಿಜ್ಜಾಸಂಯೋಜನೇಹಿ ಚೇವ, ದಿಟ್ಠಿಸಂಯೋಜನಅವಿಜ್ಜಾಸಂಯೋಜನೇಹಿ ಚ, ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸಅವಿಜ್ಜಾಸಂಯೋಜನೇಹಿ ಚ, ಅವಿಜ್ಜಾಸಂಯೋಜನಮತ್ತೇನೇವ ಚ ಸದ್ಧಿನ್ತಿ ಏವಂ ಚತುಧಾ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಪಟಿಘೋ ಪನ ಇಸ್ಸಾಸಂಯೋಜನಅವಿಜ್ಜಾಸಂಯೋಜನೇಹಿ ಚೇವ, ಮಚ್ಛರಿಯಸಂಯೋಜನಅವಿಜ್ಜಾಸಂಯೋಜನೇಹಿ ಚ, ಅವಿಜ್ಜಾಸಂಯೋಜನಮತ್ತೇನೇವ ಚ ಸದ್ಧಿನ್ತಿ ಏವಂ ತಿಧಾ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಮಾನೋ ಭವರಾಗಾವಿಜ್ಜಾಸಂಯೋಜನೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಏಕಧಾವ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ । ತಥಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ। ಸಾ ಹಿ ಅವಿಜ್ಜಾಸಂಯೋಜನೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಏಕಧಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಭವರಾಗೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋತಿ। ಏವಮೇತ್ಥ ದ್ವೇ ತೀಣಿ ಸಂಯೋಜನಾನಿ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ।

೧೫೧೧. ಯಂ ಪನೇತಂ ನೀವರಣಗೋಚ್ಛಕೇ ಯತ್ಥ ದ್ವೇ ತೀಣಿ ನೀವರಣಾನಿ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ, ತತ್ಥಾಪಿ ಅಟ್ಠಧಾ ನೀವರಣಾನಂ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏತೇಸು ಹಿ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋ ದುವಿಧಾ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಬ್ಯಾಪಾದೋ ಚತುಧಾ, ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಏಕಧಾ। ತಥಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ। ಕಥಂ? ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋ ತಾವ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಚಿತ್ತೇಸು ಉದ್ಧಚ್ಚನೀವರಣಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣೇಹಿ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇಸು ಥಿನಮಿದ್ಧಉದ್ಧಚ್ಚಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ದುವಿಧಾ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಯಂ ಪನೇತಂ ದ್ವೇ ತೀಣೀತಿ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಹೇಟ್ಠಿಮಪರಿಚ್ಛೇದವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ಚತುನ್ನಮ್ಪಿ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ವಚನಂ ಯುಜ್ಜತಿ ಏವ। ಬ್ಯಾಪಾದೋ ಪನ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಚಿತ್ತೇ ಉದ್ಧಚ್ಚಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣೇಹಿ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇ ಥಿನಮಿದ್ಧಉದ್ಧಚ್ಚಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣೇಹಿ, ಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇಯೇವ ಉದ್ಧಚ್ಚಕುಕ್ಕುಚ್ಚಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣೇಹಿ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇಯೇವ ಥಿನಮಿದ್ಧಉದ್ಧಚ್ಚಕುಕ್ಕುಚ್ಚಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣೇಹಿ ಸದ್ಧಿನ್ತಿ ಚತುಧಾ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಪನ ಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣಮತ್ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಏಕಧಾವ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಏಕಧಾವ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

೧೫೭೭. ಯಮ್ಪಿದಂ ಕಿಲೇಸಗೋಚ್ಛಕೇ ಯತ್ಥ ದ್ವೇ ತಯೋ ಕಿಲೇಸಾ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ, ತತ್ಥ 'ದ್ವೇ ಕಿಲೇಸಾ ಅಞ್ಞೇಹಿ, ತಯೋ ವಾ ಕಿಲೇಸಾ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಕಿಲೇಸೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀ'ತಿ ಏವಮತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಕಸ್ಮಾ? ದ್ವಿನ್ನಂ ತಿಣ್ಣಂಯೇವ ವಾ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅಸಮ್ಭವತೋ।

ತತ್ಥ ದಸಧಾ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಹೋತಿ। ಏತ್ಥ ಹಿ ಲೋಭೋ ಛಧಾ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಪಟಿಘೋ ದ್ವಿಧಾ। ತಥಾ ಮೋಹೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಕಥಂ? ಲೋಭೋ ತಾವ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇ ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇ ಮೋಹಉದ್ಧಚ್ಚಅಹಿರಿಕಾನೋತ್ತಪ್ಪೇಹಿ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇ ಮೋಹಥಿನಉದ್ಧಚ್ಚಅಹಿರಿಕಾನೋತ್ತಪ್ಪೇಹಿ, ಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇಯೇವ ಮೋಹಮಾನುದ್ಧಚ್ಚಾಹಿರಿಕಾನೋತ್ತಪ್ಪೇಹಿ , ಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇಯೇವ ಮೋಹಮಾನಥಿನಉದ್ಧಚ್ಚಅಹಿರಿಕಾನೋತ್ತಪ್ಪೇಹಿ, ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಪನ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇ ಮೋಹಉದ್ಧಚ್ಚದಿಟ್ಠಿಅಹಿರಿಕಾನೋತ್ತಪ್ಪೇಹಿ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇ ಮೋಹದಿಟ್ಠಿಥಿನಉದ್ಧಚ್ಚಅಹಿರಿಕಾನೋತ್ತಪ್ಪೇಹಿ ಸದ್ಧಿನ್ತಿ ಛಧಾ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ಪಟಿಘೋ ಪನ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇ ಮೋಹಉದ್ಧಚ್ಚಅಹಿರಿಕಾನೋತ್ತಪ್ಪೇಹಿ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇ ಮೋಹಥಿನಉದ್ಧಚ್ಚಅಹಿರಿಕಾನೋತ್ತಪ್ಪೇಹಿ ಸದ್ಧಿನ್ತಿ ಏವಂ ದ್ವಿಧಾ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಮೋಹೋ ಪನ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಅಹಿರಿಕಾನೋತ್ತಪ್ಪೇಹಿ, ಉದ್ಧಚ್ಚಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಉದ್ಧಚ್ಚಅಹಿರಿಕಾನೋತ್ತಪ್ಪೇಹಿ ಸದ್ಧಿನ್ತಿ ಏವಂ ದ್ವಿಧಾ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಉತ್ತಾನತ್ಥಮೇವಾತಿ।

ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಾ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಹಅಟ್ಠಕಥಾಯ

ಅಟ್ಠಕಥಾಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ನಿಗಮನಕಥಾ

ಏತ್ತಾವತಾ ಚ -

ಚಿತ್ತಂ ರೂಪಞ್ಚ ನಿಕ್ಖೇಪಂ, ಅತ್ಥುದ್ಧಾರಂ ಮನೋರಮಂ।
ಯಂ ಲೋಕನಾಥೋ ಭಾಜೇನ್ತೋ, ದೇಸೇಸಿ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣಿಂ॥

ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸ ಸಙ್ಗಯ್ಹ, ಧಮ್ಮೇ ಅನವಸೇಸತೋ।
ಠಿತಾಯ ತಸ್ಸಾ ಆರದ್ಧಾ, ಯಾ ಮಯಾ ಅತ್ಥವಣ್ಣನಾ॥

ಅನಾಕುಲಾನಮತ್ಥಾನಂ, ಸಮ್ಭವಾ ಅಟ್ಠಸಾಲಿನೀ।
ಇತಿ ನಾಮೇನ ಸಾ ಏಸಾ, ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಮುಪಾಗತಾ॥

ಏಕೂನಚತ್ತಾಲೀಸಾಯ, ಪಾಳಿಯಾ ಭಾಣವಾರತೋ।
ಚಿರಟ್ಠಿತತ್ಥಂ ಧಮ್ಮಸ್ಸ, ನಿಟ್ಠಾಪೇನ್ತೇನ ತಂ ಮಯಾ॥

ಯಂ ಪತ್ತಂ ಕುಸಲಂ ತಸ್ಸ, ಆನುಭಾವೇನ ಪಾಣಿನೋ।
ಸಬ್ಬೇ ಸದ್ಧಮ್ಮರಾಜಸ್ಸ, ಞತ್ವಾ ಧಮ್ಮಂ ಸುಖಾವಹಂ॥

ಪಾಪುಣನ್ತು ವಿಸುದ್ಧಾಯ, ಸುಖಾಯ ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ।
ಅಸೋಕಮನುಪಾಯಾಸಂ, ನಿಬ್ಬಾನಸುಖಮುತ್ತಮಂ॥

ಚಿರಂ ತಿಟ್ಠತು ಸದ್ಧಮ್ಮೋ, ಧಮ್ಮೇ ಹೋನ್ತು ಸಗಾರವಾ।
ಸಬ್ಬೇಪಿ ಸತ್ತಾ ಕಾಲೇನ, ಸಮ್ಮಾ ದೇವೋ ಪವಸ್ಸತು॥

ಯಥಾ ರಕ್ಖಿಂಸು ಪೋರಾಣಾ, ಸುರಾಜಾನೋ ತಥೇವಿಮಂ।
ರಾಜಾ ರಕ್ಖತು ಧಮ್ಮೇನ, ಅತ್ತನೋವ ಪಜಂ ಪಜನ್ತಿ॥

ಪರಮವಿಸುದ್ಧಸದ್ಧಾಬುದ್ಧಿವೀರಿಯಪಟಿಮಣ್ಡಿತೇನ ಸೀಲಾಚಾರಜ್ಜವಮದ್ದವಾದಿಗುಣಸಮುದಯಸಮುದಿತೇನ ಸಕಸಮಯಸಮಯನ್ತರಗಹನಜ್ಝೋಗಾಹಣಸಮತ್ಥೇನ ಪಞ್ಞಾವೇಯ್ಯತ್ತಿಯಸಮನ್ನಾಗತೇನ ತಿಪಿಟಕಪರಿಯತ್ತಿಪ್ಪಭೇದೇ ಸಾಟ್ಠಕಥೇ ಸತ್ಥುಸಾಸನೇ ಅಪ್ಪಟಿಹತಞಾಣಪ್ಪಭಾವೇನ ಮಹಾವೇಯ್ಯಾಕರಣೇನ ಕರಣಸಮ್ಪತ್ತಿಜನಿತಸುಖವಿನಿಗ್ಗತಮಧುರೋದಾರವಚನಲಾವಣ್ಣಯುತ್ತೇನ ಯುತ್ತಮುತ್ತವಾದಿನಾ ವಾದೀವರೇನ ಮಹಾಕವಿನಾ ಪಭಿನ್ನಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಪರಿವಾರೇ ಛಳಭಿಞ್ಞಾದಿಪ್ಪಭೇದಗುಣಪಟಿಮಣ್ಡಿತೇ ಉತ್ತರಿಮನುಸ್ಸಧಮ್ಮೇ ಸುಪ್ಪತಿಟ್ಠಿತಬುದ್ಧೀನಂ ಥೇರವಂಸಪ್ಪದೀಪಾನಂ ಥೇರಾನಂ ಮಹಾವಿಹಾರವಾಸೀನಂ ವಂಸಾಲಙ್ಕಾರಭೂತೇನ ವಿಪುಲವಿಸುದ್ಧಬುದ್ಧಿನಾ ಬುದ್ಧಘೋಸೋತಿ ಗರೂಹಿ ಗಹಿತನಾಮಧೇಯ್ಯೇನ ಥೇರೇನ ಕತಾ ಅಯಂ ಅಟ್ಠಸಾಲಿನೀ ನಾಮ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಹಟ್ಠಕಥಾ।

ತಾವ ತಿಟ್ಠತು ಲೋಕಸ್ಮಿಂ, ಲೋಕನಿತ್ಥರಣೇಸಿನಂ।
ದಸ್ಸೇನ್ತೀ ಕುಲಪುತ್ತಾನಂ, ನಯಂ ಪಞ್ಞಾವಿಸುದ್ಧಿಯಾ॥

ಯಾವ 'ಬುದ್ಧೋ'ತಿ ನಾಮಮ್ಪಿ, ಸುದ್ಧಚಿತ್ತಸ್ಸ ತಾದಿನೋ।

ಲೋಕಮ್ಹಿ ಲೋಕಜೇಟ್ಠಸ್ಸ, ಪವತ್ತತಿ ಮಹೇಸಿನೋತಿ॥

ಅಟ್ಠಸಾಲಿನೀ ನಾಮ

ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಹ-ಅಟ್ಠಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।